LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.250
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՄԱՅԻՍ
1931
1 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1558 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՌԱՋՈՒՆ ՈՒԺԸ

Տարիներ առաջ, Մայիս Մէկի տօնին առթիւ, աւելի շատ ընդհանուր սկզբունքներն էին որ տեղ կը բռնէին կոչերու մէջ, իբրեւ նշանախօսք։

Աշխատանքի տօն է Մայիս Մէկը, եւ անշուշտ Աշխատանքի փառաբանութիւնը վեր՝ ամէն բանէ։

Բայց, տարիներ առաջ, նշանախօսքերը չունէին այնքան թանձրացեալ, գործնական բովանդակութիւն, որքան այսօր։ Մանաւանդ Մեծ Պատերազմէն յետոյ, ընկերվարութիւնը բարձունքներէն, բեմերէն իջաւ փողոց, առօրեայ կեանքի մխոցին մէջ, եւ կը ձգտի լուծումներ գտնել, ելքեր ցուցնել, փոխանակ միայն սկզբունքներ քարոզելու։

Այս է պատճառը որ, տարուէ տարի Ընկերվարական Աշխատաւորական Միջազգայինը իր կոչերուն մէջ կը դնէ օրուան հրատապ խնդիրները։ Կը պարզէ իր տեսակէտը՝ ժամանակակից տագնապներու եւ պայքարներու մասին, եւ ազդանշաններ կուտայ միլիոնաւոր բազմութիւններուն, այս կամ այն ուղղութեամբ շարժելու համար։

Այսպէս, Միջազգայինի այսօրուան կոչը կը հրահանգէ ծառանալ եւ գործել.—

1.— Աշխատավարձերու կրճատման դէմ։
2.— Գործազրկութեան Նպաստներու կրճատման դէմ։
3.— Զանգուածներու սպառման կարողութեան բարձրացման համար։
4.— Դրամատիրութեան զոհերուն ապրուստի բաւարար մակարդակ մը ապահովելու համար։
5.— Մաքսային տուրքերու կրճատման համար։
6.— Աշխատանքը շաբաթը վեց օրէն հինգի զեղչելու համար։
7.— Ռազմաշունչ քաղաքականութեան դէմ։
8.— Զինարշաւին դէմ (յարաճուն սպառազինութիւն)։
9.— Պատերազմին դէմ։
10.— Ֆաշիզմին դէմ։ Բռնապետութեան դէմ։ Ժողովրդապետութեան համար։ Չունեւորներու (պրոլետարիատ) միացման համար։

Ինչպէս կը տեսնէք, բոլոր նշանախօսքերն ու ազդանշանները կապ ունին օրուան մտահոգութիւններուն հետ։ Կը շօշափեն գործնական խնդիրներ։

Կը նշանակէ թէ՝ այսօրուան ընկերվարութիւնը, շնորհիւ աշխատաւոր բազմութիւններու յարաճուն ուժին եւ մղումին, դարձած է տիրական ազդակ մը, օրուան ընկերային-քաղաքական կեանքին մէջ։

Շատոնց է որ, բայց մանաւանդ այսուհետեւ, վարիչ տարրերը չեն կրնար անտեսել այս վիթխարի ճնշումը։ Միլիոններու անընդհատ վերելքն ու ալիքը։ Անոնց գործօն միջամտութիւնը՝ ժամանակակից որեւէ հարցի կարգադրութեան առթիւ։

Այսօր գահերը կը տապալին աւելի շուտ։ Վարչաձեւերը կը փոխուին զահավիժօրէն։ Ընկերային կեանքը անդադար կը խմորուի, կը խլրտի, արագ հոլովումներու կ՚ենթարկուի։

×

Միջազգային ահագնագործ ցնցումներու եւ վերիվայրումներու յորձանքին մէջ, ընկերվարական-աշխատաւորական արշաւը իր ճամբուն վրայ կը ձգէ հետքեր, նուաճումներ, որոնց հանդէպ անտարբեր չեն կրնար մնալ ամէնէն խոնարհ ժողովուրդներն ալ։

Վաղուան ուժն է ընկերվարութիւնը։ Շատ մը երկիրներու մէջ՝ արդէն իշխանութեան տիրացած, գլուխն ըլլալով Մեծն Բրիտանիան։ Ուրիշ երկիրներու մէջ, դառնալով մեծ ուժ կամ հաւասարակշռող ազդակ (Ֆրանսա, Գերմանիա, Սպանիա, Պելճիա, Չեխօսլովաքիա, Աւստրիա եւն.)։ Այս երկրին մէջ, հաշիւ երեսփոխան ունին ընկերվարականները եւ յառաջիկայ ընտրութեանց համար 180 կը նախատեսեն ամէնէն մոլեռանդ ազգայնականները։ Կան երկիրներ ալ ուր ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ նոր ուժին վերելքը. Մանաւանդ բոլշեւիկեան ինքնաթիւրութեան, զարհուրելի այլանդակութենէն յետոյ։

Մեր մէջ, ի հարկէ ծիծաղելի պիտի ըլլար բաղդատութեան եզր գտնել ընկերվարական աշխատանքի տեսակէտով։ Մանաւանդ աչքի առջեւ ունենալով ներկայ իրականութիւնը, — ցիրուցան՝ բազմազան երկիրներու մէջ, իբրեւ աշխատանքի միս։

Բայց նոյնքան ծիծաղելի է աչքերը փակել եւ իրերը դատել 40-50 տարի առաջուան ակնոցով։

Շարժումը կայ։ Կը ծաւալի եւ կը գործէ։ Մեր ծրագիրն ալ իբրեւ կուսակցական դաւանանք, անոր տուած է համապատասխան տեղը, առանց կապը կտրելու իրականութեան հետ։

Միւս կողմէ, օրուան կեանքը արդէն կը մարզէ, կը խմորէ, կը հասունցնէ մեր աշխատաւոր բազմութիւնները։ Թուրքիոյ խորերէն եկած գիւղացին, որ իր երդիքին բուխերիկը միայն տեսած էր, այսօր գործնական գիտելիքներ ամբարած է տքնելով, տքնելով երկնաքերկայ ծխնելոյզներու դժոխքին մէջ։ Ան գիտէ կամ կը տեսնէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ օրական ութ ժամ աշխատանք, յաւելուածական գործ եւ վճարում, գործազրկութիւն եւ հատուցում, ընկերային ապահովագրութիւն, գործադուլ եւն.։

Եւ գիտէ, միեւնոյն ատեն, որ հայրենիք չունի։ Կամ ունի հայրենիք մը՝ ընկերվարական ծայրագոյն խմորման, փորձիկի մէջ։

Երկնենք նորէն ժողէսի խօսքը.

— «Երթալ դէպի իտէալը եւ հասկնալ իրականութիւնը»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՒՌՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄԸ Կ՚ԱՒԵՐԷ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԸ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

ՀԱԶԱՐ ՀԱՐԻՒՐ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՍ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Մոսկուայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը, բուռն երկրաշարժ մը մեծ աւեր գործած է Նախիջեւանի մէջ, ուր 700ի չափ մեռեալներ կը համրուին։

20000 անձեր մնացած են անապաստան։ Այս դժբախտներուն վիճակը աւելի կը վատթարանայ անով որ անընդհատ անձրեւ կը տեղայ։

Երկրաշարժի բուռն ցնցումներ աւերած են նաեւ լեռնային Ղարաբաղի շրջանը, ուր կը համրուին 400 մեռեալներ։

Հեռագիրը կը հաղորդէ նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Երկրաշարժը տեղի ունեցած է հրաբխային շրջանի մը մէջ որ մարած էր երկար ատենէ ի վեր, Կովկասի հիւսիսային կողմը. Նախիջեւանէն մօտ 150-200 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ։

Երկու վայրերու վիրաւորեալներուն մասին, տակաւին որ եւ է պաշտօնական լուր չէ հաղորդուած։

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդելով այս լուրերը, կը յայտնէ նաեւ թէ Հայաստան եւս վնասուած է երկրաշարժէն։ Բազմաթիւ գիւղեր ենթարկուած են վնասներու։ Սպանեալներ եւ վիրաւորներ կան։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒՆ

«Մուգաթթամ» թերթի թղթակիցը կը գրէ Պաղտատէն.— Նախորդ թղթակցութիւններուս մէջ խօսելով Իրաքի մէջ ծաւալած քրտական շարժումներուն մասին, կ՚ըսէի թէ այդ շարժումները հետզհետէ աւելի լայն ծաւալ ու տարածութիւն կը ստանան, եւ մտահոգութիւն կը պատճառեն թէ՛ ժողովուրդին եւ թէ՛ կառավարական շրջանակներուն։ Չափազանցութիւն չէր գրածս։

Ճիշդ չէ տակաւին թէ «Տիւլէյի» հիւսիսային կողմերը Պէյտալ Թաղաւարի ամիրաներու հետերը գրաւուած են ապստամբներու կողմէ։ Ոչ մէկ դէպք պատահած է այդ կողմերը եւ ոչ ալ խաղաղութիւնը վրդովող ։ Եւէ վախ կայ այդ ամբողջ տարածութիւններուն վրայ, մինչեւ քրտական սահմանները։

Ինչ որ տեղի տուած է յիշուած վայրերուն մէջ, այն է թէ Շարգիպէթի ցեղին մարզացմէ ասանք Տիւլի գետին հարաւային կողմը, Թամր գետին միացման վայրին վրայ գտնուող պահակներուն վրայ յարձակելով սարսափ մը սպաննած են։

Նոյն ցեղին պետը, Օսման պէյ, այդ դէպքին հետեւանքով զալիք վտանգին գիտակցութեամբ, անոր դիմակալելու մտահոգութենէն մղուած, մասնաւոր պատուիրակութեան մը միջոցաւ հաղորդակցութեան մտնելով Շէյխ Մահմուտի հետ, գործակցաբար անոր հետ աշխատելու պատրաստակամութիւնը յայտնած է։ Շէյխ Մահմուտ ընթացք տալով այդ դիմումին, իր հետեւորդներով հեծեալ ուժերուն գլուխն անցած, կտրած է Տիւլի գետը եւ դէպի Հօրին ուղղուելով միացած է Շարգիպէթի կռուող ուժերուն։ Միացեալ յառաջխաղացումով այս ուժերը պաշարած են Գիլալդիի պահականոցը, ինչպէս եւ բռնի տուրք գանձած շրջանի ժողովուրդէն։

Եւ մինչ ապստամբներու ուժերը այդ գործով զբաղած էին, իր կարգին կառավարական զինուորական ուժերը հասնելով, միեւնոյն օրը հասած են հոն ու քիչ վերջ անոնց եկած ու միացած են քանի մը օդանաւեր ալ։

Զինուորական ուժերը, ինչպէս նաեւ օդանաւերը միեւնոյն ատեն կրակ բացած են ապստամբներուն որոնք նահանջելով պահուըտած են գիւղերու մէջ եւ երկու օր մնացած թաքստոցները։

Զինուորական հրամանատարութիւնը ազդարարութիւն մը հրատարակելով, պահանջած է գիւղացիներէն որ անմիջապէս ժամանակի մէջ դուրս հանեն իրենց մէջէն ապստամբները, հակառակ պարագային սպառնալով օդանաւերու կրակին տակ առնել գիւղը։

Քիչ վերջ ըմբոստները խումբ խումբ իրենց թաքստոցներէն ելլելով դէպի հիւսիս փախուստ տուած են, շարունակ օդանաւերուն կողմէ հալածուելով. ըմբոստները մեծամեծ վնասներու են թարկուած են, տալով 8 սպաննուած եւ 14 վիրաւոր։

Այդ դէպքէն երկու օր վերջ ռուսականները ուղղուեցան դէպի Հօրին, որ Օսման պէյի գիւղն է։ Օսման պէյ մերժած է կառավարութեան ներկայանալ եւ բացատրութիւն տալ։ Այս պատճառաւ գիւղը կրակի տակ առնուելով, մեծ վնասներու ենթարկուած է. ըմբոստներէն մաս մը կարելի եղած է ձերբակալել, ուրկէ վերջ Գիլալդիի պահականոցին վրայէն պաշարումը վերցուած է ապստամբներուն կողմէ։

Արուպայթի եւ Պէնջուէյի բնակչութենէն պատուիրակութիւններ գալով կառավարութեան մօտ, յայտնած են թէ իրենք ոչ մէկ առնչութիւն ունին Օսման պէյի հետ եւ կը դատապարտեն Շէյխ Մահմուտի շարժումները։

Հրատարակուած է հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը.

«Տիւլէյի, Պէնջուէյի եւ Սիւլէյմանիէի մէջ հանդարտութիւն ու խաղաղութիւնը վերահաստատուած է։ Սահմանամերձ վայրերու գործողութիւնները, որոնք կը կատարուին պարսիկ ուժերու հետ գործակցաբար, յաջողութեամբ յառաջ կը տարուին։ Այդ կողմերու խաղաղութիւնը մօտ օրէն կը վերահաստատուի»։

ՏՐՈՑԿԻ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիացի լրագրողները հարցուցին արտաքին նախարարին թէ կառավարութիւնը թոյլ պիտի տա՞յ որ Տրոցկի բնակութիւն հաստատէ Սպանիոյ մէջ։ Նախարարը յայտնելով իր անհատական կարծիքը, շեշտեց թէ որեւէ արգելք չի տեսներ եւ հետեւաբար, եթէ կառավարութիւնը ընդունի իր առաջարկը, բոլշեւիկներու նախկին պատերազմական նախարարը պիտի կրնայ հաստատուիլ Սպանիոյ մէջ, պայմանաւ որ անհրաժեշտ երաշխիքներ ներկայացնէ։

Նախարարը յայտնեց թէ ինք անձնապէս համամիտ է Խորհրդ. Միութեան ճանաչման Սպանիոյ կողմէ։

ԱՅՍՕՐ ՄԱՅԻՍ 1

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Փիէր Լավալ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ներքին եւ պատերազմական նախարարներու, եւընդհ. ապայակոյտի ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ Սէն-է-Ուազի նահանգապետին, Փարիզի զինուորական կառավարիչին, ընդհ. ապահովութեան եւ քաղաք. ոստիկանութեան պետերուն հետ։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, նկատի առնուեցան Մայիս 1ի առթիւ կիրարկուելիք կարգապահական միջոցները։

Ինչպէս նախորդ տարիներու ընթացքին, որ եւ է թափօր կամ ցոյց չպիտի կատարուի հանրային ճամբաներու եւ հրապարակներու վրայ։ Մեծ պողոտաներուն վրայ որ եւ է հաւաքոյթ պիտի արգիլուի։ Աշխատանքի ազատութեան դէմ որ եւ է արգելք. խափանարարութեան որ եւ է փորձ եւ այլ բռնութիւններ պիտի արգիլուին ծայրայեղ խստութեամբ։

Ցանցաւորները անմիջապէս դատարան պիտի յանձնուին։

ԱՅՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՈՐ ՈՐ ԵՒ Է ՑՈՅՑԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ, ՊԻՏԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ ԵՐԿՐԷՆ։

Նման հրահանգներ տրուած են նաեւ բոլոր ոստիկանութեանց։

Միւս կողմէ, Փարիզի ոստիկանապետութիւնը կը հաղորդէ.— Համայնավարկազմակերպութիւնները կը յամառին իրենց թերթերով եւ յայտարարութիւններով, իրենց կուսակիցները հրաւիրել ձմեռնային կրկէս՝ Մայիս 1ին։

«Ոստիկանապետը կը հաստատէ թէ համայնավար կազմակերպութիւնները Մայիս 1ին իրենց տրամադրութեան տակ չեն կրնար ունենալ ձմեռնային կրկէսը եւ թէ որեւէ միթինկ չպիտի կատարուի հոն։ Այս պայմաններուն տակ, այդ հրաւէրը ուրիշ նպատակ չունի, եթէ ոչ հանրային ճամբաներու վրայ կազմակերպել խմբաւորումներ որոնք հակառակ են կարգ ու կանոնի եւ բացարձակապէս արգիլուած։

Թուրքիոյ մէջ հայ համայնք կայ

Բանկալթիի գերեզմանատան դատին առթիւ, Պոլսոյ քաղաքային Դ. ատեանը ընդունեց թէ հայ համայնք կայ եւ թէ անոր պետը իրաւունք ունի դատ բանալու։ Դատը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 25ին կիրակի օր, Հայոց Պատրիարքարանի եւ Պոլսոյ քաղաքապետութեան փաստաբաններու ներկայութեան։

Նիստը բացուելուն, դատարանի նախագահը քարտուղարին կարդալ տուաւ դատարանին տուած որոշումը.—

«Նկատելով որ դատը կը բաղկանայ սա պահանջէն թէ հակառակորդ կողմին միջամտութիւնը վերցնելու է եւ ըստ այնմ որբագրելու է կալուածը որուն համար կը պնդուի թէ հայ համայնքին կը պատկանի։

«Նկատելով որ բարոյական անձերու (էշխասը հիւքմիէ) օրէնքին չորրորդ յօդուածին եւ քաղաքային օրէնքին համաձայն, դատախազը, իբրեւ պետը (րէիս) յիշեալ համայնքին, իրաւունք ունի իբր դատախազ ներկայանալու հակառակորդ պաշտօնատան։

«Որոշուեցաւ մերժել հակառակորդ կողմին այն պնդումը թէ յիշեալ պետը իրաւասու չէ դատ բանալու»։

Որոշման ընթերցումէն վերջ, Պատրիարքարանի փաստաբանները առաջարկեցին որ դատը տեսնուի նոյն դատարանին մէջ, փոխանակ յանձնուելու Նախագատ Ատեանին։

Քաղաքապետութեան փաստաբանը կրկին առարկեց թէ գերեզմանատունը կը պատկանի հանրութեան (քաղաքապետութեան ըսել կ՚ուզէ), եւ իր այս առարկութեան իբր փաստ ներկայացուց Քաղաքապետական ժողովին որոշման մէկ պատճէնը։

.˙. Ակնարկուած որոշումը տրուած է Սահմանադրութեան շրջանին, երբ Բանկալթիի գերեզմանատան մէկ մասը առնուելով փողոցի վերածուեցաւ։ Այդ միջոցին, երբ Քաղաքապետական ժողովին առաջարկուած էր 15,000 օսմ. հնչուն ոսկի տալ Հայոց Պատրիարքարանին իբր հատուցում, ժողովը իր 11 փետրուար 327ի նիստին կ՚որոշէ տալ այդ գումարը, բայց ոչ իբր գինը առնուած հողին, այլ իբր փոխատուութիւն ըլլալիք ծախքերուն, — պատի շինութեան, ոսկորներու եւ քարերու փոխադրութեան եւայլն.։

Պոլսահայ թերթերը կը գրեն թէ քաղաքային Դ. ատեանին այս որոշումը մեծ յաջողութիւն մըն է, որովհետեւ կուգայ իրաւապէս հաստատելու երկու կարեւոր սկզբունք.— Ա. Հայ համայնք գոյութիւն ունի Թուրքիոյ մէջ իբրեւ բարոյական անձնաւորութիւն, կալուած ունենալու, յանձանձելու եւ դատ բանալու օրինական բոլոր իրաւասութիւններով։ Բ. այդ համայնքին իրաւասու պետն է Նարոյեան Պատրիարքը, որ իբրեւ դատախազ ներկայացած է գերեզմանատան դատին առթիւ։

Եթէ դատարանը աննպաստ որոշում տար, այն ատեն կանխարգել միջոցը պիտի վերնար եւ քաղաքապետութիւնը պիտի կարենար գերեզմանատունը իր անուան փոխանցել վերջնականապէս։ Մինչդեռ, հիմա, մինչեւ դատին վերջանալը, չի կրնար «թափու» ստանալ։

Դատը պիտի տեսնուի Մայիս 9ին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

Կասկած չկայ որ խորհրդային Ռուսաստանի ներկայ վաճառամարտը իրական պատուհաս մըն է աշխարհի բոլոր շուկաներուն համար։ Բոլշեւիկեան աղէտը կատարելագործելու եւ արդիւնաբերական երկիրներու տնտեսական կարգուսարքը հիմէն տակնուվրայ ընելու համար, Մոսկուայիվարիչները չէին կրնար գտնել աւելի հանճարեղ միջոց մը։ Եւրոպա եւ Ամերիկա լուրջ մտահոգութեան մատնուած են այս անսպասելի «տնտեսական յարձակումին» առջեւ։ Առաջին ակնարկով դիւրին է ենթադրել որ սա մեծահարուստ պետութիւնները դիմադրելու ամէն նիւթական կարելիութիւններ ունին իրենց տրամադրութեան տակ եւ պէտք չկայ որ շուարին ու անճրկին։ Սակայն տարբեր է իրական կացութիւնը։ Ռուսական վաճառամարտէն կը քնասուի դրամատէր դասակարգը, այն որ կ'արդիւնաբերէ ու կը վաճառէ. բայց մեծապէս կ'օգտուի ոչ-ունեւորը, այսինքն այն բազմութիւնը որ կը գնէ ու կը սպառէ։ Իսկ, ուրեմն, պետութիւնները խիստ միջոցներու դիմեն, առքի տակ առնելով այն օրէնքները, որոնց վրայ հիմնուած է իրենց ներկայ տնտեսական քաղաքականութիւնը իր ամբողջ կազմուածքով, պիտի ստեղծեն, իրենց սահմաններէն ներս, կացութիւն մը որ բարիք չի կրնար բերել։ Իսկ եթէ ընդհակառակն, լայն բանան իրենց նաւահանգիստները ռուսական արտադրութեանց առջեւ, ակամայ քնաս պիտի հասցնեն իրենց սեփական ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին։ Երկսայրի կացութիւն մը որուն առջեւ սպառողական դիրք ունին առայժմ Անգլիան, Ֆրանսան, Ամերիկան եւ ուրիշներ։ Տնտեսագիտական իմաստով «վաճառամարտ» կը նշանակէ ապրանք ծախել արտադրութեան արժէքէն պակաս գնով։ Այս է ընդհանուր ըմբռնումը քաղքենի ու դրամատէր երկիրներու մէջ ուր առեւտուրը ազատ է եւ անկախ պետական հակակշիռէ։ Բայց խորհրդային Ռուսաստանի վարիչները տարբեր ձեւով կը բացատրեն իրենց ստեղծած տնտեսական այս նոր պայքարը։

«Մեր ըրածը վաճառամարտ չէ» կ'ըսեն անոնք։ «Ապրանքի մը արտադրութեան արժէքին եւ վաճառման գնին յարաբերական դիրքը դրամատիրական երկիրներու հասկացողութեամբ չէ որ կը ճշդուի մեր երկրին մէջ։ Ռուսաստանի մէջ պետութիւնը ինքն է որ կ'որոշէ արժէքները»։

Ըսել կ'ուզեն որ խորհրդային Ռուսիոյ համար ապրանք մը «արտադրութեան արժէք» չունի, վաճառման գինը անկախ է այդ կաշկանդումէն։

Շատ պարզ է եւ հասկնալի այս տեսակէտը։ Տրուած ըլլալով ռուսական ճարտարարուեստի, երկրագործութեան եւ առեւտուրի ներկայ պայմանները, տարբեր բանաձեւ չէին կրնար ունենալ Մոսկուայի վարիչները։ Հողը, հանքերը, գործատուները եւ արտադրութեան բոլոր միջոցները կը պատկանին պետութեան։ Պետական սեփականութիւն են նոյնպէս երկաթուղիները. իսկ Թղթադրամը արժէք ունի միայն խորհրդային Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ։ Բանուորն ու հողագործը կամ արհեստաւորը կ'աշխատին «բանով», շատ անգամ առանց վճարումի եւ դարհուրելի պայմաններու տակ։ Ռուսաստանէն դուրս փոխադրութեան ծախքը կը վճարեն գրեթէ միշտ գնող երկիրները իրենց սեփական Թղթադրամով։

Հետեւաբար, պատճառ չկայ որ այս տեսակ եզական պայմաններու տակ արտադրուած ճարտարարուեստական կամ երկրագործական արտադրութիւնները չկարենան մրցիլ օտար հրապարակներու հետ։ Այս բանն է որ տեղի կ'ունենայ, աչառաւիկ, այսօր։ Ռուսիոյ կը պնդեն թէ իրենց եկմտական ու տնտեսական քաղաքականութիւնը կը ձգտի ամէն կերպով, անկախ շուկայ մը ստեղծել Ռուսաստանի մէջ, առանց նըկատի առնելու օտար շուկաներու վաճառման գինները այս կամ այն ապրանքին համար։ Չենք գիտեր թէ որքան յաջողած են այս ուղղութեամբ, բայց հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտան ժողովուրդին «նախանձելի» վիճակը.

— Ռուսիոյ մէջ կարագին լիպրան կ'արժէ 19ուկէս շիլին (122 ֆրանք), մէկ հաւկիթը մէկ շիլին (6 ֆրանք), զոյգ մը գուլպան 35 շիլին (220 ֆրանք), մէկ խնձորը 4 շիլին (24 ֆրանք), հաւ մը 20 շիլին (125 ֆրանք)։ Հակառակ այս պարագային, ռուսական կարգ մը նիւթեր Անգլիոյ մէջ կը ծախուին անհաւատալի աժան գիներով, օրինակ ռուսական կարագը Լոնտոնի մէջ կրնաք գնել 5ուկէս ֆրանք լիպրան. ռուսական օճառը, որ Մոսկուայի մէջ կ'արժէ 8 շիլին (48 ֆրանք) հատը (քառորդ լիպրան), Լոնտոնի մէջ կը ծախուի քիլօն 4 փէննիի։

Այսպէսով ռուս աշխատաւորութիւնը կը զրկուի կեանքի անմիջական անհրաժեշտութիւններէն յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան, իսկ օտար ժողովուրդները — ըսել կ'ուզենք սպառող բազմութիւնները — կը վայելեն նոյնինքն այդ դասակարգին աշխատութեան պտուղը։ Հսկայական քանակութեամբ ռուսաստանէն կ'արտածէ Ռուսիա այն տեսակ ատեն մը երբ, ռուս բանուորն ու գիւղացին անօթի են ու մերկ։ Հրէշային քաղաքականութիւն մը, որուն լծուած են վարիչները կազմալուծելու համար ամբողջ աշխարհի տնտեսական մեքենան։ Թիւերը աւելի պերճախօս են.—

Խորհրդային Ռուսաստանի արտածումները եղած են 1927ին 78 միլիոն ոսկեբլին, 1928ին 85 միլիոն ոսկեբլին, իսկ 1930ին մօտ 100 միլիոն ոսկեբլին։ Արտածուած են մանաւանդ այն նիւթերը, որոնց սով կայ երկրին մէջ։ Տեսէք հետեւեալ պատկերը տրամադրուած քանակութիւններուն (թոնայով),—

	1927ին	1928ին	1930ին
Լուցկի	9.100	18.400	50.000
Հիւսուածեղէն	13.000	14,800	32.000
Արմտիք	391,200	111,000	4,000,000
Հաւկիթ	94.000	52,100	50.000
Կարագ	31,800	27.700	30.000
Խոզի միս (Պէյքըն)	15.400	16 000	24.000
Հաւ, եւն.	16,300	22.200	30.000
Շաքար	133.000	124 400	300.000

⁂

Վաճառամարտը սաստկացաւ մանաւանդ 1930 յունուարէն ասդին, երբ Ռուսիա սկսաւ արմտիք արտածել Եւրոպայի եւ Ամերիկայի շուկաները։ Արմտիքի հրապարակը աննախընթաց կերպով ինկած էր արդէն եւ վաճառամարտը ամբողջացուց չարիքը։

Արմտիքէն յետոյ հետզհետէ կազմակերպեցին ուրիշ անմիջական նիւթերու արտածումը, վիթխարի քանակութիւններով։ Եւ այսօր աշխարհի բոլոր հրապարակներուն վըրայ ռուսական փայտը, ցորենը, մուշտակը, հիւսուածեղէնը, մետաղը, քարիւղը, հանքածուխը, քիմիական զանազան արտադրութիւնչոր պտուղը, օճառը, եւ բազմաթիւ ուրիշներ, կը փոխարինեն տեղական արտադրութիւնները չափազանց աժան գիներով։ Պարզելու համար մեր ըսածը, յիշենք քանի մը թիւեր եւս.—

1928ին Ռուսիա արտածեց 1,149,929 թոնօ հանքածուխ այսինքն նախորդ տարուան կրկինը։ Երկրին ընդհանուր արտադրութիւնը եղած էր 40,600,000 թոնօ 1928ին, «հնգամեակի» հեղինակները կ'աշխատին այժմ 125 միլիոն թոնոյի բարձրացնել այդ թիւը, հաշիւ եղած է որ յառաջիկայ տարի արտածումները կրնան եռապատկուիլ։

Նոյն պատկերը կը ներկայացնէ քարիւղի ճարտարարուեստը եւ տարօրինակ չէ անշուշտ եթէ այսօր քաղքենի-դրամատիրական երկիրներու մէջ ռուսական քարիւղն է որ կը գործածուի ամէնէն աւելի։

Տնտեսական ընդհանուր կառուցուածքին մէջ իւրաքանչիւր տարրական «վաճառամարտով» կը դրսի առանձին «բաժին» մը, որոշ դրամագլուխով։ 375 միլիոն րուբլի յատկացուած է փայտի արտադրութեան համար եւ 321 միլիոն քիմիական արտադրութիւններու վաճառամարտին։ Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին համար 1480 միլիոն րուբլի նպաստ եւ դրամագլուխ կը նախատեսէ «հնգամեակ»ի պիւտճէն։ 1928ին 2800 միլիոն մեթր կերպաս շինած են ռուսական գործարանները եւ յոյս ունին կրկնապատկելու այդ քանակութիւնը 1932ին։

Երկրորդական կարեւորութիւն ունեցող ճարտարարուեստներու համար նոյնքան առատ նպաստ տրամադրած է Մոսկուան։ Օրինակ հագուստեղէնի համար 100 միլիոն, կօշիկի համար 188 միլիոն, օճառ, լուցկի եւն. 100 միլիոն։ Մօտաւորապէս 1500 միլիոն րուբլի բոլոր այս կարգի նիւթերու արտադրութեանց համար։

Համաձայն նախահաշիւներու, յառաջիկայ տարի ռուսական արտածումներու գումարը պիտի հասնի 200 միլիոն ոսկեբլինի, այսինքն 115 միլիոն ոսկեբլին աւելի քան 1928ին։ Առաջնութիւն պիտի տրուի ճարտարարուեստական արտածումներու մանաւորաբար։ Ներկայիս ռուսական արտածումներու միայն հարիւրին վաթսունը ճարտարարուեստական նիւթերու կը վերաբերի։ Յառաջիկային այդ համեմատութիւնը պիտի հասնի հարիւրին ութսունհինգի, այսինքն 175 միլիոն ոսկեբլին, փոխանակ 13 միլիոնի, որ ամէնէն խոշոր թիւն է որուն հասցուցած ըլլայ Ռուսիա իր ճարտարարուեստական արտածումներու գումարը։

Շատ պարզ է, ուրեմն, որ խորհրդային Ռուսաստան կը ձգտի ջախջախել օտար երկիրներու արդիւնաբերութիւնը։ Ի հարկէ 175 միլիոն ոսկեբլինի գումարը պիտի կրկնապատկեն ու եռապատկեն ամէն տեսակ միջոցներով եւ օտար երկիրները չպիտի կարենան մրցիլ։ Եւ Մոսկուայի վարիչները համոզուած են, թերեւս, որ այս յաջողութիւնը քայլ մըն է դէպի «համաշխարհային յեղափոխութիւն»։

Վաճառամարտէն ամէնէն աւելի քնասուող երկիրն է Անգլիան։ Մաքսատուրքի չգոյութիւնը դիւրացուցած է Ռուսաստանի միգերը այս երկրին մէջ։ Արդիւնաբերական նիւթերուն չափ կամ աւելի քանակութեամբ ուտելիք ուղարկուած է Անգլիա։ Ընդհանուր առումով գիները հարիւրին 25 եւ աւելի աժան են տեղական արժէքներէն։ Եւ հակառակ բազմաթիւ դիւրութիւններու, Ռուսիա Անգլիայէն կը գնէ իր ներածումներու հարիւրին 15ին արժէքով անգլիական ապրանք։ Այս պատճառաւ 1924-1930 շրջանին ռուսական արտածումները այս երկրին մէջ 139 միլիոն ոսկեբլին աւելի եղած են քան իր գնումները։ Եւ եթէ նկատի առնէք որ ռուսական կարգ մը ապրանքներ ռուս առեւտրական պատուիրակութեան ձեռքով կը ծախուին արտասահմանի շուկաներուն, կրնաք համոզուիլ թէ Անգլիոյ ճարտարարուեստը ո՞ր աստիճան կը քնասուի ստեղծուած մրցակցութենէն։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԴԵՐՍԱՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Անցեալ ամսու սկիզբը Լենինականի մէջ մեռաւ Պետական Թատրոնին բեմավարներէն Սարգիս Արզվեան։ Եւարտած էր Մոսկուայի թատերական դպրոցը։ Բեմական ասպարէզին մէջ մեծ յոյսեր կուտար այս երիտասարդը։ Հիւծախտը վերջ տուաւ այդ խոստմնալից կեանքին։

ԿԱԹԸ ՊԻՏԻ ԱԺԱՆՆԱՅ

Այսօրուընէ սկսեալ կաթին գինը պիտի աժաննայ 4 սու, այսինքն լիթրը 1 ֆրանք 50 սանթիմ, փոխանակ 1.70ի։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 26 ապրիլ (Սեփ. Թղթ.)՝ — Ապրիլ 25ի գիշերը, նախաձեռնութեամբ Միլանի Հայ Ուսանողական Միութեան, տեղի ունեցաւ Ապրիլեան նահատակներու սգատօնը։ Ներկաներու թիւը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ մեր ուսանողներուն թէ քանի մը տարիէ ի վեր անտեսուած սգատօնը որքան մօտ է գաղթական հայութեան սրտին, որ իր ամէն տեսակ տառապանքներով, կը սիրէ ու պարտք կը համարի, իր յարգանքի բաժինը բերել մեր անմահ նահատակներուն։

Կազմակերպիչ մարմինը պատրաստած էր շատ ճոխ ու խնամուած յայտագիր մը։

Խօսեցան Թախթաճեան, որ ամփոփ կերպով պատմականն ըրաւ հայկական հարցին, եւ Մութաֆեան որ յիշեց նահատակ գրագէտները։

Հաւաքոյթի գեղարուեստական բաժնին յօժարակամ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին օրիորդ Bareggi եւ Prof- Agorti.

Ներկաներուն համար Փ. Մութաֆեանի ճառը յայտնութիւն մը եղաւ։ Հազիւ 22 տարեկան այս երիտասարդ ուսանողը, զարմացուց բոլորը իր մաքուր հայերէնով ու լուրջ պատրաստութեամբը։ Այս ուշիմ երիտասարդին բերնով մեզի խօսեցաւ նոր սերունդը, որ գիտէ յարգել անցեալի արժէքաւոր զաւակները, հպարտութեամբ մտնել ու ներկայացնել հայ ժողովուրդի բոլոր տառապանքները եւ ապագային նաւել յոյսերով բայց առանց միամտութեան։

Այս սգատօնին կազմակերպութիւնը կ'արդարացնէ անգամ մը եւս Հայ. Ուս. Միութեան օգտակար գոյութիւնը, եւ իրաւունք կուտայ այս միութեան մեր գաղթային համեստ գործունէութեան գետնին վրայ առաջին դիրքը գրաւելու։

⁂ Ապրիլ 26ին կիրակի օր տեղի ունեցաւ Մ. Ռ. նախկին սաներու Միութեան բացառիկ ժողովին շարունակութիւնը, եւ Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը։ Բացառիկ ժողովը զբաղեցաւ Միլանի ու Փարիզի քոյր միութիւններուն միացման հարցով։

Վիճաբանութիւնները եղան շատ տաք ու բուռն։ Անկարող է այստեղ ներկայացնել զանոնք։ Այս վիճաբանութիւնները ցոյց տուին, որ վերոյիշեալ հարցին շուրջ Միութեան մէջ ստեղծուած են զանազան հոսանքներ, որոնք դժբախտաբար չկրցան հաշտեցողութեան մը գալ, եւ երբ եզրակացութիւն այս երկար վիճաբանութիւններուն, ցաւով պէտք էըսել թէ 15անդամներ ներկայացուցին իրենց հրաժարականը ու հեռացան ժողովասրահէն։

Հեռացող անդամները, մամուլին դրկուելիք մասնաւոր յայտարարութիւնով մը պիտի բացատրեն իրենց տեսակէտը։ Ամէն պարագայի մէջ, իրենք կը մնան բոլորովին անկախ Ցարգանքով պէտք է բարեւել այս հեռացող անդամները, որոնք իրենց գաղափարին յաղթանակին համար քաջութեամբ պայքարեցան։ Կ'ուզենք յուսալ որ իրենց այս մեծ զոհողութեան իմաստը պիտի հասկնան երկու կողմերն ալ, եւ շուտով պիտի տեսնենք իրենց աշարքին բարերար հետեւանքները։

Այս տխուր դէպքէն յետոյ, տեղի ունեցաւ Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը։ Վարչութիւնը ներկայացուց իր գործունէութեան հաշուետուութիւնը։ Այս գործունէութեան մասին կը խօսուի արդէն Միութեան պարբերաթերթին առաջին թիւին մէջ, որ բաժնուած է մամուլին։ Միութեան ապագայ գործունէութեան շուրջ, գաղափարի փոխանակութիւններէ յետոյ, ընտրուեցաւ նոր Վարչութիւնը։ Բուէներու մեծամասնութեամբ, կրկին ընտրուեցան նախկին վարչութեան բոլոր անդամները։

Ե. Ս.

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ա.—ՎԷՃԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Կ'աւանդուի թէ հնադոյն Աթէնքի մէջ, երբ օր մը Զենոն կը վիճաբանէր Դիոգինէսի հետ եւ կ'ըսէր թէ գոյութիւն չունի շարժումը, պատասխանի փոխարէն՝ ոտքի ելաւ Դիոգինէս եւ սկսաւ քալել։

Այդպէս ալ քանի մը տարի առաջ, երբ հայ թերթերըզանգատեցան ու գրեցին թէ մեր երէց ժառանգականները, Կարսի եւ Իգմիրի աղէտէն աղքին, ծանր յուսահատութեան մը մատնուած՝ մնացած կը թուին, Դիոգինէսի պէս, յանկարծ ոտքի ելաւ Փրոֆ. Ն. Ադոնց. թեւերը շարժեց ամէն կողմ, կոխ. ըրաւ նոյնիսկ չէզոքին հետ, գնաց Զարդարեանին ասեղ խածաւ, յետոյ Պէշիկթաշլեանը ծեծեց, ռավանթիզմը վեր վար նետեց, «թօթափեց արժան ազատամտութեան հրապոյրը եւ արհամարհեց յետադէմ երեւալու երկիւղը», նոյնիսկ — օ՛ քաջութիւն — փառաբանեց յետադիմութիւնը, յետոյ ապտակեց «լեւանտացի» հայերը եւ թըռ'ւ Կիլիկիոյ վրայ։ Կը տեսնէ՞ք, որքա՛ն աշխոյժ են մեր երէցները, միշտ կենսունակ, միշտ շարժումի գլուխ, միշտ բան սորվեցնելու վրայ։ Նախ «արդի լեզուագիտութիւն», յետոյ կարգով «արդի գրականութիւն», «արդի քաղաքականութիւն», «արդի յետադիմութիւն», «արդի պատմագիտութիւն» եւ «արդի Կիլիկեագիտութիւն»։ Զորս հինգ ամսուան մէջ այսքան դասախօսութիւն՝ տեսնուած բան չէ նոյնիսկ Սորպոնի մէջ։ Փա՛ռք տանք հայ միտքին բեղնաւորութեան։

Բայց Ն. Ադոնց ոչ գրագէտ է, ոչ ալ քաղաքագէտ, իր անունին առջեւ դրուած տիտղոսը կը նշանակէ միայն պատմագէտ ու բանասէր։ Պէտք է գիտնալ, որ բանասիրական մեթոտներով գրականութեան դասախօսութիւն մը ծիծաղելի է։ Եւ անհանդուրժելի՝ վէճը զարգացնելու նոյն այդ ձեւը։

Մտնենք իր վէճին մէջ, քանի որ գրգռելով եւ յամառութեամբ կը կանչէ ինծի։

⁂

Բայց նախ պատմենք։

Անցեալ տարի, 14 նոյեմբերին, Օհան Կարօ դասախօսութիւն մը կարդաց Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի մասին Փարիզի «Գրական Ակումբ»ին մէջ։ (Կը վերապահեմ իմ կարծիքս այդ «Գրական Ակումբ»ին մասին, աղատ ձգելով Ն. Ադոնցը, որ ուզած ձեւովը զովէ զայն «Հայրենիք»ի մէջ)։ Դասախօսութեան ամփոփումը տրուեցաւ Ցառաջի մէջ 21 նոյեմբերի թիւով։ Ամփոփումը տուողն էր Ս. Թաշճեան, որ անդամ է ակումբին։ Այդ տեղատուութեան մէջ գրուած էր.— «Պէշիկթաշլեան համեստ գրող է եւ չի կրնար հասնիլ Նալբանդեանի բարձրութեան»։ Ուրիշ տեղ մըն ալ. — «Արեւմտահայ գրականութիւնը միշտ ետ է մնացած արեւելահայ գրականութենէն»։

Ցայտնուած վիճելի տեսակէտներէն այս երկուքը ոչ միայն անհանդուրժելի էին, այլեւ բացարձակ սխալ։ Ն. Ադոնց, որ օրը օրին Ցառաջ կը կարդայ, չհերքեց կամ չսրբագրեց այս տեղեկատուութիւնը, որ իր ակումբին մէկ անդամը կուտար ժողովուրդին։ Կիրակի օր, 23 նոյեմբեր, Ցառաջի «Միտք եւ Արուեստ»ի բաժնին մէջ անդրադարձայ այդ տեսակէտներուն — այնպէս ինչպէս տրըուած էին,— եւ ըսի թէ «փրոֆ. Ադոնց դեռ աշակերտ է գրական այսպիսի հարցերու մէջ, նոյնիսկ գէրոյի արժանի»։ Կիրակի օր էր, որ երեւցաւ իմ այս խայթոցս։ Երկուշաբթի առաւօտ կը ստանանք նամակ մը.— Փրոֆ. Ադոնց կը զարմանայ որ անհեթեթութիւններ «վերագրըուած» են իրեն։ Հրատարակելով իր նամակը, որ կարգ մը սրբագրութիւններ կը կատարէր

— ո՛վ գիտէ թէ չէր նախահ[illegible] — կ'աւելցնէի (27 նոյեմբեր[illegible]) թէ մենք ոչինչ վերագրած էինք[illegible], այլ Ս. Թաշճեան կը տեղեկա[illegible] ցնէր մեզի թէ Ադոնց այդպէ[illegible] էր արտայայտուած։ Նամակին վերջաւորութեան մէջ, Ն. Ադոնց կը հրաւիրէր զիս, որ, փոխանակ խայթելու առանց ստորագրութեան, երթամ ակումբ եւ իր տեսակէտներս պարզեմ։ Հա[illegible] հրապարակ իջնեմ անունովս[illegible] նամակը հրատարակուեցաւ ա[illegible] ըսեմ ամբողջ։ Նմանէ յետոյ միայն այն խօսքերը, զորս à la Օրմանեան, կը գնէր ա[illegible] պարբերութենէ վերջ.— «Եւ այս անուրանալի է», «Եւ այս ալ մարտութիւն է»։ Վիճողի մը համար իր կարծիքը հիմնաւորել միշտ իրեն համար։ Իր նամակին տակ երկու խօսքով վերապահութիւնս յայտնելէ յետոյ այս բացըրուած տեսակէտներուն [illegible] մասին, չըբաղեցայ այլեւս իրե[illegible] հարկ վիճելու։ Ցետոյ, ի՞նչ հարկ անուես տալու,— գիտէր արդէն եթէ չէի ստորագրեր, պատճառն այն էր որ օրաթերթի մէջ խմբագրութիւն ընելու մը ձեւերը տարբեր են։

Ամիսներ անցան։

Եւ ահա Հայրենիքի մէջ (Ապրիլի թիւը) փրոֆ. Ն. Ադոնց կը վերարծարծէ այս վէճը, եղեւ ու «Հողմավար գլուխ» կ[illegible] ուանէ զիս։ Եւ այնպէս մը կը շարայարէ իր հնամենի [illegible] chaïque) լեզուին բառերը, որ ընթերցողը կը կարծէ թէ ա[illegible] կումբին տեղեկատուն ալ ես եմ, գինք քննադատողն ալ։ Այ[illegible] պէս կարծեր էր նաեւ Տոքթ. Ս. Բարսեղեան։ Այդտեղ եւս փրոֆ. Ադոնց կը կրկնէր թէ ինք [illegible] ռաջարկած է որ «անանուն գիր[illegible]» չը շնորհ բերէ Ակումբ եւ իր հայեցակէտը պարզէ։ Իր[illegible] Թուեցա՞ւ թէ փախուստ տուա[illegible] եմ։

Լա՛ւ, վերադառնա՛նք վէճի[illegible] եւ խօսինք դէմ առ դէմ [illegible] այս անգամ՝ անուանիս եւ [illegible] կանուանս, — ես, Շաւարշ Նար[illegible] դունի, «գիժ», (որ «գլուխ[illegible] դայթակղութեան քարը») [illegible] պատմագէտ եւ բանասէր փրոֆ. Նիկողայոս Ադոնց աղջայն [illegible]

⁂

Վէճի մտնելէ առաջ, կ[illegible] Նկատեր եմ, որ հին սերուն[illegible] դը չափազանց սխալ գաղափար ունի նոր սերունդին վրայ։ [illegible] ներէն ոմանք յաճախ [illegible] գած իրենց բարձրահայ[illegible] դղեակէն իջնել վար եւ հասկն[illegible] նորերուն ուժը։ Ոմանք ալ [illegible] ուրեններու նման նախանձ[illegible] եւ չկամութեամբ կը դիտեն [illegible] րերուն հասնիլը։ Միայն Ա. [illegible] հարոնեանն է— պատիւ իրեն— որ տեսակ մը համակրանք [illegible] նորերուն հանդէպ։ Այսպէս [illegible] սերունդէն կը ճանչնանք [illegible] դիկ, որ կը կարծեն թէ [illegible] «բարիկ ադաքը» ոչ մէկ [illegible] թիւն ունին, ոչ գրել [illegible] ոչ ալ կարդալ։ Պատմութի[illegible] գրականութիւն, փիլիսոփա[illegible] թիւն, միայն իրենք գիտ[illegible] Եղբա՛յր, ի՞նչ դպրոց [illegible] որ գիտնան։ Միայն անոնք [illegible] վեցանք, մենք ալ որ երթա[illegible] ալ «ապգը կորաւ»։

Հիններուն այս սխալ գա[illegible] փարները արդիւնք են [illegible] թեան։ Անոնք երբեք չ[illegible] քրուեցան նորերուն կառ[illegible] մարդանքով եւ ինքնաշխա[illegible] թեան փորձերով։ Ցետոյ [illegible] չնայեցան թէ, վիճակագր[illegible] տեսակէտէն, ի՛նչ համեմատ[illegible] թիւն կը ներկայացնէին [illegible] ժառանգականները իրենց [illegible] րունդին մէջ։ Եթէ 90 [illegible] թուականներու հայ [illegible] գէտները, գրագէտները եւ [illegible] գերանները համրենք, կը [illegible] ծ՞ք թէ մեծ թիւ մը կը [illegible] մեն։ Ցետոյ եթէ քննենք [illegible] մատով ցոյց տրուած մա[illegible] կաններուն արժէքը, կը [illegible] ծէ՞ք թէ գլխու պտոյտ [illegible] մեզի իրենց բարձրութեան [illegible] դարձնալ յետոյ, եթէ փ[illegible]

թէ ո՛ր Թուականներուն համար ու հասունութիւն տուող այդ տաղաչափականները, այս պարագան իսկ բան մը չէ՞ խօսիր ձեզի: Նկատի առէք, որ երիտասարդ ուժեր կան հիմա ալ, որոնք այնքան համեստ որ իրենց պատմագէտի եւ լեզուաբանի աշխատանքները ցուցադրելու չեն ուզեր հանել, առանց ալ չկայ արդէն, եւ ուրիշներ՝ այնքան սկեպտիկ, որ իրենց գիտունի եւ մասնագէտի կարողութիւններուն մասին չեն փորձեր խօսիլ: Երեւակայեցէք, որ բազմաթիւ մասնագիտութիւններ կան հիմա, որոնցմէ ներկայացուցիչ մը չունին հիներու:

Եւ վերջապէս դեռ կանուխ է հրապարակ բերելու համար յիսնամեակներուն արդիւնքը իր բոլոր պատրաստութիւններովը: Այնպէս որ փրոֆ. Ն. Ադոնց պատմագէտի եւ բանասէրի իր ձեռնարկներով ի զո՛ւր կը փորձէ մեզ շլացնել, դասը տալ ամէնուն՝ ամէն բանի մասին: Բանի որ մասնագիտութեան մասին գիտակցութիւն չկայ, լա՛ւ ուրեմն, մենք ալ քննութեան առնենք իր պատմագրական փաստերը: Ընդդիմախօսութեան այս յօդուածաշարքիս մէջ, պիտի քննեմ մինչեւ իսկ իր... Կիլիկեցիութեան տեսութիւնները: Ու պիտի տեսնուի, որ փրոֆ. Ն. Ադոնց, ամէն անգամ որ կը խօսի պատմութեան կամ գրականութեան մասին, կը յայտնուի իբրեւ բանասէր միայն: Եթէ հիմա կը մերժէ ըսած ըլլալ թէ Պէշիկթաշլեանէն բարձր է Նալբանդեանը (Յառաջի մէջ Նալբանդեանի տեղը կը դնէ Աբովեան, պահելու համար նոյն բաղդատութիւնը), եթէ հիմա կը մերժէ ըսած ըլլալ թէ արեւելահայ գրականութենէն ետ կը մնայ արեւմտահայ գրականութիւնը (Հայրենիքի մէջ արեւմտահայ բառին տեղ կը դնէ Պէշիկթաշլեան եւ արեւելահայ բառին տեղ կը դնէ Աբովեան, Յառաջի մէջ ալ աւելցուցած է «արեւելահայ Աբովեան», պահելու համար նոյն բաղդատութիւնը), եթէ վերջապէս նահանջ մը չհամարինք բաղդատութեան այս նոր եզրերը, եւ Ս. Բաշարեանի վերագրենք միտքը յիշեալ տեղեկատուութեան մէջ արեւելահայ գրականութիւնը վեր բարձրացնելու արեւմտահայ գրականութենէն, Նալբանդեանը Պէշիկթաշլեանէն, — դարձեալ սակայն փրոֆ. Ն. Ադոնցի ընդարձակ յօդուածին մէջէն մենք պիտի կրնանք հանել փաստեր՝ հաստատելու համար թէ ինք այդ սխալ բաղդատութենէն տարբեր տեսակէտ չունի: Եւ ինչ որ կ'ըսէ Աբովեանի ու Պէշիկթաշլեանի բաղդատական արժէքներուն, անոնց գրական նկարագիրներուն, ռոմանթիզմին ու «կեղծ»-դասականութեան ծագման ու նշանակութեան մասին, մինչեւ իր տեսակէտները կրօնքի եւ արուեստի յարաբերութեան, Կիլիկոյ պատմական արժէքին մասին,— այնքան սխալներ կը պարունակեն, որ միտքերու այդ բաբելոնին կամ գրականութենէն մինչեւ Կիլիկիա ճամբորդութեան վրայ ձեւելով՝ իմ յօդուածիս խորագիր կրնայի դնել «Գրականութիւնը եւ... Չինումաչինը»:

Թերեւս աւել մը պէտք ըլլայ երբ յաջորդաբար ներկայացնեմ ռոմանթիզմին ու «կեղծ» դասականութեան պատմութիւնը, ծագումն ու ազդեցութիւնը գրական այդ դպրոցներուն, նոր դատաւորումը Աբովեանի եւ Պէշիկթաշլեանի, վերցնելու համար հին ու մաշած տեսակէտներու թանձր փոշին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷԿ ՇԱՌԱՒԻՂԸ

ՃԱՇԱՐԱՆԻ ՍՊԱՍԱՒՈՐ

Մաճառ թերթ մը կը ծանուցանէ Միլանէն առնելով թէ Վարալլօ փոքրիկ քաղաքին կարտոնիա պողոտի սրճարանը վարող դաշտերիկ թագաւորի մը զաւակն է, Գիտօ տի Լուսինեան, որ հինգ տարիէ ի վեր կը բանեցնէ այդ սրճարանը: Սպասաւորին հայրն էր Հայկական Խորասանի թագաւոր Լեւոն ԺԴ. որ ցարին կողմէ գահընկէց եղած էր, եւ իր կորսնցուցած թագին փոխարէն կը ստանար տարեկան 12,000 ռուբլի: Հազար տարի իր նախորդներէն գրեթէ քսանըհինգ թագաւորներ իշխած էին արեւելքի այդ մասին, եւ անոնցմէ մին՝ Գիտօ տի Լուսինեան Երուսաղէմի ալ թագաւոր եղած է 1186ին: Նոյն արքունական ընտանիքէն տասնըեօթը հոգի թագաւորած են Կիպրոսի վրայ, այդ կղզին Վենետիկցիներու իշխանութեան անցնելէ առաջ:

Լեւոն թագաւոր իր գահընկէցութենէն վերջ Միլան երթալով ճոխ կեանք մը ապրած է մինչեւ որ դադրեցաւ ռուս արքունիքին կողմէ շնորհուած նպաստը, եւ թագաւորին անձնական հարստութիւնը մատակարարող սեղանաւորն ալ սնանկացաւ: Այնուհետեւ Լեւոն ԺԴ. հետզհետէ ծախու հանեց իր գոհարեղէնները: Իտալացի ազնուական աղջըկան մը սիրահարելով, կարգուեցաւ անոր հետ եւ սկսաւ աշխատիլ իբրեւ արուեստագէտ: Ընտիր նկարիչ մը ըլլալով գծեց իր կնոջ կենդանագիրը, եւ անուանեց զայն «վարդով կինը»: Այս նկարը 1872ին Միլանի ցուցահանդէսին մեծ մրցանակը շահեցաւ, եւ այս պահուս կը զարդարէ Վարալլօ քաղաքին կայսերական սեղանատունը:

Լեւոն թագաւոր մեռաւ քսանըհինգ տարի առաջ: Միլանի մէջ երկրորդ աղջիկը ունէր հինգ զաւակ, որոնցմէ կ'ապրի միայն սրճարանապետը: Իր հօր մահէն վերջ Գիտօ տի Լուսինեան նախ հիւան եղաւ, ապա կառոտ: Երեսուն տարի ծառայեց ննջարան-վակոններու ընկերութեան մօտ, որմէ ստացած է արծաթ շքանշան:

Կիտօ կը պատմէ թէ 300,000 իտալական ֆրանք առաջարկողներ եղած են իրեն, իր անունը գործածելու համար: Բայց իր իսկ ազգանունը երբեք ծախու չի հաներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 28 Ապրիլ.— Մեր գաղութին մէջ ալ համազգային շուքով տօնուեցաւ Ապրիլ 11-24ի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Սթանոյի եւ Զարսանճագի Հայրենակց. Միութիւններու, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը:

Առտուն նաշատակաց համար հոգեհանգիստ կատարուեցաւ մատրան մէջ: Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութեամբ լեցուած էր սրահը: Բեմին աջ եւ ձախ կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները: Բեմին մէջտեղը ծածկուած էր ազապակներով գորգ բերած էին յիշեալ կազմակերպութիւնները ու միութիւնները:

Բեմին ճակատը կ'երեւար սա վերտառութիւնը՝

«Այսօ՛ մն չարիք թէ մեռանան
մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հայոն կարդայ նախատինք»:

Օրուան նախագահ Պ. Խաչիկ Գարիպեան «Մեր Հայրենիք» խըմբերգէն յետոյ, հանդէսը բացաւ եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեան մէջ, յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը, ջերմ և հայրենասիրական ճառով մը բացատրելէ յետոյ՝ օրուան տօնի նշանակութիւնը, յորդորեց ներկաները չյուսալքուիլ, որովհետեւ շատ մը ազգեր ունեցած են մեզ նման սգատօններ՝ բայց հիմա կը տօնեն իրենց Անկախութեան հարիւրամեակները, մենք ալ մեր կարգին պիտի տիրանանք այդ անկախութեան, միայն ջերմ հաւատքով պէտք է կապուինք այդ գաղափարին:

Գրաւոր ուղերձներ կարդացին Ազգ. Միութեան կողմէ Պ. Գէորգ Գարիպեան, Զարսանճագի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Պ. Սասուրեան: Տիկին Աղասաշի Փաշըլէյիւքլեան երգեց «Տէր կեցո», Օր. Աննիկ Զարիկեան «Մայր Արաքս»ին եւ «Հովիկ Հայրենի», Օր. Շուշանիկ Զարիկեան «Մայր Հայաստան»ը: Արտասանութիւններ ըրին Սթանոյի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Պ. Յովհաննէս Պէտաշեան, կարապետ Սիմոնեան եւ Կիրակոս Վահանեան:

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով նախագահը խօսքը տուաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Ալիքսան Այվազեանի որ մանրամասն բացատրեց Ապրիլի եղեռնը եւ անոր պատճառները: Թուրքը մեզ ջարդեց բայց չկրցաւ սպաննել մեր գաղափարները եւ ջարդի ու աքսորի մէջ հասակ նետած բազմութիւն մը՝ մեր որբերը այսօր կը քալեն իրենց հայրերու ազատագրական ճամբէն: Թուրքը մեզ ջարդելու մէջ բնաւ խտրութիւն չըրաւ, մենք ալ պէտք է առանց ծղծիծ հաշիւներու մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի փարինք հայրենիքի գաղափարին:

Նախագահը հանդէսը փակելէ առաջ խօսքը ուղղեց մասնաւորապէս Հայր. Միութիւններուն պայքարիլ նոր սերունդի այլասերման եւ վըտանգին դէմ, որ պիտի ըլլայ միակ տուրքի բաժինը մեր միլիոնաւոր նահատակներուն:

Տէր Յուսիկ քահանայի կողմէ պահպանիչով մը հանդէսը փակուեցաւ:

Խ. Արախեան

ՑԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ՄԸ

ԿԻԸՆՈՊԼԸ.— Մեր գաղութը իր համազգային սգատօնի նախօրեակին, դժբախտութիւնը կ'ունենայ իր սուգը աւելի խորացնելու, ապրիլ 24ին կորսնցնելով սիրուած եւ յարգուած պատկառելի անձնաւորութիւն մը, Ազգային Միութեան գանձապահ՝ Պ. Յակոբ Կիւրճեանի դառնաղէտ եւ յանկարծական մահով:

Հանգուցեալը տեղւոյն Ազգային Միութեան իբրեւ հիմնադիրներէն մին՝ անկեղծօրէն ծառայած է ազգին աւելի քան հինգ տարիներ:

Ֆրանսահայութիւնը թերեւս առաջին առթիւ ըլլալով պիտի լսէ այս խոնարհ եւ ազնիւ ճշմարիտ Հայուն անունը որ երկար տարիներ խօսած է տեղւոյս հայորդիներուն սրտին:

Ան բոլորին պէս նետուած օտար ափեր, առօրեայ ծանր տագնապներէ շրջապատուելով հանդերձ կը տքնէր եւ կը գուրգուրար ազգային կազմակերպութեանց հանդէպ, արժեցնելով եւ ի սպաս դնելով իր երկար տարիներու փորձառութիւնը՝ անշահախնդրօրէն եւ խղճմտօրէն:

Տեղւոյս Ազգային Միութիւնը իր սիրելի պաշտօնակցին մահէն ազդուած, կ'որոշէ արժանի վերջին յարգանքը ընծայել ողբացեալին, մասնաւոր ծանուցում ուղղելով շրջանի հայութեան:

Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 25 ապրիլ շաբաթ կէսօրէ վերջ: Դագաղը կը զարդարէին մեր ազգ. եռագոյնը եւ ծաղկեպսակներ, ղրկուած Ազգային Միութենէն, Ա. Ե. Հ. կարմիր Խաչի մասնաճիւղէն, Գրենոբլի Պրէօնէն, որուն մէջ հանգուցեալը կարեւոր պաշտօն կը վարէր, եւ ընտանիքներ Գիրագեան, Գըլըճեան, Տէր-Կոմսեան, Մոմճեան, նմանապէս տեղւոյս բարերար ազգայիններէն տէր եւ տիկին Օհանեան գեղեցիկ գաղափարը յղացան նուիրելու հարիւր ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, կէսը Միութեան եւ միւս կէսը Կ. Խաչին:

Դագաղին առջեւ օգակիր կեցած էին Միութեան անդամները: Թափորին կը մասնակցէին գաղութիս բոլոր Հայութիւնը եւ նմանապէս ֆրանսացի կարեւոր անձնաւորութիւններ և այս ապացոյց մըն էր թէ հանգուցեալը յարգանք կը վայելէր օտար շրջանակներու մէջ եւս:

Գերեզմանատան մէջ դամբանականով յարգանքի վերջին խօսքերը արտասանեց Միութեան Ատենապետը. թուեց հանգուցեալին արժանիքները խոնարհելով անոր դագաղին առջեւ եւ ցաւակցութիւն յայտնեց իր վշտահար այրիին եւ աղջկան, նմանապէս գաղութին որ դժբախտութիւնը կ'ունենայ սեւ հողին յանձնելու կարեւոր նեցուկ մը:

Յովհ. Գըլըճեան

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 20 ապրիլ.— Ներկայիս անգործութիւնը հասած է իր գագաթնակէտին: Գործարաններէն դուրս ձգուած են բոլոր աշխատաւորները հայ թէ տեղացի եւ միայն շաբաթը 3 օր գործ կուտան անոնց այն ալ չնչին օրականով: Իսկ շատերն ալ 6 ամիսէ ի վեր է որ կը տառապին: Ոմանք թուղթերու անկանոնութիւնէն դատապարտուած են ճիշդ աքսորականի մը անկայուն կեանքին, իսկ ուրիշներ անգործ են բոլորովին:

Այս անգամ, շատ վատ պիտի ըլլայ մեր հայրենակիցներու վիճակը... Եթէ երկար տեւէ: Պոլէնի հրապարակը լեցուն է յանգործներով. մէկը միւսին երեսը կը նայի՝ ձեռքերը ծալլած: Ո՞ւր երթալ եւ ինչ ընել: Քիչ շատ հաստատուած եւ գործին վարժուած մեր հայրենակիցները մանաւանդ բոլորն ալ բազմանդամ ընտանիքի հայրեր են, եւ իրենց նիւթականն ալ չի ներեր շարժելու:

Վերջապէս, զարհուրելի չէ՞ միթէ այս երեւմի չէն գաղութին դառն կացութիւնը: Ո՞րո՞ւ դիմեն 150 անձ հաշուող այս դժբախտները, որո՞ւ դուռ զարնեն:

Բայց գիտենք թէ այս եւ նման աշխարհու աղաղակները մնացած են միշտ «ձայն բարբառոյ յանապատի» մեր կարգ մը տիրացուոր ազափաշաներուն...:

Ու ցաւալի չէ՞ որ տունէ տեղէ զրկուած այս ճակատագրին հարուածներուն ենթարկուած բազմութիւններու արդար դատը — պահանջը — հրապարակի վրայ ծախելու ելած են կարգ մը սեւի ճերմակի վրայ նայող անհատներ, ժողովուրդին դժբախտութեան մէջ փնտռելով իրենց անհատական շահերուն պահպանումը:

Շավան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Զ. Ե. Ա. Մ. ԱՐԱՐԱՏ

«Արարատ» մրցում ունէր անցեալ կիրակի օր. A. S. Amicale licence B. զօրաւոր խումբին դէմ:

Առաջին կիսախաղին, տեղացող անձրեւին պատճառաւ, հակառակորդները յաջողեցան նշանակել 2 նշանակէտ:

Երկրորդ կիսախաղին, մեր տղաքը առանց յուսահատելու շարունակեցին իրենց յարձակումները եւ յաջողեցան 2 նշանակէտ ընելով հաւասարեցնել եւ խաղը վերջացաւ այս արդիւնքով:

Գնահատելի արդիւնք մըն է այս, եթէ նկատի ունենանք որ հակառակորդ խումբը շրջանիս լաւագոյն խումբերէն մին է:

Հ. Ա.

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ
ԵՒ
ՊՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՎԷԶԻՐԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Պուա Քոլոմպ 26 ապրիլ 931

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ու Փարիզի մասնաճիւղը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն արուեստագէտներուն, «Յառաջ»ի խմբագրութեան, պիքէի նուիրատուներուն եւ բոլոր անոնց որ սիրայօժար օժանդակեցին իր քսանամեակին առթիւ տրուած հանդէսին յաջողութեան:

*, Շրջ. Վարչութիւնը այս առթիւ պարզ թիւրիմացութիւն կը համարէ Մ. Գ.ի գրածը ռուս երգերու տիրապետութեան մասին: Ամէն պարագայի մէջ այդ դիտողութիւնը չի պատշաճիր քսանամեակի հանդէսին, ուր միշտ զգալի էր հայկական շունչին եւ ոգիին տիրապետութիւնը:

Շրջ. Վարչութիւն

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիեննայի Մխիթարեանց Միաբանութեան Ազգային Մատենադարանին նոր հրատարակութիւնները.—

1. ԻՍԼԱՄԸ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ. Ա. Գրիգոր Տաթեւացւոյ ընդդէմ տաճկաց, Բ. ի Քաջունէ քաղաքէ: Ուսումնասիրեց՝ Բարգէն Եպիսկ. Կիւլէսէրեան: Գին 3 ֆր. գ.:
2. ԱՐԱՅ ԳԵՂԵՑԻԿ, գրեց՝ Տոքթ. Հ. Ալեքսանդր Մատիկեան: Գին՝ 4 ֆր. գ.:
3. ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, հատոր Գ. (Տ. Ղեւոնդ երէց պատմագիր, Ղեւոնդ երէց եւ Մովսէս Խորենացի, Հայ Բագրատունիներու Տոհմածառը): Գրեց՝ Հ. Ներսէս Ակինեան: Գին՝ 4 ֆր. գ.:
4. ՓՇՐԱՆՔՆԵՐ ՋՈՒՂԱՅԱՀԱՅ ԵՒ ՀՆԴԿԱՀԱՅ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ (տաղեր եւ ժողովրդական երգեր, 17 — 19րդ դար): Գրեց՝ Արամ Երեմեան: Գին 1 ֆր. գ.:
5. ԹՈՒՂԹ ՄԱԿԱՐԱՅ Բ. Երուսաղէմի հայրապետի առ Վրթանէս եպիսկոպոսացեալ Սիւնեաց: (Նպաստ մը Զ. դարու Հայոց եկեղեցական պատմութեան): Աշխատասիրեց Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան: Գին 1,50 ֆր. գ.:

Ստանալու համար դիմել Մխիթարեանց վանք, Վիեննա, (Mechitharisten gasse No. 4, Wien, Autriche)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մահափորձին օրը, Աթէնքի մեր դեսպանը հետեւեալ հեռագիրը կ'ուղղէր.

—«Լանկոզացի Թայֆուր էֆէնտի, որ բանտարկուած էր Աթէնքի դրկելարանին մէջ եւ յետոյ անպարտ արձակուած, այսօր դեսպանատուն եկաւ եւ յայտարարեց թէ արգելարանէն ելած օրը լսեց երկու բանտարկեալ հայերու խօսակցութիւնը: Ասոնք իրարու կը փսփսային թէ ատաքումները կատարուած են այսօր Ա. Տ. շոգենաւով որ Պիրէէնէն կը մեկնէր այդ օրը, թէ այդ նաւը ուղղակի Սեւ Ծով պիտի անցնի եւ թէ բեռը պիտի առնելով ձկնորսանաւ մը, Եէշիլքէօյի բացերը (Այ Սթէֆանոս): կը փութամ ձեզի հաղորդել այս վկայութիւնը»:

Այս ծածկագիր հեռագիրը հազիւ բացուած, հաղորդուեցաւ Սուլթանին եւ ոստիկանութեան նախարարը ինչպէս նաեւ ծովային վերատեսչութիւնը հրահանգներ ստացան այս մասին:

Նաւահանգստի իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ յիշեալ նաւը Պոլսէն կ'անցնի ամէն քսան օրը մէկ անգամ, առանց կանգ առնելու Եէշիլքէօյի մաքսային քննիչը հսկողութիւն կը կատարէր այդ կողմերը, երբ, տասնուան ժամը 3.30ին, տեսաւ բեռնանաւ մը որ իբր կէս մղոն կը մօտենար ծովափին եւ ձկնորսանաւ մը կը յառաջանար դէպի նաւը: Քննիչ հասան էֆէնտի դէպի ձկնորսանաւը ուղղեց իր մակոյկը, երբ հեռացաւ բեռնանաւը, կեցուց եւ իր նաւակին կապեց:

Ձկնորսանաւուն մէջ գտնուեցան երկու սնտուկներ որոնք մաքսատուն փոխադրուելով, բացուեցան: կը պարունակէին 24 փոքր կապոց տինամիթ եւ 48 ռիվոլվէր: Նաւավարը, Ղազարոս անուն Հայ մը, յայտարարեց թէ ինք ձկնորս չէ եւ թէ շարժած է համաձայն Աթէնքէն տրուած հրահանգներու:

Ժողովի մանրամասն յայտարարութիւնները հաստատեցին թէ Աթէնք, Պիրէոս, Ֆիլիպէ եւ Վառնա գտնուած «կոմիտէճի»ները անդադար կը շարունակեն իրենց աշխատանքները:

Տինամիթներուն առաքումն ալ այդ կ'ապացուցանէր: Եըլտըզի մահափորձէն յետոյ ձեռք անցուած այս զէնքերը եւ պայթուցիկները մեծ յուզումի մատնեցին Ապտիւլ Համիտը, որ այն համոզումը գոյացուց թէ կոմիտէճիները դեռ չեն հրաժարած իրենց ծրագիրներէն եւ կ'ուզեն վերսկսիլ սպանութեան փորձը: Ուստի հրամայեց աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել:

* *

Քննիչ յանձնաժողովին կատարած քննութիւնները, Վիեննայէն, Աթէնքէն, Ֆիլիպէէն, Սոֆիայէն, Փարիզէն եւ Ժընեւէն հասած մասնաւոր տեղեկութիւնները երեւան հանեցին թէ դժոխային մեքենան փոխադրող կառքը որո՞ւ կը պատկանէր եւ թէ մահափորձը որո՞նց կողմէ կազմակերպուած է: Մանաւանդ երբ վկաներն ալ դէմ դիմաց բերուեցան, Ժորիս հասկցաւ որ ուրացումը օգուտ չունի եւ սկսաւ խոստովանիլ: Նախ բերանացի երկար խոստովանութիւններ ըրաւ, յետոյ, եղած պնդումներուն վրայ, իր իսկ ձեռքով գրեց եւ ստորագրեց Ֆրանսերէն խոստովանութիւն մը, որ աՀաւասիկ.

— «Մեր ընկերներէն Վաամշապուհ Քէնտիրեան գաղափարակից էր ինծի, ունէր ծայրայեղ միտքեր եւ ամենախոր ատելութիւն կը սնուցանէր թագաւորներու դէմ: Ես ինքս ալ պզտիկուց անիշխանական գաղափարներ ունենալով, երկուքս միեւնոյն գաղափարներով եւ համոզումներով տոգորուած էինք:

«Մեր խօսակցութեանց ընթացքին, խօսք անցաւ նաեւ հայկական կոմիտէներու նպատակներու ինչպէս եւ անոնց առաջացրած ծայրայեղ ձեռնարկներու մասին:

«Քէնտիրեանի այս ուղղութեամբ իմ վրայ ձգած ազդեցութենէն զատ ազդուեցայ նաեւ «Փրօ Արմենիա» թերթին ընթերցումէն: Այս թերթը կծու բառերով կը նկարագրէր այն բռնակալութիւնը զոր օսմանեան կառավարութիւնը ի գործ կը դնէր Հայերու դէմ, եւ այդ հրատարակութիւնները խոր տպաւորութիւն կը գործէին ընթերցողին վրայ: Այդ նկարագրութիւնները խոր ատելութիւն արթնցուցին իմ մէջ՝ հանդէպ Ապտիւլ Համիտի, որ կը յորջորջուէր իբրեւ «Կարմիր Սուլթան»:

«Մինչ այս մինչ այն իմացայ որ Հայ Յեղափոխական Մեծ Կոմիտէն որոշած է մահափորձ մը կատարել Պոլսոյ մէջ եւ իր անդամներէն ոմանց յանձնած է այդ գործը: Քէնտիրեանէն լսեցի թէ մահափորձէն զատ, օրը պիտի հանուէին Ղալաթիոյ կամուրջը, Օսմ. Դրամատունը եւ Թիւնէլը, թէ այս նպատակով խմբաւ մը փարձուած է Դրամատան մօտիկը, իսկ ուրիշ մը՝ Էօմէր Ապիտ խանին քով, թէ արդէն իսկ սկսած են փորել այդ խանութներուն գետինը: Այդ միջոցին Հայկական Կոմիտէն արտակարգ ժողով մը գումարեց Ֆիլիպէի մէջ, ժողովին մասնակցած էին շատ մը յեղափոխականներ, ինչպէս եւ Փիէռ Քիյեառ, «Փրօ Արմենիա» թերթին խմբագիրը: Այս ժողովին մէջ որոշուած էր մահափորձը կատարել Սէլամլըքի արարողութեան միջոցին:

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ի՞ՆՉՈՒ ՋԸՆՏՐՈՒԵՑԱՆ ԱՆԿԱԽՆԵՐԸ

Պոլսոյ, Ռոտոսթոյի, Սամսոնի անկախ թեկնածուներուն քուէ չտրուելու առթիւ, Թրքական կարգ մը թերթեր գրած էին թէ Խալքի կողմէ երկրորդ կարգի ընտրողներու տրուած մասնաւոր հրահանգին արդիւնք է։ Այս մասին Խալքի ընդհ. քարտուղարը յայտնած է թէ երկրորդ կարգի ընտրողներուն տրուած միակ հրահանգը ընդհ. նախագահին յայտարարութիւնն է։ Եթէ խնդրոյ առարկայ վայրերուն մէջ անկախ թեկնածուները քուէ չեն առած, պատճառը ոչ թէ երկրորդ կարգի ընտրողներուն, այլ իրենց՝ թեկնածուներուն մէջ պէտք է փնտռել։

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի Պոլսոյ, Սամսոնի, Թէքիրտաղի, Գալաթայի, Մաղնիսայի, Պոլուի մէջ, պարապ մնացած թեկնածուներուն համար։ Այս անգամ Խալքը թեկնածու ցոյց պիտի տայ այս վայրերուն համար։

Էնկիւրիի, Պոլսոյ, Սամսոնի եւ Թէքիրտաղի ընտրութիւնը գիտակցօրէն կատարուած արդիւնք մը կը նկատուի։ Նոր ժողովը պիտի հրաւիրուի առանց թափուր երեսփոխաններու ընտրութեան սպասելու։ Շատ հաւանական է որ հրաւէրը Պայրամէն վերջ ըլլայ եւ ժողովը մայիս 4ին, երկուշաբթի գումարուի։

Պատասխան մը Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը իր պատասխանը ղրկեց Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ, "Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին օրակարգին մասին, այս պետութեանց առարկութեանց դէմ։

Համաձայն միջազգային սովորութիւններու, Ազգ. Դաշնակցութեան քարտուղարին պատասխանը պիտի հրատարակուի այն ատեն, երբ հասած ըլլայ Մոսկուա եւ Էնկիւրի, հաւանաբար ուրբաթ երկուշաբթի օր։

Այս առթիւ, տանք հետեւեալ մանրամասնութիւնները։ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբի երրորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ մայիս 15ին։ Օրակարգը, ժամանակաւոր կերպով նշանակուած է հետեւեալ կերպով։

1. Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին աշխատանքի եղանակներուն, կազմութեան եւ կանոնադրութեան մասին՝ կազմակերպիչ կոմիտէին տեղեկագիրը։

2. Տնտեսական հարցեր.— Համաշխարհային տնտեսական տագնապը ինչ չափով որ կը շահագրգռէ եւրոպական պետութեանց հաւաքականութիւնը։

Այս օրակարգը նշանակուեցաւ առժամեայ կերպով, Մարտի վերջերը Փարիզի մէջ գումարուած նախապատրաստական յանձնախումբին կողմէ։

Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ որ Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութիւնները — Թուրքիա, Ռուսիա եւ Իսլանտա, պիտի ներկայանան միմիայն տնտեսական հարցերու վիճաբանութեան։

Այս որոշման դէմ, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ պատասխանները յայտնի են։

Այս առթիւ Ֆաշիստական «Լավորօ» կը գրէ թէ Իտալիա իր մասնակցութեան պայման դրած է ընդհանուր եւ հաւասար գործակցութիւն, որով եթէ Թուրքիա եւ Իտալիա չընդունուին հաւասար իրաւունքներով, Իտալիոյ մասնակցութեան հիմնական պայմանը կը չքանայ։

Պուլկարիոյ նախարարական տագնապը

Հակառակ կատարուած տենդագին բանակցութեանց, Մալինոֆ չկրցաւ տակաւին յաջողցնել նախարարական խորհուրդի կազմութիւնը։ Այսուհանդերձ բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Գլխաւոր դժուարութիւնը կը բխի ագգ. ագատականներէն, որոնց գործակցութիւնը Թագաւորին կողմէ պայման դրուած է Մալինոֆի։ Մալինոֆ իր կատարած աշխատանքներու մասին տեղեկութիւններ տուաւ Թագաւորին։ Եթէ Ազատականներու մասնակցութիւնը անհրաժեշտ չնկատուի, կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ դահլիճը կազմել ժողովականներու եւ ժողովրդական համաձայնականներու գործակցութեամբ։

Պէյրութի պոյքոթը հանրակառքին դէմ

Պէյրութի պոյքոթը հանրակառքի եւ ելեկտրականութեան դէմ կը շարունակուի։ Այս մասին հետեւեալ հեռագրական տեղեկութիւնները կը հաղորդուին։

Երկար ատենէ ի վեր, հանրակառքերը պարապ կ'երթեւեկեն, ոստիկաններու պաշտպանութեամբ եւ հսկողութեամբ։ Ամբողջ բնակչութիւնը կը հետեւի պոյքոթի կոմիտէին հրահանգներուն եւ կարգադրութեան։ Եւ պետութեան ամենէն բարձր պաշտօնատարներն իսկ կը մասնակցին պոյքոթին։ Առեւտրական օտար հաստատութիւնները, դրամատուները համամիտ են ժողովուրդին եւ կը հետեւին շարժման։ Պէյրութի թերթ մը կը գրէ.— Սրբապղծութիւն պիտի ըլլար ելեկտրական լոյս վառել։ Տուները նորէն կը լուսաւորուին քարիւղով։

Ընկերութիւնը կարգ մը առաջարկներ ըրաւ ելեկտրական լուսաւորութեան եւ հանրակառքի երթեւեկի գիները նուազելու մասին։ Բայց այդ առաջարկները մերժուեցան։

Աւելցնենք նաեւ որ պոյքոթի կոմիտէն երկպառակութիւն ձգած ըլլալով, կազմած է նոր կոմիտէ մը։

Գահիրէի ճեպընթացը կը բռնկի

Աղեքսանդրիայէն Գահիրէ գացող ճեպընթացը կրակ առաւ ճամբան։ Բազմաթիւ ճամբորդներ որոնց մէջ 10 մանուկներ, ողջ այրեցան եւ ուրիշներ ալ ծանր այրուածքներ ստացան։

Կրակը ծայր տուաւ երրորդ կարգի կառքէ մը եւ անցաւ ուրիշ երկու կառքերու։

Մեքենավարը նշմարած չըլլալով, կառախումբը սրարշաւ ընթացաւ 10 քիլոմեթրի չափ մինչեւ որ կայարանի մը պաշտօնեան տուաւ վտանգի ազդանշանը։ Կ'ըսուի թէ 61 մեռեալներ եւ 46 ալ վիրաւորներ կան։ Շատեր, փրկուելու համար ողջ այրելու վտանգէն, նետուեր էին ճամբուն վրայ եւ մեռեր կամ վիրաւորուեր։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

տեղեկագրաբար ժողովի կը հրաւիրէ՝

ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէն այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական վայրը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէն։

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ
ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Ցպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, յառաջիկայ կիրակի, 3 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ՝ Cadet).

Կը խօսին՝ ԶՕՐ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆ, Գ. Գ. ՌՈՒԲԷՆ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչը. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ԶՕՐ. ՊԱՐԱԹՈՎ, Ֆրանսայի Նախկին Պատերազմիկներու ներկայացուցիչը, Զ. Ռ. Մ.ի ներկայացուցիչը։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէն Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի թաղապետական սրահներուն մէջ (Rue des Halles)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Կէս գիշերէ վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընտիր ճազ պանտ, (Jaz Taverne), ճոխ պիւֆէ խիստ աժան։

ՄՈՒՏՔ 7.50 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Gare St. Lazareէն շոգեկառք իջնել՝ Պուա Քոլոմպ, Port Clichyէն հանրակառք թիւ 40, իջնել՝ Bourguignons.

Տոմսերը նախապէս հայթայթելու համար դիմել՝ Սահակ Մեսրոպ Գրադարան, 71 Rue Charles Chefson եւ Գ. Գ. Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo, Պուա Քոլոմպ։

Գ Ր Ա Կ Ա Ն   Ա Կ Ո Ւ Մ Բ
Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30,ն Salle Biothérapeutique
131 Rue Cambronne, métro Vaugirard

Կը խօսի՝ Կ. Սասունի, նիւթ ունենալով «Յ. Պարոնեանի կեանքն ու գործը»։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲԻ ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Կը խօսի ընկեր Ցհան Կարօ։

ԳԻՑԵԱՆ ՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը վաղը ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Կը խօսի ընկ. Հ. Հանտալեան։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՓԷԼՅՈՐԻ Վազգէն խումբի ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։

Դատախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 2ին վարուժան ակումբին մէջ, Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի, իրիկուն ժամը 8.30ին 181 Cours Lafayette սրճարանի ներքնասենեակը, կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը կիրակի ժամը 2ին ընկեր Ս. Պօյաճեանի բնակարանը։ Նիւթ՝ Յեղափոխութիւն եւ իշխանութեան տիրացում։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նանթ, Սթաժ.— 35։
Փըթիթ Իվրի, Խ. Գ.— 35։
Իսի լէ-Մուլինօ, Մ. Խ.— 150։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղէն Յարութիւն Կէօվշէնեան որ քանի մը օր առաջ կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին՝ chez M. Davian, Les Peronneries, au Boulay, Indre et Loire. Մեկնած է առանց տալու իր հասցէն։ Իմացնել՝ Յովհաննէս Ղազարեանի, 113 Bld. Rod'n, Issy les Moulineaux, Seine

— Գ. Խաչիկ Ճերմակեան կը փնտռէ իր եղբայրը Ասօ Ճերմակեան: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՅԻՍ 1931
2 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1559 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ»

Բարձրացող սերունդին պահպանման հարցը. Նոր չէ որ կը մտատանջէ գաղութները ու «Յառաջ»ի հարցարանը իր թերթուած պատասխաններով, անգամ մըն ալ կուգայ հաստատել թէ ժողովրդային տարրերը, — անոնք որ նիւթական ու բարոյական գոհողութեան միշտ տրամադիր, սորվեցան գործի կիթանք փնտռելու մի միայն իրենց խոնարհ միջոցներուն եւ անկուն կամքերուն մէջ, գիտեն գրական առաջադրութիւններով մօտենալ հարցին։

Պարզ բառերով ու խօսքերով, իւրաքանչիւրը ցաւին կը ներկայացնէ իր դեղատոմսը, որ ամենէն առաջ կը մատնէ խորունկ մտահոգութիւնը։ Բազմազեղ ու չարաշուք այս հողերուն վրայ՝ Հայը Հայ պահելու առեղծուածին գիտակցութիւնը՝ դառն ու ընդվզեցնող։

Անշուշտ, բոլորը հաւասարապէս չեն վարակուած նոյն փրկարար մտահոգութեամբ։ Շատ են անոնք որ առօրեայ կեանքէն կը փնտռեն անմիջականը, երեւելին ու շօշափելին ու մոռցեալը կուտան անփութութեան հովերուն։

Վաղը, երբ կարելի ու պէտք ըլլայ հայութիւնը ենթարկել գուտմի, շատ է թիւն անոնց զորս պէտք է թափել՝ իբր յարատանջ ժողովուրդի մը խորթ զաւակները։

Բայց, այլապէս ողբերգական է ներաշխարհը՝ անոնց, որոնք օրուան գետնագարշ ու անխուսափելի հոգերէն յետոյ, պահուր մխիթարութիւն մը կը փնտռեն հայ լաւագոյն ապագայի մը սրոնումներուն եւ գաղթահայ կորստեան վտանգին դէմ՝ իրենց ճիգերուն մէջ։

Իրենց տանջահար հոգիներով,ասոնք են որ կը կազմեն գաղթահայ ապագային սիւները։

Տեսած են վտանգը եւ իրենց Հայու ողջմտութեամբ, կշռած անոր ամբողջ ծանրութիւնը։

Գիտեն անշուշտ թէ նոր օրերու դժնդակ պայմաններուն դէմ, կարելի չէ յաջողութեան յոյսերով մաքառիլ գոյութեան հին զէնքերով։ Որովհետեւ հայութիւնը, բացի մէկ քանի վայրէ, բոլոր այն գաղութներուն մէջ ուր հաստատուած է, կը գտնուի զարհուրելի երկընտրանքին առջեւ.— Ցանձնուիլ հոսանքին՝ կամովին, ցեղին հոգին լայն բանալ օտար ազդեցութեանց խուժումին առջեւ, ընտրել հաւաքական գիտակից անձնասպանութիւնը։ Եւ կամ մաքառի՛լ, պայքարի՛լ։ Ձուլման եւ ուծացման վտանգներուն դէմ պաշտպանել հայ ապրելու կամքը առաւելագոյն զոհողութեամբ։

Ցարատեւ պայքար, որ կը պահանջէ անընդհատ ուշադրութիւն, անընդհատ փոփոխութիւն՝ համաձայն տեղին, յարափոփոխ պայմաններուն։

Որովհետեւ, այլեւս ջարդը չէ, ո՛չ ալ աքսորը որ բախի ժողովուրդի մը մարմնական քայքայման եւ ապրելու բնազդական կորովին։ Այլ յամր ու անտեսանելի մահը՝ որ ամէն օր, ամէն վայրկեան կը սպրդի ընտանիքէն ներս, հոգիներէն ներս՝ բարեկամի ժպտուն դիմակով ու խոստումներով։

Պայքարը այս անգամ ուրեմն, կը պահանջէ հզօր գիտակցութիւն եւ ամուր կամք, ազգովին, առանց տարիքի, սեռի, դաւանանքի ու կուսակցութեան խտրութեան... Ու բախտաւոր այն մէկ քանի գաղութները, որոնք ուր որ ալ գտնուին, ինքնաբաւ գաղութ ըլլալէ, եւ այսօր, ինչ նպաստաւոր պայմաններ ալ վայելեն, չեն դադրիր ուշ կանուխ ենթարկուելէ՝ օտար ժամանակի խաղերուն, գերծ չեն վտանգէ։ Պարզապէս, ժամանակի ու տեղի տարբերութեան։

Ու բոլոր անոնք որ իրենց միտքը կը չարչրկեն հարցին լաւագոյն պատասխանովը, ըմբռնած ըլլալ կը թուին լուծման դժուարութիւնները։ Ու համազգային ճիգերու անհրաժեշտութիւնը շեշտելով մէկտեղ, երբ կը մատնանշեն ուսեւոր Միութիւններու եւ Բարեգործականներու անտարբերութիւնը, պէտք է որ վերջին պատրանք մը եւս փարատեն իրենց մտքերէն։

Եթէ վերջին տասնամեակը չկրցաւ զանոնք սթափեցնել իրենց կամաւոր անշարժութենէն, պատճառ չկայ որ անհանգստանան վարի խաւերու կանչերէն...։

Ձգենք զանոնք հանդարտ իրենց հիւանդագին քունին մէջ եւ մենք մեզի մտածենք ցաւին մասին, որ ամենէն առաջ մերն իսկ է եւ այսօրուան ու վաղուան հոգերով, նա՛խ կը վրդովէ ժողովուրդը։

«Յառաջ»ի հարցարանին պատասխանները մեծ մասամբ երեւան կը բերեն քաղաքական ըմբռնումի հասունութիւն մը։

Շատեր են որ կը զգան թէ առանց քաղաքական ինքնուրոյն պայմաններու, ձուլման ու այլասերման դէմ առաւելագոյն ճիգերն իսկ՝ լաւագոյն կազմակերպութեամբ, կը ծառայեն մի միայն ժամանակաւոր նահանջ պարտադրելու վտանգին։

Շատեր են որ գիտեն թէ ցեղի մը հոգին, որքան ալ կորովի ու տոկուն ըլլայ, որքան ալ ուժգնօրէն թրծուած ըլլայ մեծ ու փառայեղ անցեալի մը ներշնչումներով, միշտ կը կարօտի հարազատ հողի սնունդին եւ օտար հողերու վրայ արմատախիլ՝ դատապարտուած է ուշ կանուխ ենթարկուելու խորթ ու վտանգաւոր ազդեցութիւններու։

Այս գիտակցութիւնը սակայն պէտք է բարձրանայ իր որամաբանական եզրակացութեան։

Ու բոլոր անոնք որ այսօր կը տանջուին հայ սերունդի պահպանման հարցով, պիտի գիտնան նաեւ իրենց տուրքը տալ ամբողջական ազատագրութեան ճիգերուն։

Ըլլը, վերջինը, հո՛գ է։ — Մ. Ե.

ԷՐԶՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԴՐԵՐ ԵՆ...

«Փոլիթիքա» կը գրէ թէ կրթական վերատեսչութիւնը քննութիւն կը կատարէ Ղալաթիոյ ՍԷՆ Ժորժ դպրոցին շուրջ։ Պատճառը այն է որ, կ'ըսէ յիշեալ թերթը. «այս յանդուգն եւ ապերախտ դպրոցի վարչութիւնը աշխարհագրութեան դասին քարտէս մը ցոյց կուտայ աշակերտներուն ուր մեր սիրելի Անատոլուի Արեւելեան սահմաններուն վրայ Հայաստանի պետութիւն մը ցոյց կը տրուի եւ Էրզրումն ու շրջականները այս պետութեան սահմանին մէջ դրուած են»։

ԹՈՒՐՔ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԺԸՆԵՒ Կ'ԵՐԹԱՅ

Մայիսի վերջերը գումարուելիք աֆիոնի միջազգային համաժողովին Թուրքիոյ պատուիրակութեան պիտի նախագահէ Մուսթաֆա Ճէրէֆ, նոյն ամսուն Ժընեւ պիտի երթայ նաեւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ։

ԱԶԱՏ ԳՕՏԻԻ ԽՆԴԻՐԸ

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պոլսոյ Նաւահանգիստին մէջ ազատ գօտի մը հաստատելու խնդիրը դարձեալ սեղանի վրայ եկած է։ Տնտեսական գործավարութեան խորհրդական Շաքիր եւ առեւտրական ընդհ. տնօրէն Նաքի պէյերը Պոլսոյ մէջ ներկայիս կարգ մը տնտեսական խնդիրներու մասին քննութիւն կը կատարեն. կ'ըսուի թէ այս քննութեանց մէջ ազատ գօտիի հաստատման խնդիրն ալ կայ։

ԹՈՒՄԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Ռուսէն խորհրդարանի բացառիկ նստաշրջանը բացուեցաւ հինգշաբթի օր։ Վարչապետը Գ. Եորկա կարդացիրաւէրի հրովարտակը որմէ վերջ նիստը յետաձգուեցաւ կէսօրէն վերջի։

Վերաբացման, Գ. Եորկա պարզեց իր գործունէութեան ծրագիրը, եւ իր յայտարարութիւնը վերջացուց կարդալով խորհրդարանի լուծման հրովարտակը։

Նոր ընտրութիւններու թուական նշանակուած է Յունիս 1 երեսփոխանական ժողովի եւ Յունիս 4 Ծերակոյտի համար։ Նոր խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի Յունիս 15ին։

ԻՏԱԼԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը մեկնաբանելով իտալօռուս առեւտրական դաշնագիրը, կը գրէ.— Այս համաձայնութիւնը, ինչպէս նաեւ գերմանառուս համաձայնութիւնը, եւ բանակցութիւնները որ կը կատարուին Անգլիոյ հետ, հարուածներ են կը տրուին խորհրդ. առեւտուրի դէմ պայքարին եւ անոր դէմ տնտեսական պաշարման կազմակերպութեան։ Անշուշտ, դրամատիրական միւս պետութիւնները նկատի պիտի առնեն այս պարագան եւ մտածել խորհրդ. կառավարութեան հետ՝ իրենց յարաբերութիւնները կարգադրելու մասին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Մոսկուայի գետին յորդումը, որուն հետեւանքով Մոսկուա քաղաքին մէջ բազմաթիւ թաղեր ողողուած էին, տակաւին չէ վերջացած, վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, ջուրը սովորականէն 8.5 մեթր բարձր է։ 90 գործարաններ ողողուած կը մնան։ Մոսկուայի կեդրոնին մէջ, ջուրը հասած է Քրէմլինի պալատի պատերուն։ 5000է աւելի անձեր մնացած են անապաստան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԱՂԷՏԸ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՄԵԾ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Կովկասի երկրաշարժին մասին առացուած լուրերու համաձայն, ցնցումներ զգալի եղած են նաեւ Թիֆլիզի եւ Երեւանի մէջ, առանց նիւթական կամ մարդկային վնաս տալու։ Ցնցումներու կեդրոնը կը գտնուի Զանգեզուրի մէջ ուր 200 մեռեալներ եւ 205 վիրաւորներ կը համրուին, մէջն առնելով Գորիսի շրջանը։ Իսկ Սիսիանի շրջանին մէջ կան 192 մեռեալներ եւ 600 վիրաւորեալներ։ Զանգեզուրի շրջանին մէջ, գիւղերու 80 առ 100ը քանդուած են։

Հօկի Կ. Վ. դիւանը կը հաղորդէ.—

«Ստորեւ կուտանք պատճէնը այն հեռագրին, զոր ստացած ենք Երեւանէն։

«Ապրիլ 27ի գիշերը ժամը 9ին, երկրաշարժէն վնասուած են Զանգեզուրի, Սիսիանի, Ղափանի, Գորիսի եւ Մեղրիի շրջանները. նախնական տեղեկութիւններու համաձայն ամէնէն շատ տուժած է Սիսիանի շրջանը. քանդուած են քանի մը շարք գիւղեր, կան քանի մը հարիւր մեռած եւ հազարի չափ վիրաւոր. ոչնչացած են մեծաքանակ մանր ու խոշոր եղջիւրաւոր անասուններ. կառավարութեան կողմէ ձեռք են առնուած անհրաժեշտ բժշկական եւ պարենաւորման կարեւոր միջոցներ»։

∴ Եւրոպական աղբիւրէ ուրիշ հեռագիր մըն ալ կը հաղորդէ.— Կովկասի երկրաշարժներուն զոհուած մեռեալներու թիւը ներկայիս կ'անցնի 700ը, բայց կը կարծուի թէ այս թիւը վար կը մնայ իրականութենէն, որովհետեւ աղէտեալ շրջաններուն հետ, հաղորդակցութեան պակասը ցարդ թոյլ չէ տուած ճշդելու աղէտին ծանրութիւնը։

ԱՂԵՏԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ՈՂԲԱԼԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մոսկուայէն անգլիական թերթի մը տուած տեղեկութեանց համաձայն, 20.000 անձեր, որոնց բնակարանները քանդուած են բոլորովին՝ երկրաշարժի պահուն, կը թափառին տեղատարափ անձրեւին տակ, աւերակ դարձած երկրին մէջ։

Կովկասէն տրուած լուրերը մանրամասնութիւններ կուտան մեռեալներու եւ վիրաւորներու մասին։ Մէկ քանի օրեր պէտք են աղէտին ծանրութիւնը ճշգրտօրէն գնահատել կարենալու համար

Ապաստանեալներու հարցը կը բարդանայ այն պատճառով որ Կովկասի մէջ ժանտախտի համաճարակ կայ։

Երկրաշարժէն աւերուած շրջանը շատ աւելի ընդարձակ է քան ինչ որ կը կարծուէր։ Թիֆլիս քաղաքն իսկ ենթարկուած է զօրաւոր ցնցումներու։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՁԱՒԵՇՏԸ

ԿԸ ՆՈՒԱԳԵՆ ՈՐ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒ ՀԱՒԱՔԵՆ

Պոլսէն, «Էնթրանսիժան»ի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.— Այստեղ ուզեցին ծիծաղելի դարձնել խորհրդարանական ընտրութիւնները եւ զայն սրակեցին կատակերգութիւն, չեմ գիտեր քանի արարով եւ քանի պատկերով։

Իրողութիւնն այն է որ կիրարկուած ընտրական դրութեամբ եւ կազմակերպուած ընդդիմադիր որեւէ կուսակցութեան բացակայութիւնով, ուրիշ կերպ չէին կրնար ըլլալ եւ ինչ որ ըրին, զովելի ճիգ մը ցոյց կուտայ։

Թուրքիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները կը կատարուին երկու կարգով, սահմանափակ քուէարկութեամբ։ Այս եղանակը բաւական հինցած կը թուի մանաւանդ երկրի մը համար ուր կիներն ընտրող եւ ընտրելի են թաղապետական ընտրութեանց մէջ։

Ղազին՝ նահանգներու մէջ քննական պտոյտէն Էնկիւրի դարձին, որոշեց՝ իբր առաջին դարման երկիրը ճգմող ընկերային, տնտեսական ու քաղաքական տագնապին, կատարել ժողովրդական նոր խորհրդակցութիւն մը։ Լուծել տուաւ Ազգ. ժողովը եւ անմիջապէս սկսաւ նոր ընտրութեանց պատրաստութիւնները։

Թուրքիոյ մէջ, ընտրական պայքարի խօսքեր եղան, բայց իրօք, հրաշք պիտի ըլլար եթէ ընտրական պայքար մղուէր միակ եւ նոյն կուսակցութեան մէջ։ Պայքարի եւ ընդդիմութեան բացակայութեան հետեւանքով ընտրութիւնները անցան աննշմար։

Քուէարկութեան առթիւ անհանգիստ ըլլալու համար ընտրողներու ցոյց տուին շատ զաղջ փութկոտութիւն մը. այնքան որ սահպաւեցան «տավուլ» զարնել հրաւիրելու համար քաղաքացիները որ կատարեն իրենց պարտականութիւնը։ Բայց թմբուկին ձայնը չբաւեց ընտրողները խլելու իրենց անտարբերութենէն եւ անոնց հետաքրքրութիւնը շարժելու համար՝ քուէարկութեան սրահներուն առջեւ կազմակերպեցին այլազան ներկայացումներ։

Սթամպոլի քուէարկութեան մէկ սրահին առջեւ, նուագախումբ մը՝ որուն անդամները կը կրէին պատմական եէնիչէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԷՄ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆ

Գրեր էինք թէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ մէջ, Իտալացիներու դէմ՝ բնիկ տարրերու վրայ գործուած խժդժութեանց հետեւանքով, Դամասկոսի ժողովուրդը բողոքի ցոյց էր կազմակերպած։ Այս առթիւ՝ Թայմզի թղթակիցը կը գրէ Գահիրէէն.— Բազմաթիւ Եգիպտացիներ կը շարունակեն փախիլ դէպի Եգիպտոս։ Այս վերջին շաբթուան ընթացքին, եգիպտական մամուլը կարգ մը մանրամասնութիւններ հրատարակեց Իտալացիներու կողմէ մահմետականներու դէմ գործուած խժդժութեանց մասին։ Վաֆտ կուսակցութեան պատկանող թերթ մը կը հրատարակէ Տրիպոլսոյ Արաբներուն կոչը ուղղուած Մէքքէի ուխտաւորներուն, որպէսզի պայքարին յայտարարեն իտալական ապրանքներուն դէմ։

Եգիպտական կառավարութիւնն ի զուր փորձեց արգիլել այս պատմութիւններուն հրատարակումը։ Միւս կողմէ իտալական կառավարութեան Գահիրէի ներկայացուցիչները զգացուցին կառավարութեան թէ պէտք է արգիլէ Պետէվիներու գաղթը դէպի Եգիպտոս։

Նոյն հեռագիրը կը ճշդէ թէ սուրիական Տրիպոլսոյ մէջ կատարուած ցոյցը հետեւանքն է տեղին մզկիթին մէջ գումարուած հաւաքոյթի մը։

Այս ցոյցի ընթացքին, ամբոխը փշրեց իտալական հիւպատոսարանի ապակիները։

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը փոփոխութիւն մտցուց Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին պատրաստած օրակարգին մէջ, թոյլ տալու համար որ Թուրքիա եւ Խորհրդ. Ռուսիա մասնակցին աշխատանքներուն։

Իտալական թերթերը գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այս փոփոխութիւնը եւ կը յայտնեն թէ այս կերպով առաջքը կ'առնուի քաղաքական բարդութիւններու, որովհետեւ այլապէս Թուրքիա եւ Ռուսիա կրնային հեռանալ ժողովէն։

ՊՈԼՍՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՂԱՒ

«Եըլտազ» գիտել կուտայ. — Համալսարանի սրահը հաւաքուած 1500 Բ. կարգի ընտրողներուն մեծ մասը, անուանապէս կամ շատ մը նկատումներով միայն հալքի կը պատկանի... Եթէ հալքի Պոլսոյ կազմակերպութեան կողմէ ազատ թողուած ըլլային անոնք, արդիւնքը ո՞յս պիտի ըլլար։ Այս կէտը միայն Աստուած գիտէ։ Մեր գիտցածը այն է որ, շատ մը Բ. կարգի ընտրողներ յուսախաբ եւ սրտաբեկ վիճակով դուրս ելան համալսարանի սրահէն։

Ի՞նչ նպատակ ունին այս զաւեշտական ժողովները, որ ընտրութենէն մէկ գիշեր առաջ տեղի ունեցան։ Բ. կարգի ընտրողներուն հրաման չտրուեցաւ, բայց պէ՛տք էր անոնց ըսել թէ աւելի ճիշդ կ'ըլլար անկախներու քուէ չտալ»։

Իսկ իրողութիւն չէ՞ այն պարագան, որ քուէատուփին գլուխը գտնուողները կ'առնէին քուէթուղթերը, ճարպիկ շարժումով մը արագ ակնարկ մը կը նետէին վրան եւ այնպէս տուփը կը նետէին։ Ասոր իմաստը ի՞նչ է։

Զ. Զ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ

(Զօր. Նազարբէկեանի յիշատակին)

Մեր ազատամարտի այս յիսնամեակի ընթացքում տեղի են ունեցել շատ խոշոր դէպքեր, կատաբածներ, ընդհարումներ, ապստամբական, ահաբեկչական եւ ցուցական շարժումներ, որոնց մասնակցել են բազմաթիւ անհատներ, զոհւելով յանուն մեր հայրենիքի փրկութեան։ Եղել են անհատներ, որոնք չեն կարողացել տոկալ մեր դաժան պայքարի ծանր պայմաններին եւ վհատել, թողել հեռացել են։ Եղել են փառամոլ, շահասէր եւ բախտախնդիր անհատներ, որոնք մտել են մեր ազատամարտի դրօշի տակ, իրենց անձնական գծած հաշիւների համար, բայց չարաչար պարտուել եւ թողել հեռացել եւ կամ վռնտուել են։

Մեր ազատագրական շարժման յիսուն տարիների ընթացքում, մեր դրական գաղափարական տիպարների թիւը եղել է անհամեմատ աւելի շատ քան թէ բացասական տիպարները։

Գեղջուկից մինչեւ հարուստ ընտանիքի զաւակ, առնենք՝ Արծէն-Դարոնեան ու ազնուական ծագումով Զաւարեանները ինքնաբերաբար եկել մտել են յեղափոխական դրօշի տակ, գործել են ամէն մին իր ուժերի ներածին չափ։ Շատերը արդէն զոհւել են եւ քիչերն են մնացել հիներից, որոնք շարունակում են տանել իրենց ծանր պարտականութիւնը։ Նորերի հետ Ախօո՛ն որ զոհւածներից շատերի մասին տեղեկութիւններ չկան։ Եկել մտել են յեղափոխական դրօշի տակ, առանց շփորելու, շատերը յայտնի են եղել միայն ընկերներին ու վարիչ մարմիններին, ոչ ազգանունն է յայտնի եղել եւ ոչ էլ կենսագրականը։

Մեր ազատագրական շարժման մէջ աչքի ընկնող դեր կատարել են ոչ միայն կուսակցական մասնաճիւղերում արձանագրուածներ եւ կուսակցական քուրայի մէջ մարզուածներ, այլ եւ ոչ կուսակցական զանազան խաւերի եւ դասակարգերի պատկանող անհատներ։ Նոյնք յաճախ շատ ուշագրաւ դեր են կատարել, նոյն իսկ աւելի քան թէ կարգ մը տիտղոսաւոր կուսակցականներ։ Դժբախտաբար քիչ չեն եղել դէպքեր, երբ հանրածանօթ կուսակցականներ հրաժարել են իրենց վրայ դրուած այս կամ այն կարեւոր կուսակցական պարտականութիւնից եւ ամենակարեւոր ժամին զանազան պատրուակներով թողել քաշուել են ասպարէզից։

* * *

Թիֆլիսի մի հարուստ ընտանիքում ծնած Թոմաս Նազարբէկեանը սնել եւ մեծացել է ռուսական միջավայրում։ Սովորել է ռուսական գիմնազիում եւ ծառայութեան է մտել ռուսական բանակի մէջ, եւ առ հասարակ ապրել է ռուս բուրժուական եւ զինուորական կեանքով։ Հայ լեզուն ու գրականութիւնը եղել են խորթ։ Ինչպէս նաեւ հայկական միջավայրը եւ հայկական քաղաքական կեանքը։ Ինչպէս ռուս զինուորական, ինչպէս եւ առ հասարակ ռուս բոլոր զինւորականները՝ հաւատարմօրէն ծառայել է «Աստուծուն, թագաւորին եւ հայրենիքին» (Ռուսաստանին)։ Չէ պատկանել որ եւ է կուսակցութեան եւ չէ մասնակցել ոչ հայկական եւ ոչ էլ ռուսական հանրային ու քաղաքական շարժմանը։ Միայն ինքը գիտէր որ ծագումով հայ, անունով Թոմաս, հօր անունը Յովհաննէս եւ ազգանունը Նազարբէկեան, հայ լուսաւորչական աւազանում մկրտուած, իսկ շնորհիւ այն ժամանակուայ հոգեբանութեան, Թոմաս Յովհաննէսեան Նազարբէկեանցը — թարգմանել է ռուսերէնի եւ դարձել է Ֆոմա Իվանովիչ Նազարբէկով։ Անշուշտ լսել եւ կարդացել է որոշ չափով հայկական պատմութիւնը եւ վերջին դէպքերի մասին։ Բայց ինքը իրեն համարելով ռուսական սպայ, որ առ հասարակ իրաւունք չունի քաղաքական եւ հանրային գործերով զբաղուելու, մնացել է բոլոր իր հայ պաշտօնակիցների նման անտարբեր։

Մասնակցել է 1878 Թւի ռուս-թրքական պատերազմին, որպէս նորընծայ սպայ եւ իր վաշտով, սուինամարտի ուժով գրաւել է Կարսի շրջանի Հարամ-Վարդան գիւղի մօտակայ ոլորապտոյտ անառիկ լեռան դիրքերը, որ 1920 Թ. Նոյեմբերին մի ուրիշ հայ սպայ, Արջ Գեորգը առանց կռւի է թողել հեռացել իր վաշտով, անշուշտ շնորհիւ ստեղծւած ընդհանուր խուճապային տրամադրութեան։

Մասնակցել է 1905 Թւի ռուս-ճափոնական պատերազմին եւ ապա քաշւել է զինուորական ասպարէզից եւ ապրել իրեն համար։ 1914 Թւին նորից մտել է ռուս բանակի մէջ եւ ուղարկւել է Կովկասեան ռազմաճակատը։ 1915 Թւի ապրիլին, որպէս ռուսական բանակի ձախ Թեւի զօրամասի պետը, Խոյ-Սալմաստի շրջանում, ջարդել եւ մինչեւ Բիթլիսի շրջանը քշել է Խալիլ փաշայի Թւով մի քանի անգամ աւելի խոշոր բանակը, թէ Կովկասը փրկելով մի նոր մեծ պատուհասից եւ թէ հնարաւորութիւն տալով Վանի եւ Շատախի ապստամբներին օգնութեան հասնելու ռուսական զօրքին եւ հայ կամաւորական գնդերին։

Դիլմանի (Սալմաստի գիւղաքաղաք) յաղթանակով զօր. Նազարբէկեանը անմահացաւ եւ պէտք է մեր նորագոյն պատմութեան մէջ գրաւէ իր արժանաւոր տեղը։ Մինչեւ ռուսական բանակի քայքայումը մնաց Կովկասեան ռազմաճակատի վրայ եւ ամենայն բարեխղճութեամբ կատարեց իր վրայ դրւած բոլոր պարտականութիւնները։

Պայթեց ռուսական փետրուարեան յեղափոխութիւնը եւ ինչպէս բոլոր հայրենասէրների, նոյնպէս եւ զօր. Նազարբէկեանի համար աւելի մեծ հնարաւորութիւններ եւ ազատ պայմաններ ստեղծւեցին թէ ընդհանրապէս Ռուսաստանի եւ թէ մասնաւորապէս Մայր Հայաստանի համար աշխատելու։

Բայց շուտով վրայ հասաւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, տակնուվրայ եղաւ և ամէն ինչ, Ռուսաստանն ու Հայաստանը անիշխանութեան մատնւեցին։ Ահա այս ծանր, դժոխային օրերին էր որ իւրաքանչիւր անհատ, լինի զինւորական կամ ազգային կուսակցական գործիչ ու կամաւոր յայտնաբերեցին իրենց դրական եւ բացասական արժանիքները։ Դժբախտաբար, եղան հայ բազմաթիւ զինւորականներ, սկսած հասարակ զինւորից մինչեւ սպաներ ու զօրավարներ անգամ, հին գործիչներ եւ հայդուկներ, որոնք լքեցին ռազմաճակատը եւ ռուսական զօրքի հետ քաշւեցին դէպի Ռուսաստան եւ Կովկասի աւելի ապահով վայրեր, փոխանակ մտնելու հայկական բանակի մէջ եւ փրկելու մնացած հայութիւնը նորանոր կոտորածներից։

Այդ օրհասական ժամերին Զօր. Նազարբէկեանը հայազգի զօրավարների մէջ, իր հայրենասիրութեամբ եւ զինւորական հրամանատարին վայել բոլոր դրական յատկութիւններով գրաւեց առաջին տեղը եւ նշանակւեցաւ հայկական բանակի գլխաւոր հրամանատարը։

Հայաստանի անկախութեան հռչակումից յետոյ արժանացաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Անդրանիկ Սպարապետի բարձր կոչումին եւ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը մնաց իր բարձր պաշտօնի վրայ, թէեւ երկուսուկէս տարւայ ընթացքում մի քանի անգամ տեղի ունեցան նախարարների փոփոխութիւններ։

Զօր. Նազարբէկեանի պէս հայկական կեանքից հեռու ծնած ու մեծացած մարդուն վիճակւեց լծւել, հայկական կեանքին եւ ամբողջ թափով իրեն նւիրել հայրենիքի փրկութեան վեհ գաղափարին եւ կրեց առ հասարակ հայ գործչին վիճակւած բոլոր դառնութիւնները — ձերբակալում, աքսոր եւ խոր ծերութեան հասակում անօգնական եւ ապրուստի միջոցներից զուրկ կատարեալ սովամահութիւն։

ԲԵՆՕ

ԴՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ՏԻԿ. ԺՈՐԺԷԹ ԼԸՊԼԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Միջազգային գրականութեան մէջ, սիրահարական դէպքեր շատ կան, որոնք պատմական կամ գրական որոշ արժէք կը ներկայացնեն իբրեւ դարաշրջանի մը յատուկ հիւանդագին երեւոյթ կամ յատկանշական պատահար։

Եթէ Միւսէի եւ Տիկին Ժորժ Սանի սիրահարական դէպքերը վիպային կամ տ'Աննունցիոյի եւ Էլէոնորա Տիւզիին քնարական պիտի կոչենք, անպայման Մորիս Մէթերլինկի եւ Տիկին Ժորժէթ Լըպլանինը խորհրդապաշտ կարելի է անուանել։

Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի «Յիշատակները» գիրքը, որ վերջերս լոյս տեսաւ, կը պարունակէ 1895 Թուականի «սէնպոլիստ» հոգեբանութեան բոլոր գրուագները եւ կ'արժէ որ քիչ մը անդրադառնանք, որովհետեւ ամէն ազգի, նոյնիսկ հայ իրականութեան մէջ զարգացած աղջիկները մասնաւոր հակում ունէին սրբագործուած արուեստի խորհուրդին առջեւ, որ կը ծաղկէր գրականութեան կամ նուագի սիրոյն։

Հոգիի եւ մտքի հաղորդակցութեան փառայեղ նմոյշ մըն է Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի սէրը Մէթերլինկի հանդէպ եւ այդ շրջանին տեսակ մը պխտաւոր հմայքով կը տարուէին արուեստի սիրահար հալած եւ նրբալար հոգիներ. եւ ի՜նչ երազային ապրումներ, ի՜նչ խանդավառ եւ անկարելի զոհողութիւններ դէպի բանաստեղծներն ու մշուշային էակները որ պարուրուած անրջական «քաոսը» կը խառնէին կոյս սիրտեր. այդ Թուականին, նման հոգիներ բռնկած գերզգայուն ցանկութիւններով կը բաղձային ուրիշներէն տարբեր բան մը ըլլալ եւ նպատակ դրած էին ազնուական ձեւանալ՝ գաղափարական անէացումի գերագոյն զոհաբերումով մը։ Այդ հոգեկան նուիրումին մէկ յատկանշական ձեւաւորումն է Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի խելայեղ սէրը Մէթերլինկի հանդէպ որ ինքնին Թիւրիմացութիւն մը եղաւ, որովհետեւ Մէթերլինկի անձին չէր որ սիրահարուեցաւ Տիկին Լըպլան, այլ անոր ստեղծագործող հանճարին, անոր գործին եւ «Կապոյտ Թռչուն»ի հեղինակը շատ բան կը պարտի իր նախկին կնոջը որ գիտցաւ ճանչնալ թէ «Փէլէաս եւ Մելիզանդ»ի հեղինակը էապէս մտածումէն աւելի մեծ բան մը կ'արժէր եւ իր շնորհիւ, Մէթերլինկ կարողացաւ փորձել կեանքին վրայ իր հանճարին բովանդակ ներհայեցողութիւնը, ինչպէս որ Ժիւլ Լըմէթր շատ բան կը պարտի Տիկ. տը Լուանի, կամ Անաթօլ Ֆրանս, Տիկ. տը Քայյավէի, եւ բացարձակ ճշմարտութիւն է որ կնոջ մը աննիւթական սէրը ստեղծագործելու լաւագոյն հողն է, պտղաւանդ եւ բեղմնաւոր։

Շատերու ծանօթ է անոնց սիրային ապրումները։ Քսան տարեկանին երգչուհի Ժորժէթ Լըպլան արդէն անուն հանած կը խզէ Օփերա-Քոմիքի հետ ունեցած շահաւոր պաշտօնը, ընդունելու համար նուազ փայլուն դեր մը Պրիւքսէլի «Թէաթր տը լա Մ'օնէ»ի մէջ. որովհետեւ Մէթերլինկի առաջին բանաստեղծութիւնները եւ ողբերգութիւնները զինք խանդավառած էին ու վերացուցած. եւ կը յուսար որ առիթը պիտի ունենար Պրիւքսէլի մէջ հանդիպելու իր միտքի սիրականին, իր երազներու հերոսին, զոր հեռուէն միայն կը պաշտէր։

Բարեկամի մը տունը կը հանդիպին իրարու, կը խօսի Ժորժէթ Լըպլանի հոգին։ Պրիւքսէլ, յետոյ կանոխ մէջ կ'ունենան սիրային խորհրդաւոր ապրումներ եւ վերջապէս կ'ամուսնանան, իւրաքանչիւրը վերապահելով իր արուեստագէտի ազատութիւնը։ Այդ շրջանէն արդէն կը սկսի կեանք մը տարօրէնք եւ փոթորկալից, յաճախ կը բաժնուին եւ կրկին կը միանան, մինչեւ որ Մէթերլինկի հանճարը միջազգային գրականութեան մէջ կը յայտնուի։ Կուգան Փարիզ, յետոյ Նիս եւ ուրիշ վիպային վայրեր, պտտցնելով իրենց խռովայոյզ սէրերը։

Ժորժէթ Լըպլան կը լքէ բոլորովին երգչուհիի նախասիրութիւնը եւ կը տարուի Մէթերլինկի արուեստով եւ ներշնչումը կը հանդիսանայ անոր լաւագոյն գործերուն, կ'աշխատակցի. կը մղէ զայն ստեղծելու եւ սակայն «Մոննա Վաննա»յի հեղինակը կը զլանայ խոստովանիլ իր կնոջ ընկերակցութիւնը, հազիւ մէկ անգամ կը գրէ իր մէկ գործին ճակատը եւ եօթ տարի վերջ կը վերցնէ. քսանեւերեք տարի կողք ի կողք միասին ապրելէ վերջ, կը բաժնուին եւ 1919ին Մէթերլինկ կը վերամուսնանայ։

Տիկին Լըպլան անկեղծ եւ հարազատ պատկերը տուած է Մէթերլինկի, երկար յուշագրութիւններէ վերջ հասկցած է որ ամէն մարդ, մանաւանդ բանաստեղծները երկու դիմագիծ ունին, երբեմն մէկը միւսը հակասող. պկնմիքային այս չքնաղ բանաստեղծը եւ նուրբ մտածողը որ խորհրդապաշտ գրականութեան ամենէն առինքնողը եւ խորաթափանցն է. եղած է ուտելու սիրահար մը, որկրամոլ մը։ «Երբ արբ եւ ուրախ լիրթ Մէթերլինկի լաւագոյն ներշնչողը եղած է, ինչպէս որ Անաթօլ Ֆրանս իր հերոսներէն ժէ-րոմ կոնյաքի բերանը դրած է — երկու բան — սեղանը եւ անկողինը, իբրեւ խորքը անոր փիլիսոփայութեան եւ ինչպէս որ Վոլթէր կը հաւատայ որ մարդուն քով ամենէն խորունկ բանը... մորթն է — Ֆլօպէր յաճախ կրկնած է որ — կ'ապրինք իբրեւ քաղաքացի եւ կը մտածենք իբրեւ արուեստագէտ։

Մէթերլինկ եղած է մարզանքի սիրահար մը, հասարակ վայելքներու եւ ազատ օդի, հարստութեան եւ հանգիստի կատարեալ խնկարկու մը եւ յայտարարած է որ անոնց կը պարտի նաեւ իր հոգեկան բանաստեղծութիւնները եւ հրաշք է որ տարած է իր կնոջ նման զգայուն արուեստագէտի մը բոլոր անտանելիութիւնները, սակայն կը կարծեմ որ առեղծուածը որ կայ, այն ալ կանացի հրեղէն ոգին է որ իր շուրջ կիրքի մը պէս փրփրած է եւ ինք բանաստեղծի զգայականութեամբ տարած է, ըլլալով յափշտակական գեղեցկութիւններու ծարաւի հոգի մը։

Տիկին Ժորժէթ Լըպլանի յիշատակները որքան հրահանգիչ այնքան ալ խռովիչ են։ Երկու բարձրագոյն ըմբռնումով էակներու միութիւնը տարբեր խնդիրներ ալ կը գրգռէ։ Սակայն մէկ կէտ զիս խորապէս կը հետաքրքրէ հոս։ Այն է թէ կիները երբ կը կապուին այր արուեստագէտի մը գերագոյն զոհաբերումով, կը կատարեն նախախնամական փառայեղ դեր մը եւ կը տանին այրը դէպի հրաշագեղ ստեղծագործում։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՇԻՆ

Խորհրդ. Հայաստանի մէջ (10 Ապրիլ) փռոֆէսէօր մը կը գրէ.—

«Շատ գրուեցաւ Երեւանի փոշիին մասին։ Թերեւս կ'աշխատուի անհետացնել այդ փոշին, բայց տարիներ կ'անցնին եւ դեռ փոշին պակսած չունի։

Որ եւ է քաղաքի մէջ երբեք տեսնուած չէ այնքան փոշի, որքան կայ Երեւանի մէջ։ Իրական աղէտ մըն է, որուն, ցաւով պէտք է ըսել, սկսած ենք հանդուրժել, իբրեւ Երեւանի անխուսափելի մէկ պարագան։ Այդ փոշին, սակայն, մարդոց համար աւելի վտանգաւոր է, քան մանրէները։ Երբ ինքնաշարժը սրընթաց կ'անցնի Աբովեան փողոցէն, ամբողջ փողոցին երկարութեամբ փոշին կը բարձրանայ Թանձր ամպի մը պէս, այնպէս որ մարդ չի կրնար տեսնել դիմացինը»։

Քիչ մը շինարարութիւն ալ այս ուղղութեամբ, ա՜յ մարդիկ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիան ունի զինքն առաջնորդելու կարող մարդ մը, վերանորոգիչ մը, որ ամէն ինչ զոհելով գերագոյն արդիւնքին, չվախցաւ հարուածելէ իր ատենի խախուտ աւանդութիւնները եւ հաւատալիքները, Մեծն-Պետրոսի մը յանդգնութեամբ։ Երկու գծերը իրականօրէն կը նմանին իրարու։ Բայց, խանդավառել չի բաւեր։ Մարդ պէտք է որ իրեն հետեւող ունենայ, որ Թափը միայն իրմէն չգայ, այլ ամբողջ ազգէն։ Ճակատագիրը ուրեմն իր ձեռքն է։ Ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ իր կարողին եւ իր ճիգերու մէջ յարատեւութենէն։ Այս պայմանով է միայն որ կրնայ հաւատալ իր ապագային։

Բայց ըլլանք համբերատար եւ ուշադիր, որովհետեւ պատրանքներով պիտի օրօրուէինք, եթէ սպասէինք այնքան արագ բարենորոգման. «Թուրքերը վճռած են մէկ քանի տարուան մէջ չահել այն գաւառը՝ զոր կորսնցուցեր էին իրենց հայրերը»։ Պէտք չէ տառացի կերպով առնել Ղազիին խօսքերը, որոնց տուն տուած է իր խանդավառութիւնը։ Չի բաւեր Եւրոպայէն ներածել յառաջդիմութեան տարրերը. պէտք է որ հասա[...] կութեան մարմինը ժամա[...] նակ ունենայ իւրացնելու [...] սնունդը։ Չի բաւեր դպրոցներ հաստատել։ Պէտք է որ անոնք իրենց կարգին մարդ հասցնեն։ Գործը մեծ է եւ երկար շունչ կը պահանջէ։

Թոյլ տալէ յետոյ որ իրենց երկիրը նուաճուի, քաղաք[...] սրանները շրջանին, Թուրքերը շուտ անապարեցին վտար[...] ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց մեծագոյն զանգուածները, առանց սպասելու որ ի վիճակի ըլլային զանոնք փոխարինել։ Այսպէս է որ Անատոլուի մէջ այնքան բարգաւաճ գործունէութիւնը կորսնցուց [...] ցաւ այն օրը, երբ Հայերը տարագրուեցան մինչեւ եւ [...] չահեցան այն երկիրները [...] Ինչպէս Յունաստանը — [...] նանք փոխադրուեցան, [...] շինութիւններու պահուն, [...] բայեստական կառավարութ[...] նը տեղացուեցաւ հրամանով։ Թուրք գործաւորներ գործ[...] ճիշտ ինչպէս սուլթանական կառավարութիւնը տեղափոխ[...] կազմի ժամանակը [...] սական ընկերութեան մը։

Ներկայիս, Թուրքիա իր [...] գոյնամոլութիւնը այնքան [...]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Սոֆիայի «Արաքսը», Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ շրջանի 8րդ պատգամաւորական ժողովին առթիւ կը գրէ (11 ապրիլ)։

— «Իբրեւ օտարութեան մէջ ապրող ու գործող հայ Միութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի աշխատի ոչ միայն ապազգայնացումէ փրկել իր դրօշին տակ համախմբուած երիտասարդութիւնը, այլեւ անոնք, որ դուրս կը մնան իր շարքերէն։ Տեսակ մը փրկութեան կամուրջ պիտի դառնայ ան մասնաւորաբար իր շարքերէն դուրս գտնուող նորահաս երիտասարդութեան համար, որուն կը սպառնայ օտարացման հեշտաւէտ թոյնը։ Եւ այս հրամայական պարտքը Հ. Մ. Ը. Մ.ը լաւագոյնս պիտի կատարէ այն պարագային միայն, երբ իր կազմակերպութեան մէջ, վերէն վար, մարմնակրթանքին կը միացնէ առողջ հայրենասիրութիւնը, երբ իր մկանին հետ կը զօրացնէ հայ հոգին եւ հաւատարմօրէն կը կապուի ոչ միայն իր մարզական կարգ ու կանոններուն, այլեւ մանաւանդ իր պատկանած ժողովուրդի ազգային իտէալներուն եւ աւանդութիւններուն»։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԲԱԲԵԼՈՆԸ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը անդրադառնալով Հայաստանի մամուլի այլանդակ լեզուին, կը գրէ (24 ապրիլ)։

Խորհրդահայ գրիչներն ու իշխանութիւնները չունի՞ն արդեօք իրենց այս այլանդակութեանց գիտակցութիւնը։ Որո՞ւն համար կը խմբագրեն թերթերը, երբ, ոչ միայն հասարակ ժողովուրդը, այլ քիչ շատ զարգացած տարրն իսկ ի վիճակի չէ բան մը հասկնալու իրենց հրատարակութիւններէն։ Պարզ հայերէնն իսկ կարդալու համար որոշ ճիգ ի գործ դնող հայ գիւղացին կամ բանւորը ինչպէ՞ս կրնայ դուրս գալ խառնիխուռն բառակոյտերու այդ խճողումին մէջէն եւ կարդացածէն համ առնել, բան հասկնալ, բան սորվիլ։

Բաբելոնը, իր պատմական աշտարակաշինութեամբ տարբեր պատկեր չէր ներկայացներ։ Եւ լեզուներու այդ խառնիճաղանճին մէջ իսկ մարդիկ, ապահովաբար, նշաններով կամ այլ ձեւերով իրարու հետ աւելի լաւ կը հասկցուէին, քան այսօրուան Երեւանցիները՝ իրենց հրատարակած թերթերով, ժողովուրդին հետ։

Հայ լեզուն եւ տպագրուած հայ խօսքը, ասկէ աւելի այլանդակ տեսարան մը չէին կրնար պարգեւել։ Ընդունակ՝ պղծելու ամէն սրբութիւն, հայ համայնավարները եւ անոնց ծառայական ներկայացուցիչ[...] միեւնոյն գաղափարով [...] թեամբ կը վերաբերուին նաեւ [...] «Մեծամասնչ»ին հետ։

Աւելի վատ սակայն իրենց [...] մար։ Այս ընթացքով, անոնք [...] կը խորացնեն անանցանելի [...] վիհը, որ կայ արդէն իրենց ու [...] ժողովուրդին միջեւ։ Թող շարունա[...] կեն այսպէս։ Տուժողը եթէ մայրենի լեզուն է, ապրին հայ սակայն [...] հող մը, — ժամանակակից Բաբելոնին մէջ ապրող եւ խորհրդահայ [...] լէն զարշող ժողովուրդը...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄԵՆՔ

Վերլուծելով Դաշնակցութեան դիրքը Հայաստանի հանդէպ [...] Թէնքի «Նոր օր»ը կը գրէ ([...] ապրիլ)։

Դաշնակցութիւնը այս [...] տանքն է որ կը տանի [...] ի վեր ու ձեռք բերուած արդիւնքը կարծուածէն շատ աւելի մեծ է։ Պայքարելով խորհրդային կարգին եւ համայնավար կուսակցութեան դէմ, կատարած կ'ըլլանք մեր [...] բացիական պարտականութիւնը [...] գլուշացուցած ժողովուրդը [...] հոսանքներու փառուղէն։ Պայքարելով բոլշեւիկներու դէմ, ծառայած կ'ըլլանք հայութեան քաղաքական [...] տին, զոր երեսի վրայ լքած են [...] ւանի վարիչները, զայն նկատ[...] հայկական իմպերիալիզմի արտադ[...] ծնունդ։

Այս անկեղծ ու զուտ գաղափարական պայքարին իմաստը [...] Թիւրելով, միացեալ մէջ [...] թիւն ու մոլորութիւն առաջ [...] կուսակցութիւններն են որ կը [...] սեն թէ Հայաստանի եւ թէ հայութեան շահերուն ու իրաւունքներուն։ Հայաստան պէտք չունի մեր [...] համակրանքին ու ջերմ խօսքերուն։ Ռամկավարները մեծապէս արդ[...] ցուցած պիտի ըլլային իրենց [...] յութիւնը եւ վիրք շահած [...] գին մէջ, եթէ խօսքի փոխարէն իրենց միաւորականները դրկէին Հայաստան եւ վերաշինութեան [...] տէին դրամական լայն միջոցներ տրամադրելով։

Փարիզ նստիլ եւ Բաբեկ[...] կանի գանձը դրամատուներու պահելով, Հայաստանի բարեկամ[...] ւանալը ծիծաղելի կը դարձնէ [...] րենց։ Իսկական հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ գործնականօրէն [...] ռայել նպատակին, փոխանակ [...] թերու սիւնակներէն փառաբան[...] թեան ու ողջոյնի խօսքեր [...] Երեւանի։

Դուք մենք անկեղծ ըլլալու [...] խիթարութիւնն ունինք ու [...] նախութիւնը բարձր գաղափարի ծառայելու։

առաջ կը տանի որ մինչեւ իսկ մի-խոլամները կ'ուզէ զրկել իրենց գոյութեան միջոցներէն, փոքրամասնութեանց լքելէ վերջ երկաթուղիներ, հանքեր, ելեկտրականութիւն, ջուր, քարափներ, հանրակառքեր։ Իր զանոնք կը փակէ անոնց դրամագլուխներուն առջեւ, զինելով արգելիչ պայմաններ։ Հետեւեալ օրինակը կրնայ գաղափար մը տալ։ Վերջերս անգլեւամերիկեան ընկերութիւն մը պիտի կազմուէր հանքեր փնտռելու համար։ Արդ, իշխանութիւնները պահանջեցին անոր կցել 7 տեղացի վարիչներ, որոնց թոշակները պիտի որոշուէին տեղական առեւտրական սենեակին կողմէ, փնտռուքները արդիւնք տային թէ ո՛չ։

Դրամը կը պակսի Թուրքիոյ եւ սակայն, անկախութեան զգացումով մը որ իրեն ի պատիւ է, կը տքնի բաւել ինքնիրեն։ Պատերազմէն ի վեր ինքնիրեն արգիլած է արտաքին որեւէ փոխառութիւն, եւ գոհացնելու համար պէտքերը որոնք ամէն օր կը դիզուին, նետուեցաւ գիտական մենաշնորհներուն վրայ,— աղ, ծխախոտ, ծխախոտի թուղթ, լուցկի, շաքար, ալքօլ, քարիւղ, եւն.։ Բայց ամէն բանի մէջ, Թուրքիա մէկ ծայրէն միւս գնաց շատ խիզախութեամբ, փոխանակ մնալու միջին կէտի մը վրայ, ինչ որ աւելի խելօք պիտի ըլլար իրեն համար։ Բայց իր ազգայնամոլութիւնը որ ծնած էր բուռն ատելութեանց հետեւանքով, փոխվրէժի շարժում մըն էր, այնքան ինքնաբուխ որ տրամաբանութեան չէր զարմ։ Զգենք որ, տնտեսական տեսակէտով, իր ելեւմտական դժուարութիւնները զինք ստիպեցին մոռնալու չափաւորութեան ճամբան վրայ։

Ցեղային տեսակէտով հարցը աւելի փշոտ եւ մութ կը դառնայ։ Որովհետեւ լաւին զարգացումի կը կարօտի, գոհանանք մատնանշելով անոր տուեալները։ Շատ ցաւալի է որ Թուրքիա կը ձգտի կատարելապէս միջնորդէն վերցնել փոքրամասնութիւնները, որովհետեւ չի կրնար անոնցմէ հրաժարիլ։ Ինք երկար ատեն պէտք ունի Եւրոպայի, անոր մասնագէտներուն եւ արհեստագէտներուն գործակցութեան, նոյնիսկ երկրորդութիւնը կրթելու, գործունէութեան զանազան ճիւղերուն զայն վարժեցնելու համար։

Անբնական բան է որ ամէն ինչ Եւրոպայէն փոխ առնել ուզող ժողովուրդ մը ակռի Եւրոպացիներուն դէմ շարժիլ, կարծես թէ կրնայ ներշնչուիլ անկից, պարզապէս հեռուէն նայելով անոնց։ Արեւուն տակ իրեն տեղ մը բանալու համար, յաջողումը որ կը գործէ, անհասկնալի է պարզուած երկրի մը համար, որուն բնակչութիւնը որչէն այնքան տկարացած, պատերազմէն ասդին նուազելու վրայ է։ Այդ երկիրը չշահագործուած լեցուն աղբիւրներ ունի, բայց չունի գլուխ եւ բազուկ։ Զարմանալի է որ մահմետական կրօնքը, այլեւս պետական կրօնք չըլլալով, տակաւին կը մնայ ազգայնութեան ճշգրտանիշը եւ հողին հետ կապը, հաստատելով դարին հանդէպ անձնուիրութիւնը, նոր վարչաձեւէն ծնած զգացումները չեն որ կ'ապահովեն ազգային հպատակութիւնը։

Բայց պէտք է ըսել որ Յոյներ, Հայեր, Հրեաներ, առանց խօսք ընելու մնացեալ լեվանթէններուն հաւատարմութեան բաւական փաստեր չտուին, արժանի ըլլալու համար քաղաքացիի իրաւունքին։ Շատ չէ՞ ուզել Յոյներէն ու Հրեաներէն որ մոռնան իրենց ընիկ հողերը, Հայերէն որ առ յաւէտ լքեն ինքնավար պետութիւն մը հիմնելու իրենց յոյսը, Թուրքերէն որ իրենց սրտերէն ջնջեն հին ոխերը եւ իրենց երէկուան թշնամիներն ընդունին իբրեւ հայրենակից։ Անշուշտ, որ եւ է լուծում աւելի փափաքելի պիտի ըլլար։ Բայց, որպէսզի ձեռքերը երկարին, ամէնէն աւելի փոքրամասնութիւններն են որ պիտի ցոյց տան անհրաժեշտ բարի կամեցողութիւնը։ Ցեղային տարբերութիւնները որ զանոնք կը մեկուսացնեն ազգին մնացեալ մասէն, չեն կրնար անհետանալ եթէ Հրեաներ, Յոյներ եւ Հայեր չընդունին լեզուական միութիւնը, իրենց տղոց Թրքական վարժարաններ յաճախումը, անկախ համայնքներու ջնջումը, եթէ իրենց Խախամապետութիւնը կամ Պատրիարքարանը չպահեն զուտ կրօնական իշխանութիւն, եւ վերջապէս, եթէ իրենց արիւնը չխառնեն ամուսնութեամբ, քանի որ ամուսնութիւնը կարելի կը դառնայ կրօնական բարեփոխումէն յետոյ։ Զգենք որ Թուրք ցեղը միմիայն շահած է խառնուելով ուրիշներու։

Թէեւ այս վերջին տարիներու, գործի մէջ անոնց փայլուն յաջողութիւնը նախանձ ազդած է Թուրքերուն, Հրեաները, որ ամէն ատեն կրցած են լաւ ըմբռնել, կ'երեւի թէ ամէնէն աւելի պատրաստուած են նման մերձեցման մը։ Գալով Յոյներուն, իրաւունք չունի՞նք այս տեսակէտը անոնց համար ալ ճիշդ նկատելու, հիմա որ չէզոքութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիրը անակնկալ կերպով հաշտեցուց երկու ժողովուրդներ որոնք մինչեւ վերջը անողոք թշնամիներ էին իրարու։ Դիւանագիտական հողի վրայ իրականացած գործը առողջարար անդրադարձում մը կրնայ ունենալ ներսը, Թուրքիոյ Յոյներուն եւ երկրին կառավարութեան վրայ։ Առոր հակառակ, շատ դժուար է նախատեսել թէ ապագային ի՞նչ պիտի ըլլայ Հայերուն դիրքը, որոնք անշուշտ, չեն մոռցած ինչքերու բռնագրաւումը որուն զոհ գացին, առանց որեւէ փոխարինում ստանալու։

Պիտի գա՞յ օր մը որ աւելի կամ պակաս չափով, փոքրամասնութեանց իւրացումը կատարուած գործ ըլլայ, կամ բազմաթիւ հպատակափոխումներ՝ զանոնք կապելէ յետոյ հասարակաց հայրենիքին, ապահովեն մտքերու խաղաղեցումը, բոլոր քաղաքացիներուն տալով նոյն իրաւունքները, ինչ ալ ըլլայ անոնց ծագումը, համաձայն Թրքական սահմանադրութեան։ Ցամառութիւն է առոր վրայ մտածել։ Իրողութիւն է սակայն թէ Թուրքիա որեւէ վախնալիք կամ կորսնցնելիք բան չունի այս ճամբուն վրայ, ինչպէս նաեւ աւելի առատաձեռն երեւելով հանդէպ անոնց, որոնք իրենց բնակութիւնը հաստատած են հոն։

ԼԻՍԻՐԷՆ ՏԸ ՎԻՍԷՔ

(Վերջ) (8)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած).— Ապրիլեան սգատօնը, յարգանքի, պաշտամունքի եւ ուխտի տօն է միաձայն, որ կը կատարուի Մարսէյլի մէջ ամէն տարի, նախաձեռնութեամբ Հ. Ռ. Միութեան։

Ապրիլ 25ին շաբաթ երեկոյ ընտրեալ երկսեռ հասարակութիւն մը լեցուցեր էր «Պրադան Մարսէյյէ»ի ընդարձակ սրահը որուն պարեհին ճակատը սեւ գիրերով գրուած էր «Ցարգանք մեր միլիոն նահատակներուն», իսկ երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները դէմ դիմաց։

Կը նախագահէր առաջնորդ Գրիգորիս եպս. Գալաքեան եւ կը մասնակցէին բազմաթիւ Հայրենակցական Միութիւններ, Ազգ. կեդրոնական Վարչութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Կ. Խաչը եւն.։

Բացումը տեղի ունեցաւ մահերգով, զոր հնչեցուց եւրոպական ընտիր նուագախումբ մը մասնակցութեամբ երիտասարդ ջութակահար Ս. Չէօրէքճեանի։

Առաջին խօսողն էր կեդր. Վարչութեան ատենապետ Ա. Վրթանէս Ղազարեան որ պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ հրաւիրեց ներկաները հաւատարիմ մնալ նահատակներու գաղափարին, իրականացնելու համար անոնց մեծ երազը։

Զափազանց սրբ մը յաջողութեամբ արտասանեց Ռ. Զարդարեանի «Բագինի փառաբանութիւնը»։

Ապա խօսեցաւ Մ. Մարութեան ի դիմաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին։— «Զինադադարէն վերջ երբ մենք կ'անցնէինք Տէր-էլ-Զօրէն, մեր հայ կառավարը, որ որբ մըն էր այդ անապատի որբերէն, իր կառքը կեցուց ձորի մը մօտ ու մեզ առաջնորդեց հո՛ն, այդ սարսափի վայրը ուր դեռ կը մնային ոսկորներ, գանկեր, ծամեր, սրունքներ իրենց կէս փտած հագուստներով, ո՜հ այդ վայրը...։ Այս բոլորը տեսնելէն վերջ անշուշտ շատ արդարացիօրէն պիտի գոչէինք մեծ բանաստեղծին հետ.—

«Այսքան չարիք թէ մոռանան
Մեր որդիք
Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն
Նախատինք»։

Մենք գաղութներու մէջ ոչ միայն մոռցած ենք այդ անասելի վայրագութիւնները այլեւ մեր նահատակները սգալու գործին մէջ իսկ չենք կրնար միանալ...

Դերասան Ռեզունեան արտասանեց Դ. Վարուժանի «Ջարդը». յետոյ խօսեցաւ Տիկին Քիպրիթճեան. «Մեր նահատակներու ուխտը իրագործելու համար չի բաւեր չոր ու ցամաք ճառախօսութիւններ ընել։ Այդ զուլումէն վերապրողներս պարտինք գործքով ապացուցանել մեր խօսքերը։ Այս գերագանցապէս խորհրդաւոր սգահանդէսի առիթով կոչ կ'ուղղեմ բոլոր հայ մայրերուն իրենց ամբողջ ուժը ի սպաս դնել մանուկներու կրթութեան, սորվեցնել անոնց մայրենի լեզուն, մեր մշակոյթի վարպետներուն անունները ու անոնց գործերը։ Հայ մայրը պարտի իր զաւակներուն պատմել Անդրանիկներու, Սերոբներու եւ Մուրատներու քաջագործութիւնները եւ վերջապէս այս օտար ափերու վրայ հասակ նետող նոր սերունդին հոգիները պէտք է վառեն հայրենասիրական անշէջ կրակով»։

Օր. Մարտիրոսեան յաջողութեամբ երգեց «Սեւ ծուխ ամպեր ծակտես դիզուած» եւ «Քնիր իմ Բալիկ» երգերը, որոնց նուագաշնակ եւ յուզիչ եղանակը հմայեց բոլոր հանդիսականները։

Մարսէյլի հայ գաղութը անցնող 5-6 ամսուան ընթացքին մեծ բարեբախտութիւնը ունեցաւ երկու անգամ վայելելու հրապարակախօս Միքայէլ Վարանդեանը։ Առաջինը՝ Ահարոնեանի յոբելեանին, իսկ երկրորդը՝ Ապրիլեան այս ուխտի տօնին առթիւ։ Ան հանդարտ ու տիրական քալուածքով բարձրացաւ բեմ ու ձեռքերը դնելով հայկական եռագոյնին վրայ, երիտասարդական աւիւնով մը ըսաւ.

— «Աշխարհի վրայ չկայ երկիր մը որ պարտուած ու ճնշուած չըլլայ, չկայ ազգ մը որ հալածուած եւ տառապած չըլլայ։ Այս մեծ երկիրն ալ ունեցաւ իր պարտութեան թուականները, օրինակ 1871ին Ֆրանսա փռուած էր Գերմանիոյ՝ Պիզմարքի հզօր ձեռքին տակ։ Գերմանիա եւս իր կարգին 13 տարի առաջ միլիոնաւոր զոհեր տալէ վերջ, կը խեղդուէր Դաշնակիցներու դրած շղթաներուն մէջ։ Զարհուրանքի տարիներ ունեցան նաեւ Պալքանները (Ռումանիան, Պուլկարիա նեւ Սերպիան), բայց ոչ մէկը մեզի չափ զարհուրանք չտեսաւ։ Լէնկթիմուրի, Ալփասլանի, Շահ Աբբասի եւ Սուլթան Համիտի նման մարդ-գազաններ վերջ եկան աւելի վայրենիներ, Էնվէրներ, Ճէմալներ եւ մանաւանդ ամէնուն հրէշագոյնը՝ Թալէաթը, որ մեր ընկերներուն, Աղնունիին, Զօհրապին, Վարդգէսին հետ «դու»ով կը խօսէր։ Ու երբ պատերազմը սկսաւ, երբ Եւրոպացիները հեռացան, անոնք ոյժ առնելով Գերմանացիներէն, նետեցին գառան մորթը ու գայլի կերպարանքով մէջտեղ ցցուեցան եւ պատճառեցին այն ինչ որ կը սգանք այսօր»։

Յարգելի բանախօսը երկարօրէն խօսելէ վերջ Թուրք ժողովուրդի ընդոծին վայրագութիւններու մասին, բացատրեց նաեւ թէ ինչպէս սպանուեցան այդ կիսավայրենի փաշաները Հայու արդար ձեռքով եւ ինչպէս եւրոպական դատարաններու կողմէ անպարտ արձակուեցան վրիժառու հայորդիները։

Ազգային Առաջնորդարանի քարտուղար Գ. Բ. Միլտոնեան փակման խօսքէն վերջ, ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը։

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Ց. Գ.— Հետեւեալ օր Ռամկավարները առանձին կատարեցին սգահանդէս, պզտիկ սրահի մը մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ, 26 Ապրիլ.— Տեսինի գործերուն մասին քանիցս գրած եմ «Յառաջ»ին երբ շարժումը նոր ծայր տալ սկսած էր։ Տեղւոյս միլէ (մետաքսի, ներկի, մանրանքի եւլն.), գործարանը այս վերջերս բազմաթիւ գործաւորներ արձակեց, որոնց հետ նաեւ Հայեր ալ։

Կան յոռետեսներ, որոնք կ'ըսեն թէ գործարանը կը փակուի այս ընթացքով։ Կան ալ որ կ'ըսեն թէ մօտերս պիտի վերսկսի գործաւոր առնելու։ Սակայն, այսպէս թէ այնպէս այժմ կացութիւնը խիստ դժուարին հանգամանք առած է։ Իսկ Սօսիէթէ Լիոնէզը գործաւոր չարձակեր, միայն առաջուան պէս շաբաթական 4 օր ու կէս կ'աշխատցնէ եւ շատ հաւանական է որ գործերը բացուին, եւ առաջուան պէս 48 ժամի աշխատանք կատարուի։ Այժմ Տեսինի մէջ բաւական թուով անգործ հայրենակիցներ ունինք, որոնցմէ շատերը զաւակներու տէր են առնուազն 2—3 զաւակ։ Դժբախտութիւնը հո՛ն է սակայն, որ այս անգործ հայրենակիցները պետական նպաստ չեն ստանար։

Կը ճանչնամ բազմաթիւ ընկերներ եւ հայրենակիցներ, որոնք այս ուղղութեամբ դիմում կատարած են տեղւոյս քաղաքապետարանին մօտ, սակայն մերժուած են, ըսելով թէ՝ «մեզի հրաման չկայ դրամ տալու, ո՛չ թէ Հայերու, այլեւ Ֆրանսացիներուն անգամ»։ Աչուառական գաղութիս անգործ հայրենակիցներու տնտեսական վիճակը։ Եթէ այսպէս 4-5 ամիս եւս շարունակուի, ամէն ատեն աւելի թշուառ պայմաններու պիտի ենթարկուինք։ Մինչեւ հիմա դիմացանք, մեր քիչ-շատ խնայած դրամին շնորհիւ, սակայն թէ ոչ, պարագաները այլապէս ծանր ու տաժանելի պիտի ըլլային։

Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ տեղւոյս մէջ կազմուած է ազգային մարմին մը որ նախնական աշխատանքներ կատարելու ձեռնարկած է։ Նախ կը պատրաստեն գաղութիս մարդահամարի ցանկը, արտակարգ ընդհ.-ժողովի պիտի հրաւիրեն ազգային ընտրութեան համար։ Կարծեմ թէ նախաձեռնողները ամէն ջանք ի գործ պիտի դնեն, գոնէ այս խնդրին շուրջ հաւաքաբար ձեռք ձեռքի տալով, առաջ տանելու այն ամէնէն կենսական գործերը որոնք տակաւին կիսատ կը մնան գաղութիս մէջ,

Լ. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ

Ց. Գ.— «Ապրիլեան սգատօնը» թղթակցութեանս մէջ, ակամայ սպրդում մը ունեցած էի, այն է թէ նոյն հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ընկերներ՝ Ս. Գինոսեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ «Սեւ Խաւարը» երգով, եւ Ն. Խաչատուրեան Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ արտասանութեամբ մը, Դ. Վարուժանի «Սեւ Օրեր»ը։

Լ. Գ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Շավիլի մարզիկները շարունակելով իրենց բարեկամական մրցումները,անցեալ կիրակի Վիռոֆլէյի դաշտին վրայ մրցեցան A. S. Trnsport (Hir)ի դէմ երկու կողմէ լաւ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ, որու միջոցին Շավիլեցք առաջին կիսախաղին եւ երկրորդի վերջաւորութեան կարողացան տիրապետել։ Աչքառու էր Ֆրանսացիներու լաւ խաղարկութիւնը, մանաւանդ երկրորդ կիսախաղին սկիզբը, ուր կարողացան նշանակել իրենց միակ կոլը, իսկ Հայերը աւելի ճարպիկ եւ աւելի կրակոտ նշանակեցին 2 կոլ, շահելով յաղթանակ մը եւս։

Այս կիրակի դարձեալ Վիռոֆլէյի դաշտին վրայ տեղի կ'ունենայ մրցում մը Ե. Ե. Մ. Շ.ի եւ A. S. Vanves (1er) խումբերու միջեւ, ժամը 3ին։ Կ. Թ.

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հինգշաբթի երեկոյ Salle Majesticի մէջ տեղի ունեցաւ գեղարուեստական երեկոյթ մը, ի պատիւ ռուս բանաստեղծ Բալմոնթի։

Բալմոնթը սիրահար մըն է հայ գեղարուեստին, ռուսերէն թարգմանած է հայ բանաստեղծներուն գործերը (Իսահակեան, Թումանեան, Տէրեան եւն.)։

Երեկոյթին կը մասնակցէին Ցերեպնին եւ Հարման, որոնք կը հիանան Կովկասու վարպետ արուեստին վրայ։ Կը մասնակցէր նաեւ Օր. Մարգարիտ Բաբայեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Վռամ Քէնտիրեան արդէն գիս ծանօթացուցած էր Սամուէլ Ֆայինի (Քրիստափոր Միքայէլեան) եւ Ռուբինա Ֆայինի հետ Իրականին մէջ Ռուբինա Քրիստափորի աղջիկը չէր։ Երկուքը կարեւոր հայ անիշխանականներ էին եւ անդամ յեղափոխական կոմիտէին, որուն անդամները յեղափոխական դատախազութիւն տեսած եւ քանիցս յեղափոխական շարժումներու մասնակցած մարդիկ էին։

«Մէծէնիրճի փողոցին մէջ վարձուած թիւ 30 տան մէջ շատ անգամներ տեսայ Սամուէլ Ֆայինը, Ռուբինան, Րիփսի կինը, Թրանսս Եռւփանոֆիչը, Միլիո Րիչին, Թորգոմը, Տիկին Աշոթեան, եւ ուրիշ քանի մը հոգի որոնց անունները չեմ գիտեր։ (Ժօռիս կը յամառէր չյայտնել այդ անունները, ու թէեւ յանձնաժողովը բացատրեց թէ իր շահն իսկ կը պահանջէ յայտնել, բայց մտիկ չըրաւ)։

«Դաւադիրներէն մէկ քանին Պոլսէն մեկնեցան անցեալ Դեկտեմբերին։ Անոնք իբրեւ պատուիրակներ ներկայ եղան Փարիզի եւ Պուլկարիոյ ժողովներուն եւ երկուքը սպաննուեցան Սոֆիայի շրջակաները ռումբի փորձեր կատարուած ատեն։ Այս դէպքին հետեւանքով, Լեփա Րիփսի յանձնուեցաւ մահափորձին կազմակերպութիւնը։ Այս վերջինն ալ իր կարգին ձեռքի ռումբեր փորձեց եւ եզրակացուց թէ այդ ռումբերը նպատակին չեն ծառայեր։ Յետոյ Վիէննա գնաց իր կնոջը հետ։ Այնտեղ Նէսէլտորֆէր գործարանին մէջ շինել տուաւ հրաշակաւոր կառքը, որ Պոլիս փոխադրուեցաւ այն ձեւով որուն բոլոր մանրամասնութիւնները երեւան հանած էր քննիչ յանձնաժողովը։

ԹՐԱՍԱ ԽՈՒՎԱՆՈՎԻՉ-ԹՈՐԳՈՄ
(Արտաշէս Գափտանեան, որ սպաննուեցաւ 1915ի աքսորին)։

«Կառքը ցամաք հանուելէ քանի մը օր յետոյ, Րիփս եւ իր կինը Պոլիս եկան եւ իջան Օթէլ Ռուայեալ, բայց երեք օր վերջը ձգեցին եւ գացին հաստատուեցան անգլիական դեսպանատան մօտ յարկաբաժին մը։ Տասը օր յետոյ, Օր. Ռուբինան ալ եկաւ նոյն յարկաբաժինը։ Աւելի վերջը, բոլորը մէկ հաստատուեցան Մուրատեան ափարթըմանին կից փոքր տուն մը, Նէնէ չարշը, ուր կը բնակէի ես։ Այնտեղ մնացինք մինչեւ մահափորձին օրը։

«Մահափորձը գործն էր կովկասի յեղափոխական կոմիտէին եւ Ժընեւի Հնչակ կոմիտէին («Յառաջ».—Ըսել կ'ուզէ «Դաշնակ»)։

«Նախապէս որոշած էինք ռումբեր նետել դեսպաններու եւ օտար հիւրերու յատուկ ամպիոնէն, Սէլամլըքի արարողութեան միջոցին, եւ սպաննել Համիտը։ Բայց որովհետեւ վստահ չէինք յաջողութեան մասին, եւ կասկածելի էր որ երրորդ անգամ մուտքի տոմս ստանայինք, ինչպէս երկու անգամ ստացած էինք ռուսական դեսպանատունէն, հրաժարեցանք այդ ծրագրէն եւ որոշեցինք դժոխային մեքենայ մը ճարել, ինչ որ կատարեցինք ձեզի ծանօթ պայմաններու մէջ։ Բայց մեր նպատակին չհասանք եւ անմեղ մարդիկ մեռան։

«Կառքին մէջ դժոխային մեքենային յատկացուած տեղը կրնար հարիւր քիլօ առնել։ 80 քիլօ մելինիթին մէջ խառնեցինք պողպատ եւ երկաթի կտորներ։ Մահափորձին նախընթաց օրը, դեռ այդ նիւթերը չտեղաւորուած, փորձ մը կատարուեցաւ Շիշլիի մէջ, համապատասխան բեռով մը փորձելու համար կառքին դիմադրական կարողութիւնը։ Փորձին արդիւնքը յաջող էր։ Սէլամլըքէն քիչ առաջ, ամէն բան պատրաստ էր։ Րիփսն ու Ռուբինան նստած կառքին մէջ, անոնք էին որ լարեցին մեքենան, նշանակուած ժամուն։ Չեմ գիտեր, ինչ եղած են անոնք. մեռա՞ծ են թէ փախած։ Իմ մասնակցութեանս պատճառը այն է որ ի ծնէ անիշխանական ըլլալով, միեւնոյն ատեն ազդուած էի կոմիտէին հրապարակութիւններէն։

«Այլեւս ըսելիք բան չունիմ, քանի որ քննիչ յանձնաժողովը երեւան հանած է ամէն բան, եւ պատրաստ եմ կրելու իմ արարքիս հետեւանքները»

×

Այս խոստովանութիւններէն յետոյ, Ժօռիս հրաւիրուեցաւ յայտնել անունները կոմիտէի իր ընկերներուն եւ միւս մեղսակիցներուն։ Բայց Ժօռիս յայտարարեց թէ չի գիտեր անոնց ոեւէ մէկուն, նոյնիսկ Սամուէլ Ֆայինի բուն անունը։ Վռամ Քէնտիրեան իրեն յանձնեց Կոմիտէի կանոնագիրը, բայց չյայտնեց Րիփսի եւ Սամուէլ Ֆայինի ինքնութիւնը, շեշտելով թէ կանոնագիրը բացարձակ է այս մասին եւ ծանր պատիժներ կը սպառնայ անոնց դէմ, որոնք դուրս կուտան Կոմիտէին գաղտնիքները կամ անուններ կը մատնեն։

(Շար.)

բիններու գրաւիչ զգեստները, տեւականօրէն կը նուագէր ժողովրդական երգեր։ Ուրիշ թաղերու մէջ, քուէատուփերը պարտըցուցին ծաղկազարդ ու դրօշազարդ ինքնաշարժերով, առջեւէն նուագախումբով մը եւ հետեւորդներով։

Բայց ժողովուրդը աւելի նախընտրեց դիտել այս արարողութիւնները, քան թէ անոնց մասնակցիլ։

Անկից զատ, որովհետեւ նոր ընտրութիւնները ո՛չ մէկ նորութիւն պիտի բերէին, Թուրքերու մեծամասնութիւնը յարմար գատեց անհանգիստ չըլլալ բեմադրութեան մը համար, որքան ալ ճարտարութեամբ պատրաստուած ըլլար։

Կայ նաեւ վհատութիւնն ու դժգոհութիւնը որոնք ծագեցան ազատական կուսակցութեան այնքան առեղծուածային եւ անակնկալ լուծումէն, որովհետեւ անոր կազմութիւնը ողջունած էին իբր հանրային եւ անհատական բարգաւաճութեան շրջանի մը սկիզբը։

Մինչ այդ, Ղազին կը նշանակէր խալքի երեսփոխանները եւ կոչ մը կ'ուղղէր ժողովուրդին։ Ղազին էր որ տուաւ պաշտօնական թեկնածուներու ցանկը եւ ընտրական շրջանակներու մէջ, 30 աթոռ ձգեց անկախներուն, եթէ կարելի է անկախ ըլլալ ժողովրդական կուսակցութեան ընտրողներու քուէներով։

Պոլսոյ մէջ անկախներուն տրուեցան 4 աթոռ որոնց համար ներկայացան 49 թեկնածուներ։

Պարապ մնացած աթոռներուն համար պիտի կատարուին մասնակի ընտրութիւններ։ Նոր ժողովը պիտի գումարուի մայիս 5ին, երկու ամսուան բացառիկ նստաշրջանի մը համար։ Առաջին նիստի ընթացքին, իբր դիւանի ընտրութենէն վերջ Ազգ. ժողովը պիտի ձեռնարկէ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան։

Հակառակ կարգ մը զրոյցներու եւ առանց ոեւէ անակնկալի մը, Մ. Քէմալ պիտի վերընտրուի եւ Ըսմէթ փաշա պիտի մնայ իր դիրքին վրայ։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Իտալական կառավարութեան պատասխանը նաւային համաձայնութեան մասին, ֆրանսական առաջարկներուն դէմ, հաւանաբար յանձնուի յառաջիկայ շաբթուան սկիզբները։ Հռոմի մէջ կը յայտնեն թէ այս յապաղման պատճառն է, յետագային որեւէ թիւրիմացութեան առաջքն առնելու նպատակով, Իտալիոյ կարծիքին մասին տալ ամէն օգտակար լուսաբանութիւն։ Միւս կողմէ սակայն իտալական մամուլը կը զգացնէ արդէն թէ Հռոմի եւ Լոնտոնի միջեւ, կարծիքի լայն փոխանակութիւններէ յետոյ, երկու երկիրներու կառավարութիւնները կը գործեն համերաշխաբար։ Ուրկէ կարելի է եզրակացնել թէ Իտալիոյ պատասխանը տեսակ մը կրկնութիւնը պիտի ըլլայ Անգլիոյ պատասխանին եւ հետեւաբար, Իտալիա իր կարգին պիտի մերժէ ընդունիլ Ֆրանսայի առաջարկները։

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, պատասխանելով հարցման մը, արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն յայտնեց թէ նաւային համաձայնութեան շուրջ բանակցութիւնները կայուն վիճակ մը ունին ներկայիս, անոր համար որ Անգլիա կը սպասէ Ֆրանսայի պատասխանին եւ Իտալիոյ առաջարկներուն։

Ամերիկեան կառավարութիւնը որ ինչպէս Ճափոն, լիակատար տեղեկութիւններ առացած է նաւային համաձայնութեան մասին, երեք պետութեանց բանակցութեանց շուրջ, կը վախնայ որ զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը ձախողութեան դատապարտուի նաւային համաձայնութեան ձախողութենէն։

Եօրկայի դահլիճի շուրջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Եօրկայի կառավարութիւնը անակնկալ կերպով նիստի հրաւիրեց ռումէն խորհրդարանը, արագօրէն քուէարկելու համար կարեւոր օրինագիծեր, որոնք սեղանի վրայ մնացած են։

Կ'ըսուի թէ եթէ Մանիուլի կուսակցութեան ընդդիմութիւնը ձախողեցնէ այս օրէնքներուն քուէարկումը լուծուած պիտի յայտարարուի եւ անմիջապէս նոր ընտրութիւններ պիտի հրահանգուին։

(Ցեսնել վերջին լուրը Ա. էջին վրայ)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԻՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Շամոնի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Վարուժան Ակումբին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ՝

ՍԷՆ ԼՈՒ Ակնունի ենթակոմիտէն այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէն։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի մանուկներու պաշտպանութեան մասնաճիւղը

կը տօնէ Համբարձման օրը, Հինգշաբթի 14 Մայիսին։ Մանրամասնութիւնները շուտով։

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, վաղը կիրակի, 3 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ՝ Cadet).

Կը խօսին՝ ԶՕՐ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆ, Գ. Գ. ՌՈՒԲԷՆ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչը, ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ԶՕՐ. ՊԱՐԱԹՈՎ, Ֆրանսայի Նախկին Պատերազմիկներու ներկայացուցիչը, Զ. Ռ. Մ.ի ներկայացուցիչը։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղին կազմէ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի թաղապետական սրահներուն մէջ (Rue des Halles)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ղեկավարութեամբ՝ Ս. ՍԱՐԱՅԵԱՆԻ

Կէս գիշերէ վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընտիր ճազ պանտ, (Jaz Taverne). ճոխ պիւֆէ խիստ աժան։

ՄՈՒՏՔ 7.50 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Gare St. Lazareէն շոգեկառք իջնել՝ Պուա Քոլոմպ, Port Clichyէն հանրակառք թիւ 40, իջնել՝ Bourguignons.

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique

131 Rue Cambronne, métro Vaugirard

Կը խօսի՝ Կ. Սասունի, նիւթ ունենալով «Յ. Պարոնեանի կեանքն ու գործը»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲԻ ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. Կարեւոր օրակարգ։

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այսօր ժամը 8.30ին, 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Կը խօսի ընկ. Հ. Հանտալեան։

ԳԱՒԱՌ

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին Վարուժան ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 181 Cours Lafayette սրճարանի ներքնա սենեակը, կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը ժամը 2ին ընկեր Ս. Պօյաճեանի բնակարանը։ Նիւթ՝ Յեղափոխութիւն եւ իշխանութեան տիրացում։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՑԵԱՆ վարժարանին մէջ 26, Rue Treyon, (Sèvres), տեղի կ'ունենայ դասախօսութիւն մը, վաղը կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, Նիւթ՝ Հայր Ալիշան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ. Գործ.—981.60

Հիւ. Ն. Փ.—35

Փրակս Հ. Տ.—70

Փոն տը Շէրիփ Պաստ.— 50

Գահիրէ Ա. Ս.— 2 անգլ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Էօզէրլիցի(Տէօրթ Եօլ) Յովհաննէս Առաքելեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Վանիս, մայրը՝ Մարիամ, քոյրը՝ Սիմակոյ Առաքելեան (իրենց իսկական մականունը Լիլէր), իրհօրեղբայրները՝ Պաղտասար, Ռուբէն եւ Յովհաննէս։ Տեղահանութեան միջոցին իր հայրը զինքը յանձնած է իր հօրեղբօր, որ Հասան Պէյ գիւղին մէջ երկաթուղիի մեքենավար էր։ Իմացնել Յառաջի խմբագրութեան։

— Ակնցի Մելքոն Գաֆթարեան (22 տարեկան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աւետիս (26 տարեկան) եւ մայրը՝ Եղիս Գաֆթարեան։ 5 տարի առաջ կըգտնուէին Ակն եւ լուր առնուած էր թէ պիտի մեկնին Ամերիկա, կը փնտռէ նաեւ իր մօրեղբօրորդիները Խաչատուր եւ Վռամշապուհ Նշտարեան եւ խնդիր Գաֆթարեան որոնք կը գտնուէին Նիւ Եորք։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Գ. Խայիկ Ճերմակեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սօս Ճերմակեան։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276.386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՅԻՍ 1931
3 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1560 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

Օրը օրին հասած հեռագիրները սորոշ գաղափար կուտան Հայաստանի գլխուն պայթած նոր աղէտի մասին։

Տակաւին ձեռքի տակ չունինք աւելի տեղեկութիւն քան ինչ որ հրատարակուեցաւ։ Իսկ եւրոպական թերթերը հազիւ կը հետաքրքրուին այսպիսի աղէտներով։ Ինչպէս, ժամանակին, Թուրքիոյ աշխարհասասան, հայաջինջ սարսափներով։ Լաւագոյն պարագային, անոնք օրը օրին կ'արձանագրեն միջազգային գործակալութեանց հեռագիրները եւ կ'անցնին։

Մնաց որ, օտար թերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ալ չունին ոչ միայն աղէտի վայրերուն, այլեւ ամբողջ Կովկասի մէջ։ Նոյն իսկ ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ, բացի Մոսկուայէն։ Այն ալ միշտ աչքի տակ, մէկ օրէն միւսը վտարուելու սպառնալիքը իրենց գլխուն։

Ինչ կը վերաբերի հայ թղթակցի — հայերէն թերթերու հետ կապուած տեղեկատուներու — այդ ալ իր կարգին աղէտ մըն է, որմէ սարսափահար կը փախչի ո'րեւէ գրիչ։ Խ. Հայաստանի «բարեկամներ»ն անգամ միտքէ չեն անցըներ այդպիսի խիզախութիւն։

Ուրեմն, ստիպուած ենք սպասել նորէն խորհրդային թերթերուն, թարգմանութիւններ կատարելու համար — ճիշդ այնպէս ինչպէս անգլերէն եւ ֆրանսերէն կամ ռուսերէն թերթերէ։ Մէկ ալ Թաւրիզի թղթակիցներուն, որոնք լուրեր կը քաղեն ճամբորդներէ եւ փախստականներէ։

Համաձայն առաջին հեռագիրներուն, աղէտը ամէնէն աւելի զարկած է Զանգեզուրի շրջանը (Լեռնահայաստան), քարուքանդ ընելով Սիսիանի, Ղափանի, Գորիսի, եւ Մեղրիի շատ մը գիւղերը։ Երեւանէն հասած պաշտօնական հեռագիրը կը յայտնէ թէ «քանդուած են քանի մը շարք գիւղեր, կան քանի մը հարիւր մեռած եւ հազարի չափ վիրաւոր, ոչնչացած են մեծաքանակ մանր ու խոշոր եղջիւրաւոր անասուններ»։ Իսկ Մոսկուայէն հեռագիր մը 20,000 կը հաշուէ անապաստան մնացած թշուառները, որոնք միեւնոյն ատեն ենթարկուած են գարնանային տեղատարափի սարսափներուն։ Բաց երկնքի տակ, աւերակներու մէջ, զրկուած տարրական անհրաժեշտութիւններէ։

Այս բոլորը կը պահանջեն լուրջ օգնութիւն։ Դեղ ու դարման։ Մեծագումար դրամ։

Զանգեզուրը աղքատ շրջան մը եղած է սկիզբէն ի վեր։ Արտագաղթը՝ սովորական երեւոյթ մըն է Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի գիւղացիներուն համար, որոնք ընդհանրապէս Բագու կ'երթային իրենց հացը, ցարական շրջանին. իսկ հիմա ո՞ւր որ գործ գտնեն։ Տարուան որոշեալ ամիսներուն՝ արտագաղթը կ'առնէ վրդովիչ համեմատութիւններ։ 1927ի խորհրդային մարդահամարը 60,000 կը հաշուէր այսպէս հեռացած լեռնականներու թիւը։

Հաւաքական անտեսութեան բարբարոսութիւնները լրացուցին պակասը։ Ընկերային հաւասարութիւն հաստատելու յաւակնութեամբ, կարմիր բարբարոսները հաստատեցին թշուառութեան հաւասարութիւնը. ինչպէս ամբողջ Հայաստանի, նոյնպէս անոր լեռնային շրջաններուն մէջ։ Ինչ որ տեղի տուաւ տարրերային պոռթկումներու, ճիշդ մէկ տարի առաջ, 1930ի գարնան։

Հիմա բնութիւնն ալ կուգայ գետին հաւասարեցնելու մնացեալը։ Ինչ որ կանգուն մնացած էր։

Օգնութեան առաջին ձեռնարկը պիտի կատարէ, անշուշտ, Բարեգործականը, իր գլուխն ունենալով «բարի Գալուստը», թէ' իբրեւ նախագահ եւ թէ' իբրեւ անհաշ միլիոնատէր։ Անոր ետեւէն՝ հռչակաւոր Հօկը, որ քերականօրէն կը թարգմանուի «Հայրենիքի Օգնութեան Կոմիտէ», իսկ իրական կեանքի մէջ — Թող իրենք բացատրեն։

Ու վերջապէս, կան Հայաստանի «բարեկամները»։ Անոնք որ տարին տասներկու ամիս սուտ-լաց կ'ըլլան, իսկ երբ կարգը գործի կուգայ, կը կծկուին։ Կ'անճրկին։

Չենք խօսիր տիրող իշխանութեան մասին, որ անշուշտ պիտի արժեցնէ իր յաւակնութիւնները, առաւելագոյն աջակցութիւնն ստանալու համար դրացի հանրապետութիւններէն։ Այլ մանաւանդ Մոսկուայէն։

Ի՞նչ խօսք որ, այս ահաւոր աղէտին առթիւ, եղբայրական աջակցութեան պարտականութիւն կ'իյնայ բոլորին վրայ, առանց ո'րեւէ խտրութեան։ Կարմիր Խաչերէն մինչեւ Հայր. Միութիւնները, պարտաւոր են օգնութեան հասնիլ ի'նչ ձեւով որ կրնան։ Համաձայն իրենց կարողութեան։ Կաթիլ մը սպեղանին վէրքեր կը բուժէ։

Երեւանը, այո', երբեք չի հետաքրքրուիր գաղութներով։ Մեր տառապանքներով ու բաղձանքներով։

Տարագիր բազմութիւնները, Երեւանի համար, խարիսխներ են լայն ծովերու վրայ թիավարելու, թերխաշ մարզանքներ կատարելու եւ «գործի վրայ» երեւալու։ Երէկ՝ Թնդանօթի միս, մսացու ոչխար կը համարուէինք ուրիշներու, օտարներու համար։ Այսօր՝ կ'ուզեն վաճառքի, խռովութեան բոյներու վերածել մեզ՝ մեր հարազատները։

Ոչի'նչ։ Կատարենք մեր պարտքը, եւ թող Երեւանցիները կարմրին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

Եւրոպական թերթերուն մէջ նոր տեղեկութիւններ չկան Կովկասի նոր աղէտի մասին։

Մոսկուայէն «Թայմզ»ի հասած առաջին հեռագիրը (30 ապրիլ) կը յայտնէ թէ դժուար է ճշդել զոհերուն թիւը, բայց ամենավերջին հաշիւներու համաձայն 536էն աւելի է մեռելներուն թիւը. իսկ իբր 4000 կը հաշուեն վիրաւորեալները։

Ինչպէս գրած էինք արդէն, տիրող գարհուրանքին վրայ աւելցած է բուռն տեղատարափ մը, որ չափազանց կը դժուարացնէ օգնութեան գործը։

Երկրաշարժին կեդրոնն է Օրտուպատի շրջանը (Նախիջեւան)։ Իսկ Հայաստանի մէջ ցնցումները ամէնէն աւելի բուռն եղած են Սիսիան (Զանգեզուր), որուն գիւղերուն մեծ մասը հիմնայատակ փլած են։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, օգնութեան գործը կը դժուարացնէ նաեւ բժիշկի եւ դեղի պակասը, մանաւանդ որ հաղորդակցութեան միջոցներն ալ խանգարուած են եւ ընդհանուր խուճապ կը տիրէ։ Շարժին կեդրոնը կը համարուի Սեւանի լիճէն անդին, Լէնինականէն 100.200 մղոն դէպի հարաւարեւելք։

Քրտական շարժումը եւ Անգլիացիները

Թեհրանի Իրան թերթը խմբագրականով մը կը քննադատէ Միջագետքի անգլիական Նիր Իսթ թերթը, ըսելով թէ դիտումնաւոր լուրեր կը հրատարակէ Միջագետքի քրտական ըմբոստութեան մասին եւ կ'ուզէ ստեղծել քրտական հարց, որ սակայն գոյութիւն չունի։

«Նիր Իսթը, — գրել կուտայ պարսիկ թերթը, — կը մեղադրէ Միջագետքի լրագիրները որ եղբայրութիւն չեն քարոզեր Քիւրտերու եւ Արաբներու միջեւ, բայց քիչ անդին ինքն է որ կ'ըսէ թէ առաջինները ժառանգական թշնամիներն են վերջիններուն, եւ կ'աւելցնէ թէ Քիւրտերը իրենց ազգային զգացումներէն դրդուելով է որ ըմբոստացած են։

Ինչու համար բոլոր այս խառնաշփոթ հնարագիտութիւնները։ Որպէսզի հաւատայ Իրաքցիներուն թէ Անգլիացիները չեն Քիւրտերը գրգռողները եւ աշխարհին հաւատացնել տայ որ Քիւրտերու ըմբոստութիւնը ազգային շարժում մըն է, արժանի քաղաքակիրթ ժողովուրդներու յարգանքին։ Այս հնարագիտութիւնները նպատակ ունին նաեւ վախցնելու Իրաքը Ազգերու Դաշնակցութեամբ եւ հաւատացնելու որ Արաբները ծարաւի են քրտական արեան։

Բայց այս քաղաքական խաղերը ոչինչի կը ծառայեն, եւ չեն կրնար ծածկել բացայայտ ճշմարտութիւնը Արեւելքի ժողովուրդներու աչքէն, որոնք բոլորն ալ կը հասկնան թէ քրտական շարժում գոյութիւն չունի եւ միայն Անգլիացիներն են որ քաղաքական զանեւով կը մղեն Քիւրտերը ըմբոստանալու, հաւատացնելով անոնց որ իրենք կատարեալ համակրութիւն ունին դէպի քրտական շարժումը եւ թէ անոնց ազգային զգացումները արժանի են իրենց ամբողջ յարգանքին։ Իրենց աջակցութեան պատճառաւ կուրցած Քիւրտերէն զատ, բոլոր միւս Արեւելցիները կը հասկնան որ Անգլիացիները այսպէս վարուելով, կը հետապնդեն երկու նպատակ, — իրենց ձեռքն անցընել Մուսուլի քարիւղը եւ գործադրել «բաժանէ որ տիրես» սկզբունքը։

Մենք անհունօրէն կը ցանկանք Իրաքի ժողովուրդի երջանկութիւնն ու անկախութիւնը, որովհետեւ պէտք է որ փոքր առ փոքր Արեւելեան ժողովուրդները ազատագրուին Եւրոպայի քաղաքական եւ տնտեսական ազդեցութեան շղթայէն։

Հայասիրական յօդուած մը

Յունական Փրոփո օրաթերթին Ապրիլ 23ի թիւին մէջ Ա. Փէթրիտի ընդարձակ յօդուած մը գրած է հայ ժողովուրդի մասին։ Պատմական ակնարկ մը նետելէ յետոյ Սեւրի դաշնագրին 61րդ յօդուածին, Սասունի ջարդերուն եւ Համիտի ծայրայեղ քաղաքականութեան վրայ, Պ. Փէթրիտի կանգ կ'առնէ փոքր Ասիոյ աղէտին վրայ, ըսելով թէ դաշնակիցները երեսի վրայ լքեցին հայ ժողովուրդը եւ միայն Յունաստան ապաստան տուաւ։ Հոյլէն խմբագիրը կ'ըսէ թէ Յունաստանի Հայերուն մեծամասնութիւնը քաղաքացի եղած են եւ մեծապէս ուժ կուտան ծիլլէն առեւտուրին։ Պ. Փէթրիտիս խօսելով հայ ժողովուրդի առեւտրական ընդունակութիւններու մասին, վեր կը հանէ այն իրողութիւնը թէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ Հայերը մեծ դիրքեր գրաւած են։

Մայիս 1ը Ֆրանսայի մէջ

Արեւոտ օր մը, զուարթ ու հանդարտ։ Փարիզ՝ Մայիս 1ը տօնեց իբր բնութեան տօն։ Ոստիկանութեան ձեռք առած խիստ միջոցները թոյլ չտուին որ որ եւ է կարեւոր միջադէպ պատահի, հակառակ համայնավարներու գրգռիչ կոչերուն։ Աշխատանքը դադրեցնելու հրաւէրն ալ ապարդիւն մնաց։ Կարգ մը գործարաններ ինքնաբերաբար երէկուան համար գոցուեցեր էին աշխատանքը։ Այս պատճառով Մայիս 1ին չաշխատող գործաւորներու թիւը հասեր էր 48,315ի։ (Այս գործարաններէն մէկուն մէջ միայն կ'աշխատին 17.000 գործաւորներ)։ 6000ի չափ գործաւորներ միայն, կամովին՝ բանթող ըրեր էին։ Որով Փարիզի 118.785 բանուորներէն 54.500ը միայն՝ չէին աշխատեր։

Ոստիկանութիւնը զգուշութեան համար ձերբակալեց քառասուն անձեր։

Գրզօնի մէջ միայն բախում մը տեղի ունեցաւ համայնավար ցուցարարներու եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Մէկ քանի թեթեւ վիրաւորներ կան։

Մայիս 1ը՝ զանազան երկիրներու մէջ

Սպանիոյ մայրաքաղաքին Մատրիտի մէջ Մայիս 1ը անցաւ շատ խաղաղ։ Սակայն Պարսելոնայի մէջ, կարգ մը խռովութիւններ ծագեցան։ Հանրապետական կառավարութիւնը Մայիս 1ը յայտարարած ըլլալով պաշտօնական տօն, աշխատանքը դադրած էր ամէն տեղ։ Կարմիրներու մէկ հրապարակային հաւաքոյթէն վերջ, 4 5000նոց բազմութիւն մը ուղղուեցաւ դէպի կառավարութեան պալատը։ Այդտեղ 400 ձեռք հրազէն պարպուեցաւ։ Ոստիկան մը սպաննուեցաւ եւ երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան։

∴ Լոնտոնի մէջ աշխատաւորներու աւանդական թափօրը տեղի տուաւ միջադէպի մը։ Հանդանակութիւն ուզեցին կատարել։ Արգիլուած ըլլալով՝ ոստիկանները միջամտեցին։ Ամբոխը յարձակեցաւ անոնց վրայ, վիրաւորելով մէկ քանիներ։ Օգնութեան հասնող ձիաւոր ոստիկանները իրենց կարգին յարձակում գործեցին բիրերով ու վիրաւորեցին 20ի չափ ցուցարարներ։

∴ Մոսկուայի մէջ, այս առթիւ զօրանդէս մը կատարուեցաւ պատերազմական գործավարին Վորոշիլովի ներկայութեան։ Զօրանդէսէն վերջ, մէկ միլիոնի հասնող բազմութիւն մը ցոյց կատարեց Կարմիր հրապարակին վրայ։

∴ Ճափոնի մայրաքաղաքին Թոքիոյի մէջ 500ի չափ ցուցարարներ ձերբակալուեցան։ Իսկ Նահանգներուն մէջ ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի 900ի։

∴ Իսկ Սելանիկի մէջ, համայնավարները տեղի տուին միջադէպերու, եւ ոստիկանութեան հետ բախումներու ընթացքին երեք անձեր վիրաւորուեցան։

∴ Վարշաւիոյ մէջ ալ, խումբ մը համայնավարներ յարձակեցան ոստիկանական պահականոցի մը վրայ։ Երկու ոստիկաններ եւ հինգ համայնավարներ սպաննուեցան։

∴ Պերլինի եւ Ռումանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ցոյցերը անցան խաղաղ։

Եորկայի կոչը ժողովուրդին

Ռումանիոյ նոր խորհրդարանը պիտի հաւաքուի յունիս 15ին։

Ռումանիոյ վարչապետը փրոֆ. Եորկա ժողովուրդին ուղղեց յայտարարութիւն մը որով կը յայտնէ թէ խորհրդարանին հետ գործակցելու ամէն փորձ ձախողած ըլլալով, խորհրդարանը լուծուեցաւ, որովհետեւ, կառավարութիւնը մասնաւորաբար կը բախէր ազգ. գիւղացիականներու ընդդիմութեան։

Իր յայտարարութեան մէջ փրոֆ. Եորկա կ'ըսէ.— Երբեք չենք մտածեր ընտրութիւններու պահուն ներկայացնել որեւէ ցանկ։ Բայց միշտ թագաւորական ազդեցութեամբ պիտի ուժ տանք ազգային միութեան ցանկի մը, ուր պէտք է ներկայանան մեծ մասով քաղաքացիական ընկերակցութիւններ եւ արհեստակցական միութիւններ։

ԲԱԲԳԷՆ ԵՊՍԿ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍԻՍԻ

Սուրիայէն Սահակ կաթողիկոսի կողմէ Ապրիլ 26 թուականով, Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին ուղղուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ, Հալէպի մէջ գումարուող Պատգամաւորական ժողովին հաւանութեամբ' կաթողիկոս օծուած է Բաբգէն եպսկ. Կիւլէսէրեան։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ

Ֆրանսական պաշտօնաթերթը կարգ մը վիճակագրական թիւեր կը հրատարակէ օտար գործաւորներու Ֆրանսա մուտքին եւ ելքին մասին։

1930ի ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 221619 օտար գործաւորներ, որոնց 92828 երկրագործութեան մէջ, մնացեալը ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ աշխատելու համար։

Ֆրանսա մտած գործաւորներուն մէջ, ազգութեան տեսակէտով, ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն իտալացիները (58408) եւ Լեհերը (54907)։

Իսկ, 1930ի ընթացքին Ֆրանսայէն մեկնող օտար գործաւորներու թիւը կը ներկայացնէ 43789։ Մեկնումները առաւելապէս կապուած են տնտեսական կացութեան։ Այսպէս է որ 1927ի տնտեսական մեծ տագնապի ընթացքին, մեկնող օտարականներու թիւն եղած 90000, մինչ բնականոն պայմաններու մէջ, այդ թիւը կը տատանի 45—55000ին միջեւ։

Նոյնը պատահած է նաեւ այս տարի։

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները վերջին 15 օրուան ընթացքին անգործութեան տագնապին մէջ ցոյց կուտան կայուն վիճակ մը, չըսելու համար նուազում։ Ապրիլ 18ին, վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէր 1267ի նուազում մը, 25ին նոր նուազում մը եւս — 579։

Այդ թուականին անգործներու թիւն է եղած 49,958 (10.844 կիներ)։ Նախանցեալ շաբթու, այդ թիւն էր 50.537։

Ապրիլ 25ին, Փարիզ քաղաքը նպաստ կուտար 20,937 անգործներու, նախանցեալ շաբթուան 21,376ին դէմ։ Սէն նահանգի մնացեալ վայրերուն մէջ՝ անգործներու թիւն է 13,260, նախանցեալ շաբթուան 13,595ին դէմ։ Ընդամէնը 34,197։

1926-27ի մեծ տագնապին, ապրիլ ամսու նոյն այդ շաբթուն, անգործներու թիւն էր 61,486։

Իսկ ապրիլ 20էն 25 Ֆրանսա մտած են 1712 օտար աշխատաւորներ, իրենց երկիրները մեկնած են 1520 օտարականներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՆԱԽ ՀԻՄՆԱՔԱՐԵՐԸ ԵՒ ԱՏԱՂՁԸ

Տասը տարիէ ի վեր կը գրուի ու կը խօսուի գաղթային կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութեան մասին, եւ տակաւին քայլ մը չէ առնուած այդ ուղղութեամբ։

Այս երեւոյթին պատճառը հասկնալու համար, անհրաժեշտ է յետադարձ ակնարկ մը՝ մեր վերջին ձախողանքներէն յետոյ անցնող ժամանակաշրջանին վրայ։

Հայաստանի Հանրապետութեան անկումին յաջորդեցին Թրքահայաստանի բնիկ ժողովուրդէն մնացած խլեակներուն նոր տարագրութիւնները։

Առաջին օրէն իսկ լսուեցան ազդարար ձայներ, որոնք կը շեշտէին համերաշխ գործակցութեան եւ բոլոր գաղութները իրար միացնող կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը։ Ո՛չ ոք կը ժխտէր այս առաջարկին կարեւորութիւնը։ Բայց գործնականին մէջ մէկէ աւելի էին արգելք հանդիսացող հոսանքներն ու խմբակցութիւնները։

— «Հայաստանի դռները պիտի բացուին եւ մենք հոն պիտի հաստատուինք վերջնականապէս», կը լսուէր մէկ կողմէն։

— «Գաղթային կազմակերպութիւն մը եթէ անհրաժեշտ է, այդ գործը գլուխ կուգայ այն պարագային՝ երբ նախաձեռնութիւնը առանձնէ խորհրդային հայ կառավարութիւնը», կը պատգամէր միւս կողմը։

— «Դաշնակցութիւնը պէտք է ձեռնթափ ըլլայ ազգային գործերէ եւ առհասարակ վերջ պէտք է տայ իր գոյութեան ու գործունէութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ կուսակցական նկատումները մէկ կողմ դնել ու գործի «լծուիլ», կը պոռչտար նախորդ «տեսակէտին» մէկ նոր փոփոխակը։

Եւ այս ու նման խծառակութիւններով կը խափանուէր բանականութեան ձայնը, որուն համաձայն այդ բոլոր առարկութիւնները հետեւանք էին փոքր ու անարժան հաշիւներու, նաեւ կիրքերու, որոնք պիտի լքէին ժողովրդական աղէտի մը շրջանին։

Ու այդպէս, խժալուր կանչերը լռութեան մատնեցին բանականութեան ձայնը։

Մինչ ազգին ճակատագիրը վարելու յաւակնութիւն ունեցողները կը ներկայացնէին այն տխուր պատկերը, տարբեր չէր կացութեան ըմբռնումը խոնարհ խաւերու մօտ։

Ժողովրդական զանգուածները, որ մեծ կամ փոքր խմբաւորումներով նետուած էին օտար ափեր, ամէնէն առաջ պարտաւոր էին մտածել իրենց օրապահիկի մասին։

Այս հողին վրայ կ'աւելնար կացութեան անորոշութիւնը։ Ո՛չ ոք կրնայ ըսել թէ այդ նոր կարգադրութիւնը որքան պիտի տեւէ։

Բնական է որ այս կացութեան մէջ գտնուող բազմութիւնները չէին կրնար հանրային խնդիրներ լուծելու եռեւէ իյնալ։ Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը գոհ պիտի ըլլար, եթէ կարենար իր եւ իրեններուն գլխուն ճարը նայիլ։

Ժողովրդային զանգուածներու այս շփոթ վիճակին մէջ, անոնց ուսերէն անուր բանող եւ ցնցող ձեռքի դերը պիտի կատարէին զանազան կազմակերպութիւններու վարիչ մարմինները ու անհատ ղեկավարները։ Անոնք չկրցան իրենց դերը կատարել եւ ակնկալուած խարխափումներով ելք մը գտնելու։ Ճամբան միայն բաց մնաց առհասարակ գաղթահայութեան եւ մասնաւորաբար նորակազմ գաղութներու առջեւ։

* * *

Ժողովուրդները միակամ շարժումներու կը մղուին կա՛մ այն պարագային երբ իրենց գլխուն կը զգան բոլորին անխտիր սպառնացող վտանգի մը առջեւ։ Եւ կամ այն ատեն՝ երբ մեծ յաջողութիւն մը փայլուն կը ցուցնէ ազգան եւ կ'ոգեւորէ բոլորը։

Միայն մեր ժամանակակից պատմութիւնը նկատի առնելու համար, վերյիշենք վերջին պատերազմի շրջանին կամաւորական շարժումը, Վանի, Շապին Գարահիսարի, Սուէտիոյ հերոսամարտերը, երբ ժողովուրդը պարզօրէն կը տեսնէր ահռելի վտանգը,

Միւս կողմէ, զինադադարէն անմիջապէս յետոյ պարզուող փայլուն հեռանկարը՝ իբր ապացոյց տառապանքի շրջանի փակումին եւ ազատ կեանքի ընձիւղումին, բոլոր միտքերը լարեր էր նոյն ուղղութեամբ։

Միատեսակ մտածողութիւն եւ գործունէութիւն առաջ պէտք է բերէին նաեւ քէմալական յաղթանակին յաջորդող դէպքերը,— Կիլիկիոյ, Արեւմտ. Փոքր Ասիոյ եւ Թրակիոյ պարպումը,— եթէ մեր վարիչ շրջանակները աչքի տակէն չհանէին սպառնացող նոր վտանգին։ Ժողովուրդը կերպով մը ծողոպրած էր ջարդէ, եւ ասիկա բաւարարեց կարգ մը գործիչներ, որոնց աչքերէն վրիպեցաւ դանդաղ հիւծումի սպառնալիքը։

Քանի մը տարի առաջ՝ երբ հոծ բազմութիւններ դեռ շուար վիճակ մը կը ներկայացնէին եւ պատրաստ էին ամէն մէկ տաշեղի ձեռք երկարել, առօրեայ հոգերէ համեմատաբար ազատ տարրերու միակամ փորձը յաջողութեան հաւանականութիւն ունէր։ Հիմա սակայն, երբ բոլոր գաղութները քիչ թէ շատ կայուն վիճակ մըն են առեր եւ սկսեր են տեսնել մեծ ձուլարաններու կաթսաներուն մէջ հալելու վտանգը, քիչ մը տարակուսելի է այս կամ այն խմբակի նախաձեռնութենէն սպասուող յաջողութիւնը՝ մէկ անգամէն գաղթահայ կեդրոնական մարմին մը կազմելու տեսակէտէն։

Ազգային-մշակութային խնդիրները տարիներէ ի վեր քաղաքական նպատակներու եւ ծրագիրներու հետ շփոթելը այնքան խոր արմատ է ձգեր մեր կարգ մը կուսակցական գործիչներու եւ խմբագիրներու մէջ, որ նման նախաձեռնութիւն մը յուսալի չէ անոնցմէ։ Եթէ հրաշք մը պատահի իսկ, ձախողանքը անխուսափելի է, որովհետեւ անոնց մէջ նախկին փոխյարաբերութիւններու անդրադարձումները եւ ասոնց հետեւանքով յառաջ եկած հակակրանքներն ու համակրանքները երբեք նպաստաւոր գետին չեն ներկայացներ։

«Ոչ-չէզոքացած գործիչներու» կամ «ընդունակ եւ ուղղամիտ չէզոքներէ կազմուած յանձնախումբի» մը նախաձեռնութենէն ալ կարելի չէ արդիւնք սպասել, նկատի ունենալով մեր անցեալ ու ներկայ պայմանները։

Մենք մեզ չխաբենք։ Ամէն մէկ գործիչ, ինչպէս նաեւ հանրային ջիղ ունեցող չէզոք, աւելի կամ նուազ չափով կը համակրի այս կամ այն հոսանքին, որուն հետ պատրաստ է քալելու։ Եւ ահա նման մէկ յանձնախումբի ետին այս կամ այն կուսակցութիւնը տեսնելու ախտաւոր մտայնութիւնը նորէն պիտի ցցէ իր գլուխը։

Յիշենք Ռումանիոյ Թեմականին կողմէ այս նպատակով ղրկուած հրաւէրներուն գտած ընդունելութիւնը՝ մօտ երեք տարի առաջ։

* *

Ո՞րն է, ուրեմն, դարմանը։

Մեր ժողովուրդը ամէն տեղ սկսեր է տեսնել իրեն սպառնացող վտանգը։ Ո՛չ միայն այս, այլեւ սկսեր է մտածել հակազդող միջոցներու մասին, անշուշտ իր պայմաններուն համաձայն։

Սուրիոյ մէջ հայկական գիւղեր կը հիմնուին, վերջ կը դրուի կայաններու անբնական կեանքին ու կը խորհուի նիւթական ու բարոյական արժէքներու մասին։

Յունահայ գաղութը սկսեր է ինքզինքը գաղթական չնկատել այլեւս. ձեռք է քաշեր աչքը դէպի դուրս տնկելէ, կ'ուզէ ամփոփուիլ ու կազմակերպել ազգային կեանքը։

Պուլկարահայութիւնը կը կրկնապատկէ իր ճիգերը, որպէսզի աւելի ամուր հիմերու վրայ դնէ իր ուրոյն հիմնարկութիւնները։

Ռումանահայութիւնը լռիկ մնջիկ կը գործէ եւ պարբերաբար կը տեղեկագրէ իր աշխատանքներու մասին, որոնց մէկ կարեւոր մասը կրնայ օրինակուիլ այս կամ այն գաղութի մէջ։

Եգիպտահայերը կը շարունակեն հինը եւ կը ճգնին ստեղծել նաեւ նոր ազդակներ։

Ֆրանսայի երկու գլխաւոր հայկական կեդրոնները, Փարիզ եւ Մարսէյլ, կեանքի են կոչեր բազմաթիւ միութիւններ ու դպրոցներ։

Նոյնը կ'ընեն հարաւային Ամերիկայի նորահաստատ գաղութները։

Մինչեւ իսկ Միացեալ Նահանգներու հայութիւնը, որ մինչեւ վերջերս բնաւ իր մասին չէր մտածեր, այժմ սկսեր է տեսնել իրեն սպառնացող թերեւս մեծագոյն վտանգը եւ իրար է անցեր։

Ինչո՞ւ այս բոլորը, եթէ ոչ յանուն ինքնապաշտպանման եւ մանաւանդ նոր սերունդի փրկութեան։

Նոր սերունդի փրկութիւն եւ ինքնապաշտպանման ապահովութիւն, ահա օրուան կարգախօսը, որ պիտի տանի մեզի միակամ գործակցութեան, մոռցած ամէն մէկ ճղճիմ հաշիւ։

Եւ երբ ամէն հայաշատ կեդրոն խմբուի այս նպատակին շուրջը, իրար բերելով Բարեգործականի եւ Հօկի անդամը, Ռամկավարը, Հնչակեանը, Դաշնակցականը եւ չէզոքը, որպէս զի միահամուռ ուժերով ու ճիգերով մղուի գոյութեան մեծ ճակատամարտը, այն ատեն հանրութիւնը կ'ազատի վերոյիշեալ ախտաւոր մտայնութենէն, որ շատ շատ կը շարունակէ ապրիլ փոքրաթիւ կամակորներու գլխուն մէջ միայն։

Այն ատեն կը գտնուին մարդիկ, որոնք իրենց հոսանքին պատկանող կամակորներու երեսին բաց ճակատով կ'ըսեն.—

«Փորձը ցոյց տուաւ որ ձեր անկարելի կարծածը հնարաւոր է։ Եթէ դուք չէք ուզեր կամ չէք կրնար որդեգրել այս նոր ուղեգիծը, ձեր տեղը բանողներ ունինք մեր մէջ»։

Երբ բոլոր գաղութներու մէջ քանի մը նման ձեռնարկներ կարելի ըլլայ մատնանշել, ճամբան բացուած կ'ըլլայ թէ տեղական եւ թէ ընդհանուր կազմակերպութեան։

Բոլոր տեսակի մարմիններուն եւ անհատ գործիչներուն ձգտումը պիտի ըլլայ ուժ տալ այս շարժումին ու այս կերպ սատարել կարեւոր գործի մը օր առաջ գլուխ գալուն։

Գեղեցիկ օրինակ մը ունինք արդէն։ Պոստոնի մօտիկ Ուոթրթաուն քաղաքի հայութիւնը՝ իր բոլոր հոսանքներով ու չէզոքներով, անցեալ ամառ հիմը դրաւ հայկական դպրոցի մը, որ յաջողապէս կը բոլորէ իր առաջին տարին։ Նման քանի մը օրինակներ եւս, եւ անկարելիութեան տեսութիւնը կը չքանայ մէջտեղէն։

Երբ նման հաստատութիւնները շատնան, անոնց միջեւ ընդհանուր կապ մը հաստատելը համեմատաբար դիւրին գործ կ'ըլլայ։ Եւ ահա հրապարակ կուգայ ամերիկահայ նոր կազմակերպութիւն մը, որ ազգային-մշակութային կեանքին առանցքը կը կազմէ։

Երբ անջատ գաղութները համերաշխ գործակցութեան մը ապացոյցները տան, մենք կ'ունենանք ապագայ համագաղթային կազմակերպութեան «հիմնաքարերը»,— կազմակերպուած գաղութներ, եւ «ատաղձը»,— գործակցութեան պատրաստակամութիւն՝ ժողովրդային տարրերու մօտ։

Պէտք է նախ պատրաստել համագաղթային կազմակերպութեան հիմնաքարերը եւ ատաղձը։

ՅՈՎՍ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Այս ամսուն, Փարիզի մէջ ծրագրուած է բանալ գրագէտներու համագումար մը, որուն պիտի մասնակցին աշխարհի բոլոր Ֆրանսագիր գրագէտները։

ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Սա լայնածաւալ դաշտերուն մէջ, ուր Տառապանքն ու Յաւիտենական Ցաւը իրար են գրկած, ու փոթորկայոյզ ահաւոր կիրճերուն մէջ, ուր կարմիր վրէժի եւ հրացայտ ատելութեան սուսերները կը շրջին իրենց ակռաներուն տակ շանթեր որոտալէն՝ կը հանգչին հայ Ցեղին է՛ն սիրելի, է՛ն պաշտելի զաւակներուն սրբացած ոգիները։

Սրտեր՝ որոնք սա անիծուած տիեզերքին մէջ ուրիշ բան չգիտցան բայց եթէ յարատեւօրէն բաբախել ի խնդիր իրենց մարտիրոսուած հայրենիքին. միտքեր՝ որոնք արիւնոտ արշալոյսի մը ընդմէջէն երազեցին անսահման անդորրութիւնը իրենց հայրենական դաշտերուն, որոնք ուրիշ բան չուզեցին բայց եթէ բուռ մը հող՝ իրենց չարչրկուած էութիւնը օրօրելու համար։

Ու այս գիշեր, դարձեալ անոնք դուրս կ'ելլեն իրենց փոսերէն, դարձեալ խելագար վազքով կ'ակոսեն կապոյտ սիրտը քինախնդրութեամբ լեցուած միջոցին. եւ անգամ մըն ալ իրենց պարթեւի տիրական հասակը կը ցցեն տասնըվեց տարիներու հրդեհուած հորիզոններուն. գլուխնին վե՛ր, խրո՛խտ ու տիրական, մխրճուած աստղերուն լուսակայլակ բոյլերուն մէջ։

Պայծա՛ռ ճակատներ, որոնց վրայ մահն ի զո՛ւր է ջանացեր իր մրուրը քարացնել. ի զո՛ւր անդրշիրիմեան խաւարը կու գայ անոնց յստակ ու պայպայծուն աչքերուն բոցը խափանել։

Վսեմ ու արդարահոգիներու, կարշնեղ ու երկաթէ կամքերու արծաթեայ գոռ երգն է որ կը հնչէ բարձունքէ բարձունք, որ կը հասնի օձապտոյտ ու գալարուն մինչեւ խոռոված սի՛րտը Արարչին։

Խոր ու վիպականօրէն տրտում նայուածքներ, որոնց խորութեան մէջ դեռ կը ցոլայ վայրագ ու ամբարիշտ վատերու սուրերուն շիկահիւնը…։ Անոնք ո՛չ արցունք ունին եւ ո՛չ հառաչանք. ո՛չ ընկրկումի յուսահատ դեղեւումներ, ո՛չ յուզում եւ ո՛չ ալ պաղատանք։

Բա՛ց են անոնք, քարացած ու յափշտակուած հեռաւոր տեսիլքի մը գեղեցկութենէն, տարիներ շարունակ իրենց էութիւնը մրրկեց. որ տարիներ անընդհատ սաւառնեցաւ ազատ իրենց գաղափարի լա՛յն ու պայծառ սահմաններուն։

Կը նային անոնք հերարձակ ծանուկ ազատութեան մարմարեայ յա՛ղթ արձանին. կը նային անոնք հաւատքով ու գիտակցօրէն վառած այդ չքնաղ տեսիլքին, որուն համար դժոխային օր մը իրենց մարգարտափայլ արիւնը հոսեցաւ մաղկունիչ աղաղակներու թնդիւնին մէջ…։

Ու դարձեալ կը սկսի իրենց խոլական արշաւը անդունդէ անդունդ։ Անոնք ո՛չ արգելք կը ճանչնան եւ ո՛չ առապար. փրփրալից նժոյգներ են իրենց սանձերը կծոտող մոլեգնօրէ՛ն ահաւոր։ Դարձեալ անծայրածիր անապատներու զօրշ լռութիւնը կուգայ կոճակ առ կոճակ իրենց հոգիներուն դատարկութիւնը լեցնել ու անոնք պէտքը կը զգան նոճիներու անխարդախ բարութեան եւ շիրմաքարի մը անսահման խաղաղութեան…։

Ելէ՛ք ձեր սեւցած փոսերէն, ո՛վ դուք արդար, ո՛վ դուք նահատակ ազգի սրբացած հերոսներ…ելէ՛ք, ու թող դողայ ուժգնօրէն կուրացած սիրտը կասա՛ռ մարդկութեան։

Ոտքի՛, քանի որ դեռ բուռ մը ժողովուրդ յուսահատօրէն կը պայքարի գոյութեան ապառաժներու կողերուն, քանի որ բո՛ւռ մը անխորտակելի կամքերու՝ իր կուրծքին տակ կ'ըղձայ թաղել ձեր աճիւնները։

Ոտքի՛, զի ձեր հանգրուանը պղծուած է տիեզերքի է՛ն անապարոյն, է՛ն բարբարոս ցեղին հետքերէն, որ չի ճանչնար ո՛չ արդարութիւն, որ չունի ըմբռնումը գեղակերու իտէալին վե՛հ ճախրանքներուն։

Դեռ կը լսուի ծառերուն զաւաճան սօսափիւնին մէջ բանտարկուած աղիողորմ ճիչը տարաբախտ Վարուժանին, որուն բանաստեղծի պարզ հոգին կոյսի մը պարզ երազին ապրեցաւ աշխարհի հոծ խաւարին մէջ, որ իր քնարին լարերովը տենչաց երգել տառապանքն ու յաղթութեան հաւատքը իր արդար ցեղին, որուն երիտասարդ քնարը ա՛լ աւելի ուժգնօրէն փոթորկեց քան ջախջախուած քարը տիեզերքին։

Հօ՛ն, ծառի մը յաղթ բունին, իր վերջին զարհուրանքի երգն է որ կը գոռայ ծաղուան հնչիւններուն յանձնուած անմահ Սիամանթօն, որուն աչքերէն արիւնի շատրուանն է որ կը ժայթքի կեղեքիչ դահիճներու երեսն ի վեր, որուն մազերը օձեր են կարմիր ճիւղերն ի վեր գալարուն…։ Անոր մրրիկի, անզուսպ վրէժի եւ բո՛րբ ատելութեան սրտին մէջ ա՛լ չեռար ալիքը կենսահրութիւն։

Կ'իյնայ նոյնպէս չքնաղ իմացականութիւնը. կ'իյնայ մտածումի տիտան Զոհրապը, որուն հրաշագեղ գանկը կը փշրուի քարի մը յաղթ տարափէն…։

Կ'իյնան խիզախ Վարդգէսն ու երազկոտ անո՛յշ Սեւակը։

Կ'իյնայ ամէն ոք. Զարդարեանն ու Թլկատինցին, սա գիւղի ու կանոչի, սա հովիւներու, սա լեռներու անմատոյց կատարներուն սիրահար հոգիները։

Մահուան ոլորտներուն մէջ կը գալարի աննման բեմասաց ու հրապարակագիր Ակնունին, իր գեղեցիկ գլուխը արծուօրէն վեր։ Զէյթունի ապառաժ լեռներէն ծնած Սմբատ Բիւրատը կ'եղբայրանայ Հրանդի եւ Գեղամ Բարսեղեանի հոգիներուն հետ։

Ու ասոնց բոլորին վրայ կը սաւառնի երեկոյեան լոյս եւ ստուերներուն, տերեւներու հառաչին եւ միջոցին մէջ հեծեծող խորհրդաւոր ձայներու քնարերգու Արտաշէս Յարութիւնեանի ստուերը։

Կ'իյնան բոլորը անտրտունջ ու [illegible] համոզուած անգթօրէն վրէժխնդիր սատուածութիւններու խոլական մութ հաճոյքին. կ'իյնան պարտասած, ու արիւնոտած շրթունքներով իրենց վերջին բողոքը կ'արձակեն վերջապէս անողորմօրէն լո՛ւռ երկինքին։

Փա՛ռք այն ազգին որ տոկունութիւնը ունի այսքան տառապանք ու զրկանք կրելու իր յոգնած ուսերուն, փա՛ռք իր զաւակներուն սուրբ համբերութեան, փա՛ռք ու յարգանք իր առնական անկո՛ւն կեցուածքին։

Փա՛ռք նոյնպէս բազմաչարչար հայ մայրերուն, որոնք պագշոտ ու ցոփ տիեզերքին ներկայացուցին իրենց գաղափարի, սուրբ ու վճիտ մաքո՛ւր ու պաշտելի զաւակները. փա՛ռք իրենց չարչարանքի վեհութեան, եւ կեանքը խիզախօրէն դիմագրաւելու հպա՛րտ արիութեան։

Ու անէ՛ծք այն կոյր ցեղին՝ որ դաւել գիտէ միայն, չարաւեր բուի մը պէս թառած մթութեան ծոցին մէջ, որ գիտէ վատութեամբ արիւնի մէջ խեղդել ամէն գեղեցիկ գաղափար։

Անէ՛ծք այն բիրտ ձեռքերուն, որոնք իրենց եաթաղանը բարձրացուցին շղթայուած ու անպաշտպան պարանոցներու…։

Անէ՛ծք նոյնիսկ այն մայրերուն, որոնք իրենց ծոցին մէջ սնուցին վաղուան մարդակեր ճիւաղները, որոնք եկան խանգարել խորհրդաւոր ներդաշնակութիւնը անեղութեան։

Խաղաղութի՛ւն ձեր անթաղ աճիւններուն ո՛վ իմ հայրեր, խաղաղութի՛ւն ձեր հոգիին բորբ փոթորկումներուն… Խաղաղութի՛ւն ձեր սրբացած ոսկորներուն, ո՛վ դուք անդրաշխարհեան արշալոյսներուն յանձնուած լո՛յս ոգիներ։

Խաղաղութի՛ւն ձեր քնարներուն, որոնք դեռ ահեղօրէն կը հնչեն երկինքի բարձունքներէն, որոնց վրէժի սարսուռները կը սաւառնին դեռ անհունէ անհուն...։

Խաղաղութի՛ւն ձեր խռովայոյզ Մուսաներուն եւ ձեր մրրկածուփ սրտերուն, ուր երկնային երաժշտութիւնն է որ հիմա կը թեւածէ ... յանխօրէն ազատ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը ղրկուած է Ապրիլ 11ի տարեդարձին առթիւ, բայց ուշ հասաւ։ Ստորագրութիւնը՝ նոր անուն է երիտասարդ բանաստեղծ Վ... չէն Սրապեանի, որ մէկ տարիէ ի վեր ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԲԷՆ Ի ՎԵՐ ԿԸ ՍՈՒԼԵՆ

Արգիլուա՞ծ է սուլիլը Թատրոնին կամ սինէմային մէջ։

Ֆրանսական պատժական օրէնսգիրքին 479րդ յօդուածը 11-15 ֆր. բանք տուգանքի կը դատապարտէ բոլոր անոնք որ աղմուկ կը հանեն ... գայթակղութիւն կը յարուցանեն ... շէր ատեն եւ կը խանգարեն բնակիչներուն հանգստութիւնը։ Ս... կայն այդ աղմուկները արգիլուած են՝ երբ կը կատարուին փողոցի մէջ։ Եւ յետոյ ծափահարելը ... արգիլուած չէ, ինչո՞ւ ներելի ... լ... այն ատեն։

Թատրոնի կամ սինէմայի մէջ արգիլուած չէ սուլել։ Սակայն կը տեսնուի, որ հիմա չեն սուլեր թատրոնին մէջ, այլ միայն սինէմայի մէջ։

Առաջին անգամ ե՞րբ սկսան սուլել։ Միջին դարուն կամ Վերածնունդին սովորութիւն չէր սուլել թատրոններուն մէջ, որովհետեւ ներկայացումները կը տրուէին եկեղեցիին կողմէ, այս պատճառաւ կրօնական նկարագիր մը ունէին։ Հետեւաբար ոչ մէկ քննադատութիւն ներելի էր այդ ատեն։ Առաջին անգամ Ռասինն է, որ իր մէկ թատերգութեան մէջ կը յիշէ թէ հանդիսատեսները կը սուլէին կարգ մը հեղինակներու գործերը։ Սուլել սկսած են 1860ին։

19րդ դարուն նորայթ դարձած էր այլ եւս սուլիլը։ Ամէն ներկայացման պահուն, միջադէպ մը կը ծագէր սուլողներուն եւ Թատրոնի տնօրէնին միջեւ։

1830ին «Էրնանի»ի ներկայացմանը թէեւ չսուլեցին, սակայն մեծ աղմուկ հանեցին։ Շատեր կը ծխէին, ձայներ կը հանէին եւ կ'ընդմիջէին։

1862ին Փարիզի մէկ թատրոնի տնօրէնը կը ստիպէ գիրասան մը, որ պարէ հանդիսատեսներուն առջեւ։ Հանդիսականները ուզեցին ... պանել գիրասանը եւ սուլեցին։ Հաւար աղմուկ մը բարձրացաւ սրահին մէջ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց։ Կռիւը սկսաւ։ Ոստիկանները բռնած էին սուլողներուն ձեռքերէն, իսկ անոնց բարեկամները՝ սուլողներուն ոտքերէն։ Երկու կողմերը կը քաշէին կը քաշկռտէին։ Ի վերջոյ յաղթեցին ոստիկանները։

1842ին Վարշաւայէն պարուհի մը եկաւ Փարիզ։ Պերլին էր դեռ, երբ համբաւը տարածուած էր ֆրանսական մայրաքաղաքին մէջ։

Երեկոյթ մը տուաւ Փարիզի մէջ։ Թատրոնը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Պարուհին երեւցաւ եւ պարեց առանց վարտիքի։ Ժողովուրդը գայթակղեցաւ եւ սկսաւ սուլել։ Անմիջապէս իջաւ վարագոյրը եւ պարուհին ստիպուեցաւ վերադառնալ Պերլին։ Այնտեղէն ալ վտարուեցաւ։ Քանի մը տարի յետոյ Փարիզ եկաւ եւ Օփերա մտաւ։ Բայց կ'երեւի թէ կը սիրէր գայթակղութիւնը։ Ժողովուրդը սկսաւ սուլել խառնակութեամբ։ Պարուհին կատղեցաւ եւ նետելով հանեց զուլպաները եւ նետեց սրահին մէջ հանդիսականներուն երեսին։ Անգամ մըն ալ չերեւցաւ Փարիզի մէջ։

Վերջը լսուեցաւ, որ Պավարիոյ թագաւորը կոմսուհի տիտղոսը տուեր է այս գեղեցկուհիին, դղեակ մըն ալ նուէր։ Բարեկամութեան համար։

ՊԷ՚ՏՔ Է ԼՌԵԼ

Քննադատները իրաւունք ունի՞ն լռելու։ Այս հարցումն է, որ ներկայացուած է քննադատներուն։ Հեղի-

...նակներ կան, որ կը գանգատին թէ իրենց նոր լոյս ընծայած գիրքերէն օրինակ մը կը ղրկուի քննադատին, այս վերջինը ի՞նչ իրաւունքով լուռ կը մնայ։ Եթէ կը ստանայ, պէտք է արտայայտուի։ Քննադատները թերուղեմ կարծիքներ կը յայտնեն այս մասին։ Ոմանք կ՚ըսեն թէ կարելի չէ արտայայտուիլ ստացուած բոլոր գիրքերու մասին, որովհետեւ կարդալու ժամանակ չկայ, այնքան շատ կ՚արտադրուին գիրքերը։ Ոմանք կ՚ըսեն թէ այլեւս պէտք չկայ քննադատութեան։ Ժամանակին, երբ ժողովուրդին եւ գիրքին միջեւ անհրաժեշտ էր միջնորդ մը, քննադատը կուգար կը լրացնէր այդ պահանջը։ Հիմա ժողովուրդէն ...ած մաս մը պէտք չունի միջնորդի, որովհետեւ կը բաւէ միայն գիրքերը հրապարակ կամ ծանուցանել։ Ուրիշներ կը պնդեն թէ քննադատութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է, իբրեւ գրական սեռ մը, երկրորդ ...ներու գրական հասանքներու փարիչ ..., որ ուղղութիւն պիտի տայ գրականութեան։ Ցեւակ մը արտաքին ... գրչութեանց հանրապետութեան մէջ։ Ուրեմն հնուտ մէկը պէտք է, որ անպայման իր կարծիքը յայտնէ։ Բայց չէ՞, որ կ՚ըսէ քննադատ մը, լռութիւնն ալ կարծիք մըն է։ Եւ եթէ քննադատ մը լռէ նոր գիրքի մը մասին, կը նշանակէ թէ գիրքը գոված է իրեն ... ընդունելութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱԲԵԼՈՆ

Կիրի եւ ջաղախի երկու գործարաններ կան, կիրշին ու ցիմշին, որոնց մասին անպակաս են գանգատները։ Այս գործարանները կատարութիւն իսկ չեն տար եղած ...ներուն, վերէն եկած ստահակներուն, եւ երբեմն ծանր վէճեր կը պատահին։

Ցիմշինին մէջ կ՚աշխատին 335 հայ 360 ռուս եւ 10 թուրք բանուորներ։ «Խ. Հայաստան» կը գրէ ... ապրիլ։ Թէ այս բանուորներուն մէջ կան նաեւ դաշնակցականներ։ ... թերթս հաստատէ. այս լուրին եթէ մոռնան որ այդ թերթին թուականը ապրիլ 1 է։ Բոլշեւիկները սովորութիւն ունին դաշնակցական սեպել հոն, ուր իրենց գործը կը յաջողի։ Արդարեւ յիշեալ գործարաններուն մէջ գործը շատ անյաջող կ՚երթայ։

Երեւան, ծրագրուած էր 1930ին թօնօ կիր արտադրել, մինչդեռ արտադրուած է 250 թօնօ։ Ուրիշ հանգամանք մըն ալ, արտադրուած կիրին հարիւրին 50ը փճացած է։

Կուսակցական կեանքն ալ նոյնքան...փճացած։ Կիրի գործարանին մէջ կ՚աշխատին 1500 բանուորներ, բայց կոմունիստ կուսակցութեան մէջ արձանագրուած են միայն 4 բանուոր։

Վարիչները խնամիութիւն կ՚ընեն, եւ երբ մէկը քննադատէ, պատասխանը կ՚ըլլայ.— «Թող այնպէս կ՚ուզեմ, որ այստեղից կը թռչես»։ Եւ ռուսական ընդդիմադիրները նոյն համարձակութեամբ կ՚ըսեն.— «Բոլշեւիկների կուսակցութիւնը ֆաբրիկների կուսակցութիւն է, պրոֆմիութիւնները նոյնպէս՝ ձեւասարար են»։ Նոյն թերթը կը հաստատէ թէ հակայեղափոխականները որջ շինած են այստեղ։ Բանթողները բազմաթիւ են, անոնց մէկը կ՚ըսէ.— «Ես չեմ կարող աշխատել, ինձ փող տուէք»։

Թէեւ ազգայնականութիւնը գլուխ ցցած է արդէն բանուորներուն մէջ։ Ռուսերը մեծապետական ազգայնականութիւն, Հայերը տեղական ազգայնականութիւն կը քարոզեն ամէն օր։ Յաճախ ճաշարաններուն մէջ Ռուսերը եւ Հայերը իրարմէ բաժնուելով կը կռուին իրարու հետ։ Պատահած է, որ Ռուսերը մերժած են քնանալ մէկ տաղաւարի մէջ, պահանջելով բաժնել Հայերուն եւ Ռուսերուն բնակարանները.— «Մենք չենք կարող ապրել Հայերի հետ մի բարաքում, մեզ ամէն տեղ հալածում են, չեն թողնում հանգիստ ապրել»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Միջազխատաւորական պատերազմ է յայտարարուած յիշեալ երկու գործարաններուն հայ եւ ռուս բանուորներուն միջեւ։

Երբ Ռուսերը եւ Հայերը իրարու հանդիպին, անմիջապէս կը սկսի վէճ մը։ Սովորական խօսակցութիւններուն մէջ իսկ Ռուսերը անարգական խօսքեր կը նետեն Հայերուն, անշուշտ ստանալով իրենց պատասխանը։

Ռուսերը Հայերուն կ՚ըսեն.

— Սալխոննի (աղի)։

(Խմբ.— Արարատեան աշխարհի հայ գիւղացիները սովորութիւն ունին իրենց նորածին երախաներուն վրայ աղ ցանել ծննդեան առաջին օրը։ Ռուսերը սալխոննի (աղի) կոչելով, կ՚ակնարկեն այդ սովորութեան, բայց այդ բառով կ՚ուզեն ըսել աղտոտ)։

— Արմիաշկա

(Խմբ.— Այս բառը Ռուսերը կուտան Հայերուն անարգական իմաստով, կարելի է թարգմանել Հայուկ)։

Հայերն ալ իրենց կարգին Ռուսերուն կ՚ըսեն.

— Սո՞խ։

Բայց այս տեսլութիւնը աւելի շեշտուած է պաշտօնեաներուն մօտ, որոնք ընդհանրապէս Ռուսեր են։

— Ինձ մօտ հայ մըք ուղարկի աշխատանքի, ես Հայերին չեմ վստահում, կը յայտարարէ վարիչը (Խորհ. Հայաստան, 1 Ապրիլ)։

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏ

Բարեգործականի Ապրիլ 30ի զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Երեւանէն ստացուած վերջնագոյն տեղեկագիրներու եւ հեռագիրներու համաձայն, Նուպարաշէնի կառուցման նախապատրաստական աշխատանքները լրանալու մօտ են, եւ այս ամառ արդէն 120 բնակարաններ շինուած կ՚ըլլան արդիական պահանջներու համաձայն։ Միաժամանակ յառաջ կը տարուին տիպար աւանի մը յատուկ աշխատանքները, (ճանապարհ, կոյուղի, ջուր)։

Ակադեմիկոս Թամանեանի պատրաստած Նուպարաշէնի հողային, աշխարհագրական եւ շինարարական յատակագիծերու մանրամասն օրինակները ղրկուած են մասնաճիւղերու եւ կը դրուին փափաքողներու տրամադրութեան տակ։

Նոյնպէս, ձեռնարկուած է Երեւանի Աբովեան պողոտայի վրայ, Բարեգործականի Տան (Նուպարեան Հիմնարկութիւն) շինութեան, Համալսարանի փրոֆէսորներուն, գիտնականներու եւ ուսանողներու բնակութեան համար։ Այս շինութեան համար Միութիւնը յատկացուցած է մասնաւոր հիմնադրամի մը գումարը, 700 անգլ. ոսկի։

.˙. Փարիզի մէջ Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանը պաշտօնապէս պիտի տօնուի Յունիս 14ի կիրակի օրը, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ։

.˙. Պատուայ Անդամ Պ. Տիգրան Զամքերթէն (Նիս), վերջերս կարեւոր նուիրատուութիւն մը ըրաւ, որուն նախնական պայմաններուն լրացումէն վերջ եկամուտները պիտի յատկացուին ուսանողական թոշակներու։ Նուիրատուութեան վաւերագիրները ստորագրուած են Լօզանի մէջ։ Արժէքն է շուրջ 15000 անգլ. ոսկի։

.˙. Լոս Անճելըսէն բնիկ Խարբերդցի Պ. Տիգրան Թէյլըր, 5000 տոլարի չեք մը ղրկած է, Արծաթեայ Յոբելեանի առթիւ։ Ասկէ առաջ 2500 տոլարով մասնակցած էր Նուպարաշէնի հանգանակութեան։

.˙. Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանին առթիւ, Կեդր. Վարչ. Ժողովը իր յառաջիկայ գործունէութեան համար նախագիծ մը պատրաստեց նոր պահանջներու համաձայն, օգտուելով երկար տարիներու փորձառութենէն։

Այս օրերս, մեր Նախագահին յայտարարութեան հետ, գրքոյկի ձեւով լոյս կը տեսնեն սոյն ուղեգիծը եւ անոր կցեալ ծրագիրը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԿԱՐՏԱՆ, 29 ապրիլ.— Կարտանն ալ իր կարգին համազգային սուգը տօնեց 26 ապրիլ կիրակի օր «Պիվէռ»ի Հ. Յ. Դաշնակցութեան սեփական սրահին մէջ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի ենթակոմիտէին։

Հասարակութիւնը այդ օրը, արտակարգ բազմութեամբ մեծով ու պզտիկով փութացած էր, իր ներկայութեամբը յարգանքի նուիրական պարտականութիւնը կատարելու իր հարազատներու յիշատակին, եւ անգամ մը եւս վերանորոգելու համար իր սրբազան ուխտը։ Բեմը զարդարուած էր նահատակ մտաւորականներու նկարներով եւ ծաղիկներով, եւ երկու կողմը կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով։

Նախագահ ընկեր Յ. Չէրչեան յուզիչ խօսքերով բանալով հանդէսը հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը բոլոր նահատակներուն, որմէ յետոյ երգչիկ խումբը երգեց «Տէր կեցո»ն յետոյ ընկեր Յ. Չէրչեան կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը, նուիրուած 1915 Ապրիլ 11-24ի մտաւորական նահատակներուն

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Կարապետ Գեւորգեան «Բազինին փառաբանութիւնը», ընկ. Հայկազ Ներկարարեան «Ուխտաւորը», Ռ. Առաքելեան «Զախորդ օրերը», փոքրիկն Պ. Թովմասեան «Խաչորդւոյն թաղումը»։ Մէջընդմէջ եղան խմբերգներ։ Ընկեր Հ. Ներկարարեանի արտասանութիւնը «Ուխտաւորը» յուզեց բոլորը։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, նախագահը խօսքը տուաւ օրուան բանախօս ընկեր Հ. Աւետիսեանի, որ շատ յստակ եւ պարզ խօսքերով պարզելէ յետոյ օրուան տօնին նշանակութիւնը, ծանրացաւ հայաջինջ սարսափներուն վրայ, փաստերով ցոյց տուաւ յեղափոխութեան կատարած դերը՝ սարսափը մեղմացնելու համար, պախարակեց այն բոլոր ձեւերն ու ոյժերը, որոնք հայ ժողովուրդը յուսահատութեան կը մղեն, եւ փոխանակ մէկ ճակատով ներկայանալու մեր թշնամիներուն դէմ, հայ ժողովուրդը կը պառակտեն, համազգային սգատօնն անգամ առանձին տօնելով։

Յորդորեց բոլորը միանալ ազգովին, եւ ուժ տալ հայ մանուկի կրթութեան գործին, պահել «հայը հայ» եւ քալել այն ճանապարհէն անվհատ կուրծք տալով բոլոր դժուարութիւններուն, մինչեւ որ հասնինք վերջնական հանգրուանը, «Միացեալ եւ անկախ Հայաստան»ին։ Այն ատեն է որ միայն յարգած կ՚ըլլանք մեր մեռելները։

Սգահանդէսը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

.˙. Նոյն օրը նոյն ժամուն ռամկավարները եւ հնչակեաններն եւս ունէին սգահանդէս մը, Պիվէռի մէջ հնչակեաններու ակումբին մէջ։ Անոնք որ անցեալ տարի միասին տօնած էին, այս տարի մեր բոլոր փիջումները մերժեցին։ Ու աւելի արժանաւոր պատասխանը ժողովուրդէն որ գիրենք եւ իրենց բանախօսը ձգեց առանձին իրենց չորս պատերուն միջեւ։

Ներկայ մը

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց առաջին շարքին զոր կը կազմեն հետեւեալ հեղինակներու երկերը.

1.— *Ռուբէն Զարդարեան* (*լոյս տեսած*)
2.— *Մելքոն Կիւրճեան* »
3.— *Գեղամ Տէր-Կարապետեան* (*մամուլին յանձնուած*)
4.— *Գեղամ Բարսեղեան* »
5.— *Տիգրան Չէօկիւրեան* (*պատրաստութեան մէջ*)
6.— *Արտաշէս Յարութիւնեան* »
7.— *Գրիգոր Զօհրապ* »
8.— *Արփիար Արփիարեան* »
9.— *Երուանդ Օտեան* »
10.— *Երուանդ Սրմաքէշխանլեան* »
11.— *Ռուբէն Սեւակ* »
12.— *Տիրան Չրաքեան* »

Սոյն հատորները լոյս կը տեսնեն մաքուր տպագրութեամբ, գեղազարդ կողքով եւ հեղինակներուն պատկերով:

Սովորական թուղթի վրայ տպուած իւրաքանչիւր հատորի գինն է 20 Ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) եւ մէկ տոլար (Միացեալ երկիրներ):

Վերոյիշեալ 12 հատորներուն այժմէն եւ կանխիկ բաժանորդագրուողները, կը վճարեն միայն 200 Ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) կամ 10 տոլար (Միացեալ Երկիրներ), եւ կը ստանան ընտիր թուղթի եւ կողքի վրայ տպուած եւ թուագրուած օրինակներ։

Անոնք որ գնած են արդէն առաջին հատորը, կամ առաջին եւ երկրորդ հատորները, ընդհանուր բաժնեգինէն կը զեղչեն համապատասխան գումարը:

Բաժնեգինները ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Dr. Krikorian, 126 Faub. St. Denis, Paris 10e.

Ձ. Ե. Ո. Մ.

ԱՆԻԻ ՄԱՍԻՆ

Նախանցեալ հինգշաբթի Պ. Ե. Բաստաջեան Ձ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի գրադարանին մէջ խօսեցաւ Անիի մասին, նիւթ մը, որ այնքան հետաքրքրութիւն արթնցուցած էր մեր ընկերներուն մէջ։

Յարգելի դասախօսը նախ պատմականն ըրաւ Անի քաղաքին, յետոյ ներկայացուց նկարագրութիւնը քաղաքին աւերակներուն։ Պատմեց իր ճամբորդութիւնը դէպի Անի, իր ապրած օրերը Անիի աւերակներուն մէջ։ Ցոյց տուաւ ճարտարապետական բեկորներուն նկարները։

Դասախօսութիւնը շատ գոհ ձգեց ներկաները։

.˙. Անցեալ հինգշաբթի եւ պարձեալ նոյն գրադարանին մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցութիւն մը Սուրիոյ եւ Յունաստանի մեր որբ ընկերներուն վիճակին ու ապագային մասին։ Զեկոյցի մը ձեւով, Պ. Վահան Փափազեան ներկայացուց հայ որբերուն եւ որբուհիներուն կացութիւնը Պէյրութի, Հալէպի եւ Հէրջաններուն մէջ։ Յետոյ ներկայացուց ծրագիր մը գծելը թէ ի՛նչ կարելի է ընել որբերու կազմակերպութեան մէջ։ Այս զեկոյցը հիմ պիտի ծառայէ այս օրերս երկրորդ խորհրդակցութեան մը, Ձ. Ե. Ո. Միութեան Նախագահին Սուրիա մեկնելէն առաջ։

Վ. Հ.

ՀԱՅ-ԱՐԻ (*)

ՆՈՒԷՐ՝ ՀԱՅ-ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

ԱՌՏՈՒՆ

(Թմբուկին ձայնով)

Թըմբլա՛, Թըմբլա՛, Թըմբուի՛,
Թըմբլա՛, Թըմբլա՛, Թըմբլա՛,
Թըմբլա՛, Թը՛մբուի...։
Ելի՛ր, ելի՛ր, Հայ-Արի, Հայ-Արի, Հայ-Արի,
Լոյս աղօթքան ճեղքեր է,
Արեւ՝ երկինք ցաթեր է։
Թըմբլա՛, Թըմբլա՛, Թը՛մբուի՛...
Արթ՛ւէն ալ շո՛ւտ ելիր, Հայ-Արի, Հա՛յ-Արի, Հա՛յ Արի,
Ուխտ ու աղօթ ընելու,
Կարգիդ կանանիդ հըլլելու,
Թըմբլա՛, Թըմբլա՛, Թը՛մբը՛ւի՛,
Ելի՛ր, ելի՛ր, Հայ Արի,
Հայ Արի, Հայ-Արի, Հայ-Արի,
Հայ-Արի՛...։
Արեւն ծագեր Մասիսին,
Հողը՝ Սեւանայ Լիճին.
Բոցը մէջ Վանայ Ծովին,
Թըմբլա՛, Թըմբլա՛... եւն.
Հայ-Արի, Հայ-Արի, Հայ-Արի...։

ԱՐԹՆՑԱՄ

(Վրանէն Նայելով)

1. Լոյսը լուսացաւ.
Արեւը բարձրացաւ.
Փա՛ռք քեզ հզօր Տէր,
Շնորհքդ քաղցրացաւ։

Իմ լո՛ւս, իմ լո՛ւս, բարի լո՛ւս,
Լոյսն առաջնորդ՝ ամէնուս
Ամէնուս, Ամէնուս, Ամէ՛նո՛ւս...։

(Ամէնքը միասին)

5. Ողջո՛յն քեզ, արե՛ւ
Շո՛ւնչ, կենդանութի՛ւն
Մեր Բնիկ Հողին.
Հայոց Աշխարհին՝ Հայոց Աշխարհին,
Մե՛ր հա՛յրե՛նի՛քի՛ն...։

6. Բարութիւնդ, մա՛յր,
Բարի, բարեբեր՝
Տեղա՛յ երկինքէն.
Գայ մեր դաշտերուն,
Մեր անտառներուն,
Արտերո՛ւն վրայ...,
Իջնայ ու հասի՛
Մեր այգիներուն
Ու պարտէզներուն
Մեր հողին վրայ...,
Մեր հայրենիքին, մեր հայրենիքին,
Հայոց Աշխարհին...։

7. Վերին սարերէն.
Բիւրակնի լանջէն՝
Բի՛ւր-բիւր ակներով
Կաթնահամ ջըրերդ
Բի՛ւր բարիքներով
Իջնան ու հասին,
Հասին ու բերեն,
Բերեն ու բաշխեն,
Առատ պարգեւներդ
Մեր չէն գիւղերուն,
Մեր քաղաքներուն,
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին...։

8. Նոր Ջուրերդ, մայր,
Հոսեցո՛ւր առատ։
Ջրէ՛, ոռոգէ՛.
Բեղուն, արգաւանդ
Հո՛ղը մեր երկրին,
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին...։

9. Կենսատուական ցեղիս
Կենսատո՛ւ արեւ,
Անձրեւ՛էր, շատցո՛ւր,
Արուն ու էգը՝
Աստղերուն թըռով
Կապոյտ երկինքին՝
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին...։

10. Շատցո՛ւր, շո՛ւտ մեծցո՛ւր՝
Երախաները՝
Քաջուշիմ, կայտառ,
Նկարագիրով՝
Ազնիւ ու արդար,
Խոհուն ու գործօն,
Բալի՛ք մանուկներ,—
— Արուն ու էգը՝
Հայոց Աշխարհին, Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին...։

.˙.

(Վրանին առաջ)

11. Ողջո՛յն քեզ, արե՛ւ,
Ողջոյնդ ամէնուն,
Կարողութենէդ՝
Կարողութի՛ւն տուր,
Շնորհքիդ՝ շնորհք.—
Շէնքեր շինողին,
Տուն կառուցողին,
Այգի տնկողին,
Ծառ խընամողին.
Վար ցանք ընողին,
Ուղղեր բացողին,
Ճամբայ հարթողին,
Արհեստաւորին,
Արուեստագէտին,
Վաճառականին,
Ու գիտնականին,
Մեծին ու փոքրին,
Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին...։

ԿԷՍ ՕՐԻՆ

12. Նորէն ողջո՛յն քեզ,
Վահագնի՛ Արեւ,
Ոսկի բիբերով,
Մազերը՝ բոցէ...։
Ոսկի տոտերով
Անցեր ես նորէն
Դաշտերուն մէջէն՝
Ու այգիներուն,—
Հայոց Աշխարհին
Մեր հայրենիքին...։

13. Այս ի՛նչափ կանաչ...,
Այս ի՛նչքան ծաղիկ...,
Ծաղկամօր Տօնին
Մեր Ծաղկազարդին։
Այս ի՛նչքան բարիք
Քու բարութենէն՝
Բերեր ու թափեր՝
Մեր տան ու տեղին
Մեր արտ ու ափին
Մեր ճամբուն վրայ,
Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին...։

14. Փա՛ռք քու զօրութեան,
Կեանքի՛ աղբերակ.
Ընդունէ՛ մաղթանք
Քու զաւակներուն,
Մեր զինուորներուն,
Զօրականներուն,
Բալի՛ք մեծերուն,
Հայոց Աշխարհին.
Մեր հայրենիքին...։

ԻՐԻԿՈՒՆ

15. Գիշե՛ր բարի քեզ.
Աստղազարդ Բնութիւն,
Մայր հանգստութեան.
Պահող-պահպանող
Դուն վահան հայուն.
Պահէ՛ պահպանէ՛
Կեանքը Մեր Ազգին.
Հայոց Աշխարհին
Մեր հայրենիքին...։

16. Մեր հիւանդներուն՝
Խնամքիդ խընա՛մք,
Ու բժշկութի՛ւն։
Տուր մեզ ամէնուս
Հանգիստէդ հանգի՛ստ
Ու խաղաղութի՛ւն։

17. Բժիշկ եղիր մեր ցաւերուն
Ողջացուցիչ՝ բեկեալներուն.
Դուն տնզօրիչ՝ նեղեալներուն,
Եւ արձակիչ՝ կապեալներուն.
Մըխիթարիչ՝ սգւորներուն.
Յոյս ու հաւատ՝ անյոյսներուն.
Նաւահանգիստ մեր բղձերուն.
Ո՛վ Մեր Երկրի մեծ Բնութիւն...։

18. Դուն մե՛րը եղիր.
Մենք քեզմո՛վ ապրինք.
Կանք մնանք առողջ՝
Այսօր, ամէ՛ն օր.
Ո՛վ կենդանութեան
Անհո՛ւն աղբերակ...,
Հայոց Աշխարհին,
Մեր հայրենիքին...։

ՀԱՅ-ԱՐԻՆ ԵՐԱԶԸ

(Առտուն կայտռելով)

19. Այս գիշերը երազով՝
Փոքրիկ այգի մ՚եմ տեսեր,
Փոքրիկ այգիի մէջին՝
Փոքրիկ հնձան մ՚եմ տեսեր.
Փոքրիկ հնձանին եզերք՝
Բարակ առու մ՚եմ տեսեր.
Բարակ առուի եզերքին՝
Մեծ բարունակ մ՚եմ տեսեր.
Մեծ բարունակին վըրան,
Ոսկի խնձոր մ՚եմ տեսեր.
Ոսկի խնձորին վըրայ՝
Լուս աղաւնի մ՚եմ տեսեր։
« « « « «...
« « « « «...

20. Բերենք մարզենք աղաւնին,
Ընենք մեզի՝ թղթատար.
Եկո՛ւր, սուրհանդա՛կ արի,
Դուն թեւաւոր՝ մենք Արի։

ՀԱՅ-ԱՐԻՆ ԴԱՇՏԻՆ ՄԷՋ

(Վարելով)

21. Գործը բոլորի՛
Ջարը մոլորի՛
Շար ի շար՝ շարուեր.
Ակօսէ՛ հողը բարեւեր.
Շո՛ւտ տուր դէմ արեգական,
Արեգակը կանգնի մեզ օգնական։

Թը՛մբլա, Թը՛մբլա, Թը՛մբուի,
Վարէ՛, ցանէ՛, Հայ-Արի...։(*)

ՉԻԹՈՒՆԻ

(*) Պատշաճ եղանակ մը ...ինելը Պ. Արայ Պարթեւեանին ...Թողում, Զ.

(*) Թիւ 5-13 կտորները՝ քաղուած՝ Հայրենիք Ամսագիր Թիւ 5ի հետ:

Թիւ 19 հատուածը՝ Բարսեղ Վարագեցիի «Գիշերս երազ էր տեսեր» երգէն առնուած է։

Զ.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Շամօնի բոլոր ընկերները այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Վարուժան Ակումբին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Հ. Հ. ՍՊԱՐԱՊԵՏ

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ, այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, տեղի կ'ունենայ մեծ սգահանդէս Petit Journalի սրահին մէջ (մէթրօ' Cadet).

Կը խօսին՝ ԶՕՐ. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆ, Գ. Գ. ՌՈՒԲԷՆ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան Ներկայացուցիչը, ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ԶՕՐ. ՊԱՐԱԹՈՎ, Ֆրանսայի Նախկին Պատերազմիկներու Ներկայացուցիչը, Զ. Ռ. Մ.ի Ներկայացուցիչը:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

MAITRE GEORGES LEWINSKY

վկայուած իրաւագէտ

28 Ave. de l'Opéra, Paris (2) մէթրօ Opéra

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—6, կիրակի օրեր 10—12 կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատեր Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն, պաշտօնագրերու, կանոնագրութեանց խմբագրութիւն, ամուսնալուծման, ժառանգական դատեր, ամուսնական, նօտարի գործողութիւններ, գանձումներու հետապնդում, նաթիւրալիզասիոն:

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենաժեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continu, գին' 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Մախուած ները եւ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Թրէսէ կօշիկ շինող գործաւորուհիներ: Արհեստը կը սորվեցնենք չգիտցողներուն:
դիմել' CHAUSSURE FAVEUR, 2 rue Repenties, Marseille.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՐՈՆԻ Մասիս Նորակազմ խումբի դասախօսական ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Bécon-les-Bruyèresի կայարանին անիէռի կողմի հրապարակին վրայ Buvette de la Gareին մէջ (վերջին հաւաքատեղին), անկիւն Rue Tintoret եւ Ave. Chevreuil, կը խօսի' ընկ. Ս. Վրացեան, նիւթ' «ինչո՞ւ դաշնակցական ենք»: Համակիրներ եւս կրնան ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղասեան, Խոսրովեան, Ցարուխեան, Ցովակիմեան, Իփէքեան ընտանիքները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ՎԻԿՏՕՐԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Վարձու են յարկաբաժիններ, կահաւորուած սենեակներ բոլոր յարմարութիւններով, գեղեցիկ տեսարան: դիմել 3 rue des Imbergères, Sceaux (Seine). Շոգեկառք Laxembourgի կայարանէն:

ՀԱՄՏԷՆի ՓՈԽՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՕՐ. ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌԱՓԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ

48 Rue Daguerre

Paris XIVe

մէթրօ' Denfert - Rochereau

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մէթրօ' Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ Ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ. կը գուշակէ ապագան, ըստ Հնդիկ գիտերուն, աստղերու եւ թուղթերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

Electrophone Thomson-Houston
Brillant repertoire de disques

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:
Մասնաւոր գին Հայերու

EMPIRE Միւզիք-Հոլ' 37 Av. Wagram

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8, 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի: Ամէն օր* 9-12, 2-8, *կիր*, 9-12.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

BOURSE Benéfices-intérêts **ՊՈՒՐՍ**

peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité. 16, rue Drouot. Paris, Téléph.: Provence 49-76.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

ցիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիոլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ տիւ նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռօկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ: Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

1. Նպարեղէնի խանութ մը, բազմամարդ թաղամասի մէջ, բնակարան, պայլ:

2. ընդհանուր նպարեղէնի մթերանոց մը հալին եիշդ կեդրոնը: Մանրամասնութեանց համար դիմել' Del Gindice, Fromage-Salaison, 18 Rue Bussy-L'Indien, MARSEILLE.

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ հանրածանօթ ԽՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, Փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը եւ այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ *ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ*

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle *Հեռաձայն* Trudaine 07—90

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ' ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Քաէյփ տը Շինի*: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ: Ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

---

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

ջոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

TAILOR

Georges Cherbetian

Metro Poissonniere 94 RUE LAFAYETTE - PARIS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Téleg. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար:

Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Երուսաղէմ, Ամերիկա, Պրազիլիա, Արժանթին, Ու-րուկուէյ, Չինաստան, եւայլն:

ԾԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ մեկնողներուն կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ տոմսերը

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ'

1.— Փարիզի շրջականները ամէն ուղղութեամբ հողամասեր գնելու:

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու:

4.— Տուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opera եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32* եւ *82—48*.

ԴԵՐՁԱԿ Հեռաձ. Provence 67—07

ՈՒՆՃԵԱՆ

66 Rue d'Hauteville PARIS (10e)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 36—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ռ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiotherapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակաախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարեալ ապէս անվտանգ).*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, բուժական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լաւէ խնամք*

Դարմանատան տնօրէնը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ' 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne, Փարիզ (3) Մէթրօ' République

Թէլիֆօն' Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 270.226

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՅԻՍ
1931

5 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1561

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

Լուսաւոր երեւոյթ մըն էր կիրակի օրուան սգահանդէսը՝ ի յիշատակ Հ. Հ.անդրանիկ սպարապետ Զօր. Նազարբէկեանի։

Նախ որ, Սպաներու Միութեան հրաւէրին սիրով պատասխանած էին կուսակցութիւնները եւ զանազան Միութիւններ։

Ցարգանքի արժանավայել ցոյց մըն էր որ կատարուեցաւ, առանց դասակարգի եւ դաւանանքի խտրութեան։ Տեղի ունեցան տասը բանախօսութիւններ, բոլորն ալ շեշտելով արժանիքը ծերունի սպարապետին։ Այլ մանաւանդ արժէքը այս արի ժողովուրդին, որ ամուր կառչած է ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարին, հակառակ անհնարին խոչընդոտներու եւ զարհուրելի յուսախաբութեանց։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը իրաւամբ շեշտեց թէ Նազարբէկեանները որքան ալ մեծ ըլլան, արժէք ունին այնքան որքան կապուած են այս ժողովուրդի ճիգերուն հետ։ Անոր տառապանքին եւ բաղձանքներուն հետ։

Երկրորդ, այս հանդիսաւոր առիթով ալ երեւան եկաւ ջերմ, անզիմադրելի կարօտը հայրենիքի ազատութեան։ Ամէնէն վերապահներն ալ չկրցան ծածկել ա՛յդ կարօտը, որ այնքան կը սաստկանայ որքան կ՚երկարաձգուին տարագրութեան եւ անատուգութեան տարիները։

Բայց հայրենիքի ազատութիւնը զոհողութիւն կը պահանջէ։ Եւ մենք լսեցինք ֆրանսական բանակի նախկին կամաւորներու Միութեան պատուիրակին բերնով, թէեւ ֆրանսերէն.

— «Սպարապետ Նազարբէկեանը եղաւ մէկը անոնցմէ որ մեզի ցոյց տուին զոհողութեան ճամբան եւ մենք կը խոստանանք հետեւիլ այն ճամբուն զոր գծեց ինք»։

Իսկ սգահանդէսին ամբողջութիւնը կը կազմէր ծրտառուչ պատկեր մը երկիւղած եւ ամուր հաւատքի՝ լաւագոյն օրերու համար։ Օրեր, որ այնքան շուտ կրնան գալ, որքան ընդունակ ըլլանք միակամ եւ միասիրտ ճիգերու։ Որքան վարժուինք մէկդի դնել առտնին վէճերը, եւ համախմբուիլ միեւնոյն գաղափարին շուրջը։

×

Այսպէս, ուրեմն, մէկ մեռելի, շատերու համար անծանօթ վաստակաւորի մը յիշատակը բաւական եղաւ, համախմբելու հոծ բազմութիւն մը, եւ քով քովի, մէկ շարքի վրայ շարելու ամկավարն ու հնչակեանը, դաշնակցականն ու չափահաս որբը, մարզականն ու զինուորականը։

Դժբախտ բացառութիւն մը կը կազմէր համազգային կոչուած Բարեգործականը, որ խոյս տուած էր վրան-բաց դիւանագիտութեամբ մը,— երկտող ցաւակցութիւն մը յայտնելով։ Զատ՛ւ «անխտրական» Բարեգործականին...

Շեշտելով կազդուրիչ հանգամանքը կիրակի օրուան սգահանդէսին, կարելի չէ ծածկել վրդովիչ երեւոյթ մը, որ տակաւին մէկ շաբթուան պատմութիւն ունի։

Նախընթաց կիրակի ալ, ապրիլեան սգահանդէսը կատարուեցաւ։ Ցիշատակը՝ ոչ թէ մէկ մարդու, այլ մէկ միլիոն ժողովուրդի,— այր, կին, ծերունի եւ մանուկ, յեղափոխական եւ պահպանողական, հոգեւորական եւ վաճառական, բանաստեղծ և արհեստաւոր, լուսաւորչական, հռոմէական կամ բողոքական։

Այդ զարհուրանքին յիշատակը չկրցաւ միասին բերել բոլոր հօտանքները։ Երկու կուսակցութիւններ շարունակեցին իրենց քէնը՝ Փարիզի մէջ. այս տարի առանձին ալ չտօնելով։ Մարսէյլի մէջ սգահանդէսը կատարուեցաւ անջատ-անջատ։ Մենք մեզի, դուք ձեզի։ Ուրիշ գաւառներու մէջ ալ՝ այսպէս կամ այնպէս։

Եւ նորէն խոնարհ գաղութներն են որ մնացին ցանկալի բարձրութեան վրայ։

Յունաստանի մէջ, թէ Աթէնք եւ թէ Սելանիկ Ապրիլ 11ը տօնեցին Նախաձեռնութեամբ ազգային իշխանութեանց եւ մասնակցութեամբ կուսակցութեանց եւ յարանուանութեանց։ Նոյն լուրերը՝ ուրիշ գաղութներէ եւս։

Կը նշանակէ թէ մեծափարթամ Փարիզը, որ ամէն բանի առնէ տալու յաւակնութիւնն ունի, տակաւին չէ գտած շիտակ ճամբան, եւ սայթաքումի աղբիւր կը դառնայ իր ամսեղուկ հոգեբանութեամբ։

Սպաներու Միութիւնը բացառութեան ձեւ մըն է, իսկ Նազարբէկեաններն ալ՝ պատահական երեւոյթ։ Մինչդեռ ապրիլեան սերունդը շօշափելի, թանձրացեալ իրականութիւն է, իսկ Ապրիլ 11ը—Հայաջինջ Սպանդը՝ Դէպք մը՝ «դարուց ի դար» յիշատակելի։

Եւ սակայն, մէկուն կ՚երթան, կը բազմին, կը խօսին— պատի՛ւ կը սեպեն մասնակցիլ. (իսկ միւսին հանդէպ ուս կը թօթուեն։ Կամ քէն կը կապեն։

Հաւատա՞նք թէ կիրակի օրուան սգահանդէսը դարձ մըն է դէպի շիտակ ճամբան։ Հանգրուան մը՝ հին ոխերը թանգարան նետելու եւ աւելի լուսաւոր հետքեր բանալու։

Եթէ, պատերազմի պահուն, սպարապետներուն կ՚իյնայ համախմբել տրամադրելի բոլոր ուժերը, երկաթեայ կարգապահութեամբ, ո՞ր ուժն է որ քով քովի պիտի բերէ մեզ, խաղաղութեան շրջանին։

Եթէ մէկ միլիոնի ջարդուփշուր ոսկորները չունին այդ ուժը, հապա ո՞րն է մոգական գաւազանը...

Շ.

ԻՐԱՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ

«Ճիւմհուրիէթ» թղթակիցը կը գրէ.—

Իրաքէ հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը սկսած է Իմատիյէի եւ Զիպէրի շրջանները դրկել ասկէ առաջ ատամատոր Մուսուլի մէջ գտնուող Նեստորականները։ Հիւսիսային Իրաքի, Մուսուլի եւ Քէրքուքի շրջաններուն մէջ քրիստոնեայ մեծամասնութիւն մը գոյացնելու ծրագիրը աստիճանաբար կը յառաջանայ, Գարպայի շրջանին եւ Միջագետքի ուրիշ վայրերուն մէջ ցիրուցան բնակող հայերը, Ասորիները, Նեստորականները եւ այլն ամբողջովին Հիւսիսային Միջագետքի մէջ կը գետեղուին։ Ժամանակ մը օրօրելու համար Քիւրտերը՝ որ ի բնէ հակառակ են այս շրջանին մէջ քրիստոնեայ մեծամասնութեան գոյացման, մէկ տեղ նետուած է «Քիւրտ-Ասորի-Հայ եղբայրակցութեան» գաղափարը։ Սակայն Քիւրտերը մտահոգութեամբ կը դիտեն գետեղման այս նոր գործերը եւ չեն հաւատար այս եղբայրակցութեան։

«Հէքքարի սահմանագլխին շուրջը գտնուող աշիրէթները, նամանաւանդ Պարզանի աշիրէթը, խիստ նեղուած են հիւսիսային Միջագետքի մէջ առաջ բերուող քրիստոնեայ մեծամասնութենէն։ Հետզհետէ կը զօրանան այն կարծիքները՝ թէ իրենց տեղերէն հանուելով, ուրիշ վայրերու մէջ պիտի ցրուին Պարզանցիները եւ միւս քիւրտ աշիրէթները որ իրական արգելք մը կը կազմեն այս քրիստոնեայ մեծամասնութեան կազմութեան։

«Սակայն Թուրքիոյ սահմանագլխին շրջակայ սեպ բարձունքներուն վրայ ապրող քիւրտերը իրենց գտնուած տեղէն փրցնելն ալ շատ դժուար գործ մըն է։ Այս դժուարութիւնը դիւրութեամբ լուծելու համար, կ՚ուզուի որ Պարզանի աշիրէթը յարձակում գործէ թրքական սահմանագլխին դէմ։ Նոյն իսկ Նեստորի պետերը եւ ուրիշ կարգ մը անձեր թէեւ տեսակցած ալ են Պարզանի ցեղապետին հետ, եւ սակայն հաւանական չնկատուիր որ անիկա այսպիսի ծուղակի մը մէջ իյնայ։ Ցեղապետը կ՚ըսէ թէ՝ ի մէջ այլոց՝ անցեալ տարի Շէմտինանի շրջանին մէջ տեղի ունեցող յարձակումը Պարզանցիներու կողմէ չէ գործուած։ Բայց եւ այնպէս, ստոյգ է որ Պարզանի ազդեցութեան ենթակայ կարգ մը Քիւրտեր մասնակցած են այս շարժումին»։

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Գրեր էինք թէ Իրաքի առաջնորդին դէմ կատարուած ցոյցի մը հետեւանքով, եօթ Հայերու դէմ դատ էր բացուած։ 4ը անպարտ արձակուած էին, առաջին դատավարութեամբ։ Մնացեալ երեքին դատավարութիւնը տեղի ունեցեր էր մարտ 30ին եւ դատարանը զանոնք ալ անպարտ արձակելով մէկտեղ իւրաքանչիւրը դատապարտեր էր 5 տարուան համար 2000ական ռուփի երաշխաւորագրի։ Այս վերջիններս սակայն դիմեր էին վերաքննութեան։

Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ապրիլ 24ին եւ վերաքննութեան դիմողները շահեցան իրենց դատը։

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

Լանքաշիրի շրջանին մէջ, երկրաշարժի բուռն ցնցումներ զգալի եղան։ Ծխաններ փլան։ Կարգ մը վայրերու մէջ, ցնցումները այնքան ուժեղ էին, որ բնակիչները գետին կը տապալէին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իհսան Նուրի եւ ընկերները բանտարկուած

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄՆԵՐ ՊԱՅԱԶԻՏԻ ՄԷՋ

Գարսկաստանէն լաւատեղեակ անձնաւորութիւն մը կը գրէ «Ազգակ»ի.—

Քրտական շարժման ընդհ. հրամանատար Իհսան Նուրի փաշա, որ անցած աշունէն ի վեր Թէհրան հսկողութեան տակ կը գտնուէր, բանտարկուած է եւ յանձնուած դատարանի։ Թուրքերը ամէն ճնշում ի գործ կը դնեն Պարսիկներու մօտ Իհսան Նուրի՝ փաշայի բանտարկութեան եւ Թուրքիոյ յանձնումին համար։ Պարսիկ կառավարութիւնը հաճելի ըլլալու համար քէմալական Թուրքիոյ, այս անգամ գոյն բանտարկեց եւ դատի տակ առաւ։

Թաւրիզի մէջ բանտարկուեցան նաեւ Հիւսէյին փաշա զատէ Մամօ եւ Նասիր պէյերը, որոնք քիւրտ ապստամբութեան ամենազօրաւոր լիտրներն են։ Կասկած չկայ որ ասոնց բանտարկութեան պատճառն ալ Թուրքիոյ կողմէ ի գործ դրուած ճնշումն ու պահանջքն է։

Վերջերս Թուրքիան սկսած է զինուորական շատ մեծ ուժեր կեդրոնացնել Պայազիտի շրջանները։ Միւս սահմաններու վրայ գտնուող բոլոր ուժերը կը փոխադրէ Պայազիտ, անոնց տեղ միլիսական կազմակերպութիւններ յառաջացնելով։ Կը կարծուի որ այս կեդրոնացումները նպատակ ունին Էգրիի մէջ ներկայիս գտնուող ապստամբներուն դէմ նոր գործողութիւններ սկսելու։

Օդանաւերը կը ռմբակոծեն Քիւրտերը

ԼՈՆՏՈՆ, 3 Մայիս.— Մէկ ամիսէ ի վեր ամէն օր անգլ. օդանաւեր կը ռմբակոծեն քրտական գիւղերը՝ հիւսիսային Իրաքի մէջ, գիւղացիներու ըմբոստութիւնը զսպելու նպատակով։ Ռմբակոծումները շատ մեծ վնասներ հասցուցած են եւ բազմաթիւ զոհեր պատճառած։

Այս կռիւներուն մասին տեղեկութիւնները խիստ գրաքննութենէ կ՚անցնին. սակայն անգլիական թերթ մը կը հաւաստէ թէ արդէն մէկ միլիոն անգլիական ոսկի արժած են Անգլիոյ։ Այդ թերթին Պաղտատի թղթակիցը կը գրէ թէ Անգլիոյ եւ Իրաքի կառավարութիւնները վճռած են սպաննել կամ գերի բռնել Շէյխ Մահմուտը որ գլուխը կը գտնուի Քիւրտիստանի անկախութեան շարժումին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գաղթականներու Նանսէնեան Միջազգային պաշտօնատան Վարչական Խորհուրդը իր երկրորդ նիստը գումարեց Ժընեւի մէջ, Գ. Մաքս Հիւպէրի նախագահութեամբ։ Ընդունուեցաւ 1932ի ելեւմուտքը որ նախորդին վրայ ցոյց կու տայ 15,000ի ամբողջական նուազում մը։ Ժողովը յետոյ ճշդեց ընթացիկ տարուան համար զանազան հիմնադրամներու օգտագործման ընդհ. սկզբունքները։ Ժողովը նկատի առաւ նաեւ Վարիչ Յանձնախումբին կողմէ ներկայացուած տեղեկագրերը Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ հայ գաղթականներու, և Մանչուրիոյ ռուս գաղթականներու կացութեան վրայ։

Ժողովը որոշեց նաեւ ի յիշատակ Տոքթ. Նանսէնի, 1931 Մայիս 13ին, անոր մահուան տարեդարձին առթիւ, հիմնադրամի մը կազմութեան համար կոչ մը ուղղել։

Վիճաբանութիւն կատարուեցաւ նաեւ հայ գաղթականներու Սուրիոյ մէջ տեղաւորման հարցին շուրջ, եւ որոշուեցաւ որ Վարչական Խորհուրդի անդամներէն մէկը քննութիւն կատարէ այդ երկրին մէջ՝ ստուգելու համար գործին ընթացքը ու նաեւ, հոգատար պետութեան հետ համաձայնութիւն գոյացնելու համար այն կարգադրութեանց մասին, զորս պէտք է կիրարկել ապագային, ապահովելու համար անոր շարունակումը։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Նաւային համաձայնութեան շուրջ ֆրանսական վերջին առաջարկներուն իր պատասխանը Իտալիա ղրկեց Լոնտոնի եւ Փարիզի իր դեսպաններուն՝ անոնց միջոցով յանձնուելու համար անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց։ Հռոմի պաշտօնական շրջանակները, կը շարունակեն լռութիւն պահել իտալական պատասխանագրին բովանդակութեան մասին, բայց արդէն յայտնի է թէ Իտալիոյ պատասխանը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ներշնչուած է Անգլիոյ պատասխանին տուն տուող սկզբունքներէն։

Փոքր-Համաձայնական խորհրդաժողովը

Կիրակի օր, Պուքրէշի մէջ բացուեցաւ Փոքր-Համաձայնական պետութեանց արտաքին նախարարներու տարեկան խորհրդակցութիւնը որ պիտի վերջանայ այսօր։

Երեք պետութեանց արտաքին նախարարներու այս խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենար յառաջիկայ ամիս։ Սակայն աւստրիա-գերման մաքսային համաձայնութիւնը պատճառ դարձաւ որ խորհրդակցութիւնը տեղի ունենայ Ազգերու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Կիրակի օր «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ փայլուն սգահանդէս մը, Հ. Հ. սպարապետ Զօր. Նազարբէկեանի յիշատակին։

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

Մասնաւոր նամակներէ եւ ճամբորդներէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (18 ապրիլ).—

Քանի մը շաբաթ առաջ Նախիջեւանի շրջանի բոլշեւիկները խորամանկութեամբ կը ձերբակալեն երկու յայտնի թաթար ապստամբներ եւ կը գնդակահարեն։ Այս դէպքէն յետոյ գնդակահարուած թաթարներու ընկերները իրենց վրէժը կը լուծեն, խփելով քանի մը կոմունիստներ եւ աւերելով զանազան գիւղեր։ Այս վերջինը, անոր համար որ այդ գիւղերուն բնակիչները մատնած էին իրենց ընկերները։

⁂ Ղափանի եւ առհասարակ Զանգեզուրի շրջանին մէջ վերջերս բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուեցան եւ քշուեցան Ռուսաստան։ (ԽՄԲ.— Երկրաշարժն ալ օգնութեան հասաւ Չեկային, ոսացեալը լրացնելու)։

⁂ Փախստականներու պատմութեան նայելով, Հայաստանի կարգ մը շրջաններու գիւղերուն մէջ երիտասարդութիւնը լեռներն է բարձրացած։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի Ապրիլ 18 թուականով.

— Երկու օր առաջ երկրաշարժի շատ զօրաւոր ցնցումներ զգացուեցան Սալմաստի մէջ։ Վերջերս յաճախակիցնցումները սովորական երեւոյթ են այնտեղ, բայց այս անգամ բոլորովին տարբեր էր, ինչպէս կը պատմեն ճամբորդները։ Մօտ մէկ ժամ ընդհատաբար շարունակած են ցնցումները եւ ժողովուրդը սարսափահար դաշտերը փախած է։ Բարեբախտաբար վնաս չկայ։ Միայն մէկ Պարսիկի տան պատը փլելով, մարդը փլատակներուն տակ մնացեր է կիսովին, բայց կարելի եղած է փրկել եւ փոխադրել Թաւրիզի հիւանդանոցը։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Պոլսոյ Ոստիկանութիւնը քննութիւնը աւարտած է այն անձերու մասին որոնք անցեալները Մայիս 1ի եւ երեկոյ. նոր ընտրութեանց առթիւ համայնավարական քարոզութիւններ ըրած էին։ Ամբաստանեալները 12 հոգի են որոնցմէ երկուքը կիներ են։ Ասոնք բոլորն ալ ոստիկանութեան կողմէ հարցաքննուած, եւ իրենց թուղթերը ընդհ. դատախազութեան յանձնուած են։

«ԱՍԱՅԻՇ ՊԷՐ ՔԸՄԱԼ ՏԸՐ»

Պէյրութի թրք. հիւպատոսը՝ Մուհիտտին Րաշիտ պէյ, իրեն ուղղուած հարցումներուն պատասխանելով կը յայտարարէ որ քրտական ապստամբութեան վերսկսելուն համար եղած տարաձայնութիւններն ու հրատարակութիւնները ճիշդ չեն եւ այս ամսուան ընթացքին սահմանի վրայ ոչ մէկ դէպք պատահած չէ։

Հիւպատոսը կ՚աւելցնէ նաեւ որ ամբողջ Թուրքիան խաղաղութեան եւ ապահովութեան մէջ է։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՇԷՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՀՈԳԵՐԸ

Հրաւէր կ'ըլլայ ինծ, եգիպտահայ կեանքի մասին, պարբերաբար գրել «Յառաջ»ին։ Դժուարին աշխատանք, որովհետեւ, անաչառ պարտաւորուած պիտի ըլլամ մեր ներքին ցաւերը ցուցադրելու «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, որոնք հաւանաբար պիտի սպասէին սրտապնդիչ լուրեր շրջանէ մը որ մեր հնագոյն եւ բարգաւաճ գաղութներէն մէկն է։

Եգիպտոսի մէջ ունինք զոյգ առաջնորդարաններ մէկ առաջնորդով կառավարուած։ Այդ զոյգ կեդրոններն են Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, որոնց իւրաքանչիւրը ունի իր Թեմական, Քաղաքական Ժողովներն ու ստորադաս մարմինները։ Տիրող Վարչական Հրահանգին համաձայն, երկու քաղաքներուն Թեմականները պարտաւոր են տարին գէթ մէկ անգամ լիագումար նիստ գումարելու, ամբողջ գաղութը շահագրգռող հարցերով զբաղելու համար։ Այս վերջին երկու տասնամեակի ընթացքին, Թեմականի համագումար նիստեր հազիւ քանի մը անգամ տեղի ունեցած են։ Վերջինը գումարուեցաւ 1930ի վերջերը, կաթողիկոսական պատգամաւորի ընտրութեան եւ քանի մը կարեւոր հարցերու լուծման համար։

Երկու քաղաքներու Թեմական Ժողովները պարբերաբար կը գումարուին տեղական հարցերը լուծելու, Քաղաք. Ժողովի հաշուետուութեան եւ Նորի ընտրութեան համար։ Անցեալ յունիսին Գահիրէի Թեմականը լրացուեցաւ մասնակի ընտրութեամբ եւ անկէ ի վեր կանոնաւորաբար նիստեր կը գումարուին։ Իսկ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ուր «պլոք» կոչուած խայտառակէտ մարմինը ի գին ամէն զոհողութեան, յաջողեցաւ՝ 1929ի Թեմական ապօրինի ընտրութեանց շնորհիւ՝ մեծամասնութիւն ձեռք բերել ու ինքզինքը վաւերացնելով գործի անցնիլ, հազիւ մէկ տարի կրցաւ կանոնաւոր նիստեր գումարել եւ աշա «պլոք»ի ծոցին մէջ պառակտումը սկսաւ։ Փոխադարձ ամբաստանութիւններ իրարու հասցէին, ծեծկռտուք։ Առաջնորդարանի վրայ յարձակում եւն. յաջորդեցին իրարու եւ եգիպտական դատարանները տարիէ մը ի վեր պլոքի դատերով կը զբաղին։

Այսօր Աղեքսանդրիոյ մէջ ազգային իշխանութիւն չկայ։ Ութը ամիսէ ի վեր Թեմականը նիստ չի գումարեր. իսկ Քաղաքականը հինգ ամիս է որ հրաժարած է։ Բոլոր գործերը կը վարեն առաջնորդական փոխանորդն ու առաջնորդարանի դիւանապետը։ Ազգային սնտուկը շատ նեղ տագնապ կ'անցընէ։ Դպրոցի ու առաջնորդարանի պաշտօնէութեան թոշակները ամիսներէ ի վեր անվճար կը մնան։ Դպրոցի տնօրէն՝ Գ. Գլինեանը, որ հեռաւոր Թաւրիզներէն լաւագոյն երազներով ճամբայ ինկաւ Եգիպտոս գալու, անել կացութեան մը մատնուած է։

Քաղաք. Ժողովի ստորադաս միւս մարմիններն ալ քայքայուած են։ Դպրոցն ու եկեղեցին մնացեր են անտէր ու երեսի վրայ։

Թորգոմ Եպսկ. քանիցս Աղեքսանդրիա մեկնեցաւ Թեմականի իրար բզկտող «պլոքի» երեսփոխանները իրարու հետ հաշտեցնելու, Թեմականի նիստ մը գումարելու և նոր Քաղաք. Ժողով մը ընտրելու համար. բայց իր բոլոր ձեռնարկները անյաջող անցան ու արդիւնք մը չտուին։ Վերջին անգամ փորձեց համոզել «պլոքի» երեսփոխանները որ խմբովին հրաժարին եւ նոր ընտրութիւն կատարուի, բայց այդ ալ ապարդիւն անցաւ, որովհետեւ հրաշքով մը հազիւ յաջողած են անոնք այդ աթոռներուն տիրանալ եւ անոնցմէ բաժնուիլ երբեք ցանկալի չէ իրենց,

Մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ այս անբարձալի կացութիւնը. ոչ ոք գիտէ։ Առաջնորդը կարծես յուսահատած է Աղեքսանդրիայէն եւ անունն անգամ լսել չուզեր։ Ան՝ անհամբերութեամբ կը սպասէ յունիսին, Եւրոպա մեկնելու՝ իբրեւ Կաթողիկոսական պատուիրակ՝ իր պաշտօնին ձեռնարկելու համար։ Վերջերս յաճախ կը կրկնէ արդէն, թէ մտադիր է մեկնիլ Եգիպտոսէն եւ հրաժարիլ առաջնորդական պաշտօնէն։ Հաւանաբար Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութեան ելքին կը սպասէ, իր դիրքը ճշդելու համար։

Գահիրէն, ինչպէս քիչ վերը ըսի, յունիսի ընտրութենէն ասդին, բաղդատաբար աւելի կանոնաւոր ընթացք մը ստացեր է։ Սկիզբները Քաղաքական Ժողովի կազմութեան շուրջ տենդոտ պայքար մը բացուեցաւ, բայց քանի մը ամիս վերջ կիրքերը մեղմացան եւ գէշ աղէկ գործերով կ'ընթանան։

Լրացած Թեմական Ժողովը իր մէջէն քննիչ յանձնաժողով մը ընտրեց անցեալ տարի հրաժարած Քաղաքականի հաշիւները քննելու համար։ Այս մարմինը իր հաշուեքննութեան ընթացքին, կը պատրաստուի ձեռք զարնել նախ վերջին տասնամեայ 1920-1930ի հաշիւներուն եւ երկարատեւ աշխատութենէ մը յետոյ, բազմակողմանի տեղեկագիր մը կը ներկայացնէ Թեմական Ժողովին՝ Առաջնորդարանի հաշուական վիճակը պատկերացնող։ Նախորդ Քաղաք. Ժողովի ատենապետը անակնկալի եկած հաշուեքննիչի տեղեկագրէն, իր կողմէ ընդարձակ պատասխան մը կը ներկայացնէ Ժողովին։ Քննիչ Յանձնախումբը իր կարգին կը ստիպուի վերլուծման ենթարկել հրաժարեալ ատենապետի պատասխանը եւ թիւերով ու փաստերով կը ներկայացնէ երկրորդ տեղեկագիր մը։

Քննիչ Յանձնաժողովը հաստատելէ ետք թէ Գահիրէի Առաջնորդարանը շնորհիւ եկող գացող վարչութեանց յոռի մատակարարութեան, մօտաւորապէս 11 հազար ոսկիի պատկառելի պարտք մը ունի, կ'եզրակացնէ.

— «Թող ներուի մեզ, երբ այս տխուր իրականութեան առջեւ յանձնախումբս կը հարկադրուի կրկնել իր սա հաստատումները.—

1.— Թէ՝ եկող գացող Վարչութիւնները իրենց պիւտճէի սահմաններէն դուրս աւելի կամ նուազ չափով յաւելեալ ծախքեր ըրած են։

2.— Թէ՝ որոշ նպատակներու յատկացուած գումարներ ծախսուած են այլ նպատակներու։

3.— Թէ՝ այդ պարտքերու ծնունդէն մինչեւ օրս, այսինքն վերջին 15—20 տարիներու ընթացքին, իրերայաջորդ վարչութիւնները հետզհետէ բարձրացուցած են այս ներքին պարտքերը, փոխանակ խղճահարութեամբ այդ ծանրութիւնները թեթեւցնելու համար դրական փորձ մը կատարելու»։

Այս 11 հազար ոսկիի պարտքէն դուրս, տեղեկագրէն կ'իմանանք որ 1920—1930ի ընթացքին, 18.833 եգ. ոսկիի զեղչեր կատարուած են վարձակալներու գիներուն վրայ, եւ 16500 ոսկիի պահանջք ունի Տելկայի եւ Շէյխ Էպճանի ագարակներու վարձակալներէն, որոնք ոչ մէկ լուրջ երաշխիք կը ներկայացնեն ի փոխարէն իրենց պարտքին։

Ամփոփելով քննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը, կը գտնենք որ 10 տարուան ընթացքին 18833 ոսկի բոլորովին կորսուած է, կորսուածի ենթակայ է 16500 ոսկի եւ պարտք ունին 10879 ոսկի, համագումար 46.212 եգ. ոսկի։

Հոս տեղն է շեշտել, թէ տարիներու ընթացքին, երբ առաջնորդարանի յոռի մատակարարութեան շուրջ քննադատութիւններ կ'ըլլային, օրուան քաղաք. ժողովները անպատկառօրէն կը յայտարարէին թէ՝ առաջնորդարանը ոչ մէկ պարտք ունի, եւ թէ ազգային կալուածներու մատակարարութիւնը վստահելի անձերու ձեռքը կը գտնուի։

Նոյնիսկ գտնուեցաւ Վարչութիւն մը,— Թէքէեանի ատենապետած Քաղաք. Ժողովը— որ յանդգնութիւն ունեցաւ սպառնալու, թէ դատարանի առջեւ պիտի քաշուին «Ժողովրդային յանձնախումբ»ի անուան տակ գործողները, եւ հրաւէր կարդաց որ իրենց անուններովը հրապարակ գան Առաջնորդարանի պարտքերուն շուրջ հրապարակը աղմկող գրգռիչները։ Եւ երբ Ժողովրդային Յանձնախումբին անդամները իրենց իսկ անուններով հրապարակ եկան եւ նետուած ձեռնոցը վերցուցին, պոռոտախօս ատենապետը լեզուն կծկեց...ու տեղը նստաւ, քիչ վերջ՝ իր շունչը Փարիզ առնելով։

Հիմա որ Թեմականի բեմէն կը հաղորդուին ու պաշտօնական բերաններէ փաստերովը հաստատուին Առաջնորդարանի կորուստներն ու պարտքերը, ի՞նչ պատասխան ունին երեկի փարիզներն ու անոնց պաշտօնական փաստաբանները...

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԹՈՒԹՔ

Գարուն է։

Ծաղկող պարտէզներէն կամ շուկայէն տուն կը մտնեն լոլիկը (թամաթէս), սմբուկը, պղպեղը. Ու երբ թութերը կը հասուննան պարտէզներուն մէջ, ուրիշ տեսակ թութ մըն ալ կը հասուննայ մարդոց վրայ։

Ու մարդիկ փողոցներուն մէջ կը պտտին լայն բանալով իրենց ոտքերը։ Անոնց քալուածքը տարօրինակ ձեւ մը կը ստանայ։ Քիչ մը կը ծռեն իրենց մէջքը, դէմքին վրայ արտայայտութիւն մը ցաւի եւ եւ զգուշութեան, մանուկի պէս կարճ քայլեր կ'առնեն՝ բայց սրունքները իրարմէ բնականէն աւելի հեռացուցած։ Երբ նստելու ըլլան, կարծես դատապարտուած ըլլային փուշի վրայ նստելու, դէմքին վրայ ցաւի մը խոր ծամածռութիւնով եւ հիւանդի մը զգուշաւորութեամբ՝ աթոռէն կը բռնեն ու այնպէս կը նստին, առանց զսպելու ճիչ մը կամ ցաւի երկար աղաղակ մը։

Բժիշկները այս քալուածքէն իսկ կը ճանչնան իրենց հիւանդները։ Թութք ունին, կ'ըսեն։

Հասկցա՞ք թէ ի՛նչ է թութքը։

Մեր ժողովուրդը «մայասըլ» կ'ըսէ, բայց սակայն սխալ բացատրութիւն մըն է։ Երբ այս հիւանդութիւնը բարդութեան կը հասնի եւ տեսակ մը արիւնահոսութիւն կը պատահի, մեր ժողովուրդը կը կարծէ թէ միայն այդ ատեն է որ «մայասըլ»ը սկսած է եւ արիւներթութեան այդ երեւոյթը կը շփոթէ տեռատեսութեան հետ։ (Կը յիշէ՞ք, կին մը, որ տեռատեսութիւն ունէր, երբ Յիսուսի քղանցքին դպաւ, կ'ըսէ Աւետարանը, արիւնը դադրեցաւ,— կը նշանակէ թէ, թութք չէր այդ)։ Ընդհակառակն, հիւանդութիւնը կը սկսի կանուխ, երբ թութերը կազմուած են, այսինքն հաստ աղիքին բերանը մանր շիթեր, ուռած փոքրիկ տոպրակներ կ'երեւին։ Կը կարծեմ թէ այդ փոքրիկ շիթերուն ձեւը թութի մը աչքերուն նմանելուն համար է որ «թութք» կոչուած է «մայասըլ»ը մեր բժշկական գրականութեան մէջ։ Ֆրանսերէնը՝ hémorroides որ յունարէնէ առնուած երկու բառերով բարդութիւն մըն է, սխալ կ'արտայայտէ այս հիւանդութիւնը, որովհետեւ թութքը իրականին մէջ սրբանին շուրջ գտնուած սեւ երակներուն ուռելն է։ Տեսակ մը լայներակութիւն (varice)։

Արդ, ի՛նչ բան պատճառ կը դառնայ սրբանային այդ լայներակութեան, զոր թութք կը կոչենք մենք եւ ժողովուրդը՝ «մայասըլ»։

1.— Նախ պէտք է գիտնալ թէ թութքի ամէն ենթակայ լեարդի հիւանդութիւն ունի։ Այդ հիւանդութիւնը ենթակային կը սպրդի անգիտութիւն։ Անոր կարեւոր պատճառն մը, որ ապլիկելով արեան պատուաս շրջանը սրբանին շուրջը, կ'ուռեցնէ սեւ երակները։ Նոյնպէս մարդիկ եւս այս նոյն մեքենական պատճառով կը դատապարտուին թութքի։ Եւ հասկնալի է, որ յղի կիներն ալ թութք կ'ունենան մինչեւ իրենց ծննդաբերութիւնը կամ դեռ մինչեւ աւելի ուշ։ Մանրաշարժները եւս, որոնք երբեք մարմնամարզ չեն կատարեր, թութք կ'ունենան ուշ կամ կանուխ։ Կ'ըսեն թէ ժառանգական է, բայց այս բառով պէտք չէ հասկնալ թէ թութքը ունի պատճառ մը մանրէ, զոր կը փոխանցէ իր զաւակին։ Ո՛չ, ժառանգական է այն իմաստով միայն, որ հայր մը իր զաւկին կուտայ երակներու նոյն կերպասը, զոր ունէր ինք։ Ընդհանրապէս երակային այդ կերպասը հիւսուած է առաձգական թելերու անբնական հարստութեամբ։ Ինչպէս որ մեքենական պատճառներու տակ երակը կ'ուռի կամ կը լայննայ։ Այդ տրամադրութեան կը նպաստէ նաեւ արեան բնախօսական վիճակը։ Երբ երակներուն պատերուն դէմ կը շատնայ արեան ճնշումը, բնական է որ երակը տեղի պիտի տայ ի վերջոյ լայննալով։

2.— Յետոյ պէտք է գիտնալ թէ այրերը աւելի շատ ենթակայ են թութքի քան կիները։ Պատճառը չեն գիտեր։ Դարձեալ թութք կ'ունենան միայն չափահասները, 25-40 տարեկան մարդիկ, եւ մանուկները՝ ոչ։ Պատճառը դարձեալ չեն գիտեր։ Եւ կը զարմանամ, որ կիներն ու մանուկները առաձգական հիւսուածքով աւելի օժտուած են, սակայն այրերէն եւ չափահասներէն նուազ թութք կ'ունենան։

3.— Սնունդը եւս մեծապէս կ'ազդէ թութքին կազմութեան։ Ճաշակերները, հարուստ սննդառութեան մը սիրահար մարդիկ թութք կ'ունենան յաճախ։ Վերջապէս բոլոր այն ուտելիքները, որոնք arthritisme կուտան, թութք կը շինեն։ Մասնաւորաբար լոլիկը, պղպեղը, սմբուկը կը բորբոքեն թութքը։

* * *

Նկարագրութիւն թութքին։

Երեք ձեւով կ'ըլլայ։ Թութքերը կը կազմուին դուրսը, շատ ներսը կամ այդ երկուքին մէջտեղը։

Ենթական տհաճութիւն կը զգայ ինքզինք, սրտաբացէն վերադարձին իսկ կը կարծէ թէ դեռ «պէտք ունի»։ Կ'երթայ, քիչ մը կը սպասէ, բայց չի հանգչիր։ Այդ «կեղծ պէտքը» կը խաբէ զինք, տեսակ մը զգայութիւն իր ուշադրութիւնը կը գրաւէ եւ «կեղծ պէտքին» մասին խորհիլ կուտայ։ Բան մը կայ ներսը, ինչո՞ւ դուրս չելլեր։ Կը ջղայնոտի, կը քալէ կ'երթայ, ուշադրութիւնը կ'ուզէ խաբել, ուրիշ բաներով կը զբաղի, բայց միտքը միշտ իր «ետին է»։ Յետոյ քերուըտուք մը, անպիտան քերուըտուք մը։ Հանգիստ չի ձգեր զինք այդ քերուըտուքը, չուզեր քերել, բայց ի՞նչպէս չքերէ, եւ ի՞նչպէս քերէ։ Օր մըն ալ, — աղի կծու աղցան մը կ'ուտէ, ախորժակով եւ շնորհքով կանանչ պղպեղ, եթէ կ'ուզէք կարմիր պղպեղ մը կ'ուտէ,— յանկարծ կը զգայ որ քերուըտուքը կը շատնայ, «կը կատղի», եւ այս անգամ կը զգայ որ տակը տաքցած է։ Կը սկսի անտանելի ցաւ մը։ Մատներով կը շօշափէ եւ կը հասկնայ, որ տաք կակուղ ու թաց շիթեր կան, թութի պէս, խաղողահատիկի պէս։ Ինչպէ՜ս կը ցաւին, որ ենթական երդում կ'ընէ այլեւս չմտածել աղիքները պարպելու մասին։ Բայց ո՞վ կրնայ դիմանալ, «տուր պէտքո»ին զգայնութիւնը ամէն ժամ սրտաբնոց կը կանչէ, իսկ ցաւը սրտաբացէն կը հեռացնէ զինք։ Երթայ՝ չըլլար, չերթայ բնաւ չըլլար։ Ակռաները կը կճրտէ եւ — եա ի՛նչ գիտնամ— բերան մը կը հայհոյէ, սիրտը հովացնելու համար գոնէ։

Բորբոքումը կը սաստկանայ եւ յանկարծ շիթ մը կը պայթի։ Այդ պահուն է, որ արիւնը կը հոսի։ Բարդութիւնները ասկից ետքն է որ կը սկսին։ Ու եթէ նոյնիսկ բարդութիւն մը չպատահի, այսպէս արիւն կորսնցնելով՝ ենթական կը հիւծի, կը նիհարնայ, կաշի կը դառնայ։ Բարեբախտաբար բորբոքման այս երեւոյթը կը տեւէ 3 4 օր, յետոյ կը մարի այս տաք հրաբուխը, պարբերաբար գալու պայմանով։

∴

Ի՛նչպէս պէտք է դարմանել։

1.—Երբ բորբոքած են շիթերը.— Նստիլ տաք ջուրի մէջ, գրել (հօքնա) տաք ջուրով, տղրուկ սրբանին եզերքը (բայց երբեք շիթերուն վրայ), ամոքիչ օծանելիքներ։

2.— Երբ դադրած է բորբոքումը.— Գործողութեան երթալ, եթէ արիւնահոսութիւնը եւ ներս չմտնող շիթերուն մեծութիւնը վտանգ կը ներշնչէ բժիշկին։ Դժբախտաբար, գործողութենէ յետոյ դարձեալ կը կազմուին նոյն այդ շիթերը (մեծ), եթէ տնտեսութիւն ենթական զգուշական միջոցներ ձեռք չառնէ։ Մեղքը կերպասինն է։ Հիմա կայ նոր մեթոտ մը, ներարկում երակին մէջ, չորցնելու համար շիթերը։

3.— Զգուշական միջոցներ.— Նախ հոգ տանիլ սնունդին,— արգիլուած են լոլիկ (տոմաթէս), սմբուկ (փաթլիճան), պղպեղ (կարմիր կամ կանանչ), համեմ (սալչա), մանանեխ (խարտալ), թթինջուկ (քուզու գուլաղը), աղի ձուկ, հաւկիթ, ապուխտ, երշիկ, քացախ, աղցան (թուրշու), եւ բոլոր տապկուած ուտելիքները։ Միս, թէյ, սուրճ, պահածոյ ուտելիքներ։

Ինչպէս կը տեսնուի, կարգ. մը կանանչեղէններ թութք կը պատճառեն։ Ահա թէ ինչո՛ւ թութքը յաճախադէպ կը դառնայ գարնան եղանակին։

Երկրորդ փորը միշտ կակուղ պահել, սրտաբնոց երթալ միայն իրիկունները, որպէսզի գիշերը ոչ միայն արիւնախառնուած տեղի չունենայ սրբանին շուրջ, այլ շիթերը ներս մտնելէ ետքը իրենց տեղ շինեն եւ այլեւս դուրս չելլեն։ Փորը կակուղ պահելու համար ալ, գործածել պտուղներ չեփուած եւ կեղեւով։ Միայն սալորն ու թուզը՝ եփած ձեւով։

Ջի կամ հեծիլանիւ չնստիլ։ Մարզանք եւ լողանք կատարել։

Բժ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿ. ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ. (Կ. Թ.).— Նախ անգլիական աղը առնել, 3 ժամ յետոյ գրելս ընել։ Այնուհետեւ իբրեւ փորը կակուղ պահող դեղ գործածել purgaaol daguinը (ամէն իրիկուն 1 հատ, առաջին իրիկունը 2 հատ), կամ huile de Paraffine ամէն իրիկուն ապուրի 1 դգալ։ Ուտել սալորի եւ թուզի խօշաֆ, առատ, եւ բոլոր պտուղները չեփած, կեղեւով։ Բանջարեղէն առատ։ Ցայկուած բան չուտել, միսէն քիչ մը հրաժարիլ։ Առտուները գաւաթ մը պաղ ջուր խմել ծոմ բերնով։

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Ժ. Ց.).— Նամակով մը գրած եմ թեփին, ցեցին ու կարտանի ընկերոջ մասին։

ԼԻՈՆ. (Փ. Ս.).— Հաւանաբար քիթէդ է եւ պատճառը «միսը», որուն մասին գրած եմ յօդուածով մը այստեղ։ Ամէն պարագայի, լաւ է որ երթաս բժիշկի մը մօտ եւ ընդհանուր քննութիւն մը պահանջես։

ՍՈՖԻԱ. (Ս. Ն.).— Հիւանդութիւնը «պորտին» տեղը ըըլլայէն չէ, հին բան է, պատասխանը ղրկեցի այսօր, ներփակելով շողաքննութեանդ արդիւնքները։

ԼԻՈՆ. (Մ. Հ.).— Երբ ձեռքիս տակ ունենամ, կը ղրկեմ, փաբրիգի Հ. կարմիր խաչի բուժարանն ալ ստացած է նամակդ, ջունէյին, ապսպրուեցաւ։ կը ղրկուի։

ԹՈՒՆՈՒԶ. (Վ. Ն.).— Ա՛յ տղայ, երբ վիրաբոյժին նշդրակին տակ կը մտնես, ի՞նչ օգուտ կ'ունենայ իմ կարծիքս։ Անպայման գործողութիւն, լաւ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Ն. Զ.).— Ահա թութքի մասին, բայց ձեր գրածէն կը հասկնամ որ ցիցդ ճամբու մը կը հետեւիս։

ՎԷՅՐՈՒԹ. (Կ. Գ.).— Կը կարծեմ թէ thyroideի եւ ovaireի extraitները մեծ օգուտ կրնան ունենալ։

ՅՈՆԿՐԱՍ. (Յ. Փ.).— Ռէքլամներէն զգուշացէք։ Ձեր նկար... գրութեան մէջ մտահոգութ... ի՞նչ պատճառ կայ. Աղա... պէտք չկայ։

ԱՐԷՆՈՒԻՆ.— Նամակով ... դրուած պատասխաններն ... կուած են նամակով։ Այլ ... հարցում չկայ։ Այսուհետեւ ... նոր հարցումներ կը խնդր... չղրկել։ Ճամբորդութեան պատճառով դէպի Եւրոպա ... բժշկական ասուլիսներն ու Նա... մակատուփը կը դադրեցն... առժամապէս։

Շ. Ա.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԼՋՐԻԱՑԷՆ

ՄԵՆՔ ԱԼ ՏՕՆԵՑԻՆՔ ԱՊՐԻԼ 11Ը

Ժողովուրդ էինք. Ցաւ...
ռական դարձանք...
Կուլուողներ էինք. ...
սողներ դարձանք...
ԱՆՆՈՒՆ

ՊԼԻՍ (Սեփ. Թղթ.).— ... 25ի շաբաթ երեկոյ Պոլսոյ ... «Ըմի-Ուէլոնի» սրահը հաւաքուած ... բազմութիւնը եկեր էր իր յարգանքի բաժինը բերելու Անշուշտ ... բազմութիւնը որ կը լեցնէ մեծ ... զաքներու սրահները։

Հոս ցորենի հասկիններու ... է հայ թափառականը, ցրուած ... տին անդին, ու այդ իրիկուն ... շնչուած մեռելներու ոգեկոչ ... էր իր յանգանքը ընծայելու։

Ու երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բոլորս արծուի թեւեր առած ... դէպի հայրենական ... թեան տաճարը։

Բեմը բոլորովին սեւ հագած ... կատը «Ցարգանք քեզ նահատակ ժողովուրդ», երկու կողմերը՝ ... տակ մասուցականներու, ... նիւրներ, մէջտեղը ... դոյնը՝ սեւերով ծածկուած, ... վրայ դագաղ մը, որուն շուրջը փոքրիկներ կ'աղօթեն ... պէս, փոքրիկներ՝ որոնց ... բենի լեզուն դժուարաւ ... նեն... Շուրջը հայկական նահատակութեան անունով կոթողներ, ... մոմերու պլպլացող լոյսը։ ... զիրը կը հնչեցնէ ... պետի «Տէր Ողորմեա»ն ... գրուի յանկարծ։ Յետոյ ... Օր. Ա. Արզումանեան կ'արտասանէ «Ուխտի եմ եկած»։

Գ. Փ. Գազանճեան քաղցր ... քով պարզեց տօնին իմաստը ... բացաւ թուրք բռնակալութեան ... բարբարոս ձգտումներուն վրայ, ... տեց Թալէաթներու եւ Էնվէրներու վախճանը, եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել ... նահատակներու յիշատակը։

Գ. Գ. Ալաճոզեանի ... թեամբ, եւ իր ... Մայր Հայաստանի ողբերգը ... պատկերով, աւելի ազդեց ... հոգիներուն վրայ։

Օր. Թ. Գազանճեան Մայր Հայաստանի ողբերգով լալագին ... ըը, ապրեցուց խոր յուզումով ... ինկաւ ուժասպառ կրկնելով ... յաստանի արեւը պիտի ծագի, ... ծագի՛»։ Այս միջոցին ... Թափառական աշուղը ... Ա. Չօպանեանի «Մայր Հայաստանին» կ'արտասանէր Գ. Ա. Դաբասեան, իսկ խորէն կ'երգուէր ... ռեղ ամպերը»։

Դիլետանտական բաժինը ... էր եւ օրուան պատշաճ ... բոնեանի «Աշուղը» արտասանեց ... Ա. Գաղանճեան, «Ցարգանք ... Գ. Ներգիզեան, «Քնիր իմ ... կենդանի պատկերով երգեց Օր. ... Արզումանեան, ... փոքրիկն Հայկազ ... «Մինչ ե՞րբ», հակառակ ... լեզուի պակասութեան ... Գ. ... եան՝ Թումանեանէն ... Գ.Ներգիզեան՝ մեներգ մը «... տան», եւլն.։

Զ. Ե. Որբերու Մարսէյլի ... նախկին անդամներէն Գ. ... մանեան խօսեցաւ օրուան ...

— Ձեզ ուզեր որ լացի ... լալ այսօր, չեմ ուզեր որ ... թեան արցունքը թափի ... թիչներու վրայէն, ամա ...

ՌՈՒՍ ԴՊՐՈՑԸ ԿԸ ՊԱՏՐԷՆ

...Երբ ընդունելութիւնը լրանալուն ... կը պատրաստուի ծննդին, ... կը տեսնէ որ անծանօթ- ... պատուած են ինքնաշարժին ... կարմիր դրօշը եւ տեղը քուրջ ... խոնաւ. Փօթիւնձքին կը բողոքէ ... ոստիկանապետին, եռ դէպքին վայրը ... ոստիկանապետին, որ կը խոս- ... գտնել արդէն հնչինակը ... խօսքէն պատմել զոյն։

ՈՒՍԱՆՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Գաղութիս մէջ չկայ որեւէ ազգօգուտ միութիւն մը, բացի վերջերս նոր կազմուած Հ. Ց. Դաշնակցութեան «Վազգէն» խումբէն, որ աշխուժով գործի սկսած է, եւ շուտով պիտի կրնայ իր անդամներուն թիւը կրկնապատկել, ինչպէս 1927 թուականին։ Խումբին առաջին դասախօսական ժողովը տեղի ունեցաւ այս կիրակի, Ներկայութեամբ ընկեր Անտրէի որ խօսեցաւ Դաշնակցութեան գործունէութեան մասին, սկսած 1890 թուականներէն մինչեւ Հանրապետութեան օրերը։ Ծեւոյ ծանրացաւ Դաշնակցութեան ներկայիս կատարած գործին մասին, մեր ազգային-քաղաքական պահանջներուն, եւն.։ Հայը նիւթապէս թէ ֆիզիքապէս կրած է, մեր ամէնէն ոխերիմներարաւոր թշնամիին Թուրքին հարուածներըայս արդէն բաւական է որպէսզի հայ ժողովուրդը համակրի այդ շարժումին։

Վերջացնելով ընկեր դասախօսը բաւ ընկերներուն, թէ այս կուսակցութիւնը մեզմէ կը պահանջէ զոհաբերութիւն։ Եւ ապացոյց բերաւ այն փաստը թէ մեր անմահ հիմնադիրը իր խոկ ձեռքով պատրաստեց Նըլսըրցի գաղանին ծաղափորձը, ուրուն եւ արիաբար զոհ գնաց Վիտոշի բարձունքներուն վրայ։ Ուրեմն օրինակ առնենք մեր մեծ ընկերոջմէ, եւ գիտնանք բարձրանալ զոհի սեղանին վրայ հարկ եղած պարագային, եւ անպայման կը հասնինք մեր նպատակին։

«Վազգէն» խումբի ընկերները պէտք է յարատեւ գործի լծուին, գաղութին մէջ ստեղծելու համար հայկական մթնոլորտ, եւ ամէն ջանք ի գործ պէտք է դնեն, այլասերման վտանգներուն դէմ պայքարելու համար։

ՑԱՐՕ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԶԱՐԹՕՆՔ»

ԼԻՈՆ.—Լիոնահայ գաղութը այս տարի նոր շարժումներ ունի, նոր ծոցեր. Նոր միութիւններ մխիթարական ձեւ կ'առնեն, ծեղի յոյսեր կուտան։ Ահա «Զարթօնք» մշակութային միութիւն մըն ալ։

«Զարթօնք»ը որ կազմուած է այս տարուան սկիզբը, ունի 30է աւելի անդամներ, որոնք բոլորն ալ նկատուած են այս գաղութին մէջ քիչ թէ շատ ծառայելու, ձեւելու, կաղմակերպելու կարող անձեր։ Միութիւնը կենալով չէզոք գիրքի մը վրայ, կազմած է, հայ մշակոյթին արժէքը ճանչնալու եւ ճանչցնելու իր որոշ ծրագիրը։ Ունի վարչական կազմը եւ արդէն սկսած է իր գործին, իր շարք մը դասախօսութիւններուն։

Առաջին դասախօսը եղաւ Գ. Վ. Զուլլերեան, որ խօսեցաւ երկու շաբաթ առաջ Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»ու մասին։

Դասախօսութենէն վերջ եղան վիճաբանութիւններ։

Վիճաբանութիւններէն վերջ, դասախօսը Գ. Վ. Զուլլերեան առնելով բոլորին միտքերն ու կարծիքները, իր եզրակացութիւնը ըրաւ գործին մէջ դնելով հեղինակին անձն ու անձնաւորութիւնը։ Եւ ծաղթեց որ դասախօսութեան նիւթը խթան մը ըլլայ բոլոր ներկաներուն, որպէսզի հեղինակին անհերքելի տաղանդին հզօր կարողութիւնը պրպտեն իր միւս գործերուն մէջ ալ, զայն իրապէս ճանչնալու համար։

Ֆարզակ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ

ՎԻԷՆ, 29 Ապրիլ.— Եւրոպայի մէջ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը իր մասնաճիւղերը չէր կազմած տակաւին, երբ տեղւոյս մէջ Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը գոյութիւն ունէր, եւ ազգօգուտ ձեռնարկներ կը կատարէր։ Անոր գործունէութեան մասին, ժամանակին «Յառաջ»ի էջերուն մէջ գրուած է արդէն։ 1926-27ին երբ հայ գաղութը կը սկսէր շատնալ, տեղւոյս հայուհիներուն մէջ կային որ Պոլիս եւ այլուր եղած էին Կարմիր Խաչի անդամ։ Անոնք գեղեցիկ գաղափարը յղացան Կ. Խաչ մը կազմել Վիէնի մէջ, եւ տասնեակէ մը աւելի տիկիններ, միանալով եւ ձեռք ձեռքի տալով կը կազմեն Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը եւ կը սկսին գործի։ Մէկ մէկուկէս տարի գործելէ վերջ, ոչինչ պատճառներով, այս միութեան կապը կը թուլնայ, եւ գրեթէ լուծուած վիճակ մը կ'ունենայ։ Եւ արդէն 1928ի սկիզբները ենք։ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը Ֆրանսայի մէջ սկսած էր մասնաճիւղեր կազմել գաւառներու մէջ, եւ նոյնպէս չէր կրնար Վիէնը իր աչքէն վրիպեցնել, եւ անմիջապէս հոս ալ կը կազմուի նոյն անունով մասնաճիւղ մը, Կ. Խաչի հին անդամուհիները կը հաւաքուին եւ բաւական թիւով նորեր, մօտ 20-25 անդամներով կրկին կը սկսի գործի. մէկ տարիի չափ հոանդուն կերպով կը գործէ։ Եւ ահա կրկին թուլութիւն։

Այդ առնենք ի վեր, գրեթէ երբեք դրական ձեռնարկ մը չէր եղած վերակազմելու համար, բայց շատերուն մտահոգութիւն էր պատճառած եւ այս վերջերս, կրկին վերակազմելու հարցեր ծագեցան։ Մանաւանդ, որ տեղւոյս մէջ, բոլոր քաղաքական կազմակերպութիւններէն կորիզներ կան, նոյնպէս Հայր. Միութիւններ, նաեւ մարզական միութիւններ եւայլն։

Եւ այս բոլորին քով ինչո՞ւ համար Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը իր մասնաճիւղը չպիտի ունենար, եւ գաղութին մաս մը հոգերով չպիտի զբաղէր։

Վերջապէս Կրընոպլէն այս գործով եկաւ Օր. Հ. Մ. որ խորհրդակցութենէ մը վերջ, երկրորդ այցելութեան մը ընթացքին հրաւիրեց տասնեակ մը տիկիններ եւ օրիորդներ, մաս մը հին անդամուհիներէն եւ մաս մըն ալ նորեր, նոյն օրը վերակազմեցին տեղւոյս Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը։ Ընտրուեցաւ ամսական վարչութիւն մը 5 հոգիէ բաղկացած։ Ամսոյս 25ին ընդհ. անդամական ժողով մը ունեցան օրակարգ ունենալով Կ. Խաչի քառասնամեակի հանդէսը։

Որոշուեցաւ անմիջապէս ձեռնարկել 20ամեակի հանդէսին, այլ նորքնապէս լաւ մը կազմակերպուելէ յետոյ, փոքրիկ երեկոյթ մը սարքել եւ մասնաճիւղին վերակազմութիւնը յայտնել ժողովուրդին։ Եւ անկէց վերջ 20ամեակի մասին խորհիլ։ Ներկայիս մեր մասնաճիւղը ունի տասը անդամուհիներ։

Ն. Ի.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլ 26ին Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցաւ ընդհ. նահատակաց տօնը։ Առաւօտեան կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն որուն ներկայ եղան նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ սկաուտները կարգապահ շարքերով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութեան կողմէ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը դրուեցաւ յատկապէս պատրաստուած մահարձանին վրայ։

∴ Ռումէն եւ հայ սկաուտներու փոխ-յարաբերութիւնները մտած են իրենց բնական ընթացքին մէջ։ Մօտ օրէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական կազմը կը վաւերացուի Ռումէն սկաուտներու կեդրոնէն։

∴ Ապրիլ 26ին տեղական մասնաճիւղին սկաուտները եկեղեցւոյ արարողութեանց աւարտումէն յետոյ, առաջնորդութեան Հայոց գերեզմանատունը, ուր ծաղկեփունջ մը դրին Հայ Անծանօթ Զինուորի կիմ հողաթմբին վրայ։

Այս աւանդական պարտականութիւնը կատարելէ յետոյ, մեկնեցան մասնակցելու համար Ռումէն սկաուտներու ընտիր տրչումին, որ տեղի կ'ունենայ քաղաքիս մօտակայ մէկ ծառաստանին մէջ։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան միջամտութեամբ Պոլսոյ Բերա-Նոր-Շիշլի ֆութպոլի խումբը արդէն պայմանաւորուեցաւ քաղաքիս Ռումէն լաւագոյն խումբերէն «Unirieaꞌ»ի հետ ֆութպոլի մրցում մը համար։ Մրցումը հաւանական է որ տեղի ունենայ օգոստոսի վերջերը կամ սեպտեմբերի սկիզբը։

∴ Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութիւնը որոշած է կազմակերպել Ռումանիոյ շրջանի ընդհանուր մարզահանդէսը։ Գիտի. ժամանակին նաեւ Գալկարիայէն եւ Պոլսոյ Բերա Շիշլիէն մարզիկներ։

Պուքրէշի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը այս եղանակի իր հինգ պաշտօնական մրցումներէն երեքը ունեցաւ, որոնց արդիւնքը կարելի է բաւարար համարել։ Մնացած երկու մրցումներէն մէկը եթէ յաղթական դուրս գայ, կէտերու առաւելութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կ'անցնի երկրորդ կարգի խումբերու շարքը, ինչ որ հաւանական է։

Թղթակից

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Համայնավարները վերջերս տենդոտ գործունէութեան մը սկսած են Սէրէզի շրջանին մէջ։ Ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ համայնավար կեդր. կոմիտէն գործիչներ ղրկած է Արեւելեան Մակեդոնիա, գիւղերուն մէջ խռովութիւններ յարուցանելու համար։

Գրգռութիւնները մասնաւորաբար բուռն եղած են Նէօզքոփ գիւղին մէջ. տեղւոյն եկեղեցին զանգակատան վրայ կարմիր դրօշ պարզեր են։ Վասիլիոս Թուրթիս անունով անձանօթ մը ձերբակալուած է եւ պիտի աքսորուի։

Համայնավար շարժումը կը ղեկավարուէր Սելանիկէն եւ Աթէնքէն։ Համայնավար բջիջներ կազմուած էին Մավրոնիսայի, Կէնէքքոյ-Թարափ եւ ուրիշ գիւղերու մէջ։

Ոստիկանութիւնը տեղեկացած է նաեւ որ զէնք բաժնուած է կուսակցութեան հաւատարիմ տարրերուն։

Մակեդոնիոյ ոստիկան զինուորներու հրամանատարը ներքին նախարարին ուղղուած տեղեկագրով մը կը պահանջէ բարեփոխել ներկայ վարչաձեւին պաշտպանութեան օրէնքը, որպէսզի կարելի ըլլայ ի հարկին սահմանէն դուրս հանել վտանգաւոր տարրերը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպէս գրեր էինք, եգիպտական Վաֆտ եւ ազատական կուսակցութիւնները դաշնակցած՝ տապալելու համար Սըտգը փաշայի տիրապետութիւնը, որոշեր էին խմբովին երթալ թանթա, մղելու ընտրական պայքար։ Նահաս եւ Մահմուտ փաշաներու գլխաւորութեամբ, Վաֆտ եւ Ազատական կուսակցութեանց պատկանող 500 երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ խուժեցին Գահիրէի կայարանը, մտնելու համար թանթա մեկնող կառախումբը։ Բայց բախեցան ոստիկանական ուժերու որոնք կը պահպանէին կայարանին մուտքը։ Կռիւ տեղի ունեցաւ. վիրաւորուեցան 4 երեսփոխաններ եւ 2 ոստիկաններ։

Սակայն բազմաթիւ երեսփոխաններ յաջողեր էին մտնել մեկնող կառախումբին մէջ։ Բայց կառախումբը մեկնելէ քիչ յետոյ, կանգ առաւ դաշտին մէջ, ու այն կառքերը որոնց մէջ տեղ բռներ էին երեսփոխանները, անջատուելէ յետոյ շարքէն, ճամբան չարունակեց։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը այսօր կամ վաղը պիտի գումարուի։ Դեռ յայտնի չէ թէ արտակարգ նիստերու ընթացքին Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւն պիտի կատարուի՞ թէ ոչ։ Այս մասին քննութիւն կը կատարուի։ Հիմնական Օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը շրջանի մը համար կ'ընտրուի. այս պատճառով ալ կը մտածուի Հանրապետութեան Նախագահը ընտրել Նոյեմբերի նիստերուն։

Միւս կողմէ նկատելով որ Մայիսի գումարումը Նոյեմբերի նստաշրջանին արտակարգ նիստը է, անհրաժեշտ կը նկատուի որ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը նորոգուի այս գումարման մէջ։

Դատական Ցանձնաժողովի անդամները միաձայնութեամբ այն տեսակէտը ունին թէ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը այս արտակարգ գումարումին պէտք է նորոգել։ Այս տեսակէտը հիմնուած է այն իրողութեան վրայ որ Հանրապետութեան Նախագահը երեսփոխաններէն կ'ընտրուի։ Մուսթաֆա Քէմալ ալ երեսփոխան է, ուստի ժողովին հետ պէտք է նորոգուի նաեւ նախագահութիւնը։

Կասկած չկայ թէ Քէմալի պիտի յաջորդէ Քէմալ ինքը։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Աֆրիկեան Տրիպոլսէն կը հեռագրուի թէ հազարաւոր մահմետականներ հաւաքուեցան Տրիպոլսոյ ընդհ. հիւպատոսարանին առջեւ, բողոքելու համար իտալական կառավարութեանց կողմէ մահմետականներու վրայ գործուած խստութեանց դէմ։

Ցուցարարները ժերժած ըլլալով ցրուիլ, իտալական ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ։ Երկու երիտասարդ Արաբներ սպաննուեցան եւ երեսուն ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան։ Ոստիկան մը սպաննուեցաւ. 15 ոստիկաններ ալ վիրաւորուեցան։

ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Պոլսոյ փոխանակութեան յանձնաժողովի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, դրամական հատուցում ստանալու իրաւունքը ունեցող Պոլսեցիներու թիւը կը հասնէր 4000 հոգիի եւ կնքուած փոխառութեան հետ համեմատելով, իւրաքանչիւրին կ'իյնար 200 օսմ. ոսկիի գումար մը։ Այժմ այդ թիւը կը հասնի 8000ի, ալնպէս որ կէսի կ'իջնէ անձ գլուխ նախապէս հաշուուած գումարը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երբ Թերթերը գրեցին Սամուէլ Ֆայինի սպանութիւնը Սօֆիայի շրջակայքը, այն ատեն էր որ հասկցուեցաւ թէ բուն անունը Քրիստափոր Միքայէլեան է։

Այդ օրերուն Պելժիոյ մեր դեսպանատունը տեղեկութիւններ ուզած էր Պելճիքայի ընդհ. դատախազութենէն՝ Ժորիսի մասին։ Ահա պատճէնը ընդհ. դատախազին տեղեկագրութեան.

— «Ժորիս Շառլ Էտուար, ծնած է Անվէրսի մէջ՝ 1876 փետր. 11ին, հայրը՝ Ժէրար Ժան Ժորիս, մայրը՝ Քաթէրին Սանս։ Հօրենական տունը մնացած է մինչեւ 1900։ Մինչեւ այդ թուականը պաշտօնեայ էր Ֆօրխանի խանութին մէջ, 250 ֆր. ամսականով։ 1901ին Պոլիս գացած եւ հոն ամուսնացած է Օր. Քոռնէլի Նէլէնսի հետ, 1902 յուլիս 26ին, թէ ինք եւ թէ կինը դատական ո՛ր եւ է անցեալ չունին։

«Ժորիս Անվէրսի մէջ ճանչցուած է իբրեւ անիշխանական։ Արդէն իր ծանօթ... Բայց կը յայտարարէր թէ կուսակից չէ գործով կիրարկելու այդ գաղափարները։ Մինչեւ իր մեկնումը քարտուղարն էր «Առեւտրական պաշտօնեաներու «Ունիթաս»» ակումբին ուր լաւ վարքի ու բարքի տէր մէկը կը համարէին զինքը։ Այնպէս որ, չեն հաւատար թէ կրնայ մասնակից ըլլալ անիշխանական մահափորձի մը»։

Ինչպէս ըսինք, Ժորիս իր խոստովանութիւններու ընթացքին պատմած էր թէ որոշուած էր օդը հանել Ղալաթիոյ կամուրջը, Թիւնէլը եւ Օսմ. Դրամատունը։

Ի՞նչպէս պիտի գործադրէին այս ծրագիրը։

Հաստատուեցաւ թէ յեղափոխական կոմիտէն կողմնակի խանութ մը վարձած էր Վոյվոտա խանին վարի յարկը, Օսմ. Դրամատան մօտ։ Այդ խանութը լուսանկարչական գործիքներու վաճառատուն մը վերածուած էր ոմն Գարակէօզեանի կողմէ, այս վերջը իբրեւ թէ Ռուսիա գացած ըլլալով, խանութին գործերը յանձնած էր Սիլվիօ Րիչիի։

Ոստիկանական նախարարը անմիջապէս ձեռնարկեց երեւան հանելու այս Գարակէօզեանին ինքնութիւնը։ Հաստատուեցաւ թէ բուն անունն է Գարեգին Գարակէօզեան, որդի Թադէոս Գարակէօզեանի, թէ Պաթում գացած է «Էյօֆ» շոգենաւով։ Իր ընկերներէն Էօժէն Ֆալիօ, որ իբրեւ աշկերտ ծառայած էր խանութին մէջ, հարցաքննուելով յայտարարեց թէ Գարակէօզեան իսկապէս Ռուսիա մեկնած է, իբրեւ գինեվաճառ, եւ իր գործերը յանձնած է Սիլվիօ Րիչիի, որ յաճախ խանութ կուգար։

Այս մարդու մասին տրուած տեղեկութիւնները կը համապատասխանէին միւս բոլոր վկաներու ցուցմունքներուն։ Սիլվիօ Րիչի երկայնահասակ, կանացի ձայնով երիտասարդ մըն էր, եւ բազմաթիւ նամակներ եւ դրամ կը ստանար Ֆրանս. նամակատան միջոցաւ։

Յայտնի էր որ խանութը վարձուած էր յեղափոխականներուն կողմէ, դաւադրական նպատակներով։ Խանութին մէջ կատարուած խուզարկութիւններու եւ պրպտումներու շնորհիւ երեւան հանուեցաւ երեսունի չափ տակառներ, որոնց ո՛րեւէ է կապ չունէին կատարուած առեւտուրին հետ։

Քննութիւնը յառաջ տարուելով, հաստատուեցաւ որ տակառներուն մէջ հող լեցուած է, նման այն հողին որ փորուած էր խանութին խորը։ Ուրեմն, պատը ծակելով, հողերը դուրս կը հանէին այդ տակառներուն միջոցաւ։ Յեղափոխականները այս կերպով բաւական մօտեցած էին Օսմանեան դրամատան։

Գալով Ղալաթիոյ կամուրջը օդը հանելու ծրագրին, քննութենէ հաստատուեցաւ որ յեղափոխական կոմիտէն պզտիկ խանութ մը վարձած էր Եօմէր Ապիտ խանին մէկ անկիւնը, կամուրջին գլուխէն 15 մեդր հեռու, եւ սկսած էր ական փորել։ Հանուած հողը ձեռքի պայուսակներով կամ ապրանքի սնտուկներով կը փոխադրուէր եւ ծով կը նետուէր։

Ապա Գափուի աւստրիական հիւանդանոցին մէջ երեւան հանուած նիւթերուն մէջ կային ռումբեր եւ պատրոյգներ, որոնք ոչ ջուրէն կ'ազդուէին, ոչ ալ խոնաւութենէն։

Անոնք շատ լաւ պահպանուած էին մետաղեայ պատեաններով, եւ այնքան զօրաւոր էին որ կրնային յնցել ամբողջ Պոլիսը։

Քննիչ Յանձնաժողովը Սուլթանին ներկայացուց իր տեղեկագիրը, Ժորիսի խոստովանութիւններով եւ Օսմ. Դրամատան եւ Ղալաթիոյ կամուրջին դէմ ծրագրուած դաւադրութեանց մանրամասնութիւններով։ Համիտ կարդաց եւ գլխ քովը կանչելով, հրամայեց աւելի խորացնել քննութիւնները, համաձայն հետեւեալ կէտերուն.—

1.— Կը տեսնուի որ ոճրագործներէն շատերը փախած են։ Հոս մնացողները անպայման պէտք է երեւան հանել Ժորիսէն հասկնալով կամ փնտռտուքով

2.— Ժորիսի խոստովանութիւններէն կը հասկցուի որ ոճրագործները նախապէս Պէշիկթաշի մէջ տուն մը վարձած են։ Անմիջապէս պէտք է քննել այդ տունը եւ գտնել տէրը։

3.— Եըլտըզ տան եւ շրջակաները գտնուող տուներու մէջ բնակողներու մասին քննութիւն կատարել։

(Շար.)

Դաշնակցութեան խորհուրդին նիստէն առաջ, որպէսզի երեք պետութիւնները կարենան այդ առթիւ ներկայանալ միօրինակ ուղեգծով մը։

Արտաքին նախարարները քննեցին նաեւ տնտեսական ծրագիրը, զոր Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան մայիս 15ին պիտի ներկայացնէ Համեւրոպայի յանձնախումբին։ Այս յանձնախումբը պիտի գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նիստէն երեք օր առաջ։

Խորհրդակցութիւնները բացարձակապէս գաղտնի տեղի կ'ունենան։ Այսօր միայն, պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հաղորդուի։

Ռումանիոյ ընտրութիւնները

Ռումանիոյ խորհրդարանի լուծումէն անմիջապէս յետոյ, ընտրական պայքարը սկսաւ ամբողջ երկրին մէջ։ Բոլոր կուսակցութիւնները իրենց երեսփոխանական թեկնածուներու ցանկերը արդէն արձանագրել տուած են դատարաններու ընտրական դիւաններուն։

Երկայի կոչին վրայ, արհեստակցական բազմաթիւ միութիւններ կ'ամբողջացնեն ազգ. միութեան ցանկերու մասնակցութեան եղանակներ։ Այս նպատակով ալ, բազմաթիւ են այն միութիւնները, որոնք բանակցութեան մտած են կառավարութեան հետ։ Գիւղացիական կուսակցութիւնը համաձայնութիւն մը կնքեց կառավարութեան հետ։ Պրաթիանոյի խմբակցութիւնն եւս բանակցութիւններ կը կատարէ կառավարութեան հետ։

Պալքաններու տնտեսական խորհրդաժողովը

Պալքանեան տնտեսական խորհրդաժողովը որ տեղի ունեցաւ Աթէնքի մէջ, բաղձանք յայտնեց որ միջպալքանեան առեւտրական եւ ճարտարագիտական սենեակ մը հաստատուի։ Խորհրդաժողովը նոյնպէս բաղձանք յայտնեց ամէն տարի կազմակերպելու միջպալքանեան տօնավաճառ մը։ Առաջինը տեղի պիտի ունենայ այս տարի Սելանիկի մէջ, ինչպէս նաեւ հաստատելու առեւտրական թանգարան մը, իւրաքանչիւր երկրի մայրաքաղաքին մէջ։

Խռովութիւններ Եգիպտոսի մէջ

Ութ անձեր սպաննուեցան եւ 46 ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան բախումի մը ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ Պէնի-Սուէֆի մէջ՝ Նահաս փաշայի կուսակիցներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։

Վաֆտի ղեկավարը Նահաս փաշա գաղտնօրէն մտեր էր Պէնի-Սուէֆ, հոն կազմակերպելու համար մեծ ցոյց մը ընդդէմ Սըտքը փաշայի կառավարութեան։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Բայց կացութիւնը շատ լուրջ կը նկատուի։

Անմիջապէս որ Պէնի-Սուէֆի խռովութիւնները իմացուեցաւ, վարչապետ Սըտքը փաշա նախարարական խորհուրդ հրաւիրեց, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին։

Ոստիկանական ուժեր զրկուեցան Նահաս փաշայի եւ իր կուսակիցներուն դէմ, զանոնք հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ բերելու հրամանով։

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտնի է թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը եւ Համեւրոպայի Ուսումնասիրական Յանձնախումբը իրենց յառաջիկայ նիստերուն, պիտի զբաղին աւստրեւգերման մաքսային դաշնակցութեան խնդրով։ Այն պետութիւնները որ ստորագրելով մէկտեղ 1922ի փրոթոքոլը ի նպաստ Աւստրիոյ փոխառութեան, չեն մասնակցիր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին, եւ հրաւիրուած են իրենց ներկայացուցիչը ղրկելու, այս խնդրին քննութեան համար։ Այդ պետութիւններն են Աւստրիա, Չեխոսլովաքիա եւ Պելճիքա։ Աւստրիա եւ Չեխոսլովաքիա յայտնած են արդէն թէ այդ առթիւ պիտի ներկայանան իրենց արտաքին նախարարները։ Պելճիքա տակաւին չէ պատասխանած։ Հաւանական կը նկատուի սակայն թէ Պելճիքա եւս պիտի ղրկէ իր արտաքին նախարարը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՈՆԻ Մասիս նորակազմ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Bécon les-Bruyèresի կայարանին ձախէն կողմի հրապարակին վրայ Buvette de la Gareին մէջ (վերջին հաւաքատեղին), անկիւն Rue Tintoret եւ Ave. Chevreuil։ Կը խօսի՝ ընկ. Ս. Վրացեան, նիւթ՝ «Ինչո՞ւ դաշնակցական ենք»։ Համակիրները եւս կրնան ներկայ գտնուիլ։

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 181 Cours Լաֆայէթ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 թիւ Պէրնար տը Բուա, Ալիս ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7-11 եւ կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

Գործ կը փնտռէ հայ աղջիկ մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Էօզէրլէքի(Տէօրթ Եօլ) Յովհաննէս Առաքելեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Վանիս, մայրը՝ Մարիամ, քոյրը՝ Սիմակուլ Առաքելեան (իրենց իսկական մականունը Հիւսէր), իր հօրեղբայրները՝ Պաղտասար, Ռուբէն եւ Յովհաննէս։ Տեղահանութեան միջոցին իր հայրը զինքը յանձնած է իր հօրեղբօր, որ Հասան Պէյ գիւղին մէջ երկաթուղիի մեքենավար էր։ Իմացնել Յառաջի խմբագրութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօգօս Շահինեան, որոնք ընդհանուր պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւաշինան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Թէմ-խիի ազահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ծախքերը լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Ակնցի Մելքոն Գաֆթարեան (22 տարեկան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աւետիս (26 տարեկան) եւ մայրը՝ Եղիս Գաֆթարեան։ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Ակն եւ լուր առնուած էր թէ պիտի մեկնին Ամերիկա։ Կը փնտռէ նաեւ իր մօրեղբօրորդիները Խաչատուր եւ Վռամշապուհ Նետարեան եւ Խնդիր Գաֆթարեան որոնք կը գտնուին Նիւ Եորք։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

8, RUE CHATEAUDUNի MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D: DE LORETTE

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Շամոնի բոլոր ընկերները այսօր երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Վարուժան Ակումբին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի մանուկներու պաշտպանութեան մասնաճիւղը

ՄԱՅԻՍ 14ԻՆ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՕՐԸ

Կը կազմակերպէ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն.

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ն. Գ. Բ.ի հրատարակութեանց առաջին շարքին զոր կը կազմեն հետեւեալ հեղինակներու երկերը.

1.— Ռուբէն Զարդարեան (լոյս տեսած)
2.— Մելքոն Կիւրճեան »
3.— Գեղամ Տէր Կարապետեան (մամուլին յանձնուած)
4.— Գեղամ Բարսեղեան »
5.— Տիգրան Չէօկիւրեան (պատրաստութեան մէջ)
6.— Արտաշէս Յարութիւնեան »
7.— Գրիգոր Զոհրապ »
8.— Արփիար Արփիարեան »
9.— Երուանդ Օտեան »
10.— Երուանդ Սրմաքէշխանլեան »
11.— Ռուբէն Սեւակ »
12.— Տիրան Չրաքեան »

Սոյն հատորները լոյս կը տեսնեն մաքուր տպագրութեամբ, գեղազարդ կողքով եւ հեղինակներուն պատկերով։

Սովորական թուղթի վրայ տպուած իւրաքանչիւր հատորի գինն է 20 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) եւ մէկ տոլար (Միացեալ երկրներ)։

Վերոյիշեալ 12 հատորներուն այժմէն եւ կանխիկ բաժանորդագրուողները, կը վճարեն միայն 200 ֆրանք (Ֆրանսա եւ գաղութներ, Պալքաններ) կամ 10 տոլար (Միացեալ Երկիրներ), եւ կը ստանան ընտիր թուղթի եւ կողքի վրայ տպուած եւ թուագրուած օրինակներ։

Անոնք որ գնած են արդէն առաջին հատորը, կամ առաջին եւ երկրորդ հատորները, ընդհանուր բաժնեգինէն կը զեղչեն համապատասխան գումարը։

Բաժնեգինները ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Dr. Krikorian, 126 Faub. St. Denis, Paris 10e.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ, ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ եւ ԿԱԶՄԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ, ՏՊԱՐԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Մ. Կիւրճեան (Հրանդ)՝ Պանդուխտի Կեանքէն (20 ֆր.), Գ. Զարեան՝ Երեք երգեր (60 եւ 75), Վ. Շուշանեան՝ Ամրան գիշերներ (25), Աժէնուն հասցէն (6), Գ. Սասունի՝ Ապրիլեան եղեռնը (5), Ղ. Մելոյեան՝ Երեք ընկերները (10), Սայաթ Նովայ (6)։

Գրատանս մէջ կան Հայաստանի Պետհրատի բոլոր գործերը։ Հայաստանէն հասած են մեծ քանակութեամբ երաժշտական կտորներ։ Ունինք Աճառեանի, Վարանդեանի, Րաֆֆիի եւայլ ծանօթ հեղինակներու բոլոր երկերը։ Կոմիտաս Վրդ.ի, Սպենդիարեանի, Ռ. Մելիքեանի եւն. երաժշտական գործերը։

ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընդարձակ գրացուցակը լոյս կը տեսնէ շուտով

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ. 176 էջ

Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր. Փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

Կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Պ. Սահաթճեանի, 4—6, Rue de la Part Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Մերիկեանցի։ Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Գ. Գ. Գարբէլ, Վահրամ, Օննիկ Նալպանտեան եւ իրենց ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր ՍՕՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՀԱՆԸՄԻԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

(Մեծ Նոր Գիւղացի՝ — Պրուսա) դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 26 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը 8ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Մարկրիտի (Մարսէյլ) Համազասպ ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Յ. Ստեփանեանի իր եղբօր ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՎՐԻՊԱԿ

Ապրիլ 26ի «Յառաջ»ի «Հաւատք հետ» ստանաւորին մէջ, Գ. համարի 4րդ տողը «խածնող մարմինին» կարդալ խածնող մորմենին։ Տակի տողը «Հրաբուխի» կարդալ ջրքաղի։ Ե. համար, 2րդ տող, «... եւ կամ հարսանեկանը կարդալ «..., եւ կամ հարսանիկ։

Երկրորդ սիւնակ Բ. համար Ա. տողի վերջին բառը «փոթեցերը» կարդալ փոթեցեր (պէտք է անդրադարձնել, կարդալ լեզուով)։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Գրադարանը վարձքով կուտայ գիտական, վիպական, գրական ամէն տեսակ գիրքեր։ Ամիսը՝ 2 ֆրանք, շաբաթը՝ 1 ֆր.։

Գրադարանը բաց է Բշ. Դշ. Եշ. եւ Ուրբաթ երեկոները ժամը 7—8.30, դիմել՝ 11 Rue Dunoir, Lyon.

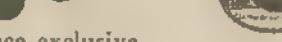

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

L'E SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 200

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՄԱՅԻՍ
1931
6 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1362 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՐԶԵՆ

Այս տարի ալ, ամբողջ մէկ շաբաթ, Ապրիլ 23էն 30, Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մէջ պետական իշխանութիւնը յանձնուեցաւ նախակրթարանի աշակերտներուն. 15—16 տարեկան պատանիներու եւ աղջիկներու։

Մէկը եղաւ կուսակալ Պոլսոյ։ Ուրիշ մը՝ ոստիկանական տնօրէն։ Երրորդ մը՝ քաղաքապետ։ Չորրորդ մը՝ «Թալքըի վարչական ժողովին Նախագահ։ Աղջիկ մը՝ Նախագահ Կարմիր Մահիկի։ Պատանի մը՝ նախագահ Օդանաւային ընկերութեան։ Աղջիկ մը՝ Նախագահ Կիներու Միութեան, ուրիշ մը՝ վարիչ Կարուձեւի հաստատութեան։ Պատանի մը՝ տնօրէն՝ «Ճէնի Կիւն» թերթին։ Աղջիկ մը տնօրէն՝ «Փոլիթիքա» թերթին։ Դարձեալ պատանի մը՝ խմբագրապետ «Աքշամ»ի եւ աղջիկ մը՝ «Վագըթ»ի եւն.։ (Հայկական դպրոցէ մըն ալ պատանի մը իբրեւ խմբագրապետ ներկայացած է «Ազդարար»ին)։

Այս հրահանգիչ նորութիւնը հաստատուեցաւ անցեալ տարի, մեծ խանդավառութիւն յարուցանելով։ Մէկ շաբթուան համար ոչ միայն քաղաքային, այլեւ զինուորական իշխանութիւնը յանձնուեցաւ մանուկներուն, որոնք հեռագրով, հեռախօսով, պաշտօնագիրներով հրահանգներ եւ հրամաններ տալու իրաւասութիւն անգամ ստացան։

Ցետոյ կազմուեցան խոշոր թափօրներ, եւ երկրին իրական իշխանաւորները առիթէն օգտուեցան, «վաթան»ի եւ թրքութեան գաղափարները ներարկելու համար նոր սերունդին։ Մ. Քէմալ, Ըսմէթ փաշա, պատերազմական եւ կրթական նախարարները, Ազգ. Մեծ Ժողովին Նախագահը, երեսփոխաններ եւ կուսակցական վարիչներ խառնուեցան այս ցոյցերուն։ Եւ իւրաքանչիւրը քարոզութիւն կատարեց իր նախընտրած եղանակով, բայց միեւնոյն ուղղութեամբ.— Թուրք մանուկը դպրոցէն իսկ վարժեցնել հանրային կեանքի։

Ցոյցէն մէկ շաբաթ առաջ, հրաւէր մը սարքուած էր Ազգ. Մեծ Ժողովի Նախագահ Քեազիմ փաշայի բնակարանը, ի պատիւ Մ. Քէմալի։ Թուրքիոյ միահեծան իշխանապետը ժամերով դիմացն առաւ նստաւ Քեազիմ փաշայի եօթը տարեկան աղջիկը եւ վեց տարեկան տղան, եւ անոնց հետ խօսեցաւ մանկական լեզուով, դրուագներ պատմեց եւ պատմել տուաւ Թուրք-Թուրանական պատմութենէն, Թուրքիոյ հին ու նոր փառքերէն։ Մէկ խօսքով, սարքեց կախարդական մթնոլորտ մը։

Թուրք խմբագիրը, նկարագրելով այս մանրամասնութիւնները, հրճուանքով գրել կուտայ թէ այս «բախտաւոր մանուկները բացարձակապէս անտեղեակ են հին՝ արաբական տառերուն» եւ ամէն բան կը սորվին լատինական տառերով։

×

Այս մանր տեղեկութիւնները թելադրութիւն մը կը պարունակե՞ն մեզի համար։

Անշուշտ։ Անոնք, ինչպէս արդի Թուրքիոյ կեանքին մէջ երեւան եկած շատ մը արտայայտութիւններ, պէտք է կրկին եւ կրկին լարեն մեր ուշադրութիւնը՝ մեր շրջապատին հանդէպ։

Այս երեւոյթները հանրագիտարաններ են Թուրքիոյ երէկն ու վաղը ճանչնալու համար։ Եւ միեւնոյն ատեն ազդարար զանգեր՝ մեզի համար։

Հակառակ իր ներքին գալարումներուն եւ յարաճուն տագնապներուն, քէմալական Թուրքիան կը գործէ։ Կը ոգնի եւ կը մարզուի ամէն ճակատի վրայ։

Որքան ատեն որ կը պահէ իր ուժը, քէմալականութիւնը պիտի շարունակէ նոր աւիւն եւ նոր գաղափարներ ներարկել շարունակ «Հիւանդին», որ իր գալարումներուն մէջ անգամ աւելի արագ է եւ գործօն, քան մենք՝ մեր բոլոր յաւակնութիւններով։

Բայց մենք ամփոփուինք այսօրուան նիւթին վրայ։

Ի հարկէ ծիծաղելի պիտի ըլլար օրինակել ինչ որ ուրիշներ կը կատարեն պետական միջոցներով։ Միշտ ալ ծիծաղելի է Թութակային ընդօրինակութիւնը, ո՛ր եւ է ուղղութեամբ։ Նոյնիսկ ընկերվարութեան կամ դպրոցավարութեան մէջ։

Բայց, ամփոփուելով մեր կացութեան պայմաններուն եւ մեր ուժի սահմաններուն մէջ, կրնայինք շատ արդիւնաւոր գործեր կատարել սերունդ կրթելու, մարզելու տեսակէտէն։

Եթէ քէմալականութիւնը տարին մէկ անգամ զօրաշարժի կ՚ենթարկէ դպրոցական սերունդը, հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափարը ներարկելու եւ վաղուան վարիչները պատրաստելու համար, ի՞նչ բան կը կապէ մեր ձեռքերը, նոյն ձգտումով աշխատելու տարին տասներկու ամիս։

Օրինակ, ինչո՞ւ մեր մարզական, այլ մանաւանդ «արիական» շարժումին չտալ կարելի եղածին չափ ծաւալուն հանգամանք, հարիւրաւորներու տեղ հազարաւորներ կապելով այդ փրկարար ցանցին։

Պատահաբար գրչի տակ ինկած խօսք մը չէ «հազարաւորներ»։ Իսկապէս հազարներ եւ հազարներ ունինք Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա եւ մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։ Եօթնէն տասնըհինգ տարեկան մանուկներ, որոնք վաղուան քաղաքացիները պիտի դառնան։

Ասոր համար պէտք չունինք պետական միջոցներու։ Կամք եւ աշխատանք— ահա ինչ որ կը պակսի։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ
ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԳԻՒՂԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Հայաստանի վերջին երկրաշարժի մասին Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Երեւանէն եկած հեռագրէ մը (2 մայիս) կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

Ամէնէն աւելի վնասուած են Ղափանը, Գորիսին, Մեղրին եւ մանաւանդ Սիսիանը։ Ղափանի շրջանին մէջ, 10 գիւղեր աւերակ դարձած են. 62 մեռեալներ կան, եւ աւելի քան 100 վիրաւորներ։ Հանքերը եւ ելեկտրական կայանները չեն վնասուած։

Գորիսի շրջանին մէջ, ամբողջովին քանդուած են 6 գիւղեր, քաղաքին մէջ բնակարաններէն հարիւրին 70ը քանդուած են. մեռեալ՝ 114, վիրաւոր՝ 285։

Մեղրիի շրջանին մէջ, քանդուած են 5 գիւղեր։

Մարդկային կորուստ չկայ՝ Այս շրջաններուն մէջ մեծ է մանր ու խոշոր անասուններու կորուստը։

Սիսիանի շրջանին մէջ, քանդուած են 27 գիւղեր։ Փլատակներուն տակ գտնուած են 249 դիակներ. ծանրապէս վիրաւոր 377 հոգի։ Աւելի մեծ է վիրաւորներու թիւը։ Մօտ 10.000 մանր ու խոշոր անասուններ սպաննուած են։ Բնակիչները մնացած են առանց ապաստանի։

Արամայիս Երզնկեանի նախագահութեամբ, կազմուած է կառավարական արտակարգ յանձնախումբ։ Կ. Գ. Կ.ի նախագահը եւ կառավարութեան անդամները մեկնեցան վնասուած շրջանները, ուր ղրկուած են նաեւ բժիշկներ, անկողին, եւ արհեստագէտ - ճարտարագէտներ։

Մայիս 3 թուականով ուրիշ հեռագիր մը բժ. Կամսարականի ստորագրութեամբ, կը խնդրէ կազմակերպել մեծ օգնութիւն եւ փութով ղրկել դեղ, վիրաբուժական գործիք, զգեստեղէն, վրան, եւայլն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՐԱՂԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կրաղիսի տագնապին մասին քննութիւն մը կատարած է առեւտրական տնօրէնութիւնը, եւ այս մասին տեղեկագիր մըն ալ պատրաստելով գործավարութեան ղրկած է։

Տեղեկագրին մէջ կ՚ըսուի թէ Թուրքիոյ մէջ տարին 200,000 թոնօ կրաղիս կը սպառի որուն 170,000ը տեղական արտադրութիւն է. իսկ մնացեալ 50 հազար թոնօն ալ դուրսէն կը բերուի։

Դուրսէն կրաղիս կը բերուի ոչ թէ տեղական արտադրութիւնը անբաւական ըլլալուն, այլ դուրսէն բերուածը աժան ըլլալուն համար։

Ներածուած կրաղիսը ռուսական է ու կերպով մը մասնաւոր վաճառամարտի հանգամանք ունի։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ հրապարակին վրայ շատ աժան գինով գուլպաներ կը ծախուին ատենէ մը ի վեր։ Այս գուլպաները լաւ տեսակ են, եւ զոյգը 30-15 ղրուշի կը ծախեն, մինչդեռ նոյն ապրանքը առնուազն 80-90 ղրուշի կարելի է հայթայթել վաճառատուններէն։

Ճարպիկ վաճառորդներ կ՚ըսեն թէ տեղական ապրանք է, քիչ ծախքով կը շինուի եւ աժան կրնայ ծախուիլ։ Ուրիշներ, սակայն, վաճառամարտն առաջ կը քշեն, բայց եւ այնպէս գործը կը մնայ իր խորհրդաւորութեան մէջ։ Այն կասկածը կայ թէ ասոնք մաքսատունէն փախցուած ապրանքներ են։ Այս մասին հարցում եղած է մաքսատան տնօրէնութեան, ուրկէ յայտնուած է թէ կարելի բան չէ այդ։ Շատ շատ կրնայ քանի մը սնտուկ փախցուած ըլլալ։ Բայց հրապարակը ողողուած է գուլպայով եւ աւելի մեծ ցնցում մը առաջ պիտի բերէ առեւտուրին մէջ, եթէ վերջ չտրուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. ՔԷՄԱԼ՝ ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Ապրիլ 4ին. Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը գումարեց իր առաջին նիստը։

Մուսթաֆա Քէմալ, որուն նախագահական շրջանը ինքնաբերաբար լրացած կը նկատուէր Խորհրդարանի լուծումով, վերընտրուեցաւ Նախագահ Թուրք հանրապետութեան։

Դժուար չէր նախատեսել։

Ազատ գօտին Պոլսոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն.

Տնտեսական գործավարութեան առեւտրական խորհրդականն Շաքիր եւ առեւտրական տնօրէն Նաքի պէյերը շաբաթէ մը ի վեր Պոլսոյ ազատ գօտիի գործերով կը զբաղին։ Շահագրգռուող շրջանակները փափաք կը յայտնեն որ շուտով աւարտի քննութիւնները եւ ազատ գօտիի հաստատումի գործը գլուխ ելլէ։ Տարիներ առաջ քանի մը անգամ երկար բարակ քննուած է այս խնդիրը եւ կարելի չէ եղած վերջնականապէս յարմար վայր մը որոշել։

Ազատ գօտիի հաստատումը երկրին տնտեսական զարգացման մեծ ուժ պիտի տայ։ Ցունաստանի նաւահանգիստներուն յաջող մրցակցութիւնը մեծ մասով հետեւանքն է այնտեղ գտնուած երկու ազատ գօտիներուն։ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակն ալ այս գործին յաջող լուծման համար ձեռնարկներու սկսած է։

Մեծ յոյս կայ որ Շաքիր եւ Նաքի պէյերուն այս վերջին քննութեամբ ազատ գօտիի հաստատումի ձեռնարկը պիտի իրականանայ։

Թուրքիա, Ռուսիա եւ Համեւրոպա

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին աշխատանքներուն մասնակցելու համար իրեն ուղղուած հրաւէրին պատասխանելով, բոլշեւիկեան կառավարութիւնը զարմանք կը յայտնէր թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ երեք պետութիւններու Ռուսիա, Թուրքիա եւ Իսլանտա հրաւիրուած են մասնակցելու միայն տնտեսական տագնապի վիճաբանութեան. (Համեւրոպայի յանձնախումբին օրակարգի Գ. կէտը)։ Նոյնպէս զարմանք կը յայտնէր թէ ճիշդ թուական ալ չէր նշանակուած Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ, որպէսզի այս երեք պետութեանց ներկայացուցիչները Ժընեւ հասնէին ուզուած պահուն։ Թուրքիա եւս նոյնիմաստ պատասխան մը տուած էր իրեն ուղղուած հրաւէրին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ այս առարկութեանց պատասխանելով, կը յայտնէ թէ հաւանական է որ յանձնախումբը օրակարգի յիշեալ նիւթի վիճաբանութեան անցնի մայիս 15ի կէսօրէն վերջ, կամ 16ի առաւօտուն, որով Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները ըստ այնմ պէտք է շարժին։

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Եգիպտոսի դահլիճը մինչեւ ուշ ատեն խորհրդակցութիւն կատարեց Պէնի-Սուէֆի դէպքերուն մասին, ուր Վաֆտի նախագահին Նահաս փաշայի ներկայութիւնը, տեղի տուեր էր բուռն կռիւներու, ոստիկանութեան եւ մաս մը ժողովուրդի միջեւ։ Այս կռիւներուն մէջ՝ սպաննուած են 4 անձեր։ Կան 35 վիրաւորներ՝ որոնց 20ը ոստիկաններ։

Այս դէպքերուն հետեւանքով, Եգիպտոսի ներքին նախարարը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ եգիպտական բանակի ընդհ. քննիչին հետ, ամբողջ երկրի զանազան վայրերուն վրայ զինուորական ուժերու յարմար բաշխում մը կատարելու համար։

Նախորդ գիշեր ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց Վաֆտ եւ ազատական կուսակցութեան կեդրոնատեղիներուն, ինչպէս նաեւ Վաֆտի եւ ազատական կուսակցութեան պատկանող թերթերու խմբագրատուններուն մէջ։

Կառավարիչը արգիլեց Վաֆտի ընդհ. ժողովը որ տեղի պիտի ունենար մայիս 5ին։

Գրեր էինք թէ կառավարութիւնը հրաման տուած էր ոստիկանութեան ձերբակալելու Նահաս փաշան եւ իր կուսակիցները, հարցաքննութեան ենթարկուելու համար։ Հարցաքննութիւնը տեղի ունեցաւ ու Նահաս փաշա եւ իր հետեւորդները ազատ արձակուեցան։ Սակայն քննութիւնները կը շարունակուին։

Պէնի-Սուէֆի դէպքը տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներու տակ։ Նահաս փաշա յաջողեր էր գաղտագողի մտնել Պէնի-Սուէֆ, ուր սակայն ստիպուեր էր երկու գիւղացիներու հարցնել Վաֆտի տեղական մասնաճիւղին նախագահին բնակարանը։ Գիւղացիները զինքը ճանչցած ըլլալով, լուրը անմիջապէս տարածեր էին քաղաքին մէջ։ Շատ չանցած, հսկայ ամբոխ մը կը հաւաքուէր բնակարանին առջեւ, երբ ոստիկանութիւնը կը փորձէր զայն ցրուել, կռիւը ծայր կուտայ։

Երեկոյեան դէմ միայն, երբ Նահաս եւ իր հետեւորդները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓՈՔՐ - ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆՇԼՈՒՍԸ

Փոքր համաձայնականներու խորհրդակցութիւնը որ տեղի կ՚ունենայ Պուքրէշի մէջ, յանգեցաւ երեք գլխաւոր եզրակացութեանց՝ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան մասին։ Տակաւին պաշտօնական որեւէ զեկոյց չկայ այս մասին, սակայն ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, կարելի է այդ եզրակացութիւնները ամփոփել հետեւեալ կերպով.—

1) Աւստրօ-գերման մաքսային միութեան ծրագիրը կ՚որակուի իբր քաղաքական ձեռնարկ մը եւ երրորդ պետութեանց ուղղուած հրաւէրները կը մերժուին իբր հակառակ՝ եւրոպական տնտեսական գործունէութեան ըմբռնումին։

2) Համեւրոպայի մասին Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիանի վերջին յատակագիծը կ՚ընդունուի իբր գլխաւոր գիծերուն մէջ։

3) Փոքր համաձայնութեան երեք արտաքին նախարարները կ՚որոշեն պաշտպանել ֆրանսական ծրագրին անմիջական իրականացումը։ Այս իրականացումը ստիպողական կը նկատուի աւստրօ-գերման համաձայնութեան հետեւանքով։

Երեք պետութեան ներկայացուցիչներն իրօք կը նկատեն որ եթէ Համեւրոպայի կազմութեան ծրագիրը երկար ատեն մնայ անգործադրելի, աւստրօ-գերման համաձայնութիւնը պիտի կրնայ պետութիւններ շահիլ եւ խախտել համեւրոպական ոգին այն պետութեանց, որոնք համբերելով, կը սպասեն Ժընեւի կողմէ ընդունուած ընդհ. ծրագրի մը։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Շթութկարդի մէջ խօսելով զինաթափութեան հարցին մասին, գերման բանակի նախկին ընդհ. հրամանատարը եւ ներկայիս՝ ժողովրդական երեսփոխան զօր. Ֆոն Սէքթ, յայտարարեց թէ զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին՝ Գերմանիա պարտաւոր է պահանջել որ ամէն ազգ նոյնքան զինաթափուի, որքան Գերմանիա, կամ Գերմանիոյ եւս իրաւունք տրուի զինուելու, որքան մնացեալ պետութիւնները, այսինքն պահելու բանակ մը որ համապատասխանէ իր մեծութեան, աշխարհագրական դիրքին եւ մասնաւոր պայմաններուն։

Նախկին սպարապետը կը կարծէ թէ եթէ առաջին պայմանը լրացնել կարելի չըլլայ, Գերմանիոյ կը մնայ իրականացնել երկրորդը։ Այդ պարագային, պէտք պիտի ըլլայ կազմել մնայուն բանակ մը, որ բաղկացած ըլլայ արհեստով զինուորականներէ, ինչպէս նաեւ կիրարկել պարտադիր զինուորութիւն, ժողովրդային բանակի մը կազմութեան համար։

ՕՏԱՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Տնտեսական գործերու մէջ պաշտօնի կոչուելիք օտար մասնագէտներ ընտրելու համար յանձնախումբ մը Հռոմ մեկնած է։ Վերադարձին, յանձնախումբը գործավարութեան պիտի հաղորդէ իր պատրաստած մէկ ցանկը որուն մէջէն յարմար մասնագէտներ պիտի ընտրուին եւ հրաւիրուին։

Որոշուած է՝ որ հրաւիրուելիք մասնագէտները երկար շրջանով պայմանաւորուին եւ անոնց օգնական տրուին երիտասարդ Թուրք մասնագէտներ, երկրին մէջ անոնց կատարելիք ուսումնասիրական ճամբորդութիւններու ընթացքին։

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԸՆԿ. ՌՈՒԲԷՆԻ ՃԱՌԸ, ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՅԻՍ)

Հայրենիքի հողից հեռու, աքսորական վիճակում մեռած է Հայոց սպարապետ Նազարբէկեանը: Նա իր կեանքի վերջաւորին դժբախտ էր եւ թշուառ եւ երբ նրա անցեալը կը յիշեմ եւ մահը, չեմ կարող չյիշել մի այլ Հայոց սպարապետ, Մանուէլ Մամիկոնեանին, որին նման էր Նազարբէկեան թէ կեանքով, թէ մահով: Երբ Մանուէլ Հայաստան սանդղելին վերջը անկողնում հոգին կը փչէր, իր վերջին խօսքերն եղան — «Լաւ էր ինձ մեռանել եթէ ի պատերազմի մեռեալ էի, զի մի զենեղեցից եւ մի զաւխտ Սատուծոյ առ ոտն կոխեցէն»: Եւ Զօր. Նազարբէկեան ցաւով կը մեռնէր, կրկնելով Մանուէլի խօսքերը. — «Թէպէտ շատ զանձս յանդուգն վարեցի, զվատթար մահս մահճացս եհաս ինձ մեռանել»:

Այո, հայրենակիցներ, քանի մեր հայրենիքը ոտքի կոխան է, Նազարբէկեան չպիտի մեռնէր եւ կամ պատերազմում պիտի նահատակուէր: Նրա կորուստը մեծ է հայ ազգին համար:

Ինչպէս Մանուէլը, Պարսից ծառայութեան մէջ ուր պատերազմ էր, հոն կ'երեւար եւ իր մարմինը վէրքերով, իսկ կուրծքը շքանշաններով կը զարդարէր, նոյնպէս Նազարբէկեանը Ռուսաց ծառայութեան մէջ, ուր պատերազմ էր հոն կը վազէր, իր մարմինը սպիներով եւ կուրծքը շքանշաններով կը զարդարէր:

1877-78 Թուականներին երիտասարդ սպայ Նազարբէկեանն կը տեսնէք հայ զօրավարներ Լօրիս Մելիքովի, Լազարեւի բանակներում, Թուրք Մուխթար փաշայի դէմ կռուելիս Արտահանի եւ Կարսի առջեւ: Հայկական այդ ամրոցները տապալեցին հայ հրամանատարների ձեռքով, նրանք խլուեցին Թուրքից, բայց ի ցաւ Նազարբէկեաններին միացուեցին Ռուսաց կայսրութեան:

Ինչպէս պատմութեան մէջ կը տեսնէք Մանուէլին, իր հօրը Վասակ Մամիկոնեանի մարմինը տիկ հանող Պարսիկների կողքին՝ հեռաւոր Քուշանաց դէմ պատերազմելիս, նոյնպէս կը տեսնէք Նազարբէկեանին իր հօր Խրիմեան Հայրիկի աչքերից արցունք քամող Ռուսի կողքին՝ հեռաւոր Ճափոնի դէմ պատերազմելիս Չինաստանում, Մանջուրիայում, 1903-4 Թուականներին,

Ինչպէս Մանուէլին, կը տեսնէք բոլոր փառքերը մի կողմ թողած. պարսկական պատուանշանները ցեխի մէջ նետած [illegible] փախչելիս դէպի Հայաստան, որ Արշակունեաց գահը ազատէ եւ Հայաստանը կործանումից փրկէ,— նոյնպէս կը տեսնենք Նազարբէկեանին այս ընդհանուր մեծ պատերազմին: Նա կը մերժէ ռուսական առաջարկը արեւմտեան ճակատում մեծ պաշտօններ առնելու եւ կը գերադասէ փոքր պաշտօնով ծառայել Կովկասեան ճակատում, ուր Հայոց ազգը վտանգի տակ էր, ուր մեր ցեղի եւ մեր հայրենիքի լինել թէ չլինելու խնդիրն էր դրուած:

1915 Թուականը Հայոց աշխարհի սուգի եւ լացի տարին էր: Հայոց աշխարհը հրդեհի մէջ էր, Էնվէրի բանակները բռնելով ամէն ինչ, լափելով ինչ թէ տղամարդ, ծեր թէ երեխայ, կը յառաջանային Կարսի տակերը, մինչեւ Թաւրիզի գնդերը: Ռուս բանակը խուճապահար՝ կը մտածէր նահանջել եւ թողնել Անդրկովկասը: Ժողովուրդները դարձեր էին աշնան տերեւներ եւ կը դողային Թրքական արշաւից: Ահա այդ ժամանակ է որ յանկարծ կուգայ մի յաղթական ծերունի, Զօր. Նազարբէկեանը, որ հուժկու ձեռքով կը կանչէ ամէնքին, «կանգնի՛ր»: Եւ Դիլմանի տակը նա կանգնեցրեց արշաւող Խալիլ փաշայի բանակը: Նա չլինելեց նրան, փշրեց եւ վանտալական այդ բանակը գիակների կոյտի վերածեց:

Դիլմանը, մի փոքրիկ գիւղաքաղաք սահմանուած էր լինելու մի անկրկնողական պատերազմի բախտի, եւ մի հայ համեստ զօրավար կոչուած էր դառնալու հերոսն ու առանցքը Կովկասեան ճակատի: Այդ հասկացան դաշնակից պետութիւնները եւ զարդարեցին Նազարբէկեանին շքանշաններով: Այդ հասկացաւ եւ ռուս բանակը եւ նահանջի մտքերը ամօթալի համարեց: Դիլմանում Տաճկաց սատը խաւարեց եւ Թուրք բանակը նահանջի ճանապարհը բռնեց:

Նազարբէկեանի նպատակը չէր Դիլմանը եւ ոչ էլ Դիլմանի յաղթութեան՝ համար վաստակած դափնին: Դիլմանը բանալին էր Վանի եւ Նազարբէկեանը Դիլմանից ուղղեց դէպի Վան, Այդ ծանր օրերին՝ Խալիլ եւ Ճեվդէթ փաշաները վճռած էին — «ինչ գնով լինի ջարդել Հայերին»: Այդ ծանր օրերին մի այլ հայ հսկայ, Վանի Արամը վճռած էր մի այլ բան.— «ինչ գնով լինի չմեռնել անպատիւ մահով»: Եւ ահա այս երկու հակադիր կամքերի բախումից է որ ծնունդ առաւ Վանի հերոսամարտը, այնքան հերոսական, այնքան անհաւասար: Բայց որքան գեղեցիկ եւ վճռական էր Արամի կեցուածքը. — «Չմեռնել անպատիւ մահով»: Նոյնքան փրկարար եւ գեղեցիկ էր Նազարբէկեանի մի այլ վճիռը.— «Դիլմանից զարնելով հասնել մինչեւ Վան»: Եւ Նազարբէկեանի գունդերը Թուրք բանակների գիակների վրայով, Համազասպների, Դրոների, Անդրանիկների յառաջապահութեամբ մտան Վան, նրա օրհասին եւ տարածուեցին հեռաւոր Շատախ ու Մոկս. Գաւաշ եւ Կառկառ գաւառները:

Հայրենակիցներ, երբ Վան ու Վասպուրական անունը կը լսենք յիշենք ամէնից առաջ Արամ փաշային եւ միշտ նրա կողքին Նազար փաշային, որոնց «փաշա» մակդիրը Թուրքերն են տուած: Ի՞նչ թէ Նազար մի այլ փաշա էլ լինէր այլ ճակատներում, Աբացիների, Օսմանովների փախարէն: Այն ատեն հայ ժողովրդի այս օրուան համբանքը եւ կոյր բախտը այլ պիտի լինէր:

1917 Թուականն է, մեզ Հայերիս համար չարաբաստիկ Թուական: Ռուսական յեղափոխութիւն պայթած է: Կովկասեան զօրքերը լքելով ճակատները «դէպի՛ տուն» նշանախօսքի տակ կը քաշուին Հայաստանից եւ Կովկասից: Կովկասում այլեւս ռուս իշխանութիւն չկայ եւ ստեղծուած է Կովկասեան Սէյմը: Ռուսաստանը Բրեստ-Լիտովսկում հաշտութեան բանակցութեան մէջ է գերման եւ տաճիկ կառավարութեանց հետ, եւ ամբողջ Տաճկահայաստանը, ինչպէս եւ Կարսի ու Բաթումի նահանգները թողած է Թուրքերին եւ մնացած մասերը գերման եւ Թուրք ազդեցութեանը: Այդպիսով Հայաստանի մահուան վճիռը արդէն տրուած էր: Կովկասում անիշխանութիւն կը տիրէ: Դաղստանից մինչեւ Բաքու, Բաքուից մինչեւ Գանձակ եւ Թիֆլիս եւ ամբողջ Հայաստանում Քիւրդ եւ Թաթար ժողովուրդները ոտքի են կանգնած եւ կ'ուզեն Հայաստանի ոչնչացումը եւ Թուրք իշխանութեան հաստատումը Կովկասում: Իսկ ճակատում Վեհիպ փաշան ընդհանուր հրամանատարը Կովկասում, Դարդանելի զօրքերն էլ առած երեք զօրաբանակով կը յառաջանայ: Ճակատում այլեւս ռուս զօրք չկայ: Ամբողջ Կովկասը մահուան երկիւղով է բռնուած: Փախուստի համար միայն Վլադիկովկասի ճամբան է մնացած:

Ահա այս օրհասական ժամին է որ ծերունի Նազարբէկեանը կը ցցուի իր ամբողջ հասակով եւ մեծութեամբ: Եւ երբ Ազգային Խորհրդում մի շքեղ դէմք, հանգուցեալ Ստեփան Մամիկոնեանը հարց դրաւ կտրուկ.— «Մենք դատապարտուած ենք մահուան, ի՞նչ պիտի անել», զօրավարը պատասխանեց հանգիստ եւ վճռական.

— «Դատապարտուածի փրկութիւնը միայն կռիւն է»:

Եւ Ազգային Խորհուրդը կռիւ յայտարարեց ամէնքին եւ կռուի հրամանատար նշանակեց Նազարբէկեանին: Կովկասեան Սէյմը ընդունեց այդ որոշումը եւ Նազարբէկեան դարձաւ եւ իրական հրամանատարը կովկասեան ուժերի:

Մեր պատմութեան մէջ մի խենդ սպարապետ ունէինք՝ Գայլ Վահանը Մամիկոնէից, որ հայրենիքի ճգնաժամին երբ ամէն ինչ արդէն կորսուած էր, աջ կը զարնէր, ձախ կը զարնէր փոքրիկ ույժերով եւ վերջապէս երկու հզօր կայսրութեանց՝ բիւզանդական եւ պարսկական՝ հարկադրեց մահուան վճիռը յետ վերցնել Հայոց վրայից եւ ի վերջոյ ստացաւ Հայաստանի մարզպանութիւնը:

1917ին էլ դուրս եկաւ Նազարբէկեանը եւ հրամանատար դարձաւ ընդդէմ ներքին Թաթար Թշնամուն, ընդդէմ բոլշեւիզմին, ընդդէմ գերման աշխարհակալութեան եւ ընդդէմ Թրքական ուժերին, որ գունդ գունդ կը սեւանային Հայաստանի հողերի վրայ:

Նազարբէկեան հրամանատար եղաւ առանց պատրաստ ուժերի: Կէս միլիոն ճակատ բռնող ռուսական զօրքերից, որ հեռացած էին, նա հազիւ 20.000 խառնիճաղանճ զօրքեր կազմակերպեց հապճեպ կերպով: Հայ անձնազոհ մարտիկներից կազմուած այս բանակը պիտի կանգնէր Թրքական կանոնակերպուած բանակի առջեւ Վանից Երզնկա, Երզնկայից Տրապիզոն եւ պիտի ճակատէր ներքին Թշնամուն՝ խլած եւ Թաթար ամբոխին: Նազարբէկեան միջոց կը փնտռէր անհնարինը հնարաւոր դարձնելու: Եւ 8 ամիս շարունակ քայլ առ քայլ կռիւ մղեց նահանջելով: Թիզ առ թիզ Հայաստանի հողերը գիէջեց արիւնով: Եւ վերջապէս հասնելով Երզնկայից Փամբակի եւ Լոռւոյ լեռներին, ինչպէս հինգերորդ դարում մեր հին սպարապետները կը կոչէին, «Մահ իմացեալ անմահութիւն է, մահ ոչ իմացեալ մահ է» բացագանչութիւններով հայ զանգուածը Ղարաքիլիսէի տակը ընկաւ Տաճիկների վրայ եւ խորտակեց զօրաբանակը այն Վեհիպ փաշայի, որ բախտի հեգնանքով վերջը վրէժը պիտի առնէր Նազարբէկեանից:

Ղարաքիլիսէում անհնարինը հնարաւոր դարձաւ: Թուրքերը խորտակուեցան, Հայերը յաղթեցին եւ այդ յաղթութիւնից ծնաւ Մանուկ Հայաստանը:

Հայրենակիցներ, Եթէ եղել է անկախ Հայաստան եւ եթէ այսօր կայ խորհրդային Հայաստան, մենք պարտական ենք երկու մեծ դէպքերի. մէկը՝ Ղարաքիլիսէի, միւսը՝ Սարդարապատի ճակատամարտներին: Ղարաքիլիսէի կռուի հոգին էր Նազարբէկեանը, իսկ Սարդարապատի կռուի կազմակերպիչը նորից Արամը: Հայաստան անունը տալիս այս երկու անունները անբաժան յիշենք:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԱՆՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պարսկաստանի կառավարութիւնը վաւերացուց օրէնք մը որ ամուսնական անհաւատարմութիւնը կը նկատէ պատժելի յանցանք մը: Նման պարագաներու մէջ օրէնքը կը պատժէ մինչեւ երեք տարի բանտարկութիւն՝ անհաւատարիմը կին ըլլայ թէ այր:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԻՐԱՔԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գահիրէի «Մուքաթթամ» թերթին թղթակիցը կը գրէ Պաղտատէն ապրիլ 5 թուականով.—

Վերջերս Իրաքի հանրային կարծիքը ուրիշ ոեւէ բանով այնքան չի մտահոգուիր, որքան քրտական շարժումներով, որոնք կը կատարուին Շէյխ Մահմուտի ղեկավարութեան տակ: Սիւլէյմանիէի շրջանակները Իրաքի մէջ խիստ գաղտնի կը պահուէին իրողութիւնները եւ ոչ ոք ոչինչ գիտէ տեղի ունեցած դէպքերու մասին: Սակայն պաշտօնական յայտարարութիւնները, որոնք եղան վերջին երկու շաբթուան ընթացքին, ինչպէս եւ Երեսփ. Ժողովին մէջ այդ առթիւ եղած բուռն վիճաբանութիւնները (պիւտճէի քննութեան առթիւ), եկան մշուշը փարատելու եւ լոյս աշխարհ բերելու իրողութիւնները այնպէս, ինչպէս են անոնք: Լուրերը առկայծ սուր հանգամանք ստացան, երբ ծանուցանող տեսքելները քիւրտ ապստամբներու կողմէ անգլ. սաւառնակներ վար առնուեցան գնդակներով եւ սպաննուած սպաներու դիակները Պաղտատ բերուելով մեծ շուքով թաղուեցան:

Եւ որպէսզի ընթերցողը գաղափար մը կազմէ, թէ հանրային կարծիքին վրայ ինչ ազդեցութիւն ըրած են այդ դէպքերը, ստիպուած եմ քանի մը մանրամասնութիւններ հաղորդել այն վիճաբանութիւններէն, որոնք Շէյխ Մահմուտի շարժումներուն առիթով եղան Երեսփ. Ժողովին մէջ երեսփոխաններէն ոմանց եւ նախարարութեան միջեւ, երբ քննութեան կ'առնուէր ներկայացուած պիւտճէն ներքին գործոց նախարարութեան կողմէ, ուր հանրային պաշտպանութեան խնդիրն ակնարկելով՝ ուղղակի պատասխանատու կը նկատուէր ներքին նախարարութիւնը:

Ահաւասիկ այդ վիճաբանութիւններէն քանի մը հատուած:

Սասուն Սալիհ (Էլ Տիւնեյէէն)-—Պիտի չուզէի պիւտճէի պաշտպանութեան դէմ ոեւէ առարկութիւն ընել, քանի որ իրողութիւնները զիս այնչափ կը հետաքրքրեն, որչափ ապահովութեան նախարարը, սակայն կը փափաքիմ իրազեկ ըլլալ Շէյխ Մահմուտի խնդրին մանրամասնութիւններուն, որոնք այլեւս ճնշող կերպարանք առած են, հանրային ապահովութիւնը վտանգելով:

Ապահովութեան նախարարը կ'ուրանայ որ Շէյխ Մահմուտ իր հետեւորդներով ապստամբ մըն է. ան զայն ապստամբ մը կը ճանչնայ եւ եւ այնպէս ալ կ'անուանէ: Պէտք չէ անգիտանալ սակայն, թէ Շէյխ Մահմուտ բոլորովին մինակը չէ եւ ոչ ալ առանց նեցուկի. անիկա գաղտնօրէն կը քաջալերուի ու կը պարենաւորուի անտեսանելի ուժի մը կողմէ… Պէտք է որ նախ քան պիւտճէին վրայ ձայն բեր մը գնելը, մենք փնտռենք եւ գտնենք գաղտնիքներու բանալին՝ երեւան հանելու համար իրողութիւնը իր յստակ ձեւին մէջ: Կամ յարգելի նախարարը պէտք է ըսէ թէ ինք անզօր է այդ գործին համար, եւ կամ մեզի հարկ եղած ապահովութիւնը պէտք է տայ միանգամայն վստահեցնելով որ, հիւսիսի կողմերը տեղի ունեցած շարժումները ամենակարճ ժամանակի մէջ վերջ պիտի գտնեն եւ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի:

Սալէհ Կապը (Տիւնեյէի երեսփոխան),— Պիւտճէին մէջ երբ կարգը եկաւ բանակին վերաբերող բաժնին իբր պաշտպանութիւն ըսուեցաւ թէ բանակը կարեւոր է որ մնայ այնպէս՝ ինչպէս որ է, եւ թէ անիկա պէտք ունի շատ մը պակասներու լրացման, ինչպէս ռազմամթերքի կազմակերպութեան եւայլն: Այդ առթիւ ծանուցար գոհունակութիւն յայտնելով նախարարութեան, միեւնոյն ատեն թող ներուի ինծի հարցնել թէ 10 հազարէ աւելի զինուոր եւ 8 հազարի չափ ոստիկան ուժեր ունեցող կառավարութիւն մը ինչպէ՞ս ցարդ չէ կրցած զսպել այն ըմբոստութիւնները, որոնք կը ծաւալին Շէյխ Մահմուտի գլխաւորութեամբ:

Առաջին պարագային, Շէյխ Մահմուտի գաւառական գործունէութենէն ընդմիշտ ազատելու համար, պէտք է խիզախութիւն տալ այդ շրջանին, իսկ եթէ երկրորդ պարագան ճառանշուի, այն ատեն պէտք է երկաթէ միջոցներով կորել նետել բոլոր այդ ըմբոստութեանց հեղինակները եւ ամէն գնով խեղդել ու իր ոտքին մէջ վիժեցնել ոեւէ է շարժում ու դէպք, եւ այս հոգ չէ թէ որչափ ալ սուղի նստի եւ որքան ալ զոհողութիւն ու ջանք պահանջէ մեզմէ.

Սայիտ էլ Պրագ (Հիլէյի երեսփոխան)·— Շէյխ Մահմուտ ապստամբ է եւ ոչ ապստամբ, կարելի չէ իր ըմբոստութեանց դէմ պայքարիլ ներկայ ուժերով: Ինչպէս կ'երեւայ, Շէյխ Մահմուտի ուժերը շատ աւելի են այն գնահատումէն, ինչ որ ըրած է ապահովութեան նախարարը՝ ուրիշ կերպ կարելի չէ բացատրել այսչափ երկար ժամանակ ձգձգուող այս խնդրին վերջնական կարգադրութիւնը: Եթէ կը կարծուի թէ միայն բանի ուժի գործածութեամբ կարելի է առաջքը առնել այս շարժման, այն ատեն ժամ առաջ ահազանգը պէտք է հնչեցնել. ես պիտի ըլլամ առաջինը, որպէս կամաւոր իմ ուժերը պիտի տրամադրեմ երկրին:

Ահմէտ Կէյլիլ (Մուսուլի երեսփոխան).— Շէյխ Մահմուտ ապ-
բական ապստամբներէն չէ, անիկա
միեւնոյն ժամանակ ապստամբ
է եւ անպատիւ գործիք մը օտա-
ձեռքը, ինչպէս գոյն կը նետ-
ցնէր օտար ծածուկ: Պէտք է ժո-
ղովը յստակօրէն տեսնել իրողու-
թիւնները եւ բան անձ իր արժէքը
տալ: Շէյխ Մահմուտ կը գտնուի
բարձր դարակի մը վրայ, ուրկէ ու-
ուած ատեն վար կ'իջնայ. ստոյգ
է որ անոր միջոցով ծանուցար
պատակներ կը հետապնդուին իրա-
մէջ ծաւալած են դաւադրական
ժումներ, ապստամբութիւններ,
արիւնահեղութիւններ. եւ այդ դէպ-
քերը տեղի կ'ունենան միշտ այն
ատեն, երբ մենք Ազգաժողովին կը
գենք անդամակցիլ:

Ջամիլ Մեննա (Մինթէֆիքի ե-
րեսփոխան)·— Ազգը կ'ուզէ վերջ
տալ այս դէպքերուն, ըլլայ բա-
ուժով, ըլլայ վարչական ու քաղա-
քական ուղիներով, որովհետեւ
իրարանցումները հանրային ապա-
հովութեան տեսակէտով մեծ
մէջ ունին երկրին համար, որ
կառավարուի տրամաբանական
ոգիով եւ կ'ազդուի առկէ:

Դայէթ-Էտ-տին էլ Նագշիպ-
տի (Մուսուլէն քիւրտ երեսփոխան)
կառավարութիւնը որչափ արա-
կան, նոյնչափ Սիւլէյմանիէի կա-
ռավարութիւնն է, որ քիւրտ
է, եւ սակայն ամէնէն առաջ
այս է եւ ոչ այն, այլ Իրաքեան

Ջամիլ Մէննա.— Կառավար-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՄԱՀԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր այսօրուան վիճակը, առնական այս ցեղի ճակատին նետուած արատ մըն է: Արատ մը՝ որ պէտք է՝ սրբուի: Օտարի դաւաճան ձեռքը չէ որ պիտի սրբէ զայն: Այլ՝ ըմբոստ ու հարուածող բազուկը այն հայորդիներուն, որոնք ցեղ մը սպրդեցնելու պատմական պատասխանատուութիւնը շալկած են իրենց ուսերուն վրայ: Որոնց կուրծքերը կը գալարուին հեւքոտ փոթորկումներով եւ շրթներուն վրայ կ'այրի արդար վրէժի մը պապակը: Մեր դահիճներուն հետ, քաղաքակրթութեան կեղծ դիմակը կրող մարդկութիւնն ալ թքած է այսօր մեր վրայ: Ցրուած է մեզ իր ոտքերուն տակ: Թաթխուած է, նուաստացումի տիղմին մէջ: Արհամարհուած, անարգուած եւ ապտակած է: Եւ պայմանները կը սարսեն այսօր, որ մենք հանդուրժենք այս բոլորին, մեր ակռաները սեղմած, մեր վիշտը գրկած եւ մեր գոյութիւնը պահած Կը ստիպին՝ որ մեր սուգն իսկ ողբանք մեր քարուքանդ հայրենիքէն հեռու, օտար հողերու վրայ:

Մենք պիտի յաղթենք: Եւ պիտի սրբենք մեր ճակտին քսուած արատը: Անխախտ է մեր հաւատքը այդ մասին: Եւ մեր Ուխտը՝ որ հաւատքի այդ ճամբով, այդ յաղթութեան կը տանի…

(«Հորիզոն», 26 ապրիլ)

ԱՆՈՒՆՑ ԿՏԱԿԸ

Հայ ժողովուրդը իր ալեծուփ ու փոթորկոտ կեանքի ընթացքին չէ ապրած ծաւալով ու խորութեամբ այնքան մեծ ու սասանեցուցիչ աղէտ մը, որքան ապրիլեան ահաւոր եղեռնը, որ արիւնաքամ ու անդամալոյծ ըրաւ մեր ժողովուրդը. Օձրածին ճիւաղը, արիւնարբու Թալաաթ իր անիծապարտ ընկերներով, այդ եղերական ու չարաշուք օրերուն ի գործ դրաւ դարուց ի վեր կարմիր սուլթաններու կողմէ յղացուած «հայութեան բնաջնջումը»ի հրէշային ծրագիրը եւ ամենաանարգ մահով անապատներու մէջ սովամահ ըրաւ Նորածին մանուկներէն սկսած մինչեւ կորաքամակ պառաւները: Առաջին զոհերը այդ բարբարոսային աղէտին եղան հայ քաղաքական եւ յեղափոխական մտքի եւ հայ մշակոյթի փայլուն ղեկավարները: Հայկական արիւնոտ գողգոթային վրայ, ողջակիզումի սեղանին վրայ իրենց
անձերը համարձակօրէն զոհ
անմահ խնկելիները, հայ գրա-
մտաւորականութիւնը, այն հաւա-
քով որ այդ կերպով պիտի կրնան
փրկել ճակատագրական հարուած
այն միլիոնաւորները, որոնք կը
նուէին իրենց եռեւ:

Պէտք է յանձ մեր մայրիկը
թէ այն գողգոթային առջեւ
միլիոն մը հայութիւն խաչուեցաւ,
այլ այն գողգոթային համար
տակաւին մարտիրոսութեան
պիտի թափի:

Որովհետեւ մեր միլիոնաւոր
հատակներու հոգեվարքի
հառաչանքները վրէժխնդրութիւն
ժառանգին մեզ եւ որովհետեւ
ւորենք յարգել անոնց վերջին կտակ

(«Ազդակ», 25 ապրիլ)

ԱՊՐԻԼ 11Ը

Մեր Անկախութեան գաղափար
օծուեցաւ մէկ միլիոն Հայերու արիւն-
նով:

Պարտուա՞ծ ենք: Այո՛, քաղաք-
կան զէնքի վրայ:

Մենք, սակայն, պարտուած չ-
մեր գաղափարներով եւ հոգիի
ոլորտներով: Իբրեւ ազգ կ'ապրինք
եւ կ'արտադրենք: Մեր նոր սերունդ-
գը, ունենալով նահատակներու
մուր պատուանդանը, կ'աճի եւ
գաղափարական ազատութեան
չին տակ եւ վեհ նպատակներու
համար: Մեր գրականութիւնը
շարունակէ արտադրել նոր
ներ եւ առաջնորդներ: Մեր
ներն ամէն տարի հազարաւոր
նուեկներ կը կրթեն՝ նոր յայտ-
երազներով: Հայ սրբազան
շարունակէ ապրիլ վրէժի եւ
հայրենիքի գաղափարներով:

Ապրիլ 11ը, ներկայ օրերուն,
ցի եւ սուգի օր չէ այլեւս
պառ. ապրիլն է մեր ազատագրա-
եւ հաւատքին: Նահատակներու
կանութեան եւ շունչին տակ
րինք մենք, որովհետեւ
ենք շարունակել իրենց պայքար

Մենք ընկճուած չենք ո՛չ
եւ ոչ ալ մաշուած: Մենք դեռ
րինք ու կ'արտադրենք:

Միլիոնաւոր զոհերու արիւն
մըն է բոլոր ապրողներուն
Թափով, նոր եռանդով եւ նոր
րութեամբ գործի լծուելու,
կարողանանք ողջունել
թեան Արշալոյսը, հայ ժողով-
Անկախութեան փառ. առաւ-

(«Ասպարէզ», 10 ապրիլ)

ցի՞նը տրամական է եւ արաբական ալ պիտի մնայ:

Վաշինկթոն.— Շէյխ Մաճ- ...տիշարժումները առնչութիւն ունին ...նգամին հետ՝ թէ կառավարութիւնը ...րաբակա՞ն է թէ քրտական. այդ ...արժումները ընդարձակ ծաւալ մը ...ունին եւ ես չպիտի ուզէի բնաւ խօսիլ ...րալ կառավարութեան ակնարկա- ...ց խօսքերը այս ժողովին բեմէն:

Նախարարը.— Խոստովանելու ...ամար ձեր մտքերը, դարձեալ կը ...դնեմ թէ, Շէյխին պատրաստական ...արժումներուն մասին եղած գնա- ...ատանքը իրենց արժէքէն շատ վեր է. կառավարութիւնը կացութեան ...տակցութիւնն ունի եւ վստահ է ... ամենամօտ ժամանակի մէջ իրեն ...րելի պիտի ըլլայ վերջնականա- ...ն կարգադրել այդ հարցը. Հիմա- ...նչիմս մանրամասնութիւններ ա- ...ւորդ է տալ այդ մասին:

Այս միջամտութենէն վերջ, ժո- ...ղը վաւերացուց նախարարութեան ...դմէ ներկայացուած պիւտճէն, չիւ- ...ային կողմէ խռովութիւններուն ...աջքը առնելու համար:

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր, «Փըթի Ժուռնալ»ի ...ձ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. ... Սպարապետ Զօր. Նազարբէգեանի ...յլատակին նուիրուած սգահանդէսը:

Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ:

Ֆրանսական եւ հայկական եռա- ...յններով զարդարուած բեմին մէջ- ...տեղը կը գտնուէր հանգուցեալ ...պարապետին լուսանկարը սեւ շղար- ...վ ծածկուած: Պատուոյ պահակ ...կեցած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտ- ...երը եւ Հայ կամաւորները եւ ... Արիները իրենց դրօշներով: ...րգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները:

Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութեան նախագահ Զօր. Կորկան- ...ան ֆրանսերէն լեզուով ներկայա- ...ցուց Մեծ Սպարապետին ամբողջ կեանքը:

Զօրավարը, Հայ սպարապետին ...ւորական ծանօթ կարողու- ...թեան հետ վեր հանեց նաեւ կրթու- ...թեամբ ռուս, բայց հոգիով հայ զօ- ...րականին անհուն հայրենասիրութիւ- ...նը եւ ուղղամիտ աշխատանքը:

...իր հզօր խմբապետութեամբ ... — կը տիրապետէր պա- ...րազմի ամբողջ տեւողութեան ըն- ...ցքին, եւ Պալարքիլիսէի, Բաշ Ապարանի եւ Սարդարապատի ... ...ն կռիւներ թրքական բանակի յա- ...ռաջխաղացումը, հակառակ թշնամի ...ապատիկ ուժերու ճնշման: Նա- ...զարբէգեան ոչ մէկ առեն կոտրեց ... յոյսը, զոհուեցաւ միշտ իր զին- ...ին վրայ ամենավստահելի պաշտ- ...րներուն, եւ Անդրանիկի, Դրոյի, ...մազասպի ու Քեռիի հետ կերտեց ... հայրենիքը.

...ուքը վերջացնելով, հրաւիրեց ներկաները, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս եւ լուռ, յարգեն Մեծ Սպարապետին յիշատակը, մինչ դաշնակը կը հնչեցնէր Շոփէնի մահուան քայլերգը:

Ապա, կարդացուեցաւ, հրամանատար Պուատըպարի Պէյրութէն գրկած հեռագիրը, որով իր յարգանքը կը բերէր Զօր. Նազարբէգեանի յիշատակին:

Խօսքը տրուեցաւ 1915ի Կովկասեան բանակի հրամանատարներէն եւ պատերազմի մեծ հաշմանդամ Զօր. Գարաթոֆի, որ ռուսերէն լեզուով վեր հանեց հանգուցեալին զինուորական կատարած դերը հայ հանրապետութեան տեւողութեան շրջանին:

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Գ. Խատիսեան, իր յարգանքի խօսքերով, հանրապետութեան ստեղծման թուականէն մինչեւ բոլշեւիկեան տիրապետութեան գլխաւոր դէպքերը թուելէ վերջ, ըսաւ.

—«Ես նրան մէջ տեսնում եմ մեծ զինուորականի կողքին մեծ հայ քաղաքացին, որ պէտք եղած պարագային կրցաւ մէկ դրօշի տակ հաւաքել հայ զինուորները: Նազարբէգեան՝ Արամի հետ հայ հանրապետութեան հիմնադիրներից մին է: 1917 թւին, երբ հայութիւնը անակնկալ կերպով դէմ դիմաց գտնուեցաւ իր ազատութեան հետ, զգաց որ ինք կարող է կառավարել ինքզինքը եւ կազմեց Ազգ. Խորհուրդը, որ զինուորական ղեկը յանձնեց Զօր. Նազարբէգեանին: Այժմ դէպքերը փոխուել են, բայց անկախութեան գաղափարը գնում է իրա ճանապարհով եւ կը հասնի իր նպատակին անպատճառ: Հայրենասիրութիւնը այնքան զօրաւոր էր նրա մէջ, որ 2-3 տարուան ընթացքում, հակառակ իր հիւանդ վիճակին ոչ մէկ վայրկեան հեռացաւ իր պաշտօնից, օրինակ տալով միւսներին»:

Յետոյ պատմեց թէ ինչպէս Վէհիբ փաշան Ղարաքիլիսէի պատերազմը կը նմանցնէր Տարտանէլի ամենասաստիկ կռիւներուն, եւ Ահարոնեանի՝ Հայ Սպարապետին յիշատակին նուիրուած գրութենէն քանի մը հատուածներ կարդալէ վերջ, երանի տուաւ այն օրուան, երբ հայ ժողովուրդը դարձեալ պիտի ունենայ իր Նոր սպարապետը:

Ֆրանսական բանակի նախկին հայ կամաւորներու Միութեան կողմէ, Գ. Մանուկեան կարդաց ֆրանսերէն ուղերձ մը, որուն մէջ կ'ըսէր.

—«Սպարապետ Նազարբէգեանը եղաւ անոնցմէ, որ մեզի ցոյց տուին զոհողութեան ճամբան եւ մենք կը խոստանանք հետեւիլ այն ճամբուն զոր գծեց ինքը»:

Խօսքը տրուեցաւ հանրապետութեան նախկին պատերազմական նախարար ընկ. Ռուբէնի: (ԽՄԲ.—Այս ճառը կը հրատարակենք ամբողջութեամբ, քիչ անդին):

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ գնդ. Նախիջեւանեանին, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց մեծ սպարապետին զինուորական փայլուն կեանքը, թուեց իր քաջութեան եւ բացառիկ կարողութիւններուն համար առած ռուսական ամենամեծ շքանշանները, ինչպէս նաեւ ֆրանսականը:

— «Մեծ ուժ, մեծ կամք պէտք էր ստանձնելու համար հայ հրամանատարութիւնը, երբ հայ զինուորը վարակուած տիրող ծայրայեղութենէն, կը փախչէր «դէպի տո՜ւն» պոռալով: Նազարբէգեան անսահման հմայք ունէր, որովհետեւ իր անձով օրինակ կուտար միւսներուն: Ոչ մէկ վայրկեան հանգիստ առաւ: Ռուս զինուորները զինքը կը կոչէին «Հայր Նազարբէգեան»: Իր քաջութեան եւ ուղղամտութեան համար ստացաւ նոյնիսկ տաճկական շքանշան:

«Հինտէնպուրկի, Ժոֆրի եւ Ֆոշի յաղթանակները արձանագրեց համաշխարհային պատերազմը, բայց չարձանագրեց յաղթութիւնը այն սպարապետին, որ փառքի դափնիներէն նախընտրեց հայրենիքի ծառայելու գոհունակութիւնը: 1918ի վերջերը, հայ ժողովուրդին աչքերը ուղղուած էին հայ մեծ զօրականին, եւ սպարապետը իրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը «տուն» պոռացող անկարգապահ զինուորները հաւաքելով մէկ դրօշի տակ եւ զանոնք խանդավառելով հայրենիքի ազատագրութեան նուիրական գաղափարով: Իր անձնական արժանապատուութիւնը վիրաւորող կարգ մը դէպքերու հակառակ, ան մնաց միշտ իր դիրքին վրայ, յանուն հայրենիքի սիրոյն, ահա հոգիի բարձրութիւնը»:

Սոց. Դ. Հնչակեաններու կողմէ Գ. Արծրունի վեր հանեց Հայ Սպարապետին հայ ոգին, հայ ժողովուրդին ըմբոստ նկարագիրը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկ. Ա. Ջամալեան խօսք առնելով, շեշտեց.— «Նազարբէգեանի չափ կարող կամ աւելի փայլուն զօրականներ շատ ենք ունեցեր, ինչպէս Լազարեւներ, Շիլկովնիկովներ, բայց անոնք իրենց սուրը դրին օտարին ծառայութեան տակ: Նազարբէգեանի արժէքը անոր մէջ է, որ ան աշխատեցաւ իր տանը մէջ, իր հայրենիքին, իր ընտանիքի համար: Եթէ այս սգահանդէսը նուիրուած ըլլար օտարին ծառայող այդ զինուորականներէն մէկուն, այս բազմութիւնը չպիտի տեսնէինք հոս: Ամէն ինչ հայրենիքի համար: Ահա Մեծ Սպարապետին արժանիքը»:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Յ. Տէր Յովհաննէսեան:

— «Հայոց աշխարհը եւ բանակը որբ է, բայց դուն որ, Աւետ մեռար, կորիւններդ ողջ են: Հայ նոր սերունդը եւ Որբաշխարհը պիտի տայ դարձեալ նոր սպարապետներ, այդ կ'երդնունք մենք: Հանգիստ, յոգնած ոսկորներուդ, Մեծ Սպարապետ»:

Հայ Արիներու ներկայացուցիչն ալ հանդէսին մէջ տեղ բռնած էր ոտքը ոտքին վրայ նետած, առանց շուրջը նայելու: Յարգանքի խօսքեր արտասանեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն Դանիէլ Ճիզմէճեան, արտասանեց «Հերոսամարտ»ը բուռն ծափերու մէջ: Քանի մը խօսք ըրաւ նաեւ Գ. Տ. Նշտեան: «Թողունք Զօր. Նազարբէգեանին բոլոր արժանիքները մէկ կողմ, իր ամենամեծ արժանիքը այն է, որ այսօր կրցաւ ձեզ ամէնքդ հոս հաւաքել, բոլոր կուսակցութիւններով եւ համայնքներով»:

∴ Սգահանդէսին ներկայ էր հանգուցեալ սպարապետին ծերունի քոյրը, այրի Տիկին Բեհբութեան, որ յուզումէն կ'արտասուէր:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութեան տարեկան տեղեկագրէն.—

1930ի տարեկան հաշուեցոյցը փակուած ֆ. 144,836.20 ֆրանքով:

Աղքատախնամի ներկայ տարուան գործունէութիւնը աւելցած է գործազրկութեան և աշխատանքի տագնապին հետեւանքով:

Ընկերութիւնը գործազուրկներուն իրապէս օգտակար հանդիսանալու մտօք, Փարիզի բոլոր բարեգործական եւ Հայրենակցական ինչպէս նաեւ Հայ Տիկնանց Միութեան, Կ. Խաչի, Հայ-Լուսաւորչական, Հայ-Հռովմէական և Հայ-Աւետարանական Եկեղեցիներու Վարչութեանց կոչ մը մը ուղղելով խորհրդակցութեան համար զանոնք հրաւիրած է Ընդհ. Ժողովի:

Փետրուար 2ին, քանէ աւելի Միութեանց պաշտօնական ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ, Ընդհ. Ժողովը տեղի ունեցած է Աղքատախնամի պաշտօնատեղիին մէջ, եւ կազմուած է «Գործազուրկներու Օգնութեան Մարմին» մը, բաղկացած հետեւեալ անձնաւորութիւններէն.—

Գ. Գ. Եր. Յարութիւնեան՝ (Տրապիզոնի Հայրենկց. Միութիւն), Առ. Զաքրեան՝ (Թէքիրտաղի Միութիւն), Լորիս Գոլոյեան՝ (Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենկց. Միութիւն), Վ. Գարաեան՝ (Սեբաստիոյ Հայրենկց. Միութիւն), Յովհ. Թէլեան՝ (Հաճընի Հայրենկց. Միութիւն), Գրիգոր Փափազեան՝ (Ակնայ Հայրենկց. Միութիւն), Յովթ. Այպաճէրտի Արզի՝ (Աղքատախնամ Ընկերութիւն):

Գործազուրկներու Օգնութեան Մարմինը արդէն գործի ձեռնարկած է: Այս Մարմնին վրայ աւելցած են նաեւ Հայ Տիկնանց և Կարմիր Խաչի կողմէ Տիկիններ՝ Գոզոս Էսմէրեան, Լեւոն Մէհճահիրճեան եւ Լեւոն Կիւմիւշկէրտան: Եկեղեցիի Հոգաբարձութեան կողմէ՝ Գ. Յ. Սարաճեան և Բարեգործականի Փարիզի տեղական մասնաճիւղին կողմէ՝ Գ. Վ. Թագւորեան:

Նոյն Մարմինը թէեւ Աղքատախնամի հովանաւորութեան տակ կը գտնուի եւ սակայն անկէ բոլորովին անկախ կերպով կը գործէ եւ պատասխանատու է մի միայն զինքը ընտրող Ընդհ. Ժողովին: Առ այժմ օրական 400-450 ֆրանքի դրամական օգնութիւն մը կ'ընէ եւ յաջողած է տասն և հինգ գործազուրկներու աշխատանք գտնել եւ հողագործութեան մէջ աշխատողներու համար պաշտօնական դիմումներ կատարած ըլլալով, կը յուսայ քիչ ատենէն զանոնք ամէնքն ալ Ֆրանսայի հարաւային կողմերը ղրկելով անոնց գործ ալ գտնել:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՉԱՐԻՔԻՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

Դաքանլը Թրէզի հայրենակիցներ, ՄԱՐՍԷՅԼ-ՍԷՆ Թ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ձեր Թաղի Միութեան ու համերաշխութեան հարցը վտանգի տակ է: Վտանգ կայ նաեւ ձեր կրթական գործին, որուն այնքան ջերմեռանդօրէն փարած էք, եւ ձեր ամբողջ ունեցածով դրամական ու բարոյապէս, օժանդակեցիք Մ'ասառա-մանկապարտէզը յաջողութեամբ վերջացուցիք: Այժմ որ սառնութիւն կայ մասնաւորներու մէջ, անձնական քինախնդրութիւն եւայլն, տեղի տուած են երկպառակութեան եւ օրէ օր կացութիւնը կը վատթարանայ: Պատճառը ձեր անկազմակերպ վիճակն է: 15-20 անձնաւորութիւններու վրայ կը ծանրանայ պատասխանատուութիւնը:

Բովանդակ պատասխանատուութիւնը իմ վրայ վերցնելով, կը յայտարարեմ թէ դիտումնաւոր են կուսակցական միջամտութիւն ծածկել երկպառակութիւնը: Այս մթադրանքին նպատակն է քօղարկել կարգ մը մարդոց կեդրոնախոյս ձգտումները:

Մասնաւորներու հետ իմ բանակցութիւնները ապարդիւն անցան: Դժգոհներու ղեկավարներն անզգուշելի են: Անոնց անհաշտ ընթացքը դատապարտելի է անով որ՝ ո՛չ միայն կ'անտեսեն օրինաւոր հոգաբարձութիւնը, որ վաւերացուած է Ազգ. Վարչութենէն, այլ եւ դէմ են նոր ընտրութեան:

Ցեսակ մը ինքնիշխանութիւն: «Մեծամասնութիւն» յոխորտանքը ինքնին կը հերքուի, երբ դէմ են նոր ընտրութեան: Իբրեւ կրօնական ընկերակցութիւն կ'աշխատին որ եկեղեցին իրենց անունին արձանագրուի: Եկեղեցին թաղինն է: Թաղեցիներու միահամուռ ջանքերով եւ զոհողութեամբ շինուած եկեղեցին իրենց անունին չի կրնար փոխանցուիլ:

Անդրադառնալու համար նախկին բնականոն վիճակին, անհրաժեշտ է. 1. Լուծել երկու հոգաբարձութիւնները, 2. Ընտրել առժամեայ մարմին մը: 3. Դպրոցները միացնել: 4. Առժամապէս գործօն աշխատանքէ հեռու պահել իրարմէ վշտացածները: 5. Քննել եւ ճշդել պատասխանատուները:

Վստահ թաղեցիի համերաշխական ոգիին, կը յուսամ թէ սիրով ընդառաջ պիտի երթան այս թելադրանքներուն:

Թաղի երեսփոխան
Սարգիս Գօյաճեան

ՕԳՆԵՑԷ՛Ք
ՊԼՆԷԼԷՆ-ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

Փարիզէն Գ. Գ. Լեւոն Բաշալեան եւ Ալ. Խատիսեան, Ժընեւէն փրոֆ. Յր. Շէրիտճեան եւ Լօզանէն Գ. Թ. Ս. Ֆէրմանեան, որոնք անդամ են Ժընեւի Զուիցերահայ կոմիտէին, հետեւեալ կոչը ստորագրած են, որուն սիրով կը ձայնակցի մեր Թերթն ալ.—

— Ստորագրեալներս, որ տարիներէ ի վեր մօտէն ճանչցած ենք մեր ցեղին եւ Դատին մեծ բարեկամ Գ. Քրաֆթ Պօնարի հիմնած երկու հաստատութիւնները, Պընէլէնի որբանոցը եւ Ժընեւի կրթարանը, պարտք կը համարենք յայտարարել թէ անոր կատարած գործը էապէս ազգօգուտ հանգամանք մը ունի: Հարիւրէ աւելի որբեր պահպանել, անոնց տալ զուտ հայկական դաստիարակութիւն մը, զանոնք մեծցնել զուտ հայկական աւանդութեանց համաձայն, անոնց ընձեռնել կեանքի մէջ ինքնաբաւ դառնալու յարմարագոյն միջոցները, ահա այն գործը զոր Գ. Քրաֆթ Պօնար տարիներէ ի վեր սիրայօժար ստանձնած է, աննկուն կամքով մը դիմադրաւելով ամէն կարգի դժուարութեանց: Այդ երկու հաստատութիւնները պէտք է որ մեան յօգուտ մեր ազգին, եւ ստորագրեալներուս համոզումն է, թէ Հայերուս պարտականութիւնն է օգնել Գ. Քրաֆթ Պօնարի եւ մասամբ թեթեւցնել իր ծանր բեռը:

Ստորագր. Լեւոն Բաշալեան, Ալ. Խատիսեան, փրոֆ. Յր. Շէրիտճեան, Թ. Ֆէրմանեան

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Դանիոյ մէկ աւանին մէջ ծանր խռովութիւններու տեղի տուին համայնավարները, զի տեղական իշխանութիւնները արգիլեր էին Մայիս 1ի ցոյցերը: Հակառակ ասոր, համայնավարները հաւաքոյթ մը սարքեցին սրահի մը մէջ: Հաւաքոյթէն յետոյ, համայնավարները խմբովին ուզեցին գրաւել ոստիկանատունը: Համայնավարները զսպելու համար, պէտք եղաւ զինուորական ուժերու օգնութեան դիմել:

∴ Մուրճէյի մէջ եւս (Ֆրանսա) համայնավարները տեղի տուին իրարանցումի: Լեհական անկախութեան տարեդարձին առթիւ, Լեհերը հանդէս մը սարքած էին: Ներկայ համայնավարները հայհոյեր ուղղեցին բանախօսի մը: Ասոր վրայ կռիւ մը ծայր տուաւ:

Ոստիկանութիւնը սաստկապէս միջամտեց ձերբակալելով մէկ քանի համայնավարներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԴԷՊՔԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

4.— Խառնուա Ժօռխի հետ Սինկէր ընկերութեան մէջ սերտ յարաբերութիւն մշակող բարեկամները առանձնապէս հարցաքննել:

5.— Թուաահպատակ Հայերէն զատ ուրիշ Հայերու ալ մասնակցութիւն ունենալը կամ ոչ պէտք է ստուգել:

6.— Լոնտոնի մեր ներկայացուցչին տուած տեղեկութեան համաձայն, պէտք է խիկոյն ստուգել թէ՝ փաստաբան Գրիգոր Զօհրապ եւ Գրիգոր ...պալըեան էֆէնտիներ մասնակի՞ց են այս մահափորձին:

7.— Նոյնպէս պէտք է ստուգել թէ՝ Անսանձարուժական Հիւանդանոցին ...ցիչներէն գնդ. Մինաս պէյ այդ օր ո՞ր կառքով եկած է Եէլտըզի ...րողութեան եւ թէ իր քով քառանկիւն պայուսակ մը կա՞ր:

Քննիչ յանձնաժողովին պատրաստած տեղեկագրին մէջ իբրեւ մասնակից մահափորձին, յիշուած էին հետեւեալ անունները.

Սամուէլ Ֆայնի, ուրիշ անունով հանգուցեալ Քրիստափոր Միքայէլեան, ...հաւարիզօյցի հանգուցեալ Վռամշապուհ Քէնտիրեան, Պէյծիքցի Է... ...մա Ժօռխ, Պէյծիքցի փախստական Տիկ. Աննա Ժօռխ, Քարլ Եուվանօ... ...ն Աղա կամ կոսպաբետ Յովհաննէսեան, Թրասա Եուվանօվիչ-Թորդո՞, ...ալ անունով Աշոտ Քաջթանեան, կառապան Սվազցի Միհրտիչ Ղարիբեան, Խասքէօյցի Երուանդ Ֆրանկիւլեան, Ժօնս արարծեանի դռնապան Սվազցի Մանուկ Իւմիւտեան, արձէվ Սվազցի Նշան Յովհաննէսեան, դժոխային մեքենայի կառապան Միհրտիչին եղբայրը Յովհաննէս Կարինեան, Գոլսեցի Երուանդ Յովանեան, Միհրտիչի քեռորդին Յովսէփ Թօփալեան, Գայալ Հաւաքի աշխատողներէն Եղիա Խաչիկեան, աւստրիական ...նոցի դռնապան Առաքել, խոհարարապետ Նշան Մինասեան, փախստական կօշկակար Երզրումցի Արշակ, բժշկական դպրոցի աշակերտներէն Մանուկ, Քրօքէր պանդոկի դռնապաններէն Տիֆլիսցի Մանուկ, մինչնոյն պանդոկի ծառայողներէն Տիֆլիսցի Գօզոս Քէչէեան, Խաչիկ Բլօեան, Փաշապաշէցի երկաթագործ Միլթօ, երկաթագործ Մանօլ, յանձնակատար Միխալ, Մաթէօ, Քէօսէ Արիսթիտի, Սիլվիօ Բէչի, Քարլ անունը կրող Ալֆօնս, Լիֆարիս եւ Տիկ. Սօֆի Րիփս, Ռուբինա եւայլն:

Ժօռխէն տեղեկութիւններ պահանջուած ըլլալով այս անձերու մասին, յայտարարեց թէ Սամուէլ Ֆայնի, իրական անունով Քրիստափոր Միքայէլեան մնած է Կովկասի գիւղերուն մէջ: Երիտասարդ տարիքին Կովկասի մէջ կարգ մը դաւադրութիւններու մասնակցած եւ խռովակութիւններ ըրած է: Վերջը Ռուսիայէն վռնտուած է եւ անկէ յետոյ ուսուցչութեամբ պարապած է: Քրիստափոր մէկն է այն խռովարարներէն՝ որոնք «Դրօշակ» կուսակցութիւնը հիմնած են: Իր Ժընեւ մեկնումին առթիւ ան կուսակցութեան կեդրոնը հոն փոխադրած է եւ սկսած հրատարակել «Դրօշակ» թերթը, ըմբոստութեան եւ անհնազանդութեան հրաւիրելով Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ գտնուող Հայերը: Օր մըն ալ Սօֆիայի մօտ գիւղի մը մէջ, ռումբի փորձ կատարած միջոցին, պայթիւնի մը զոհ գացած է: «Փրօ Արմէնիա» թերթին մէջ այդ օրերուն անոր պատկերն ու կենսագրականը գրուեցաւ:

Լիփա Րիփս բնիկ Բագուցի հայ մըն է: Հասակը՝ երկայն, կուրծքը՝ լայն եւ ուսերը հաստ, ցորենի գոյնով, բաց ճակատով, մեծ քիթով, պեխերը կարճ եւ դէր երիտասարդ մըն էր: Իր ուսումը առացած էր Բագուի մէջ եւ 15 տարիէ ի վեր կոմիտէճիութեամբ զբաղած եւ Րիփս անունը առած էր:

Տիկին Սօֆի Լիփա Րիփս, ռուսերէն՝ Սօնիա եւ բուն անունը Մառի Զայց, Կովկասի մէջ ծնած էր գերման հայրէ մը: Յիշեալ կինը սկիզբէն արդէն Կովկասի յեղափոխական կուսակցութեան անդամներէն ըլլալով մըն... հետ կապ ունէր, եւ թէեւ Լիփա Րիփսին հետ կ'ապրէր, սակայն չեմ գիտեր թէ ինչպէս անոր հետ ամուսնացա՞ծ էր:

Սօֆի 29 տարեկան էր: Կարճահասակ, տկարակազմ. դեղին մազերով, կապոյտ աչքերով, ճերմակ մորթով գրաւիչ կին մըն էր: Գերմաներէն, ռուսերէն եւ քիչ մըն ալ ֆրանսերէն գիտէր եւ լաւ դաստիարակուած էր:

Օրիորդ Ռուբինա Ֆայնը կարճահասակ, խարտեաշ դէմքով, մեծ եւ սեւ աչքերով, քիչ մը մեծ քիթով, բարակ շրթունքներով 22 տարեկան աղջիկ մըն էր: Բնիկ Կովկասցի է ան: Ռուսերէն եւ հայերէն շատ լաւ գիտէ եւ քիչ մըն ալ ֆրանսերէն:

ՀԱՄԻՏԻ ԶԱՅՐՈՅԹԸ

Սուլթան Համիտ Գում Գափուի դէպքով սկսած եւ շուտով իրերը հրդեհող հայկական յեղափոխութենէն վերջ, Հայերու հանդէպ շատ խիստ քաղաքականութիւն մը որդեգրեց եւ այդ ծրագրին յաջողութեան համար որոշեց զրկանքներու ենթարկել հայ ժողովուրդը՝ անտեսական ասպարէզին մէջ:

Այդ թուականին Հայերը թէ առեւտրական հրապարակին վրայ եւ թէ պետական շրջանակներու մէջ շատ հիմնական եւ զօրաւոր դիրքեր կը գրաւէին: Սուլթան Համիտ կը հաւատար թէ հայ կոմիտէները ուժ եւ օգնութիւն կը ստանային կառավարութեան մէջ իրենց ունեցած ազդեցիկ եւ բարձր դիրքի տէր հայրենակիցներէն:

(Շար.)

մեկնեցան՝ Գահիրէի մօտ, հանդիպեցան ոստիկանական շրջ-թայի մը։ Անգլիացի սպայ մը ձերբակալեց զանոնք եւ տարաւ հարցաքննութեան։

Նաւային համաձայնութեան շուրջ

Իտալիոյ պատասխանը

Նախորդ օր, Փարիզի իտալական դեսպանին միջոցաւ, Նաւային համաձայնութեան մասին Ֆրանսական առաջարկներուն դէմ Իտալիոյ պատասխանը յանձնուեցաւ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան։

Իտալական պատասխանը իր գլխաւոր գիծերուն մէջ՝ ներշընչուած է անգլիական պատասխանին տուն տուող սկզբունքներէն։ Ըսենք թէ վէճը կը դառնայ ի նպաստ Ֆրանսայի 66,000 թոնոյի տարբերութեան մը շուրջ.

Իտալական կառավարութիւնը, յիշելէ վերջ թէ Ֆրանսայի. Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ Հռոմի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը հիմնուած էր, նկատի ունենալով Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի դաշնագիրը, գլխաւորաբար կը ծանրանայ Հռոմի համաձայնութեան 19րդ յօդուածին վրայ։ Այս յօդուածը կը տրամադրէ անհրաժեշտ տարողութեամբ նոր նաւերու շինութիւնը, ստիճանաբար փոխարինելու համար 1937ին, 1938ին եւ 1939ին անգործածելի նկատուելիք յածանաւերն ու ընդծովեաները։

Այս նաւերու շինութիւնը կը տեւէ 2 եւ 3 տարի։ Ուրեմն, նշանակուած թուականներուն որպէս զի անոնք վերջացած ըլլան, շինութիւնները պէտք է սկսին 1934ին, 1935ին եւ 1936ին։

Իտալիա չի ժխտեր այս յօդուածին ի նպաստ Ֆրանսայի մեկնաբանումը։ Բայց կը ժխտէ 1935ին եւ 1936ին շինուելիք կարգ մը նաւերու տարողութիւնը։ Վէճը կը բխի ուրեմն նաւերու տարողութենէն։

Բանակցութիւնները դիւրացնելու մտադրութեամբ Իտալիա կ'առաջարկէ 1935ի խորհրդակցութեան թողուլ 1936ին, հին նաւերու փոխարինութեան համար շինուելիք նաւերու տարողութեան գնահատումը։ Սակայն Իտալիա կը պահանջէ որ Ֆրանսա այժմէն իսկ յանձնառու ըլլայ ենթարկուելու այդ խորհրդակցութեան վճռին, ինչ որ ալ ըլլայ։

Տրոցկի պիտի երթա՞յ Սպանիա

Գրեր էինք թէ Սպանիոյ արտաքին Նախարարը պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցման մը, անձնապէս անպատեհութիւն մը չէր տեսներ որ Ռուսիոյ Նախկին պատերազմական գործավարը՝ աքսորեալ Տրոցկին, Սպանիա հաստատուի, պայմանաւ որ անհրաժեշտ երաշխիքներ տայ։

Սպանիոյ կառավարութեան Թուրքիոյ Ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Տրոցկի ուղղակի կամ անուղղակի որեւէ դիմում չէ կատարած Սպանիա մեկնելու անցագիր ստանալու համար։

Սակայն կը կարծուի թէ, Տրոցկի պրպտումներ կատարած է դէպի Սպանիա ճամբորդել կարենալու մամար, սակայն այն երկիրները որոնց հողէն պէտք է անցնի, մերժած են «վիզա» տալ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը

ՄԱՅԻՍ 14ԻՆ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՕՐԸ

Կը կազմակերպէ ԱՐԱՆԴԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ի Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Համագաղ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ու կէսին, 181 Քուռ Լաֆայէթ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 Թիւ Պէյնար տը Պուա, Ալիս ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7 11 եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն Դրադարանին դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Գ. Ներսէս Օհանեան։ Դասախօսութենէն յետոյ մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուիր անդամներն ու համակիրները։

Գործ կը փնտռէ ճայ սպասուհի մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Էօզէրլիեցի(Տէօրթ Եօլ) Յովհաննէս Առաքելեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Վանիս, մայրը՝ Մարիամ, քոյրը՝ Սիմակալ Առաքելեան (իրենց իսկական մականունը չյիշեր,) իր հօրեղբայրները՝ Պաղտասար, Ռուբէն եւ Յովհաննէս։ Տեղահանութեան միջոցին իր հայրը զինքը յանձնած է իր հօրեղբօր, որ Հասան Պէյ գիւղին մէջ երկաթուղիի մեքենավար էր։ Իմացնել Յառաջի խմբագրութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Փոզոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնեան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Պէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil; (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Ակնցի Մելքոն Գաֆթարեան (22 տարեկան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աւետիս (26 տարեկան) եւ մայրը՝ Եղիս Գաֆթարեան։ 5 տարի առաջ կրգտնուէին Ակն եւ լուր առնուած էր թէ պիտի մեկնին Ամերիկա։ Կը փնտռէ նաեւ իր մօրեղբօրորդիները Խաչատուր եւ Վռամշապուհ Նետարեան եւ Խնդիր Գաֆթարեան որոնք կը գտնուին Նիւ Եորք։ Իմացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան,։

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 874 800

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ 1931

7 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1563 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԷՆ ՄԷԿԸ

Նիւթերու հրմշտուքին տակ, անցեալ հինգշաբթի օր, կէս ձգեցինք մեր խորհրդածութիւնները՝ Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի ազգային գործունէութեան մասին։

Գատմելով մէկ միլիոն տոլարի հրաշալի նուէրը, կը հարցնէինք.

— «Փոխա՞ծ է միտքը։ Ծրագիրէ՞ն ետ կեցած է թէ դրամական յանձնառութենէն։

«Եթէ առաջինն է, եւ մէկ միլիոնը կը մնայ տրամադրելի մի՛նչեւ է ժամանակ, ներկայացնենք անհրաժեշտ, գործնական, ամփոփ ծրագիրներ, ինչքան որ կ'ուզէ՝ իր իսկ ձեռքով գործադրուելու պայմանով»։ *(Յառաջ. 30 ապրիլ)։*

Ուրեմն, ենթադրելով որ «Բարի Գալուստը» տէրն է իր յանձնառութեան եւ միջոցներ կը խորհի աւելի արդիւնաւորապէս գործածելու համար մէկ միլիոն տոլարը (25,000,000 ֆր.), համառօտակի մատնանշենք օրուան անհրաժեշտ եւ սերնդական պահանջները։

Կրկնենք անգամ մըն ալ, որ մեր առաջարկները կապ չունին քաղաքական խնդիրներու հետ։

1. ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐ.—

Գ. Կիւլպէնկեան անշուշտ լայն տեղեկութիւններ ունի այս մասին, ոչ միայն հայկական, այլ եւ օտար շրջանակներէ, որոնց հետ իր կապերը շատ աւելի սերտ են ու լայն։

Ազգերու Դաշնակցութիւնն է ստանձնած այս գործին նախաձեռնութիւնը, իր զանազան օրկաններով (Աշխատանքի Գրասենեակ, Նանսէնեան Յանձնախումբ եւն.)։ Ծրագիրը կը նախատեսէ տեղաւորել 40,000 գաղթականներու, որ կը գտնուին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։

Որքան գիտենք, մինչեւ հիմա տեղաւորուած են 8—10,000 տարագիրներ, փրկուելով գաղթակայաններու ապականութիւններէն։ Մնացեալին տեղաւորումը կը դժուարանայ, կը դանդաղի՝ դրամի պակասէն։

Երկու տարի առաջ, հարիւր հազար սթերլինի նախահաշիւ մը պատրաստուեցաւ չորս տարուան համար։ Տարեկան 25 հազար ծախսելու պայմանով։ Մինչեւ հիմա ճարուած գումարը մեծ մասով կը պարտինք օտար հաստատութեանց։ Բարեգործականը կը մասնակցի աննշան առ հարիւրով մը։ Օտարները ձանձրացած են արդէն եւ մանաւանդ զայթակղած՝ տեսնելով մեր անտարբերութիւնը։ «Կարծես թէ Ձինացիներուն համար կ'աշխատինք», ըսած է տեղաւորման գործի պատասխանատու վարիչներէն մէկը։

Այս ձեռնարկին համար, անցեալ տարի դիմում կատարուեցաւ նաեւ Գ. Կիւլպէնկեանի, Գ. Լընայլի միջոցաւ։ Ֆրանսացի պաշտօնատարը առաջաւ միայն յիսուն հազար ֆրանք։ Գումար մը, զոր ո՛ր եւ է մէկը, հասարակ խանութպան մը կրնար վճարել։ «Անուաս մի՛ առնէք»ի պնակը նետուած փշրանք մը, որ չի համապատասխաներ Գ. Կիւլպէնկեանի ոչ հարստութեան, ոչ ալ դիրքին։

Արդ, հարիւր հազար սթերլինը կը բռնէ 450,000 տոլար։ Ուրիշին կամքին խառնուելու իրաւունք չունենալով հանդերձ, աչքի առջեւ կը բերենք մէկ միլիոնի յանձնառութիւնը, կը բաղդատենք յիսուն հազար ֆրանքի փշրանքին հետ, կը վերլուծենք տեղաւորման գործին արժէքն ու սերնդականութիւնը, եւ կը զարմանանք որ այսքան վրդովիչ դիրք բռնած է «Բարի Գալուստը»…

Վրդովիչ մանաւանդ անոր համար որ, այստեղ ճառի, խրատի կամ ժողովի խնդիր չկայ, այլ որոշ, ամփոփ ծրագրի մը։ Հասցէն ալ — ուղղակի ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան գրասենեակը։

Տեղաւորման խնդիր մը ունինք, նաեւ, Միջագետքի մէջ։ Աւելի համեստ՝ ամէն տեսակէտով։

Մօտ հազար գաղթականներ փոխադրուած են Մուսուլի հիւսիսային շրջանը, Հավրէզը։ Տէր դարձած՝ անակներու եւ լծկանի։ Տարիներով Նահր էլ Օմարի ճախճախուտքին մէջ ծիւրելէ յետոյ, հողին կապուած, շնորհիւ Միջագետքի կառավարութեան բարեհաճութեան։

Այս ձեռնարկը գլուխ հանուեցաւ չափազանց աննպաստ պայմաններու մէջ։ Սանթիմը սանթիմին հաշուելով։

Գործը չլրացած, սպառեցան բոլոր միջոցները։ Հիներու անմիջական պէտքերէն, նորերու տեղաւորման ծախքերէն զատ, Գաղատի երկաթուղիներու ընկերութիւնը կը պահանջէ 50—60,000 ֆրանքի գումար մը, իբրեւ վարձք տարագիրներու բնակութեան յատկացուած վայրին (ճիշդ գումարը բուփիով նշանակուած է)։ Ընկերութիւնը մինչեւ անգամ կը սպառնայ դատի դիմել։

Ի՞նչ մեղք ունին տեղաւորման կոմիտէին անդամները, այսքան չարչրկուելու համար։

Ի՞նչ մեղք ունին սա տարագիր բազմութիւնները, որ տարիներով ի զուր զարկին Հայաստանի դուռները, եւ հիմա, ճարահատ, կ'ուզեն հողին կապուիլ հիւրընկալ երկրի մը մէջ։

Մէ՞ օրուան համար է Գ. Կիւլպէնկեանի տրամադրած մէկ միլիոնը, եթէ բաժին մը չպիտի հանուի այս կենսական գործին համար։ Օրինակ՝ 50,000 տոլար։ Աւելի կամ պակաս։

Յիշենք, անցողակի, որ Բարեգործականը երե՞ք թէ հինգ հազար տոլար խոստացած է այս գաղթականներուն համար, եւ կը խաղցնէ տարիներէ ի վեր։ Նոյն իսկ հակառակ Գաղատի իր ներկայացուցիչին հայեցողութեան։

Շ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Տը Լավիժըրի եպիսկոպոսին կողմէ հաստատուած Արեւելքի Գաղթականներու Օգնութեան Մարմինը (Oeuvre d'Orient) որ ներկայիս կը գտնուի Լաժիէ եպիսկոպոսին ղեկավարութեան տակ, ի նպաստ Սուրիոյ գաղթականներուն կազմակերպած է բարեսիրական պազար մը։

Վաճառման արդիւնքը պիտի յատկացուի Սուրիոյ գաղթականներուն, անոնց դպրոցներուն եւ դարմանատուններուն, բարեսիրական այս վաճառումը որ տեղի կ'ունենայ այսօր եւ վաղը 20 rue Regard, կը գտնուի հանգուցեալ մարաջախտ Ֆոշի տիկնոջ նախագահութեան տակ, կ'արժէ որ Փարիզի հայուհիները գիտնան քաջալերել այս բարեսիրական ձեռնարկը։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ՅՈՅՑԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԷՄ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր մասերուն մէջ ալ սկսած է բուռն ցոյց մը Իտալիոյ դէմ, Ափրիկեան Տրիպոլիի մէջ Իտալացիներու կողմէ տեղւոյն մահմէտականներուն հանդէպ ի գործ դրուած խժդժութեանց առթիւ։

Ինչպէս գրեր էինք, Պէյրութին վերջ Թրիփոլիի մէջ ալ մեծ ցոյց մը տեղի ունեցած է։ Ուրբաթի նամազէն վերջ 1500է աւելի բազմութիւն մը թափօր կազմած եւ զանազան ցոյցի եւ բողոքի արտայայտութիւններով շրջած է փողոցներու մէջ եւ իտալական հիւպատոսարանին առջեւէն անցած պահուն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած։ Վերջը ուղղուած է կառավարական պալատին առջեւ եւ գրաւոր բողոքագիր մը յանձնած Ֆրանս. Մարզպանութեան փոխանորդին։

Ճամբան հաւաք տրտմութիւն եւ մանրամասն բացատրութիւններ տուած Ափրիկեան Տրիպոլիի մահմէտականներու վիճակին մասին։

Համայի մահմէտականներն ալ ուրբաթ օր, մզկիթի առջեւ հաւաքուած եւ բողոքագիր մը բանաձեւելով, յանձնած են կառավարութեան։

Պէյրութի իսլամ ուսանողները Արհեստից եւ Արուեստից վարժարանին առջեւ հաւաքուելով բողոքագիր մը պատրաստած եւ յանձնած են Պէյրութի իտալական հիւպատոսին։

Իսկ Հալէպի իսլամները խանութները փակելով մզկիթ հաւաքուեցան։ Զանազան ճառախօսներ, Իտալացիներու կողմէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ իսլամներուն վրայ գործադրուած խժդժութիւնները պատմելով մղեցին գրգռուած ամբոխը դէպի իտալական հիւպատոսարան, Մուսոլինիի կառավարութեան դէմ բողոքելու եւ թերեւս անոր հիւպատոսը անպատուելու նպատակով։

Կառավարութիւնը՝ անհաճոյ միջադէպերուն առաջքը առնելու համար նախապէս զինուորական շղթայով մը շրջապատած էր հիւպատոսարանը։ Երբ ամբոխը ուզեց յարձակիլ անոր վրայ, գաւազանակիր ոստիկանները յաջողեցան զայն ցրուել։

Այս ցոյցի սայթաքումէն յետոյ, իսլամ երեւելիները համախմբուելով բողոքի հեռագիրներ ղրկեցին Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին եւ զանազան եւրոպական իսլամ երկիրներու կառավարութիւններուն ու կազմեցին յանձնախումբ մը հալածուած իսլամներու դատը պաշտպանելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԱՐԱՏԸ ԱՐԳԻԼԵԱԼ ԳՕՏԻ

Թուրք գործավարներու խորհուրդին որոշումով, Արարատի առաջին շրջանի արգիլուած գօտի յայտարարուած է։ Օրէնքին համաձայն, այս շրջանակին մէջ պատկան սպաներէն եւ զինուորներէն զատ ուրիշ ոչ ոք կրնայ մտնել։ Մտնողները իսկոյն դատարան կը յանձնուին եւ կը պատժուին։

Արարատի արգիլուած շրջանակը հետեւեալ սահմանը ունի. — Արեւելքէն պարսկական սահմանը (Պորյանի ակը — Սուլթան Թափա — Թոքիքթէփէ — Շիլքըշաըը — Քարաթէփէ — Տէմիրթէփէ — Գուլաքպաշը — Նարըմգայա) գիծը եւ հարաւէն Սարըսու — Շէյխլի Կէօլի, արեւելքէն եւ արեւմուտքէն Օկրոֆ — Արկաճի գիծը (այս գիծը դուրս է) եւ հիւսիսէն Արկաճի — Թաշպուրուն — Հասանխան — Գաշքէօյ — Արթանլար — Կէօտէքլի — Գօրալան գիծը (այս գիծը դուրս է)։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՍՊԱՆԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐ

Պաղտատէն Ապրիլ 24 թուականով կը հաղորդեն Գահիրէի «Մուքաթթամ» թերթին.—

Քրտական շարժումը լուրջ հանգամանք առած է Շէյխ Մահմուտի գլխաւորութեամբ, ու դարձած վտանգաւոր։ Պատերազմական նախարարը մեկնեցաւ Սիւլէյմանիէ, անձնապէս հսկելու համար զինուորական գործողութեանց, եւ ուսումնասիրելու կացութիւնը։

Ականատես մը կը տեղեկացնէ թէ երկու օրուան մէջ Պաղտատ բերուած են վիրաւոր սպաներ եւ զինուորներ ու քիւրտ գերիներ, որոնց թիւը հարիւրը կ'անցնի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Թուրքիոյ ընտրութիւններէն վերջ, յաջորդող դէպքերն ու դրուագները կ'ընթանան կրկնուող կատակերգութեան մը կանոնաւորութեամբ։ Այսպէս, նորընտիր Ազգ. Մեծ Ժողովը իր առաջին նիստին մէջ իսկ, Թուրք հանրապետութեան նախագահ ընտրելէ վերջ, ընդունեց վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ դահլիճին հրաժարականը, առանց որեւէ փոփոխութեան զայն կրկին հաստատելու համար իր առաջնութեան… վրայ։

Անկախներու տեղ խալքի թեկնածուներ

Վերջին ընտրութիւններու մէջ Խալքը ձգած էր 30 աթոռ ընդդիմադիրներուն։ Կարգ մը վայրեր մերժեր էին անկախներու քուէ տալ, կ'երեւի աւելորդ նկատելով այդ աչքկապուքը։ Այս առթիւ, Խալքը երեսփոխանական թափուր աթոռներու համար ա եւ է թեկնածու չէ որոշած։ Ազգ. Ժողովի գումարումէն յետոյ տեղի պիտի ունենան անոնց ընտրութիւնները։

Ճիշդ չէ որ թափուր աթոռներու համար անկախ կամ ընդդիմադիր երեսփոխաններ ցոյց պիտի տրուին։ Խալքի ընդհ. քարտուղարութիւնը այս մասին պիտի առնէ Պոլսոյ, Սամսոնի եւ Թէքիրտաղի կեդրոններուն կարծիքը։ Այս վայրերու նոր թեկնածուները որոշուած ատեն, նկատի պիտի առնուին Բ. կարգի ընտրողներուն կարծիքը եւ ժողովուրդին տրամադրութիւնը։ Կարգ մը թեկնածուներու մասին ըսուածները ենթադրութիւններ են։

∴ Վերջին ընտրութեան միջոցին Իզմիրէն անկախ երեսփոխան ընտրուած էր իթթիհատական շրջանի նախկին նախարար Խալիլ պէյ, որուն համար գրուեցաւ թէ պիտի հրաժարի։ Այս առթիւ, «Սան Փոսթասի» թղթակիցը Իզմիրի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Խալիլ պէյի հետ որ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.

— Այս լուրերը յերիւրուած են կարգ մը կառավարական թերթերու կողմէ, իրենց փափաքներուն համաձայն։ Հրաժարելու խնդրոյ առարկայ չէ եղած մինչեւ այս վայրկեանը եւ ասկէ վերջ ալ չպիտի ըլլայ։ Իբր ազգին անկախ մէկ երեսփոխանը ժողով մտնելս ինծի համար պանծալի պարտականութիւն մը պիտի ըլլայ։ Բայց եւ այնպէս երեսփոխանութեան պաշտօնագիրս չեմ առած դեռ։ Պաշտօնագիրս առնելէ վերջ ժողովին մէջ բռնելիք դիրքս պիտի որոշուի։

Թուրքիոյ կեդրոնական դրամատունը

Թուրքիոյ կեդր. դրամատան հիմնադիրներու խորհուրդը նիստ գումարեց քննելու համար արձանագրութեանց արդիւնքը։ Արձանագրութեանց արդիւնքը կ'անցնի 14.5 միլիոն թրքական գումարը։ Մնացորդը երաշխաւորուած է երկրագործական, կալուածական եւ գործառնութեանց դրամատուններու խմբակին կողմէ։

Կեդր. դրամատան դրամագլուխը որ 15 միլիոն ոսկի պիտի ըլլայ, այս կերպով լրացած կ'ըլլայ։ Օտար դրամ եւ դրամագլուխ մացնելու խնդրանքները՝ զանազան դրամագլուխներու կողմէ, կ'անցնին արդէն օրէնքով նախատեսուած քանակին 62 առ հարիւրը։ Այդ հաստատութեանց արձանագրութիւնները 2 միլիոն 400,000էն պէտք տեմնուած է իջեցնել մէկուկէս միլիոնի։ Հիմնադիրները ձեռնարկեցին նախապատրաստական աշխատանքներու վարչական խորհուրդի գումարման համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԲԱԲԳԷՆ ԵՊՍ.Ի ՕԾՈՒՄԸ

Սուրիոյ Ազգ. համագումարը Հալէպի մէջ տեղի ունեցաւ ապրիլ 25ին, մասնակցութեամբ 36 պատգամաւորներու, որոնց 12ը կղերական։

Առաջին օրն իսկ, գաղտնի քուէարկութեամբ կատարուեցաւ կաթ. օծակիցի ընտրութիւնը, պատգամաւորներու 34 քուէով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ ընտրուեցաւ կաթողիկոս ցանն Կիլիկիոյ, կաթողիկոսական միակ թեկնածուն Բաբգէն եպիսկոպոս Կիւլէսէրեան, իբր աթոռակից եւ յաջորդ Սահակ Բ. կաթողիկոսի։

«Ազդակ» կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Բաբգէն արքեպիս. խորապէս յուզուած Կիլիկիոյ վսաղանդի հայութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ իրեն շնորհուած այս բացառիկ պատիւէն, շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց պատգամաւորներուն։ Յետոյ ժողովականներու միջեւ տեղի ունեցաւ կարգ մը վիճաբանութիւններ վեհափառի ու աթոռակցին իրաւասութիւններու սահմաններուն վրայ լուսաբանուելու համար։ Օրինակ՝ պատգամաւոր մը ուզեց հասկնալ թէ յետ այսու եկեղեցական պատաբագներու ընթացքին, աթոռակ...

Հուսկ ապա պատրաստուեցաւ ընտրութեան հետեւեալ տեղեկագիրները, զոր ստորագրուեցաւ բոլոր պատգամաւորներու կողմէ։

«Այսօր, 1931 ապրիլ 25ին, Հալէպի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ գումարուած Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի թեմական ժողովին մէջ, նախագահութեամբ Ն. Ս. Օծութիւն Տէր Տէր Սահակ Բ. կաթողիկոսի, 11 հոգեւորական եւ 24 աշխարհական պատուիրակներու կողմէ 34 քուէով, 1 սպիտակ քուէ, ընտրուեցաւ կաթ. մեծի Տանն Կիլիկիոյ, բարձրապատիւ Տէր Բաբգէն արքեպիսկոպոս Կիւլէսէրեան յ'աթոռակցութիւն եւ ի յաջորդութիւն Ն. Ս. Օծութեան Տէր Տէր Սահակ Բ. կաթողիկոսի»։

Իսկ յաջորդ օրը ապրիլ 26ին հայ եւ օտար ծովածաւալ բազմութեան մը ներկայութեամբ եւ նախանձելի կանոնաւորութեամբ տեղի ունեցած է Բաբգէն եպիսկոպոսի կաթողիկոսական օծումը։ Պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ներկայ գտնուեցան արարողութեանց։

«ՄԱՍԻՍ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.— *Կիրակի, 26 ապրիլ, Ազգ. վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Մասիս» նորակազմ հրատարակչական անանուն ընկերութեան հիմնադիր ժողովը։ Ժողովը քուէարկեց ընկերութեան կանոնագիրը, եւ ընտրեց ընկերութեան վարչական խորհուրդը՝ բաղկացած հետեւեալ անդամներէն Պ. Պ. Վարդան Առաքելեան, Սարգիս Արարատեան, Յ. Աւետիքեան, Հ. Բանիկեան, Յարէթ Գասպարեան, Արշակ Թուլումպաճեան, Յովհ. Ղազարեան, Սմբատ Մատէնճեան, Վահէ Զուլճեան։ Հաշուեքննիչ մարմնի անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Արտ. Թովմասեան, Գէորգ Քէօսէեան, Յակոբ Քիւչիւքեան։*

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄԸ

ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը յատկապէս խնդրած է ամփոփ պահել իր տաղադրութիւնը:

Աշխարհի շատ քիչ երկիրներու մէջ է միայն որ հնչուն դրամ (ոսկի արծաթ կամ պղինձ) կը գործածուի շրջաբերութեան մէջ առանց դրամատոմսի։ Արծաթի գնին անսովոր անկումին պատճառը շատ մը երկիրներու մէջ, ուր դրամական դրութեան հիմը այդ մետաղն էր, մեծ տարբերութիւններ յառաջ եկան եւ արծաթեայ հնչուն դրամն ալ թաւալգլոր անկումներ ունեցաւ, մինչեւ իսկ թղթադրամէն աւելի, ինչպէս Հնդկաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ։ Միայն միամետաղեան դրութիւնն ոսկի — ընդունող պետութիւններու դրամը կայուն կրնայ մնալ, որովհետեւ միւս մետաղներու կամ նիւթերու գինը կ'որոշուի ոսկիին հետ ունեցած համեմատութեամբը։ Երբ կ'ըսենք թէ արծաթը աժանցած է, այդ կը նշանակէ, զոր օրինակ, թէ երբեմն կարելի էր մէկ կիլօ ոսկիով 16 կիլօ արծաթ գնել, մինչդեռ այժմ կարելի է մէկ կիլօ ոսկիով 75-80 կիլօ արծաթ գնել։

Անկէ 40-50 տարի առաջ պլատինը (ճերմակ ոսկի) շատ աւելի աժան էր քան ոսկին։ Պատերազմէն անմիջապէս վերջ նորաձեւութիւն եղաւ այդ մետաղով պատրաստուած մատանի, մանեակ, ապարանջան եւայլն գործածել եւ որովհետեւ պլատինի արտադրութիւնը համեմատաբար շատ քիչ էր, անոր գինը բարձրացաւ եւ արժեց մինչեւ ոսկիի գնին քառապատիկը։ Այսօր թէ նորաձեւութեան ծաւալը փոխուելովը եւ թէ ընդհանուր տնտեսական տագնապի պատճառաւ պլատինի գործածութիւնը շատ պակսած է եւ գինը հաւասարած է մօտաւորապէս ոսկիի գնին։ Մեծ քանակութեամբ դրամները կրնան մինչեւ իսկ աւելի աժան գնել, որովհետեւ գլխաւոր արտադրողը Ռուսաստանն է եւ վաճառահանման պատճառաւ գինը շատ նկուէջներու ենթակայ է։

Սպանիական պեսետան պատերազմէն առաջ հաւասար էր ոսկի ֆրանկի եւ պատերազմի միջոցին ինչպէս նաեւ յետպատերազմեան առաջին շրջանին պահեց իր գինը, որովհետեւ Սպանիա իբր չէզոք երկիր լաւ գործեր ըրաւ եւ շատ մը Սպանիացիներ մեծամեծ հարստութիւններ դիզեցին։ Հետզհետէ սակայն ներքին խլրտումներու եւ յարափոփոխ վարչաձեւերու պատճառաւ սկսաւ իյնալ եւ Պրիմօ դը Ռիվէրայի բռնակալութեան (dictature) ժամանակ թղթադրամ պեսետան մինչեւ հարիւրին 30)40 կորսնցուց իր արժէքէն։

Վրայ եկաւ Հանրապետութիւնը եւ որովհետեւ վարչաձեւի արմատական փոփոխումներու պահուն, ոչ ոք գիտէ թէ ինչ կը վերապահէ ծոցը ապագան, խախտեցաւ ընդհանուր վստահութիւնը եւ այսօր պեսետան կ'արժէ ճիշդ կէս գինը։ Իրաւացի դրամներու սակը հաւատարիմ հայելին է երկրի մը ներքին վիճակին. եթէ երկրի մը դրամը հաստատուն է օտար դրամներու հետ բաղդատմամբ, այդ կը նշանակէ թէ այդ երկրի վարչութիւնը վստահութիւն կը ներշնչէ արտասահմանի մէջ։ Ո՞վ պիտի ուզէ, օրինակ, այսօր քանի մը ամիս վերջ պեսետայով վճարելի փոխանակագիր ընդունիլ առանց սակի երաշխաւորութեան։

Բարեբախտաբար հանրապետական վարչաձեւն իր սկզբնական շրջանը շատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ սկսաւ առանց յեղափոխութեան եւ ինչ որ գրեթէ աննախընթաց է պատմութեան մէջ, արքայական նախարարներն անձամբ փոխանցեցին իրենց իրաւունքները հանրապետական նախարարութեան, իբր օրինաւոր ժառանգներու։

Հանրապետական նախարարներու առաջին յայտարարութիւնները կշռուած եւ խոհեմ քաղաքականութիւն մը կը ծանուցանեն։ Անբախտա-վարութիւն չկայ անոնց մէջ եւ անկարելի խոստումներով չեն օրօրեր ժողովուրդը։ Յառաջիկայ փոփոխութիւնները այլեւայլ մարզերու մէջ աստիճանական կերպով տեղի պիտի ունենան եւ պարագաներու ներած չափով եւ ոչ թէ բռնութեամբ եւ յախուռն հրովարտակներով։ Ելմտական նոր նախարարը շատ համեստօրէն կը յայտարարէ թէ պեսետային կայունացումը առժամեայ կառավարութեան գործը չէ, այլ յառաջիկային գումարուելիք սահմանադիր ժողովներու։

Առհասարակ պետական մարդիկ երկրի դրամը պաշտպանելու համար երկու տեսակ միջոցներու կը դիմեն. կ'արգիլեն դրամագլխի արտահանումը եւ օտար դրամ կը թափեն հրապարակին վրայ։ Այս երկու միջոցներն ալ շատ նպատակայարմար չեն եւ աւելի կը վատթարացնեն տնտեսական վիճակը։ Երբ շահագէտները վերահաս կ'ըլլան թէ կառավարութիւնը նպատակ ունի դրամատոմսի գինը բարձրացնել, վրայ կը հասնին եւ կ'օգտագործեն հրապարակը. պետութեան տրամադրելի օտար գումարները կը սպառին շուտով եւ կուգայ վայրկեան մը երբ խեղճ դրամատոմսն անպաշտպան կը մնայ եւ կը կքի...։ Շատ մը երկիրներու մէջ, ինչպէս նաեւ Սպանիոյ բռնավարական վարչաձեւի ժամանակ փորձուեցաւ այդ դրութիւնը եւ հետեւանքն աղիտաբեր եղաւ։

Անօգուտ եւ վնասակար է նմանապէս բռնի միջոցներով դրամագլխի արտածումն արգիլելը։ Յետամնաց երկիրներու մէջ ուր դրամատուններն եւ ելմտական հաստատութիւնները բազմաթիւ չեն, եւ հաղորդակցութիւններն ալ դժուար են, ինչպէս Ռուսիոյ կամ Պարսկաստանի մէջ, մինչեւ մէկ աստիճան կարելի է արգիլել դրամագլխի արտածումը, բայց եւրոպական պետութեանց մէջ որչափ արգելքը խստանայ, այնչափ կը շատնայ դրամագլխի փախուստը. բազմապիսի միջոցներ կան երկրէն դրամ հանելու, որոնց առաջքն առնել անկարելի է։ Սահմանագլխի մաքսային պաշտօնեաները փախստականներու գրպանները խուզարկելով եւ քանի մը տասնեակ հազար դրամատոմս գրաւելով չէ որ կրնան անոր անկումը արգիլել։

Դրամագլուխը կը փախչի, երբ վստահութիւնը կը պակսի եւ ընդհակառակն՝ ոչ միայն տեղացիներուն դրամները, այլեւ օտար դրամագլուխը ներս կը խուժէ, երբ երկրի վիճակը վստահութիւն կը ներշնչէ։ Շատեր կը յիշեն անշուշտ 1926ի ֆրանքի տագնապը։ Դրամագլուխը կը փախչէր երկրէն եւ հակառակ ամէն յորդորի եւ բռնադատութեան, կարելի չեղաւ փրկել կացութիւնը, մինչեւ որ մեթոտները չփոխուեցան։ Այսօր շատեր դժգոհ իսկ են որ չափէն աւելի ոսկի կուգայ արտասահմանէն։ Այս կը նշանակէ թէ վստահութիւնն հրովարտակով չի ծնիր։ Բռնութեամբ ամէն բան կարելի է, բայց ոչ վստահութիւն ներշնչել։ Մամոնան չանսար հրովարտակներուն, այլ կ'անտեսէ անոնց եւ միշտ ալ կը յաջողի։

Դժուարին հարց մըն ալ դրամի կայունացման սակն է։ Պարզ է թէ անկեալ արժէքով կայունացումը աննպաստ է կառավարական վարկի բարձրացման եւ ծանուցանող նոր վարչաձեւ մը իրաւունք ունի իր հմայքը բարձրացնելու աշխատիլ ժողովուրդին աչքին։ Ստորին սակով կայունացումը քաղաքավարի սնանկացում է, եւ ոչ մէկ պետական մարդ պիտի ուզէ սնանկութեան յայտարարութիւնն ստորագրել։ Բայց մասնագէտներու կարծիքը տարբեր է պետական անձերու կարծիքէն. Մասնագէտներու համար արդիւնաւորութեան կամ ամբոխին հաճելի ըլլալու հարց չկայ։ Անոնք միայն իրական վիճակը կը տեսնեն եւ իրական դարմանը կը խորհին։ Ելմտական կացութիւն մը կէս միջոցներով չի փրկուիր։

Բաւական ժամանակէ ի վեր պեսետան իր իսկական արժէքի մօտ կէսը կորսնցուցած է (ոսկիի համեմատութեամբ) եւ ներքին կեանքի գինները յարմարած են այդ մակարդակին։ Եթէ ուզեն այժմ զայն իր նախկին վիճակին բերել, աղէտալի վերիվայրումներու եւ աղէտներու պատճառ կը ստեղծուի առանց ո եւ է օգուտի։

Պաշտօնեայ մը որ անկէ քանի մը տարի առաջ ամսական 500 պեսետա կը ստանար, իր բնակարանի պէտքերուն բաւելու համար, երբ մէկ անգլիական ոսկին 25 պեսետա կ'արժէր, այժմ 1000 կը ստանայ միեւնոյն ձեւով ապրիլ կարենալու համար, երբ 1 անգլիականը 50 պեսետա կ'արժէ։ — Եթէ ուզեն ուրեմն նորէն անգլիականը 25 պեսետայի հաւասարեցնել, պէտք պիտի ըլլայ պաշտօնեայի ամսականը եւ գործաւորաշէքը կիսով չափ դեղչել, ինչ որ անկարելի է։

Նոր կառավարութիւնն իմաստութեամբ վարուած ըլլալու համար պէտք է աշխատի ժողովուրդը վարժեցնել ներկայ սակին եւ պատրաստել անոր միտքը սպանիական թղթադրամի անխուսափելի անկումին։ Պատերազմիկներէն միայն Անգլիան է որ կրցաւ ստեռլինի նախապատերազմեան սակը պահել, իսկ չէզոքներէն միայն Զուիցերիան։ Մնացեալներն ամէնքն ալ այդ սնանկութեան դուռներուն զարկին կամայ թէ ակամայ։ Ֆրանսա ալ պատերազմէ առաջ փոխ առած մէկ ֆրանկին փոխարէն պատերազմէն վերջ 20 սանտիմ միայն տուաւ և հաշիւը փակուած հռչակեց...։

Մ. Տ.

ՌՈՒՄԷՆ
ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ (Սեփ. Թղթ.).— Չորեքշաբթի, 29 Ապրիլ, Ռումանիոյ Առաջնորդ Յուսիկ արքեպիսկ. Զօհրապեան պատուիրակութեան մը հետ ներկայացաւ Ռումանիոյ նոր վարչապետ փրոֆ. Նիքոլա Եորկայի։

Յուսիկ արքեպիսկ. կարդաց ֆրանսերէն ուղերձը.

— «Ցանկալի Ռումանիոյ հայ եկեղեցիին կողմէ ներկայացնել, Պ. Վարչապետ, իմ շնորհաւորութիւններս այն պաշտօնին առթիւ զոր ստանձնեցիք տագնապէ մը փրկելու համար ռումէն հայրենիքը, բայց մանաւանդ ստեղծելու համար աշխատանքի, արդարութեան ուժեղ մը։

«Հայ ժողովուրդը որ դարերէ ի վեր վայելած է այս երկրին եղբայրական հիւրընկալութիւնը եւ կրցած է միշտ խաղաղ ու բարօր կենցաղ մը ապահովել ռումէն ասպնջական ժողովուրդի ծոցին մէջ, հրճուանքով կ'ողջունէ ձեզ երկրին վարչութեան գլուխը, դուք որ որեւէ մէկէն աւելի սիրած էք հայ ժողովուրդը այն տառապանքներուն համար զորս կրած է ան եւ այն չնչին նպաստին համար զոր ան բերած է մարդկային քաղաքակրթութեան։

«Դուք, Պ. Վարչապետ, որեւէ մէկէն աւելի գիտէք այն համեստ դերը եւս զոր հայ տարրը ունեցաւ այս ասպնջական հողին վրայ հին դարերէ ի վեր, եւ այն սէրը որով ան նուիրուեցաւ իր նոր հայրենիքին, դառնալով օրինապահ, հաւատարիմ եւ աշխատասէր քաղաքացի։

«Այսօր ալ, Ռումանիոյ հայ տարրը ուրիշ ձգտում չունի, բայց եթէ ռումանական շրջանակին մէջ, պահպանել իր պապերուն հաւատքը եւ ինչ որ կապ ունի այդ հաւատքին հետ։

«Ձեզ ծանօթ է, Պ. վարչապետ, այն դժուարութիւնները զորս մեր համայնքը ունի՝ կարենալ զարգացնելու համար իր հոգեւոր եւ մշակութային կեանքը եւ այս կերպով իր համեստ նպաստը բերելու համար Ռումէն հայրենիքի յառաջդիմութեան։

«Շնորհաւորելով ձեր պաշտօնը, Ռումանիոյ հայ եկեղեցին եւ իր զաւակները, հաւատացած են որ ձեր հայրական հոգածութեան առարկայ պիտի ընէք հայ համայնքը, եւ ձեր հովանին պիտի ընծայէք, ինչպէս միշտ, անոր մաքուր ճիգերուն վրայ։

«Ապրեցէք երկար, Պ. Նախարարապետ, ի փառս ռումէն հայրենիքին, անոր բարօրութեանը եւ անոր հոգիի ու մտքի վերելքին։»

Ռումէն վարչապետը պատասխանեց.

— «Շատ զգածուած եմ ձեր սիրալիր խօսքերուն համար։ Կատարելապէս իրաւունք ունիք երբ կ'ակնարկէք այն դերին զոր Հայերը ունեցան դարերէ ի վեր այս հողին վրայ։ Հայերը այս երկիրը եկան հաստատուիլ նոյնիսկ երբ տակաւին չէին կազմուած ռումէն իշխանապետութիւնները, եւ դեր ունեցան Մոլտավիոյ քաղաքներուն կազմակերպութեանը մէջ։ Անշուշտ որ իբրեւ պատմագէտ ուրիշ որեւէ մէկէն աւելի գիտեմ Հայոց այդ դերը, հայկական երկրորդ հոսանք մը Ռումանիա եկաւ 18րդ դարու ընթացքին. այս հոսանքն էր որ օժտեց ռումէն քաղքենի դասը թանկագին տարրերով։ Վերջապէս դժբախտ պատահարներէն յետոյ հայկական նոր հոսանք մը եկաւ Ռումանիա, եւ ան ալ շինարար տարր մը եղաւ երկրին մէջ։ Ինչպէս որ Հայերը իրենք զիրենք օտար պէտք չէ որ զգան այստեղ։ Ըլլայ հին գաղութին զաւակները, ըլլայ նորեկները թող Ռումանիան նկատեն մէկ անկիւնը իրենց իսկ հայրենիքին։»

Առաջնորդ Յուսիկ արքեպսկ. կրկին խօսք առնելով՝ բերանացի ալ կրկնեց ուղերձին մէջ ըսուածները եւ աւելցուց որ այս պաշտօնական առաջին այցի պահուն, անշուշտ կարելի չէ պարզել բոլոր այն կարիքները զորս ունի հայ համայնքը եւ զորս առաջին առթիւ պատիւը պիտի ունենայ ներկայացնելու կառավարութեան։

Վարչապետ փրոֆ. Ն. Եորկա յայտնեց թէ ամէն դիմում պիտի գտնէ բարեացակամ բացառիկ վերաբերում մը կառավարութեան մօտ

ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

ԽՄԲ.— Պատճէնն է այս այն ուղերձին զոր կիրակի օր Զօր. Նազարբէկեանի սգահանդէսին առթիւ, արտասանեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն մէկը.—

Հերոսամարտը շեփորուած էր։

Մարտիկները ոգեւորուած՝ գունդագունդ կը դիմէին դէպի Նոր Աւարայր՝ մանչող առիւծներու պէս։

Կռուի շեփորը հնչեց։

Հայոց բանակը պատնէշուած սպարապետին շուրջ՝ դիւցազնօրէն խոյացաւ զոհաբերութեան բարձունքը։

Հայրենիքի սիրով բոցավառ՝ պողպատէ կուրծքերու բախումը թնդացուց ռազմադաշտը Հայոց եւ Հայաստանի աստուածը հպարտացաւ իր փառքին համար շառաւիղուած արիւնէն։

Ցեղին ճակատը չուզեց խոնարհիլ ստրկութեան բագինին առջեւ, կամովին նետուեցաւ մահուան դէմ արհամարհելով զայն... եւ մահը՝ թառեցաւ հայ քաջերու կողերուն վրայ՝ հո՛ն մեռնելու համար...

Ռազմադաշտի ծաղիկները բոսորագոյն արիւնով արձանագրեցին ինկած քաջերուն կտակը՝ աւանդելու համար զայն ապագայ հայորդիներուն։

Եւ այսօր, Հայոց սպարապետին շիրմին առջեւ, կուգանք ստանձնելու այդ կտակը՝ անշէջ պահելով հայրենեաց սիրոյ հուրը մեր կուրծքերուն տակ...

Փա՛ռք Հայուն մշտական կորովին։

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԸՆԿ. ՌՈՒԲԷՆԻ ՃԱՌԸ, ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՅԻՍ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

1918 Մայիս 28։ Խաղաղութիւն է. 10,000 քիլոմեթր տարածութեամբ հրաբուխներով եւ Թուրք սուիններով շրջապատուած Արարատեան աշխարհը անկախ Հայաստան է։ Հայկական իշխանութիւնը հայոց հրամանատարին «Հայոց սպարապետ» տիտղոսն է տուած։ Դարեր շարունակ գերեզմաններում անհանգիստ մնացող Վարդանների, Մուշեղների, Վասակների, Մանուէլների եւ այլ սպարապետների ոսկորները կը ցնծան, որ վերջապէս Հայոց սպարապետի գահոյքը թափուր չէ թողնուած։ Բայց նեղ էր Հայաստան, չափազանց փոքրիկ՝ Հայոց Մեծաց սպարապետութեան համար։

Ինչպէս մէկ անգամ Հայր Աբրահամը յայտարարեց Հայաստանի խորհրդարանի ամբիոնից Թուրք եւ գերման ներկայացուցիչների երեսին. — «Հայաստանը նեղ է, բայց երկաթէ սահմաններն էլ կարող են փշրուել»։ Նոյնպէս Նազարբէկեանը, երբ Խալիլ փաշան եկած էր նրան շնորհաւորելու, պատասխանեց.

— «Շնորհակալ եմ, որ հրամանատարն եմ Հայոց»։

Եւ ակնարկելով Հայաստանի սահմաններին, աւելացրեց.

— «Այս կոչումը նեղ կուգայ Հայոց սպարապետին եւ հայ ժողովուրդին»։

Նազարբէկեան եթէ մի կողմից կը կազմակերպէր եւ կը համբերէր այդ նեղ կոչումին ցաւերին, միւս կողմից խաղաղութեան մէջ կը պատրաստէր հայ բանակը Հայաստանի դաշտերը հաւաքելու համար։ Նա կը հաւատար զրան եւ շարունակ կը կրկնէր... փոթորկից յետոյ միշտ աւելի պայծառ կուգայ»։ Եւ փոթորիկը անցաւ եւ Հայաստանի արեւը ելաւ այն օրը, երբ տաճիկ զօրքերը պարտուած Պաղեստինում եւ Թրակիայում Դաշնակիցների կողմից՝ Մուտրոսի դաշնագիրը կը ստորագրէին։ Այդ օրուանից իսկ Մանուկ Հայաստանը մեծացաւ Սասնայ Դաւիթի նման. Նազարբէկեանի կազմած գունդերը յառաջ խաղացին դէպի Նախիջեւան, միւսը դէպի Գուգարք, երրորդը դէպի Վանանդ, հայկական կորուած աշխարհները գրաւելու։ Երկու տարուայ մէջ Հայաստանը մեծացաւ, լեցուեց իր զաւակներով։ Նրա մինչեւ եղած փուշն ու տատասկը երկաթէ սուիններով քաղհան եղան եւ Հայաստան երկիրը դարձաւ Հայու երկիր։ Մովսէս Խորենացու ցանկացած Այրարատ հիւսիսականաց վեհագոյնն։ Մնում էր մի իղձ եւ մի վերջ.—«Միացեալ» Հայաստանի իրականացումը, Տարօնի, Վասպուրականի եւն. նուաճումը, որպէսզի սպարապետներ Մանուէլ եւ Վասակ, Մուշեղ եւ Վարդան կարենային հանգիստ քնանալ։ Բայց աւա՜ղ, այդ հանգիստ քունը մեր հերոսների դեռ եւս չէ եկած։

1920 Թւականն է. Թուրքերը չեղեալ կը համարին Մուտրոսի եւ Սէվրի դաշնագրերը։ Կը դաշնակցին բոլշեւիկների հետ եւ ի զօրու կը համարին Բրեստ-Լիտովսկի հաշտանագիրը։ Այս երկու ուժերը միացած պայման կը կնքեն Անդրկովկասը բաժանել իրարու մէջ. Դաղստան, Ազրբէյջան, Վրաստան պիտի խորհրդայնացուին եւ միացուին սովետական Ռուսաստանին, իսկ Հայաստանը պիտի միացուի Թուրքերին։

Եւ ահա նոր արհաւիրք։ Նոր եւ աւելի ուժեղ պայքար, որի ղեկավարութիւնը նորից վերցնում է Նազարբէկեանը։ Ի զուր այդ ծերունին անհնարինը հնարաւոր կ'ուզէր դարձնել այս անգամ եթէ իր գունդերը յաղթութեամբ կը կռւէին Իգդիրի եւ Բարդուսի տակը եւ յաղթութեան դափնիներ կը խլէին Թուրքերից, բայց թէ հիւսիսում բոլշեւիկ գունդերի դէմ Դիլիջանի կամ թէ Նախիջեւանի ուղղութեամբ նոյն յաջողութիւնը չէին ցուցադրեր հանդէպ Ռուսների։ Չորս կողմից խուժող ռուս եւ վրացի, Թուրք եւ թաթար ուժերի հանդէպ հայ ժողովուրդը եւ հայ բանակը ըմբոստացան եւ տատանուեցան, եւ բաւարին իրենց հաւատը, կը ջախջախ[ուէին]. Երբ Կարսի տակը մատնուած հայ զօրքը կարծելով որ Թուրքերը կոմունիստներ են եւ Ռուսի դաշնակից, կը մերժէր յարձակել եւ կռւել Թուրքերի դէմ։ Հրամանատար Մազմանեանը զօրքի առջեւ ինքնասպան կը լինէր իր յարձակման հրամանը չկատարելուն համար։ Երբ այս գոյժը բերին Նազարբէկեանին, նա խաժոռելով հրամայեց

— «Մեռնիլն աւելի դիւրին է քան ապրելը, գնդակահարեցէք նրանց որ չեն կռւիր»։

Թէեւ Հայոց ամրութիւնները ձեռքէ ելած էին, բայց կռիւը շարունակւեց մինչեւ այն աստիճան երբ ռուս եւ թուրք զօրքերը իրարու հետ ողջագուրուեցան Ախուրեանի եւ Արաքսի ափերին։

Այսօր Արաքսի ձախ ափին կայ մի փոքրիկ Հայաստան... էլ լինի այդ Հայաստանը, անկախ հոն տիրապետող ուժերից նա սիրելի պիտի լինի բոլորիս համար. նա մեր հայրենիքն է։ Այդ Հայաստանը եւ նրան սիրող հայութիւնը նախ եւ առաջ երախտապարտ պիտի լինի Նազարբէկեանին, քանի որ նա միայն այն սահմաններով պահեց այդ հողերը ... սպառեց իր երկար ձեռնարկ... նա կարողացաւ քաջէն մէկ ... ազատել եւ պահել այն հողերով, որ մի նոր սպարապետ պիտի գայ այդ ցեղը մեծացնելու, ինչպէս եղաւ 1918ի թուականին։

Պիտի գա՞յ, այդ օրը։ Այո՛ պիտի գայ, քանի հայ ժողովուրդը կը պահէ իր հաւատքը, քանի նա ընդունակ է ծնել Նազարբէկեաններ։

Պարոններ եւ տիկիններ, ... համառօտ ակնարկեցի ... նէք, որ Նազարբէկեան անունը սերտ կերպով կապուած է հայութեան դժբախտութեան եւ երջանկութեան օրերի հետ, ... իբր սպարապետ մեր պատմութեան անբաժան մասը կը կազմէ։

Այսպէս լինելով հանդերձ, ի՞նչ շահեցաւ անձնապէս Նազարբէկեանը։ Ոչինչ, բացի դառնութիւնից եւ վշտից։ Կարծէք որ Նազարբէկեան կը խուսափէր դրանից։ Ընդհակառակը՝ նա կը փնտռէր վիշտը եւ դառնութիւնը, որովհետեւ մեր ժողովուրդը վշտի եւ դառնութեան մարմնացում է։ Դրա համար ... որ նա չթողեց Հայաստանը ... մնաց, դառնութեան բաժակը մինչեւ վերջը քամելու համար։ Նրան կը սպառնար ... տանջանք, բայց նա չուզեց խուսափել դրանից, ինչպէս յունական Սոկրատը թոյնի բաժակից։ Եւ մի օր իր սիրած զաւակները եւ ռուս զօրքերը որոնք պարտական էին նրան այնքան ... այնքան դափնիների համար պատերազմի դաշտերում ... ների եւ մտրակների հարուածների տակ քշեցին Հայաստանից։

Հայոց սպարապետը անարգուեց եւ աքսորուեց եւ երեւի իրան կը մխիթարէր այն զգացմամբ ... կանութեամբ, որ Հայոց սպարապետները պիտի նահատակուէին։ Չէ՞, որ մեր միւս ... փառաւոր սպարապետը Մուշեղ Մամիկոնեանը եւս կը գլխատուէր եւ կը նահատակուէր ... եւ մահուան վայրկեանին ... էր.

— «Ի վերայ բազում իմոց ...

կոտորածին արիւն եւ քրտին այս հասուցա՞ւ եղեւ ինձ։

Ոչ, հայրենակիցներ, մեր պարապանը անձնապէս ոչինչ վատակեց բացի թշւառութիւնէ, բայց վատակեց հայ ժողովուրդը եւ մեր սերունդը, եւ երջանիկ կը լինի Նազարեթեանը, եթէ մեր վաստակութեան չկորցնենք։

Որո՞նք են այն գանձերը, որ Նազարբէկեանը ժառանգել տուաւ թողած հայ ժողովրդին։

— Արշակունեաց, Բագրատունեաց, Ռուբինեանց հարստութեանց անկումէն վերջը Հայաստան երկիրը եւ հայ ժողովուրդը թանձր մախերով էր պատուած։ Նրա լեզուն, գիտութիւնը, պատմութիւնը, առնական ոգին եւ մարդկային զգացմունքները մառացուած էին, հայ ազգը վայր համանիշ էր։ Թագուն մոխիրների տակից դուրս եկան նոր արծիւներ Վենետիկի մի Ալիշան, Էջմիածնի մի Ալիեան եւ հայ լեզուն պարզերցին հայ ժողովուրդին — մեր առաջին առաջնորդն են։

Նրանց յետուից դուրս եկան նոյն մոխիրների միջից, մի Րաֆֆի, մի Աբովեան, մի Ահարոնեան, որոնք ներշնչեցին ազգային գիտակցութիւնը եւ հայկական պատմութեան հպարտութիւնը։

Նրանց յետուից դուրս եկան յեղափոխական կուսակցութիւնները եւ գործիչները մի Զօրաւար Անդրանիկ, մի Արիստակէս, մի Ռոստոմ, մի Զաւարեան, մի Մուրատ Սեբաստացի եւ մի ամբողջ շարան հայկական ազատագրական եւ հերոսներ, որոնց հայ ազատութեան առաջնորդներն էին, Նազարբէկեան ալ մէկը չէ։ Նա եկաւ իբր նոր առաջնորդ առնելու հայութեան եւ ազատութեան։

— Ի յաւէտ անմահ յիշատակ է Միացեալ Հայաստան, եւ Հայաստանի համար անհրաժեշտ է հայ բանակ։

Ահա այս է հայրենակիցներ հայոց սպարապետի կտակը։

ԱՊՐԻԼ 11 ՑԻԼԻՈՊԷԻ ՄԷՋ

ՑԻԼԻՈՊԷ, 28 ապրիլ (Սեփ.) — Տարիներ առաջ հանգիստ ամոքադարմանութիւն կ'ունենային հոս Սուքը կը միացնէր Մառըմ, որ մը ղոնէ, վէճն կախեց, կուլտային իրարու քով։

Նախապէս երէկ էր, սակայն, հիմա ո՞ւրի՞շ հով կը փչէ։ Հասակն առած մը ունինք, որ չի բաժնուիր։ Ներքնապէս, հոգեպէս, է, նոյնիսկ, օրուան յիշատակին։ Բայց, արի չէ հրապարակել իր այդ «ժմասաութիւնը», ինչպէս կ'ընէ անկախութեան տածին ապթիւ։

Դրուշանդերձ աւելի տակուն են

առանց, որ կը նախընտրեն սիրել այն ծաղիկն, որ կը տանի հայրենիքէն ձերմակ ծաղերուն, վաստակաբեկ ոսկորներուն ու սէրերուն կենդանի»…

Հոդ' Զօրը, հոս' մենք' Երազէն որբացածներս ու հաւատքէն որդեգրուածներս։

Ու ծաղկամեներով, հոգիով, նոյն իսկ զանգուածով հիւսուած այս զաղութին մէջ, 11-24 Ապրիլը նոյբէն տօնուեցաւ պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։

Կիրակի, 26 ապրիլ, Թաղականութիւնը հոգեհանգիստ կատարել տուաւ զոհերու յիշատակին։ Երեկ. Փէրտահճեան, մեր ժողովուրդին վիճակուած պատմական դերն ու դիրքը վեր առաւ, նոյնութեան եղբայր գտաւ անցեալին ու ներկային միջեւ, ծշգրիտ գնահատումն ըրաւ այն օրերու պայմաններուն, ու թելադրեց գործակցութիւն մը բոլո՛ր ճակատներուն վրայ, ֆիզիքական, հոգեկան, ու մտաւոր բարձրացման մը տանելու համար հասնելու նետող երիտասարդութիւնը ու բացառօրէն հայ մեծցնելու համար զայն։ Իրը այս անգամ եւս, քարոզէ մը աւելի խրատես վերլուծում մը եւ հայեցի շունչով արտայայտութիւն մըն էր։ Եկեղեցին «ասեղ ձգելու» տեղ չկար. 30-40 ծաղկեպսակ կար։

Կէսօրէ վերջ, Թրաքիեսկի Ծունդքի սրահին մէջ հանդէս մը կազմակերպած էր «Գէորգ Սերիճճեան» ընթերցարանը։ Գ. Թ. Արզումեան բացումը կատարեց, արագ բնորոշումը ընելով մեզի տրուած ծանր հարուածին։ Ցետոյ, բեմին ետեւէն ձահերգ մը երգուեցաւ երգչախումբին կողմէ։ Եղան արտասանութիւններ' «Մեռելոցի Օր» (Սիամանթօ), «Թելադրը» եւ «Վերջին Աղօթքը» (Ճ. Նալթալի), առաջինը' Օր. Արմ. Այվազեան, երկրորդը' Գ. Օ. Քէչեան, իսկ երրորդը' Գ. Ց. Գօյաճեանի կողմէ. ձահերգ մը նուագուեցաւ (դաշնակ-ջութակ), որմէ վերջ Ա. Ահարոնեանի «Արցունքի Հովիտ»էն տեսիլ մը ներկայացուցին Օր. Հ. Սագըլըեան եւ Գ. Օ. Քէչեան։

Ցարգանքի այս բաժնէն յետոյ, բանախօսեց Փրակայի նախկին ուսանողներէն Գ. Հայկ Սասարեան։ Ընկերը թելադրելով վանել բոլոր տխրունակ տրամադրութիւնները, մեր ողբերգութիւնը նկատեց մեր դարաւոր գոյութեան ընթացքին միշտ եղբայրուեն եկող ու տեւող պարագայ մը։ Ցետոյ, մէկ առ մէկ, թուեց աշխարհագրական, երկրային, տնտեսական, հոգեբանական պատճառները, որոնք անխուսափելիօրէն ծնունդ պիտի տային նման աղէտ փախճանի մը։ Անհրաժեշտ նկատեց յեղափոխականացնել ամբողջ հայ ժողովուրդը' ուժեղ թափի մը տակ, ու յարատեւօրէն ինքնաներշնչել այն միտքը թէ մենք ի վիճակի ենք յաղթելու ու պիտի յաղթենք չարիքին։ Ու թելադրեց վրէժի գաղափարը ըմբռնել տեղծագործումին մէջ։ Մ. Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ապրիլ 16ին Երեւանի Արուեստի Տան մէջ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, որուն կը մասնակցէին պրոլետ գրողներ Ալազան, Ս. Վշտունի, Իմկօ Ապեր, Ն. Խաճիկ, Տարօնցի եւ Պետական Երաժշտանոցի նուախախումբը։

Հանդէսը ունէր նաեւ պարի բաժին մը, եւ կատարուեցան հետեւեալ հայկական պարերը.— «Մշու խըռ», «Դէօնդ», «Վարնօսեւան», «Աշուրմա», «Դերիկօ», «Կըրնկի» եւայլն։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԵՆ ԲԵՌՆԵՐԸ

Հիմա Հայաստանի թերթերը մլատ են։ Ալ չեն ներկայացներ «կեանքը ինչպէս որ է», այլ բանուորներուն կը հրամցնեն մեծատառ «յողունգ»-ներ եւ անհասկնալի ճառեր։ Բաբեբախտաբար երգիծաբան Եղ. Խաճիկ իր փոքրիկ յօդուածներով կուտայ կեանքն ինչպէս որ է դրախտային Հայաստանի մէջ։ Այսպէս կը պատմէ.

— Գտուկած' «Խորհ. Հայաստան» էի կարդում, երբ սենեակիս դուռը բախեցին։

«Մտէջ»ի վրայ դուռը բացեց եւ ներս մտաւ ծանօթներիցս մէկը։ «Բանկոոպ»ի ճաշարանից մեկնած նրա սիրտը խառնել էր, իրեն վատ էր զգացել ու իմ տունս մերձ լինելով' եկել էր ինձ մօտ հանգստանալու։

Թոյլ չտալով նրան մեկնաբանելու, էլի պակեցի ու շարունակեցի ընթերցումս։

Քիչ անց նա ձայն հանեց.

— Ինչի՞ մասին ես կարդում։

— Մեր տրանսպորտի մասին, այլանդակ փաստեր կան։

— Բարձր կարդա՛։

Անթիւ լոզունգներ արպէս խոբագիր, ի վերջոյ հասայ բովանդակութեան…

— Շոգեմեքենաները եթէ լեզու ունենային…»

Այստեղ յանկարծ վեր ցատկեց ծանօթս տեղից, աչքերը պեծին էին տալիս։ Վրդովուած վրայ էր եկել դէպի ինձ.

— Իսկ եթէ բեռները լեզու ունենային․․ Խայտառակութիւննե՛ր են տեղի ունենում մեր երկաթուղիներում, փնեմենալ արարքներ, այլանդակ երեւոյթներ։

Ու շարունակեց.

— Սրանից մօտ 7-8 ամիս առաջ իմ ծանօթուհիս Երեւանից մեկնում է Լենինգրադ, իրերը շատ լինելու պատճառով մեծադոյն մասը մի մեծ հակ դարձրեց։ Լենինգրադ հասնելուն պէս, երբ ուզեց բեռները ստանալ, պատասխանեցին թէ չկայ դեռ։ 7 ամիս կրկնեց այդ ուղևոր։ Հեռագիր, գրութիւն, երկերի ժողովածու կազմեց այդպէս։ — Դեռ չկայ։ Բեռները կորել էին։

Ծանօթուհիս գործով Սմեփանաւան է գնում 7 ամիս յետոյ։ Մէկը մօտենում է նրան եւ անդամատոմսը յանձնում։

— Որտեղից է ձեր ձեռքն ընկել։

— Ճուկայում, աչա քանի օր է, ամուրցով իրեր են ծախում։

Վազում են շուկայ։

Բայց ասացէք, խնդրեմ, մեր մոգի ոչ-ճկունութի՞ւնը, հնարամտութեան անօգտակարութի՞ւնն է պատճառը, որ չենք կարողանում ըմբռնել թէ ի՞նչպէս, ո՞վ մեր երկաթուղու վարիչներ, էդ ի՞նչպէս Լենինգրադ ուղարկուող բեռը 7 ամիս յետոյ Սմեփանաւան է ընկնում, էն էլ ամուրցով ծախելու համար։ Բայց ինչո՞ւ Սմեփանաւան, եւ ոչ Ճլոդան կամ Թայչարուխ։

Ուր մնացին «Խորհ. Հայաստան»ի պտուղները բարենորոգելու համար երկաթուղիները։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գարնանային եղանակը սկսաւ Հայաստանի մէջ եւս։ Շինարարութեան ձարմինները փետրուար ամիսէն ի վեր գործի ձեռնարկած են արդէն։ Դժբախտաբար շինութեան նիւթերը կը պակսին, այս պատճառով ալ պիտի դադրին աշխատանքները։ Այսպէս ոչ միայն պիտի կորսուին տարուան թանկագին ամիսները, այլ նաեւ բանուորները ըստ իրենց պայմանագրութեան պիտի պահանջեն իրենց օրավարձը, եթէ նոյնիսկ չաշխատին։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը կը շարունակէ իր պարբերական ժողովրդային դասախօսութիւնները։

Անցեալ Ուրբաթ երեկոյ Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, որ նեղ կուգար ներկայ ժողովուրդին, խօսեցաւ Տոքթ. Քոլոլեան։ Ընդհանուր տեսութեամբ մը պարզեց առողջապահութեան նշանակութիւնը, կարեւորութիւնը մասնաւորաբար մեր ժողովուրդին համար։ Ցետոյ պարզեց Բժշկ. Միութեան առողջապահական դասախօսութիւններուն ծրագիրը, որ առաջին տեղը կուտայ յղի կիներուն եւ մանուկներուն առողջապահութեան հարցին։ Այստեղ Տոքթ. Քոլոլեան խօսելով հայ կիներուն բեղնաւորութեան մասին, յայտնեց թէ Հայերը շատ արագ կը բազմանան, ընդհակառակն ցոյց տուաւ որ Ֆրանսայի մէջ մանուկներու ծնունդը միշտ նուազ է։ Ցետոյ բաղդատութիւն մը կատարեց զանազան երկիրներու միջեւ բնակչութեան աճման ու նուազման տեսակէտէն։

Այս ընդհանուր տեսութենէն առաջ, Տոքթ. Քոլոլեան յայտնեց թէ Հայաստանի Կարմիր Խաչին նախագահը Տոքթ. կամսարական հեռագիրով մը կը ծանուցանէր վերջին երկրաշարժին աւերները։ Հայ կարմիր Խաչի կողմէ, ինչ հարցնել յետոյ թէ ի՛նչ բանով կարելի է օգտակար ըլլալ աղէտեալներուն, կը խորհի առաջարկ ընել մեծ պարահանդէսմրարքելու ի նպաստ Հայաստանի երկրաշարժէ աղէտեալներուն։

Ցետոյ խօսեցաւ Տոքթ. Կ. Խանճեան նիւթ ունենալով «յղի կիներուն առողջապահութիւնը»։ Դասախօսը ներկայացուց այն պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են յղի կիներուն, ոչ միայն առողջ մնալու համար, այլ նաեւ առողջ պահելու համար երախան որ աշխարհ պիտի գայ։ Ցետոյ անդրադարձաւ այն հիւանդութիւններուն մասին, որոնք կը ծագին յղութեան շրջանին։ Եւ իր դասախօսութիւնը վերջացուց ցոյց տալով նախազգուշական բոլոր միջոցները։

Դասախօսական այս հաւաքոյթը փակեց Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, որ կը նախագահէր։

Ժողովուրդը արդէն ծանօթացած ըլլալով դասախօսութեանց այս շարքին, հետզհետէ աւելի խուռն կը հաւաքուի լսելու համար բժիշկին խօսքը։ Թերեւս աւելի մեծ սրահ մը պէտք ըլլայ։

Այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն ուրբաթ երեկոյ։ Ն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԱՂԷՏԸ ԿՈՉ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի Պետական Կարմիր Խաչի Փարիզի Օգն. Մասնաճիւղը (Հայ Տիկնանց Միութիւն) Հայաստանի մէջ պատահած նոր եւ ողբալի երկրաշարժի մասին ստացաւ երկու խիստ ողբերգական հեռագիրներ, որոնց սրտաճմլիկ մանրամասնութիւնները հրատարակուած են «Յառաջ»ի մէջ։

Փարիզի Օգն. Մասնաճիւղի Վարչութիւնը անմիջապէս ժողովի հրաւիրեց իր անդամները, ուսումնասիրելու համար այն անյետաձգելի միջոցները, որոնցմով կարելի է անմիջականօրէն օգնութեան հասնիլ երկրաշարժի աղէտ աղէտով մը կրկին դժբախտացած Հայաստան հայրենիքին, որ նոր ծռուցած էր Շիրակի երկրաշարժը։

Անյապաղ պիտի կազմակերպուի հանդէս մը կամ պարահանդէս մը, արդիւնքը փութացնելու մեր արիւնակից դժբախտ աղէտեալներուն։

Բայց հիմակուընէ ամէն հայ կրնայ իր օգնութիւնը ղրկել մեզի, որքան ալ որ պզտիկ ըլլայ ան։ Դրամական օգնութիւնները ղրկել գանձապետ Գ. Արմենակ Համբարձումեանի, 53, Rue Montmartre Paris. Իսկ իրեղէններ' հագուստ, ճերմակեղէն, կօշիկ. մեր հասցէին' 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e).

Կը խնդրուի — որքան կարելի է — օգտագործելի իրեղէններ ղրկել որովհետեւ նորոգութեան համար բնաւ ժամանակ չկայ։

Հայե՛ր, աղէտը մեծ է, հետեւաբար պէտքն ալ շատ մեծ եւ ստիպողական. շուտ ըրէք ձեր օգնութիւնը եւ շատ ըրէք։

(Կնիք) Փարիզի Հ. Կ. Խաչի Օգն. Մասնաճիւղ

ԿԸ ՎՏԱՐԵՆ

Սովետ կառավարութիւնը հրամայեց Ն. Բասեշին, որ թղթակիցն է «Նոյէ | Ցիւրխէ Ցայթունկ» թերթին, ձգել Մոսկուան եւ հեռանալ ռուսական հողէն։ Հրամանը որեւէ պատճառաբանութիւն ցոյց չի տար։ Աւստրիոյ դեսպանը դիմում մը կատարեց արտաքին գործավարին մօտ, բայց անօգուտ։

Կը կարծուի թէ Բասեշ վտարուած է անոր համար, որ խիստ յօդուած մը գրած էր իր թերթին մէջ Ռուսիոյ բանուորներուն տարապայման աշխատանքներուն մասին։ Շաբաթ մը առաջ հեռագիրով մը «յետս կոչուած» ըրաւ եւ հերքեց իր գրածը, առարկելով թէ իր քաղած տեղեկութիւնները սխալ էին։ Սակայն հերքումը համոզկեր չէր այնքան, որքան փաստացի էր իր յօդուածը։

Անշուշտ ծանր ազդեցութիւն գործեց այդ յօդուածը, որ ռուս կառավարութիւնը չուզեց ներել այլ եւս Բասեշ կարեւոր հրապարակագիր մըն էր, եւ կը թղթակցէր երկու ուրիշ գերման թերթերու ալ, «Ֆոյշէ Վոլքսվիրթ» եւ «Պերլիներ Պէրսէն Քուրիէր»։

Մոսկուայի մէջ կ'ապրէին հինգ գերմանացի թղթակիցներ, վտարուած էին երկուքը, — Փ. Շէֆէր, «Պերլիներ Թակէպլաթ»ի թղթակիցը, Փրոֆ. Աշանկլէն, հեռագրական գործակալութեան մը թղթակիցը։ Բասեշի վտարումով, Մոսկուայի մէջ կը մնան միայն երկու գերմանացի թղթակիցներ։

«Պերլինէր Թակէպլաթ» թերթը Օրագրողներու Միջազգային Դաշնակցութեան ներկայացնելով այս հարցը, կը խնդրէ պաշտպանել օտար թղթակիցներու դատը Ռուսիոյ մէջ։

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

Երջանիկ Ռուսիոյ մէջ փիլիսոփայութիւնն ալ կարմիր ներկուած է։

Երկու փիլիսոփաներ, Միտին եւ Ցիմրանսկի, իրենց փիլիսոփայական աշխատութիւններուն մէջ մենշեւիկեան, իտէալիզմի նշաններ ցոյց տուած ըլլալով, Լենինիզմի եւ Մարքսիզմի վարդապետութեան վերաքննութիւնը պահանջած ըլլալով, յանդիմանութիւն կրած են, եւ փիլիսոփայական կաճառին 21 անդամներուն ընտրութեան ատեն ներս առնուած են նաեւ 4 ներկայացուցիչներ գործարաններու բջիջներէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՄԻՏԻ ՋԱՅՐՈՅԹԸ

Այդ պատճառաւ հրամայեց անկէ վերջ ոչ մէկ հայ ընդունիլ պետական պաշտօններու եւ եղածներն ալ պաշտօնանկ ընել։ Անկէ զատ, Համիտական հրահանգներ տուաւ Հայերու հետ ամէն յարաբերութիւն համար։

Սուլթանին այս հրամանին լուրջ գործադրութիւնը ապահովելու համար նախակշիռ հաստատուեցաւ։

Այդ օրերուն պալատի ոսկերչութեան պետը հայ մըն էր եւ այդ պատճառաւ Հայերը մեծ օգուտներ կը վայելէին։ Սուլթան Համիտ հայ ոսկերիչներն ալ վռնտեց պալատէն։ Այս հրահանգները միայն Պոլսոյ մէջ չգործադրուեցան, այլ բոլոր Միւթէսարրըֆութիւններու եւ Կայմագամութեանց հաղորդուեցաւ։

Այս որոշումները սարսեցին Հայերը։ Հայ ժողովուրդը տարիներ աշխատելով շահած աւետրական ապարէզէն, շահէն եւ կառավարական պաշտօններէն կը զրկուէր։ Հայերը շատ աշխատեցան այդ արգելքները վերցնելով իրենց հին դիրքերը գրաւելու, շատ աղաչեցին ու պաղատեցան զանազան միջոցներով Սուլթանին գութը խնդրեցին։ Սակայն Սուլթան Համիտ հայ ժողովուրդին եւ հայ յեղափոխականներուն օգնողներուն հանդէպ այնքան բարկացած եւ ոխ կապած էր որ, այդ աղաչանքներն ու խնդրանքները ոչ միայն օգուտ մը չունեցան, այլեւ այդ մասին միջնորդութիւն կամ բարեխօսութիւն ընողներն անգամ պատիժի ենթարկուեցան եւ Սուլթանին աչքէն ինկան։

Հայ ժողովուրդը սարսափելի կացութեան մը մատնուած էր եւ երկրի բոլոր մասերուն մէջ աչքէ ինկած։ Օրէ օր աւելի կը սաստկանար հալածանքը։ Այս վիճակէն ազատելու համար հայութիւնը, մէկ կողմէ Հայոց Պատրիարքը իսկ միւս կողմէ Արտաքին Նախարարութեան խորհրդականներ Արթին փաշա եւ Գաբրիէլ Նորատունկեան էֆէնտի երբեմն երբեմն պալատ կուգային եւ կը յայտնէին մեզի որ իրենք դրած են արտասահմանի հայ կոմիտէներու կեդրոններուն թէ Թուրքիոյ մէջ յեղափոխական գործունէութիւն կատարելը հայ ժողովուրդի դժբախտութեան եւ փճացման պատճառ կ'ըլլայ։ Նմանապէս անոնք կ'աշխատէին մեզ համոզելու որ Թուրքիոյ եւ եւ մասնաւորաբար Պոլսոյ մէջ գտնուող հայութիւնը շատ հակառակ է յեղափոխականներու գործունէութեան։

Այս կերպով Հայերը կ'աշխատէին Սուլթան Համիտի բարկութիւնը իջեցնել եւ վերադարձնել անոր վստահութիւնը։ Ամէնէն աւելի հայ Պատրիարքն էր որ յաճախ պալատ կուգար եւ անվերջ դիմումներ կ'ընէր եւ թագաւորին արեւշատութեան համար աղօթքներ կը կատարէր։

Երբ այս խնդրին մասին բարեխօսութիւն ընելու եւ Սուլթանին ներողամտութիւնը խնդրելու համար Արթին փաշան պալատ եկաւ, սկսաւ Եգիպտոս գտնուող Նուպար փաշայի եւ անոր որդւոյն՝ Պօղոս փաշայի մասին տեղեկութիւն տալ եւ զանոնք ներկայացնել իբրեւ ղեկավարները հայկական շարժման։ Արթին փաշա մեզի կը ցուցնէր Ժընեւի կոմիտէին եւ Նուպար փաշային իր գրած նամակները, որով հանդարտութեան կը հրաւիրուէին անոնք։ Նուպար փաշա իրականութեան մէջ հայկական շարժման ընդհանուր ղեկավարն էր Եւրոպայի մէջ։

Արթին փաշայի եւ Գաբրիէլ էֆէնտիի հետապնդած նպատակներուն ծանօթ ըլլալով, Սուլթան Համիտ մտիկ կ'ընէր անոնց բացատրութիւնները, սակայն իր քաղաքականութիւնը երբեք չէր փոխեր։

Թագաւորին պալատը եւ կամ անոր համակրանքն ու պաշտպանութիւնը, բախտի եւ ապագայի համար վճռական ազդեցութիւն մը ունենալով, հոն մտնող մարդիկ, ելլելու ժամանակ բոլորովին փոխուած կ'ըլլային։ Բարեկամը բարեկամին թշնամին կ'ըլլար, թշնամին բարեկամ, հաւատարիմը անհաւատարիմ, անմեղը մեղաւոր։ Վերջապէս թագաւորին հաճելի երեւալու համար ոչ մէկ միջոց կը խնայէին։

Ահա այսպէս էր Եըլտըզի պալատը Սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրով։

Հայերու ներում շնորհելու խնդրանքները հայկական շրջանակներէ վերջ սկսան նաեւ օտար դեսպանատուներուն կողմէ։ Հայերը Պոլսոյ եւ բոլոր գաւառներու մէջ զրկուած կը մնային ամէն իրաւունքէ։ Մանաւանդ տնտեսապէս շատ կը տուժէին, թուրք ժողովուրդը դադրած էր առեւտուր ընելէ Հայերու հետ եւ կառավարութիւնն ալ դժուարութիւններ ցոյց կուտար։

Բոլոր միջնորդութիւնները չկրցան Սուլթան Համիտի բարկութիւնը իջեցնել. մինչեւ վերջ ան Հայերու հանդէպ անոնց տուած խոստումները չգործադրեց։

Բազմաթիւ բարձր դիրք ունեցող Հայեր պաշտօնանկ եղան եւ Պատրիարքն ալ կորսնցուց իր ազդեցութիւնը։

Այս բոլորին հետ մէկտեղ սակայն, Համիտ շատ կը վախնար հայ կոմիտէներէն եւ շատ զգուշաւոր էր անկէ վերջ։

Խ.ՄԲ. — Այստեղ կը լրանայ Թահսին փաշայի յիշատակներուն հայկական մասը, եւ առ այժմ կ'ընդհատենք։ Երկրորդ մասը կը վերաբերի քաղաքական դէպքերու։

Փոքր-համաձայնական խորհրդաժողովը

Փոքր-համաձայնական պետութեանց արտաքին նախարարներու տարեկան ժողովը, որ տեղի կ'ունենար Պուքէշի մէջ, վերջացաւ երկուշաբթի երեկոյ, մամուլին յանձնելով հետեւեալ զեկոյցը իր աշխատանքներուն մասին.

«4 Մայիսի իրենց նիստին մէջ, երեք երկիրներու պատուիրակները վիճեցան աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան ծրագրին մասին եւ զայն քննեցին տնտեսական, քաղաքական եւ իրաւական տեսակէտով։

«Նոյնպէս մանրամասն խորհրդակցութեան ենթարկեցին ֆրանսական կառավարութեան կողմէ իրենց հաղորդուած առաջարկները, ինչպէս նաեւ տնտեսական հարցը իր ամբողջ ծաւալով։ Կարծիքներու փոխանակութիւնը յանգեցաւ միաձայն որոշումներու։

«Երեք կառավարութիւնները հաստատեցին իրենց տեսակէտներու կատարեալ նոյնութիւնը քննուած բոլոր հարցերուն մասին, եւ որոշեցին այս առթիւ ընդգրկել միօրինակ ուղղութիւն մը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, համեւրոպայի յանձնախումբին յառաջիկայ բանակցութեանց եւ շահագրգռուած պետութեանց միջեւ, հաւանական ուրիշ բանակցութեանց ընթացքին։

«Գալով երկրագործական տագնապին, երեք պետութեանց պատուիրակները համամիտ գտնուեցան ի նպաստ երկրագործական արտադրութեանց նախընտրական դրութեան անմիջական կիրարկումին եւ ուրիշ առաջարկներու արագ քննութեան։

«Երեք նախարարները իրենց ընթացքը ճշդեցին զինաթափութեան խորհրդաժողովին եւ անոր պատրաստութեան վերաբերեալ հարցերու մասին»։

Լրտեսութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Գրեր էինք թէ՝ ֆրանսական գաղտնի ոստիկանութիւնը երկար հետապնդումներէ վերջ, յաջողեր էր ապրիլ 29ին ձերբակալել վտանգաւոր լրտես մը, որ մասնաւորաբար կը հետաքրքրուէր Ֆրանսայի բանակին ու պաշտպանութեան վերաբերեալ գաղտնիքներով։ Այս մարդուն ինքնութիւնը տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել սակայն։ Կը կոչուի պարագային համեմատ Փօլ, Գուստոնէ, Միւրայլ, Ալպարէ կամ Ալպարտ։ Մաքուր ֆրանսերէն կը խօսի, կ'ըսէ թէ Զուիցերիացի է։ Սակայն կը կարծուի թէ ծագումով ռուս է եւ զարգացած մարդու մը տպաւորութիւնը կը ձգէ։ Այստեղանդերձ բուն անունը կը ծածկէ։ Կը պնդէ թէ Ֆրանսա եկած էր վէպի մը նիւթերը հաւաքելու համար, թէ վէպը սկսած է արդէն, բայց ձեռագիրները ձգած է Գերմանիա։ Միայն ճշդիւ չի յիշեր ո՞ւր, որո՞ւ քով։

Կատարեալ առեղծուած մը այս մարդը։ Կը պնդէ նոյնպէս թէ, զուիցերիացի է։ Ծնած է Զուիցերիա, ուր ամուսնացած է նաեւ։ Սակայն, ո՛չ ծննդավայրը կը յայտնէ, ո՛չ ալ որեւէ թուական։

Եւ սակայն, իր դէմ կան լրտեսութեան զօրաւոր փաստեր։ Իր դէմ վկայած է Մարսիլիոյ համայնավար բջիջին քարտուղարը, որուն յանձնած էր հարցարան մը Ֆրանսայի պաշտպանութեան վերաբերեալ։ Բայց համայնավար քարտուղարը կը յայտնէ թէ, զզուելով եւ հայրենիքը գերադասելով կուսակցութեան, հարցարանը յանձնեց ոստիկանութեան։

Հարցաքննիչ դատաւորին ջանքերը տակաւին որեւէ արդիւնք չեն տուած, առեղծուածը լուծելու մասին։

Անշլուսը եւ Բ. Միջազգային

Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի Դիւանը զբաղելով աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան ծրագրով, եկած է հետեւեալ եզրակացութեան, զոր ամփոփած է զեկոյցով մը.— Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի Դիւանը «հաստատեց թէ շահագրգռուած երկիրներու ընկերվարական կուսակցութիւնները համաձայն են շարունակելու իրենց ճիգերը՝ ի շահ միջազգային խաղաղութեան՝ պատրաստելու համար վէճերու լուծում մը, որ համապատասխան ըլլայ բանուոր դասակարգի շահերուն եւ շահագրգռուած բոլոր երկիրներու արժանապատուութեան։

«Միջազգայինը պիտի ջանայ վճռել իսկ բխեցնել Եւրոպայի տնտեսական քաղաքականութեան ուղղում մը, որ թոյլ տայ մաքսատուրքերու նուազում մը եւ վերցնելու՝ միջազգային փոխանակութիւնները խափանող արգելքները։

«Առ այս, կուսակցութիւնները պիտի մնան տեւական հաղորդակցութեան մէջ եւ Դիւանը կրկին պիտի հաւաքուի մօտ ատենէն, շարունակելու համար հարցին քննութիւնը»։

Գաղթային ցուցահանդէսը

Փարիզի մէջ կազմակերպուած գաղթային մեծ ցուցահանդէսի բացումը երէկ կատարուեցաւ հանրապետութեան նախագահին Գ. Կասթոն Տումէրկի կողմէ, մեծ շուքով։

Ժամը 2.30ին կէսօրէ վերջ, ցուցահանդէսի ընդհ. վարիչը մարաջախտ Լիոթէի գնաց Շան զ'Էլիզէի պալատը, հանրապետութեան նախագահը առաջնորդելու համար ցուցահանդէսի վայրը, Վէնսէն։

Բացումը կատարուեցաւ ժամը 3ին, որմէ 10 վայրկեան վերջ, հասաւ նաեւ Աննամի կայսրը։ Նախագահը յետոյ գնաց գաղթավայրերու Թանգարանը։

Այսօրուընէ սկսեալ, ցուցահանդէսը բաց է հանրութեան առջեւ ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան 8։ Մայիս 14էն անդին, բաց պիտի մնայ աւելի ուշ ատէն։ Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ հոկտեմբեր։

Բազմաթիւ են այն օտարականները որոնք պատրաստուած են այցելելու ցուցահանդէսը։ 150 հազարի չափ Չեխօսլովաքներ արդէն հասած են Փարիզ։

Աշխարհի ամէն կողմերէն, հազարաւոր մեկնումներ կը ծանուցանեն գործակալութիւնները։

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ Մասնակցութեամբ տեղւոյն ազգային կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու։ Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patinի մէջ, 114 Grand'Rue Chaville.

Կը նախագահէ Գ. ՍՈՒՐԷՆ ՆԱՀԱՎԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ, ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՄԵԱՆ, եւ ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Առնել 1 թիւ հանր. իջնել Ancienne Mairie de Chaville

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 142 Rue du Menil կամ 1 rue de Metz. Անխտիր կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 131 Fbg. du Temple. Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ հայ ազատագրութիւնը։

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ - Գիլեանցուր Վասպուրական խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ։

Նիւթ Ա. Նորածիններու առողջապահութիւնը. կը խօսի՝ Տօքթ. Տիրաց։

Նիւթ Բ. Մանուկներու առողջապահութիւնն ու սննդառութիւնը. կը խօսի՝ Տօքթ. Ս. Սօլաք։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 թիւ Պէրնար տը Պուա, Ալիս Ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7-11 եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն Գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիդայի մէջ։ Կը խօսի Գ. Ներսէս Օհանեան։ Դասախօսութենէն յետոյ մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՌՈՍՏՈՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

131 Fbg. du Temple

Մէթրօ՝ Belleville

Բաց է Երեքշաբթի երեկոները ժամը 8.30—10։ Գրադարանը հեխացած է ծանօթ հեղինակներու թատերական, վիպական, առողջապահական եւ գիտական արժէքաւոր գիրքերով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, Մ. Գ.— Կը բաւէ ղրկել միայն թիւերը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Բավէյեան, Վ. Մ.— 35։
Սէնթ Արնո, Պ. Ն.— 70։
Սէնթ Մարք, Ս. Զ.— 35։
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35։
Մարսէյլ, Վ. Թ.— 100։
Հիրնա, Գ. Գ.— 250։
Պէլֆօռ, Ս. Ա.— 38։
Մարսէյլ, Ս. Ա.— 140։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա, Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողները կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Le Gérant H STEPHAN

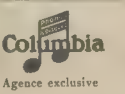

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e).

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
8
ՄԱՅԻՍ
1931

8 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1564

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ՊԱԿԱՍՆԵՐ ԵՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Երէկ բացատրեցինք թէ ո՛րքան կենսական կարեւորութիւն ունի՛ մեզի համար՝ գաղթականներու տեղաւորումը Սուրիա — Լիբանանի եւ Միջագետքի մէջ: Եւ պարզեցինք Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի օտարոտի դիրքը՝ այս ծրագրին հանդէպ, որ ոչ վճռ կը վերցնէ, ոչ ալ աղմուկ:

Ինչպէս ուրիշ մեծահարուստներ, «Բարի Գալուստ»ն ալ այս հարցին վրայ կը նայի հարեւանցի: Լաւագոյն պարագային՝ ամերիկեան ակնոցով: Մինչդեռ պէտի շահագրգռուէր մեր իսկ առեւտրական տեսակէտով, թէեւ մենք յաւակնութիւն չունինք իրեն խելք սորվեցնելու այս գետնին վրայ:

Աւելի քան հարիւր տարի առաջ, Պոլսոյ մէջ, Գազէզ ամիրա մը յիշատակելի գործ կատարեց, իր անունը կապելով հիւանդանոցի մը, որ մինչեւ այսօր կը տեւէ:

Մինչեւ այսօր ունինք հաստատութիւններ, հիմնուած՝ այս կամ այն՛ ունեւորին նախաձեռնութեամբ: Գ. Կիւլպէնկեանի դասակարգին ամէնէն պահպանողական եւ աղնուապետական տիպարը, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշան, ողջութեանը հիմնեց մէկէ աւելի գնահատելի գործեր: Եւ եթէ ունենար աւելի պայծառ շրջապատ, անշուշտ ի զուր չպիտի վատնուէին յատ մը միլիոններ ալ:

Ո՞ւր է այն խոշոր գործը որ պիտի արդարացնէր միլիոնատէր Կիւլպէնկեանին հոչակը, խելքը կամ խիղճը:

Իբրեւ «ազգօգուտ» գործ, կը յիշեն Լոնտոնի եկեղեցին. 25-30.000 ստերլին՝ տարին երկու անգամ պատարագ ընելու համար: Ամուլ շքեղութիւն մը, որ հազիւ երեսուն հոգի կրնայ ամփոփել ամէնէն հանդիսաւոր օրերուն ալ: Մինչդեռ կարելի էր տեւական ձեռնարկի մը հիմը դնել այդ գումարով, Հայաստանի կամ գաղութներու մէջ, իսկ պատարագի համար վարձել որեւէ անգլիական եկեղեցի: Նոյնիսկ ձրի:

Կը յիշեն, դարձեալ, իր նուէրը Դուրեան Մատենադարանին, Վիեննացիներուն եւ Վենետիկցիներուն:

Կը կարծենք թէ ամէնէն առաջ «Բարի Գալուստը» ինք պիտի կարմրէր, եթէ անողնայար գիրքեր եւ փարիսեցիներ ուզէին իր կարողութեան եւ հասկացողութեան համապատասխան գործեր ներկայացնել այդ աջակցութիւնները:

Եւ տակաւին գիտենք որ Գ. Կիւլպէնկեանը, բաւական չհամարելով Լոնտոնի շքեղ պալատը, հատ մըն ալ այստեղ, Փարիզի մէջ, Եէնայի հրապարակին վրայ կանգնած է: Եւ, ինչպէս կը հաւատեն իրազեկներ, մինչեւ հիմա, 6-7 տարուան ընթացքին, անոր վրայ ծախսած է 30-40 միլիոն ֆրանք:

Որո՞ւ համար այս իշխանավայելչութիւնը: Սա ցիրուցան ժողովուրդի ո՞ր բարիքին համար:

Հարուստի քմահաճո՞յք: Եթէ Գ. Կիւլպէնկեանը այն է ինչ որ կը փորձեն ներկայացնել, նախ ինքն իրեն չպիտի ներէր այդպիսի քմահաճոյք: Սովորական, վերջէն տեսած հարուստի քմայք: Այն ալ՝ վաթսուն տարեկանէն յետոյ: Կամ անոր արժէքին առնուազն երկու անգամն ալ պիտի յատկացնէր այս ժողովուրդի անմիջական, իրական պահանջներուն:

Ահաւասիկ երեք տարի է որ կսկծալի կանչեր կ'արձակուին Տէր Զօրի անապատէն, ի խնդիր դպրոցի: Աւելի քան վաթսուն հազար նահատակներու այդ գերեզմաննոցին մէջ, մարդիկ բոյն մը շիներ են, եւ հարիւրէ աւելի աշակերտներ կը դաստիարակեն վարձու սենեակներու մէջ: Չունին դպրոց, որովհետեւ չունին քառասուն հազար ֆրանք: Չկրցան ճարել, նոյն ինքն Գ. Կիւլպէնկեանին ալ դիմելով:

«Բարի Գալուստը ունի շատ մը մտերիմ գործակալներ: Հաւատարիմ աչքեր:

Անշուշտ անոնք տեսած ու պատմած են Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ դպրոցական շէնքերուն վիճակը: Ախոռներ, մթերանոցներ, տաղաւարներ, թիթեղով, ցինկով, տախտակի եւ լաթի կտորներով յարմարցուած տանջարաններ, ուր անասունները անգամ պիտի ըմբոստանային:

Ահա՛ անասելի թշուառութիւնը Մակեդոնիոյ որբերուն: 7-800 կորիճ տղաք, — վերջին մնացորդները՝ իրենց ջարդուփշուր ընտանիքներուն: Արհեստ ունին, որը քան ժամ աշխատելու վարժութիւն ունին, — և սակայն անօթի են: Անօթի՝ բառին տարրական իմաստով:

Եթէ Գ. Գ. Կիւլպէնկեանն ալ պիտի անճրկէր այս տղոց գանէ 4 — 500ը տեղափոխելու, ագարակի մը կամ արհեստանոցի մը կապելու համար, հապա ո՞ր քարին զարնեն իրենց գլուխը:

Ահա Պրնէէն — ժընեւի կրթական հաստատութիւնը: Իսկական «Հայաստան» — տարեկան մէկ միլիոն ֆր. ֆրանք պակասով: Եւ փակուելու վտանգին տակ:

Ահա լեղապատառ ճիչ մը Պուլկարիայէն:

Աւելի քան երկու հարիւր աշխատաւորներ կ'աղաղակեն Խասքէօ քաղաքէն.

— «Աշխատիլ կ'ուզենք, գործ չկայ: Հաց կ'ուզենք, ցար չկայ: Անօթի ենք բոլորս ալ»:

Եւ այս՝ միայն մէկ տեղէ: Երբեմն բախտաւոր համարուած քաղաքէ մը...

Տագնապներ եւ պահանջներ, որ իրար կը հրմշտկեն: Որոնց հանդէպ տխուր հեգնութիւններ են Բարեգործականի «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» զեկոյցները:

Եթէ ուշադրութենէ վրիպած են այս պակասներն ու պահանջները — կը նշանակէ թէ Գ. Կիւլպէնկեան Հրատ մոլորակէն կուգայ:

Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թրքական «Ագշամ» թերթը հետեւեալ լուրը հաղորդած էր կրօնական համայնքներու մասին: Լուրը սակայն կը հերքուի էնկիւրիէն տրուած ուրիշ տեղեկութեամբ:

Կարգ մը հաստատութիւններ կան որոնք մնացած են այնպիսի վիճակի մը մէջ որ անտեսուած է կատարելապէս աշխարհիկ պետութեան մը սկզբունքներուն: Զրոյցի մը համաձայն, որ պէտք է առայժմ վերապահութեամբ ընդունիլ հաստատուած հաւլալով շահագրգռուող պաշտօնատուններու կողմէ, այս հաստատութեանց կառավարութեան հետ ունեցած աւանդական կապերուն վերջ պիտի տրուի և անոնց վերաբերեալ գործառութիւններն ու ձեւակերպութիւնները (մէրասիմ), ամբողջովին համայնքներուն պիտի յանձնուին:

∴ «Փօլիթիքա», որ աւելի ուշ կը հրատարակուի, այս լուրի մասինն նոյն օրն իսկ հռաձայնով կը հարցնէ էնկիւրիի իր թղթակցին եւ հետեւեալ պատասխանը կը ստանայ:

Հիմ չունեցող զրոյցը: Ոչ կառավարական, ոչ ալ ուրիշ շրջանակներու մէջ խօսք չէ անցած այդ հարցի մասին:

Արդէն, մէջտեղը ո՛չ այդ տեսակ կացութիւն մը կայ, ոչ ալ ստիպողական բարենորոգումի անհրաժեշտութիւն: Կրօնական գործերու տնօրէն Րիֆաթ էֆ. Յունիսին հանգստեան պիտի կոչուի, պաշտօնավարութեան օրինական շրջանը լրացուցած ըլլալով: Բայց եւ այնպէս, նկատի առնելով Րիֆաթ էֆէնտիին բարձր կարողութիւնը, հիմակուընէ որոշուած է զայն պահել նոյն հաստատութեան մէջ, իբրեւ մասնաւոր ծառայող:

ՓՐՈՖ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Խորհ. Հայաստանի մէջ (26 ապրիլ) կը կորգանք մահը փրոֆ. Արզումանեանի, որ մէկն էր Երեւանի Բժշկական վարժարանի կարող դասախօսներէն:

Փրոֆ. Անդրէաս Յովսէփ Արզումանեան ծնած է, Ղարաբաղի Թաղավարդ գիւղին մէջ 1876ին: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Շուշիի թեմական դպրոցին մէջ, յետոյ կը մեկնի Մոսկուա: 1892ին կը մտնէ Լազարեան Ճեմարան, զոր կ'աւարտէ 1898ին եւ կը մտնէ Մոսկուայի Բժշկական համալսարանը: 1903ին բժիշկ է արդէն:

1904-1906ին իբրեւ բժիշկ կը մասնակցի ռուսճափոնական պատերազմին: Յետոյ 5 տարի կը պաշտօնավարէ Մոսկուայի ջղային մահճանոցին (քլինիք) մէջ:

1911ին աւագ բժիշկ կը կարգուի Տօքթ. Պասարավսկիի հոգեբուժական հիւանդանոցին:

1919-1923 յեղափոխական բանակին մէջ: Յետոյ ավագ բժիշկ Դնեպրոպետրովսկիի մէջ: 1926ին կը հրաւիրուի Հայաստան, եւ դասախօս կը կարգուի Երեւանի Բժշկական վարժարանին ջղային եւ հոգեկան հիւանդութեանց բաժնին, որուն կարող մասնագէտներէն մէկն էր:

Մասնաւորապէսզբաղած էր վիրային ջլախտերու (nevrose traumatique), ճահճատենդին եւ ջղային հիւանդութեանց յարաբերութիւններուն հարցը:

Մահը յանկարծական տեղի ունեցած է, որովհետեւ մահուընէ քանի մը ժամ առաջ, տակաւին հիւանդ կը քննէր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՂԸ ՄՆԱՑԱԾ Է

Քէրքիւքէն կը հաղորդեն «Սոն Փօսթա»ի.— Քիւրտերուն եւ Իրաքի կառավարութեան միջեւ պայքարը իր ամբողջ սաստկութեամբ կը շարունակուի: Այս պատճառով, Իրաքի կառավարութիւնը տեւականօրէն զինուոր կը ղրկէ Սիւլէյմանիէի շրջանը:

Ուշագրաւ է այն պարագան թէ հակառակ անոր որ Քիւրտերուն գլուխը գտնուող Շէյխ Մահմուտ քանի մը անգամ նեղը մնաց, Անգլիացիներու զինուորական շարժումը ձախողեցաւ եւ Իրաքի կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնեց: Իրաքի կառավարութիւնը Շէյխ Մահմուտի դէմ կատարուած շարժումներուն համար 250 հազար թրքական ոսկի դրամ ծախսած է:

Ապստամբներուն դէմ կատարուած շարժման մասին Իրաքի կառավարութեան պաշտօնական զեկոյցը հետեւեալը կ'ըսէ. «Ավպարիք գիւղին մօտերը, Շէյխ Մահմուտի հետ կատարուած ընդհարումի մը միջոցին, հեծելազօրքի գունդէն սպայ մը եւ 4 զինուոր սպաննուած ու սպայ մը եւ 14 զինուոր ալ վիրաւորուած են: Շէյխ Մահմուտի վնասին չափը ասկէ շատ աւելի է, միայն Ավպարիք գիւղին մէջ ըմբոստներէն 10 սպաննեալ գտնուած են: Շէյխ Մահմուտ եւ իր խումբը, այս հարուածը ստանալէ վերջ, բոլորովին քայքայուած վիճակով մը հիւս. արեւելեան ուղղութեամբ փախած են»:

ՊԱՂՏԱՏ.— Սահմանին վրայ, Հավրման լեռները ապաստանած Շէյխ Մահմուտի ուժերուն եւ Իրաքի զինուորներուն միջեւ արիւնոտ ընդհարում մը տեղի ունեցած է: Ապստամբները 20 սպաննեալ թողլով դէպի պարսիկ սահմանները քշուած են:

Միւս կողմէ, հասկցուած է որ Պարսկաստանի եւ Իրաքի ուժերը պիտի միանան այս օրերուն եւ միասնաբար միջոցներ ձեռք պիտի առնեն ապստամբ Քիւրտերը բնաջնջելու համար:

ՄՈՒՍՈՒԼ.— Հակառակ անոր որ Իրաքի կառավարութեան ամբողջ բանակը եւ հեծեալ ու հետիոտն ոստիկանութիւնը քրտական շրջանակը պաշարած են, Շէյխ Մահմուտի ուժերը ամէն օր յարձակում կը գործեն զին. պահականոցներու վրայ: Ապստամբներու այս ընթացքը խիստ գաղտնի կը պահէ կառավարութիւնը, որպէսզի հանրային կարծիքին վրայ յոռի ազդեցութիւն մը առաջ չգայ:

Քէրքիւքի եւ Սիւլէյմանիէի շրջանակներուն միջեւ գտնուած Կիլ գիւղին մէջ, Շէյխ Մահմուտի հրոսախումբերուն և կառավարութեան զինուորներուն միջեւ կատարուած ընդհարումին մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները առնուած են.

Տասանորդ եւ ոչխարի տուրք հաւաքելու համար, Շէյխ Մահմուտ Կիլի շրջանակի գիւղերը գացած էր 500 հոգինոց ուժով մը: Սիւլէյմանիէէն եւ Քէրքիւքէն զինուորական եւ ոստիկանական ուժ մը ղրկուած է Շէյխին վրայ ու արիւնոտ ընդհարում մը տեղի ունեցած է: Ընդհարումին մէջ, Իրաքի կողմէն սպայ մը եւ ինը զինուորներ սպաննուած եւ 17 զինուոր ալ վիրաւորուած են: Քիւրտերէն ալ 9 հոգի սպաննուած եւ վիրաւորուած են: Քիւրտերը պարտուած են թէեւ, բայց դարձեալ կռուի մտնելու համար Շէյխ Մահմուտի հետ միասին Ջէնկինէի քիւրտ ցեղերուն մօտ անցած են:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԿԻՑ ՊԵՏ ՄԸ ԲՌՆՈՒԵՑԱՒ

Թրքական աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Էրզրումի մէջ ձերբակալուած է նշանաւոր ապստամբապետ Շէվգը որ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ շահատակութիւններ՝ կատարած է: Միայն ինքն իր ձեռքով 14-15 հոգի սպաննած է: Ասկէ զատ Շէվգը իր արբանեակները հաւաքած է Արարատի շարժումի միջոցին եւ բանակին վրայ յարձակած է բազմաթիւ անգամներ: Շէվգըի եղբայրը՝ Թաքօ ալ, որ նոյնպէս նշանաւոր է, ընդհարումին մէջ սպաննուած է:

Շէվգը իր կողոպուտներուն համար ասկէ առաջ քանի մը անգամ բանտարկուած, մահուան դատապարտուած եւ ներումի արժանանալով բանտարկութենէն ազատուած է: Ասկէ վերջ, սակայն, Վարդոյի մօտերը չորս Մշեցիներ սպաննած էր:

Անցեալ տարի, երբ թրքական բանակը Զէյլանի եւ Արարատի շարժումները զսպելով զբաղած էր, Շէվգը գլուխը անցած էր Ալիճան հրոսախումբին որ տարբեր ուղղութեամբ գրգռութիւն մը հանելու կը ձեռնարկէր: Ասկէ վերջ, Շէվգը քանի մը անգամ ընդհարած է թուրք զինուորներու հետ եւ բազմաթիւ անձեր ոչնչացուցած:

Թուրքիոյ նոր պիւտճէն

Այս միջոցիս Էնկիւրիի կառավարութեան ամէնէն մեծ զբաղումը նոր պիւտճէին պատրաստութիւնն է:

Կառավարութիւնը անցեալ տարի 220 միլիոն ոսկի հշդած էր պիւտճէն: Այս տարուան ակիզբը, 204ի իջեցուց զայն: Մինչդեռ վեց ամսուան փորձը ցոյց տուաւ թէ այսքան հասոյթ չպիտի գոյանայ: Միւս կողմէ, հասոյթի կարգ մը օրէնքներ պիտի բարեփոխուին, եւ կարգ մը տուրքեր պիտի ջնջուին: Ըստ, ամէնէն լաւատես ենթադրութեանց համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ 180 միլիոն ընդունիլ պիւտճէն:

Յայտնի չէ թէ ուրկէ՞ պիտի խնայուի 40 միլիոն ոսկին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Երէկ Փարիզէն ստացանք հետեւեալ սրտառուչ նամակը, ներփակ հինգ հարիւր ֆրանքի չէքով: Ցիկնանց Միութիւնը արդէն հանգանակութիւն բացած ըլլալով, կը յանձնենք անոր, իր նպատակին յատկացուելու համար.—

Մեծարգոյ պարոն խմբագիր,

«Յառաջ» լրագրէն, ինչպէս եւ ուրիշ լրագիրներէն, իմանալով այն մեծ աղէտի, երկրաշարժի մասին, որը նոր տեղի ունեցաւ Կովկասում, եւ իմ հայրենի Ղարաբաղի շրջաններում, որտեղ մեր ժողովուրդից դժբախտաբար բաւականին մեծ ֆիզիքական եւ նիւթական զոհեր եղան, եւ այդ մասին խորապէս ցաւելով, ըստ այնմ ուղարկում եմ ձեր պատուական «Յառաջ» լրագրի խմբագրութեանը իմ համեստ եւ փոքրիկ լուման, հինգ հարիւր ֆրանք (500 ֆր.) որը խոնարհաբար խնդրում եմ ձեզ, որ բարի լինիք այդ թէկուզ չնչին գումարը հասցնել Ղարաբաղում երկրաշարժից վնասուածների օգտին: Ցաւում եմ դառնապէս, որ ներկայումս զուրկ եմ միջոցներից, աւելի մեծ չափով հասնել երկրաշարժից վնասուած մեր դժբախտ եղբայրներին եւ քոյրերին:

Ընդ միշտ ձեզ յարգող
Նիկողայոս Արզումանեանց

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ԱՌԹԻՒ

Աթէնքի «Սօցիալիստիքի Ջօի» ընկերվարական ուսանողներու օրկանը, Մայիս մէկի առթիւ, անցեալ իրիկուն հաւաքոյթ մը սարքած էր, «Մեց» գարեջրատունը: Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, կատարուած հրաւէրին վրայ ներկայ գտնուած են ընկերներ՝ Մ. Եպլիղաթեան, Գ. Լազեան, Գ. Գըլըճեան, Հ. Բաժպակեան, Զ. Վարդանեան: Յունաստանի ընկերվարական կուսակցութիւնը առնէ մը ի վեր նորին վէճերով զբաղած էր, սոյն հաւաքոյթը ցացառիկ նշանակութիւն կ'ունենար որովհետեւ հոն եկած էր ծերակուտական Քալոմիրիս, Թիրէայի աշխատաւորական կեդրոնի ընդհանուր քարտուղար Ցիմիթրաքոփուլոս, Արվանիթիս, պաշտօնէից միութեան ներկայացուցիչը, բոլոր ընկերվարական դէմքեր: Ճառեր խօսեցան ընկերներ Նանիսոս, Արվանիթիս, Թեդրաքի, Ցիկին Աթինա եւ ուրիշներ, շեշտուեցաւ անհրաժեշտութիւնը ընկերվարական կազմակերպութեան ուժեղացումին: Բուռն ծափահարութիւններով, արձագանգ գտան ընկ. Խանիոսի յայտարարութիւնները թէ Յունաստանի աշխատաւորութիւնը որեւէ ատեն պիտի պաշտպանէ դժբախտ հայ գաղթականներուն շահերը եւ կը մաղթէ Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան վերածնունդը:

Ընկ. Գրիգոր Գըլըճեան, յունարէն լեզուով շնորհակալութիւն յայտնեց եղած արտայայտութիւններուն, շեշտեց հայ աշխատաւոր ժողովուրդին ունեցած համակրանքը ընկերվարական հոսանքին հանդէպ եւ գայրոյթը կարմիր բռնակալութեան վերաբերմամբ: Իրիկուան ժամը 7էն մինչեւ 11.30 տեւած է հաւաքոյթը ու ցրուած է խանդավառ տրամադրութեան մը ներքեւ: (Նոր Օր).

ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ

Երէկուան թիւով գրեր էինք թէ Oeuvres d'Orientի պազարը տեղի կ'ունենայ 20 Rue Regard: Հասցէն սխալ տրուած է: Պազարին վայրն է 75bis Ave. Foch. Պազարը բաց է նաեւ այսօր:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԶԱՒԵՇՏԸ ԵՒ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Կատարեալ զաւեշտ մը եղան խորհրդարանային նոր ընտրութիւնները Քէմալիստանի մէջ։

Թուրք դիկտատորը համաձայն իր որդեգրած մեթոտին, անձամբ կազմեց Թեկնածուներու ընդհանուր ցանկը եւ զայն պարտադրեց Բ. կարգի ընտրողներուն։ Անցեալ ընտրութեանց առեն, նոյն զաւեշտը խաղացած էր, Տօլմա Պաղչէի սուլթանական պալատէն ղրկելով իր պատգամները։ Այս անգամ տարբերութիւնը ժամանակի եւ վայրի մէջն է միայն։

Մասնաւորուած բոլոր Թեկնածուներն ալ ընտրուեցան միաձայնութեամբ, ոմանք նոյն իսկ քանի մը տեղերէ միանգամայն, ինչպէս վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւ Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Րեճէպ պէյ։

Կատակերգութիւնը կատարեալ ընելու համար, այս անգամ Մուսթաֆա Քէմալ 30 աթոռի համար Թեկնածու չէր ներկայացուցած, իբրեւ թէ զանոնք վերապահելու համար «անկախ» եւ «չէզոք» անձնաւորութիւններու, քանի որ չի հանդուրժեր «ընդդիմադիր»ներու։ Պայման էր որ այդ անկախները ըլլային «հանրապետական, աշխարհիկ եւ յեղափոխական»։ Մէնէմէնի դէպքը ցոյց տուած էր թէ երկրին մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ դէպի հին կարգերը վերադառնալու։ Շեշտելու համար, այդ մտայնութեան հանդէպ իր անհաշտ դիրքը, կ'ուզէր որ «անկախ» Թեկնածուներուն մէջ յետադիմականներ չգտնուին,

Սակայն զաւեշտին այս աւարտը յաջող չանցաւ։ Մ. Քէմալ «անկախ»ներու այս խաղը հրապարակ դրած էր' երկրին — եւ մանաւանդ արտասահմանի — քթին խնդալու համար, որպէսզի չըսուէր թէ միակ կուսակցութեան մը բռնատիրութիւնը կ'ուզէ պարտադրել կրկին։ Այս վրանբաց խաղին Թաքուն ծալքերը շուտով մէջտեղ ելան եւ 30ի փոխարէն միայն 10 «անկախ»ներ ընտրուեցան նախապէս որոշուած վայրերուն մէջ։

Ինչո՞ւ այս «անսաստումը» դիկտատորական հրամանին։ Որովհետեւ, կը գրէ Ըլլմագ, Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը, ըստ Մ. Քէմալի հրամանին, անկախները ընտրելու հրահանգ տալէ երկու ժամ վերջ, ծածկագիր թեռագիր մը կ'ուղղէ առ որ անկ է, խստիւ արգիլելով անկախներու ընտրութիւնը. այս հրահանգը կարգ մը տեղեր ուշ հասած ըլլալով, 10 հոգի ընտրուած են։ Իսկ մնացեալ 20 աթոռներուն մեծ մասը Թափուր մնացած է' Խալքի Թեկնածու չգտնուելուն համար, ոմանք ալ Ըսմէթն ու Րէճէպը ընտրած են' այդ նոյն պատճառով, մինչ անոնք ուրիշ տեղէ ընտրուած էին արդէն։

Էնկիւրիէն հասած նոր լուրերուն համաձայն, պիտի բեկանուի ընտրութիւնը բոլոր անկախ երեսփոխաններուն։ Խնդիրը անուշի կապելու համար, այս վերջինները պիտի հրաւիրուին ինքնաբերաբար ներկայացնելու իրենց հրաժարականները։ Բոլոր Թափուր աթոռներուն եւ հրաժարելիք անկախ երեսփոխաններուն տեղ, Խալքը իր Թեկնածուները ընտրել պիտի տայ։ Ու այս ձեւով վարագոյրը պիտի իջնէ «Գարակէօզ»ի այս նոր զուարճալի վրայ...

∴

Այս շաբաթ կը բացուի նոր խորհրդարանը։ Միաժամանակ մայրաքաղաքին մէջ կը գումարուի Խալք կուսակցութեան համաժողովը։ Այս վերջինն է, որ պիտի որոշէ առաջիկին հետապնդելիք ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան գըլխաւոր գիծերը, համաձայն Մ. Քէմալի պարտադրելիք բանաձեւերուն։

Ղազին վերջին անգամ քննական պտոյտ մը կատարած էր երկրին մէջ։ Այս առթիւ իր ծրագրած բարեկարգումներուն սկսաւ Ազգային Մեծ Ժողովը լուծելով եւ նոր ընտրութիւններ կատարելով։ Շուտով պիտի տեղեկանանք նաեւ թէ անիկա ի՛նչ դարմաններ պիտի գտնէ' քայքայումի եզրը հասած երկիրը փրկելու համար։

Ապրիլ 20ին, Թուրք ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը, Մ. Քէմալ կը պարզէր իր նոր ծրագիրը։ Հետեւեալն է ծանօթանալ անոր գլխաւոր գիծերուն.—

1.— Խալք կուսակցութիւնը, որ ունի հանրապետական, ազգայնական, պետական, ժողովրդավար եւ յեղափոխական անյեղլի սկզբունքները, կը հետապնդէ հետեւեալ նպատակները. ա) Հաւատարիմ մնալ ազգային իտէալին։ բ) Ազգային կամքն ու գերիշխանութիւնը ի սպառ դնել պետութեան եւ հայրենակիցներու փոխադարձ պարտականութեանց իրագործման համար։ գ) Պետութիւնը կարելիութեան սահմանին մէջ եւ գործնապէս շահագրգիռ պահել ազգային ընդհանուր գործերուն, մասնաւորաբար տնտեսական խնդիրներուն, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ բարօրութեան հասնի ազգը։

2.— Թուրք հանրապետութեան բաղկացուցիչ տարրերը անջատ դասակարգերու չեն բաժնուիր։ Սակայն անհատական եւ ընկերային կեանքի տեսակէտով, անոնք կը նկատուին զանգուած մը, որ աշխատանքի զանազան հատուածներ կը ներկայացնէ։ Աշխատանքի այս դասակարգերն են' ա) Հողագործներ, բ) Փոքր արհեստաւորները. գ) Գործաւորներն ու աշխատաւորները, դ) Ազատ ասպարէզի հետեւողները, ե) Առեւտրականները, զ) Պաշտօնեաները։ Այսպէս հեռու դասակարգային պայքարէն, Խալքը կ'ուզէ հաստատել ընկերային համերաշխութիւն եւ կանոնաւորութիւն, աշխատանքի ընդհանուր ներդաշնակութեամբ մը։

3.— Վարկ յատկացնել հողագործներուն եւ երկրագործական Կոոպերատիվներու միջոցաւ պաշտպանել զանոնք։

4.— Փոքրիկ արհեստաւորները փրկել դժուարութիւններէ, նոյնպէս վարկ յատկացնելով անոնց։

5.— Պաշտպանել իրաւունքներն ու շահերը «ազգայնական Թուրք գործաւորներու», որոնք իրենց գոյութիւնով եւ աշխատանքով արժանաւոր տարրերն են Թուրք ժողովուրդին։

6.— Կուսակցութիւնը մասնաւորաբար կը գնահատէ ազատ ասպարէզի տէր անձերու մատուցած ծառայութիւնները։

7.— Երկրին բարգաւաճման մէջ կարեւոր է դերը մեծ վաճառականներուն, գործարաններու, արտերու եւ ագարակի տէրերուն։ Անհրաժեշտ է քաջալերել ու պաշտպանել դրամատէրերը։

8.— Պաշտօնեաները արժանի են ամէն բարօրութեան եւ հանգիստի։

9.— Մասնաւորաբար կ'ուզենք պատուոյ տեղը տալ հանրապետական բանակին անձնազոհ զինուորականներուն, որոնք անխախտելի հիմը կը կազմեն պետական գոյութեան եւ կոչուած են պահպանելու ազգային գոյութիւնը եւ յեղափոխութիւնը։

Ինչպէս կը տեսնուի այս յայտարարութենէն, Թուրքիան վարող միակ կուսակցութեան ծրագիրը շատ լայն է։ Անոր մէջ կը մտնեն ամէն տեսակ սկզբունքներ — հանրապետական, ազգայնական, պետական, ժողովրդավար, յեղափոխական։ Եթէ բառարանին մէջ ուրիշ բառեր ալ գտնէին, անպայման պիտի Թխէին։ Արդիացող երկիր մը անշուշտ այսքան շատ սկզբունքներ պէտք է ունենայ. այլապէս յետադիմական և միջնադարեան պիտի նկատուէր։ Անհա՛ այսքան գոյնզգեղ ու վեհ սկզբունքներու եւ գաղափարներու վրայ կըռթնելով է որ Մուսթաֆա Քէմալ ինը տարիէ ի վեր խերը կ'անիծէ Թուրքիոյ եւ արնաքամ կ'ընէ անոր բնակիչները։ Վըստահ ենք, որ նոր համաժողովներն ու նոր Ազգային Ժողովները ո՛չ մէկ լուրջ բարեփոխում պիտի մտցնեն Թուրք ժողովուրդի կեանքին մէջ եւ թէ հանրապետական ու ժողովրդական սկզբունքները երբեք չպիտի գործադրուին հոն' նոյն իսկ իրենց նեղ ըմբռնումներով։

Մուսթաֆա Քէմալ կը խոստանայ որ կառավարութիւնը աւելի մօտէն պիտի հետաքրքրուի «ազգին ընդհանուր գործերով, մասնաւորաբար տնտեսական խնդիրներով»։ Կ'ենթադրէ արդէն թէ Թուրք ազգին տընտեսութիւնը քայքայուած է եւ վերջին օրերս Թուրք մամուլը աւելի ուժգին կը հնչեցնէ ահազանգը։ Ղազին իբրեւ կարգախօս հրապարակ դրած է Գործակցական դրութիւնը (Կոոպերատիվ)։ Կը յուսայ արտադրողական եւ սպառողական Գործակցականներ հիմնելով, փրկել Թուրքիոյ տնտեսութիւնը։ Նոյնիսկ արտաքին առեւտուրը կ'ուզէ մենաշնորհը դարձնել Գործակցականներուն եւ այս վերջիններս առնել պետական հակակշռի տակ։

Ծրագրի երկրորդ մասին մէջ, Մ. Քէմալ կը շեշտէ իր հակառակութիւնը դասակարգային պայքարին դէմ եւ անոր տեղ կը ջատագովէ դասակարգերու համերաշխութեան եւ գործակցութեան դրութիւնը։

Ըստ երեւոյթին, նախապատուութիւն ցոյց չի տար ո եւ է դասակարգի հանդէպ, ու բոլորին համար ալ ունի փաղաքշական խօսքեր։ Հողագործէն ու բանուորէն մինչեւ կալուածատէրն ու դրամատէրը, իր գուրգուրանքին առարկայ կը դարձընէ։ Մասնաւոր ճիգ մը ցոյց կու տայ' բոլորին ալ հաճելի ըլլալու Սակայն իբրեւ զինուորական, չի կրնար ինքզինքը զըսպել պատուոյ տեղը տալէ հանրապետական բանակի անձնազոհ զինուորներուն, որոնց շնորհիւ է որ այսքան տարիներէ ի վեր կը պահէ իր բռնատիրութիւնը։

Թուրքիոյ մէջ միայն բանակն է որ լաւ կազմակերպուած է. հրամանատարները լաւ վճարուած են, սպաներու հոգատարութիւնը ապահովուած է, զինուորները կարգապահ են ու հընազանդ։ Մ. Քէմալ իր ամբողջ ուժը կու տայ այդ կազմակերպութեան, որովհետեւ շատ լաւ գիտէ թէ' բանակին վստահութիւնը կորսնցուցած օրը իր մահավճիռը կ'արձակուի։

Իր նոր ծրագրին այս տեսական մասով, Չանգայայի դիկտատորը կը ներկայանայ իբրեւ պարզ պատեհապաշտ մը։

Յաջորդով այդ ծրագրին գործնական սկզբունքները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԻԱԿ ԿԸ ԾԱԽԷՐ

Անգլիական թերթ մը մեծ յուզում պատճառեց վերջերս իր մէկ լուրով թէ Գիլծիբալի երիտասարդ մը անգլիական գերեզմանը ծածկելով կը փորէր եւ կը հանէր դիակները, Անգլիա տանելու համար զանոնք։ Այն հարուստները, որոնց ֆրանսական ճակատին վրայ մեռած զաւակներ ունէին, կը դիմէին այդ Գիլծիբալին, որ կ'երթար գերեզմաններէն կը հանէր եւ իր յաճախորդներուն կը յանձնէր կմախքները, կլորիկ գումարի մը փոխարէն։ Այս մասին կատարուած քննութիւնները սակայն կը հերքեն տրուած լուրը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ ՃԱՐԱՀԱՏ ԳԱՂԹԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ ԽԱՍՔՈՎՈՅԷՆ

«ԱՇԽԱՏԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ. ՀԱՑ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ՃԱՐ ՉԿԱՅ»

Խ Ա Ս Ք Ո Վ Օ, 30 Ապրիլ (Սեփ. Թղթ.).— Տնտեսական յարաճուն տագնապը անդրադարձումներ ունեցած է նոյն իսկ բանուորներու աշխատանքներու դասաւորման հարցին մէջ։ Կառավարութիւնը ի տես պուլկար անգործ բանուորներու ստուար թիւին, հարկադրաբար կարգադրած է բոլոր գործատեղիներու մէջ ոչ-պուլկարահպատակ գործաւորներ ընդունիլ միայն 100ին 5 համեմատութեամբ։

Տեղւոյս մէջ ոչ-պուլկարահպատակ տարրը կը կազմեն Հայերը։ Անոնք ամբողջ ձմրան եղանակին տիրող անգործութեան պատճառաւ պարապ պտտելու հարկին տակ էին, սպասելով ծխախոտի գործարաններու բացուելուն։ Այժմ բացուած են գործարանները, բայց գոց են Հայերու համար. 100ին 5 համեմատութիւններով թէեւ բաց, բայց ան ալ ոչ գործնական դրութ.։

Ի՞նչ ընել ուրեմն։ Անցեալ օր Թաղականութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը ընդհանուր խորհրդակցութեան, ճար մը գտնելու համար։ Կ'որոշուի դիմել Սօֆիա, պատկան նախարարութեան.

Աղերսագիրը ուղարկուած է արդէն, բայց արդիւնք չկայ։ Կացութիւնը կը շարունակէ աւելի ծանրանալ։ Կը մտածեն պատգամաւոր մը ղրկել։

Ժողովուրդը անօթի է։ Կը ստիպուին դիմել ուղղակի Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Յանձնախումբին։ Դիմում մը կը կատարեն Թաղականութեան, հետեւեալ հանրագրութեամբ.

— «Մենք, ծայրայեղօրէն ազդուած տիրող տնտեսական տագնապէն, կը հարկադրուինք ձեզի ծանօթացնել մեր օրուան վիճակը, անհրաժեշտ կարգադրութիւններու ձեռնարկելու համար։

«Ժամանակէ մը վեր Խասքովայի գործատեղիներուն մէջ 100ին 5 համեմատութեամբ Հայեր միայն կ'ընդունուին։ Այս' կառավարութեան մէկ կարգադրութիւնն է որ օրուան պահանջներէ ծագում կ'առնէ։ Այդ մասին ոչ մէկ խօսք ունինք այս բարեացակամ կառավարութեան հանդէպ։ Ընդհակառակն մեր շնորհակալութիւններն ունինք։ Նոյն իսկ յոյսն ալ ունինք թէ յառաջիկային, բարեացակամ կարգադրութիւնով մը պուլկար ժողովուրդը իր կառավարութիւնով բարեհաճութիւնը կ'ունենայ մեզ բոլորս աշխատանքի ընդունելու։ Գիտենք ու կը ճանաչենք այս բոլորը։ Բայց արդեօ՞ք առանց հիմնական դարման կարելի է համարել մեր այսօրուան անել վիճակին։ Ի՞նչ ընենք մենք, երբ այլեւս մեր ապրուստներէն մնացած չնչին պահեստներն իսկ սպառած ենք։ Այսօր օրուան հացի կարօտ ենք։ Կը խնդրենք մեր դիմումին ընթացք տուէք եւ գիտցէք ո՛ւր որ անկ է։ Կը լսենք որ Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ է յանձնուած(?) գաղութի հարցը։ Մի՞թէ մեզի ալ յարմար չէ՛ հարցի մը բարձրացումը։ Դիմեցէք մեզի համար։ Թերեւս ճար մը գտնուի։ Կը խնդրենք մեր ներկայ վիճակը տեղեկացուցէք Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Յանձնախումբին նկատառութեանը։

ԱՇԽԱՏԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ, ՀԱՑ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ՃԱՐ ՉԿԱՅ։

ԱՆՕԹԻ ԵՆՔ ԲՈԼՈՐՍ ԱԼ։ ՕՐ ԱՌԱՋ ՃԱՐ ՄԸ ԳՏԷՔ ՄԵԶԻ։

200 ստորագրութիւններ

. . .

Արդարեւ, սիրտ չի դիմանար այս կանչին։ Ստորագրութիւնները թէեւ երկու հարիւր են, բայց կարճ ժամերու մէջ հաւաքուած միայն։ Շարունակելով' կրնայ քանի մը երկու հարիւրներու բարձրանալ։

Ինչո՞ւ սակայն այս դիմումը օտար խղճի եւ ոչ Հայաստանի։

Անոր համար որ տեղ չկա՞յ։

Եւ կամ թէ հնարաւոր միջոցներու պակաս կա՞յ փոխադրութեան համար։

Ո՛չ։ Միայն անոր համար որ Երեւանէն յոյս չկայ։ Այս ժողովուրդը պատրաստ է նոյն իսկ հլու հպատակ դառնալու, կը բաւէ որ այդ սահմաններէն ներս իրեն հանգիստ բնակելու եւ ապրելու տեղ մը յատկացուի։ Անոնք գիտեն թէ ուր որ ալ տեղաւորուին, պարզապէս հիւր են։ Գիտեն որ վերջնական կայանը մայր հայրենիքն է։

Բայց դժբախտ իրականութիւնով ան ալ իր դուները անոնց փակած է, ի խնդիր համաշխարհային յեղափոխութեան։ Դուները բացուելու համար ո՞ր օրին կը սպասեն։ Կը հալածուինք ու անօթի ենք, թո՛ղ փըլփլին չինական պարիսպները կը պոռան, բայց չի՛ լսուիր, որովհետեւ թշուառացած զանգուածը Եւրոպայի մէջ բոլշեւիկեան պրոպագանդին ամենամեծ գործիքն է։

Որքան շատ է անօթութեան կանչը Եւրոպայի մէջ, բոլշեւիկները Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա ուրախ են եւ յաջողած։ Չէ՞ որ անոնք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն» եւ մենք «հայմաթլըսներ ենք»։ Անոնց ի՛նչ որ անօթի ենք։ Համաշխարհային յեղափոխութիւնը ո՛ղջ ըլլայ։ Թո՛ղ [illegible] ժողովուրդ…

Գ. ԳԱՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՈՒԺԸ

Վերջերս Մ. Նահանգները ծովային ռազմափորձեր կատարեցին, մասնակցութեամբ 44 մարտանաւերու եւ 227 սաւառնակներու։ Ռազմափորձը եկաւ հաստատելու թէ Ամերիկա պէտք ունի աւելի փոքր սաւառնակիր նաւերու։ [illegible], ամերիկեան տորմիղը պէտք է այնպէս մը բաժնուի, որ ոեւէ թշնամի չկարենայ յանկարծակի յարձակում մը կատարել։ Պզտիկ սաւառնակիր մը կամ յածանաւ մը կրնայ հետախուզութիւն կատարել եւ թոյլ տալ մեծ սաւառնակներուն եւ մարտանաւերուն ճիշդ տեղէն ռմբակոծել թշնամին։

Ռազմափորձին մասնակցող օդային տորմիղը կը պարունակէր 99 պատերազմի սաւառնակ, 69 հետախոյզ սաւառնակ, 36 ականակիր սաւառնակ եւ 32 այլ սաւառնակներ։

Ռազմափորձերէն յետոյ, ծովակալ Նոֆիլտ, որ կը վարէր ընդհ. հրամանատարութիւնը, զեկոյց մը ղրկելով սաւառնակային ճիւղի պետ ծովակալ Մոֆէթի, ըսաւ. «Կը կարծեմ թէ աշխարհի ամէնէն զօրաւոր օդային տորմիղը ունինք։ Անիկա գոհացում մըն է ձեզի համար որ ամբողջ այս շրջանին վարեցիք այդ ճիւղը։ Իմ շնորհաւորութիւններս»։

ԳԼԽԱՏՈՒՄ

Երեքշաբթի առաւօտ, [illegible], Վէրսայլի մէջ գլխատուեցաւ ոճրագործ Ժորժ Լոռը, որ սպաննած էր Փիէրէթթօն։ Կիյոթինը, ֆրանսական յեղափոխութեան այդ կացինը, անգամ մը եւս բայց այս անգամ իջաւ մարդասպանին ծոծրակին վրայ։

Ժամը ճիշդ հինգին 5 անցած արթնցուցին մարդասպանը։ Առաջնորդեցին կիյոթինին սենեակը։ Երբ մահուան այս սենեակը իր դուռը բացաւ, դող մը անցաւ ներկաներուն մէջէն, որոնք հանեցին իրենց գլխարկը, կարծես ողջունելու համար մահուան թագաւորը։ Դահճէն անդին մահուան սաւանն էր։ Միայն մարդասպանն էր, որ չէր դողար։

Գլուխը երկարեց կացինին, որ իջաւ եւ բաժնեց մարմինէն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ինչպէս գրած էի նախորդ թղթակցութեանս մէջ, Աթէնքի [illegible] կեդր. Վարչութիւնը, որ կազմուած էր կուսակցութեանց համաձայնութեամբ, եւ չէզոքներու [illegible] նութեամբ, կը ծառայէ իր [illegible] ստանձնած [illegible] ուած վեց ամիսին, որմէ վերջ [illegible] գումարուի օրինաւոր Պատգամաւորական ժողով։ Տարիներէ ի վեր այդ [illegible] կը սպասէ ամբողջ հին Թուրքահայերը եւ կղզիներու գաղութը։

Արդ' ցաւալի է դիտել, որ [illegible] Վարչութիւնն ալ չկրցաւ արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը։ Կեդրոնութիւնը կը պահանջէ [illegible] նաեւ թէ այս Վարչութիւնը [illegible] լաւագոյնս գործել եւ [illegible] ժողովուրդին աջակցութեան, [illegible] անոր մէջ գործող չէզոքներու [illegible] ծառանութիւնը, գիտնալ որ [illegible] ինքզինքը, եւ առաջարկել [illegible] խաղերու։ Ձեռ ուզեր տեղական [illegible] ծերով զբաղեցնել [illegible] Թերթերը, բայց Վարչութեան [illegible] դուռ անցածները անշուշտ [illegible] ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ [illegible] Միջոց կայանին մէջ։

Տնտեսական խորհուրդը, [illegible] ուած իր ծիգերուն, մեծ յաջողութիւն մը չունեցաւ։ Միւս [illegible] մեզի անհասկնալի կը մնան [illegible] շատ ծախքերը, որ կ'ըլլան [illegible] դիւանական աշխատանքներու [illegible] պէտք կայ պահելու [illegible] «դիւանապետ» մը, այն ալ [illegible] ցական «լիտրը» մը։ Անոր [illegible] տարեկանով կարելի է 40-30 [illegible] գինով ծառայող մը բանալ։

Կրթական խորհուրդի [illegible] ժութեան պատասպարուած է [illegible] դաշներ չեն գումարուիր։ Երկար [illegible] րի կ'ըսէ որ տնօրէններու եւ [illegible] սուցչ. Միութեան ժողովին [illegible] մշակուած դպրոցական [illegible] կանոնագիրը չվաւերացուեցաւ։ [illegible] կարին Պատճառ' Արովհետեւ [illegible] րեններու եւ ուսուցչ.։ Միութեան ժողովը ներքին կանոնագրին [illegible] «վարժարանները փակ են» [illegible] կին մէջ, «իբրեւ [illegible] ազգային տօն», դրած է։ Նաեւ Մայիս 28ը, տարեդարձ Հայաստանի անկախութեան։ Երեւակայեցէք [illegible] Թրանսայի «Նոր Երկիր»ի [illegible] խանները իրենց հանած «[illegible]» բարացոյցին մէջ Մայիս 28ը կը դնեն իբրեւ «Անկախութեան տօն» եւ Աթէնքի [illegible] եանները կ'ուրանան այս տօնը։

∴ Այս տարի Ապրիլ [illegible] կազմակերպուեցաւ Կեդր. Վարչութեան եւ «Հայ Մտքի Տան» նախաձեռնութեամբ Մատենագեան [illegible] յարանուանութիւններն ու [illegible] ցութիւնները մասնակցելով։ Խօսեցան Գ. Գ. Բարսամեան' Կեդր. Վարչութեան, Հայր Կամսարական' Հայ Կաթոլիկներու, վեր. Սթամպօլեան' Հայ Բողոքականներու եւ Մայրենեան [illegible] Նախկ. ազգ. առաջնորդ [illegible] կոմնէ։ Նաեւ' յոյն փառաւոր Մագիսթրոսներ բերած էին, Տ. Կ. Կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական կոմիտէն, Հ. Յ. Դ. [illegible] ներու խումբը եւ Զաւարեանի [illegible] դպրոցի աշակերտներով [illegible] ներկայացուցիչներ ունէին ռամկավարներն ու [illegible] եանները, Թաղական Խորհուրդները, Աթէնքի Ուսուցչ. Միութիւն [illegible] զանազան Միութիւններ։ [illegible] տեղի ունեցաւ Աթէնքի [illegible] սրահին մէջ, որ չէր լեցուած [illegible] բախտաբար։

∴ Քանի որ խօսեցանք Աթէնքի զանազան կազմակերպութեանց շարժումներու մասին, խօսինք նաեւ երկու կարեւոր Միութեանց սին։

1.— Ուսուցչ. Միութիւն.— Ունի ութ տարուան պատմութիւն [illegible] մասնաւոր ներքին կանոնագիր, [illegible] ւերացուած եկող ու գացող վարչութիւններէն։ Անոր կ'անդամակցին Աթէնքի եւ արուարձաններուն պաշտօնավարող բոլոր ուսուցիչները մասնաւոր անդամավճարներով Միու-

...ն կ՚աշխատի պաշտպանել ու...ցիչներու նիւթական եւ բարոյա...ն շահերը եւ կը ձգտի, իր կա...թիւնէն չափով զարգացնել ...ցիչները: Կը լսեմ թէ այս ...իւնը նոր թափով մը պիտի ...ի գործի՝ նոր շրջանին կազմա...ելով դաստիարակչական եւ ...կարգական դասախօսութիւն...ր եւ վիճաբանական ժողովներ:

Կրթասիրաց Միութիւն.— ...Միութիւնը, որ կազմուեցաւ ...ցեալ տարեշրջանին՝ կրթական ...չ Օր. Ա. Գասպարեանի ջան...ով, այժմ միայն Թիֆլի եւ Քո...իոյ մէջ կը գործէ: Քոքինիոյ ...թասիրացը՝ աւելի շատ հնչական ...թիւն մըն է, քանի որ միա...ն է հնչականներու «Երեւան» ...թեան հետ:

Իսկ Թիֆլի Կրթասիրացը կը ...ծէ բոլորովին չէզոք գետնի վրայ ...աշխատի օգտակար ըլլալ ազգ. ...րանին իր կարելիութեանց ...։ Խանդավառ եւ աշխատող ...ներ են անդամները, արժանի՝ ...ն քաջալերութեան:

⁂ Վերջերս Աթէնք եկաւ Կոս...ան Թատերախումբը, Սելանի...ջ քանի մը ներկայացումներ ...։ վերջ: Բեմադրեց «Անյայտ ...նը» յուզիչ դրամը: Իբրեւ հրա...ջ ներկայացում խումբը պիտի ...։ նաեւ «Վրիժառու որդի»ն ...։ վերջ պիտի մեկնի Սուրիա: ...է որ Աթէնքի ժողովուրդը ...ին ներկայացման մեծ մա...։ կը քաջալերէ:

⁂ Զաւարեան վարժարանի ...։ ալ ներկայացուց վերջերս ...։ օրին: Ե. Ե. Դ. Թիֆլի Կո...։ կը բեմադրէ մօտերս Աշա...։ «Արցունքի հովիտը», մեծ ...։

⁂ Վերջերս զգալի աժանութիւն ...։ կը նշմարուի ապրուստի նիւթե...։ վրայ, ինչ որ աւելի տանելի ...։ կ՛ընէ, մեր աշխատաւոր հայ...։ ընտանիքներու վիճակը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂԹԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Կրթական տնօրէնութիւնը ...շրջաբերական մը ղրկած է ...։ վարժարաններու տնօրէննե...ն եւ պահանջած է լիակա...։ ցանկը ներկայիս գործա...ծ դասագրքերուն: Ներկա...ցուելիք գրքերը հինգական ...։ պէտք է ըլլան եւ հաս...ած վարժարանի կնիքով ...։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

...։ Ընդհ. Ժողովի խումբ ...։ անդամներ խորհրդակցութիւն ...։ ունեցին, նախագահութեամբ ...։ Պատրիարքին:

Պատրիարքը, բացատրեց հա...։ րաշխութեան անհրաժեշտու...։ թիւնը: Եւ պէտքը չեշտեց որ ...։ համերաշխութեան հիման վրայ

վարչութիւն մը կազմուի: Նաեւ, չեշտեց թէ կօմսերու խնդիր չկայ, եւ թէ բոլորին միակ ձգտումն է առանց վէճի ու երկպառակութեան վարել ազգային գործերը:

Պատրիարքին այս խօսքերը լաւ տպաւորութիւն գործեցին և խօսք առնող բոլոր ժողովականները համամիտ գտնուեցան գործակցութեան գաղափարին: Եւ իբրեւ գործնական քայլ կազմուեցաւ Վարչութեան ընտրելիներու 25 հոգինոց ցանկ մը, որ յետոյ պիտի ընդլայնուի, և անոր վրայէն 14 հոգի պիտի զատուին:

Ցանկը ընդլայնելէ յետոյ կարծիքի փոխանակութիւնը պիտի շարունակուի:

ԻՐԱՔ

ԻՐԱՔԻ ԳԱՂԹԻԹԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Իրաքի հայ գաղութին իրաւական վիճակի մասին պատրաստուած կառավարական օրինագիծը Երեւփոխան. ժողովին յանձնուած էր, բայց Առաջնորդին խնդրանքին վրայ ետ առնուեցաւ եւ նորէն յանձնուեցաւ պետական իրաւագիտական մարմնին:

Այս մարմինը տեղացիներէն 13 եւ գաղթականներէն 2 հոգի կը հրաւիրէ, անոնց կարծիքը առնելու համար:

Կանչուած է նաեւ նախկին Պատրիարք Զաւէն եպիսկոպոս, որ թելադրութիւններ ըրած է, սահմանադրական ոգիով մշակելու կանոնագիրը:

Բայց դժբախտաբար, կառավարութեան այս բարեացակամ ընթացքը պատճառ տեղի տուած է: Այսպէս, տեղացիները փորձած են կառավարութեան հասկցնել թէ լաւ կ՚ըլլայ որ եկուորները շատ քիչ ձայն ունենան ազգային գործերու մէջ, եւ ամէն բան իրենց յանձնուի:

ՍՈՒՐԻԱ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու տարեկան համաժողովը գումարուեցաւ Հալէպի մէջ: 22 Աւետարանական եկեղեցիներու կողմէ համաժողովին կը մասնակցէին 43 ձեռնադրեալ հովիւներ եւ պատուիրակներ: Բացի այս պատգամաւորներէն կը մասնակցէին նաեւ ինը ամերիկացի միսիոնարներ:

Իրականին մէջ համաժողովը կը բաղկանար երկու մասէ, առաջինը Միութեան ժողովը, որուն կը մասնակցէին եկեղեցիներու ներկայացուցիչները միայն, իսկ երկրորդին՝ միսիոնարներն ալ: Միութեան ժողովը զբաղեցաւ ներքին խնդիրներով, կանոնագիրներ գծել, մասնախումբեր ընտրել եւ ներքին դժուարութիւնները հարթել: Իսկ համաժողովը զբաղեցաւ դպրոցներու տեղեկագիրներով, պիւտճէներով, Հալէպի Քոլէճին տեղեկագրին քննութիւնով, եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՎԻԷՆ.— Գաղութը եւս յարգանքի իր տուրքը տուաւ մեծ եղեռնի զոհերու յիշատակին: Քաղաքիս մէջ գոյութիւն ունեցող քաղաքական հոսանքներու եւ միութիւններու աջակցութեամբ ապրիլ 26ին տօնուեցաւ ապրիլեան սգատօնը Թ. Ա. Կաւ. Ակումբին մէջ: Ճիշդ ժամանակին հոծ բազմութիւն մը փութացած էր իր ներկայութիւնը բերել ի յարգանս Թուրք եաթաղանի զոհ գացած մեր սիրելիներուն: Բեմը յարդարուած էր օրուան սուգին պատշաճ կերպով: Բեմին ճակատը կանանչներու մէջ սեւ խաչքար մը, որուն վրայ ճերմակ տառերով գըրուած— «Ցարդանք միլիոն մը զոհերուն»: Օրուան նախագահ Պր. Մ. Ճիկերճեան բացատրեց քանի մը հակիրճ խօսքերով օրուան սգատօնին վեհ նշանակութիւնը եւ ջատագովեց գաղութիս համերաշխական ոգին. հանդէսը բացուեցաւ «Նորէն»ի ծաւերգով զոր մեծ յաջողութեամբ նուագեց Պր. Կարօ Սարեան:

Հանդէսը ունէր գեղարուեստական ճոխ բաժին մը, որուն՝ միութիւնը անխտիր իր աջակցութիւնը բերած էր: Իւրաքանչիւր կազմակերպութենէ եղան արտասանութիւն, ուղերձներ, մեներգներ, խմբերգներ եւայլն: Ցետոյ բեմ բարձրացաւ Լիոնէն մասնաւոր հրաւիրուած օրուան բանախօսը, տիար Ց. Իշխանեան խօսելու համար այս արիւնոտ օրուան առթիւ: Սգատօնը վերջացաւ փակման խօսքով մը ժամը 5-30ին, եւ բոլորս ալ մեկնեցանք ապագայի լաւատես յոյսերով եւ անցեալի տխուր յիշատակներով: Անկէ վերջ տեղի ունեցաւ մասնակցող կազմ. ներկայութեամբ ժողով մը Ազգ. Մարմնի մը կազմութեան վրայ խորհրդակցելու համար Պոյագոմ զրամը բաժնուեցաւ քանի մը կարեկից ընտանիքներու:

ԽՄԲ.— Վիէնի Թղթակցութիւնը զոր կուտանք կարգ. մը անդրաժեշտ յապաւումներով տեղի սղութեան պատճառով, գրուած է Սգատօնին մասնակցող 11 կազմակերպութեանց յանձնախումբին կողմէ:

⁂

ԿՐԸՆՈԲԼԸ, 4 ապրիլ.— Մեր փոքրաթիւ գաղութն ալ իր կարգին առիթը ունեցաւ կիրակի ժամը 3ին տօնելու Ապրիլեան եղեռնի բիւրաւոր նահատակաց յիշատակը: Կազմակերպուած էր տեղւոյս Ազգային Միութեան կողմէ:

Նաւաստի Ս. Պասարալ եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ցետ պատարագի, անմիջապէս սկսաւ սգահանդէսը:

Օրուան նախագահը՝ Միութեան ատենապետ Գ. Գրիգոր Գիրագեան բացումը կատարեց, որմէ վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, գնահատելի ճոխութեամբ:

Գ. Երուանդ Տէր Կոճեանի առաջնորդութեամբ կազմուած երգչախումբը որ կը բաղկանայ հետեւեալներէ. Օրիորդք՝ Գայեանէ Մինասեան, Խաչատուրեան եւ Տիկին Թորոսեան — փափաքելի է որ երկսեռ երգչախումբի վերածուի— ջութակի մասնակցութեամբ խմբերգեց ազգային կտորներ: Նմանապէս քանիցս մեներգեցին Օր. Նուարդ եւ Օր. Գայեանէ, այս վերջինը արտասանեց «Դրօշը» որ խոր տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ:

Օր. Նուարդ Հայկազեան խոր լռութեան մէջ, հայկական երփներանգ տարազներով. ձանրաքայլ եւ մեղմաղձոտ խեմ եղելով ջութակի ընկերակցութեամբ մեներգեց «Պարզիր Աղբիւր»ը:

Ընկերներէն մի քանիներ արտասանութիւններ ըրին, որմէ վերջ ընկեր Փարսեղ Անտոնեան Տիգրիսի Հայր. Միութեան կողմէ թուեց Թուրք պատմութեան արձանագրած ոճրագործ գազանութիւնները եւ բացատրեց օրուան տօնին կարեւորութիւնը եւ ոգին:

Կարմիր Խաչը իր նորաձեւնարկ մանկապարտէզին բացած տաշջին պտուղները հրամցուց գաղութին:

Ամէնէն վերջ նախագահը փակման խօսքը տուաւ Տէր Թաթուլ քահանային որ աւուր պատշաճի խօսքեր ըսելէ վերջ, թուեց Միութեան բարիքները եւ գաղութը հրաւիրեց ձուլման դէմ պատուար կանգնիլ— տոհմային կրթութեանց նպատակին:

ՑՈՎԲ. ԽԱՅՏԱԿ

⁂

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՕՎԱՆՍ.— Էքսի խոնարհ գաղութը աւելի գիտակից ու բարեխիղճ եղաւ յիշատակի տարեդարձը տօնելով հաճախումը, քան լուսացնցող Փարիզը:

Կիրակի 26 Ապրիլին, սգահանդէսի որոշուած ժամուն, Ցառաջդիմասէր Միութեան սրահը մինչեւ բերանը՝ լեցուած էր երկիւղած ու խուռներամ բազմութեամբ:

Որդա՛ր ըլլա՛նք խոստովանելու որ էնկլիրեցի մեր կաթոլիկ հայրենակիցներն ալ՝ լուռ ու կարգապահ բազմութեամբ մը՝ բերած էին իրենց յարգանքի բաժինը:

Հանդէսին կը նախագահէր Անտոն եպիսկ. Փաշապանեան, որ խօսեցաւ օրուան պատշաճ եւ յուզիչ խրատական՝ մը:

Բացման խօսքը ըրաւ Գ. Մեսիկեան, իսկ օրուան բանախօսն էր Գ. Թ. Եղիշէ որ Միութեան եւ համերաշխութեան առաւելութիւնները թուելէ վերջ՝ եզրակացուց «Դո՛ւք բուռ մը գաղութի անդամներ, որ գիտցեր էք ձեր առօրեայ հոգերէն ու տաղտուկներէ դուրս գալ եւ այս սրահը շինել իբր բոյն, այդ ապացոյց է որ մեր ժողովուրդը – որուն մաս կը կազմէք նաեւ դուք — անկարելի է որ չկարենայ փիւնիկի մը պէս բացուիլ եւ շինել իր մեծ բոյնը իր հայրենի հողին վրայ...»

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան երեք յաջող արտասանութիւններ, Սիպիլի «Հայ Լեզուն» Գ. Եափուճեանի, Դ. Վարուժանի «Կարմիր Հողը» Հ. Մաքինեանեանի, «Ապրիլ 24ի կայծը» Գ. Պատուհասեանի կողմէ, որ վերջացուց. «Քոյր ալ հերիք է, գողնոց մը վրէժ բեր ինծի...» Բեմի սեւ շղարշը պատռեցաւ ցոլացնելով ելեկտրական լոյսերով եռագոյնը զոր երկար աշխատութեամբ պատրաստած էր Գ. Գ. Չամուրճեան:

Գ. Ա. Կէօնճեան մէջ ընդ մէջ ջութակով նուագեց մէկ քանի կտորներ: Մեներգեց Գ. Ե. Եսայեան:

Իսկ սգահանդէսի ամէնէն յուզիչ մասը կը կազմէր Գ. Դուրեանի «Սեւ Հողերուն» կենդանի պատկեր զոր կատարեցին յաջողութեամբ գլուխ հանեցին Օր. Սօֆի Եղպաշեան, Գ. Գ. Թ. Օհանեան, Ե. Եսայեան, Հ. Եափուճեան եւ Խ. Փորթոեան:

Հասարակութիւնը մեկնեցաւ չափազանց գոհ եւ խորապէս տպաւորուած: Դ. Գ.

⁂

ՍԷՆ ՎԱԼԷ.— Ընդամէնը 34 տուն հայութիւն կայ Սէն Վալէի մէջ, բայց մը գրեթէ, ուր սակայն կը բաբախէ հայու տանջահար սիրտեր: Այստեղ եւս, սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 29Շաբաթ երեկոյ, Գ. Նազարեանի տան մէջ տեղւոյս 34 հայ բնակութեան կողմէ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Բացման խօսքը ըրաւ Ալթունեան քահանայ եւ շեշտեց օրուան նշանակութիւնը:

Եղան նաեւ արտասանութիւններ: Գ. Արզար Սիմոնեան արտասանեց «Դարերու Վրէժը», գոհ ձգելով ներկաները: Գ. Կարապետ Գեուրկեան «Ալխատասարը»: Գ. Դյանեան «Լա՛ց պատաւ, լաց»: Գ. Խօճայեանմօ՛ հ՛նչ անուշ եւ ի՛նչպէս գող»: Օր. Վարդանուշ Մելքեան երգեց «Սեւ խաւարը»: Օր. Սիրանոյշ Մարգարեան «Իբրեւ արծիւը»: Ցետոյ բեմադրուեցաւ գեղարուեստական բնոյթ բաժին մը լաւ տպաւորութիւն ձգելով ժողովուրդին վրայ: Սգահանդէսը փակեց Խ. Գյանեան:

ԱՐՍԷՆ ԳՅԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԱՆԽՏՐԱԿԱՆ Է»

Վերջերս ցաւալի գրոյց մը արձագանգ գտաւ մի քանի թերթերու մէջ, որ, առանց ստուգելու, անհարկի վերապրումներով հրատարակած են թէ՝ Միութեանս Կեդր. Վարչական ժողովը մերժած է նպաստ մը տալ Հայ Կաթոլիկ Մայրապետներու Սէն Կրասիէնի որբանոցին, այն առարկութեամբ թէ «կաթոլիկ» են, ինչ որ բացարձակապէս կը հերքենք իբրեւ հիմնովին անհիմն:

Իրողութիւնը այն է որ յիշեալ Քոյրերը 23 Նոյեմբեր եւ 12 դեկտեմբեր ամսաթիւ կրկին նամակներով խնդրած էին որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր նպաստի անուղէն վճարէ իրենց գնած շէնքին 100,000 ֆրանքի պարտքը որուն պայմանաժամը լրանալու մօտ էր, բայց Կեդր. Վարչ. Ժողովը ցաւ ի սիրտ չէր կրցած հետեւանք տալ այդ խնդրանքին, նկատելով որ բնաւ ի վիճակի չէր այդպիսի գումար մը տրամադրելու, մանաւանդ տագնապին պատճառաւ հասոյթներու նուազման այնպիսի առեն մը որ Պէյրութի քեմբերուն փլուզումին եւ Թուրքիոյ ներսերէն արտագաղթին հետեւանքով Սուրիոյ մէջ անմիջական օգնութեան գործը կը շեշտուէր:

Անյայտ է որ այս ցաւալի, բայց հարկադրեալ որոշումին մէջ յաւանականաբար ո եւ է նկատում գոյութիւն չունի եւ չէր կրնար ունենալ, Հ. Բ. Ը. Միութեան անխտրականութիւնը 25 տարիներու անհերքելի ապացոյցներով հաստատուած ըլլալով: Արդարեւ, կ՚արժէ այս առթիւ վեր հանել որ աւելի առաջ երբ Ռէնսիի Դպրոցասէրի Տիկինները եւ Թորինոյի Հայ Կաթոլիկ Մայրապետները յատուկ խնդրագիրներով նպաստ մը ուզեցին, Միութիւնը սիրայօժար վերջիններուն յատկացուց գումար մը:

Պէտք կը զգանք նաեւ աւելցնել թէ այսպիսի գրոյց մը բառ ինքնին շատ անհաճոյ մեղադրանք մըն է Կեդր. Վարչ. Ժողովի բոլոր անդամներուն եւ մասնաւորապէս իր յարգոյ նախագահին ուղղուած, քանի որ ինք ժողովին կ՚ատենապետէր այդ օրը եւ կը մասնակցէր տըրուած որոշումին, ու ալ գաղտնիք է թէ անձնապէս եւս անխտրական ոգիով մը 300,000 ֆր. յատկացուցած է Սէվրի Սամուէլ Մուրատ Վարժարանին (10 սաներու համար) եւ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան եւս 200,000 ֆր. (Թանգարանին եւ Հանդէս Ամսօրեայի համար):

Այս առթիւ անգամ մը եւս կը կրկնենք թէ մեր Միութիւնը յառականող անխտրականութեան եւ համերաշխութեան գեղեցիկ սկզբունքէն ուխտած ենք բնաւ եւ բնաւ չը շեղիլ:

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ ցըրատարակելով այս պատասխանը, կը ցրաւիրենք նամակագիր «Մ. Սաթակը» — որ ցեռաւոր կապ անգամ չունի Դաշնակցութեան ցետ — լուսաբանել ամբողջ խնդիրը:

Ա՛ՅՐ ԹԷ ԿԻՆ

Ռոսիկանութիւնը անցեալ օր ձերբակալեց մանկամարդ տիկին մը, որ արգիլեալ եւ գայթակղեցուցիչ արարքներու մէջ գտնուած: Ցանկարծ երեւան ելաւ, որ այս կինը այր մարդ մըն է, եւ Ֆրանսայէն փախելոն որոշում առացած ըլլալով, կնոջ լաթեր հագեր էր ամիսներէ ի վեր:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական Ակադեմիոյ անդամ եւ յայտնի գրագէտ Անրի ...ռօ «Էքօ տը Փարի» թերթին մէջ գրած է առաջնորդող մը, ...ուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.

...Փոքր Ասիոյ մէջ, Ցոյներու եւ ...րու մեկնումէն ի վեր, երկրա...թիւնը եւ առեւտուրը կը ...ներին: Մինչդեռ Ցունաստան, ...հզմիրի հրկիզումէն յետոյ, հա...րեփոխներով ընդունեց էր այս ...աքսորականները, եւ որ ...դժուարութիւն քաշեր էր զա...։ անուցանելու, անոնց աշխա...։ հայթայթելու, հետզհետէ ...։ կ՚իւրացնէ, կը տեղաւորէ իր ...։ իրուն եւ մասնաւորապէս Մակե...։ ոյ մէջ, այսօր կը ստանայ իր ...։ վարձատրութիւնը՝ իր ժողո...։ ին աճումով, իր մշակոյթին եւ ...։ ասնոյ ձեռքերու զարգացումով:

Մեր հոգատարութեան տակ, ...։ ան ալ գթառատ հանգրուան ...։ եղել Ասիական Թուրքիայէն ...։ ուած բրիստոնեայ գաղթական...։ ուն. Պէյրութի, Հալէպի, Դա...։ ի, Աղէքսանտրէթի եւ ուրիշ

մեծ քաղաքներու շուրջ, այս Հայերը, Ասորիները, Քաղդէացիները կանգնած են իրենց վրանները եւ կազմած իրենց կայանները: Անշուշտ, սիրտը պէտք եղաւ օգնել անոնց, գրեթէ գանոնք պահել: Բայց Սուրիան բերրի է եւ կրնայ իւրացնել ժողովրդային այս յաւելումը:

«Թերեւս, աւելի լաւը կայ, կը գրէ ինծ Գերապայծառ Լաժիէ որ կը վարէ «Oeuvre d'Orient»ը, հիմնուած Գերապայծառ Լավիժըրիի կողմէ, Սուրիոյ ջարդերէն յետոյ: Բուն իսկ Սուրիա կոչուած երկրին ետեւը, Եփրատի այս եւայն կողմերը Տաւրոսի արեւելեան կողերուն վրայ դէպի Խապուր որ կը կտրէ ամբողջ Հիւսիսային Միջագետքը, Նինուէի դաշտերէն մինչեւ Տիգրիս, կը գտնուի մեծ շրջան մը, ինչպէս Ֆրանսայի բազմաթիւ գեղեցիկ նահանգները: Ինչ էր այս շրջանը պատե...

րազմէն առաջ, օսմանեան կայսրութեան օրով: Պէտէվիներու ձեռքը մնացած անապատ: Ո՛չ մէկ գիւղ, ո՛չ մէկ նստակեաց բնակիչ, ո՛չ մէկ պարտէզ, ո՛չ մէկ ծառ եւ երբեք հունձք: Եւ սակայն, հող իսկ է, Միջագետքը զոր Պարսիկներն ու Հռովմէացիները վերածեր էին առատութեան շտեմարանի եւ զոր Մահմետականութիւնը գերեզման դրաւ: Լաւ ուրեմն. Ֆրանսական հոգատարութեան տակ, Միջագետքը կը վերադարձնէ, շնորհիւ գաղթական քրիստոնեաներու, զորս կը կանչէ եւ կը հմայէ ֆրանսական դրօշը:

Քաղաքներ կը ծնին հոն, արօրները հոն ակօսներ կը գծեն: Ծամբաներ արդէն կը կտրեն դաշտերը, կեանքի մրմունջ մը հոն կը յաջորդէ մահուան լռութեան: Այս յարութիւնը որ կը նպաստաւորուի մեր վարչութեամբ, կը կատարուի մանաւանդ քրիստոնեաներու գաղութով: Այս գաղթականները այսօր աւելի քան 200,000 են, որոնց 150,000ը Հայեր:

Ու. Անրի Պօրտօ իր յօդուածին մէջ կը յիշէ նաեւ Լամարթինի

թետեւեալ տողերը, զոր Սուրիա տանող նաւուն վրայ, իրեն կը կարդայ իր աղջիկը «Ցրապիզոնցի Անթառամը» վէպին ապագայ թերոինակը.—

«Գրեթէ ամէն տեղ, գտանք դէմքեր, զորս երբեք եւրոպական վրձինը չէ գծած, աչքեր ուր հոգիին յստակ պայծառութիւնը կը ստանայ ծայր լազուարթիլոյսերեկ արձակելով...։ Թալիշի շուշաններ, որոնց փայլը բնաւ չեմ տեսած կնոջ աչքերու մէջ, այնքան պատուական ծաղրութեամբ եւ նրբութեամբ գիծեր, զորս ամէնէն թեթեւ եւ քընքոյշ ձեռքն իսկ չպիտի կրնար նմանցնել, եւ այնքան թափանցիկ եւ միանգամայն կենդանի գոյներով զուեռաւոր մորթ մը, որ վարդի թերթին ամէնէն նուրբ գոյներն անգամ չպիտի կրնային տալ անոր տժգոյն թարմութիւնը...» եւայլն:

Բայց ո՞ւր են այսօր Կիլիկիոյ գեղանի հայուհիները: Երբ օսմանեան Հալէպէն կ՚երթայի Տէր-Զօր, Եփրատի եզերքը ինծ ցոյց տուին պատերազմի ատեն Թուրքերու կողմէ քշուած եւ ջարդուած Հայոց կարաւաններու ոսկորները: Աւելի յետոյ, Աղէքսանտրէթի կամ Տրիպոլիի մէջ, ես ալ աղջիկս, տեսանք վշտալի հօտը անոնց, որ մեր զօրախումբերուն հետ, կը հեռանային Թուրքերու լքուած Կիլիկիայէն: Այսպէս էր որ կրցինք երեւան հանել Պատմութեան ամէնէն մեծ ոճիրներէն մէկը:

Հայ ցեղը ամէնէն կենսունակներէն մէկն է արեւելեան ցեղերուն մէջ: Աշխատասէր է, առեւտրական եւ ծարտուկ: Վարժ է հողային աշխատանքներուն, ինչպէս ապրանքներու փոխադրութեան եւ առեւտուրի: Ամբողջ դարերու ընթացքին, Արեւելքի մէջ եղաւ դաշնակիցը խաչակիրներու եւ աւելի յետոյ եւրոպական ձեռնարկներու: Դաշնակից մը որ գիտէր գէնքերու գործածութիւնը, ինչ որ գիւղաւ կը ճանչեն ողէտները: Արդ(Հ)եւան,․ գիտեմ թէ այս ողէտներուն համար, սովորական է ծիծաղիլ այս ազգին վրայ որ խաչուեցաւ պատերազմի ընթացքին եւ կը շարունակէ խաչուիլ պատերազմէն վերջն ալ:

1914—1918 ի անանուն ջարդերու ընթացքին, կորսնցուց իր բնակչութեան աւելի քան մէկ միլիոնը: Կիները, մանուկները եւ քահանաները մասնաւորաբար զոհերն եղան հրէշային անգթութեանց: Ցաղթութենէն յետոյ, ինպատ անոր, կարեկցութեան մեծ կանչ մը բարձրանալու էր: Ցաջորդաբար, Հայաստանը լքուեցաւ թէ Դաշնակիցներէն եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութենէն: Անոր վիշտը եւ գայն հարուածող անարդարութիւնը պիտի գայթայցնէին ակաղէին քարեր: Բայց դիւանագէտները չունին մարդկային ընդերք:

Այսօր, այս գաղթական ժողովուրդը անհրաժեշտ դարձած է Միջագետքի մէջ գիւղերու եւ քաղաքներու յարութեան եւ Ֆրանսայի վստահուած սուրիական կալուածին բարգաւաճման: Ընդունեցինք զանոնք, անոնց հանդէպ եղանք գթառատ եւ վեհանձն եւ ահա այս խեղճերը իրենց կարգին կը սկսին ծառայել հեռաւոր Ֆրանսային, ամենամեծ Ֆրանսային:

Թուրք Հանրային Պարտքերու խնդիրը

Էնկիւրիէն կը գրուի թէ Հանր. Պարտքի բաժնետէրերը ընդունած են որ նոր հիմերու վրայ բանակցութիւն կատարուի: Բանակցութիւնը Էնկիւրիի մէջ տեղի պիտի ունենայ: Հոս գալու համար բաժնետէրերու պատուիրակները կը սպասեն Ազգ. Ժողովին գումարման եւ նոր դահլիճին կազմուելուն:

Նոր բանակցութեան հիմը սա է.—Նոր բանաձեւ մը գտնել նկատի ունենալով Թուրքիոյ ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը եւ վճարելու կարողութիւնը:

Սարաճօղլու Շիւքրիւ կառավարութեան կողմէ բանագնաց կարգուած է: Միւս կողմէ, Ըսմէթ փաշա ալ մօտէն կը զբաղի այդ խնդրով:

∴ Հանրային Պարտքի ժողովին Թուրք բաժնետէրերու պատուիրակ Ջէքեայի պէյ Պոլիս հասաւ Փարիզէն:

Վերջերս եղած Հանրային Պարտքի նոր բանակցութեան ձեռնարկներուն վրայ, կառավարութիւնը Ջէքեայի պէյը կանչելու պէտք տեսած է: Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, անգլիական եւ ֆրանսական պատուիրակներն ալ քանի մը օրէն Պոլիս պիտի գան եւ ուղղակի Էնկիւրի պիտի երթան: Ջէքեայի պէյ ալ շաբթու մէջ Էնկիւրի պիտի երթայ, կառավարութեան հետ շփումներ ունենալու եւ ապրիլ 24ին Փարիզի մէջ կատարած բանակցութեանց մասին տեղեկութիւններ տալու համար:

Մուսթաֆա Քէմալի ճառը

Գրեր էինք թէ Թուրքիոյ նորընտիր Ազգ. Ժողովը, ներկայ 289 երեսփոխաններու միաձայնութեամբ, վերընտրեր էր Մուսթաֆա Քէմալը՝ նախագահ հանրապետութեան:

Ընտրութենէն յետոյ, Մուսթաֆա Քէմալ պարտականութիւն սեպած է շնորհակալութիւն յայտնելու եւ յայտարարելու.— Անձնապէս եւ յանուն մեր մեծ ազգին շնորհակալութիւնս, վստահութեան համար որ յայտնեցիք ինձ հանդէպ, զիս նշանակելով նախագահ Թուրքիոյ հանրապետութեան: Գիտակցութիւնն ունիմ այս ծանր պատասխանատուութեան որ իմ վրաս կը բեռցնէ այս շնորհը եւ այն համոզումն ունիմ թէ պարտականութեանս մէջ յաջողութիւնս միմիայն կախում ունի մեր սիրելի ազգին վստահութենէն եւ ջերմութենէն, ու նաեւ ձեր լուրջ օժանդակութենէն: Վստահ եմ այս ջերմութիւնն ու վստահութիւնը չպիտի խնայուին ինձ հանդէպ»

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Պէնի-Սուէֆի խռովութեանց հետեւանքով, ձերբակալուածներու թիւն է 124: Ցուցարարներէն երկու անձեր որոնք վիրաւորուեր էին, մեռան իրենց ստացած վէրքերուն հետեւանքով: Այս կերպով, մեռելներու թիւը կը բարձրանայ 6ի: Գահիրէէն տրուած լուրերուն համաձայն երկու հակակառավարական նոր ցոյցեր կատարուեցան, հաւաքոյթի մը ընթացքին, ուր խօսք առեր էին նախարարներ: Ցոյցերէն մէկը տեղի ունեցաւ Թիլայի մէջ, ուր բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան ուրիշ նախարարի մը հանդէպ, ամբոխին ցոյց տուած թշնամութեան հետեւանքով:

Ֆրանսա Անգլիոյ դէմ

Ցիսունէ աւելի արհեստակցական խմբակցութիւններ, հաւաքոյթ մը ունեցան Փարիզի մէջ, քննելու համար ասւտրեւզերման մաքսային համաձայնութեան հետեւանքները, ուրիշ երկիրներու հետ՝ Ֆրանսայի առեւտրական յարաբերութեանց տեսակէտէն:

Կարծիքի փոխանակութեանց ընթացքին, պէտքը շեշտուեցաւ համեւրոպական տարողութեամբ տնտեսական կազմակերպման մը մղում տալու, ձախողեցնելու համար Անգլիոսը:

Հաւաքոյթը քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը կռթնի հետեւեալ նկատումներուն վրայ: Աւստրեւգերման համաձայնութիւնը հակառակ է խաղաղութեան դաշնագրերու եւ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ սահմանած յանձնառութեանց: Համաձայնութեան կիրարկումը ոչ թէ նպաստաւոր հետեւանք պիտի ունենայ կեդր. Եւրոպայի տնտեսական վիճակի բարւոքման տեսակէտէն, այլ ընդհակառակն, պիտի ստեղծէ ազդեցութեան շրջանակ մը, որ հետզհետէ պիտի ընդարձակուի՝ միայն ի նպաստ գերման տնտեսութեան:

Այս նկատումներով՝ հաւաքոյթը կառավարութեան կը յայտնէ Ֆրանսացի արտադրողներու խոր մտահոգութիւնը, կ՚առաջարկէ որ բացարձակ ընդդիմութիւն ցոյց տայ հանդէպ աւստրեւգերման մաքսային ծրագրին եւ միջազգային գործակցութեան դրական ծրագիր մը ներկայացուի, հիմնուած՝ ճարտարարուեստական համաձայնութեանց, եւ երկրագործական, ճարտարարուեստական միջազգային վարկի կազմակերպութեան վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Ցիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ: Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Le Gérant H. STEPHAN

Շավիլի մէջ վարձու է գեղեցիկ սենեակ մը St. Lazare կայարանին եւ թըրամուէյի մօտիկ: Դիմել 6 Bld. de la République. 3րդ յարկ ձախ կողմի դուռ

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Որբաս. երկսեռ միութեան կողմէ Մասնակցութեամբ տեղւոյն ազգային կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու: Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patinի մէջ, 114 Grand'Rue Chaville.

Կը նախագահէ Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՀԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ, ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ, եւ ՎԱՀՐԻՃ ԿԻՕՓՃԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Առնել 1 թիւ հանր. իջնել Ancienne Mairie de Chaville

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

Յ. Պարոնեանի մասին եղած դասախօսութեան առթիւ տեղի կ՚ունենայ վիճաբանութիւններ: Արձանագրուած են Ս. Վրացեան, Ա. Չամալեան, Ռէն եւ ուրիշներ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 142 Rue du Menil կամ 1 rue de Metz. Անխէտ կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 131 Fbg. du Temple. Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ հայ ազատագրութիւնը:

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ - Պիլեանքուր Վռամեան խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՔԼԻՇԻ, Սէն Թ'Ուէն, Լըվալուա Ազատամարտ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Clichy, Place de la Républiqueի Bureau de Tabacի ներքնասրահը: Համակիրներ կրնան ներկայ գտնուիլ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ները այս Կիրակի ժամը 2.30ին 131 Fdg. du Temple. Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի: Օրակարգ՝ պատգամ. ժողովի ներկայացուցիչներու ընտրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պանթէոնի մասնաճիւղին թէյասեղանը այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները: Փոքրիկներու համար ձրի մուտք:

ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆԻ Թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Ժէրմէի, Նոթրտամի, Լա Ռօզի, Սէն Միթըրի եւ Մալբաուէի հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2ին Սէն Ժէրմէի նորաբաց մատրան շէնքին մէջ: Օրակարգ՝ բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ հաւաքական հրաժարական:

ՍԷՎՐԱՆԻ Հայ կրթական Միութիւնը 3 ամսուան ընթացքին շնորհակալութեամբ ստացած է ազնիւ հայրենակիցներէ հետեւեալ նուէրները:

Նիսէն՝ Տիկին Մարի Թամամեանի միջոցաւ 410 ֆր., Տիկին Մ. Գույումճեան 200, Տիկին Մաթէոսեան, Շիրինեան, Լուսինէ Մուրատեան եւ Մ. Թամամեան 50ական, Ռոն 10 ֆր.:

Պ. Խաչիկ Եղեկիէլեանի միջոցաւ 200 ֆր., Տիկին Պագըրճեան 200 ֆր.:

Պ. Աւետիս Քէպապճեանի միջոցաւ 80 ֆր., Ա. Քէպապճեան 50, Հ. Մարգարեան 20, Թ. Պալեան 10 ֆր.:

Պ. Գ. Պետրոսեանի միջոցաւ 60 ֆր., Գ. Պետրոսեան 25, Պ. Տէմիրճեան եւ Գ. Մինասեան 10ական, Ս. Աճէմեան, Օ. Վարդամեան, Կ. Գասպարեան 5ական:

Պ. Պ. Համբէմեանի, Գ. Զալեանի եւ Օ. Լօրէնեանի միջոցաւ 30 ֆր., Հ. Մայիսեան, Ա. Բաբաեղեան եւ Վ. Խաչերեան 10ական: Ընդհ. գումար՝ 780 ֆրանք:

Վարչութիւնս այժմէն գնած ձեռնարկեց՝ դպրոց-ընթերցարանին յատուկ 150 մեթր քառակուսին, ուր կարճ միջոցի մէջ, քաջայոյս ենք որ բարձրանայ Միութեան շէնքը, շնորհիւ ազնիւ նուիրատուներու եւ Սէվրանի կրթասէր հայութեան ջանքերուն:

Ի դիմաց վարչութեան
Խաչիկ Եղեկիէլեան

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ԵՈԶՂԱՏԻ եւ շրջ. Հայրենակցական Միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինօի, Անիէռ-Պուրպուայի, Կուռնէվիլի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակից-

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 378 380

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
9
ՄԱՅԻՍ
1931

9 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1565

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՑԱՆՑԸ

Մինչ մենք կը յամառինք պնդել թէ «Թուրքը մարդ չըլլար», ան կը շարունակէ գործել ամէն ճակատի վրայ։

Անցեալ օր, առիթ ունեցանք ներկայացնելու դպրոցական ճիւղին վրայ թափուած աշխատանքին մէկ նոր երեւոյթը. —պատանիներու մարզանքը՝ իբրեւ վաղուան քաղաքացիներ։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ, Ապրիլի վերջին շաբթուն, ամբողջ մէկ շաբաթ, Պոլսոյ քաղաքային եւ զինուորական իշխանութիւնը, հանրային եւ լրագրական մեքենային պաշտօնները յանձնուեցան դպրոցական պատանիներու եւ աղջիկներու։ Մէկը՝ քաղաքապետ եղաւ, միւսը՝ ոստիկանապետ, թերթոյ խմբագրապետ, Կարմիր Մահիկի վարիչ, Քաղաքապետական Ժողովի Նախագահ, Օգանաւային Ընկերութեան տնօրէն եւ յլն.։

Անշուշտ այս առթիւ ալ շատերը կարդացին ու անցան ինքնագոհ ծիծաղով մը, ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ։

Մինչդեռ, որոճալու այնքան առատ նիւթեր պիտի գտնէինք այս «մանկական» մարզանքին մէջ, հոգ չէ թէ Թուրքէն դաս առնելու նուաստացումը կրէինք...։

×

Թուրքերը արտակարգ աշխուժութիւն կը ցուցնեն նաեւ ուրիշ ճակատի մը վրայ։

Կ'ակնարկենք՝ լրտեսական գործունէութեան։ Գետին մը՝ դիւրանձնարարելի. բայց ուշագրաւ՝ իբրեւ լրացուցիչ մաս աշխատանքի ընդարձակ ծրագրի մը։

Թուրքերուն համար նորութիւն մը չէ այս գարշելի արհեստը։ Ան զարգացաւ սուլթանական շրջաններուն եւ այժմ կեղարուեստի մը վերածուեր է քէմալականութեան մականին տակ։

Այսօր, Գ. էջին մէջ, մանրամասն տեղեկութիւններ հրատարակած ենք Սուրիոյ մէջ ձերբակալուած Թուրք լրտեսի մը մասին։ Կարդացէք, եւ պիտի համոզուիք թէ ո՛րքան նրբացուցած են արհեստը, դուրս ելլելով իրենց սահմանէն եւ ցանց փռելով հարեւան երկիրներու մէջ։

Հարիւրէն մէկն է այս, պատահաբար երեւան հանուած։

Թուրք լրտեսներու շղթայաշար ցանց մը փռուած է ամէն կողմ, Սուրիոյ, Միջագետքի, Պարսկաստանի, Եգիպտոսի, նոյն իսկ Ֆրանսայի մէջ։ Առանց հաշուելու աւելի կամ պակաս պաշտօնական գործակալները, որոնք ուղղակի կապուած են դեսպանատուններու եւ հիւպատոսարաններու։

Ասոնց մէջ կան «ընդդիմադիրներ» ալ, մանաւանդ Սուրիոյ, Միջագետքի եւ Ֆրանսայի մէջ։ Մարդիկ որ Քէմալի դոհ կը հռչակուին, բայց անոր ոսկիներովը կը յղփանան։ Սուրիա ապաստանած ընդդիմադիրներ էին որ մատնեցին Շէյխ Սայիտի կրտսեր որդին, Սէլահէտտինը, փոխան հինգ հազար ոսկիի։ Եւ ուրիշներ ալ կան, որոնց մասին մերկացումները կը սպասուին, փոխադարձ մատնութիւններով։

Ցանցին մաս կը կազմեն ամէն ազգէ եւ դասակարգէ մարդիկ։ Նոյնիսկ հայանուն հրէշներ։ Եւ աղջիկներ ու կիներ։

Բայց աւելորդ է մանրամասնել։ Կը բաւէ շեշտել թէ՝ Թրքական մեքենան կը բանի անդադար, զանազան դիմակներու տակ։

Եւ չզարմանանք, եթէ առտու մը հաստատուի որ Էնկիւրիի «Գըամբ Սիասին» (Քաղաքական բաժին) շատ աւելի բան գիտէ արտասահմանի անցուդարձերու մասին, քան կ'ենթադրէինք։

×

Այս ճամբուն վրայ, Թուրքերը կը փորձեն նաեւ ուրիշ բիծք մը։

Վերջերս հաղորդեցինք Թունուզուծը՝ Սասունի քիւրտ ապստամբապետ Ալի Եօնուսի։ Տիարպէքիրի ցեղապետներէն մէկին աղջիկ, եղբօրը եւ ութ տարեկան տղուն սպանութիւնը՝ Կովկասին պարիսպներուն առջեւ, կուսակալին հիւրընկալութենէն յետոյ։

Իսկ «Դրօշակ»ի թղթակիցը կը պատմէր անհարկուեր երկու յայտնի ցեղապետներու — երկու եղբայրներ — Թուրքեւ Պարսիկ սահմանագլուխին՝ վրայ, երկու վարձկան Քիւրտերու ձեռքով։ Եւ փոխան երկու հազար ոսկիի։

Այդպիսի փորձ մըն ալ կատարուած է Արարատի ներկայ հրամանատարին դէմ, բանակցութեան մը ընթացքին, սակայն վրիպած, շնորհիւ քիւրտ ռազմիկին արթնութեան։

Այս բոլորը կ'ապացուցանեն թէ՝ ջարդի, տեղահանութեան, թալանի եւ կախաղանի մասնագիտութենէն զատ, յաղթական Թուրքերը կը ձգտին վարժուիլ նաեւ քաղաքական ահաբեկչութեան հիւղին մէջ, որ լքուած կը համարուէր։ Եւ ոչ միայն արեւելեան Անատոլուի մէջ, այլ եւ օտար հողի վրայ։ Դեռ մէկ տարի առաջ էր որ փորձ մը կատարեցին Միջերկրականի եզրը, Նիսի մէջ, հակաքէմալականի մը դէմ։

Ուրեմն, Էնկիւրին յարձակողական դիրքի մէջ կը գտնուի նաեւ այս ճակատին վրայ, խառնութիւն չդնելով միջոցներու մէջ, հին Թրքական վարժութիւններուն միացնելով նոր մասնագիտութիւններ։

Ինչ որ կը նշանակէ անընդհատ եւ գործօն աշխատանք՝ մեր ուղղութեամբ։

Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Պարսկական կարեւոր թերթ մը, «Շաֆաղը Սորխ» անդրադառնալով քրտական հարցին, գրած է խմբագրական մը, որ կուտանք նոյնութեամբ, առնելով Թեհրանի «Ալիք» թերթէն.

—Մեզ հասած տեղեկութիւններու համաձայն՝ արտասահմանեան մէկ քանի թերթերու եւ Թրքական մամուլի մէջ հըրատարակուած են յօդուածներ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի Քիւրտերու մասին, իբր թէ Թուրքիոյ Քիւրտերը հետապնդուելով Թուրք կառավարութեան զօրքերէն, փախուստ են տուած եւ ապաստանած են պարսկական հողը եւ այնտեղ միանալով Պարսկաստանի Քիւրտերուն՝ ռեսեր են յարձակումներ կատարել Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ։

Թրքական մամուլը եւ անոր հետ առնչութիւն ունեցող աղբիւրները հիդ կը թափեն քըրտական շարժումը եւ Քիւրտերու յարձակումները Թրքական հողին վրայ՝ Պարսկաստանի վերագրելու։ Այս հարցը այնքան է կրկնուած, եւ Թրքական մամուլը այնքան կը պնդէ իրականութեան չհամապատասխանող այս խնդրին վրայ, որ մենք երբեմն կասկածի մէջ ենք ինկած եւ մեզ հարց կուտանք, թէ արդեօք ի՞նչ նպատակ ունին անոնք։

Արդարեւ, ի՞նչ է անոնց նպատակը։

Արդե՞օք կարելի է անտեղեկութեան վերագրել իրականութեան չհամապատասխանող նման դէպքի հրապարակումը, երբ Թրքական դեսպանատուն կայ Թեհրանի եւ Թրքական հիւպատոսարաններ՝ Թաւրիզ եւ Պարսկաստանի ուրիշ վայրերը։ Անոնց պաշտօնեաները լաւ ծանօթ ու տեղեակ են անցուդարձին եւ լաւ գիտեն որ Պարսկաստանը երբեք չի գրգռեր Թուրքիոյ Քիւրտերը, եւ որ Պարսկաստանի Քիւրտերն ալ ոչ մէկ գործակցութիւն ունին փախստական Քիւրտերու հետ։ Ընդհակառակն այժմ պարսիկ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներու շնորհիւ, այլեւս քրտական ցեղեր գոյութիւն չունին պարսկական սահմանագլուխի վրայ, ու պարսիկ կառավարութիւնը ի նկատի ունենալով, թէ Քիւրտ տարրերը կարող են գործակցիլ Թուրքիոյ փախստական Քիւրտերու հետ, սահմանամերձ վայրերու Քիւրտերը քշած է հեռու՝ դէպի Պարսկաստանի ներսերը։ Անշուշտ այդ պաշտօնեաները բոլոր այս դէպքերը հաղորդած են իրենց կառավարութեան, եւ Թուրք կառավարութիւնն ալ տեղեակ է իրերու ընթացքին եւ ամենափոքր կասկածն իսկ չունի, որ Պարսկաստանը չի գրգռեր եւ աջակցութիւն չըներ փախստական Քիւրտերուն։

Սակայն ի՞նչ նպատակ ունին Թրքական թերթերը հանրային միտքը շփոթեցնելով եւ իրականութեան չհամապատասխանող հարց մը արծարծելով։

Մեր կարծիքով այս հարցը գիտուորեալ կերպով մէջտեղ նետուած է, որովհետեւ եթէ դէպքերու բերմամբ եւ դէպքերուն իրազեկ չըլլալու հանգամանքով, անգամ մը երկու թերթեր հրատարակէին այս սուտ լուրերը, մենք կարեւորութիւն չէինք տար, նակայն կրկնել այդ սուտերը եւ պնդել անոնց վրայ, այդ է որ կասկած կը յառուցանէ մեր մէջ, եւ նպատակայարմար է, որ արտաքին նախարարութիւնն ազդու միջոցներ ձեռք առնէ այս հարցին լուսաբանութեան համար, որպէսզի զուր տեղը գալլի ու գաղտնիկ պատմութիւն չդառնայ։

Բոլորին յայտնի է, որ այժմ Թուրք-պարսկական սահմանագլխու վրայ այլեւս քիւրտ աշխարհներ չկան, հետեւաբար կարելի չէ երեւակայել որեւէ գործակցութիւն եւ համաձայնութիւն պարսկական եւ Թրքական Քիւրտերու մէջ։ Հետեւաբար պարսկական Քիւրտերը ոչ մէկ գժուարութիւն չեն կրնար պատճառել Թուրքիոյ։

Թերեւս կարելի է ըսել, որ իրականութիւնը հակառակն ըլլալ կուտայ, եւ մենք իրաւունք ունինք բողոքելու Թուրքիոյ փախստական Քիւրտերուն դէմ, որովհետեւ անոնք մեզի դժուարութեան մէջ կը դնեն եւ վնասներ կը պատճառեն։ Թրքական Քիւրտերը փախչելով իրենց հողամասէն, ընականաբար կ'անցնին պարսկական հողը, մենք ալ անշուշտ չենք կրնար հանդիսատեսի դերի մէջ մնալ եւ ստիպուած ենք զանոնք զինաթափ ընել, անոնք կը դիմադրեն եւ մեր զօրքերու կողմէն յարձակման կ'ենթարկուին։ Բացի այդ, անոնք մեզի գլխու ցաւ է, եւ մեր զօրքերը պէտք է անընդհատ հսկեն քիւրտ փախստականներու վրայ, որ տեղէ որ կ'անցնին վերայիշեալ փախստականները, մահ եւ աւեր կը տարածեն եւ անմեղին վնասներու պատճառ կը դառնան։ Քանի մը օր առաջ Ատրպատականի զօրքերու եւ խումբ մը Թրքական Քիւրտերու ընդհարումը անոր ապացոյցն է։ Թէեւ անոնք պարտութեան մատնուեցան մեր զօրքերու կողմէ, բայց պարզ է որ անոնց մէկ մասը ցրուելով զանազան վայրեր՝ օգտուելով աւերով եւ թալանով զբաղիլ, եւ անոնց հետապնդումը բաւական նեղութիւն պատճառեց Ատրպատականի զօրքերուն։

Ուրեմն, մենք իրաւունք ունինք ըսելու, որ Թուրքիոյ Քիւրտերը նեղութիւն կը պատճառեն մեզի։ Դժբախտաբար մենք լուռ ենք, եւ Թուրքերն են որ կը բողոքեն Պարսկաստանի Քիւրտերուն դէմ։

Պարսկական առած մը կ'ըսէ. «Պարտականը երբ չեն ճնշում, ան պահանջատէր կը դառնայ»։ Թրքական զինուորական գործողութիւններու հետեւանքով մենք նեղութեան մէջ ենք ինկած եւ Թրքական Քիւրտերու աւերածութիւններուն ենթարկուած եւ լուռ ենք։ Իսկ Թրքական թերթերը իրողութիւնը խեղաթիւրելով կը բողոքեն պարսկական Քիւրտերու դէմ եւ կը մեղադրեն զանոնք թէ Թրքական պատամբ Քիւրտերուն կ'աջակցին։

Արդեօք ի՞նչ գո՞ւր է որ երկար լեզուկըլլանեցնեն։ Անշուշտ անոր մէջ յատուկ մէկ նպատակ կայ, եւ նպատակայարմար է որ պարսիկ կառավարութիւնը հետապնդէ այս խնդիրը եւ սորվէ թէ ինչ է իրականութեան չհամապատասխանող այս լուրերու նպատակն եւ իմաստը, թէ որ տեղէն անոնք ակիզբ կ'առնեն։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռումանիոյ կառավարութեան եւ ազատական կուսակցութեան միջեւ ընտրական համաձայնութիւն մը գոյացաւ։

Ազատական կուսակցութիւնը կառավարական ցանկերուն վրայ պիտի ունենայ 80 թեկնածուներ Երեսփ. ժողովին եւ 20 ալ Ծերակոյտին համար։

Կարգ մը դժուարութիւններ որոնք առկախ կը մնային, հարթուեցան թագաւորին եւ ազատականներու պետին Տուքայի միջեւ տեսակցութեան մը ընթացքին։ Ազատական անջատ կուսակցութեան հետ եւս բանակցութիւններ կը կատարուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

51 ԳԻՒՂ ՔԱՆԴՈՒԱԾ, 390 ՍՊԱՆԵԱԼ, 7420 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն մայիս 7 թուականով.—

Հայաստանի երկրաշարժին վերջնական հաշիւը կը ներկայացնէ.— 51 գիւղ քանդուած, 390 հոգի սպաննուած, 7420 հոգի վիրաւորուած։

Այս կորուստներէն զատ, 5875 գլուխ արջառ ոչնչացած է։

Անշուշտ ֆրանսական խորհրդարանին մէջ

Ֆրանսական խորհրդարանը սկսաւ զբաղիլ աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան խնդրով։ Վիճաբանութիւնները մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանան անով որ, ոչ միայն ուղղուած են ընդդէմ աւստրեւգերման համաձայնութեան եւ Գ. Գրիանի արտաքին քաղաքականութեան, այլ մանաւանդ, ինչպէս կը գրեն կարգ մը թերթեր, Գ. Գրիանի անձին դէմ, մասնաւորաբար նկատի առնելով հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 13ին։ Գ. Գրիանի հակառակորդները առիթը կ'օգտագործեն այս հարցով հարուածելու անոր թեկնածութիւնը, որ յաջողելու մեծ հաւանականութիւններ կը ներկայացնէ։

Նկատի առնելով հարցին կարեւորութիւնը. հակիրճ կերպով ներկայացնենք վիճաբանութեանց ընթացքին՝ յայտնուած գաղափարները։

Առաջին հարցապնդողն էր Գ. Նօկարօ (արմատական-ընկերվարական) որ հարց կուտայ թէ աւստրեւգերման համաձայնութիւնը մաքսային իրական միութի՞ւն մըն է։ Ամէն պարագայի մէջ, այդ միութիւնը դրժումն է ուրիշ երկիրներու հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւններուն։ Կարեւոր է գիտնալ թէ Աւստրիա Գերմանի՞ոյ կողմէն է որ կը փնտռէ իր ընդարձակումը։ Կասկածելի է, որովհետեւ ամէնէն աւելի Գերմանիոյ հետ է՞ որ իր առեւտրական հաշուեկշիռը բաց ցոյց կուտայ։ Ի՞նչ պէտք է ընել։ Նախ պէտք է ընդդիմանալ մասնաւոր համաձայնութեանց։ Նաեւ խոհեմութեամբ պէտք է մօտենալ նախընտրական եղանակով համաձայնութեանց, որովհետեւ «ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի» սկզբունքը դէմ է ատոր։ Գ. Նօկարօ ամէնէն վերջ քննելով համեւրոպական միութեան գաղափարը, զայն կը գտնէ փափաքելի, թէեւ դժուար եւ կը վերջացնէ յայտնելով թէ պէտք է Եւրոպան վերակազմել տնտեսական համերաշխութեան հիման վրայ։

Ուրիշ երեսփոխան մը, մաքսային յանձնախումբին կողմէ, Էթիէն Ֆուժէռ, հարցը քննեց միայն տնտեսական կողմէն, ներկայացնելով հետեւեալ թիւերը, քաղուած Ֆրանսայի առեւտրական հաշուեկշռէն,— 1913ին՝ բաց 7 միլիառ 700 միլիոն, 1927ին՝ յաւելուած 206 միլիոն։ 1930ին՝ բաց 11 միլիառ 843 միլիոն։ Եզրակացութիւն։ Ֆրանսա զոհողութիւններ ըրած է ապահովելու համար միջազգային փոխանակութիւնները եւ խաղաղութիւնը։ Բանախօսը դիտել կուտայ թէ նոյնիսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ՝ հոսանքներ կան ընդդէմ Անշլուսի, որ եթէ իրականանայ, պիտի ձախողեցնէ համեւրոպական ամէն համաձայնութիւն։ Խօսեցաւ նաեւ Կ. Մարկէն, որուն յաջորդեց Գ. Իպարնէկարէ։

Այս վերջինը ակնարկեց թէ մաքսային համաձայնութեան առթիւ, Ֆրանսա մինակ մնացած է եւ թէ Անգլիա եւ Իտալիա յուսախաբ ըրած են Ֆրանսան։ Արտաքին նախարարը Գրիան պէտք տեսաւ ընդմիջելու եւ յայտնելու թէ ամէնէն առաջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն ինքն էր որ պահանջեց որ հարցը տարուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առջեւ։ Գալով Իտալիոյ, ինքնաբերաբար առաջարկեց որ հակակշռի յանձնախումբը գումարուի։ Իսկ մնացեալ ազգերը Ֆրանսայի շուրջ կազմեցին համերաշխութեան շրջանակ մը։ Որով հարցը՝ վաղը պիտի տարուի հո՛ն իսկ, ուր երթալու էր եւ պիտի տեսնուի թէ այս ծանր հարցին քննութեան մէջ՝ Ֆրանսա հեռու է մեկուսացած ըլլալէ։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Վաճառականութիւնը Թուրքիոյ մէջ

«Փոլիթիքա» կը գրէ.— Հրապարակին վրայ շրջող յամառ լուրի մը համաձայն, Ռուսերը Արեւելեան երկիրներու մէջ տնտեսական պայքարի մը կը պատրաստուին։ Ասկէ առաջ, Մոսկուայի մէջ գումարուած խորհրդային համաժողովը կարեւոր որոշումներ առած էր արդէն ռուսական ապրանքներուն օտար շուկաներու մէջ առուծախի մասին։ Եկած լուրերուն համաձայն, Ռուսերը որոշած են ընդհանրապէս ամբողջ Արեւելքի, եւ մանաւանդ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ տնտեսական լայն պայքար մը բանալ։

Ռուսական ապրանքները մինչեւ հիմա Խորհրդային արտաքին առեւտուրի ներկայացուցչութեան կողմէ կը ծախուէին, բայց այս անգամ որոշուած է տեղական ընկերութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէն ալ օգտուիլ այս գործին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Կապիտալիստական երկիրներում այս տարւայ յունուարի սկզբին կային 33 միլիոն գործազուրկներ, իսկ Խորհրդային Միութեան մէջ ո՛չ մի գործազուրկ»,— կը յայտարարէր Գ. Ս. Տէր-Գաբրիէլեանը Հայաստանի Խորհուրդներու վերջին համագումարին։

Նոյնանման յայտարարութիւններ կ'ընէին ու կ'ընեն շարունակաբար բոլոր մեծ ու փոքր համայնավար պետական ու կուսակցական գործիչները, ջատագովելու համար իրենց տնտեսական քաղաքականութիւնը։

Եթէ համաշխարհային տնտեսական այս ընդհանուր տագնապի շրջանին գործազուրկներու ներկայ հաշուեկշիռով գնահատել փորձենք իւրաքանչիւր երկրի տնտեսական զարգացումն ու բարգաւաճումը, անտարակոյս պէտք է բոլորն ալ ընդունին համայնավար գործիչներու գնահատութեան ճշդութիւնը։ Չէ՞ որ մինչ բովանդակ աշխարհը, մասնաւորաբար Ամերիկայի, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Գերմանիայի նման տնտեսապէս զարգացած երկիրները, այսօր կը գալարուին գործազուրկներու տագնապին ծանրութեան տակ, անդին Խորհրդային Միութիւնները գոնէ իրենց յայտարարութեամբ, անծանօթ են նման տագնապի մը։

Նորիկա անմիջական եզրակացութիւնն է անշուշտ, եթէ, ինչպէս ըսի, նկատի ունենանք միայն գործազուրկներու թուական հաշուեկշիռը, եւ առկէ ալ կազմենք մեր գաղափարները տնտեսական ընդհանուր կացութեան մասին։

Տնտեսագէտները, ինչպէս նաեւ քաղաքական գործիչներ, անշուշտ այնքան ալ հեշտութեամբ չեն բաժներ այս տեսակէտը։ Անոնք հարցը տարբեր կողմերէն քննելով, յաճախ աւելի ամուր հիմնաւորումներով կը մերժեն համայնավար գործիչներու գնահատութիւններու ճշդութիւնը եւ երեւան կը բերեն տնտեսական իրական տագնապը Խորհրդային Երկիրներուն։ Եւ վերջապէս նուազ անարժէք չեն, այն պնդումները թէ, առանց գործազրկութեան ենթարկուելու, բանուորութիւնը Խորհրդային Երկիրներու մէջ, շատ աւելի դժուարութեամբ կը պահէ իր նիւթական գոյութիւնը, քան այն պաշտօնական միլիոնաւոր գործազուրկները որոնք տարիներէ ի վեր կը ծանրանան եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու ուսերուն։

Այս բոլորէն անկախ, մենք կ'ընդունինք փաստը այն իմաստով, որ իրօք խորհրդային երկիրները, որոնց շարքին նաեւ մեր հայրենիքը ո՛չ մէկ պաշտօնական գործազուրկ ունի այսօր։ Ու եթէ այս ուղղութեամբ տագնապ չկայ, կայ սակայն աւելի ծանրակշիռ եւ իրական տագնապ մը։ Նորիկա «Բանուժի» (բանուորական ուժերու) պակասն է, որ կը փառնգէ կանոնաւոր ամէն աշխատանք։ Մասնաւորաբար ծանր արդիւնաբերական ձեռնարկներու (պղինձի արտադրութիւնը) ինչպէս նաեւ ճարտարարուեստական նոյնպիսի ձեռնարկներու մէջ, որոնք նոր են Հայաստանի համար, ինչպէս Լենինականի մանարանը, կարիքը մասնագէտ եւ պատրաստուած բանուորներու կը զգացուի ուժգնօրէն։

Այս բացը, որ գլխաւորաբար արդիւնք է Հայաստանի գերազանցապէս գիւղատնտեսական երկիր ըլլալուն, պէտք է բացատրել ուրիշ բազմաթիւ պատճառներով ալ, որոնք արդէն հետեւանք են համայնավար կուսակցութեան վարած անշնորհ քաղաքականութեան։

Աւելորդ պիտի ըլլար այս տեսակէտը, եթէ չխօսուէր բանուորական ուժերու պակասի մասին առհասարակ։ Այլապէս, ինչո՞վ բացատրել այն իրողութիւնը թէ, այսօր երբ մեր երկրի ժողովուրդը ընդհանրապէս զրկուած է սեփական գործ ընելու ամէնէն տարրական հնարաւորութիւններէ, կը խուսափի կապուիլ պետական արդիւնաբերական ձեռնարկներուն, ապահովելու համար իր ապրուստի նուազագոյն միջոցները։

Հաշուելով Հայաստանի աշխատաւոր ձեռքերու ընդհանուր թիւերը վերջին քանի մը տարիներու, աւելի կը հիմնաւորուինք մեր տեսակէտներու մէջ.

«1928-1929 Թւին վարձու աշխատող ձեռներ ունեցել ենք (առանց գիւղատնտեսութեան 46 հազար հոգի, իսկ 1931 Թւին՝ ունենալու ենք 86 հազար հոգու պահանջ»։ («Խորհր. Հայաստան», 17 փետր. 1931)։

1928-1931 ընդամէնը չորս տարուան ընթացքին կրկնապատկուած պահանջը առաջին հայեացքով կրնայ մտահոգութիւն պատճառել։ Նախկին մասնաւորաբար այնպիսի երկիրներու մէջ, ուր տնտեսական կեանքը կը զարգանայ բնականոն պայմաններու մէջ։

Հայաստանը բոլոր Խորհրդային Երկիրներու նման 1927էն առդին տնտեսական նոր կացութեան մը ենթարկուեցաւ, «ՆԷՊ»ի ջնջումով մասնաւոր առեւտուրի եւ ձեռնարկներու դէմ սկսուած պաշտօնական հալածանքը, բազմապատկեց ազատ աշխատաւոր ձեռքերը։ Ու այդ թուականէն մինչեւ այսօր նոյն քաղաքականութիւնն է որ կը ստուարացնէ բանուորական բանակը, նաեւ գիւղատնտեսական աշխատաւորները։

Արդ, եթէ մէկ կողմէ կրկնապատկուած է աշխատաւոր ձեռքերու պահանջը, միւս կողմէն կրկնապատկուած է թիւը անոնց, որոնք չունին ուրիշ ո՛չ մէկ ապաւէն բացի բանուորութենէ։

Եւ սակայն, հակառակ այս հնարաւորութեան, մեր երկրի տնտեսական ծրագրերու թերակատարման մէջ, խոշոր դեր կը կատարէ աշխատող ձեռքերու պակասը։ Այս բացը աչքի կը զարնէ մասնաւորաբար Ղափանի եւ Ալլահվէրտիի պղնձահանքերու մէջ։

«Բանւորական ուժի խոշոր պակասի պատճառով հանքերի ներսում եւ տեսակաւորման ցեխերում պղնձաքարը մնում է, պլանները թերակատարւում են»։ («Խորհր. Հայաստան», 1 Ապրիլ)։

«Խորհրդային Հայաստան»ի քննութիւնները այս հարցի շուրջ բազմաթիւ մանրամասնութիւններ երեւան կը հանեն։ Այս մանրամասնութիւններին հիմնականը արհեստագիտական դժուարութիւններ նկատուելով հանդերձ, կան բազմաթիւ փաստեր ալ որոնք կը ծառայեն դատապարտելու Խորհրդային անշնորհ կազմակերպութիւնը։

Անոնց հետ, սակայն, «Բանուժի հոսունութեան» անկանոն եւ յաճախակի «գործալքութեան» հիմնական շարժը կը նկատուի որպէս հետեւանք «Բանւորական սոցիալական», կը թարգմանուի տնտեսական, իրապէս անմխիթար կացութիւնով։

Այսպէս, ուրեմն, եթէ բոլորովին անկաշկանդ եւ աննախապաշար դատողութեամբ փորձենք լուծել մեր երկրի տագնապը, մեր առջեւ կը ցցուին այն աննախանձելի պայմանները, որոնց չեն կրնար հանդուրժել հազարումէկ թշուառութեան դատապարտուած մեր հայրենակիցները։

Մարդիկ, հակառակ կուսակցութեան եւ կառավարութեան օրինական եւ ոչ-օրինական խստութիւններու, կը մերժեն աշխատիլ կանոնաւորաբար, կը մերժեն կապուիլ պետական արդիւնաբերական ձեռնարկներուն, քաջ գիտնալով մէկտեղ, որ բանուորութիւնը արտօնեալ տարրն է խորհրդային դրախտին մէջ։

Փաստ մը ահա, որ գոյութիւն չունի ո՛չ մէկ դրամագլխատական երկրի մէջ։ Ու փոխանակ խանդավառուելու օտար երկիրներու միլիոնաւոր գործազուրկներով, որ արդիւնք է տնտեսական բոլորովին այլ բարդութիւններուն, ինչո՞ւ չխորհիլ մեր ներքին ցաւի մասին, որ աւելի վտանգաւոր է քան գործազրկութիւնը

Հոս գործն է, աշխատանքը աշխատաւորէն փախչողը, զայն թշուառացնողը, հոն, մեր երկրին մէջ աշխատողն է գործէն փախչողը։ Հոս մը արտադրութիւնը իր գերագոյն սահմանին հասած կը դանդաղի յարուցանելով անմիջապէս աշխատաւոր տարրը, իսկ ուրիշ տեղ մը (Հայաստան) դեռ չկազմակերպուած եւ անբաւարար արտադրութիւնը կը դանդաղի, իր իսկ աշխատաւորին հարկադրական անտարբերութեամբ վնասելով որքան իրեն, նոյնքան եւ աւելի երկրի տնտեսութիւնը։

Ս. ԹՈՓՈՒԶ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Փրոֆ. Աղոնցի յօդուածը ունի մասնաւոր յատակագիծ մը։ Այդ յատակագիծն իսկ կը մատնէ մեզի, որ կը պակսի յօդուածին մէջ։

Հերդեր, կ'ըսէ, «ուրուագծեց այն հիմերը, որոնց վրայ պիտի հանգչէր գրականութեան պատմութիւնը որպէս գիտական մարզ։ Նա էր, որ ցոյց տուեց, որ բոլոր կիրթ ազգերը անցնում են միեւնոյն եւ կամ նման գրական հանգրուաններ, ունեն իրենց դասական, ռոմանական, կեղծդասական եւ ռոմանտիկ շրջանները»։

Քիչ մը աւելի վարը. «Ձնայելով հայ պատմական կեանքի խեցբեկ վիճակին, մեր գրականութիւնը պահել է որոշ չափի կանոնաւորութիւն կամ յաջորդականութիւն իր զարգացման ընթացքին։ Կարելի է ասել, եւրոպականին համընթաց է»։

Ի՞նչ նպատակ ունի այս յատակագիծը։

Հաստատել թէ Աբովեան, աւելի կանուխ ծնած ըլլալով հանդերձ (1804) Պէշիկթաշլեանէն (1829), ռոմանթիզմ ըրեր է, մինչ Պէշիկթաշլեան՝ դասականութիւն։ Կարճ խօսքով՝ Պէշիկթաշլեան շատ ո՛ւշ է մնացեր։

Հերդերի օրէնքով Աբովեան աւելի կանուխ է կատարեր պատմական շրջաններու զարգացումը։ Թերեւս կը մտնենք այս ձեւով ըսել թէ փրանսական գրականութիւնն ալ «յետ» է Աբովեանէն.

Եւ որպէս զի կասկածի չենթարկուի Աբովեանի ռոմանթիզմին աղբիւրը, Աղոնց անմիջապէս կը յայտարարէ թէ «գերման ռոմանտիզմը մերձ երեւան տարով աւելի հասակաւոր է»։ Պզտիկ սատում մըն ալ եւ ահա կը հաստատէ թէ Պէշիկթաշլեան «յետ է ոչ միայն Աբովեանից, այլ եւ Ալիշանից, քանի որ մշակում է հին ոճի գրականութիւն, երբ նորի հիմն է դրուած»։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս «յետ է», «յառաջ է» ըսելու մարմաջը։ Եթէ Պէշիկթաշլեան եւ Աբովեան ռոմանթիք ըլլային, միթէ՞ դարձեալ Պէշիկթաշլեան «յետ» չէր ըլլար Աբովեանէն, համաձայն իրենց ծննդեան թուականներուն։ Ինչո՞ւ կը մերժէ, արժէքի ուսումնասիրութիւն կատարել։ Բանասէրի աովորութիւն չէ՞ արդեօք հետաքրքրուիլ, թէ ո՛վ առաջին անգամ ռոմանթիզմ ըրած է, ինչպէս ուրիշ մը պիտի փնտռէր թէ ո՛վ առաջին անգամ գործածած է, օրինակի համար, «հրեշտակ» բառը։ Եւրոպացի գրագէտ մը փորձուա՞ծ է երբեք ըսելու թէ Սթենտալ, որ ծնած է 1783ին, «յետ» է Շաթօպրիանէն, որ, ծնած ըլլալով հանդերձ աւելի կանուխ (1768), ռոմանթիզմ ըրած է։ Ընդունելով որ Պէշիկթաշլեան ալ ռոմանթիզմ ըրած է «դպրոցէն հեռանալէն յետոյ», կրնա՞նք ըսել թէ «յառաջ է» Պետրոս Դուրեանէն։ Վերջապէս, կ'ուզէի իմանալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ այս «յետ» բառը։

Փրոֆ. Աղոնց կը պնդէ որ չէ բաւած թէ, Պէշիկթաշլեան վար է Աբովեանէն, իբրեւ բանաստեղծ։ Սակայն կը թափահարէ Պէշիկթաշլեանի ծառը, եւ կը տեսնէ որ «շատ բան չի մնայ ծառի վրայ»։

Ես կը կարծեմ թէ փրոֆ. Ա. Աղոնց, իր բանասիրական մեթոտով, զոր Հերդերի օրէնքներուն կը կապէ, ուրի՛շ բան ըսել կ'ուզէ՝ երբ Պէշիկթաշլեան «յետ» կը նետէ «առաջնակարգ» Աբովեանէն։ Զարմանալին այն է, որ ամենայն հանդարտութեամբ կը թափահարէ Պէշիկթաշլեանը, բայց ոչ մէկ բաժանում կը կատարէ՝ երբ կարգը Աբովեանինն է։

Նախ քան գրական դպրոցներուն վարդապետութիւնը, անոնց ազգեցութեան հարցը, Հերդերի միջամտութեան խնդիրը, թափահարենք Աբովեանն ալ, եւ յետոյ կը սկսինք գործի։

.˙.

Փրոֆ. Աղոնց կը գրէ թէ «Աբովեան Դորպատի գերման յառաջ ակումբից բերել էր ռոմանթիզմի ջուրը, բերել էր գիտակցօրէն, արտագրել վերք Հայաստանին»։

Սակայն Աբովեանի ռոմանթիք նկարագրին մասին ուրիշ ոչ մէկ փաստ կը բաւէ, կը կարծէք, Աբովեանի ռոմանթիզմը հաստատելու համար՝ ցոյց տալ անոր գերմանական կրթութիւնը եւ այդ շրջանին ռոմանթիզմի երեւումը գերման գրականութեան մէջ։ Զուգադիպութիւննե՞րն ալ փաստ են «պատմագիտութեան» մէջ։ Կամ արդեօ՞ք կարելի է պնդել թէ Աբովեան ռոմանթիք է, որովհետեւ մելամաղձոտ եւ թաց նախադասութիւններ ունի։ Այն ատեն ինչո՞ւ ռոմանթիք չէ... Արիստակէս Լաստիվերտցին ալ։ Կամ պէ՞տք է ռոմանթիք կոչել Աբովեանը, որովհետեւ առաջին անգամ գրած է աշխարհաբարով, զոր փրոֆ. Աղոնց կը համարի ռոմանթիզմին կատարած մեծ յեղաշրջումը եւ յաղթանակը։ Այն ատեն ռոմանթիզմը Աբովեանէն ալ հին է մեր մէջ։ Վերջապէս Աբովեանի երեւակայութի՞ւնը հոգի՞ն։ Ո՞վ, այդ երեւակայութի՞ւնը, այդ հոգի՞ն։ «Ու՞վ ոք գայ ու ... պատռենք սիրտը տրտմագին, նայինք ինչ՞ր գրած կան»։

Խաչատուր Աբովեանի գրականութեան ուսումնասիրութիւնը առաւոր նիւթ մըն է հոգեկան սխտաբանութեան եւ հոգեբնախօսութեան տեսակէտով։ Դժբախտաբար մարդիկ վարժ չեն ճշմարտութիւնը փնտռելու, կամ դիմաւորելու հանդարտութեամբ։ Արդարեւ, երբ Լէօ Երեւանի թեմական դպրոցի դոյքերուն մէջէն ռուսերէն թուղթ մը գտաւ, Աբովեանի ձեռքովն իսկ գրուած, եւ կարդաց Թիֆլիսի «Հայ Գրողներու Ընկերութեան» մէկ հաւաքոյթին մէջ, մարդիկ գայթակղեցան, այդ «գիւտը» վիրաւորական համարեցին Աբովեանի յիշատակին համար եւ բողոքեցին Լէօի դէմ։ Ընդհանրապէս ես կը սիրեմ գրողները ուսումնասիրել իրենց գործին իսկ մէջէն։ Բայց որպէսզի ոչ ոք առիթ նկատէ անձնական գնահատութեան խնդիր, պիտի հետեւիմ Աբովեանի կեանքին, գտնելու համար նկարագիրը իր գրականութեան։

Այս վերջին տարիները, Աբովեանի կեանքին մասին այնքան առատ տեղեկութիւններ հասան, որ կովկասի մեր հին գրագէտներէն, հիմա, ոչ ոք այդքան ծանօթ է մեզի։ Ծայունի է այլեւս Աբովեանի կեանքին ամբողջ օրագիրը։ Միայն իր ծննդեան թուականն է, որ տակաւին ճշդուած չէ։

Ոմանք կը գրեն թէ Աբովեան ծնած է Քանաքեռի մէջ 1804ին, կամ 1805ին, հիմնուելով իր իսկ գրած մէկ թուղթին վրայ. «1804-5ին ծնվեցայ ես Քանաքեռ գիւղում, 5 վերստ հեռու Երեւանից»։ Ուրիշներ կը գրեն թէ Աբովեան ծնած է 1809ին կամ 1810ին, դարձեալ հիմնուելով իր իսկ «ցուցակ ծառայութեան» թուղթին վրայ զոր պատրաստած էր 1844ին, եւ ուր կը գրէր թէ 35 տարեկան է, այդ պարագային կը նշանակէ ծնած է 1809ին։ Ցատկանշական է թուականներու այս շփոթութիւնը, զոր ինքն իսկ պատճառած է։ Նախակրթութիւնը կը ստանայ նոյն գիւղին, յետոյ Էջմիածնի մէջ, ուրկէ կ'անցնի Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը։ 1826ին, երբ կ'աւարտէ, կը փափաքի Վենետիկ երթալ, սակայն չի յաջողիր ու կը մնայ «Էջմիածնի միջնադարեան մթնոլորտում», մինչեւ որ Ֆրիդրիխ Պարրոտի աջակցութեամբ 1830ին կը մեկնի Դորպատ։ Ահա այս մարդուն հետ է, որ Աբովեան կը բարձրանայ Մասիսի գագաթը։ Սակայն գիտական աշխարհը չի հաւատար, եւ կը պնդէ թէ Պարրոտ չէ կրցած բարձրանալ մինչեւ գագաթը։ Իրեն ընկերացող Աբովեանի երկու Հայերը կ'ուրանան, եւ կասկածը աւելի եւս կը սաստկանայ։ Աբովեան երդում կ'ընէ եւ այս առթիւ կը գրէ յօդուածներ, ուր կը յայտնուի թէ չափազանց զգածուած է եւ վշտացած տարակոյսի այդ գրոյցներուն դէմ։ Եւ յանկարծ զարմանալի խոստովանութիւն մը կ'ընէ, թէ հայ ժողովուրդը չի սիրեր զինք, որովհետեւ «Արարատի գագաթը բարձրացած լինելով, կոխել էր սրբազան հողը»։ Էջմիածնի կրօնաւորներն ալ, կ'ըսէ, այդ վերաբերումը ունէին իրեն հանդէպ։ Կը տեսնէ՞ք հակասութիւնը,— Էջմիածինն է որ Աբովեանը ուղեկից եւ թարգման կը նշանակէ Պարրոտի, եւ դարձեալ Էջմիածնի եպիսկոպոսներն են որ ուրախութեամբ կ'ողջունեն զինք, երբ Արարատէն վար կ'իջնէ, կաթողիկոսարանին նուէր կամ յիշատակ բերելով կտոր մը սառոյց, զոր եպիսկոպոսները կ'առնեն եւ իրենց երեսին կը քսեն։ Սակայն ահա Աբովեան, հալածեալ (persécuté) մարդու մը պէս, կը պնդէ թէ հայ ժողովուրդը եւ Էջմիածինը չեն սիրեր զինք կրօնական պատճառներով։ Այս պատճառաբանութիւնը մինչեւ հիմա սովորութիւն դարձած է պատմել, մինչդեռ պէտք էր կարծել որ Աբովեանի տրտունջին պատճառը, թէ սիրուած չէ ինք, ուրի՛շ բան էր։ Մենք գիտենք, որ Աբովեան չխրտչեցաւ նաեւ ռուս իշխանութենէն, հակառակ ամէն բանով հաճելի դառնալու իր փորձերուն։ Ուրեմն ի՞նչ է այդ պատճառը, որ թերեւս կրնայ բացատրել նաեւ իր հոգիին պատկերը եւ իր գրականութեան նկարագիրը։

Բայց նախ հետեւինք Աբովեանի մինչեւ Դորպատ։ Վեց տարի կը մնայ այստեղ, իբրեւ ուսանող։ Սակայն զարմանալին այն է, որ երբ, այս վերջին տարիներուն, պրպտումներ կատարուեցան Դորպատի համալսարանին ուսանողներու արձանագրութեանց դիւանին մէջ, ոչ մէկ հետք գտնուեցաւ։ Բժիշկ Նարամիշեան 1912ին կը գրէ Դորպատի համալսարանի տեսուչին եւ կը խնդրէ որ, համալսարանին ուսանողական դիւանէն քաղելով իրեն հաղորդուի թէ Խաչատուր Ցարութիւնեան Աբովեանը ո՞ր տարին համալսարան մտած է, ի՞նչ ճիւղի հետեւած է, ե՞րբ աւարտած է, ի՞նչ վկայական ստացած է։ Համալսարանին տեսուչը կը պատասխանէ.

«Ի հետեւումն սոյն ամի նոյեմբերի 16ի գրութեան, պատիւ ունիմ հաղորդելու Ձերդ Գերազանցութեան, որ կայսերական Եուրեւ համալսարանի (նախկին Դորպատի) ուսանողներու ցուցակներուն մէջ գոյութիւն չունի Աբովեանի անունը։ Համալսարանի դիւանին մէջ կատարուած պրպտումներու համաձայն 1861-1862 տարեշրջանին է որ այստեղ ուսանող եղած է, քաղաքական տնտեսութեան բաժնին մէջ, հայազգի Վարդան Խրիստափորովիչ Աբովեան (*), որ ծնած է Թիֆլիս 1843ին։ Այս Աբովեանը չէ աւարտած համալսարանը եւ ռուսերէն լեզուի ուսուցչութեան իրաւունք ստանալով մեկնած է, յետոյ 1890ին Երեւանի հոգեւոր վարժարանին մէջ ուսուցիչ կարգուած»։

Բժիշկ Նարամիշեան, գիտնալով որ 1834ին Դորպատի համալսարանէն վտարուած են 17 ուսանողներ, նոյն համալսարանի տեսուչին կը հարցնէ թէ վտարուածներուն մէջ չկա՞յ արդեօք Աբովեանի անունը։ Տեսուչը կը պատասխանէ թէ ոչ Աբովեանցի, ոչ ալ Աբովեանի անունով հայ վտարուած ուսանողներուն ցուցակին մէջ։

Ն. Ծաղաւիկ, որ բոլոր տեղեկութիւնները կ'աւելցնէ իր ուսումնասիրութեան (*), կը գրէ թէ Լայպցիկի համալսարանին ուսանողներէն հայ երիտասարդ մը, իր ... ւարտական ճառին նիւթ ըլլալով «գերմանական ազդեցութիւնը հայ գրականութեան վրայ» յաջողի իր տրամադրութեան տակ ունենալ Դորպատի համալսարանին ուսանողական ամբողջ դիւանը. ... կայն 1830-1836 թուականներուն ոչ մէկ արձանագրութիւն Աբովեան անունով։ Ազատ ունկնդի՞ր էր ... Աբովեան։ Այդ մասին ալ ... կայ, որովհետեւ «Ալզամ ակադեմ իկոս» ուսանողական անուանացանկին մէջ եւս յիշատակութիւն չկայ։

(2) Ե. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ

(*) Այս երիտասարդը ապահովաբար զաւակն է Խ. Աբովեանի։

(*) Տեղեկագիր Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտի. 1928, Երեւան։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս հայկական ... աւանդութիւններ, երգեր, պարեր, գիր ու գրականութիւն ... թակայ են այլասերման վտանգի, նոյնպէս եւ աւելի հայկական ամուսնութիւնները։

Արդի հայկական ամուսնութիւններ կը կատարուին դրեթէ ... քին երեւոյթները նկատի ... Հաս երիտասարդին, աղջիկը ... ըլլայ բարեձեւ ու նուրբ ... բնականէն չունենայ այդ առա ... թիւնները, պէտք է աշխատ ... նալ արուեստականօրէն։ ... հետեւի նորաձեւութեան եւ ... վիլմերու դիրքերուն ... ները։ Հայերէն գիտնալը ... ժեշտութիւն մը չէ, կը բաւէ ... գիտնայ «bon jour, bon ... ըսել, ունենայ քանի մը ... ռաներ որ երբ ժպտի, ... փայլով մը փայլին ... նայուածքն ու շարժումները ... դեր կը կատարեն երիտասարդ ... ուշադրութիւնը գրաւելու համար։

Ամուսնութեան թեկնածու ... ջիկներ երբեք չեն մտածեր ... գայի մասին։ Նկատի կ'առնեն ... տասարդին ներկայ դիրքը ... նիւթական առաւելութիւններ ... մուսնութիւնը կը նկատեն ... տանքի դադարում, ... գիտնալու թէ ամուսնութիւն ... կը սկսի ամէնէն դժուարին ... տանքը, ... բայց հաճելի աշխատանք մը ... սան բանուորական երկիր ... ինչպէս յայտնի է, 15 ... սկսեալ հայ երկսեռ երիտասարդ ... թիւնը կամայ ակամայ աշխատ ... է լծուած։ Ամուսնութենէ վերջ ... պէտք է շարունակէ իր ... աշխատանքը, վաճառականութ ... արհեստաւորութեան կամ ... րութեան, իսկ աղջիկը՝ եթէ ... տնտեսական պայմանները ... համեստ ապրուստի, պէտք է ... տնական գործերով եւ ջանայ ... տարել բնտանեկան ... մեծ գործին։

Սակայն արդի ... կեանքի մէջ կը պատահի ... կառակը։ Նուկայի կեանքին ... ժուած նոր հարսը կը խորշի ... կան գործերէն։

— Ես իմ ծնողքիս տուն ... հանգիստ էի, ոչ լաթ ու ... լուալ կար, ոչ կերակուր եփել ... ալ սենեակ մաքրել։ Աւելի ... ութ ժամ շուկայ երթալ ... քան հոս սպասաւորութիւն ... Այսպէս այրը կնոջ հաճելի ... համար, կը պարտաւորուի ... րանները յաճախել։ Այր ու կին ... շարանէն վաճառատուն, ... թատրոն կամ պարասրահ, ... մուսնացողներու նշանակման ... 3-4 տարի դաւակ չունենալ ... յելել կեանքը իր բոլոր հաճոյ ... քով։ Սակայն այդ չորս երկար ... բայուսնի տարիներուն անցի

...ած բանի վիճումները պատճառ կը ...անան յաւխտենական ամլութեան ...ամատախտութեան կամ բանուո... ...թեան վարժուած կիներու համար ...ակի յառ է զաւակ չունենալ, որով- ...տու կեանքի բնական բերումով ...ակայի գործերը արգելք պիտի ըլ- ...։ Ան չպիտի կրնայ պէտք ...ած բնատնեկան բարեկրթութիւնը ...ալ իր մանկիկին եւ արդէն ինքն ...չեղչեռէ պիտի կորսնցնէ մայ- ...կան սիրոյ զօրութիւնը։

Անցեալ օր մայր մը կը տրտնջար ...զաւկին անհնազանդութեան հա- ...ու ու կ'աւելցնէր.

— Ալ ոչ իր զաւկին բարձր ու- ...ամ տալու համար աւելորդ ծախ- ...իր ըրնէ, որովհետեւ այս սրբոկ ...որդին ծնողք յարգել ու անոնց ...ոքը կատարել չեն գիտեր, ապա ...ին օգտակարութիւն կրնայ ունե- ...թէ համալսարաններ աւարտէ։ ...յս տիկնոջ հետ վիճաբանու- ...թեան մտնելով, տեղեկացայ թէ օրա- ...ն հազիւ մէկ ժամ իր զաւկին հ... ...տեսնելու ժամանակ կ'ունե- ...որով ամբողջ տարուան ըն- ...թացքին 365 ժամ կը նշանակէ 15 ...զաւակին քով կը մնայ, ի՞նչպէս ...ոնք պահանջել որ այս տեսակ ...ակներ հնազանդին, սիրեն ու ...գեն իրենց ծնողները։ Հայ մայ- ...եր կամ հայրեր եթէ կ'ուզեն իրենց ...աւակներէն յարգալից եւ ապագային ...ակարութիւններ յուսալ, պէտք է ...ղութիւն անոնց կրթութեանը։ Մանաւանդ պէտք է ընտանիքէն ներս ...ոյ պատասխանատուութեան մեծ ...ին՝ ունի մանուկներու նկարագիրը ...կրելու կենսական գործին մէջ։

Նկատի երիտասարդութեան վար- ...ին ու բարքերը օրէ օր կ'արգիլա- ...ն, անջուշտ ամուսնութիւններն ...ալ անոնց հետ։ Ամուսնացող զոյգերը ...ն մասամբ համեստ աշխատաւոր- ...ներ են, հազիւ իրենց օրապահիկը ...եւ Սակայն անոնց համար կար- ...ու ամուսնանալը պայմանադրական ...կամ տեսակ մը անջնջելի կապ ...իր նախահայրերէն որուն դէմ ...ոչական համոյքներն ու շռայլ- ...ութիւնները չեն կրնար պատուար ...հանդիսանալ։ Անոնք ուխտած են ...ալիթեան ամուսնանալ եւ կ'ամուս- ...նան, առանց նկատի առնելու ...իւթականը, փոխադարձաբար եւ կամ ...ակի ոսպիներ գնելով։

Անոնք, այդ անխախ ու ժրաջան ...աշխատանները երբեք չեն գիտեր նաեւ ...անցնիլ հարսանեկան հան- ...դէս։ Կը վարձեն ընդարձակ սրահ- ...ներ եւ նուագախումբեր. կը ծե- ...փեն հրաւիրեալները այնպէս, ինչ- ...պէս իրենց ծնողավայրին մէջ։ Եւ ...հարսանիքէն վերջ այր ու ...իր ձեռք ձեռքի տալով կ'աշխա- ...տին վճարել պարտքերը։

Այս պայմաններուն տակ կա- ...տարուած ամուսնութիւնները բանա- ...ւոր ըլլալով հանդերձ, արժանի են ...ներողութեան։

Մինչեւ ո՞ւ խելացին մտմտայ
Խենթը գետէն կ'անցնի: "

. .

Մարսէյլի մէջ տարուէ տարի ...ած են նուազիլ ամուսնութիւն- ...ները եւ համեմատաբար ծնունդները։ Անցեալ տարի կեդրոնի եկեղեցիի ...արձանագրութիւնները կը ցուցնէին ...295, իսկ այս տարի 288։ Ծնունդները ...անցեալ տարի եղած էին 221, այս ...տարի 203։ Հակառակ անոր որ նոր ...ու գաղթականներու ժամանումն ալ ...պակաս չէ։

...ին գաղութի տարիքոտ ամու- ...րիները ուշադրաւ թիւ մը կը ներ- ...կայացնեն։ Հակառակ գիրքի ու ...որդի տէր ըլլալուն, յարգ չեն կըր- ...ած ամուսնանալ։ Կ'երեւայ չեն ...ած գտնել իրենց սրտին սիրածը ...կամ փրանսացի համանուհներ ...ալ չեն տաւեր։

Ամուսնական փափուկ գործի մէջ ...ած դեր կը կատարեն նաեւ ծնող- ...ները։ Ճանչցած եմ հայուհիներ ...որոնց ձեռքը խնդրուած է մէկէ ...աւելի բարեկիրթ եւ աշխատասէր ...երիտասարդներուն կողմէ ու մերժ ...ուած, մերժուած, որովհետեւ ...ծնողը անօգնական մարդ մը ու- ...նենալով, ուզած է ամուսնանալ ա- ...ւանին երիտասարդի մը հետ, կամ ...թէ փնջանած իր ճակատագիրը կապել ...կանոնաւորի մը հետ։

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 5 Մայիս.— Վիէնը բաժնուած է երեք մասի. Փօն Թ'Էվէք, Վիէն, Փաւզալ։ Ունինք երեք դպրոց. մէկը Փօն Թ'Էվէքի մէջ։ Գ. Մկրեանը Ազգային Միութեան անունին տակ ունի դպրոց մը։ Հ. Յ. Դ. Խաժակ ա- կումբին մէջ մօտ ութը ամիս է կը շարունակէ կանոնաւորապէս շաբաթը 2 օր, երեքշաբթի եւ ուրբաթ։

Վերջերս Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտ» խումբի հրաւէրով, Փառ- գալի կողմը ունեցան խորհըր- դակցական ժողով մը բոլոր հայրենակցականներու եւ Հեն- չակեաններու հետ։ Բայց դժ- բախտաբար չկարողացան հլքի մը յանգիլ շնորհիւ ներկայա- ցուցչի մը յարուցած խոչընդոտ- ներուն։

Երկար վարանումներէ յետոյ, ընտրուեցաւ վերջապէս հինգ հոգինոց հոգաբարձու մը, հե- տեւեալ անձերէն, Վ. Հովիւեան, Հ. Թերսեան, Կ. Մարգարեան, Կէմէրէկցի. Գ. Գէրպէրեան Մա- լաթիացի. Գ. Կարապետեան Խարբերդցի, որոնց խղճամիտ, գործունեայ երիտասարդներ են։ Հոգաբարձութիւնը գտաւ օրիորդ մը կարող եւ ընդունակ ու բա- ցաւ դպրոցը, եւ եղաւ երեք դպրոց։ Այս վերջինս մօտ մէկ ուկէս երկու ամիս է կը շարու- նակէ կանոնաւորապէս շաբաթը չորս օր հայերէն դասերով, Բշ., Գշ. Դշ. եւ ուրբաթ երեկոները՝ Չուէկս ժամ։ Ունի 36 աշա- կերտ մեծ եւ փոքր։ Մայիս 3ին տեղի ունեցաւ դպրոցին բաց- ման հանդէսը։ Ժամանակէն ա- ռաջ հոծ բազմութիւն մը լեց- ուած էր սրահը։ Հոգաբարձու- թիւնը իր բոլոր կարելին ըրած էր հանդիսականները գոհ ձգե- լու համար։

Օրուան նախագահը Գ. Վ. Հովիւեան հանդէսը բացաւ, պարզելով ձեռնարկին մեծ նշա- նակութիւնը։

Նախագահին խօսքէն վերջ դպրոցի աշակերտներուն կող- մէն եղան խմբերգներ, արտա- սանութիւններ, մանկական խա- ղեր, պարեր։ Առանց բացառու- թեան բոլոր փոքրիկներն ալ շատ յաջող էին, շնորհիւ ու- սուցչուհիին եռանդուն աշխա- տանքին։ Մանկական խաղերէն վերջ տեղի ունեցաւ հանգանա- կութիւն մը ի նպաստ դպրոցին։ 15 րոպէի մէջ գոյացաւ 1265 ֆր. 20 սանդիմ, գոգարդով միասին 1500 ֆրանքի մօտ գումար։ Օրուան բանախօսը Գ. Ս. Տօնապետեան, խօսեցաւ ազգային մշակոյթի եւ կրթա- կան հարցերու շուրջ։

Բանախօսութիւնէն վերջ ներ- կայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զա- ւեշտ մը։ Գլխաւոր դերակատարն էր փոքրիկն Պերճ Թաղէոս- եանը։

Սարի տղայ

ԳՈՐԾԱԴԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕՅԻ ՄԷՋ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ, 5 Մայիս.— Հոս եւս անգործութեան տագ- նապը սկսաւ քանդել բանուորական բոյները։ Բաւական թուով Ցոյներ եւ Սպանիացիներ հանեցին գործէ. ա- նոնց գործը գաղրեցնելու համար ժա- մանակ տրուած էր 20 օր։ Սակայն որովհետեւ իրենց երկիրներն ունէին, նախընտրեցին անմիջապէս մեկնիլ եւ իրենց հաշիւները փակելով գոր- ծարանին հետ, հեռացան ասկէ։ Գործէն հանեցին հայ մըն ալ, ինք- նութեան թուղթի անկանոնութեան պատճառով։ Այս ալ զոհ մը՝ հայ խաբեբայ սրճարաններու։

Տեղւոյս մէջ փոքրաթիւ հայու- թիւն մը կայ։ Իսկ երբ կազմակեր- պութիւն միայն Դաշնակցութիւնը գոյութիւն ունի։ Քանի մը ամիս ա- ռաջ կարմիրներ եկած էին եւ մէկ երկու երիտասարդներ հաւաքելով ու- զեցին բջիջ մը կազմել, բայց չյա- ջողեցան։

Տեղիս փոքրաթիւ գաղութը, թէև ինկած խոնարհ անկիւն մը, սակայն զուրկ չէ հաւաքական կեանքի մխի- թարութիւններէն, շնորհիւ Հ. Յ. Դ. կազմին եւ շնորհիւ Դաշնակցական գործիչներու, որոնք իրենց պարբե- րական դասախօսութիւններով ու բա- նախօսութիւններով, յոյս և հաւատք կը ներշնչեն մեկուսացած Հայերուն։

ԵՂԻԱԶԱՐ ԽԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ, 6 մայիս.— Անգործու- թիւնը հետզհետէ մեծ ծաւալ կը ստանայ տեղւոյս մէջ։ Նախկին ան- գործներու վրայ աւելցան ուրիշներ, որոնք շաբաթ մը կ'աշխատին ու շաբաթ մըն ալ անգործ կը թափա- ռին փողոցները կամ թէ աւելի բախ- տաւորները սրճարաններու մէջ օր- ուան կացութեան վրայ կը վիճաբա- նին։ Ֆրանսացի եւ Իտալացի տնգործ գործաւորները կառավարութենէն կը ստանան օրական եօթ ֆրանք- ընտանիքի տէրերը քիչ մը աւելի։ Իսկ հայ բանուորին բոլոր գիմումները գետ արդիւնք մը չտուին։ Ամէն առեն նոյն պատասխանը կը տրացուի «Ձեր կառավարութեան հետ որեւէ համաձայնութիւն մը չունինք։ Դիմե- ցէք ձեր հիւպատոսին կամ պատաս- խանատու մարմիններուն»։ Հայ գոր- ծաւորը որո՞ւ պէտք է դիմէ, ո՞վ պիտի ստանձնէ նախարարութեան մօտ պաշտպանութիւնը։ Ունինք շատեր որոնք օրուան հացի կարօտ են։ Տեղւոյս կառավարութիւնն ան- գամ կը խղճայ մեր վրայ ու կ'ըսէ որ ձեր մեծերը ի՞նչու մեզ երեսի վրայ կը թողուն եւ չեն մտածեր ձեր մասին։

Մ՛եր են արդեօք Չինաստանի յեղափոխականներու օգնութեան հաս- նող կարմրուկները, որ մեզի ալ բա- ժին հանեն դանազան ծախքերու անտուկէն։

Նշան Բիրլեան

ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր առաջ Հալէպի ընդհ. ապահովութեան պաշտօնա- տունը կ'իմանայ որ Թուրքերու հաշ- ւոյն գործող լրտես մը կը գտնուի քաղաքին մէջ։ Իսկոյն քննութեան կը ձեռնարկէ եւ ձեռք կ'առնէ խիստ միջոցներ՝ երեւան հանելու համար դաւաճանը։

Երկար խուզարկութիւններէ եւ փնտռտուքներէ վերջ վերջապէս կը յաջողի ձերբակալել Թուրք լրտեսը, որ առաջին անգամ կ'ուրանայ իր ինքնութիւնը եւ կը յայտարարէ որ ինք Փրանսացի մըն է եւ կը կոչ- ուի Կապրիէլ Լազրուս։

Ապահովութեան տնօրէնը կը հասկնայ որ ան սուտ կը խօսի եւ իր լեզուն Ֆրանսացիէ մը տարբեր է։ Լրտեսը շատ լաւ ֆրանսերէն կը խօսէր։ Վերջը ան կը յայտարարէ որ բնիկ յոյն մըն է սակայն երկար տարիներ Մարսէյլ ապրած եւ ֆրանս. հպատակութիւնը ընդու- նած է։

Ապահովութեան պաշտօնեաները նորէն չհաւատացին եւ շարունակե- ցին իրենց հարցաքննութիւնները, մինչեւ որ Կապրիէլ Լազրուս անու- նով ճանչցուած այս լրտեսը խոս- տովանեցաւ որ Սաբռ Հէնանի կը կոչուի եւ Թուրք ներկայ կառավա- րութեան թշնամիներէն է եւ թէ փախած է Սուրիա անոնց վրէժ- խնդրութենէն ազատուելու համար։

Աւելի վերջը Սաբռ Հէնանին կը խոստովանի որ Օսման Հէնանի է ինք եւ ղրկուած է Թուրք կառավա- րութեան կողմէ ուսումնասիրելու համար Հալէպի ժողովուրդին տրա- մադրութիւնները եւ քրտական շարժ- ման ունեցած կապերը Հալէպի հետ։

Խուզարկութիւններ կատարուե- ցան անոր վարձած սենեակին մէջ եւ հոն գտնուեցան ամէն տեսակ տարազներ՝ զինուորական, օդանա- ւորդի, պէտէվիի եւայլն։ Հասկցուե- ցաւ որ առանց անցագրի եկած է ան եւ առեւէ մը ի վեր լրտեսու- թեամբ կը զբաղի։

Զին. դատարան յանձնուեցաւ լրտեսը։ Այս առթիւ «Ազդակ» կը հաղորդէ հետեւեալ մանրամասնու- թիւնները։

Հալէպի մէջ վերջերս ձեր- բակալուած է Թուրք լրտես մը Օսման Հէնանի որ երկու տարի առաջ անգամ մը եւս Սուրիա եկած եւ լրտեսութիւն ըրած էր։ Հաշտարար տտեանին կողմէ մէկ շաբթուան բանտարկութեան դատապարտուած է առանց ան- ցագրի սահմանը անցած ըլլա- լուն համար։

Լրտես Հէնանին երբ աւար- տէ այդ բանտարկութիւնը, ան- կէ վերջն ալ պիտի դատուի զին. ատեանին առջեւ իբրեւ լրտես։ Արդէն յայտնի եղած է որ Օսման Հէնանի գանազան կապեր հաստատած էր հակա- կառ պետութեան թշնամինե- րուն հետ եւ կ'աշխատէր գր- գռութիւններ առաջ բերել ի վնաս երկրի իշխանութեան եւ անոր հաւատարիմ նկատուած տարրերուն դէմ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Անկէ առաջ համառօտ տեղե- կութիւն մը տրուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգմ. Ընդհ. Ժողովի մասին, որ գումարուած է Փարիզի մէջ։ Ժո- ղովը կը շարունակէ իր նիստերը օր առաջ ձեռնարկելու համար Մի- ութեան ընդհ. կեդրոնի ստեղծումին։

Մինչեւ այսօր բաւական կարե- ւոր որոշումներ տրուեցան, քննուե- ցան եւ հաստատուեցան կարգ մը ծրագիր-կանոնագրեր։ Սկաուտա- կան նոր կանոնագիր-ծրագիրը՝ որ պատրաստուած էր մասնաւոր յանձ- նախումբի մը կողմէ, յօդուած առ յօդուած քննուելով վաւերացուեցաւ։ Ըստ այս ծրագրի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական ճիւղը անկախօրէն կը գործէ իր մասնագիտական կալ- ուածին մէջ, բարոյական եւ նիւ- թական հովանաւորութեանը տակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Վարչութեան։ Անկէ առաջ, Պոլսոյ մէջ եւս պատ- րաստուած էր այս իմաստով ծրա- գիր-կանոնագիր մը որուն գործա- դրութիւնը կարելի չեղաւ, քաղա- քական դէպքերու պատճառով. սա- կայն կեդր. Սկաուտական Ցանձնա- խումբը բոլորովին անջատ կը գոր- ծէր կեդր. Վարչութեան հովանաւո- րութեան տակ։ Նոյնպէս պատ- րաստուած է սկաուտական գիտե- լիքներու պատկերազարդ հաւաքա- ծոյ մը, որուն տպագրութեան պիտի ձեռնարկուի յարմար առթիւ։

Ժողովը մարզական եւ ֆութ- պոլի ճիւղերու ծրագիրներն ալ ան- ջատօրէն նկատի առնելով քննու- թեան ենթարկեց եւ վաւերացուց։ Սոյն երկու ճիւղերն ալ իրենց վար- չութիւնները պիտի ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Վարչութեան հսկո- ղութեան տակ։

Ներկայիս ժողովի սեղանին վրայ է փրոփականտի ծրագիր մը որուն վաւերացումէն վերջ ժողովը կ'անցնի ընդհ. ծրագիր-կանոնագրի վերա- քննութեան եւ Ընդհ. կեդր. Վար- չութեան մը ընտրութեան։ Այս առ- թիւ գիմում եղած է մանօթ անձե- րու, որոնք խոստացած են ստանձ- նել Հ. Մ. Ը. Մ.ի պէս համազ- գային եւ օգտակար գործի մը կեդր. Վարչութիւնը

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր շրջանները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին հա- մագումարին և կըսպասեն վերջաւո- րութեան, լաւագոյն կերպով գործի փարելու համար։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական ճիւղը ճանչցուած է ֆրանսական Interfédéral գրասենեակէն եւ Գ. Գրիգոր Ցակոբեանի տրուած է ազգային պետի տիտղոսը։ Այսպէս բոլոր շրջանները սկսած են տեղա- կան սկաուտական կեդրոններէն վա- ւերացուիլ, իբր միակ հայ կազմա- կերպութիւն

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական եւ ֆութպոլի ճիւղերն ալ, մանաւանդ այս վերջինը լաւագոյն գործունէու- թիւնը ունին թէ ազգային եւ թէ միջազգային տեսակէտով։ Ցառաջ- ջիկայ տարեշրջանի համար դիմում- ներ եղած են ֆրանսական խումբե- րու կողմէ, իբր լաւագոյն եւ կար- գապահ խումբ ունեցող Միութիւն։

∴ Փարիզի Սկաուտական Խոր- հուրդը կազմակերպած է սկաուտ խմբապետներ եւ վարիչներ պատ- րաստելու համար դասախօսութիւն- ներ, որոնք կանոնաւոր կերպով կը շարունակուին, ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրեր։ Սոյն դասախօսու- թիւններու կարեւոր նպատակներէն մէկն է ուժ տալ նոր պատրաստուած ծրագիր-կանոնագրի մէջ նախատես- ուած ազգապահպանման գործին, հայ լեզուի, Հայոց պատմութեան եւ աշ- խարհագրութեան։ Օ. Ք.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԻՒՍԷԻՆ ՃԱՀԻՏ ՊԷՅԷՆ ՀԱՇԻՒ ԿՊԻՋՈՒԻ

«Սօն Փօսթա» կը գրէ.— «Թա- նին»ի խմբագրապետ Հիւսէյին Ճա- հիտ պէյ, լրագրութիւնը ձգելէ վերջ, իր գրչի ընկերներէն Խամայիլ Մուշ- թաք պէյի հետ ընկերութիւն մը կազմած էր մաքսային գործեր ընե- լու համար, եւ երրորդ ընկեր մը ա- ռած էին։ Երեք ամիս առաջ, Հիւ- սէյին Ճահիտ պէյ Սանայի դրա- մատան վարչական ժողովին նախա- գահ ըլլալով, գործէն քաշուած էր եւ պէտք եղած էր հաշուեյարդար ընել հաշուեյարդարը լրանալէն վերջ, սակայն, 100 հազար ոսկիի բաց մը երեւան եկած է ու երկու անդամները կը պնդեն թէ այս գու- մարը պէտք է Հիւսէյին Ճահիտ պէյի մօտ գտնուի։

Մեր իմացածին համաձայն, ըն- կերներուն միջեւ տարակարծութիւն մը ելած է այս 100 հազար ոսկիին շուրջ, եւ նոյնիսկ փաստաբաննե- րու խորհուրդին դիմուած է։ Միւս կողմէ, սակայն, ընկերութեան հա- մարակային քննութիւններուն հա- մաձայն, Հիւսէյին Ճահիտ պէյի հա- շիւը 6 հազար ոսկի միայն կ'ելլէ։

Խնդրին էութիւնը հետեւեալ կերպով ցոյց կը տրուի.— Ընկե- րութիւնը 200 հազար ոսկիի չափ շահ ըրած է, որուն 100 հազարը իբր Հիւսէյին Ճահիտ պէյի ծախս արձանագրուած է։ Հիմա, այս ծախ- քերուն փաստաթուղթերը կ'ուզուին Հիւսէյին Ճահիտ պէյէն, Միեւնոյն ատեն, ուշագրաւ կը նկատուի այն պարագան որ տարիներէ ի վեր մին- չեւ հիմա այս մասին ոչ մէկ փաս- տաթուղթ ուզուած է Հիւսէյին Ճա- հիտ պէյէն։

«Փօլիթիքա» կը գրէ թէ ընկե- րութեան երրորդ անդամը՝ Աճէմ Ռէֆէթ պէյ դատարան դիմած է, հաշուեյարդարի մէջ ցոյց տրուած յիսամգումին պատճառով։ Ռէֆէթ կ'ըսէ թէ Հիւսէյին Ճահիտ պէյի սխալին հետեւանքով է որ վնաս ըրած են, որովհետեւ ան էր ընկե- րութեան վարիչը։

∴ Հիւսէյին Ճահիտ պէյ այս մասին իրեն դիմողլրագրող- ներուն հերքած է այս լուրերը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔ ՄԸ «ՕՐ'Ի ՊԸՃԻՆԿՕ»Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Մեզի ղրկուած այս բողոքէն յապաւած ենք շարք մը աւելորդ բացատրութիւններ.—

Ծանօթ է որ Նորեան եղբայրնե- րը «Հայրենիք»ի միջոցաւ հայ ժողո- վրդական երգի մը համար մրցանակ բացին, գրուած լաւագոյն ոտանաւո- րին եւ անոր յարմարագոյն եղանա- կին յատկացնելով որոշ գումարներ։

Ցանձնախմբային - Դատական վը- ճիռներով ոտանաւորին մրցանակը շահեցաւ ծանօթ գրող Գ. Ց. Զի- թունի, Փարիզէն, իսկ երգի համար յօրինուած եղանակը (musique) շա- հեցաւ երգահան Գ. Արա Պարթեւեան, նոյնպէս Փարիզէն։

Երաժիշտ Գ. Վ. Սրուանձտեանց, սակայն, որ վերոյիշեալ մրցման բը- նաւ չմասնակցեցաւ, անտես առնե- լով զոյգ մրցանակին առթիւ մամու- լով ծանուցուած կանոնագրութիւնը, որով ամէն իրաւունք պայմանագրօ- րէն վերապահուած էր մրցանակին մասնակցող եւ մրցանակը շահողնե- րուն, մամուլէն կ'առնէ ոտանաւոր գրուածքը եւ իր ունեցած եղանակ- ներէն մէկը յարմարցնելով՝ խակօն կը հրատարակէ եւ ի փաճառ կը հա- նէ «Օր'ւ Պըճինկօ»ն...

Եւ այս՝ տեղի ունեցաւ, երբ տա- կաւին ոտանաւորին երաժշտութեան համար մրցման հրաւէրը հրապարակի վրայ էր մամուլի միջոցաւ ու Ցանձ- նախումբը իր վճիռը չէր արձակած մրցանակի մասին։

Եւ այժմ, երբ, Գ. Սրուանձտեանցի «Պըճինկօ»ն մէջտեղն է, Ցանձնա- խումբս իր արդար բողոքը միացնե- լով մրցանակը շահող զոյգ հեղինակ- ներու ձայնին, կուզայ ծանուցանել հասարակութեան որ, Գ. Սրուանձ- տեանց ոչ միայն իրաւունք չունէր այդպէս վարուելու, այլ բոլորովին անարդար է եղած, երբ հասա- րակութեան մէջ շփոթութիւն ստեղ- ծելու միտումով մը՝ իր հրատարա- կած երգին տետրակին վրայ գրած է «Մրցանակի արժանացած երգը»...

Գ. Սրուանձտեանց չէ բաւակա- նացած այս բոլորով, եւ փութացած է իր անհարազատ եւ անմրցանակ տետրակը տանիլ ներկայացնել Գու- ստնի կառավարչատունը եւ «Փա- թէնթ Օֆիս»էն առանալ Copyright։

Ցանձնախումբս կը ծանուցանէ թէ առ. այս բոլոր իրաւունքները ծշտելու, օրինական իրաւատէրութիւ- նները հետապնդելու համար միջոց- ներ ձեռք պիտի առնէ, արդարու- թիւն ըրած ըլլալու համար իրաւա- տու հեղինակներուն։

Ցանձնախումբի անդամներ

Լուֆթի Մինաս, Յ. Ս. Լեւոն- եան, Ժօրժ Վարժապետեան, Սիւ- զան Ելմասեան, Սերարփի Մի- քայէլեան, Արաքսի Ստապաշեան, Նուարդ Եաղոյեան-Քիվէլէքեան:

ՄԻԼԱՆ, 3 մայիս.— Մուրատ- Ռափայէլեան նախկին Սանուց Մի- ութեան տարեկան՝ ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ ապրիլ 26ին, Մի- լանի Մխիթարեան ուսանողարանի սրահին մէջ։

Վարչութեան տարեկան համա- րատուութիւնը [illegible] շարունակուեցաւ եւ նոր տարեշրջա- նին համար վերընտրուեցաւ նոյն վարչութիւնը։ Միութեանս հասցէն՝ c)o Doct. Yervant Arzumanian, 4, Via S. PietroAll'Orto, Milano.

Վարչութիւն

ԻՏԱԼԻԱ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՏՐԻՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Գրեր էինք թէ Ափրիկեան Տրի- պոլսոյ մաշճեռականներուն վրայ՝ Իտալացիներու կողմէ գործուած հարստահարութիւնները մեծ յուզման մատնած են Սուրիոյ մաշճէտական- ները։ Այս առթիւ, «Թանի»ի Թղթա- կիցը կը գրէ թէ Ափրիկեան Տրի- պոլսոյ մէջ, բնիկ տարրին հանդէպ իտալացի զօրավարին Կրացիանիի կիրարկած միջոցներն են որ դժգո- հութեանց տեղի տուած են։ Անցեալ տարի ըմբոստութեան դէպքերու հե- տեւանքով, 80.000 բնիկներ փա- խարիլ տուեր էր դէպի ծովեզր եւ գանուն տեղւոսիր կայաններու մէջ, հնաւ պահելու համար խառ- վարարներու ազդեցութենէն։

«Մէսաճէրօ» ֆաշիստական թերթը անդրադառնալով այս առթիւ կազմակերպուած ցոյցերուն, որոնց մասնակցած է նաեւ Երուսաղէմի մեծ միւֆթին, կը գրէ թէ «Դաշի- րէէն Դամասկոս, Թունուզէն Մար- սէյլ, Փարիզէն Ժընեւ կը փորձեն իսլամական կատաղութեան ալիք մը բարձրացնել իտալական իբր թէ կայսերապաշտութեան նպատակնե- րուն եւ եղանակներուն դէմ։ Արա- բական եւ արաբասէր թերթեր, ամէն կարգի մեկնաբանութիւններ եւ զա- նազան ազգերէ գրգռիչ «գործակալ- ներ» իտալիան կը մեղադրեն թէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ շրջանին մէջ կը բռնաբարէ բնիկներու ազատու- թիւնը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ արտաքին նախա- րարին Թէվֆիք Րիւշտիի Ժընեւ երթալուն առթիւ, Ցունաստանի արտաքին նախարարը Միխա- լաքոփուլոս յայտնեց թէ Թուր- քիոյ եւ Ցունաստանի պատուի- րակութիւնները Ժընեւի մէջ տեսակցութիւններ պիտի ունե- նան իրարու հետ, նկատելով որ Թուրքիա՝ իր անցեալով եւ մա- նաւանդ իր ներկայ տնտեսա- կան յարաբերութիւններով, մաս կը կազմէ Եւրոպայի կազմին եւ միւս կողմէ, Ցունաստան քաղա- քամական դաշինքով կապուած ըլլալով Թուրքիոյ, ուժ տուած է որ ան մասնակցի Եւրոպայի Միութեան վիճաբանութիւննե- րուն։

ՀԱԼԷՊԻ ՑՈՅՑԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԷՄ

Պէյրութի խառլ. հիւպատոսը իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է հերքելու համար այն տարաձայնութիւնները որոնց համաձայն իբր թէ Ափրիկեան Տրիպոլիսի մէջ Իսլամներ խժդժօրէն սպաննուած են Իտալացիներու կողմէ։

Հիւպատոսը առաջարկած է որ խոլամ երեւելիները հաւաքուին, անոնց հաղորդելու համար իր կառավարութեան հրահանգները։ Հաւաքուեցան անոնք մզկիթի մը մէջ եւ լսելէ վերջ հիւպատոսը, առաջարկեցին որ Մուսոլինիի սատրապրութեամբ հերքում մը կատարուի եւ տեղացի Իսլամներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը ժեկնի Տրիպոլիս, քննելու համար անոնց կացութիւնը։

Հիւպատոսը երեք օր միջոց խնդրեց, գոհացում տալու համար անոնց պահանջներուն։

Հալէպի Զէքէրիա մզկիթին մէջ իտալական ջարդերու մասին քարոզ լսող մահմետականներ գրգռուեցան ու ազդուեցան իրենց կրօնակիցներուն դէմ կատարուած դէպքերէն. 500ի մօտ ցուցարարներ պոռալով կանչելով սկսան շրջիլ գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ստիպեցին հանրակառքի պաշտօնեաները որ կեցնեն հանրակառքը, բայց ոստիկանութիւնը սկսած էր արգիլել եւ գաւազանի հարուածներով յաջողեցաւ ցրուել ամբոխը։

Ոստիկանները եւ ոստիկան զօրքերը սկսան շրջիլ քաղաքին մէջ, նմանօրինակ ցոյցերու տեղի չտալու համար։

Ժողովուրդը թէեւ խուճապի մատնուեցաւ, սակայն հազիւ մէկ ժամ անցած, միտքերը հանդարտեցան։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Եգիպտական կառավարութիւնը կը սաստկացնէ Վաֆտի և Ազատականներու գործակցութեան դէմ իր ձեռք առած միջոցները եւ յառաջիկայ ընտրութիւնները ձախողեցնելու համար, երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւններու ձեռնարկները կ'արգիլէ։

Ոստիկանութիւնը Ազատականներու պետին Մահմուտ փաշայի եւ Վաֆտի ղեկավարին Նահաս փաշայի արգիլեց մտնել կայարան, երբ կ'ուզէին նահանգները մեկնիլ ընտրական պայքարի համար։

Ոստիկանութիւնը բռնի ցրուեց ամբոխը որ հաւաքուեր էր կայարանին շուրջ եւ ցոյց կը կատարէր կառավարութեան դէմ։

Կառավարութիւնը արգիլեց երկու թերթերու հրատարակումը։

Գերմանիոյ անգործութեան տագնապը

Կառավարութեան կողմէ հաստատուած մասնագէտներու յանձնախումբը որ պիտի ուսումնասիրէր անգործութեան դէմ միջոցներ, հրատարակեց իր երկրորդ տեղեկագիրը։

Յանձնախումբը, ամէնէն առաջ կը թելադրէ հրապարակ հանել փոխառութիւն մը, որուն արդիւնքը յատկացուի նպաստաւորելու երկրին տնտեսութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ այս կերպով ստեղծել աշխատանքի հնարաւորութիւններ։ Բայց որովհետեւ, Գերմանիոյ մէջ դրամագլուխ չկայ, պէտք պիտի ըլլայ արտաքին փոխառութիւն մը կնքել տանելի տոկոսով։

Յանձնախումբը կը թելադրէ նաեւ աւելի ուժ տալ ելեկտրական արտադրութեան, երկաթուղիի ելեկտրականացման, ճամբաներու, եւայլ բարելաւումներու ու կը մերժէ պարտադիր աշխատանքի կիրարկումը, այն նկատումով որ չի կրնար թեթեւցնել աշխատանքի շուկան։

Տրոցկի Սպանիա կ'երթայ

Անցեալները գրած էինք թէ Սպանիոյ արտաքին նախարարը նպաստաւոր կերպով արտայայտուած է Տրոցկիի բնակութեան համար, Սպանիոյ մէջ։

Կը հաստատուի այն լուրը, թէ Տրոցկի արտօնուած է է Սպանիա հաստատուիլ։ Սպանիոյ արտաքին նախարարը արդէն յայտարարեց թէ Տրոցկիի արտօնութիւն տրուեցաւ, պայմանաւ որ չխառնուի Սպանիոյ քաղաքական կեանքին։

Ֆրանսիայի առեւտուրը

Յունաստանի արտաքին նախարարութեան պաշտօնատան մէջ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ արտաքին նախարար Միխալաքօփուլոսի նախագահութեան տակ, վերջնապէս մշակելու համար յունական գինիներու Ֆրանսա ներածման վերաբերեալ յօդուածը։ Խմբագրուած յօդուածը ղրկուեցաւ Փարիզ, Յունաստանի դեսպանին, ենթարկելու համար ֆրանսական կառավարութեան քննութեան։ Յունաստան մանաւորապար կը պնդէ առեւտրական դաշնագիրը ի հարկին դրժելու իր իրաւունքին վրայ, այն պարագային որ անով նախատեսուած գինիի քանակին ներածման դէմ արգելքներ երեւան գան։

Յոյն խորհրդարանը կը լուծուի՞

ԱԹԷՆՔ, 8 Մայիս.— Ընդդիմադիր թերթերը խստութեամբ կը ժեկնաբանեն Վենիզելոսի անակնկալ յայտարարութիւնը թէ չպիտի վարանի լուծել խորհրդարանը, եթէ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը, մամուլի ազատութեան վերաբերեալ օրինագծին հիմնական կէտերուն դէմ պայքարին։

Թերթերը կը հրատարակեն ընդդիմադիր պետերու յայտարարութիւնները։ Նոյն իսկ Հանրապետականներ կը յայտարարեն թէ մամուլի օրէնքի վիճաբանութեան ընթացքին, անոր կարգ մը տրամադրութիւններուն դէմ պիտի պայքարին կորովի կերպով։

Հանրապետական-Յառաջդիմական կուսակցութեան ղեկավարը Քաֆանտարիս կը յայտարարէ թէ խորհրդարանի լուծման սպառնալիքը ո՛չ ոք պիտի արգիլէ ազատօրէն յայտնելէ իր կարծիքը՝ մամուլի օրէնքին մասին։

Իսկ ժողովրդական կուսակցութեան պետը Ցալտարիս ըսաւ.— Եթէ Պ. Վենիզելոս կ'ուզէ պատրուակ ծառայեցնել մամուլի օրինագիծը՝ լուծելու համար խորհրդարանը, իմ կողմէս, առարկութիւն չունիմ ընելիք։

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շավիլի Երիտ. երկսեռ միութեան կողմէ Մասնակցութեամբ տեղւոյն ազգային կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու։ Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patinի մէջ, 114 Grand'Rue Chaville.

Կը նախագահէ Պ. ՍՈՒՐԷՆ ՆԱԻԱՎԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ, եւ ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Ըռնել 1 թիւ հանր. իջնել Ancienne Mairie de Chaville

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

Յ. Պարոնեանի մասին եղած դասախօսութեան առթիւ տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւններ։ Արձանագրուած են Ս. Վրացեան, Ա. Ջամալեան, Բէն եւ ուրիշներ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԼԻՇԻ, Սէն Թ'Ուէն, Լըվալուա Ազատամարտ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Clichy, Place de la Républiqueի Bureau de Tabacի ներքնասրահը։ Համակիրներ կրնան ներկայ գտնուիլ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը ժամը 3ին 1 Պուլվար Գառնօ, Ալֆորվիլ։ Օրակարգէն վերջ դասախօսութիւն ընկ. Ուզունեանէ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղըկէրակի ժամը 2.30ին 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ, կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի.

ԵՌԱՋՂԱՏԻ եւ ՇԷՋ. Հայր. միութեան Փարիզի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինօի, Անիէռ-Պուրպուայի, Կուռպըվուայի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 131 Fdg. du Temple. Ներկաներու թիւը օրինական պիտի համարուի։ Օրակարգ՝ պատգամ. ժողովի ներկայացուցիչներու ընտրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Գանձայի մասնաճիւղին թէյասեղանը վաղը Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Փոքրիկներու համար ձրիաբար։

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Ժէրոմի, Նօթրտամի, Լա Ռօզի, Սէն Միթրի եւ Մալբոսէի հայրենակիցները, վաղը Կիրակի ժամը 2ին Սէն Ժէրոմի Նոթրդամ մատրան շէնքին մէջ։ Օրակարգ՝ բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ հաւաքական հրաժարական։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ իր գրադարանը փոխադրուած է 41 թիւ Պէրնար տը Պուա, Ալիս ճաշարանի ներքնասրահին մէջ։ Գրադարանը բաց է Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 7 11 եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9-12։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղաւանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ. 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի խաբերել իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Կ'ուզուին ժէնսէ բաց կարող լաւ գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Երուանդ Գոստուրեանի, 11 Rue Sénégal, Paris (20).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10ᵉ)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.886
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1566

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՂԱՂԱԿՆԵՐ — ԵՒ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթը լրացուցինք թշուառութեան, անգործութեան, բնական աղէտի մը եւ օգնութեան աղաղակներու մէջ։

Ծանօթ է Մակեդոնիոյ որբերու պարագան,— 7-800 կարիճ տղաք՝ մատնուած գարհուրելի անելի մը։ Շատերը՝ խաս ուտելու դատապարտուած։ Ուրիշներ՝ թափառական քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, Մակեդոնիոյ խստամբեր լեռներուն մէջ։

Այսօր՝ ուրիշ աղաղակ մը, դարձեալ նոյն շրջանէն։

Սէրէզի շրջանի գիւղերէն 120 հայ ընտանիքներ եւ 60ի չափ որբեր դատապարտուած են անօթութեան, միեւնոյն պատճառներով, անգործութիւն՝ ծխախոտի տագնապին հետեւանքով։ Բոլորն ալ պարտական կամ պահանջատէր։ Ուրիշ խօսքով անյոյս վիճակի մէջ.

«Զարհուրելի է մեր վիճակը։ Ամիսներէ ի վեր անգործ՝ մեր երախաներուն չոր հացի կտոր մը անգամ դժուար կը ճարենք։ Կրնանք առանց չափազանցութեան յայտարարել թէ սովի մատնուած ենք կանանչ խոտ եւ վայրի բոյսեր կը ժողվենք դաշտերէն եւ յաճախ առանց իւղի կը խաշենք զանոնք։ Այս է մեր ու մեր երախաներուն սնունդը ամիսներէ ի վեր եւ երբեմն առանց հացի»։

Եւ այս 120 ընտանիքները, ճարահատ, որոշեր են իջնել Սելանիկ. Հարմանգիւղի գաղթակայանը։ Երիտասարդները՝ քալելով, ծերերն ու երախաները՝ վարձու ինքնաշարժներով։

Սէրէզէն Սելանիկ երկաթուղին չորս ժամ է։ Իսկ Հարմանգիւղը՝ մօտ կէս ժամ Սելանիկէն, ինքնաշարժով։

Դուք հաշուեցէք թէ ի՛նչ կը նշանակէ քալելով իջնել Հարմանգիւղ։

Թշուառութեան մթերանոց մը՝ այս գաղթակայանն ալ։ Բազմաթիւ ընտանիքներ կը բնակին պատերազմէն մնացած զօրանոցներու մէջ (փարանկա)։ Իւրաքանչիւրին մէջ՝ 60—100 հոգի։

Իւրաքանչիւր ընտանիք ունի իր «բնակարանը»,— քուրջէ, թիթեղէ, թուղթէ պատերով սենեակներ, ուր հ՛ պիտի աշխատին, հ՛ պիտի եփեն, հ՛ պիտի ուտեն, ու պառկին։ Մեծ, պզտիկ, աղջիկ ու տղայ — բոլորը մէկ... Գործ ունեցողները — տարին ութ ամիս կը վաստկին օրական 60 70 տրախմի երեք տրախմին մէկ ֆրանք է)։

Առջի օր, Խասքովոյէն (Պուլկարիա) թղթակից մը կը նկարագրէր համատարած թշուառութիւնը, իբրեւ հետեւանք անգործութեան։

Կառավարութիւնը պայման դրած է հարիւրին հինգ համեմատութեամբ միայն ոչ-պուլկարահպատակ բանուոր առնել։ Այդ քաղաքին ոչ-պուլկարահպատակները Հայերն են։ Ուրեմն, եթէ գործ բացուի հարիւր բանուորի համար, Հայերէն հինգ հոգի միայն կրնան օգտուիլ։

Եւ ճարահատ, աւելի քան երկու հարիւր հոգի հանրագրութեամբ դիմած են Թաղ. Խորհուրդին, որպէսզի... Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակին ուշադրութիւնը հրաւիրէ իրենց կացութեան վրայ։

— «ԱՇԽԱՏԻԼ Կ'ՈՒԶԵՆՔ. ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ։ ՀԱՑ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ՃԱՐ ՉԿԱՅ։ ԱՆՕԹԻ ԵՆՔ ԲՈԼՈՐՍ ԱԼ։ ՃԱՐ ՄԸ ԳՏԷՔ ՕՐ ԱՌԱՋ։»

Թղթակիցը կը խօսի միայն իր քաղաքի մասին։ Բայց մենք տեղեկութիւններ ունինք նաեւ Պուլկարիոյ միւս քաղաքներէն։ Նոյնքան ծանրակշիռ բովանդակութեամբ։

Եւ անհաւասիկ Զանգեզուրի աղէտը։

Երկրաշարժը քարուքանդ բրած է Լեռնահայաստանի գիւղերէն 51ը։ Փլատակներուն տակ մնացած են՝ 390 հոգի. վիրաւորուած՝ 7420 հոգի, եւ 5875 գլուխ անասուն ալ՝ ոչնչացած։

Առաջին տեղեկագիրն է այս, եւ հետեւաբար ոչ լրիւ։ Մանաւանդ, ըլլալով հեռագրական լուր։ Գիտենք որ շարժը զուգադիպած է տատրիկ տեղատարափի մը։ Բնակարան չկայ, ծածկոց չկայ, դեղ ու դարման չկայ։ Ուտեստն ալ՝ դժուար կը ճարուի, վաղուց աղքատացած այդ շրջանին մէջ։

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ աղէտը շատ աւելի ծանր համեմատութիւններ ունի, քան ցոյց կուտան վերոյիշեալ թուանշանները, իրենց հեռագրական չորութեամբ։

Ուրեմն, չորս քստմնելի պատկերներ։ Երկուքը՝ միեւնոյն երկրէն (Յունաստան), մէկը՝ նոյնքան անճար գաղութէ մը Պուլկարիա, եւ վերջինը՝ Հայաստանէն։

Աղաղակներ, որ սիրտ կը բզքտեն եւ անզօր կատաղութեամբ կը լեցնեն բոլորիս հոգին։

Բայց, ի՞նչ օգուտ յուզուիլ, զայրանալ կամ հառաչել եւ անտարբեր նստիլ։

Ինչո՞ւ չզայրանալ նաեւ տիրող լռութեան հանդէպ։

Ո՛րքան ալ ծանր ըլլան մեր առօրեայ մտմտուքները, աններելի է ո՛ր եւ է չքմեղանք։ Պիտի հասնինք բոլորին ալ, որքան կրնանք։ Պիտի երկարենք եղբայրական օգնութեան բազուկը, որ հրաշքներ գործած է այս ժողովուրդի պատմութեան մէջ, բոլոր տագնապներու եւ աղէտներու ընթացքին։

Եւ օգնութեան պիտի հասնին, ամէնէն առաջ, հանրային հաստատութիւնները։ Բարեգործականէն, կարմիր Խաչէն, Հայր. Միութիւններէն մինչեւ «Կրթասիրաց»ներն ու «Վերաշինաց»ները։ Մինչեւ Զ. Ո. Մ.ը եւ զանազան Միութիւններ։

Համատարած է թշուառութիւնը։ Օգնութիւնն ալ պիտի ըլլայ համատարած։ Համազգային։

Շ.

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԸ

Հայրենակիցներ,

Մեր Հայրենիքի ընդարձակ մէկ մասը՝ գրեթէ ամբողջ Զանգեզուրի գաւառը ենթարկուած է երկրաշարժի մեծ դժբախտութեան. Գորիս, Սիսիան, Ղափան, Արեւիք, գողթն քար ու քանդ են եղած, 51 գիւղ աւերուած, 390 մարդ սպաննուած, 7420 վիրաւոր, մօտ 10.000 անասուն կոտորուած։ Եւ այս դեռ առաջին, հապճեպով հաւաքուած թիւերն են։ կարելի է երեւակայել, թէ ի՛նչ ահաւոր համեմատութիւններու կը հասնի աղէտին պարզած իրական պատկերը։

Արդէն, ամէն կողմէ կը լսուին օգնութեան աղաղակներ, կը խնդրեն նիւթական օժանդակութիւն, առողջապահական նիւթեր, դեղ, ու վիրաբուժական գործիքներ, հագուստ, ճերմակեղէն, վրան, կարիքը սուր է եւ անյետաձգելի։

Որքան ալ ծանր ըլլայ արտասահմանի հայութեան ներկայ վիճակը, իբրեւ հետեւանք տնտեսական համատարած տագնապի, Հայաստանէն հասնող օգնութեան ճիչերը չեն կրնար մնալ անլսելի. Նոյնիսկ ամենահամեստ բայց ժամանակին հասցուած օգնութիւնը մեծ սփոփանք պիտի ըլլայ երկրի աղիտահար ժողովուրդին համար։

Կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայրենակիցներուն եւ հանրային մարմիններուն արձագանգել Հայաստանէն արձակուած օգնութեան աղաղակներուն։

Օգնեցէ՛ք ինչով եւ ինչպէս որ կարող էք։

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

8 Մայիս 1931

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՇԼՈՒՍԸ ՖՐԱՆՍ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԱՆՇԼՈՒՍԻ ԴԷՄ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեան առթիւ, ֆրանսական խորհրդարանի կարգ մը հոսանքներու ներկայացուցիչները խստօրէն քննադատեցին Ֆրանսայի արտաքին նախարարին՝ Պ. Պրիանի քաղաքականութիւնը եւ մինչեւ իսկ, անհրաժեշտ դատեր էին որ հեռանայ գործէն եւ արտաքին քաղաքականութեան ղեկը յանձնէ ուրիշներուն։ Գտնուեցան ալ որ ըսին թէ Պ. Պրիան կը պատրաստէ վաղուան պատրաստէ։

Պ. Պրիան անգամ մը եւս արժեցուց հռետորի իր մեծ համբաւը։

Վիճաբանութիւններէն յետոյ, քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.—

Խորհրդարանը, հաստատելով իր հաւանութիւնը միջազգային համաձայնութեան մը, եւրոպական ժողովուրդներու լայն եւ անկեղծ գործակցութեան մը, դատապարտելով աւստրօ-գերման մաքսային միութեան ծրագիրը որ դէմ պիտի ըլլար այս քաղաքականութեան եւ դաշնագրերուն, հաւանութիւն կը յայտնէ կառավարութեան յայտարարութիւններուն եւ վստահ անոր վրայ, կ'անցնի օրակարգին»։

∴ Արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի պատասխանը, հակառակ մէկ քանի խօսողներու բուռն քննադատութեանց ու յայտնի թշնամութեան, մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց խորհրդարանին մէջ, ինչ որ Պ. Պրիանի բարեկամները կը մղէ աւելի եւս ուժ տալու անոր Հանրապետութեան Նախագահութեան թեկնածութեան։ Ցարդ Պ. Պրիան որ եւ է յայտարարութիւն չէ ըրած այս մասին, մինչ Ծերակոյտի Նախագահը Պ. Տումէր, արդէն պաշտօնապէս դրած է իր թեկնածութիւնը։ Կարգ մը երեսփոխաններ մտադրած են դիմում կատարել արտաքին նախարարին, որ թոյլ տայ որ գինքը ներկայացնեն թեկնածու Հանրապետութեան Նախագահութեան։

Նախագահական ընտրութիւնը պիտի կատարուի Մայիս 13ին, չորեքշաբթի օր։

Եգիպտոսի ընտրութիւններուն շուրջ

Գահիրէէն տրուած լուրերու համաձայն, քաղաքին մէջ տիրող յուզման հետեւանքով, Նիզակաւորներու ջոկատներ ցերեկ գիշեր կը շրջագային փողոցները. մասնաւոր հսկողութեան տակ առած են քաղաքին կեդրոնը։ Ոստիկանական կարեւոր ուժեր կը սպասեն Թագաւորին պալատին շուրջը եւ կ'արգիլեն անոր մուտքը։

Քաղաքին գլխաւոր այն մասերուն մէջ, ուր ժողովուրդը ամէնէն աւելի գրգռուած է, փողոցներու անցքը խափանուած է երկայնքին դրուած բեռնատար մեծ ինքնաշարժներով եւ կարգ մը փողոցներու անցքը արգիլուած է փշոտ երկաթաթելի ցանցերով։ Ոստիկանութիւնը, որուն կ'օժանդակեն զինուորական ուժեր, գրաւած է քաղաքին ռազմագիտական կէտերը։

Գահիրէէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ, կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով ազգ. համագումարը որ տեղի պիտի ունենար ուրբաթ օր, 29 նախկին նախարարներ որոնց մեծ մասը, ո՛չ Վաֆտի կը պատկանին, ո՛չ ալ Ազատականներու ստորագրեցին բողոքի յայտարարութիւն մը։ Այս յայտարարութեամբ անոնք կը բողոքեն 1923ի Սահմանադրութեան բռնաբարման դէմ, կը յայտնեն թէ յառաջիկայ ընտրութիւնները չեն կրնար արտայայտել ժողովուրդին կարծիքը եւ թէ ներկայ կառավարութեան կողմէ ստորագրուած ո եւ է դաշնագիր չի կրնար որ եւ է պարտագրութեան տակ դնել ազգը։

Այս յայտարարութիւնը, որ ամբողջ Եգիպտոսի մէջ շրջաբերութեան դրուած է եւ կը լեցուի բազմաթիւ ստորագրութիւններով, հաղորդուեցաւ նաեւ օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն, եւ կը մտածուի ներկայացնել նաեւ Ֆուատ Թագաւորին։

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշա, կը յամառի իր ընթացքին մէջ եւ իր կողմէ յայտարարութեամբ մը, կը հերքէ իր հակառակորդներուն տեսակէտը եւ կը յայտնէ թէ եթէ ընտրութիւնները իրեն համար նպաստաւոր չըլլան, անմիջապէս պիտի հրաժարի։

Իզմիրի պահակազօրը ըմբոստացած

Փարիզ հրատարակուող Թուրք ընդդիմադիրներու թերթը «Լա Ռէփիւպլիք Անշէնէ» կը գրէ. Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ բացարիկ ծանրութեամբ ըմբոստական շարժում մը երեւան եկած է ընդդէմ կառավարութեան, Իզմիրի պահակազօրքին մէջ։

Շարժումը տարածուած է նաեւ ուրիշ պահակազօրքերու մէջ։

Պատճառը ցոյց կը տրուի վերջին ընտրական զաւեշտին առթած յուսախաբութիւնը։

Փանկալոսեան ցոյց՝ Աթէնքի մէջ

Լոնտոնէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, երեք սպաներ որոնց մէջ էր զօրավար Փանկալոսի թիկնապահ հազարապետ Քացարոս՝ ձերբակալուեցան Աթէնքի մէջ, մէկ քանի ձեռք ատրճանակ պարպելէ վերջ։

Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը լուր ունէր որ փանկալոսեան շարժում մը կը պատրաստուի եւ թէ ամէն զգուշական միջոց ձեռք առած է, արգիլելու համար խռովութիւնները։

Աթէնքէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հաւաստէ թէ ատրճանակի հարուածներէն յետոյ, Օմոնիա հրապարակին վրայ պիտի սաւառնէր փանկալոսեան օդանաւ մը, որ ըմբոստութեան հրաւիրող թռուցիկներ վար պիտի թափէր, կոչ ուղղելով ժողովուրդին որ ուժ տայ ըմբոստական շարժման։ Այս շարժման առաջին նպատակը պիտի ըլլար գրաւել կեդրոնական նամակատունը եւ ուրիշ հանրային պաշտօնական հաստատութիւններ։

Կառավարութիւնը լուր ունէր այս դաւադրութեան մասին եւ հրահանգ տուած էր իր օդանաւերուն որ պատրաստ գտնուին սաւառնելու, հետապնդելու համար ըմբոստներու օդանաւը, որ արդէն երեւան չելաւ։

Կ'ըսուի թէ զօր. Փանկալոս եւս ձերբակալուած է։

Յոյն խորհրդարանի լուծումը

Ժողովրդական կուսակցութեան պետ Պ. Ցալտարիս յայտարարած էր թէ կառավարութիւնը տնտեսական նեղ գրութեան մատնուած ըլլալով ստիպուած պիտի ըլլայ ժամանակէն առաջ խորհրդարանը լուծելու եւ նոր ընտրութիւններ ու ձեռնարկելու։

Ասոր ի պատասխան Պ. Վէնիզէլոս կը յայտարարէ.— Կարուկ կերպով կը հերքեմ ինծի վերագրուած խօսքերը։ Ժողովուրդը 4 տարուան համար ինծի վստահեցաւ երկրին ճակատագիրը։ Երբեք չեմ խորհիր խորհրդարանը լուծելու մասին, որովհետեւ պատճառներ չկան ենթադրելու թէ ժողովուրդը կառավարութեան վրայէն վերցուցած ըլլայ վստահութիւնը։ Ընդդիմադիրները թող պատրաստուին յաջորդելու համար կառավարութեան, որուն պաշտօնը կը վերջանայ 17 ամիսէն։ Անկէ առաջ, ոչ պէտք կայ, ոչ ալ անհրաժեշտութիւն խորհրդարանը լուծելու եւ ընտրութիւններ յայտարարելու։

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները

Անգլիական հաւաստի շրջանակներ կը յայտնեն թէ Ռուսիոյ վրայ անգլ. պահանջները քննող անգլեւռուս խառն յանձնախումբի աշխատանքները անելի մատնուած ըլլալու մասին տարածուած լուրերը, չեն համապատասխաներ իրականութեան։ Մասնախումբի մը մէջ միայն, վէճ ծագած ըլլալով, անգլ. պատուիրակները պէտք տեսած են դիմելու խառն յանձնախումբին։

«Մորնինկ Փոսթ» կը հաղորդէ նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Շաբթու սկիզբը, խորհրդարանի սրահին մէջ գաղտնի հաւաքոյթ մը ունեցան 100է աւելի պահպանողական երեսփոխաններ եւ նախապէս Անգլիոյ խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան պատկանող պաշտօնեաներ, որոնք մերժեր էին ենթարկուիլ Ռուսիա վերադառնալու համար իրենց կառավարութեան տուած հրամանին։

Այս հաւաքոյթին մէջ, վիճաբանութիւն կատարուած է հնգամեայ ծրագրին, Ռուսիոյ արտաքին պարտքերուն, Ռուսիոյ մէջ համագործակցականներու վիճակին եւ բանտերուն մէջ, աշխատանքի եղանակին մասին։

Անգործութեան վիճակագրութիւնը

Մայիս 2ին, անգործներու պաշտօնական թիւը ցոյց կը տրուի 48,753 (10,17ը կիներ)։ Մէկ շաբաթ առաջ, այդ թիւը կը ներկայացնէր 49,958։ Այս շաբթուան համար ուրեմն 1205ի նուազում մը։

Ինչպէս որ, գործազուրկներու թիւը իր առաւելագոյնը գտած ըլլալով ապրիլ 23ին (51,814) կարելի է յուսալ որ գործի թուլութեան նահանջն սկսած է։

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՄԷԿ ՆԱԽՈՐԴԸ

Բրիտանական համայնագիտարանի «Եգիպտոս» վերնագրին տակ կը կարդանք.

— Եգիպտոսի Ֆաթիմեան ամիրա Մոստանշիր Մաադի ժամանակ (1035 — 1094 յ.Ք.) Բաղդադի Աբբասեան խալիֆաւի կողմէն Թուրք զօրավար Նաշիր Բին Համդան կը յարձակի Կահիրէի վրայ, կը կողոպտէ պալատը եւ կ'այրէ համբաւաւոր մատենադարանը։

Մոստանշիր խալիֆա գաղտնաբար կը հրաւիրէ եւ Նաշիր կը հրամայէ ուրբաթի աղօթքի ժամանակ յիշել Աբբասեան խալիֆայի անունն իբր բարձրագոյն վեհապետ։ Բիչ յետոյ ուրիշ մրցակից Թուրք զօրավար մը կը սպաննէ Նաշիրը եւ Մոստանշիրի կողմէ կը նշանակուի վեզիր։ Այդ խառնակութեանց միջոցին, Մոստանշիր իրեն օգնութեան կը կանչէ Բադր ալ Ջամալի (Badr al Jamali) անունով Հայը, որ մեծ ընդունակութիւն ցոյց տուած էր Սուրիոյ մէջ գրաւած իր զանազան պաշտօններուն մէջ։ Բադր 1074ին Կահիրէ կը հասնի իր հայ պահակագունդով, կը կոտորէ կառավարութեան գլուխը գտնուած կուսակցութեան պետերը եւ Ամիր ալ Ջուեուշ (բանակներու իշխան) տիտղոսով մեծարուելով կը ստանձնէ պետական գործերու վարչութիւնը։ Այդ քանի մը տարուան խլրտումներու ժամանակ, երկիրը քարուքանդ եղած էր անկարգութեանց, սովի եւ համաճարակներու պատճառաւ եւ շատ մը վայրերու մէջ ալ հաստատուած էին զանազան անկախ վարչութիւններ։ Բադր կը յաջողի կարճ ժամանակի մէջ վերագրաւել ամբողջ երկիրը եւ այնուհետեւ կը նուիրուի վերաշինութեան. բոլորովին կը նորոգէ Կահիրէի պարիսպներընոր եւ հաստատուն աշտարակներով և ուժ կուտայ երկրագործութեան։ Իր մահէն վերջ խալիֆան անոր յաջորդ կը նշանակէ որդին, Ալ Աֆզալ Շահնշահ։

Շահնշահ վէզիրն ալ մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ երկրին մէջ եւ խալիֆային մահէն վերջ անոր երկու որդիներէն Անժալը կը նշանակէ յաջորդ, ընդդէմ Նիզարի, որ պաշտպանեալն էր հակառակորդ չիա-հաշիշեան (assassins) կուսակցութեան։

.·.

Համայնագիտարանն իր տեղեկութիւնները քաղած է անշուշտ արաբ մատենագիրներէ եւ որեւէ Թիւրիմացութեան հարց չէ կրնար գոյութիւն ունենալ, քանի որ Թէ Բադրի համար գրուած է հայ եւ Թէ մանաւանդ պահակախումբին համար, որ բաղկացած էր բացառապէս հայերէ։

Ձեռքիս տակ ունեցած հայ մատենագիրներու մէջ չգտայ որեւէ յիշատակութիւն այս մասին եւ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան ալ յայտնեց Թէ Զամչեանի պատմութեան մէջ ալ հանդիպած չէ այդպիսի նախարարի մը գոյութեան, որ իրեն համար ալ նորութիւն մըն է։

Արդեօ՞ք պարզ բախտախնդիր մըն էր որ հաւատքն եւ անունը փոխելով մտած էր մեւլիման խալիֆայի ծառայութեան մէջ, Թէ Ռուբինեանց ժամանակի բազմաթիւ հայ իշխաններէն մէկն էր, որ Սուրիոյ մէջ կը դործէր Եգիպտոսի խալիֆայի հովանիին տակ, քանի որ ունէր նաեւ անձնական զունդ։

Ցամենայն դէպս, ըստ Ուռհայեցի պատմիչի, 1030 Թուականներէն սկսեալ Եգիպտոսի մէջ կար մօտ երեսուն հազարնոց զօրաւոր եւ բարգաւաճ հայ գաղութ մը։ Գրիգոր Վկայասէր Կաթողիկոս Կոստանդնուպոլսէն Երուսաղէմ ուխտի գացած ժամանակ, ալեքսանդրեան քանուելով Աղեքսանդրիա կը հանդիպի եւ կը շրջի «ընդ ամենայն անապատն Եգիպտացւոց» եւ կ'երթայ «բնակիլ ի լերինս, ընդ միանձնունս ճգնաւորացն Բրիտոսի (Ուռհ. 230)։ Վկայասէր կաթողիկոս ժամարանքներով կ'ընդունուի Մոստանշիր խալիֆայէն եւ չուզելով հայ գաղութն անհովիւ թողուլ, կը ձեռնադրէ «զեղբօրորդի իւր Գրիգորիս՝ Եպիսկոպոս» (Վարդան Պատմիչ 102)։

Այս Գրիգորիս եպիսկոպոսը Մովքի իշխանին որդին էր եւ կը յիշուի նաեւ Ներսէս Շնորհալիէ։ Եգիպտոսի աթոռը կը կոչուէր Պատրիարքարան, Թէեւ ենթարկուած էր Կիլիկիոյ Մայր Աթոռին։ Այս սովորութիւնը մինչեւ այժմ ալ պահուած է, եգիպտական կառավարութիւնը Պատրիարքարան անունը կուտայ Հայոց Առաջնորդարանին (Օրմանեան, Ազգապատում)։

Գրիգորիս եպիսկոպոսի համար Կիրակոս պատմիչ կը գրէ Թէ «անդ (յԵգիպտոս) կացեալ վախճանեցաւ»։

Բադրէն մօտ մէկ դար յետոյ, ուրիշ օտար զօրավար մը՝ Դամասկոսի փոխարքայ Նուրէդդինի կողմէ կուգայ Եգիպտոս եւ կը գրաւէ խալիֆայական գահը, հիմը գնելով Այուբեան նոր հարստութեան։ Այդ օտարականն ալ քիւրտ Սալադինն էր, որ Սուլթան Սալադին անունով հանրածանօթ է պատմութեան մէջ եւ յաճախակի բախումներ ունեցած է ինչպէս եւրոպացի Խաչակիրներուն, նոյնպէս եւ Պաղեստինի ու Սուրիոյ Լատին եւ Հայ իշխաններուն հետ։

Սիրով պիտի ընդունէի Բադրի մասին որեւէ լուսաբանութիւն հայ բանասէրներու կողմէ։

Մ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐ

ԲԱԲԳԷՆԻՆ

Անուրջնե՛ր, կապոյտ երազներ պատանեկան վառ ու խլրտուն հոգիների, որ նմանում էք ճերմակ ծաղիկների Թերթիկներին, ամփոփուած կանանչ ցօղուններին ծայրերից կախուած ծաղկեբաժակների մէջ։ Ո՞վ գիտէ, գարնան չարաճճի քամին պոկելով ու փրցնելով ո՞ւր պիտի տանի ձեզ։

Ճերմա՛կ Թերթիկներ, հազարբուրեան ծաղիկներ...

Անրջածին սանդուխներ, որ կաք, որ չկաք։

.·.

Ու կրկին յիշում եմ ես օրերը, որոնք անհետ Թռա՜ն, վշտացած աղաւնիների նման, յուսահատ ու մոլար։

Ո՜, բոլոր փԹԹող զորաւնները ընդունակ են արԹնացնելու իմ մէջ նրանց բոլոր յիշատակները։

Ու ամենից շատ ես յիշում եմ գարնան իրիկունների այն մտերիմ ու զուարթ հաւաքոյթները, բոլորաձակ սենեակի կանաչ վարագոյրներից ներս։

Ու ինչպէս չյիշեմ մեր հոգիներից ծնւած, մեր հոգիները օրօրող այդ մեղմիկ երեկոները։

Պելին ինքնաւոր իր ԹԹղոցով սիրելի էր մեզ համար, երբ գնում էինք ու մտերմի։ Նա մեր գաղտնիքները երբեք չէր լրտեսում, և մենք մեր խօսակցութեան մէջ ազատ էինք, կաշկանդող պէտ չպակասող

Պատանեկան մեր հոգիներում ճերմակ ծաղիկների բողբոջները ծեղքել էին եւ հաճելի ջերմութիւն ու հաշիշ էին սրսկել մեր երակների մէջ եւ իրարու ծանօթնալու, հանդիպելու, խօսելու և պատմելու ցանկութիւնները, ափիոն քաշողի կրակի պէս, անհրաժեշտութիւն էր մեզ համար։

.·.

Այն իրիկուն, օ՜, մայիսեան այն իրիկունը երբեք չպիտի մոռանամ...

Ընկերնե՛ր, իմ սիրելի ընկերներս, ահա անցեալի իմ Նախկին աչքերով տեսնում եմ ձեզ, բոլորդ իմ շուրջ, ու ես էլ ձեր մէջ. մենք բոլորս ծաղուկներ տասնեւհինգ, տասնեւվեց տարու, երախանե՜ր, ճերմակ ու անմեղ հոգիներով, որ յոգում ենք ու խլրտում, ժպտում ենք ու Թախծում կապոյտ երազների անեզրութեան մէջ...

— Լօ՛ր Արծի՛կ, ո՞ւր կ'ուզէիր լինել այս վայրկեանիս.— Հարցրեց Վահանը, պատուհանի առաջ կանգնած, դուրսը դիտելով, ուր երեկոյեան մԹնշաղը սկսել էր իր կապտորակ շղարշը փռել որմերի, եւ տանիքների, ծառերի ու ծաղիկների վրայ։

— Ա՜, ինչպէս սեւծ, ես կ'ուզէի այս րոպէին լինել անտառի մէջ. մեն-մենակ, առանց խօսակցի, դիտել, սքանչանալ իրիկնաժամի այս գեղեցկութիւնով լսել ծառերի միալար խշշոցը։ Թռչունների վերջին կանչը ու հեռաւոր առուակի խոխոջիւնը։ Ցեռոյ դիտէի ծառի ճիւղերի միջացից փայլփլող աստղերը ու երկնքի կապոյտի մէջ՝ լողացող լրիւ լուսինը։ Զգացի, որ բնութեան այս խորհրդաւոր պատկերի մէջ ես մինակ եմ, մեն-մենակ, մի ուշացած ճամբորդ, անտուն ու անտէր։ Եւ ես լուռնկայի շողերով քայլէի ու քայլէի, մինչեւ առուակի եզերքը։ Այնտեղ տեսնէի մի պչուիկ աղջիկ ալոյինքն ինձնից քիչ պզտիկ։ Նա էլ մինակ լինէր, նա էլ ինձի պէս մոլորուած ու անտէր. ես մօտենայի նրան ու հարցնէի ան ուրախութիւնից սկսէր լաց լինել, իսկ ես էլ իմ Թաշկինակով նրա արցունքները սրբէի եւ մխիթարէի։

Եւ երբ յոգնէր ու քնել ուզէր, իմ վերարկուն իր վրայ փռէի, ու ես էլ քովը նստած մինչեւ արշալոյս հսկէի, որ գայլ ու աղուէս մօտ չգան իրեն։

Ու չինկեց, չինկեց Արծիկը։ Վերջին խօսքերի ժամանակ սկսեց կակազել, շնչառութիւնը սկսեց դանդաղել եւ մեզ Թուաց որ պիտի լայ։

Բայց Արծիկը լաց չեղաւ։ Միայն երկար փնտռտուքից յետոյ գրպանից Թաշկինակը դուրս եւ քիԹը սրբեց ու դառնալով հարցրեց.

— Իսկ դո՛ւ Վահան, դու ո՞ւր կ'ուզէիր լինել։

Վահանը կարծես Արծիկի աւարտելուն էր սպասում եւ այդ հարցումին։

— Ես էլ կ'ուզէի այս վայրկեանին անտառի մէջ լինել, բայց ոչ Թէ մենակ, այլ ձեր բոլորի հետ միասին։ Դուք իմ զինուորները լինէիք, ես էլ ձեր պետը։ Մենք որսից վերադարձած լինէինք. ես յոգնած ծառի տակ պառկէի, դուք խարոյկ վառէիք եւ իրիկուայ կերակուրի պատրաստութիւնը տեսնէիք։ Ցետոյ երգերով ու կատակներով ընԹրիքի նստէինք, ու յանկարծ հեռուից օգնութիւն խնդրող ձայներ հասնէին մեզ։ Ես իսկոյն ելնէի ձիուս վրայ ցատկէի, Դաւիթն ու Գագիկն էլ հետեւէին ինձ։ Հասնէինք մինչեւ անտառի խորքը եւ իմանայինք, որ ծերունի հայրը իր պզտիկ աղջկայ հետ անտառից անցնելիս աւազակները ճամբան կտրել են եւ ուզում են կողոպտել ու փախցնել աղջիկը։

Վախից աղջիկը ուշաԹափ ընկել է խոտերի մէջ, հայրը գլխաբաց յուսահատօրէն մաքառում է աւազակների դէմ, որոնք ե՛ւ երիտասարդ են եւ լաւ զինուած։

Մենք երեքս միասին յարձակէինք աւազակների վրայ ու փախցնէինք բոլորին։ Ծերունին ուրախութիւնից վազէր, գրկէր ինձ ու համբուրէր ճակատս։ Ցետոյ ես վազէի դէպի ուշաԹափուած աղջիկը, արԹնացնէի նրան... Ու յանկարծ... ու յանկարծ ես ճանաչէի նրան, նա էլ ինձ։ Աղջիկը լինէր մեր դասընկերուհի Սրփիկը, ու ես Թող ասէի՝ «Սրփի՛կ...» Նա էլ պատասխանէր՝ «սիրելի՛ Վահան»։

— Օխ, օ՛խ, օ՛խ, ձայնեցինք ամէն կողմից.— Վահանի գրպանը ծակւեց, գողցած խնձորը վայր Թափեց։

— Բայց կարծեմ խնձորը տէր չունի,— ամօԹխած ասաց Վահանը։

— Չէ՛, չէ՛, չունի, տէր չունի, քանի է կարմրիկ խնձորը.— բարձր ծիծաղով բացականչեցինք ամէն կողմից։

— Դէ որ այդպէս է, դուք ասացէք, ո՞ւր կ'ուզէիք լինել այս վայրկեանիս։

Ու ամէնքս հերԹով մեր ցանկութիւնները յայտնեցինք, որոնք կապոյտ երազների պէս բառնւեցին իրար, խառնւան, Թանձրացան ու լուսամփոփի պէս գրկեցին մեր պատանեկան ճերմակ ու անմեղունակ հոգիները։ Եւ իրիկւայ մուԹի Թեւով տռայտանքի ու Թախիծի քնքոյշ ամպն իջաւ ու մեր ամբողջ էուԹիւնն իր մէջ առաւ...

— Ես կ'ուզէի... լսեց յանկարծ ակնարկի մուԹ անկիւնից, ու շարունակութիւնը եղաւ խուլ հեկեկանք... Գարոյրն էր, այն մշտական տրտում տղան, որ չկարողացաւ շարունակել։

Ծոց մէջ ծառայող գլուխը ևկած աղջիկը ներս մտաւ եւ իր հասուլիկ ձեռների մէջ դունող խաշոր լամպը սեղանի վրայ դրեց։

Կապոյտ ամպը մեր ստուերների հետ ձգւեց, երկարեց ու բաց պատուհանից սահեց դուրս։

Մայիսեան իրիկուն էր. դուրսը սոխակները երգում էին, Թփերն ու ծաղիկները օրօրւում, իսկ կեռասենին հեշտանքի մէջ քրտնում էր ու դառանցում...

.·.

Անցել են հինգ մայիսի այն սիրուն իրիկունները, եւ կապոյտ երազները, չուող Թռչունների երամի նման, անհետ Թռել են եւ աներեւուԹացել իմ երիտասարդական լայ-պուարԹ երկնակամարից։

Անզօր են աչքերս փնտռելու եւ հասնելու նրանց հետքը... Օ՛, իմ Նախկին պայծառ աղջիկները,որ գիշերւայ մԹութեան մէջ կարող էին Զշշիկի Թռիչքը նշմարել, հիմա այնպէս մԹագնել ու պղտորւել են...

Ու կրկին մայիսեան իրիկուն է։ Նստած եմ շքեղ լոյսերով ողողւած այս սրճարանի առաջ։ Շուրջս ամէն ինչ սիրուն է։ Երաժշտութիւնը քաղցրալուր առուակի պէս հոսում է ու հոսում...

Մոխրագոյն ու պաղ որզը սրտիս տակ իր պոչը շարժեց...

Անհուն տրտմութեան մէջ ծխախոտիս ծուխին ապաւինած, սկսեցի մոտմեքի նկրկոյ՝ ամփրջանիկ օղերիս վրայ։

Վայելչակազմ ու գեղեցիկ աղջիկը, փրփրուն գարեջուրի խոշոր գաւաԹը առաջս դրեց. մի վայրկեան մեր հայեացքները իրարու հանդիպեցին եւ իր ծաւի աչքերը կարծես հոգուս տրտմութիւնը կարդալով, հարցրին ինձնից.

— Ո՞ւ կ'ուզէիր լինել մայիսի այս իրիկունը։

Ու մեծ բանաստեղծի խօսքերը ծխախոտիս ծուխին խառնւած սկսեցին համբուրել շրԹներս.

— «Ո՜խ, Թէ նորից գտնեմ ծամբաս, դէպի էնտեղ, դէպի տուն...

ՍՐԲՈՒՄ. ԳԱԲՐԻԷԼ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ, 6 Մայիս.— Սիրելի հայրենակիցներ, օրը օրին ինչպէս կը կարդաք «Յառաջ»ի մէջ, Մակեդոնիոյ (Ցունաստան) որբերը հասած են ծայր աստիճան Թշուառութեան, և սկսած են նոյն իսկ խոտ ուտել։ Ոճիր պիտի ըլլար մեզ համար անտարբեր մնալ մեր երիտասարդ սերունդին հանդէպ։

Զ. Ռ. Միութեան ծամնաճիւղը ձեռնարկած է ժողովրդային հանգանակութեան մը։

Յանձնախումբս կուգայ խնդրել Լիոնի հայրենակցական Միութիւններէն եւ քաղաքական կազմակերպութիւններէն, մէկ-մէկ ներկայացուցիչ ղրկել խորհրդակցական ժողով մը ունենալու համար։

Կը կարծենք Թէ անլսելի չպիտի մնայ մեր այս խնդրանքը, զոր յանձն առած ենք իբրեւ որբերու կազմակերպութիւն։ Բայց եԹէ անոնք մեր ընկերներն են, պէտք չէ մոռնալ, որ անոնք ամէնէն առաջ զաւակներն են Եղբիւեան Եղեռնին զոհուած հայ ժողովուրդին։

Յանձնախումբս մօտ օրէն առանձին հրաւիրագիրներ պիտի ուղարկէ բոլոր կազմակերպութեանց, նշանակելով ժողովի վայրն ու Թուականը։

Շարժինք, հայրենակիցներ։ Զլլանանք մեր եղբայրական օգնութիւնը։

(Կնիք՝ Լիոնի Զ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին)։

ԹՈՒԻ ՀՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԳԻՆԵՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿԵՐ ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻՆ

Ո՛վ սաղմնարանը բանին,
Ահա՛ կ'օրհնեմ արարիչդ քո անծանօԹ.
Թո՛ղ աղօԹքս եղեամի պէս գարնանային՝
Այգիներուդ ի վերայ՝ խաղաղօրէն իջեւանէ...
Այգիներուդ բերրիուԹի՛ւն Թող ըլլայ...

Ի զո՛ւր չէ, որ զքեզ «կենաց ջուր» կանչեցին.
Դուն ցուպին պէս Մովսէսին, երբոր դպիս շրԹունքիս՝
Ցորդաճոսան ե՛րգ կը բղխի իմ ճոգիիս ժայռերէն,
Ու կը խմեմ ես զանոնք, ու կը յոգնամ երգի՛ն մէջ...
ԵղԹայակապ բառերուս դո՛ւն ոսկեղէն բանալի,
Երգերս ահա կը Թախծեն երամներուն պէս կռունկին,
Եւ ի՜նչ «խապրիկ», եւ ի՜նչ «խապրի՛կ»,
Ես ընդերքէն պատարագներ կը լսեմ...

Փայտուղիները զոյոր՝ ոտքերուս տակ կը սահին,
Դուն դանդաչուն քայլերուս յաղթանակութիւնն անվարան,
Ես Սամսոն մը կը դառնամ, երբ քեզի հետ ձեռք ձեռքի՝
Ծիշատակիս աննուաստարդ տաճարները որ քանդեմ...
Կ'ուզե՛ս, քանդենք մեհեաններն այդ մեղապարտ,
Ինչի՞ համար կանգուն մնան տաճարներն անցեալին,
Երբոր ներկան աստուածներուն կուլայ տագնապը դառնին...

Ժամանակին մէջ հեԹանոս, ծաղիկ մը կար մոռացուԹեան,
Արդեօ՞ք, կ'ըսեմ, դուն քոյրն ես այդ ծաղիկին յիշատակ.

Երբոր լուաս քերանս իմ պատգամներուդ պապակեալ,
Կը շողշողայ մտածումս ալ՝ զերԹ արշալոյս մ'անմռայլ,
Եւ ի՛նչ երօեր, տատրակներու պէս Թեւաբախ՝
Կը ցատկռտեն վանդակներուն մէջ իմ սրտիս բունաւոր...
Եւ ի՜նչ երգեր, Աֆրոտիդէն ե՛տ կը դառնան խելայեղ՝
Կ'ըլլան դիւցազն՝ ազատուԹեան յաղԹակուռ,
Եւ գուպարներ ռազմամուտ, պատնէշներուն տակ վրէժին՝
Կը տողանցեն սուրերով եւ շեփորով ե՛ւ Թմբուկով...

Օ՛, փրփուրդ, մարգարիտներ Թանկարժէք,
Կը պարուրեն պարանոցն իմ բիւրեղածոյլ բաժակիս,
Կ'ուզեմ, ո՛վ գինի, այս բաժակն ըլլամ, որ պղպջակդ բարի՝
ԷուԹիւնս ալ պարուրէ իր պարերով ճոլանի...

Կը մտածեմ. եԹէ չըլլար արարչագործ լոյս գինին,
Կրնա՞ր միԹէ ցեղը Բանով կեանքի կանչել այս տիեզերքը ծամօ՞ն,
ՄիԹէ կրնա՞ր Նազովրեցի Հիւսնի որդին,
Հրաշքներն իր ճրաշել, կամ Թեւերը խաչին փռել...

Հաւատացէ՛ք. Սկիզբէն էր յո՛յս գինին,
Միշտ սաղմնարանը բանին...,

Մարսէյլ

ՈՒԽՏԱԻՈՐ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Չեմ ուզեր մեկնաբանել բոլոր այս մուԹ կէտերը։ Աւելի յատկանշական է կեանքը, զոր Աբովեան կը սկսի Կովկասի մէջ Դորպատէն վերադարձին։ Այդ շրջանին է, որ մեզի կը ներկայացնէ Թանձրացեալ արտայայտութիւնները իր հիւանդ հոգիին։ Այլեւս ողբերգութիւնը կը խաղայ իր ճամբուն վրայ եւ կը քալէ իր վախճանին, դէպի «խաւար բալէն»։

Անհուն մեծամոլութիւն մը (idées de grandeur),—ահա առաջին նշանը, որ կը յայտնուի հոգիս Թիֆլիզ ոտք դրած։ Այդ մեծամոլութիւնը իրեն երազել կուտար գրկաբաց ընդունելութիւն մը, — հայ մտաւորականները, վաճառականները, կաթողիկոսը առջեւը պիտի վազէին։ Ցաջողած էր ստանալ յանձնարարականներ ծերակուտականներէ եւ նախարարներէ։ Էջմիածին մտած օրն իսկ կը պահանջէ հիմնել մեծ դպրոց մը, ուսուցիչ պատրաստելու համար։ Փոյժամ կը գնէ տեսուչի պաշտօնը յանձնել իրեն։ Կաթողիկոսը, Յովհաննէս Կարբեցի, կը մերժէ կտրուկ.

— Հրամմեցէ՛ք դաս ի վերայ իմ, վասրանդնելով ի հաւատոյ, զու լաւ խմարել կարես զվիտաանմեղաց, այլ կրԹել զնոտա չէ քո գործ։

Ուանք այս մերժումին պատճառ կը համարին Աբովեանի տեսակէտները կրօնքի մասին։ Օսկայն պէտք է գիտնալ, դարձեալ, Թէ Աբովեան, հակառակ իր անհաւատարականութեան, հակառակ կրօնական եւ աշխարհական համբաներուն միջեւ իր տարուբեր գիրքին, առաւելապէս կը մնար միստիք մը, եւ երբեք չկրցաւ ազատիլ կրօնքին հմայքէն։ Թէ իր անյաջողութիւններուն պատճառը եկեղեցականներն էին, խօսք մըն էր, որուն չհաւատաց ինք,բայց հաւատացին վերջէն իր կենսագրութեան հեղինակները։

Այսօր այլեւս սովորութիւն դարձած է ըսել Թէ Էջմիածին շատ կը հալածէր Աբովեանը. պարագայ մը որ քննութեան կը կարօտի։ Ճիշդ է Թէ սիրուած չէր Աբովեան, բայց Թէ կը հալածուէր, սուտ է։ Չէ՞ որ քանի մը անգամ գիմում՝ կատարեց կրօնաւոր դառնալու համար Ցիմար Սուրխաթեանը կը կարծէ Թէ Աբովեան կ'ուզէր կրօնաւոր դառնալ, որպէսզի կարելիութիւնն ունենար շարունակելու իր գործը։ Ընդհակառակն Արտ. Կարինեան դիտել կուտայ Թէ Աբովեան հոգեւորականութիւնը միշտ կը համարէր հոգին աւելի օգտակար պաշտօնը, եւ իր կրօնքին սիրոյն էր որ գերմանուհիի մը հետ ամուսնացաւ լուսաւորչական ծէսով։ Ջարմանալին հոն է, որ Սուրխաթեան ինքն ալ կը չտատէ Աբովեանի կարծիքը, որուն համաձայն ազգային լուսաւորութիւն բերողը պէտք է լինեն հոգեւոր հայրերը, որպէսզի գիւղացու տգանքը չէ մտնէ, էշ չմնձնանան։ Ցիշեց դարձեալ Աբովեանի վերջին գիմումը, Ներսէս Ներսէսէ կաթողիկոսին գրած Թուղթերուն մէջ կը Թախանձէ, կը պաղատի որ Թոյլ տրուի իրեն ծառայել Քրիստոսի խաչին, կ'աղաչէ կ'աղերսէ «վերադարձնել զիս իր նախկին վիճակին»։ Ցօժարէ է լքելու իր կինը, իր զաւակները, սեւ աքսորին փոխարէն։

Ուրեմն, կրօնական խնդիր տեսակէտներու համար չէր որ Աբովեան չէր սիրուած, այլ պէս Եփրեմ կաթողիկոսը ինչու՞ չպիտի Թողուր, որ Աբովեան օտար երկիր մեկնի «կորսուած» մըն էր հայ ցեղին համար, անիմաստ էր իր արգելքը։ Եւ վերջապէս, «Եղուցեալ ծառայութեանս Թուղթին վրայ՝ կը կարդանք, Աբովեան «տիտղոսարանի սովետնիկ» հաւար Ցարութիւնեան

…ն հոգեւոր կոչում ունի»։ …երրոս եւս իր նօթերուն մէջ …գիրը» կ'անուանէ Աբովեանը։ Այսպէս, կը պնդեմ, կրօնա… …ն հակառակութիւն մը չէր …ամեասը, եթէ Աբովեան կրեց …րավուրդին եւ էջմիածնի ան…երբերութիւնը, զոր ինք հա…կութիւն եւ թշնամութիւն …վարեց։ Վասնզի նոյն վերա…րումը գտաւ նաեւ Ռուսերէնի …պէս որ, եթէ Ցավհաննէս …րբեցի կաթողիկոսին ազա…ուած մերժման խօսքին մէջ …տրութիւն մը չէք գտներ, …ական յատկանշական պիտի …ին ձեզի ռուս պետական …նականներէն Աբովեանի ստա… մերժման պատասխանները։ Երբ Լէօ, Երեւանի Թեմա… Դպրոցին պատմութիւնը …ելու ատեն, զանազան պըր…ումներ կը կատարէր, գտաւ …ակ մը, զոր գրած էր Խ. Ա…եան։ Այն ատեն Ա–ղօ եւս իր …ութին սկսաւ պրպտումներ …արել եւ գտաւ բազմաթիւ …անկներ։ 1927ին «Դարձ» ամս…ին մէջ երկար ուսումնա…ութիւն մը գրելով, Ա–ղօ …բանից այդ նամակները …կալութեամբ. միշտ ի …ստ Աբովեանի։ Ս. Շահազիզ… …երը իր տրամադրութեան …ն կը գտնէ նաեւ քանի մը …իշ անտիպ նամակներ, ո…ց ընդհանուր թիւը այսօր …ը հասնի 75ի։ Այդ նամակնե…ու ընթերցումէն յետոյ, Ս. …ազիզ կը գրէ.

—«Թղթերից երեւում է, որ …վեանը եկել է Երեւան յու…ալից, հոգեկան անդորրու… կորցրած վիճակի մէջ եւ …իր հնգամեայ պաշտօնա…ութեան ընթացքում զոր… է հոգեկան հաւասարակշռու…նը կորցրած մարդու պէս, … հետեւանքով եւ չի երեւում …ս գործունէութեան մէջ այն …ռանդ, որով ծրագրով եւ ան…եւ եղանակով գործող անձն, …ն պէտք է լինէր …պետական լուրջ պաշտօն…եայ։

Վասերաթուղթերը մէջ Անդրկով…ասեան դպրոցներու վերատե…ւչը իր գրէ 1842ին թէ Աբով…ն չաններ, լաւ ուսուցիչ է, …անբաւարար յատկութիւն… …իր տեսուչ։ Ի՞նչ կը …նակէ այս խօսքը։ Ի՞նչ հա…ութիւն զարձեալ, երբ ա…նց նկատի առնելու Աբովեա…ի տնտեսական անյարմարու…իւնները, զայն կը փոխադրեն …իւան նոյն պաշտօնով եւ …ն որ յատկանշական է՝ քիչ …ինկով։ Եւ յետոյ ի՞նչ …ն ակնարկուած անյարմարու…իւնները։ Նամակի մը մէջ …եան կը գանգատի որ …ք ճանչցող չկայ Կովկասի …, մինչ իր գործերը (իրեն) …ուել են նոր ու աւելի փայ… …ն հոյակ մինչեւ իսկ գիտա… … աշխարհներ։ Կը տեսնուի …ն ամենութեան նոյն ցաւն ունի …իր հոգին մէջ. Կ'ուզէ մեծա…րուն, բարձրաստիճան մարդոց հետ թղթակցիլ, ակադեմականներուն բարեւագիր դրկել, մինչ դեռ ժանք գիտենք որ «Դորպատում գիտնական լինելու չափ գիտութեան պաշար ձեռք չի բերել, այլ ուսել է գիտութեան համարեա բոլոր ճիւղերը, որոշ եւ այն չափաւոր ծաւալով, որքան կարող էր բաւաբարել ժամանակի հայութեան կրթութեան գործի համեստ պահանջներին։ Նա մեր հասկացողութեամբ բարձրագոյն կրթութիւն չէր ստացել, այլ հանրակրթական եւ, եթէ կարելի է այսպէս ասել, հանրագիտական եւ այդ բոլորը հանրամատչելի գործնական եղանակով, որ կարողանայ նոյնը նոյն եղանակով սովորեցնել իւր աշակերտներին հայրենիքում, որտեղ այդ ժամանակները բարձրագոյն կրթութիւնը չէր որ պիտի տարածուէր, այլ տարրականը, առաջին, ամենակարեւոր եւ անհրաժեշտ գիտելիքները» (Ս. Շահազիզ)։

Այս կարողութիւններով, եւ գիտական աշխարհին մէջ իր կարծեցեալ հռչակին ապաւինելով, 1839ին նախարարութեան կը գրէ իբրեւ Թեկնածու Թագանի համալսարանին հայ լեզուի եւ գրականութեան ամպիոնի։ Իր կարողութեան իբրեւ վկայական կը դրկէ Ցարերք արդի հայերէնի, Քերականութիւն ի պէտս հայ ժողովրդեան աշակերտական դասագիրքերը, զորս ինք պատրաստած էր։ (Զարմանալի է, որ երկրորդ գիրքին վրայ գրած է «ի պէտս հայ ժողովրդեան» եւ ոչ թէ «հայ աշակերտաց»)։ Նախարարը, այս գիրքերուն գիտական արժէքը ճշդելու համար, կը դրկէ ակադեմական Բրոսէին, որ գոհացուցիչ չի գտներ։ Սաւքէն նոյն ատեն կը կանչուի Աբովեանի դասընկերը, Ստ. Նազարեանց։ Բայց դեռ չի վերջանար Աբովեանի դժբաղդութեան շարքը։ Անընդհատ խնդրագիրներ, դիմողութիւններ, տրտունջներ իր վերին մարմիններուն։ Պաշտօնակիցները աստիճանի բարձրացում կը ստանան, մինչդեռ ինք Թիֆլիզէն կը դրկուի …Երեւան։ Իր մէկ նամակէն այնպէս կը հասկցուի, որ իր փափաքովը միայն դրկուած է Երեւան. «Վերջապէս ես իմ աշխատանքներիս ու աշխատասիրութեանս փոխարէն ստիպված եղայ հեռանալ Թիֆլիսից, որ գոնէ ընդհական հանգստութիւն գտնեմ։ Արդեօ՞ք խորհեցաւ, որ իր ծննդավայրը, իր գիւղական յիշատակները կրնան խաղաղեցնել իր հոգին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

120 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ
ՈՒՐԻՇ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆ ՄԸ Կ'ԵՐԹԱՆ ՓԱԼԵԼՈՎ…

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ նամակը կը հրատարակէ Նիկրիթայի Թէրփնի գիւղէն (Սէրէզի շրջան).—

Նիկրիթայի եւ շրջակայ գիւղերու մէջ կը բնակին 120 հայ ընտանիքներ եւ 60ի մօտ չափահաս հայ որբեր։ Ասոնց բոլորը 4-5 տարիէ ի վեր կը զբաղէին ծխախոտի մշակութեամբ։ Արտն ու բնակարանը կը արամադրէր յոյն գիւղացին, իսկ մերինները կ'աշխատէին,— կը վարէին, կը ցանէին ու կը քաղէին, գոյացած շահը կէս առ կէս բաժնելով։ Եւ շնորհիւ իրենց այս չարքաշ աշխատանքին, կը ճարէին համեստ ապրուստ մը, բաւարարելով իրենց անմիջական կարիքները։

Բայց այն օրէն ասդին (մէկուկէս երկու տարի կայ), երբ ծխախոտը իր արժէքը կորսնցուց եւ ծայր տուաւ ճնշող տնտեսական տագնապ մը տեղացի գիւղացիութեան համար, մենք եւ մեզի հետ մեր բոլոր հայրենակիցները, ենթարկուեցանք շատ ծանր կացութեան մը, որ օրըստօրէ աւելի եւ աւելի անտանելի դարձաւ։ Այս տագնապին պատճառով, հայ ընտանիքները պարտական մնացին տեղացիներուն 3էն մինչեւ 5 հազար տրախմի գումարներով, զորս մինչեւ այսօր չկրցան եւ չպիտի կրնան վճարել։ Եւ գիւղացին, հիմա, մէկիկ մէկիկ մեզ դուրս կը նետէ իրենց սենեակներէն եւ կամ վարձք կը պահանջէ։

Զարհուրելի է մեր վիճակը։ Ամիսներէ ի վեր անգործ՝ մեր երախաներուն չոր հացի կտոր մը անգամ դժուար կը ճարենք։ Կրնանք առանց չափազանցութեան յայտարարել, թէ սովի մատնուած ենք։ Կանանչ խոտ եւ վայրի բոյսեր կը հաւաքենք դաշտերէն եւ յաճախ առանց իւղի կը խաշենք զանոնք։ Այս է մեր ու մեր երախաներուն սնունդը ամիսներէ ի վեր եւ երբեմն, առանց հացի։

Մեզմէ ոմանք եկած են Նոր բախտեր որոնելու աստին անդին։ Մաս մը մեկնած է Անկիսթա, մաս մը՝ Դրամա եւ մաս մըն ալ՝ Սէրէզ եւ այլուր։ Մնացած 120ի չափ ընտանիքներս, անչափահաս զաւակներու տէր՝ աղքատ, չուառ մնացած ենք, մեր յոյսը Հայաստանի վրայ ենք դրած. պիտի ստիպուինք վերադառնալ հոն, ուրկէ եկած էինք այս կողմերը տարիներ առաջ, այնքան վառ ակնկալութիւններով։

Ճանապարհածախս չունինք. ատոր համար ալ, հարկադրուած երիտասարդները որոշած են քալելով գալ, իսկ ծերերն ու երախաները փոխադրել՝ հուսկէ հոնկէ ստացուելիք նպաստներով. վարձուելիք ինքնաշարժերով. Առաջնորդարանն է մեր միակ ապաւէնը, քանի որ ուրիշ տէր տիրական չունինք մենք թշուառներս։

4-500 հայերու վիճակով հետաքրքրուող մարմին մը չկա՞յ, որ մօտէն տեսնէ մեր ահաւոր վիճակը եւ խորհի դարմանի մասին։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի քաշկռտենք այս խեղճութիւնները, որոնց տոկալու ուժ չմնաց այլեւս մեր վրայ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 12)

ՏԷ-ՄԻՆ.— Ամերիկայի «Հայրենիք»էն յետոյ, «Յառաջ»ն է որ նոր սերունդի փրկութեան ի խնդիր հրապարակ կը դնէ վեց անհրաժեշտ հարցեր։

Այսպիսի գեղեցիկ ու ազգօգուտ գործի մը կատարելու յաջողութիւնը կախում ունի միայն հաւաքական միգերէ եւ զոհողութենէ։ Ցակաւին ուշ չէ նոր սերունդի փրկութեան հետապնդումը փրանսահայ գաղութին մէջ։ Դեռ նոր սկսած է սերունդը այլասերման հովեր առնել։ Դիւրին է կէս ճամբէն առաջքն առնել այս ազգակործան աղէտին՝ եթէ միայն ըմբռնենք սերունդի մը փրկութեան արժէքն եւ հաւաքաբար լծուինք աշխատանքի։

Իմ կարծիքով, հիմնական միջոցը համագաղթային կազմակերպութեան մը ստեղծումն է։

Նոր չէ որ խնդիրը հրապարակ կը դնենք։ Արդէն «Յառաջ» սկիզբէն ի վեր գրած եւ շեշտած է այսպիսի կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը, սակայն հարցը գործնական ընդունելութիւն չգտաւ գաղութներու մէջ։ Որքան ատեն որ գաղութներու այս վիճակը, կուսակցական հակամարտ բախումները, հատուածական կիրքերն ու հաշիւները կը մնան անլոյծ, կարելի չէ ապահովել նոր սերունդի հայեցի դաստիարակման գործը։ Հասած ենք այնպիսի օրուան մը որ «ես» ու «դուն»ը դարձած է նշանաւոր կարգախօս եւ սկզբունք։ Առատօն կանուխ արթնցողը ինքզինքը «յանգէտ» փորձառու եւ գիտուն կը կարծէ։

Եթէ մէկ կուսակցութիւնը փորձէ կրթարաններ բանալու նորահաս սերունդին, հայոց պատմութեան, գրականութեան ու յեղափոխական դէպքերու շուրջ դասեր եւ կենսագրականներ տալ, ուրիշ կուսակցութիւններ կամ հատուածական խմբակցութիւններ ծակէ ծակ կը մտնեն, կատարուած իրողութիւնը խեղաթիւրելու, ձեռնարկը ձախողեցնելու ծրագիրներ ու ծուղակներ յղանալով։

Երբ համազգային կազմակերպութիւնը հրապարակ գայ, ամէն բան կը կարգադրուի եւ գաղութներու կրթական ու ազգային խնդիրները կը մտնեն շիտակ ճամբու մէջ։

Մինչեւ որ բացուին «դուներն յաւայ»… համագաղթայինը կ'ունենայ կեդրոն մը, Փարիզ կամ այլուր, մասնաճիւղեր զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ուր որ ափ մը հայութիւն կը շնչէ։

Համագաղթայինը չէզոք գետնի վրայ պէտք է ստեղծուի, անդամագրելով բոլորն ալ, առանց կուսակցական յարանուանական խտրութեանց։ Կազմակերպութիւնը իր ձեռքին տակ կը հիմնէ կրթական գործադիր մարմին մը որ պիտի սահմանէ այս գործը գլուխ հանելու ամէն ձիգ ու զոհողութիւն։ Հայրենակցական Միութիւններ կրնան տարեկան որոշ գումար մը յատկացնել կրթական գործադիր մարմնին, ի հաշիւ դպրոցի պիւտճէին։

Մէկ խօսքով, այս Նորաստեղծ կազմակերպութիւնը կրթական ճակատի վրայ պիտի կատարէ այն պատկառելի գործն ու աշխատանքը զոր չեն կատարած կուսակցութիւնները։ Ան պիտի ըլլայ ա՛յն փարոսը որ խաւար ու աղջամուղջ լաբիրինթոսին մէջ, լոյս եւ գիտութիւն սփռելով իր ճամբուն վրայ։

Օ՜ն, ուրեմն, հայրենակիցներ, դէպի գործի եւ պարտականութեան գլուխ։ Ո՛վ որ ընդունակ է գործելու, թո՛ղ իջնէ հրապարակ տղաքը տակաւին խակ են ու մշակելու պէտք ունին։ Պէտք չէ սպասենք որ օտարները որսան մեր երախաները։

Կեցցէ՛ եւ միշտ ապրի «Յառաջ»ը, որ ջարունակ կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով, բանուորական ու կրթական խնդիրներով։

Լ. ԳԱՅԱՅԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԷՊ ԹԷ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսացի գրագէտ մը, վերլուծելով մօրդ Ցիւհամէլի վէպերը, կը գրէ.—

«Իր ամբողջ կեանքն է որ իբրեւ հէնք Տիւհամէլ կը գործածէ իր վէպերուն մէջ։ Հերոսները կ'ընտրէ իր շուրջէն։ Ահա Տիւհամէլ, ուսանող, պայուսակը կախած կռնակէն, ոտքով կը ճամբորդէ եւրոպական երկիրներուն մէջ։ Կ'աշխատի՝ հոգալու համար իր ապրուստը (երկու մարդիկ). պատերազմը կ'անցընէ հիւանդանոցներու մէջ (Մարտիրոսներուն կեանքը). կը ճամբորդէ Թունուզի մէջ (Իշխան Ճաֆար). Սկանտինաւիոյ մէջ (Հիւսիսի երգը). Ռուսիոյ մէջ (Ճամբորդութիւն դէպի Մոսկուա)։

Եթէ Կոնքուրի ակադեմիան երեկ դարձեալ այս աղուոր տաղանդին, ֆրանսական ակադեմիան չպիտի ուշանայ բանալու իր դուռները։ Բայց խնդիր է, ակադեմիան առաջ պիտի շարժի՞ Նոպէլի մրցանակէն։»

ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Մ. Վարանդեան կը գանգատի, որ մեր երիտասարդները, անոնք որ կ'ապրին Եւրոպայի մէջ, չեն կարդար, չեն ուսումնասիրեր, չեն փընտռեր եւրոպական միտքն ու արուեստը։ Ու մինչ մեր երիտասարդները այսպէս ծոյլ ծոյլ կը սպառեն իրենց ժամերը, անդին ճափոնացի, չինացի ուսանողները սպունգի պէս կը ծծեն, մեղուի պէս կը քաղեն եւրոպական անդաստանէն ինչ որ գեղեցիկ է եւ օգտակար։ Եւ ոչ միայն կուգան ուսումնասիրելու, այլ նաեւ, ինչպէս դիտել կուտայ Ֆրանսացի գրագէտ մը, իրենց տոհմիկ գործունէութիւններով ազդելու եւրոպական արուեստին ու միտքին վրայ։

Ռընէ Կրուսէ գրած է «Արեւելքի Քաղաքակրթութեան Պատմութիւն» մը, ուր կը խօսի նաեւ «Չէնիզմ»ին մասին։ Այս վարդապետութիւնը արդէն մտած է Եւրոպա եւ ներշնչած արուեստագիտական բոլոր շրջանակները, շնորհիւ Եւրոպա այցելող երիտասարդ ճափոնացի եւ չինացի արուեստագէտներու։

Չէնիզմը ծագումով հնդկական է, յետոյ տարածուած Չինաստանի մէջ, ուրկէ ժառանգեց Ճափոն ԺԲ. դարուն։ Չէնիզմը ներհայեցողական վարդապետութիւն մըն է, եւ կը մերժէ բոլոր այն տարազները, որ պատրաստուած են արթնութեան մէջ, գիտակցութեան ուժով։ Այս վարդապետութեամբ թաթխուած են Արեւելքի հոյակապ մեհեաններուն ճարտարապետութիւնը, արեւելեան քանդակագործութիւնը եւ նկարչութիւնը, ինչպէս նաեւ անուշ ու մօրուեղ իմաստուները եւ հզօր աշխարհակալները։ Այսօր Եւրոպայի մէջ եւս հոսանք մը կայ, որ արուեստը կը տանի ենթագիտակցական թաքուն ուժերուն, ներշնչման ներքին եւ յանկարծաբուխ աղբիւրներուն։

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ԽԱՓՇԻԿՆԵՐԸ

Զարմանալի է տեսնել, որ բեւեռներուն մօտ, Սառուցեալ ովկիանոսին եզերքը, ծիւներուն մէջ կ'ապրի սեւամորթ ցեղ մը։ Կ'ըսուի թէ բնութիւնը կ'ազդէ մարդուն վրայ, բաց ցեղաբանական այս հակասութիւնը, ճերմակ ծիւներուն մէջ սեւ մարդիկ, չի բացատրուիր։

Այս խափշիկները տափակ քիթ մը ունին, խիտ ու կարճ մազեր, չաքքաշ եւ հզօր՝ չեն ամուսնանար օտար ցեղի հետ։ Այս պատճառով՝ չեն աճիր։

Կը կարծուի թէ ասիական ծագում ունին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ

— Ինձ թւում է, ոչ ոք այնպէս …կերպով չի անցկացրել …ան տօները, ինչպէս իմ հի…ներից մէկը 1996 թւին, — ա… Բուտինսկին, քաղաքում բա…ան անւանի հոգեկան հիւանդա…ների մասնագէտ բժիշկը։ — Ա… ես չեմ պատմի այդ ողբերգա…կէպքի մասին։ Ճակա լաւ է՝ …ք ինքներդ կարդացէք, ինչպէս …նկարագրում գլխաւոր գործող …ձը։

Այս ասելով, բժիշկը դուրս քա… …ց դրամեղանի դզրոցը, որտեղ խիստ …րգով դասաւորուած էին զանազան …իի գրած թղթերի կապոցներ Ի… …ղանչիւր կապոց թւագրուած եւ …ի եւ է ազգանունով նշանակուած …։

Այս բոլորը իմ դժբախտ հի…անդների գրականութիւնն է, զըր… …ում բան մը փնտռելով՝ ասաց Բու…ինսկին։ — Վերջին տասը տարւայ ընթացքում, մեծ խնամքով, ամբողջ հաւաքածու եմ կազմել ես։ Երբեւիցէ, մի ուրիշ առթիւ, մենք կը դառնաւ բենք այն։ Այստեղ շատ բան կայ և՛ զբաղեցնող և՛ սրտաշարժ և՛ նոյն իսկ խրատական… Իսկ այժմ. ահա, չէ՞ք ցանկանայ արդեօք այս թուղթը կարդալ։

Ես վերցրի բժշկի ձեռքից ո՛չ այնքան մեծ մի տետրակ, գրւած մեծ-մեծ, ուղիղ, շատ սեղմած, բայց անհաւասար ձեռագրով։ Ահա թէ ինչ կարդացի ես. (տալիս եմ ձեռագիրը ամբողջովին, բժշկի բարեհաճ թոյլտուութեամբ)։

«Նորին բարեծնութեան
գ. բժ. Բուտինսկուն,

«Մ. քաղաքի հիւանդանոցի հոգեբուժական բաժնի խորհրդական»

«Ցիշւած բաժանմունքում գտնւող ազնւական
Իւան Եփրեմովիչ Պչելովոդովից

ԽՆԴԻՐ.

«Դթասիրտ պարոն,

«Ահա՛ երկու տարի է, ինչ որ գտնւում եմ հոգեկան հիւանդների բաժնում եւ բազմիցս փորձել եմ պարզել այն դժբախտ թիւրիմացութիւնը, որը բերել է ինձ, բոլորովին առողջ մարդուս, այստեղ։ Ես այդ նպատակով դիմել եմ եւ գլաւոր եւ բանաւոր գլխաւոր բժշկին եւ հիւանդանոցի ամբողջ բժշկական կազմին, եւ նոյն թւում էլ, եթէ յիշում էք, ձեր բարեհաճ միջնորդութեան։ Այժմ, ես նորից եմ յանդգնում խնդրելու ձեր ուշադրութիւնը հետեւեալ տողերի վրայ։ Ես այդ անում եմ նրա համար, որ ձեր հաճելի արտաքինը, նոյնպէս եւ ձեր մարդավայել վերաբերմունքը դէպի հիւանդները, ստիպում են ինձ ենթադրելու ձեր մէջ բարի մարդուն, որը դեռ չի ենթարկել պաշտօնի մոլի տեսականութեան։

«Թախանձագին խնդրում եմ ձեզ, կարդացէ՛ք այս նամակը մինչեւ վերջ։ Թող ձեզ չշփոթեցնի, եթէ երբեմն քերականական կամ կապակցական սխալների հանդիպէք։ Չէ՞ որ, համաձայնեցէք, դժուար է երկու տարի ապրել յիմարանոցում, լսել պահապանների հայհոյանքը ու հիւանդների անիմաստ խօսակցութիւնը, եւ նամակում միտքը պարզ արտայայտելու ընդունակութիւնը պահպանել։ Ես բարձրագոյն դպրոց եմ վերջացրել, սակայն, ճիշտն ասած, կասկածում եմ, թէ կարողանամ քերականական ամենապարզ օրէնքները գործածել։

«Ես ձեր յատուկ ուշադրութիւնն եմ խնդրում նրա համար, որ ինձ քաջ յայտնի է, որ բոլոր հոգեկան հիւանդները տրամադիր են կարծելու, թէ իրենք թիւրիմացութեամբ կամ թշնամիների հետապնդումների հետեւանքով են հիւանդանոց ընկած։ Ես գիտեմ, թէ ինչպէս են նրանք սիրում այդ ապացուցանել և՛ բժիշկներին, և՛ պահապաններին, և՛ յաճախորդներին, և՛ դժբախտութեան ընկերներին։ Այդ պատճառով ինձ համար միանգամայն հասկնալի է այն անվստահութիւնը, որ տածում են բժիշկները հիւանդների բազմաթիւ դիմումներին եւ խնդրանքին։ Իսկ ես խնդրում եմ ձեզնից փաստացի ստուգումն այն ամէնի, ինչ որ ես այժմ պատիւ պիտի ունենամ գրելու։

«Այդ պատահեց 1896 թւի Դեկտեմբերի 24ին։ Ես այն ժամանակ աշխատում էի, որպէս արհեստագէտ (տեխնիք) «Նպաղ Վոլգոյի և Ընկ. ժառանգներին» պղպղատի ձուլարանում, բայց դեկտեմբերի կէսերին խիստ ընդհարւեցի կառավարչի հետ, տուգանքների անճոռնի ձեւերի պատճառով, որոնցմով նա խեղդել էր բանւորներին։ Բացատրութեան ժամանակ բորբոքւեցի, գոռացի, շատ վիրաւորական ու չոր-բաներ ասացի և առանց սպասելու, որ ինձ հեռացնէին, ինքս թողի ծառայութիւնը։

«Այլ եւս գործարանում ես անելիք չունէի, եւ ահա, Ծննդեան տօների վերջերին, ես հեռացայ այնտեղից, որպէսզի Նոր-Տարին և Ծննդեան տօները անցկացնեմ Մ. քաղաքում, մօտ ազգականներիս շրջանում։

«Գնացքը լեցուն էր ճամբորդներով։ Այն վագոնում, ուր ես տեղաւորւեցի, ամէն մի նստարանի վրա երեքական մարդ էին նստած։ Իմ ձախակողմեան հարեւանս Գեղարւեստական ճեմարանի մի երիտասարդ ուսանող էր։ Իսկ դիմացս նըստած էր մի ինչ որ առեւտրական, որ խորաքանչիւր մեծ կայարանում, դուրս էր գալիս գնեակ խմելու։ Ի միջի այլոց առեւտրականը խօսակցութեան մէջ ասաց, որ նա Մ. քաղաքում, Նիժնի փողոցում իր սեփ առեւտուրը ունի։ Նա իր ազգանունը նոյնպէս յայտնեց, ես այժմ ճիշտը չեմ կարողանում մտաբերել, բայց որ — Սերգիսկ էր… Սրեգնեակ էր… թէ Սերգոյիկ էր, մի խօսքով, ինչ որ Ս. Ռ. Դ. և կ-ի հիւսուածք էր։

Ես այսպէս մանրամասնօրէն կանգ եմ առնում նրա ազգանւան վրայ, որովհետեւ, եթէ դուք գտնէիք այդ առեւտրականին, նա կատարելապէս կը հաստատէր իմ պատմութիւնը։ Նա միջահասակ է, գէր, վարդագոյն, բաւական տարիքն դէմքով, շէկ, փոքր ու խնամքով դէպի վեր ոլորած պեխերով, մօրուքը սափրած է։

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(1)

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՄԱՅԻՍ 30ին «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 11)24Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ
Կազմակերպուած Շավիլի Սրիս. երկսեռ միութեան կողմէ
Այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին Salle Patinի մէջ, 114 Grand'Rue Chaville.
Առնել 1 թիւ հանք. իջնել Ancienne Mairie de Chaville

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝
1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու.
2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:
3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու.
4.— Ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:
5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք
ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin. ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48.

BOURSE Benéfices intérêts ՊՈՒՐՍ
peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité 16, rue Drouot. Paris, Téléph.: Provence 49-76.

ՏՕԹԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին միջոցներով:
Ջերմաէլեքտր (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49
(կառ. տեւ Նուրի եւ կառ. տը լ'Էսդ մէջտեղը)

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD
13 Bld. Malesherbes, Paris (8)
Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd
Ցոմսակներ ամէն երկիրներու համար,
Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Աբիսինիա, Պրազիլիա, Ռումանիա, Յունաստան, եւայլն:
ՄԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ մենք կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ առմասնէն մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար:

ՏՕԹԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Սատամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
Ցաւոտ յարկաբաժին վենէրական եւ Մորթի հիւանդութեանց
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռախիթը, Զղայինը, Արեան հիւանդութիւնները եւ Թոքացաւ:
Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդները:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈՒՌ
25 ՌՒՒ ՏՕՄԻՆԻՔԷՆ, 25
Երկար ատենէ ի վեր հայկական թաղամասին մէջ հայ փուռի մը բացակայութիւնը վերջապէս հրականացած է.
Վերջին սիստեմով օժտուած այս փուռը (four à vapeur) իր տեսակին մէջ առաջինը ըլլալով կ'արժէ անգամ մը այցելել, կը պատրաստէ ամէն տեսակի արեւելեան եւ եւրոպական հացեր.
Փուռը ունի երեք յարկեր, որոնցմէ մին մասնաւորապէս յատկացուած է մեր յաճախորդներուն, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, եփելու համար իրենց խմորեղէնները, խորովածները, եւայլն.

Կ'ՈՒՋՈՒԻՆ ՇԱՏ ԼԱՒ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐ
եւ գործաւորներ ՄԵՑԱՔՍԷ ԺԻՐՍԷ ՌՈՊԵՐ կարելու համար: Կը պահանջուի ՇԻՏ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
հակառակ պարագային չներկայանալ:
Շատ լաւ վճարում
Դիմել ամէն օր բացի Շաբաթ օրերէն,
իսկ կիրակի ժամը 10—12
Ներկայանալ նմոյշներով
HOLLANDER
118 Rue d'Avron: Métro Avron եւ Vincennes

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 34—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Agence exclusive
REGISTERED TRADE MARK
H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամենավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենէ նոր գործարաններու Ֆոնոները (Երաժշտարաններ) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continu, գին՝ 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Մախաւած ներքև են չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն երեկոյեան 9:

ԴԵՐՁԱԿ
Հեռաձ. Provence 67—07
ՌՈՒՆՃԵԱՆ
66 Rue d'Hauteville PARIS (10e)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՌՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ
MAITRE GEORGES LEWINSKY
վկայուած իրաւագէտ
28 Avenue de l'Opéra, Paris(2) մէթրօ Opéra Tél. Richelieu 97-45
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—6, կիրակի օրեր 10—12
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատեր Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն, պաշտօնագրերու, կանոնագրութեանց խմբագրութիւն, ամուսնալուծման, ժառանգական դատեր, ամուսնական, Նոտարի, գործողութիւններ, գանձումներու հետապնդում, Նաթիւրալիզասիոն.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ
ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԱԲՈՒՆԱԿՕՏՆԵՐՈՒՆ
Ծալքահանդէսի բացառիկ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ յունիս 7ին Sèvresի «Սամուէլ Մուրատ» վարժարանի պարտէզներուն մէջ: Մասնակցութեան վերջին պայմանաժամը կը լրանայ Մայիս 15ին:

Կ'ուզուի գերձակի քաշուող, կէս գործաւոր եւ կամ գործաւորուհի մը: Դիմել՝ Ա. Ընդաճապեանի, 23 բիս ալ Պէնուար: Մարսէյլ

ՕՆՆԻԿ ԽԱՆԷՆՍԷՐԵԱՆ
ԴԵՐՁԱԿ
ՇՈՒՔ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
21 QUAI DE LA TOURNELLE PARIS (5E)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕԹԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մեդրինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու, Փառուլով դարմանում. Ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութեան
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12:
Հոն կը կատարուի Ռ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), ելեկտրականութեամբ, ջերմութեամբ եւ ալեկտրականով դարմանում (radiothérapie profonde) նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻ բոլոր կերպերը եւ ելեկտրականութեան բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ լաւագոյն դարմանն է:
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւնը կ'ընէ մասնագէտ պրոֆեսորին ներկայութեամբ, պատուաստ եւ այլն:
Զղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ գեղեցիկ արդիւնքներ ձեռք բերուած են.
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները այլ եւ այլ կանոններով. ինչպէս նաեւ արտաքին եւ կանանց հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialesի պատկանող հիւանդները կը տրուի կարգ: Դարմանատան մասնաւոր կարգով կ'ընդունի վեներական: Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ զօտի հիւանդները:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-42
Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. Rbis
Tramway 39, 40, 42, 5:

Կ'ուզուին ձեռք բաց կարող կատարողներ: Դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ Գ. Օ. Սերոբեանի, 2 Cours de Commerce St. André des Arts. Փարիզ: Մէթրօ Օտէոն:

Electrophone Thomson-Houston Brillant repertoire de disques
BRASSERIE HAROLA
3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88
ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ
Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:
Մասնաւոր գին Հայերու

Կ'ուզուին ձեռք բաց կարող կատարողներ: Դիմել՝ Ռրսւանց Գասպարեանի, 11 Rue Sénégal. Paris (20).

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՌՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Մէթրօ՝ République
Թէլէֆօն՝ Archive 59—61
Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

Գուլպակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Կը բացառէք անցեալ, կանաչ, կաշի կարելով, կը գուլպէ ալ, ցանկեր եւ այլն, կարմիր գիներով, ամեն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Շէֆ. 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. MÉTROPIGALLE.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դնէ ատամներ: Ոսկէ ատամներ, արծաթ ատամներ: Զարմանալի գիներ: Ամէն օր ժամը 9էն 8. 3 Bld. Belleville. Métro Ménilmontant.

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ
39 Rue de Trévise, Paris (9), Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:
Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեր խանութը ձեւափոխած ենք պատշաճ եւ պատուաւոր կերպով:
Ապրանքներուն ամենայաւը՝ անմրցելի գիներով

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատական դարմանում. Թոքախտ, Աղու, ջրախտ, Կանանց, Մորթի, Աչքի, Ականջի, Կոկորդի, Ատամ: Ժամ. 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՕՆ
Ձափով վրայ տուկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն Բաէֆ ալ Շինել: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ: Ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ Réaumur. Մորթային, արեան. Մորթի-հիւանդութիւններու մասնագէտ: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 379 866

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ 1931

12 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1567 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՈՒՂԵԳԻԾ

Սեղանի վրայ է Բարեգործականի կեդր. Վարչութեան ղրկած Նոր ուղեգիծը, որ մէջտեղ կը դրուի ոչ թէ իբրեւ «յանձնառութիւն», այլ իբրեւ «առաջադրութիւն», ինչպէս յիշուած է Նախագահին յայտարարութեան մէջ։

Ուղեգիծը բաժնուած է երեք մասերու — 1. Տնտեսական։ 2. Վարչական։ 3. Օգնութեան գործ։

Նոյնութեամբ կ'արտագրենք վերջին գլուխին ա՛փոփումը «ամփոփոյթ», իրենց խմալուր բացատրութեամբ.—

1.— Ազգային մշակոյթի կազմակերպութիւն։
2.— Լայն օժանդակութիւն գաղթ. վարժարաններու։
3.— կրթական միածեւ ծրագրի մշակում։
4 — Հակակշիռ սեփական եւ Նպաստընկալ վարժարաններու։
5 — Հիմնարկութիւն վարժապետանոցի։
6 — Ուսուցիչներու եւ մտաւորականներու օգնութիւն։
7. Հրատարակութիւն դասագիրքերու։
8.— Հրատարակչականի կազմակերպութիւն։
9.— Հայերէնի ձրի դասախօսութիւններ։
10.— Ազգային դասական բանախօսութիւններ։
11.— Ճարժանկարի ծաւալքածոյ։
12.— Դրամական մրցանակներ եւ հայ տաղանդի ցուցահանդէսներ։
13.— Ինքնաբաւ որբերու պաշտպանութիւն։
14.— կազմութիւն կայաններու, Ակումբներու, Գրադարաններու, սրահներու եւ Աջակցութեան գրասենեակներու։
15.— Քաջալերանք Մարմնակրթութեան եւ Սքաուտիզմի։
16.— կարգադրութիւն տեղական ծառայութեանց։
17— Հիմնարկութիւն դարմանատուններու, Մեկուսարաններու եւ Թրէվանթորիոմներու։
18.— Բժշկական ձրի սպասարկութիւն։
19.— Սուրիոյ եւ այլ գաղթականներու տեղաւորում։
20.— Գաղթականներու աջակցութիւն եւ պաշտպանութիւն։
21.— Պատահական օգնութիւն աղէտեալներու։
22. Հողագործներու հող, լծկան, սերմնցու։
23.— Արհեստաւորներու գործիք եւ նիւթ։
24.— Հայաստանի Ներգաղթ։
25.— Նուպարաշէն տիպար աւանի կառուցում։
26.— Համեստ աշխատաւորներու բնակարաններու շինութիւն։
27.— Օժանդակութիւն Հայաստանի Մշակոյթին եւ Համալսարանին։
28.— Հայաստանի մէջ հողագործական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներ։
29.— «Բարեգործական Տունն» Երեւանի մէջ։
30.— Օգնութիւն բազմածին ընտանիքներու։
31.— Պաշտպանութիւն մանուկներու եւ մօրերու։

Ինչպէս կը տեսնէք, այս առաջադրութիւններով, որոնք պիտի գործադրուին համաձայն տրամադրելի միջոցներու, Բարեգործականը կը ձգտի դառնալ Գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութիւն։ Տեսակ մը ազգային իշխանութիւն։

Ուշադրութեան արժանի են բոլոր առաջադրութիւնները։ Մէկը միւսէն գեղեցիկ։ Բայց թէ ո՛րքան գործադրելի,— բոլորովին ուրիշ խնդիր է։

Բարեգործականի այսօրուան ծրագիրն ալ կը բովանդակէ շատ գեղեցիկ տրամադրութիւններ։ Բայց, իրականին մէջ, ծրագրին յօդուածները չեն որ կը գործադրուին, այլ անոր ազա-փաշա-էֆէնտի, ուրիշ խօսքով՝ ազնուապետական անդամներուն «քէյֆ»երն ու Նախասիրութիւնները։

Այսօր հրատարակած ենք Բարեգործականի անձնուէր բարեկամի մը բաց Նամակը, որ հազարէն մէկն է «բարի գործերու» Եթէ Բարեգործականի հաւատարիմներէն ուրիշներ ալ քաջութիւնն ունենային հրապարակ իջնելու եւ պարզելու իրենց զգացածն ու տեսածը, դիւրին պիտի ըլլար հասկնալ թէ ո՛ւր է չարիքին աղբիւրը։ Ծրագրի՞ն մէջ, թէ անոր կցուած Ներքին կանոնագրին եւ տասն անգամ աւելի Նեղմիտ վարիչներուն մէջ։

Դժբախտաբար, շատ-շատերը կը Նախընտրեն սուս-խենդ ձեւանալ։ Եւ Բարեգործականի ապիկարութեան, անխղճութեան դէմ մղուած պայքարը կը դառնայ «կուսակցական կռիւ», ինչպէս կը սիրէ փսփսալ, օրը քանի մը անգամ, անոր վարիչպատուիրակը։ Տասը տարուան համար ամսական հարիւր ստեռլինի պայմանաւորուած կապալառու։

Նոր ուղեգծի վարչական բաժինը չի պարունակեր այնպիսի առաջադրութիւններ, որոնք յոյս Ներշնչէին իրական բարեփոխման։

Կը տեսնենք միայն ընդհանուր բացատրութիւններ, որոնց ընդլայնումն ալ բան չաւելցներ, կանոնագրի եւ հոգեբանութեան փոփոխութեան տեսակէտով։

Այնպէս որ, դժուար է Նախատեսել թէ ինչպէս պիտի գործադրուի Նոր, բազմաճիւղ և բազմակողմանի ծրագիրը։

Եւ որովհետեւ առաջադրութեանց գործադրութիւնը «կախուած ունի միայն եւ միայն այն դրական օժանդակութիւններէն զորս պիտի գտնենք հայ բարեգործ ու ազգասէր ժողովուրդին կողմէ», կը մղուինք ենթադրել թէ Բարեգործականը կ'ուզէ աչք շլացնել իր արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, տակէ տակ շարելով հրաշապատում առաջադրութիւններ։

Եւ, յոբելեանի գինարբուքէն յետոյ, վախ կայ որ Նորէն թաւալինք Նոյն կախարդական շրջանակին մէջ։

Ամէն պարագայի մէջ, կ'արժէ առանձին զբաղիլ ծրագրուած առաջադրութիւններով։

Շ.

ՔԻՒՐՏ ԱՊՍՏԱՄԲԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԽՐԱՔԻ ՄԷՋ

Գահիրէի «Էլ Միսա» արաբական թերթին Պաղտատի թղթակիցը օդանաւային թղթատարով եւ ապրիլ 17 թուականով Պաղտատէն կը գրէ հետեւեալը.

— «Շէյխ Մահմուտի կողմէ կազմակերպուած քիւրտ շարժումները կը զբաղեցնեն մշտապէս հանրային միտքերը. ամէն օր այդ մասին այլ ընդոյլայ կարծիքներ կը յայտնուին, նորանոր գէպքերու արձագանգներ կ'ըլլան։ Երէկ, ապրիլ 16ին, կառավարական յայտարարութիւն մը հրապարակուեցաւ հիւսիսային կողմերը տեղի ունեցած զինուորական գործողութիւններու մասին. իրազեկ անձնաւորութիւններ կ'ըսեն սակայն թէ այդ դէպքերը ոչ մէկ իրողութիւն կը պարզեն, այլ առհմանուած են լոկ մաքերը հանդարտեցնելու։

Այսպէս.

1.— Մարտի մէջ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցէն յետոյ երբ Շէյխ Մահմուտ «Մավանդի» մօտերը յարձակեցաւ պահականոցին վրայ, Սիւլէյմանիէէն Հորմալի եւ Հալէպկէի կողմերը, զինուորական իշխանութիւնները ժամանակաւորապէս դադրեցուցած էին գործողութիւնները։

2. Սիւլէյմանիէի շրջանին մէջ իրաքեան հեծեալ եւ հետեւակ զինուորներէ պահակախումբեր, ինչպէս եւ սարիկաններ կեդրոնացուած են շատ մը տեղեր։

3. Մարտ ամսուան մէջ, Ազարի 28ին սկսան գործողութիւնները, կառավարական ուժեր փոխադրակառքերով Գարատաղ լեռնէն վար իջնելով դէպի արեւելք գաշտի կողմը ուղղուեցան, ուր կը գտնուէր Շէյխ Մահմուտ իրեններով՝ հետեւակ զինուորներու կողմէ հարաւի բոլոր անցքերը փակուած էին. այս գործողութիւնները յաջողութեամբ վերջացան, բայց Շէյխ Մահմուտ «Պիկալ»ի մօտ կռիւի բռնուելէ վերջ՝ գիշերուան մթութենէն օգտուելով, կրցաւ պաշտպման գիծէն դուրս ելլելով՝ Գարատաղ լերան հարաւի կողմերէն փախուստ տալ եւ ազատիլ։

Երբ 30ին, անգլիական օդանաւերու կողմէ «Պէնի Մարթ» գիւղերը երեւան հանուեցան եւ ռմբակոծուեցան սաստիկ կերպով, վտրկեանը շատ Նպաստաւոր էր եւ վերջնական հարուած մը կարելի էր տալ ըմբոստներուն։ Դժբախտաբար, սակայն, ձեռքէ փախաւ այդ առիթը. Պիկալէն Գարատաղ լեռը անցնող կառախումբը կարելի չեղաւ փոխադրել դէպի Պղնի Մարքել, հարկեցուցիչ պատճառներով, որով եւ չկրցան հեցկէ Դալէն մտնել Նոյն օրը։ Այդպէսով էր որ Շէյխ Մահմուտ իր հետեւորդներով, ինչպէս եւ Սէյտ Մուհամէտ արեւմտեան կողմը դէպի Խանչար ուղղուելով ապահով վտանգէ մը ազատեցան։

4. Երկրորդ գործողութիւնները ապրիլ 5ին սկսան ժամը 4.30ին փոխադրակառքերը ուղղուեցան դէպի «Կէօք Թէփէ»— Ջանկէթա։ Անգլիական օդանաւերու կողմէ անգամ մը եւս երեւան հանուած էին Շէյխ Մահմուտի գիւղերը եւ պաշարման տակ առնուած։ Փոխադրակառքերը ճամբու ընթացքին ժամը 15ին հանդիպեցան ապստամբներուն «Քերիմ Պուսապ»ի կողմերը. ժամը 17ին, հետեւակ եւ ձիաւոր զինուորներ կատաղի կերպով յարձակեցան Շէյխ Մահմուտի եւ անոր հետեւորդ ապստամբներուն վրայ, Արփ Գարադաղ գիւղին մէջ, երբ անոնք գիւղի հարաւային մասին մէջ զիրք բռնած էին»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն սահմանի խնդրին առթիւ Թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները, որ անցեալ տարուընէ ի վեր առկախ կ'ունենան, Թէհրանի մէջ պիտի շարունակուին։ Բանակցութիւնները Թուրքիոյ կողմէ պիտի վարէ դեսպան Խուսրէվ պէյ, Նորընտիր զինուորական կցորդին մասնակցութեամբ։ Թուրք զին. կցորդը երկու օր առաջ Թէհրան մեկնած է։

Թուրքիան եւ Համեւրոպայի յանձնախումբը

ՊՈԼԻՍ, 9 մայիս.— Կարգ մը զրոյցներ կը շրջին, իբր թէ Թուրքիա պիտի մերժէ մասնակցիլ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին աշխատանքներուն։ Սակայն, համաձայն, Էնկիւրիէն տրուած լուրերու, Գործավարներու Խորհուրդը համամիտ է մասնակցութեան։ Վերջնական որոշում մը պիտի տրուի վաղը, Գործավարներուն Խորհուրդին կողմէ։

Պաշտօնական շրջանակները կը բողոքեն Թուրքիոյ ուղղուած հրաւէրին անորոշութեան դէմ, ինչպէս Նաեւ Նախապէս ընդունուած օրակարգին վրայ քաղաքական հարցերու յաւելման դէմ, երբ Թուրքիա չպիտի մասնակցի անոնց վիճաբանութեան։

Թուրքիոյ ելեւմտական վիճակը

ԷՆԿԻՒՐԷՆ կը հեռագրեն.— Խորհրդարանին մէջ, երկրին անտեսական ու ելեւմտական վիճակին մասին կատարուած յայտարարութեան մէջ, կառավարութիւնը յայտնեց թէ միջազգային շուկաներու վրայ, վաճառման գիներու կրած անակնկալ անկումը վնասած է Նաեւ Թուրքիոյ, բայց շնորհիւ իր խոհեմութեան եւ արտադրութեանց գանազանութեան, երկիրը պիտի կրնայ տոկալ աւելի ուժեղ տագնապի մը։

Թուրք կառավարութեան յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ Ներկայ ելեմուտքը պիտի կրէ 30 միլիոն ոսկիի Նուազում մը, բաղդատմամբ անցեալ տարուան ելեւմուտքին։ Այս Նուազումը կարելի պիտի ըլլայ շնորհիւ պաշտօնեաներու թիւին վրայ կատարուած հարիւրին 15 զեղչին, հարիւրին 10 ընդհ. ծախքերուն վրայ, եւ շոգեկառքի շահագործման մէջ խնայողութեան։ Ազգ. դրամի պահպանման եւ օրինական կայունացման համար ձեռք առնուած միջոցները լաւ արդիւնք կուտան։ Ստացուած դրական արդիւնքները յոյս կը Ներշնչեն թէ կարելի պիտի ըլլայ յաջողցնել իրական կայունացում մը։ Կեդր. Դրամատունը մօտ ատենէն պիտի սկսի գործել։ Կառավարութիւնը պիտի պատրաստէ աշխատանքի օրէնքը եւ պիտի հետապնդէ ազգային ճարտարարուեստի զարգացման եւ առեւտուրի քաջալերման համար իր տուած կարգ մը որոշումներու գործադրութիւնը։ Երկրագործներու եւ արտադրողներու պաշտպանութիւնը կը կազմէ այս ծրագրին հիմը։

Կառավարութիւնը հերքած է այն զրոյցները թէ արտաքին առեւտուրը մենաշնորհի պիտի վերածուի։

Գալով Հանրային պարտքին կառավարութիւնն բրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.— Մեր Նպատակն է օսմանեան պարտքի մեր բաժնին մասին, յանդիլ վերջնական որոշման մը։ Կը կարծենք թէ մեր շահը կը պահանջէ առանց յապաղման կարգադրել այս հարցը արդարութեամբ եւ համաձայն մեր միջոցներուն։ Այս կարգադրութիւնը պետութեան համար կը կազմէ Ներկայի եւ ապագայի յանձնառութիւն մը։

Թրքուհիները պիտի ընտրեն

ՊՈԼԻՍ, 10 մայիս.— Կ'ըսուի թէ Մուսթաֆա Քէմալ մտադրած է Խալքի տարեկան համագումարին Ներկայացնել բանաձեւ մը, որով կը պահանջէ ընտրական կարգ մը բարեփոխումներ։ Այս բարեփոխումներուն մէջ կը մտնէ իբր ընտրող եւ ընտրելի Ազգ. Մեծ Ժողովին՝ կիներու արուելիք քուէարկութեան իրաւունքը։

Թրքուհիները ցարդ կը վայելեն թաղապետական ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունքը միայն։

Ֆրանքեւյոյն առեւտուրը

Ֆրանքեւյոյն առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւնները յանգեցան Նպաստաւոր ելքի մը։ Դաշնագիրը պիտի ստորագրուի Յունաստանի վարչապետին Պ. Վենիզելոսի եւ ֆրանսական դեսպանին կողմէ։

Համաձայն Նոր պայմանագրութեան, Յունաստան Ներածուած ֆրանսական ապրանքները պիտի վայելեն Նոյն առաւելութիւնները որոնք Յունաստանի կողմէ տրուած էին 1929ի դաշնագրով։ Մասնաւոր կարգադրութեամբ մը ենթականերուն պիտի վերադարձուի Յունաստանէն Ֆրանսա՝ եւ Ֆրանսայէն Յունաստան Ներածուած ապրանքներու վրայէն գանձուումներու տարբերութիւնը՝ որոնք կը բխէին ընդհ. եւ Նախընտրական մաքսասակերէրու տարբերութենէն։ Այս տարբերութիւնը կը գանձուէր 1929ի առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամի լրացումէն ի վեր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Թուրքեւեգիպտական առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւններն այս շաբթու պիտի սկսին Էնկիւրիի մէջ։ Այս բանակցութիւններուն մեծ կարեւորութիւն կը տրուի առեւտրական շրջանակներուն մէջ, որովհետեւ թէեւ առժամեայ պայմանագրութիւն մը կայ երկու կառավարութեանց միջեւ, բայց անբաւական Նկատուած եւ աւելի լայն հիմերով Նոր մը կնքելու պէտք տեսնուած է։

Բանակցութիւններով ամէնէն աւելի շահագրգռուած են ծխախոտի վաճառականները, որովհետեւ ինչպէս յայտնի է, եգիպտական ծանր մաքսատուրքին հետեւանքով, Տրապիզոնի, Արդուինի եւ Տիւզճէի ծխախոտները կարելի չէ եղած ծախել։ Ասոր փոխարէն Թուրքիա ալ ծանր մաքս դրած էր Եգիպտոսէն բերուած թարմ բանջարեղէններուն եւ պտուղներուն վրայ։

1928ի վիճակագրութիւններուն համաձայն, Նոյն տարուան մէջ Ցուկէս միլիոն ոսկի արժէքով արտածում եղած է Եգիպտոս։ Այս գումարին 4 միլիոն ոսկին գոյացած է միայն ծխախոտներուն վաճառումով։ Փոխարէն, Եգիպտոսէն Զուկէս միլիոն ոսկիի ապրանք բերուած է Թուրքիա։

Նոր դաշնագրին մէջ պիտի ապահովուի որ թրքական ծխախոտները Եգիպտոսի կողմէ Յունաստանի եւ Ճափոնի համար գործադրուած սակագոյքին ենթակայ ըլլան։

«ՓՕԹՈՒՐ»ՈՎ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆԵՐ ԹՈՒՐՔ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Էնկիւրի, 4.— Ազգ. Մեծ Ժողովի երէկուան Նիստը շատ ուշագրաւ էր։ Երեսփոխանական աթոռներուն վրայ կը Նշմարուէին փօթուրով՝ ոտքը մոյկերով եւ մէջքը գօտիով երկրագործներ, ինչպէս Նաեւ առանց փողկապի եւ օձիքի շապիկով արհեստաւորներ՝ կային արեւէն այրած դէմքեր եւ կոշկոռ կապած ձեռքեր, իբրեւ ազգին Ներկայացուցիչները։

Ունկնդիրները ամէնէն աւելի անոնցմով կը հետաքրքրուէին, ամէնէն շատ անոնց տարազը եւ շարժուձեւերը կը քննէին։

Նրբանցքին մէջ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը անոնցմէ երկուքին հանդիպելով, ըսած է. «Այս ժողովը ամբողջովին ժողովրդական ժողով է։ Նատ գոհ ենք ձեզ այս տարազով տեսնելով»։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ժամանակէ մը ի վեր Սէրէզի ոստիկանութիւնը լուրջ հետապնդում կը կատարէր երեւան հանելու համար համայնավարներուն կեդրոնը։ Շնորհիւ այս հետապնդումներուն յաջողած է եւ պաշարած կեդրոնը ու ձերբակալած երեք համայնավարներ, որոնք Քիլքիսի (Մակեդոնիա) մէջ կարմիր դրօշ պարզած էին անցեալները։

Համայնավարները երբ կը տեսնեն ոստիկանները, կ'աճապարեն թղթածրարները փճացնել, բայց չեն հասնիր։ Բոլոր վաւերաթուղթերը կ'անցնին ոստիկանութեան ձեռքը, որոնցմէ կը հասկցուի թէ կանոնաւոր վճարումներ եղած են Սէրէզի համայնավար կեդրոնին փրոփագանտ ընելու համար։

∴ Քիլքիսի կարգ մը գիւղերուն մէջ համայնավարները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Ոստիկանութիւնը գրաւած է համայնավար կուսակցութեան կողմէ հրապարակ հանուած վիճակահանութեան տոմսերը, որոնց հասոյթը պիտի յատկացուէր աքսորուած կամ բանտարկուած համայնավարներուն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Տնտեսական մարզին վրայ է որ Սուրիոյ մէջ Ֆրանսայի համար կը բացուի բարերար գործունէութեան անհուն դաշտ մը։ Սուրիական հարցը՝ ինչպէս ուրիշներ՝ այս կերպով կը դառնայ նիւթական հարց մը։ Երկրի մը տնտեսական կազմակերպումը ամենէն առաջ կ'ուզէ դրամագլուխ, բայց դրամը կը պահանջէ ապահովութիւն։

Բառը ամէնէն առաջ, պէտք է հասկցուի ամէնէն պարզ եղանակով։ Այս իմաստով, ապահովութիւն՝ կայ։ Երկիրը հանդարտ է, կարելի է հոն մէկ ծայրէն միւսը շրջիլ նոյնքան հանդարտութեամբ որքան ֆրանսական ճամբաներու վրայ։ Ոստիկանութիւնը եւ տեղական զինուորականութիւնը կ'երաշխաւորեն ներքին կարգը եւ մանաւանդ, Ֆրանսայի սպասած զրահաւոր զօրախումբը, սահմանափակ բայց բաւարար, կ'երաշխաւորէ ամէն անակնկալ, շնորհիւ այն զօրեղ կազմին, որ Ֆրանսայի հէտախուզական կազմակերպութիւնն է։

Կայ նաեւ ապահովութեան ուրիշ տեսակ մը, ոչ նուազ կարեւոր։ Ֆրանսայի հոգատարութիւնը, որուն տեւողութիւնը չէ սահմանուած, կայուն է։ Կրնայ ենթադրուիլ Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ նոր ուրոշման, անշուշտ, անհաւանական, կամ ֆրանսական խորհրդարանի մէկ քուէարկութեան։ Այս պայմաններուն մէջ, մեր ելեւմուտքը որ պէտք է զիմագրաւէ այնքան առիթողական պէտքեր, չի կրնար Սուրիոյ մէջ ստանձնել ծախքեր, որոնք անվերադարձ կերպով կորսուելու վտանգը կը ներկայացնեն։ Մանաւոր դրամագլուխն ալ կը վարանի այս անորոշութեան առջեւ։ Այն օրը որ, Իրաքի եւ Անգլիոյ դաշնագրին նման, կանոնաւոր դաշնագիր մը կնքուի հոգատար պետութեան եւ հոգատարեալ պետութեանց միջեւ, կայութիւնը նոյնը չպիտի ըլլայ։ Քաղաքական հարցը պիտի կարգադրուած ըլլայ եւ կարելի պիտի ըլլայ գիտել ապագան։

Իրաքի դաշնագիրը նախատեսուած է 30 տարուան համար։ Բաւարար ժամանակամիջոց որպէսզի զանազան ձեռնարկները տան գործածուած դրամագլուխներու բանաւոր վարձատրութիւն մը։ Հոգատարութեան տեւականութիւնը թոյլ պիտի տայ որ հաստատուէին, դրամային եւ երկրագործական վարկի դրամատուններ, լիբանանեան եւ սուրիական ճարտարարուեստի շահագործման ընկերութիւններ, որովհետեւ ֆրանսական վարկի մեծ հաստատութիւններու գործակցութիւնը երաշխիք մը պիտի ներկայացնէր բնդհէծ վարչական կամայականութեանց, որոնցմէ Սուրիացիները, արդար թէ սխալ, կը չարունակեն վախնալ։

Առաջին գործը պիտի ըլլայ ձեռնարկել կանք մը բարենորոգումներ եւ զարմանել թերութիւններ. օրինակ՝ մաքսային դրութիւնը եւ ճարտարարուեստի քաջալերումը։

Ցետոյ, պէտք է ապահովել Սուրիոյ տնտեսական սարքաւորումը Ֆրանսայի մարզպանութիւնը կը զբաղի անով։ Ամբողջ ծրագիր մը ուսումնասիրութեան վրայ է, երկար ամիսներէ ի վեր։ Ուսումնասիրութեան կը մասնակցին հոգատարեալ պետութեանց եւ առեւտրական սենեակներու ներկայացուցիչները։

Ինչպէս ամէն տեղ, Սուրիոյ մէջ ալ, ամէնէն սկզբնական հարցը ջուրի հարցն է։ Հոգատարութեան տակ դտնուող երկիրներու հողին,շահին տասներորդ մասն է որ մշակուած է։

Փորձ մը մասնաւորաբար աղիտալի եղաւ. բամպակի մշակումը, որ մինչեւ հիմա յուսախաբութիւններ տուաւ։ Եւ սակայն, օր մը, Գ. մը Ֆուլինէյ իբրեւ մը, Սուրիան կ'որակէր իբրեւ «Ֆրանսայի բամպակի հողը»։ Բամպակը, պիտի կրնար Սուրիոյ տալ եգիպտոսի առատութիւնը։

Այս երկիրը որ կը տառապի չորութենէ, կարգ մը շրջաններու մէջ սակայն ջրային առատ ար-

հեստներ ունի ջրվէժի ձեւով։ Դեռ շատ քիչ մաս մը օգտագործած է։ Սպիտակ ածուխը կրնայ Սուրիոյ տալ ելեկտրական ուժը, որուն պէտք ունի։ Դամասկոսի մէջ, ուր ելեկտրականութիւնը կը հայթայթուի ջրային ուժով, շատ աժան է։ Պէյրութի մէջ, երեք անգամ աւելի կ'արժէ քան Ֆրանսայի մէջ։

Ճամբաներու ցանցը տակաւին շատ անբաւական է, հակառակ վերջին տարիներու յառաջդիմութեան։ Բացի մէկ քանիներէ, գոյութիւն ունեցող ճամբաները յաճախ գէշ վիճակի մէջ կը պահուին, վարկի պակասէն։

Աւելի ցաւալի է երկաթուղային ցանցին կիսատ վիճակը։ Այսպէս է որ Տրիպոլիի եւ Պաղեստինեան սահմանագլուխին միջեւ կայ 180 քիլոմեթրի պարապ մը, որուն հետեւանքով, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի ուղիղ հաղորդակցութիւնները կտրուած են հիւսիսի հետ։ Երկաթուղիի այս միացման ուսումնասիրութիւնները վերջացած են երկար ատենէ ի վեր, բայց աշխատանքները կատարելու համար, չկրցան անհրաժեշտ դրամագլուխը գտնել— մօտ 360 միլիոն։ Ծամաքի ճամբով Եգիպտոսէն Պէյրութ երթալ ուզող ճամբորդը ստիպուած է ինքնաշարժով կտրել հարիւր քիլոմեթր ճամբան որ Հայֆան կը բաժնէ Լիբանանեան մեծ նաւահանգիստէն եւ նոյնիսկ ամբողջ նոյդ տեւողութեան համար, լաւ ճամբայ չկայ։

Ալեքսանտրէթէն Մուսուլի գիծը, կարելի է ըսել թէ ոչ սկիզբ ունի ոչ վերջ։ Ո՛չ մէկ ուղիղ գիծ կայ Ալեքսանտրէթի եւ Հալէպի միջեւ։ Միակ ճիւղը որ Ալեքսանտրէթը կը կապէ Պաղտատի գիծին, Ստամպոլիս գիծն է։ Պաղտատի ճիւղը կը բաժնուի Թոփրաք Գալէէն եւ չի յանգիր Հալէպի, այլ Միւսլիմիէի, ուրկէ պէտք է վերադառնալ Հալէպ։

Ոչ Սուրիա, ոչ ալ Լիբանանեան հանրապետութիւնը չունին յատուկ հեռաձայնական ցանց։ Միակ ցանցը որ կը գործէ զինուորականն է, որ շատ անբաւարար կերպով, դրուած է քաղաքացիներու տրամադրութեան տակ։

Նաւահանգիստներու բարեկարգումը կը պարտադրուի մանաւանդ օտար մրցակցութեան առջեւ։ Հայֆայի նաւահանգիստը ուր հսկայ աշխատանքներ կը կատարուին, պիտի ունենայ 85 հեկտարի տարածութիւն մը, ըսել է երեք անգամ աւելի կարեւորութիւն քան Պէյրութինը. 2000 մեթր քարափ՝ 10 մեթր ջուրի խորութեամբ։(*)

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Սուրիոյ մասին հրատարակուած ուսումնասիրութենէ մը քաղած ենք այս հատուածը, «Ou va la Syrie» հեղինակ Robert de Beauplan.

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Տակաւին չհասաւ Հայաստանի թղթարերը, որ մանրամասն տեղեկութիւններ տայինք վերջին երկրաշարժին մասին։ «Խորհ. Հայաստանի» ստացուած վերջին թիւը, 28 Ապրիլ, իր վերջին լուրերու բաժնին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ հեռագիրները.—

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆ, 28 ապրիլ.— Երէկ գիշեր ժամը 21.10ին, զգալի եղան ստորերկրեայ ցնցումներ հիւսիս-արեւելքէն հարաւ-արեւմտեան ուղղութեամբ, եւ տեւեցին մէկ րոպէ։

ԴՈՒՐԴՈՒՂՈՒԼԻ, 28 ապրիլ.— Երէկ գիշեր ժամը 21ին այստեղ տեղ զգալի եղան ստորերկրեայ ցնցում մը։ Բնակչութիւնը դուրս փախաւ տուներէն։ Վնաս չկայ։

ԵՐԵՒԱՆ, 28 ապրիլ.— Երէկ երեկոյ ժամը 20.54ին Երեւանի մէջ զգալի եղան ստորերկրեայ ուժեղ ցնցումներ։

Ինչպէս կը տեսնուի երկրաշարժին ցնցումները աւելի ուժեղ եղած են Երեւանի մէջ եւ աւելի կանուխ, տեղեկութիւն մը, որ կը տարբերի եւրոպական հեռագիրներու տուած լուրերէն։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Գտնուած թուղթերէն յայտնի կ'ըլլայ, որ երբ Երեւան կը հասնէր, հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած վիճակ մը ունէր, յարատեւ յուզման մը մէջ, ցաւի շարունակական թրթռացում ներու մատնուած։ Երեւանի մէջ այդ վիճակը տասը երբեք բարեփոխութիւն մը ցոյց տալու, աւելի եւս կը ծանրանայ։ Ցաւագումը, խռովքը, մտալլկումները (obsession) կը տանջեն զինք։ Հոգեկան անհանդստութիւնը կը զարգանայ, հալածուող վիճակ մը կը ստանայ (psychasthénie). իր միտքերը կը հալածեն զինք (persécuté). եւ արագօրէն կը դիմէ դէպի «կորսուած անդունդը»։ Այս վիճակը յատկութեամբ կը պարզէ նամակի մը մէջ 12 յունուար 1845ին. «Այժմ ապրում եմ մի այնպիսի տեղ, որ ընտանիքս հիւանդութիւնից եւ անօգնականութիւնից եւ մենք երկուս միայն ծանծրոյթից եւ մեր ընտանեկան կեանքի քայքայումից չենք խաղում, թէ արդեօք պիտի կարողանա՞նք այստեղից դուրս գալ մի որեւիցէ կերպով»։

Ըսզգծումները ես կատարեցի, որովհետեւ այդ բառերը աւելի եւս կը բացատրեն գծագսուտ Աբովեանի հոգեկան ծանր եղերերգութիւնը։ Տրտունջը, որ շարունակ կը կրկնուի իր նամակներուն մէջ, hypochondriaque *հոգիի մը իրապաշտ նկարագրութենէն աւելին կ'արժէ, եւ չափազանց կը յուզէ ընթերցողը։ Կարելի չէ ուրանալ, թէ իր հիւանդութեան զարգացման կը նպաստէին պաշտօնակիցներու հակառակութիւնները, որոնց վրայ կը նետէր իր կենսագիրները ամբողջ պատասխանատուութիւնը։*

Այսպէս ռուս լեզուի ուսուցիչ Ստեփան Վէքիլով, հայոց լեզուի եւ կրօնքի ուսուցիչ սարկաւագ Յովհաննէս Տ. Յովհաննէսեան կը դառնին իրեն դէմ, երբ կ'ուզէ զանոնք հեռացնել դպրոցէն։ Միւս կողմէ իր կարգադրութեան գանազան ձեւերը եւս ընդվզեցուցիչ էին։ Երեւանի այդ դպրոցին մէջ, որուն տեսուչն էր ինք, Ռուսերէն կային միայն 6 աշակերտ։ 23 նոյեմբեր 1847ին դպրոցական իշխանութեան կը դիմէ, խնդրելով որ օրթոտոքս կրօնքի ուսուցիչ մը նշանակուի այն պատճառաբանութեամբ թէ «մենք արդէն ունինք վեց ռուս աշակերտ, որոնց, ինչպէս եւ բոլոր Հայերին, անհրաժեշտ հարկաւոր է օրթոտոքս դաւանանքի դաստուութիւնը»։ Ըսզգծումը դարձեալ ես կատարեցի, որովհետեւ իսկապէս արտառոց տողերէն է, եւ այդ խնդրանքին մէջ հիւանդագին բան մը կայ։ Բացատրելու համար ատոր, յիշենք միջադէպ մը, — Աբովեանի դպրոցական հանդէսներուն կ'ուզէր հրաւիրել քաղաքին բարձրաստիճան զինուորականները ու կառավարական պաշտօնատարները, սանցալու համար անոնց աչքէ իբրեւ տեսուչ։ Իր ընկերներն ու աշակերտներուն ծնողքը կը հակառակին։ Ինք կ'առարկէ թէ բարձրաստիճան այդ անձնաւորութիւններուն ներկայութիւնը օ րինակելի տպաւորութիւն մը կը ձգէ տղոց վրայ։ Չի յաջողիր, որովհետեւ հայ կրօնական իշխանութիւնն ալ հաշտ ալ չիդիտեր այդ հայկրօնաւորներու այս ընդդիմութիւնը, զոր չափազանցած են իր կենսագիրները՝ առանց երբեք պատճառը պրպտելու ուրիշ տեղ, կը կարծեմ թէ քիչ մըն ալ իրապէս ծագած է անկէ, որ Աբովեան էջմիածնի դպիրներէն ըլլալով հանդերձ, ոչ միայն լքեց այդ ասպարէզը, այլ նոյնիսկ անոնց հոգեւորականներուն վրայ։

Բայց դարձեալ կը կրկնեմ, որ Աբովեանի կրած արհամարհանքը սխալ է բացատրել միայն ու միայն կրօնական պատճառներով։ Հայ կրօնական իշխանութիւնը կը հակառակէր Աբովեանի երեք պատճառներով.

1.— Լքած է էջմիածինը եւ կրօնական ասպարէզը։

2.— Հայոց կարգ մը աւանդական սովորութիւններուն եւ ազատութիւններուն դէմ աշխատած է։

3.— Անհաւասարակշիռ կը թուէր իրենց։

Առաջին պատճառը այնքան ալ կարեւոր չէ՝ բացատրելու համար այն բոլոր հալածանքները, որոնց համար կը գանգատի Աբովեան։ Իր հոգին միշտ գերի կը մնայ կրօնքի հմայքին, իր գրական գործերուն մէջ եւս հոգեւորականները կը ներկայացնէ իբրեւ սպասաւորներ ազգին լուսաւորութեան, եւ վերջապէս քանիցս փորձած է վանք վերադառնալ, որովհետեւ իր առաջին կրթութիւնը կրօնական ըլլալով միշտ ինքզինք կը նկատէր «էջմիածնայ որդին»։

Սակայն երկրորդ եւ երրորդ պատճառները այնքան զօրաւոր են որ, կրնան ճշմարտապէս եւ յստակօրէն բացատրել ամէն բան։ Արդարեւ երկրորդ պատճառը, որ իրողութիւն մըն է, իրեն վկայական մը կրնար ըլլալ ռուս իշխանութեան մօտ կատարած իր բոլոր դիմումներուն ընթացքին՝ չմերժուելու համար։ Լա՛ւ, ինչո՞ւ կը մերժէին Ռուսերն ալ, եթէ նոյնիսկ հասարակ խնդրանք մըլլար։ Պէտք չէ մոռնալ, որ ազդեցիկ դէմքեր Ռուսաց լաւրերէն յանձնարարականներ կը հայթայթէին, փոխան Աբովեանի դրկած կովկասեան «ծուլշլորի» հաւաքածոներուն։ Բարձրագաս մարմինները ամէն անգամ ապահովաբար արտառոց բան մը տեսած են իր խնդրագիրներուն մէջ։ 5 մայիս 1845ին խնդրագիր մը կու տայ արձակուրդ ստանալու համար, որպէսզի երթայ երկրպագելու Պարրոտի գերեզմանին, ուխտ մը, որ կը համարի շաւելի սուրբ, քան աշխարհիս բոլոր պարագաները։ Եւ տես կը պատճառաբանէ թէ ինք չի սիրեր ուրիշներու պէս սուտեր հնարել, հիւանդութիւն, ընտանեկան գործեր եւլն., նոյնիսկ կը հրաժարի արձակուրդի ամսականներէն։ Կը մերժուի։ Ուրիշ խնդրագիրի մը մէջ «արտասուելով» կ'աղաչէ փոխգնդապետ Տուրչանինովէն, որ քիչ մը աջակցութիւն ցոյց տայ իրեն։ Կը մերժուի։ Բայց ինչո՞ւ մերժեն, երբ Աբովեանի «ցաւցակ ծառայութեանը» վարձատրութեան կը հրաւիրէր ռուս իշխանութիւնները։ Արդարեւ Աբովեան տեղի անտեղի գովքը հիւսած է «բարերար» կառավարութեան, փառաբանած է «ողորմած» ցարը, «սուրբ» համարած է ռուս արիւնը, «անսխալական» կոչած է ռուս անունը, եւ երջանկութիւն, բարեբաստիկ ու ցանկալի պարագայ մը դաւանած է ոչ միայն Հայերուն, այլ նաեւ տեղացի բազմաթիւ ազգերուն «միանալը ռուս մեծ ազգին հետ»։ Վերջապէս Աբովեանի համեմատ՝ դ տեսակէտներէն մէկն ալ այն էր, որ կ'ուզէր ռուս լեզուն տարածել դպրոցներուն եւ տեղացիներուն մէջ։ Եւ այդ նպատակով ալ չքաշուեցաւ գիտակ մօլլայեից միջոցներու, — հայկական մասնաւոր դպրոցներու ուսուցիչներէն ուսուցչական «ցենզ» պահանջել։ Հակառակ բոլոր այս միջոցներուն, Աբովեան ոչ միայն չվարձատրուեցաւ, այլ ամէն անգամ մերժուեցաւ հանդիպեցաւ։ Ինչո՞ւ, կը հարցնեմ ձեզի, ինչո՞ւ այդ մերժումները։ Վերջին տարիները այդ արտասովոր խնդրագիրները կը հասցնեն դպրոցական իշխանութեան համբերութիւնը։ Քանի մը անգամ կը յանդիմանեն, եւ անգամ մըն ալ երեք օր կը բանտարկեն իր տանը մէջ։

Զարմանալի բան է տեսնել, որ ռուս իշխանութիւնը այսքան հակառակ կը շարժի Աբովեանի, առանց նկատի առնելու անոր ռուսասիրութիւնը։

Արդարեւ, կովկասի մէջ վերջին՝ դարիւր տարուան ընթացքին չունինք ուրիշ հայ հեղինակ մը, որ այնքան ռուսասիրութիւն ցոյց տուած ըլլայ։ *Առանց է քննելու Աբովեանի համբաւեալ ազգասիրութիւնն ալ(*)։ Ինչպէս բունք, 1913ին Լէօ Թիֆլիզի «Հայ Գրողներու Ընկերութեան» հաւաքոյթին ներկայացուցած էր Աբովեանի մէկ նամակը, որ դայթակղեցուց բոլորը եւ ասանք բողոքեցին Լէօի դէմ, որ երեւան հանած է այդ նամակը, ուրիշներ պնդեցին, որ չհրատարակուի՝ չվիրաւորելու համար Աբովեանի յիշատակը իբրեւ հայ ազգասիրութեան հօր։ Եւ այդ նամակին կը մատնուած ոչ իբրեւ դայթակղեալ մը բովանդակութենէն, որ հակահայ զօրծ մը փաստ է, այլ իբրեւ դէպք մը եւս Աբովեանի ինքնակորոյս վիճակին։*

(4) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*). — Այս ազգասիրութիւն բառին մասին փոքր. Աղանց տարօրինակ հեղինակ մը ունի եւ կը գրէ «Հայրենիքը» մէջ (Ապրիլ, էջ 94).— Այն «դասական» հայրենասէրները որոնք փարել էին գիլիկիայի 60-ական թուականներին,«ժուարթէ«դասական» համարուին։ Ազգասէրներ են աւելի քան հայրենասէրներ։ Ազգասիրութիւնը յատուկ է գաղթահայութեան եւ իր կերպած բան է, որ ուրիշ լեզուով չկայ եւ որ, թերեւս, ջնջուելու է հայ քաղաքական բառարանից։ Նա քայքայուած է հայրենասիրութեան գաղափարը։

Ստիպուած ենք յարգելի յիշողութեան դիտել տալ թէ իր «առօանթից» Աբովեանն ալ գործածած է այդ բառը եւ նոյնիսկ «ազգի սէրը ի՜նչ լազաթ ունի» այն ալ կ'ըսէ։ Մնաց որ այդ շրջանին շատ յարգի էր ըսել «ազգ», իմ սրտի սիրեկան ազգ։ Մ. Նալբանդեանն ալ «Մեր Հայրենիք» երգին մէջ կը կրկնէ նոյն բառը։ Ուրեմն, «կիւանտական» չէ այս բառը, այլ կովկասեան։ Թէեւ ես, որ սխալ կը գտնեմ հեգնել այս բառը, կը կարծեմ թէ մեր հին հեղինակներն ալ շատ գործածած են զայն։ Որովհետեւ պէտք է գիտնալ որ հայրենիքի գաղափարը մեր մէջ զարգացաւ ազգասիրական մարզանքներով։ Աբովեան կամ ուրիշ հին հեղինակ մը կրնայի՞ն հայրենասիրութիւն քարոզել, ճիշտ ինչպէս Սաշմանադրութեան շրջանին Թուրքիոյ մէջ կ'ընէին, երբ հայ հայրենիքը լեցուած էր օտար ազգերով ու ցեղերով։ Շ. Ն.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Սեփ. Թղթ.)։— Զափհաճա Ոբբերու Միութիւնը, այս տարի եւս Ս. Նշան եկեղեցւոյ բակին մէջ, կազմակերպեց Ապրիլեան Սգատօնը, մասնակցութեամբը 50է աւելի կազմակերպութիւններու։ Կը մասնակցէին քաղաքական կուսակցութիւններէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեաններու Փոքր Հայքի մասնաճիւղը։ Հրաւէր ուղղուած էր Ռամկավարներուն որոնք ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ կը պատասխանէին .«Չենք կրնար մասնակցիլ»։

Պէյրութի բոլոր մշակութային եւ հայրենակցական Միութիւնները իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին ծաղկեփունջերով եւ մէկ-մէկ ուղերձներով, նուիրուած Ապրիլ 24ին։ Գտնուեցան Միութիւններ որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ ըրին կրթական հաստատութիւններու եւ ուրիշ բարենպատակ ձեռնարկներու։

Սգատօնին առթիւ շինուած էր ծաղաբեմ, մը որուն վրայ դագաղ մը սեւերու մէջ, կը խորհրդանշէր մեր սուգը։ Գործն էր ծանօթ երկրաչափ Փ. Ալթունեան։

Որոշեալ ժամուն բեմ բարձրացաւ Զափհաճա Ոբբերու կողմէ Եղ. Տարօնեան։

«Սգակիր հանդիսականներ, տարեդարձն է հայ արեան ծովին, բուեր՝ մթութեան այդ թեւերը, գիշերով իրենց բոյնը յափշտակեցին ապաւէնները։ Տարեդարձն է այն սեւ օրուան, որ թշնամին խլեց մեզմէ մեր լոյսը, մեր ազատութիւնը, ու կարծեց մարել մեր անմեռ մտաւորականութիւնը։ Ծեղին լոյսն էր, որ կ'ուզէր մարել։ Այնպէս ինչպէս լուսարձակ միջոցը նոյնպէս նաեւ Հայերը կ'արձակեն իրենց լոյսը, անապատի մէջ դրած գործողներ չինիեցին մեր հայրենիքները։ Եթէ մենք կը սգանք մեր մեռելները, պատճառը այն է, որ առանք մէկմէկ տխուրներ էր Վարդգէս եւ Զօհրապ երբ հեռացան, Հայերը ուզեցին փրկել անոնք մերժեցին։ Նկարիչներու մասին անցուեցան բոլորը։ Կ'ողբանք, ցաւերեւով որ անոնք պիտի ունենային հայրենի հողին վրայ։ Անոնց հայրենիքի գաղափարը հայրենիք՞, նահատակներու յիշատակը կենդանի պահել եւ դարպասել պէտք է անոնց թողած գործը»։

Բանախօսը վերջացնելով իր խօսքը, հանդէսի նախագահութիւնը յանձնեց Փառէն վարդապետին։

— «Պէտք չկայ խօսելու, որովհետեւ յիշատակներ ունինք որոնց տեւ մեռելներ տուինք։ Եւ մենք պէտք է յիշենք. օգտուինք անոնց նահատակութենէն։ Եւ հոգւով ու տակրելով եւ օրհնելով բոլորը, որոնց նահատակուեցան, պիտի խնդրէի որ այս հանդէսին առթիւ նոր ու նոր շունչ գար մեզի, ազգային միութեան համար։ Պիտի ողբանք մեր մեռելները, ու կ'ընտրենք տիրանանք միրոյ եւ զօրութեան, որպէսզի դիմանանք եւ ազգային գրաշ Մաշտոց կատարին գինը»։

Արտասանութենէ մը ետք նուագախումբը նուագեց յուղիչ կտոր մը, որմէ յետոյ բեմ բարձրացաւ Գ. Միհրան Տամատեան։

Ցաւալի է ըսել, որ Տամատեան, համազգային ոգառնի մը ուժ[illegible] մը, կարգ մը անտեղի [illegible] ըրաւ։ Բանախօսը յետոյ [illegible] նեց ներկայ Հայաստանը, ինչպէս բոլոր ռամկավարները։

Օր. Զեփիւռ-Ապէլ գեղեցիկ երգեց «Դժնեայ գիշերը», որմէ յետոյ Նախագահը բեմ հրաւիրեց [illegible] կեր Նիկոլ Աղբալեանը (Հ. Յ. Դ.)։

«Մեծ բազմութիւն հաւաքուած է այսօր Ապրիլ 24ի յիշատակին եւ բազմութիւնը համազգային [illegible]։ Այս բազմութիւնը զոհն է այս [illegible] տին, եթէ ոչ գործ չունէր [illegible] կրական եղերքին։ Այժմին [illegible] թիւնն է որ կը համախմբէ մեզ։

«Ազգը կը ստեղծուի միասնական բազմութիւններով եւ [illegible] ապրումներով։ Մեր ազգի մէջ [illegible] մեծ է ձգտումը միասնաբար ունենալու։ Սերտ կապ կը ստեղծ[illegible] ազգին մէջ։ Մեր կորուստները [illegible] հանուր էին, եւ միասնաբար [illegible] ենք այս յիշատակին շուրջ։

«Այս բազմութիւնը պէտք է նկատէ թէ Ապրիլ 24ը պարզ [illegible] նութեան օր մը չէ, այլ քաղաքական «աքթ» մըն է։ Ապրիլ 24ը Թուրքիոյ մէջ քաղաքական եղեռն է։ Պէտք է խորհրդածենք մէկուսի [illegible] շրջանակներու մէջ, չափելու համար խորութիւնը անոր։ Հիմնական գաղափարը որ երեւոյթը քաղաքական էր, ոչ թէ անոր համար որ Հայերը յանցանք գործած էին, կամ դաւաճանութիւն ըրած էին, այլ որովհետեւ Հայ էին ու պէտք չէին Թուրքիոյ մէջ ապրէին։ Եւ մենք 16 տարիներ յետոյ պէտք է հասկնանք որ դարշելի աղէտին պատճառը քաղաքական էր, ընդհ. Հայոց հարցը ծնունդ էր,այս պատմութեան մէջ Թուրքիոյ Հայոց ժողովուրդը։ Եւ որ չունէր հաստատ քաղաքացիի իրաւունքներ ունենալ Թուրքիոյ մէջ, ոչ բան մը կ'ըսէ անոր Աբովեանի[illegible]

հարցը այն է որ Հայն ալ ուզից ունենալ քաղաքական տարր, մինւնոյն իրաւունքներով եւ չտրուեցաւ։ Մեր իրաւունքները կ'ուզէինք, եւ ահա միաժամանակ եւրոպական միջամտու-թիւն Հայկական հարցը պատճառ դարձնել ուզեցին Թուրքիոյ ձեռքէն առնել խլելու համար։ Մենք կը մտա-ծենք ազատութեան մասին եւ այս թէ ինչո՞ւ պարտուեցանք։

Մենք ունեցանք ընդհանուր ա-զգ, որուն պատճառը քաղաքական է. եւ այս յիշատակին շուրջ մտա-ծել թէ քաղաքական գործ է որ պիտի կատարենք։ Հայոց ազգը մէկ սխալ պէտք է կազմէ Ապրիլ 24ի օրին, միասնաբար ճչցէ իր դիրքը։ Ամբողջ բովանդակ ազգը պէտք է լուծէ իր հարցը։ Մեր գործն է այս իրաւունքներու տալ քաղա-քական հանդամանք որպէսզի ուժ ունենանք»։

Խօսեցաւ նաեւ Ս. Դ. Հնչակեան ներկայացուցիչը։

Ներկաներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ վանահայր Պատուհասեան վարդապետ որ հրաւիրուեցաւ քանի մը խօսք ըսելու։

— Որեւէլքի հնադոյն եւ պատ-մական ազգերէն մին ենք, եւ ոչ «վտանութեան», ինչպէս սովոր են կոչել մեզ։ Կորսնցուցինք մեր անկախութիւնը։ Ապրիլ 24ը բնական ձանձրոյթն էր մեր ազգային պայ-քարի։ Դ'անիծեմ անրագործ Թուր-քը եւ նաեւ բոլոր անոնք որ ձգտա-ցին, եւ նաեւ անոնք որ առաջ-նորդը եղան Թուրքին։ Ազգը իր 500 հազարաւոր կեանքով, անհայրենիք, բանտարկեալներ եւ գինա-ծներ։ Կ'օրհնեմ եկեղեցին ալ ...երը։ Ես կուսակցականին ու բո-լորին ալ յարգանք ունիմ, որ աշ-խատեցան ժողովուրդին համար։ Ազգը պէտք է իր բոլոր ձիրքերը գործ ածէ հայութեան ազատութեան»։

Մօտաւորապէս 3000ի հասնող ...ի հանդիսականները, յարգանքի ...ոտքի ոտքի կանգնեցան Ապ-րիլեան եղեռնի զոհերուն։

...Ֆանֆառի «Մեր Հայրենիք»ով ...ւած այս հանդէսը, որ ունեցաւ ...ժողովուրդին կողմէ յատ-... վերջացաւ Զոնի ներկայա-ցուցչին շնորհակալութեան խօս-քով։

ՊԱՐ-ՍԱՄԷԼ

...ԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ (սեփ. թղթ.)— Երկար ...անհրապոյր կեանք մը ...ետք, յետոյ, վերջապէս մեր գա-...ութիւնն ալ կը սկսի շարժիլ։ Գեղեցիկ ...ութիւնը մը ականատես կ'ըլլանք ...կը լեցնէ մեր սիր-... Վերջին հաւաքոյթներու արժա-...գեռ չմարած, ահա ուրիշ ...ձեռնարկներ, բանախօսութիւններ ... Չեմ ծածկեր որ իբր Թղթա-...կից մը չփոթած եմ։ ...ամենք կարգով եւ որքան ...է ամփոփ կերպով.—

Ապրիլ 30ին, Միլանի Հայ Ու-սանողական Միութեան հրաւէրով բանաստեղծ Կ. Զարեան խօսեցաւ Հայկական պատմութեան, գրակա-նութեան ու ճարտարապետութեան վրայ։ Բանախօսութեան համար ընտրուած էր Filologicoի մեծ սրահը, որ հաւաքատեղին է Միլանի իտալացի թէ օտար մտաւորական-ներուն։

Պ. Կ. Զարեան խօսեցաւ իտա-լերէն լեզուով, ցոյց տուաւ այն զանձերը զորս հայ ազգը տուած է մարդկային քաղաքակրթութեան եւ որոնք դժբախտաբար շատերուն դեռ կը մնան անծանօթ, եւ կամ ճանչ-ցուած են իբր ուրիշ ազգերու սե-փականութիւնը։

Բանախօսէն առաջ, խօսեցաւ Filologicoի նախագահը A. Fer-riին, որ շատ ջերմագին խօս-քերով համակրութիւնը յայտնեց Հայերուն։ Այս բանախօսութիւնով մշակութային հողի վրայ յարաբե-րութիւններ կը ստեղծուին, մեր եւ հիւրընկալ ժողովուրդի մտաւորա-կաններուն միջեւ։ Այս յարաբերու-թիւններէն, ոչինչ կը կորսնցնենք մենք, ընդհակառակն շատ օգուտներ կրնանք քաղել։

Պ. Զարեանի ներկայութենէն օգտուելով, Ազգային մարմինը Թէ-յասեդան մը սարքեց ի պատիւ բա-նաստեղծին։ Թէյասեդանը տեղի ու-նեցաւ Մխիթարեան վարժարանի մէջ։ Ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ, եղան արտասանութիւններ, ու եր-գուեցան հայ ժողովրդական երգեր։

Պ. Զարեան խօսք առնելով, դրուագներ պատմեց, իր Հայաստան ըրած ճամբորդութենէն. յիշեցուց բո-լորին թէ ի՛նչ է իրենց պարտքը դէպի մայր հայրենիքը, ու վերջա-ցուց խօսքը, շնորհակալութիւն յայտ-նելով Միլանի հայ գաղութին։

Հանդէսի վերջաւորութեան, Ուս. Միութեան նախագահը, Պ. Զարեա-նը, իրենց Միութեան պատւոյ ան-դամ յայտարարեց։

Հայ տիկիններն ու օրիորդները որ պատրաստած էին թէյասեդանը, անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց կազմակերպչական ոգին։

Պէտք է աւելի սերտ օգտուիլ մեր իրական սեռին կարողութիւն-ներէն։

∴ Մայիս 4ին, տեղի ունեցաւ Ուս. Միութեան տարեշրջանի ութ-ներորդ հաւաքոյթը։ Իբր բանախօս հրաւիրուած էր Dott. Andrea Yppolito, որ խօսեցաւ Փաշիսդ յեղափոխութեան պատմութեան վրայ։ Dott. Yppolito Միլանի հա-մալսարանականներու Միութեան նա-խագահն է եւ հաճոյքով ընդունած էր մեր հրաւէրը, որովհետեւ կը համակրի մեր վառվռուն ուսանող-ներուն, եւ գիտէ որ անոնք օտար ուսանողներու մէջ, ամենակարեւոր թիւը կը կազմեն։ Բանախօսին բեր-նով մեզի խօսեցաւ, նոր, երիտա-սարդ եւ ուժեղ Իտալիան։

Ա. Ս.

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱԿՍԻՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ Պ. Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թէ ինչո՞ւ Մար-սիլիոյ Բարեգործականի անդամները չեն շատնար ու գրուած անդամ-ներն ալ կը հրաժարին, Պր. Մալէզ-եան։ Համառօտակի բացատրեմ ձեզ, 43 տարիէ ի վեր հոս հաստատ-ուած ըլլալով, թէ հին եւ թէ նոր գաղութին շատ մօտէն ծանօթ եմ։ Անդամակցած եմ Հ. Բ. Ը. Մ.ին 22 տարիէ ի վեր իմ համեստ չափովս։ Սրտիս շատ մօտ ըլլալով Հ. Բ. Ը. Մ.ը, տեղւոյնանդամներու մեծամաս-նութիւնն ալ ես արձանագրել տուած եմ։ Վկայ ամբողջ Մարսիլիոյ գա-ղութը ու գրած անդամներս։

Ըլլալով չէզոք եւ համագործակ-ցական, մոլեռանդ կուսակցականները սատանայէն աւելի կ'ատեմ. անկեղծ-ներու առջեւ ծունկ կը խոնարհիմ, Սիրող մը ըլլալով Հ.Բ. Ը. Մ.ըամէն ջանք ի գործ դրած եմ, անդամնե-րու թիւը կրկնապատկելու, քառա-պատկելու։ Շատ քիչերէն մերժուած եմ, որովհետեւ անկուսակցական ո-գիով ամէն հայ կը սիրէ Բարեգոր-ծականը, կ'ուզէ անդամակցիլ։

Առաջին, ձեր մոլեռանդ կու-սակցական հակումն է արգելք. երկ-րորդ տեղւոյս ծոյլ եւ անդամալոյծ մասնաճիւղը, որ երեք տարիէ ի վեր բնաւ ընդհ. ժողով մը չուզեր գու-մարել։ Իսկ դուք Պրն. Թէքէեանին ըսած էք եղեր թէ հոգ չէ. ամառ-ուան մէջ կը գումարէք. Երբ Կեդր. Վարչութիւնը ամէն տարի ընդհ. ժողով կը գումարէ «եւ է մաս-նաճիւղ աւելի՞ բարձր է կեդրոնէն, որ կը դժկամակի։ Բոլոր անդամներն ալ կը գանգատին։ Այս իսկ է պատ-ճառը որ շատերը կը հրաժարին, իսկ նորերն ալ անդամ գրելու համար կ'ըսեն.— Դուք որ երեք տարիէ ի վեր անդամները ոչ հրաւիրած էք եւ ոչ ոեւէ հաշիւ տուած էք, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մենք ալ անդամակցինք։ Իրաւունք ունին թէ ոչ ձեզի կը հարցնեմ. ատոր համար ձեր որոտա-լից գուում-գոչումները թէ անդամ-ներ շատցուցէք, անդամավճարները կրկնապատկեցէք եւայլն, դէրոյի չափ ազդեցութիւն չունին, եթէ ան-կեղծօրէն չհետեւինք բուն կանոնա-գրին որ ոեւէ խնդիր չի դներ կու-սակցական խմբակցութիւններու եւ յարանուանութեանց։ Պէտք է գոր-ծել համագործակցական ոգիով որ ամրապնդող կապն է ամէնուս եւ այն ատեն պիտի տեսնէք արդիւնքը։ Ի՞նչ հարկ կայ անցեալ սեպտեմբե-րի մէջ հայկական ակումբի մէջ կանչել երկու ռամկավարներ ու տոխպել որ մասնաճիւղի մէջ մտնեն։ Մէկն արդէն անդամ էր մասնա-ճիւղին եւ հրաժարած էր, տեսնելով մասնաճիւղի անկանոնութիւնը։ Եր-կրորդը արդէն Բարեգործականին անդամ ալ չէր ու գիս դրկեցիք որ-պէս զի արձանագրեմ։ Շատ տխ-պելէ յետոյ հազիւ յաջողեցայ գրել 1931 յունուարէն սկսելով, գործի մէջ անպատճառ ռամկավար դնելու համար։ Միթէ՞ 200-225 անդամնե-րու մէջ կը պակսէի՞ն յարմար ան-դամներ։ Կը յիշէք անցեալ օգոստո-սի մէջ ձեր գրած նամակը Պ. Թո-դէոսեանին թէ սեպտեմբեր 10-20 Մարսէյլ պիտի գտնուիմ, բսէք թող թէյասեդանը պատրաստեն, որուն մէջ պիտի խօսիմ։

Մասնաճիւղին թէ ատենապետը եւ թէ գանձապետը բացակայ ըլլա-լով, ես անձամբ յիշեալներու եղբայր-ներուն միջոցաւ լուր ղրկեցի որ յիշեալ թուականին հոս գտնուին թէյասեդանի պատրաստութեան հա-մար։ Ո՛վ մեծի փառամոլութիւն։ Ստացած տասը հազար ֆրանք ամ-սականը չէր բաւեր, անպատճառ թէյասեդան հարկաւոր էր, որպէս զի խօսէիք։ Այո,! ես արգելք եղայ այդ թէյասեդանին, որովհետեւ 3000 ֆրանքէն աւելի պիտի արժէր աղ-քատներու համար հաւաքուած դրա-մին։ Թէյասեդանները հիւրերու կողմէ չեն խնդրուիր կանխաւ, այլ համա-կիրներուն կողմէ կը տրուին։

Բաց սեւ եւ ոչ անծանօթ, Պ. Մալէզեան ինչպէս գաղութը նոյն պէս ամբողջ հայութիւնը դժգոհ են ձեր ստացած տասը հազար ֆրանք ամսականի համար։ Կրնաք վճռանմ նօրէն մէնթըլմէնի պէս տասը հա-զարը կէսի, հինգ հազարի զեղչել, այն ատեն կը վստահացնեմ ձեզ որ Մարսիլիոյ աղամներու թիւը պիտի կրկնապատկուի եւ ՙքառապատկուի։

Ուսանոծառնութեան եւ բարե-սիրութեան մէջ ուրիշներուն քարո-զելով չէ որ արդիւնաւոր կ'ըլլայ. այլ ձեր անձին վրայ փորձելով։ Պէտք է ցոյց տալ որ ուրիշներն ալ հեզմէ օրինակ առնեն։

18 յունուարին ձեր պերճախօս բանախօսութիւնը 6-700 բազմու-թեան առջեւ Փլամի շքեղ սրահին մէջ ո՞րքան ոգեւորիչ եւ հմայիչ էր ձեզ խունկ ծխողներուն համար եւ քանի՞ հազար ֆրանքի արժեց Բա-րեգործականի սնտուկին։

Ու ներկաներու մաղնիսացումը այնքան մեծ եղաւ որ, արձանագր-ուեցան 0, 0, 0, 0, նոր անդամներ, ճիշդ այն առածին պէս, ամբողջ հսկայ լեռ մը երկունքի մէջ էր, աշ-խարհ համայն կայր ի դիտ, իսկ նա ծնաւ մուկն չնչին, մինչդեռ անդին շատերէն քննադատուած Պալաքեան մը կրցաւ Զաւէի քարոզի ատթիւ տասը հազար ֆր. հաւաքել դպրոցի շէնքի համար կէս ժամուան մէջ. հասկցաք իրականութիւնը, խորա-կանութեան արդիւնք...

Կը ներէք նամակս ուշացնելուս. պատճառը հիւանդութիւնս էր։

Մնամ յարգանօք
Մ. Խ. ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՑԱՌԱՋը

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Ցառաջ»ի Յարցարանին՝ Թիւ 12)

ՊՈԼԻՍ.— «Ցառաջ»ի հարցա-րանը, շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն մը ձգած է ռռ հասարակ բանւորա-կան շարքերու մէջ։

Անտարբերները սկսան շարժիլ, թմրածները արթննալ։ Սակայն դարձ-եալ կը շրջին նոյն յոռի խօսքերը. «Հայու գործ է, մենք անմիաբան ենք, Հայը մարդ չըլլար»։ Վերջ տանք այս խօսքերուն եւ լծուինք լուրջ աշխատանքի։

Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է համերաշխութիւն, տեղի չտալ բանավէճերու, ոչ կուսակցական, ոչ քաղաքական։ Մենք պէտք է մեր շէնքը կառուցանենք, մեր շէնքը մեր ծանուկներու սրտերուն մէջ։

Կազմել կրթական վարչութիւն մը, եւ բոլոր Միութիւններն ու կազմա-կերպութիւնները ուժ տան անոր։ Դրամը հայթայթել հանդէսներէ, հրապարակ հանել տոմսեր։ Ծնողք-ները շատ մեծ դեր մը կրնան կա-տարել, եթէ անտարբեր չգտնուին իրենց զաւակներուն դաստիարակու-թեան համար։

Սակայն այս բոլորէն դուրս, հարց է թէ ամէն հայու սրտի մօ՞տ է այս նուիրական գործը։ Անշուշտ այո... բայց գուցէ ոչ։ Քանիցս ամե-նէն անմեղ, ազգօգուտ գործերու մէջ գտնուած են միշտ, ջուր պղտ-տորողներ եւ մոխիր խառնողներ։ Օր մըն ալ յանկարծ կը գրեն. «Հրաժարինք մեր ազգային պա-հանջներէն»։

Ի՞նչ պէտք է ընել զանոնք չէ-զոքացնելու համար.— Կազմել յանձ-նախումբ մը։ Պէտք է կարգի հրա-ւիրել անոնք որ կասկածելի թելի վրայ կը խաղան։

Որպէսզի առաւել կանուխ ել-լողը ժամկոչին չուանը ձեռք չառնէ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՒ

Դիլը, հայկական կաւը, որուն մասին գրեցինք անգամ մը, գիտա-կան փորձերով հաստատուեցաւ, որ օճառի դեր կրնայ կատարել եւ փո-խարինել զայն։

Պէտք է գիտնալ, որ Ռուսիա, ինչպէս Հայաստան օճառի սովի մատնուած է։ Այդ պատճառով, զա-նազան փորձեր կատարուեցան եւ ի վերջոյ տեսնուեցաւ, որ գիլը կրնայ մեղմել այդ սովը։ Այս կաւը ունի քանի մը տեսակներ. որոնք օժտուած են մաքրելու եւ ճերմկցնե-լու յատկութեամբ։ Հայաստանի գիլը առանց քարիւղի օգնութեան, կը մաքրէ մազութը, ներկը եւ կեղտը։ Ճարտարագէտ Տրապիզոնցեանի եւ փրոֆ. Արխիպիտոսի փորձերը ցոյց տուին, որ եթէ գիլին հետ խառնուի 15 առ հարիւր ճարպ, օճառէն ա-ւելի լաւ կը մաքրէ։ Այս փորձերուն մասին զեկոյցներ ըրաւ առողջապա-հութեան գործավարը, Գարդաշեան. Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի գիտա-կան շրջանակներուն մէջ։ Դարձեալ փորձերը ցոյց տուին, որ Լէնինա-կանի գիլը աւելի լաւ է քան Երե-ւանի եւ Փարաքարի գիլը։

Որոշուած է Լէնինականի գիլը արտածել Մոսկուա եւ Կրասնոդար. Երեւանի օճառի գործարանն ալ իր կարգին կ'աշխատի նոր մեքենաներ գնտեղել, որպէսզի գիլը փոշի դար-ձնէ եւ օճառ շինէ։ Հայաստանի զանազան շրջաններէն Երեւան ղրկուած են գիլի տեսակներ։ Այս ամէնը ցոյց կուտան, որ Հայաստան շատ հարուստ է իր կաւով որ մեծ կարեւորութիւն ունի ամբողջ Ռու-սիոյ ալիւմինի, պոր փիւրի (ճենա-պակի), նաւթի, ձէթի, իւղի արտա-դրութեան մէջ։ Տեսնուած է, որ լաւ տեսակի գիլ կայ Արդաքեանի, Թալինի, Համամլուի շրջաններուն մէջ։

ՆՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ ՍԻՖԻԼԻԶԻ ԴԷՄ

Տեղական թերթերը ուշադրու-թեամբ արձագանգ տուին նոր գիւտի մը որուն մէջ բաժին ունի հայ գիտ-նական մը։

Պ. Պ. Հրվատիթի, Առաքել Զա-քըրեան Ժ. Գաստէ եւ Ս. Վլյա-ման։ Պ. Ժ. Իուպէնի տնօրէնու-թեան տակ, զանազան տարիներու փորձնական ուսումնասիրութիւննե-րու ընթացքին, գտած են որ հազ-ուագիւտ տարր մը, «կալիում»ը, «սփիրիլ»ները եւ «թռէփոնէմ»ները սպաննելու յատկութիւններով օժ-տուած է կալիում «պէնդուաթ»ի կամ «թարթրաթ»ի լուծելու աղերու ձեւին տակ կանխարգելիչ եւ բու-ժիչ շատ յատկանշական ներգործու-թիւն մը ունի թէ փորձնական սի-ֆիլիզի եւ թէ կարգ մը «թռէփա-նոզօմիազներ»ու վրայ։

Սիֆիլիզ առաջած ճագարները երբ այս տարրով կը դարմանուին, «թռէպոնէմ»ները 3-4 օրէն կ'ան-հետանան եւ վէրքերն ալ շուտով կը սպիանան։

«Թռէփանոզօմիազէ» (ափրիկ-եան քունի հիւանդութիւնը) վարակ-ուած ճագարները որ 24-48 ժամ-ուան մէջ կը մեռնին, անպատճառ, կը բուժուին 24-30 ժամուան մէջ «թարթրաթ տը կալիում»ի ներար-կումներով՝ մորթին տակ։

ԿԱՆՑԻ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԷ

Կանոն Լոնտոնի խորհրդակցու-թենէն յետոյ որոշած է մեկնիլ Ա-մերիկա, այն պարագային որ խոր-հրդակցութիւնը դրական արդիւնք մը չտայ։ Նպատակն է կարեւոր քա-ղաքներուն մէջ բացատրել ազատա-գրական պայքարը որ կը մղէ։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ

...Քնել չէինք կարողանում, եւ ...ս դի ժամանակը սպանենք, ...ում էինք եւ մի քիչ էլ խմում ... Սակայն կէս գիշերւայ մօտ ... բոլորովին թմրեցինք, իսկ առ-...ները դեռ ամբողջ անքուն գիշեր ...։

...նեցնած միջանցքում, մենք կէս-...կէս-լուրջ սկսանք միջոց-...մտածել, որպէս զի աւելի յար-...կերպով գոնէ մի երեք-չորս ...քնել կարողանանք։ Յանկարծ ...ը առաջ.

— Պարոններ, հրաշալի միջոց ... Սակայն չգիտեմ, կը համաձայ-...ք դուք արդեօք։ Թող մեզնից ...խելագար ձեւանայ։ Այն դէպ-...միւսը պիտի նրա մօտ մնայ։ ...երրորդը կը դնայ ուսզ կառա-...մօտ եւ կը յայտնի, որ իբր ...մեզ հետ տանում ենք մեր ...եան հիւանդ ազգականին, որ ...մինչ այժմ հանգիստ էր, իսկ այժմ յանկարծ ջղայնացաւ, եւ միւս ճամբորդների հանգստութեան հա-մար, չէր խանգարի նրան ժամա-նակին առանձնացնէր։

«Մենք համաձայնեցինք, որ ու-սանողի ծրագիրը պարզ է եւ հա-ւանական։ Սակայն մեզնից ո՛չ մէկը առաջինը ցանկութիւն չյայտնեց խե-լագարի դերը ստանձնելու։ Այն ժա-մանակ ուսանողը առաջարկեց մեր տատանումները ցրելով.

—Պարոնայք, վիճակ ձգենք.

«Բոլոր երքից էլ ես ամենամեծն էի, եւ պէտք էր որ ես աւելի խե-լահաս լինէի, բայց եւ այնպէս ես էլ մասնակցութիւն ունեցայ այդ ապուշ վիճակահանութեան մէջ եւ ... ի հարկէ մատամատի սղման բռունցքից կապոցը հանեցի։

«Ուսզ կառավարի հետ զաւեշտը զարմանալի յաջողութեամբ կատար-ւեց։ Մեզ անմիջապէս առանձին խցիկ յատկացրին։

«Երբեմն, մեծ կայարաններում մեր դրան մօտ բարկացոտ բարձր ձայներ էինք լսում.

«— Լաւ... նո՛ւ, իսկ ա՛յս կու-պէն... բարեհաճեցէ՛ք բանալ։

«Այդ հրամանին ի պատասխան լսւում էր կառավարի ձայնը աւելի ցած եւ մի տեսակ վախեցած.

«— Ներեցէք, այս խցիկում անյարմար կը լինի, այստեղ հիւանդ են տանում..., Խելագարի...նա այն-քան էլ հանգիստ չէ...

«Խօսակցութիւնը անմիջապէս դադարում էր, լսւում էին հեռացող ոտնաձայններ։ Մեր ծրագիրը, բաւ երեւոյթին ճիշտ էր եւ մենք, կուշտ ծիծաղելուց յետոյ, քնեցինք։ Սակայն ես շատ անհանգիստ էի քնած, կարծես քնիս մէջ ես դժբախտու-թիւն էի նախազգում։ Ինչ որ ծանր մղձաւանջներ խեղդում էին ինձ եւ յիշում եմ, որ լուսաքացի մօտ ես մի քանի անգամ արթնցայ իմ բարձր ճիչից։

«Ես վերջնականապէս արթնացայ առաւօտեան ժամը տասին, իմ ըն-կերները չկային (նրանք պիտի իջ-նէին մի կայարանում, որտեղ գնաց-քը առաւօտը շատ վաղ էր գալիս)։ Նրանց փոխարէն իմ դիմացի բազ-մոցի վրայ նստած էր մի բարձրա-հասակ, շէկ ու ջլուտ, երկաթուղա-յին յատուկ գլխարկով մի պաշտօն-եայ եւ ուշադրութեամբ նայում էր ինձ։ Ես իմ հագուստը կարգի բերի, կոճկեցի, պայուսակիցս հանեցի սրբիչս եւ ուզում էի գնալ լուացուե-լու։ Բայց հազիւ բռնել էի դրան փականքից, երբ պաշտօնեան տեղից արագ վեր թռաւ, յետեւիցս դրկեց եւ գցեց բազմոցի վրայ։ Պատռած յանդգնութիւնից, ես ուզեցի դուրս պրծնել նրա բազուկներից, ուզեցի ապտակել նրան, սակայն շարժուել անգամ չկարողացայ։ Այդ հսկայի ձեռքերը, կարծես պողպատեայ գրա-պանակով, սղմում էին ինձ.

—«Ի՞նչ էք ուզում դուք ինձնից, գոռացի ես, շունչս կտրած նրա մարմնի ծանրութիւնից.— Թողէ՛ք... թողէ՛ք ինձ...

«Առաջին վայրկեանում իմ ու-ղեղում միտք ծագեց, թէ ես խելա-գարի հետ գործ ունիմ, իսկ նա կուլից տաքացած, ինձ աւելի ուժեղ էր սղմում եւ չարացած կրկնում էր փնչալով.

— Սպասի՛ր, սիրելիս, հիմա քեզ շղթաների մէջ կը դնեն, — այն ժամանակ կ'իմանաս, թէ ի՞նչ են ուզում քեզնից... կ'իմանաս այն ժա-մանակ, բարեկամ, կ'իմանաս։

«Ես սկսեցի հասկնալ սոսկալի իրականութիւնը եւ ժամանակ տալով ինձ տանջողին, որ հանդարտանայ, ասացի.

— Լա՛ւ, ես խոստանում եմ տե-ղիցս չշարժուիլ։ Թողէք ինձ։ «Ի հար-կէ, մտածում էի ես — դուր են այս ապուշի հետ բոլոր բացատրու-թիւնները։ Համբերող լինենք, եւ անկասկած, այս ամբողջ պատ-մութիւնը կը պարզուի։» Հաս-տադլուխը սկզբում ինձ չհաւատաց, բայց տեսնելով որ ես բոլորովին հանգիստ եմ պառկած, նա կամաց-կամաց. սկսեց բռունցքները բանալ եւ վերջապէս ինձ բոլորովին ազա-տելով իր բազուկներից, նստեց դի-մացս, բազմոցի վրայ։ Սակայն նրա աչքերը չէին դադարում ինձ հետե-ւելուց, մկանը հետամուտ լինող կատուի լարուած աչալրջութեամբ, եւ իմ բոլոր հարցերին ո՛չ մի պատաս-խան չկարողացայ ստանալ նրանից։

Երբ գնացքը կայարանում կանգ առաւ, ես լսեցի, ինչպէս միջանց-քում մէկը բարձր հարցրեց.

— Այստե՞ղ է հիւանդը։

Միւս ձայնը արագ պատասխանեց.

— Այո՛, պարոն կայարանապետ։

Դրանից յետոյ կողպէքը չրխկաց եւ ներս խծկւեց կարմիր գլխարկով մի գլուխ։

Ես յուսահատական մի վայնա-սունով առաջ ընկայ դէպի այդ գլխարկը։

— Պ. կայարանապետ, ի սէր Աստուծոյ...

Բայց հէնց՝ նոյն վայրկեանին գլուխս շրապով խփուեց, դրան փականք չրխկաց, իսկ ես արդէն պառկած էի բազմոցի վրայ եւ ու-ղեկցիս ծանր մարմնի տակ զալար-ւում էի։

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(2) (Շար.)

Ռուսիոյ ողողումները

Տնիէփէր գետինեւ իր ճիւղերուն յորդումով, ողողուած են շրջակայ հողերը։ Աւելի քան հարիւր գիւղեր եւ Քրէմէնչուգ քաղաքը ջուրերու տակ են։ Բազմաթիւ փողոցներու մէջ ջուրը հասած է տուներու երկրորդ յարկը։ Քիեւի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, բազմաթիւ թաղեր եւ հարիւրաւոր տուներ ողողուած են։ Ըստ առաջին գնահատումներու, նիւթական վնասները կը հասնին քանի մը միլիոն ռուբլիի։

Նիժնի-Նովկորոտի մէջ, Վոլկա գետը յորդեցաւ։ Քարափներուն վրայ գտնուած շատ մը հաստատութիւններ, ինքնաշարժի գործարան մը եւ ամերիկեան արուարձանի մէկ մասը ողողուած են։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Մատրիտի արքայական կուսակցութեան անդամները ժողով մը գումարեցին իրենց կեդրոնատեղիին մէջ։ Ճառախօս մը պահանջեց համախմբել արքայական ուժերը, պայքարելու համար յառաջիկայ ընտրութեանց ընթացքին։

Ժողովը վերջանալուն, երիտասարդ արքայականներ ցոյց մը կատարեցին։ Հոն գտնուող ինքնաշարժի վարիչ մը պատասխանեց — «Կեցցէ՛ հանրապետութիւնը»։ Ասոր վրայ արքայականները յարձակեցան եւ ծեծեցին կառավարը։ Փողոցէն անցնող ուրիշներ ուզեցին պաշտպանել կառավարը։ Ասով կռիւը սաստկացաւ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Հանրապետականները կաղաց, կրակ տուին արքայականներու պատկանող երեք ինքնաշարժներու։

Ոստիկանները փորձեցին հանդարտեցնել կռուարարները. բայց անօգուտ։ Կռիւը աւելի սաստկացաւ։ Ձիաւոր ոստիկաններն արդէն հասեր էին կռուի վայրը եւ պատրաստուեր էին սուրով յարձակիլ կռուարարներուն վրայ, Ընկերվարականներու միջամտութեան վրայ միայն, ոստիկանները սուրերը դրին պատեանին մէջ։

Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարեց։

Ռումանիոյ խաղաղական կացութիւնը

Ռումէն ժողովրդական կուսակցութեան վարիչ կոմիտէի ժողովէն, մարաջախտ Աւէրէսքօ հրաժարեցաւ չէզոք դիրքէն զոր ցարդ բռնած էր հանդէպ Եորկայի դահլիճին, այս անգամ բռնելու համար թշնամական դիրք մը։ Աւէրէսքոյի կարծիքն այն է թէ վտանգաւոր բան է Թագաւորը խառնել քաղաքական կուսակցութեանց վէճերուն։

Խորհրդարանի լուծման եղանակը, առանց որեւէ վիճաբանութեան եւ առանց թոյլ տալու որ մեծամասնութիւնը արտայայտուի ընդդէմ կառավարութեան, սահմանադրութեան դրուած կոպիտ հարուած մըն է, կը նկատէ Աւէրէսքօ։

Աւստրօ-գերման համաձայնութեան շուրջ

Գերման դահլիճը երէկ զբաղեցաւ այն հրահանգներով, որոնք պիտի տրուին Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն, Ժընեւի մէջ Մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեանց առթիւ։

Ըստ «Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակցին, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Քուրցիուս, որ պիտի գտնուի Ժընեւի գերման պատուիրակութեան գլուխը, պիտի պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ Ֆրանսա ընդունած է աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան լո՛կ տնտեսական հանգամանքը եւ հետեւաբար, գերման պատուիրակութիւնը պիտի կրնայ հարցին վիճաբանութիւնը սահմանափակել իրաւական եւ տնտեսական գետնի վրայ։

Հարցին տնտեսական կողմին գալով, գերման պատուիրակութիւնը պիտի ջանայ ապացուցանել թէ Պ. Պրիանի ծրագիրը կուգայ լրացնել եւ ո՛չ թէ փոխարինել մաքսային համաձայնութիւնը։ Գալով իրաւական կողմին, պէտք պիտի ըլլայ ապացուցանել թէ մաքսային համաձայնութիւնը դէմ չէ գոյութիւն ունեցող դաշնագրերուն։

Իսկ Աւստրիոյ արտաքին նախարարը Պ. Շօպէռ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ պատուիրակները Ժընեւի մէջ պիտի պաշտպանեն արդար դատ մը։ Ձենք ծածկեր թէ դժուար է աշխատանքը։ Բայց կարելի է արդէն յուսալ թէ երկու պատուիրակութեանց միացեալ ճիգերը պիտի յաջողին յաղթել ընդդիմութեանց, մանաւանդ որ Պերլինի եւ Վիեննայի մէջ նախատեսուած տնտեսական մերձեցման աշխատանքները կը համապատասխանեն Եւրոպայի ընդհ. անհրաժեշտութեան։

Տրոցկիի մուտքը արգիլուած

Գրեր էինք թէ Տրոցկի արտօնուած է բնակիլ Սպանիա։ Լուրը կը հերքուի այս անգամ Լոնտոնէն։ Սպանիոյ կառավարութիւնը հաղորդած է Թուրքիոյ թէ չի կրնար արտօնել Տրոցկիի Սպանիա բնակութիւնը։

Հանրապետութեան հռչակումէն անմիջապէս վերջ, Տրոցկի դիմում կատարած էր Սպանիա երթալու համար։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը

կը տօնէ Համբարձման տօնը, վիճակի աւանդական սովորութեամբ այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին SALLE d'HORTICULTUREի վերեւի սրահին մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac.

Ճոխ եւ աժան պիւֆէ, նուագ, պար, երգ.

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մեթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԱՌԱՋԻՆ ԹԻՒԸ

"ՄԵՆՔ" ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ցօղուածներ ունին՝ Նշան Պէշիկթաշլեան, Ղեւոնդ Մելոյեան Հրաչ Սարգիսեան, Ռաֆայէլ Զարդարեան, Յարութիւն Ֆրէնքեան, Ռստանիկ, Գ. Գեղարքունի; Ն. Սարաֆեան, Բիւզանդ Թօփալեան, Փայլակ Միքայէլեան, Արշամ Տատրեան, Զ. Մ. Որբունի, Շահան Շահնուր, Վազգէն Շուշանեան, Շաւարշ Նարդունի։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Պալքաններ, Թուրքիա, տարեկան 40 ֆր., Մնացեալ երկիրներ՝ 2 տոլար։ «Մենք»ի միայն հասցէն է.— H. Sarkissian, 261 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

Փարիզի մէջ կը ծախուի Հրանդ-Սամուէլ գրատունը եւ Սէն Միշէլի «Յառաջ» ծախուած կրպակները։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեանընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաները Կ.ի ներկայացուցիչը։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՐՕԻ Բարկէն Միւնի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպատճառ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Աւետիս Պօյաճեան եւ իր աղջիկները՝ օրիորդներ Զապէլ, Վերժին եւ Ժորժէթ, Պ. Աբրահամ Պօյաճեան, Պ. Պ. Յովհաննէս եւ Յակոբ Յաւուտյարեան, Պ. Արամ Գալըպճեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆի

մահուան առթիւ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 8ին Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Պիյեանքուրի գերեզմանատան մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Աղնիւ Փիլիգեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		30 շլ.	60 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 266
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՄԱՅԻՍ
1931

13 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1568 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՐ ԸԼԼԱՐ, ԿԸ ՃԱԹԷՐ

Քիչ առջին հրատարակած ենք Բարեգործականի մէկ զեկոյցը, որ կը յայտնէ կարգ մը նորութիւններ.—

1. Ժընեւի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարուած են, Յունաստանի գաղթականներուն մէկ մասը Ֆրանսա փոխադրելու համար։

2. Պուլկարական կառավարութիւնն ալ դիմած է Ժընեւ, պաշտօնական խրկելով այդ երկիրն ապաստանած հայ գաղթականներու մասին ալ ըլլայ այն կարգադրութիւնը որ կը նախատեսուի Յունաստանի գաղթականներուն համար։

3. Լոնտոնի հայանպաստ ընկերութեանց մնտուկին մէջ պատրաստ կը գտնուի երեք հազար անգլ. ոսկիէ աւելի գումար մը, կը հարցնեն թէ ինչպէս գործածեն։

4. Տրամադրելի գումար մըն ալ կը գտնուի Նանսէնեան մնտուկին մէջ։

Ինչպէս կը տեսնէք, օտարներն են որ գլխաւոր դերը կը կատարեն հայ գաղթականներու ճակատագրին տնօրինման մէջ, իսկ մեր համապատասխան օրկանները դարձած են լրատու, կամ խորհրդակ։

Նոր չէ ո՛չ Յունաստանի, ոչ ալ Պուլկարիոյ տագնապը։ Իսկ անցեալ մարտէն ի վեր, մենք հրապարակ դրած ենք Մակեդոնիոյ որբերուն խնդիրը։ Առնուազն 400 կարիճ տղաք մատնուած են ծայրագոյն թշուառութեան, անօթութեան եւ անձեղ է որ տեղափոխուին։

Կը յիշէ՞ք որեւէ գործնական ձեռնարկ։ Նոյնիսկ պարզ հետաքրքրութիւն։

Տեղեկացանք թէ Գաղթ. Յանձնաժողովը դիմած է Երեւան, որպէս զի արտօնէ մաս մը գաղթականներու փոխադրութիւնը՝ Յունաստանէն։

Այս դիմումին պատասխանը չեկած, վրայ հասաւ Զանգեզուրի աղէտը։ Եւ հիմա Երեւանցիները, եթէ բարեհաճին պատասխանել, իբրեւ պատրուակ պիտի ցուցնեն երկրաշարժը, խուսափելու համար տարրական պարտականութենէ մը։

Սովորական պարագաներու մէջ ալ, գիտենք թէ ի՛նչ կը նշանակէ Երեւան դիմել։—Երեւանը Թիֆլիսի պիտի հարցնէ, Թիֆլիսէն Մոսկուայի բարեհաճութեան պիտի սպասեն, եւ ամիսները պիտի անցնին, մինչեւ որ ցուցակ պատրաստուի, անցագիր հանուի, շոգենաւ վարձուի։

Իսկ աղքատ որբերն ու գաղթականները կը ճռեն անգործութենէն եւ անօթութենէն...

«Սպասենք եւ յուսանք». Փորը կուշտ եւ կռնակը տաք» փարիզը կրնա՞յ ըմբռնել Մակեդոնիոյ, Խասքովոյի, Պէյրութի կամ Հալէպի քաղմութեանց տառապանքը։ Եսծավաշ եսծաշ։

×

Քար ըլլար, կը ճաթէր այս պատկերին առջեւ։ Մանաւանդ գիտնալով որ պատրաստ գումար կայ։

Մինչեւ հիմա ուս կը թօթուէին, առարկելով դրամի չգոյութիւնը։ Արդ, Լոնտոնի մէջ տրամադրելի գումարը բաւական է անմիջապէս փոխադրելու Մակեդոնիոյ 400 որբերը— ամէնէն թշուառներն ու անճարները։

Զեկոյցը կ՚ըսէ թէ Պ. Նավայլը Սուրիա կ՚երթայ, տեղին վրայ ուսումնասիրութիւններ կատարելու։

Արդեօք ո՛րեւէ թելադրութիւն եղա՞ծ է այս մասին։ Ո՛րեւէ ծրագիր առաջարկուա՞ծ է. թէ ամէն ինչ կախուած ունի ֆրանսացի պատուիրակին հայեցողութենէն։

Կը կասկածինք։ Որովհետեւ գիտենք թէ մինչեւ հիմա ինչպէս տարուած են տեղաւորման աշխատանքները։

Մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, Յունաստանէն փոխադրուելիք տարագիրներուն համար կը նախատեսուի Ֆրանսայի հարաւ-արեւմտեան շրջանը, մասնաւորապէս Օտի նահանգը, ուր կը գտնուին ընդարձակ հողեր, օժտուած՝ երկրագործական կարգուսարքով, բայց լքուած՝ իբրեւ հետեւանք աշխատաւոր ձեռքերու չգոյութեան։

Օտար հողագործները չեն կրնար անմիջապէս գործի կապուիլ այս հողերուն վրայ, եւ պէտք է անցընեն վարժութեան շրջան մը, «ընտելացման կեդրոններու մէջ(centres d'adaptation)։ Պզտիկ դժուարութիւն մը չէ այս, նոյնիսկ պրուստ տեսակէտով։ Նախապէս Ռուսերը փորձած են, եւ տպաւորութիւնը եղած է ոչ գոհացուցիչ։

Իրագէկներ կը հաւատան թէ կարելի պիտի ըլլայ այնպէս կարգադրել որ 60-70 հոգի համախումբ գտնուին միեւնոյն տեղին մէջ։ Բայց նոյն իրագէկները իրենք ալ շատ լաւատես չեն։

Ամէն պարագայի մէջ, այլեւս տարակոյս չկայ որ մաս մը գաղթականներ պիտի տեղափոխուին թէ՛ Յունաստանէն եւ թէ՛ Պուլկարիայէն։

Անհրաժեշտ է ուրեմն, լրջօրէն ըմբռնել գործին ամբողջ ծանրութիւնը, եւ ներկայացնել յստակ, մեր շահերուն աւելի համապատասխան ծրագիր մը։

Իսկ այս կը պահանջէ լուրջ խորհրդակցութիւն եւ գործակցութիւն։ Բարեգործականը, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը (Գաղթ. Գրասենեակ) և Գաղթ. Յանձնաժողովը պէտք է հաւաքաբար ստանձնեն այս գործին պատասխանատուութիւնը, եւ համախորհուրդ կազմեն այդ ծրագիրը, նկատի առնելով թէ՛ Յունաստանի (մասնաւորապէս Մակեդոնիոյ) եւ թէ՛ Պուլկարիոյ պարագաները։

Վա՛յ մեզ, եթէ քանի մը հազար գաղթականներու ապրելու կամ չքանալու խնդիրն ալ չպիտի կրնայ քով քովի բերել մեր զանազան օրկանները։

Շ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՏԵՂԱՓՈԽԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐ

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԳՈՒՄԱՐ ԿԱՅ. 3000 ՍԴԵՐԼԻՆԷ ԱՒԵԼԻ, ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը, Մայիս 11 Թուականով.—

Նանսէնեան Միջազգային Դիւանի Վարչական Խորհուրդը նիստ գումարած է Ժընեւի մէջ 28 եւ 29 Ապրիլին Պ. Մաքս Հուպէրի նախագահութեան տակ։ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ժընեւի պատուիրակ Պ. Լեւոն Բաշալեան, որ մասնակցած է այս նիստերուն, կատարուած խորհրդակցութեանց մասին ներկայացուցած է տեղեկագիր մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1.— *ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ.*— Ֆրանսական պատուիրակ Պ. տը Նավայլ, որ խոստացած էր ֆրանսական երկրագործական նախարարութեան հարցնել թէ կարելի՞ է Յունաստանի հայ գաղթականներուն գործ հայթայթել Ֆրանսայի երկրագործական շրջաններուն մէջ, յայտնած է թէ երկրագործական նախարարութիւնը մեծ ուշադրութեամբ կը քննէ այս խնդիրը եւ, տեղին վրայ քննութիւն կատարելէ եւ յոյնէն կառավարութեան հետ համաձայնութիւն գոյացնելէ վերջ, թերեւս կարելի ըլլայ, մինչեւ 1-2 ամիս, սկսիլ Յունաստանի հայ գաղթականներուն մէկ մասը Ֆրանսա փոխադրել։

2.— *ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ.*— Խորհուրդը վերահասու եղած է պարունակութեանը նամակի մը, որով պուլկար կառավարութիւնը իր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Պուլկարիոյ հայ գաղթականներուն վիճակին վրայ, որ մասնաւորապէս կը նեղուին տիրող տնտեսական ծանր տագնապէն։ Պուլկար կառավարութիւնը կը պահանջէ այս գաղթականներուն մասին ընել այն միեւնոյն կարգադրութիւնները, որ պիտի ըլլան Յունաստանի հայ գաղթականներուն համար։

3.— *ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ.*— Մր. Կոլտըն, ներկայացուցիչը անգլիական հայանպաստ կազմակերպութեանց, որ մինչեւ հիմա 18.000 անգլիական ոսկի տրամադրած են Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին, յայտնած է թէ 3000 անգլիական ոսկիէ աւելի տրամադրելի գումար մը կը մնայ իրենց քով, որուն գործածութեան մասին թելադրութեանց կը սպասեն։ Նանսէնեան դիւանատան մնտուկն ալ անգործածելի մնացած կարեւոր գումար մը ունի։

∴ *Սուրիոյ հայ գաղթականներուն կացութեան մասին ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու համար, Պ. տը Նավայլի պաշտօն տրուած է Սուրիա այցելել եւ ուսումնասիրել տեղաւորման հարցը։*

∴ *Որոշուած տրուած է ընդհանուր կոչ մը ուղղել ի նպաստ բոլոր գաղթականներու, ի յիշատակ Տոքթ. Նանսէնի։*

ՊԷՐՆԱՐ ՇՕ Կ՚ԱՅՑԵԼԷ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԸ

«Բազմավէպ»ի մէջ կը կարդանք.—

Ապրիլ 8ին էր, անակնկալ մը եղաւ մեզի այս մեծ մարդուն այցելութիւնը. այնպէս դիտեց մեր կղին ինչպէս իմաստասէր մը՝ որ իրերէն վեր գաղափարներ կը փնտռէ իր անցքին։

Ժամ մը այցելութենէն վերջ ժամ մըն ալ յատուկ տեսակցութիւն ունեցանք հետը։ Ան իսկոյն յայտնեց թէ չափազանց գոհ մնացած էր իր այցելութենէն, որովհետեւ տեսեր էր «տաճար մը ուր ազգի մը սրբազան հուրը կ՚արծարծի»։

Պէտք է յայտնեմ որ, ըսաւ, վրաս շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց ձեր տպագրութեան փայլը, կարգը, գեղեցկագիտական ճաշակը, որուն կարծես հազիւ կը հասնին մեր Անգլիոյ ամէնէն զարգացած արուեստագէտ տպագրիչները։

Լսեր էր մեծ համբաւը Հայուն առեւտրական ծիրքին. ցաւեցաւ որ մատենագրական քիչ տեղեկութիւն ունէր. յսեց այդ մասին եւ զմայլեցաւ։ Մեր ազգին քաղաքական պայմաններուն մասին խօսքը ընդհանուր քաղաքակրթութեան անցաւ. տառապած ցեղի մարդ՝ ազգերու ազատութեան եւ համերաշխութեան գեղօնն ըրաւ ընկերվարական լաւագոյն դրութեան մէջ։

Ներկայ Մարդկութեան խոր ցաւերը վրան չափազանց կ՚ազդէին ու ինք մարգարէի մը պէս ծերունի աչքերը փայլեցնելով ըսաւ. *«Երբ երկինք երթամ Աստուծոյ պիտի ըսեմ որ չափազանց ապականած է մարդկութիւնը. մեծ նորոգութեան մը հարկն անհրաժեշտ է»։*

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՊՈՅՔՈԹԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ պոյքոթը միեւնոյն ձեւով կը շարունակուի. Պոյքոթի կոմիտէներուն բոլոր աշխատանքները այժմ կեդրոնացած են գործատող ընկերութիւններու ապրուստի ապահովութեան վրայ, որէ օր նուիրատուութիւնները կը շատնան։

Պէյրութի պոյքոթի կոմիտէն նոր յայտարարութիւն մը հանելով կոչ ընելէ վերջ ժողովուրդին՝ իրենց լայն աջակցութիւնը բերելու համար օգնութեան հանգանակութեանց, հետեւեալ տողերը կը գրէ Հայերու մասին.

«Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնենք Հայերուն, որոնք պոյքոթի բոլոր աշխատութեանց մէջ, իրենց մասնակցելով թէ ժողովուրդով, մեր կողքին կանգնեցան եւ մեզ հետ քալեցին։ Այս ուշիմ ու աշխատասէր ժողովուրդը գիտէ հայրենասիրութեան արժէքը եւ կը գնահատէ գործակցութեան կարեւորութիւնը։ Հայերը մեր արժանի հայրենակիցներն են»։

Պ. ՊՐԻԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Դրեր էինք թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահութեան համար, պաշտօնական թեկնածութիւն ըլլալով դրուած է միայն Ծերակոյտի նախագահին Պ. Տումէրկի։

Սակայն, բազմաթիւ են Պ. Պրիանի բարեկամները, որոնք կ՚ուզէին համոզել որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը դնէ իր թեկնածութիւնը։ Այս առթիւ, Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի այլազան հոսանքներէն բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Պ. Պրիանի եւ երկար խօսակցութենէ մը վերջ, Պ. Պրիան յայտնեց իր համաձայնութիւնը Նախագահին ընտրութեան օրէնքը յայտնի պիտի ըլլայ այս երեկոյ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք արտաքին քաղաքականութիւնը

Կիրակի օր, Մուսթաֆա Քէմալ բացումը կատարեց Խալքի երրորդ համագումարին։ Վարչապետը Ըսմէթ փաշա բացատրեց Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, որ բստ իր կարծիքին ծառայած է ամրացնելու միջազգային կացութիւնը։ Ըսմէթ յիշեց փոխադարձ բարեկամական կապերը որ հաստատուած են Խորհրդ. Միութեան, Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եւայլն եւ «բարի յարաբերութիւնները» որ Թուրքիա կը մշակէ Ճափոնի, Ամերիկայի, Պուլկարիոյ եւ ուրիշ ազգերու հետ։

Միւս կողմէ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի Ազգ. ժողովին մէջ պարզեց թէ ինչո՞ւ Թուրքիա դեռ չէ անդամակցած Ազգերու Դաշնակցութեան.

— Թուրքիոյ ուժերուն ղեկավարութիւնը, ո՛չ մէկ կերպով եւ ո՛չ մէկ առթիւ չի կրնար վստահուիլ ուրիշներու, այլ միայն գործադիր իշխանութեանց որոնք կը վայելեն Ազգ. ժողովի վստահութիւնը։ Ուրեմն, երբ խնդիրը կը դառնայ որոշման մը շուրջ, որ Թուրքիան կը ձգէ յանձնառութեան տակ, պէտք է որ կառավարութեան պատուիրակը մասնակցած ըլլայ այս որոշման վիճաբանութեան։ Այս իրաւունքը մեզ տրուած չըլլալով, չկրցանք մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, հակառակ մեր փափաքին։ Ամէն երկրի բարեկամութիւն կը փնտռենք եւ հայրենիքի թէ աշխարհի մէջ, կ՚աշխատինք խաղաղութեան համար։ Զենք գնահատեր ճակատի մը պատկանելու եւ ճակատներ ստեղծելու քաղաքականութիւնը եւ ահա թէ ինչու չենք խառնուած Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին կարգ մը գործերուն։

«Սակայն ընդունեցինք Համեւրոպայի յանձնախումբին հրաւէրը։ Իրաւունք ունինք պահանջելու որ վիճաբանութիւններէն ոչինչ պահուի մեզմէ»։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ

Հանդարտ յեղափոխութենէ մը յետոյ, որ վերջացաւ հանրապետութեան հաստատումով, Սպանիա նոր սկսաւ խռովիլ։ Մատրիտի մէջ, նախորդ օր պատահած ցոյցերու եւ խռովութեանց հետեւանքով, կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարման վիճակ յայտարարել քաղաքին մէջ։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ երկրին մէջ՝ կարգապահութեան պաշտպանութիւնն ու հրակողութիւնը կ՚անցնին զինուորական իշխանութեանց ձեռքը, սահմանադրական եւ դատարանական բոլոր երաշխաւորութիւնները կը մնան առկախ, եւ կառավարութիւնը կրնայ ըստ կամս կատարել խուզարկութիւններ եւ ձերբակալումներ։

Զինուորները որ Մատրիտի պատերուն վրայ կը փակցնէին պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը, արժանացան ժողովրդային մեծ խանդավառութեան։

Զինուորական զրահապատ ինքնաշարժներ, զինեալ զօրքերով բեռնաւոր, շրջեցան գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, մեծ տպաւորութիւն գործելով ամբոխին վրայ։ Զինուորական հրամանատարը ջոկատներ տեղաւորեց զանազան վայրերու մէջ, պաշտպանելու համար ելեկտրականութիւնն եւ ջուրը, ինչպէս նաեւ հանրային շէնքերն ու հաստատութիւնները։

Կառավարութիւնը տեւական ժողով կը գումարէ երէկուընէ ի վեր։ Կատարուած քննութիւնները հաստատած են թէ քաղաքին մէջ պատահած խռովութիւններուն տուն տուած են արքայականները որոնք կը փափաքին վերահաստատել թագաւորութիւնը։

Ոստիկանութիւնն ստիպուած է ժողովուրդին դէմ պաշտպանել նոյնիսկ արքայական թերթեր, որոնք օգտուելով հանրապետական կառավարութեան ազատամտութենէն, կը փորձէին թունաւորել ժողովուրդը։

Արքայական թերթի մը խմբագրատան մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին, երեւան հանուեցան զէնքեր։ Ասոր վրայ կառավարութիւնը հրամայեց փակել թերթը եւ ձերբակալել բոլոր այն արքայականները որոնք նախորդ օրուան խռովութեանց պատճառ դարձան։

Թէեւ կառավարութիւնը ամէն միջոցի դիմած է կարգը եւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար, սակայն, կարգ մը հանրապետական ցուցարարներ, յաջողեցան կրակի տալ Ճիզվիթներու մէկ վանքը, որ կը նկատուէր ազնուապետական կեդրոն մը։ Մատրիտ մէջ կան 170 վանքեր, որոնց 10ը միայն ցուցարարները յաջողած են կրակի տալ։

Կառավարական խստութիւններէն վախնալով, բազմաթիւ արքայականներ կը մեկնին դէպի Ֆրանսա։

Խորհրդակցութիւն մը Փարիզի մէջ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Պ. Հէնտըրսըն որ կ՚երթայ Ժընեւ, այս իրիկուն հասաւ Փարիզ, կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար Ֆրանսայի արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի հետ։ Խորհրդակցութեան նիւթերը գաղտնի կը պահուին։ Սակայն կը կարծուի թէ հարցը պիտի դառնայ սպառազինման մաքսային, և նաւային համաձայնութեանց շուրջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՊԱԳԱՆ ՍՈՒՐԻՈՑ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սահմանագլուխներուն վրայ հաստատուած ուրիշ ազգերու վտանգաւոր մրցակցութեան դէմ, Սուրիան պաշտպանելով է որ հոգատար պետութիւնը կրնայ օգտակար կերպով կատարել իր դերը։ Գիտենք թէ վիթխարի ծրագիր մը պատրաստուելու վրայ է քարիւղի խողովակներուն շինութեան համար։ Այս խողովակները մինչեւ Միջերկրական պիտի բերեն Մուսուլի քարիւղը։ Անգլիոյ գծած ճամբան քարիւղի խողովակները կ'անցընէ միմիայն բրիտանական հակակշռի տակ գտնուած հողամասերէն, յանգելու համար Հայֆա, որ այս կերպով, գլխաւոր նաւահանգիստը պիտի դառնար Միջերկրականին այս ծովեզրին վրայ։ Ֆրանսական ուղեգիծը որ առաւելութիւնն ունի խնայելու 500 քիլոմեթր, քարիւղի խողովակը կը յանգեցնէ Տրիպոլի և այս նաւահանգիստին կուտայ նշանակելի կարեւորութիւն մը։ Երկու ծրագրերէն ո՞րը պիտի յաղթէ։ Միջազգային դիւանագիտութեան գործն է այդ։ Բայց միեւնոյն ատեն, Սուրիոյ համար կենաց եւ մահու խնդիր։

Սուրիոյ օգնելու ուրիշ եղանակ մըն է զարգացնել զբօսաշրջիկներ գրաւելու գործը։ Աշխարհ դեռ բաւական չի գիտեր բացառիկ շահեկանութիւնը որ այս տեսակէտով կը ներկայացնէ այս երկիրը, ուր շատ հին ժամանակներէ ի վեր իրարու յաջորդած են ամէնէն այլազան քաղաքակրթութիւնները, իրենց ետին ձգելով հիանալի հետքեր, ինչպէս Պաալպէքի եւ Պալմիրայի աւերակները, Միջին դարու ասպետներուն կողմէ բարձրացուած ամրութիւններն ու եկեղեցիները, կամ մահմետական ներշնչման յիշատակարանները։ Աշխարհ չի գիտեր պէտք եղածին պէս, որովհետեւ չենք ճանչցներ։ Անկէ զատ, ամառը, Լիբանանի եւ Անթիլիբանանի լեռները բնակութեան հիանալի վայրեր են։ Հազարաւոր եգիպտացիներ ամէն տարի կուգան տաք եղանակն անցնելու։

Այսօր, երբ հաղորդակցութեան դիւրութիւնները կարճեցուցած են հեռաւորութիւնները, Սուրիան արժանի էր որ ամբողջ Եւրոպայէն, նոյն իսկ Ամերիկայէն՝ տեսնէր զբօսաշրջիկներու խուժումը՝ ձմրան եղանակին, եթէ այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքը լաւ կազմակերպուած ըլլար։ «Մէսաժըրի Մարիթիմ»ի շքեղ նաւերով, դէպի Սուրիա ճամբորդութիւնը պիտի ըլլար հաճոյքի նաւագնացութիւն մը։ Բայց այս հիւրերուն պէտք է ներկայացնել հաղորդակցութեան համար դիւրութիւններ՝ ներսը եւ հանգստաւէտ պանդոկներ։ Կան քանի մը հատ, բայց շատ քիչ։

Երբեմն՝ըսողներ կան թէ Սուրիան շատ սուղի կը նստի մեզ։ Կախուած է պարագայէն։ Շատ սուղի կը նստի կամ շատ քիչ, համաձայն արդիւնքին որ կը քաղենք մեր դրամէն։ Նոյնիսկ առանց հոգատարութեան, որովհետեւ հիւպատոսական ծախսերը որ պէտք է մնէին ելմտացոյցին մէջ, մօտ 1 միլիոնի կը նստին, քաղաքային ծախսերը պէտք է նկատել 10 միլիոն։ Գալով զինուորական ծախսերուն որոնք 1926ին եղած են 450 միլիոն, վերածուեցան 220 միլիոնի։

Զգենք որ զօրախումբերը հոն ըլլան թէ ուրիշ տեղ, պէտք է վճարուին։ Այս բարելաւումը կը պարտինք օժանդակ զօրախումբերու պահպանման համար, պետութիւններու եւ լիամատական նպաստին՝ մասնաւորապէս. 93 միլիոն 10ի տեղ։ Կրթական եւ խնամատարական հաստատութիւնները ցոյց կուտան 10 միլիոն, ամբողջական վարկ մը, բայց այս գլուխը կար արդէն հոգատարութեան հաստատումէն առաջ եւ անկից անկախ է կերպով մը։

Եթէ այս թիւերը բաղդատենք Մարոքի մէջ մեր կատարած ծախսերուն, կը տեսնենք տարբերութիւնը։ Բայց Մարոքի մէջ իրականացած գործը համեմատական է։ Այս սուլթանութիւնը, Ֆրանսայի դրաւումէն առաջ, Մարոք ո՛չ աւելի քաղաքակրթուած էր, ոչ ալ աւելի կազմակերպուած քան Սուրիան։ Գալով ապահովութեան, այն ատեն գոյութիւն չունէր։ Հակառակ ասոր, տնտեսական յառաջդիմութիւնը քալեց զուգընթաց քաղաքական խաղաղեցման։

Մարոք, իրա՛ւ է թէ բախտն ունեցաւ իր գլուխն ունենալու լայն ընդունակութիւններով վարիչ մը եւ կազմակերպիչ մը, որ գիտէր թէ ի՛նչ կ'ուզէր, ո՛ւր կ'երթար եւ իր կամքը պարտադրելու անհրաժեշտ կարողութիւնն ու իշխանութիւնն ունէր։

Այս պայմաններուն վրայ կ'աւելնայ ուրիշ մը, ոչ նուազ անհրաժեշտ։ Ղեկավարութեան մէջ տեւականութիւն։ Մարաջախտ Լիոթէ առաւելութիւն ունի ըսելու թէ եթէ Մարոքի մէջ յաջողեցաւ, պատճառն այն է որ տեւեց. Մարաջախտ Մարոքի յանկացուց իր կեանքէն 12 տարի։ Կանոնաւոր կերպով հոն կիրարկեց լայնօրէն ընդունուած ծրագիր մը եւ իրեն օգնելու համար, իր մօտ կանչեր էր հմուտ մարդեր որոնք բոլորը, նոյն խմորն ունեցող պաշտօնեաներ չէին եւ որոնք ունէին կազմակերպիչի, ճարտարագէտի, ագրոնոմի, արուեստագէտի յատկութիւններ բոլոր ճիւղերուն մէջ։

[illegible] Սուրիան, պաշտպանութեան յանձնուած երկիր մը չէ։ Ազգերու Դաշնակցութենէն ընդունելով հոգատարութիւնը որ իրեն յանձնուեցաւ, Ֆրանսա սահմանած է երկրին մէջ ապահովել որքան բարգաւաճում, նոյնքան եւ կարգը։ Արդ Սուրիան, հակառակ երեւոյթներուն, այնքան չէ յառաջացած որքան Մարոքը. 15 տարի առաջ, Գրեթէ ամէն ինչ ծայրէն պէտք է սկսիլ։ Վարելու կարօտ երկիր մը չէ, այլ կենդանացնելու։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

«Խորհրդ. Հայաստան» խստօրէն կը քննադատէ ֆայկական շարժանկարի պատրաստութիւնները.—

Շարժանկարի նոր ժապաւէնները այժմէական նիւթեր չեն շօշափեր։ Այսպէս են «Կիկօս», «Կինը հերթապահ», «Միշտ պատրաստ» ժապաւէնները։

Անոնց վրայ հարիւր հազարներ ծախսուած են, եւ ի վերջոյ անարժէք համարուած են «Ուշադրութիւն» ժապաւէնը 30.000 ռուբլի հալեցնելէ յետոյ, դարան նետուեցաւ իբրեւ ապագայ «ցուցահանդէսի առարկայ»։ Հայ Շարժանկարի Ընկերութիւնը չի հետաքրքրուիր որակով, այլ կը փնտռէ միայն քանակը։

1930 տարուան ընթացքին պատրաստուած ժապաւէններէն միայն «Երկիր Նայիրին» է, որ ցուցադրութեան հանուած է։ Չխօսինք «Անուշ»ին մասին, որ պատմական և ընկերային ոչ մէկ արժէք ունի։

Ի՞նչ ըրաւ շարժանկարի գործարանը 1931ին. Բացարձակապէս ոչինչ։ Անցաւ արդէն տարւոյն մեծ մասը։ Նիւթեր չկան, ներկայացուածներն ալ մեծ ծախքերու կը կարօտին.

Ներկայացման մէջ աշխատողներուն թիւը չափազանց շատ է, անոնք ուրիշ գործ չունին, բայց եթէ լոգանք կատարել արեւին մէջ։ Բեմավարի երբեք պահանջ չկայ, եղած ուժերը կը բաւեն, բայց չեն գիտեր ինչու հեռաւոր Մոսկուայէն 5-6 բեմավար կանչուեցան վերջերս։

«Մէշչանական»՝ տարրերը պակաս չեն, կը գանգատի յօդուածագիրը։ Եւ կը յիշէ մէկը, որ խաչը վզին կը պտըտի շարժանկարի խումբին մէջ իբրեւ բեմավար եւ կը վարձատրուի մարդիկ, որոնք երբեք աշխատանք չեն կատարեր։ Իսկ արժէքաւոր տարրերը կը վտարուին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 11-24ը, շղթայի օղակներու պէս իրարու ետեւէ քակուող, եւ դէպի տանջարան քաշկռտուող հայ ժողովուրդի փայլուն աստղերուն ողջակիզման կսկծալի տարեդարձն է։ Անոր հետեւանքով յառաջ եկած ամայութիւնը, սարսափը հայութեան արիւնոտ սիրտը կը կոտտացնէ ու զայն զայրոյթով կը լեցնէ անիրաւ աշխարհի վատութիւններուն դէմ։

Տարին մէկ հեղ, հայութիւնը ծունկի կուգայ իր բիւրաւոր նահատակներուն լուռ մահարձանին առջեւ, ծունկի կուգայ սեղմելով սիրտը փոթորկող անհուն ցաւը. ծունկի կուգայ եւ արցունքով կ'ոգեկոչէ յիշատակը անմահներուն՝ որոնք դարուն օրուան մը արեւոտ մշուշին մէջէն, անցան արիւնոտ եւ ազնիւ ճանապարհէ մը, անցան թեթեւոտն ու բարի՝ գալոց սերունդի ժպիտը գրկած, ու անոնց իրենց վրայ հաւատքը կապած։ Ծունկի եկողներուն մէջ, անոնք, որ տէրն են այդ աւանդին, սրտաւածային ուխտով մը հաղորդուած կ'ամրապնդեն իրենց հոգին, դիմացկունութեամբ մինչեւ ծայրը քալելու վսեմ գաղափարի այն ճամբէն, ուրկէ առանց դեգերելու անցան հաւատաւոր տիտանները. ու ա՛լ ետ չեկան...

Սելանիկի գաղութը ապրիլ 26ի կիրակի օրը խուռներամ լեցուած էր եկեղեցին, ուր տեղի ունեցաւ Ապրիլեան մեծ եղեռնի համազգային սգահանդէսը, նախաձեռնութեամբ Թաղական Խորհուրդի եւ մասնակցութեամբ քաղաքիս բոլոր կազմակերպութիւններու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը գեղեցիկ Ցուցարձան մը կազմած էր,— պատուանդան մը, ճակատին դամբարան մը՝ սեւ շղարշով եզերուած։ Ցուցարձանին կեդրոնը ջախջախուած սիւնի մը վրայ կը հանգչէր նահատակ մտաւորականներու խմբանկարը եռագոյնով զարդարուած ու ծաղիկներ, ծաղիկնե՛ր...

Մաղթեպսակներ ղրկուած էին, Թաղ. Խորհուրդի, Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. Կուսակցութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Կ. Խաչի, Միջհայրենակցականի, Հելլէնահայ Լիկայի, Տիկնանց Խնամակալութեան, Պրուսայի Հայրենակցականի, Ազգ. վարժարաններու աշակերտութեան, Անաթոլիա Գոլէճի հայ ուսանողութեան, եւ դպրաց դասի կողմէ։

Հոգեհանգիստի արարողութենէն վերջ, Թաղ. Խորհուրդի կողմէ Պ. Յ. Վարժապետեան բացաւ սգահանդէսը։ Թուեց մեծ եղեռնի զոհերուն անկախութեան համար մղած պայքարները, ու վայրագ Թուրքին գազանային վարմունքը՝ դէպի իր ազատութեան ձգտող հայ ժողովուրդը. եւ ապա, իբրեւ յարգանք պայքարի եւ կատորածի ճամբաներուն վրայ ինկած մեր բոլոր նահատակներուն, մէկ վայրկեանի ինքնամփոփ լռութեան հրաւիրեց ներկաները։

Երկիւղած լռութեան վայրկեանէ մը վերջ, հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Թ. Պօյաճեան, որ պերճախօս լեզուով նախ ծանրացաւ այն գլխաւոր պատճառներուն վրայ, զորս Թուրք կառավարութիւնը պատրուակ ծառայեցուց գլուխ հանելու համար Հայերը բնաջնջելու դիւային ծրագիրը։ Թուրքը, ըսաւ, չհանդուրժեց հայ ժողովուրդի բարգաւաճ ու կենսունակ վերելքին, ու անոր մէջ հետզհետէ արթնցող ազատութեան բաղձանքին։ Ուժեղներ կը փնտռէր ու մեծագոյն առիթը գտաւ համաշխարհային պատերազմին մէջ։ Թուրքը արմատախիլ ըրաւ Հայութիւնը, կոտորեց անոնց խորութեան. Բոլորը միասին զոհ գացին, մահուան մէջ միացան անոնք։ Եթէ այդ միացումը ըլլար անոնց մահուընէ գոնէ քանի մը տարի առաջ, Թուրքը այնքան անպատիժ դժուար թէ գլուխ հանէր իր վայրագ ծրագիրը։ Բիւրաւոր նահատակներու արիւնի հատուցում պահանջելը մեր իրաւունքն է, պէտք է միակամ ու անդուլ աշխատինք, քալելով պայքարի այն ճամբաներէն, ուրկէ մեր նահատակները անցան։ Համերաշխ եւ միակամ հայութիւնը անպայմանօրէն պիտի հասնի իր նպատակին, պիտի հասնի հպարտ եւ յաղթական։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, ընկ. Կ. Գէորգեան յուզիչ եւ սրտագին ուղերձ մը ըրաւ։ Ցարդանքի փառաբանութեան եւ օրհնութեան մրմունջով մօտեցաւ նախ երէկուան նահատակներուն, որոնք կեանքէն առաջ մահը տեսան. նահատակ հարսներուն եւ մայրերուն՝ որոնք կորան մահերու ամէնէն դարհուրելիով. եւ կանգ առնելով մեր հերոսներու եւ մտաւորականներու մղած պայքարներուն վրայ, գեղեցկօրէն պատկերացուց անոնց անվեհեր սլացքը մեծ իտէալի ճամբուն վրայ. եւ նոյն անվախ կեցուածքը՝ մահուան հետ դէմ առ դէմ։ Ու բոլորն ալ գացին, ըսաւ, ազատութեան հըրդեհը իրենց հոգիներուն։ Եզրակացնելով, ընկերը իր կուսակցութեան հանդիսաւոր ուխտը կրկնեց բոլոր նահատակներուն առջեւ, — չլքել պայքարի գիծերը, մինչեւ որ չիրականանայ բոլոր ճակատներու վրայ ինկող նահատակներու անտեղիտալի կամքը։ Դաշնակցութիւնը, չընկրկիր որեւէ արգելքի առջեւ։

Ռ. Ազատականներու կողմէ Պ. Փ. Պօլաճեան գրաւոր ուղերձ մը կարդաց։ Օրինակներ բերաւ հին Սպարդացիներէն։ Բաղդատականն ու զուգահեռը ըրաւ հայ մտաւորական արժէքներուն եւ ցանկութիւն յայտնեց համերաշխութեան, իբր ամենամեծ յարգանք՝ մեր անմոռաց նահատակներուն։

Ի վերջոյ յարգանքի քանի մը խօսքեր ըրաւ Հելլէնահայ Լիկայի ներկայացուցիչը, եւ ի միջի այլոց ըսաւ — Լացի եւ սուգի օր չէ այսօր, այլ յաղթանակի օր։ Թուրքը, հակառակ իր բոլոր ջանքերուն չկարողացաւ ջնջել հայութիւնը։ Այսօր մէկ միլիոն դուռ. հայութիւն ունինք Հայաստանի մէջ եւ, նոյնքան գաղութներու մէջ։ Գաղթահայութիւնը, տոգորուած նահատակ մտաւորականներու գաղափարով, միս ու արիւն դարձուցած է անկախութեան անհրաժեշտութիւնը։

Սգահանդէսին մէջ ներդաշնակութեամբ երգուեցան «Տէր ողորմեա», «Հիմի էլ լռենք» եւ «Ցաւոց նահատակ» խմբերգները Ատաբազարցներու երգչախումբին կողմէ եւ օրուան պատշաճ արտասանութիւններ եղան Ազգային եւ Կիւլպէնկեան վարժարաններու աշակերտութեանց կողմէ։

«Պահպանիչ»ով մը փակուեցաւ այս խիստ տպաւորիչ սգահանդէսը, ուրկէ մեկնողները իրենց հետ տարին յոյս եւ զայրոյթ, ու մշտանորոգ կամք՝ նահատակներուն օր մը անպայման ժպիտ տալու հաստատ վճռով։

ՎԱՀԱՆ

ՈՐԲՈՒՀԻԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Լարժանթիէրէն հեռախօսով կը տեղեկացնեն մեզի.—

Երկուշաբթի օր Լարժանթիէրի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ հայ որբուհի մը, Օր. Մարիամ Գոհարեան, 26 տարեկան, որ մօտ 3 տարի կը պառկէր նոյն հիւանդանոցին մէջ։ Կը կարծուի թէ ազգականներ ունի Լիոնի շրջակայքը։

Ցուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի չորեքշաբթի օր։

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Աֆղանիստանի գահազուրկ թագաւորին Ամանուլլահի գործունէութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ Աֆղան կառավարութեան, որ կը կարծէ թէ Ամանուլլահ կը փորձէ վերագրաւել իր գահը։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Այս ուրբաթ օր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Կանտիի եւ Հնդկաստանի նոր փոխարքային միջեւ։

Փորձեր կը կատարուին Սիմլայի մէջ յաջողցնելու համար հնդիկ եւ մահմետական պետերու խորհրդակցական ժողով մը, որպէս զի կարելի ըլլայ հարթել տարակարծութիւնները եւ համաձայնութեան մը հիմերը դնել։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Աբովեան 8 յունուար 1846ին Երեւանի հայկական դպրոցին կ'ուղարկէ վերջնագրի ձեւով թուղթ մը։ Յոխորտալով պետական դպրոցի մը հասարակ տեսուչի իր աթոռին վրայ՝ կը սպառնայ հայկական դպրոցի մը, «միջոցներ ձեռք կ'առնի» եթէ հայկական դպրոցը շարունակէ աշխարհական աշակերտներ ընդունիլ։

Այդ շրջանին երկու դասու վարժարաններ կային. թեմական ու պետական։ Փոքրամասնութիւնները ունէին ազգային թեմական վարժարան մը, որ «հոգեւոր» նկարագիր ունէր։ Ազգային վարժարան կրնային մտնել միայն այդ կոչման նուիրուած մարդոց զաւակները, ինչպէս Աբովեան։ Աշխարհականները պարտաւոր էին իրենց զաւակները ղրկել պետական վարժարան։ Հայերը, ինչպէս միշտ, իրենց կրօնական շրջափակին մէջ պաշտպան տուած են ազգային կրթութեան։ Եւ կը տեսնուի, որ այդ շրջանին ալ Երեւանի թեմական վարժարանը գաղտնօրէն աշխարհական աշակերտներ ալ կ'ընդունէր ազգային դաստիարակութիւն տալու համար անոնց։ Ցանկարծ Աբովեան, տիրական հովեր առնելով, կը գրէ նամակ մը, որուն մէջ իսկ կը մատնէ իր ախտագին եսին անձը.

— «Դպրոցս քանիցս օրէնքի խիստ պատասխանատուութեան սպառնալիքով նախազգուշացրել է կոնսիստորիային տեսչութեան ներքոյ գտնուած հոգեւոր դպրոցը ու գրա վարիչին, որ մինչեւ իսկ ուսուցչութիւն անելու արտօնութիւն էլ չունի, որ դրանք վերջ դնեն աշխարհական դասից դպրոցդ աշակերտներ ընդունելու գործին, բայց ցաւ ի սիրտ տեսնելով, որ իմ ձեռք առած միջոցները ցարդ մնացել են անկատար եւ, որ աւելի վատթարն է, հաւաստի աղբիւրներից տեղեկանալով, որ դպրոցիդ արդի վարիչ Բողդան Արարատսկին տեղիս հասարակութեան տգիտութիւնը օգտագործելով, հակառակ կառավարութեանս այդ մասին հրատարակած բոլոր օրէնքների եւ արած կարգադրութիւնների, ոչ թէ միայն ինքնակամ ընդունում է իր խնամքի տակ գտնուած դպրոցը աշխարհականների զաւակներին, այլեւ վստահանում է դպրոցիս մասին վնասակար եւ անպատեհ լուրեր եւս տարածել հասարակութեան մէջ, որպէսզի այդպիսի սուտ միջոցներով աւելի ու աւելի գրաւէ նրան իւր կողմը, դպրոցս հարկադրուած է խնդրել կոնսիստորիային վերջնականապէս եւ կտրականօրէն հրամայել, նախ. որ եւ ապա տեսչութեանդ ներքոյ գտնուած հոգեւորականներին, որ դրանք վերջ դնեն այդպիսի չար գործողութիւններին, կանխելով օրէնքի խիստ պատասխանատուութիւնից, հանել դպրոցից բոլոր աշակերտներին աշխարհական դասից եւ այնուհետեւ այլեւս ոչ ոքի չընդունեն, երկրորդ, հրամայել նոյն Արարատսկուն ներկայանալ դպրոցիս, թէ ինչ իրաւունքով նա թոյլ է տալիս իրեն այդպիսի շեղում անել օրէնքից, եւ ումի՞ց է նա առել արտօնութիւն ոչ միայն ուսուցիչ, այլ նոյնիսկ վարիչ լինելու մի որ եւ է հասարակական հաստատութեան մէջ, հակառակ դէպքում դպրոցս, իրեն վերապահուած իրաւունքի հետեւանքով, միջոցներ ձեռք կ'առնի»։

Ի վնաս հայ դպրոցին, ի վնաս ազգային կրթութեան այս քայլը Աբովեանին կուտայ [illegible]։ Պահպանողական էջօն եւ իր ընկերները, կամ՝ Նիկոլայ Շահազիզ եւ իր բարեկամները, իրենց կարգին, չեն ներեր, որ Աբովեան այս ձեւով նամակ մը կը գրէ հայ դպրոցի մը։ Անոնք կը պնդեն թէ Աբովեան ի պաշտօնէ ստիպուած էր բռնել այդպիսի ընթացք մը։ Բայց չէ՞ որ կարելի էր գրութեան տալ պաշտօնական ձեւ մը, որ իր պատասխանատուութիւնը փրկէր [illegible] խարքին մէջ մասնաւոր անտարբերութիւն մը այդ հարցին մասին։

Ուրիշներ կը պնդեն թէ Աբովեան կը նախանձէր Արարատսկիի, որ, Լազարեան ճեմարանի առաջին շրջանաւարտներէն մին, կը վայելէր Երեւան քաղաքի հայ ժողովուրդին եւ Էջմիածնի համակրանքը։ Բայց չէ՞ որ աններելի բան է եսի, կիրքի, անձնական ատելութեան պատճառով վնասել հայ ազգային դպրոցին։ Եւ վերջապէս, պնդողներ կան թէ Աբովեան այդ արգելքով կ'ուզէր հայ պատանիները հեռու պահել կրօնական կրթու-

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ բարձրացած աղմուկը՝ իր կարգին կը զբաղեցնէ աւստրիական մամուլը.

Ընկերվար. Քրիստոնեաներու թերթը «Ռայխսփոսթ» կը գրէ.

— Նոյնիսկ Աւստրիոյ մէջ, կարծողներ կան թէ Պերլինի մէջ կնքուած մաքսային միութեան ծրագիրը կրնայ կարգ մը բարեփոխումներ կրել։ Սակայն, թերեւս, ժամանակն է որ ձեւէն խորքին անցնինք։ Վէճի մը բացումը պատռեց լռութեան եւ անշարժութեան մթնոլորտը։ Երկու պետութիւններ կը ջանան խուսափիլ տնտեսական գետնի վրայ Եւրոպայի վտանգաւոր ցրուումէն։ Ազդարարութիւն մըն է եւ ո՛չ թէ քէնի դրդապատճառ մը։

Իսկ ժողովրդավարներու թերթը «Նէօյէս Վինըր Թակպլաթ» կը գրէ.

— Աւստրիա չի կրնար վարել թանգարանի պահապանի մը բուսական գոյութիւնը։ Ան պէտք ունի ներկայի մը եւ ապագայի մը։ Ֆրանսայի վարչապետը գործածել խօսքը կ'ընէ դաշնագրերու հանդէպ յարգանքին, ապահովութեանց, երաշխիքներու։ Լաւ կանխավճար Աւստրիոյ համար։ Մեր նիւթական պայմանները կ'իյնան ամէն օր։ Մեր ելեւմտական [illegible] իսկ բաց ձգելու պատճառ [illegible] տակ է։

Իսկ Ազատականներու պաշտօնաթերթը կը գրէ.

— Երբ Ֆրանսայի վարչապետը կը յայտարարէ թէ խաղաղութեան մը խօսք չի կրնար տեւական ըլլալ, եթէ չէ հաստատուած միջազգային տնտեսական յարաբերութեանց կազմակերպման վրայ, ասկէ խօսքեր են, զորս չպիտի կրնային յաճախ կրկնել։ Բայց ի՛նչ միջոցներու դիմեցին այդ ուղղութեամբ։ Բոլոր խորհրդաժողովները յանգեցան կատարեալ ձախողութեան։ Պ. Լավալի ճառը դատապարտելով սէկտոր մաքսային միութիւնը, կը փառաբանէ դրական աշխատանքի կամք մը կազմակերպելու համար։ Գերմանիա եւ Աւստրիա մեծ փութկոտութեամբ պիտի միանան որեւէ ամուր եւ ազդու առաջարկի։ Միւս կողմէ, Համաձայնութեան պետական մարդիկը պէտք է գիտնան թէ Պերլին եւ Վիեննա հաստատ կամքն ունին դուրս ելլելու ներկայ [illegible] կացութենէն։

նէն։ Բայց չէ՞ որ, ինչպէս ինցինք, երեւութական է հակառակութիւնը Աբովեանի ու կղերականներուն ...։ Ուրիշ նոր փաստ մը եւս, որ Ներսէս Ե. կաթողիկոսին կապուած էր խոր համակրանքով եւ այդ կաթողիկոսը ...ելու վաղուց էր՝ առանց գերագոյն ժամմինչեւ արտօնութիւն ստանալու։ Բայց դեռ ...ին 21 Փետրուար 1848ին Ներսէս Ե.էն հրաւէր կը ստանայ ...նելու Թիֆլիզի Ներսէսեան ազգային դպրոցին տեսչութիւնը։ Սակայն հաւանաբար հոգեկան աննահանջութիւնը ...պագանց ծանրացած ըլլալով, չկրնար մեկնիլ։ Որովհետեւ ...րտ 6ին կը հրաժարի։ Երեւանի պետական դպրոցին տեսչութենէն, մարտ 9ին կ'արձակուի իր պաշտօնէն(*), իր ...լերգը կը հասնի անմիջապէս, սակայն չի կրնար յանձնախգործը կատարել մինչեւ ... 2, երբ առտուն կանուխ կ'ելլէ տունէն եւ այլ եւս չվերադառնար։ Ուրեմն, եթէ նամակը իբրպէս պատիւ ...իրեր Աբովեանի, հակառակ ...ած բոլոր առարկութիւններուն, ինչպէս կ'ըսէ Ե. Շահազիզ, եթէ վերջապէս Աբովեան կողմէ կ'երգէ «ազիզ ազգ» եւ միւս կողմէ կը քարոզէ ...երէն սորվիլ «հարուստ ...ային ...ով», — որովհետեւ, ինչպէս ...է, «արանով, հէնց միակ արանով, քան մի ուրիշ բանով կարող ենք միանալ ուսումնական ազգի հետ», — ինծի կը թուի այս սայթաքումներուն, այս ...ւթիւններուն հեղինակը տարակուսութիւն չունէր։ ...ակի մը մէջ խիստ արտայայտութիւններ կ'ընէ իր հայրենակիցներուն հանդէպ, զըժգոհութիւններ իր անձին հանդէպ, կը գղջայ Եւրոպա գացած ըլլալուն համար, անօգուտ կը ...փի իր առած կրթութիւնը, այս բոլորը փոփոխական տրամադրութիւններու մէջ, որոշ ...ւանդագին վայրկեաններու զգացութեան տակ գրուած են ...ելու։ Սակայն այդ վայրկեաններ, «խաւար րոպէներ» նկարագրուած չեն ժողի վերջութեամբ, իր լուսաւոր (...cide) պահերն իսկ փաստեր ...տան մեզի թէ հոգեկան հիւանդութիւն մը քալեց իր գործին հետ, զարգացաւ իր անբարեբաղդ պայմաններուն մէջ, մինչեւ որ կորստեան առաջնորդեց զինք։ Երբ Դորպատէն դարձաւ, փարատ էր իր եօթն, — ...պէս համոզուած էր թէ առաքեալ մըն է ինք, որ պիտի

(*) Աբովեանի պաշտօնէ դադարման եւ անյայտացման թուականներու մասին սխալ են տեղեկութիւնները թէ Ա-դօի եւ ... Հարդան Աբովեանի, այնպէս ինչպէս կը յիշուին «Գործ»ի ... (Թիւ 6-7)։

Ե. Ն.

լուսաւորէ ազգութեան խաւարը Արարատեան աշխարհին մէջ։ Այդ եւը յանկարծ կը սարսէ իր հոգին, — եւ ահա կը տատանի, կը տարուբերի կրօնական եւ աշխարհական համբաններուն միջեւ, կ'առատանէ զանազան գաղափարներու վրայ, կ'ամուսնանայ, զաւակներ կ'ունենայ, բայց ոչ կինը կը կապուի, ոչ ալ զաւակներուն։ 15 Փետրուար 1848ին Ներսէս կաթողիկոսին կը գրէ թուղթ մը, ուր կը յայտնէ թէ մեր ազգային կրթութեան յոյսը կախուած է հոգեւորականներէն, թէ ինք ամուսնացած է, բայց վաղուց հրաժարած, թէ յօժար է լքելու կինը եւ զաւակները՝ հոգեւորական դառնալու համար, թէ պատրաստ է տալու իր արիւնը, իր կեանքը, օգտակար ըլլալու համար «ազիզ» ազգին, եւ կ'աւելցնէ. «... Անբուժելի ցաւ սըրտիս, որ եւ պատճառ լեցի մահուան իմում, խափանեալ եւ խանգարեալ ունի զամենայն զօրութիւն իմ, աշխարհ ամենայն մեռեալ է յաչս իմ...»։ Շաբաթ մը յետոյ Ներսէս Ե.ի հրաւէրը հոգեւոր դպրոց մտնելու։ Սակայն այլ եւս շատ ուշ էր։

(5) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՍԷՐ ՈԳԻՆ

(ՕՏԱՐԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ)

Աղեքսանդրիոյ անգլիական մեծ օրաթերթը, «Էճիփշըն կազէթ», ապրիլ 21ի խմբագրականով ի վեր կը հանէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն ցոյց տուած՝ աննուաճելի արիութիւնը, զոր կը նկատէ «ցեղանիշը խաղաղ հերոսութեան»։

Ըսելէ յետոյ թէ Հայերը երբ Սուրիա գացին, ոչինչ ունէին եւ ստիպուած էին կռթնիլ «միայն իրենց սեփական ճարպիկութեան եւ նախաձեռնութեան», անգլիական թերթը կը շարունակէ.

«Անոնք անօթի էին եւ ցնցոտիներով հագուած, բայց ընկճուած չէին ու իսկոյն սկսան հաստատուիլ քէմփերու մէջ, քարիւղի պարապ թիթեղները գործածելով ծուռ հիւղակներէ կազմուած ամբողջ քաղաքներու շինութեան։

Ֆրանսացիները իրենց կրցածը ըրին անոնց հայթայթելու համար, եւ ամերիկեան ու բրիտանական նպաստամատոյց մարմինները անոնց օգնութեան հասան։ Բայց հաւաքուած ամբողջ դրամը շուտով պիտի սպառէր՝ եթէ Հայերը չմաքառէին այս դժբախտութեան ծովուն մէջ իրենց ճամբան գտնելու համար։ Ի՛նչպէս ճարտարութեան գործ գտնել, գաղտնիք մը կը թուէր մինչեւ որ բացատրուեցաւ հայ ցեղին ապրուստ մը հանելու հանճարը հո՛ն ուր ուրիշներ պիտի ձախողէին։ Անոնք մանր առուտուրի ու շրջուն փերեզակութեան սկսան եւ այս կերպով անոնցմէ 20.000ը յաջողեցաւ հաստատուիլ Պէյրութի, Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ։ Ուրիշներ օրապահիկ մը կը հանէին հողագործութեամբ եւ նոյնիսկ բաւականաչափ դրամ կը խնայէին՝ կարենալ կալուած մը գնելու համար։

Բազմաթիւ պատմութիւններ կան որոնք կը հաստատեն Հայոց ապրելու հանճարը, երբ ուրիշներ պիտի մեռնէին անօթութենէ։ Զեղչուած գինով քարիւղի վաճառումը այնպիսի նորութեան մը հասաւ, որ Հայերը այս գործին մենաշնորհը ձեռք բերին գրեթէ։ Իրապէս, Հայ մը զարմացուց երկիրը, երբ սկսաւ քարիւղը փոքրաքանակ ծախել մեծաքանակի գինով եւ դրամ շահիլ. ան գտած էր որ փայտը հազուագիւտ էր եւ կրնար քարիւղի սնտուկներու վաճառումէն իր շահը հանել։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը Հայերու Սուրիոյ մէջ հաստատման օգնելու համար Յանձնախումբ մը ղրկեց։ Յանձնախումբին ընելիքը գործնականօրէն կատարուած էր արդէն, բայց շատ բան կը մնար ընել հայ անտէր կիներուն եւ աղջիկներուն համար։

Այս նպատակով փրկութեան կարեւոր կեդրոն մը հաստատուեցաւ Հալէպի մէջ եւ հոն, ինչպէս կ'ըսէ Միս Քարէն Եէփփէ իր յօդուածին մէջ 1900 թշուառներ ընդունուեցան եւ խնամուեցան. հիւանդները վերագտան իրենց առողջութիւնը եւ միւսները օգնութիւն ստացան իրենց ֆիզիքական եւ բարոյական քաջութիւնը վերստին ձեռք բերելու համար։ Անոնք վերջնապէս կը վերաբնակցուէին բնականոն քաղաքացիական կեանքին մէջ։

Շատերը վերադարձուեցան իրենց ընտանիքներուն կամ ազգականներուն։ Ուրիշներ յարմար գործերու դրուեցան։ Բազմաթիւ աղջիկներ կրցան ամուսնանալ իրենց ցեղակից այրերու հետ։

Ուրիշ գեղեցիկ գործ մըն է այն որ կատարուեցաւ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ։ Եւ երկիրը, որ այս գաղթականները հիւրընկալեց, ապահովաբար պիտի գտնէ իր վարձատրութիւնը այն յաւելեալ բարօրութեան մէջ, զոր հայ գաղթականներու աշխատասիրութեան եւ խնայասիրութեան առաքինութիւնները պիտի տան իրենց որդեգրած հողին»։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ֆիլիպէ, 4 Մայիս (սեփ. թղթ). — Վիէննական Մխիթարեան վարժարանի տեսչութիւնը այս տարի եւս պատշաճ հանդիսութեամբ տօնեց Մխիթար Աբբահօր մահուան տարեդարձը։

Երէկ. կիրակի, Ս. Լուի եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր։ Հ. Գ. Մենեվիշեան, ծանօթ Մխիթարեանը, որ երկու օր առաջ Ֆիլիպէ հասած էր, պատարագեց ու քարոզեց։

Կէսօրէ վերջ, Թրանքիլոքի Եունաքի մէջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը։

Դպրոցին աշակերտները, ղեկավարութեամբ Հ. Ռ. Քօսեանի, երգեցին «Մեր Հայրենիք» եւ «Ծուփ Մարիամ»ն (Գույկ. քայլերգ)։

Օր. Ա. Փափազեան դաշնակի վրայ նուագեց Սինանեանի «Հայր Մխիթար»ը։ Իսկ յետոյ՝ «Էը Ռօսինեօլ» (Լից)։ Աշակերտները կատարեցին աղասմարզանքներ՝ հայկական ու պուլկարական դրօշներով։ Երկու փոքրիկներ՝ Յ. Ն. Կարապետեան եւ Ս. Խանճեան յաջողապար ջութակ ածեցին։ Իրենց կ'ընկերանար Օր. Ա. Փափազեան։ Իսկ Գ. Մ. Փափազեան երգեց «Մութ Գիշեր»ը։

Քանի մը արտասանութիւններէ վերջ, աշակերտները յարգանքի եկան, ծաղիկներով, Աբբահօր մեծադիր պատկերին առջեւ։

Իսկ ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ երկու արար կատակերգութիւն մը։

Ցայտագրի Բ. մասի վերջաւորութեան, վարժարանի տեսուչ Հ. Հ. Ոսկեանի հրաւէրով բեմ եկաւ Հ. Գ. Մենեվիշեան որ կարդաց գրաւոր խնամուած ու ազնուացուցիչ ճառ մը։

Հ. Մենեվիշեան, իմ դիմումիս վրայ, իր այդ ճառը «սիրով արտօնած ըլլալով «Յառաջ»ին, զայն կցած եմ թղթակցութեանս։

Ս. Տ.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԸՏՔԸ ՓԱՇԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշա «Էհրամ»ի թղթակիցին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է քաղաքական կացութեան մասին։

Խօսելով ազատականներու պետին Մահմուտ փաշայի յայտարարութեանց վրայ, Սըտքը փաշա յայտնած է, թէ, առաջին անգամն ըլլալով ընդդիմադիր պետ մը կ'ընդունի թէ Սահմանադրութիւն մը եւ ընտրական օրէնք մը գոյութիւն ունին եւ խորհրդարան մը պիտի ըլլայ։

«Գալով ընտրութեանց մէջ ճնշումին, մեր հակառակորդներն են որ պիտի գործադրեն զայն եւ ոչ թէ մենք. Իրապէս, պոյքոթի որոշումէն, միայն կառավարութեան կուսակիցները, անկախները կամ ազգայնականները պիտի մասնակցին։ Շնորհիւ պոյքոթին, ընտրութիւնները խաղաղ պիտի անցնին եւ բուռն պոյքոթ պիտի չըլլայ։ Կառավարութիւնը վստահ է թէ ինք մեծամասնութիւն պիտի շահի, ինչ որ ալ ըլլայ թեկնածուներու թիւը։

Չեմ հասկնար թէ մէկը որ չուզեր ընտրել, ինչպէս պիտի կրնայ հարկադրել որ ընտրութիւն կատարէ։ Բայց ընտրութեանց թուականը մօտ է եւ պիտի տեսնուի որ կառավարութիւնը ոչ ճնշումի եւ ոչ ալ բռնութեան պէտք պիտի ունենայ ընտրութիւն կատարելու համար։ Եւ եթէ պատուիրակներու ընտրութեան համար երեք օր նշանակուած է, ատիկա անոր համար է որ ընդդիմադիրները պոյքոթ յայտարարած են։

Ընդդիմադիրներն են որ սպառնալիք կ'ընեն եւ երդում ըրած են։ Շատ աւելի դիւրին է մէկը ստիպել որ հեռու մնայ քուէատուփէն, քան զայն հարկադրել որ քուէ տայ։ Կառավարութիւնը 3 օր նշանակած է քուէարկութեան համար, որպէս զի Վաֆտի հաւանական խռովութեանց հետեւանքով, ձախողութեան չմատնուի։ Իսկ եթէ ընդդիմադիրները խաղաղ ընտրութիւններ կ'ուզեն, եթէ չեն ուզեր զօրքերու երթեւեկը տեսնել, պէտք է իրենցմէները նստին, քանի որ պոյքոթ յայտարարած են»։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԼՈՒՐ ՄԸ

Փարիզի ռուսական թերթերը վերապահութեամբ հրատարակած են Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան հետեւեալ լուրը.—

Ցարական գաղտնի ոստիկանութեան Թիֆլիզի գործերը քննած ատեն, պոլշեւիկները երեւան են հանած փաստաթուղթեր, որոնցմով կը հաստատուի, թէ վրաց սոցիալ-տեմոկրատ կուսակցութեան պարագլուխ Նոյ Ժորտանիան, 1901ին, երբ բանտարկուած էր Թիֆլիզի բանտին մէջ, կարեւոր մերկացումներ է ըրած վրաց յեղափոխական գործունէութեան մասին եւ իր գործակից ընկերները մատնելով է որ ստացած է ազատութիւն։

Այսպիսով, պոլշեւիկները Ժորտանիան կը ներկայացնեն իբրեւ ցարական գաղտնի ոստիկանութեան գործակալ։

Ցաջորդ օրն իսկ, ռուսական «Վերջին Լուրեր» թերթին մէջ լոյս տեսաւ Ժորտանիայի նամակը, որով ուժգնօրէն կը բողոքէ այդ թերթին դէմ, որ ենթարկուելով պոլշեւիկեան բանսարկութեան, հոգ չէ թէ վերապահութեամբ, հրատարակած այդպիսի վարկաբեկիչ լուր մը։ Իսկ պոլշեւիկեան սուտը հերքելը, կ'ըսէ Ժորտանիան, իր արժանապատուութենէն վար կը համարի։

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ. Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ, Տոքթ. Քօլօլեան անդրադարձաւ Տոքթ. Նազլեանի մէկ յօդուածին, որ հրատարակուած էր «Առողջ Կեանք»ի մէջ։

Տոքթ. Նազլեան կը գրէր թէ ֆրանսացի երիտասարդ վիրաբոյժները նշդրակ շարժելու ցանկութեամբ, առանց հիւանդներուն կամքն առնելու, գործողութիւն կը կատարեն։ Ուստի կը թելադրէր հայկական հիւանդանոց մը հիմնել Փարիզի մէջ։

Տոքթ. Քօլօլեան բողոքեց այս անարդար կարծիքին դէմ, եւ աւելորդ գտաւ վերադրումը՝ հիւանդանոց մը շինելու գաղափարին համար։

Ետքոյ տոքթէօրներ Սոլաքեան եւ Զիլինկիրեան զանազան բժշկագիտական դեկոյցներ տուին եւ ժողովը փակուեցաւ։

Ա.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԷՆ ՊԸՆՈՒԱՅԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Սէն Պընուայի կրօնաւորներուն կալուածական խնդրին քննութիւնը կը շարունակուի։ Ինչպէս յայտնի է, միլիոնաւոր ոսկի արժէքով այս կալուածներուն համար կ'ըսուէր թէ ժառանգական կեղծ մուրհակներով իւրացուած են։ Այս խնդիրը երեւան հանած էր գլխաւորաբար փաստաբան Հիքմէթ պէյ որ կրօնաւորներուն փաստաբանն էր նախապէս։

Այս անգամ ալ, Հիքմէթ պէյ Տէֆթէրտար Շէֆիք պէյի յայտնած է թէ կրօնաւորները գաղտնապէս տոկոսով փոխատուութիւն կ'ընեն, առանց շահատուրք վճարելու։ Հիքմէթ պէյ իբր փաստ կարգ մը պարտամուրհակներ ցոյց տուած է։

Դարձեալ երեւան ելած է որ Շիշլիի Լաֆէ հիւանդանոցին 313ին վարձու տրուած է Պալմոմճը Չիֆթլիկի մէկ հողը, որուն համար մինչեւ այսօր ոչ մէկ վարձք վճարուած է։ Այս խնդիրներն ալ կը քննուին միւսներուն հետ։

.˙. «Սօն Փօսթա» այս առթիւ կը գրէ թէ ֆրանսական դեսպանը հետեւեալ նամակը գրած է Սէն Պընուայի կրօնաւորներու պետին.—

«Եթէ դուք ձեր իրաւունքը պաշտպանելու համար ուղղակի դեսպանատան դիմում ընէիք, այսօրուան դժուար կացութեան մէջ չէիք իյնար եւ ձեր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած չէր ըլլար։ Թուրք կառավարութիւնը ձեր թուղթերը չի կրնար քննել եւ կալուածները չի կրնար առնել։ Բայց եւ այնպէս ձեր ըրածին դէմ ազդեցութիւնն ալ այս երկրին մէջ բնաւ չպիտի մոռցուի»։

ՕՏԱՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ

Առեւտրական տնօրէնութիւնը Պոլսոյ բոլոր օտար ընկերութիւններուն մէջ քննութիւն մը կատարած է, գործավարութեան հրահանգով։

Այս յանկարծական քննութեամբ յայտնի եղած է որ հարիւրաւոր օտար պաշտօնեաներ կան ընկերութիւններու մէջ, հակառակ օրէնքի տրամադրութեանց եւ եղած ազդարարութիւններուն։

Առեւտրական տնօրէնութիւնը այս մասին իսկոյն տեղեկութիւն տուած է Տնտեսական գործավարութեան։

ԱՆԹԱԼԻԱՅ ՄԵԾ ՈՂՈՂՈՒՄԸ

Քասթել լիճին յորդումէն առաջ եկած ջրհեղեղը հետզհետէ կը ծըզուի։ Լիճը, որ, նախապէս 3000 արտավար տեղ կը բռնէր, ներկայիս 150.000 արտավար տարածութիւն ծածկած է։ Այս տարածութեան մէջ 17 գիւղեր կան։ Ողողուած շրջանի ցանքը ամբողջութեամբ փճացած է։

Ասկէ զատ, Անթալիոյ Քարակէօյ եւ Եվլանկէօյի գետակներն ալ յորդած են ու շրջակայ գիւղերն ու դաշտերը ողողած։

«ՅԱՌԱՋ»ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ

Վերջապէս մենք հասանք N. քաղաքը։ Միայն տասը րոպէ անց իմ ... եկան... երեք պաշտօնական ...ողներ։ Նրանցից երկուսը ա... բռնեցին ձեռքերից, իսկ երրորդը իմ նախկին ... հետ ...ցին իմ վերարկուս օձիքից։ ...գելով ինձ վագոնից հանեցին։ Առաջինը, որին ես տեսայ քա... վրայ, ոստիկան-զինուորների պետն էր, փառայեղ պեխերով ... կրկնագոյն աչքերով։ Ես դիմեցի ... բացականչելով.

— Պարո՛ն գնդապետ, աղաչո՛ւմ եմ, լսեցէ՛ք ինձ...

...ա պաշտօնեաներին կանգնելու ...ուեց, մօտեցաւ ինձ եւ քաղաքավարի ու մեղմ ձայնով հարցրեց.

— Ինչո՞վ կարող եմ ծառայել ... երեւում էր, որ նա աշխատում ... կիրթ երեւալ, սակայն ... անհաստատ հայեացքը եւ շրթունքների անհանգիստ շարժումները ասում էին, որ նա իրեն միշտ պատրաստ է պահում։ Ես հասկացայ, որ իմ փրկութիւնը հանգիստ շեշտի մէջ է, եւ որքան կարող էի կապակցուած, հանգարտ եւ համոզուած պատմեցի սպային բոլորը, ինչ որ պատահել էր ինձ հետ։

— Հաւատա՞ց նա ինձ, թէ ոչ։ Երբեմն նրա դէմքը անկեղծ կարեկցութիւն էր արտայայտում, իսկ երբեմն էլ, նա կարծես կասկածում էր իմ պատմութեան եւ միայն գլուխն էր շարժում ինձ քաջ ծանօթ այն արտայայտութեամբ, որով լսում են երեխաների կամ խելագարների շատախօսութիւնը։

Երբ ես իմ պատմութիւնը վերջացրի, նա խուսափելով ուղիղ աչքերիս նայելուց, սակայն քաղաքավարի եւ մեղմ ասաց՝

— Գիտէք... ես, ի հարկէ չեմ կասկածում, բայց ճիշդն ասած, մենք այնպիսի հեռագիրներ ենք ստացել... Եւ յետոյ... ձեր ընկերները... Օ՛, ես միանգամայն համոզուած եմ, որ դուք կատարելապէս առողջ էք, սակայն... Գիտէ՛ք ինչ, չէ՞ որ ձեզ համար մի առանձին դժուարութիւն չէ բժշկի հետ մի տասը րոպէ զրուցելը։ Անկասկած, նա իսկոյն կը հասկանայ, որ ձեր մտաւոր ընդունակութիւնները հրաշալի վիճակի մէջ են գտնւում եւ ձեզ կ'արձակի։ Համաձայնեցէ՛ք, որ չէ՞ որ վերջի վերջոյ ես այդ գործում ձեռնհասութիւն չունիմ։

Բայց եւ այնպէս, նա այնքան սիրալիր էր, որ ինձ ուղեկցելու համար մի պաշտօնեայ նշանակեց՝ նախապէս ինձնից խօսք վերցնելով, որ ես ճանապարհին, ո՛չ մի դէպքում իմ զայրոյթը չեմ արտայայտի եւ փախչելու փորձեր չեմ անի։

Մենք հիւանդանոց հասանք ընդունելութեան ճիշդ ժամին։ Երկար չսպասեցի։ Շուտով ընդունարան եկաւ գլխաւոր բժիշկը մի քանի օգնականների, հոգեբուժական բաժանմունքի կառավարչի եւ մօտ քսան ուսանողների ուղեկցութեամբ։ Նա ուղիղ մօտեցաւ ինձ եւ վրաս յառեց մի երկար ու սեւեռուն հայեացք։ Ես չեմ դարձայ։ Չգիտեմ ինչո՛ւ, ինձ թուաց, որ այդ մարդը ինձ մէկ անգամից սկսեց ատել։

— Միայն խնդրում եմ, մի՛ յուզուէք, ասաց բժիշկը, իր ծանր աչքերը միշտ վրաս պահելով.— Այստեղ դուք թշնամիներ չունէք։ Ո՛չ ոք ձեզ չի հետապնդի։ Թշնամիները մնացին այնտեղ... ուրիշ քաղաքում... Նրանք չեն համարձակուի այստեղ ձեզ ձեռք տալ... Տեսնո՞ւմ էք չորս կողմը բարի, լաւ մարդիկ են, շատերը ձեզ լա՛ւ ճանաչում եւ կարեկցում են ձեզ։ Օրինակ ինձ, դուք չէ՞ք ճանաչում։

Նա արդէն նախապէս ինձ խելագար էր համարում։ Ես ուզեցի նրան ընդդիմախօսել, բայց ժամանակին ինձ պահեցի։ Ես շա՛տ լաւ հասկանում էի, որ իմ իւրաքանչիւր բողոքելս, ամէն մի կայծոտ արտայայտութիւնս կը համարէին խելագարութեան անվիճելի նշան։ Այդ պատճառով ես լռեցի։

Ետոյ բժիշկը ինձ հարցրեց իմ անունն եւ ազգանունս, քանի տարեկան եմ, ինչո՞վ եմ պարապում, ո՞վ քեր են իմ ծնողները եւայլն։ Այդ բոլոր հարցերին ես պատասխանում էի կարճ եւ որոշ։

— Իսկ վաղո՞ւց է, որ դուք ձեզ հիւանդ էք զգում, յանկարծ դիմեց ինձ բժիշկը։

Ես պատասխանեցի, որ ինձ երբեք հիւանդ չեմ զգացել եւ որ ընդհանրապէս հրաշալի առողջութիւն ունիմ։

— Հա՛, ի հարկէ... Ես որեւէ լուրջ հիւանդութեան մասին չեմ խօսում, բայց... ասացէ՛ք, վաղո՞ւց է, որ դուք տառապում էք գլխացաւից, անքնութիւնից։ Արդեօք չէ՞ք զառանցում։ Գլխի պտոյտ։ Արդեօք չէ՞ք զգում երբեմն ձեր կամքին հակառակ մկանների շարժում։

— Ընդհակառակն Գ. բժիշկ, ես շա՛տ լաւ եմ քնում եւ համարեայ չգիտեմ ի՞նչ բան է գլխացաւը։ Միակ դէպքը, որ ես անհանգիստ էի քնել, դա անցեալ գիշերն էր։

— Այդ մենք արդէն գիտենք, — Հանդարտ ասաց բժիշկը,— Այժմ, չէ՞ք կարող, արդեօք ինձ մանրամասն պատմել, թէ ի՞նչ էիք անում դուք այն ժամանակից, երբ ձեզ ուղեկցող պարոնները ուշացան գնացքից եւ մնացին Կրիվօրէչէ կայարանում։ Օրինակ, ի՞նչը ձեզ ստիպեց կռուի բռնուել գնացքի կառավարի հետ կամ դրանից յետոյ ինչո՞ւ էք սպառնալիքներով յարձակուել ձեր խցիկը մտնող կայարանապետի վրայ։

Այն ժամանակ բժշկին մանրամասն պատմեցի բոլորը, ինչ որ պատմել էի ժանդարմերիական սպային։ Բայց իմ պատմութիւնը առաջուան պէս կապակցուած եւ համոզուած չէր —ինձ շփոթեցնում էր շրջապատող ամբոխի անպատկառ ուշադրութիւնը։

Բացի այդ, բժշկի ցանկութիւնը, ինչ էլ որ լինի, ինձ խելագար դարձնի— յուզում էր ինձ։ Իմ պատմութեան հէնց կիսում, բժիշկը դարձաւ ուսանողներին եւ ասաց.

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(3) (Շար.)

Անշլուսը ժընեւի մէջ

Երէկ, գրեր էինք թէ Գերմանիոյ դահլիճը նիստ կը գումարէ որոշելու համար իր պատուիրակներուն դիրքը ժընեւի մէջ, աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ՝ վիճաբանութեանց ընթացքին։ Խորհրդակցութեան ընթացքին որ տեւեց մօտ 5 ժամ, վարչապետ Պրիւնինկ ստիպուեցաւ ընդհատել նիստը՝ կացութեան մասին երթալ զեկոյց տալու համար նախագահ Հինտէնպուրկի։

Այս խորհրդակցութեան հրաւիրուած էր նաեւ պետական դրամատան տնօրէնը։ Գերմանիոյ դիրքը ուրեմն յստակօրէն ճշդուած է։ Պատուիրակութիւնը՝ գլխաւորութեամբ արտաքին նախարարին Քուրցիուսի պիտի պաշտպանէ մաքսային համաձայնութիւնը։

Միւս կողմէ, որովհետեւ Անգլիոյ իրաւագէտները կատարեալ վերապահութեամբ կ՛արտայայտուին մաքսային համաձայնութեան առթիւ, գերման պատուիրակները համոզուած են թէ պիտի յաղթանակէ իրենց տեսակէտը։

Ռումանիոյ ընտրութիւններուն շուրջ

Ռումէն կառավարութիւնը ընտրական համաձայնութիւն մը գոյացուց նաեւ Թրանսիլվանիոյ գերման կուսակցութեան հետ, անոր տալով 15 թեկնածութիւն երեսփ. ժողովին եւ 2 Ծերակոյտին համար։ Նման համաձայնութիւն մը գոյացաւ նաեւ Ռումանիոյ Հրէական Միութեան հետ։ Աէորկ Գրաթիանուի խմբակցութենէն կարգ մը անդամներ հրաժարեցան, անմիջապէս որ սկսան կառավարութեան հետ բանակցութիւնները՝ թեկնածուներ ներկայացնելու համար ազգ.՝ միութեան ցանկին վրայ։ Լուփուլի խմբակցութեան հետ համաձայնութիւնը ձախողեցաւ, թեկնածուներու թիւին շուրջ վէճի մը հետեւանքով։

Ներկայիս, կառավարութիւնը ապահոված է 4 կուսակցութեանց օժանդակութիւնը։ 5 կուսակցութիւններ կը մնան ներկայի դահլիճին դէմ։

Մանիու, որ Միխալաքէի հետ կը վարէ ազգ. գիւղացիական կուսակցութիւնը, Գործադիր Կոմիտէին յայտարարեց թէ խորհրդարանական վարչութիւն ունեցող երկրի մը մէջ, խորհրդարան մը կրնայ լուծուիլ, երբ վէճ կը ծագի թագաւորին, կառավարութեան եւ խորհրդարանին միջեւ։ Արդ, վերջին լուծման ընթացքին, որեւէ վէճ գոյութիւն չունէր։ Մանիուի կարծիքը այն է թէ գէշ խորհուրդներ տրուած են թագաւորին։

Վաճառամարտը Անգլիոյ մէջ

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը կը գրէ թէ բոլշեւիկեան Ալէքսիս - Ռիկով նաւը Անգլիոյ ցամաքը պիտի հանէ 15.000 տակառ ռուսական կարագ որ պիտի ծախուի շատ աժան գինով, ինչ որ պիտի ծառայէ վերջնապէս փճացնելու Անգլիոյ եւ գաղթապետութեանց ագարակապանները։

Թերթը կը գրէ թէ այս խաղին քաղաքական հանգամանքը եւ բոլշեւիկներու չարակամ նպատակները շատ լաւ կը շեշտուին, այս տնտեսական յարձակման համար ընտրուած պահով, երբ գիներն արդէն ինկած են եւ Աւստրալիա եւ Նոր-Զելանտա կը շարունակեն վնասով արտածել իրենց ապրանքը, պահելու համար Անգլիոյ իրենց յաճախորդները։

Հարցը այսօր պիտի դրուի Անգլիոյ խորհրդարանին առջեւ, սակայն, հարցապնդողներն իսկ վստահ չեն թէ առաջարկուած միջոցները պիտի ծառայեն որեւէ նպատակի։ Անգլիոյ կաթնեղէնի ազնուական նախագահը «Տէյլի Մէյլ»ի մէջ կը յայտարարէ.— Միայն մէկ միջոց կայ.— Բոլորովին արգիլել բոլշեւիկեան ապրանքներու մուտքը Անգլիա։»

Մաքսիմ Կորքի կը թելադրէ...

Համբաւաւոր վիպագիրը Մաքսիմ Կորքի բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթին մէջ կը հրատարակէ բուռն յօդուած մը որով կը հաստատէ խորհրդային կառավարութեան տնտեսական եւ մշակութային զարգացման անյաջողութիւնը։ Իրզողութիւնը կը բացատրէ անով որ Խորհ. Միութիւնը իր բանակին եւ նաւատորմին պէտք է յատկացնէ հսկայ գումարներ, շնորհիւ դրամատիրական պետութեանց սպառնալիքներուն։ Պէտք է յիշենք կը գրէ Կորքի, թէ դրամատիրական աշխարհը մեզ կը ստիպէ որ թնդանօթներու եւ հրացաններու համար ծախսենք դրամ մը, «զոր կրնայինք գործածել գործարաններ եւ դպրոցներ հիմնելու»։ Ու կը քարոզէ բուռն ոխ ընդդէմ մնացեալ աշխարհին, «որուն հանդէպ պէտք է մղել անհաշտ պատերազմ»։

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Եգիպտոսի ազգայնական կիները, որոնք վերջերս Գահիրէի մէջ ցոյց մը կատարած էին ի նպաստ Վաֆտ կուսակցութեան եւ անոր պահանջներուն, բրիտանական մարզպանին ներկայացուցին բողոքագիր մը, ընդդէմ «անգլիացի ոստիկաններու եւ սպաներու կանոնաւոր գործունէութեան, զսպելու համար խաղաղ ցուցարարները»։

Միւս կողմէ, Բազմարուեստեան վարժարանի ուսանողները որոնք դասադուլ յայտարարած էին, կազմակերպեցին ցոյց մը որուն մասնակցեցին նաեւ երկաթուղային արհեստանոցներու մէջ աշխատող բազմաթիւ գործաւորներ։ Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ դիւրութեամբ ցրուել ցուցարարները։

Պարապ խրախճանք Հալէպի մէջ

Անցեալ շաբթու սկիզբը, մեծ խրախճանք մը տեղի ունեցած է Հալէպի մէջ։ Կարծելով թէ բնիկ ժողովուրդը կրկին ցոյց կազմակերպած է Իտալիոյ դէմ, խանութները փակուած են եւ շուկան պարպուած։

Հալէպի «Թէգատտում» թերթը կը գրէ այս մասին.

«Մենք մինչեւ Մէճիտիէ պահականոցը գացինք եւ տեսանք քանի մը ոստիկաններ, որոնք ձերբակալած էին երեք հոգի, երկուքը հայ եւ մէկը տեղացի խանութպան մը։ Հասկցանք որ այս երկու Հայերու եւ խանութպանի միջեւ կռիւ մը տեղի ունեցած է եւ որու հետեւանքով շուկայի մէջ խուճապ մը ստեղծուած։ Ամէն մարդ դէպի կռիւի վայրը վազած է որով այս երեւոյթը տարածուելով եւ առանց պատճառը իմանալու ամէն ոք սկսած է վազել։

Խուճապը հազիւ կէս ժամ տեւեց։ Հասկցուեցաւ որ կատարուած հակախտալական ցոյցին արդիւնքն է ժողովուրդին այսքան դիւրագրգռութիւնը։ Խուճապի միջոցին երկու հոգի ինքնաշարժի տակ մնացած են։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը տօնէ Համբարձման տօնը, վիճակի աւանդական սովորութեամբ վաղը՝ Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին SALLE d'HORTICULTUREի վերեւի սրահին մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac.

Ճոխ եւ աժան պիւֆէ, նուագ, պար, երգ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Place Châtelet, Սարա-Պէրնարի թատրոնի տակի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գաւ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ՛ըլլայ Կ.Բ. ներկայացուցիչը։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕՒ Բաբկէն Սիւնի խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փիլխանքուրի Զաւարեան կոմիտէն, իր նախկին ընկերներէն ԲԱՐՈՒՆԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ անոր սգակիր այրիին եւ պարագաներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազաւանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօզօ Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւաշյուան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914էն կ՛աշխատէր Քէմախի ագահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Միլան, Գործ.— 102.85 լիր.:
Սէն Ռաֆայէլ, Տիկ. Գ.— 280 ֆր.
Փարիզ, Պատմ.— ,75:
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 36:
Պէլֆոռ, Ղ. Հ.— 70:
Քոնսթանցա, Գործ.— 1074: կարգադրեցինք։
Քոլոնպ, Ա. Ջ.— 70:
Շէրպուրկ, Հանտ.— 35:
Անիէռ, Ս. Խ. 35:
Իսի լէ Մուլինօ, Յ. Մ.— 35:
Սէն Փիէռ Քոր, Մ. Թ.— 35:
Լիլա, Գուպ.— 35,
Կրընոպլը, Ս. Ղ.— 140:
Կրընոպլը, Ղ. Գ.— 70:
Փարիզ, Ա. Ա — 35,
Վիէն, Ջ. Ղ.— 10:
Վալանս, Գործ.— 470.60:
Մարսէյլ, Գործ.— 1111,
Փրակա, Յ. Հ.— 30:
Նիւ Եորք, Հ. Յ. Դ. ԱԿ.— 500:
Լիոն, Գ. Գ.— 20:
Կրընոպլը Օր. Մ.— 30:
Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 178.15:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂՔԱՏԱՆՈՑԸ

1931 Նոր տարւոյ առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Առաջնորդ Ս. Հայր 1000 ֆրանք, Պ. Վահան Թօրասանեան 1000, Տիկին Սարգիս 400, Տիկին Էքիզեան 100, Տիկ. Քէչեան 50, Ոսն 60, Պ. Ճօշկունեան 50, Թէքէեան եղբարք 100, Տիկ. Քէշիշեան 50, ընդհ. գումար՝ 2810 ֆրանք։

Գանձապահ

Յակոբ քհնյ. Մխճեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Soc. Franco Orientaleէ բաժնուելու ստիպողական առաջարկիս վրայ, Պ. Ս. Փափազեան իմ բաժինս գնած ըլլալով, անցեալ ամսոյ 10էն ի վեր յիշեալ ընկերութենէն բաժնուած եմ։

Soc. Franco Orientaleի կազմութեան թուականէն սկսեալ, ընկերութեան բոլոր պահանջքը եւ պարտքը կը պատկանի Պ. Ս. Փափազեանի, այս մասին պաշտօնական ամէն գործողութիւն արդէն լրացած է նօթէրի միջոցով։

Իմ գործակցութեանս շրջանին բոլոր հայրենակիցներուս ինծի ցոյց տուած մեծ վստահութեան համար խորին շնորհակալութիւնս յայտնելով, կը խնդրեմ նկատի առնել նոր հասցէնս։

Մինչեւ յարմարագոյն գրասենեակ մը գտնելս եւ զաւակներուս հետ պաշտօնապէս գործի սկսիլս, կը գտնուիմ

56 Rue Moncey, Lyon.

Իսկ բնակարանիս հասցէն է՝ Villa Collongette, Collonges au-Mont-d'Or, Rhône.

Մ. Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ

Լիոն 8 Մայիս 1931

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
14
ՄԱՅԻՍ
1931

14 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1569

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՂԵԼԷ ՑԵՏՈՅ

Անցեալ օր նոյնութեամբ արտատպեցինք Բարեգործականի առաջադրած «Նոր Ուղեգիծ»ին ամփոփումը.— ճիշդ 31 կէտ միայն օգնութեան բաժինը)։

Եւ դիտել տուինք որ, այդ առաջադրութիւններով «Բարեգործականը կը ձգտի դառնալ գաղութներու ընդհ. կազմակերպութիւն։ Տեսակ մը ազգային իշխանութիւն» կրնայինք բսել նաեւ՝ հայկական «Ալիանս»։

Այս բոլորը լաւ։ Բայց գիտենք որ, մեր մէջ ծրագիրները յաճախ կը շինուին աչք շլացնելու եւ իրական գործը մոռցնելու համար։

Կ՚ուզենք հաւատալ թէ Բարեգործականի ները. Վարչութիւնը իսկապէս լուրջ գործ մը կատարելու համար է որ մէջտեղ դրած է այդ առաջադրութիւնները։ Եւ այդ ակնկալութեամբ ալ կը յուսանք մեր առաջիկայ ծրագրուած 31 կէտերու մասին։

Ամփոփելով այդ կէտերը, աչքի առջեւ կ՚ունենանք հետեւեալ հիմնական հոգերը.—

1.— Օգնութիւն Հայաստանի (Ներգաղթ, շինութիւններ, մշակոյթ եւլն.)։

2.— Կազմակերպութիւն ազգային մշակոյթի (Դպրոց, վարժարաններ, օգնութիւն ուսուցիչներու եւ մտաւորականներու, հրատարակութիւն դասագիրքերու, դասախօսութիւններ եւ դասընթացքներ, ցուցահանդէսներ, մարմնամարզ եւլն.)։

3.— Խնամատարութիւն (Դարմանատուն, բժշկական ձրի սպասարկութիւն, պատահական օգնութիւն աղէտեալներու, օգնութիւն բազմածին ընտանիքներու, պաշտպանութիւն մանուկներու, աջակցութիւն գաղթականներու)։

4.— Տեղաւորում գաղթականներու։

×

Ուղեգծին ամէն մէկ էջին վրայ, կէտերը ընդլայնած ատեն, հեղինակները միշտ կը շեշտեն թէ այս գործերը պիտի կատարուին համաձայն տրամադրելի միջոցներուն։ «Ծրագրին գործադրութիւնը կախուած ունի միայն եւ միայն այն դրական օժանդակութիւններէն զորս պիտի գտնենք հայ բարեգործ ու ազգասէր ժողովուրդին կողմէ», ինչպէս կը յայտարարէ Նախագահը, Գ. Գ. Կիւլպէնկեան։

Արդ, մեր կացութիւնը այնպէս է այսօր, որ ճոխ, ակնախտիղ առաջադրութիւններէ աւելի, կը պահանջէ ամփոփ ծրագիր եւ անմիջական, հետեւողական աշխատանք։

Նոր ուղեգծին մէջ կան առաջադրութիւններ, որոնք ժամանակի խնդիր են։ Նոյնիսկ «պարապ վախտի խաղալիք»։ Ինչպէս, օրինակ, դպրոցական միաձեւ ծրագրի մշակումը, հրատարակչականը, մրցանակները եւն.։

Բարեգործականը դասնօրէն քննադատած ատեն, մեր գլխաւոր մեղադրանքը եղած է այն, որ այդ Միութեան վարիչները Էյֆէլի կատարէն (կամ Լօզանի գեղածիծաղ ափերէն) կը նային հայկական իրականութեան վրայ։ Կորուած՝ բուն միջավայրէն, ժողովուրդէն, պատւինած՝ աւելի կամ պակաս բարեխիղճ հաւատարիմներու թուղթի դէզերուն, անոնք տնօրինութիւններ, կարգադրութիւններ կ՚ընեն որոնք դարման չեն բուն ցաւին։

Գործելու այս ուղղութիւնը պատճառ կը դառնայ որ շատ մը պահանջներ անտեսուին, փշրանքներ յատկացուին իրական պէտքերու, իսկ մեծագումար մսխումներ կատարուին պատահական, քմահաճ գործերու համար։

Ու կը վախնանք որ այս ուղղութիւնը շարունակուի նաեւ այսուհետեւ, հիմա որ այնքան բազմաճիւղ, գոյնզգոյն առաջադրութիւններ կան աչքի առջեւ։

Այս մտահոգութեամբ, մենք պիտի առաջարկէինք որ ուղեգիծը ժաղուէր եւ ամփոփուէր չորս հիմնական կէտերու մէջ.—

1.— ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, Գլխաւորաբար Ներգաղթ։

2.— ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ (Սուրիա և Միջագետք)։ Ուղեգիծը երբեք խօսքը չըներ Միջագետքի, որ այլապէս յարմար վայր մըն է տեղաւորման, եւ արդէն ձեւ ու մարմին առած։

3.— ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾ։ Լուրջ աջակցութիւն եղած հաստատութեանց եւ ստեղծում նոր կրթարաններու։

4.— ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ՝ շատ ամփոփ, գործնական սահմանի մը մէջ։

Աւելի խտացնելով ծրագիրը, նուազագոյն տեղը տալով միջանկեալ գործերու, պիտի առաջարկէինք որ Բարեգործականը աչքի առջեւ ունենար որոշ ծրագիր՝ որոշ ժամանակաշրջանի մը համար,— Այս ժամանակամիջոցին մէջ, պիտի կատարէ ա՛յս եւ այս գործերը։ Անշուշտ սախպողութեան կարգով։

Այսպիսի ուղղութեան մը հետեւած ատեն, անշուշտ Բարեգործականը միեւնոյն ճամբուն վրայ իրեն հետ կ՚ունենայ այս կամ այն գործին հետ կապուած Միութիւններ եւ հաստատութիւններ, — Աղքատախնամներ եւ Կարմիր Խաչեր՝ խնամատարութեան ճիւղին մէջ։ Հայր. Միութիւններ, «Կրթասիրաց»ներ, «Վերաշինաց»ներ, «Ուսումնասիրաց»ներ՝ կրթական բաժնին մէջ։ Դարձեալ Հայր. Միութիւններ՝ Ներգաղթի կամ տեղաւորման գործերուն մէջ եւն.։

Շ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԵՄԵՐՈՒ
ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Սահակ կաթողիկոսի նախագահութեամբ, Հալէպի մէջ գումարուած սուրիական թեմերու Պատգմ. ժողովը, որուն կը մասնակցէին 12 եկեղեցական եւ 24 աշխարհական պատգամաւորներ, իր աշխատանքները լրացուցած է ապրիլ 28ին։

Բաբգէն եպիսկ. ընտրուելէ յետոյ Աթոռակից եւ յաջորդ կաթողիկոսին, ժողովը զբաղած է օրակարգի հարցերով եւ տուած հետեւեալ որոշումները։

1.— Նկատի առնելով որ կաթողիկոսական հրովարտակով արծարծուած եւ ժողովի քննութեան դրուած հարցերը կը կարօտէին բազմակողմանի ուսումնասիրութեանց եւ որ կարելի չէ կարճ ժամանակի մէջ իրականացնել, ժողովը օրակարգի հարցերը եօթը գլխաւոր գլուխներու բաժնելով, կազմեց հետեւեալ Յանձնախումբերը. վիճակագրական, վարչական, տնտեսական, եկեղեցական-իրաւական-դատաստանական, կրթական, յարաբերական, ընկերային։

2.— Անհրաժեշտ գտնելով Սահմանադրական ընտրովի ժողովներու կազմութիւնը, ժողովը որոշեց անմիջապէս ձեռնարկել բոլոր շրջաններու մէջ ընտրական աշխատանքներու, եւ մինչեւ չորս ամիս կազմել Գաւառական եւ Թաղական ժողովները։

3.— Վեց ամիս յետոյ, երբ արդէն վերջացած կ՚ըլլան ընտրութիւնները բոլոր շրջաններու մէջ, Գաւառական ժողովներ գոյութիւն ունեցող թեմերու եւ Թաղական Խորհուրդներու ներկայացուցիչներով կազմել նոր Պատգամաւորական ժողով մը, որը վերջնական լուծումը կուտայ յառաջադրուած հարցերուն։

4.— Յառաջիկայ Պատգամաւորական ժողովի գումարումէն առաջ, վերոյիշեալ Յանձնախումբերու ատենադպիրները կ՚ընթարկուին բոլոր շրջաններու պաշտօնական մարմիններու քննութեան, որոնց արդիւնքը կը բերուի Պատգամաւորական ժողովին։

5.— Ժողովը որոշեց որ, ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան, Ազգ. տուրքի գանձումը իրականանայ բոլոր թեմերու մէջ։ Տուրքի գանձման եղանակը, ժամանակը եւ քանակը կը ձգուի իւրաքանչիւր շրջանին, միմիայն այս տնզամուան համար, որպէսզի արգելք մը չկազմէ չորս ամսուան ընտրութիւնները վերջացնելու ժողովի որոշման։

6.— Մինչեւ վեց ամիս յետոյ գումարուելիք նոր Պատգամաւորական ժողովը, եթէ արտակարգ հարկադրանք մը զգացուի, Կաթողիկոսարանի կողմէ նիստի կը հրաւիրուի ներկայ Պատգամաւորական ժողովը։

Պատգամաւորական ժողովի դիւանին պարտականութիւն տրուած է հետեւելու յանձնախումբերու աշխատանքներուն եւ առհասարակ հսկելու տրուած որոշումներու գործադրութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԹԻՒ.

Անցեալ օր Մոսկուայէն հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Զանգեզուրի երկրաշարժէն վիրաւորուած են 7420 հոգի։

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը (Թաս) նոր հեռագրով մը կը յայտնէ թէ վիրաւորներուն թիւը պիտի ըլլայ 1420, (հազար, եւ ոչ թէ եօթը հազար)։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Գ. Ն. Արզումանեանի 500 ֆրանքէն զատ, երէկ ստացանք հարիւր ֆրանք, հետեւեալ նամակին հետ.—

ՓԱՐԻԶ, 18 մարտ.— Դառն կսկիծով կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ Հայաստանի վերջին երկրաշարժին պատճառած վնասը մեր եղբայրներուն։ Անկարելի է անտարբեր մնալ։ Կը փութանք մեր ցաւակցութիւնները յայտնելով, ձեզի ղրկել, իբրեւ եղբայրական օգնութիւն, հարիւր ֆրանք։

Յասր կտորի չափ հագուստ ալ վաղը եկեղեցիի վարչութեան պիտի յանձնենք։

Բէֆէլեան եղբայրներ

ՊԼՅՈՒ.— Գաղութիս մէջ մեծ ցաւ պատճառեց Հայաստանի վերջին երկրաշարժը։ Հ. Յ. Դ. վազգէն խումբը շուտով հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ, եւ հասոյթը պիտի ուղարկէ «Յառաջ»ի։

Ց.

ԹԱՒՐՔ ԼՐՏԵՍ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Անծանօթներու կողմէ, Քէրքիւքի կողմերը (Միջագետք), սպաննուած է Զիա պէյ անունով Թուրք մը, որ Էնկիւրիի գործակալ մըն էր, լրտեսական առաքելութեամբ եւ մեծ գումարներով անցած այս շրջանը։ Այս անձը զինք պարուիի մը ամուսինը ներկայացնելով՝ ազատօրէն կը շրջագայէր Իրաքի մանաւանդ քիւրտական մասերուն մէջ։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ կրակիսի գործարանային ներկայացուցիչներէ պատուիրակութիւն մը տնտեսական գործավարին ներկայացած է։ Պատուիրակութիւնը գործավարութեան յայտնած է թէ տեղական կրակիսի գործարանները դժուար կացութեան մէջ կը գտնուին։ Գործարանները պէտքէն աւելի արտադրութիւն ունին, եւ հակառակ ասոր, օտար մրցակցութիւն ալ տեղի կ՚ունենայ։ Մրցակիցներն են բուլղարական, չեխօսլովաքական եւ ռուսական արտադրութիւնները։

Ռուսերը, հրապարակին վրայ, կրակիսին գինը հարիւրին տասը կոտրեցին։ Միւս կողմէ, մաքսային նոր սակացոյցով, ներածող կրակիսին մաքսատուրքը եօթուկէսէն վեց սեկիի իջած է։ Գործավարութեան կատարուած դիմումով խնդրուած է նաեւ որ մաքսատուրքը աւելցուի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Վերջին վիճակագրութիւնով մը անցեալ տարուան դպրոցական շրջանին Թուրքիոյ մէջ գտնուած դպրոցներուն եւ աշակերտներուն թիւը ճշդուած է։ Վիճակագրութեան համաձայն, 7011 դպրոցներ կան, ասոնցմէ 2826ը՝ նախակրթարան, 150ը՝ միջնակարգ եւ 20ը՝ բարձրագոյն վարժարաններ են։ Ուսուցիչներու ընդհ. թիւն է 18,483, բաժնուած հետեւեալ կերպով.—

Նախակրթարաններուն մէջ 11,154 այր եւ 4490 կին։ Միջնակարգ դպրոցներուն մէջ 1896 այր, 352 կին, բարձրագոյն վարժարաններու մէջ ալ 485 ուսուցիչ։

Աշակերտներուն թիւն է.— Նախակրթարաններու մէջ կան 484.748, միջնակարգ դպրոցներու մէջ 31.484, բարձրագոյն վարժարաններու մէջ 4349։ Ընդհ. գումար 520.581, որոնցմէ 359,844ը տղայ 160.737ը աղջիկ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը երէկ կատարուեցաւ Վէրսայլի պալատին մէջ։ Ուշ ատեն, երբ թերթը կը յանձնուէր մամուլին, ընտրութեան արդիւնքը տակաւին յայտնի չէր։

Կէսօրէ յետոյ, ժամը ճիշդ 2ին, Ծերակոյտի Նախագահը, Ազգ. Ժողովի Նախագահի հանգամանքով, բացուած յայտարարեց ժողովը եւ կարդաց սահմանադրութեան Յրդ յօդուած, եւ Ազգ. Ժողովի գումարման հրովարտակը Նախագահի ընտրութեան մասին։ Ու յայտնեց թէ պիտի սկսի քուէարկութիւնը՝ Ազգ. Ժողովի անդամներու անուանական կոչումով։

Բարապան մը իրեն ներկայացուց փոքր բառարան մը, որուն վրայ դրուած թղթահատի հարուածը նշանակեց թէ ո՞ր տառէն պէտք է սկսիլ անդամներու անուանական կոչումը։ Անկից վերջ, այբուբենական կարգով, Ազգ. Ժողովի անդամները քուէտուփ յանձնեցին իրենց քուէները։ Իրիկուան դէմ, տակաւին կը շարունակուէր քուէներու խուզարկումը, որ աւելի քան երկուքուկէս ժամ կը տեւէ։

∴ Հակառակ կարգապահական խիստ միջոցներու որոնց դիմած էր կառավարութիւնը, արգիլելու համար հաւանական միջադէպեր, հսկայ ամբոխ մը բռնած էր Վէրսայլի պալատին հրապարակը, ուր կարելի է ըսել թէ ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած։ Հանրակառքը դժուարութեամբ ճամբայ կը բանար։

Պալատին բակի մուտքը արգիլուած էր հասարակութեան, խճողումներու առաջքն առնելու համար։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեր էինք թէ արքայականներու եւ հանրապետականներու միջեւ ծագած միջադէպի մը հետեւանքով, խռովութիւններ ծագեր էին Մատրիտի մէջ, ուր 10 վանքեր կրակի տրուեր էին, երբ ազնուականներու եւ արքայականներու բոյներ։ Շնորհիւ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն, Մատրիտի մէջ կարգը վերահաստատուած է եւ ամէն մարդ իր գործով կը զբաղի։ Նոյնը չէ սակայն նահանգներուն մէջ, ուր հակակրօնական տրամադրութիւնները սաստկացած են։ Ասոր հետեւանքով ալ, կառավարութիւնն ստիպուեցաւ նաեւ պաշարման վիճակ յայտարարել կարգ մը գլխաւոր քաղաքներու մէջ, ինչպէս Մալակա, Գատիքս, Ալիքանթէ եւ Սէվիլլա։ Այս բոլոր քաղաքներուն մէջ, հակակրօնականները մեծ աւերներ կը գործեն, քանդելով կարգ մը կրօնական հաստատութիւններ, մանաւանդ Ճիզվիթներու եկեղեցիներն ու վանքերը։

Սէվիլլայի տեղական իշխանութիւնները անզօրեն զսպելու ժողովուրդին կատաղութիւնը։ Բազմաթիւ ցուցարարներ կրակի տուած են այս քաղաքին մայր եկեղեցին, որ աշխարհի ամէնէն ընդարձակ եւ գեղակերտ շէնքերէն մէկն է։ Ցուցարարները պատռած են սուրբերու պատկերներ, կոտրած են արձաններ եւ կրակի տուած՝ զանազան նուիրական առարկաներ։ Յետոյ, ուղղուած են Ճիզվիթներու վանքը, որուն դռները կոտրելէ յետոյ, քարիւղով վառած են ամբողջ շէնքը։

Մալակայի մէջ, հակակղերականները այրեցին եպիսկոպոսին բնակարանը, — մեծարժէք շէնք մը —, կրօնական թերթի մը խմբագրատունը եւ թեմին առաջնորդին ինքնաշարժը։

Ալիքանթէյի մէջ, երբ ժողովուրդն իմացաւ Մատրիտի դէպքին լուրերը, յարձակեցաւ Ճիզվիթներու և Գափուչինեաններու վանքերուն վրայ. բայց ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցուցարարները ցրուելու համար, ստիպուեցաւ կրակ բանալ անոնց վրայ։

Գատիքսի մէջ, կատաղած ամբոխը հրդեհեց զանազան միաբանութեանց շէնքերը, աւերի եւ աւարի տուաւ ինչ որ գտաւ, մինչեւ պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը։

ԱԼՖՈՆՍ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԴԷՄ

Մատրիտի ընդհ. դատախազը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Ձեռնարկած ենք կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարելու եւ կազմելու հետապնդման թղթածրարներ Մատրիտի մէջ պատահած դէպքերու պատասխանատուներուն մասին։ Կրնամ հաստատել թէ արքայականներու հաւաքոյթը որ սկզբնական պատճառն եղաւ ամբողջ խռովութեանց մաս կը կազմէր նախապէս մշակուած ծրագրի մը։ Հաւաքոյթի ընթացքին ցրուած կարգ մը թռուցիկներ կը փաստեն թէ կանխամտածում կար։ Այդ թռուցիկներուն մէջ ըսուած է թէ արքայականները չեն ճանչնար հանրապետական վարչաձեւը։ Թէ շուտով համայնավարութիւն պիտի հաստատուի եւ թէ վերջապէս, միապետութիւնն է որ պիտի կրնայ համայնավարութիւնը վտարել երկրէն։

«Այս պատճառով է մանաւանդ որ հետապնդման դատ կը բանամ Սպանիոյ նախորդ թագաւորին Ալֆոնսի դէմ, որ, այլ եւս, չի կրնար Սպանիացիներու թագաւոր նկատուիլ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Բացատրեցինք մեր վերջին Թըղթակցութեամբ, թէ խորհրդայինՌուսաստանի ներկայ վաճառամարտը կը ձգտի ջարդուփշուր ընել համաշխարհային ճարտարարուեստը եւ տնտեսական ու առեւտրական յօրինուածքը։ Շեշտեցինք նոյնպէս թէ Ռուսիոյ ներկայ պայմաններուն տակ, այդ նպատակը յաջողելու հաւանականութիւններ կը ցուցնէ։

Ի՞նչ կը մտածեն Մոսկուայի վարիչները եւ ի՞նչ է իրենց տեսակէտը վաճառամարտի մասին։

Մասնաւոր հրամանագրով մը, Ռուսաստանի առեւտուրը վերածուեցաւ պետական մենաշնորհի 1918 թուականին։ «Ռուս վաճառականին տեղը գրաւեց ժամանակ - պետութիւնը»։ Բոլշեւիկեան շատ մը հրամանագրեր բարեփոխուեցան վերջին տասնեակ մը տարիներու ընթացքին, որովհետեւ նոր փորձառութիւն սաւղած պայմանները անհրաժեշտ դարձուցին նահանջել կարգ մը հարցերու մէջ։ Սակայն առեւտրական մենաշնորհի մասին տրուած որոշումը մնաց իր սկզբնական ձեւով ու ամրութիւն կը շարունակէ՝ հակառակ բազմաթիւ յարձակումներու եւ դժուարութեանց։ Այս քաղաքականութեան շնորհիւ է, ամէնէն աւելի, որ բոլշեւիկները կ'երկարեն իրենց վտանգաւոր գոյութիւնը մինչեւ այսօր։ Վաճառամարտը ծնունդն է այդ հիմնական սկզբունքին եւ Ռուսիոյ ամբողջ քաղաքական աշխարհահայեացքը ներշնչուած է այս կենսական սկզբունքէն։

Ռուս պաշտօնական տեղեկագիր մը հետեւեալ կերպով կը բացատրէ առեւտրական մենաշնորհի անհրաժեշտութիւնը եւ օգուտները.

— «Մեր արտաքին առեւտուրի քաղաքականութիւնը հիմնուած է մենաշնորհի սկզբունքին վրայ։ Ընկերվարական կարգուսարքը ունեցող մեր հայրենիքին համար այդ բանը չափազանց կարեւոր է։ Արտաքին առեւտուրի պետական մենաշնորհ ըլլալու պարագան բազմաթիւ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ, տնտեսական նուաճումներկատարելու համար։ Այդպէսով է որ մենք յաջողած ենք կազմակերպել առեւտրական գործակալութիւններու ցանց մը դրամատիրական երկիրներու մէջ,որ կը վայելենք խոշոր վարկ եւ լաւագոյն տնտեսական պայմաններ։ Մեր առեւտրական պատուիրակութիւնները չեն նմանիր անհատական հաստատութեանց գործակալութիւններուն. ընդհակառակն անոնք իրականին մէջ կը ներկայացնեն խորհրդային պետութիւնը եւ կը վարեն անոր տնտեսական քաղաքականութիւնը արտասահմանի մէջ։ Խորհրդային Ռուսաստանի տնտեսական կազմին մէջ արտաքին առեւտուրը կը գրաւէ ամէնէն կարեւոր տեղը՝ ռուսական ճարտարարուեստի զարգացման տեսակէտէն մեծ նշանակութիւն ունի արդիւնաբերական նիւթերու արտածումը որուն համար կ'աշխատինք արդէն յաճախ եւ սիստեմաթիկ կերպով»։

Կը տեսնուի ուրեմն որ տեղեկագիրը շատ պարզ է եւ յստակ։ Դրամատիրական երկիրները շատ լաւ ծանօթ են ռուս առեւտրական գործակալութեանց խակական դոյնին։Այս վերջինները կը վայելեն դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն, տեղեակ են Մոսկուայի բոլոր գաղտնիքներուն եւ իրենց գլխաւոր դերն է ռուսական ապրանք ծախել օտար շուկաներուն։

Եթէ քննական աչքով դիտէք վաճառամարտով սկսած նորագոյն պայքարը, դիւրին է եզրակացնել որ Մոսկուայի վարիչները համոզուած են միանգամընդմիշտ որ բոլշեւիկեան վարդապետութիւնը չպիտի կըրնայ արմատ ձգել դրամատիրական երկիրներու մէջ այն միջոցներով, որոնց դիմեցին յեղափոխութեան առաջին տարիներուն Սկսան անտեսական պատերազմ մը Ամերիկայի եւ Եւրոպայի դէմ, որ եթէ նոյնիսկ չնպաստէ իրենց առաւելագոյն ծրագիրներուն իրագործման, առնուազն զինք կը պատրաստէ աշխատաւոր դասակարգերու մէջ։ Շատ հաւանական է որ համեստ պայմաններու տէր բանուորը եթէ յաջողի խնայել շաբաթական 5 - 10 շիլին ռուսական ապրանք գնելով, հոգեբանօրէն կը փոխուին իր քաղաքական ու ընկերային տեսակէտները։

Առկէ զատ, վաճառամարտէն ուղղակի եւ ամէնէն աւելի վնասուող ճարտարարուեստին կամ առեւտուրին ատրճանական քայքայումն ալ ինքնաբերաբար կը գործէ իր ազդեցութիւնը սպառող բազմութիւններու մտքին ու տրամադրութեանց վրայ։

Մոսկուայի առեւտրական գործավարը — Միկոյեան — աւելի որոշ կերպով կը բացատրէ վաճառամարտին գաղտնիքը.

— Առեւտուրի պետական մենաշնորհը դասակարգային պայքարի մասնաւոր ձեւ մըն է տնտեսական երկու սիստէմներու միջեւ որոնք տրամագծօրէն հակառակ են իրարու,— խորհրդայինը եւ դրամատիրականը։ Մենաշնորհը մեր զէնքն է հարուստ ու զօրաւոր երկիրներու դէմ»։

Իսկ հայազգի գործավարին օգնականը կը շեշտէ իր կողմէ.

Առեւտրական մենաշնորհը եւ կարմիր բանակը միեւնոյն յատկանիշներն ունին, — առաջինը կը պաշտպանէ մեր տնտեսական կայութիւնը, իսկ երկրորդը մեր ֆիզիքական գոյութիւնը։

Բաւական անճարակ է այս յայտարարութիւնը, որովհետեւ Մոսկուայի վարիչները պէտք եղածէն աւելի պաշտպանուած են, տնտեսական իմաստով, օտար մրցակցութեան դէմ։ Պաշտօնական հրատարակութիւն մը կուտայ ցանկը այն նիւթերուն որոնք ենթակայ են ամենածանր մաքսատուրքի որ նշակուած են համաձայն՝ Ռուսաստան ապրանք ներածող երկրին աշխարհագրական դիրքին։ Ապրանքին ծախսէն աւելի, ներածման կէտը կամ նաւահանգիստը նկատի առած են խորհրդային տնտեսագէտները։ Նշական են այս որոշումին մէջ անգամ։

Տեսականօրէն մաքսատուրքը հարիւրին 33 մէկ երրորդ է ապրանքին արժէքին վրայ, բայց իրականին մէջ բոլորովին տարբեր է բան սակըահաւասիկ կարգ մը օրինակներ.— հիւսուած առարկաներ, գուլպայ եւայլն 130 շիլին մէկ լիպրան, յարդէ գլխարկներ 100 շիլին լիպրան. կնոջ գլխարկ 200 շիլին լիպրան։ կօշիկ՝ 30 շիլին լիպրան, անուշահոտ օճառ՝ 7 շիլին, զանազան արդուզարդի առարկաներ՝ 175 շիլին։ Իսկ ճարտարարուեստական նիւթերու մաքսատուրքը աւելի ծանր է համեմատաբար. օրինակներ.— երկաթ 24 շիլին հարիւրեակը (112 լիպրան) դամ՝ 60 շիլին, երկաթ թել 500 շիլին, մեքենայ 220 շիլին գրի մեքենայ՝ 15 շիլին լիպրան։

Այս նմոյշները ցոյց կուտան թէ Ռուսիոյ վարիչները ինչ ձեւով պաշտպանած են երկրին տնտեսական եւ արդիւնաբերական կարգուսարքը օտար մրցակցութեան դէմ։

Առանց պետական մենաշնորհի իսկ, Ռուսիա վերոյիշեալ մաքսատուրքերով ի վիճակի էր դիմադրաւելու եւրոպական ներածումներուն։ Օտար դրամատէրին համար ասպարէզ չկայ, ուրեմն, Ռուսաստանի մէջ։ Միւս կողմէ մենաշնորհը ռուս ժողովուրդին չի տար որ եւ է առաւելութիւն, որովհետեւ ինչպէս տեսանք, ռուսական բոլոր արտադրութիւնները արտասահման կ'ուղարկուին, առանց նկատի ունենալու արտադրութեան արժէքը եւ ռուս աշխատաւորութիւնը կը շահագործուի պետութենէն։ Մենաշնորհը քաղաքական նկատումներով միայն կ'արդարանայ, որոշ յաջողութիւններ խորհրդային վարիչներու համար։ Երկրին բոլոր տրամադրելի հարստութիւնները կը գտնուին օրուան բռնաւորներուն ձեռքը։

Այս հանգամանքը ինքնին բաւական է ջլատելու ամէն ընդդիմութեան փորձ տիրող վարչաձեւին դէմ։ Ետքոյ, արտասահմանի մէջ, մենաշնորհը կամ վաճառամարտը —երկրորդը արդիւնքն է առաջինին — հակայ հարուած մը կուտան դրամատէր երկիրներու տնտեսական կայունութեան։ Վերջին 3-4 տարուան ընթացքին տնտեսական բարելաւման համար Ամերիկայի կամ եւրոպական երկիրներու մէջ կատարուող բոլոր ձեռնարկները, վիժեցան շնորհիւ բոլշեւիկեան մրցակցութեան Այնպէս որ, ներկայ վաճառամարտը ճիշդ ժամանակին սկսան Մոսկուայի վարիչները որոնց գլխաւոր նպատակն էր թոյլ չտալ որ դրամատէր երկիրները «կարգի բերեն» իրենց տնտեսական ու ճարտարարուեստական կացութիւնը։ Ու եթէ աչքի առջեւ բերէք համաշխարհային սա աննախընթաց տնտեսական տագնապը,պիտի համոզուիք որ Մոսկուա չէ սըխալած իր հաշիւներուն մէջ։ Վաճառամարտով նախ անօթի կը թողուն ռուս աշխատաւորութիւնը եւ գիւղացին — յիշեցինք թէ ինչպէս կ'ապրին անոնք — եւ կը ստեղծեն ստրուկ հպատակութիւն մը։ Ետքոյ իրենց ուզած ձեւով «կը խաղան» աշխարհի շուկաներուն հետ։ Մէկ քարով երկու թռչուն։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ո՞Վ Է ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈ՞ՒՏ

«Թայմզ» կը գրէ.—

Տեւական մը պզտիկ պատերազմ տեղի կ'ունենայ Իրաքի եւ Պարսկաստանի սահմաններուն վրայ, պատերազմ մը որուն ուղղակի խառնուած է արքայական օդանաւորդային ուժը,— միակ յարձակողական զէնքը որ կը գտնուի Իրաքի հագատար պետութեան ձեռքը։ Այս դէպքը վրիպած է ընդհանուր ուշադրութենէ, բայց արժէք ունի թէ տեղական եւ թէ ընդհանուր տեսակէտով։

Օրինակ մըն է այս փոքրամասնութեանց հարցին. թերեւս իր ամէնէն սուր ձեւին մէջ. Նաեւ այն պայքարին որ այժմ կը մղուի ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, ցեղապետական առանձնաշնորհի եւ կեդրոնացման ձգտումներուն միջեւ։

Պաղտատէն 200 մղոն դէպի հիւսիս արեւելք, քիւրտ ժողովուրդին մէկ հատուածը ապստամբած է Իրաքի Թագաւորին, կառավարութեան եւ անուղղակի անոր հոգատար իշխանութեան դէմ, առաջնորդութեամբ Սիւլէյմանիէի Շէյխ Մահմուտին։ Այս Շէյխը, որ ինքզինքը հռչակած է «Թագաւոր Քիւրտերու» թօթափած է ամէն հպատակութիւն Իրաքի կառավարութեան հանդէպ և կը ձգտի հարաւային Քիւրտիստանի բոլոր ցեղերը համախմբել իր դրօշին տակ։

Մինչեւ հիմա քիչ յաջողութիւն գտած է, բայց պէտք է խոստովանիլ որ աւելի մեծ յաջողութիւն չեն գտած արքայական օդանաւային ուժը եւ Իրաքի բանակը, զինքը զսպելու համար։ Ռազմագաշտին լեռնային հանգամանքը կը դժուարացնէ որեւէ վճռական հարուած եւ որքան ալ բարեփոխուած ըլլայ արաբ զինուորը իբրեւ կռուող, Շէյխ Մահմուտ մեծապէս հնարամիտ մարդ է եւ անժխտելի ծանօթութիւններ ունի Սիւլէյմանիէ — Հալէպճա — Բէնվին եռանկիւնի կիրճերուն մասին։

Շէյխ Մահմուտ ունեցած է նըշանակալից կեանք մը. նոյնիսկ այնպիսի շրջանի մը մէջ, ուր դարերով բոյն դրած են ճարպիկ աւազակներ։ Քիւրտիստանի մէջ Շէյխ մը սահասարակ ցեղապետ մը չէ ինչպէս արաբական երկիրներու մէջ, այլ կրօնական առաջնորդ մը։ Շէյխ Մահմուտ գլուխն է եղած Քարադաղի տէրվիշներ կոչուած մոլեռանդ ընտանիքի մը կրօնական առաջնորդներուն։ Իրեն հետ կը գտնուին խումբ մը աւազակներ, որոնք դժուար թէ յարգանք ընծայեն որեւէ կառավարութեան, աւելի պակաս՝ արաբական կառավարութեան մը։

Մեծ պատերազմէն առաջ, ինք եւ իր յեղուզակները մեծ նեղութիւն պատճառեցին Թուրքերուն եւ պատերազմէն յետոյ հարկ եղաւ մէկէ աւելի արշաւախումբեր ղրկել իրեն դէմ։ 1919ին գերի բռնուեցաւ խառն գունդի մը կողմէ որ կը գործէր զօր. Ֆրեյզըրի հրամանատարութեամբ Շէյխը տարուեցաւ եւ մահուան դատապարտուեցաւ։ Բայց Միջագետքի ընդհ. հրամանատարը զօր. Սըր Ճօն Հէլտէն խորհեցաւ թէ քանի որ Շէյխը երբեք պաշտօնապէս հպատակութիւն յայտնած չէր Անգլիոյ, անյարմար պիտի ըլլար հրացանի բռնել զայն եւ վճիռը փոխուեցաւ դէպի Հնդկաստան աքսորի։

Քիչ յետոյ Շէյխ Մահմուտ կրցաւ Հնդկաստանէն անցնիլ Քովէյթ,Պարսից ծոցին գլուխը։ Պաղտատի մէջ տակաւին կարծողներ կային թէ եթէ Իրաքէն դուրս մնայ, բաղդատաբար խաղաղութիւն պիտի տիրէ հիւս. արեւելեան սահմանին վրայ։ Բայց այդպէս չեղաւ։ 1922ին Թուրքերը դաւեր կը լարէին Քիւրտերուն հետ՝ Իրաքի դէմ եւ Սիւլէյմանիէի մէջ կացութիւնը այնքան խանգարուեցաւ որ, Սըր Փըրսի Քօքս, այն ատենուան մարզպանը, որոշեց պարպել Սիւլէյմանիէն եւ վերահաստատել Շէյխ Մահմուտ Ռւատի 1922 սեպտ.ին վերադարձաւ այս կեսրբազան ցեղի մը պետը։

Շէյխը ապացուցեց թէ անուղղայ է։ Հազիւ Սիւլէյմանիէ վերադարձած, գրգռեց հարաւային Քիւրտիստանի Քրդառէր ցեղերը եւ առհասարակ արհամարհեց Պաղտատի իշխանութիւնը այնպիսի ատեն մը, երբ հիւսիսային սահմանի ամբողջ խնդիրը անլոյծ կը մնար տակաւին։ Պահանջեց հաստատել անկախ Քիւրտիստան մը (քաղաքականութիւն մը որ որքան կը զբաղեցնէր եւրոպական դիւանագէտները Սէվրի վիժած ծրագրին ատեն, այժմ ընդունելութիւն չէր գտներ թէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ թէ Իրաքի կառավարութեան կողմէ)։ Եւ ծրագրեց քրտական ընդհ. ապստամբութիւն մը Թրքական գործակցութեամբ։

Կրկնակի ապարարութիւններէ յետոյ, Արքայական օդանաւային ուժը քշեց զինքը Սիւլէյմանիէէն, ուրուն վաճառականութիւնը կործանած էր իր վերադարձէն ի վեր։

Շէյխ Մահմուտ փախաւ դէպի պարսկական լեռները եւ վերադարձաւ երբ օդանաւերն անհետացան։ 1923 մայիսին աւելի լուրջ գործողութիւն մը կատարուեցաւ եւ Սիւլէյմանիէն գրաւուեցաւ։ Ետքոյ երբ նորէն պարպուեցաւ— որովհետեւ անգլ. ուժերու ստիպողական պէտք կար հիւսիսային սահմաններուն վըրայ— Շէյխ Մահմուտ վերադարձաւ։ 1924 յուլիսին կառավարութիւնը որոշեց գրաւել Սիւլէյմանիէն Իրաքի զօրքին հետ։ Շէյխը նորէն լեռները ապաստանեցաւ։

1926 հոկտեմբերին պայմանաւոր ներում տրուեցաւ, խրատուեցաւ պահելու կարգ մը եկամուտներ Սիւլէյմանիէի իր կալուածներէն, պայմանաւ որ բնակի Իրաքէն դուրս եւ երբեք չխառնուի Իրաքի վարչութեան գործերուն։ Դժուար էր աքսորը այնքան կարծրացած յեղուզակի մը համար, բայց այս անգամ բախտը իրեն դէմ էր եւ ինն ամիս յետոյ համակերպեցաւ իր ճակատագրին։

Պաղտատ սփոփանքի հառաչ մը արձակեց եւ վստահօրէն կը նախատեսուէր որ Սիւլէյմանիէի հարուստ գաւառը բարգաւաճման նոր շրջան մը պիտի բոլորէ։

Այդպէս ալ եղաւ մինչեւ երկու տարի։ Սակայն անցեալ տարի Շէյխը նորէն գլուխ վերցուց օգտուելով իրաքեան Քիւրտիստանի մէջ ծագած անհանդարտութենէն, որ հետեւանքն էր այն խրողութեան թէ 1930ի Անգլօ-իրաքեան դաշնագրին մէջ որեւէ երաշխաւորութիւն չէր նախատեսուած Քիւրտերու ապագային համար։ Շէյխը վերջնապէս խզած էր իր հաւատարմութիւնը իրաքեան կառավարութեան հետ, որ չէր կրնար անտեսել այնքան բացայայտ անհաւատարմութիւն մը եւ պահել իր հեղինակութիւնը։

Իրաքեան զօրքեր ղրկուեցան իր ետեւէն. արքայական օդանաւային ուժերը քանիցսփորձեցին բռնել զինքը Իրաքի եւ Իրանի բազմաթիւ անցքերուն եւ կիրճերուն մէջ, բայց մինչեւ հիմա Շէյխ Մահմուտ ազատ է, հարաւային Քիւրտիստան թախիծ նստած է յուսալից եւ Պաղտատի կառավարութիւնը մեծապէս նեղուի։ Թէեւ լուրջ ընդհարում[illegible] տեղի չեն ունեցած, բայց իր [illegible] տեւորդները յարձակած են մէկէ [illegible] աւելի կարաւաններու վրայ եւ կառ[illegible] վարական զօրքը առնուազն [illegible] յաաախութիւն ունեցած է [illegible] հետեւ անցեալ Փետրուարին [illegible] բեցին զինքը եւ փակեցին ամէն [illegible] բացի մէկէն եւ Շէյխ Մահմ[illegible] կրցաւ ծուղակէն։

Քրտական այս հարցը լուրջ է [illegible] որովհետեւ եթէ հարաւային Քի[illegible] տիստանը չխաղաղի եւ [illegible] չստանայ, դժուար թէ կարենայ [illegible] իրական ապագայ մը Իրաքի [illegible]

Նոյնիսկ հարաւային Քիւր[illegible] տանի աճագին նաւթահորերու [illegible] մար այս շրջանի խաղաղ[illegible] Պաղտատի կառավարութեան [illegible] ւոր հոգերէն մէկը պիտի [illegible] Բայց քարիւղէն աւելի բան [illegible] կացութեան մէջ։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Բ.— ԱԲՈՎԵԱՆ ՌՈՄԱՆԹԻ՞Ք ԷՐ ԹԷ...

Աբովեանի հոգեկան վիճակը կազմալուծման հասած է արդէն։ Կուլայ, կը տրտնջայ, կը գանգատի, անհասնելի նամակներ կը գրէ բարձրաստիճանդէմքերու, Այդ շրջանին,երբ կը պատրաստէր դպրոցին հաշուետուութիւնը, փոխանակ խօսելու դպրոցին մասին, կը խօսի... իր մասին՝ սովորական տրտունջներով եւ յուզումներով։

Այլ եւս որոշ է ամէն բան։ Կ'ելլէ Երեւանի հրապարակին վրայ, կը պտտայ կը կանչէ այն ծնողքներուն դէմ, որոնք դպրոց չեն ղրկեր իրենց զաւակները։ Բռնի դպրոց կը տանի չասերը։ Օր մըն ալ փայտով կը ծեծէ երեւանցի մը, որ, ինչպէս յարգանքի, ոտքի չէր կանգնած՝ երբ ինք կ'անցնէր փողոցէն։ Դասարանին մէջ երախայի պէս կը ճեկճեկայ, կուլայ, մազերը կը փետտէ, իսկ տանը մէջ չի խօսիր կնոջը հետ, ոչ ալ զաւակներուն։ Գիշերները չի կրնար քնանալ, զգեստները առանց հանելու անկողին կը մտնէ։ Մարտ ամսուն եւ Ապրիլի սկիզբը երեք օր ոչ կ'ուտէ եւ ոչ կը խօսի, յետոյ առտու մըն ալ (2 Ապրիլ) կ'անհետանայ (*)։

Անհետանալէն առաջ, իշխանութիւնը անտարբեր կը մնայ, հազիւ թեթեւ փնտռտուք մը։ Ժողովուրդը կը շինէ զրոյցներ, որոնց մէջ հաւակրանք չկայ, այլ միայն անտարբերութիւն։ Իր կինը եւս անտարբեր։ Զարմանալին այն է, որ ոչ մէկ խօսք կայ ժամանակակիցներու արտայայտութեանց մէջ Աբովեանի հոգեկան խռովքներուն մասին։ Ոչ ոք մտահոգած է անոր անհաւասարակշիռ նկարագիրը եւ հոգեկան տագնապները։ Միայն Ստ. Նազարեանցն է, որ կ'ըսէ թէ «Աբովեանը մի խաւար բոպէի մէջ մահու է տուել իր անձը։ Ուրիշ ատեն այսպիսի «խաւար բոպէներ» ունեցա՞ծ է Աբովեան, չենք գիտեր։ Բայց վերջ Հայաստանի մէջ Աբովեան շարունակ կը խօսի մահուան մասին. «Ամէն օր գերեզմանս առաջիս տեսնում էի, ամէն սհաթ մահվան հրեղէն սուրը գլխիս պտտւում էր։ Կարա[illegible] *հալ այնտեղ կը պատմէ թէ օրէնն յանկարծ դպրոցը, դառնանդութիւնը կը ձգէր եւ* [illegible] *վածի պէս ընկնում սար ու ձոր* [illegible] *ման գալիս, մտածում եւ* [illegible] *տը (էջը՞) տուն գալիս։ Առա[illegible] մըն ալ, այսպէս՝ դասը* [illegible] *(ուշագրութիւն ըրէք* [illegible] fugueներուն), *կը հեռանայ քա[illegible]։ «Ընկայ էլի սարերը, ձորս կտրեցի,գնացի մէկ* [illegible] *բարեկամի մօտ։ Նրանք էլ իմ վրայ ցավելով՝ երեք օր* [illegible] *ղին գամ քաղաքը։ Բայց քաղաքումս իմ սիրելի աշակերտները ու ծանօթ բարեկամ[illegible] սուգը վաղուց էին արել,* [illegible] *իմացել էին, թէ Բաւան* [illegible] *կել, չունդի ամէն առավօտ* [illegible] *գուն գնում էի, լոգանում* [illegible] *իմ, իմ ազիզ, իմ սիրելի* [illegible] *կերտներն էին ընկել* [illegible] *որ թալքի մէկ բան* [illegible] *նանս։ Ուրիշ հատուածի մը մէջ կը պատմէ թէ երբեմն յանկարծ մտքին արեւը կը խափանէր* [illegible] *Թալ Ջուրը նետուի,* [illegible] *խիղճը կը տանջէր* [illegible] *իր երկու որբուկները։ Եւ* [illegible] *Ջապէս կը պատմէ թէ Ս.* [illegible] *յաստանին գրելու սկսած* [illegible] *ըը զառանցեր է, կինն ու* [illegible] *քը սարսափեր են, եւ երբ* [illegible] *արթնութիւնն է գտեր,* [illegible] *է, որ կինը մէկ կողմ, զաւակ[illegible] նըրը միւս կողմ նստեր կու[illegible] Աբովեան կը սիրէ չափազանց[illegible] ցութիւնը մինչեւ սուտ, սակայն այս դէպքերուն մէջ կայ* [illegible] *տութիւն մը, որ կու գայ* [illegible] *տատել, մեր նկարագրած* [illegible] *վը, հոգեկան քայքայման* [illegible] *գացումն ու վախճանը, —* [illegible] *նասպանութիւն։*

Այժմ կ'արժէ փնտռել [illegible] *նշանները կամ փաստերը* [illegible] *գրականութեան ալ մէջէն* [illegible] *ձեւով միայն կարելի պիտի* [illegible] *լայ հաստատել թէ Աբովեան[illegible] մէջ կայ* déterminisme *մը* [illegible] *գրականութեան կուտայ* [illegible] *մանթիզմի կեղծ գոյն մը։* [illegible] *Առանց այդ գոյնն է որ* [illegible] *է՝ խառնելով Աբովեանի գեր[illegible] սանական կրթութեան եւ* [illegible] *մանթիզմին Գերմանիոյ մէջ* [illegible] *րեւման զուգադիպութենէն* [illegible] *ղունելով, որ Աբովեան* pre[illegible] mantique *մըն է միայն.* [illegible] *յաջորդ գլուխով պիտի քննե[illegible] կրած ազդեցութիւնները եւ* [illegible] *տի տանք Աբովեանի գրա[illegible] նութեան նկարագիրը։*

Հ. ՆԱՐԴՈՒ[illegible]

(6)

(*) «Գործ» ամսագրին մէջ (1917, Թիւ 7 8), Ա. դօ կը յիշատակէ Աբովեանի ծառային, Սպահանցի Աստուրին վկայութիւնը.— «Իմ աղէն երեք օր տրտմութեան մէջ ընկաւ, ոչ ուտում էր, ոչ խմում, այլ մի գլուխ իր երկար չիբուխն էր ծխում ու շարունակ ախ ու վախ անում։ Թէ վերջին գիշերը ինչպէս էր տանից դուրս գնացել, ոչ ես իմացայ եւ ոչ էլ խանումս։ Այս վիճակը տեսնուեցաւ միայն երե՞ք օր,—ոչ կինը, ոչ ալ ծառան կրնան ճշդել, որովհետեւ Աբովեան մեկուսացած կը պառկէր առանձին սենեակի մը մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ գիշերային նման տագնապներէ տեղեկութիւն չէին կրնար ունենալ անոնք։

Ն. Ն.

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐԸ Ի՞ՆՉ ԵՂԱՆ

Պոլսոյ լքեալ գոյքերու ընդ[illegible] շիւին մէջ ուշագրաւ պարագայ[illegible] աչքի զարկած է։ Պոլսէն մեկնողներ[illegible] 20 հազար հոգի են, մինչդեռ գր[illegible] ուած գոյքերը 600 կտոր են։ [illegible] մասին լուրջ քննութիւններ կը կ[illegible] տարուին.

[illegible]

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ իրիկուն, 9 ծա... Փարիզի ուսանողական ...ին մէջ (Cité Universitaire), ...ուեցաւ բանախօսութիւն մը ...Ցոնօթիւայի կողմէ, նուիրուած ... ժողովրդական երաժշտու-թեան եւ որուն հրաւիրուած էր մասնակցիլ մեր հմուտ երգչուհին ... Մարգարիտ Բաբայեան։

Բանախօս հայրը խօսեցաւ երկար ... ժողովրդական երգերու ծա-...ման մասին, մաւթ թողուց սա ...եալ թէ, ժող երգերու հեղինակները ...ւնաւոր եւ անծանօթ հեղինակնե՞ր ...ն թէ բուն իսկ հաւաքականու-թիւն։ Այդ երգերը բաժնեց դասա-կարգերու, ինչպէս՝ սիրոյ, կրօնական, ...ի եւ աշխատութեան երգեր։ ...այս բաժանումը յար եւ նման է ...րոպ. ժողովուրդին գեղջկական ...աժշտութեան, բայց թէ գիւ-...ները ինչպիսի երաժշտական ...ականութիւններ կը ստեղծեն ...բաղմնչիւր նկարագրով կորնե-...ր եւ երբեմն անոնց պատշաճ ...ծիլներով կ'ընկերանան, յաճախ ...ական գործիքներով, որպիսին ...ք սրինգը...։

Պատք երկիրներու զանազան գիւ-...ղանկարներ լուսարձակուեցան, ո-...րոնց ընթացքին Օր. Բաբայեան իր ...մասլից տալանով եւ մեծ ար-...ուեստով երգեց Հայր Ցոնօթիայի ...գեղնաւորած գեղջուկ երգերը, որոնց ...ընկերացաւ հեղինակը։

Խուռներամ միջազգային բազ-մութիւնը, ուր հաճոյքով նշմարե-ցինք Հայերու որոշ թիւ մը, ծնծա-...ցւ գնահատելով Օր. Բաբայեանի ...մայրապէս երգուածքը մանաւանդ ...ր ձեղմիկ ելեւէջներուն մէջ՝ քա-...նցի կրկնել տալու կտորները։ Հա-...ւերնի երգչուհին եւ ուսուցչուհին ...ւելին խրաքանչիւր կտորի վերա-...ծնել արտայայտութեան պատշած ...տուածքը։ Ա. Գ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ե. Ե. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղւոյս Հայ Երկսեռ Երիտ. Միութիւնը իր բաց-...ման առթիւ տուաւ թատերական ներկայացում մը անցեալ շաբաթ ...գիշեր Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Ներկայացուեցաւ «Աշխարհի Դա-տաստանը» շատ յաջող կերպով։ Ներկայացումէն վերջ Միութեան ...մէ, շնորհակալութիւն յայտնեց Գ. Արշակեան ներկայ հասարակու-թեան եւ կոչ ուղղեց որ համախմբ-ուին այս Միութեան շուրջ ...ով ու քաջալերել նման հանդէս-ներ, որոնց նպատակն է զանազան միջոցներով վառ պահել ազգային ...գացումը։ Ներկայացուեցաւ նաեւ ...կ արար զաւեշտ մը «Երկու ան-...կութիւններ»։

Ազգային կեանքը Ալֆորվիլի մէջ ...թէ մեռած է։ Ալֆորվիլ չունի նոյն իսկ ակումբ։ Նոր սերունդը փո-ղոցները փտանալէն խուսելով խա-ղալով կ'անցընէ պարապ ժամանակ։ Անցեալ տարի մեր բարերարները ե-կեղեցի մը շինել տուին. մինչեւ հիմա կը գտնուի քանի մը նշանակ-ուած անձերու ձեռքը։ Ցանցառքը ժողովուրդին է որ չհետաքրքրուիր եկեղեցիով, ինչպէս նաեւ իր զաւակ-ներուն կրթութիւնով։ Ուրեմն կը յու-սանք եւ կը սպասենք որ Ալֆորվիլի Հայ Երկսեռ Երիտ. Միութենէն պարտք պիտի սեպէ նաեւ զբաղիլ այս հարցով։

Կիլիկեցի

ԲՈՅՆ ՄԸ ԵՒՍ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐԸ ԳՏԵՐ ԵՆ, ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԿԸ ՊԱԿՍԻ...

Ինչպէս մխիթարական է որ հայ մամուլը եւ մանաւանդ «Յա-ռաջ»ը իր սիւնակներուն մէջ լայն տեղ կուտայ այլասերումի վտանգին դէմ մղուած պայքարին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր լուրջ ծրագրով հրապա-րակ նետուած է կրթելու մեր զա-ւակները, պատրաստելու վաղուան սերունդը, տալով անոր ազգային, ֆիզիքական եւ բնաւորեկան առողջ դաստիարակութիւն մը «Բարձրացիր, բարձրացուր»ի նշանաբանին տակ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն մէկն է Փորթ տ'Իթալիի մասնա-ճիւղը։

Մօտ 2000 հայութիւն կայ Փորթ տ'Իթալիի եւ Պիսէթրի շրջանին մէջ, պարկեշտ գործաւորի համեստ կեան-քով։ Միջին թիւով ունինք 100 ան-չափահաս տղաք որ տեղական փո-ղոցին կը յաճախեն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փորթ տ'Իթալիի վարչութիւնը մօտ երկու տարուան լուրջ գործունէու-թեան մը շնորհիւ, կրցած է իր սկաուտական շարքերուն մէջ առնել 40է մօտ անչափահաս տղաք, տալով անոնց ազգային դաստիարակութիւն մը, սորվելով արշաւներ ազատ բնու-թեան ծոցը։ Բայց վարչութիւնը իր այս երկու տարուան գործունէու-թեան ընթացքին այն համոզման ե-կած է թէ առանց համեստ հաւա-քավայրի մը գոյութեան, կարելի չէ իր առաջադրած պատգամը ծրագիրը իրականացնել։

Երբ օրը անհրաժեշտ ըլլայ, ստիպ-ուած ենք հեռու պահել այդ տղա-քը մեր հսկողութենէն, մինչդեռ երբ մեր տրամադրութեան տակ ունենանք համեստ սրահ մը, պիտի կարենանք գիւրութեամբ համախմբել այն բոլոր մանուկները իրենց ազատ օրերուն առաւօտեան կանուխ կը վազեն օտար patronageներ եւ գտնել իրենց մանկական հոգիները զուարճացնող մթնոլորտ մը։

Մենք պիտի չկրնայինք ստեղծել այդ մթնոլորտը, որուն մէջ այդ մա-նուկները կարենային իրենց հոգե-կան հաճոյքները գտնել եւ ապրիլ ազգային ոգիով։ Այս ոգիով ներ-շնչուած, Փորթ տ'Իթալիի Հ. Մ. Ը. Մ. Վարչութիւնը, շնորհիւ ազգասէր անհատի մը ինքնաբուխ օժանդակու-թեան, ունեցաւ իր տրամադրութեան տակ հող մը, որուն վրայ ծրագրած է շինել այդ համեստ սրահը։ Ոչ մէկ արգելք պիտի կարենայ զինքը կասեցնել իր այս ծրագրին մէջ։ Զոյգ հազար ֆրանքի գումար մը անհրաժեշտ է շէնքին համար,

Այս գումարէն 2000 վարչութիւնը իր սեփական միջոցներով հայթայ-թած է իսկ մնացեալին համար այն համոզումը ունի թէ պիտի գտնուին վաղուան սերունդին ճա-կատագրով մտատանջ հայրենակից-ներ որոնք պիտի ուզեն իրենց նիւ-թական օժանդակութիւնը բերել։

Մնողներ, պիտի հանդուրժէ՞ք որ անգութ արտաքերութեամբ հան-դիսատես ըլլայք ձեր զաւակներուն այլասերումին որ մնանդամայն կը սպառնայ ձեր բնտանեկան քանդու-մին։

Ընենք ինչ որ մեր բարոյական եւ նիւթական միջոցները կը ներեն ու բոլորս նուիրուած այս գեղեցիկ գաղափարին, ունենանք մէկ նպա-տակ. ամէն բան վաղուան սե-րունդին համար։

Այս պէտք է ըլլայ օրուան մեր նշանաբանը։

Ա. Արամեանց

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի հայրենա-կիցներ, 1929ին երբ առաջին Պատ-գամ. Ժողովը տեղի կ'ունենար Վա-լանսի մէջ, մեր հայրենակիցները խանդավառուած գործի կը լծուէին։ Իւրաքանչիւրը իր հայրենասիրական զգացումներով տոգորուած, կ'ուզէր արդիւնաւոր գործ մը կատարել յա-նուն վերապրող Չարսանճաքցիներու եւ այդ շրջանը իրեն չակնկալուած արդիւնքը տուաւ մեզ Բ. Պատ. Ժո-ղովին, Լիոնի մէջ.

Բ. Պատ. Ժողովէն վերջ Հայրե-նակցական Միութիւնները նոր խան-դավառութեամբ գործի առաջուեց-ին, տանելու համար իրենց վրայ ձգուած պարտականութիւնը։ Սակայն քանի մը ամիսներէ վերջ, շրջաննե-րու եւ մասնաւորապէս Վալանսի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը թմրու-թեան մատնուեցան, թերեւս կարգ մը անհասկացողութեանց պատճա-ռաւ։ Վերջերս քննիչ մարմին մը ղրկուեցաւ, քննելու համար այս կազ-մակերպութիւններու ներքին վիճակը եւ թմրած մասնաճիւղերը վերակազ-մուեցան եւ այժմ կ'աշխատին։

Մենք որպէս հայրենակից եւ անդամ այդ կազմակերպութեան, ջերմ փափաք ունինք որ յառաջի-կայ ժողովը անմիջականօրէն աշխա-տի ունենալ Չարսանճաքցիին խօսքը, պարբերաթերթ մը որ պիտի կրնայ խօսիլ աշխարհի վրայ ցիրուցան ապրող Չարսանճաքցիներուն հոգիին։ Ահա՛ մեր առաջարկը, որ թերեւս բնդունելութեան արժանի ըլլայ, քա-նի որ օրուան եւ աւելի ճիշդը մեր կազմակերպութեանց համար օգտա-կար պարագայ մըն է։

Ի՞նչ կը խորհին Սուրիոյ մեր Միութիւնները, որոնք թէեւ հեռու, սակայն միշտ միջի հետ կը մնան։ Ի՞նչպէս պիտի մասնակցին յառա-ջիկայ Պատ. Ժողովին։ Ըստ մեր ի-մացածին, նշանակովի լիազօր ներ-կայացուցիչներ պիտի ունենան։

Ի՞նչ կը մտածեն ՄԷՆ ժիւ-լիէնի մեր հայրենակիցները, որոնց թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 25ի։ Կարելի չէ՞ մասնաճիւղ մը կազմա-կերպել տեղին վրայ, կարող ուժեր չեն որ կը պակսին, այլ համաձայ-նութիւնը։

Ի՞նչ կը խորհին ՍԷՆԹ Անթուանի, Պուլվառ Օտոսի եւ Լը Միլ գիւղի մեր հայրենակիցները։

Անհրաժեշտ Չարսանճաքցիները կարծես խոր թմրութեան մը մատ-նուած ըլլան։ Ոչ խօսք, եւ ոչ ալ Հայրենակցական ձայն, բացի Բեր-բիի Ուսումնասիրացէն, որուն ձայ-նը լսելու բախտը ունեցած չէ ֆրանսահայ Չարսանճաքցին

Կ. Վարչութենէն կ'իմանամ որ այս շրջանին առաւելապէս զբաղած է ուսանող պահելու հարցով։

Մարսէյլ կայ Չ. Պատանեկան Միութիւնը որ կ'աշխատի իր շուրջ բոլորել երիտասարդութիւնը մարզել թէ մտապէս եւ ֆիզիքապէս։ Ունի իր մարզական խումբը, որ քանիցս յաղթական դուրս եկած է։

Հայրենակիցնե՛ր, միահամուռ աշխատանք տանելու եւանը ունե-նանք, ոպէսզի Գ. Պատ. Ժողովը աւելի արդիւնալի արդյունքներով փակուի։

ՄԷՆ Զարս

ԿՐԸՆՕՊԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Տեղւոյս «Թէ...եր Մինիսի-փալ»ի մէջ ջութակահարուհի Օր. Տէմիրճեան շնորհալիօրէն նուագեց ընկերակցութեամբ համբաւաւոր դաշ-նակահար Հինարի։ Ֆրանսական մամուլը մեծ գովեստով խօսեցաւ արուեստագիտուհիին վրայ։ Շատ ծափեր խլեց ան օտար ունկնդիր-ներէ, բայց ոչ Հայերէ, քանի որ ան իր առաջին ներկայացման Արդ. Միութիւնը ծայրէծայր նուի-րած էր բայց ինք շնորհակալութիւն յայտնելով հրապարակաւ հայերէն չգիտնալը ըսած էր։

.՛. Կիրակի մայիս 10ին առիթը ունեցանք վայելելու «Սաքրէքէօրի» սրահին մէջ դերասան Գ. Մարու-թեանի գեղարուեստական ներկայա-ցում մը իր հեղինակութիւններէն՝ «Խաւարին մէջէն, կամ եղբայր եղ-բոր դէմ», մասնակցութեամբ տեղւոյս լաւագոյն ուժերէն՝ Օր. Գայեանէի, Գ. Սրապեանի եւ ընկերներուն։

Հայութիւնը փութացած էր ժա-մանակին։

Գ. Տէր-Կոմսեանի Նորակազմ նուագախումբը ազգային երգով բա-ցումը կատարեց։ Գ. Մարութեան խոր զգացումներով պատկերացուց կար-միրներու պետը։

Ներկայացումէն վերջ Գ. Մա-րութեան բեմ ելլելով Դարմիր Խաչի կարիքները թուեց, նմանապէս նո-րակազմ մանկապարտէզի համար փոքրիկ հանգանակութիւն մը առա-ջարկեց առաջին առթիւ մասնակ-ցելով իր փոքրիկ նուէրով։

.՛. Դործի տագնապը գաղութիս մէջ գրեթէ անհետանալու վրայ է։ Մաղթելի է որ միւս գաւառի հայ-րենակիցներու մինչեւ եւս սոյն մտա-հոգութիւնը փարատի։

Յովհ. Խայտակ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 14)

ՊԵԼՖՈՐ.— «Յառաջ»ը ֆրան-սահայ միակ օրաթերթն է, որ կը մտատանջուի եւ լայնօրէն կը հե-տաքրքրուի մեր ցաւերով։ Ան ամէն վտանգի հանդէպ իր էջերը լայն կը բանայ հարցարանով մը։

Ահա քանի մը միջոցներ այլա-սերման դէմ պայքարելու համար։

1. Այն վայրերուն մէջ ուր գոյութիւն ունի դաշնակցական խումբ մը կամ ազգօգուտ միութիւն մը, պէտք ջանալ քանի մը անդամներու պարտադրելու որ հայերէն դասեր տան մանուկներուն, եթէ մանկա-պարտէզ մը բանալու հնարաւորու-թիւն չկայ։

2.—Հայ երիտասարդներ որոնք դէթ նախակրթարան աւարտած են, պարտականութիւն պէտք է զգան իրենց ազգական կամ ծանօթ փոք-րերուն դաս տալ, եւ մանաւանդ ա-նոնց սորվեցնել նորագոյն պատ-մութիւնը, որպէսզի անոնց սրտե-րուն մէջ արթննայ ազգային գիտակ-ցութիւնը։

3.— Ամէն մարդ որ կը հետա-քրքրուի այս ուղղութեամբ, աշխա-տելու է բաժանորդ մը գտնել «Յա-ռաջ»ի զոր կարդալով բոլորովին մէկ անկիւն քաշուած անտարբերներ կրնան դարձի գալ, եւ ազգային ար-ժանապատուութիւնը բարձր պահել։

4.— Ամէն կերպով քաջալերել հայ թատրոնը, եւ անոր ծառայող հայ դերասանը, պայմանաւ որ անոնց տուած ներկայացումները խօսին հայ սրտին եւ մեր անցեալէն։

5.—Կազմակերպել դասախօսու-թիւններ եւ բանախօսութիւններ, ու փրոփականտ ընել այն երիտասարդ-ներուն, որոնք պարապրահներու եւ սրճարաններու անկիւնը կորսուելու վտանգին մէջ կը գտնուին։

Այս քանի մը միջոցներուն իբրեւ գործնական օրինակ, ահա երկրորդ կէտին գործադրութիւնը.— Լիոնի ընկերներէն Վ. Ճարճապաեան տասնեակ մը ծանօթ մանուկներ հա-ւաքած, անոնց դաս կուտար երեկո-ները իր ժամերը զոհելով։ Եթէ Լիո-նի մէջ սոյն ընկերոջ նման տասը հոգի գտնուին, մօտաւորապէս հա-րիւր մանուկներու դաս կը տրուի, ինչ որ հազիւ պիտի ունենար ման-կապարտէզ մը։ Ամէն շրջան կրնայ գործել այս ուղղութեամբ։

Երրորդ կէտը.— «Յառաջ»ին բաժանորդ գտնել, որպէսզի ընթեր-ցողը շատնայ եւ Հայը Հայ պահե-լու գաղափարը տարածուի բոլորին մէջ։ Օրինակ՝ Փարիզի ընկերվարա-կան օրկանին, «Փոփիւլէր»ի թեր-թին բաժանորդները կրկնապատկուած են շնորհիւ լուրջ աշխատանքին որ կատարած են անդամները։ Մենք ալ ընելու ենք նոյնը։ Ամէն «Յառաջ» կարդացող պէտք է բաժանորդ մը գտնէ։

Չորրորդ կէտը.— Հայկական թատերախաղերու [illegible]։ Օրինակ՝ ընկեր Մ. Մարութեանի «Պանք Օթօմանը, «Աղբիւր Սերոբ»ը ներկայացումներու հոծ բազմութիւն մը կուգայ, եւ այսպէս բոլոր սրտե-րու մէջ վառ կը մնայ ազգութեան եւ հայրենիքի բարձր իտէալը...։

Պէլֆորի ընկերները շուտով պէտք է լծուին այս աշխատանքին, օրինակ հանդիսանալով ուրիշներու

Յարօ

Զ. Ե. Ռ. Մ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Սրբերու Միութեան Փարիզի Վաճագն գրադարանի պարբերական վերջին դասախօսութիւնը կատարեց Գ. Ներսէս Օհանեան, որ, նիւթ ու-նենալով համբերաշխութեան հարցը, ներկայացուց մտաւոր անցեալին դէպքերը, պատմեց զանազան դրուագ-ներ ամիրաներու կեանքէն, վերջա-պէս բոլոր մեր ազգային վէճերէն,— «քաղ ու գոգ», «լուսաւորեալ եւ խաւարեալ», վերջապէս բոլոր հակ-ընդդէմ հոսանքները, որոնք ստեղ-ծուած էին Պոլսոյ հայ գաղութին մէջ մինչեւ կուսակցութեանց երեւումը։

Եւ այսպէս հասնելով որը սե-րունդին ապագայի վրայ երեւման, թելադրեց որ այս սերունդը չկրկնէ հին սխալները, համբերաշխութիւն ստեղծէ հակընդդէմ ուղղութիւննե-րու միջեւ, եւ եթէ հարկ տեսնուի ընդդիմութեան՝ տակը ըլլայ միայն ու միայն ազգին ու հայրենիքին շա-հուն տեսակէտով։

Այս դասախօսութիւնը, ժամանա-կակից պատմութենէն առնուած թարմ օրինակներով, չափազանց հե-տաքրքրութիւն արթնցուց որբերուն մէջ, որոնք պահ մը միտքով բաղդա-տութիւն կատարեցին հին վէճերուն եւ նոր կռիւներուն միջեւ։ Հ. Վ

ՏԽՐՈՒՆԻ

Գաճիրէէն հասած Թերթերէն կ'իմանանք մահը ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի՝ եղբայրըLe Foyerի եւ Մասիս տպարանի տէր Հ. եւ Յ. Տէր-Ներսէսեան եղբայրնե-րուն։

Հանգուցեալը որ երկար տա-րիներէ ի վեր հաստատուած էր Գաճիրէ, ստանձնած էր յա-ջորդութիւնը ծանօթ Լէքէճեան լուսանկարչատան։

Յուղարկաւորութիւնը կա-տարուած է Մարմինայի եկե-ղեցւոյն մէջ եւ մարմինը թաղուած է տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մեր ցաւակցութիւնները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ

- Ազատութիւն զարծրէ՛ք, պա-...ննե՛ր, թէ ինչպէս երբեմն կեանքը ...ելի անհասանական է լինում, քան ...ն է հնարովի բան։ Այդպիսի մի ...թ եթէ հեղինակի գլխում ծագի, ...ապրականութիւնը ոչ մի դէպքում չի ...նատայ։ Այս եւս գիտ եմ համա-...ում։

...մ միանգամայն պարզ կերպով ...կայ նրան բառերի մէջ եղած ...խանքը։ Ես անօթից կարծրեցի ու ...ցի։

- Նարունակեցէ՛ք, շարունա-...կեցէք, խնդրում եմ, ես ձեզ լսում ...եմ,— ասաց գլխաւոր բժիշկը շին-...ծու քաղցրութեամբ։

Բայց ես դեռ չէի հասել մին-...չեւ իմ արթնանալու միջադէպին, ...երբ նա ինձ իր հարցով յանկարծա-...կի բերեց։

- Ասա՛, ասացէ՛ք, այժմ ո՞ր ամիսն է։

— Դեկտեմբերը, — պատասխա-նեցի ես ո՛չ անմիջապէս, շւարած այդ հարցից։

— Իսկ առաջ ի՞նչ ամիս էր։

— Նոյեմբեր...

— Իսկ նրանի՞ց առաջ.

Ես պիտի նկատեմ, որ «բերդով վերջացող այդ ամիսները ինձ հա-մար մի՛շտ էլ սայթաքման առիթ էին եղած, եւ որպէսզի սաէի, թէ ո՛ր ամիսը, որից առաջ էր, ես պէտք է մտքումս թւէի բոլոր ա-միսները, սկսած օգոստոսից։ Այդ պատճառով ես մի փոքր կակազեցի.

— Այս... ամիսների կարգը դուք այնքան էլ լաւ չէք յիշում,— անփոյթ, կարծես ի միջի այլոց նկատեց գլխաւոր բժիշկը, դիմելով աւելի շատ ո՛չ թէ ինձ, այլ ուսա-նողներին

Որոշ շփոթութիւն ժամանակի մէջ... այդ ոչինչ։ Այդ պատահում է... Ասա... յետոյ... ես լսում եմ։

Ի հարկէ, ես սխալւեցի, հարկաւ անգամ սխալւեցի եւ անախորժու-թիւն պատճառեցի միայն ինձ, սա-կայն բժշկի այդ ծիցփտական ձե-ւերը ինձ միանգամայն կատաղեցրին եւ ես տհաճ ուժով գոռացի։

— Տխմա՛ր, աւանդակա՛։ Դուք աւելի մեծ խելագար էք, քան ես։

Կրկնում եմ, որ այդ բացական-չութիւնը անզգոյշ էր եւ յիմարու-թիւն, սակայն, չէ՞ որ ես չեմ ուել նոյնիսկ հարիւրերորդ մասը այն ծաղրանքի, որով լեցուն էին բժշկի բոլոր հարցերը։

Նա աչքերով հազիւ նկատելի մի շարժում արեց։ Նոյն վայրկեա-նին, ամէն կողմից ինձ վրայ թափ-ւեցին պահակները։ Կոտորութիւնից ինքս ինձ կորցրած, չգիտեմ ո՛ւմ, ապտակ խփեցի։ Ինձ վար գցեցին, կապոտեցին

— Այս երեւոյթը կոչւում է raptus, — անդրադարձ, կատաղի փոխանցել,— լսեցի ես յետեւից գլխա-ւոր բժշկի հանդարտ ձայնը այն ժամանակ, երբ պահակները ինձ ձեռքերի վրայ ընդունարանից դուրս էին տանում։

. . . .

Խնդրում եմ ձեզ, Գ. բժիշկ, ստուգեցէ՛ք ամէնը, ինչ որ գրել եմ, եւ եթէ ճիշդ կը լինի, ուրեմն այս-տեղից մի եզրակացութիւն պիտի հանել, որ ես բժշկութեան սխալի զոհն եմ եղած։

Եւ ես ձեզ խնդրում, աղաչում եմ, որքան կարելի է շո՛ւտ ազատե-ցէք ինձ։ Այստեղ կեանքը անտանելի է։ Մատայողները, կաշուած կա-ռավարչից (որ ինչպէս ձեզ յայտնի է պրուսական լրտես է), ամէն օր հիւանդների կերակուրի մէջ առա-ջին քանակութեամբ «սուրիինին» եւ «կապտաթթու» են լցնում։ Երկու օր առաջ այդ հրէշները այն ամի-ձանի հասցրին իրենց զազանութիւնը որ սկսեցին ինձ կարմրացրած եր-կաթով տանջել, դնել այն փորիս եւ կրծքիս վրայ։ Նոյնպէս մեծ մկների մասին, այդ կենդանիները, բառ ե-րեւոյթին օժտուած են...

.՛.

— Ի՞նչ է այս, բժիշկ, խա՞ղ, խելագարի զառանցա՞նք—հարցրի ես, վերադարձնելով Բաւտինեկան ձեռա-գիրը— Արդեօք, ստուգե՞լ է որեւէ մէկը փաստերը, որոնց մասին գրում է, այս մարդը

Բաւտինեկու դէմքից զաւռ ժպիտ անցաւ։

— Ուա՛ղ, այստեղ, ինչպէս բժշկական սխալ է եղել, — ասաց նա, Թերթիկները գզրոցի մէջ պահե-լով։— Ես գտայ այդ վաճառականին —Նրա ազգանունը Ակիմենկօ է— եւ նա ամբողջութեամբ հաստատեց բոլորը, ինչ որ դուք նոր կարդացիք։ Նա նոյնիսկ աւելին ասաց. կայա-րանում.ցած իջնելով, նա նկարիչի հետ անչափ ուժով թէյ են խմում, որ որոշում են կառակը շարունա-կել եւ գնացքի ետեւից հեռագիր են ուղարկում այս բովանդակութեամբ, «Գնացքից ուշացանք, Մացինք կրի-վորեչում, Նայեցէ՛ք հիւանդին»։

Ի հարկէ ապուշ կատակ է։ Սա-կայն գիտէ՞ք, ով է վերջնականապէս խարտակել այդ թշուառականին — Գործարանի տեսուչը։ Երբ նրան հար-ցրին, չի՞ ճանաչել արդեօք նա, կամ շրջապատողները Պչելօվոդովի մէջ որեւէ տարօրինակութիւն կամ ան-բնականութիւն, նա պարզէ ի պարզ պատասխանեց, որ «տեխնիկ» Պչե-լովոդովին նա արդէն խելագար էր համարում, իսկ վերջերում— նոյնիսկ կատաղի խելագար։ Ես կարծում եմ նա վրէժխնդրութեան համար է արել այդ։

Բայց ինչո՞ւ, այդ դէպքում, այն դժբախտին պահել, եթէ այդ բոլորը ձեզ յայտնի է.—Զայրացած հարցրի ես։ Բա՛ց թողէք նրան, միջ-նորդէք պաշտօնեցէք...

Բաւտինեկին ուսերը վեր քաշեց։

— Մի՞թէ, դուք ուշադրու-թիւն չդարձրիք նրա նամակի վեր-ջին մասի վրայ։ Մեր հիմնարկու-թեան փառաբանեալ ակմբը իր գործը արեց։ Այդ մարդը, դեռ մի տարի առաջ անբուժելի է ճանաչ-ւած։ Սկզբում նա հալածախտով էր բռնւած, իսկ յետոյ ապուշացաւ։

ԿՈՒՊՐԻՆ

Թարգմ. ՆՈՒԱՐԴ

(4)

ՎԵՐՋ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

Ֆինլանտացիներ Սիպերիա աքսորուած

Հէլսինկֆորսէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆինլանտայի եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են, ռուսօ-ֆինլանտական սահմանագլուխին վրայ ապրող 10.000 Ֆինլանտացիներուն Սիպերիա աքսորուելուն պատճառաւ։

Ֆինլանտիոյ մայրաքաղաքին մէջ մեծ ցոյց տեղի ունեցաւ աքսորականներու վերադարձին ինպաստ։ Կառավարութիւնը բողոքեց Մոսկուայի մօտ, զգացնելով թէ խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի ներկայացնէ, եթէ աքսորականները չի վերադարձուին իրենց տեղերը։

Քաղաքական շրջանակները կը նախատեսեն դիւանագիտական ծանուցագիրներու փոխանակութիւն երկու կառավարութիւններու միջեւ։

Յոյն մամուլին օրէնագիծը

Յունական մամուլի նոր օրէնագիծը քննելու պաշտօն ունեցող խորհրդարանական յանձնախումբը իր նիստը գումարած է։ Նիստին մասնակցած են նաեւ նախարարապետը եւ դատական նախարարը։

Պ. Վէնիզէլօս պարզած է օրէնագիծին ընդհանուր արժէքը եւ յայտարարած թէ պիտի պնդէ վաւերացման վրայ, տրուած ըլլալով որ չի սահմանափակեր ան մամլոյ ազատութիւնը, յետոյ արամադիր եղած է ընդունելու կարգ մը որոշ փոփոխութիւններ։

· Ցնտոյ կարծիքի փոխանակութիւն եղած է թերթերու ծաւալի մասին։ Սովորականները 6 եւ կիրակիները 8 էջ ըլլալու պայմանաւ, եթէ թերթերը աւելի մեծցնեն ծաւալը պիտի ենթարկուին բացառիկ տուրքի։

Այս մասին վերջնական որոշում տրուած չէ։

Նիստէն յետոյ Պ. Վէնիզելօս յայտարարած է թէ, եթէ Երեսփ. ժողովը մամուլի օրէնագիծը չվաւերացնէ, նոր ընտրութիւններու պիտի դիմէ, ժողովուրդին կամքը ունենալու համար։

Բոլոր թերթերը կը յարձակին կառավարութեան վրայ, պահանջելով նոր ընտրութիւն։

Նախկին խտիվը կը հրաժարի գահէն

Գահիրէէն ստացուած պաշտօնական հեռագրի մը համաձայն Եգիպտոսի նախկին Խտիվը Լօզանի մէջ ստորագրեց համաձայնագիր մը, որով կը հրաժարի եգիպտական գահուն վրայ իր ունեցած բոլոր իրաւունքներէն եւ հանդէպ ներկայ թագաւորին կը յայտնէ հաւատարմութիւն։

Այս կերպով, հրաժարած ըլլալով իր դիրքէն բխող իրաւունքներէն, հրաժարած կը նկատուի նաեւ Անգլիոյ վրայ ունեցած իր պահանջէն, որ երեք միլիոն անգլիական ոսկի կը գնահատուէր։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Շրջանի Յառաջդիմասիրաց Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, տեղւոյն դպրոցի սրահին մէջ, անդամները եւ համակիրները կը հրաւիրուին։ Նիւթ՝ արեւելեան եւ արեւմտեան բարքեր։

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի վաճառքն գրադարանին շաբաթական դասախօսութիւնը տեղի չպիտի ունենայ այսօր Հինգշաբթի, Համբարձման տօնին պատճառով։

Զ. Ե. Ո. Մ. Իսի լէ Մուլինօ Պիյեանքուր մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ո. Մ. Պիյեանքուրի Սիամանթօ-Վարուժան Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 8—9։ Դիմել՝ Հայկազուն Պօյաճեանի 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարօանճաքի Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, կայարանի մօտ Պար Մոնիւմանթալի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Խորհրդակցութիւն պատգամաւորական ժողովի շուրջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայր. միութիւնը վերակազմուած ըլլալով Փարիզի եւ շրջակայի բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին 130 Bld. St. Germain (Café la Source) առաջնայարկը։ Métro Odéon։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի երեկոյ ժամը 2.30ին, Փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 Պիւրօ տը Թապայի վերնայարկը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, Ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ զեկոյց։

ՓԱՐԻԶԻ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայր. Միութեան Ատժամեայ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն եւ անդամակցութեան համար իրենց հաւանութիւնը յայտնող հայրենակիցներէն, որպէսզի հաճին անպայման ներկայ ըլլալ Ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince, Paris։

Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն ատժամեայ վարչութեան ընտրութիւն հիմնական վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիօն, Գարծ.— 1000 Ֆր.։
Իսի լէ Մուլինօ, Դալֆ.— 35։
Մարսէյլ, Ժամ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիպեանի, 18RueDenoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի թղթատարներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ փարիզի մանուկներու պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը տօնէ Համբարձման տօնը, վիճակի աւանդական սովորութեամբ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին SALLE d'HORTICULTUREի վերեւի սրահին մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac.

Ճոխ եւ աժան պիւֆէ, նուագ, պար, երգ.

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Վիէնի Քրիստափոր խումբի կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խաժակ ակումբին մէջ

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը — Մուտք՝ 2 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ 23 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ Այս Կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ կը ներկայացուի ԿՈՅՐ ՆԿԱՐԻՉԸ եւ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ (զաւեշտ)

Երգ, նուագ, բուրգեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներու կողմէ

Մուտք 4 ֆրանք

5 տարեկանէն վեր մանուկներու համար 2 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻւ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին 19 Rue Blanche, Paris

Պար, երկու նուագախումբ, attraction, պրիճ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Place Châtelet, Սարա-Պէրնարի Թատրոնի տակի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Պիյեանքուրի Մուրատ խումբի ժողովը այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գաւ. միութեանց ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ.Ի ներկայացուցիչը։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՌՕՆ Բաքէն Սիւնի խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի Ընկ. Անտրէ։ Նիւթ՝ Պոլշեւիզմը եւ ընկերվարութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ 181 Cours Lafayetteի սրճարանը։

ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆԻ եւ Գօժօնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. ՄԵԼԻՔ ԳԷՈՐԳԵԱՆի, իր եղբօր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նեվրիկ Մխիթարեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԲԱՐՈՒՆԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 864

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
15
ՄԱՅԻՍ
1931

15 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1570

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԻՄԱՍՏԸ

Քանի մը օրուան փոթորկալի պայքարէն յետոյ, Մայիս 13ին Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Տումէկ, Ծերակոյտին նախագահը։

Եթէ բառախաղ մը ընել ուզէինք, պիտի բաւէինք թէ տառ մը միայն փոխուեցաւ —Տումէրկի տեղ՝ Տումէկ։

Եւ իրապէս ալ, մեծ տարբերութիւն չկայ գացող եւ եկող նախագահներուն միջեւ, ընդհանուր աշխարհայեացութեան տեսակէտով։ Նոյն սերունդի, նոյն հասկացողութեան եւ նոյն խառնուածքի տէր մարդիկ են Պ. Պ. Տումէկ եւ Տումէկ։ Գացողը՝ աւելի մեղմ, եկողը՝ քիչ մը խստաբարոյ։ Աւելի ճիշդ՝ բծախնդիր օրինապահ, իրաւագէտ եւ տրամաբան՝ իր հեղինակութիւնը արժեցնելու։

Առաջին օրէն իսկ, ապահով կը համարուէր Պ. Տումէկի ընտրութիւնը, նկատի առնելով տիրող մթնոլորտը։

Խորհրդարանին, և մանաւանդ երեսփոխանական ժողովին մէջ, տակաւին զօրաւոր է աջակողմեան, ազգայնական հոսանքը։

Ցետոյ, Պ. Տումէկ մերժած ըլլալով կրկին դնել իր թեկնածութիւնը, աջ հոսանքին առջեւ չկար աւելի յարմար թեկնածու մը։ Կարգ մը անուններ պարզապէս ձեւի համար կը յիշուէին։

Ընտրական գործողութիւններէն երկու օր առաջ, ձախակողմեանները դրին Պ. Պրիանի թեկնածութիւնը, դժուարութեամբ համոզելով արտաքին նախարարը, որ կը նախընտրէր մնալ գործօն ասպարէզի մէջ։

Այս ձեռնարկը աւելի պղտորեց մթնոլորտը։ Եւ պայքարը կատաղի, նոյնիսկ անճոռնի ձեւեր ստացաւ երկու օրուան ընթացքին։

Քոթին, անուշահոտութեանց հռչակաւոր գործարանատէրը, այլապէս հազուագիւտ անուշահոտութիւններ ցանել տուաւ իր թերթերուն մէջ, Պ. Պրիանի դէմ, զզուեցնելու համար ընտրողները։ Ծրքրեց արտաքին նախարարին կեանքը. Թուղթին յանձնեց անոր երիտասարդական մեղքերը։ Պատմեց թէ ձախակողմեաններուն ընտրելին անիշխանական է, ընկերվարական է, անբարոյական է. հայրենադաւ էր, թէ 1891ին մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, հանրային բարոյականի դէմ մեղանչած ըլլալուն համար։

Մէկ խօսքով, խտիր չդրուեցաւ միջոցներուն մէջ, մէկ թեկնածուն սեւցնելու եւ միւսը սրբացնելու համար։

Անշուշտ Պ. Պրիանի բարեկամները սաղմոս չէին կարդար այս խաչակրութեան հանդէպ։ Առանց իջնելու հակառակորդներու աստիճանին, անոնք ալ, իրենց կարգին, Տումէկը կը ներկայացնէին իբրեւ ախոյեանը սեւ ուժերուն յետադիմութեան եւ պատերազմի։

Բայց պայքարին բուն առանցքը ուրիշ տեղ էր։

Նախագահական ընտրութիւնը զուգադիպեցաւ այնպիսի շրջանի մը, երբ ծանրակշիռ հոգեր ունի Ֆրանսան, արտաքին ճակատի վրայ։ Եւ Պ. Պրիանի թեկնածութիւնը դրուեցաւ ամէնէն աննպաստ, հոգեբանօրէն ամէնէն անյարմար ժամուն։

Ճիշդ այս միջոցին, սեղանի վրայ է «Անշլուս»ի խնդիրը— թէ՛ Ֆրանսայի մէջ եւ թէ՛ Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ։

Արդ, աջակողմեան հոսանքները այս նոր վտանգին, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ապագայ միացման, ձուլման, պատասխանատուութիւնը կը ձգեն Պրիանի վրայ։

Կը մեղադրեն զայն, թէ ընդ առաջ գնաց Գերմանիոյ բոլոր պահանջներուն, թէ խախտեց Վերսայլի դաշնագիրը՝ իր խաղաղասիրական ցնորքներով եւ Լօքառնօներով, թէ ժամանակէն առաջ պարպեց գրաւեալ գօտիները եւ չըմբռնեց աւստրօ-գերման առեւտրական համաձայնութեան իմաստը, եւայլն։

Նախագահական ընտրութենէն շատ առաջ, նոյնիսկ հրապարակաւ ընդդիմադիրները պահանջեցին Պրիանի հրաժարումը արտաքին նախարարութենէն, իբրեւ անարժան եւ անկարող։ Ծրնեւի ժողովին առթիւ, որ տեղի կ՚ունենայ Մայիս 18ին, բուռն հարցապնդումներ եղան Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ, եւ կառավարութիւնը մեծ դժուարութեամբ ստացաւ վստահութեան քուէ՝ Պ. Պրիանի վարած քաղաքականութեան մասին։

Ա՛յս մթնոլորտին մէջ էր որ ձախակողմեանները եւ մասնաւորապէս ընկերվարականները դրին Պ. Պրիանի թեկնածութիւնը։ Տեսակ մը կարմիր թաշկինակ՝ ներկայ պարագաներուն մէջ։

Թերթերը կը գրեն թէ խաղեր կատարուած են ընտրութեան վճռական պահուն, երկրորդ քուէարկութեան առեն։

Իսկ Խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութիւնը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը ուղղակի դաւաճանութիւն կը վերագրէ «կարեւոր թիւով երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու որոնք հանրապետական եւ խաղաղասէր կը ձեւանան»։ Կը ձաղկէ բոլոր անոնք որ, տակաւին երէկ, կը ծափահարէին Պ. Պրիանի քաղաքականութիւնը, եւ որ գաղտնի քուէարկութեան մը մութ եւ երկդիմի պայմաններուն մէջ, «անաշխորգուած՝ զանազան ախորժակներով կամ երկիւղով, վատօրէն նպաստեցին հանրապետութեան եւ խաղաղութեան թշնամիներու ծրագիրներուն»։

Խնդիրը այն է որ, Պ. Տումէկ Ֆրանսայի 13րդ նախագահն է այսօր, ընտրուած՝ Մայիս 13ին, թէեւ ոչ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ,— 892 ընտրողներուն 504ին քուէներով։

Շ.

"ՎՏԱՆԳ ԿԱՅ ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԵՒ,,

«ԹՈՒՐՔ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՏՔ Է ՓՐԿԵԼ ԱՅՍ ԾԱՆՐ ՎՏԱՆԳԷՆ»

Պոլսոյ «Ճըլմագ» թերթը կը գրէ այս խորագիրներուն տակ.

—Բոլոր եւրոպական պետութեանց մասնակցութիւնով և անհագին դրամագլուխով կազմուելու վրայ է գրաւի վրայ հիմնուած «երկրագործական դրամատուն» մը։ Այս նպատակով Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կազմուած է յանձնաժողով մը, որուն կը մասնակցին Գերմանիա, Պուլկարիա, Դանիա, Անգլիա, Ֆրանսա, Հունգարիա, Իտալիա, Հոլանտա, Լեհաստան եւ Շուէտ։ Յանձնաժողովը հրաւիրած է նաեւ Պելժ, Հելլէն եւ Սերպ կառավարութիւնները, որպէսզի մէկմէկ պատուիրակ ղրկեն։

Այս Յանձնաժողովը պաշտօն պիտի ունենայ «Միջազգային երկրագործական Դրամատան» հիմը դնելու։ Դրամատան նպատակը պիտի ըլլայ արդիւնաբերութեան ծախսերը կրճատել եւ միւս կողմէ երկրագործներուն դրամ հայթայթել, երկար պայմանաժամներով ու նպաստաւոր տոկոսներով։

Ցարդ կատարուած քննութիւնները ցոյց կուտան թէ այս հաստատութեան դրամագլուխը պիտի ըլլայ թրքական դրամով 100 միլիոն ոսկի։ Դրամատունը իր դրամագլուխին եւ պահեստի գումարին տասնապատիկ համեմատութեամբը պարտաթուղթեր շրջաբերութեան պիտի դնէ։ Այսինքն մէկ միլիառ ոսկի։ Ջանքեր կը թափուին, որպէս զի այս հսկայ դրամատունը այս տարի գործունէութեան ձեռնարկէ։ Ազգերու Ընկերութիւնը պիտի հովանաւորէ Դրամատունը։

Արդ, այս Դրամատունը լուրջ վտանգ մը կը կազմէ մեր երկրին համար։ Ինչպէս յայտնի է, Պալքանեան երկիրները իրենց երկրագործութիւնով ներկայիս կը մրցին մեր բերքերուն հետ. Դրամատան կազմութենէն յետոյ այդ երկիրը, շնորհիւ իրենց յատկացուած վարկին, շատ աւելի աժան բերքեր պիտի արտադրեն, ու այս կերպով՝ պիտի սպաննեն Թուրք հողագործին աշխատանքը, մէկ խօսքով Թուրք անտեսութիւնը։

Ինչպէս բոլոր երկիրներու, նոյնպէս եւ Ցանաստանի մէջ դրամատունը մասնաճիւղ մը պիտի բանայ, Ցանաստան այդ դրամատունէն երկար պայմանաժամով ու քիչ տոկոսով դրամ պիտի ստանայ, հողագործներուն բաժնելու համար։ Բերքերը մեծապէս պիտի աժաննան եւ այս պարագան ուժ պիտի տայ հելլէն մրցակցութեան։ Պալքանեան միւս պետութիւններն ալ նոյն շահագրգռութեամբ սրբած են մասնակցիլ յիշեալ դրամատան։

Իսկ մենք չպիտի կրնանք մասնակցիլ այդ դրամատան, որովհետեւ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնաժողովը Թուրքիան եւրոպական պետութիւն մը չէ նկատած, եւ իբր այդ մեզմէ պատուիրակ ուզած չէ։

Թրքական հողագործութիւնը, որ ներկայիս դժնդակ շրջան մը կ՚ապրի դրամի եւ վարկի չգոյութեան հետեւանքով, եւ որ քիչ մը եւս կը ծիւրի պալքանեան մրցակցութեան առջեւ, ի՞նչ պիտի ընէ վաղը, պալքանեան պետութեանց զարհուրելի եւ զօրեղ մրցակցութեան առջեւ։

Այս արդար մտահոգութիւնը այսօր մեր առջեւն է։ Երկրագործները շուարուն մատնուած են ու չեն գիտեր թէ ի՛նչ ընեն։ Այս վտանգը փարատելու համար անհրաժեշտ է որ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելով յիշեցնենք թէ մենք ալ եւրոպական ու պալքանեան պետութիւն մըն ենք, եւ կրնանք մասնակցիլ «Միջազգային Երկրագործական Դրամատան»։

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ Քաղաքային դ. ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Բանկալթիի ազգ. գերեզմանատան դատը.

Քաղաքապետութեան փաստաբանը դատարանին ներկայացուցած էր 17 էջէ բաղկացեալ նոր յուշագիր մը, ուր կարգ մը դիտողութիւններ կ՚ընէ հայ ազգին սեփականատիրութեան իրաւունքին դէմ.

Պատրիարքարանի փաստաբանները յայտնեցին թէ յուշագիրը ուշ առած են եւ հետեւաբար միջոց չեն ունեցած ուսումնասիրելու զայն։ Ասոր վրայ դատը յետաձգուեցաւ Յունիս 1ին։ Կանխարգել միջոցն ալ (թէտպիրի իհթիյաթի) մինչեւ այդ թուականը երկարաձգուեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾ ՄԸ ԱՅՐԱԾ

Մայիս 4ի գիշերը Քոնստանցայի մէջ հրդեհի մը պատճառով ամբողջութեամբ այրած են Շումլայի Հայոց եկեղեցւոյն պատկանող տուներն ու խանութները 10 միլիոն լէյ արժողութեամբ։ Կալուածները ապահովագրուած չէին։

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ԿԵԱՆՔ

Վերջերս (Լուառ-է-Շէռի Նահանգ) հայրենակից մը Պ. Ցանթանեան մեզ կ՚իմացնէ թէ, ագարակի մը աշխատաւորներէն Մեսրոպ Կիւրեղեան, երբ ծիերը կը ջրէր, աքացիի ուժգին հարուած մը ստացաւ։ Ծանր վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ քաղաքապետական ժողովը գրաղեցաւ ռուսական քարիւղի վարչութեան՝ Նէֆթ Սէնտիքայի հետ կնքուած պայմանագրութեամբ։

Ընկերութիւնը հող պիտի գնէ Վոսփորի մէջ եւ Թաքսիմ քաղաքապետութեան պիտի փոխանցէ, իսկ 500,000 ոսկի ծախսելով պիտի շինէ 12,000 թոն տարողութեամբ մթերանոցներ, որոնք 15 տարի յետոյ քաղաքապետութեան պիտի փոխանցուին։ Ասկէ զատ, ընկերութիւնը բոլոր կազմածները պիտի ապահովագրէ եւ ապահովագրողը ինքը պիտի վճարէ։

Իր կատարելիք գետեղումներուն ծախքերու փոխարէն, ընկերութիւնը 15 տարի տուրք չպիտի տայ, աւելի ճիշդ՝ իր տալիք տուրքը պիտի հաշուակցի իր ընելիք ծախքերուն ինչպէս նաեւ անոնց տոկոսին, եթէ 15 տարուան ընթացքին Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը այս ձեւով վճարէ 500,000 ոսկիի գետեղման ծախքը, ընկերութիւնը իրաւունք չպիտի ունենայ ուեւէ գումար պահանջելու։ Ասկէ զատ քաղաք բերուելիք քարիւղէն տուրք պիտի գանձուի եւ մթերանոցներու վարձքին մէկ երրորդը պիտի առնուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պ. ՓՕԼ ՏՈՒՄԷՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Ծերակոյտի նախագահը Պ. Փօլ Տումէր ընտրուեցաւ Նախագահ Ֆրանսայի Հանրապետութեան։

Երէկ, տուեր էինք կարգ մը մանրամասնութիւններ Ազգ. Ժողովի բացման եւ քուէարկութեան մասին։

Առաջին քուէարկութիւնը որ սկսեր էր ճիշդ ժամը 2.10ին, վերջացաւ 4.55ին, հետեւեալ արդիւնքով.— Քուէարկուներ (երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ) 901։ Սպիտակ քուէ՝ 4։ Տրուած քուէներ՝ 897։ Բացարձակ մեծամասնութիւն՝ 449։ Փօլ Տումէր՝ 442 քուէ. Արիսթիտ Պրիան՝ 401։ Ցրուած քուէներ 44։ Համայնավարները իրենց ամբողջ քուէն (10) տուեր էին իրենց մարդուն, Մարսէլ Քաշէնի։

Քուէարկութիւնը տուած չըլլալով բացարձակ մեծամասնութիւն, նախագահը յայտարարեց թէ պիտի ձեռնարկուի երկրորդ քուէարկութեան։

Սակայն այս առաջին քուէարկութիւնը իր արդիւնքով տեղի տուեր էր փոխադարձ գրգռութիւններու եւ մեկնաբանութիւններու։ Մանաւանդ Պ. Պրիանի ձախողութիւնը ապշութեան մատներ էր իր հա՛մակիրները, մինչ, Պ. Տումէրի կուսակիցները նոր եռանդով կը լծուէին փրոփականտի։ Մէկ ժամ դադարէ յետոյ, կատարուեցաւ երկրորդ քուէարկութիւնը։ Մինչ արդէն Պ. Պրիան հրաժարեր էր իր թեկնածութիւնը դնելէ։ Երկրորդ քուէարկութեան 504 քուէով Նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Տումէր, 334 քուէ ստացեր էր նաեւ ծերակուտական Պ. Մարօ։

Երկրորդ քուէարկութեան արդիւնքը տեղի տուաւ բուռն աղմուկի մը, սրահին մէջ։ Պ. Տումէրի համակիրները սկսան խանդավառ ծափահարութեան, մինչ համայնավարները կարգ մը ընկերվարականներու մասնակցութեամբ, կը թնդացնէին միջազգային քայլերգը։ Նախագահը Պ. Ռապիէ (ծերակոյտի փոխ-նախագահը) ի զուր կը հնչեցնէր զանգակը, լռութիւն պարտադրելու համար, մինչ համայնավարները լրացուցած ըլլալով իրենց երգը, այս անգամ մէկ բերան կը պոռային,—Խորհուրդները, խորհուրդները...

Նորընտիր նախագահը ընդունելէ յետոյ շնորհաւորութիւններ, վարչապետին ընկերակցութեամբ ճամբայ ելաւ դէպի Փարիզ, աւանդական այցելութիւնը տալու, հանրապետութեան նախագահին Պ. Տումէրկի, որուն շրջանը կ՚աւարտի յառաջիկայ ամսու 13ին։

Ինչ պիտի ընէ Պ. Պրիան

Իրեն տրուած ջերմ հաւաստիքներու վրայ էր որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան հաւաներ էր դնել իր թեկնածութիւնը նախագահական ընտրութեան առթիւ։ Ձախողութիւնը չափազանց գէշ ազդած ըլլալով իր վրայ, թերթերը կը գրեն թէ Պ. Պրիան մտադրած է քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։ Եւ հաւանական կը նկատուի որ անմիջապէս իր հրաժարականը տայ արտաքին նախարարութեան պաշտօնէն։ Այսուհանդերձ Պ. Պրիան յայտնած է թէ պիտի մեկնի Ժընեւ մասնակցելու Համեւրոպայի յանձնախումբին, որուն հիմնադիրն ու նախագահն է։ Հաւանաբար Ժընեւէ վերադարձին է որ քաշուի արտաքին նախարարութենէ՛ եւ քաղաքական կեանքէ։

ԲՈՒՌՆ ԿՌՈՒՆԵՐ ԻՐԱՔԻ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մուսուլէն կը գրեն «Փոլիթիքայ»ի (9 մայիս).—

Իրաքի կառավարութիւնը զօրաշարժի ենթարկած է իր բոլոր ուժերը, Շէյխ Մահմուտի շարժումը զսպելու համար։ Հակառակ ասոր, Քիւրտերը ամէն օր յարձակում կը գործեն զօրանոցներու, պահականոցներու եւ այլ պետական վայրերու վրայ։

Սիւլէյմանիէն եւ Քէրքիւքէն ղրկուած պետական ուժերը արիւնոտ ընդհարում մը ունեցած են Քիւրտերուն հետ։ Իրաքի կորուստներն են.— սպայ մը եւ 9 զինուոր սպաննեալ, 17 զինուոր ալ վիրաւոր։ Քիւրտերն ալ 30 մեռեալ եւ վիրաւոր ունեցած են։ Ի վերջոյ, Շէյխ Մահմուտի ուժերը Զէնկին քիւրտ աշիրէթին կողմերը անցած են, կռիւը շարունակելու համար։

. Պաղտատէն ալ նոյն թերթին կը հաղորդեն.— Հավրմանի լեռներուն վրայ, ուր ապաստանած էր Շէյխ Մահմուտ, արիւնոտ ընդհարումներ տեղի ունեցած են։ Ըմբոստները 20 մեռեալ թողլով պարսիկ սահմանը քաշուած են։

Պուլկարիոյ դահլիճին շուրջ

Լիափչէֆ, Թագաւորին հետ երկար տեսակցութենէ մը վերջ, ստանձնեց համերաշխական դահլիճի մը կազմութիւնը։ Ներկայ դահլիճին պատկանող երկու նախարարներ, երկրագործականն ու առեւտրականը հրաժարեցան։ Այս նախարարութիւնները պիտի յանձնուին ազգ. ազատական կուսակցութենէն երկու անդամներու։

Ընդհ. ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յունիս 15էն յետոյ։

Խորհրդային համագործակցականը

Խորհրդային սպառողական միութիւններու մէջ, աշխատանքի եղանակը հիմնովին փոխելու մտքով, բոլշեւիկ կառա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ յօդուածով («Յառաջ» 8 մայիս) ներկայացուցինք Մուսթաֆա Քէմալի նոր ծրագրին առաջին մասը։

Նոյն ծրագիրը կը պարզէ նաեւ կարգ մը գործնական սկզբունքները, որոնց իրագործումին պիտի աշխատին նոր Խորհրդարանն ու կառավարութիւնը։

Խալք կուսակցութեան անխզելի եւ ընդհ. քաղաքականութիւնը կարելի է բացատրել, կ'ըսէ Քէմալ, սա՛ կարճ նախադասութիւնով. «Կ'աշխատինք որ երկրին մէջ եւ աշխարհի մէջ խաղաղութիւն տիրէ»։ Տեւական մը «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»։

Եւ որպէսզի իրականանայ հին հին դարերէ ի վեր մեծ ու փոքր բռնակալներու կամ բարենորոգիչներու կողմէ յղացուած այս տեսլականը, Թուրքիոյ ղեկավարը կ'առաջարկէ հետեւեալ միջոցները.

1.— Մեր աշխատանքներուն հիմքը կը կազմէ ունենալ հեղինակաւոր կառավարութիւն մը, որ պահպանէ յեղափոխութեան բոլոր արդիւնքները, երաշխաւորէ հայրենակիցներու կատարեալ ապահովութիւն ու ազգային կարգ-կանոնը, ներքին եւ դատական կազմակերպութիւնները, եւ չենթարկուի որ եւ է դէպքէ կամ ազդեցութենէ.

Ուրեմն, ըստ առաջնոյն, Էնկիւրիի վարիչները պիտի շարունակեն իրենց երկաթեայ ձեռքերուն մէջ բռնակալութեամբ վարել երկիրը, ահ ու սարսափի տակ պիտի պահեն ժողովուրդը, պարզեալ անկախութեան դատարաններն ու կախաղանները արթուն պիտի հսկեն ազատական կամ յետադիմական որ եւ է շարժում իր սաղմին մէջ խեղդելու համար։

Ծրագրի այս կարեւոր կէտին վրայ իսկ Մ. Քէմալ ոչ մէկ նորութիւն կը մտցնէ։

2. Պիտի շարունակուին այն աշխատանքները, որոնց նպատակն է կատարելագործել տուրքի օրէնքները՝ նկատի առնելով ազգային ու գործնական սկզբունքներ, եւ ուշադիր ըլլալով որ անոնք ազգային վճարման կարողութենէն վեր չըլլան։

Այս հատուածին առաջին բառն ալ ցոյց կուտայ թէ՝ Մ. Քէմալ նորութիւն մը չպիտի մտցնէ այս խիստ կարեւոր մարզին մէջ, պարզապէս «պիտի շարունակէ» այդ ուղղութեամբ սկսուած աշխատանքները։

Մենք առիթն ունեցանք այս սիւնակներուն մէջ պարզելու թէ՝ Թուրք ժողովուրդը ո՛րքան կը ճնշուի այլազան տուրքերու բեռին տակ. թէ ինչպէս ամէն կողմ բանտերը լեցուած են տուրք չվճարողներու բազմութիւններով։ Երկրագործութիւնը մեռած է, առեւտուրը կանգ առած. կառավարութիւնը իր բազմածախս խմորացոյցին բացը գոցելու համար ուժը տուած է տուրքերուն։ Մանաւանդ որ Եւրոպայէն ալ չի կրնար փոխ դրամ գտնել հիմա եւ օտար դրամագլուխը կը վարանի Թուրքիայէն ներս մտնել։

Էնկիւրիէն հասած հեռագիրները կը հաստատեն թէ Ըսմէթ փաշայի դահլիճը ծրագրած է թեթեւցնել տուրքերը, նկատի առնելով ժողովուրդին վճարելու կարողութիւնը եւ պետական ծախսերը։ Շատ դժուար պիտի ըլլայ սակայն հաշտեցնել իրարու հակառակ այս երկու բաները, որովհետեւ պետական ծախը կը պահանջէ միշտ, որ Գանձին մէջ կարելի եղածին չափ շատ դրամ մտնէ։ Հոգ չէ թէ ինչ գնով։

3.— Կարեւոր կը նկատենք զարկ տալ կրթութեան, որդեգրելով պարզ ծրագիր մը, որով այսօրուանէն աւելի շատ թիւով մանուկներ կարենան ուսում առնել։ Մեծ կարեւորութիւն կուտանք որքան մտքի, նոյնքան եւ մարմնի կրթութեան։ Ազգային կրթութիւնը հասցնել այն բարձր աստիճաններուն, որոնք կ'աւանդուին մեզ մեր խորունկ պատմութեան մէջէն, այս մեծ նպատակին կը ձգտինք կրքով։

Ուրեմն, կրթական գետնին վրայ «թրքացման» քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի բուռն թափով։ Ուժ պիտի տրուի մարմնակրթութեան, դպրոցական գրասեղաններէն իսկ պատրաստելու համար առողջ ու մարզուած սերունդ մը, կարգապահ ու անձնազոհ զինուորներ վաղուան բանակին։

4.— Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ընդարձակելու համար առողջապահական եւ ընկերային օժանդակութեան աշխատանքները, նկատի առնելով հանրային կարօտութիւնները։ Ուշադրութեան առարկայ պիտի դառնան անոնք որ իրապէս պաշտպանութեան եւ օգնութեան կը կարօտին։

5.— Հանրօգուտ շինութեանց գործերը ամէն ճիւղի մէջ պիտի շարունակուին՝ համաձայն գործնական եւ արդիւնաբեր ծրագրի մը։ Փութով պնդութեամբ պիտի շարունակենք շինութիւնը երկաթուղիներուն, որ բարգաւաճումի եւ ուժի հզօրագոյն միջոցն է: Համոզուած ենք թէ պիտի հարթուին այն նեղութիւնները, որոնց ենթարկուած էինք՝ իրագործելու համար մեր շինարարական ծրագրին իրապէս ստիպողական մասերը։ Շարունակելով մէկտեղ ներկայ շինութիւնները, պիտի ձեռնարկենք շինութեանց Սվազ-Էրզրում, Զանկուլտաք-Հավզա գիծերուն, ու աւելի վերջը, Արղնի-Տիարպէքիր գիծին։ Նոր նստաշրջանի ընթացքին պիտի ձեռնարկենք նաեւ Էրէյլիի, Մէրսինի եւ Սամսոնի նաւահանգիստներու շինութեան։ Կարելի միջոցները ձեռք պիտի առնենք՝ երկիրը օժտելու համար խճուղիներու լաւ եւ գիտական ցանցով մը։ Մեր առաջին նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ նաեւ զարկ տալ ջրաբաշխական գործերուն, սկսելով փոքրերէն եւ համեստ ծրագիրներով։

Մուսթաֆա Քէմալի նոր ծրագրին մէջ ամէնէն կարեւոր կէտը այս է։ Էնկիւրիի վարիչները շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ կ'ընեն եւ ի՛նչու կ'ընեն։ Ժողովուրդին արիւնը կը քամեն, զայն բռնութեան տակ կը ճզմեն, երկիրը տնտեսապէս կը քայքայեն, բայց այս բոլորին քով կը կատարեն շինարարական կարեւոր աշխատանք մը, ամայի Թուրքիան պատելով երկաթուղիներու ցանցով մը։ Այս միակ աշխատանքը բաւական պիտի ըլլայ Մ. Քէմալի անունը յաւերժացնելու համար Թուրքիոյ պատմութեան մէջ։

Վերի ծրագիրը հրատարակուելէն քանի մը օր վերջ, բացուեցաւ Էնկիւրի-Էրէյլի գիծին Ըրմաք-Զանկըրը ճիւղը։ Հակառակ վաղամեռիկ Սէրպէսթ Ճումհուրիյէթ կուսակցութեան նախագահ Ֆէթհի պէյի խիստ քննադատութեանց, հակառակ արտասահմանի ընդդիմադիր Թուրքերու պոռչտուքներուն, Էնկիւրի անխափան կը շարունակէ երկաթուղի շինելու քաղաքականութիւնը։

«Ասիկա, կը գրէ Եունուս Նատի պէյ, անկախ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնն է. ուրիշ բացատրութեամբ, ատիկա ազգայնական հանրապետական Թուրքիոյ անկախութեան քաղաքականութիւնն է։ Մենք կ'ուզենք Թուրքիա կոչուած երկրէն իր ազգային սահմաններուն մէջ միակտուր հայրենիք մը ստեղծել: Չկայ առաջնակարգ կամ երկրորդական ոեւէ է պատճառ, որ արգելք ըլլայ այսքան վսեմ նպատակի մը։ ... Որքան ատեն որ Թուրքիա իր սահմաններուն մէջ, իր ազգային եւ անկախ քաղաքականութեամբ, տեղ չգրաւէ աշխարհիս ազգերու ընտանիքին մէջ, ո՛չ թէ ապագային, այլ իր ներկայի ապահովութենէն իսկ վստահ չի կրնար ըլլալ։ ... Այլեւս կարելի չէ Թուրքիոյ վրայ նայիլ իբրեւ գաղթավայրի մը. ու այլեւս Թուրքիա թոյլ չի կրնար տալ, որ իր վրայ նային իբրեւ գաղթավայրի կամ կէս-գաղթավայրի մը» (Ճումհուրիյէթ, 27 Ապրիլ)։

Յստակօրէն կը տեսնուի ուրեմն որ նոր Թուրքիոյ համար երկաթուղիի քաղաքականութիւնը հոմանիշ է բառին իսկական առումով անկախ երկիր մը դառնալու ձգտումին։ Եունուս Նատի աւելի պարզելով իր միտքը, կը հաստատէ թէ Անատոլուի մէջ շինուած երկաթուղիներուն նպատակն է թոյլ չտալ, որ օր մը, Ռուսիան իջնէ Միջերկրական, տաք ծովը։ Օսմանեան կայսրութիւնը, կ'ըսէ, ցարական Ռուսիոյ հանդէպ յանձնառու եղած էր ո՛չ մէկ երկաթուղի շինել Սեւ ծովու երկայնքին, Անատոլուի մէջէն դէպի Արեւելք։ Այս յանձնառութիւնը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ կանխաւ տրուած հաւանութիւն մը, անձնատուութիւն մը, որպէսզի Ռուսիան օր մը Էրզրումի վրայով իջնէ Իսքէնտէրունի ծոցը։ Իսկ հելլենական արշաւանքին ատեն, Սաքարիայի յաղթանակը շահուած է Թուրքերուն ձեռքը մնացած երկաթուղիի վերջին կտորով։

Այս բոլորէն վերջ, այլեւս պարզ է թէ ինչո՛ւ Թուրքիոյ այսօրուան վարիչները ա՛յնքան հոգ կը տանին երկաթուղիի քաղաքականութեան։

6.— Ամէն միջոցի պիտի դիմենք շահագործելու համար հարստութեան աղբիւրները այն հայրենիքին, որուն վրայ կ'ապրինք, ու այս ձեւով պիտի հարթենք ու լուսաւորենք մեր ապագան։ Մեր փափաքն է զարկ տալ երկրին մէջ հիւսուածեղէնի «Դէզգեահ»ներուն ու մեծ պզտիկ բոլոր ճարտարարուեստներուն։ Մեր գլխաւոր գործն է կազմակերպել մեր արտաքին առեւտուրը։ Ազգային բերքերու եւ այդ արտադրութիւններու սպառումը ու արտածումը դիւրացնելու միջոցներով մտածել պիտի շահագրգռուինք։ Ճարտարարուեստի համար վարկ յատկացնելու գործին կարեւորութիւն պիտի տանք։

Այս հատուածը հանգամանքը ինքնին ցոյց կուտայ թէ Թուրքերը զգաստ են ճամբան։ Թէեւ չենք հաւատար սակայն այս գեղեցիկ ծրագիրներու գործադրութեան։

Շատ բան կայ փոխուած Թրքական ճակատին վրայ։ Մեր պարտականութիւնն է արթուն աչքերով տեսնել այդ փոփոխութիւնները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսի ընտրական պայքարը կը սկսի ծանր ծամծմտութիւններ առնել։ կառավարութիւնը կը շարունակէ պնդել թէ միայն իր կուսակիցներն են որ կրնան ընտրական պայքար մղել, քանի որ ընդդիմադիրները պոյքոթի կ'ուզեն ենթարկել ընտրութիւնները: կառավարութեան այս ընթացքը պատճառ դարձաւ որ շատեր յարին վաֆտի եւ ազատականներու միացեալ շարժումին։ Հանգստեան կոչուած բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ, ինչպէս նաեւ արքայական ընտանիքէն 6 անդամներ վաֆտի նախագահին՝ Նահաս եւ Ազատականներու նախագահի Մահմուտ փաշաններուն ղրկած են նամակ մը, որով իրենց համամտութիւնը կը յայտնեն ընդդիմադիրներու գործունէութեան: կառավարութենէն արգիլեց ընդդիմադիր Թերթի մը հրատարակութիւնը։ Իսկ հակակառավարական մամուլը այնքան սեղմուած ու ճնշուած է որ ոչ մէկ հարազատ արտայայտութիւն կրնայ ունենալ ան պատիժ:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՆԻՍ. — Ռուսական «Պօսլէդնիա Նովոստի» թերթի անցեալ համարներում մի յօդուած կար նուիրուած «Հրէական Գիտական Կաճառի» աշխատանքներին։ Կարեւոր եմ համարում թարգմանաբար ներկայացնել «Յառաջ»ի ընթերցողներին։

Հրէական Գիտական Կաճառը հիմնուած է մի խումբ ուսուցանող հրեայ մտաւորականների կողմէ, վայելելով աջակցութիւնը Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հեղինակաւոր հրեայ ներկայացուցիչների։ Այս հիմնարկութիւնը բոլորեց իր գոյութեան վեցերորդ տարին, եւ այս առթիւ հրատարակել է իր հինգ տարուայ գործունէութեան համարատուութիւնը։

Համարատուութիւնը չափազանց տպաւորիչ է։ Այդ հինգ տարուայ ընթացքում, երիտասարդ կաճառը կարողացել է ոչ միայն հաստատուն կերպով կազմակերպուել, ստեղծել մի մեծ ցանց մասնաճիւղերի, թղթակիցների, աշխատակիցների (18 երկիրներում) հիմնել Վիլնայում, ուր գտնւում է հիմնարկութեան կեդրոնը, սեփական տուն այլ եւ մեծ աշխատանք է թափել իր անմիջական նպատակները իրագործելու համար։

Այս նպատակները բազմազան են, օրինակ.— հաւաքումը՝ հրէական համայնքի կենցաղին վերաբերող յիշատակարանների, գրականութեան եւ հրեաների հին կենցաղի, ժողովրդական ստեղծագործութեան նմոյշների, կրօնական պաշտամունքի առարկաների, գրութիւններ ժողովրդական երգերի, զրոյցների, առածների, նախապաշարումների, մանրավէպերի, վերջապէս հաւաքումը այն նիւթերի որոնք պատկերացնում են ժամանակակից հրէութեան միջավայրը, համայնական եւ տնտեսական կեանքը։ Այս ուղղութեամբ կաճառը յաջողել է 'գլուխ' հանել ["] շատ մեծ գործ։ Այսպէս, ստեղծել է հարուստ դիւան արժէքաւոր հրատարակութիւնների, պատմական փաստաթղթերի, հաւաքել է 20.000 հազուագիւտ ձեռագրեր։ Կաճառի թանգարանում հաւաքուած է մօտ 1000 ազգագրական նիւթեր։ Թանգարանը ունի շօշափելի թիւով գեղարուեստական առարկաներ՝ ծիսակատարութեան վերաբերեալ։ Առանձին արժէք է ներկայացնում հին սինակոկների, գերեզմանոցների նկարների հազուագիւտ հաւաքածուն։ Թանգարանին կից հաստատուած է յատուկ թատերական բաժին, ուր հաւաքուած են փաստաթղթեր եւ նիւթեր հրէական ժողովրդական թատրոնին վերաբերեալ, սկսած իր ծագման ամենահին օրերից։

Առանձնապէս հարուստ է կաճառին ազգագրական բաժինը, որ տիրում է մինչեւ օրս գոյութիւն չունեցող ժողովրդական ստեղծագործութեան վերաբերեալ մի հաւաքածուի,— մօտ 85.000 մանկական երգեր, ժողովրդական բժշկութիւն, պատմական լեգենտաներ եւայլն։ Առակներ եւ առածներ, հաւաքուած են մօտաւորապէս 20.000։

Բոլոր այդ նիւթերը ենթարկւում են միաժամանակ գիտական քննութեան։ Կաճառը վերջերս հրատարակել է մի շարք աշխատանքներ։ Այսպէս օրինակ — հրատարակուած է ընդարձակ լեզուաբանական մի աշխատութիւն խմբագրութեամբ դոկտ. Մ. Բայնրայխի եւ Է. Ռէյզինի — 3 մեծ հատորներ բովանդակ ծաւալով 1600 սիւնակ։ Մի մեծ հատոր տնտեսական նիւթեր խմբագրութեամբ Ե. Լեշչինսկիի։ Մի մեծ պատմական հատոր խմբագրութեամբ՝ Ի. Մ. Դերիկովերի եւ սերտ աշխատակցութեամբը պատմաբան Ս. Դուբնովի։ Այս հատորը պարունակում է Ռուսաստանի եւ Լեհաստանի հրեաների պատմութեան վերաբերեալ արժէքաւոր նիւթեր։ Մի հետաքրքիր աշխատութիւն, խմբագրութեամբ դոկտ. Ե. Շացքիի, յատկացուած ժողովրդական թատրոնին, խաղերի եւ պիեսների։ Պատրաստւում է տպագրութեան համար մի պատմական հաւաքածու հատուած, հին ժամանակներից սկսեալ մինչեւ մեր օրերը, խմբագրութեամբ Ս. Դուբնովի, դոկտ. Ի. Բրուցկուսի եւ ուրիշների։

Կաճառի գործունէութեան գեղեցիկ եւ աչքի ընկնող կողմերէն մէկը հանդիսանում է այն, որ այս բոլոր աշխատանքները կատարուել են առանց նիւթական վարձատրութեան իր աշխատակիցների կողմից։ Ո՛չ կաճառի ղեկավարները, ո՛չ նրա պատասխանատու աշխատակիցները, ո՛չ խմբագիրները, ո՛ր եւ է բան չեն ստանար իրանց աշխատանքների համար։ Վերջերս Փարիզում հիմնել է Հրէական Գիտական Կաճառի բարեկամների կոմիտէ, նախագահութեամբ բարոն Ա. Գ. Գինցբուրգի։

Կաճառի գործերով ներկայիս Փարիզ է եկել յայտնի հրէական հանրային գործիչ Ի. Մ. Չերիկովէր, կապ եւ յարաբերութիւն հաստատելու համար տեղական կոմիտէի հետ։

Փարզ. ՀԵՐՄՈՆԷ ԱՐՌՈՒԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, 11 մայիս.— Ինչպէս յայտնի է, 1928 յունիս 28ին Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր-կոմիսէրութիւնը միջկառավարական կարգ մը նպաստաւոր կարգադրութիւններ ըրած էր, ռուս եւ հայ գաղթականներու իրաւական վիճակի մասին։

Պելճիքա եւս գտնուելով այն պետութիւններու շարքին մէջ, որոնք ընդունած են վերոյիշեալ համաձայնագրին տրամադրութիւնները, ատենէ մը ի վեր արդէն իբր պատուիրակ նշանակած է պէլժ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մէկը, տրուած որոշումները գործադրելու համար։ Այդ պատուիրակին գործունէութեան մարզին մէջ կը գտնուին ի միջի այլոց հետեւեալ պարագաները.—

1) Ճշդել գաղթականներու ինքնութիւնն ու հանգամանքը,

2) Ցոյց քննութեան յանձնարարել զանոնք պետական իշխանութիւններու մօտ, վիզայի, անցագրի եւլն. խնդիրներու համար։

3) Դիւրացնել նորեկներուն Պելճիքա բնակութիւնը, երբ անոնց անցագրերը կանոնաւոր վիճակի մը մէջ կը գտնուին,

4) Տալ անոնց ամուսնական, ծննդեան, բարի վարուց եւայլն վկայագիրներ։

Արդ. Պելճիքայի Գաղթ. Վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ գաղութին անդամներուն, արձանագրուիլ մասնաւոր տոմարին մէջ, վերոյիշեալ գործողութիւններուն կանոնաւոր ընթացքը ապահովելու եւ յառաջիկայ հաւանական դժուարութիւններուն առաջքն առնելու համար։

Այս առթիւ, ուրախ ենք յայտարարելու որ Պրիւքսէլի Ազգ. Վարչութիւնը գովելի եւ օգտաւոր նախաձեռնութիւնը ունեցած է միանալու Անվէրսի Վարչութեան հետ, կազմելով Պելճիքահայ միացեալ Վարչութիւն մը։

Նկատի առնելով այս նորակազմ Միութիւնը եւ ներկայիս գաղութին մէջ տիրող խաղաղ մթնոլորտը, կը սիրենք յուսալ թէ միացեալ Վարչութիւնը օգտակար պիտի հանդիսանայ գաղութիս ընդհանուր կարիքներուն, մասնաւորապէս խնամատարական, կրթական եւ եկեղեցական խնդիրներուն մէջ։

Երկար ատենէ ի վեր, գաղութը զրկուած է կրթական եւ եկեղեցական որեւէ ձեռնարկէ։ Աչքի առջեւ ունենալով օտարացման անխուսափելի վտանգը, ստիպողական անհրաժեշտութիւն է որ առաջ նպաստաւոր լուծում մը տալ կրթական եւ եկեղեցական հարցերուն։ Եթէ գաղութը ի վիճակի չէ դպրոց մը կամ մատուռ մը շինելու, կրնայ ի հարկին զարգացած եկեղեցական մը բերել, որ զբաղի կրթական եւ եկեղեցական խնդիրներով։ Առ այդ նպատակայարմար է ընտրել եկեղեցասէր տիկիններու մասնախումբ մը։

Փորձառութիւնը ցոյց տուած է որ երբ տիկինները լծուին ո եւ է աշխատանքի, յաճախ այրերէն աւելի լաւ գործ կ'արտադրեն։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՏԷՍԻՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԸՆԴՀ. ՊԱՏԿԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ, 12 մայիս.— «Յառաջ» ընթերցողներուն ծանօթ է Տէսինի գաղութը։

1925 փետրուարին էր որ ... տաքսի գործակատար Գ. Բարոն ... Պէյլէրեան Ծելանիկէն եւ Էֆինճ... մօտ հինգ հարիւր գործաւորներու խումբ մը բերաւ Տէսինի «Մոնիքի» Լինենգ մը Սուա Արթիֆիսիէլ ... գործարանը։ Ուրեմն, մէկ անգամէն հինգ հարիւր հայութիւնով կազմուեցաւ Տէսինի գաղութը, որ առաջին հայաբնակ գիւղը կը ... ուէր այն ժամանակ իր հոծ ... նակիչներով, ամբողջ Ֆրանսայի ...

... Այդ տարին իսկ աւելի փափաք... եւ եռանդուն կ'երեւար հայ գաղութը ... եւ իբրեւ անմիջական արդիւնք ... մէկ Ազգ. Միութիւն մը որ կը ... ռավարէր իր մանկապարտէզը ... բիզին Պալլոսեան եպիսկոպ... գրկուած փորձառութիւն, Օր. Եսայ... եանի աշխատակցութեամբ 19... յունուար 10ին հայ մանկապարտ... գին պաշտօնական հանդէսը իր ... ջողութեամբը ապացուց ... ինչ ջանք ու ծախ թափուած էր ... ռաջին հաւաքոյթին խափ... բանէն մասնաւոր ... պաշտօնէութեան պետը եւ ... քաղաքապետը հիացումով ... տէին իրենց անծանօթ ցեղի մը ... նակներ թռչունները (ձեւ ... հայ ... կ'արտասանէին եւ փափկա... կը վարուէին հայ գործաւորներու հանդէպ։

Պաշտօնէութեան պետը նկատելով որ փոքրիկներէն շատերը որ... մնացած են Իզմիրի աղէտէն ... անոնց վիճակի ... derief (մանկապարտէզ ... քերը թեթեւցնելու ... կ'առնէր, փորձառ... ... նաեւ օժանդակել ... ծախքերուն եւ ... դրկել նաեւ կաղանդի առթիւ ... ներ բաժնել ... կաններուն։

Փարիզէն կ'ուղարկէր ... օրուայ ... տրական կուսակցութեանց ... նաճիւղերուն հակամարտ գործունէութիւնը տեսակ մը ... յառաջ կը բերէր, ... դարձնելով Ազգ. Միութիւնը ... կառավարութեան ...

Եւ ահա բաժանուեցաւ ... Միութիւնը, եւ թէ մեր «Յառաջ... տանը։ Այս գործին մէջ ... մեծ դեր կատարեցին, այն ... Հոկ-Հնչակ միացեալ ...

Փարիզի միջամտութեամբ ... քերը մասամբ մը ... եւ վերապացուած մեր «Յառաջ... պաշտօնավարութեամբ Օր. ... Տէր Ղեւոնդեան, 1927ին ... մը ամսուան մէջ օրիորդը ... քարոզել, վառել ու փչել, ... ճանրել, խրոչեցնել իր ... կաթնելով իր ... բուն, ... պարտադրել Ազգ. Միութեան ... ... սենեակը, Հնչակեաններու ... Փարիզ

Ամիսներ յետոյ ... կոմիտէն կէս ... համար ... եւ միանգամայն ... համար գործադիրը ... Շէբիւէն բերել ... Անէնեանը, որուն աշխատ... ալ կարծառեւ ... Հօկն ու Հնչակները, իրենց ... ները ... վերջապէս ... լոր անտեղի միջոցներուն ...

... որ 1927էն ի վեր ... կիրք է, գաղութը ազգային ... կէտով։ Բազմաթեւ Հայր. Միութիւնները գրեթէ ո՛չ մէկ բան ... այս գետնին վրայ։

Ոյժէն տասը Հայր. Միութիւն... ներ կան. Ո՞ւր են, ո՞ր ...

-տպաւոր, երբ անգին, հայ մանուկները փրանսական դպրոց կ'երթան այլ բէնը չարված, օտար աղօթքներ են սորված, եւ հազիւ կը թոթովեն մայրենի լեզուն, աղճատուած ու անճանաչելի։

1919ին կազմուեցաւ «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն» մը, որ օգտակար գործեր կատարեց

Բայց ո՞ւր է ընդհ. կայք։ Կը ծանչնամ հայեր որոնք երբեմն կը ծառայեն կեանքի անողոք պայմաններուն։ Չկայ ազգային միութիւն մը որուն դիմեն եւ աղերսեն, գործատէր մը գտնելու իրենց ցաւին։ Ոչ մէկ կապ քաղաքապետարանին հետ հազար դժուարութիւններ, լեզուի չգիտցող հայրենակիցներուն, իրենց գործերը կարգադրելու համար։ Ծնունդի, ամուսնութեան, մահուան, վկայագրական գործերը չահագործուեցան Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, մինչ, մօտ 3000 հայութիւնով մը, Լիոնը, մէջքը կը շտկէր կ'ունենայ իր դպրոցն ու եկեղեցին։ Չկայ բժշկական մարմին մը, որ վարէ աղջիկը, գիտնայ քանակը, հսկէ տղան ու բարքին, բաղդատէ բարոյական թէ ֆիզիքական նահանջն ու նուաճումները, արձանագրէ ծնունդները, մահերը եւ ամուսնութիւնները։ Վերջապէս կատարէ վիճակագրական մարդահամար մը։

Դիմեցի քաղաքապետարան, հայոց հինգ տարուան վիճակագրութիւնը պատրաստելու համար։ Ահա արդիւնքը.

1925.— Ոչ մէկ արձանագրութիւն.

	Ծնունդ	Մահ	Ամուսնու.
1926.—	7	2	12
627.—	8	3	7
1928 —	18	7	8
929.	29	15	18
1930	3[illegible]	15	12

Այս ցուցակէն կ'երեւայ թէ Լիոնի գաղութին հարիւրին 60ը կ'ամի, իսկ ամուսնութեան հարիւրին 50ը ծնունդին տեղը կը բռնէ։ Այս հաշիւէն դուրս են, այն ծնունդներն ու մահերը, որոնք տեղի ունեցած են Լիոնի հիւանդանոցներուն մէջ, եւ մասը կը կազմեն (Տեսին ընակիչով հանդերձ) Լիոնի վիճակագրական գլուանին։

Կը լսեմ թէ Ազգ. Միութիւն մը կազմուելու վրայ է։ Բաջողով կանդրադառնամ։

ՄԻՆԱՍ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԳՕՏԻՆ

Ծայրագոյն [illegible] խորհրդ. Նա[illegible] ընդհ. [illegible] Պոլսոյ մէջ ընտրեալ կա[illegible] ազատ գօտին հաստատու[illegible] շուքը։ Այս առթիւ կարծիքը առնուած է նաեւ Պոլսոյ տնտեսական եւ առեւտրական շրջանակներուն. Առեւտրական Միութիւնը իր կարգին պատասխանած է որ ազատ գօտիի ամէնէն յարմար վայրը Ոսկեղջիւրն է։

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Մայիս 3ի կիրակի օրը, ժամանաւոր հրաւէրներով գաղութը հաւաքուած էր եկեղեցիին մէջ, յարգելու Ապրիլեան սուգը։

Պատարագէն վերջ, որու ընթացքին Գերմանիոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգոր Ծ. Վրդ. Շահլամեան պատշաճ քարոզով մը «աւնանց կտակը» վերարծարծեց, տեղի ունեցաւ [illegible]։

«Մեր նահատակներուն» վերտառութեամբ գրուած սեղանը կը խորհրդանշէր մահարձան։ Հոն պահ մը ինքնամփոփուած և խորհուրդի։ Յետոյ խօսեցաւ Տօքթ. Արտ. Աբեղեան։ Երկար այլ գեղեցիկ վերլուծումով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը.— «Աշխարհի ո՛ր կողմն ալ երթաք, ո՛ր ժամանակի պատմութիւնը քրքրէք, չէք գտներ ցեղ մը, հաւաքականութիւն մը, որ իր յարգանքի տուրքը չբերէ իր մեռելներուն, իր նահատակներուն։ Թշնամին հարուածեց մեզ առանց խտիր դնելու. սուգը ընդհանուր, ազգային է եւ ամէնէն եղեռնականը, զոր մեր պատմութիւնը երբ եւ է արձանագրած ըլլայ երեք հազար տարուան ընթացքին։ Բայց այս ժողովուրդը որ փիւնիկի մը պէս գարթնալ գիտցաւ տապապաններուն մէջէն, ամէն երաշխիք ունի դեռ պայծառ օրեր ապրելու։

Բանախօսը վերջացուց հայ հին ժողովրդական առակով մը. — Թագաւոր մը կար որ արքայազուն մը եւ աղաւնի մը ունէր. Թռչունը ամէն օր ոսկի մը կը բերէր իրեն, իսկ արքայազունը օրէ օր կը թրվար, կը մեծնար։ Վերջապէս սուր մը տուաւ իբր նշան արքայազնի, մինչ աղաւնին ձագ մը ունեցաւ։ Օր մը արքայազունը քաշեց սուրը եւ սպաննեց խեղճ ձագուկը։ Աղաւնին թռաւ սարէ սար, ձորէ ձոր եւ թոյն հաւաքեց բոլոր բոյս, [illegible] թունաւորեց արքայազունը, որ նոյնպէս մեռաւ։ Շատ չանցած թագաւորը նկատեց որ աղաւնին չի գար ու լուր ղրկեց որ գայ եւ դարձեալ հաշտուին։ Բայց ան չեկաւ այլ եւս։ Պատասխանը պարզ է — «Դուն քո[illegible] համար, ես ալ ինծի համար»...։

Այս տպաւորիչ ճառէն յետոյ, Գ. Տիրայր Ֆրունճեան յիշեց [illegible] [illegible] Ապրիլեան Եղեռնի ժամանակ [illegible] զոհերէն, նախապէս [illegible] «Մօր մը երազը» [illegible] [illegible] եւ թելադրականը, զոր ան կը պարունակէ ժամանակ իր վերջին տողերուն մէջ, երկրէն դուրս, ուրեմն գաղութներու մէջ ապրող հայութեան.

— «Եղբա՛յր մ'ունինք, եղբա՛յր
մ'ունինք,
մեր կեանքին մէջ եղբա՛յր մ'ունինք,
Մայրի՛կ, մայրի՛կ, ... Նոր օրերու,
նոր յոյսերու Թշուառութի՛ւն,
ինչպէ՞ս այլ եւս մենք մեր դողին
վերադառնանք, ի՞նչպէս դառնանք...»։

Այո՛, մեռելները չեն ուզեր այլ եւս հողին դառնալ. անոնց յոյսը մեր վրայ է...

Հանդէսը վերջացաւ «Մօր մը երազը»ին տպաւորիչ ընթերցումով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ԻՐ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Ցառաջ»ի այսօրուան թիւով, կուտանք մանրամասնութիւններ թէ ի՞նչ կերպով ընտրուեցաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը։

Շատերու համար հանրապետութեան նախագահը ներկայացուցչական անձնաւորութիւն մըն է որ յանուն հանրապետութեան, ներկայ կ'ըլլայ պաշտօնական արարողութիւններու, կը նախագահէ նախարարաց խորհուրդին, կ'ընդունի դեսպաններ եւ կը ստորագրէ հրովարտակներ։

Այս կարծիքը սխալ է։ Հանրապետութեան նախագահը, իրականութեան մէջ՝ շատ աւելի իրաւասութիւններ ունի քան ինչ որ կը կարծուի։ Իրաւէ սակայն թէ, իրար յաջորդող նախագահները չեն ուզած կամ առիթը չեն ունեցած կիրարկելու շատ մը իրաւունքներ, զորս կը վայելեն սահմանադրական օրէնքին յատուկ տրամադրութիւններով։

Ըսենք սակայն թէ, ինչպէս կը ճշդէ 1875ի փր. սահմանադրական օրէնքին 92րդ յօդուածը, նախագահին իրաւասութիւնները անձնական չեն եւ չեն կրնար կիրարկուիլ առանց նախարարներու գործակցութեան։ Նախագահական իւրաքանչիւր հրովարտակ, պէտք է ստորագրութիւնը կրէ նաեւ նախարարի մը, համաձայն պարագային, եթէ ո՛չ, չեղեալ կը նկատուի։

Նախագահին իրաւունքներուն մէջ կը մտնեն նախարարներու նշանակումը։ Ան կրնայ առանձին նշանակել իւրաքանչիւր նախարար։ Սակայն իրականութեան մէջ, իր այս իրաւունքը կը կիրարկէ նշանակելով միայն անձը, որ կը կազմէ դահլիճը։

Նախարարները նշանակող նախագահը կրնայ նաեւ հրաժարեցնել զանոնք։ Բայց խորհրդարանական վարչաձեւի տակ, նախագահական այս իրաւունքը գրեթէ չի կիրարկուիր եւ Ֆրանսայի մէջ, ցարդ առիթը չէ ներկայացած։ Նախագահը այն ատեն միայն կը դրժէ իր նշանակած վարչապետը և անոր ընտրած նախարարները, երբ անոնք կը կորսնցնեն խորհրդարանի վստահութիւնը։

Սահմանադրութիւնը հանրապետութեան նախագահին տրամադրութեան տակ կը դնէ նաեւ բանակը։ Սակայն ան երբեք չի կրնար պատերազմ յայտարարել առանց խորհրդարանի հաւանութեան։ Կրնայ սակայն պատերազմական բարձրագոյն խորհուրդը նիստի հրաւիրել, ամէն անգամ որ պէտքն զգայ։

Որոշ վերապահումներով, կրնայ Խորհրդարանը հրաւիրել նիստի, յետաձգել անոր գումարումը, կամ փակել։ Կրնայ նաեւ Ծերակոյտի հաւանութեամբ լուծուած հռչակել Երեսփ. Ժողովը։ Կրնայ նոյնպէս վերջնական կերպով քուէարկուած օրէնքի մը վերաքննութիւնը պահանջել Խորհրդարանէն։ Գործադրութեան համար կը հրատարակէ օրէնքները, կը հսկէ անոնց գործադրութեան եւ հետեւաբար, կրնայ նաեւ հանրային վարչական կանոնադրութիւններ պարտադրել քաղաքացիներուն, եթէ հակառակ չեն օրէնքի տրամադրութեանց։

Սահմանադրութիւնը կը տրամադրէ նաեւ որ նախագահը կրնայ բանակցութիւններ կատարել եւ վաւերացնել դաշնագրեր, խորհրդարանի հաւանութեան ենթարկելու պայմանով։ Երկու օտար պետութեանց միջեւ ծագած վէճերու առթիւ, կրնայ առանձնել իրաւարարի դերը, ճահապարտներուն շնորհի իրաւունքն ունի, բայց բանտարկեալներու ընդհ. ներումի իրաւունքը կապուած է յատուկ օրէնքի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Ե. ԱԴԱՄԵԱՆ ՄԵՌԱՒ

Ապրիլ 6ին Երեւանի մէջ մեռաւ պետական թատրոնի դերասանուհիներէն Երանուհի Ադամեան, որ երկար ատենէ ի վեր հիւանդ էր։

Իր բեմական կեանքը նոր էր սկսած, բայց արդէն մեծ ընդունակութիւն ցոյց կուտար։

ԿՐԱՔԱՐԻ ՆՈՐ ՀԱՆՔ

Լէնինականէն 8 քիլոմեդր դէպի հիւսիս, Օրթաքիլիսայի մօտերը երեւան հանուած է կրաքարի հանք մը։ Մինչեւ այժմ կրաքարը կը բերէին Ջաջուռի հանքերէն, որ երկու անգամ աւելի հեռու են քան Օրթաքիլիսայի հանքերը։

Այս կրաքարը հում վիճակի մէջ կը բերուի քաղաք, կ'այրուի եւ կը գործածուի շինութեանց մէջ։

ԳԵՐԶԵԱՆ ՍԵՒԱՆ

Խորհուրդներու համագումարին մէջ վիճաբանութիւն կատարուած է նաեւ Սեւանի մասին։

Այս առթիւ պատգամաւոր մը, Մ. Սարգսեան, կ'ըսէ.— Մենք բազմաթիւ ջրանցքներ շինեցինք, բայց մեր գիւղատնտեսութեան պահանջները տակաւին չեն կրնար գոհացնել այդ ջրանցքները։ Հայաստանի բազմաթիւ գետակներէն կարելի է հսկայական տնտեսական ուժ ստանալ, շինելով ամբարտակներ եւ լճակներ։ Մեր դաշտային շրջաններուն մէջ, բնակչութիւնը կը տառապի ծանրատենդով, մինչդեռ կարելի է այդ վայրերուն մէջ շինել արթէզեան ջրհորներ եւ աշխատաւորներուն աժան ջուր հայթայթել։ Սեւանի հսկայական հարցով մեր մտմուքը երբեք չի դադրիր, մինչդեռ պէտք է խորհիլ ու մտածել այդ մասին։ Պէտք է գիւղացիներուն ալ հասկցնել թէ ի՛նչ է Սեւանի հարցը։

ԽՈՋԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՁԻԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն համագումարին մէջ Գուլոյեան այսպէս կը ներկայացնէր խոզաբուծութեան հարցը։ — Անասնապահութեան այս ճիւղերը մարտական նշանակութիւն ունին։ Խոզաբուծութեան համար Հայաստանի մէջ նպաստաւոր պայմաններ շատ կան, սակայն այդ ճիւղը անմխիթար վիճակի մը մէջ կը գտնուի։ 1929ին ունէինք 29,000 խոզ։ Խոզաբուծութիւնը ոչ միայն արդիւնաբերական նշանակութիւն ունի, այլ նաեւ կը ծառայէ իբրեւ սնունդ մեր բնակչութեան։ Խոզաբուծութիւնը կը գարգանայ գլխաւորապէս մեր երկրին լեռնային շրջաններուն մէջ, — ինչպէս Իջեւան, Դիլիջան, Ալլահվերդի, Շամշադին, Ղափան, — այսինքն այնպիսի շրջաններու մէջ, ուր անտառներ կան, մինչդեռ հիմա անտառային տնտեսութեան զարգացումը կը պահանջէ որ խոզը դուրս հանուի անտառային շրջաններէն։

Խոզաբուծութիւնը պէտք է տանիլ այն շրջաններուն մէջ, ուր զարգացած է անասնապահութիւնը, եւ որ կարելի է պանրագործարաններու կաթնատնտեսութեան աշխատանոցներու մնացորդներով կերակրել զանոնք։ «Խոզը անասնաբուծութեան թեթեւ ծարտարարուեստն է», որուն շնորհիւ կարելի է լուծել միսի հարցը։

Գալով ձիաբուծութեան, պէտք է ընդունիլ որ անասնապահութեան կարեւոր ճիւղերէն մէկն է։ Եզն ու գոմէշը այլեւս այս շրջանին կարելի չէ օգտագործել իբրեւ բեռնատար անասուններ։ Այլ պէտք է օգտագործել ձին։ Ուստի անհրաժեշտ է զարկ տալ ձիաբուծութեան։ Այս տեսակէտով մեծ նշանակութիւն ունի Բասարգեչարի, Մարտունիի շրջանին մէջ հիմնուելիք ձիաբուծարանը, որ պիտի ունենայ 1000 մայր ձի (մատակ)։

Շատերը կը կարծեն թէ գիւղատնտեսութեան մեքենականացումը, մեքենաշարժ արօրին երեւումով, ձին կը կորսնցնէ իր արժէքը։ Սխա՛լ, որովհետեւ մեր գիւղատնտեսութիւնը դեռ երկա՞ր ատեն պէտք՝ ունի ձիու ուժին։ Մենք կարճ ժամանակուան մը մէջ չենք կրնար մեքենականացնել աշխատանքի մեր բոլոր բնագաւառները։ Եւ պէտք չէ մոռնալ, որ ձիերը մեզի պէտք են նաեւ երկրի պաշտպանութեան տեսակէտով։

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ԵՐՐԱՆՈՍԵԱՆ ԵՒ Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Պերլին, Ապրիլ 1931

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՏԿԱՐԱԿԱԶՄ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղը կը ծանուցանէ, թէ, անցեալ տարուան պէս, այս տարի ալ, մասնաւոր կարգադրութեան մը համաձայն՝ ծովեզերեայ օդափոխութեան պիտի կրնայ ղրկել որոշ թիւով տկարակազմ մանուկներ, որոնց տարիքը 6էն վար եւ 18էն վեր պէտք չէ ըլլայ։

Օդափոխութեան տեւողութիւնը առ առաւելն մէկ ամիս է։ Ծախքերը՝ (ճամբորդութեան, բնակութեան, սնունդի, լուացքի եւ հիւանդութեան ապահովագրութեան) կը նախատեսուին 31 օրուան համար ընդամէնը 430 փրանք։

Արձանագրութիւնները բացուած են արդէն։

Փափաքող ծնողքները կը հրաւիրուին դիմել մասնաճիւղիս ընդհ. քարտուղարութեան, եկեղեցւոյ խորհրդարանը, ամէն առտու ժամը 9 — 12 բացի կիրակիէ։

Արձանագրութիւնները կը փակուին 1931 յունիս 31ին։

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Մայիս — Ասոյս 17ին կիրակի օրը, տեղւոյս փոքրաթիւ հայ գաղութը հաճելի առիթը պիտի ունենայ իր մէջ տեսնելու Մարսէյլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, որ Մարսէյլէն մինչեւ հոս գալով մեծ մրցում մը պիտի կատարէ տեղւոյս փրանսական S. S. St. Aubanի Ա. խումբին հետ։

Այս խումբը երկու տարիէ ի վեր ախոյեանն է Ստորին Ալպեաններու եւ այս եղանակի ընթացքին միայն երկու պարտութիւն կրած է։

Մարսէյլիոյ մեր մարզիկ հայրենակիցներուն համբաւին շատեր ծանօթ են այս կողմերը եւ անհամբեր կը սպասուի իրենց գալստեան։ Կը յուսանք թէ խմբապետ-մարզիկ Պ. Աթթարեան ամէն ջանք ի գործ պիտի դնէ խմբական լաւ կազմով մը ներկայանալու հոս, եւ մեզի վայելել տալու խաղական գեղարուեստը, գիտական եւ ուղղամիտ։ Պէտք է ցոյց տալ օտարներուն թէ ինչպէս արժանի է հայ խումբը իր համբաւին։

Ահաւասիկ հայ խումբին հաւանական կազմը.— Բերդապահ՝ Դուրպանեան, յետսապահներ՝ Պապազեան, եւ Քիպրիթճեան, միջնապահներ՝ Գասապեան, Աթթարեան (խմբապետ) եւ Միրզոյեան, յառաջապահներ՝ Պէքմէզեան, Զարեհ, Քիւթիւեան կամ Ադամեան, Պէյլէրեան եւ Շէհրիկեան

Յ. Խ.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

1

Քեզ պատմեցնեմ, ըսաւ նախ[illegible] մէկ դասընկերս, հպարտ չեզ[illegible] բոլոր անոնց որոնք ամիս մը [illegible] ըլլալով ինքզինքնին Փարիզցի [illegible] կարծեն.

Օրը կիրակի էր։ Պիտի մտածէք, [illegible] կիրակիներն են որ կեանքի [illegible] կը կազմեն յիշատակներուս մէջ։ [illegible] պատասխանը ուրիշ օր մը [illegible], հիմա այսքանը բաւէ որ, [illegible] օրէ ի վեր մեծ մայրաքաղաքն [illegible] քիչ մը պաշտած, քիչ մը վախցած [illegible] քիչ մըն ալ յուսախաբ, եւ դեռ [illegible] կզացումներուն ոչ մէկ որոշ [illegible] չէր գտած, (փնտռած ալ [illegible], որքան կը յիշեմ), երբ պիպ[illegible] այս տղուն հանդիպեցայ։ [illegible] լաւ, պարզապէս առա[illegible] տպաւորութեան հաւասարիմ, [illegible] Հայոց եկեղեցիին դրան առջեւ ընդհ. հայկական հաւաքավայր-ժամադրավայր մը ըլլալը կ'անգիտանայի։

Չգեցինք ժամուորները իրենց առեւտուրին ու ցուցադրութիւններուն եւ հեռացանք։

Արեւոտ օր մըն էր։ Քոնքորտի հրապարակը հսկայ հայելիի մը պէս կը փայլէր, ու արձաններուն, ու բուրգին քովէն երկինք հիացումով անցած պահուն՝ հին պատմութեան կեսարեան մէկ էջը կ'ապրէի։ Բազմութիւն չկար, ինչպէս կրկէսի մը նախօրեակին։ (Մի մոռնաք, առաջին տպաւորութիւններս են)։

Անցանք կայծոռիկներու արագութեամբ փայլող ու մարող կառքերու շղթան։ Մեծ ու զարդարուն արահի մը առարկաներուն կենսաւորիլը զգացող միամիտ մանուկի մը պէս էի։ Կորսուած, մոլորած։ Ի՛նչ լաւ էր որ ընկերս կար, իր համբերութիւնը կ'ամչցնէր զիս իմ առջեւս, ու կը մտածէի որ ինքն իրեն չափ «Փարիզցի» չպիտի ըլլամ։

Պահիկ մը կեցանք։ Ոսկեան նըստած պղնձէ աստուածները լոգցնող աւազանին քով կախուածելի մարդ մը ծախու մերկութիւններով բացիկներ ցուցուց։ Ծամ ձայնով հրաւիրանքներ, առաջարկութիւններ։ Ըղուոր երազի մը պահուն զարթուցիչի մը ծանչումին չափ անախորժ հանդիպում մըն էր։

Երբեմն, երբ սովորութիւն դարձած տկարութիւններս, կոչկոռ կապած ունակութիւններս կը համին ազատ ձգել զիս, կ'արթնցնեմ այս յիշատակը՝ խոկալու համար։ Ամբողջ խորհրդանշանն է կեանքի մը, ցաւն, իրապաշտ պատկերով մը։

— Դէհ, խօսէ, ալ ի՞նչ կայ, կը կրկնէր ընկերս։ Եւ որովհետեւ կը լռէի.

- Կը տեսնե՞ս, Փարիզցի եղանք, կը բացագանչէր, խնդալով։

Ոսկի ակռայ մը, բաց գոյն հագուստ մը եւ լայնեզր գլխարկ մը նոյն կերպով արտայայտուած էին, երբ Պոլիս էինք, եւ ապա երբ Աթէնք էինք։ Բայց տրամաբանելու, հակաճառելու տրամադրութիւն չունէի. շուարած կը նայէի բախտին որ իր անիւը կը դարձնէր խելացնոր արագութիւնով մը։ Ի՞նչ պիտի ընրէր գիտուածը

— Հիմա նախ «Փալաս» երթանք, ըսաւ ընդմիջելով ցուցմունքներն ու պատմական ծանօթութիւն տեղեկութիւնները մեր շուրջի մասին, (որոնց երեք քառորդը իրմէ շինուած ըլլալը հասկցայ յետոյ)։ Մտանք մէթրօ։

Կը շատախօսէր բարձր ձայնով, մեծ շարժումներով։ Հետաքրքրութեամբ կը դիտէին մեզ։ Բոլոր կարողութիւնները ցուցադրելու հարկը զգացող հաղիւթ մը պէս ամէն ճիգ կը թափէր։ Ամէն բան լաւ էր, ամէն բանէ գոհ էր։ Ինչո՞ւ թէ.

— Իր ինչպէս ճարպիկութեամբ կանուխէն հոս գալը, ճամբորդութիւնը, գործարանի իր «հանգիստ» աշխատանքը, ամենակին ծաղրութիւնն ու ելեկտրական լոյսը, «միտինէթ»ները, «մեդէթ»ները, եւ շատ մը այս կարգի բաներ։

Մինչեւ այն ատեն չէր մոռցուր ամէն մէկ կայարանի քով, փակագծի մէջ ծանօթացում մը տալ.— Սէն Լազար, սիրահարներուն պարարը, ակնարկով ընթրելի ժամադրավայր։ Քլիշի. գործիս ճամբան, արքայութեան բանալին։ Փիկալ, նշանաւոր «Մուլէն Ռուժ»ը։ Պարպէս. մէթրոյին շնչառութեան ծակը, բիթը։ Կառ.ոը լ'Էսթ. հայ վնկերախատարներու ախատեղին, Տօքթ... (սատանան պահէ զիս բժիշկի ռեքլամ ընելէ)։

Դուրս ելանք։ Մանր հոտն ու զաղուն օդը գլուխս դարձնել սկսած էին։

Շրջեցանք մէկերկու կողմ, ցատկեցինք, ճեղքեցինք ու պատռուած բաղմութենէն՝ խանի լայն դուռ մը [illegible]

Խոշոր բակ մը, յետոյ պատիկ դուռ մը ու անոր ետին մեծ, անկանոն անկիւններով տարածութիւն մը, գռմի պէս, առանց բաժանմունքի, կիսամութ, գետին հող, անհարթ ու պատեր գորշ ու անձեւ։ Խռնուած բնասանիքներ, բեռները խառնիխուռն գաղթականներու նման, բնել կ'ուզեմ աքսորականներու նման։

Միջի մէջտեղը չուանի մը վրայ ծերմակեղէններ, տղայ մը խլլոտ, պահածոյի տուփի մը վրայ մեծ ազմուկով եղանակ մը շինելու հետամուտ։ Խօսք, պոռչտուք, ծիծաղ ու հայհոյանք։ Ոմանք կը ճաշէին, ուրիշներ թուղթ կը խաղային։ Կին մը մանկիկ մը կ'օրրէր անկիւնի մը մէջ շինուած օրօրոցով, ուրիշ անկիւն մըն ալ ուռ մը կիթիկ կ'ընէր կը կենար։

«Ախոռ փալասն էր։

Ա՛ս ի՞նչ հրաշք էր. իրաւ Փարի՞զ էինք. ամէն բան ցնդեցաւ։ Ա՛ռ քեզի պտոյտ։

Կերակուրի հոտ, ծխախոտի մուխ, ծղլածութիւն։

Դէմքիս ծամածռումը տեսաւ Ընուէ.

— Շատ չենք կենար, հոգ մի ըներ։

Անկիւն մը, թերեւս ամէնէն լուսաւորը, երեք հոգի գետնին փռուած կապերտի մը վրայ եւ բարձի վերածուած ծրարներու կռթնած, արեւելեան ձեւով նստած էին։ Քանի մը պնակ աղցան, լոբիա, օղիի գաւաթներ։ Կը ճնկէին։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

վարութիւնը կոչ մը ուղղած է խորհրդային անտեսական քաղաքական եւ համագործակցական կազմակերպութիւններուն։

Հաստատելով մէկտեղ ապրանքներու շրջաբերութեան զարգացումը, կոչը կը շեշտէ թէ համագործակցականները թէեւ ջնջեցին մասնաւոր առեւտուրը, սակայն նկատի չառին առեւտրական դաշինքի սկզբունքը։ Արդ, քանի որ մասնաւոր առեւտուրը կը փոխարինուի պետական առեւտուրով եւ համագործակցական կազմակերպութիւններով, աւելի լաւ կազմակերպելու համար ապրանքներու շրջաբերումը, պիտի ջնջուի ճարտարարուեստական վաճառման կանոնագիրը եւ պիտի բացուի նպարեղէնի նոր վաճառատուններ։

Այս վաճառատուններու թիւը պիտի ըլլայ Մոսկուայի մէջ 200, Լէնինկրատի մէջ 150, Տոնէցի մէջ 150, եւ 100 զանազան կարեւոր քաղաքներու մէջ, իսկ 80, մնացեալ ճարտարարուեստական կեդրոններուն մէջ։ Համագործակցականներու մէջ աշխատողներու օրավարձքերը յաւելում պիտի կրեն, առկից զատ, քաջալերելու համար վաճառումը եւ այս կերպով ապահովելու համար աւելի սպառում, վաճառումներու ընդհանուր գումարին վրայ՝ պարգեւ մը պիտի տրուի պաշտօնեաներուն։

Համագործակցականներու մէջ աշխատելու համար, կը պատրաստուին 150,000 բանուորներ։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մեթրօ՝ Odéon

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ, ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ, ՏՊԱՐԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Մ. Կիւրճեան (Հրանդ)՝ Պանդուխտի կեանքէն (20 ֆր.), Կ. Զարեան՝ Երեք երգեր (60 եւ 75), Վ. Շուշանեան՝ Ամրան գիշերներ (25), Առէնաւն հասցէն (6), Կ. Սասունի՝ Ապրիլեան եղեռնը (5), Ղ. Մելոյեան՝ Երեք ընկերները (10), Սայեաթ Նովայ (6)։

Գրատանս մէջ կան Հայաստանի Պետհրատի բոլոր գործերը։ Հայաստանէն հասած են մեծ քանակութեամբ երաժշտական կտորներ։ Ունինք Աթարոնեանի, Վարանդեանի, Րաֆֆիի եւայլ ծանօթ հեղինակներու բոլոր երկերը, Կոմիտաս Վրդ.ի, Սպենդիարեանի, Ռ. Մելիքեանի եւն. երաժշտական գործերը։

ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընդարձակ Գրացուցակը լոյս կը տեսնէ շուտով

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Փարիզի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Place Châtelet, Սարա-Պէռնարի թատրոնի տակի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատոմսով։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԷԼՖՈՐԻ Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի Ընկ. Անտրէ։ Նիւթ՝ Պոլշեւիզմը եւ ընկերվարութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Կուկունեան խումբի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ 181 Cours Lafayetteի սրճարանը։

ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆԻ եւ Գօմօնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Խաժակ ակումբին մէջ։ Կը խօսի Լիոնի ընկերներէն X.

ՆԱՄԱԿ ունին Օր. Գոհար Զաքարեան, Կոմսունցի Պ. Արմենակ Միքայէլեան, Պ. Մկրտիչ Շահինեան, Զիլեցի Պ. Լեւոն Ալթունեան, Կարնեցի Արշաւիր եւ Գարեգին Բարսեղեան եղբայրներ, Բժիշկ Կարապետ Պըրքեաշարեան, Ատաբազարցի Պ. Խաչիկ Գամճեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թօղարիօ, Հայկ. Ակ.— 250ֆր.։ Լիոն, Ս. Մ.— 50։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Երզնկի Յառաջդիմասիրաց Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, տեղւոյն դպրոցի սրահին մէջ, անդամները եւ համակիրները կը հրաւիրուին։ Նիւթ՝ արեւելեան եւ արեւմտեան բարքեր։

Զ. Ե. Ո. Մ. Իսի լէ Մուլինօ Պիյեանքուր մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն Պրադարտնի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Զ. Ե. Ո. Մ. Պիյեանքուրի Սիամանթօ-Վարուժան Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի իրիկունները ժամը 8—9։ Դիմել՝ Հայկազուն Պօյաճեանի 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զաքատնճաքի Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, կայարանի մօտ Պար Մոնիւմանթալի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Խորհրդակցութիւն պատգամաւորական ժողովի շուրջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայր. միութիւնը վերակազմուած ըլլալով Փարիզի եւ շրջակայի բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին 130 Bld. St. Germain (Café la Source) սրահը, հանդիպակաց Métro Odéon։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող Սուրիայ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի երեկոյ ժամը 2.30ին, Փլաս Սէն Միշէլի թիւ 10 Պիւրօ տը Թապաքի վերնայարկը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ զեկոյց։

ՓԱՐԻԶԻ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայր. Միութեան Առժամեայ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն եւ անդամակցութեան համար իրենց հաւանութիւնը յայտնող հայրենակիցներէն, որպէսզի հաճին անպայման ներկայ ըլլալ Ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince, Paris։

Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն առժամեայ վարչութեան ընտրութիւն Մնայուն վարչութեան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած է Հ. Յ. Դ. Վիէնի Քրիստափոր խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խաժակ ակումբին մէջ

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը Մուտք՝ 2 ֆրանք

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ 23 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մեթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն. եւայլն

Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ

կը ներկայացուի Կ Ո Յ Ր Ն Կ Ա Ր Ի Չ Ը

եւ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏԻՆԵՐԸ (զաւեշտ)

երգ, նուագ, բուրգեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներու կողմէ

Մ ո ւ տ ք 4 ֆ ր ա ն ք

5 տարեկանէն վեր մանուկներու համար 2 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

Էնժէնիէօր Սիվիլի սրահներուն մէջ, 19 Rue Blanche, Paris

պար, երկու նուագախումբ, attraction, պուֆէ

Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

Փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

Կեդրոն.— «Արփի» գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20).

Լիոնի շրջանին համար դիմել Գ. Սահաթճեանի, 4—6, Rue de la Part-Dieu, Lyon.

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել Մերիկեանցի։ Կը գտնուի նաեւ Լ. Գեւոնեանի մօտ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne, Փարիզ (3) Մեթրօ՝ République

Թելիֆոն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G.ի մէջ։

Նիւթ Ա.— Մարմնամարզի պէտքը՝ կը խօսի Տօքթ. Նարայր։

Բ.— Մաքրութիւնն ու մաքուր օդին պէտքը՝ կը խօսի Տօքթ. Պալասանեան։

Գ.— Ընտանիքին բոյները՝ կը խօսի Կ. Բասմաճեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յուճահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Վարձու է Ցունիսին յարկաբաժին մը 2 փիէս, խոհանոց, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ Լեւոն Կէտէլեանի, 22 Rue Cavoisier, Cachan, Seine.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուին մէջտէ ռաղ կարող լաւագործաւորուհիներ։ Դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ Պ. Օ. Սերոբեանի, 2 Cours de Commerce St. André des Arts. Փարիզ։ Մեթրօ Օտէօն։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sebastopol, Փարիզ, Մեթ Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մեթ. Շաթլէ։ Արմաւ. եւ նոր մեթոտ. զարմ. արտաց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարքսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12,

---

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մեթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9։ Կիր. եւ տօն օրեր 10-12։

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար,

Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, եւայլն։

ԾԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ մտնողներուն կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ տոմսերը

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ գեղչ Հայերու համար

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը,

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն։ Զափաւոր գին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—85.

Կ' Ո Ւ Զ Ո Ւ Ի Ն մէջտէ քալ կարող վարժ գործաւորուհիներ, կը պահանջուի մաքուր կար, եթէ ոչ չներկայանալ։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝ ամէն օր, ժամը 9էն 11 եւ 12-5, Գօսքարեան եւ Միքայէլեանի, 5 Rue Bergère, Paris (9e)։ Մեթրօ Bonne Nouvelle.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 171

Կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով։

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, Նուրբ ձեռագործ աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն։ Վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը։

Օգտուեցէք առիթէն։

ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏԻԼ

Ամենադիւրին եւ նպաստաւոր պայմաններով, Պէքօնի Սէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեքտրական գնացքով ժամը 10 թրէն, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ 4 սենեակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confortով, ... տաք եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմութիւն եւ վերելակ (ascenseur)։ 50 հազարէն 100 հազար ֆրանք —միայն մէկ քառորդը կանխիկ, մէկ քառորդը ... երկու տարիէն, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարիէն վճարելի, բատ կամս, պետական տոկոսի սակով, հարցուցէք 7, Դիմել Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière, կառ Սէն Լազարի մօտ։ Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ թարգման ... պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները։

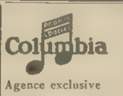

Agence exclusive

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են, Մախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 284

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
16
ՄԱՅԻՍ
1931
16 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1571

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՇԱԿԱՒԱՆ

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ, նոյնութեամբ հրատարակած ենք երկար կոչ մը՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ։

Ստորագրողներն են՝ այն ափ մը փիլոնաւոր թշուառականները, որոնք «Ազատ եկեղեցի» կը խաղցնեն 1924էն ի վեր։ Կ'ըսեն թէ Հայ Եկեղեցին եւ անոր կղերը բարեկարգելու համար, բայց իրականին մէջ՝ Էջմիածնին հիմը քանդելու առաքելութեամբ։

Եթէ անոնց հրատարակած թերթը («Ազատ Եկեղեցի»), այլ մանաւանդ անոնց սարքած դաւադրութիւնները, պատակառելի արարքները տակաւին գաղափար տուած չեն այդ «Սեւ Թաթ»ին էութեան մասին, ահա նորագոյն փաստը,— 1931 Մարտ 10ի կոչը։

Կարդացէք եւ... տարածեցէք։ Մանաւանդ դուք, ամենապատիւներ, գերապատիւներ եւ արժանապատիւներ ի սփիւռս աշխարհի։

×

Գէորգ Ե. կաթողիկոսի մահէն ի վեր, երբ ուխտաւոր լուրեր շրջան կ'ընէին յաջորդին անյապաղ ընտրութեան համար, մենք զգուշացած ենք տող մը գիր գրել այս երկու սիւնակին մէջ, այս կամ այն ուղղութեամբ։

Կը խորհէինք — թո՛ղ բարեմիտները վայելեն իրենց վարդագեղ յոյսերուն օրօրը։ Թո՛ղ հաւատան թէ «բարեխնամ» կառավարութիւնը — Մոսկուայի կամ Հայաստանի — թոյլ պիտի տայ որ ամէն ինչ կատարուի համաձայն հաստատուած կարգ ու սարքին։ Առանց ո՛ր և է միջամտութեան կամ կաշկանդումի։

Եւ բարեմիտները հաւատացին։ Աշխարհական և կրօնական պատուիրակներ ընտրուեցան։ Շատեր կապեցին իրենց բեռները, անցագրի սպասելով։ Ուրիշներ քաղաքէ քաղաք անցան, ճամբան կարճեցնելու համար, ժամէ ժամ սպասելով անցագրի։ կամ խորհրդային «Ուքազ»ին, որ շատ աւելի դժուար եւ դանդաղ ընթացք ունի, քան Թուրքիոյ սուլթաններուն հռչակաւոր «իրատէ»ները։

Լրացա՛ւ նախատեսուած պայմանաժամը — 1930 հոկտեմբեր։ Եւ առտու մըն ալ, բարեմիտները իմացան թէ ընտրութիւնները յետաձգուած են անորոշ պայմանաժամով։

Այդ օրէն ի վեր, կ'երկարաձգուի անորոշ պայմանաժամը։

Չենք ուզեր բոլորովին յուսահատեցնել անհամբեր պատգամաւորները, պնդելով թէ ընտրութիւն չպիտի կատարուի։

Ո՛չ։ «Ընտրութիւն» մը պիտի կատարուի։ Ուշ կամ կանուխ։ Բայց թէ ի՛նչպէս,—այդ միայն եւ միայն Չեկան գիտէ։ Ամենազօր, ամենակալ եւ բարեգո՛ւթ Չեկան, որուն թաթին տակ, ահա թէ ի՛նչ գոհարներ դուրս կուտայ «Հայաստանի Ազատ Եկեղեցական Եղբայրութեան Խորհուրդը»։

Պատմական Էջմիածինը դարձած է արդէն կատարեալ Արշակաւան։ Չէզոքացուած է կաթող. Տեղապահը, Խորէն արք. Աչքէ ինկած է նոյնիսկ հռչակաւոր Մագիստրոսը, Մեսրոպ արք. որ տակաւին քանի մը տարի առաջ գովքը կը հիւսէր խորհրդային իշխանութեան, իբրեւ առաջնորդ հարաւ. Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի։ «Ցախաւելով սրբուելու» դատապարտուած են Գերագոյն Խորհուրդին անդամները։

Եւ այս բոլորին տեղ, Չեկայի կողքին, Էջմիածնի մէջ տիրաբար կ'իշխէ հռչակաւոր սրիկայ մը, Մարսէյլի ծանօթ Աթքէն վրդ. Ղլտճեանը (այժմ եպիսկոպոս), Ազարբեկովի թիւ 58 գործակալը, որ այս տարի խայտառակաբար վտարուեցաւ Պարսկական կառավարութեան կողմէ, ինչպէս, քանի մը տարի առաջ, վռնտուած էր Վիեննայի հայ համայնքին կողմէ։

Անոր աջ ու ձախ կողմերը բազմած են Բենիկ եւ Մելեան կոչուած երկու կարգալոյծ բախտախնդիրներ եւ իրենց արժանաւոր հետեւորդները։ Ափ մը հոպիտներ։ Կեղծ բարեկարգիչներ, որոնք բան-գործ ըրած են քանդել Հայ. Եկեղեցիին միասնականութիւնը, հերձուած յառաջ բերել յանուն աւետարանական սրբութեան,— իրենք որ ոչ մէկ սրբութիւն ճանչցեր են իրենց ամբողջ կեանքին մէջ։

Իրազեկներ կ'ըսեն թէ Չեկային միակ ընտրելին է, իբրեւ կաթողիկոս, Ղլտճեան եպիսկոպոսը։

Ինչո՞ւ չէ։ Չեկա մը որ պարտականութիւն կը սեպէ անմիջապէս եպիսկոպոս ձեռնադրել այս անտաշելին, որ մինչեւ անգամ յանձն կ'առնէ գոհացում տալ անոր տափական պահանջներուն, Լիոնէն Թէհրան փոխադրել անոր սիրուհին, անշուշտ կէս-ճամբան չպիտի մնայ։ Վաղն ալ «համագումար» մը կը սարքէ Էջմիածնի մէջ— գետինը պատրաստ է արդէն— եւ կաթողիկոս հռչակել կուտայ իր հաւատարիմ եւ անձնուէր գործակալը. թիւ 58։

Ինձմէ յետոյ ջրհեղեղ... Ի՛նչ փոյթ, եթէ այս անլուր դաւադրութիւններով, շնորհիւ այս պատկերազարդ խայտառակութիւններուն, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը դառնայ մէկ մասնաճիւղը համառուսական Չեկային։ «Բլիք» մը՝ որուն գերագոյն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Հայու ձեռքով քանդել ինչ որ կարելի եղած է փրկել Թուրքին եւ ուրիշ բարբարոսներու ձեռքէն։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՄԻԼԻՈՆԻ ՎՆԱՍ ԿԱՅ

Խորհրդային մամուլը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Հայաստանի վերջին աղէտին մասին, որուն տուած նիւթական վնասները կը գնահատուին մէկ քանի միլիոն։

Համաձայն վերջին լուրերու երկրաշարժը Զորիսի շրջանին մէջ տուած է հետեւեալ վնասները.—

Զորիսի մէջ մեռած է մէկ մարդ, թեթեւ վիրաւորուած են 2. Խոտ գիւղին մէջ մեռած են 2 հոգի, 1 ծանր վիրաւորուած, 4 թեթեւ, տուները քանդուած են հարիւրին 70 տոկոսով։ Հին-Զորիս 1 հոգի, Բռուն՝ թեթեւ վիրաւորուած է 1 հոգի։ Բաշարաշի մէջ՝ թեթեւ 2. Երիցաթաղմ՝ սպաննուած 47, ծանր վիրաւորուած 10, թեթեւ 30 հոգի, տուներ աւերուած են 100 տոկոսով։ Քարահունջ՝ թեթեւ 4, աւերածութիւնը մասնակի է։ Դիֆ՝ սպաննուած է 3, ծանր 1. թեթեւ 3 հոգի։ Խինդորան՝ սպաննուած 2, ծանր 3, թեթեւ 7 հոգի. աւերածութիւն հարիւրին 40 տոկոսով։ Յանջի՝ սպաննուած 1, ծանր 4. Տաթեւ սպաննուած 20, ծանր 70 թեթեւ 31, աւերածութիւն հարիւրին 100 տոկոսով։ Հալիձոր՝ սպաննուած 7, ծանր 12, թեթեւ 65 հոգի։ Սվարանց՝ սպաննուած 5, ծանր 6, աւերածութիւն հարիւրին 100 տոկոսով։ Տանձատափ՝ թեթեւ վիրաւորուած 1 հոգի։ Շնհեր՝ թեթեւ 16, ծանր 30 հոգի, աւերածութիւն հարիւրին 100 տոկոսով։

Ամբողջ շրջանին մէջ՝ սպաննուած 114 հոգի, ծանր 48, թեթեւ 195 հոգի։ Սպաննուած են խոշոր անասուններ 160, մանր 336 գլուխ։ 4 գիւղերէն տեղեկութիւններ չկան։ Չհաշուած Զորիսը, քանդուած են 670 տուն, ճեղքուածքներ ունին 1256 տուն, որոնցմէ կարելի չէ օգտագործել 457 տուն։

Մեղրիի մէջ մարդկային զոհեր չկան

Երկրաշարժը Ագկեդ, Վանք, Փաջգաց եւ Աղարակ գիւղերը հարիւրին 90 տոկոսով աւերուած է։ Մարդկային զոհեր չկան, միւս գիւղերու մէջ տուները քանդուած են միայն 30 տոկոսով։

Դուրս մնացած են 1150 մարդ, որոնց անհրաժեշտ է պալատկաներ, 300 փութ ալիւր եւ փող։

Վրաններու մեծ պէտք կայ

Իսկ Սիսիանի շրջանին մասին կուտան հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Շրջանի դրութիւնը շատ լուրջ է։ Մինչեւ այժմ փլատակներու տակէն հանուած են 219 դիակ, ծանր վիրաւորուած են 277 հոգի. թեթեւ վիրաւորուածներ չեն հաշուուած։ Փճացած են 1900 խոշոր եղջիւրաւոր եւ 3600 մանր եղջիւրաւոր անասուն։ Փլուած են 6300 շինութիւն (տուն, գոմ, մարագ եւայլն). կիսափլուածներու թիւը չափէն աւելի շատ է։

Ախլաթեան, Դարաբասի ձորը ամբողջ, Վաղադից Ալիլու Շիքլխատի ձորը Դաստաքենդ հարիւրին 80—100 տոկոսով տուները փլած են ամբողջովին, մնացեալ գիւղերու մէջ հարիւրին 50 տոկոսով։

Շրջանի 38 գիւղերէն մեծապէս վնասուած են 27ը։ Բոլոր կոոպերատիվ խանութները, Գիւղխորհուրդի շէնքերը, դպրոցները փլած են. շրջանի կեդրոնի մէջ հիմնարկութիւններու գրաւած շատ շէնքեր նոյնպէս փլած են. անփոփոխ է մնացած միայն զօրկամի նորակառոյց շէնքը, որ վերածուած է 50 մահճակալնոց հիւանդանոցի։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հելլէն լրագրող եւ երեսփոխան Պ. Լէոն Մաքաս որ Ընկիւրի այցելեց, եւ գործօն դեր կատարած է Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ. բանախօսութիւն մը տուաւ «Թիւրք Օճաղը»ին մէջ, նիւթ ունենալով «Յետ պատերազմեան Յունաստանի յառաջդիմութիւնները»։ Բանախօսութեան ներկայ էին Ըսմէթ փաշա, Ֆեւզըմ փաշա, արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ, բազմաթիւ երեսփոխաններ, պաշտօնատարներ, սովիէթ, հելլէն եւ եւգոսլաւ դեսպանները, անգլ. գործակատարը, Էնկիւրիի իրաւաբանական վարժարանի ուսանողներն ու դասախօսները, եւլն.։

Մաքաս ըսաւ.—

— Թուրքեւհելլէն ազգերը, որոնք փոխած են իրենց վարչաձեւերը, մոռցած են անցեալը եւ պատմութիւնը։ Եթէ ճանչնաք նոր Յունաստանը, աւելի բարեկամ պիտի ըլլաք մեզի եւ պիտի մասնակից ըլլաք լիովին մեր զգացումներուն։ Երկու երկիրներու յեղափոխութիւնները, որոնք այնքան նման են իրարու, աւելի կ'ամրապնդեն այս բարեկամութիւնը։

Անդրադառնալով տնտեսական տագնապին, Պ. Մաքաս ըսաւ թէ Թուրքիոյ նման Յունաստան ալ ազդուած է տագնապէն, բայց նուազագոյն համեմատութեամբ։

— Այս տագնապը լուծելու պէտք է ընէ մեզի. Թուրքիա եւս շատ մը գործեր ունի կատարելիք. դժուարութիւններ, նեղութիւններ ունի, բայց ուշ կամ կանուխ երկու երկիրները պիտի կրնան հասնիլ տնտեսական բարօրութեան մը։ Լոյսը Արեւելքէն է որ ծնաւ։ Մենք ալ ձեռք ձեռքի տանք եւ արեւելեան նոր քաղաքակրթութիւն մը հիմնենք։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակը Տնտեսական Գործավարութեան ղրկեց իր առաջին տեղեկագիրը, վաճառամարտի և Ռուսիայէն ներածուած ապրանքներու մասին։

Ստուգուած է որ Ապրիլի առաջին կիսուն 60.000 քիլօ շաքար ներածուած է Ռուսիայէն։ Առեւտրական Սենեակը հիմնական տարբերութիւն մը չէ գտած այս հրապարակին վրայ ծախուած շաքարներու գիներուն միջեւ։

Այսով. Առեւտրական Սենեակը կը մերժէ այն տեղեկութիւնը թէ ռուսական շաքարներու այդ ներածումը վաճառամարտի մը հանգամանքը ունի։

Առեւտրական Սենեակը այս օրեւս պիտի պատրաստէ նաեւ տառաձի, կրագիւղի եւ ածուխի վերաբերեալ տեղեկագիրները, այս մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւնները ստանալէ վերջ մաքսային իշխանութենէն։

Միլլիյէթ կը հերքէ Ըլմագի այն լուրը թէ Ռուսիայէն մեծաքանակ լաթեղէ կօշիկներ եկած են վերջերս, եւ թէ մաքսային իշխանութիւնը վար դրած է զանոնք, կասկածելով որ վաճառամարտի նպատակով ղրկուած են այդ ապրանքները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Պ. ՊՐԻԱՆ ԺԸՆԵՒ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան որուն մասին գրեր էինք թէ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան մէջ, իր ձախողութենէն յետոյ, որոշեր էր քաշուիլ քաղաքական կեանքէ, իր հրաժարականը ներկայացուց նախարարաց խորհուրդի երէկուան նիստին։ Սակայն հաւանեցաւ մեկնիլ Ժընեւ, իբր Ֆրանսայի առաջին պատուիրակ, պաշտպանելու համար ֆրանսական տեսակէտը աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեանց ընթացքին։

Նախարարաց խորհուրդին կողմէ վարչապետը Պ. Լավալ ցեկոյց մը յանձնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն, թէ Պ. Պրիան պարտք սեպած է իր հրաժարականը ներկայացնել արտաքին նախարարութենէ, բայց իր պաշտօնակիցներու ջերմ ու միաձայն պնդումներուն վրայ, յանձն առած է մեկնիլ Ժընեւ։

⁂

Համեւրոպայի Ուսումնասիրական Յանձնախումբին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին անդամներէն շատերը հասած են արդէն Ժընեւ։ Անոնց մէջ է Թուրքիոյ պատուիրակը արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ։ Իսկ Խորհրդային պատուիրակները Լիտվինոֆի գլխաւորութեամբ հաւանական է որ հասնին վաղն առտու։

Զանազան երկիրներու պատգամաւորները մեծ կարեւորութիւն կուտան Անգլիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարներու տեսակցութեանց՝ նաւային եւ աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեանց մասին։ Տեսակցութեան արդիւնքը գաղտնի կը պահուի։ Կը կարծուի թէ երկու նախարարները շատ քիչ խօսած են նաւային համաձայնութեան մասին, քանի որ իրենց առաջարկներուն մէջ նոյնութիւն կայ արդէն եւ կը սպասեն ֆրանսական հակառաջարկներուն, զորս պիտի ներկայացնէ Պ. Պրիան։ Հէնտըրսըն եւ Կրանտի ամենէն աւելի զբաղած են Անշլուսի հարցով, որուն քննութիւնը դրուած է Համեւրոպայի Յանձնախումբին սեղանին վրայ։ Իտալիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսընի պարզած է վերջերս Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ, ինչպէս նաեւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած տնտեսական համաձայնութեանց կարեւոր կէտերը։ Այս համաձայնութիւնները կնքուած են զարգացնելու համար այդ երկիրներու առեւտրական փոխանակութիւնները, փոխադրութեանց, փոխանցումներու եւ գիներու դիւրութիւններով։

Ժընեւի մէջ, կարեւոր հանդիպում մը ունեցած են նաեւ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարները Շոպէր եւ Քուրցիուս, որոնք յետոյ աշխատած են պատուիրակութեան մասնակցող մասնագէտներուն հետ։

Համեւրոպայի Յանձնախումբին մէջ

Ժընեւի մէջ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ։ Համեւրոպայի Յանձնախումբէն զատ, բոլոր Յանձնախումբերը իրենց տեղեկագիրները պէտք է ներկայացնեն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին։ Իսկ Համեւրոպայի Ուսումնասիրական Յանձնախումբը որ երէկ բացուեցաւ, ծանրաբեռնուած օրակարգ մը ունի։ Յանձնախումբը յաջորդաբար պիտի քննէ.

1.— Յանձնախումբին կազմութեան, կազմակերպութեան եւ աշխատանքի եղանակներուն վերաբերեալ ծրագիրը։

2.— Յանձնախումբի բոլոր տնտեսական աշխատանքներուն, Տանցիկ ազատ քաղաքին մասնակցութեան հարցը։

3.— Տնտեսական հարցերը, — Համաշխարհային տագնապը՝ ինչ չափով որ կը շահագրգռէ Եւրոպան հաւաքաբար։ Այս վերջին հարցը կը բովանդակէ հետեւեալ կէտերը.

ա) Քննութիւն Ազգերու Դաշնակցութեան տնտեսական եւ ելմտական աշխատանքներու արդիւնքին, ինչպէս նաեւ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին ջանքերը տագնապին դէմ պայքարի տեսակէտէն։

բ) Այս տարի փետր. 25ին եւ 28ին Փարիզի մէջ գումարուած Յանձնախումբերու աշխատանքները (արմտիքի մթերքներու սպառման մասին)։

գ) Երկրագործական վարկի հաստատման աշխատանքները։

դ) 1930ի առեւտրական միջազգային պայմանագրութեան մասին Պելճիքայի առաջարկները։

4.— Օտարականներու հարցը զանազան երկիրներու մէջ, եւլն.։

Եգիպտոսի խռովութիւնները

Գահիրէէն տրուած հեռագիրներ կը յայտնեն թէ կատարուած ընտրութիւնները տեղի տուին արիւնահեղ դէպքերու, ինչպէս կը գուշակուէր արդէն։ Խռովարարները ցրուելու համար պէտք եղաւ դիմել զինուորական ուժերու օգնութեան։ Սպաննեալներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան. երկուքը՝ անգլիացի։

Առաջին խռովութիւններն սկսան Գահիրէի ճարտարարուեստական երկու թաղերուն մէջ, Պուլաք եւ Շուպրա, ուր Արհեստից վարժարանին աշակերտները դասադուլ յայտարարեր էին, ուժ տալու համար Վաֆտի եւ Ազատականներու գործունէութեան։ Ջինարանի եւ երկաթուղային մթերանոցի աշ-

(Լուրերու շարունակութիւնը նայեցէք Դ. էջ)

ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԴԷՄ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Հետեւեալ գրութիւնը բառական ընդօրինակութիւնն է կոչի մը, զոր Ռուսաստանի, Հայաստանի եւ արտասահմանի թեմական առաջնորդներուն ղրկած է «Հայաստանի Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան խորհուրդը»։ Փոխած ենք միայն ուղղագրութիւնը, եւ փակագծի մէջ բացատրած՝ օտար բառերու իմաստը։

Բովանդակութեան կ'անդրադառնանք առանձին։

ԵՐԵՒԱՆ, No. 6858

ԿՈՉ

ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻՆ

Ուղիղ տասը տարի առաջ Հայաստանի խորհրդայնացումով վերջ տրուեց այն սոսկալի ներքին եւ արտաքին արհաւիրքներին, կռիւներին, որին զոհ գնաց հայ ժողովրդի գրեթէ կէս մասը, այն խեղդող ճգնաժամին, որին ենթարկուած էր նրա կենդանի մնացորդ նախկին դաշնակցական-աւանտիւրիստական (արկածախնդրական) քաղաքականութեան շնորհիւ, Հայոց եկեղեցու ղեկավար եպիսկոպոսների օրհնութեամբ ու դաւանագործ աջակցութեամբ։

Խորհրդային պետութեան առողջ ու հետեւողական քաղաքականութեան շնորհիւ՝ աննախընթաց խաղաղութիւն տիրեց մեր երկրի ազգերի մէջ։ Այդ խաղաղութեան ծոցում խորհրդային իշխանութեան աշխատաւորները, որոնց թւում եւ Հայաստանի աշխատաւորութիւնը խանդավառութեամբ՝ նուիրուեցին նախկին աւերուած երկրի վերականգնման, ապա վերակառուցման գործին։

Տաս տարուայ այդ զուռն աշխատանքի արդիւնքը հսկայական է, ամբողջ աշխարհին յայտնի եւ ապշեցուցիչ։ Նոր կեանքի, նոր կենցաղի արշալոյսի օրերում երբ հաւատացեալների [illegible] ազատուած մտքերը հնարաւորութիւն ստացան քննադատութեան ենթարկելու նաեւ կրօնն ու եկեղեցին, հրապարակ դուրս եկաւ հայ հոգեւորականութեան ղեկավար դասի հոգեւոր ու բարոյական անանկութիւնը եւ բնականօրէն, ցանկութիւն առաջ եկաւ հաւատացեալների ժողովրդական մի մասի մէջ վերափոխութեան ենթարկելու եւ Հայոց եկեղեցին աւետարանի հիմունքով թէ կրօնն է մարդու համար, այլ ոչ թէ մարդը կրօնի։

Այդ օրինական, բարոյական եւ [illegible] պահանջը դրին հոգեւոր պետերի առաջ իրենց թերթի անունով «Ազատ Եկեղեցական» կոչւող համայնքները։

Սակայն Էջմիածնի մի խումբ եպիսկոպոսներ իրենց գործած [illegible] Գէորգի ղեկավարութեամբ ոչ միայն արհամարհեցին այդ [illegible] պահանջները, այլեւ հակա[illegible] ու հակաբարոյական հալածանքը բորբոքեցին մեր դէմ միամիտ ու տգէտ հաւատացեալներին գրգռելով եւ պրովոկացիաներ տարածելով, թէ «ազատ եկեղեցականները անջատուել են Էջմիածնից», «թուրքացել են», «նրանց [illegible] մի թողնէք», «ջարդեցէք» այլն։

Մեր բարեփոխական պահանջներից մէկն էլ այն էր, որ հայ եպիսկոպոսները դադարեն [illegible] հակախորհրդային քաղաքական կլուբ դարձնելուց, պահեն ու [illegible] իրենց մաքուր եւ [illegible] հեռանալով իրենց [illegible] հայ ժողովրդի արիւնն է թափուել. փոխեն իրենց ընթացքը, [illegible] իրենց բարքերը եւ խորհրդային օրինապահութեան (հակառակ, [illegible]) [illegible] վրայ կանգնելով, [illegible] մեր Խ. հայրենիքի վերակառուցման աննախընթաց աշխատան[illegible]

Սակայն ոչ հայ եպիսկոպոսների բարքերի [illegible] ընթացքը [illegible] եւ ոչ էլ շրջեց նրանց [illegible] քաղաքական—դաւաճանական գիծը։ Նրանք խորհրդային երկրի ներսում [illegible] պայքարի օրերում [illegible] դէպի Խորհրդային իշխանութեան [illegible] ներսի թշնամիները [illegible] են եւ հրապարակի վրայ։

Նրանք չքնեղ ճեւամոլով Ալեքպոլի (Ալեքսանդրապոլ) ապստամբութեան առթիւ 20 թւականին տուած կաթողիկոսական անվայել կոնդակների ճառնակցութեան մէջ, որտեղ բացարձակ կոչ էին անում կոտորել Դաշնակցութեան դէմ ծառայած աշխատաւորներին։ Խրախճանք էին կազմել ընկած հերոսների դիակների շուրջը, իսկ յետոյ արնաշունչ կոնդակների ճեղքը գցում էին ծերունի կաթողիկոսի վրայ միայն։

Նրանք նոյն խեղճ կաթողիկոսի վրայ էին բարդում իրենց ճառնակցութեան ճեղքը Դաշնակցութեան 1921 թ.ի աւանտիւրային, որտեղ քիչ արիւն չթափուեց։

Սակայն նրանք իրենց ստերը եւ կաթողիկոսի վրայ դրուած յանցանքների ճեղքը իրենց գործնականօրէն հերքեցին իրենց յանցաւոր վերաբերմունքով դէպի Խ. իշխանութիւնը եւ դէպի հայ ժողովուրդը։

Ահա փաստերը.—

Աշխարհի միլիարդատէր լաւագոյն ճարդկանց արիւնը թափել [illegible] դարշ ինկվիզիցիայի (հաւատաքննութիւն) հեղինակ բիւրաւոր խարոյկների վրայ լաւագոյններին կենդանի կենդանի այրողների կաթոլիկ «քրիստոնեայ» եկեղեցու վամպիր Պապը Խորհրդային երկրների դէմ պատերազմ գրգռելու կոչ արեց բուրժուական երկրներին։ Խորհրդային երկրների բոլոր եկեղեցիների եւ դաւանանքների պետերը բողոքներով հակահարուած հասցրին Հռոմի Պապի արիւնռուշտ կոչերին։

Միայն Հայոց եկեղեցու պետ եպիսկոպոսներն էին, որ բացաւիկ լռութեամբ պատասխանեցին Պետրոս առաքեալի «փոխանորդ»ի [illegible] ներքին դրդապատճառ [illegible]

2. Խորհրդային Միութեան, Խորհրդային Հայաստանի իշխանութեան հսկայական աշխատանքների շուրջը ժողովրդի [illegible] ճառնակցութեամբ պանծալի տօներ եկան եւ անցան կաթողիկոսի ճաշեւանից յետոյ, երբ եկեղեցու իշխանութիւնը կաթողիկոսական տեղապահի եւ Գէորգ Գէորգիի ձեռքումն էր։ Այդ տեղապահը, այդ Գէորգիչը իրենց ջերմագին խնդակցութիւնը չյայտնեցին ժողովրդի խնդակցութեան եւ ոչ մի խօսքով։

3. Խորհրդային Հայաստանի իշխանութիւնը ժողովրդի բուռն խանդավառութեամբ տօնեց իր տասնամեայ անդուլ աշխատանքների տարեդարձը եւ հսկայական նուաճումները։

Այդ տասնամեակին իրենց խնդակցութիւնը բերին աշխարհի ամէն կողմից Խ. իշխանութեան բարեկամ տասնեակ միլիոնաւոր մասսաները, Խորհրդային երկրների բոլոր դաւանանքների հոգեւոր պետերը։ Միայն լուռ մնաց Հայոց եկեղեցու պետը, կաթողիկոսական տեղապահն իր «Գերխորհուրդ»ը (Գերագոյն խորհուրդ) միասին եւայլն։

Այս ի՞նչ է նշանակում։

Այս նշանակում է թշնամական դաւաճանական տրամադրութիւն մեր խորհրդային հայրենիքի եւ իշխանութեան հանդէպ. այս նշանակում է, ուրացութիւն այն նուաճումների եւ աննախընթաց շինարարութեան, որ կոյրերն էլ են տեսնում, այս նշանակում է հերքումն այն սուտ պատիր արդարացման, թէ կաթողիկոսն էր հեղինակը անպատշաճ կոնդակների։ Այս նշանակում է, պայքարի գէշ տեսակը մեր խորհրդային հայրենիքի եւ մեր իշխանութեան դէմ։ Այս նշանակում է «խուլ արա[illegible]

[illegible]մոյութեան միջնորդութիւն [illegible] պատրաստել, հայ ժողովրդին նրա վրայ ողջակիզելու համար դասակարգային գծուծ շահի արձանի առաջ։

Եղբայրներ եւ քոյրե՛ր,

Այս համառօտից էլ դուք շատ բան կը հասկանաք, որ Էջմիածնի հոգեւոր պետերը, որ մեր սրբավայրը ... ապաւէն դարձրին խուլ ու համր են, եկեղեցու բարեփոխութեան հանդէպ խուլ ու համր՝ իրենց վարքագիծը (ուղեգիծ) շտկելու հանդէպ, խուլ ու համր՝ խորհրդային Հայաստանի ժողովրդի առաջադիմութեան հանդէպ եւ տարուած միայն իրենց հակաւետարանական նախկին ·գիրքերն ու շահերը վերադարձնելու անպատշաճ ցնորքներով՝ հակախորհրդային տարրերի միջոցով։ Մի հիւանդ ցանկութիւն է որի իրագործումը բաց աչքով չեն տեսնի, ի հարկէ։

Այս պայմաններում մենք բարձրացնում ենք մեր ձայնը եւ առաջարկում ձեզ աշխուժացնել պայքարը մեզ պայքարի ճամբի վրայ դնող Էջմիածնի եպիսկոպոսների դէմ։

Կազմեցէք ժողովներ, դատախօսութիւններ Էջմիածնի եպիսկոպոսների հակաժողովրդական գէշ ընթացքի շուրջը։ Պատրաստ եղէք ձեր կուտակած անհաշիւ փաստերով ու նիւթերով զինել եւ ուժգին բողոքներով ժամանակին որոտալ կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորների նիստի դալիճում եւ դատ պահանջել աւետարանին ու խորհրդային մեր իշխանութեանը դաւաճանող եպիսկոպոսների դէմ։

Գրոհ պատրաստեցէք ազատելու Էջմիածինը մի խումբ քրէական ու քաղաքական յանցագործների բռնութիւնից եւ ցախուելով սրբելու սրբավայրը տիրող ապականութիւնից։

Կաթողիկոսական ընտրութեան համար պատգամաւորական ձեր թեկնածուներին առաջ քաշեցէք եւ ընտրել տուէք։ Զգաստօրէն հետեւեցէք խանգարելու այն թեկնածուների ընտրութիւնը, որոնք տենչում են կաթողիկոսական ընտրութեան պատրուակով Էջմիածին սողոսկել եւ նենգամիտ եպիսկոպոսների թիկունքն ամրացնել։ Անխնայ մերկացրէք այդպիսիներին։

Ձեր նուիրական ցանկութիւնը պէտք է լինի ընտրել տալ մի կաթողիկոս, որ քաղաքական, հակայեղափոխական կլուբի (ակումբ), վերածուած եկեղեցին՝ եկեղեցի դարձնի ամենից աջակից հանդիսանալով մեր խորհրդային հայրենիքի իշխանութեան, ի շահ եւ ի բարօրութիւն հայ աշխատաւոր ժողովուրդի։

Սուրբ պահեցէ՛ք ձեր բանակները ուժեղ պրոպագանդա տանելով հաւատացեալների մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Երեւան Մարտի 10ին, 1931 Թ.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՈՒՄԲԵՐՈՎ ԿԸ ԹԱՓԱՌԻՆ ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ, ԱՄԷՆ ԴՈՒՌ ԱՓ Կ'ԱՌՆԵՆ, ԱՆՕԳՈՒՏ

ՏՂԱՅ ՄԸ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՑ ՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՏՈՄՍԱԿ ՉԱՌՆԵՐ ԵՒ ՔՍԱՆ ԺԱՄ ԿԸ ՔԱԼԷ ՄԻՆՉԵՒ ՍԵԼԱՆԻԿ

ՍԵԼԱՆԻԿ 9 Մայիս (Սեփ. Թղթ.)— 20-25 տարեկան, աշխատունակ 600ի մօտ չափահաս որբերու բանակ մը ունինք, ցրուած Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ։

16 տարիէ ի վեր ձեռքէ ձեռք անցան այս անբախտ տղաքը։ Ինքնաբաւ էին մինչեւ տարի մը առաջ եւ կ'օգնէին հանրային ձեռնարկներու։ Պարկեշտ հայորդիներ՝ որոնք իրենց քրտինքով օծուն աշխատանքին շնորհիւ կ'անցընէին տարիները, սպասելով լաւագոյն օրերու։

Լաւագոյն օրերու տեղ, սակայն, վրայ հասաւ հատցնող անգործութիւնը։ Երկրագործներ էին, հողի չարքաշ մշակներ, գիւղութեամբ տեղաւորուած էին յոյն երկրագործներու մօտ, շնորհիւ իրենց տոկուն աշխատասիրութեան։ Գլխաւորաբար ծխախոտի արտադրիչներ էին։

Ծխախոտները տարուէ տարի արժէքէ ինկան։ Երկրագործը չկրցաւ իր արտադրութիւնը հաշուած գինովը ձեռքէ հանել՝ բերքէն վերջ պարտական մնաց։ Հայ որբերը, որոնք թէ օգնական եւ թէ շահակից էին յոյն երկրագործին, պարզիւ աշխատանք մը տարած եղան։ Իրենց առնելիքն անգամ չդանձուեցաւ, որովհետեւ երկրագործը գէշ կացութեան ճառնուած՝ պետութեան պարտքն ալ անվճար կը ձգէր։

Յաջորդ տարիները աւելի վատթարացուցին կացութիւնը։ Որբերը ճարահատ լքելով իրենց տեղերը, սկսան, թափառումի, որ եւէ տեսակի գործ ձեռք ձգելու յոյսով։

Յունաստան փոքր եւ աղքատ երկիր է, խճողուած անհամար գաղթականութեամբ։ Անգործութեան տագնապ միշտ կայ։ Երկրագործները որ իրենց եղանակին աշխատող ձեռքեր կը փնտռէին, աւելորդ կը գտնեն այսօր իրենց սեփական ձեռքերը։ Ուրեմն օգնականներու պէտքը չեն տեսներ, որովհետեւ արտադրութիւնը արժէք չի ներկայացներ։

Մեր չափահաս որբերը, քաղաքները գալով, իրենց աչքերով տեսան տիրող անգործութիւնը եւ դարձեալ գիւղերը ափ առին։ Աշխատանք չկայ ու չկայ։ Լաւագոյն պարագային շաբաթը երկու օր։

Որբերու վերջին խնայողութիւնը սպառեցաւ։ Դիմումներ կ'ընեն երկաթուղիի վարչութեան, ճամբաներու շինութեան աշխատելու։ Հպատակութեան թուղթ կը հարցուի։ Մեր տղաքը մեծագոյն մասով հպատակ չեն։ Այս անգամ դիմումներ ամերիկեան եւ անգլիական ընկերութեանց, որոնք ճահիճներ չորցնելու համար գործաւորներ կ'առնեն։ Հոն եւս հպատակութեան թուղթի պահանջ։ Բրոշ պայմանագրութիւն ունին կառավարութեան հետ։

Ո՛ր դուռը որ զարնուեցաւ, գոցուեցաւ հայ որբին առջեւ։ Այսօր մեր տղաքը խումբերով կը թափառին. անգործութենէն յոգնած ձեռքերը յուսահատօրէն շարժելով։ Իբր պարկեշտ տղաներ, զսպած են ճառանքը. ԵՐՋԱՆԻԿ ԳԻՏԻ ՆԸԿԱՏՈՒԻՆ, ԵԹԷ ՉՈՐ ՀԱՑԻ ՄԸ ՓՈԽԱՐԷՆ ՕՐԱԿԱՆ 12 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԻՆ, ԱՌԱՆՑ ՀԱՐՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՆ ՏԵՍԱԿԸ։ ԲԱՅՑ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐ՛Բ,

Անցնող հմեռը ձեւով մը պարտկուեցաւ իրարմով։ ԳԱՐՆԱՆ ԹԱՇԿԻՆԱԿ ՄԸ ԱՆԳԱՄ ՉՈՒՆԻՆ ՓԱԽԵԼՈՒ։ Աշխատանք միշտ չկայ։ Անօթութիւնը անհաւոր բան է. տղաքը երիտասարդ են, ՕՐԵՐՈՎ ՓՈՐ ԿԸ ՊԱՀԵՆ. ՄՈՒՐԱԼ՝ ՄՏՔԷՆ ԻՍԿ ՉԵՆ ԱՆՑՆԵՐ. ՈՒ ԿԸ ՍԿՍԻ ԽՈՏԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ, Ա-ՌԱՍՊԵԼ ՉԷ ԱՅՍ, ՎԱՅՐԻ ԿԱՆԱՉԵՂԷՆՆԵՐ ՀԱՒԱՔԵԼՈՎ Ա-ՌԱՆՑ ԻՒՂԻ ԿԸ ԽԱՇԵՆ ԵՒ Ա-ՌԱՆՑ ՀԱՑԻ Կ'ՈՒՏԵՆ։ ՍՏԱՄՈՔՍ ԳԱԼԱՐՈՒՄՆԻՆ ԱՒԵԼԻ ՍՐՑՆԵԼՈՎ։ ԿԱՐԹՏԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ԱՂԱՄ ՋՈՒԿԻ ՄԸ, ՈՐ ՋՈՒՐՈՎ ԼԵՑՆԵԼ ՏԱՑ ՊԱՐԱՊ ՍՏԱՄՈՔՍԸ, ԳՈՆԷ ԳԱԼԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԽՆԱՅԵԼՈՒ, ԵՒ ԿՈՒՇՏ ՓՈՐԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՆՔԸ ԶԳԱԼՈՒ,

Քանի մը տղաք Սելանիկ եկան ճար մը փնտռելու։ Աղշած մտիկ ըրինք իրենց պատմութիւնը։ Ի՞նչ ընենք, լաւ՛ք ի՞նչ ընէինք։ Դիմումներ Թեմականին։ Խնդիրը օրակարգի նիւթ ըլլալով դարմաններու մասին ճառածուեցաւ, բայց առանց արդիւնքի։ Որբերու հպատակութեան խնդրին համար ընդհ. կուսակալին ըլլալիք բարեկամական դիմումը յաջողութեան յոյս չի ներշնչեր։ Երկրի տէրերն ալ գործադուրկներ ունին, եւ ամէն բանէ առաջ իրենցները կը մտածեն, այս կէտին մէջ արեւէ բացառութիւն անընդունելի է անոնց։ Ուրեմն։ Առաջարկուեցաւ Թեմականին բարեկեցիկ անհատներու դիմումներ ընել գումար մը մէջտեղ բերելու համար, թերթի սիւնակներն ալ տրամադրելով այդ նպատակին։ Բայց հակառակ տիրող բարեացակամութեան, անճրկում կայ։ Դանդաղ կը շարժին, եւ այս ընթացքով, մինչեւ որ շօշափելի արդիւնք մը տրամադրութեան տակ ունենայ, կանանչ խոտերը կը չորնան...

Ի՞նչ ընել վերջի վերջոյ, վեց հարիւր չափահաս որբեր. ՈՐՈՆՑ ԿԷՍԷՆ ԱՒԵԼԻՆ, ԲԱՌԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԱՌՈՒՄՈՎ, ԱՆՕԹԻ ԵՆ։ Անցեալ օր որբ մը Սելանիկ գալով, պատմեց.

— «Ես միայն վեց ամիսէ ի վեր անգործ եմ, ունեցած խնայողութիւնս սպառեցաւ շուտով, որովհետեւ անգործ ընկերներուս ալ կը հասնէի։ Մտադրեցի Սելանիկ գալ, ճամբու ծախքի համար կիրակնօրեայ տափատս ծախեցի։ Կայարան եկած էին 12 տղաք, հրաժեշտի պահուն խնդրեցին որ գոնէ հացով լեցուած ստամոքսով մնաք բարով ըսենք։ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՅ ՏՈՄՍԱԿ ԱՌՆԵԼԷ, ՏԱՍԸ ՀԱՑ ՊԱՀԵՑԻ ԵՒ ԵՍ ՔՍԱՆ ԺԱՄ ՔԱԼԵՑԻ, ՈՐ ՏԱՍԸ ՀԱՑԸ ԻՆԾԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՍ ԾԱԽԵՄ ԵՒ ԽԵՂՃ ՏՂԱՔ ԱՅՍՕՐ ՀԱՑ [illegible] ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ ԳՏՆԵԼՈՒ, ՈՐ ԻՆԾԻ [illegible] ՔԱՆ ԺԱՄՈՒԱՆ, ԱՅՍՕՐ [illegible] ՅԱՐԳԱՆՔԻՆ ՄԸ.»

Եւ պատկերը ամէն տեղ է, նոյն այս տղոց վրայ խորհրդածութիւն մը ... Չենք գիտեր, կը ... ահաւոր գործնելի մը վրա ... մասին վախկոտ յոյս մը ունեն բերելու «Յառաջ»ի մէջ կարդացած ենք բախտակից եղբայրներուն ... ... հանգանակ... լուրը։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ... առին։ Կան իրենց վրայ ... ներ, հայացքին մը պիտի ... իրենց։

Անհրաժեշտ է լու[illegible] հիմնական ծրագիր մը մշակ[illegible] այս ժիր տղաքը հողի, գործի [illegible] պել։ Մինչ այդ առանց [illegible] կորանցնելու, Չափահաս [illegible] Միութեան կեդրոնը կամ [illegible] ազգանշանը պէտք է առ [illegible] հանգանակութեան ու հոգաց[illegible] հասցնէ, իր անդամակից ընկերները [illegible] Բոլորը կը մասնակցին։

[illegible] պիտի [illegible] ներկայացնելու համար այս [illegible]

Միայն շուտով, ԽՆԴՐԵՄ ՉԱՐ[illegible] ՑԱՆԸ...։

Վ.Ա.Ա.

* * *

ԽՄԲ.— Այս նամակը ստացած ենք Սուպաշէն, որ [illegible] կոչուի Նէա Սուլի (մէկուկէս ժամ հեռու Սերեզէն)։ Անցեալ [illegible] այնտեղ կը գտնուէին մինչեւ 25—30 որբեր։

Նամակը կը հրատարակենք իր լեզուով, այնքան [illegible] սրտառուչ։

"ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՈՐԵՐՆ ԱԼ ՂՐԿԵՆ, ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ„

ՍՈՒՊԱՇ, 6 Մայիս.— Նախ եւ առաջ սիրալիր բարեւներս մեր բախտակից այն ընկերներուն որոնք կը թափառին մեզ նման օտար հորիզոններու տակ. չեմ կարծեր որ դուք ալ մեր բախտին արժանացած ըլլաք [illegible] ըլլաք։

Վերջերս ծանուցը արձագանգ եղաւ մեր տագնապի մասին։ Մակեդոնիոյ մէջ կը գտնուին 600 չափահաս որբեր, որոնք չունին ոչ ոք։ Ազգական ունեցողները արդէն ժամանակի ընթացքին հեռացած են։

Իսկ մնացեալ 600 հոգին մէյմէկ օճախի կանթեղները են։ Ինչպէս գիտէք, ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղէին Մակեդոնիոյ գիւղերը։

Այս վերջին տարիներուն ծխախոտը աստիճանաբար կորսնցուց իր արժէքը։ Նախորդ տարիներուն կը վաճառուէր օխա գլուխ 80, մինչեւ 120 դրախմի, իսկ այս տարի կը վաճառուի 10էն մինչեւ 60 դրախմի։

Չկայ գիւղացի մը որ պարտական չըլլայ։ Քանի որ մեր ապրուստը այս մշակներուն հետ կապակցութիւն ունի, երեւակայեցէք թէ ինչպիսի կեանք մը կրնանք ունենալ։

Գնահատելի է Չ. Ո. Ե. Միութիւնը որ իր լումաներով կ'ուզէ մասնակցիլ մեր օգնութեան։

Կը վերաւորուինք, եւ ոչ մէկ ժամանակ չենք կրնար ընդունիլ այդպիսի գումարներ։ ԳՈՐԾ Կ'ՈՒԶԵՆՔ, ԳՈՐԾ, ԹՈՂ ԼՍԵՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆՆԵՐԸ. ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐ, ԱՅԼՈՒՐ, ԵԹԷ ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՈՐԵՐՆ ԱԼ ԸԼԼԱՅ, ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՆՁՆ ԳԻՏԻ ԱՌՆԵՆՔ ԵՐԹԱԼՈՒ։ Հոս միայն մահ ու սով կը բուրէ։

Յունաստանի Ազգ. Իշխանութենէն բոլորովին լքուած ենք։ Ութը տարուան ընթացքին ոչ մէկ այցելու չենք ունեցած, մեզ մօտէն ուսումնասիրելու համար։

Մինչ ալ մեր երխտագիտութեան [illegible] անօթևանութեան զգացումներ [illegible] բաւարարելու համար, լաւ ... մինչեւ որ այս տագնապ [illegible] ռանք։

Անհեթեթութիւններէն մէկը [illegible] թիւն կը գտնէինք։ Չեմ [illegible] նավ, սակայն գիտեմ թէ [illegible] մըն էր որ կը շրջէր [illegible] Անոր տպաւորութիւնը ինչ [illegible] մեր մասին, այնպէս արտայայտ[illegible] էր ծանուցին մէջ։ — Մակ[illegible] տղաքը առոյգ են, առանց [illegible] ծամբ Սուրիոյ և Ֆրանսայի [illegible] աւելի աշխատավարձ մը կը [illegible] նան, առանց ... է [illegible] բելու կարելիութիւն չկայ [illegible] տղերը կարդացի հոգիկան [illegible] մը զգացի, որովհետեւ հետա[illegible] թեամբ գիտէի թէ ոչ կամ [illegible] մինչեւ դէշ հանգամանք [illegible] ունենանք։

[illegible] չպիտի [illegible], թէ ոչ [illegible] հետաքրքրական պիտի ըլլայ [illegible] ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ, ԳՈՐԾ Կ'ՈՒԶ[illegible]

Այս խնդիրը լուծելու [illegible] միակ միջոցն է օտար երկիր [illegible] խութիւն։

Իսկ եթէ մեր ազգայինները [illegible] լի չըլլան, վայ քեզ, ո՛վ [illegible] Անիծէ բախտը, որովհետեւ [illegible] քեզ մինչեւ վերջը թափառական[illegible] տի ըլլաս։ ԵՐԿՆՔԻ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐԸ [illegible] ԲՈՅՆ ՄԸ ՈՒՆԻՆ, ԼԵՐԱՆ [illegible] ԶԱՆՆԵՐԸ ՈՐՋ ՄԸ, ԱՄԷՆ [illegible] ՏԵՂ ՄԸ, ԻՍԿ ԴՈՒՆ ՉՊԻՏԻ ՈՒ[illegible]ՆԵՆԱՍ ՏԵՂ ՄԸ, ՈՒՐ [illegible] ՋՈՒԱԾ ՄԱՐՄԻՆԴ ՀԱՆԳՉ[illegible] ՑՆԵՍ։

Կարծես մեր ձամիկները [illegible] տեղ անէծք կարդացին։ ՈՂՋԱ[illegible] ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՒԹ [illegible] ԵՂԱՒ, ԵՒ Ո Վ ԳԻՏԷ ԳՈՒ[illegible] ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԵՐ ԳԵՐԵԶ[illegible] ԳԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՃԵՐՄԱԿ։

ՓԻԼԻՊՊՈՍ ԹՈՒԳԻՒՐԵԱՆ

ՓՈԹՈՐԻԿ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, բուռն փոթորիկ մը աւերներ գործեց։ Ցուցասատորի մէջ, կայծակ մը ինկաւ ոստիկանական պահականոցի մը վրայ։ Ոստիկան մը եւ իր կինն ու զաւակը դանդաղար եղան։

Գաքթէրի մէջ 45 ագարակներ փճացան։ Յորդառատ անձրեւ մը հեղեղներ ստեղծեց։ Գիճարի մէջ մէկ քանի հոգիներ խեղդուեցան երբ կ'ուզէին իրենց գործերը ազատել։

ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Փաստաբաններու Միջազգային Միութեան տարեկան համ[illegible] գումարը տեղի ունեցաւ [illegible] Լիւքսէմպուրկի մէջ։

Օրակարգի հարցերն են փաս[illegible] տաբաններու յատուկ հանգա[illegible] եան սնտուկի մը կազմութիւն[illegible] փաստաբանութեան վերաբերեա[illegible] Միջազգային պրպտումներ [illegible] կարգ մը հարցեր։

ՀԱՄԱԽՄԲԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ

Գաղթական տխուր իրականութեան մէջ կան անշուշտ մխիթարական, եւ յուսադրիչ երեւոյթներ, որոնց առաջին շարքում պէտք է դասել հայ մարմնամարզական եւ սկաուտական շարժումը: Մատաղ հայ սերունդը օտար հորիզոններու տակ հայ պահելու համար այս միութիւններըկատարելուեն աչքողուտ շօշափելի աշխատանք, որի արդիւնքը բոլորի համար էլ տեսնելի է:

Պատանիները իրենց տարիքի բերումով, ուժեղ պահանջ են զգում ազատ ժամերին իրենց տարեկիցների հետ խաղալ, վազվզել, թռչկոտել, գնդակ կազմել եւ իրար դէմ պատերազմել, արշաւներ կատարել: Մի խօսքով իրենց եռանդը սպառել զանազան տեսակ խաղերի, զբօսանքների եւ շարժումների մէջ:

Պատանիների այս շատ բնական եւ անհրաժեշտ պահանջքին ընդառաջ գնալով, տարիքաւորները պատանիներից կազմակերպել են՝ զանազան խաղերի համար յատուկ խմբեր, ստեղծել են յատուկ խաղեր: Մի խօսքով որոշ գպրոց երկու սեռերի համար իրենց աւանդութիւններով, սովորութիւններով եւ օրէնսական կարգ ու կանոնով: Այս վսեմ գաղափարը շատ արագօրէն տարածուած է բոլոր երկիրներում: Իւրաքանչիւր երկիր, իւրաքանչիւր ժողովուրդ, կազմակերպում է իր երկրի, իր ժողովրդի մէջ, առաջնորդուելով մէկ ընդհանուր կանոնադրով: Այսպիսով կարծէք թէ ստեղծուած է պատանիների եւ երիտասարդների միջազգային դաշնակցութիւն:

Ազգային հողի վրայ կազմակերպուած այս միջազգային միութիւնները շատ յաճախ ընդհանուր հանդիպումներուն առիթով իրենց դրացի, մերձաւոր եւ նոյնիսկ հեռաւոր երկրների քոյր միութիւնների հետ, քաղաքներում, գիւղերում եւ կամ բացօթեայ վայրերում եւ երբեմն շատ մեծ թւով, ինչպէս Անգլիոյ Ճէմպորին (Ճամբար) բանակումը:ուր զանազան երկիրներից, որոնց թւում նաեւ մեր հայ արիները, հաւաքւել էին, եթէ չեմ սխալւում մօտ 50,000 երկսեռ պատանիներ: Այսպիսի հանդիպումները եւ ջերմ կապակցութիւնները գրաւական է ազգերի միջեւ սէր եւ միութիւն յառաջ բերելու:

Այսօրուան այս պատանիներից շատերը վաղը ստանձնելու են պետական, քաղաքական, ազգային եւ հանրային ասպարէզի մէջ աչքի ընկնող դերեր. եւ իրենց պաշտօնի բերումով միջազգային զանազան համագումարների մէջ սրանք առիթ են ունենալու իրար հանդիպելու եւ միասին խորհելու շատ կենսական եւ խաչոր հարցերի մասին: Երկար տարիներ շարունակ մարմնամարզական եւ սկաուտական դրօշի տակ համամարդկային առողջ գաղափարներով սնուած այս նախկին մարզիկներն ու սկաուտները բոլոր ասպարէզներում էլ իրենց վրայ դրած պարտականութիւնները կատարելու մէջ կը լինեն համեմատաբար աւելի փորձուած, կարգապահ եւ օգտակար:

Մեր հայ արիներն ու մարզիկները իւրաքանչիւրը իր ասպարիզում կատարում են մեզ համար ազգօգուտ աշխատանք, իրենց չփումներով օտարազգի մարզիկների եւ սկաուտների հետ. ինչպէս նաեւ իրենց տարած յաղթանակներով: Մեր այս պատանիները օտարազգիների հետ զանազան խաղերի մէջ մրցելով, մեր ազգային բարձր ընդունակութիւնները յայտնաբերելով, պրոպագանտի միջոց են հանդիսանում մեր մասին շատ աղօտ ծանօթութիւն ունեցող օտարներին:որոշ յատակ, դրական գաղափար կազմելուն: Այսօրւայ մեր մարզիկներից եւ սկաուտներից շատերը վաղը հայաստանում դեր ունեն կատարելու ազգային, պետական, քաղաքական եւ հանրային ասպարէզներում:Սրբանք են որ այսօր հնարաւորութիւն ունեն իրենց մարմինը, հոգին ու միտքը կրթելով եւ այժմեանից իսկ զանազան ասպարէզներում իրենց ընդունակութիւնները յայտնաբերելու եւ ապագայ իրենց ստանձնելիք դերի համար այժմեանից որոշ փորձառութիւն ձեռք բերելու:

Այժմեանից արդէն հայ արիները (սկաուտ) մեր ազգային հանդէսների մէջ հայկական պահակազօրքի դերն են կատարում, հայկական եռագոյնը պարզելով ուր որ պէտք է:

Շատ ցաւալի է որ ցարդ չյաջողւեց Ֆրանսահայ Արիներից եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արիներից կազմել մէկ ընդհանուր հայ Արիների Միութիւն, Հ. Մ. Ը.Մ.ի դրօշի տակ եւ ինքնավար: Այս երկու քոյր Միութիւնները իմի ձուլելու համար պէտք է կատարել շատ յամառ աշխատանք:

Վաղը, կիրակի (մայիս 17), կէսօրից յետոյ, Ֆրանսահայ Արիների հանդէսը տեղի է ունենալու (Սալ տը Ինիոն տը Փարիզ, 14 Րիւ տը Թրէվիզ, Մէթրօ Գատէ): Շատ ցանկալի կը լինէր, ըստ իս, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները մի քանի սկաուտներով պատուէին այս հանդէսը, ինչ որ գեղեցիկ ժեստ կը լինէր եւ մեծ ոգեւորութիւն կը պատճառէր բոլորին:

Վաղն էլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արիների Միութեան հանդէսին գարձեալ մենք պարտաւոր ենք գնալու նոյնպէս, մեր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ ոգեւորելու հայ պատանիներին եւ, ինչ խօսք որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիների հանդէսներին էլ իրենցհերթին պէտք է այցելեն Ֆրանսահայ Արիները: Այսպիսի փոխադարձ այցելութիւններով եւ մի բաժակ թէյի շուրջը համախմբելով, երկու Միութիւններին պատկանող հայ արիների միջեւ կը ստեղծի անկեղծ եղբայրական փոխյարաբերութիւն, ինչ որ գրաւական կը լինի ապագայում միանալու մէկ դրօշի տակ:

ԲԵՆՕ

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ապրիլ ամսուն Բագուի մէջ տօնուեցաւ Ադրբէջանի հայկական թատրոնին տասնամեայ գործունէութիւնը:

Այս առթիւ տրուած տեղեկագրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները:

Իր գոյութեան առաջին շրջանին, Բագուի հայկական թատերախումբը շէնք չունէր, եւ ստիպուած էր դժուարութեամբ քարշ տալ իր կեանքը, շարունակ տեղափոխուելով շէնքէ շէնք: Գարենսարման ծանր ծախսերն ալ, որուն ենթարկուած էր երկիրը, իր կնիքը դրած էր Բագուի թատերական կեանքին վրայ: Անհրաժեշտ էր պետական օժանդակութիւն:

1924-1925 թուականներուն էր, որ հայ թատերախումբը ուժեղցաւ: Ռուսիա թատրոնին զարգացման երկրորդ շրջանն էր: Դերասանական խումբը կենդանացաւ թարմ ուժերով, նիւթական օգնութիւնը ստացուեցաւ պետութեան կողմէ, փողոցային թատերախաղերը դուրս նետուեցան ցանկէն, եւ աճա առաջին փորձերը բանուորական թատերախաղ(՞) բեմի: 1929ին Բագուի հայ թատերախումբը կը մտնէ իր զարգացման երրորդ շրջանը: Խաղացանկը կը դառնայ աւելի ներկայանալի, կ'օժտուի նոր խաղերով: Կը փոխուի թատրոնին դիմագիծը: Այդ շրջանին խաղացանկին վրայ կը տեսնուին Հօյմերի քաղաքը, Մորգանի խնամին, Արեան ծայնը, Բոմբէյր, Մեր շաֆէյները, Ցէմպը, Հողը ծիծաղում է:

Այս բոլոր թատերախաղերուն նիւթը առնուած է ժողովրդային տնտեսութեան մէջ կատարուած ընկերվարական յեղափոխութեան մը փորձերէն: Ընդհ. առումով, կարելի է ըսել թէ խրապաշտ թատրոնն է, որ վերահաստատուած է, միայն թէ ձգտումն ունի դասակարգային պայքար ստեղծելու, բանուորական ուժերուն յաղթանակը երգելու, հաւաքական գիւղատնտեսութեան մասին հաւատք ներշնչելու:

Այս խաղացանկին մէջ աւելցուած է Վաղարշեանի «Օղակում» գործն ալ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Մասնախումբին ինչպէս նաեւ Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած առողջապահական դասախօսութեանց 5րդը տեղի ունեցաւ մայիս 8ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ:

Նախ խօսեցաւ Տոքթ. Տիրոյ, նիւթ ունենալով «Նորածիններու առողջապահութիւնը»: Պատէն կախուած էին իր նիւթին վերաբերեալ ցուցատախտակներ:

Դասախօսը շեշտեց ուսակռնութեան դէմ նորածիններու պատուաստին անհրաժեշտութիւնը, եւ թուանշաններով հաստատեց թէ նորախաներու մահուան գլխաւոր պատճառը սնունդն է եւ կամ անկանոն սննդառութիւնը:

Ցետոյ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցի վիրաբուժապետ Տոքթ. Գ. Մանուէլեան, որ քանի մը օրէն Փարիզէն պիտի մեկնէր: Բժշկական Միութեան խնդրանքին վրայ խօսք առաւ ու տուաւ տեղեկութիւններ «Ազգին Տունէն», որ իրաւամբ արական «բարեգործական հաստատութիւն» մը, թուելով 130 տարիներէ ի վեր մատուցած ծառայութիւնները:

Մեր հիւանդանոցը նախապէս աղքատանոցն էր, բայց յետոյ եղաւ ծերանոց, դպրոց, տպարան, երկրագործական վարժարան, որբանոց, արշեստանոց, եւն. սակայն երբ կանոնաւոր հիւանդանոցի վերածուեցաւ, ազգին համար աւելի օգտակար դարձաւ:

Ազգ. Հիւանդանոցի մէջ ձրիաբար դարմանուած են ցարդ 145,000 հոգի, իսկ այժմ՝ 750 հոգի կը պատսպարէ ան, իբրեւ հիւանդ, առանց հաշուի առնելու 100 «Յիսուսի» յիմարները:

«Ազգ. Հիւանդանոցը շատ մեծ դեր ունի դեռ կատարելիք» ըսաւ բանախօսը, եւ առաջարկեց օգնել Ազգին Տան:

ՆԵՐԿԱՅ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՄԸ

ՏԷՍԻՆ, 10 մայիս.— Երաժշտագէտ Գ. Ա. Մելքոնեանի ջանքերուն շնորհիւ, անցեալ տարի յունիսին, կազմուեցաւ 40 հոգինոց «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբ մը: Իր կազմութեան օրերէն ի վեր, երգչախումբը իր սիրայօժար ծառայութիւնը բերած է հայկական գրեթէ բոլոր ձեռնարկներուն:

Երգչախմբին առաջին ընտանի համերգական հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ 10 մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Գ. Ա. Սատոյեանի ճաշարանին մէջ, ի ներկայութեան երկսեռ բազմութեան մը: Հաւաքոյթի բացման խօսքին մէջ, խումբին ղեկավար Գ.Ա. Մելքոնեան, շեշտեց երաժշտութեան դերն ու անհրաժեշտութիւնը: Ապա տեղեկութիւններ տուաւ երգչախումբի կազմութեան մասին: «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբը գաղութին կողքին է միշտ, ուրեմն գաղութն ալ պէտք է որ թեւ ու թիկունք հանդիսանայ ծեղի որպէսզի կարենանք մեր համեստ պայմաններուն տակ Հայոց երգի քաղցրահնչիւն ձայնը տարածել ամենուրեք»:

Հանդէսը բացուեցաւ Ե. Թումանեանի «Անոյշ»ով, զոր երգեց երգչախումբը: Ցետոյ եղան ժողովրդական պարեր, Սապօնճեանի եւ Ներկաներու կողմէ: Երգչախումբը յաջորդաբար երգեց Կոմիտաս վարդապետի երգերէն՝ «Էս գիշեր լուսնակ գիշեր», «Իմ Չինարի եարը», «Ալագեազ»: Նոյնպէս երգուեցան կտորներ Թումանեանէ, «Ամպի տակից ջուր է գալիս», «Համբարձում եայլա» եւ ուրիշ երգեր: Ապա տեղի ունեցան կովկասեան պարեր Գ. Մութաֆեանէ, նոյնպէս արտասանութիւններ նորակազմ «Երազոյն» թատերախումբի ղեկավար Գ. Ն. Գազազէ (Ն. Պէշիքթաշլեանի «Աշուղը»):

Հանդէսի վերջին մասին, հաւ մը եւ շիշ մը շամփանիա աճուրդի դրուեցան որ բարձրացաւ 267 ֆր.ի: Շահեցաւ Գ. Ս. Կարապետեան:

Հաւաքոյթը փակուեցաւ երգչախումբի «Հիմի՞ էլ Լռենք» խմբերգով:

«Կոմիտաս» երգչախումբը կը պատրաստուի յառաջիկային հանդիսաւորապէս տօնելու իր կազմութեան տարեդարձը: Այդ առթիւ պիտի հրաւիրէ Փարիզի յայտնի երգչուհի Օր. Հ. Թորոսեանը:

Փափաքելի է որ երգչախումբը պարբերաբար կազմակերպէր երգահանդէսներ, ինչ որ մեծ հետաքրքրութիւն եւ խանդավառութիւն պիտի ստեղծէ:

Լ. ԳԱԲՈՒՃԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

Բագուի «Կոմունիստ» թերթէն (14 ապրիլ)՝—

Վիկտոր Ջանբաբեան Բագուի բանուոր էր: Ցանկարծ Ղարաբաղ ղրկեցին, որպէսզի «կոլխոզականացնէ»: Ջրաբերդի շրջանային կոմիտէն Վիկտորը կը ղրկէ Թալիշ, կոլխոզ մը հիմնելու այնտեղ: Բայց Վիկտոր ընդհակառակն կը քայքայէ կոլխոզը, երբ կը սկսի համայնացնել գիւղացիներուն հաւերն ալ: Այն ատեն կը սկսի գիւղացիները բռնի արձանագրել կոլխոզին մէջ: Ի վարձատրութիւն, 1930ին կ'ընտրուի Ջրաբերդի շրջանին խորհուրդներու նախագահ:

Այդ օրէն կը սկսի նոր կեանք մը

Դերասանութիւն:

Միրահարութիւն

Շրջանին կեդրոնէն, Մարտակերտէն 30 վերստ հեռու կը գտնուի Զայլու գիւղը: Այս գիւղին մէջ կայ դպրոց մը, որու ուսուցչուհին է Զարեպյան կայ նաեւ ուրիշ աղջիկ մը, Վարիա Ծովհաննէսեան, տերտէրի աղջիկ, սիրուն ու ճկուն:

Ալ երեւակայեցէք: Ռատուն կ'ելլես, Զայլուի եւ Մարտակերտի ճամբուն վրայ ո՞վ կը տեսնես,— Վիկտորը, իրիկունը ո՞վ կը տեսնես, — Վիկտորը: Գիւղացիները կ'ըսեն, որ Վիկտոր Զաղացքի ճամբայ դարձուցած էր Զայլուի ճամբան: Զայլուի մէջ ձեր Վիկտորը կը հիւրասիրուի հաւով, հնդկահաւով եւ գինիով: Հարցուր գիւղացիներուն, թէ ո՞ւր է նախագահը,— «Պապունց տուն է գնացել»: Արդարեւ, Վիկտոր կամ Զարեպյային տունն է, կամ տերտէրին աղջկան: Կամ շաքար մը ծէկուն տունը, շաքար մը միւսին: Ի՞նչ կ'ընեն,— Դերասանական փորձեր կը կատարեն: Եւ իրաւ ալ, ատոր մը ուսուցչուհիներուն տունը հարսնիք մը կատարելէ յետոյ իրիկունն ալ թատրոնին բեմը ելան եւ «Մուկուչին հարսանիքը» խաղացին: Երբ թատրոնը կը լրանայ, գիւղացիները դրան տակ կը սպասեն դերասան.նախագահին, որպէս զի դատաստան ընէ եւ իրենց վէճերը լուծէ, բայց նախագահը թեւանցուկ Զարեպյային հետ գիշերելու կ'երթայ:

Զայլուի մէջ Ակոբ Սոկրատեան հեռու տեղէ եկած է, առեւտուր ընելուն համար Զայլու աքսորուած: Տունէն ոսկի գտեր են: Զայնազուրկ է: Զեկային հրամանով Զայլու բնակելու դատապարտուած: Ունեցածը չունեցածը գրաւի տակ: Ցանկարծ դերասան նախագահը կը վերահաստատէ Սոկրատեանի իրաւունքները, Վիկտոր շատ կը յարգէ զայն, որովհետեւ անուշ գինի ունի:

Վիկտորի իշխանութեան մէջ գործերը ի՞նչպէս կը կատարուին: Կեդրոնէն թրքական գիւղերը կը գրկուին պաշտօնական հրահանգներ, հայերէն լեզուով: Միւս կողմէ հայկական գիւղերը կը ղրկուին հրահանգներ ռուսերէն լեզուով: Եւ Վիկտորի հովանիին տակ Կոլտապատի գիւղային խորհուրդին նախագահը Սարուխան հասարակ պատճառներով գիւղացիները կը բանտարկէ շաբաթներ ու շաբաթներ:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արքայականներու վերջին գրգռութեանց հետեւանքով, Սպանիոյ զանազան քաղաքներու մէջ, խռովութիւնները կը շարունակուին,թէեւ Մատրիտի բնակչութիւնը հանդարտ է: Շատ մը վայրերու մէջ, ժողովուրդը գրգռուած է մանաւանդ կղերականներու դէմ եւ կը շարունակէ կրակի տալ վանքեր ու կրօնականներու վերաբերեալ շէնքեր:

Բազմաթիւ են այն կղերականները մանաւանդ Ճիզվիթներ, որոնք փախնելով ժողովրդային հալածանքէն եւ չափազանցութիւններէ, կը հեռանան երկրէն:

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ Ֆէպիւս (Ցակոբ Սէմէրճեան) որ լուսանկարած էր Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, ցումէը կը ներկայ տօսի Թագաւորին ֆուատի հետ, գնահատական նամակ մը ստացաւ ցումէրկէն, որ գովեստով կը խօսի հայ լուսանկարիչին գեղարուեստագիտական ծիրքերուն մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

I

— Օ՛, օ՛, պառաւին կէս գինովներու աղմուկով, հրամեցէք, հրամեցէք:

Ներկայացուեմ.— Ա. Բ.եան, Գ. Դ.եան, եւ... գո՞ւն ալ հոս ես Կարպիս, բարեկամս հանդիպում, եւ դառնալով ինծի.

— Կը յիշես, սա ալ մեր դպրոցի Կարպիս Կարապետեանն է, յիշելու ես, չէ՞, խորհէ՛, Տիմիթրիին խանութին դիմացը, հայրը նախկին վարժապետ... տասներնին այրեցաւ, յիշելու ես, ճանըմ...

Ցիշեցի, որովհետեւ ճար չկար, պէտք էր յիշել...

Մենք ալ նստանք նոյն ձեւով: Շատ զգուշութեամբ պահած տարատիս ճմրթկուելը ցաւով կը տեսնէի:

Ու մեզմէ առաջ եփած խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ. երկու եղբայրներուն կեանքն էր. Դեռ նոր հասած, գործ կը փնտռեն, լեզու չեն գիտեր, իրենց ընտանիքին մասին մտահոգ են... «Ա՜խ, Ֆէլէք, մինչեւ ո՞ւր կը տանիս մեզ»:

Մեր ալ գաւաթները լեցուեցին ու այդ ռա՛խւին վրայ առանց այլեւայլի մէկ անգամէն կլլեցինք:

Երկու եղբայրները 40ը անց, յոգնած դիմագծերով, Պոլսեցի ձկնավաճառներ էին, մէկուն կարմիր գօտին հագիւ կարճ բաճկոնակին տակ կը սեղմուէր: Իսկ Կարպիս Կարապետեան (անոնց մէկ ազգականը), 20էն սահմաններուն վրայ, վառվռուն, բաց գոյն աչքերով, կարմրած այտերով (օդին թերեւս), մազոտ եւ կոկիկ արտաքինով երիտասարդ մըն էր: Մանաւանդ ուշինչ, բացի շպարազանութենէ քաղցրալի ձեւերէն եւ մեղմ ձայնէն որ խառաս կը հաժեմատէր երբեմն իր համարձակ մէջբերումներուն:

Ընդհանուր է ալքոլին ազդեցութեան տակ մարդոց բարեկամանալու, իրենց վշտերը պատմելու, ծրագիրներ պարզելու միտումը: Ամէնէն օտարին հետ իսկ կը խօսին այնպէս, որպէս թէ շատոնց ծանօթ ըլլային, կը հիւրասիրեն, ու կը բարկանան, երբ մերժուին:

Կարպիսը ուշադրութիւնս գրաւեց, ինքն ալ բոլորովին մոռցաւ միւսները: Բով քովի էինք: Ցայտնի եղաւ որ ինքն ալ ժամանակ մը նոյն դպրոցը յաճախեր է. բրինք, խնդացինք դպրոցական բաներ, ուսուցիչներու խումբը տողանցք ըրաւ, բոլորն ալ ծիծաղելի բան մը ունէին, իրենց յատուկ ծանօթ բացատրութիւն մը, բայց բարի, մի միայն լաւ եւ կարօտալի... Գաւաթները երրորդ եւ չորրորդ անգամ պարպեցինք:

Ըսաւ որ մայր մը եւ քոյր մը ունէր Ամերիկա, փեսային քով, տարօրինակ եւ մեծ մարդ մը որ յաջողեր էր գրեթէ խաբել: Դեռ չէին ալ մէկը, իսկ ինք միջոց չունէր երթալու, հիմա մօտերը անհատ մը ունէր, փոքրիկ գործ մըն ալ, սակայն այդքանով չպիտի լրանար, գիշերային զուարճութեանց կոչին, պիտի շարունակէր, մեծ, մե՛ծ յոյսեր ունէր... Էհ, չգիտցուիր մեծ մարդոց կեանքը տարօրինակութիւններով սկսած է... հոս քիչ մը ինքզինքը գովեց, եւ դառնալով ու ցուցնելով չորս կողմը, որ այդ պահուն ուրախութեամբ լեցուն էր.

— Նայէ՛, ըսաւ, ամէնէն թշուառ վիճակին մէջ իսկ յուսահատիլ չկայ, մէկզմէկու մօտենալու, առանց իրարու չկտրելու ըլլալու բնազդը որքան ուժեղ է: Չի կորսուիր այս ազգը, ընդհակառակն աւելի զօրանալով, աւելի առկուն դուրս պիտի գայ, նոր դարուն մը որ վաղուան Հայաստանին բարեգործներէն մէկը պիտի ըլլայ, եւ ես այս ժողովուրդին զաւակն եմ, հպարտութեամբ կ'ըսեմ ասիկա, պիտի տեսնես ապագային որ միութիւնները սկսած են գործի, ամէն ոք բառ մը ըսել կ'ուզէ, եթէ կարելի ըլլար ես սիրով տուրք հոյերէն դաս կուտայի, եւ դեռ մեծ բարեբարութիւններու մասին կը խօսին... Ա՛հ, կեցցէ՛ր, կեցցէ՛ր անգամ մը գոռացին շրջանը լրացնէ...

Ես իրեն չափ խանդավառ չէի, բայց գլուխս տաքցած էր, ու Կարպիսին շունչը այնքան փախանցիկ, այնքան արտախմօտ: Ինքն վար չիմնալու համար, ես ալ պատմեցի քիչ մը կեանքէս, կեանքիս թշուառութիւններէն, (հարկ կա՞յ յիշելու որ պատերազմի որբ մըն եմ) եւ երազներէս: Ըսի թէ պահ մը Հայաստան անցնիլ եւ գինուորական վարժարան մտնել էր միտքս. յանկարծական դժբախտութիւններ առանց արգելք եղան, եկաւ նահանջը եւ այսօրուան անորոշ վիճակը:

Նոր շիշեր բացուեցան, գաւաթներ լեցուեցան, հաշիւը կորսուեցաւ:

Գետնի հողին վրայ մատնեով ընդարձակ քարտէս մը գծած, սահմաններ որոշած, անկարելի միջոցները կարելի տեսած, գրաւած, թափած, կոտորած... երջանիկ էինք, լեցինք:

Միւսները կը վիճէին «չիբուղին պատրաստութեան մէկ եղանակին վրայ, ու ա՛խ կը քաշէին: Երկու եղբայրներէն մէկը սկսաւ «Փօլլարընտան ճաւն վէրէյիմ»ը կլկլացնել: Դիմացի անկիւնէն ուտը միացաւ, եւ վայրկեան մը չանցած ամբողջ սխառ փոլաղին ժողովուրդը միաձայն կ'երգէր, յուզուած, ու գինով վերացումով մը, որպէս թէ հրաշքի մը պահուն հաւատացի վերադարձ մը, աղօթք մը եղած ըլլար:

Կազի լամբերն ու ծամերը կը վառէին: Ելլե՛նք, ըսի Կարպիսին. տարած էի: Բարկութիւն մը կար իր աչքերուն մէջ կանգնեցաւ, սպասեց մինչեւ որ լրացուցին, ու ձեռքը օդին մէջ թօթվելէն, որդեգած ձայնով արտասանեց «Կարմիր հողը»: Լաւ չեմ յիշեր թէ ինչ տպաւորութիւն ձգեց. տարուած էի իր գեղեցկութիւնով, բայց լռութիւն էր: Ապա բարեւեցինք ու մեր քայլերը ուղղեցինք դուռը: Զիս հոդ առաջնորդող ընկերս կը քնանար, օդի չվերցնելուն:

Դուրսը մթնելու վրայ էր ու զով: Սակայն կարծեմ աւելի օդին ազդեցութեան տակն էի, Կարպիսին քայլերը անհաւասար էին ու թեւիս կը յենուր:

Որքան կը յառաջանայինք, այնքան աւելի Կարպիսը կը ծանրանար, յանկարծ կարծէք մոռնալով ամէն բան, խենդ ծիծաղ մը ձգեց, արցունքոտ աչքերով: Անցորդներ կը կենային:

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

խաժամուժները միացան աշակերտներուն։ Բազմաթիւ Թափօրներ կազմած, անոնք շրջեցան Թաղերու մէջ։ Իրենց ճամբուն վրայ, ցուցարարները քարերով յարձակեցան ոստիկանական պահականոցի մը վրայ, ոստիկաններն ստիպուեցան կրակ բանալ։

Քիչ յետոյ, ցուցարարները, որոնց Թիւը 5000ի էր բարձրացեր, իրենց ճամբան խափանուած գտան 250 ձիաւորներէ եւ հետեւակներէ բաղկացած զինուորական ջոկատի մը կողմէ։ Ստիպուեցան նահանջել եւ ապաստանիլ երկաթուղային մթերանոցներու։ Բայց, երբ զինուորները ուզեցին պարպել շէնքերը, ցուցարարները զանոնք Թրջեցին հրդեհի յատուկ ջրհաններով։ Այն ատեն, զինուորներուն հրաման տրուեցաւ կրակել։ Պահ մը զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը յաջողեցան կարգը վերահաստատել, սակայն կէսօրին, կիներէ եւ այրերէ բաղկացած խմբակներ յարձակեցան ինքնաշարժներու եւ հանրակառքերու վրայ, որոնց երկուքը կրակի տուին։

Վաֆտի պատկանող Թերթերը կը գրեն Թէ սպաննեալներու Թիւը տասն է։

Իսկ վերջին պահուն Գահիրէէն տրուած հեռագիրի մը համաձայն, սպաննուած են 7 անձեր եւ վիրաւորուած 200։

Թուրքիոյ հանրային պարտքերու շուրջ

Հանրային պարտքերու պատուիրակները, որոնք Թուրք նմտական գործավարութեան հետ վերստին բանակցութեան պիտի ձեռնարկեն, այս օրերս Պոլիս կը սպասուին։

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, հանրային պարտքերու պատուիրակութիւնը վեց հոգիէ պիտի բաղկանայ, եւ ասոնց մէջ պիտի գտնուին անցեալ տարուան պատուիրակները։ Այդ անձերը մեղադրուած էին պարտապահանջներու կողմէ, անոր համար որ իրենց իրաւասութենէն դուրս ելլելով նախնական համաձայնութիւն մը գոյացուցած էին նմտական գործավարութեան հետ։ Այս առթիւ անոնք խստիւ քննադատուած էին արժետոմսերու ժողովին մէջ։ Ժողովականները ղիտել տուած էին Թէ պատուիրակներուն պարտականութիւնն էր լոկ ապահովել հանրային պարտքի մասնավճարներուն գանձումը եւ ասկէ դուրս ո՛չ մէկ իրաւասութիւն տրուած էր իրենց։

Այս տեսակէտով, կը կարծուէր Թէ անոնք այս անգամ դուրս պիտի մնան հանրային պարտքերու պատուիրակութենէն։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, յարմար դատուած է այս անձերը վերստին պատուիրակ կարգել, նկատելով որ անոնք քանիցս բանակցութիւն վարած են եւ փորձառութիւն ձեռք ձգած են արտաքին պարտքերու վերաբերեալ խնդիրներու մէջ։

Թրակիոյ Թղթադրամի զեղծումը

ՉՈՐՍ ՀԱՅԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Հին Թղթադրամներու նորերով փոխանակութեան գործին առթիւ Թուրք Հանրային Պարտքերու վարչութեան մէջ զեղծում գործուած էր, եւ քննութիւն կը կատարուէր այս մասին։ Քննութիւնը աւարտած ըլլալով, Թղթածրարը յանձնուած է Էնկիւրիի ընդհ. դատախազութեան։

Պետական խորհուրդն ալ քննած է Թուղթերը եւ այն եզրակացութեան եկած է Թէ նմտական գործավարութեան նմտական ճիւղի տնօրէն Քեազիմ Զիա պէյի մասին եղած դատէն պէտք է հրաժարիլ, ժամանցումի պատճառաւ։

Զեղծումի մէջ ամբաստանուած են 16 հոգի, որոնց մէկ մասը Հայեր եւ Յոյներ են։ Ոմանք ալ Եւրոպա կը գտնուին ներկայիս։

Ընդհ. դատախազութիւնը քննութեան ձեռնարկած է։

⁂ Վերջին օրերս, Պոլսոյ մէջ կարգ մը ձերբակալութիւններ եղած են։ Ձերբակալուածներն են 3 ճերմակ ռուս, 4 հայ եւ 2 պուլկար։ Ասոնք առանց անցագրի Թուրքիա եկած են։ Ռուսերէն երկուքը սահմանէն դուրս հանուած են, միւսներուն ալ գործողութիւնը լրանալու վրայ է։

Միւս կողմէ ձերբակալուած են 2 Հրեաներ, որոնցմէ մէկը Սալամօն կը կոչուի։ Ասոնք կ'ամբաստանուին իբրեւ կեղծ անցագիր պատրաստող։

Արիւնահեղ կռիւ Լիբանանի մէջ

Լիբանանի Ֆալուգա գիւղին մէջ, որուն բնակիչները կը բաղկանան տիւրզիներէ եւ քրիստոնեաներէ, կռիւ մը կը ծագի հողային խնդրի մը պատճառով։ Գիւղին տիւրզիներն ու քրիստոնեաները իրար կ'անցնին եւ բուռն կռիւ մը կը սկսի անոնց միջեւ։ Ամբողջ գիւղը ռազմադաշտի մը կը վերածուի եւ զէնքեր ու փայտեր կը գործածուին։ Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ վիրաւորներ կ'ինյան։ Վիրաւորներէն երկուքը վտանգաւոր վիճակի մէջ են։

Կառավարութեան միջամտութեան շնորհիւ հազիւ կարելի եղած է հանդարտեցնել երկու կողմերը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՆԻՍԻ Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամներն ու համրային կեանքով հետաքրքրուողները վաղը կիրակի, ժամը 3ին Մատլէնի Հայոց Ժողովին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւային Երգանի Ռուսաքդիմասիրաց Միութեան ճարաբանականժողովրդայնօրդատ Թ երեկուն ժամը 8.30ին, տեղույն դպրոցի սրահին մէջ, անդամները եւ համակիրները կը հրաւիրուին։ Նիւթ՝ արեւելեան եւ արեւմտեան բարքեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. միութեան ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, կայարանի մօտ Պար Մօնթէնիթալի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Խորհրդակցութիւն պատգամաւորական ժողովի շուրջ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայր. միութիւնը վերակազմուած ըլլալով Փարիզի շրջակայքի բոլոր Կիլիկեցի հայրենակիցները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին 130 Bld. St. Germain (Café la Source) *ստորնայարկը։* Métro Odéon։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ բոլոր Հայերը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի երեկոյ ժամը 2.30ին, Փլաս Սէն Միշէլի Թիւ 10 Պիւրօ տը Թապաքի վերնայարկը։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն, ծրագրի եւ կանոնագրի վաւերացում, կարեւոր խորհրդակցութիւններ եւ զեկոյց։

ՓԱՐԻԶԻ Կեսարիոյ եւ Շըրջանի Հայր. Միութեան Առժամեայ Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն եւ անդամակցութեան համար իրենց հաւանութիւնը յայտնող հայրենակիցներէն, որպէսզի հաճին անպայման ներկայ ըլլալ Ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ. 61 Rue Monsieur le Prince, Paris։

Օրակարգ. Հաշուետուութիւն առժամեայ վարչութեան ընտրութիւն մնայուն վարչութեան։

Հ. Յ. Դ.

ՑԱՒԱՌ

ՊԷԼՖՕՐԻ Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի Ընկ. Անտրէ։ Նիւթ՝ Պոլշեւիզմը եւ ընկերվարութիւնը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՍԷՆ ԺՈՒԼԻԷՆԻ եւ Գօմօնի (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերահաւաքական դասախօսութիւնը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Խաժակ ակումբին մէջ։ Կը խօսի Լեւոն ընկերնե- րէն X.

ՆԱՄԱԿ ունին Օր. Գոհար Զաքարեան, Կոմսուհի Գ. Արմենակ Միքայէլեան, Գ. Մկրտիչ Շահինեան, Չիլեցի Գ. Լեւոն Ալթունեան, Կարնեցի Արշաւիր եւ Գարեգին Բարսեղեան եղբայրներ, Բժիշկ Կարապետ Գրրքաշարեան, Ատապազարցի Գ. Խաչիկ Գամճեան։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց ընկերութիւնը ի գիտութիւն յարգելի հասարակութեան կը փութայ ծանուցանել, թէ իր կազմակերպած պարգեւահանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 3ին Կիր. օր, փոքրիկ գեղարուեստական հանդէսով մը ի ներկայութեան խուռն բազմութեան։

Ֆրանսայի յատկացուած տոմսերը շահած են 69 համ., իսկ մնացեալները՝ արտասահման։ Առաջին մեծ պարգեւը՝ օթօն, 4736 Թիւ, շահած է Տիկին Արուսեակ Ա. Էգնայեան, երկրորդ մեծ պարգեւը T. S. F. *Թիւ 1612, շահած է Տիկին Նոյեմի Գարամաճեան, իսկ երրորդը իւղաներկ նկար Թիւ 761 շահած է Գ. Հարութեան։Մնացեալ շահող Թիւերն են, 78, 113, 132, 144, 334, 370, 391, 489, 495, 507, 543, 579, 580, 605, 625, 653, 676, 716, 761, 824, 845, 886, 898, 911, 945, 963, 988, 1040, 1058, 1061, 1097, 1126, 1165, 1183, 1197, 1213, 1220, 1300, 1346, 1431, 1521, 1605, 1612, 1678, 1683, 1705, 1706, 1725, 1987, 2007, 2037, 2111, 2130, 2168, 2192, 2314, 2365, 2399, 2410, 2529, 2584, 2602, 2614, 2639, 2727, 2765, 2847, 2937, 2361։*

Պարգեւները ստանալու համար դիմել վարժարանի վարչութեան (1 Bld. du Nord, Le Raincy, S. et O.)։ *Արտասահմանի շահող Թիւերը պիտի հրատարակուին Ամերիկայի Թերթերու մէջ։*

* * *

Այս առթիւ կը տեղեկացուի նաեւ Թէ վարժարանին սրահին մէջ տօնուած են Մայիս 1ը ընկերութեան տարեդարձը եւ Ապրիլ 24ի սգահանդէսը ամէն տարուան պէս, վայելուչ հանդիսաւորութեամբ։

(Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ե. Գարահիսարի Աղաւնիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա · Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիբեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՅԻՍ 1931

17 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1572

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«...ՄԻԱՅՆ ՄԵՐ ՊԱՏԱՆՔԸ ՃԵՐՄԱԿ»

— «կարծես մեր մամիկները օրօրի տեղ անէծք կարդացին: Ամբողջ մեր կեանքը մութ ու սեւ եղաւ: Եւ ո՛վ գիտէ, գուցէ մի միայն մեր պատանքն է որ պիտի ըլլայ ճերմակ»:

Այսպէ՛ս կը վերջանար Մակեդոնիոյ լեռներէն հասած նամակը — որբի մը աղաղակը — որ հրատարակուեցաւ երէկուան «Յառաջ»ի մէջ, մասնաւոր Թղթակցութեան մը հետ:

Պչռուած բառերով, բայց այնքան պերճախօս էր երկու նամակներուն բովանդակութիւնը, որ մենք աւելորդ կը համարենք նոր նկարագրութիւն մը փորձել:

Քանի մը բառ միայն, յիշողութիւնները թարմացնելու համար:

Վեց հարիւր չափահաս որբեր, 20-25 տարեկան, զործազրկութեան, եւ հետեւաբար անօթութեան դատապարտուած են: Բոլորովին անկախ՝ իրենց կամքէն: Ո՛ւր որ կը դիմեն, դուռը գոց կը գտնեն: Կա՛մ գործ չկայ, եւ կամ տրամադրելի գործը յատկացուած է միայն եւ միայն հելլենահպատակներու: Ընթացք չի տրուիր հպատակութեան դիմումներուն ալ: Մանաւանդ հիմա որ երկրին զաւակներն ալ անգործ են:

Եւ ահա ամիսներէ ի վեր կը թափառին գիւղէ գիւղ: Քաղաքէ քաղաք:

— «երջանիկ պիտի նկատուին, եթէ չոր հացի մը փոխարէն, օրական 12 ժամ աշխատին, առանց հարցնելու գործին տեսակը»:

Եւ գիտենք որ դիմում ըրած են մինչեւ այստեղ, Ամերիկացիներուն, ձրի աշխատելու եւ պատառ մը հաց ուտելու յանձնառութեամբ:

— «վայրի կանանչեղէններ հաւաքելով առանց իւղի կը խաշեն եւ առանց հացի կ'ուտեն: ...կարօտը կը քաշեն աղած ձուկի մը, որ ջուրով լեցնել տայ պարապ ստամոքսը»:

Իսկ խոտերն ալ կրնան չորնալ վաղը, Մակեդոնիոյ հրակէզ արեւուն եւ զարհուրելի փոշիներուն տակ...

Եւ այս պայմաններուն մէջ, նպաստ չէ որ կ'ուզեն, այլ գործ: Իսկ աւոր համար ալ, տեղափոխութիւն դէպի ուրիշ երկիր մը:

— «ԵԹԷ ԱՓՐԻԿԷԻ ԽՈՐԵՐՆ ԱԼ ԸԼԼԱՅ, ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՆՁՆ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆՔ ԵՐԹԱԼ»:

×

Առաջին օրէն որ հրապարակ դրինք այս խնդիրը, փրկութեան միակ միջոցը կը համարէինք տեղափոխութիւնը: Դէպի Հայաստան, կամ դէպի այն գաղութը որ ամէնէն աւելի յարմարութիւն կը ներկայացնէ հողին կապելու այս չարքաշ, չարատանջ աշխատաւորները:

Մանաւանդ որ, կրկնենք անգամ մըն ալ, բոլորն ալ արհեստ ունին: Ծխախոտի մշակութեան մասնագէտներ են: Գիտեն ցանել, վարել, զտել, խառնել, կապել, ծախել:

Ո՞ր երկիրը չպիտի ուզէր օգտուիլ այս «որակեալ» բազմութենէն: Ամբողջ գունդ մը:

Բայց, մեր դժբախտ իրականութեան մէջ, ամէնէն աւելի պարզ գործերն են որ դժուարութեան, չկամութեան, ապիկարութեան կը բախին: Իսկ շողշողուն, սաւառնաթեւ, հեռաւոր մարզանքներու համար միշտ ալ պատրաստ են ծրագիրներ եւ վառ տրամադրութիւններ...

Եւ անաւասիկ անօթի են տղաքը: Այս բառն անգամ վիրաւորանք է իրենց երիտասարդական արժանապատուութեան համար:

Բայց ստամոքսը սկզբունքներով չի կերակրուիր: Եւ որովհետեւ ժամանակի խնդիր է տեղափոխութիւնը — քիչ մըն ալ կամքի խնդիր՝ ձեռնհաս մարմիններուն համար — հացիւ համարձակեցանք թելադրել որ գոնէ հացագին մը հասցնեն:

Այս թելադրութիւնը ուղղուած էր մասնաւորապէս Բարեգործականին, որ կրնար իր վարիչ-պատուիրակին մէկ ամսականը հեռագրել եւ Հայր. Միութիւններուն, որոնց իւրաքանչիւր գիւղն ու քաղաքը ներկայացուցիչներ ունին այս հալածական տղոց մէջ:

Մենք բսինք եւ մենք լսեցինք:

Փարիզի Զ. Ո. Մ.ը, ապրիլեան տարեդարձին առթիւ, հաւաքեց 2930 ֆրանք, հինգ վայրկեանի մէջ, առանց ո՛ր եւ է նախապատրաստութեան: Գիտենք որ հանդիսականներուն մէջ կային շատեր, հարիւրնոցը իրենց ափին մէջ բանած:

Եւ հիմա, զանազան վայրերէ, պզտիկ շարժումներ կ'երեւան: 252 ֆր. 75 ս. հաւաքեր են Փուժէ Սիւռ Աոժանի մէջ: Կոչ մը հրատարակուեցաւ Լիոնի մէջ: Կը թուի թէ Զ. Ո. Մ.ն ալ հարեւանցի կը նայի այս հարցին վրայ: Մինչդեռ փոխադարձ օգնութեան, սերտ կապակցութեան օգանչելի պատեհութիւն մըն է այս:

Նկատի առնելով պարագաները եւ ուրիշ տագնապներ, մենք յուզեցինք նախաձեռնութիւն ստանձնել այս գործին մէջ, մեր պարտականութիւնը վերապահելով տեղափոխութեան ձեռնարկին:

Բայց, մինչեւ ե՞րբ այս կրաւորական դիրքը՝ բոլորին կողմէ: Մանաւանդ իրենց կոչումով եւ ծրագրովն իսկ օգնելու պարտաւորուած հաստատութեանց եւ միութիւններու կողմէ:

Պատառ մը աղ ու հաց է որ պիտի ղրկուի: Բայց ե՞րբ: Խոտերու չորնալո՞ւն կը սպասեն, թէ ջուրերու ցամքելուն:

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՂԷՏԻ ՄԱՍԻՆ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Խորհրդային Հայաստան պարծանքով կը պատմէ թէ, հակառակ երկրաշարժին աւերներուն ու սարսափին, Օրդուբաթի բանուորները հանդիսաւորապէս տօնեցին Մայիս 1ը: Ցեղի ունեցաւ զօրահանդէս մը, որուն մասնակցեցան սահմանապահ զինուորները: Նորակոչ զինուորները կատարեցին իրենց երդումը, յետոյ տեղի ունեցաւ միթինկը: Ճառախօսները բացատրեցին այն խնդիրները, զորս երկրաշարժի աղէտը կը դնէր բանուորներուն առջեւ: Մանաւանդ բանուորները պատասխանեցին թէ, հակառակ տարերային աղէտին, պիտի լրացնեն արդիւնաբերական ծրագիրները եւ պիտի մասնակցին աղէտին պատճառած վէրքերուն բուժման:

ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Հեռագրի մը համաձայն, աւգի օր նոր ցնցումներ պատահած են Զանգեզուրի շրջանին եւ պարսկական սահմանին վրայ, քանդելով շատ մը տուներ: Մեծ իրարանցում կը տիրէ նաեւ Թաւրիզի մէջ:

ՕՐԴՈՒԲԱԹԻ ՄԷՋ

Անդրկովկասի կառավարութեան կողմէ Նախիջեւան գնաց Համիդ Սուլթանով, եւ վերադարձին հետեւեալը յայտարարեց «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրին.—

Երկրաշարժին երկրորդ օրը մեկնեցանք Օրդուբաթի շրջանը: Այցելեցինք Օրդուբաթ քաղաքը եւ շրջանին 13 գիւղերը:

Օրդուբաթի շրջանին մէջ քանդուած են 33 գիւղ, 11ը հիմնովին կործանած: Մեռած են 67 հոգի, եւ վիրաւորուած 268 հոգի:

Աբրակունիսի շրջանին մէջ քանդուած են 13 գիւղ, 4ը անբնակելի դարձած: Մեռած են 11 հոգի, վիրաւորուած 76 հոգի:

Նախիջեւանի շրջանին մէջ քանդուած են 25 գիւղ, 4ը հիմնովին կործանած: Մեռած են 3 հոգի, վիրաւորուած 18 հոգի:

Ամբողջ Նախիջեւանի Հանրապետութեան մէջ քանդուած են 77 գիւղ, 19ը անբնակելի դարձած: Մեռած են 81 հոգի, վիրաւորուած 362 հոգի, 90ը՝ ծանրապէս:

Երկրաշարժին երկրորդ օրը Օրդուբաթի շրջանը հասաւ Հայաստանի կարմիր խաչի բժշկական ջոկատը, որ վիրաբուժական կայան մը բացաւ տեղւոյն վրայ: Յետոյ հասան Վրաստանի կարմիր խաչին եւ Թիֆլիսի առողջապահական բաժնին ջոկատները: Վրաստանի կարմիր խաչին նախագահը, Համբլիսեան, իր խումբին հետ Օրդուբաթ բերած էր դեղօրայք, զգեստ, ուտելիք երախաներու համար:

Վնասը մեծ է, մասնաւոր յանձնախումբ մը կ'աշխատի ճշդել: Առաջին առթիւ կը պահանջուի ուտելիք, ամաններ, զաւաթներ, հագուստ, վրան, փայտ եւ տախտակ, գամ, թիթեղ:

Երկրաշարժին յաջորդ օրերուն տակաւին կը շարունակուէին ցնցումները, Քեչիլին գիւղին եւ Փարաքիսի շրջանին մէջ զգալի եղան զօրաւոր ցնցումներ:

Հակառակ այս աղէտին, Նախիջեւանի գիւղացիները կը շարունակեն իրենց վարուցանքը, բանուորները կը շարունակեն ջրանցքին աշխատանքները, իսկ միւս կողմէ գիւղացիներու տուներուն վերաշինութիւնը:

ԶՈՐԱԳԵՏԻ ՄԷՋ

Զորագետի բանուորները Մայիս 1ի եւ 2ի իրենց օրականները յատկացուցին աղէտեալներուն օգնութեան ֆոնտին: Ժողովրդական ցան շինութեան կոմիտէն 100 տակառ շաքար նուիրեց վերաշինութեան գործին:

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Ռուսիոյ կարմիր խաչի եւ Մաթիկի կեդր. վարչութիւնները ընդհանուր կոչ մը հրատարակելով, օգնութեան կը հրաւիրեն Ռուսիոյ բնակիչները: Հայաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ զանազան կազմակերպութիւններ կոչեր հրատարակած են նոյնպէս, եւ քանի մը հաստատութիւններու աշխատաւորները իրենց մէկ օրականը նուիրեցին օգնութեան ֆոնտին:

Ադրբէջանի կարմիր Մաթիկի ընկերութիւնը Նախիջեւան եւ Հայաստան ղրկեց ութ բժշկական խումբ: Ադրբէջան աղէտեալ շրջաններուն նուիրեց 50.000 րուբլի:

Բագուի խորհուրդը եւս իր անդամները կը հրաւիրէ մասնակցիլ օգնութեան գործին:

Հայաստանի Արհեստագիտական Միութեան վարչութեան տրամադրութեան տակ դրուած է 30.000 րուբլի, օգնելու համար աղէտեալներուն: Կոչեր հրատարակած են նաեւ ուրիշ բազմաթիւ Միութիւններ: Իրենց մէկ օրավարձը նուիրած եւ օգնութեան ֆոնտին մասնակցած են բազմաթիւ Միութիւններու անդամներ:

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԼՐՏԵՍ ՄԸ

Ֆրանսական զաղանի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բոլշեւիկեան լրտես մը, որ երկար ատենէ ի վեր կը փնտռուէր: Այս մարդը որ Չեխօսլովաքիոյ հպատակ է եւ Պուտափէշթի Իրաւագիտական վարժարանէն շրջանաւարտ, քանիցս վտարուած էր Ֆրանսայէն:

Իր վրայէն գտնուած կարգ մը թուղթեր կը փաստեն թէ կարեւոր դերեր կատարած է զանազան երկիրներու մէջ իբր բոլշեւիկեան լրտես, ի նպաստ բոլշեւիկեան վերափականներին: Դարձած է Չինաստանի, Կալկաթայի, Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի կարեւոր քաղաքներուն մէջ:

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանական թերթ մը կը յայտնէ թէ սերտ կապակցութիւն կայ սպանիացի յեղափոխականներու եւ համայնավար տարրերու միջեւ: Իբր թէ Գ. Միջազգայինի Գործադիրի Դիւանը յունուար 10ին խորհրդակցութիւն մը կատարած է Պոլսոյի մէջ: Այս խորհրդակցութեան մէջ, Դիւանը մասնաւորապէս զբաղած է Սպանիոյ կացութեամբ եւ մէկ միլիոնէ աւելի գումար մը ղրկուած է Սպանիա, յատկացուելու համար համայնավար շարժումին: Այս վերջին շաբաթներս բազմաթիւ ռուս եւ գերման համայնավարներ մտած են Սպանիա, գաղտնի առաքելութեամբ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Թուրք հեռագրական գործակալութիւնները կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները Թուրքիոյ տնտեսական կացութեան եւ կառավարութեան ծրագրին մասին.—

«Կառավարութեան ծրագրէն երեւաց որ օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրը, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութենէն աւելի տնտեսական կացութեան բարելաւումն է: Կացութիւնը այն է որ առեւտրական գործառնութիւնները կայուն են եւ ասոր հետեւանքով կառավարութեան հասոյթներն ալ նուազած են: Ասկէ զատ, տուրքերը շատ ծանր կուգան ժողովուրդին, ուստի պէտք է կրճատուին: Այս կերպով կառավարութեան հասոյթները քիչ մըն ալ պիտի նուազին:

«Այս պարագային կառավարութիւնը անհրաժեշտօրէն դրամի պէտք ունի, որպէսզի կարենայ իր մեքենան քալեցնել առանց ժողովուրդը նեղելու: Ասկէ զատ, կայ նաեւ երկիրը բարեկեցութեան առաջնորդելու գործը:

«Ներկայիս հետեւեալ ենթադրութիւնները կ'ըլլան,— կառավարութիւնը արտաքին փոխառութիւն պիտի կնքէ, Հանրային պարտքի բանակցութեան միջոցին պիտի պնդէ որ պարտքերու մէկ մասը չվճարէ եւ երկրին մէջ ծախսուի, նոր փոխառութեան մը պայմանագրութիւնով, եւ կամ արտաքին առեւտուրի համագործակցականներ պիտի կազմուին: Առաջին պարագան անկարելի կը նկատուի, նկատելով որ արտաքին փոխառութեան մը պայմանները բնաւ ձեռնտու չեն: Հաւանական կը նկատուին երկրորդ եւ մանաւանդ երրորդը՝ համագործակցականի կազմութիւնը:

«Համագործակցականները, որոնք կառավարութեան կողմէ պիտի կազմուին, երկրագործական արտադրութիւնները պիտի գնեն արժէքը մաս մը կանխիկ վճարելով, եւ պիտի ծախեն քանի մը հաստատութիւններու ձեռքով: Այս կարգադրութեամբ ժողովուրդը աւելի բան մը չպիտի շահի, բայց ձեռքը դրամ անցած եւ ապրանքներուն ալ վաճառումը ապահովուած պիտի ըլլայ»:

Խալքի նոր ծրագիրը

Թուրքիոյ Խալք կուսակցութեան համաժողովը կը քննէ կուսակցութեան նոր ծրագիրը:

Ծրագրի նախագծին մէջ կը բացատրուի ազգութեան իմաստը, եւ կ'ըսուի թէ Խալքի հիմնական սկզբունքներն են. — Ազգայնականութիւն, հանրապետականութիւն, ռամկավարութիւն, պետականութիւն, աշխարհականութիւն եւ յեղափոխութիւն: Յետոյ կը բացատրուին այս սկզբունքներուն նշանակութիւնները:

Ծրագրին մէջ կ'ըսուի թէ ուղղակի ընտրութեան դրութիւնը պիտի կիրարկուի, բայց առ այժմ պիտի շարունակուի երկաստիճան դրութիւնը, մինչեւ որ առաջինին համար անհրաժեշտ եղող պայմանները ապահովուին: Կիներուն ալ երեսփոխան ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքը տալու համար խորհրդակցութիւններ կը կատարուին.

Ճերմակ Ռուսերը կը վտարուին

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է սահմանէն դուրս հանել սպիտակ Ռուսերէն մաս մը, անոնց բնակութեան երկարաձգումը անյարմար տեսնուած ըլլալով: Դուրս հանուելիք անձերը նախապէս անցագիր առած, բայց յետոյ մեկնելէ հրաժարած են:

Բողոք Քէմալի վերընտրութեան դէմ

Էնկիւրիի խորհրդարանական շրջանակները ստացած կարգ մը հեռագրեր որոնք կը բողոքեն Մուսթաֆա Քէմալի վերընտրութեան դէմ՝ իբր նախագահ Թուրք հանրապետութեան: Բողոքողներէն մեծագոյն մասը կը պատկանին 150նոցներուն, որոնց մէջ նաեւ Մէհմէտ Ալի, նախկին ներքին նախարար, այժմ տնօրէն «Լա Րէփիւպլիք Անշէնէ» թերթին, որ Փարիզ կը հրատարակուի:

Եգիպտոսի խռովութիւնները

*Երէկ հաղորդեցինք Գահիրէի մէջ պատահած խռովութեանց լուրերը: Սպաննուածներու թիւը 19 կը տրուի, 20 վիրաւորներունը 300: Ասկից զատ, կ'ըսուի նաեւ թէ ամբոխը սպաննած է երեք Անգլիացիներ: Գործաւորներու յարուցած խռովութեանց հետեւանքով Վերին Եգիպտոսի երկաթուղային սպասարկութիւնը դադրեցաւ: Իսկ Թացեալ գծերուն վրայ երթեւեկը յապաղման ենթարկուեցաւ: Գրեթէ կարելի չեղաւ ապահովել գաւառներու հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնը, կարգ մը վայրերու մէձ, հեռագրի թելերը կտրուած ըլլալով: Նոյն օրը երեկոյեան, վարչապետը Սըտքը փաշա, հրաւիրեց մամուլի ներկայացուցիչները, անոնց հաղորդելու համար ընտրութեանց արդիւնքը: 1923ին եւ 1925ին քուէարկողներու թիւը կը ներկայացնէր 54 եւ 57 առ 100ի համեմատութիւն մը: Նոյնը Թացած է նաեւ վերջին ընտրութեանց:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ եւ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ եւ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ԱԶՔՈՎ

ԽՄԲ.— Ֆիլիպէի մեր Թղթակիցը գրած էր թէ Վիէնայի Մխիթարեան միաբանութեան անդամներէն Հ. Գ. Մենեվիշեան ուշագրաւ ճառ մը խօսած է Մայիս 3ին, Մխիթար Աբբայի մահուան տարեդարձին առթիւ.

Այդ ճառին բնագիրը մեզի ղրկուած ըլլալով, կը հրատարակենք նոյնութեամբ.—

1.— Ի՞նչ է գաղտնիքը, որ այս մեր ազգը իր փառաւոր անցեալով, արդի յառաջադէմ ընթացքով՝ մարդկութեան շրջանակին մէջ գրաւած համեստ դիրքով, կը հալածուի, թիրախ եղած է ատելութեան, որուն ամենագլխաւոր պատճառներէն մին է՝ այս խեղճ բայց ուշիմ ազգին յառաջդիմութիւնը։ Ամէն կարելի սահմաններու մէջ ջանացած է այս ազգը՝ բարձրացնել ինքզինքը, բարձրացնելով ա՛յն պետութիւնն, ուր ապրելու նետուած է բախտէն։

Դրպտեցէք հին օսմանեան պետութեան պատմութիւնը՝ պիտի տեսնէք ձեր աչքին առջեւ Ամիրաններու խումբեր, Դադաղեաններ ու Տիւզեաններ, նորագոյն շրջաններու մէջ՝ Գարակէօզեաններ՝ մանաւանդ Աբրահամը, որուն անունն անջինջ դրոշմուած է օսմանեան պատմութեան մէջ՝ իբր հին ժամանակներու Թուրք-հայ անկեղծ յարաբերութեան եւ հաւատարիմ հպատակութեան ու անարգամեծար խնամքներու տիպար հրաշալիքներ։ «Աբրահամ, պէշ երիզ քէսէ աքչէ լազըմ պանա», Թագաւորին հրաւէրին «Աւգանդ թոյս ըլլայ, տէր իմ»։ Եւ երկրորդ օրը պալատ կը Թափուէին հայ քրտինքի արդիւնք՝ «քէսէ»-ները, փոխարէնն ստանալով՝ վզափորեան անտառներ ու ագարակներ։ Բայց նոյն իսկ՝ այս ճշմարիտ անկեղծութեան «յաջորդած սեւ ու արիւնաթաթախ օրերուն՝ վագրասիրտ անգութ դազան մը՝ որուն անունն իսկ կատաղութիւն ու զզուանք կը պատճառէ, չէր քաշուեր գնահատելէ իր հայ հպատակներու հաւատարիմ ու տիրասէր բարքն եւ անթիւ ու անհամար ձգտող Թուրքերու փոխարէն՝ ընտրութեան քուէն կու տար, Ցակոբ փաշաներու, Փորթուգալ փաշաներու, Սագըզ Յովհաննէս փաշաներու։

Ի՛նչ դարձաւ, ի՞նչ պատահեցաւ, որ այս մեծարանաց ու վստահութեան յաջորդեց ջարդ ու անճիտում, արմատախիլ համաջինջ ու հայաջինջ քաղաքականութիւն մը...։ Նախանձն ու սարսափն էր առաջին պատճառը, որ էր միանգամայն հայ ազգին գոյութեան առաջին վտանգը։

Այս ազատ բեմէն երբ հայ ազգին կորստեան առաջին վտանգը Թշնամեաց նախանձն ու պարտուելու,նկուն ըլլալու սարսափը կը մատնանշեմ, կը նկարուի մտացս աչքերուն առջեւ Վասպուրական Գալէնտէր պալատին պատերուն առջեւ Ցակոբ փաշային զարհուրելի մահը...։ Նախանձոտներու մտապատկէն խրտչած ձին ի՞նչ յանցանք ունէր, երբ ժամ մը առաջ դիտապաստ անկում կը բաղձային՝ մախանքով մնցած մտքեր...։

Այդպիսի սարսափահար նախանձաբեկներու գրգանաց ու աղաղանաց արդիւնք չէ՞ն միթէ՝ հայ նահատակ ազգին, յաջորդ տարիներու ջարդն, որ տեւեց մինչեւ 1918 անդադրում, սաստկանալով այն շրջանին վերջին տարիներու մէջ մանաւանդ, շրջան մը որ հայ ազգային մարտիրոսութեան պսակը պատկեց՝ մեր նորագոյն դարերու հայ կորիճներու, հայ մտաւորականներու գագաթներ։ Չեմ կրնար հոս յիշատակել զամէնքն ականէ յանուանէ, բայց պիտի յորդորեմ մեծարել ուխտներուն՝ որ յուշկայն յարգն այս հանդիսաւոր ժամուն՝ Գրիգոր Զօհրապներու, Ռուբէն Զարդարեաններու, Ց. Ճանֆիւլեաններու, Ակնունիներու, Դանիէլ Վարուժաններու, Դոկտոր Տաղաւարեաններու եւ... 20 կախաղաններու զոհերուն իբր հայասիրութեան տիպարներու՝ յիշատակը։

2.— Մխիթարեանք սակայն հայ եղբարք, մեր հայ ազգին տոկունութիւնը, անդրդուելի կամքը կրեց դարերու ընթացքին մէջ, բայց չխորտակեցաւ։ Անընդհատ ու բնաջինջ եղան հայակեր պետութիւններ, բայց այս զարմանալի ու դիմացկուն ազգը մնաց։ Տաճկական գերութեան լուծին տակ տառապեցաւ 5-6 դարեր, իր զաւակաց 8-9 միլիոնաւոր թիւն՝ 2-3 միլիոնի եկած տեսաւ հայութիւնն, բայց դարձեալ բուն մասին կանգնեցաւ, նորոգուեցաւ, հիներուն փաղանգն ամբողջացուցին նոր ուժեր։ «Հայոց թիզ մը երկիր չտաքցէք» զոչէին հնադլուխներ, բայց ահա՛ Երեւան դուրս ցցուեցաւ յանկարծ եւ օր մը հրաշալի աչքերով պիտի նայի իր նախնեաց փառքը տեսնողներու երեսին։ Մեր երեւակայած հայ ազատութեան տիպարը չէ Երեւան, սակայն մե՛րն է. մեր հայ պատմութեան ներկայացուցիչն է։ Ժամանակը պիտի գերծէ հանէ այս մեր Երեւանին վրայէն՝ հայու սիրտը վիրաւորող, հայու միտքը պղտորող, հայուն աչքը շիլցնող տարազը, եւ պիտի դառնայ ըլլալ՝ հայութեան ապաստանարան, հայութեան նոր Արշակաւանն. կը պիտի ըսեմ Անուշաւանը։ Նշան են ըսածիս՝ ի սփիւռս գտնուած հայորդիներու լումաներով՝ հետզհետէ երկիրը շէնցնող՝ նոր վերադարձ կազմուող աւաններ ու քաղաքներ։ Պիտի բացուին օր մը դռներն այս կէսհայաստանին, եւ ամբողջ հայութեան ջանքերով պիտի կցի միւս կէսին, կազմելու համար Հայաստան երկիրը, մեր հարց արիւնով գնդուած Մեծ Հայաստանը...

3.— Բայց այս փոփոխութիւնը վայրկենական դէպք մը չէ։ Երեւանը մեզի համար կը ներկայացնէ յօրինուածական աշխարհայեցողութիւն մը, որ մէկ օրուընէ միւսը չանդրեւութանար, չի ջնջուիր։ Եւ ահա այս տեսութիւնն՝ դուռ կը բանայ ինծի՝ մատնանիշ ընելու այն վտանգներն՝ որոնց դիմագրաւելու ենք, որոնց հետ ամեներ մաքառելու ենք, շուրջ մէկուկէս միլիոն Երեւանը պիտի տեսնենք 3-4 միլիոնի բարձրացած, դառնալ մնացորդներն հայութեան պիտի կազմեն հոն այս թիւը, բայց հայ նկարագրին յատուկ բոլոր ուժն ու զօրութիւնը ամփոփելու է որպէս զի «ՄՏԷՔ ՁԵՐ ԵՐԿԻՐԸ» եղած հրաւէրը՝ չմնայ սին ձայնարձակութիւն մը, այլ անհարկու եւ ազդեցիկ պատասխանը թէ «ԿՈՒԳԱՆՔ» թնդացնելու է լեռներն ու ձորերը, բոլոր գաղթավայրերն երբ պարպուելու հրաւէր ստանան, «երբ մի այլ» տոք պիտի ըլլան հայորդիներն իրենց հայ երկիրն երթալու։ Մինչեւ նոյն օրը՝ պիտի մնա՞ն հայերը։ Հոս է խնդիրը։ Բարձրաձայն պիտի պատասխանեմ, այո՛ պիտի մնան, եթէ կարենանք զգուշանալ մեզի սպառնացող վտանգներէն, եւ ապահովապէս վտանգ գոյութիւն պիտի չունենայ՝ եթէ գիտնանք միջոցները գործածել՝ ազատելու ազգովին վտանգներէն ու ծանծաղ ըլլալու։

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ,,

(Նոր վէպ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ)

Մելոյեանի վերջին վէպը, դեռ չկարդացուած, ընթերցողը կը համակէ չփոթ ակնկալութիւններով։ Հեղինակը կը ներկայացնէ իբրեւ նոր վէպ։ Մօդական բառ արդարեւ։ Ու նախադասէնիսկ Կէօթէի շեշտ մէկ ազդարարութիւնը կը հրաւիրէ ընթերցողը հաւաքելու իր քղանցքները։ — «Հեղինակի մը "ամենամեծ յարգանքը իր հասարակութեան՝ — երբեք չարտադրել ինչ որ կը սպասեն իրմէ»։

Ահա հրաւէր մը, գրեթէ յանձնարարութիւն մը, այդ վճիռը։

Ահա վերջապէս գրական քաջութիւնը։

Ու սրտատրոփ անձկութեամբ է որ ընթերցողը կը համարձակի մօտենալ կոյս էջերուն, երբ ծանուանց վէպի անանուն հերոսը անվերապահօրէն կ'ազդարարէ առաջին իսկ տողերէն որ պատմուածք մըն է այդ խորհրդաւոր գիրքը «մեծ մասը գրուած դեռ չծնած մարդու համար»։

Կը ներենք անշուշտ Մելոյեանի հերոսին անփափկանկատ այդ կարծիքը որ որոշ չափով կասկածի տակ կը դնէ մեր, սա բուռ դարու ընթերցողներուս ճաշակն ու հասկացողութիւնը։ Կը ներենք, քանի որ նորագոյնի մարմաջը ունեցող հեղինակ մը իրաւունք ունի անշուշտ վեր եւ դուրս մնալու իր ժամանակի հասարակաց եղերէն, հոգեկան մակերեսէն։

Ճանդալից խոստումով այդ վէպը ի՞նչ կու տայ սակայն։

— Անշահեկան պատմութիւն մը, զուրկ հոգեբանական խորութենէ, զուրկ նոյնիսկ գրական բացառիկ արժանիքներէ։ Ճապաղ գիրք մը վերջապէս։

.·.

Հերոսը, արժանաւոր Անանուն մը, կը ներկայանայ իբրեւ գրող, որ, համաձայն իր յայտարարութիւններուն, յաջողած է հանրային կարծիքի առջեւ փառք մը, համակրութիւն մը ստեղծել իր շուրջ։ Մելոյեան պէտք չէ զգացեր սակայն խորացնելու եւ մանրամասնելու իր հերոսի կեանքի այդ գիծը։ Առիթը չենք ունենար երբեք զինքը տեսնելու իր ընկերային փոխ-յարաբերութիւններուն, իր գրող-գեղարուեստագէտ մարդու — իբրեւ այդ — հոգեկան ապրումներուն ընդմէջէն։ Ընկերային մթնոլորտը, ինչպէս նաեւ գրող Անանունի ամբողջական ներաշխարհը մեզ կը մնայ մութ, անզոյ։

Բայց ներողութի՛ւն, Մելոյեան մտահոգութիւնը ունեցեր է կարծէք միակ ծեղք մը բանալու իր հերոսի ներքին խղճութեան վրայ։ Ու ամբողջ վէպի ընթացքին, այդ մտաւորական, հանրային արժէք ներկայացնող հերոսի հոգեբանութիւնը ընթերցողին կ'երեւի յուսահատական պարզութեամբ, բայց մանաւանդ բնավիճեցուցիչ գծով մը

Թամիկ սրտաբացութեամբ վէպի հերոսը, Անանունը պէտք կը տեսնէ մերկացնելու իր կեանքը, իր ամբողջ մտածումը ուր ոչ խորք պիտի գտնէք, ոչ ալ ծալք։ Մանծաղ ծախծխուտ մը միայն։

Սեռային հաճոյքի համար ապրած է միշտ։ Իր բոլոր յարաբերութիւնները, իր բարեկամութիւններն իսկ պատրուակ եղած են իրեն հետապնդելու համար կինը։ Ոչ մէկ նկատում կաշկանդած է զէնքը այդ զուլիթափին վրայ։

«Տունը ուր կը մտնեմ, — կ'ըսէ հերոսը — նախ ակնարկս կնոջ կը զարնեմ, եթէ կինը գեղեցիկ է եւ երիտասարդ։ Մարդը ինչ ալ ըլլայ, որքան ալ մօտիկ բարեկամս կամ ընկերս, արժէք չունի» եւլն., եւլն.։

«Իսկ եթէ կինը շատ է տգեղ կամ պառաւ,ադախնի հետ գործս կը կարգադրեմ»։

Ի՞նչ եղական, ուշագրաւ տիպար, արդարեւ։

Ամուսնութիւնը չէ փոխած մեր անփառունակ հերոսի հոգեկան այդ կիցուածքը։ Ընդհակառակն, ան գիտցած է ամուսնական հարկը, պաշտպանեցնել իր բարքերուն, իր նախասիրութիւններուն. ու նաեւ կնոջ եւս շնորհել նոյն սանձարձակ ապրումները։

«փոխադարձ զիջողութիւն...»։

«... Գիտէի որ կինս մեր տան բարեկամին հետ՝ իմ սենեակիս մէջ ժամանակ կ'անցնէր, կինս ալ կ'ենթադրեմ, գիտէր որ այդ նոյն ժամին իմ ծանօթիս ադախնի հետ ժամանակ կ'անցնէի»։

Ու նոյնքան չոր, հում եւ մերկ բառերով հերոսը կ'ամբողջացնէ իր դիմագիծը. ուր, արդէն կարծէք զինքը բաւական ճանցած չըլլայինք, պէտք կը տեսնէ տակաւին խոստովանելու որ միշտ բանագող մը եղած է, գռեհիկ բանսարկու մը, առհասարակ, որ ուրիշներու նուաստացումին մէջ միայն փնտռած է իր անձին բարձրացումը...։ Ու շարունակելով միշտ թրթռացնել նոյն խոպան լարը, պատմելու տակաւին իր սեռային քմայքին բոլոր արտայայտութիւնները, մինչեւ սեռական մոլութիւն իր մէկ ընկերոջ, Կարոյի հետ...։

Իսկապէս ինչքա՞ն ծոյլ, ինքնատիպ էակ։

Ու վերջապէս օր մը, մեր չնաշխարհիկ գրագէտը, Անանուն, կ'իմանայ որ իր երրորդ ընկերը, Արշաւիր տեղեակ է իր անձնական, ընտանեկան, ընկերային կեանքի այդ հակերեսին։

Եւ ահա կնճիռը։

Որքան ժամանակ որ երեւոյթները կրնան փրկուիլ, որ հասարակութիւնը ոչինչ պիտի գիտնայ Անանունի խղճութեան մասին, ամէնայն ինչ ներելի է։ Բայց կը բաւէ որ Արշաւիր մը իրազեկ ըլլայ թէ ինչումն է բանը, ահա կը խախտի Անանունի ներքին անդորրութիւնը։ Չէ՞ որ Արշաւիր մը բաւական է պատռելու դիմակը, արտաքին ճակատը, փաղփելու ընկերային դիրքը կարծեցեալ գրողին։

Անանուն շփոթած է, կը զգայ որ կեանքին թաքուն բանաձեւերը անցած են ուրիշի մը ձեռքը. ինքզինքն ինքն իր մէջ ապահով չի գտներ. ոտքին տակէն կը փախի հողը, կեդրոնի, խարխանքի հողը։

Ի՞նչ ընել. գերագոյն հերոսութեամբ, ամբողջացնելու համար պատկերը, անգիտակցօրէն իր կինը իբրեւ խայծ կը ջանայ նետել Արշաւիրի ոտքերին. այդ բարոյական անձնատուութեամբ գէթ կ'ենթադրէ գնել անոր լռութիւնը։

Ի զուր։ Կրնա՞յ լռեցնել երբեք իր իսկ կասկածամտութիւնը. իր ներքին անդորրութիւնը ճաթած է վերջապէս։ Ու հոգեբանական անդամալոյծ վիճակը վերջ ի վերջոյ կը մղէ Անանունը՝ սեւեռուն գաղափարի մը. վերջ տալ Արշաւիրի գոյութեան։

Գիրքը կը փակուի արդարեւ հուսկ այդ սխրագործութեամբ։

.·.

Ահա «նոր վէպը»։

Կը տարուիք հարցնելու թէ ո՞ւր է նորութիւնը։

Արդեօք նոր, ինքնատիպ անհատականութեա՞ն մը կը բախիք, որ իր անսպասելի հակազդեցութիւններով մեզ ուժի, լիութեան եւ ճոխութեան պատրանքը կու տայ։—Ո՛չ։

Հոգեկան աննախընթաց տագնապի մը պատմութի՞ւնն է արդեօք «Երեք ընկերները»։

— Ո՛չ, կարելի՞ է միթէ հարց տալ։

Մի գուցէ Մելոյեան նորութիւն մը կը նկատէ վրան-բաց այդ անպատկառութիւնը իր հերոսին,գրական բարքերու անսովոր այդ «սինիզմը»։ Կը մոռնայ թերեւս որ այդ անկեղծութիւնը Ռուսոյէն կտակ թողուած ժառանգութիւն մը, բնապաշտ դպրոցէն նուիրագործուած սկզբունք մըն էր. որ արեւու տակ բոլոր նորութիւնները, նորաձեւութիւնները կանխած են մեզ...

Մօտէն դիտենք Մելոյեանի հերոսը։

Գաղջ, պարզամիտ, սարրական տիպար մը, ենթակայ լոկ բնախօսական ճեկնարանութեան մը։ Առօրեայ մարդը՝ վերածուած իր ամենէն նախնական տարրերուն, իր կոշտ ուրուագծին։ Ոչ մէկ բարդութիւն, հոգեկան ոչ մէկ խոր անդրադարձում։ Ճնական տիպար մը զոր կարելի է ընդգրկել մէկ ակնարկով. այնքա՜ն ճապաղօրէն թափանցիկ ներկայացուած է ան։

Ճշգրի՛տ, բարոյական նախապաշարումներու անունով չէ որ կը խօսիմ Մելոյեանի յղացած տիպարին դէմ։ Անսարակոյս գրականութիւնը սահման չի ճանչնար ոչ նիւթի ընտրութեան, ոչ հարցերու ճշակումին տեսակէտով։ Կարելի չէ այլեւս կասկածի տակ դնել հեղինակի մը իրաւունքը, եթէ ան կը սիրէ մարդէակը հետապնդել մինչեւ իր բնազդական ենթախաւերուն խորը։

Նոյնիսկ կ'աւելցնեմ.— Արդի գրականութիւնը շեշտուած միտում մը ունի հակադրելու մաքրակրօն ըմբռնումներու դէմ, որոնց մարդու սեռային մարզը կը նկատեն արգիլուած, անպատուաստ դաշտ։ Այդ անկախ կորդ շրջանակն է որ այսօր դարձած է առաւելապէս հետազօտութեան դաշտ։

Մելոյեանի հերոսը մեզ չի շահագրգռեր, որովհետեւ վերածուած է տաղտկալի ըլլալու աստիճան, իր սեռն, հեղձուցիչ ստորնայարկին։ Կեանքին մէջ իսկ դժուար է հանդիպիլ այդքան միալար մարդերու։ Անոր կը պակսի հոգեբանական անբացատրելի այն կնճռոտութիւնը որ կը յատկանշէ առհասարակ մարդը, բայց մանաւանդ նոր մարդը։ «Երեք ընկերներ»ուն հերոսը միամիտ զրպանակ մըն է։

Ոչ, այդ պարզունակ տիպարներով «նոր վէպ» չի կերտուիր, ոչ իսկ է նորավէպ։

.·.

Թերեւս Մելոյեան նպատակ ունեցած է իր վէպով վերլուծել այն նշանակութիւնը զոր կու տայ համբաւանոթ մարդը հասարակութեան համարումին, կամ ներկայացնել տարակոյսին, կասկածին հոգեբանութիւնը։

Լուրջ, շահագրգիռ նիւթեր անշուշտ որոնք սակայն թոյլ արտայայտութիւն մը գտած են Մելոյեանի գրքին մէջ։

Ռեալի միջոց. կը կարծեմ որ կեդրոնական հերոսի, Անանունի բացասական բնոյթը խոտոր կը համեմատի որեւէ հոգեբանական կառուցուածքի հետ։ Վէպի մը հերոսը, մեր աչքին այնքա՜ն սեղմ համեմատութիւններու վերածուելէ յետոյ, չենք կարող այլեւս զինքը հաշտեցնել հոգեկան հասուն վիճակներու հետ։

.·.

Ինծի կը թուի որ «Երեք ընկերները» վէպը կը մեղանչէ գեղարուեստական այլապէս կարեւոր պահանջի մը դէմ։ Այդ գործին կը պակսի անկեղծութեան, հարազատութեան շունչը.

Գրական գործ մը աւելի կամ պակաս չափով կու տայ ցոլքն, հեղինակին հոգեբանական մէկ որոշ ձեւաւորութիւնը, անոր ապրումներուն պատմական մէկ փուլը։ Վէպ մը, ինչ ձգտում, ինչ ոգի ալ ունենայ, մարդկային վաւերագիր մը կոչուած է ըլլալ. գէթ այդ ըլլալու է որոշ գին փառասիրութիւնը։ Այսպէս վէպը, պատմուածքը հեղինակի [illegible] կեղծ գրամերու [illegible] տակեալ ծաղիկներու բոյրը։

.·.

Մելոյեանի լեզուն զուրկ է ինքնատիպութենէ, ոճէ։

Կ'ընդունիմ իր պատմելու դիւրութիւնը որ անբռնազբօս է [illegible] ու չարդարացներ այն [illegible] անխնամ լեզուն որ երբեմն կը մոռցնէ նոյնիսկ հայերէնի քերականական, շարադրական կանոններու դէմ։

Ցայտնի է որ Մելոյեան [illegible] լեզուի մտահոգութիւնը չէ ունեցած երբեք։ Բայց լեզուական պարզութիւնը եւ մաքրակրութիւնը [illegible] չէ բնաւ ոճային անհոգութեան հետ։

Ընթերցող մը այսօր գրական յաւակնոտութիւն ունեցող [illegible] երկէ կը սպասէ որքան [illegible] բովանդակութիւն, նոյնքան եւս [illegible] տարին շնորհ եւ գրաշաքը. հեղինակները բնորոշողը եւ ապրեցնողը [illegible] է, ոճը՝ որ մտածումը, գրողի խառնուածքն իսկ է։

.·.

Քսանեակ մը տարիներ առաջ Մելոյեան կրկին «նոր վէպով» [illegible] իր մուտքը գործած էր հայ գրականութենէն ներս։ Անդրանիկ իրաւ վէպը,«Մայրը»,— պատմութիւնը արտասահմանի վանականի մը տարփանքին կնոջ մը հանդէպ որ իրապէս մայրն է — իր ժամանակին Փարիզ [illegible] գրական դէպք մը նկատուեցաւ։ Այդ առաջին յաջողութիւնը կ'երեւի Մելոյեանի քայլերուն առջեւ փորձի դաշտ մը բացած է։ [illegible] է փնտռելու վէպի մը նորութիւնը սեռային հարցերու անձնական խօսիկութեան հետ։

Վտանգաւոր ճանապարհ [illegible] մը տարիք. զգո՛յշ։ Գրական երկ այդ ձեւոյ վրայ ալ իր դաշտավարական մթնոլորտը կարենալ պատրաստելու համար, հեղինակը կարենալու է կուտել զօրաւոր տաղանդի կենսական եւ գեղարուեստական փորձառութեան մը։ Այլապէս գրականութիւնը կ'իջնէ փողոց եւ կը թաց թափառելու պոռնկագրութեան հետ թեւանցուկ հասարակաց պարտէզներ..

Փ. ՍՈՆԱՅԵՐ

ԳԱՐՆԱՆԱՄՈՒՏ

Սա լճափին, ուր տակաւ կ'իջնեն յոյզերն իրիկուան,
խոհերս անցեալը կ'ապրին կոյսի մ'անո՛յշ տեսիլքին...
Ուռենիներն են ծակած խոր Թախիծով մ'անսահման՝
Ալեակներուն բիւրեղացա՛ծ կապոյտին:
Սա լճափին, ուր երբեմն յոգնած հոգիս տարուբեր
կուգար Թեւել ոստէ ոստ, ըմպել խորհուրդն իրերուն՝
Հիմա աքցունք մ'է հսկայ սաղարթներուն մէջ երեր,
Որ չի՛ ժպտիր ներսիս կանա՜չ յուշերուն:
Կ'անցնիմ տարտամ գրնացքով եւ նայուածքո՛վ մ'երազուն
իմ պաշտելի վայրերուն միայնութեան խորունկէն...
Հո՛ն են ծառերը զոյգ, ան աղբիւրին կարկաչուն,
Հո՛ն է դարձեալ ծաղկանց հրմայքն համօրէն,
Ակնարկիդ երգն, ո՛վ աղջիկն իմ սիրոյս լո՛ւրթ կոյսեակին,
կուգայ կարծես ողողել հոծ խըռովքներըս դըժնէ.
կարծես կը զգամ շոյանքիդ կախարդանքներն կաթոգին
Վառ այտերուս մարմանդին վրայ սատափէ
Բե՛ր, բե՛ր հոգւոյդ բարութիւնն եւ նըւաղո՛ւմն աչքերուդ,
Բե՛ր սրբութիւնն անուշակ համբոյրներուդ մեղմօրօր,
Բե՛ր, ո՛վ աղջիկ, այս իրկուն ծիծաղի փունջ մը հըրուտ
Սա տրտմօրէն շրջող տըղուն վիրաւոր:
Ա՛հ, եթէ օր մը դարձեալ սա մարգերուն մէջ դալար
Երփար ալիքն իրանիդ հեշտասարսուռ ու նըրբին,
Եթէ անգամ մ'ալ ո՛վ կոյս, խարտեաշ ծամերդ հողմավար
Դէմքիս վըրայ խաղաղութեա՛մբ մ'իջնէին...
Դիտէի լի՛ձն հանդարտիկ գանգուրներուդ հիւսուածքէն,
Շունչիդ բուրումն գգլխիչ գար էութիւնըս պատել...
Ըզգալ զարկերը սրտիդ կարշնեղ կուրծքիս դէմ նորէն,
Քնքուշ մարմինդ բազուկներո՛ւս շղթայել,
Ապրի՛լ, ապրի՛լ քանի որ գարնան երազն է ծաղկեր
Առուակներու դիւթանքին եւ դաշտերո՛ւն քերթուածին,
Ապրի՛լ ո՛վ կոյս, քանի որ սէրս իր նարօտն է հիւսեր՝
Շըթունքներուդ մեղրածորա՛ն համբոյրին:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՔԵԱՆ

Զ. Ռ. Մ.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԸ Ի ՊԱՏԻՒ Զ. Ռ. Մ.ԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Անցեալ կիրակի Զ. Ե. Ռ. Մ.եան Պանիէօ-Թաշանի մասնաճիւղը թէյասեղան մը սարքած էր ի պատիւ կեդր. Վարչութեան, որուն հրաւիրուած էր նաեւ Փարիզի մեր մասնաճիւղին Վարչութիւնը։

Կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, Թաղին մանուկները խռնուած էին մանկապարտէզին սրահը, ուր մեր ընկերներէն Բաղդէն Ս. Քէշիշեան, շարժանկարի ներկայացում մը տուաւ անոնց։ Փոքրիկներն այն աստիճանի ոգեւորուած էին որ, ոտքերը գետին զարնելով խրախոյս կը պոռային.

«Նայէ՛, նայէ՛, «մայմունը», կ'ըսէր մէկը. «Արապային մէջն է, արապային մէջ», կը պոռայ ուրիշ մը։ Իսկ մեր ընկերները առիթէն օգտուելով կը հարցնէին. «Մայմունին ձեռքէնը դիւրացող չկա՞յ»։ — «Ե՛ս, ես, կապի՛կ, կապիկ»։ Ու բոլորս կը խնդայինք կապիկին վրայ։ Ու կապիկներով կը թնդար սրահը։ Վստահ եմ որ այսպիսի շարժանկարներով մեր փոքրիկները շուտով պիտի սորվին հայերէնները այն բառերուն, որոնց թուրքերէնը միայն կը գործածեն իրենց ծնողքը առօրեայ խօսակցութեան մէջ կամ Ֆրանսերէնը՝ դպրոցին մէջ։

Ժամը 4ին խմբուեցանք պատուասեղանին շուրջ, ընկ. ընկ. Յովհաննէսեաններու բնակարանը։ Ներկայ էին կեդրոնական ու Փարիզի մասնաճիւղին վարչութիւնները, ընկերներ ու համակիրներ։ Շրջանակը ընտանեկան էր բառ կարգադրութեան։

Թէյասեղանը բացուեցաւ մեր առժամեայ քայլերգով «Յառաջ ցայ[illegible]», որմէ յետոյ Պանիէօյի մասնաճիւղին կողմէ ընկ. Յ. Անասեան պարզեց ցերեկոյթին նշանակութիւնը, գնահատեց կեդր. Վարչութեան վեց տարուան գործունէութիւնը, որ հիմնուած է անհատական զոհողութիւններու վրայ, եւ յայտնեց որ մեր Միութեան նախագահ ընկ. Տ. Նարդունի ճամբու պատրաստութիւններու պատճառաւ չէ կրցած ներկայ ըլլալ։

Ներկաներու փափաքին վրայ ատենապետ ընտրուեցաւ Գ. Ս. Գալիկօզեան, որ ճարտարօրէն վարեց այդ պաշտօնը։ Ան ըսաւ թէ այս սերունդը իր նոր կարգախօսով, կենդանի գործով եւ պերճ հնայքով յաջող նոր աւիշ մը բերելու հայ կեանքին եւ գալու առաջնորդելու դէպի նոր վերածնունդ մը։

Կեդր. Վարչութեան կողմէ ընկ. Ա. Թանէսաճեան խօսք առնելով յարգ պատմականն ըրաւ Միութեան հիմնումեան, յետոյ տեղեկութիւն [illegible]

Սուրիոյ եւայլ հայաշատ կեդրոններու բազմահազար չափահաս որբերը։

Փարիզի մասնաճիւղի Վարչութեան կողմէ ընկ. Յ. Տէր Յովհաննէսեան ըսաւ թէ Չափահաս Որբերու շարժումը իր նմանը չէ ունեցած մեր պատմութեան մէջ։ Ան արեւի նման լուսաբեր յայտնութիւն մը ըլլալու կոչուած է մեր մռայլ իրականութեան մէջ, «ի ծագել արեգական կորնչին աստեղք»։ Այո՛, ընկերնե՛ր, մենք եւ բոլոր անոնք որ մեզի հետ համախմբուած են հրաշքին Վահագնի նուիրական դրօշին տակ, հաւատացած ենք որ մեզի վիճակուած է պատմական դեր կատարել դարերէ ի վեր ստրկացած այս ժողովուրդին կեանքին մէջ, անոր վաղուան ճակատագիրը մեզմով պիտի գծագրուի, հասնելու համար ազատութեան փարոսին։ Հաւատացած ենք թէ մեր սերունդը պիտի սրբագրէ այն գէշ մտայնութիւնները որ ունին հիմա այս գէշ օրերուն եւ սերունդին վիճակուած է մեծ գործ մը։ Ահա թէ ինչու կ'ըսենք «ի ծագել արեգական կորնչին աստեղք»։

Նկատի առնելով ցերեկոյթին ընտանեկան բնոյթը, բոլոր հանդիսականները, առանձին թէ խումբով, երգեցին ազգային ու ժողովրդական երգեր։ Ընկ. Ս. Էֆիանեան երգեց «Սեւ Խաչաղը» եւ «Սերոբի Սուգը»։ Ընկ. Ա. Յովհաննէսեան արտասանեց ինքնագիր ոտանաւոր մը, նուիրուած ընկ. Տ. Նարդունիի, ծափեր խլելով։ Օր. Էլիզա Աբրահամեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց «Ափ մը Մոխիրը»։

Ոգեւորութիւնը այն աստիճանի հասած էր, որ մեր ընկերները կ'ուզէին մինչեւ ուշ ատեն շարունակել։ Բայց օրուան սեղանապետը, յարգելու համար կարգապահութիւնը, փակուած յայտարարեց ցերեկոյթը ժամը 6ին՝ շնորհակալութիւն յայտնելով օրուան հիւրերուն, ընկեր Ա. Յովհաննէսեանի ընկերուհիներ Վ. Յ. Անասեանի եւ Ս. Ե. Յովհաննէսեանի, որոնք թէյասեղանին սպասարկութիւնը յաջող կերպով կատարեցին։

Ներկաները ցրուեցան յոտնկայս երգելէ յետոյ «Մեր Հայրենիքը»։

Փափաքելի էր որ այսպիսի ընտանեկան ցերեկոյթներ յաճախ տեղի ունենային ամէն տեղ, օրինակ ծառայելու համար կարգ մը հայրենակիցներու, որոնց համար ուրախութիւն ընելը կը կայանայ գինիի սեղաններուն շուրջ պոռալ կանչելուն եւ ֆոնոկրաֆի թրքական եղանակներով յափշտակուելուն մէջ, ֆրանսացի դրացիներն անգամ գանգատ հրաւիրելու առիթ ձգած։

Ց. Անասեան

ԺԸՆԵՒ-ՊԸՆԵԷՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը շաբաթ առաջ, Փարիզէն անցնելով Ամերիկա գացին Գ. Ֆէրմանեան, անդամ Ժընեւ-Պընեէնի դպրոցներու հոգատար կոմիտէին եւ Գ. Նշան Պէկեան, տնօրէն Պընեէնի նախակրթարանին։

Ինչպէս կը հաստատէր «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչ մը, երկու հաստատութիւնները եւ հիւանդանոցը մատնուած են, նիւթական անձկութեան։ Երկու պատուիրակները պիտի ջանան բարեկամներ գտնել այդ բարերար հաստատութեանց, կապ հաստատելով Հայր. Միութեանց եւ կրթական Միութիւններու հետ։ Մանաւանդ պիտի աշխատին գտնել նիւթական աջակցութիւն ապահովել որդեգիրներու դրութեամբ։ Դպրոցը տարեկան մէկ միլիոն Ֆր.ի պիւտճէ մը ունի։ Եթէ կարելի ըլլայ գոնէ մէկ երրորդը ապահովել, (բուն կրթական պիւտճէն տարեկան 160,000 գ. Ֆր.է) երկու հաստատութիւնները պիտի ունենան տանելի վիճակ։ Հիւանդանոցն ալ ունի իր հոգերը։ Միջին հաշուով 15-20 հիւանդներ կը խնամուին։

Ամերիկայի մէջ ունինք բազմաթիւ հարուստներ որոնք նուէրներ կամ կտակներ կ'ընեն ամերիկեան հարուստ հաստատութեանց։ Դեռ վերջերս Գ. Գօզիկեան 100,000 տոլար կտակած էր ամերիկեան քոլէճի մը, ուրիշ մեծագումար նուէրներէ զատ։ Մինչդեռ աչքէ կը վրիպին Ժընեւ-Պընեէնի դպրոցները, ուր հարիւրի մօտ հայ տղաքներ կը ստանան հայկական եւ եւրոպական առողջ կրթութիւն։

Երկու հաստատութիւնները այնքան նեղ կացութեան մատնուած են որ, անցեալ տարի հարկ եղած է մերժել հարիւր նոր դիմումներ Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ ուրիշ վայրերէ։ Իսկ մեր օտար բարեկամները կը զարմանան որ այնքան անտարբեր ենք այսպիսի գործի մը հանդէպ...

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՏ. ՊԻՊԷՐԵԱՆ

կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝ ՍՈՆԱՅի ծնունդը։

11 Մայիս 1931 Փարիզ

Ե. Հ. Կ. Խաչի ամէն տեղ ունեցած գործունէութիւնը պատկերացնելով, Գ. Արգայեան բացատրեց ծրագիր - կանոնագրին նպատակը, թուեց Միութեան օգուտները, յիշելով կրթական եւ օգնութեան մարզին մէջ տարած գնահատելի աշխատանքը ամէն երկիրներու մէջ։

Կանգ առաւ Նիսի մէջ Ե. Հ. Կ. Խաչի մը կազմութեան անհրաժեշտութեան վրայ, շեշտելով նաեւ տիրող անտարբերութիւնը հանդէպ այսպիսի ազգանուէր Միութեան։

Ներկաները հանգամանօրէն եւ կենդանի փաստերով գործունէութիւնը լսելէ վերջ, փափաքեցան անդամագրուիլ։

Իսկոյն օրինական ձեւին դիմուելով, նախագահ ընտրուեցաւ Գ. Աբոյեան եւ քարտուղար՝ Օր. Թ. Գարակէօզեան։ Տրուած հարցի շուրջ մտքերու փոխանակութենէ վերջ միաձայնութեամբ Վարչութիւնը ընտրուեցաւ հետեւեալներէ.— Տիկիններ՝ Սրբուհի Պէրպէրեան, Մարիամ Փաղտասարեան, Հերմինէ Ժամկոչեան, Պէաթրիս Գասպարեան եւ Օր. Թ. Գարակէօզեան։

Երկու օր վերջ, 11 Մայիս Եշ. իրիկուն Վարչութիւնը իր անդրանիկ ժողովը ունեցաւ։ Դիւանի ընտրութիւնը կատարուելով, ընտրուեցան ատենապետուհի՝ Տիկին Սրբուհի Պէրպէրեան, ատենադպրուհի՝ Տիկին Գասպարեան, գանձապահուհի՝ Տիկին Մարիամ Փաղտասարեան, Տիկին Հերմինէ Ժամկոչեան եւ Օր. Թ. Գարակէօզեան խորհրդական անդամներ։

Օրակարգի խնդիրներէն կարեւորագոյնը եղաւ անդամներուն թիւը կրկնապատկելու միջոցներ ձեռք առնել եւ ըստ այնմ ձեռնարկել Հայաստանի աղէտեալներու հանգանակութեան։ Անմիջապէս կապ հաստատել Ե. Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան հետ՝ գործունէութեան աշխատանքներու միջոցներու մասին հարկ եղած թելադրութիւնները լսելու համար։

Վարչութիւն

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 15)

ԼԻՈՆ. - «Յառաջ» իր սիւնակները, մեզի լայնօրէն տրամադրեց օրուան, կարեւոր հարցին համար։ Մեզ կը մնայ հարցը սեղանին վրայ դնելով լուծել. համեստ ու խոհեմ, եղբայրակցութեան մը գալ։

Այս խնդրին նախաձեռնարկ պիտի ըլլան Հայր. Միութիւնները որոնք իրարու քով գալով, կարելի պիտի ըլլայ ուսուցչական Մարմին մը կազմակերպել ու դասաւանդութեան օրեր նշանակել։ Շաբթուան մէջ 4-5 օր տեղ մը հաւաքել մանուկները. սորվեցնելու համար հայոց լեզուն եւ պատմութիւնը։ Ինծի ծանօթ են ընտանիքներ, որոնց Ֆրանսա գալը հազիւ քանի մը տարի է։ Այսօր. անոնց զաւակները, երթալով հայերէնը կը մոռնան։ Նոյն իսկ իրենց տունին մէջ իրենց ծնողքին հետ ֆրանսերէն կը խօսին։ Արդէն ինքնին կենդանի փաստ մըն է թէ մանուկը երթալով Հայը եւ հայրենիքը կը մոռնայ. եւ կամաց-կամաց ինքզինքը Ֆրանսացի պիտի յորջորջէ։ Եթէ պէտք ըլլայ Յովհաննէսը Ժանի կը փոխէ, Պօղոսը Փօլի, եւ իրենց ծնողքները այս ամէնը գիտնալովմէկտեղ կը պարծենան թէ մեր տղաքը լաւ ֆրանսերէն սորված են։

Եթէ ծնողները կարողութիւն չունին իրենց զաւակներուն սորվեցնել, գոնէ կրնան չմոռցնել...

Լիոն ունի մէկ-երկու տասնեակ հայրենակցական եւ բարեսիրական միութիւնները որոնք ցարդ ոչ մէկ ջանք թափած են նոր սերունդին փրկութեան համար։ Ունինք նաեւ Ազգ. Միութիւն մը, որ կարծես միայն ինքն իր վրայ պիտի հսկէ շարունակ։

Հայրենակիցնե՛ր, իրարու մօտ գանք ի սէր հայ ազգութեան, ի սէր հայ մանուկի ապառնան։ Պէտք է գործենք ձեռք ձեռքի եւ ապահովենք այն վտանգը որ կը սպառնայ մատաղ սերունդին։ Ամէն ազգասէր հայ պարտք պէտք է համարէ իգործ դնել իր կարելին նոր սերունդին փրկութեան համար։

Մելքոն Թադէոսեան

Մահերգէն վերջ, հանդէսին նախագահ Գ. Նաւասարդեանի բացման խօսքով ներկայ ժողովուրդը մէկ վայրկեանի լռութեամբ յոտնկայս յարգեց իր մեռելներուն յիշատակը։ Յետոյ կարգաւ խօսեցան Շավիլի Նպաստախանդիններու Միութեան կողմէ Գ. Դաւիթ Տէր Պալուստեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Արդարութեան» խումբին կողմէ Գ. Կ. Սասունի, Գ. Լ. Զօրմիսեան եւ Ե. Ե. Միութեան կողմէ յատկապէս հրաւիրուած Գ. Շաւարշ Միսաքեան։ Արտասանեցին Գ. Գ. Կ. Թազըմճեան եւ Կ. Մկրտիչեան։

Իսի-լէ-Մուլինոյի մեր երիտասարդ բարեկամներէն Գ. Հրաչ Հանտալեան, նախագահին հրաւէրին վրայ ինչպէս միշտ այս անգամ ալ երգով իր մասնակցութիւնը բերաւ հանդէսին։ Նուագախումբը կազմուած Տիկ. Դեղուհիէ, Օր. Իվոյէ (Ֆրանսացի) Գ. Գ. Թազըմճեանէ, Դպիրեանէ եւ Գարոնեանէ մէջ ընդ մէջ նուագեց ազգային կտորներ։ Բարթող քահանայի պահպանիչով փակուեցաւ հանդէսը եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ քիչ մը աւելի թեթեւցած սրտով, քիչ մը աւելի մօտեցած իր մեռելներուն եւ անոնց պաշտած գաղափարին։

Գ. Վարդունի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

(Շարունակութիւն Ա. էջին)

«Խորհրդ. Հայաստան» (5 Մայիս) կը գրէ.—

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ

Մոսկուա որոշեց երկրաշարժէն վնասուած Նախիջեւանի եւ Զանգեզուրի շրջաններուն համար իբրեւ օգնութիւն տրամադրել երկու միլիոն րուբլի։

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Երեւանի կառավարութիւնը որոշեց կազմել երկրաշարժէն վնասուած Զանգեզուրի շրջաններուն վերաշինութեան կոմիտէ մը, որուն կը մասնակցին Ռ. Դաշտոյեան, Ի. Կարապետեան, Գ. Աթարբէկեան, Բ. Մելիքսէթեան, Ա. Յովհաննէսեան, Բ. Բաղդասարեան, Ն. Յակոբեան, Ա. Ղամբարեան։

Կոմիտէն արդէն սկսած է աշխատանքի։

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ալլահվերդիի հանքերուն մէջ, բանուորները հաւաքոյթ մը կազմեցին։ Այդտեղ զեկոյց մը կարդացուեցաւ Ղափանի երկրաշարժին աղէտներուն մասին։ Բանուորները որոշեցին Մայիս 2ի իրենց օրականը յատկացնել աղէտեալներուն օգնութեան։

ՄՆՈՒՆԴ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏ

Զանգեզուրէն կը հեռագրեն թէ կազմակերպուած է սնունդի վեց կայան, որ կանոնաւորապէս կերակուր [illegible] աղէտեալներուն։

Աւելին աղքատներուն եւ կարօտեալներուն [illegible] ղէն եւ 287 վերարկու։ Կը [illegible] վրաններու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Կ. ԽԱՉԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Քանի մը հայ տիկիններ եւ օրիորդներ նախաձեռնարկ եղան կազմելու Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը։ Մասնաւոր նամակներով եւ ազդերով հրաւէրներ եղան հայ հասարակութեան՝ ներկայ ըլլալու համար 9 Մայիս, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.35ին գումարուելիք խորհրդակցական ժողովին։

Հրաւէրին պատասխանած էին 15 հոգի, որովհետեւ կազմակերպիչ յանձնախումբը ժամանակ չէր ունեցած աւելի կանուխ կատարել հարկ եղած աշխատանքը։

[illegible]

ՈՒԽՏԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼ, 14 Մայիս.— Անցեալ կիրակի Շավիլի հայութիւնն ալ կատարեց իր Ուխտի Օրը։

Կիրակի օրը իրենց նահատակ ծնողները յարգող, անոնց յիշատակը պաշտող ընտիր բազմութիւն մը փութացած էր սրահը։

Ե. Ե. Միութեան Վարչութիւնը իր կարելին ըրած էր հանդէսը [illegible]

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Հայֆայէն Երուսաղէմ մեկնող Թըրթառարէն 7000 անգլ. ոսկիի գողութիւն մը կատարուած է։ [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ 3

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

1

[illegible]

(Շար.)

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ «ՓԵՓԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ «ՎԱԳՐ» Խումբի կողմէ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆԻ
Տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Union de Parisի սրահին մէջ
14 Rue Trévise Métro: Cadet

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76-71
Autobus: AY, BC
Métro Couronnes ou Parmentier
Ցոլքուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: Կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24 Rue St. Lazare, Paris (9)
Բոլշեւիկեան երեք տարուան անլուր յաջողութեամբ ճաշարանը — ճաշարանապետ ԼԻԼԱ մեծամեծ զոհողութիւններով ընդարձակած է իր ճաշարանը, բոլորովին անման կարգադրութիւններով եւ գիւթական լաւագոյն պատրաստութեամբ մը: Բացի անպէտքի իր հաճախորդներէն, խոհարար Արամին մասնաւոր անուշեղէններ ստանալու համար վայրկեան մը Գ.Օննիկ: Նախանձախնդիրները ինչ ալ ըսեն, այցելութիւն մը բաւական է ըսելու, թէ ԼԻԼԱՆ միակն է եղեր ԱՄՍՆՈՒԹԵԱՆ, ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ եւ ՃԱՇԱԿԻ կրկնակ առաւելութիւններուն մէջ:

Տօքթ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
Ցատուկ յարկարաժին վերաբերեալ եւ Մորթի հիւանդութեանց
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռեւմաթիզմ, Զգայնի, Արեան հիւանդութիւններ եւ ջղացաւ:
Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ԴԵՐՁԱԿ Հեռաձ. Provence 67—07

ՈՍԿԵԱՆ
66 Rue d'Hauteville PARIS (10e)

Հ. Ց. Դ.
ԳԼՔՈՒՐ Մասնաճիւղի կողմէ հերթական դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին, նախկին հաւաքատեղիին (Bécon les Bruyères Հայաշատութեան Ուենի կողմէ, Buvette du la Gareի մէջ): Ծարակախօսութիւն նախորդ ժողովի նիւթին, կը խօսի Ընկ. Շ. Միսաքեան:

ԱՅԼԱՍԵՆՆՈՐԵՐ ՈՒԽՏԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԵՆ
Աւանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկէ ատամնաշար, ամէն ակռաներ: Զմահուղը զին: Ծորենագործութիւններ: ամէն օր ժամը 9էն 6, 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

EMPIRE Մեհերետ 37 Av. Wagram

Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ
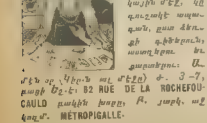
Կը գուշակէ անցեալը, ներկան եւ ապագան, ինչպէս նաեւ կը լուծէ ամէն կարգի վէճ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերու, թուաբանական հաշիւներու եւ խաղաթուղթերու: Ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բաց 82 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ. ալ Կոչել. METROPIGALLE.

Կ'ուզուի գերձակի աշկերտ մը: Դիմել՝ Պ. Պարգեւեանի Hôtel Sénat, 7 Rue Tournon. Métro Odéon.

Դուլ, որ վարժուած եմ Հեղձամղակով, լեղապարկի եւ փուխներով, ցնցռումով, գացէք MONT - DORE (Auvergne) որ օժտուած է 40 աղբիւրով արմատական դեղաչրեւակութեամբ հնարքը (inhalation).
Մանր. դիմել "Cie. de Mont-Dore, 10 Rue Auber, Paris (9).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ Réaumur Միջնադաւ, արեան, մորթի հիւանդութիւններու: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները

Վարձու է Ցանկաւոր յարկաբաժին մը 2 փիէս, խոհանոց, ջուր, կազ եւ ելեկտրականութիւն: Դիմել՝ Լեւոն Կէօլէեանի, 22 Rue Cavoisier, Cachan, Seine.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արեան եւ ներքին հիւանդութիւններ, մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. ամէն վարժաօր: Ամէն օր 9-12, 2-8, կիր. 9-12.

Electrophone Thomson-Houston Brillant repertoire de disques

BRASSERIE HAROLA
3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88
ՎԱՐԶՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ
զարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար
Մատչելի գին Հայերու

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUNԻ
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

BOURSE Benéfices intérêts ՊՈՒՐՍ
peuvent être réalisés par opérations journal. avec provis. (titres ou espèces) déposés chez banquier membre du syndicat. Notice et Circulaire hebdomad. sur demande. R. Lorilleux, remisier accrédité. 16, rue Drouot, Paris, Téléph.: Provence 49-76.

Տօքթ. ԽՈՒՊԼԱՔԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԻ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վարիս) եւ hémorroïdesի (էմոռոյիտ), սրճատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին միջոցներով:
Ջերմաբուժում (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԱԿԱՐԳՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord 31-49
(Գարա տիւ Նորի եւ Գարա տը լ'Էսթի մէջտեղը)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Փէտաւ բաց կարող վարժ գործաւորուհիներ, կը պահանջուի մաքուր կար, հէմ ալ ընդունուելով: Լաւ վճարում: Դիմել՝ ամէն օր, ժամը 9էն 11 եւ 2-5, Գուտենբերգեան եւ Միքայէլեանի, 5 Rue Bergère, Paris (9e): Մէթրօ Bonne Nouvelle.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՕՆՆԻԿ ԽՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆ
ԴԵՐՁԱԿ
ՀԻՆ ԵՒ ԴԻՒՐԱՄԱՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
21 QUAI DE LA TOURNELLE PARIS (5E)

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ
Ձափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն Բաքէ ու Շէնի: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ: Ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ
39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:
Ցաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի ջերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:
Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիններով:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
112 Rue de Turenne, Փարիզ (3) Մէթրօ՝ République
Թէլէֆօն՝ Archive 50—61
Այցելեցէք մեր խանութը եւ քաղցրավենիք մեր գիները

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD
13 Bld. Malesherbes, Paris (8,
Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd
Ցոմսակներ ամէն երկիրներու համար:
Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Զինաստան, եւայլն:
ՄԱՆՕԹ.— Արտասահմանէ եւ գաւառներէ ժամանողներուն կը տրուին պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ առաջնորդ:
Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱԶԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝
1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողամասեր գնելու:
2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:
3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու:
4.— Ցունեւու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ զրաւականով փոխառութիւն ստանալու:
5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք
ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra կամ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—12, Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48.

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ
Կայարանէն երեք վայրկեան, ֆրանսական թաղի մէջ, երեք սենեակ եւ խոհանոց, խահանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն:
Չափաւոր գին:
Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ցիգրան Սէֆէրեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69-...

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Սերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու, Զատուկ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութեան
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ). Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12.
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շոշափարում (radiographie), ...(radiothérapie profonde) նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ ...
Թոքախտաւորներու համար pneumothorax գործողութիւն ...
Զգայնի եւ հոգեկան հիւանդութիւններու ...
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները ...
Assurance Socialesի ...
Դարմանատան առանձնարանը կ'ընդունի ...
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, ...
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-...
Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. ...
Tramway 39, 40, 43, 5:

Օգտուեցէք առիթէն Ծախու
Մեծ խանութ մը (էփիսէրիի) երկու փիէսով, ամսական վարձք՝ 2400 ֆր.: Ունի վեց տարուան պայմ. վերանորոգ. Օրական 700 ֆրանք առեւտուր: Գին՝ 20,000 ֆրանք: Դիւրաւ մասնակի պայմաններ:
Դիմել՝ ամսագիր Ս. ԱՂԹՈՒՆԵԱՆԻ
13 Rue dee Dominicaine, MARSEILLE

Agence exclusive
REGISTERED TRADE MARK
H. ARTINIAN, 36 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-...
1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Քուրթերէն ... փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր ... կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ուզեցէք նաեւ ամենավերջին ... ֆոնոկրաֆ (խաւարում) 300—2000 ֆր.: Կրնաք ... La Voix de son Maîtreի Courant continu, գին՝ 478 ... 75: Մեր գիները ... Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՄԱՅԻՍ
1931
19 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1573

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Երէկ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 63րդ նստաշրջանը։

Շատ մը հարցեր դիզուած են օրակարգին վրայ։ Բայց ամէնէն եւ ամէնէն փշոտ խնդիրը կը կազմէ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը։ Նախնական փորձ մը դէպի քաղաքական համաձայնութիւն կամ միացում (Անշլուս)։

Քանի մը օր առաջ, Նախնական խորհրդակցութեան մը ընթացքին, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները աղի-լեղի խօսքեր փոխանակեցին։ Պ. Պրիանի օրերը համրուած են արդէն, մայիս 13էն, նախագահական ընտրութիւնէն ի վեր։ Բայց նորէն անոր պաշտօն տրուեցաւ Ֆրանսայի տեսակէտը ներկայացնել գոնէ այս հարցի մէջ։ Մանաւանդ որ խնդիրը սերտ կապ ունի իր հնարած նոր բանաձեւին, Համեւրոպայի կազմակերպութեան հետ։

Շաբաթ օր, Պ. Քուրցիուս ջանաց արդարացնել Աւստրիոյ հետ կնքուած համաձայնութիւնը, իբրեւ գարման անտանելի կացութեան մը։ Ցիշեց նախընթաց օրինակներ, բայց ո՛ր և է ակնարկ չըրաւ «Անշլուս»ին։ Պ. Պրիան ալ, կենալով միեւնոյն դաշտին վրայ, մեղադրեց կատարուած արարքը։ Եւ, քիչ մը աւելի առաջ երթալով, շեշտեց թէ՝ «զգուշանալու է այնպիսի ձեռնարկներէ որոնք թոյլատրուած չեն»։

Թափանցիկ էր ակնարկը։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կ՚ուզէր յիշեցնել դաշնագիրներու տրամադրութիւնը, որ Փարիզի ամէնէն զօրաւոր զէնքն է։

Արդարեւ, ֆրանսական թերթերը մրցումի ելած են իրարու հետ, իրաւագիտական ճակատին վրայ,և անդադար կը յիշեցնեն ամենէրազմէն յետոյ կնքուած դաշնագիրներու տրամադրութիւնները։ Կը փորձեն ապացուցանել թէ ի յառաջագունէ արգիլուած է ո՛րեւէ համաձայնութիւն որ կրնայ միացնել Գերմանիան եւ Աւստրիան։

Կիսապաշտօնական օրկան մը կը բացատրէ թէ «Անշլուս»ը բացորոշապէս հակառակ է դաշնագիրներուն։ «Հակառակ է Վերսայլի դաշնագրին 80րդ յօդուածին, 4․3րդ յօդուածին.Սէն Ժերմէնի դաշնագրին 88րդ յօդուածին, նոյն դաշնագրի 217 եւ 222րդ յօդուածներուն, հակառակ է 1922 հոկտ. 3ին Աւստրիոյ հետ կնքուած երեք պայմանագրութիւններուն»։

Մէկ խօսքով, Ֆրանսացիներուն համար ամէն ինչ պարզ է եւ ոչ մեկնաբանութեան խնդիր կը մնայ, ոչ ալ մինչեւ Հաագ երթալու։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ Անգլիան էր որ դրաւ այս առաջարկը— խնդիրը յանձնել Հաագայի Միջազգային բարձրագոյն ատեանին քննութեան։

Այս խնդիրն է որ կը քննուի այժմ, Ժընեւի մէջ։ Բայց, ինչպէս տեսանք, Ֆրանսացիները բոլորովին աւելորդ կը գտնեն այդ ձեռնարկը։ Նոյնիսկ վնասակար՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան, ինչպէս եւ դաշնագիրներու ապագային համար։

Փարիզի այս դիրքը արդէն ջլագրգռութեան մատնած է Լոնտոնը։ Ու թէեւ պաշտօնական շրջանակները պաղարիւն կ՚երեւան, բայց թերթերը արդէն սկսած են իրենց բերնին համը։ Պահպանողական երկու խոշոր օրկաններ կը պահանջեն որ Անգլիա լքէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, եւ աչքերը դարձնէ դէպի իր գաղթապետութիւններն ու Ամերիկա։ Այս թերթերը, ինչպէս եւ «Մանչէսթր Կարտիըն» ծանր մեղադրանքներ կ՚ընեն Ֆրանսայի դէմ, իբրեւ զոհ ներկայացնելով Գերմանիան։ Իսկ «Օպզըրվըր», կիրակնօրեայ մեծ օրկանը, դատապարտելով Ֆրանսայի աշխարհակալութիւնը, կը գրէ իր խմբագրականին մէջ.

— «Մեզի հասած լաւատեղեակ լուրերու համաձայն, եթէ ֆրանսական գերակշռութիւնը յաղթանակէ Ժընեւի մէջ, եթէ դատապարտուի աւստրօ-գերման տնտեսական միութիւնը, Գերմանիա եւ Աւստրիա պիտի քաշուին Ազգերու Դաշնակցութենէն»։

Բրիտանական թերթին կարծիքով, դաշնագիրները պէտք է բարեփոխուին, իբրեւ անհրաժեշտ պայման խաղաղութեան պահպանման։ Ցետոյ, Գերմանիան իրաւունք ունի Ֆրանսայի հաւասար սպառազինուելու։ Ու վերջապէս սպառնալիք մը.— «Երբեք նոր պայթիւն մը տեղի պիտի ունենայ Եւրոպայի մէջ, եթէ Ֆրանսա, Լեհաստան եւ Փոքր Համաձայնութիւնը պնդեն իրենց գերակշռութեան վարդապետութենէն։

«Օպզըրվըր» այն թերթն է որ տապալեց Լօյտ Ճօրճը, գինադադարի ամէնէն վճռական մէկ պահուն։

Ինչպէս կը տեսնէք, չափազանց թունաւոր է մթնոլորտը։ Եթէ միջին բանաձեւ մըն ալ գտնեն յետաձգեն խնդիրը, այդ չի նշանակեր թէ չարը խափանուած է։

Ոչ միայն եւրոպական միութեան, այլ եւ խաղաղութեան, դաշնագիրներուն եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խնդիրներն որ իրարու կը բախին, մեքենաբար տեղի տալով զանազան խմբակցութեանց։

Եւ այս ամէնը՝ մթնոլորտի մը մէջ որ տարուէ տարի կը ծանրանայ։

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Վերջին երկրաշարժին աղէտեալներուն օգնելու համար, Հայաստանի մէջ կազմուած արտակարգ յանձնախումբը հետեւեալ որոշումները տուաւ.—

Աղէտեալ շրջանները փոխադրել 1000փութ շաքար.80 փութ թէյ, 500 փութ կրուպա, 200 արկղ օճառ, 8 վրան, 1400 հագուստ, 1 վակոն գամ, 15 բեռնակառք շղթայ։ Անմիջապէս նորոգել Քէշիշքէնդ Բազարչայ ճամբան։ Բանալ Դարալագեազի եւ Նախիջեւանի մօտակայ լեռնանցքը։ Պետական դրամատունը պէտք է վճարէ 20 հազար րուբլի Ղափանի բանուորներուն աշխատավարձը վճարելու համար։ Սիսեան ղրկեց 60.000 րուբլի, Գորիս՝ 30,000, Ղափան 50.000, Մեղրի 10.000։ Արտօնութիւն առաւ օգտուելու Զանգեզուրի անտառներէն։ Ղրկեց վրաններ, բարձ, ներքնակ։ Հրահանգեց փրոֆ. Աբդալեանի եւ Ջարդարեանի մեկնիլ այդ շրջանները։

ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

Ամէնէն շատ վնասուած է Սիսիան։ Շրջանին կեդրոնը հիմնուեցաւ առժամեայ հիւանդանոց մը 50 մահճակալով։ 10 տեղ հիմնուեցան սնունդի կայաններ։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի արհեստակցական միութիւնը 5000 րուբլի նուիրեց աղէտեալ շրջաններուն։ Լուսաւորութեան գործավարութեան որոշումով, մանկապարտէզներ պիտի հիմնուին նոյն շրջաններու մէջ։ Աղէտեալ ընտանիքներու երախաներուն համար իբրեւ հացագին Անդրկովկասի կառավարութիւնը նուիրեց 25.000 րուբլի, 15 հազարը Զանգեզուրի, 10.000ը Նախիջեւանի համար։ Թիֆլիս ալ իր կողմէ նուիրեց 5,000 րուբլի։ Ռուս կարմիր խաչը նուիրեց 10.000 րուբլի եւ ղրկեց բժշկական 6 խմբակ։

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ բոլոր մարմինները մրցման կը հրաւիրեն իրար, օգնութեան իրենց բաժինը բերելու համար աղէտեալներուն։ Հանգանակութեան այս ձեւը լաւ արդիւնք տուաւ։ Մասնակցողներուն մէջ կան նաեւ բանուորներ։ Վրաստանի կիներու միութիւնը նուիրեց 10.000 րուբլի։ Վրաստանի Գորի քաղաքը նուիրեց 1.000 րուբլի, Գործակցականը 5,000 րուբլի։ Լէնինական քաղաքը 10.000 րուբլիէն զատ աշխատաւորներուն օրականը։

ԱԼԻՒՐ ԵՒ ՇԱՔԱՐ

Բեռնատար ցոգեկառքերու վարչութիւնը իր սպասարկութիւնը ամբողջովին տրամադրեց աղէտեալ շրջանները փոխադրելու ամէն անհրաժեշտ առարկայ։

Առաջին առթիւ ղրկուեցաւ 3 վակոն ալիւր, որ պիտի բաշխուի Սիսիանի, Ղափանի եւ Գորիսի շրջաններուն։ Երկու վակոն ալ ղրկուեցաւ Նախիջեւան։ Ղրկուեցաւ նաեւ մեծ քանակութեամբ շաքար եւ թէյ։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՖՐԱՆՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Յառաջ»ի հրատարակութիւններուն եւ խմբագրին դիմումին վրայ, Պրիւքսէլէն Պ. Վահան Խօրասանճեան երկու անգամէն 30.000 (երեսուն հազար) դրախմի (10.000 ֆրանք) նուիրած է Հին Յունաստանի Կ. Խաչի դպրոցներուն։

Այս գումարները արդէն փոխադրած ենք Աթէնք, Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան, յատկացուելու համար միայն կրթական պէտքերու։

ՓՐՕՖ. ՄԱՔԼԷՐ ՍՕՖԻԱ Կ՚ԵՐԹԱՅ

Ծանօթ հայկական ուսուցչապետ Պ. Frédéric Macler *այս տարի արձակուրդին պիտի այցելէ Պուլկարիա, ուսումնասիրելու համար վանքերու, եկեղեցիներու եւ թանգարաններու հայերէն ձեռագիրները։*

Անշուշտ հոս մշակոյթի բարեկամները ամէն դիւրութիւն պիտի ընծային յարգելի ուսուցչապետին, իր աշխատանքը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՊԱՀԱՆՋԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Ռուսիա Յունաստանի կառավարութենէն պահանջեց 1833էն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մասնակցութեամբ, Ռուսիոյ կողմէ Յունաստանի տրուած փոխառութեան տարեվճարները։ 1897էն ի վեր տարեկան հատուցումները կանոնաւոր կերպով կ՚ազատեր Աթէնքի նկատմամբ միջազգային յանձնախումբը։ 1917էն ի վեր Ռուսիա յայտարարած ըլլալով թէ չի ճանչնար ցարական կառավարութեան յանձնառութիւնները, փոխառութեան գումարէն Ռուսիոյ բաժնին վերաբերեալ տարեվճարները երեք հարիւր հազար ոսկի ֆրանք, պահ կը դրուէին Փարիզի ֆրանսական դրամատունը։ Այս հաւաքուած տարեվճարներն է որ Ռուսիա կը պահանջէ այժմ Յոյն կառավարութենէն։

Թերթերը կը գրեն թէ Յունաստան տրամադիր չէ ընդունելու Ռուսիոյ այս պահանջը, որովհետեւ բացի հին պարտքերու հանդէպ Ռուսիոյ բռնած դիրքէն, Ռուսիոյ մէջ, յունահպատակներու պատկանող գրաւուած կալուածներու հարցը կը մնայ առկախ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

վերջին թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Զանգեզուրի Աղէտը (Կոչ Հ. Յ. Դ. Բիւրօի)։ «Դրօշակ»ի քառասնամեակը (Խմբ.)։ Կովկասասահայերը եւ իր հարեւանները (Ռուստոմ)։ Ռոստոմի ինքնագիրը։ Զօրավար Նազարբէգեան (Մ. Վրացեան)։ Մարքսիզմը եւ Ազգային Հարցը (Գ. Գիւզալեան)։ Թուրքիոյ շուրջ։

Հայաստանում՝ «Սոցիալիզմ են կառուցում»։ Բռնութիւնների աշխարհում։ Լուրեր երկրից։ Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Մեր զոհերը։ Քառասուն տարուայ «Դրօշակ»ների բովանդակութիւնը։

Հասցէ.— Mlle S. Agopian, 5, Rue des Cobelins, Paris (13)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ Հանրային Պարտքին շուրջ

Էնկիւրիի քաղաքական շրջանակներու մէջ այն համոզումը կայ որ, Թուրք Հանրային Պարտքի շուրջ բանակցութիւններու ատեն, ամէն բանէ առաջ պատուիրակները պիտի հրաւիրուին որ Փարիզի պայմանագրութիւնը փոխուի։ Այս պայմանագրութիւնը երկու հիմերու վրայ փոփոխութեան ենթարկելու պէտք կը տեսնուի։

1. Փարիզի պայմանագրութեան համաձայն, Թուրքիոյ բաժին հանուած պարտքին քանակը զեղչել։

2. Ձեղչը կատարուելէ յետոյ աւելի փոքր տարեվճար մը նշանակել, մասնաւորաբար 15—30 տարի տրուելիք մասնավճարներուն։

Ասկէ զատ, կառավարութիւնը թէեւ նոր պիւտճէին մէջ Հանրային Պարտքի տարեվճարին մէկ երրորդը դրած է, բայց պիտի պահանջէ որ գոնէ մինչեւ հինգ տարի որեւէ տարեվճար չարուի։

Կը կարծուի թէ վճարումի յետաձգման այս առաջարկը լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնէ բաժնետէրերու կողմէ։

Հիմմէթզատէ Հիւսնիւ պէյ ասկէ առաջ կը պնդէր թէ Հանրային Պարտքի հաշիւներուն մէջ 100 միլիոն ոսկիի սխալ մը եղած է։ Ցետոյ, սակայն, քննիչ մարմինի նախագահ Աթիլ պէյ քննութեամբ երեւան հանած է որ սխալը 190 միլիոն ոսկի է։

Իրողութիւնը պիտի պարզուի բաժնետէրերու պատուիրակներուն, եւ եթէ սխալը հաստատուի աւելի տրուած դրամը ետ պիտի ուզուի։

Կռիւներ Կովկասի մէջ

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ արիւնոտ կռիւներ տեղի ունեցած են Կովկասի մէջ։ Անցեալ ամսուան ընթացքին, խորհրդային կառավարութիւնը 40,000(?)զինուոր ղրկած է Գանձակ, Ղարապաղ եւ Նախիջեւան, խլրտումները զսպելու համար։ Գանձակ պաշարուած է եւ բնակիչները— տղայ, աղջիկ, կին.— ջարդուած են։ Տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին, բոլշեւիկները 300 զոհ տուած են։ Նաճի Սէյֆուլլայ անուն մեծ ըմբոստ մը, Պարսկաստան փախած միջոցին, կը բռնուի եւ 19 հոգիէ բաղկացեալ ընտանիքովը կը ջարդուի։ Իսլամ զինուորները բռնաբար կ՚ըլլալով ջարդերուն դէմ, Կովկասէն ետ պիտի առնուին, Հարիւրաւոր իսլամ կիներ ձերբակալուելով Ռուսիա ղրկուած են։

Ռուս գիտնականներ կ՚ախտորուին

Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը զանազան վայրեր աքսորեց քառասունըհինգ գիտուններ, առանց դատի ենթարկելու զանոնք։ Ամբաստանուած են իբրեւ հակայեղափոխականներ։

Լուր կայ նաեւ թէ Չէկայի հրամանով 10ի չափ մատուռպականներ եւ ճարտարագէտներ հրացանի բռնած են։

Խռովութիւններ Սօֆիայի մէջ

Սօֆիայի ժողովրդական մէկ թաղին մէջ խռովութիւններ ծագեցան, երբ համայնավարները հրապարակային հաւաքոյթ մը սարքեր էին ընտրութեան առթիւ։

Ոստիկանութիւնը ցրուեց հաւաքուած ժողովուրդը։ Ոստիկան մը ինքզինքը պաշտպանելու համար կրակ բացաւ իր ատրճանակով, երբ քարով ու գաւազանով յարձակման կ՚ենթարկուէր։

Բազմաթիւ անձեր ձերբակալուեցան։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Եգիպտոսի ընտրութիւնները վերջացան հանդարտութեամբ։ Վաֆտի եւ ազատականներու գործունէութիւնը՝ պոյքոթի ենթարկելու համար ընտրութիւնները, չունեցաւ մեծ հետեւանք։ Քուէարկուներու միջինը հարիւրին 65էն նուազ չէ։

Միայն մէկ գիւղի մէջ փոքր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ, երբ Վաֆտի կուսակիցները կը փորձէին արգիլել քուէարկուները ընտրութեան մասնակցելէ, եւ քուէատուփը կ՚ուզէին փախցնել։ Այդ շրջանի ոստիկանապետը քարկոծուեցաւ եւ ստիպուեցաւ փախուստ տալ։

Իսկ Վաֆտ կուսակցութեան պետը Նահաս փաշա յայտնեց թէ Գահիրէի մէջ հազիւ ընտրողներու հարիւրին 5ը մասնակցած են ընտրութիւններուն։

Ընդհանուր գործադուլ Ռուպէի մէջ

Ռուպէ - Թուրքուանի շրջանին մէջ, բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ ծագած վէճը կարելի չեղաւ հարթել, հակառակ աշխատանքի նախարարին ջանքերուն։ Հիւսկեղէնի գործատէրերը որոշած էին հարիւրին 10ի զեղչ մը կատարել օրավարձքերուն վրայ։ Այս որոշումը պիտի գործադրուէր երէկուընէ սկսեալ։ Միւս կողմէ, գործատէրերը այս զեղչէն զատ, որոշեցին նաեւ ջնջել պարգեւը որ գործաւորներուն կը տրուէր իբրեւ երկարատեւ ծառայութեան տեսակ մը վարձատրութիւն։ Գործատէրերը կը յայտնեն թէ տնտեսական ներկայ պայման-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Ցնտեսական կեանքի մէջ վաճառամարտը նորութիւն չէ։ Բայց խորհրդային Ռուսաստանի վաճառամարտը բոլորովին տարբեր յատկանիշեր ունի եւ անբնական է։ Ինչո՞ւ։

Ծայրոնի հեղինակութիւն մը հետեւեալ պատճառները կը վերագրէ սովորական ժամանակներու մէջ տեղի ունեցող վաճառամարտին.—

Ա. Արդիւնաբերողը կ'ուզենայ չափէն աւելի մթերք ներքին սպառումի համար եւ կը ստիպուի աւելորդ քանակութիւնը արտածել հեռաւոր շուկաներ, աժան գիներով։ Չի կրնար արտադրութեան արժէքէն պակաս գնով ծախել իր երկրին մէջ, որովհետեւ վեց ամիս կամ տարի մը վերջ իր ձեռքին տակ ունենալիք նոր մթերքը չի կրնար այդ բացառաբար գեղչուած գինով սպառել։

Բ.— Արդիւնաբերողը նոր տեսակ ապրանք մը օտար հրապարակի մը վրայ «բռնել տալու» եւ ճանչցնելու համար կը ստիպուի փնասով արտածել իր մթերքը։

Գ.— Արդիւնաբերողը իր գինները ստոյգանաբար իջեցնելու նպատակով, աճագին քանակութեամբ ապրանք կ'արտածէ, միշտ փնասով ի հարկէ։ Այսպէսով վաճառումը կ'աւելնայ եւ կը սկսի աւելի խոշոր քանակութեամբ արդիւնաբերել։ Շատ պարզ է որ երբ ապրանքի մը արտադրութիւնը եւ սպառումը զուգընթաց կ'աճին, դրամատէրը կը գեղչէ գինները ներքին հրապարակին վրայ. վաճառամարտով միայն կը հասնի այդ նպատակին։

Դ.— Արդիւնաբերողը պատահական վաճառամարտի կը ձեռնարկէ օտար շուկայի մը մէջ՝ գիմագրելու համար իր մրցակիցներուն։

Այս գլխաւոր եւ բացառիկ պատճառներէն ո՛չ մէկը ունի ռուսական վաճառամարտը։ Ռուսիոյ մէջ աւելորդ մթերք չկայ, ինչպէս ցոյց կուտայինք մեր նախընթաց նամակով։ Նոր տեսակ ապրանք չկայ որպէսզի ստիպուէին առժամաբար փնասով ծախել նոր յաճախորդ ճարելու համար։ Պետութիւնը ընդհանուր արտադրութեան արժէքը նուազեցնելու նպատակ չի կրնար ունենալ, որովհետեւ այդ արժէքը իրականին մէջ գոյութիւն չունի արդէն։ Ռուսիա մրցակից չունի այժմ արտասահմանի մէջ։

Հետեւաբար, դարձեալ պիտի կրկնենք, ռուսական վաճառամարտին հիմնական նպատակը քաղաքական է եւ ո՛չ թէ լոկ տնտեսական։ Երկրորդը պարզապէս միջոց մըն է այդ նպատակին հասնելու համար։ Աւելի որոշ խօսելով, Մոսկուայի տիրողները բաղաքական գործունէութիւն ընելով կը հասկնան աշխարհային յեղափոխութիւնը։ Իսկ այդ ցնորքը չի կրնար իրագործուիլ առանց տնտեսական քաոս ստեղծելու քաղքենի-դրամատէր երկիրներու մէջ։ Որեւէ շարժում տեւական դարձնելու եւ հաստատուն հիմերու վրայ դնելու համար, նախ անհրաժեշտ է ճանչցուիլ ու համբաւ շահիլ այն միջավայրին մէջ ուր բնտրած էք իբրեւ գործունէութեան ասպարէզ։ Բոլշեւիկները շատ լաւ ծանօթ են այս իրողութեան եւ այդ ուղղութեամբ կ'աշխատին հիմա։ Աժան կամ փնասով ապրանք ծախելով, անոնք կը շլացնեն օտար երկիրներու աշխատաւոր դասակարգը. կը փորձեն հրապուրել ո՛չ-ունեւոր տարրը ամէն տեղ, սխալ տպաւորութիւն ստեղծելով բոլշեւիզմի առաւել յաղթանակին ու շնորհներուն մասին։ Ցեսակ մը «պարգեւատու բարեաց», եթէ տրամադիր էք օրհնելու սուտով ու կեղծիքով։

∴

Շեշտեցինք անցեալ օր թէ արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրի բոլոր միջոցները պետական սեփականութիւն ըլլալէն զատ, աշխատանքն ալ ծրի է խորհրդային Ռուսաստանի մէջ։ Կարեւոր պզդակ մըն է այս հանգամանքը, վաճառամարտին յաջողութեան տեսակէտէն։ Գրեթէ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ այսօրուան ռուս բանուորին ու սեւամորթ գերիներու կեանքի պայմաններուն միջեւ։

Ճարտարարուեստի մէջ աշխատող բանուորները ընդհանուր առումով կը ստանան 11 րուբլի ամսավճար, այսինքն 154 շիլին (854 ֆրանք)։ Այս սակը բոլորովին անուանական է որովհետեւ րուբլիին իրական արժէքը բոլշեւիկներն իսկ չեն գիտեր։ Մնաց որ, 154 շիլին ամսաթոշակը անբաւական է բանուորին կամ արհեստաւորին համար, երբ նկատի առնէք տիրող սղութիւնը։ Սոյն վճարումը բաղդատելով անգլիացի կամ ամերիկացի արհեստաւորին օրավարձին հետ — հաշուեցէք շաբաթական 3 — 5 ոսկելին, — կը տեսնէք որ դրամատէր երկիրներու մէջ աշխատաւորը աւելի լաւ պայմաններու տակ կ'ապրի։ Ըսել չենք ուզեր թէ Եւրոպայի գործարանատէրերը աւելի «բարեխիղճ»են բայց կը յիշեցնենք միայն այն պարագան որ խորհրդային Ռուսաստանի մէջ ընկերվարութեան ամէնէն տարրական պայմանն իսկ չեն յարգեր։ Անգլիոյ գործաւորներու անօթիները աւելի առատ ու պատ կուտայ փողոցները թափառող բանուորին։

Ինչ կը վերաբերի երկրագործական բանուորներուն, անոնց պաշտօնական թոշակն է 47 րուբլի ամիսը։ Ուրեմն, միջին հաշուով Ռուսիոյ մէջ հասարակ աշխատաւորը, ըլլայ ճարտարարուեստի թէ երկրագործութեան մէջ, կը ստանայ հազիւ քսան րուբլի ամսաթոշակ։ Եւ մի մոռնաք որ Ռուսիա իր հինգ միլիոն արդիւնաբերական աշխատաւորներու կողքին ունի 60 միլիոն հողագործ։

Աշխատանքը ո՛չ միայն ծրի է, այլ պարտաւորիչ, որովհետեւ բստ Մարքսի, Էնկէլսի, Լէնինի եւ Քարլ Ռատէքի ընկերվարութիւնը եւ ժամանակակից համայնավարութիւնը կը պահանջեն որ ընկերութեան ամէն մէկ անդամը բռնի կերպով աշխատի։ Արդարացնելու համար այս տեսակէտը, բոլշեւիկները կը պնդեն որ իրենք բռնի կ'աշխատցնեն այն դասակարգը որ ունեւոր էր երէկ, որովհետեւ «մարդկօրէն» չեն ուզեր բանտարկել զանոնք։ Իսկ բռնի աշխատանքի կը վարժեցնեն պլորետար ամբոխը, որպէսզի ան աւելի շուտով թօթափէ իր քաղքենի ծուլութիւնը, որ ժառանգ մնացած է ցարական օրերէն։ Պետական օրէնքով 18էն 45 տարեկան այր քաղաքացիները պարտաւոր են երկու տարի աշխատիլ արդիւնաբերութեան մէջ։ Այդ շրջանէն յետոյ բռնի աշխատանքը դեռ կ'երկարի, համաձայն օրուան վարիչներու բնաշաճոյքին։ Ուրեմն, Ռուսիոյ ամբողջ աշխատաւորութիւնը հսկայ բանակ մըն է, ենթարկուած զինուորական կարգապահութեան։ Բանուորը կամք եւ իրաւունք չունի. ունի միայն պարտականութիւն ծառայելու վերէն եկած հրամաններուն։

Օրուան վարիչները այն աստիճան գինովցած են իրենց երազներով որ, չեն ուզած նոյնիսկ խնայել կիներուն պարտաւորիչ աշխատանքի մէջ։ Կնոջ առանձնայատուկ կոչումը ընկերութեան համար նկատի չեն առած եւ ընդհանրական հրամանագիր մը կը տրամադրէ որ «կինը պէտք է հրաժարի տնական գործերէ», որպէսզի իր ուժերը նուիրէ երկրին ճարտարարուեստական բարգաւաճումին եւ վաճառամարտին։ Միեւնոյն երեւոյթը եւ պայմանները երկրագործութեան մէջ։

Մէկ խօսքով, բոլշեւիկները, արդեգրած են բոլոր խոստովանելի եւ անխոստովանելի միջոցները յաջողելու համար իրենց հրէշային քաղաքականութեան մէջ։ Հեգնանք մարդկութեան բոլոր օրէնքներուն դէմ, ուրացում ներկայ քաղաքակրթութեան բարոյական հասկացողութեան։ Ծծիր է՛ւ միջոցը է՛ւ նպատակը։

Իսկ ի՞նչ կը մտածեն ու կ'ընեն Եւրոպան ու Ամերիկան այս վտանգաւոր կացութեան առջեւ։ Վաճառամարտէն լրջօրէն փնասուող արդիւնաբերական երկիրները տակաւին ո՛չ մէկ գործնական միջոցի չեն դիմած, արգիլելու համար ռուսական արտադրութեանց ողողումը իրենց սահմանէն ներս։

Դիւրին չէ օրինական ճամբով արգիլել անոնց մուտքը, որովհետեւ, ըսինք անցեալ օր, ամէն երկիր ունի դասակարգ մը որ կ'օգտուի վաճառամարտէն։ Իսկ քաղքենի դրամատէր երկիրներու տնտեսական կարգուսարքը վերիվայր շրջել մէկ օրուան գործ չէ։

Պէտք է շեշտել այստեղ որ, օտար երկիրները անուղղակի կ'օժանդակեն բոլշեւիկներուն, զանազան ձեւերով։ Օրինակ, խորհրդային Ռուսիա աճագին վարկ եւ դիւրութիւն կը ստանայ օտար հրապարակներու վրայ։ Ցետոյ հազարաւոր Եւրոպացի մասնագէտ-գիտուններ կան Ռուսիոյ մէջ, որոնք կը վարեն ճարտարարուեստն ու երկրագործութիւնը, նորագոյն մեթոտներով եւ Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ շինուած մեքենաներով։

Այս պարագան արդէն տեսակ մը քաջալերութիւն է բոլշեւիկներուն համար, որոնք, յաղթական կերպով կը գրեն պաշտօնական տեղեկագրի մը մէջ.

— «Հնգամեակը հետզհետէ կ'իրագործուի. մեր երկիրը ընկերվարական եղաւ արդէն։ Արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը տեսակ մը պատերազմական նախարարութիւն է՝ պատրաստ համաշխարհային տնտեսական կռիւին համար։ Ցարձակումի ժամը եկած է արդէն. մենք ցոյց պիտի տանք բովանդակ աշխարհին թէ ո՞վ զով պիտի ջախջախէ»։

Այսպէս կը յոխորտան բոլշեւիկները։ Ու դեռ կրնան երկար շարունակել իրենց անբարոյական կեցուածքը, որքանատեն որ միացեալ ճակատ մը չկայ արտասահմանի մէջ, ուր պետութիւնները քէնով ու կասկածանքով կը նային իրարու։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԵՒ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԵՒ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ԱԶՔՈՎ

Բ.

4.— Երկու—երեք դար առաջ ազգեր կը կորսուէին, վասն զի հեռագրի, հեռախօսի, ռատիոյի, շոգեկառքի ու շոգենաւու չգոյութեան պատճառաւ՝ անհատներ, նաեւ անհատ գերդաստաններ չէին կրնար մշտատեւ առնչութեան մէջ մնալ իրարու հետ, ազգային մեծ զանգուածներու հետ, այսպէս ըսած հայութեան հետ։ Բնական է թէ այսպիսի կղզիացում մը շատ շուտ կը բերէր ձուլում մը շրջակայ բնակչութիւններու հետ։ Պատմական մեծ սխալ մըն է, երբ [illegible] ու [illegible] դրոշ մէջ կը կորզանքթէ զաղթած հայութեան մէկ մասը կորսուած է՝ իր կաթոլիկ հաւատքին հետեւութեամբ, ուծացած ու հեռացած է մայրենի եկեղեցիէն ինչպէս կ'ըսուի։ Ըսի արդէն թէ «պատմական սխալ» է այսպէս մտածել եւ միայն անզգոյշ մոլեռանդներու... զիւու Եթէ այս պատճառաւ կորսուէր հայն՝ առաջին կորսուողը մենք Մխիթարեանքս պիտի ըլլայինք։ Զատ է ազգութիւն, եւ զատ է կրօնական զգացում։ Հրեայ գաղթականները մինչեւ իրաւունք ունին ինքզինքը Գաղղիացի զգալու, ո՛րչափ գաղղիացի բողոքականն ու գաղղիացի կաթոլիկը։ Հրեայն հաւատացեալն ու անհաւատը ժառանգ արդիական կոչուածները, հրեայ են եւ կը մնան, թէպէտեւ աշխարհի չորս կողմը ալլեւայլ երկիրներու մէջ, օտարածիններու տակ ալ ապրին։ Դժբախտաբար՝ Թրքական գաղափարներն այնքան թրլած ու թրծած են մեր գաղափարները, որ անոնց պէս մեզմէ շատերն սկսան մտածել, թէ «Մահմետական չեղողը Թուրք չէ» ուրեմն հայ լուսաւորչական չեղողն հայ չէ, որով հայ կաթոլիկն ու հայ բողոքականն դուրս կը նետուին (բայց ըստ անոնց միայն) հայութեան շրջանակէն։ Նախ հայ ենք, հայ եղբայր, եւ յետոյ՝ հայ-լուսաւորչական, հայ կաթոլիկ կամ հայ բողոքական։ Արիւնն ազգութիւն ունի, եւ ոչ կրօնքը։ Օրինակ, կաթոլիկ կամ կաթողիկէ պիտի զանէք՝ գրեթէ ամէն ազգէ ու ցեղէ, բայց հայ կամ յոյն կամ գաղղիացի, պիտի չգտնէք եւ չէք կրնար գտնել ամէն ազգէ։ Ազգին շրջանակն ա՛յնպէս ամուր գծուած է, որ եւ ոչ երկրային իշխանութիւն մը կրնայ ջնջել կամ զանէ տոգոտացնել անոր սըրբազանը։ Եթէ ըստ մեզ այս ուզիղ առողջմանը տարածուի հայ ազգին մէջ, այն ատեն՝ ո՛չ միայն քաղաքավարական ու մարդավարի պիտի ըլլար՝ իւրաքանչիւր անհատի յարաբերութիւնն իրարու այլ հշմարիտ եղբայրական, որ պիտի թաղմապատկէր մեր գոյութեան իրաւունքը. պիտի ամրացնէր ազգային կապերն եւ անհրկու պիտի դարձնէր մեր տոկունութիւնը։

Այս ազգային համերաշխութիւնն երբեք պիտի չխախտէր, եթէ դարերու ընթացքին իրերամերժ գոյութեան կռիւ չմղուէր։ Բայց չկարծուի մեծարոյ ընկերներ իմ. թէ կրօնական զգացումն զրկե՞ալ կը կրնեմ այս յայտնի հշմարտութիւնն, այլ [illegible] ձուլման բուն պատճառներու տեղեակ ըլլալով հեռացնել կ'ուզեմ ձուլման վտանգը։ Եթէ երկդաւանեայ հայութիւնը՝ կանգնի հայութեան գաղափարին վրայ իբր ամուր պատուանդանի վրայ, եթէ ազգային զգացմունքներու, խնդութեան ու ամբողջութեան վրայ՝ երեք բաժիններն ալ միեւնոյն կերպով խորհին, միեւնոյն կերպով շարժին ու գործեն, չէ՞ք կարծեր որ հայուն կեանքն աւելի հզօր ու փառահեղ պիտի դառնար։ Ինչպէս հայ բառը զարմանալի կերպով երեք նշանագրերէ կազմուած է— ի՛ ա յ, բայց մէկ շնչիւ, մէկ հառաչ կ'արտաբերուի, եւ ի՛ն, այբ, յի՛ իրար միանալով՝ հրաշալի ուժով օժտեալ ՀԱՅ բառը կը ստեղծեն, կարելի չէ՞ արդեօք երեւակայել հայ միութիւն մը, որ երեքդաւանեայ ըլլալով իսկ՝ զուգի միաւորի, եւ անքակ կապուի սիրով, համերաշխութեամբ եւ ազգային անքակտելի միութեամբ։ Ժամն է, եղբարք, այս միութիւնն, այս հայութիւն յառաջ բերել, այն ատեն viribus unitis։ «Միացեալ ուժով» պիտի յառաջ գայ հայ ազգ մը, որ շատ հեռացնէ ձուլման վտանգը։ Թեթեւ գտնուին անհատներ, ազգայիններ, որոնք ազգ բառը ջնջել ուզեն, ինչպէս ընկերվարականներ, բայց մեր մէջ այս տեսակ ընկերվարականներ դեռ չունինք, մերինները աւելի ազգային-ընկերվարականներ են։ Բաց չխօսարինք մեր նիւթէն։

5.— Ինչո՞ւ կը զարմանանք ձուլման վրայ, ապազգայնացումի վրայ, երբ գաղթականութիւնն ինքզինք կը գտնուի լպրծուն ու սահուն գետնի մը վրայ։ Իր շուրջը բոլորած նաւակաց բնիկ ժողովուրդն ունի ամէն շքեղութիւն, դիւրութիւն, հասարակաց զպրոցներ, հոյակապ վարժարաններ, եւայլն։ Կը կարծէ՞ք որ այս շքեղափ ալ արտաքինն չունի՞ ձգողական ուժ. չէ՞ բըքներ օտարին սրտէն ներ՞ս մը, չէ՞ հրապուրեր, չէ՞ մոգեր, չէ՞ գմայլեցներ։ Այո՛, այո՛, որովհետեւ գրեթէ ընդհանուր կանոն է, որ օտարին ամէն բանը կը սիրուի, հոգ չէ թէ իր ազգայինին վրայ առաւելութիւն կամ շատ քիչ տարբերութիւն ունենայ։ Այս սէրն յարգանք յառաջ կը բերէ, յարգանքը տեսակ մը նախանձ, եւ նախանձն ահա՛ կը նմանցնէ իր աչքին իր սեպհականը։ Ըստ հետեւորդի տեսակ մը մերձեցում կը փնտռուի, բարեկամութիւններ, եւ... եւ... ամուսնական կապեր. հոգ չէ թէ զրոջում մը շատ դէպքի մէջ չուշանար երեւան գալու։

Բայց ի՞նչ օգուտ, կայն հաստատուած է, ազգային զոյգ մը եթէ միացուէր՝ աւելի տեւողական ու հարազատ կ'ըլլար երկակողմանի զուրգուրանքը, սակայն բախտին բերմամբ այս է կարծես, ճակատագիրը, երբ ազգայինն օր ըստ օրէ կը նսեմանայ, կ'աղօտանայ եւ ձգողականութեան ուժը կը տեւէ։ Ի՞նչ կը զարմանաք որ օտարացում սկսած է։ Մի՛ հաւատաք առաջին ամիսներու եւ տարիներու զուարթալից համամտութեան։ Հարկաւ այս զոյգն զաւակներ պիտի ունենայ, ո՞ւր դրկել զանոնք, ի՞նչ լեզու սորվեցնել. արդէն մայրենի լեզուն իրենց մօր կամ հօր բերնին մէջ «անսփրալեր հիւր» մըն է. շատ քիչ անգամ կը խօսուի հայերէն, տղաք կը խեցբեկեն, ամբողջ օրը դպրոցին մէջ օտար լեզուներ սորվելէն ետքը՝ ի՞նչպէս իրեն լեզու մը որ իրենց ընտանի, բայց օտար կը թուի. կամաց ակամայ կը տուժէ մայրենի հայ լեզուն, կը նսեմանայ եւ մոռացութեան անդունդը կ'իյնայ խորտակեալ...

Իրական դէպք մը որ ի Փարիզ 1925ին հանդիպած է ինծի պիտի հաստատէ խօսքերս։ 18 տարեկան հայ օրիորդ մը՝ բնիկ Տրապիզոնցի կարծեմ, Պարիզի շրջակայքը փոխադրուած՝ մեծ տաղանդովն ու հայու յատուկ յաջողութեամբ՝ ուշը գրաւած էր շատերուն։ Ներկայացուցին [illegible] չէին հարցուած՝ խօսքապէս վիրաւորեց հայ զգացմունքս։ «Օրիորդ» ըսի, հայերէն լեզուն մոռցա՞ք։ «Ո՛չ encore»!!!

«Ո՛չ encore»! ո՜հ տառապեալ հայ լեզու, եթէ 3-4 տարուան մէջ՝ երկու բառէ կազմուած պատասխանին կէսը միայն հայերէ է մնացեր, ըսէք, պատուական ունկնդիրք իմ, ո՞ր պատուաբը պիտի կարենայ խափանել հայ լեզուի խառնումը, խաթարումը, խափանումը,

Պիտի զարգանան այս տղաքը օտար մթնոլորտի տակ օտար բարքերու ընտելացած, օտար փափագներու ձգտելով, քանի տարիներ ետքը պիտի խառնուին ու խմալուին պատոէ մեր ականջներու թմբուկն ա՛յն հրաշա՛լի հայերէն լեզուն եւ աղաւաղել բարքերը պիտի աւաղենք, եւ պիտի անիծենք՝ այս սոսկալի տեսարանին պատճառ եղողները...

Բայց մեր ձեռքերը խաչաձեւած մեր կուրծքերուն վրայ՝ երբ այսպիսի աղեխարշ տեսարաններու առջեւ, անտարբեր մնանք՝ մեր ուսերն թօթուելով եւ կամ միայն մեր ցաւն յայտնենք ու անցնինք, ցոյց տուած չե՞նք ըլլար, որ մենք ալ կորսուած ենք մեր ազգային լեզուին աղաւաղման ու անհետացման վրայ մեր սրտի փափկութիւնը։

Այն ձուլման հետեւութեամբ կորսուած հայ լեզուին կորստեան արգելքներ յարուցանել, թումբեր բարձրացնել մերպարտքն է։ Ո՞րչափ կարելի է՝ դպրոցներ, թող հաստատ ու նախակարգ ըլլան, բանալ, ժողովներ գումարել, ակումբներ կազմել, միութիւններ ու ընկերութիւններ հաստատել, երիտասարդներու, աղջիկներու համար բոյթներ տալ, կենդանի պահել հայ զգացումը, հայ լեզուն։ Ահա մեր առաջին պարտքը։ Եթէ մեր կարողութիւնն ու ժամանակը չի ներեր այսպիսի ազգային մեծագործ ձեռնարկութեանց մէջ մասնակից ըլլալու, թող մեր քաջալերին մեր համակրութիւնն ու [illegible] ստիպեն մեր տղաքը, [illegible] տաղարդները թէ եւ թէկ[illegible] լալու եւ սատարելու [illegible] միութեանց զարգացման։

Օտարութեան մէջ ամէն [illegible] կը ջանայ այսպիսի միջ[illegible] բով փրկել իր ազգային [illegible] սպառսպուռ ջնջումէ։ Մխ[illegible] բեգործական հայ Ընդ. Մ[illegible] թիւնը շատ տեղ կը [illegible] դպրոցներով վառ պահե[illegible] լեզուն, շնորհակալութ[illegible] պարտք մը ունինք այս[illegible] ամենամեծ ընկերութեան [illegible] յաջորդ՝ կը տարածէ այս [illegible] թիւնն՝ Մխիթար Աբբահօր [illegible] խագծած ծրագիրը՝ դպրոց[illegible] վարժարաններով կենդանի [illegible] հել հայ լեզուն։

Հ. Գ. ՎՐԴ. ՄԻՆՆԵՎԻՆ[illegible]

ՀԱՄԵՍՏ ՌԱԶՄԻԿ ՄԸ

Պ. ԱՐԱՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համեստ [illegible] խական մըն էր Պաղտասար [illegible] եան, որ մեռաւ 65 տարեկան [illegible] սակին մէջ։ Ծնած էր 1866 [illegible] կաններուն Բոլուի հաւա[illegible] Մ. կիւրճեանի (Հրանդ), [illegible] րու, Բաշալեաններու, [illegible] ծննդավայրը։

Պ. Արամեանի կեանքը [illegible] քաջութեամբ եւ զանազան [illegible] գործունէութիններով։

1895-ի դէպքին [illegible] կռուի դաշտին մէջ։ [illegible] ջութեամբ, բարձրահայեացք [illegible] դարպասին առջեւ գինեկներ [illegible] կրցած է ինքնապաշտպանութ[illegible] գործը կատարել։

Ժամանակ մը Տէրսիմի [illegible] լեռներու փապարներու մէջ [illegible] շուրջը պատցնելով, սակայն [illegible] է Թուրքերուն եւ [illegible] տարրը անհանդստութեան [illegible] Թափառական այդ շրջան [illegible] նամիէն «Էշգրեա» կը [illegible] պէս կոչուած են Սերոբ [illegible] Գէորգ Չաւուշը, Անդրանիկ[illegible]

[illegible] մար կը մեկնի Պոլիս։ Ժամանակ[illegible] հոն մնալով կը վերադառնայ [illegible] ուր ամէն ինչ խաղաղած է [illegible] հայաբնակ գիւղ մը ըլլալով [illegible] ազատ էր իր շարժումներուն մէջ [illegible] պճլտալու։ Ազատ շնչելու եւ [illegible] պարէց կրնար ունենալ [illegible] Երբ ընդհանուր աղէտի [illegible] կը տրուէր 1914ի վերջերը [illegible] յերու զինաթափումը կը պահանջ[illegible] կառավարութեան կողմէ, [illegible] մէջ Պաղտասար խորհուրդ [illegible] չյանձնել զէնքերը, այլ վառել [illegible] բաստուիլ։ Նաւագոյն միջոցը [illegible] կ'ըսէր, ապագայ չարիքը [illegible] համար. իսկ ժողովականները [illegible] աղէտի մը դուռ չբանալու [illegible] չէին համաձայնիր [illegible] գաղափարին շուրջ։ Արամեանը [illegible] սաանձնէ աշխարհել Բոլուի [illegible] գամը, ոչ ոք կը հաւանի։ Արամեան [illegible] գայրացած ոտքի կ'ելլէ եւ կը [illegible]

— «Արիւն ձեր ի գլուխ [illegible] եւ կը մեկնի։

Փոթորիկէն առաջ կ'երթայ [illegible] սիմ եւ արհեստաւոր ըլլալով, [illegible] Տէրսիմցիներուն սիրելի կը [illegible] 1916ին Տէրսիմ կը ծառանայ [illegible] պետութեան դէմ։ Արամեան կ[illegible] ռուի առիթէն եւ կը դառնայ [illegible] րագուկը։ Կ'առնէ իր ընկերները [illegible] կ'արշաւէ դէպի իր հայրենի գիւղ[illegible] հաւաք կը յաջողի դրոշ առնել [illegible] խումբին եւ վրէժը լուծել [illegible] մըլծաւնեակներ իր փախուստ[illegible] կ'իյնան Թուրքերը։

Պաղտասար Արամեան Տէրսիմի [illegible] լեռներուն մէջ իր զէնքին [illegible] կը մնայ 1916էն մինչեւ 1919 [illegible] կանը, մերթ ասպատակելով [illegible] գիւղեր, եւ դող հանելով կառավա[illegible] րութեան շրջանակները։ Իր բնակ[illegible] թիւնը կը հաստատէ լեռներու [illegible] մառչելի տեղուանքը, քարայրները [illegible] կիրճերու, զառանները արջերու [illegible] կը գիշերէ։ Իր ներկայութիւնը [illegible] նօթ քիւրտ եւ թուրք շրջանակներ[illegible] րու մէջ կը հակցուի ծանօթութեամբ [illegible] մը եւ սոսկման զինուորներ կը [illegible] շարեն գինքը։ Արամեան առանց [illegible]

...կրունկներու իր պայծառինը, գիրք կը բանէ ծայրի մը եւ կը դառնայ: — «Մի՛ ծռեցնէք, կը գարնեմ»:

Թշնամին կը պատասխանէ կրակով մը, որ կը վիրաւորէ: Արամեան կը բակ կարած գենքը կ'ուղղէ երկու դիմաւորներու որ իր վրայ կը քալէին եւ մէկը միւսին ետեւէն գետնատարածութիւն կը փռէ: Միւսները կը փախչին եւ կ'երթան լուր տալու որպէս զի օգնական ուժ ղրկուի։ Իսկ Արամեան փայս կուտայ եւ կարելի չըլլար հետքը գտնել։

Երբ ես 1920ին մայրաքաղաքէն Բաթումէն կը փախչէի Խորհրդային որոգայթին չիյնալու համար, ճանչցայ զինքը։ Նոր էի հասած, ցնցոտիներով ծածկուած, ոտքս բոպիկ։ Հայերէնս բոլորովին մոռցած՝ հազիւ կրնար էի քանի մը շատ ծանօթ բառեր թոթովել։ Զիս աջակցողներէս Գիւտ Եփեկեանին (այժմ կարդաթող) մօտ ես չէի ճանչնար այդ հոկայ ծերունին որ դեռ երիտասարդ կերպարանք ունէր։ Սակայն ինք եկած էր մեր սեղանը։

Այդ օրէն ի վեր ծանօթութիւնը մտերմութեան մը փոխուեցաւ։ Ինծի համար պատանի մըն էի, հազիւ 16-17 տարեկան։ Ամէն անգամ երբ իր կեանքի դրուագներէն կը պատմէր, երիտասարդներու պէս անուշ կը ժպտէր, մանուկներու պէս ես ալ մինչեւ օրս Միսաք աղբար ճանչցած էի Պոլսոյ ամենամեծ ծերունին։ Անկեղծ մարդն է որ ինծի քաջութիւն, յանդգնութիւն եւ վրէժխնդրութիւն ներշնչած է։ Բայց ափսո՜ս այդ քաջագործութիւններուն մեծագոյն մասը բժիշկներու նշմարին տակ Տերոյեի լեռներուն մէջ գիշեր կ'արթննայ քունէն։ Մէկ աչքին վրան կոյրը, ճիշդ ակնակապիճին տակ կը քերուի։ Ծղոտով կը քերէ, կ'ըլլայ։ Իր կեռ խանչարին կոթը կ'ուզէ պատռել, բայց կը խոշորնայ։ Կը սահմռկի գիշեր: Բարեկամի մէջ հարկ կ'ուզէ գործողութեան։ Օգուտ չունենար։ Բժիշկները տեղեկագիրները կ'ըսեն թէ Թուրքիոյ սահմանի մը կամ միջատ մը խայթած է։

Ահա, Պէյրութ նոյնպէս քանիցս գործողութիւն կ'ըլլայ, պարծանքով անօգուտ։ Երբ Մարսէյլ կուգայ, կը դիմէ ամենալաւ բժիշկին որ անմիջապէս կը հանէ աչքը։ Այսպէսով իր ֆիզիքականը կը քայքայուի։ Ցաւի եւ տանջանքի տակ ամիս մըն էր որ կը տառապէր եւ այդ գանկերէն մէջ նոյնիսկ յայտնի կ'ըլլար իր անկեղծ հայրենասիրութիւնը եւ յեղափոխական ոգին։ Վերջին ժամերուն մէջ, իր նուիրական խանչարը կ'ուզէ, գոլորշուած ճակատով կը սեղմէ, կը համբուրէ ու կ'արտասուէ։ Ու կը կոակէ։

— Երբ ես մեռնիմ, այս սուրս գրկեցէք Ամերիկա, երկու տղաքներուս։ Վերջապէս անմուրազ աչքերս պիտի փակեմ. հայրենիքիս եւ ժողովուրդս կարօտով այս սուրութեան մէջ։

ՄԻՍԱՔ Ա. ԽՐԱՆԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԵՐՆԸՐՏ ՇՕ

Փարիզեան թերթի մը օրագրողին հետ, ինչպէս կ'ըլլայ, տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Պէրնըրտ Շօ եւ հանգարտութեամբ կը խօսի գրականութեան մասին։

— Ինչո՞ւ կը գրէք։

— Որովհետեւ արհեստս է։ Որովհետեւ ուրիշ բան չեմ կրնար ընել։ Չէ՞ որ, ինչպէս ամէն մարդ, ստիպուած եմ աշխատիլ։

— Ի՞նչ կը մտածէք արդի կեանքին մասին։

— Չեմ կրնար բան մը մտածել արդի կեանքին մասին, այլ միայն կը կրեմ անոր ազդեցութիւնները։

— Կը հաւատա՞ք, որ կիները կը կրեն ձեր գրականութեան ազդեցութիւնը։

— Այո՛։ Կիներուն վրայ մեծ ազդեցութիւն գործած է իմ գրականութիւնս։ Ամերիկացի տիկին մը, կարդալէ յետոյ Candidat, որոշեց հեռանալ իր ամուսինէն։ Հարցուցի այս կնոջ.— «Միրահարդ ունի՞ք կը սիրէիք ամուսինէդ»։ Պատասխանեց. «Ո՛չ, բայց ձեր գրածներուն հետեւեցայ»։ Այս կինը գրածիս հակառակը հասկցեր էր։ Կիներուն կրած ազդեցութիւնը միշտ այսպէս կ'ըլլայ։

— Ի՞նչ կը մտածէք թատրոնին մասին։

— Լաւ կ'ըլլայ, եթէ թատրոնները ունենան ընդարձակ հանդիսարահներ եւ աժան տոմսակներ։

— Ի՞նչ կը մտածէք ձեր գործին թարգմանութեան մասին։

— Կը նախընտրեմ որ թարգմանիչս ըլլայ թատրոնէ չհասկցող մը, որպէսզի բառ առ բառ թարգմանէ, առանց խանձոտելու, աւելցնելու կամ պակսեցնելու։

Պէրնըրտ Շօ յետոյ պատմեց թէ իր հերոսներուն դերը կատարող արուեստագէտները ի՛նչ կարծիքներ ունին։ Այսպէս էմմա կրամաթիքա կը պնդէր թէ Պէրնըրտ Շօ իրեն համար գրած է «ՍԷՆԹ ԺԱՆ»ը, որովհետեւ ինք կը նմանի Ժան տ'Արքի։ Էլիզապէթ Պէրկէն ալ կը պնդէր թէ թատերգակի մը հերոսին դերը լաւ խաղալու համար, պէտք է որ դերասանուհին ոչ միայն ապրի հեղինակին հետ, ուտէ-խմէ միասին, այլ նաեւ... կենակցի։ Պէրնըրտ Շօ շատ ուրախ է, որ դերասանուհիները եւ պարուհիները շատ կը սիրեն... զինք իրեն։ Այսպէս Իզատորա Տունքան եւս օր մը առաջարկեց զաւակ մը տալ իրեն, որ խելացի ըլլայ ինչպէս Շօն եւ գեղեցիկ ըլլայ ինչպէս ինք։ Շօ պատասխանեց.

— Հապա եթէ այդ զաւակը իմ տգեղութիւնս ունենայ քու ուղեղովդ...։

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱԼՔԻ Գ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

ԸՍՄԷԹԻ ՃԱՌԸ

Խալքի Գ. Համագումարին մէջ որ տեղի ունեցաւ Էնկիւրի, Ըսմէթ փաշա խօսած է կարեւոր ճառ մը, որուն էական մասերը ստորեւ.—

«Անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը, որ մինչեւ 1929 կը գործադրուէր, այդ թուականէն յետոյ ջնջուեցաւ։ Որովհետեւ կառավարութեան նպատակն էր միայն տագնապալի կացութիւնը դիմագրաւել, եւ ոչ թէ արտակարգ միջոցները յաւերժացնել»։ Գալով այդ միջոցներուն առժամեայ գործադրութեան, Ըսմէթ փաշա շեշտեց թէ սովորական ձեւերով դժուար էր պահպանել յեղափոխութիւնը։ «Գալիք սերունդները, ըսաւ Ըսմէթ, — ամբողջովին իրաւունք պիտի տան մեր կուսակցութեան, քանի որ մեր նպատակն էր միայն Հանրապետութիւնը պաշտպանել»։

«Ներքին եւ մասամբ նաեւ արտաքին ամէն տեսակ պայքար մղուեցաւ, որպէս զի չկարենանք հանրապետական բնականոն կեանք մը հաստատել երկրին մէջ։ 1925ի ըմբոստութենէն յետոյ, արեւելեան կարգ մը նահանգներու մէջ ծագած դէպքերը, կրկնուեցան նոր յոյսերով։ Այն տարրերը, որոնք կը կասկածէին ազգայնական եւ ռամկավար վարչաձեւի մը տեւականութենէն, արտասահմանէն ալ դիւրութիւն գտնելով, անդադար իրենց բախտը փորձեցին Հանրապետութեան դէմ։

«Բայց բոլոր այս փորձերը ձախողեցան։ Թուրք ազգը եւ Թուրք ծառայնութիւնը այս երկրին մէջ յաւիտենապէս պիտի միան իբր տէր եւ իբր տիրապետող։

«Հանրապետական ամրապնդումի օրէնքը ջնջուելէ յետոյ, ընդդիմադիր մամուլը ատրիճանաբար աւելցուց իր քննադատութիւնը եւ պարզեց տեսարաններ որոնք մտահոգեցին շատ մը հեռատեսներ։ Ցայտնի են պատճառները այս հոգեբանութեան, որ քանի մը անգամ կրկնուած է մեր երկրին մէջ։ Նախ արտակարգ միջոցներու շրջանին փակուելէն յետոյ, բնականաբար զգացումները սովորականէն աւելի կը յորդին։ Երկրորդ գէշ նպատակի տէր գրգռիչները կ'ուզեն առաւելագոյն չափով պղտորել միտքերը։ Կուգայ ատեն մը երբ այս գրգռութիւնները միամիտ հայրենակիցները կը մղեն յուսահատութեան եւ կարծելու թէ կառավարութիւնը եւ օրէնքները տկար են։ Իսկ կառավարութեան տկար ըլլալու գաղափարը հրապարակ գալու առիթ կուտայ չարամիտներուն, որոնք մինչ այդ չէին համարձակեր երեւան գալ։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ըսմէթ փաշա անդրադառնալով ընդդիմադիրներու գործունէութեան, շարունակեց.

– Կ'արժէ քննել նաեւ այն դէպքերը որոնք ծագեցան ընդդիմադիր կուսակցութեան մը կազմութեան հետեւանքով։ Մենք մեզի գլխաւոր պարտականութիւն կը սեպենք ապահովել որ հանրապետականները կարենան հրապարակ դնել իրենց համոզումները։ Ահա թէ ինչո՛ւ հաւանեցանք, քաջալերեցինք ալ, — որ վարչական տեսակէտով մեզի հետ անհամաձայն եղող մեր բարեկամները քաղաքական կուսակցութիւն մը կազմեն։

«Եւ կուսակցական մեր կազմակերպութեան յանձնարարեցինք որ բարեացակամ ընթացք մը ցոյց տան նորածին ընդդիմադիր կուսակցութեան հանդէպ։ Այսպէս շարժեցանք, որովհետեւ կ'ուզէինք անկեղծօրէն կատարել հանրապետական ռամկավարի մեր պարտականութիւնը։ Ապա թէ ոչ, սկիզբէն իսկ բնաւ չտարակուսեցանք թէ մեր դէմը եղողներուն գաղափարները անյարմար ու անտեղի են։

«Ընդդիմադիր կուսակցութեան կազմութեան վրայ տեղի ունեցած դէպքերը այնքան թարմ են յիշողութիւններու մէջ, որ պէտք չեմ տեսներ կրկին մանրամասնելու։ Մեր կուսակցութիւնը, սկսեալ ընդհանուր նախագահէն մինչեւ ամբողջ կազմակերպութիւնը, որոշեց բարեացակամ ընթացք մը բռնել, մէկ ամսուան մէջ ուղղակի թշնամական վերաբերումի ենթարկուեցաւ։ Մենք հանրապետականութեան եւ ռամկավարութեան պահանջած գիրքը բռնեցինք, իսկ անիկա մեկնաբանուեցաւ եւ տարածայնուեցաւ այն իմաստով թէ անիկա արգիլենք է բարձր վարիչներու միջեւ տիրող անհամաձայնութեան։

«Այս գրգռիչները տեղի տուին որ նոյնիսկ մեր կուսակցութեան անդամները վարանումի մատնուին, իսկ յետադիմական տարրերը բացէիբաց գիրք բռնեն յեղափոխութեան դէմ։ Վերջին Թաղապետական ընտրութեան պայքարը առիթ տուաւ որ բացասական յայտեր սնուցուին։

Այս ամփոփումը ըրինք, պարզապէս դէպքերը արձանագրելու համար։ Մեր նպատակն է ղուրս է պատասխանատուութիւն ճշդել եւ ոևէ կողմի բեռցնել։

«Բացորոշ էր որ այս դէպքերուն վախճանը աղէտալի պիտի ըլլայ։ Հետեւաբար մեր կուսակցութեան համար անհրաժեշտ կը նկատուի մէջտեղ դնել իր բոլոր միջոցները եւ պայքարիլ ու լուսաբանել ժողովուրդը։ Մէկ կողմէ հարկ եղաւ աշխատիլ որ ամէն բանէ առաջ անկասկած եւ որոշակի ձեւով ճշդուի Ընդհանուր Նախագահին գաղափարը եւ ուղղութիւնը՝ երկրին Վարչութեան մասին։

«Միւս կողմէ հարկ եղաւ որ Ազգ. Մեծ Ժողովը այնպէս մը ցուցնէ իր ուժը, որ յետադիմականները չկարենան առիթէն օգտուիլ։

«Երբ կացութիւնը այս տեսակ փափուկ եւ լուրջ փուլի մը մէջ մըտաւ, ընդդիմադիր պետերը որոշեցին լուծել իրենց կուսակցութիւնը։

«Այնքան խառնակ դէպքերէ յետոյ, մեզի հաւանողները կրցան իրենց ուզածները հրատարակել, իսկ Ազգ. Ժողովի բեմէն մեր գործունէութիւնը ազատօրէն քննադատելու միջոց ունէին։ Անիկա մեծ յաջողութիւն մըն է մեր կուսակցութեան համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անցնելով արտաքին քաղաքականութեան, Ըսմէթ փաշա շեշտեց թէ վերջին չորս տարուան ընթացքին ձեռք բերուած արդիւնքները իրապէս գոհացուցիչ են։ Սովետական Ռուսիոյ հետ բարեկամութիւնը՝ կը զօրանայ անկեղծ եւ լուրջ ձեւով մը։ Իտալիոյ հետ յարաբերութիւնը բարեկամական ուշագրաւ զարգացում մը ունեցած է։ Անգլիոյ հետ բոլոր տարակարծութիւնները հարթուած են։ Կ'արժէ յիշատակել անգլիական նաւատորմին բարեկամական այցելութիւնը եւ անգլիացի հրամանատարին վերջերս ըրած այցելութիւնը, հոգ չէ թէ անպաշտօն հանգամանքով։ Ֆրանսայի հետ սահմանային խնդիրները լուծուած են։ Գոհ եղանք Էնկիւրիի մէջ ընդունելով Փարիզի հրամանատարին այցելութիւնը։ Ամերիկայի հետ բարւոք յարաբերութիւնները կը շարունակուին, եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեցինք։ Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնը լրջօրէն բարեկամական է։ Իրանի հետ՝ մեր ունեցած յարաբերութեանց բարեկամական հանգամանքը յաղթեց սահմանային անցանկալի դէպքերու հակազդեցութեան։ Երկու կողմերը բարեացակամ են եւ այս ոգիով կ'աշխատին զարծակցիլ սահմանային հարցերու մէջ։ Միակ անլոյծ խնդիրը սահմանի ճշդումն է, զոր անկեղծօրէն կ'ակնկալենք բանաւոր կերպով լուծուած տեսնել։

Պուլկարիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները լաւ են, եւ ոեւէ տարակարծութիւն չունինք։ Յունաստանի հետ մեր ունեցած տարակարծութիւնները ամբողջովին հարթուած են։

NԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՄԸ

ԻԶՄԻՏԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ, 14 Մայիս.— Թեմակալ առաջնորդի տագնապին հետեւանքով, Լիոնի եւ Ցէսինի մէջ հաստատուած բնիկ Իզմիտցի հայրենակիցները, 3 Մայիս 1931ին Լիոնի մէջ ունեցան խորհրդակցական ժողով մը եւ հիմնեցին իրերօգնութեան մարմին մը։ Վարչութիւնը կը կազմեն.—

Նախագահ Գ. Թաչիկ Թումայեան, Ատենապետուհի Տիկին Վերժին Սամուէլեան, Ատենադպիր Յարութիւն Փափազեան, Գանձապահ Գէորգ Փափազեան, Խորհրդականներ Եդուարդ Գառաձեան եւ Զարեհ Մուսկոֆեան։

Այս առթիւ նորակազմ վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր Ֆրանսաբնակ բնիկ Իզմիտցիներուն, որ իրենց գտնուած վայրերու մէջ մասնաճիւղեր կազմեն եւ կապ հաստատեն Լիոնի վարչութեան հետ օգնութեան գործը տանելու համար կազմակերպուած ձեւով։

Նամակ եւ դրամական առաքումները ուղղել հետեւեալ հասցէին. Յարութիւն Փափազեան 167 Rue Crequie Lyon-Rhône։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԷՆ Ռաֆայէլէն Տիկին Էլիզ Գոլան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան։

*
* *

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ

«Յառաջի մէջ (8 Մայիս) կարդացի Բարեգործականի սակեզօծ պատասխանը։

Իմ աղբիւրներս այնքան վստահելի եւ արժանահաւատ են որ, Բարեգործականի«Կեդրոնական Վարչ. Ժողովի» անդամներն իսկ պիտի զարմանան երբ իմանան անոնց անունները։ Բայց առ այժմ կը լռեմ, մինչեւ որ այդ ցնցիչ լուրը հաղորդողները իրաւունք տան ինծի հրապարակել իրենց անունը։ (Նոր եւ աւելի ծանր պարագայ մըն ալ կը հաստատէ իրենց դաւանական խորակոնութիւնը,)

Մինչ այդ, Բարեգործականի առած պատասխանէն բացայայտ կ'երեւայ թէ հայ կաթոլիկ Մայրապետներ իսկապէս դիմած են Բարեգործականին, իրենց հայ որբանոցին համար նպաստ մը խնդրելու, եւ մերժուած են։ Բարեգործականը թող 5000 տալ կամ 10.000 տալ, փոխանակ բոլորովին մերժելու։

Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեան կրնայ իր անձնական քսակէն փշրանքներ տալ աջ ու ձախ, բայց անիկա չի նշանակեր թէ «Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը» իրեն պէս կը խորհի։

Մ. ՍԱՀԱԿ

ԹԻԹԱՂ

Աղջիկները սեխի կը նմանին. որքան ծանր ըլլան, այնքան անուշ կ'ըլլան եւ այնքան շուտ եւ սուղ կը վաճառուին:

×

Դէմքի գեղեցկութիւնը կնկան մը շուրջառն է, անոր բոլոր տգեղ բնաւորութիւնները կը ծածկէ:

×

Համբոյրները սիրոյ քերականութեան միջակէտներն են:

×

Կ'ուզե՞ս գէշ մարդերը նիհարցնել, խօսք հասկնալ չուզող կին մը տուր անոնց:

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

1

Կարպիս պատին կռթնած էր, երեն վրաս ինկաւ, գացինք։ Կոտրուեր կը փախէր, լոյսի կտորները կը բռնայլին ու կը բարձրանային, պատէ պատ կը ցատկէին։ Կառք մը ուղղակի մեր վրայ կուգայ, կռանիր, եկաւ... անցա՞ւ. չնչեցի։ Երկնքի թուխ թերեւս, մէկ մտածելով հասանաւորապէս շատ կը տանէր միտքս,— այն թէ տարօրինակ գոյները գէշ կերպով աւրուած էին։ Անկիւն մը քով կեցանք։ Հայելի մը առջեւ էինք, եռեւեխս կայի նման մը կար։ Կարպիս կը փչէր ու կը մրմռար։

— Ոհ, վերջապէս ճեմիշ մը։

Ոչ համեմատելու եւ ոչ ալ խնդալու կարողութիւն կար վրաս։ Անցեալի կերպով արտասանելուս ու տեսի ընկերին նայելով յարմար անձայնացած մը փնտռելով։ Կարպիսին տարօրինակ մատին մէկ ծայրէն դեղին ջուր մը կը վազէր, գծելով գոտի մը ճամբուն լայնքին...

Զինքը կռթնեցուցի հայելին, (իր երեւակայած ճեմիշին) ու եկայ առջին մայթին եզերքը, նստարանին քով։ Նստիլս ու փսխելս մէկ եղաւ։ Ցեցուած ու թթուած գինիին շոգին գլխս լեցուեցաւ հաճելի թմրեցուցիչի մը պէս. անսահման հանգստութիւն մը պատեց զիս, քայքայ անէացում մը. երկարեցայ ամբողջ հասակով նստարանին ու յանձնուեցայ Մորփէոսին։

Երբ առաւօտեան դէմ կծու ցուրտէ մը արթնցայ, կզակիս գեղձերը կակղցած ցաւ մը ունէին։ Լեզուիս վրայ կարծէք կաւի համ կար։ Թաց ծեփած էին ու կը դողայի։ Հոգիիս մէջ յուսահատութիւնն էր ու ամօթը։ Ու կը զահէի ես ինծմէ։

Կարպիսը չկար։ Հաջուստներս աղտոտ էին, գետինը կը պառկէր խորհած գինիին թացութիւնը. գրպանս պարապ էր գրեթէ, ու ազնիւ հանք կար փորիս մէջ, ծարա՞ւ էի։

Թոթուեցի գլխարկս, ոտքով հաւաքեցի գետնի կեղտը, ու գլխահակ յառաջացայ անվստահ, թշուառ ու աննպատակ։

2

Տարիներ անցած էին, հի՞նգ, յիսո՞ւն, ո՞վ կրնայ ժամանակին որակական արժէքը գտնել կեանքի մասին։ Մեծ պատերազմը չորս տարի՞ միայն տեւեց. հերոսամարտերը օրերու կեա՞նք ունին միայն։ Սահղեցած վայրկեանները նոյն երկարութի՞ւնն ունին...

Գէշ օրերս մէկն էր, այսինքն չորեքշաբթի օր մը։ Կը տեսնէք որ անաստուած մը ըլլալը բաւական չէ նախապաշարումներ չունենալու համար։ Գրեթէ անփոփոխելիօրէն բոլոր թշուառութիւններս ու ձախորդութիւնները, ձախաւերութիւններս ու սիրտխառնուք բաները ինծի այդ օրը կը պատահին։ Կարծէք կը հաւաքուին, խօսք մէկ կ'ընեն ու կը յարձակին վրաս. գիշաւո՞ծի վերագրել այնքան յաճախադէպ կրկնումները։ Միւս չունիմ ձեզ ալ նախապաշարել. որովհետեւ դժբախտաբար հակառակն է որ կը պատահի, ամբոխներու բարեբախտութեան կը յաւելի իմ դժբախտութիւնս, բոլորովին հաստատուած ճշմարտութեան պէս։ Արդ, եթէ անուններու արքայութիւն մը հարկ տեսնուի, ու իմ կարծիքս անհրաժեշտ, քուէս գլխաւոր պիտի տամ... «Սա՛ւաննեցէ՛ք չորեքշաբթին»։ Կարծ, — կը փախնամ չորեքշաբթիէն։

Ինքզինքս արդարացնելու եւ ձեզ ալ քիչ մը համոզած ըլլալու համար, — որովհետեւ մեզերուն ուժերորդը ծիծաղելի ըլլալն է— կը սկսիմ սկիզբէն

Երբ արթնցայ այդ առտու, պաղած տեսայ որ արեւ կար, ցատկեցի։ Զարթուցիչս կը քնանար։ Մէկ բռունցքով ջախջախելս եկաւ, սրիկա՜...։ Արագ արագ ակռայ հագուստներս փնտռել ու խորհիլ միեւնոյն ատեն,— քունին մէջ երազ տեսնելը՝ բնական է. երազելով քնանալը՝ սովորական. բայց սա երազին մէջ քնանալը ի՞նչ կը նշանակէ։ Պատասխանը,— Ծրո՜ւ, գուլպաս ոտքս քաշած ատեն պատռեցաւ.— Վա՜յ փտած ապրանք, տիրոջը ի՞նչ ըսեմ... Ուրիշ բան էր, հանեցի ու դերձանով մը պէտք եղածը չինեցի, (այս մասնագիտութեան դեռ գագիրը վճարելի է)։ Նաւ մը ջուր երեսիս, նայուածք մը սենեակին,— ամէն բան տե՞ղն է պէտք եղած խառնակութեամբ, այս՜— ,ուրեմն ճամբայ։

Ճաշաթէ մը ի վեր գիշերը ուշ ժամանակ կուգայի ու առտուն անանց ձայնի, կանուխէն կը ծլէի. յաճախ պատահած էր այս անկանոնութիւնը ու դռնապանին հետ շուն ու կատու էինք։ Այս անգամ դժուար թէ օձիքս փրկէի։ Իրաւ ալ ոտքերուս ձայնով հազիւ սանդուխը իջած էի։ «Տիկին»ն է ժանգոտած ժանիքները ցցած, աչքերը ճպռոտ, նախորդ օրուան ներկը՝ ծեփը թափած պատի պէս երեսին, (օ՜ զզուանք) կեցաւ դիմացս. ամապարանքին մէջ մէկ ոտքը մերկ միացեր էր։ Հանդիսաւոր ձայնով յայտարարեց որ իր համբերութեան վերջին օրն էր, եթէ չէի ուզեր չորսուկէս գրքերս ու ծակ գուլպաներս ոստիկանատունէն ստանալ։ Կրկնեց՝ «վարձքը կամ...»

Վազեցի, հոլովելով «ոստիկան, ոստիկանատուն, ոստիկանական» արթնցնելու յատկութիւն ունեցող բառերը։ Սիրելի ընթերցողներս, ձեզի խոնարհաբար խորհուրդ կուտամ գէշ ըլլալ գործերուն վիճակը նման «բարեկամներու» կարգադրութեան վստահելէ, երբ ծանուցանող պատնէշը իմ դիրքս միայն ունենայ, փորձառութիւններ ունիմ այս մասին, անցնինք։

Ցանկարծ մարդ մը ձեռքերս բռնեց ու կլոր սափրեալ մը դրաւ մէջը, չորս գին փափով նայեցէն։ Ժամացոյց մըն էր։ Քիչ մնաց քիթին բերնին պիտի նետէի։ Տազենութէն նոր իջած միամիտ մը կարծեց զիս առաւ-փախաւը։ Դեռ իրենց յատուկ ճարը չգտած. «Նեղութեան եւ թշուառութեան պատճառով ստիպուած եմ ծախել անշահ գնով, գաւակներս անօթի...» կաշառութեամբ գրի ափին մէջ, հրեցի մէկ կողմ ու ձգելով ետեւ անցայ։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ներուն կարենալ դիմագրաւելու համար, պիտի ստիպուին քիչ առնէն օրավարձքերու վրայ նոր զեղչ մը եւս պարտադրել գործաւորներուն։

Գործատէրերու այս որոշման վրայ, բանուորական կազմակերպութիւնները որոշեցին այսօրուընէ սկսեալ դադրեցնել աշխատանքը ամբողջ շրջանի գործարաններուն մէջ։ Այս կերպով ուրեմն 400 գործարաններ կը մնան առանց գործաւորի և 120000 գործաւորներ առանց աշխատանքի։

Ուսթրիքի գայթակղութեան շուրջ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր է որ Ծերակոյտը իբր գերագոյն ատեան պիտի կատարէ դատավարութիւնը Ուսթրիքի գործին առթիւ, ամբաստանուած նախարարներու, Ռաուլ Բէրէ, Ռընէ Պէնար, Կաստոն Վիտալ եւ Ալպէր Ֆավր։

Ծերակոյտի անդամները ներկայութիւնն ու բացակայութիւնը ճշդուելէ վերջ, նախագահը պիտի ձեռնարկէ ամբաստանեալներու հարցաքննութեան, յետոյ պիտի կարդացուի ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը։

Հաւանական կը նկատուի որ յաւելուածական քննութիւններու որոշում տայ Ծերակոյտը, անբաւարար նկատելով ամբաստանութեան տուն տուող փաստերը։

Իրաքի խարիւղի պայմանագրութիւնը

Պաղտատէն տրուած լուրի մը համաձայն, կը յուսացուի որ Իրաքի կառավարութեան եւ Իրաքի քարիւղի ընկերութեան միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը վաւերացուի այս շաբթուան մէջ։

Տեղական մամուլին մէկ մասը բուռն պայքար կը մղէ այս համաձայնութեան կարգ մը կէտերուն դէմ, այն առարկութեամբ թէ, Իրաք իր հարստութեան ամէնէն կարեւոր աղբիւրներէն մէկը կը կորսնցնէ։

Առեւտրական շրջանակները կը կարծեն թէ անգլիական, ֆրանսական, հոլանտական եւ ամերիկեան շահեր ներկայացնող քարիւղային ընկերութեան մը հետ համաձայնութիւն մը շատ լաւ հետեւանքներ կրնայ ունենալ երկրին առեւտուրին վրայ։

Իրաքի քարիւղը դէպի միջերկրականեան երկու նաւահանգիստներ տանող խողովակներու շինութեան ծախք կը գնահատուի մօտ 10 միլիոն անգլիական ոսկի։

Բոլշեւիկները Հնդկաստանի մէջ

Վերջին 10 օրերու ընթացքին, Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը շատ կարեւոր տեղեկութիւններ ստացած է Հնդկաստանի եւ անգլիական զանազան գաղթավայրերու մէջ՝ բոլշեւիկներու գործունէութեան մասին։

Այս տեղեկութիւնները որոնք տրուած են նախկին բոլշեւիկ լրտեսի մը կողմէ, խորհրդարանին պիտի հաղորդէ պահպանողական պետերէն Օ. Չէմպըրլէյն, որ արտաքին նախարարութեան վարկի քուէարկութեան առթիւ, խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէ բոլշեւիկներու հականգլիական գործունէութիւնը։

Պիտի պահանջուի կառավարութենէն որ յստակօրէն յայտնէ թէ ինչպէս կ'ըմբռնէ յանձնառութիւնը որ ստանձնեց 1929 յուլիսին, չհանդուրժելու համար բոլշեւիկներու միջամտութեան, Անգլիոյ ներքին գործերուն մէջ։

Վիէնի էսթրէզէն Թաղամասի մանկապարտէզի նուիրատուութեան ցանկը.—

Հ. Թորոսեան, Մ. Տօնապետեան, Կ. Մարգարեան, Գ. Պէրպէրեան 100ական։ Գ. Թաշճեան, Մ. Տօնապետեան, Գ. Շմաւոնեան, Գ. Կարապետեան 50ական։ Պ. Այանեան 40, Կ. Աւետիսեան 30, Մ. Թէրզի Եագուպեան, Ա. Ճիրնազեան, Օ. Ուզունեան, Կ. Աբգարեան, Ա. Շահպազեան Գ. Թէրզի - Եագուպեան, Ա. Մինասեան 25ական ֆրանք, Թ. Շաթաֆեան, Ե. Չէլէպեան, Օ. Ագպըյըգեան, Բ. Թաշճեան 20ական Տուտուճեան, Յ. Գարիպեան 15ական, Ի. Տօնիկեան, Մ. Գալուստեան, Տ. Վարդապետեան, Օր. Շահպազեան, Տիկին Կիրակոսեան, Տ. Այանեան, Ե. Թէրզի-Եագուպեան, Տ. Լաթաֆեան, Յ. Զատիկեան, Կ. Սապունճեան, Մ. Սապունճեան, Մ. Անդրէասեան, Ա. Ալիքսանեան, Օ. Առաքելեան, Մ. Լուսարէեան, Ն. Մուրատեան, Տ. Կարապետեան, Գ. Նազգաշեան, Կ. Տէր Մինասեան, Տ. Մ. Ղարիպեան, Տ. Մարգարեան, Ե. Եայլաեան, Խ. Վարդերեսեան, Մ. Գալուստեան, Ա. Չէլէպեան, Տ. Փ. Մինասեան, Տ. Աբգարեան, Լ. Յովսէփեան, Կ. Սուքիասեան, Մ. Տօնապետեան. Վ. Վարդանեան 10ական, Դ. Հովիւեան 10 ֆր., Տ. Է. Սազազլըեան, Մ. Թիլկիեան, Emil Rocha 6ական, Գ. Գինոսեան 5 ֆրանք։ Գումար 1290 ֆրանք։

(Կնիք)

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՌՆԱ

ՊԷՔՕՆԻ Մասիս խումբի հերթական դասախօսական ժողովը յառաջիկայ Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, նախկին հաւաքատեղին (Bécon les Bruyères կայարանի Անիէռի կողմի, Buvette du la Gareին մէջ)։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովի նիւթին։ Կը խօսի Ընկ. Շ. Միսաքեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն Գրադարանին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի՝ Կ. Սասունի, «Արեւմտահայ քաղաքական մտածումը անցեալի մէջ եւ ներկայիս» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Մէկ ժամ ճշդիւ։

Հ. Ե. Ո. Միութեան Պիյանքուր Իսի լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղը դաշտահանդէս մը պիտի տայ 7 Յունիսին, իր գրադարանին համար։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայր. Միութիւն (Մարսէյլ)։ Հաճեցէք դրկել պատճէնը ձեր կոչին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ռ. Զօրաեանէ 100 ֆրանք։

Քիմիագէտ Պ. Ռուբէն Եուսուֆեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

Սէն-Շամոնի մէջ Տպարան «Տարօն»ը փոխադրուած է 1 rue de l'Asile Alamagny, St. Chamond (Loire).

Բարեկամներէ եւ յաճախորդներէ կը խնդրուի անձամբ կամ նամակաւ դիմել վերոյիշեալ հասցէով Գ. K. Garabedianի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Օրտու - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Տիգրան Պայլնտրեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէն։ Իր մասին մտահոգուած եմ։ Կը խնդրեմ վերոյիշեալ թուականէն ի վեր զինք տեսնողներէ կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI (Cité du Vallons, Décines, Isère.

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Պէմաժիի ածխահանքերուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տլ.
ԻՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 379 396

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՅԻՍ 1931

20 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1574

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ» ՄԵՂՔԵՐ

Մեր թերթը առաջին օրէն բարեկամ է եղած Հայր. Միութիւններուն։ Ինչպէս այն բոլոր օրկաններուն եւ կազմակերպութիւններուն որ կը ձգտին վառ պահել ազգային ոգին, եւ խորհիլ, գործել այս ժողովուրդի բարիքին համար։

Ազատ եւ ամբողջական հայրենիքի մէջ, ժամանակաւորէպ [illegible] տպաւորութիւնը պիտի գործէր Հայր. Միութիւնը։ Հայրենիքի մէջ այլ եւս չկայ Կեսարացի կամ Սեբաստացի, Տրապիզոնցի եւ Պոլսեցի, Մշեցի կամ Վանեցի։ Կայ միայն հայ ժողովուրդ։

Այդպէս չէ գաղութներու մէջ։ Մանաւանդ հիմա, երբ ոչ թիւ, ոչ ալ սահման ունին հայաբնակ վայրերը։

Հայրենակիցներ ունինք աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն մէջ, Հոլանտայէն մինչեւ Սան Սալվատոր, Լոնտոնէն մինչեւ Պէյրութ։ Լայնքին ու երկայնքին։

Չափազանց դժուարացած է հաւաքական կեանքը։ Հազար ուղղութեամբ ցրուած ենք օտար ափերու վրայ, միեւնոյն քաղաքին կամ գիւղին մէջ։

Առաջ հողն ու ջուրը կը քաշէին եւ մեզ կը կապէին իրարու։ Ազգային ոգին, մշակոյթը, կենցաղը, աւանդութիւնները կը սաւառնէին մինչեւ իսկ օդին մէջ, եւ մենք մեր դիմագիծը կը պահէինք բնազդաբար։ Ամէնէն վերացական գաղափարն ալ արժատ կը բռնէր, կը բաւէ որ հարազատ ըլլար։

Այսօր զրկուած ենք այդ առաւելութիւններէն։ Մանաւանդ մեծ պողոտաներուն վրայ։ Հայրենիքը շատ հեռու է, իսկ անոր գլխուն թառած իշխանութեան ձայնը՝ չափազանց խորթ։ Ուրեմն, Հայր. Միութիւնները իրենց տեղն ունին մեր այսօրուան կեանքին մէջ, իբրեւ անհրաժեշտ աղդակ մը՝ հայը հայ պահելու։ Այլեւ մշակելու ընդհանրական հայրենիքի գաղափարը։

×

Ընդունելով հանդերձ այս անհրաժեշտութիւնը, եւ մեր կողքէն եկած աջակցութիւնն ընծայելով Հայր. Միութեանց զարգացման, պարտականութիւն կը սեպենք երբեմն ուշադրութիւն հրաւիրել նաեւ «Հայրենակցական» մեղքերու վրայ։

Առաջին անգամ չէ որ կը նկատենք թէ՝ չափազանց նեղ հոգեբանութիւն մը բոյն դրած է շատ մը Հայր. Միութեանց մէջ։

Նախ, շատ նեղցած են սահմանները։ Նահանգը իջած է քաղաքի, քաղաքը՝ աւանի, աւանը՝ գիւղերու։

Եւ իբրեւ հետեւանք, այսօր ունինք անթիւ «Հայրենակցականներ»։ Նոյնիսկ 8—10 հոգինոց խումբեր, որոնք ճիշդ այն ծրագիրն ունին ինչ որ միեւնոյն նահանգին կամ քաղաքին Միութիւնը։

Կը ծնին ու կը մեռնին, կը ձուլուին ու կը բաժնուին, կը վերակազմուին ու կը պառակտուին։ Եւ հայկական դարաւոր ախտը, անմիաբանութիւնը, ընդհանուր ճակատէն կ'իջնէ մինչեւ միեւնոյն քաղաքին սահմանները։ Ցաճախ երկուքի կը բաժնէ նոյնիսկ միեւնոյն գիւղը։

Եթէ հարկ ըլլար անուններ տալ, կրնայինք սկսիլ Ֆրանսայէն, — Մարսէյլէն կամ Լիոնէն։ Բայց աւելորդ է։ Զանազան ժամանակներու մէջ, մինչեւ 65 հաշուուած են միայն Մարսէյլի Հայր. Միութեանց թիւը։ Այս թուանշանը, ինքնին, ամբողջ պատմութիւն մըն է։ Որովհետեւ գիտենք որ, այդ բոլորը միասին գումարած, չպիտի կրնային կազմել ուժ մը որ հաւասար ըլլար մէկ նահանգային Հայր. Միութեան կորողութեան, որ համապատասխանէր իրենց իսկ ծրագիր-կանոնագիրներուն։

Մինչդեռ, այսօր աւելի քան երբեք, մենք պէտք ունինք ուժեղ, զանգուածային կազմակերպութեանց, քաղաքականէն մինչեւ մարզականը, երիտասարդականէն մինչեւ հայրենակցականը։

Եւ մենք տակաւին դժուար կ'ըմբռնենք թէ ինչո՛ւ Խարբերդի Հայր. Միութիւնը չպիտի կրնար ամփոփել բոլոր Բալուներն ու Հաւաւները, Չմշկածագ Չարսանճաքն ու Եղէգիները։ Կամ ինչո՛ւ Սեբաստիոյ Նահանգային Միութիւնը չպիտի կրնար իրեն կապել այնքան կենսունակ, այլ մանր-մունր, անզօր հատուածներ։

Ուրիշ մեղք մը — Հայրենակցական հրատարակութիւններն են։

Ամէն մէկ Միութիւն կ'ուզէ իր սեփական թերթն ունենալ, կամ հրատարակել բազմածախս գիրքեր, որոնց միայն թուղթի եւ տպագրութեան գումարը պիտի բաւէր մանկապարտէզ մը պահելու ամբողջ մէկ տարի։

Այս մարմաջը մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ Ամերիկայի մէջ։ Կը հասկնանք հատոր մը Կեսարիոյ կամ Սեբաստիոյ մասին։ Բայց երբ Զոմախլուն անհաշիւ դրամ կը ծախսէ շքեղ հատոր մը հրատարակելու համար, երբ Կիւրինը ծախք չի խնայեր նոյնքան շքեղութեամբ երեւալու համար, եւ անդին այնքան ստիպողական պէտքեր երեսի վրայ կը մնան, — կը նշանակէ թէ ծուռ կը հասկնանք Հայր. Միութեանց դերը։

Այդ հրատարակութիւններուն մէջ, մանաւանդ երբ թերթեր, պարբերականներ են, դուք պիտի հանդիպիք հազարումէկ թխածոյ նիւթերու, — նկարագրութիւն բնտանեկան խնջոյքներու, հարսնիքներու, խնամութիւններու։ Գովասանքներ ազգի-ազգի «բարեհամբութեանց»։ Մթնոլորտ մը, վերջապէս, ուր մարդ միայն ինքզինքը եւ իրեններն կը տեսնէ, իր գիւղն ու քաղաքը...

Կ'արժէ աւելի քրքրել այս խնդիրը։

Շ.

ՆՈՐ ԱՂԱՂԱԿ ՄԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄԵՐ ՎԻՃԱԿԸ...

ՏՐԱՄԱ, 12 Մայիս.— Ո՜ւր կ'երթանք այսպէս։ Ցաւերը ու տառապանքները շալկած կը թափառինք այս աշխարհին մէկ ծայրէն միւսը։ Կարծես չէր բաւեր մեր ցաւն ու տառապանքը եւ այսօր կը մտածենք պատառ մը հացի համար։

Մեր պապերը շալկած կը շրջէինք օտար հողերու վրայ, պատառ մը հաց ճարելու համար, բա՛ց անօգուտ։ Շուարած ու զարմացած իրարու երես նայելով ի՛նչ ընենք, եւ ո՞ւր երթանք ու հաց ճարենք։

Մի՞թէ մե՛նք սա վեհանձն ու հերոսական Հայուն զաւակները չե՞նք։ Ազգը գիտէր օգնել մեզի պէտքերուն, եւ այսօր իր զաւակները պատառ մը հացի կարօտ են եւ օտարներու դրան առջեւ կեցած, աչքերը արցունքով լեցուած, բարի գիւղացիին կը հարցնեն թէ գործ կա՞յ։ Ան ալ կը պատասխանէ որ ես ինքս չգտար, եմ, ու որբը վիզը ծռած ու աչքերը արցունքով լեցուած,՝ «այսպէս է եղեր մեր բախտը աշխարհի վրայ» ըսելով՝ կը հեռանայ։ Այսպէ՛ս է եղեր որ օտար հորիզոններուն տակ թափառինք։ Այս է եղեր մեր ճակատագիրը վերջապէս։

Բայց այդ չէ՛ ցաւալին։ Ցաւալին այն է որ մեր պապերուն պլպլացող հրացները պիտի մարին օտար հովերէն եւ պիտի այլասերուինք, որովհետեւ պարագաները այնպէս կը բերեն։ Հաւատացէք հայ Բարեգործականներ, հայ ղեկավարներ եւ հա՛յ սիրտեր, որ շատ նեղ վիճակի մէջ կը գտնուինք։ Ճշմարիտ են այս մեր գրածները։ Կեանքը յուսահատական է մեզի համար, որովհետեւ այս մեր քաշածը մէկ օր, մէկ ամիս եւ կամ տարի չէ։ Անսահման է մեր չարչարանքը։

Շատ ու շատ համբերեցինք, շատ անգամներ անօթի ու ծարաւ պառկեցանք մեր տարագրութեան մէջ եւ ահա այսօր ալ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ նոյն բախտին է որ կ'արժանանանք, յարդանոցները բնակարան ընելով, քարը բարձ եւ հողը անկողին ըլլալով։ Բայց այլեւս անտանելի է այս կեանքը մեզի համար, համբերութիւնն ալ իր չափն ու սահմանը ունի։ ԱՅԼԵՒՍ ԴԱՆԱԿԸ ՈՍԿՈՐԻՆ ՀԱՍԱՄ Է։

Դո՛ւք, հայ Բարեգործականներ, հա՛յ ղեկավարներ եւ հա՛յ սիրտեր, ցոյց տուէք մեզի փրկութեան ճամբայ մը, որպէսզի մենք ալ իբրեւ հայ ապրինք այս աշխարհին վրայ, եւ մեր պապերուն թողած յիշատակը տանինք մինչեւ մեր որբազան ախտը։

Պարոն խմբագիր, այս գրութիւնը, ընդհանուր որբերու կողմէն, հաճեցէք տպել ձեր թերթին մէջ եւ մեր վիճակն ու ցաւերը ամէն Հայու յայտարարեցէք որ իմանան թէ շատ խեղճ վիճակի մատնուած ենք։ (Ստորագրութիւններ):

∴ Մայիս 10ին, Նոր Ցանասօտանի Թեմական խորհուրդը յատկապէս զբաղեցաւ Մակեդոնիոյ չափահաս որբերուն տագնապով։ Ժողովը որոշեց անմիջապէս կացութիւնը իրական գոյներով պարզել Փարիզ՝ Դաշնակցանաց Ցանձնաժողովին եւ Հայկ. Բարեգործականի կեդրոնին, անոնց ուշադրութեան յանձնելով որբերու մասին վերջնական կարգադրութեան մը անհրաժեշտութիւնը եւ անոնց այսօրուան թշուառութիւնը մեղմելու համար ալ՝ դրամական աջակցութեան մը ընձեռնումը խնդրելով։

Այս վերջին կէտի մասին պիտի գրուի նաեւ Հայ Կարմիր Խաչի Ամերիկայի կեդրոնին։

Պիտի գրուի նմանապէս Բարեգործականի Սելանիկի մասնաճիւղի վարչութեան, խնդրելով որ իր կարգին, հարկ եղածը տեղեկագրէ Միութեան կեդրոնին։

Նոյնպէս, որոշուեցաւ գրել Սէրէզի, Տրամայի եւ Գավալայի Թաղ. Խորհուրդներուն եւ Տէմիրհիսար՝ Պ. Ս. Պէզօեանին, որպէսզի իրենց շրջաններուն մէջ գտնուող կարօտ եւ անգործ չափահաս որբերուն ցանկերը պատրաստելով, ղրկեն շուտափոյթ Թեմական Խորհուրդին։

∴ Աթէնքի մէջ, Բարեգործականի ործաթեայ յոբելեանին առթիւ, որուն մասնակցած է նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմինը, ենոր Օրսի խմբագրութիւնը հազար տրախմի յանձնած է Բարեգործականի մասնաճիւղին, ի նպաստ Մակեդոնիոյ որբերուն։

ՋԱՆԴԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 14 մայիս.— Ներփակ կ'ուղարկեմ 200 ֆրանքի չէք մը։ Կը խնդրեմ սոյն գումարը յանձնէք Հայաստանի աղէտեալներուն օգնող պատկան մարմնի մը, որուն որ յարմար կը տեսնէք։

Սոյն դրամին 50 ֆրանքը սերպ գնդապետ մը յանձնեց, որպէսզի հայ կարօտեալներու ղրկենք։ Հակառակ մեր պնդումներուն, չուզեց իր անունը յայտնել։ Շատ մեծ համակրանք ունի Հայերու հանդէպ, բայց ուր տեղէ՞ն մեզի անծանօթ է։ Մնացեալ 150 ֆրանքը իմ եւ ընկերոջս Կարապետեանի կողմէն է։

Հաւանաբար այս օրերուս տեղւոյս Հայերէն ալ մաս մը դրամ հաւաքեմ եւ ղրկեմ։

Սողոմոն

ՓՐՈՖ. ՄԷՅԵԷԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Փրոֆ. Մէյէէ օգտուելով իր Պոլիս ներկայութենէն, այցելած է Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. վարժարանը, ուր ուսանողութիւնը եւ ուսուցչական կազմը զինքն ընդունած են խանդավառ ծափերով։

ՀԱՅԱԳԷՏ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՄԸ

Արեւելեան լեզուներու ուսումնասիրութեամբ զբաղող հայագէտ գերմանացի մը Պ. Լէվի այցելած է Պոլսոյ պատրիարքին, ընկերակցութեամբ Վիեննական վարդապետի մը։

Պ. Լէվի որ կը խօսէր հայերէն կամ ֆրանսերէն, փափաք յայտնած է աչքէ անցընել Պոլսոյ Ազգ. Մատենադարանի հնագոյն գիրքերն ու ձեռագիրները։

Պատրիարքը յանձնարարած է Բերայի Թաղ. Խորհուրդին, Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին գանձատունէն տրամադրել այն հին ձեռագիրը, որոնք հոն փոխադրուած են ժամանակին, Ազգ. Մատենադարանի գրքերուն հետ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«150նոցներու լրտեսի հեռագիրը ԿԱԶԻ ՓԱՇԱՅԻՆ»

Գրեր էինք թէ «Հա Ռեփիւպլիք Անշէնէ» փարիզեան Թուրք ընդդիմադիրներու թերթին տնօրէնը Մէհմէտ Ալի բողոքի հեռագիր մը ուղղած է Մուսթաֆա Քէմալի, անոր վերընտրութեան դէմ։

Էնկիւրիէն, Թրք. «Անատոլու» գործակալութիւնը վերի խորագրով կը հաղորդէ հետեւեալ հեռագիրը Թուրք թերթերուն — Ստորեւ կուտանք նոյնութեամբ այս հեռագիրը, որ շատ կը յիշեցնէ Սուլթան Համիտի օրով ստեղծուած գրականութեան ոճը։

«Փարիզ գտնուող 150նոցներէն Մէհմէտ Ալի, որ Տամատ Ֆէրիտի դահլիճին մէջ արտաքին նախարար եղած է, ինչպէս նաեւ «Թուրք քաղաքական փախստականներ» անուն միութեան մը շուրջ հաւաքուած կարգ մը հայրենադաւներ Կազի փաշային հեռագիր մը ղրկելու լրբութիւնը ունեցած են։

«Հեռագիրը Կազի փաշային Չանգայայի հասցէով ղրկուած է, «Թուրք քաղաքական տարագիրներ» ստորագրութեամբ, ուր կ'ըսուի.

«Բուռն կերպով կը բողոքենք սահմանադրութեան հակառակ խորհրդարանական ընտրութեան եւ ապօրէն նախագահական ընտրութեան դէմ»։

«Մէհմէտ Ալի» ստորագրութեամբ սոյն նման իմաստով ուրիշ հեռագիր մըն ալ եկած է։

«Կազի փաշան ժողովին յղած է այս ծիծաղելի լրբութեան օրինակները, իբր փաստ այն ոճրական գործունէութեան եւ նպատակին որ ունին արտասահմանի մէջ աշխատող հայրենադաւները։ Հեռագիրները Ազգ. Ժողովի նիստին կարդացուեցան»։

Անշլուսը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

ՀԱՐՑԸ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻ ԼԱՀԷՅԻ ԱՏԵԱՆԻՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան հարցով։

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկէ հարցին իրաւական քննութիւնը ենթարկել Լահէյի ատեանին. իսկ մինչեւ Լահէյի քննութեան եզրակացութիւնը եւ այդ հիման վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին որոշումը, Աւստրիա յանձն կ'առնէ դադրեցնել ամէն գործունէութիւն որ կը ծառայէ մաքսային համաձայնութեան զարգացման։

Աւստրիոյ ներկայացուցիչը հաւանութիւն յայտնեց Հէնտըրսընի բանաձեւին եւ դարձեալ պնդեց թէ մաքսային համաձայնութիւնը ո՛չ մէկ կերպով կը վտանգէ Աւստրիոյ անկախութիւնը։

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. Պրիան ծանրացաւ մաքսային համաձայնութեան քաղաքական հետեւանքներուն վրայ։ Նոյն իմաստով խօսեցաւ նաեւ Իտալիոյ արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի։

Խօսեցաւ նաեւ Խորհրդ. Միութեան ներկայացուցիչը Լիտվինոֆ որ առանց ուղղակի մտնելու վիճաբանութեան դրուած հարցին մէջ, սկսաւ գովքը հիւսել իր երկրին, առով հարուածելու համար Համեւրոպայի կազմութեան մասին ֆրանսական ծրագիրը։ — Ռուսիան, յայտնեց Լիտվինոֆ, կ'անգիտանայ տնտեսական տագնապը։ Միակ երկիրն է որ կը գտնուի զարգացման ճամբուն վրայ։ Անշուշտ, անուղղակի կերպով ան ալ կը կրէ միւս երկիրներու նեղ վիճակին անդրադարձումը, բայց հակառակ ասոր, երբեք այսքան լաւ վիճակ չէր ունեցած։

Ըստ Լիտվինոֆի, տագնապին դարմանը բոլոր պետութեանց համերաշխութեան մէջ չէ որ պէտք է փնտռել, այլ տագնապի մեղմացման համար՝ գործակցութեան մէջ։

Իսկ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը ըստ սովորութեան բոլոր պետութեանց բարեկամութիւնը խնդրեց հանդէպ Թուրքիոյ։

Անգլիա եւ բոլշեւիկները

Գրեր էինք թէ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան պետ Չէմպըրլէյն հարցապնդում պիտի ուղղէր կառավարութեան, բոլշեւիկեան գործունէութեան մասին։

Անգլիոյ խորհրդարանին վերջին նիստին, Չէմպըրլէյն ամբաստանեց կառավարութիւնը թէ չէ կատարած յանձնառութիւնը որ ստանձներ էր, թոյլ չտալու համար որ բոլշեւիկները փրոփականտ կատարեն երկրին ներսը եւ գաղթավայրերու մէջ։ «Խորհ. Միութիւնն բսաւ, ամէն միջոցի կը դիմէ եւ ամէն տեղ մասնաւորաբար անգլիական երկիրներու մէջ յեղափոխութիւն ծագեցնելու համար։ Իսկ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որ կը մերժէ գործել, ենթարկուած է բոլշեւիկներու արհամարհանքին եւ մեզ համար դարձած է ամօթ մը։»

Վարչապետը Մաքտոնալտ պատասխանելով, յիշեց հատուածներ 1925ին, 26ին եւ 27ին Չէմպըրլէյնի արտասանած ճառերէն, երբ արտաքին նախարար էր։ Այս հատուածները ցոյց կուտան թէ ան եւս երկար ատեն վարանած էր խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ։

Անգլիոյ վարչապետը կը կարծէ թէ Ռուսիոյ հետ խզումը բանի մը չպիտի ծառայէ եւ առով կացութիւնը չպիտի բար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

Հետզհետէ աւելի ու աւելի որոշ կը դառնայ, որ այս երկրի հանրային կեանքին մէջ տնտեսական հայեցակէտը գերակշիռ տեղ կը գրաւէ։ Կառավարական շրջանակներէն արդիւնաբերական ու առեւտրական հաստատութիւններու վարիչներէն, տնտեսագէտներէն ու ելեւմտական գործերու հմուտ խմբագիրներէն սկսած մինչեւ զանազան ընկերութիւններու ղեկավարները ամէն օր եւ ամէն առթիւ կը խօսին, կը գրեն եւ աւելի շատ կը խորհին ներկայ տնտեսական տագնապին վերջ տալու անհրաժեշտութեան մասին։

Նախագահ Հուվըր կը խօսի Առեւտուրի Միջազգ. Սենեակին առջեւ, որ իր հերթական նիստը կը գումարէ Ուաշինկթընի մէջ, եւ ներկաներուն կը թելադրէ պայքարիլ ազգերու սպառազինութեան դէմ, առիկա համարելով միջազգային ելեւմտական տագնապին գլխաւորագոյն պատճառը։

Ելմտական նախարար Մելըն կը խօսի օտար եւ ամերիկեան դրամատուններու վարիչներուն առջեւ ու կը ծանրանայ գլխաւորաբար գործադրկութեան դէմ ձեռնառնուելիք միջոցներու անհրաժեշտութեան վրայ։

Միացեալ Նահանգներու ճակատագիրը իրենց ձեռքին մէջ բռնող երկու մեծ կուսակցութեանց վարիչ շրջանակները հիմակուընէ կը պատրաստուին 1932ի աշնան նախագահական ընտրութեան համար, եւ կը խօսին պայքարը դնել տնտեսական բարգաւաճումի գետնին վրայ մղելու մասին։

Ալբրիյին տեղի կ՚ունենան գինեհատական օրէնքի բարեփոխութեան կողմնակից ու հակառակորդ կանացի երկու կազմակերպութիւններու համագումարները, որոնց ներկայացուցիչները իրենց շարժումը կը հիմնաւորեն քաղաքական-հասարակականէն աւելի տնտեսական տեսակէտներով։

Նահանգներու Ներկայացուցչական Ժողովին ու Ծերակոյտները կը վիճաբանին շինարարական ծրագիրներու մասին եւ որոշում տալու առեն նկատի ունին գլխաւորաբար տնտեսական տագնապին մեղմացումը։

Մէկ խօսքով, տնտեսական հայեցակէտը տուն կուտայ մարդոց մտածումներուն՝ նաեւ քաղաքական-ընկերային խնդիրներու մասին խորհած առեն։

Եւ սակայն, աղէտի մը բնոյթն առած տնտեսական ներկայ տագնապը, որ իրար է անցուցած բոլորը, դեռ իր վախճանէն հեռու կ՚երեւի։ Միջոցներ կը խորհուին ու նաեւ կը գործադրուին անշուշտ, բայց անոնք կիսամիջոցներէն անդին չեն անցնիր դեռ։

Այս տեսակէտէն խիստ բնորոշ է նախարար Մելընի վերյիշեալ ճառը։ Ան հակառակ է վճարումներու կրճատումին, վեր կը հանէ արտադրութիւնն ու սպառումը հաւասարակշռելու պէտքը, կը շեշտէ աշխատելու ընդունակ բոլոր մարդոց գործ հայթայթելու անհրաժեշտութիւնը, բոլոր երկիրներու գործակցութեան կարեւորութիւնը, բայց երբ կարգը կուգայ գործնականին, ան կը բաւականանայ յայտնելով այն վստահութիւնը թէ՝ այս բոլոր խնդիրները կը գտնեն իրենց լուծումը ժամանակի ընթացքին։

Բայց ի՞նչպէս։ Ի՞նչ պէտք է ընել, բոլորին միտքը ճնշող այս տագնապին օր առաջ վերջ տալու համար։

Այս մասին աւելի որոշ առաջարկներ ունի Ուիլըմ Կրին, Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան նախագահը, որ քանի մը օր առաջ խօսեցաւ Հարվըրտ համալսարանի առեւտրական բաժնի ակումբին։

Ենթադրելէ յետոյ թէ ներկայ տագնապը կը շարունակէ մնալ, լուրջ եւ բնականոն պայմանները հազիւ մէկ տարիէն կրնան վերահաստատուիլ, Ուիլըմ Կրին կը խօսի տագնապին վերջ տալու համար յանձնարարելի կարգ մը միջոցներու մասին։

Ամէնէն առաջ, ան վեր կը հանէ այն իրաւացի սարսափը, որ ներկայ է Միացեալ-Նահանգներու մէջ ի տես գործազուրկներու ծսկայ բանակին, որ հետզհետէ աւելի ու աւելի կը մեծնայ։ Այս աղէտին առաջն առնելու համար՝ դասախօսը մէկ յանձնարարութիւն միայն ունի,— վերանկատել շաբթուան մէջ աշխատանքի օրերու եւ օրական աշխատանքի ժամերու խնդիրը։ Կասկած չկայ որ մեքենաներուն կատարելագործման այս շրջանին, անկարելի է գործ գտնել բոլոր մարդոց, եթէ անոնց աշխատանքի տեւողութիւնը մնայ նոյնը։ Արդիւնաբերութեան վարիչ շրջանակները պէտք է ընծայեն այս խնդրին պատշաճ ուշադրութիւնը, եթէ կ՚ուզեն ընդառաջ երթալ օրուան պայմաններու պահանջած թելադրութիւններուն։ Այս կերպ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի որ աշխատանքի ընդունակ իւրաքանչիւր անհատ գործ ունենայ։

Հաւասարակշռուած արտադրութիւնը երկրորդ հիմնական առաջադրութիւնն է Ուիլըմ Կրինի դասախօսութեան։ Այս արտայայտութեամբ, դասախօսը կը հասկնայ ո՛չ միայն արտադրութեան եւ պահանջի հաւասարակշռում, այլեւ վերջակէտ որոշ ժամանակաշրջանի մը ներուժ արտադրութեան եւ ուրիշ շրջանի մը մեքենաները կանգնեցնելու դրութեան։ Երբ արտադրողը ծանօթ է իր շուկայի պահանջներուն, անշուշտ ընդհանուր գիծերով, պարտաւոր է գործը կանոնաւորել այնպէս մը, որ իր աշխատաւորները մի՛շտ գործ ունենան արտադրել կարենալու համար ապրանքի պահանջուող քանակութիւնը։

Երբ այս երկու հիմնական պայմաններու գործադրութեամբ վերջ կը տրուի գործազրկութեան ու գերարտադրութեան, տնտեսական աշխարհը կը գտնէ իր բնականոն ընթացքը եւ այն ալ տեւականօրէն։

Այս էական պայմաններու կիրառումէն կախում ունի աշխատանքի ապահովութիւնը, որ նոյնպէս անհրաժեշտութիւն մըն է։ Բոլոր տեսակի աշխատաւորները պէտք է ապահով զգան իրենց դիրքը, որպէսզի ամբողջութեամբ նուիրուին իրենց գործին։ Անոնք պէտք է լաւ վարձատրուին, որպէսզի լաւ ալ ծախսեն ու ապրին՝ գործի ժամանակ լաւ աշխատելու համար։ Այս դրութենէն կ՚օգտուին ոչ միայն աշխատաւոր բազմութիւնները, այլեւ արտադրող սակաւաթիւ դրամատէրերը, որոնց ապրանքներուն մեծագոյն մասին սպառողները նոյն աշխատաւոր բազմութիւններն են։

Այս սկզբունքները ո՛չ միայն որդեգրելու, այլեւ գործնականացնելու համար, Ուիլըմ Կրին հրապարակաւ կ՚առաջարկէ որ նախագահ Հուվըր հրաւիրէ համապետական տնտեսական համագումար մը, որուն մասնակցին արդիւնաբերողներու եւ աշխատաւորներու ներկայացուցիչները, կառավարութիւնը եւ ականաւոր տնտեսագէտներ։

Ընթացք կը ստանա՞յ այս բանաւոր ու գործնական առաջարկը, եւ եթէ այո՛, ե՞րբ կը հրաւիրուի այդ համագումարը եւ ո՛ր աստիճան կ՚արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը. այդ կը ցուցնէ ապագան։

Անուրանալի է, սակայն, որ այս առաջարկը արտայայտութիւնն է խորապէս զգացուող անհրաժեշտութեան մը, ինչպէս նաեւ տիրող այն համաձայնութեան թէ՝ դաշնակցային այս մեծ հանրապետութեան նախագահին պիտի պատկանի նման գործի մը նախաձեռնութիւնը, որպէսզի ապահովուի անոր յաջողութիւնը։

Կը թուի թէ նախագահ Հուվըր ալ կը բաժնէ այս միտքը. այլապէս անցեալ աշունէն սկսած յաճախակի չէր գումարեր իր խորհրդակցութիւնները՝ տնտեսական կեանքը առաջնորդող զանազան տարրերու հետ։

Այս պարբերական խորհրդակցութիւնները միւս կողմէն կը ցուցնեն որ Նախագահին համար ալ տնտեսական հայեցակէտը գերակշիռ տեղ կը բռնէ ներկայիս։

Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան նախագահին այս հրաւէրին տարբերութիւնն այն է որ խորհրդակցութիւններուն մասնակցին նաեւ աշխատաւորներու ներկայացուցիչները, ինչ որ յաւագոյն գրաւականը կ՚ըլլայ խնդիրներու ոչ միակողմանի նկատառման եւ լուծումին։

ԴՈՑՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 16)

Նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը գաղթահայ կեանքի եւ մահուան հարցն է։ «Յառաջ»ի սիւնակները այս առթիւ արձանագրեցին բազմաթիւ թելադրանքներ։ Բարեգործականի գործունէութեան նոր յատակագիծն ալ այս հարցը կը շօշափէ աւելի լայն սահմաններու մէջ։

Թող թոյլ տրուի նախ, քանի մը նկատողութիւն։ Սերունդին պահպանման գործը, միջավայրի, խառնութեան, փոփոխականութ եւ տեւական ծիրի խնդիր մը ըլլալով, գիր ու ցան գաղութի մը մէջ աւելի մեծ դժուարութիւններու կը բախի։ Պէտք է ուրեմն, որքան կարելի է, խմբաւորումներ ստեղծել, տեւական կապ հաստատելով այդ խմբաւորումներուն եւ անոնց զանազան հատուածներուն միջեւ։

Նորահասներն ու մանուկները հայ պահելու տեսակէտէն մայրենի լեզուի սորվեցնելը կարեւոր ազդակ մըն է, առանց սակայն առանձինն այս նպատակին իրագործման լիովին ծառայելու։ Լեզուական անհրաժեշտ պայմաններուն քով առաջին տեղը պէտք է բռնեն ուսուցման այնպիսի տարրեր՝ որոնցմով կարելի ըլլայ կերտել հայ ոգի կամ հայութիւն։ Անհրաժեշտ տարրերուն մաս կը կազմեն հայ երկրի աշխարհագրութիւնը, պատմութիւնը, գրականութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը։ Հայուն մէջ պէտք է վերանորոգել արեւելքցիի այն ինքնուրոյն դրոշմն ու մտայնութիւնը, որոնց շնորհիւ կրցած է ան պահել դարերու ընթացքին իր բարոյական եւ ֆիզիքական անկախութիւնը։ Հայը ինքզինքը աւելի լաւ ճանչնալով, պիտի շփոթէ իր անձնաւորութիւնը հիւրընկալող ցեղերու հետ ու պիտի դառնայ իւրացումի անատակ տարր։

Նորահաս սերունդին տոհմային դաստիարակութեան գործը պէտք է պատշաճի հայ մանուկին պայմաններուն, երթալով անոր ետեւէն ընտանիքին, դպրոցին թէ համայնքին մէջ։

Զաւակները հայ ապրեցնելու տեսակէտէն ծնողներու դերը բացայայտ է։ Ան յաճախ կախում ունի անոնց նախանձախնդրութեան, գիտակցութեան եւ արժանապատուութեան զգացումներէն։

Հայ ընտանիքը այն ապրող ուժն է, բնական միջավայրը, ուր ներսէն ազդելով կանոնաւորէն կը ծառայէ զաւակներու բարոյական պատրաստութեան։ Գաղթահայութիւնը իր կազմակերպութիւնով դուրսէն ազդող ուժը պիտի ըլլայ, իր ճնշիչ թափը պարտադրելով անչափահասներու հետ, նաեւ ծնողներուն եւ չափահասներուն։ Պէտք է որ գաղթահայութեան բարոյական անհատականութիւնը վերականգնուի ինքնապաշտպանման եւ հայրենասիրութեան սկզբունքներուն վրայ։

Ընտանեկան եւ ընկերային միջավայրերուն ինքնաբերաբար ընելիք ազդեցութիւնը տոհմ դաստիարակութեան վրայ կրաւորական կարելի է կոչել, բաղդատաբար այն ներգործական, այսինքն քօ՛ն դպրոցական, կրթիչ եւ թելադրիչ միջոցներուն որոնց նպատակը ծանօթութիւն տալ, սորվեցնել կամ պատրաստել էր։

Դժբախտաբար ամէն հայ գաղութի մէջ ուսուցման ամբողջական ծրագրի մը կիրարկումը կարելի չէ։ Պարագայ որ կը ստիպէ մեզ ապաւինիլ կիսամիջոցներու, քաղելու համար գոնէ առաւելագոյն չափով, ի՛նչ որ կարելի կ՚ըլլայ։

Նոր սերունդին փրկութեան գործին կարելի է սատարել իրականացնելով հետեւեալ աշխատանքները.

Պարբերական եւ յաճախակի հաւաքոյթներ կազմակերպել տեղական ուժերով եւ կեդրոնի մը թելադրութիւնով, վառ պահելու համար հանրութեան զգացումն ու միտքը հայութեան, հայ լեզուին եւ ապագային մասին։ Հայագիտութեան, այսինքն ազգային, գրական, մտաւորական [illegible] աշխարհագրութեան եւ տեղագրութեան հետ, տարածել հայ գիրը ընտանիքին եւ հասարակութեան մէջ։ Փոփոխակօրէն ամէն միջոց, թերթ, գիրք, խօսք, թատրոն, գիտութիւն, արուեստ, վարժարութիւն, զուարճութիւն, շահագրգռութիւն լայնօրէն գործածել մատչելի ըլլալու նպատակով ամէն հեռաւոր եւ մօտաւոր խմբաւորման եւ անհատի։

Հաստատել օտար դպրոց գացող հայ երախաներու յատուկ պարբերական դասընթացքներ, որոնք պէտք է զուգադիպին տարեշրջանի մեծ եւ փոքր արձակուրդներուն։ Դասընթացքները արդիւնաւորել տեղական ուժերով եւ կամ խումբ մը այցելու ուսուցիչներով, որոնք արձակուրդներուն, նախապէս պատրաստուած ցուցմունքներու համաձայն, իրենց ցանցը պիտի տարածեն որոշուած շրջաններուն վրայ, զոյգ զոյգ կամ առանձին, նայելով գաղութի պահանջներուն՝ տանելով իրենց հետ տեսակ մը մայրենի շրջուն դպրոց. Այլապէս շահեկան զանազանակ մը պիտի ըլլար այս թելադրութեան եթէ սոյն մանուկները կարելի ըլլար հաւաքել coloniesի մը, բացօթեայ հաւաքատեղիի մը, parcի մը եւ կամ campի մը մէջ ուր տղաքը պիտի դային օրով կամ շաբաթով, եւ նոյնիսկ հերթով եթէ հարկ է, սորվելու հայ մնալու մեր սրտերուն այնքա՜ն մօտիկ արուեստը։ Արիներու կայանի նման ձեռնարկ մը պիտի ըլլար առիկա եւ որ պիտի դրուէր մասնաւորապէս կրթութիւնով։ Այս նպատակով կարելի է օգտուիլ օտար վարժարաններէն ալ, արձակուրդի շրջանին։

Տեղական դպրոց գացող մանուկներու արձակուրդային դասընթացքներուն մէջ կարելի է ուսուցանել ամէն նիւթ, մասնաւորապէս պատմութիւն եւ լեզու։ Եթէ տղաքը հայերէն ո՛չ խօսիլ գիտեն եւ ո՛չ ալ կարդալ, եւ դրկուած պիտի մնան խօսելու եւ կարդալու պատեհութենէն, պէտք է ուրեմն խօսիլ անոնց իրենց հասկցած լեզուով եւ գիրքեր տալ նմանապէս իրենց լեզուով, խօսք ու գիր՝ որ պիտի ձգտին զգացումի եւ հայասիրութեան թելը արթուն պահելու։

Վերոյիշեալ միջոցներէն շատերը մեծապէս կ՚օգնեն հայերէն խօսելու վարժութեան հայ բանաւորական դասակարգին եւ անչափահասներուն մէջ։ Անոնց վրայ կարելի է աւելցնել ընթերցարան-հաւաքատեղիներու եւ շրջուն գրադարաններու կատարելիք դերը։

Այսօր, գաղթահայութեան՝ հայերէնը պէտք եղածին չափ չկարդալուն պատճառներէն գլխաւորը հայերէն գիրքերուն, պարբերականներուն, տեղական հրատարակութիւններէն 2-4 անգամ աւելի սուղ ըլլալն է։ Հայերէն քերական այբենարանները, թերթերը, վէպը տեղականներէն շա՜տ աւելի սուղ պէտք չէ որ արժեն։ Գոնէ մանուկներուն յատուկ գիրքերը, փոփոխակօրէն եւ հայը հայ պահելու ծառայող հրատարակութիւնները աժանագին ըլլալու են։ Կեդրոնի վարչութիւնը, որուն խօսքը պիտի ընենք վարը, պէտք է որ նիւթապէս օժանդակէ, օրինակ՝ «Նոր սերունդի շարքի մը» հրատարակութեան, կէսգինով հրապարակ հանելով զայն։

Հայ լրագրութիւնը կրնայ օգնել այս ձեռնարկներուն, տարածուելով նախ ինքը ամէն խաւի մէջ, յետոյ գնահատելով այս ուղղութեամբ կատարուած ամէն աշխատութիւն։ Պատասխանատու միւս մարմինները պիտի գիտնան վարձատրել նախնական եւ երկրորդական վարժարաններու հայերէն գիտցող աշակերտները մրցանակներ տրամադրելով եւ կամ թոշակի առթիւ նախապատուութիւն տալով հայ մնացողներուն։

Հայ բազմազան միութիւններէն ամէնքն ալ օգտակար կրնան ըլլալ այս գործին։ Ամէնէն աւելի, սակայն արդիւնք մը պիտի կրնայ տալ այն կազմակերպութիւնը որ պիտի գործածէ, կամքի եւ քաղաքի գլուխները։ Այս զոյգ մը դրամագլուխը միացած տեսնել պէտք է գաղթահայ կեդրոնական մարմինի մը վրայ զոր ստեղծել պէտք է։

Այս թելադրութիւնները իրագործելու համար, ազգային կազմակերպութիւնները, միութիւնները (եկեղեցի, կուսակցութիւն, բարեգործական, հայրենակցական եւայլն) կեդրոնական վարչութեան մը ղեկավարութեան տակ պէտք է դնեն ըստ իրենց անդամներու թիւին ու ամսավճարին, որոշ գումար մը տարեկան պիւտճէի կազմութեան նպատակով։

Այս գաղթային վարչութիւնը, միւս կողմէն, կարելի է սահմանել ազգային տուրք հաւաքելու իրաւասութիւնով. հանգամանք որ գաղթային գործը հիմնաւորելով պիտի զարգացնէ միաժամանակ ինքնութեան ոգիին հետ՝ պարտքի ու իրաւունքի զգացումները։

ՀԱՅԿ ՇԱՀԵԱՆ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՁԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Մտնենք Աբովեանի գրականութեան մէջ։

Հետեւելով հանդերձ այդ գրականութեան կազմութեան կամ աճման գիծին, չեմ ուզեր աչքէ հեռացնել փրոֆ. Ադոնցի յօդուածին յատակագիծը։

Փրոֆ. Ադոնց հայ գրագէտները քննադատելու համարձակութիւնը կ՚առնէր Աբովեանէն։ Իմ չափս Աբովեանն է, կը պատմէ։ Եւ իր «չափացով» անխնայ կը զարնէր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի գլխուն։ Ըստ սովորութեան, իր հակառակորդը պիտի տարուէր պաշտպանելու Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը։ Ի՛նչ դըժուար գործ։ Չկայ հեղինակ մը, որ թերութիւններ չունենայ, եւ յոգնեցուցիչ բա՛ն է ծածկել Մ. Պէշիկթաշլեանի թերութիւնները, երբ Ադոնց իր մտքին դրած է նոր նոր թերութիւններ գտնելու։ Ցոյց տուր Աբովեանի թերութիւններն ալ. այն ատեն Ադոնց ոչ միայն կը լռէ եւ հանգիստ կը ձգէ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, այլ նաեւ կը կորսնցնէ իր քննադատի դիրքն ալ։

Արդարութիւնն իսկ կը պահանջէ, որ բաղդատութեանց ընթացքին քննադատը չմերժէ մէկուն թերութիւնը տեսնել, միւսինը անտեսելով։

Փրոֆ. Ադոնց, «չափոյ» առնելով Աբովեանը, ինքզինքը պարտաւոր չզգաց այլ եւս ցոյց տալու Աբովեանի թերութիւնները, եւ «յետ է», «յառաջ է» ըսելու անիմաստ մարմաջով մը՝ Աբովեանի կոնակը նետեց ռոմանթիզմի ծիրանին, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանն ալ պատկերացնելով դասականութեան սառն մարմարին վրայ։

Այս յօդուածաշարքին առաջին մասով, ես ուզեցի դուրս հանել Աբովեանը իր նաժակներուն մէջէն, պատկերացնել անոր հոգեբանախօսութիւնը, պարզապէս ցոյց տալու համար թէ գերմանական ռոմանթիզմը գործ չունէր Աբովեանի գրականութեան մէջ, այլ հոգւոյն ենթահողը միայն՝ որ «հրաբուխի պէս ժայթքեց»։ Վասն զի այս որ հաստատուեցաւ, այլ եւս անխուսափ կը դառնայ ըսել թէ Պէշիկթաշլեան «յետ է»։ Աբովեան այն հեղինակն է, որ ամէնէն աւելի կը բացատրուի déterminisme ով։

Սակայն, հաստատելով Աբովեանի հոգեկան անհաւասարակշռութիւնը, ես երբեք չփորձեցի ուրանալ անոր ստեղծագործութիւններուն արժէքը։ Աբովեանէն բազմաթիւ են հանճարեղ արուեստագէտները, որոնք ժառանգած են ներքին ծանր խռովքներու, հոգեկան հիւանդութիւններու եւ անհաւասարակշռութեան։

Միայն թէ պէտք չէ մոռնալ ճշդել ու դասաւորել այդ արժէքը։ Ցոյց տալէ յետոյ Աբովեանի անհաւասարակշռութեան երեսները իր կեանքին մէջ,— այդ առթիւ՝ կարգ մը ճշմարտութիւններ,— այժմ ատեն է փնտռելու նոյն այդ նշանները Աբովեանի գրականութեան մէջ։ Սակայն, Աբովեանի հիւանդ հոգին, ռոմանթիք գրականութեան ազդեցութենէն հեռու, կը կրէ նաեւ կարգ մը ուրիշ ազդեցութիւններ, զորս պէտք է պարզել՝ ներկայացնելու համար իր ստեղծագործութիւններուն կազմութեան եղանակը, թերութիւնները եւ արժէքը։ Այսինքն Աբովեանի բա՛ն որ մէջը, ոչ այնքան բարձր, որքան կը կարծէ Ադոնց։

Աբովեանի գործը կարելի է բաժնել երեք մասի.

1.— Դպրոցական։
2.— Ազգագրական։
3.— Գեղարուեստական։

Օգտակար ըլլալու համար Յառաջի ընթերցողներուն, կը յիշատակեմ բոլոր այդ գործերը պարզապէս իբրեւ տեղեկութիւն.

1.— Դպրոցական աշխատութիւններն են իր դասագիրքերը.—

Նախաշաւիղ, ձեռնարկ սկզբնական դասատւութեան նորագոյն մեթոտայի, Ռուսերէն տեօրիթիքական եւ պրաքտիքական քերականութիւն Հայերի համար ըստ ձեռնարկի Ցապլիի, Համառօտ ձեռնարկ Հայոց լեզուի ուսուցման համար, ցաբերեք արդի Հայերէնի, Քերականութիւն ի պէտս Նորաւարտից, Գրաբար լեզուի քերականութիւն, աշխարհաբար դիւրընկալ բացատրութեամբ, Խաղարկութիւն մանկանց։

Մեր նիւթէն դուրս է խօսիլ այս գիրքերուն մասին։ Սակայն այս գիրքերով Աբովեան կատարեց «լեզուի յեղափոխութիւն» մը, եւ հիմը դրաւ Կովկասեան աշխարհաբարին, ինչպէս կ՚ըսեն կարգ մը դասագիրքեր։ Աբովեանի լեզուին եւ «լեզուական յեղափոխութեան» մասին պիտի խօսինք՝ երբ սկսինք քննել իր գրականութիւնը։

2.— Ազգագրական աշխատութիւններն են քանի մը յօդուածներ կամ տետրակներ կովկասեան ցեղերու եւ ժողովրդական երգերու մասին։ Յիշենք.—

Եզդինները եւ Քրդերը (ռուսերէն), Անվոյ Նկարագրութիւնը (հայերէն), Հայ ժողովրդական երգեր (լատինատառ), Քրդական եւ Թրքական երգեր (հայատառ), Նոր վերելք Արարատի գագաթը, Յիշատակարան։ Եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշ ցեղագրական ուսումնասիրութիւններ, ժողովրդական երգերու եւ զրոյցներու հաւաքածոներ, զորս նուէր դըրկած է իր բարեկամներուն (Կամ Բեկենդորֆ, Աբիխ, Վագներ, Ֆոն

...մատնուիլն, Բողէնշեա, Պար... Արովեան շատ հետա... ... է գիւղատնտեսու... ...ամբ, այդ մասին գործ մը ... արդեօք։

3.— Գրական, նոյնքան բազ... ...ն եւ առատ։

...Երգ Հայաստանի, Զանգի, ...Կոլոա, Օվսաննայ, Հազալ ...ըէն, Թուրքի աղջիկը, Բարե... մօտ, Պարապ վախթի խա... առակներ և բանաստեղ... ...թիւններ։

Աբովեան իր նամակներուն ... կը գանգատի, թէ գրական ...ն գրագելու ժամանակ ... Առաւօտ ժամը 7ին ... կը սկսէր, իրիկուան մին... 7ը սաքէ կը մնար։ Կրթա... գործին մասին ունեցած ... արգելք կ'ըլլար նաեւ ... գրական գործունէութեան, ... եւ այնպէս կը տեսնուի, ...նքան առատ արտադրած ...վեան։

(4) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՐԱԿԻՈՅ ՄԷՋ

...Զմայլական իշխանութեան ...ատատումէն ի վեր առաջին ...նգամ ըլլալով, Ֆրանսական ...վիութիւն մը կ'այցելէ Թրքական Թրակիոյ ...րգ մը քաղաքները։

Այդ ծովիւը, ցաեառ եպիսկ... ...ոլիս վերադարձած բլ... ...ռւ ծանուցած տեղեկութիւն... ...իր ծաղորդած է «Ազդարար»ի։

Երեք շաբաթ տեւեց ուղե... Թրակիոյ զանազան քա... ...որը, Էտիրնէ, Գարա-Աղած, ...Քիրքլիսէ, Մալկարա, Քէշան, Զօր... եւ Կէլիպոլու։ Ամէն տեղ ժո... ...րդը գիս ցինծալութեամբ Հողեկան ...ապրասականի հրճուանքով։ Ծառեր ...ր ու լացին։ Ցուցուեցայ ...ալով Հաւատքի ու ջերմեռան... ...ան ազին անջինջ մնացած այդ ...ւյն հոգիներուն խորը։

Մեծաղոյն մասը կիներէ եւ ան... ...չափաններէ բաղկացած (Հազիւ ...0-15 այր) 500ի մօտ Հայութիւն ...լ ցրուած է Թրակիոյ մէջ, հետեւ... ...ալ կերպով.

Էտիրնէ, Գարա-Աղած	170
Քիրքլիսէ	185
Մալկարա	80
Քէշան, Զօրլու, Կէլիպոլու	60
Գումար	495

Ամէն տեղ ժողովուրդը անխտիր ...թոց ներկայ գտնուիլ եկեղեցա... ...արողութեանց։ Պատարագեցի ...ղաքներ Էտիրնէի Ս. Կարապետ ...Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն ...իսկ այն վայրերը ուր եկեղեցի ...արողութիւնները տեղի ու... ...ան բնակարաններու մէջ։ Գրեթէ ...ն տեղ ժողովուրդը հաղորդու... ...ի սստացաւ։ Բազմաթիւ մանուկ... եւ երախաներ մկրտուեցան։ ...ց արարողութեան ննջեցեալ... ...թաղուած գերեզմանատուները ...թեան ընդհ. հոգեհանգիստ կա... ...եցաւ։ Տարիներէ ի վեր հա... գիւղականի երեւ չունեցող ժողո... վուրդը հոգեկան մխիթարութիւն ստացաւ։ Քահանայի մը տեւական ներկայութիւնը անհրաժեշտ է Թրակիոյ շրջանին համար։ Եթէ քահանացու մը գտնուէր կը ձեռնադրէի։

Թրակիոյ ժողովուրդը ընդհանրապէս հողագործութեամբ կը պարապի։ Այգի, պարտէզ, արտ, եւայլն։ բոլորն ալ մշակուած են։

Ամէն ոք իր ստացուածքին տէրն է, կ'ապրին իրենց աշխատութեան արդիւնքով։ Սակաւաթիւ են արհեստաւորները։ Ոմանք ալ արտասահմանի իրենց ազգականներէն օժանդակութիւն կը ստանան։

Հանդիպեցայ երկու բժիշկներու։ Առաջինը, Էտիրնէի մէջ, Տոքթ. Միհրան Մալխեան, որ ամէն շրջանակներէ սիրուած ու յարգուած դէմք մըն է։ Երկրորդը, Մալկարա, Տոքթ. Գէորգ Դատապեան, նոյնպէս համակրութիւն վայելող անձ մըն է։

ՓՐՈՖ. ՄԷՅԷԷ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Հայագէտ մեծանուն փրոֆէսէօրը Մէյէէ որ այս պահուս Պոլիս կը գտնուի, Թուրք համալսարանին մէջ տուած է դասախօսութիւն մը, նիւթ ունենալով ամէնէն հին եւրոպական լեզուները։

Ներկայ էին դասախօսներ, ուսանողներ, գրագէտներ եւ բազմաթիւ հետաքրքիրներ որոնք փութացած էին ականատես գիտունին շահեկան դասախօսութիւնը լսելու։

Դասախօս գիտունը առաջին անգամ բացատրեց հնդեւրոպական լեզուներու կապակցութիւնները, իրենց ծանօթ ամենահին ձեւերուն մէջ։ Օրինակ բերաւ ամէնէն ծանօթ եւ նմանահնչուն բառերը, հին պարսկերէն pitar եւ լատիներէն pater, բայց զգուշացուց որ հնչիւններու նմանութիւնները հիմ չըլլան, որովհետեւ շատ յաճախ դիպուածի արդիւնք են անոնք եւ ծիծաղելի անհեթեթութիւններու կը տանին մեզ։ Այս առթիւ օրինակ բերաւ պարսկերէն gul բառը որուն համազօրն է յունարէն rhodon։ Փրոֆ. Մէյէէ այս բարմէ այսքան տարբեր բառերուն նոյնութիւնը ապացուցուց, օրինակ բերուած երկու լեզուներուն գաւառաբարբառներէն ու բարեշրջումէն փաստեր բերելով։ Այս առթիւ, հայագէտ գիտունը երբ օրինակ յիշեց ու գրատախտակին վրայ գրեց հայերէն երկու բառը անոր համապատասխան լատիներէն douին հետ։

Դասախօսը յետոյ անցաւ հնդեւրոպական լեզուներուն ամէնէն հինները փնտռելու։ Ըսաւ թէ շատ ուշ ճանչցած ենք հնդեւրոպական լեզուները, այն ատեն՝ երբ անոնք իրենց մայր ակունքի հեռաւորութեան մէջ մեծ յեղաշրջումներու ենթարկուած էին։ Ցիշեց եւրոպական խումբին պատկանող լեզուները, յունարէնի եւ լատիներէնի կարգին դնելով նաեւ հայերէնը։ Իբր ամենահին հնդեւրոպական լեզուի մնացորդ ցոյց տուաւ հնդկական «վէտա»-ները, պարսիկ Աքեմէնեան հարստութեան կայսրերէն կիւրոսի եւ Դարեհի արձանագրութիւնները, եւ կարգ մը պետական գրութիւններ, որոնք Զրադաշտի կը վերագրուին, եւ յունարէն արձանագրութիւններ, որոնք Զ. (Ք. Ա.) դարէն մնացած են, եւ լատիներէնը՝ զոր Դ. (Ք. Ա.) դարէն սկսեալ կը ճանչնանք։

Փրոֆէսէօրը մասնաւոր կարեւորութեամբ կանգ առաւ այն մեծ գիւտին վրայ, զոր պատերազմէն առաջ գերման հնագէտներ ըրին Փոքր Ասիոյ մէջ, Պօղազքէայի մօտերը կատարուած պեղումներով։ Այս պեղումներով երեւան հանուեցան բեւեռագիր արձանագրութեամբ բազմաթիւ աղիւսներ, որոնց գրութիւնը սակայն շատ տարբեր էր բաբելական բեւեռագրերէն եւ գանոնք կարդալու մեծ պատիւը վիճակեցաւ չեխ գիտնական Հրօզնիին։ Երեւան եկաւ որ այս արձանագրութեանց լեզուն կատարելապէս հնդեւրոպական է, եւ աւելի հին քան մինչեւ այդ ձեռքի տակ գտնուած արձանագրութիւնները, ինչպէս կը պնդէ փրոֆ. Հրօզնի։

Ի վերջոյ, դասախօս գիտունը պարզեց թէ լեզուի միջոցով ինչպէս կարելի է ըմբռնել ժողովուրդներու քաղաքակրթական արժանիքը։ «Յաղթանակները չեն որ լեզուն տեղի մը մէջ կը հաստատեն կամ կը ծաղկեցնեն, այլ քաղաքակրթութիւնը»։ Մասնաւորապէս ծանրացաւ հնդեւրոպական ժողովուրդներու պատմական ու ներկայ փառայեղ տիրապետութեան վրայ, Թուրքեստանէն մինչեւ Ատլանտեան ովկիանոս տարածուած ընդարձակ հողամասերուն մէջ։

Ցարգելի գիտունը այս ծշմարտութիւնը հիանալիօրէն ապացուցուց մէկ բառի մը «թաթէր» (հայր) բառին իմաստի ողիով։ Թէ այս բառը հնդեւրոպական լեզուներուն մէջ ոչ թէ ծնողի սահմանափակ իմաստը ունի, այլ կ'արտայայտէ ընտանիքի պետ, կազմակերպիչի, ընկերային կազմակերպութեան ոգին եւ կը տրուի ոչ միայն սովորական մարդու մը, այլ նաեւ Աստուծոյ, ինչ կրօնական ըմբռնումով ալ ըլլայ ան։

ԾԻԾԱՂ

Կան կիներ որ եղէգին կը նմանին եւ սակայն բանուելու տեղ ունին. խեղճ էրիկները զանոնք ինչպէս բանելու եղանակը չգիտնալով շատ անգամ կը խայթուին։

×

Եթէ օրէնսդիր մ'ըլլայի, կիներուն չափազանց պճնասիրութեանը համար կ'առաջարկէի որ մէկ կնկան չորս էրիկ տրուի, անոր ծախքերուն կուրծք տալու համար։

Մէրն անանկ մանուկ մ'է որ խենդ է, կոյր է, փոփոխամիտ է, հաստատամիտ է, գթասիրտ է, բարբարոս է, շողոքորթ է, անաչառ է, հրամեցէք պարոն մանկավարժներ, դաստիարակեցէք տեսնեմ այս տղան։

Պարոնեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՌԱՆՑԱՆՔ

«Խորհ. Հայաստան» (5 մայիս) կը հրատարակէ հետեւեալ սպառնացող յայտարարութիւնը մեծ մեծ տառերով.

«Մենք ջախջախիչ հակահարուած կը տանք դաշնակ ավանտուրիստների, քիւրդ բէկերի, ռուս միապետականների միջամտութեան փորձերին,— իմպերիալիզմի վարձկան ագէնտների արիւնոտ դաւերը նպատակին չեն հասնի»։

Եւ յետոյ կը գրէ թէ միթինկներ գումարուած են Երեւանի բոլոր գործարաններուն եւ արհեստագիտական վարժարանին մէջ, ուր բանուորները եւ ուսանողները բողոքի բանաձեւ մը պատրաստելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, խօսք կուտան հակահարուած տալու «պրոլետարիատի հայրենիքին» դէմ եղած ամէն ոտնձգութեան։

Արդեօք Երեւանի գործարանները չե՞ն կրնար բանիլ, եթէ ամիսը անգամ մը մեր բոլշեւիկ աղբարները աղաղակ չհնչեցնեն բանուորներուն մէջ, ըսելով. «Ելէ՛ք, ելէ՛ք, աշխատեցէք, Դաշնակցականները Հայաստանի վրայ պիտի յարձակին»։

Կամ աւելի ճիշդը, Երեւանի բոլշեւիկները չե՞ն զառանցեր արդեօք։

ՀԱՅՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԸ

Նոյն թերթին մայիս 4ի թիւէն.—

Մանկավարժական հաստատութեան բջիջի անդամներէն Աթանես Նալբանդեան «ելոյթ» մը կ'ունենայ Թուրք կոմունիստ երիտասարդի մը դէմ.

— Թուրքից մարդ դուրս չի գայ, այլ աւազակներ դուրս կըգան, դո՛ւն, Թուրքի լակոտ։

Այս վէճը քննութեան կ'առնուի բջիջին ժողովին մէջ եւ ուրիշ երիտասարդ հայ կոմունիստներ կողմ կը բռնեն Նալբանդեանի, ոմանք կը քննադատեն, իսկ ուրիշներ չէզոք կը մնան։ Կը սկսի բուռն վէճ մը։

Վէճը կը տարուի բարձրագոյն մարմիններու առջեւ, որովհետեւ Նալբանդեան կը յաղթէ։ Եւ ահա քննիչ մարմինը կը վտարէ Նալբանդեանը եւ անոնք որ Նալբանդեանը պաշտպանած էին, Վաչագն Մկրտիչեան, Ցարութիւն Մնացականեան, իբրեւ պաշտպաններ դաշնակցական տեսակէտներու։ Դարձեալ յանդիմանութիւն կրեցին Արփիկ Խձըեան, Ա. Սավոյեան, Ժամկոչեան, Ա. Ղազարեան, Ս. Սնէեան, Ա. Սահակեան, Ռ. Արրահամեան, որոնք չէզոքութիւն յայտարարած էին այս վէճին ընթացքին։ Գ. Կուլողլեան հրաժարեցուած է իր պաշտօնէն, աշխատած ըլլալով հաշտեցնել երկու կողմերը։

Ցետոյ որոշում տրուած է աշխատանք թափել բջիջներուն մէջ, արմատապէս քանդելու համար Դաշնակցական տրամադրութիւնները։

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

Նոյն թերթին 8 մայիսի թիւէն.

Երկրաշարժի քննիչ մարմինին անդամներէն Ցովսէփեան կը յայտարարէ թէ այցելած է Մեղրիի շրջանին 22 գիւղերը, եւ տեսած՝ որ բոլոր գիւղերն ալ վնասուած են։ Մեծ վնասներու ենթարկուած են մասնաւորապէս Փուշկակ, Աւկեղ, Ագարակ, Մուղք եւ Մալեվ գիւղերը։ Հիմնովին կործանած են 350 տուն։

Մօտ 300 ընտանիք բացօթեայ։ կործանած են ախոռներ, ամբարներ, խոզանոցներ եւ կառավարական շէնքեր։ Մարդկային զոհեր չկան։ Վիրաւորուած են 13 հոգի, սպաննուած են 47 անասուն։ Ցնցումները երբեմն կը շարունակուին եւ ժողովուրդը կ'ապրի բաց երկինքին տակ։

Ուժեղ ցնցումներ զգալի եղան մայիս 4ին երեկոյեան ժամը 8ին եւ կէս գիշերէն յետոյ ժամը 2ին, կործանեցան քանի մը տուներ, ախոռներ եւ վիրաւորուեցաւ 1 հոգի, սպաննուեցան 4 անասուն։ Մայիս 2ին լեռնային շրջաններուն մէջ ձիւն եկաւ, որով դժուարացաւ ժողովուրդին բացօթեայ կեանքը։ Հասած ուտելիքները եւ հագուստները բաշխուեցան անմիջապէս։

Վնասուած է նաեւ հիւանդանոցը։ Շրջանին կրած վնասները մօտաւորապէս կը հասնին 500 հազար րուբլի։ Ապահովագրութեան գրասենեակը սկսած է վճարել ապահովագրուած անասուններուն արժէքը։

Ղամարլուի շրջանին մէջ գործի վրայ է օգնութեան մարմինը։ Բոլոր գիւղերուն մէջ սկսած է հանգանակութիւն կատարել։ Մայիս 1ի տօնակատարութեան ընթացքին լաւական գրամ հաւաքուեցաւ։

Ղամարլուի աշխատաւորներու ժողովը որոշեց մէկ օրական նուիրել աղէտեալներուն։

Ատկէ զատ նոյն ժողովին մէջ հանգանակուեցաւ 600 րուբլի։ Գէօգակլու, Աղփարակ գիւղերէն ամէն օր մեծ գումարներ կը փոխադրուին օգնութեան համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 17 Մայիս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղը, նկատի ունենալով նոր սերունդի փրկութեան անհրաժեշտութիւնը, ձեռնարկած է սկաուտներու եւ գայլիկներու խումբերու կազմութեան, եւ կազմած է սկաուտական յանձնախումբ մը երեք հոգիէ բաղկացած, Պ. Պ. Ս. Քէթանճեան, Միսլեան եւ Խաչիկեան։ Ասոնք արդէն իսկ գործի ձեռնարկած եւ արձանագրած են 16 գայլիկներ եւ սկաուտներ։ Այս առթիւ կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ծնողքները համախմբուիլ սոյն օգտակար շարժումին շուրջ, եւ արձանագրել իրենց զաւակները, դիմելով սկաուտական յանձնախումբի անդամներուն։

Յանձնախումբի երեք եռանդուն անդամները որոշած են իրենց բոլոր ջանքերը ի գործ դնել, գաղութիս բոլոր պատանեկութիւնը հաւաքել ու զանոնք կրթել բարոյապէս թէ ֆիզիքապէս, միեւնոյն ժամանակ անոնց աւանդել հայերէնի դասաւանդութիւն։

Վարչութիւն

ՎԱԼԱՆՍ, 15 Մայիս,— Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը, գնահատելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութիւնը մեր գաղութին մէջ, նուիրած է արծաթեայ բաժակ մը եւ 12 շքանշաններ։ Այս առթիւ կազմակերպած ենք գնդակոտի մրցում մը միայն հայ խումբերու միջեւ, որ տեղի կ'ունենայ մայիս 24 կիրակի օր առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։ Արդէն բոլոր խումբերն ալ հաւանութիւն տուած են մասնակցելու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնս կուգայ իր շնորհակալութիւնը յայտնել Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչին, որ իր գեղեցիկ մտածումով նպաստած է որ հայ խումբերը ի մի հաւաքուին։

Ի գիտութիւն կուգանք ծանուցանել բոլոր այն խումբերուն որոնց խոստացած են մասնակցիլ, թէ մաշտղրավայրն է 26 Պուլվար Վօպան, ուրկէ պիտի մեկնինք ուղղակի դաշտ։

Նոյն

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Մայիս 1էն սկսեալ Շանզ Է'Լիզէի մեծ նկարասրահին մէջ գեղարուեստական միջազգային (1673-1931), տարեկան մեծ հանդէսը բացուած է հասարակութեան առջեւ, եւ պիտի տեւէ մինչեւ յունիսի վերջը։

Այս տարի օտար արուեստագէտներու կարգին՝ 12 հայ լաւագոյն արուեստագէտներու գործերը եւս ընդունուած են, այդ առթիւ կազմուած յատուկ Քննիչ Ցանձնաժողովին։ Ահաւասիկ ցուցադրողներու ցանկը։

Նկարչական ճիւղէն՝ Տիկ. Ա. Բաբայեան, Օր. Ն. Գալպեճեան, Օր. Վ. Թամիրեանց, Պ. Պ. Ա. Շապանեան, Տ. Ադամեան, Ա. Պագալեան, Շահնազար, Ե. Ալխազեան, Ե. Երեցեան։ Փորագրութեան ճիւղէն՝ Պ. Է. Շաթին։ Արձանագրութեան ճիւղէն՝ Պ. Լ. Մուրատօֆ։ Ճարտարապետութեան ճիւղէն՝ Պ. Վ. Գօզոսեան։

Յ. Ա.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

վերջին Թիւը ցետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Զանգեզուրի Աղէտը (Գօչ Հ. Յ. Դ. Բիւրօյի)։ «Դրօշակ»ի քառասնամեակը (Խմբ.)։ Կովկասահայերը եւ իր ցարեւանները (Ռոստոմ)։ Ռոստոմի ինքնագիրը։ Զօրավար Նազարբէգեան (Ս. Վրացեան)։ Մարքսիզմը եւ Ազգային Հարցը (Գ. Գիւզալեան)։ Թուրքիոյ շուրջ։ Հայաստանում՝ «Սոցիալիզմ են կառուցում»։ Բռնութիւնների աշխարհում։ Լուրեր երկրից։ Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Մեր զոհերը։ Քառասուն տարեայ «Դրօշակ»ների բովանդակութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

Հ

...երթը առի մեթրօ մտայ։ Նո... ...ին չկար, այսինքն այո՛, միշտ ...նոյնը.— Ոտքերը երկար մէկը, ...մը ուրիշներ վազելով անցած ...ւան համար քսան հազար հոգի ...ծնելու ատոքման ծափեր էին։ ...ուն մէկը անձնապան եղեր ...ներ նախանձոտ չըլլալուն հա... ...իտնական մը 40 տարի աշ... ...է յետոյ, գտեր էր վերջապէս ...րելի պիտի ըլլայ ծովերուն ...ը կերակուրի համար օգտագոր... ...ին մը, իր դրացուհին հրդեհելու ...ր կրակ ձգեր էր իր տան մէջ, ...ը հաստելուն։ Բոլոր պետութիւն... ...համաձայն էին երկիրները աշ... ...ի մը վերածելու համար, բայց ...ւոյն իշխանութիւնը հակառակ ...ուն փափաքները։ Ջուրը իններ ..., եւ Կանտը փորոս, եւ կի... ...ը բարբարոս....

Թըս, Փըս, հասանք կայարան։

Ատենը շատ ուշ էր, ծուռ քիթ գործատէրը համոզող բան մը պատրաստելու էր. «եւ որովհետեւ, ինչպէս գիտէք...» եւայլն։

Ու,

Ինչ կ'ուզէք որ պատահի, ... [illegible] ... մարգիետօ՞ւքը, խաւարո՞ւմ, երկրաշա՞րժ թէ պայթում... ասա՞ղ ոչ մէկը եւ ոչ միւսը։

Պարզապէս դրան առջեւ յիշեցի որ շաբաթ մը առաջ «շաբաթ»ս տուեր էին, այդ առտու հաշիւս առնել կը մնար, չոր ու ցամաք։ Եթէ կ'ուզէք անապատ ալ։

Ցօնքերս իրարու գէշ գէշ նայեցան, մտեցան։ Ուրիշ խօսքով բարկացայ, որո՞ւ դէմ. ոչ ոքի, փաղած ըլլալուս համար. իսկ մնացածին հոգը հայրենակցականներուն մնար։

Զորեքշաբթի օրով գործ փնտռել յայտքան անխոհեմ չեմ։ Թափառեցայ, խորհեցայ. հարկաւ անգործ մարդու մը կամ հանգստեան կոչուած զօրավարի մը կը հանդիպիմ, (ափսոս որ կուսակալը դեռ կորսուած չէր, փնտռելիք բան մը կ'ունենայի)։

Մարդ-սանասէր մը առջեւէս գանդաղօրէն, աչքերը գետինին կ'երթար։ Ինչ կ'ուզէք փնտռեցէք, ինչ որ կ'ուզէք փափաքեցէք, կէս շափով միայն կը գտնէք, կամ գտնել կը կարծէք. ես ալ կէս-անգործ մըն էի գտած. մօտեցայ։

Հարցուցի, (արգելք ըլլալու եղանակ մըն է ասիկա յանձնարարելի). ժամբա՞յ մը թէ անուն մը, չեմ կրնար որոշել. կարծեմ թէ գրամատան մը ամէնէն մօտ մէկ մասնաճիւղը։ Զէ՞ որ պարապութիւնը անցնելու, բառական ճշդութեամբ՝ լեցնելու մխիթարութիւն մըն է մեզմէ տկար կարծածնուս գլխուն հովահար շարժելը, ու տալ տեղեկութիւններ «յաջող» գործերու մասին։ Մարդը ընդհակառակն գանգատեցաւ, բաւ որ հիմա ժողովուրդը քիչ կը հետաքրքրուի իրենց բաժնած «ռեքլամ»ներով, դժուար կ'ազատին ծրար մը թուղթէն։

—Անցնինք, չկայ «հացի դրամ» ուղէ, գործերուս յաջողութիւնը չի ներեր։

Հազիւ քիչ մը քալած էի, գրպանիս ծանրութիւնը ուշադրութիւնս գրաւեց, հը՛... մէջը ամբողջ կէս ծրար «ռեքլամ»... Կեղտոտ ձեռուկը կը շարունակէր քթիս խնդալ հեռուէն։ Զէ՛, աւելորդ էր չորեքշաբթի օրով կատակել։

Իջայ գետեզրը, քաղաքէն դուրս։

Տրամադրութիւնս լաւցաւ, աղուոր էր օդը։ Ապրիլը հաճելի էր, գործէն հանուիլն ալ իր անուշ կողմերն ունի։ Կեցցէ ծուլութիւնը։ — Մեզք որ միակ եմ, ապուշները ամէնն ալ կ'աշխատին։ Դունէ կարծ մը ըլլար որսալու։

Այսպէս մտածելով, մօտեցած էի մարդու մը որ կ'որսար։ Ցանկարծ անպիտանն է քաշեց երկար եղէգը ուժգին, ու ձուկի մը փոքրիկ, լըպռուն մարմինը խարազանի պէս փակաւ երեսիս։ Ուզածս կախ էր արդէն։

Բայց եկուր տես որ այդպէս չէր։ Խեղճ մարդը խորանարդուած ներողութիւններով բացատրեց գիս տեսած չըլլալը, եւ ո՞վ հակառակութիւն, ամիսէ մը ի վեր առաջին յաջողութիւնը...։ Հաւատալս չէր գար, չորեքշաբթի օրո՞վ եւ այն ալ իմ ներկայութեամբ։ Միայն վիզս փաթթուիլը պակաս մնաց, «փորթ-պօնէօր» կ'ըսէր կը կենար։ Կոնծակ մը փրցուց վրայէս ու հրաւիրեց ձկնապուրին մասնակցիլ։ Ընդունեցի ու անօթի չմնալու համար ճաշարանին կրկինը ցնծացի։

Կէսօրէն ետքը աւելի լաւ հանգաւ. կառքի մը մայթին վրայ յառաջ կելու փափաք ունեցայ. [illegible] սինի մը ետին հազիւ խուսափեցայ ըլլալիքէն, կամ չըլլալիքէն, ո՞րը որ կ'ուզէք։ Ընկիւն մը կը [illegible]. երբ պանանի կճեպ մը ոտքիս տակ պատռտ եղաւ գլորելու։ Վրայ հասնող ոստիկանը երկար ճառով մը, (որուն մէջ չմոռցայ յիշել Աբարայի ծակոտին մեր հերոսական զոհերը) համոզեցի որ գինով չեմ, եւ մանաւանդ այդ կճեպը ես նետած չեմ։

Իրիկուան կը սպասէի։ Այդ ատենները համանուշէի պէս բան մը ունէր... histoire de rire։ (խօսքը մէջերնիս, լոյսին տակ չցուցնելիք բան մը, ինչու որ անպիտանը երբեք յանձնառու չեղաւ որպէս մեծ մօրաքոյրս ներկայանալու)։ Որոշեր էի անոր երթալ. կը կարծէք որ չարագուժ օրը մոռցա՞ծ էի, ո՛չ, սակայն տրամաբանեցի,— գործին ձախորդութիւնը՝ սիրոյ յաջողութիւնը, է՞հ, թերեւս սատանան հրեշտակի կը փոխուի, չեղած բան չէ։

Դժուած էինք, սա հաւկնալի պատճառով։ Հին շէնքի մը վեցերորդ յարկը կը բնակէր, աւելի ճիշդ անվերելակ Էյֆէլի մը գագաթը. ուրիշ տեղ ալ տեսնուիլ գործիս չէր գար։

Երթամ քիչ մը զովեմ, նիհարցեր, երիտասարդացեր ես ըսեմ, շատ խնդացողներէն չէ, բայց կնիկ է նորէն... Եւ յետոյ, ինչո՞ւ չէ եթէ նօրէն առաջարկէր, սանկ քանի մը կտոր ըլլալէն. — Է՛ ի՞նչ, ո՞վ ըսաւ որ «դրամը հոտ ունի»... սենեակիս վարձքը կար, վարձքէն առաջ օդապատում գրպանով խաղին երթալ կար, պատճառներս լուրջ էին։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ւոքի Անգլիոյ, Զինուորանի կամ Հնդկաստանի մէջ։ Իսկ արտաքին փոխ-նախարարը պատասխանեց թէ վերջին ընտրութիւններուն, հանրային կարծիքը յայտնուեցաւ ի նպաստ Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց մշակման եւ թէ, առկից ի վեր, անգլիական արտածումները դէպի Ռուսիա, աւելցած են մինչդեռ ոչ ոք կրնայ ըսել թէ համայնավարութիւնը զարգացած է Անգլիոյ մէջ։

Գահպանողականներու բանաձեւը մերժուեցաւ 223ի դէմ 243 ձայնով։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

«Տէյլի Հէրըլտ» թերթին Գահիրէի թղթակիցը կը յայտնէ թէ Եգիպտոսի վերջին ընտրութեանց առթիւ, պատահած կռիւներուն զոհ գացած են 20 անձեր։ Բոլորն ալ սպաննուած են հրազէնով։

Անցեալ շաբթու սակայն, միայն Գուլաքի մէջ սպաննուած են 40 եւ վիրաւորուած 1100 անձեր։

Իսկ Գահիրէի մէջ, ընտրութեան վերջին օրը անցած է խաղաղ։ Միայն ընտրական շրջանի մը մէջ՝ Տաքալիա կռիւներ տեղի ունեցած են։ Հոդ ժողովուրդը փառելէ յետոյ քուէտուփերը քարկոծած է ոստիկանները եւ զինուորները, որոնք ստիպուած են կրակ բանալ ցուցարարներուն վրայ։ 10 անձեր սպաննուած են։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Ձեկան յուրիւն կը պատահի

Փարիզեան ռուսական թերթ մը կը գրէ թէ Ռուսիա կանչուած այն բոլշեւիկեան պաշտօնատարները, որոնք կը գործեն արտասահմանի մէջ, հազիւ Մոսկուա հասած՝ ստիպուած են ստորագրել յանձնառութիւն մը, որով կը խոստանան Ռուսիոյ մէջ որեւէ մէկուն չպատմել թէ ի՞նչպէս կ՚ապրին արտասահմանի բանուորները, ի՞նչ են ապրուստի առարկաներու գինները եւ կամ ի՞նչպէս կրնայ մարդ իր ուզածը ճարել խանութներէն եւ առեւտրական մեծ հաստատութիւններէն…

Ռուպէ-Թուրքուանի ընդհ. գործադուլը

Գրեր էինք թէ Ռուպէ-Թուրքուանի մէջ, բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ անհամաձայնութեան հետեւանքով՝ բանւորական կազմակերպութիւնները ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին։ Այս կերպով, 400 գործարաններ կը դադրին բանելէ։

Այս որոշման հետեւանքով, այդ շրջանին մէջ աշխատանքը գրեթէ բոլորովին դադրած է։ 125.000 գործաւորներու վրայ 107,000ը արդէն ենթարկուած են հրահանգին։ Ռուպէյի մէջ՝ 220 գործարաններու 40.000 բանուորներէն աւելի քան 35000ը լքած են աշխատանքը։

Նոյնպէս Թուրքուանի մէջ, ուր 47,000 կը համրուի աշխատաւորներու թիւը։ Իսկ Հալլուէնի մէջ, ուրգործադուլը ընդհանուր է առանց որեւէ բացառութեան. համայնավարներըզուր ջանքեր կը թափեն ստանձնելու շարժման ղեկավարութիւնը։ Երէկ առտու կազմակերպած էին ցուցարարներու թափօր մը, որ հազիւ կրցաւ 300 հոգի հաւաքել։

Որեւէ միջադէպ տեղի չէ ունեցած։

Ցորենի Միջազգային Խորհրդաժողովը

Նախորդ օր Լոնտոնի մէջ գումարուեցաւ Միջազգային Խորհրդաժողովը, որ պիտի ուսումնասիրէ ցորենի սպառման հարցը։ Ժողովին կը մասնակցին ցորեն արտադրող 11 երկիրներ, որոնց մէջ Ամերիկա, Գալքանեան պետութիւնները եւ Ռուսիա, որ կը ներկայանայ երեք պատգամաւորներով։

Խորհրդաժողովը, պիտի ուսումնասիրէ ցորենի վատ վաճառման պատճառները։ Կարգ մը երկիրներու մէջ, երկրագործները ստիպուած են իրենց ցորենի մթերքը վաճառել վնասով։ Խորհրդաժողովը պիտի վճռէ նաեւ խորհրդային վաճառամարտին շուրջ։

150ոցներուն եւ փախստականներուն ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

«Նէնի Ասըմ» կը գրէ.—

Հարիւրյիսունոցներէն Մուսթաֆա Սապրի եւ տղան Իպրահիմ Սապրի, որոնք Իսկէչէ կը բնակէին, այս տեղէն Աթէնք մեկնած են։ Այս մեկնումը եղած է Պ. Վէնիզէլոսի այն խոստումին վրայ թէ հարիւրյիսունոցներուն Թրակիա բնակութիւնը պիտի արգիլուի։ Մեկնողները միասին տարած են իրենց տպարանական կազմածները, եւ, կամ Աթէնք պիտի մնան կամ Պօմնա պիտի անցնին։

Ներկայիս Իսկէչէի մէջ կը մնայ հարիւրյիսունոցներէն Զօփուր Իսմայիլ Հագգը։ Փախստականները գործի լծուած են Սուրիա գաղթելու համար։ Գաղթել ուզողներուն մէկ ցանկը պատրաստուած եւ Էրաէն ղրկուած է։ Իրենց ըսածին համաձայն, Սուրիա գաղթողներուն 2500 ոսկի պիտի բաժնուի «իսլամական միութեան կոմիտէ»ին կողմէ։ Գաղթողներուն 20ական ոսկի կը տրուի Աթէնքի մէջ։

Պուլկարիայէն առնուած լուրի մը համաձայն, այնտեղ հրատարակուող «Աչըք Սէօզ» թերթը, որ յետադիմական հրատարակութիւններ կ՚ընէ, սերտ կապեր ունի Արեւմտեան Թրակիոյ փախստականներուն հետ։ Ասոնք կը խորհին գործակցիլ «Անատոլուի Իրաւունքներուն Վերատացման եւ Ազատութեան Միութեան» կազմակերպութեան։ Կը խորհին Պուլկարիոյ կամ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ այս Միութեան անունով յայտարարութիւններ տպել եւ Թուրքիա ղրկել։ Նոյն աղբիւրէն՝ կը հաղորդուի նաեւ թէ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ այս գործին գլուխը Իրֆան անուն մէկը կը գտնուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Տեսակցութիւն մը.— Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի Պէյ երէկ Սոֆիա գացած է, որովհետեւ կա մէջ, կայարանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին, Պուրոֆի հետ, որ կ ինքը դիմաւորելու գացեր էր։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Մայիս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան հաւաքատեղին։ Ներկայ կ՚ըլլայ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ «Գրէպան Մարսէյէ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dès Chartreux

Կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Քնար» նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Գ. Ս. Ջէօրէքճեանի, մեներգ՝ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ։

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճազ, քոթիյոն, եւայլն։ Մուտքը ազատ է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 թիւ հանրակառքերը

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած «Սիփան» երգեր երգչախումբի կողմէ բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի յիշատակին

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Maison Mutualitéի H սրահին մէջ, 20.22-24 Rue St. Victor

Métrp Pl. Mobert Mutualité եւ Cardinal Lemoine

Կը խօսի Գ. Ռ Է Ն

Երգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պար եւայլն

Մուտքը ազատ է

Ծախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ 23 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, եւայլն

Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մուտքը ազատ է

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄՈՆՄԱՐԹՐԻ SACRÉ COEURի ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին

HOTEL MAJESTIC, 19 Ave Kléber

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Segond-Weber, Պ. Maurice Donneaud (Գոմէտի Ֆրանսէզէն), եւայլն, Օր. Բաբաեան կ՚երգէ հայերէն երգեր։ ՄՈՒՏՔ 25 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՌԷՆԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ

(Վէպ՝ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնից)

Դիմել՝ M. Altounian, 17 rue Ampère, Cachan (Seine)France

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վճռաբանական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Զ. Ե. Ո. Միութիւնը կը խնդրէ Լիոնի հայ քաղաքական կուսակցութիւններէ եւ Հայրմիութիւններէ որ քաջի ըլլան իրենց ներկայացուցիչը ղրկել խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահը: Օրակարգ՝ Մակեդոնիոյ որբերու եղբայրական օգնութեան ձեռնարկ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն Դրագարանին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի Յլըրիայի մէջ։ Կը խօսի Կ. Սաւոնի, «Արեւմտահայ քաղաքական մտածումը անցեալի մէջ եւ ներկայիս» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Մէկ ժամ տրնէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղաւնիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 RueDenoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Տիգրան Պոյլնորեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէս։ Իր մասին մտահոգուած եմ։ Կը խնդրեմ վերայիշեալ թուականէն ի վեր զինք տեսնողներէ կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI Cité du Vallons, Décines, Isere.

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Անհարենք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հասանյանան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ՚աշխատէր Թէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ» ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— Գիշերային օրօր, հիասթափում։

Բ. շարք.— Ես որ մեռնիմ, հովուերգութիւն, սիրերգ։

Գ. շարք.— Հիւղը, աշուղական, գարունն եկաւ։

Դ. շարք.—Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղին ճամբան։

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութեննէն։ Գին 15 Ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար գրել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez, Paris (13e).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մ[…] ուղղուած ամէն տեսակ […] ստգրերու խմբագրութիւն […] կային, ապահովագրական […] բանաս մասունքի արտօն[…] ինքնութեան թուղթերու […] նաւորման եւ նաթիւր[…] սիոնի օրէնքներու վերա[…] խորհուրդներ եւ գիմու[…] մուսնական ձեւակերպու[…] արագ հետապնդում 15 […] մէջ։

ԴԻՄԵԼ՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃ[…] մէն օր ժամը 10—12, 20[…] de Bezons à Courbevoie (S[…] Tél. Défense 0—39.

EMPIRE մէթրօ-Զօ՝ 37 Av Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԿԻՊՐՈՍ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՄԱՅԻՍ
1931

21 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1575

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ՏՈՅՉԼԱՆՏ»

Մայիս 19ին, Քիլի մէջ, արտակարգ խանդավառութեամբ Գերմանացիները ծով իջեցուցին զրահապատ յածանաւ մը, «Տօյչլանտ»։ Հանդէսին ներկայ էր նաեւ նախագահ Հինտէնպուրկ։

Այս դէպքը, զուգադիպելով Ժընեւի ժողովին հետ, ուր օրակարգի վրայ է աւստրօ-գերման համաձայնութեան խնդիրը, աւելի կը թանձրացնէ թունաւոր մթնոլորտը։

Դէպքը, ինքնին, մեծ կարեւորութիւն չունի։ Թէեւ Ֆրանսա մտիզբէն ի վեր ծուռ կը նայի, և յածանաւին շինութեան ընթացքին, միշտ ալ անպակաս էին քաշքշուքները։

Համաձայն հաշտութեան դաշնագրին, Գերմանիա իրաւունք ունի քսան տարին լրացուցած, հինցած-մաշած յածանաւերուն տեղ նորեր շինելու, մինչեւ վեց հատ։ Ցետոյ արտօնութիւն տրուեցաւ երկու աւելի թեթեւ մարտանաւերու համար ալ։

Այս արտօնութեան վրայ է որ, Գերմանացիները ձեռնարկեցին «Տօյչլանտ»ի շինութեան։ Քանի մը անգամ փոխեցին անունը։

Նոր մարտանաւը ունի 10,000 թոնօ տարողութիւն, եւ զինուած է ամենավերջին կատարելագործութիւններով։ Ծով իջեցնելու արարողութեան հրաւիրուած էին 60.000 հոգի, եւ 10,000 աշակերտներ, առանց հաշուելու ահագին բազմութիւնը եւ բազմազան պատուիրակութիւնները։

Այս առթիւ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ վարչապետ Պ. Պրիւնինկ որուն ունկնդրեցին միլիոնաւոր մարդիկ. թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ՛ Աւստրիոյ մէջ։

Մէկդի դնելով ուրիշ ամէն նկատում, միայն այս նկատառութիւնները արդէն ջղագրգռած են Ֆրանսայի ազգայնական շրջանակները, որոնք անոնց մէջ կը տեսնեն Գերմանիոյ վերելքը՝ սպառազինութեան ճակատին վրայ։

Անոնք այս դէպքն ալ կ՚ուզեն օգտագործել, դատ շահելու համար Ժընեւի մէջ, ուր աւստրօ-գերման համաձայնութեան մասին տրուած որոշումը գոհ ձգած չէ զիրենք։ Ֆրանսայի պատուիրակն ալ ձայն տուաւ խնդիրը Լահէի բարձրագոյն ատեանին յանձնելու առաջարկին։ Բայց իրենց ուզածը այդ չէ։ Ֆրանսայի համար երկրորդական խնդիր է հարցին իրաւական մասը։ Փարիզ կ՚ուզէր որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը անմիջապէս քննութեան ենթարկէ հարցին քաղաքական մասը, «Անշլուսը», եւ դատապարտէ առանց այլեւայլի։

Մէկ խօսքով, կասկածամտութիւնը նորէն խոր արմատ նետած է Ֆրանսայի մէջ, եւ աջակողմեան թերթերը կը մեղադրեն ոչ միայն Պրիանը, որուն դիրքը շատոնց խախտած է, այլ եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, որ կարճ կապել ուզեց անմիջապէս Լահէյ յղեց խնդիրը։

Ինչպէս բսինք, «Տօյչլանտ»ը եկաւ իւղ լեցնելու կրակին վրայ։ Հիասպաշտօնական թերթ մը, օգտուելով առիթէն, կը պահանջէ որ Ֆրանսա գերմանական մէկ մարտանաւի փոխարէն շինէ երկու հատ, որպէս զի չխանգարուի հաւասարակշռութիւնը։

Ահա թէ ի՛նչպէս կը զարգանայ առելութիւնը երկու հարեւաններուն միջեւ, տակաւին տասներհինգ տարին չլրացած։

Եւ կացութիւնը պարզ չէ տակաւին, մինչեւ որ հասնի Լահէյի Ատեանին վճիռը։

Եթէ ատեանը որոշէ որ աւստրօ-գերման համաձայնութիւնը կը հակասէ եղած պայմանագրութեանց, Ֆրանսա կը շահի դատը։ Իսկ եթէ հակառակը որոշէ, եւ Աւստրիան եւ Գերմանիան շարունակեն յառաջ տանիլ իրենց գործակցութիւնը, դժուար է նախատեսել հետեւանքները։

Առ այժմ, երկու կողմերն ալ ամուր կ՚երեւան իրենց տեսակէտներուն մէջ։ Ֆրանսան իրեն հետ ունի Փոքր Համաձայնութիւնը (Ռումանիա, Եուկոսլավիա եւ Չեխոսլովաքիա եւ Լեհաստան) մըն ալ Իտալիան։ Գերմանիան իր յոյսը դրած է Անգլիոյ վրայ, որ երկդիմի դիրք մը բռնած է։

«Տօյչլանտ ը (Գերմանիա), խորհրդանշան մըն է։ Պերլին ուզէ անգամ մը եւս թօթուել պարտուլի շղթաները, որպէսզի Գերմանիա իրեն ալ տան «միեւնոյն սէրը հանդէպ հայրենիքի միեւնոյն ազգային արժանապատուութիւնը զորս կը պահանջեն իրենց համար»։

Գերմանիոյ վարչապետին այս բացատրութիւնը, ինչպէս ուրիշ խօսքեր, կը նշանակեն հաւասար իրաւունք սպառազինուելու։ Կամ հաւասար պարտականութիւն սպառազինութիւնները կրճատելու։

Բոլորովին անտեղի չէ Ֆրանսայի վախը. քանի որ, «Անշլուսով — Գերմանիա եւ Աւստրիա միացած — Պերլինը պիտի տիրապետէ Միջին Եւրոպայի, հասնելով մինչեւ Ադրիական, եւ ճնշելով Պալքանները։ Իսկ նոր մարտանաւերու շինութիւնը, թէեւ փոքրաթիւ, պատճառ պիտի ըլլայ ուրիշ մրցումներու ալ պահանջելու։

Այս բոլոր երեւոյթները կ՚ապացուցանեն թէ սնանկացած հաշտութեան դաշնագիրները, եւ իւրաքանչիւր պետութիւն ճակատագիրը կը վարէ համաձայն իր շահերուն, եւ անտեսելի տրամադրութեանց։

Իսկ այս բոլորը, ուշ կամ կանուխ, կրնան յանգիլ դաշնագիրներու վերաքննութեան։

Այդ հաւանականութիւնը փութացնելու կը ծառայեն «Տօյչլանտ»ները եւ «Անշլուս»ի փորձերը։

Շ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս կը յիշեն յառաջի ընթերցողները, Ապրիլեան Սգահանդէսին առթիւ, հինգ վայրկեանի մէջ 2930 ֆրանք հաւաքուեցաւ ի նպաստ Մակեդոնիոյ որբերուն։

Այդ գումարը մեզի յանձնուած ըլլալով երէկ, Նոր Յունաստանի թեմական Խորհուրդին փոխադրեցինք 3000 (երեք հազար) ֆրանքի չէք մը, բաժնուելու համար Տրամայի եւ Գավալայի շրջանի որբերուն, իբրեւ հացագին։

ԳՈՐԾ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱՆԵՆ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ նամակը ստացած է Վ.Փիւրնիա (Համրպէյլիք) կայարանէն՝ Մակեդոնիա)։

«Տագնապալի վիճակը կը շարունակուի։ Հիմա նոր ստահոգութեանց նախօրեակին կը գտնուինք։ Երեք օր յետոյ, երկաթուղիի վրայ աշխատող հայ բանուորները գործէ պիտի հանուին։ Ուրեմն, մօտ օրէն պիտի ունենանք թափառական գործազուրկներու խումբ մըն ալ որ գործ մը ճարելու յոյսէն տարուած, ճամբաներ պիտի կտրէ ոտքով։

Թէեւ որոշապէս չենք գիտեր երկաթուղագծի հայ բանուորներուն թիւը, սակայն մօտաւոր հաշուով 60էն կը հասնի։ Մեծ մասամբ՝ չափահաս որբեր։

Չենք գիտեր թէ, ազգ. իշխանութիւնը ի՛նչ կ՚ընէ։ Ինչո՞ւ ժամանակին պէտք եղած գիտումը չկատարուի՝ որպէս զի գոնէ նոր գործազուրկներ չունենանք։

Կը լսենք որ, անմիջական դիմում մը կառավարութեան մօտ, բարի հետեւանքներ կրնայ ունենալ, գոնէ ժամանակի մը համար։

Ունինք նաեւ զգալի թիւով ալ որբ հայրենակիցներ, որոնք ծայրայեղ թշուառութեան մը մէջ կը թափառին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Նոր սըի մէջ կը կարդանք.—

Մակեդոնիոյ որբերուն թըշուառութիւնը մեղմացնելու մըտօք Նոր Սըի բլած ընկերանակութեան առաջարկը ընդունելութիւն գտած ըլլալով եւարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղին վարչութեան կողմէ, նուիրահաւաքութեան սկսուած է։

ԱՆԳԼԵՒՐԱՔԵԱՆ ՊԱՐՍԿԱԼԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնէն հեռագիր մը կը տարուած իրողութիւն կը նկատէ Մուսուլի քարիւղին շուրջ անգլեւիրաքեան համաձայնութիւնը

Այս համաձայնութիւնը որ 24ին կնքուած էր Իրաքի կառավարութեան եւ Իրաքի քարիւղի ընկերութեան միջեւ, վաւերացուեցաւ Իրաքի խորհրդարանէն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏԸ

Թուրք Աքշամ. թերթը տեղեկութիւններ կը հաւաքէ բոլշեւիկներու ծխախոտի մշակութեան մասին։ Այս առթիւ, ծխախոտի մենաշնորհի վարչութեան տուած տեղեկութեանց համաձայն Ռուսիոյ 1930ի ծխախոտի բերքը եղած է 160 միլիոն քիլօ։

Այս ծխախոտներուն մեծ մասը գէշ տեսակէ են ու երկրին ներսերը կը գործածուին, իսկ Օտեսայի եւ Կովկասի ծխախոտները Սեւ ծովու եզերքի Թրքական ծխախոտի որակէն են։ Թերթը այս մասին տեղեկութիւններ ուզած է նաեւ Մոսկուայի Թրք. դեսպանատունէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐ, ՔԻՒՐՏԵՐ ԵՒ ԱՍՈՐԻՆԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Կարգ մը քաղաքական շրջանակներու մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ՚ընծայուի Պաղտատէն ստացուած այն լուրին թէ կարգ մը Քիւրտեր ձերբակալուած են։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ անկախ պետութիւն մը կ՚ուզեն ստեղծել Թուրք, պարսիկ եւ իրաքեան հողամասին մէջ։ Պարսկական իշխանութիւնները Սուլէյմանիէի մէջ մէկ քանի Հայեր եւ Ասորիներ ձերբակալած են։ Կասկած կայ թէ ասոնք յարաբերութիւններ ունին Իրաքի մէջ ծաւալած անջատողական շարժման հետ։

ՊԱՂՏԱՏ.— Վերջին բոլիսն ստուգեց, որ քրտական խնդրով ձերբակալուած են՝ Տոքթ. Շիւքրի Մուհամմէտ, Թէֆիք պէյ Վէհպի որ տեղւոյս զինուորական վարժարանի տնօրէնն էր. եւ ժամանակ մըն ալ եղաւ Սիւլէյմանիէի միւթասարրֆ. Սէյիտ Նամըզ եւ քրիստոնեայ օրէնսգէտ մը։ Ասոնց կարգին կը յիշուին գրավաճառ Նամոս եղբայրները եւ 4 ուրիշ քրիստոնեաներ։ Խնդրին մանրամասնութիւնները յայտնի չեն, սակայն թերթերէն այնպէս կ՚երեւի որ, իբր թէ ձերբակալուածները կապ ունին կազմակերպութեան մը հետ, որուն նպատակն է արգիլել, որ Իրաքը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Սակայն կը թուի թէ այլ է բուն իրողութիւնը։ Ձերբակալութիւններ եղած են նաեւ Մուսուլի մէջ։ Հանրային կարծիքը շատ գրգռուած է։ Նոր անակնկալներու կը սպասուի։

ՊԱՂՏԱՏ.— Ինչպէս գրած էի, ասկէ քանի մը օր առաջ, քրտական շարժումներու հետ կապ ունեցած ըլլալու ամբաստանութեամբ, քանի մը հոգիներ ձերբակալուեցան, բացառաբար Քիւրտեր եւ Ասորիներ։ Խուզարկութիւններն ու հետապնդումները կը շարունակուին։ Կառավարութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած է այն բոլոր անձերը, որոնք իր ենթադրութեամբ կապ ունին քրտական շարժման հետ։ Այս հետապնդումները կարծես անակնկալի բերած ու ցնցած են արաբական հանրային կարծիքը։ Մամուլը կառավարութենէն կը պահանջէ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել յանցաւորներուն դէմ։

«Հայրենադաւներու հեռագիրները»

ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Մուսթաֆա Քէմալի վերընտրութեան դէմ իբր բողոք, 150նոցներու գրկած հեռագրին մասին «Անատոլու» գործակալութեան մէկ զեկոյցը հաղորդեր էինք երէկ։ Ստորեւ այդ հեռագրին հետ կապ ունեցող գրականութենէն նմոյշ մը, զոր կը քաղենք պոլսական թերթերէն.

— «Փարիզ գտնուող հայրենադաւներուն կողմէ Կազի փաշային ղրկուած լրբենի հեռագիրները Ազգ. ժողովին մէջ կարդացուած են, «անկցի՛ն, աղաղակներու եւ խորունկ զզուանքի մէջ։ Երեսփոխաններէն ոմանք «Այս հայրենիքին հետ կապ չունեցողներուն լրբութեանց տեղ պէտք չէ՛ տալ այս ժողովին մէջ, ըսած են եւ չեն ուզած որ հեռագիրները կարդացուին։

«Հեռագիրները կարդացուելէն վերջ, բազմաթիւ երեսփոխաններ խօսք առած եւ բուռն ճառեր խօսած են։

Այս առթիւ, ժողովը նոր ու ազնիւ ապացոյցը տուած է Կազի փաշային հանդէպ իր ունեցած սիրոյն եւ յարգանքին եւ օրակարգի անցած։

«Ընկերութի մէջ այն համոզումը առաջ եկած է որ հայրենադաւները օտար պետութիւններէն դրամ առած եւ նոր խաբէութիւններու ելած են։

Պաղեստինի կ՚արիւնի դարձեալ

Երուսաղէմէն կը հաղորդուի թէ Լուտի շրջանէն Լայէն գիւղին մօտ կռիւ մը պատահեցաւ Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ։ Կան 20 վիրաւորներ որոնց մէկ քանին՝ ծանրապէս։ 40 հոգի ձերբակալուեցան։

Երուսաղէմի մօտ էլ Վէճտի մէջ ալ կռիւ մը ընթացքին 4 հոգի վիրաւորուած են. 12 հոգի ձերբակալուած։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Գրեր էինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը ընդունելով Անգլիոյ արտաքին նախարարին Հէնտըրսընի առաջարկը, որոշեց աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան իրաւական քննութիւնը յղել Լահէյի ատեանին։ Որոշումը տրուեցաւ միաձայնութեամբ։

Նոյն օրն իսկ, Պ. Հէնտըրսըն, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կ՚առաջարկէ կազմել յատուկ ենթախումբ մը, որուն գործը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան ծրագիրը եւ իր քննութեան արդիւնքը յայտնել մինչեւ 2 օր։

Այս առթիւ արտասանուած ճառի մը մէջ, Հէնտըրսըն պարտք սեպեց շոյել բոլշեւիկեան ներկայացուցիչները հետեւեալ խօսքերով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՈՍԿԻԻ ՆՈՒԷՐ

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը տօնեց իր հիմնարկութեան 99րդ տարեդարձը, Մայիս 15ին։ Առտուն կանուխէն խուռներամ բազմութիւն մը դիմած է Հիւանդանոց։ Պատարագած է Նարոյեան Պատրիարքը, իսկ կէսօրէն վերջ, տրուած է աւանդական սեղանը։

Սեղանին շուրջ կատարուած նուիրատուութիւններէ գոյացած է 3000 ոսկիի գումար մը։

ՑՈՐԵՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնի մէջ գումարուող ցորենի միջազգային համագումարը որուն կը մասնակցին ցորեն արտադրող 11 պետութիւններ, կը շարունակէ իր աշխատանքները։ Ամերիկայի ներկայացուցիչը հաւաստեց թէ Միացեալ-Նահանգները երբեք մտադրութիւն չեն ունեցած վաճառադարձ ձեռնարկելու իրենց ցորենի հսկայ մթերքներով, այլ կը ջանան դանոնք սպառել համաձայն ցորենի շուկան վարող սովորութիւններուն։

Աւստրալիոյ ներկայացուցիչները խորհրդաժողովին ներկայացուցին կարգ մը առաջարկներ, ինչպէս աշխարհի շուկաներուն վրայ՝ ցորենի վաճառման կազմակերպումը հսկող միջազգային յանձնախումբ մը,— արտադրելի ցորենի քանակին աւելորդ մասին համար համեմատութեան ճշդում մը եւայլն։

Խորհրդային ներկայացուցիչներն իրենց առաջարկները պիտի ներկայացնեն այսօր։

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՔԱՋԱԼԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրք ճարտարարուեստի քաջալերութեան օրէնքին համաձայն, գործարաններն ու արհեստանոցները շահատուրքէ զերծ են։ Այս տարի, սակայն, ելմտական պաշտօնեաները տուրք նշանակած են այս հաստատութեանց կրասեննակներուն եւ վաճառման վայրերուն վրայ։ Այս կարգադրութեան դէմ բողոքած են շահագրգռուողները. Պետական Խորհուրդին դիմելով։

Պետական Խորհուրդը, խնդիրը քննելէ վերջ, որոշած է որ այդ վայրերէն ալ պէտք չէ տուրք առնել։ Ելմտական գործավարութիւնը առարկութիւն բրած է այս որոշման դէմ, առաջ բերելով այն տեսակէտը թէ գրասենեակներն ու վաճառման վայրերը առանձնապէս նկատի կ՚առնուին եւ տուրքի ենթակայ են միւս պարզ վաճառատուներուն նման։

ՌՈՒՍԵՐՈՒ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Թուրքեւռուս վերջին առեւտրական դաշնագրին համաձայն, Ռուսերը ամէն տարի Եգէականի շրջանակէն 7,500,000 տոլար արժէքով զանազան բերք պիտի գնեն։ Այս գումարին 250 հազար տոլարը թուզի, 250 հազար տոլարն ալ չամիչի գնումի պիտի յատկացուի։ Գնումները պիտի կատարուին ուղղակի ռուսական կազմակերպութիւններու միջոցով։

Այս տրամադրութեան համաձայն, ամիս մը յետոյ Ռուսիայէն գնորդ մարմին մը պիտի գայ Թուրքիա։

ՆՈՐԷՆ ԲԼՈՒՐՆԵՐ ԿԸ ՓԼԻՆ

Վերջին յորդառատ անձրեւներուն հետեւանքով բլուր մը եւս փլաւ Թուռի եւ Սօմիւռի միջտեղ պատճառելով մէկ քանի մարդկային զոհեր։

Զոհերուն մէջ են ամերիկացի զօրավար մը որ եկած էր Ֆրանսա հետեւելու զինուորական վարժարանի դասընթացքներուն, եւ իր կնոջ հետ կը բնակէր բլրան կողքին շինուած ագարակի մը մէջ։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ - ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆ

(ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՄԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

— «Համեւրոպական պատերազմի վերջանալուց յետոյ ահա ամբողջ երեք տարի է, որ շարունակւում են մեր կռիւներն արտաքին եւ ներքին թշնամիների դէմ՝ հայ ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու- եւ այդքան ժամանակւայ ընթացքում խախտւեց հայ գիւղացու տնտեսութիւնը, ընդհատւեցին շատ անգամ հաղորդակցութեան ճանապարհներն եւ նա մէն մինակ մնաց հանդէպ մի նոր թշնամու, որ բոլշեւիզմի անւան տակ գալիս էր իբրեւ թէ բարիք սփռելու աշխատաւոր գիւղացիութեան, բայց որտեղից անցնում էր, թողնում էր տնտեսէն աւերակները, ծխի ու մխի մէջ կորած գիւղեր, ժողովրդի խոր ատելութիւն եւ անէծք»

Տասը տարի առաջ, Լեռնահայաստանի կառավարութեան հրատարակած «Արեւս Դիրքի Նախաբանին այս հատուածը, որոշ փոփոխութիւններով, այսօր իսկ կը մնայ հարազատ արտայայտիչը Զանգեզուրի հայութեան բովանդակ ապրումներուն:

Իր վերջի տասնեւհինգ տարուան պատմութիւնը եղաւ իրապէս ծանր ու ողբալի, մանաւանդ, քաղաքական բարդութիւններու հետեւանքով: Հիմա ալ նոր աղէտ, բնութեան պատուհասը:

Թերեւս ակնարկ մը աւելորդ չէ մօտէն ծանօթանալու այս պատմական գաւառին, իր խորհրդայնացման տասնամեակին եւ այս նոր աղէտի առթիւ:

Ցարական ռուսական յեղափոխութեան մեղրալուսնի օրերէն, իր գոյութեան պաշտպանման հարցը մտաւ վտանգաւոր շրջանակի մը մէջ: Հայկական Ղարաբաղի հետ, ըլլալով միացման կէտը Հայաստանին ու Ատրպէյճանին, դարձաւ իրական կռուախնձորը երկու ազգութիւններուն:

Թրքական ուժի եւ քաղաքական նպաստաւոր պարագաներու հետեւանքով, Ատրպէյճանը, ժամանակը հասած կը նկատէր մինչեւ Համաշխարհային պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարը սեփականացնել Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը:

Իր ծրագիրներուն մէջ մասամբ յաջողելով, մանաւանդ Ղարաբաղի շրջանին մէջ, Ատրպէյճանը սակայն չկրցաւ տիրանալ Զանգեզուրին:

1918ին այս գաւառի ժողովրդական ուժերուն միացած զօրավար Անդրանիկը, կասեցուց Թուրք-Ատրպէյճանեան բոլոր յարձակողականները, պաշտպանելով Զանգեզուրը իբրեւ զօրաւոր ամրոց մը:

Անգլիական զրաւման բանակի մուտքը Ատրպէյճան, Թրքական զրաւումին յետոյ չարգիլեց այդ փորձերը:

Այս անգամ ալ Ատրպէյճանը գնահատելով բրիտանական զօրավարներու տրամադրութիւնները, որոնք ամէն պարագայի մէջ բարեկամութեամբ կը վարուէին իրենց հանդէպ, նոր ուղղութեամբ հետապնդեց Զանգեզուրի անձնատուութիւնը:

Անդրանիկի ներկայութիւնը նկատուեցաւ «բուն արգելքը» տեւական խաղաղութեան: Միւս կողմէ, գաւառի ներքին անդորրութիւնը կը նկատուէր նախապայման, Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի միջեւ բարի յարաբերութիւններ ստեղծելու համար:

Այս ընդհանուր բացատրութիւններով անգլիացի զինուորականներ ի վերջոյ կը յաջողին հեռացնել Անդրանիկն ու իր զօրամասը Զանգեզուրէն:

Որքան ալ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութեամբ Զանգեզուրը կը նկատուէր արդէն իբրեւ բնական մասնիկը Հայաստանին, բայց հնարքիւ կարգ մը դժուարութիւններու, կարելի չէր եղած կանոնաւոր իշխանութիւն հաստատել եւ կապել զայն մայր հայրենիքին:

Ճանապարհներու եւ հաղորդակցութեանց անբաւարար միջոցները, որոնք կարեւոր տեղը կը բռնէին յիշուած արգելքներուն, աւելի ծանր կացութիւն էին ստեղծած մանաւանդ 1919ին:

Զանգեզուրը այս շրջանին գրեթէ մնացեր էր ինքն իր գլխուն: Հայաստանի կառավարութիւնը հազիւ թէ հնարաւորութիւն կ'ունենար նիւթական աննշան աջակցութիւն ընելու:

Այս դժուարութիւնները պատճառ չէին սակայն, որ կապը բարոյական տեսակէտով թուլանար մայրերկրի եւ այս մեկուսացած գաւառին միջեւ: Ընդհակառակն, ժամանակին հետ այս կապը աւելի կը խորանար: Զանգեզուրը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր իր կամքը Հայաստանին միանալու մասին, ի պատասխան ատրպէյճանեան եւ անգլիական բոլոր տեսակի գործակալներուն, որոնք, ինչպէս բուն սկիզբէն իսկ, Զանգեզուրը Ատրպէյճանին կցելու երազը կը հիւսէին:

Անդրանիկի հեռացումը, Հայաստանէն օգնական ուժերու փոխադրութեան դժուարութիւնները պատճառներ էին, որպէս զի Ատրպէյճանը աւելի կտրուկ միջոցներով փորձեր իրականացնել իր ցանկութիւնները: Այս կացութեան հանդէպ, [illegible] Զանգեզուրը ստիպուած պիտի ըլլար ապրիլ մշտապէս պատերազմական վիճակի մէջ, պատրաստ գտնուելու համար ամենօրեայ յարձակումներու: 1919ի ամրան, Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը յաջողէր վերջապէս Դրոյի ղեկավարութեամբ զինուորական փոքրաթիւ ուժ մը փոխադրել Զանգեզուր:

Մինչեւ այս նոր դասաւորումով կը կարծուէր թէ կարելի պիտի ըլլար [illegible] գաւառի կացութիւնը, նոր դէպքեր եկան շրջելու բոլոր հաշիւները:

Ղարաբաղի անյաջող ապստամբութիւնը — Ատրպէյճանի Խորհրդայնացումը նոր անդրադարձումներ ունեցան Զանգեզուրի ճակատագրին վրայ:

Անգլիացիներու նման Կարմիր բանակն ալ հակառակ իր մեծադղորդ խոստումներուն եւ յայտարարութիւններուն «ազգերու ինքնորոշման» եւ «փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու պաշտպանութեան» մասին, առաջին օրէն Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի հանդէպ խոստացուց Ատրպէյճանի քաղաքականութիւնը:

1920ի Մայիսին, 11րդ Կարմիր զօրաբանակի առանձին մասերը առանց ընդդիմութեան գրաւելով Ղարաբաղը, կը միացնեն Ատրպէյճանին: Գրաւման առաջին օրերուն սակայն, հայ գիւղացին կը տեսնէ արդէն որ Կարմիր բանակի յաղթանակով իրենք կը մտնեն անմիջապէս Ատրպէյճանեան տիրապետութեան տակ, բան մը, որու դէմ այնքան պայքարեր էին, ու ընդդիմացեր:

Միւս կողմէ ալ, կարմիր իրաւակարգը սկսեր էր ցուցադրել իր բոլոր այլանդակութիւնները:

Այս իրողութիւններուն միացած նաեւ անկախ ապրելու ըմբռնումը՝ մղեց Զանգեզուրցին դիմադրելու կարմիր բանակին, երկու ամսուան չափ.

1920 Յուլիս 5ին, սակայն, Կարմիր բանակը կը յաջողէր ճեղքել ընդդիմութեան օղակը, գրաւելով Զանգեզուրի մէկ մասը:

Ասով չվերջացան պատերազմական գործողութիւնները: Որովհետեւ Ղափանը սակաւին կը պաշտպանէր իր սահմանները, Նժդեհի ղեկավարութեամբ եւ կը պատրաստուէր վերագրաւել ամբողջ Զանգեզուրը:

Միւս կողմէն ալ Դրօն, Դարալագեազի շրջանէն կը պատրաստուէր մտնել Զանգեզուր խանգարելու համար Թրքական եւ ռուսական ուժերու միացումը: Օգոստոս 3ին ան կը յաջողի իր ծրագրին մէջ, վերագրաւելով Գորիսը, գաւառին կեդրոնը.

Չորս օր միայն Դրօն կը յաջողի պահել իր գրաւած շրջանը, որմէ ետք կը ստիպուի նահանջել:

Ղափանի մէկ մասը, սակայն, Նժդեհի հետ կը շարունակէր իր պայքարը: Ամիսներու ընթացքին գրաւուած շրջաններու մէջ ստեղծուած անտանելի կացութիւնը, ալ աւելի թափ կու տայ այս պայքարին:

Ժողովուրդը, որ մասամբ կրաւորական ընթացք ունեցած էր Դրոյի յառաջխաղացման ժամանակ, այժմ արդէն բոլորովին յուսախաբ համայնավար իշխանութենէն, նպաստեց յարձակողականին:

Նոյեմբեր 9ին անգամ մը եւս Զանգեզուրը կ'ազատուէր բոլշեւիկեան տիրապետութենէն:

Մինչ այս, սակայն, բուն Հայաստանի մէջ ծանր դէպքեր էին կատարուեր: Հայ-Թրքական պատերազմի բախտը կ'որոշուէր ի նպաստ Թուրքիոյ: կացութիւն մըն էր այս, որ տագնապի կը մատնէր Զանգեզուրը:

Գաւառի համագումարը, քննելով այս պարագան եւ իր ներքին պայմանները, կ'որոշէ կազմել առանձին կառավարութիւն իր երկրային սահմաններով:

Զանգեզուրի շրջանը այս համագումարին մէջ կ'անուանուի Լեռնահայաստան, եւ իր կառավարութիւնն ալ կը դառնայ Լեռնահայաստանի կառավարութիւն:

Ս. ԽԱԺՈՒԿ

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ

ՀԱՄԵՍՏ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ԼԸ ՍԻՈԹԱ, 16 Մայիս. — Այս մի քանի շաբաթուան ընթացքին, գրչի մի քանի հարուածով, իրար յետեւէ, թաւալգլոր իյնան իրենց բարձրութենէն, Մայր Հայաստանի հնագոյն փառքի եւ մտքի տիտաններէն՝ Մ. Խորենացի, Վ. Մամիկոնեան, Եղիշէ, Աբովեան եւ Պէշիկթաշլեան, որոնք մինչեւ օրս, մեր ժողովրդի հաւատոյ հանգանակն էին:

Այստեղ պէտք է խոստովանիմ, որ ես իմ կաղ գրչակովս, երբեք չեմ յաւակնիր քննադատել ո եւ է մէկը: Այդ իմ կարողութենէս եւ խելքէս շատ վեր բան է: Մի միայն իմ տպաւորութիւններս է որ գրի կ'առնեմ:

Երբ առաջին անգամ լոյս տեսաւ այս քննադատութեանց շարանը, գործարանի դուռն էինք հաւաքուած, եւ «Յառաջ»ի գործակալն սկսած էր թերթը ցրուել: Դեռ թերթի քաղաքական բաժինը կը կարդայի, երբ մեր բանուոր ընկերներէն մէկը կը պոռար.

— Հապա էլ որմ՛ւ հաւատանք, երբ Վ. Մամիկոնեանը ազգը լքող է, Խորենացին-Եղիշէն կեղծարար եւ բանագող, Աբովեանը խելագար եւ Պէշիկթաշլեանը նուաղ ազգասէր:

Եւ ո՞վ կարող է երաշխաւորել որ վաղը կամ միւս օրը, չպիտի բռնեն Մեծն Տիգրանի, Արտաշէսի, եւ մինչեւ մեր օրերը Րաֆֆիի, Խրիմեանի, Աղբիւր Սերոբի եւ Արամի օձիքէն, եւ հրապարակ քաշեն, անոնք ալ դնելով քննադատութեան:

Դիտեմ, շատեր պիտի ըսեն, բայց ի՞նչ գործդ է, կաղ էշով կարաւանի խառնուիլ: Ճիշդ է այդ եւ շատ իրաւացի, բայց ի բնէ ըլլալով աշխատաւոր դասակարգի զաւակ, կը հասկնամ աշխատաւորի հոգեբանութիւնը. թէ այսպիսի դէպքեր ո՞րքան կ'ազդեն նրա ջիղերին, երբ նրա պաշտամունքի սրբութիւնը կ'այպանուի: Այդ հոգեբանութիւնը բաց գիտնալով է, որ համարձակութիւն կ'առնեմ այս մի քանի տողը մամուլի յանձնելու.

1.— Ինձ լաւ յայտնի է որ այսպիսի քննադատութիւնները, երբեք չեն ազդեր թաւիշէ աթոռների մէջ բազմող բարձր դասուն եւ վաճառականներին, որոնց մեծագոյն մասը արդէն հայերէն թերթ չի կարդար:

2.— Չեն ազդեր կամ նուազ կ'ազդեն մտաւորական մեծ պաշար ունեցող գրչի մշակներին, որովհետեւ նրանք կը հասկնան իրական իմաստը, լինի արդարացի եւ կամ ընդդիմական:

3.— Ուրեմն նման քննադատութիւնները կ'ազդեն երրորդ դասակարգին վրայ, որու մեծագոյն մասը, գրոց բրոց մարդ չէ, բայց բնութեան տարերային բովէն եփած անցած է, եւ ունի փորձառութիւն ազգային կեանքէն, փոքր մասն էլ թերխաշ ինձ նման այբ բեն մը գիտնալէն՝ անդին չանցնիր: Բայց եթէ այս սահմաններէն մէջ մնար այդ քննադատութեանց արդիւնքը, դարձեալ մեզ ձեռնտու էր: Մեծ մասը նման քննադատութիւններէն ազդուած կ'անցնի «Չէզոք» բանակը ստուարացնելու: Չէզոք բառը, իւր ներկայ առումով հասկնալի լինելով, չեմ ուզեր կանգ առնել ատոր վրայ: Մի մասը գոց, կ'երթայ որսի կարթը ձեռքը պատրաստ բռնած՝ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացող հայանուն բախտախնդիրների: Իսկ միւս մասը կը մնայ տատանման մէջ, ինչպէս կը տեսնեմ հոս: Միայն փոքր մասն է որ եփուած կեանքի բովին մէջ, ազգային տեսակէտով կը պահէ իր պողպատը:

Տեղն է ասել — Զա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ: Այսօր երբ հազար ու մի ժայռերի ծերպերի զարնուելով, մարդոցմէ դառն, բնութենէն, նոյնիսկ հալածուելով, Ատլանտեանի կատաղի ալիքներին յանձնուած մի փոքրիկ նաւակի նման, անդէկ, տարուբեր վերջին հանգրուան մը կը փնտռենք, նման քննադատութիւնները «յոնք շինելու տեղ աչք կը հանեն»:

Իմ համեստ առաջարկս է, մեր գրչի մշակները, օտարներէն, նոյն իսկ մեր թշնամիներէն, ներկայ պայմանների բերումով օրինակ առնելով, շատ բարակը չնայելով, միշտ ազգային հին փառքերէն, եւ վերջին քառասնամեայ հերոսամարտերէն պէտք է գրեն ու ճառեն, թէ մամուլով եւ թէ հրապարակախօսութեամբ, որպէսզի այս երրորդ դասակարգի հոգին զօրանայ, եւ ընկճուած տրամադրութիւնը բարձրանայ վաղուան Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ծագման արշալոյսին պատրաստ գտնուելու:

Դեռ երէկ էր որ Թուրքիոյ բանակայ ղեկավարը, կ'ուզէր աշխարհին հաւատացնել, թէ յունական մի հին փիլիսոփայ (անունը մոռցայ) թրքական ծագում ունի, եւ մի ուրիշ թուրք հրապարակագիր դարձեալ կը գրէր որ Կոմիտաս վարդապետը Թուրքերէն առած է իր երգերն ու եղանակները եւ դեռ աւելի [illegible] վերջին «եան» մասնիկը վերցնելով «շվիլի» կցելով մեր հանգուցեալ Յովհաննէս Թումանեանի եւ յայտնի մի դիւանագէտի անուան (անունը չեմ ուզեր տալ) Թումանշվիլի, . . աշվիլի կ'անուանէին:

Եւ այդ կ'ընեն ի հարկէ գիտակցաբար, որպէս զի իրենց ներկայ սերունդը ոգեւորուի ազգային վսեմ տրամադրութեամբ: Չէ՞, հայրենակիցներ, ժամանակը չապրանենք, եթէ կ'ուզենք ազգային բան մը ընել: Նման բիւզանդական վէճերէ մենք շատ տուժած ենք: Շատ հեռուները չերթանք, Լէօ — Ն. Աղբալեան կատաղի գրոհը, որին իր ժամանակին մասնակցեցան «Հայրենիքէն գրողներ: Վիճաբանա-քննադատութիւնը այն աստիճան հասաւ որ, Ն. Աղբալեանը, լաւագոյն կը համարէր Երեւանի աթոռներու (պաշտօնական) վրայ թուրք ժանտարմաներ բազմած տեսնել, քան թէ իր ցեղին հարազատները:

Վէճի արդիւնք էր, որքան կը յիշեմ, վերջին [illegible] ազգադաւ շարժումը, եւ վերջապէս Կարինի լքումը, վիճաբանութիւնը եւ քննադատութիւնը լաւագոյն բաներ են եւ մտքեր լուսաւորող, եթէ չվերածուին հայկական քինախնդրութեան:

Այսօր երբ Մակեդոնիոյ որբերը, անօթի ծարաւ իրենց ծնած օրը կ'անիծեն, երբ միւս կողմէն մատաղ սերունդը այլասերման համայնակուլ վտանգին ենթակայ է, եւ հայ խլեակներու տեղաւորման խնդիրը սեղանի վրայ, եւ երբ այս բոլորի վրայ չկայ գաղթային հեղինակաւոր կեդրոնական մարմին մը, եւ երբ այս բոլոր վտանգները աչքի առջեւ ունենալով «Յառաջի յարգելի խմբագրապետը, գիշեր ցերեկին խառնելով, համաձայնութեան եզր ու լեզու գտնել կը ջանայ, ամէն ճակատի վրայ զիջողութիւն ընելով, լաւ բան չէ նման քննադատութեանց կծիկը բանալ: Այդ քննադատութիւնները պահենք մեր սեփական հայրենիքի մէջ ընելու: Այլապէս դպելով այս ժողովրդի պաշտամունքի առարկայ կուռքերին, դպած կը լինենք նրա սրտի թելերին, ուր դեռ անթեղուած կրակը կը մխայ:

ՄՇԵՑԻ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԵՒ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԵՒ ԱՅԼԱՍԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ԱԶՔՈՎ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հասանք մեր բանախօսութեան կարեւոր մասին: Մի՛ մոռնար, ով Հայ ազգ մեր սիրելի, որ Մխիթարայ հանդէպ մեծ, շատ մեծ երախտագէտ ըլլալու պատճառներ ունիս: Տարիներ աստանդական երկրէ երկիր, քաղքէ քաղաք հեծելով, երբ հաստատուեցաւ իւր վերջին կայանն, անմիջապէս ձեռնարկեց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ գործունէութիւնն արծարծելու Հայ լեզուն բանիւ եւ գրով՝ պահպանելու, զարգացնելու համար՝ ամէն ջան ու ճիգ թափեց, իւր աշակերտներէ զունդագունդ դրկեց օտարութեան եւ Մայր Հայաստանի մէջ՝ հայ լեզուն հայ գրականութիւնը տարածելու: Թէ միայն կրօնական քարոզչութիւն չէր Մեծին Մխիթարայ նպատակը, յայտնի է իւր յառաջ բերած արդիւնքներէ: Եւ մեծագոյն զարմանքն այն է, որ իրմէ աւելի ազգասէրներ օրինակեցին Մեծին Մխիթարայ գործունէութիւնը: Այս հայասէր ու հայասիրտ ծերունին՝ ազգային կրթութեան նուիրուելով՝ այնպիսի վախճան մը դրաւ իւր գործունէութեան, որ պիտի չըլլար առժամանակեայ դաստիարակ հայ մանկութեան, պիտի չհանդիսանար առժամապէս երեւցող պարտիզպան մը՝ գրական պարտէզին մէջ, այլ մշտնջենաւորել ուզեց իւր գործը՝ հաստատելով Միաբանութիւն մը՝ կազմուած միայն հայ տարրերէ, հայ ժողովրդեան ու հայ լեզուի նուիրուած:

Այսօրուան գրագէտներու խումբին մէջ՝ շատ մեծ է Մխի[illegible]րը, շատերն եթէ ոչ Մխիթարայ աշակերտներէ հիմնուած դպրոցներու աշակերտ, սակայն Մխիթարայ նորոգած գրական շաւիղին կը հետեւին՝ անոր տպագրական մամուլներուն արտադրած բազմատեսակ մատեաններէն լափելով:

Անպարծիկ գովասանքներ չեն ըսածներս, մեծարգոյ ունկնդիրք իմ, այլ Մխիթարայ հայակերտ հանճարէն ծնած՝ հայապահ ու հայապաշտպան արդիւնքներ: Համեմատեցէք Մխիթարայ ժամանակ տիրած հայ գրականութիւնն՝ Մխիթարայ եւ իւր աշակերտաց ձեռօք առած բարձր թռիչքը: Կենդանացաւ մեր պատուական ու պաշտելի լեզուն, տարածուեցաւ, ափռեցաւ այս հալածական Հիմնադրին ձեռօք:

Սահակ Մեսրոպին ջանքն ու փոյթը կը կրկնուէր, հայ դպրութիւնը տարածելու: Ճիշդ այն մեծ վարդապետաց շաւիղին հետեւելով՝ ամէն տեղ դպրոցներ կը բացուէին՝ «եւ ուսոյց զբնաւ կողմանս բաժնոյն Պարսից» այսպէս կը վկայէ մեր անմահ Պատմագիրն Խորենացի. Բայց հայ ազգին ուրիշ մեծ ու գնահատելի ծառայութիւն մը մատոյց մեր Հիմնադիրն՝ ճանչցընելով շրջակայ ազգերուն՝ հայ լեզուն ու դպրութիւնը, իրմէ սկսաւ ընդարձակ չափով եւրոպական հայագիտութիւնն եւ մինչեւ այսօր կը շարունակուի Մխիթարայ աշակերտաց ձեռօք:

Արդէն իր կենդանութեան դաս մը Մխիթարեան վարդապետներ կը տեսնենք Բալկանեան երկիրներու մէջ՝ Թրքական հալածանքներէ [illegible] քշուած հայ ազգին զաւակներուն թեւ ու թիկունք ըլլալու: 1717էն արդէն կը յիշուին ի Բելգրադ Մխիթարեան առաջնորդներ, նոյնպէս հունգարական գաւառներու մէջ:

Այս հայասիրտ ու հայազգած Մեծ Հայն չունէր առատ դրամ մեծամեծ ու հոյակապ վարժարաններ հաստատելու, ինչպէս ըրին անմահ Լազարեաններ ու Սանասարեաններ, բայց իւր [illegible] կը դրկէր ամէն կողմ՝ հայ լեզուն սորվեցնելու դաստիարակներ: Մեծաւ Մխիթարայ ձեռօք հայ գրականութիւն ու լեզուն այնպիսի բարձր թռիչ մը առնելը, որ մեծափարթամ հնդկահայեր՝ Ռափայէլ Մուրատեաններ եւ անոնց փոքր չափով նմանող [illegible] մեծամեծ դրամագլուխներ ընձեռեցին Մխիթարայ աշակերտաց եւ այսօր իսկ հոյակապ՝ բժիշկներ, արուեստագէտներ, բանասէր ու բանաստեղծներ առատօրէն կը յաջորդեն իրարու: Եւ այսօր իսկ այս Մեծին Մխիթարայ զաւակներն թէ Վենետիկեան եւ թէ Վիեննական Մխիթարեանք՝ ո՛չ աշխատութիւնն կը խնայեն եւ ո՛չ քրտինք՝ պահպանելու համար հայ լեզուն հայ բերնին մէջ՝ պարզապէս նմանելու համար իրենց Հօր ու Հիմնադրին: Հայութեան՝ այսինքն մեր հայ ազգին մատուցած այս ծառայութիւններն ա՛յնքան արգասաւոր եղան, որ գազանամիտ ջարդարարներ՝ վերջին ժամանակներու հայ ազատութեան հոգին զարթնումը, Մխիթարեան դաստիարակութեան կը վերագրեն: Միթէ չէ այս, բայց պարզապէս պարտքի հատուցում մըն է որ կը հատուցանէ հայ ազգին:

Սակայն՝ այս ի հանդէս բերած մեծահանճար հոգիներն ո՞ր համար միայն աշխատեցան, որ քանի մը դար ետք մարի այն հոգին, մոռցուի՞ հայ լեզուն, ձուլուի՞ն հայ զաւակներ եւ պատմութեա՞ն անցնի հայ ազգին երբեմնի պայծառ գոյութիւնը:

Բաւ լիցի:

Հայ լեզուի ու գրականութեան համար՝ Սահակ Մեսրոպայ արժանաւոր դասակից Մխիթար զարկեր տուաւ [illegible] իւր աշակերտներով պարծիլ եւ հրճուիլ, թէ ապարդիւն անցած չեն իւր ջանքերը:

Մեզի՝ հայ ազգին զաւակներուն կը մնայ, շարունակել այն երանելի վարդապետներուն, առաքելական կրօնաւորներուն գործը՝ պահել ու տարածել՝ հայ լեզուն պահելու ամէն Հայու բերնին մէջ: Լեզուն պիտի պահէ հայ սրտին մէջ՝ հայ զգացումը. զգացումը՝ բաժին պիտի առնէ իւր ազգին ցաւերուն եւ խնդութեան: Այսպիսի սիրտ ունեցող մը կ'ապրի երբ հայ, օտարացած չէ, ձուլուած չէ, նոյնիսկ աշխարհիս հեռաւոր մէկ անկիւնն ալ գտնուի, հայութեան համար պիտի բաբախէ այսպիսի սիրտ մը:

Թող Մեծին Մխիթարայ մահուան տարեդարձը [illegible]

...ալամէնուն, ամէնտեղ, ամէն ...մով պահելու պահպանելու ... լեզուի գոյութիւնն, որ ա... մեծ գրաւականն է՝ հայ ...ցքին գոյութեան։

Հայ մայրեր, դուք խօսեցէք ...ցքին անգամ ձեր մանկիկ... հետ այն անուշ լեզուն, ... Հայուն համար ամենաքաղց... լեզուն պէտք է ըլլայ Հա՛յ, ...ներ, օգնական եղէք ձեր ...ակներուն դաստիարակու... մբը գեղաղղ ուսուցիչներ..., քաջալերեցէք զանոնք ... հայ զաւակաց բերնին մէջ՝ ... լեզուն պահանջելով։ Հայ ...աւարդներ, հայ պատանի... ու հայ օրիորդներ, պատիւ ...էք ձեր հայ նախնեաց, խօ... ձեր ծնողաց լեզուն, տնէն ...ս խօսեցէք ձեր սորված ...ները, բայց ընտանիքի ... մէջ՝ միայն հայերէնն ըլ... գեղեցիկ գրաւոր լեզուն։ Սատ... ցէք ձեր հայ ազգին գո... թիւնն ու պատիւը, կը հե... Հայուն կորսուելու վը... Հայ մեծատուններ, հայ ...ներ, գործնականապէս ...լերեցէք ձեր պետութեան ...ւորն, քաղաքին հայ Թեր... ձեր եւ ձեր ծանօթներուն ...ան սեռնդն այս հայ Թեր... առէք, որովհետեւ լրա... կենդանի ուսուցիչ ... է, որ պաշտօն ունի ամէն ... ընտանիքի դռնէն ներս մտ... եւ միջնորդն ըլլալու իւ... անջնջելի Հայու եւ ... ազգութեան միջեւ, գիրար ...ելու, գիրար լուսաւորելու, ... նեցուկ ըլլալու եւ հայ ... պայծառացնելու եւ միշտ ... պահելու։

Հ. Գ. ՎՐԴ. ՄՆՆԵՎԻՇԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԱԾ ...ԲՍՈՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ՆԱՄԱԿԸ

...ՄԲ.— Կը հրատարակենք իր ...ով.—

Սիրելի Բինձայ !

Ահա իմ Սիբերեանքիս ազատու... եւ տանջանքներիս ու թափառ... ծանր լուծի տակից ազատ... երկար շարանի մասին։ Խոր... գիտես, 1921 թ. սկսեալ ... պաշել եւ երկար չարչա... յետոյ, աքսորեցին որպէս երի... դաշնակցականի (կեցցէ ...ակցութիւնը)։ Հինգ տարի վճիռ ... վերջը ուղարկեցին Տոմսկի ...նգնարի շրջանը, Նովի Սէլլուս ... գիւղը։ Այստեղ հինգ տարիս ...ելէ յետոյ 1930 թ. Սեպտեմ... 27ին ազատուեցի Նովիսի ...ամանքի երկրից։

Մոսկուայի Պոլէսսի կարգադրու... թղթերս առայ ու յետ ե... Տոմսկի, ներկայացայ Չեկային։ ... ընդունեցին շատ քաղաքավարի։ ... «մինուս» տուեցին 3 տարի ... տուեցի, թէ ո՞ւր որտեղի ...պրութիւնն է, որ կրկին աւե... երեք տարի։ Նախ հաշ... են կենտրոնական քաղաքները ... դուրս են գալիս։ Այսպէս վերցնում են կենտրոնական քաղաքները նաշանցներով միասին, չեն թոյլատրում ապրելու։ Կարծիքները խօսքը չեն երկարացնում։ Մտածածները հանած 6ը դառնում է 12 նաշանցներ։

Բացի Թուրքէստան եւ Սիբիրից, միւս տեղերը բովանդակ Ռուսաստանում չի թոյլատրւում ինձ եւ ինձ նման քաղաքական յանցաւորներուն։ Երկու չարիքից փոքրագոյնը ընտրելով, եկայ Թուրքէստանի Նախաբաթ կոչուած քաղաքը։ Այստեղ հազիւ կարողացայ ապրել մէկուկէս ամիս։

Նորից եկան այն դժբախտ օրերը ուր ծանօթ կ'ապրէինք 1921 թ.։ Նորէն կեանքս վտանգուեցաւ չափազանց վատ։ Գիշերը Չեկիստները եկան ու պաշարեցին սենեակս։

Գետը որ գտուելի արարած մըն էր, ներս մտաւ քանի մը Չեկիստներով միասին, ու հարցնում է.

— «Դուք կապեր ունէք Պարսկաստանի Դաշնակցութեան կոմիտէի հետ»։ «Ո՛չ» ասացի։ «Դո՞ւք բանտարկուած էք» ասեց։ «Խնդրեմ տուեցէք ձեր հրամանը տեսնեմ, եթէ կարելի է»։ Չեկայի պետը հանելով գրպանից գրքոյկը յանձնեց ինձ, ու կարդացի, տեսայ ճիշդ է։ Ասացի. «կարող էք բանտարկել, բայց այդ մարդը՝ որուն դուք կը փնտռէք ես չեմ, նա ապրում է այստեղ», ցոյց տուի ուրիշ բնակարան մը։ Երբ Չեկիստները դուրս եկան, եւ հասան ցոյց տուած սենեակը թէ ոչ, անմիջապէս կծիկը դրի ու տանից դուրս եկայ, մտայ քաղաքի փողոցները, մթութեան մէջ եւ հեռացայ։ Գիշերը մինչեւ լուսանալ հասայ սահմանը, անցայ յաջող կերպով ու մտայ Պարսկաստանի հողը։ Բերանս լայն բանալով, ազատ շունչ եւ օդ առի։ Իմ փախուստէն յետոյ ինչ է կատարուել, պարզ չէ ինձ։

Չափազանց նեղութիւններով կարողացայ հասնել Մաշադարաթ կոչուած քաղաքը (մինչեւ նեղութիւն չքաշես ազատութիւն ձեռք չես կարող բերել)։ Ցիշեալ քաղաքում ոստիկանութիւնը ձերբակալում է ինձ, ու սկսում է քննութիւն, որ տեւեց 20 օր։ Ցետոյ վերադարձրին որպէսզի յանձնեն Ռուսներին։

Երբ մօտեցանք սահմանին, ճանապարհին փախայ դէպի Ռուսաց հողը, եւ եւեւից հաճագարկեր տուեցին բայց գործս յաջող անցաւ, բոլոր գնդակները վրիպեցան, ու անվնաս ազատուեցայ դրանց ձեռքից։

Ցաջորդ օրը կրկին վերադարձայ Պարսկաստան. այս անգամ ուրիշ ուղղութեամբ։ Մեծ դժուարութիւններ քաշելէ վերջ հասայ մի այլ քաղաք, որ կը կոչուի Դոզան։ Այստեղ նորից ձերբակալեցին, ու ոստիկանատուն առաջնորդեցին, ու սկսան մանրակրկիտ հարցաքննել։ Անունս կեղծեցի, միեւնոյն ժամանակ խնդրեցի ոստիկանապետին, թոյլ տայ ինձ հեռագրելու Թաւրիզ բարեկամներիս, որ աջակցեն կառավարութեան մօտ ինձ ազատելու, եւ նրաշխաւորեն, որ ես պարսկահպատակ եմ։

Ոստիկանապետը բարի մարդ էր, ընդառաջ գնաց իմ խնդրանքիս։ Անմիջապէս հեռագրեցի, քանի մը օր յետոյ պատասխանը եկաւ, հեռագիրը ստանալուն պէս ոստիկանապետը ազատ թողեց, եկայ Մաշատ կոչուած քաղաքը, ու անցայ Թէհրան, Թէհրանից մեկնեցի Թաւրիզ։

Գ. Ա

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ

Փարիզի կիլիկեան Հայր. Միութիւնը, որ վերջին տարիներս կազմալուծուած վիճակ մը կը ներկայացնէր, այժմ վերակազմուած է եւ աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դրուած.

Մայիս 17ի կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ, ընդհ. ժողով, որուն ներկայ էին զանազան քաղաքներէն բազմաթիւ հայրենակիցներ։ Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր Փարիզի նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Միաձայնութեամբ ընտրուեցան.—

Պ. Պ. Գէորգ Ճէրպէթճեան (Սուէտիա), Երջանիկ Այրապետեան (Հաճըն). Մարտիրոս Եզեկիէլեան (Զէյթուն), Ց. Սէմէրճեան (Հասանպէյլի), Մարտիրոս Դրաճեան (Հաճըն), բոլորն ալ երիտասարդ կիլիկեցիներ

Ընտրութենէն վերջ, կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան Միութեան գործունէութեան շուրջ։ Ներկաներուն բոլորն ալ տոգորուած ջերմ հայրենասիրութեամբ խոստացան նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն ընել՝ Միութեան ծրագրի իրագործման համար։

Փափաք յայտնուեցաւ որ Կիլիկիոյ զանազան քաղաքներու անունով կազմուած Հայրենակցական Միութիւնները համախմբուին կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան շուրջ, աւելի զօրաւոր... եւ կորովի դարձնելու համար զայն։ Կեդրոնական Վարչութիւնը այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ ձեռնարկները պիտի կատարէ։

Վերջերս Ֆրանսայի հայաշատ քաղաքներուն մէջ եւս շարժում ստեղծուած է՝ կազմելու համար կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան մասնաճիւղեր։

Փափաքելի է որ, փարիզաբնակ բոլոր Կիլիկեցիները իրենց մասնակցութիւնը եւ օժանդակութիւնը բերեն այս Միութեան, որուն նպատակն է ամրացնել Հայրենակցական կապերը եւ օգտակար ըլլալ մասնաւորապէս Ֆրանսայի և Սուրիոյ մէջ այն հայրենակիցներուն՝ որոնք տնտեսապէս նեղ վիճակի մէջ կը գտնուին։

Միութեան յառաջիկայ ժողովը տեղի կ'ունենայ շուտով։ Թուականն ու վայրը կը յայտարարուի ժամանակին։

Մ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Վիէն, 18 Մայիս.— Հ. Ց. Դ. «Քրիստափոր» խումբի երեկոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 16 շաբաթ երեկոյեան։ Ժամանակէն արդէն սրահը լեցուած էր, շատեր մնացեր էին ոտքի վրայ։

Ընկ. Ց. Ուզունեան հանդէսը բացաւ մէկ քանի խօսքով մատնանշելով գաղութիս փոքրիկներուն դաստիարակման անհրաժեշտութիւնը եւ կոչ ուղղեց ծնողքներուն որ ուժ տան այլասերման դէմ պայքարին։

6էն 12 տարեկան փոքրիկներէ կազմուած երկսեռ երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը մեծ յաջողութեամբ։ Մասնաւորաբար յաջող էր փոքրիկն Փայլիկ Թէրզեան, որ կը ղեկավարէր երգչախումբը։

Ցաջող արտասանութիւններ ըրին հետեւեալ փոքրիկները՝ Մ. Ցարութիւնեան, Ա. Գալայճեան, Գ. Պաբանեան, Մ. Ուզունեան, Հ. Զաքարեան։ Մեներգեց ընկ. Ա. Ալեքսանեան, արտասանեց Գ. Մելքոնեան։ Վերջը բեմ բարձրացաւ ընկ. Բ. Ալպարէկեան որ պարզեց Հ. Ց. Դաշնակցութեան դիրքը խորհրդային Հայաստանի հանդէպ։

Խմբերգէ մը վերջ ներկայացուեցաւ «Ես մեռայ» զաւեշտը։

Մ. Մուրատեան

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՔՍԱՄԵՆԱԿԸ

Փարիզի Աղքատախնամը այս կիրակի տօնեց իր հիմնարկութեան քսանամեակը հոգեհանգստեան պատարագով, հայ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ Աղքատախնամի հանգուցեալ հիմնադիրներու եւ սատարողներու։ Արգեգորութիւնը նախագահութեամբ կատարուեցաւ Երջահինի ... ...։ Այս առթիւ քարոզեց Վ. Վ. ... եպսկ. քարոզեց։

Մատաղօրհնութիւն եւ հացկերոյթ տեղի պիտի ունենայ Զինադադարի այն է՝ Առաջինութեան Միջանկաց բաշխման օրը մասնակցութեամբ մըրցանակաւորներու։

Շաբաթ երեկոյեան Աղքատախնամի պարանցիկ երեկոյթը (յոբելեանին առթիւ) շատ յաջող մթնոլորտի մէջ անցաւ։ Զուտ հասոյթ 18էն 20,000 ֆրանք կը յուսացուի։ Ինչ որ պզտիկ գումար մը չէ եթէ ներկայ տնտեսական տագնապը նկատի ունենանք։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Բաժնետէրերու պատուիրակները Պոլիս հասան։ Թուրք կառավարութեան պատուիրակը Սարաճօղլու Շիւքրի ելեւմտական գործավարութեան մէջ հաստատած է գրասենեակ մը, ուր դասաւորուած են Հանրային Պարտքի շուրջ, Լոնտոնի մէջ եղած գործերուն բոլոր թղթածրարները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊՐՆԵԷՆ-ԺՐՆԵՒԻ ԴՊՐՈՑԸ

Պարոն խմբագիր,

ԺՐՆԵՒ, 14 Մայիս.— Թոյլ տուէք որ ձեզի հաղորդեմ նախ Պ. Քրաֆթ Պօնարի շնորհակալութիւնը այն իրողութեան համար որ կ'ըմբռնէք, կը գնահատէք իր գործը եւ որեւէ պատեհ առիթով կը շեշտէք կարեւորութիւնը Պրնեէն - Ժրնեւի հայ դպրոցին։

Անցեալները երբոր, ձեր վերջին խմբագրականներէն՝ հայ դպրոցին վերաբերեալ պարբերութիւն մը կը թարգմանէի իրեն, «տարիկան մէկ միլիոն բացի» ակնարկութիւնը ուշադրութիւնը դրաւեց եւ խնդրեց որ բարեհաճիք սրբագրել այդ անճշմարտութիւնը ու փարատել թիւրիմացութիւնը, զոր կրնան ունեցած ըլլալ «Ցառաջ»ի ընթերցողները։

Պրնեէն Ժրնեւի հայ դպրոցը տարեկան մէկ միլիոն բաց չունի, իրողութիւն մը զոր արդէն կ'ապացուցանէ ներփակեալ հաշուեկշիռը։ Տագնապը, որուն խօսքը կ'ըլլայ, տրամադրելի առձեռն գումար (fonds de roulement) մը չգոյութենէն առաջ եկած է։

Պ. Քրաֆթ Պօնար տասը տարի առաջ ուխտեց, բացարձակ դատարկ սնտուկով գործի սկսած է եւ լոկ իր ձիրքերուն շնորհիւ՝ հայ դպրոցը տասներորդ տարեդարձին հասցուցած է։ Աշխատասէր յարգանքի արժանի շրջան մը զոր յոբելեանով մը յիշատակելու էր։

Այսօր տասը տարուան գոյութենէ մը վերջն է միայն որ հինգ հարիւր հազար ֆրանսական ֆրանքի պէտք մը կայ։ Այս պէտքը առաւելապէս անոր համար որ, Պ. Քրաֆթ Պօնար կ'ուզէ հայ դպրոցին անշարժ կալուածներուն գնումին համար եղած փոխառութիւններուն հաշիւը մաքրել։ Եթէ գործը քանդելու, փակելու հարց ըլլար, ի՞նչ աւելի դիւրին քան ծախել այդ նոյն կալուածները եւ գոցել պարագները։ Բայց հեռա՜ւ այդ տեսակ միտք մը Պ. Քրաֆթ Պօնարէ։ Ան կ'ուզէ եւ կը ձգնի գործը ամուր հիմերու վրայ դնել, տեւականացնել զայն։ Ո՞ւր դիւրին է գործ մը քանդել եւ ատոր համար անքննադատներ անցընելու պէտք պիտի չըլլար։

Անկարող կը գտնեմ Պրնեէն, Ժրնեւի հայ դպրոցին անգամ մը եւս նկարագրութիւնը ընել։ Ամէն հայ ընթերցող եւ նոյնիսկ ոչ-ընթերցող այլեւս կը ճանչնայ Պ. Քրաֆթ Պօնարի գործը։ Արդ՝ ամէն հայ որ անկեղծօրէն համոզուած է թէ Ժրնեւի մէջ հայ կրթական օջախի մը գոյութիւնը կարեւոր է, փափաքելի է, անհրաժեշտ է, որ օգնէ Պ. Քրաֆթ Պօնարի, այսպէս օգնած, ծառայած պիտի ըլլայ իր ազգին։

Արշաւիր Խանէտանեան

ԽՄԲ.— Ցիշուած խմբագրականին այդ բառը «մէկ միլիոնի բաց», արդարեւ վրիպում մըն է։ Ըսել կ'ուզէինք՝ Նախահաշիւ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

1700 ՀԱՅ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Փէնտիքի երեք փուռերէն երկուքը փակուած են թաղապետութեան կողմէ, ապօրէն ընթացքի մը պատճառով, եւ միայն փուռ մը մնացած է բնակչութեան հացը հայթայթելու համար։ Այս փուռը մէկ անգամէն 1700 հաց հանել է օրական. Բայց թաղապետական քննութեամբ երեւան ելեր է որ հացերը դէշ պատրաստուած են, եւ բոլորն ալ գրաւուած եւ Թաղապետութիւնը 1700 հացերն ալ ծով կը թափէ, որպէսզի չծախուին։ Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ ձուկերը կուշտ ու կուռ կը ճաշակեն, իսկ Փէնտիքի աղքատները ծովեզերքէն անձկութեամբ կը նային ջուրին երեսը լողացող հացերուն, եւ ժողովուրդն ալ անօթի կը սպասէ մինչեւ իրիկուն, սպասելով որ Գարթալէն հաց բերուի։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԸ

Ինչպէս կը յիշուի, քանի մը ամիս առաջ, ոստիկան զինուորներու ձեռքէն փախած էր Յովհաննէս անուն բանտարկեալ մը, որ դատավարութեան մը առթիւ դատարան կը տարուէր։ Հակառակ երկար փնտռտուքներու, կարելի չէր եղած բռնել այս յանդուգն փախստականը որ երկար ատեն զբաղեցուց ոստիկանութիւնը։ Օր մը Կեսարիոյ մէջ գտան իր հետքը այնտեղ գողութեան մը միջոցին, բայց վարպետօրէն կրցաւ դարձեալ անհետանալ, մինչեւ որ Ինկիւբիւի մէջ բռնուեցաւ եւ երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ այնտեղ։

Յովհաննէս այնտեղի իր պատիժին շրջանը լրացուցած ըլլալով, Պոլիս բերուած եւ բանտ յանձնուած է, որովհետեւ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր Պոլիս գողութեան մը պատճառով, ու դեռ շրջանը չէր լրացուցած։ Յովհաննէս ոչ միայն իր հին պատիժը պիտի լրացնէ, այլ նաեւ դարձեալ պիտի դատուի իր փախուստին համար։

ՄԱՐԱԽԻ ԴԷՄ

Ամէն տարի Մուտանիոյ շրջանակը մարախը աւերներ կը գործէր։ Այդ մարախը կ'արշաւէր մինչեւ Պոլիս եւ շրջակայքը։

Նկատի առնելով այդ աղէտին հանգամանքը, մարախին ձուերը փճացնելու ձեռնարկուած է արդէն և միայն Մուտանիոյ մէջ 80 արտավար տարածութեան վրայ մարախի ձու փճացուած է։

ՁԱՐՕ ԱՂԱՅԻՆ ԿԱՐՕՏԸ

Հարիւրամեայ քիւրտ Զարօ աղային կինը դատ բացած է անոր դէմ, որ առանց իրեն հարցնելու, իր ամուսինը ցուցադրութեան տարած են Ամերիկա, կարօտի մէջ ձգելով զինք։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

«Բարձրացի՛ր, բարձրացի՛ր»։ ...ով, աս չորրորդ. ահա վերջա... վեցերորդ եւ ահա իր գուպը... ...թ մը դրան վրայ, աս ի՛նչ է. ...նեցայ գիւղ 15 օրուան ճամ...։

— Դրոյին ծակը մեկնէիր 15 ... համար, գտայի ինքնիրմէս ... ու խոշոր, թնդանօթաձիգ ա... մը դարնելով դրան, խոյացայ ...

Նորէն վեր, նորէն վար։ Բախ... արձարաններն ալ պարապ էին։ ...թ չկար։

Եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ի՛նչ... Լիւքսէնպուրկի պարտէզին ... գտայ ինքզինքս, գացէք Նա... հարցուցէք թէ ի՞նչպէս ... Մոսկուայի առջեւ գտաւ։ ... մտա էր։ Քչիկ մը բա... ...ութիւն, եթէ կը հանիք։

Ծառերը կը սարսռային մերկանալով իրենց տերեւներէն, իրենց սպասած նուէրը չստացած հարսներու հոգի հանող դանդաղութեամբ, նազանքով, քմայքով։ Ցուրտ չէր, մանիշակներ կային երկնքի արեւմտեան կողմը ու շուք ու շշուկ, ու խաղաղութիւն արձաններուն վրայ։

Սեւազգեստ մէկը քարէ աստիճաններուն քով կեցած, անշարժ կը նայէր Կոնակի կողմէն հազիւ ճ՛երմակ օձիքէն մաս մը կ'երեւար։ Կ'ենթադրէ կամ երազներ կը փլցնէ, խորհեցայ, եթէ բանաստեղծ չէ, բա նաստեղծութիւնը սիրող մըն է՝ որ նոյն բանն է, «էշը չէ, պոչն է»...

Այս՝ լռեցումիս իբր պատասխան, կարծես դարձաւ, երկար մը ինծի նայեցաւ ու կրկին առաջուան դիրքը առաւ։ Ամփոփուած երիտասարդ մըն էր։

Հայ ըլլալուն ոչ մէկ կասկած, ամէն բանէ առաջ հայ կը բուրէր, բայց ո՞ւր տեսած էի։ Կը պրպտէի յիշողութեանս մէջ ընդունայն։ Քայլ մը իրմէ հեռու կեցայ։ Երկուքս ալ ծուեցանք պատուարին։

Եւ, յիշեցի՛։ Այսքան փոփոխութի՜ւն, Աստուած իմ, կարելի՞ էր։ Այտերը նիհարցած, յոգնած գեղնութիւն մը, նայուածքը տարտամ, լըջալուրջ ու պատուելիական ծանրութիւն մը, կրօնական խորհրդաւորութիւն մը ամբողջ կեցուածքէն։ Զգիծացայ.

Դո՞ւն ես, Կարպիս, բարեւ...

Ա՛, ո՞վ կը ճանչնամ.

— Զարմանալի, մոռցե՞ր ես առաջ փայտը։

Մոռցած էր։ Ցիշեցուցի մանրամասնօրէն։ Կարծրութիւն մը եկաւ երեսին, որուն հաճոյք ըլլալէ աւելի ամօթի արդիւնք ըլլալը որոշ էր։ Կը թոթովէր, խօսակցութիւնը փոխել կ'ուզէր։ Մեղքցայ։

— Ինչ շուտ կ'անցնի երկար ժամանակը, բոլ ու լուեցի։

Այո, այս ծանչնալուց կեանքին կարճ ժամանակը, որքան շատ ծանր շեշտով մը։

Բնաւ գլուխ չունէի քարոզ մը, կամ աստուածաբանական դաս մը մտիկ ընելու, ինչպէս կը պատշաճի նման առիթներու։ Հոյսի նման պայծառ էր որ կամ «փրկութեան բանակի» զինուոր մըն էր կամ «ռուհճի» պատուելի, միսիոնար եւ չեմ գիտեր նման բան մը, հացի ծամթով մը միացած ի հարկէ։ Կարծ կապելու համար այդ գետնին վրայ ո՛րեւէ յոգնութիւն, բսի անհոգութեամբ.

Դասախօսութիւնէ մը կը վերադառնայի, կը սիրեմ Լիւքսէնպուրկը, ճամբան ալ զայն կը կտրէ արդէն։

— Ի՞նչ դասախօսութիւն։

«Անաստուածութիւնը իբր կրօնք» գրքի մասին, հաւաքոյթ մը որ վիճաբանական հանգամանք պիտի առնէր, եթէ հակաճառող մը ըլլար։

Կարծեմ ազեղ ապտակ մըն էր խօսքս։ Զղջալու մօտ էի, երբ հարցուց.

— Ցրդատը ի՞նչ կ'ընէ։

— Ցրդա՞տը. չե՞ս գիտեր դեռ, տարի մը բազուկին երակները բացած գտան։ Վերջերս նշանաւոր «Աւծելի» էր. անիշխանական վարկածներ մը համբոյր պէս լեզուին փաթթած, գործ չունէր՝ մտիկ ըրէ։

— Խե՞ղճ տղայ։

— Պարագայ մը, որ ինծի կասկածիլ տուաւ իր մտքի առողջութեան վրայ, երեւակայէ՛, գրպանի տետրին մէջ ամիս մը ամբողջ, որ է 30 էջ, «պէտք է սպաննել» խօսքով լեցուցեր էր. յաջորդ ամիսը «ի՛նչ սպաննել», այս պարպուած խոր՞, ամօ՛թ է։

— Ցետո՞յ։

— Այսքան, իբրեւ վերջին պահուն սպաննելիք բան մը գտեր է իր պարպուած խոհն մէջ, հոսհոսը...

Կը ժպտէի անտանելի անհոգութեամբ մը։ Զտեսնելու զարկաւ ու տխուր ձայնով.

— Խե՛ղճ Տրդատ, հառաչեց

Խօսակցութիւնը նորէն պաղել սկսաւ հակառակ ջանքիս։ Անցորդկի բսեմ որ կարօտի պէս բան մը կը զգայի Կարպիսին հանդէպ, որուն հետ ամբողջ գիշեր մը ծանօթ ողիսականը ապրեր էի։ Դժուար կը զգայի «Երանելի օրեր» բացագանչութիւնը։

Երիտասարդ կին մը մեր մօտերը կեցաւ։ Առիթը եկած համարեցի վերսկսելու։

— Աղուոր կտոր է, չէ՞, ըսի ակնարկի մասնաւոր քթթումով մը ցուցնելով կնոջ ձեւաւոր բումբերը։

— Զգիտեմ, պատասխանեց, աչքերը խոնարհելէն, եւ յետոյ, գիտե՞ս, ես ամուսնացած եմ...

Ինչպէ՞ս մտքէս չէր անցած, վա՛յ ատատնայ։ Սիկարէթ մը հրամցուցի։

— Ամուսնանալէս ի վեր ծխելու սովորութիւնս ձգած եմ, բսաւ։

Գնդել չէր ըլլար։ Լռեցի։ Գաղ լըջութիւնը ինծի ալ փոխանցեց։ Ներսս եփող հարցումները, իր վիճակին, բրածին ընելիքին մասին, մինչեւ շրթներս բարձրացան ու նա դարձան։ Կը վախնայի որ կ'եղէ ու աշխարը փարախ տանող եզանակ մը կ'երգէ։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

— Մանաւանդ ժընեւի մէջ, երբեք հարց չէ ծագած դաւադրութիւն մը սարքելու բոլշեւիկեան վարչաձեւին դէմ՝ ընդհակառակն, խորհուրդներու ներկայացուցիչները, միշտ ալ հոն ընդունուած են գրկաբաց, երբ կարելի եղած է յուսալ անոնց օժանդակութիւնը:

Ի վերջոյ, ընտրուեցաւ 17 հոգինոց ենթախումբ մը, որ պիտի ուսումնասիրէ Եւրոպայի տնտեսական կազմակերպութեան համար ներկայացուած ծրագրերը:

⁂ Զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին պիտի նախագահէ Ա. Հէնտըրսըն:

Ռուսաֆինլանտական յարաբերութիւնները

Գրեր էինք թէ բոլշեւիկեան իշխանութիւնները 10,000 Ֆինլանտացիներ աքսորած են Սիպերիա, ինչ որ առիթ տուած է Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի յարաբերութեանց ձգտումին:

Այս առթիւ բոլշեւիկեան «Իզվեսթիա» թերթը հրատարակած է յօդուած մը, որ խոստովանութիւնն է թէ Ֆինլանտացիներու աքսորը դէպի Սիպերիա կատարուած է քաղաքական նկատումներով եւ թէ պատճառը խորհրդային օրէնքներու հանդէպ Ֆինլանտայի գիւղացիներու դժկամութիւնը չէ, ինչպէս կ'ենթադրուէր:

Մոսկուայէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ խորհրդային արտաքին գործավարութեան օգնականը Գրէսթինսկի, Մոսկուայի ֆինլանտական գործակատարին յանձնեց գեկուցագիր մը, որով խստօրէն կը բողոքէ ֆինլանտական կառավարութեան դէմ, թէ կը հանդուրժէ որ ինպաստ Ռուսիայէն մաս մը հողերու բաժանման՝ եւ նաեւ, ընդդէմ Խորհրդային Միութեան փրոփականտ կատարուի իր «երկրին մէջ»: Նոյն գեկուցագրին մէջ Գրէսթինսկի կը բողոքէ նաեւ որ ապրիլ 12ին, Հէլսինկֆորսի մէջ, հակախորհրդային ցոյցեր կատարուած են, խորհրդային պատուիրակութեան շէնքին առջեւ:

Զեկուցագիրը կը հաստատէ թէ այս փրոփականտը կը կատարուի անցեալ ամառուընէ ի վեր, եւ թէ հակառակ խորհրդային կառավարութեան բողոքներուն, հետզհետէ սաստկացած է եւ կատարուած դէպքերուն, ներկայ եղած են նաեւ Ֆինլանտայի պաշտօնական ներկայացուցիչները, եւ այս հիման վրայ պատասխանատու կը նկատէ Ֆինլանտայի կառավարութիւնը:

ՈՒՍԹՐԻՔԻ ՋՈՀԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻՆ

Գերագոյն Ատեանի վերածուած Ծերակոյտին առջեւ դատը տեղի ունեցաւ Ուսթրիքի գործին մէջ ամբաստանուած նախարարներուն: Ընդհ. դատախազը կարդաց իր ներածական ամբաստանագիրը, հետեւեալ մեղադրանքներով: 1926 յունիս 23ին, Ռաուլ Բէրէ, որ յունիս 15էն ի վերիբր ելեւմտական հրաժարեալ նախարար, պարտաւոր էր մի միայն զբաղիլ ընթացիկ գործերու կարգադրութեամբ, արտօնած է որ Փարիզի սակարանը մտցնեն իտալական Սնիա Վիսքոզա ընկերութեան 500,000 բաժնեթուղթերը:

1930 նոյեմբեր 2ին, ներանցի ցուցմունքներով արգելք եղած է որ Սէնի դատարանին ընդհ. դատախազը հետապնդումներ կատարէ Ուսթրիք դրամատան վարիչներուն դէմ: Իսկ Ռընէ Պէնար, Գասթոն Վիտալ եւ Ալպէռ Ֆավր կը նկատուին մեղսակիցներ:

Ասկից զատ, Ռաուլ Փէրէ, ըլլալով իրաւագէտ-խորհրդական Ուսթրիքի հաստատութեան, 1927էն ի վերկըստանար տարեկան 100,000 ֆրանք վարձք, նոյն հաստատութենէն: Երեք տարի անընդհատ ստացուած այս գումարները Ուսթրիքի հաշուետետրներուն մէջ կ'երեւին միմիայն ստացողին սկզբնատառերով եւ կատարուած իրական աշխատանքի մը վարձք չէն կրնար նկատուիլ, քանի որ Ռաուլ Փէրէ երբեք որեւէ դատ չէ վարած յանուն Ուսթրիքի: Եւ նոյնիսկ որեւէ իրաւաբանական խորհրդատուութիւն ալ չէ կատարած:

Ընդհ. դատախազին ամբաստանագրին ընթերցումէն վերջ խօսեցան ամբաստանեալներուն պաշտպան փաստաբանները:

Գերագոյն Ատեանը որոշեց յաւելուածական քննութիւն մը եւս կատարել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի փինաքանական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՆԻԷՌԻ Պուլաքոլոնպի Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսսի-լէ-Մուլինօ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը ընկեր Երիցեանց:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին խաժակ Ակումբին մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մ. Աւետիսեան, Մէտօն. — Ձեր հաղորդած լուրը բոլորովին նորութիւն է մեզի համար: Կրնա՞ք յայտնել աղբիւրը:

Գարօ, Փուժէ Սիւռ Աոժան. — Դրամը չենք ստացած:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն Դրադարանին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի՝ Կ. Սասունի, «Արեւմտահայ քաղաքական մտածումը անցեալի մէջ եւ ներկայիս» նիւթի մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Մէկ ժամ սինէմա:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խարբերդի Իջմէ գիւղէն Սեդրաք Երմեան որ եղբօրաքրոջը կը գտնուէր Սէբէզի մօտ Տովեաթ(Յունաստան) գիւղը եւ կաշխատէր ծխախոտի գործի մէջ:

Իմացնել իր եղբօր Միհրան Երմեանի, 17 Rue de l'Est, Montchat-Lyon (Rhône) France:

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել: Լուր առնողին 35 ֆր. նուէր:

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ: Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N.-D. DE LORETTE

TOURNÉE CARACACHE — THEATRE EDEN 7 AVE. CLICHY

ՄԵԾ ԹԱՏՐՈՆ

ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յունիս 3 Չորեքշաբթի եւ Յունիս 4 Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճիի» յայտնի Սանաքր), Տիկ. ԺԷՐՖԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ — եւ բնագրին լեզուով —

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր

երկսեռ մեծ խմբերգ, մեծ նուագախումբ

ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ ի պատիւ իր վաղեմի ընկերներուն, յօժարած է ստանձնել Ճինկէօզի իր հին դերը այս երկու ներկայացումներուն համար:

Փարիզի բոլոր արեւելքցիները ներկայ պիտի ըլլան այս երկու ներկայացումներուն:

Թատրոնը կը բովանդակէ 1750 հոգի, որով գիները եղած են ամէն քսակի յարմար՝ 5 ֆրանքէն մինչեւ 30 ֆրանք: Օթեակներն ալ նոյն գիներուն մէջն են:

Հայթայթեցէ՛ք ձեր տոմսակները կանուխէն: Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ուղարկուի:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Մայիս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ. ԻՒՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի եւ կար տը վէզի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թաղապետարանի մատենադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

«Պրէպան Մարսէյլէ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dés Chartreux

Կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Քնար» նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Գ. Ս. Չէօրէքճեանի, մեներգ՝ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ:

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճազ, քոթիյոն, եւայլն: Մուտքը ազատ է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 թիւ ճանբակառքերը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄՈՆՄԱՐԹՐԻ SACRÉ COEURԻ ՈՐԳԱՆՈՅԻՆ.

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.45ին

HOTEL MAJESTIC, 19 Ave Kléber

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Segond-Weber, Պ. Maurice Donneaud (Քոմէտի Ֆրանսէզէն), եւայլն, Օր. Բաբախան կ'երգէ հայերէն երգեր: ՄՈՒՏՔ 25 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

Կը խօսի՝ ՊՐՕՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Նիւթ՝ «ՀԻՆ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔԸ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր խորին շնորհակալիքը կը յայտնէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ եւ Աղքատախնամի պատուակալ նախագահ Գեր. Տ. Վռամշապուհ սրբազան եպսկ.-ի պատարագիչ արժ. Տ. Խոյեան աւագ քհնյ.-ի, եկեղեցւոյ պատ. քահանայից դասուն, հոգաբարձութեան, երգչախումբին, պաշտօնէութեան, Փարիզի ազգային բարեգործական եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներու եւ բոլոր ազգայիններու որոնք անձամբ ներկայ ըլլալով Աղքատախնամի հիմնադիրներէն հանգուցեալ Աղանուր, Մելիք-Մինասեանց, Կարբիպեանց ինչպէս նաեւ նոյն ընկերութեան վաստակաւորներէն հանգուցեալ Հեւոն Ճէվահիրճեան, Սաեփան Յովսէփեան, Մժիկեան, Իգնատիոս Զօրուեան, Գալըաքճեան, Գէորգ Էգմէքճեան, Պարկիրճեան Խան, Բուլճէ Իօքէնտէր, Տօքթ. Գաղտասարեան, Փօղոս Նուպար փաշա եւ Ռուբէն Որբերեանի հոգեհանգստեան Ս. պատարագին եւ պաշտամունքին, իրենց աղօթքի բաժինը բերին եւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պէլֆոռի Վազգէն խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Գրիգոր Թօլեանի եւ իր քրոջ իրենց մօր մահուան առթիւ:

Պէլֆոռ, 17 Մայիս 1931

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը կը խնդրէ Լիոնի հայ քաղաքական կուսակցութիւններէ եւ Հայր. Միութիւններէ որ բարի ըլլան իրենց ներկայացուցիչը ղրկել խորհրդակցական ժողովի մը որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահը: Օրակարգ՝ Մակեդոնիոյ որբերու եղբայրական օգնութեան ծեռնարկ:

— Կարինեցի Վարդան Ղազիկեան որ Փարէզ եկած է Միացեալ Նահանգներէն, կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Փ. Վարդան Ղազիկեանի, 108 Bld. Jourdan, Paris (14).

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ տիւ նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

MAITRE GEORGES LEWINSKY

վկայուած իրաւագէտ

28 Avenue de l'Opéra, Paris (2) մէթրօ Opéra Tél. Richelieu 97-05

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—6, կիրակի օրեր 10—12

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատեր Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ: Խորհրդակցութիւն, պաշտօնագրերու, կանոնագրութեանց խմբագրութիւն, ամուսնալուծման, ժառանգական դատեր, ամուսնական, նոտարի գործողութիւններ, գանձումներու հետապնդում, նաթիւրալիզասիոն:

ԾԱԽՈՒ ՍԻՐՈՒՆ ՎԻԼԼԱ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կայարանէն երեք վայրկեան, Ֆրանսական թաղի մէջ, երեք խոշոր եւ լուսաւոր սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, մեծ պարտէզ, մաքուր եւ հաստատուն շինութիւն: Չափաւոր գին:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Յիգրան Սէմէրճեանի՝ 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (2). Tél. Louvre 69—83.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 34—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԲԱԺԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ:

Մասնակցութեամբ՝ 4 ֆրանսական եւ 4 հայկական խումբերու: Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8էն մինչեւ իրիկուան ժամը 7, Stade Boiron-Grangerի (A. S. H.) դաշտին վրայ Bon coin:

Ծախու է

Տէսինի մէջ հրապարակի վրայ սափրիչի խանութ մը բոլոր կազմածներով: Մանրամասնութեանց համար դիմել Արամ Բաշիկեանի 170 Ave. Jean-Jaurès, Décines, (Ysère).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	»	»
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	[illegible]0 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]լ.	10 տոլ.
ԻՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 278 288
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
22
ՄԱՅԻՍ
1931
22 MAI 1931

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1576 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳԱՐՇԵԼԻ

Կարելի եղածին չափ կը զգուշանանք վիճիլ, դէմ դիմաց կռուիլ այն թերթերուն հետ, որոնք սուտ-խենդ կը ձեւանան ամէնէն լուրջ հարցերուն մէջ անգամ։ Կամ քննադատութիւնը կը շփոթեն շնականութեան հետ։

Այդպիսի թերթ մըն է «Պայքար»ը, Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը։ Կատարեալ «Թասվիրը էֆքեար» կամ «Թէրճիման»։ Հարիւր խմբագրականէն մէկը հազիւ կը յագեցնէ մեզ։ Բայց անհաւասարելի «խմբագրական» մը — ի՛նչ ազնուութիւն — որուն միայն արտատպումը պիտի բաւէր դատելու այս մարդիկը՝ թէ՛ իբրեւ մարդ եւ թէ իբրեւ հանրային գործիչ։

Ռամկավարներու այդ ուղղափառ օրկանին մայիս 8ի թիւին մէջ, «Անհրաժեշտ մաքրագործումը» խորագրին տակ, կը կարդանք հետեւեալ տողերը.

— «Այսօր ունինք «Զափահաս» կոչուած բազմաթիւ որբեր, որոնք այնքան զարգացած են ստահակութեան մէջ, որ իրենց գրաւուած տեղերը անպատուութիւն եւ ճշմարիտ փորձանք դարձած են Հայութեան գլխուն։ Բնականաբար յարմարագոյն ու փափաքելի կարգադրութիւնն էր հասունցած հայ որբերը որքան կարելի է ստուար թիւով Հայաստան փոխադրել՝ իբրեւ թարմ ու խոստմնալից ոյժ։ Բայց երբ մէջտեղ են *Զափահաս* կոչուած որբերու անարժան չարաճճիութիւնները, ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այդպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»։

Պաղարիւն եղէք եւ կարդացէք շարունակութիւնն ալ.

— «Եւ տակաւին անոնց մոլորեցուցիչներն ու քարոզական դահիճները երես ունին ու թուղթ կը մրոտեն որբերու անունով, եւ անհարկի աղմուկ փրցնելով թէ իրենց զոհերը հոս ու հոն անգործութեան կամ դժուարութեանց մատնուած են, կը պահանջեն որ ազգը շարունակէ հոգատարութիւն ընել անոնց, մինչդեռ անոնք կը գտնուին այնպիսի հասակի մը մէջ, որ ոչ միայն պէտք է իրենց գլխուն ճարը նային, այլ նաեւ պարտաւոր են իրենց ուրիշներու հոգատարութեան մէջ մաս ու բաժին ստանձնել»։

×

Հակառակ մեր բոլոր բարեացակամութեան, աջ-ձախ դարձուցինք եւ չկրցանք ըմբռնել այս խմբագրականին բուն շարժառիթը։

Գիտենք որ ռամկավարները բարի տրամադրութիւններ չունին ապրիլեան սերունդին հանդէպ, իրենց յատուկ պատճառներով։

Ո՞րն է նոր պատրուակը, «Պայքար»ի աւելի քան գարշելի քսութեան համար։

Անցեալ Մարտէն ի վեր մենք, յունահայ թերթերը եւ ուրիշներ կ՚արձանագրենք զարհուրելի, անել կացութիւնը Մակեդոնիոյ լեռներուն վրայ նետուած վեց հարիւր չարքաշ, [illegible] երիտասարդներու։ Զափահաս որբեր, այո՛, որոնք տարիներով աշխատեցան,— օրական 18—22 ժամ— տքնեցան, համբերեցին, մէկէն ողորմութիւն չխնդրեցին, մէկուն չլացին իրենց սեւ օրը,— եւ ահա մատնուած են ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՆ։ Եւ հաց չեն ուզեր, այլ գործ։

Պատճա՞ռը։ Երեք ամիս է որ կը բացատրենք,— կը բացատրեն ուրիշներ ալ։

Այս տղաքը իրենց յոյսը դրած էին ծխախոտի վաճառման վրայ։ Ծխախոտը ծախուեցաւ, հողատէրերը չկրցան իրենց պարտքերը վճարել եւ կերան այս տղոց արդար վաստակը,— հազարէն մինչեւ տասը հազար ֆրանք, իւրաքանչիւրին։

Յետոյ, գործազրկութիւնը այնպիսի համեմատութիւններ առած է մանաւանդ Նոր Յունաստանի մէջ, որ տեղացին ինք անօթի է։ Իսկ ո՛ւր որ պատառ մը հաց ճարելու միջոց կայ վերապահուած է բնիկին, հպատակին։

Այս չոր պատմութեան տասնապատիկը գիտեն Մակեդոնիոյ ազգային Մարմինները և Սելանիկի Թեմական Խորհուրդը։ Այլեւ Բարեգործականը։

Կացութիւնը այնպէս է որ, ճար չկայ։ Այս տղաքը պէտք է փոխադրուին ուրիշ տեղ։ Անշուշտ, ամէնէն առաջ, Հայաստան։ Եւ որքան գիտենք, այս իմաստով դիմումներ կատարած է նաեւ Գաղթ. Յանձնաժողովը, որ կը բաղկանայ «Պայքար»ի խմբակցութեան հաւատարիմներէն։

Արդ, ռամկավար խմբագրին գրիչը առաջ չերթար իր ընթերցողներուն պարզելու այս աննախընթաց ողբերգութիւնը, վեց հարիւր երիտասարդներու անօթութիւնը եւ արիւն արցունքը։ Բայց, առաջ կ՚երթայ հայհոյելու, նախատելու, կրկին եւ կրկին մարտիրոսացնելու ամբողջ սերունդ մը։

Եւ դեռ աւելին, — գռեհկօրէն շնթելու իշխանութեան մը առջեւ որ արդէն դիրք բռնած է ամբողջ արեւմտահայ զանգուածին, մանաւանդ երիտասարդութեան դէմ.

«... Ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այսպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»։

«Աղա Նազար»ները ոչ խիղճ ունին, ոչ խելք։ Բայց այս գարշելի տողերը շարող գրաշարին— աշխատաւորին— ձեռքե՞րն ալ չդողացին...

Շ.

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՉԱՓԻ ՊԱԿԱՍԸ

Դարերու խորքէն կուգանք։ Բոլորեր ենք քաղաքակրթութեան երկար շրջան մը։ Բայց դեռ, չենք կրցած տաշել ու յղկել կարգ մը թերութիւններ, որոնք կը յատկանշեն կիսակիրթ ժողովուրդները։

Մէկը եւ գլխաւորը՝ չափի պակասն է, որուն փաստերը կը վխտան հանրային գործունէութեան բոլոր մարզերուն վրայ։

Ունի՞նք թէ չէ անմիջականին եւ օրը օրին իրագործելիին ըմբռնումը։ Գիտե՞նք թէ չէ անհրաժեշտ պահանջին յատկացընել տրամադրելի ուժը՝ կարելի խնայողութեամբ եւ առանց անպէտ շեղումներու։ Կամ նոյնիսկ, գիտե՞նք ընտրել նպատակներու եւ առաջադրութիւններու հետապնդելին։

Բացէք ո՛ր եւ է Միութեան Ծրագիր-Կանոնագիրը եւ անմիջապէս կը տեսնէք չափի բացակայութիւնը, որդեգրուած նպատակի եւ տրամադրելի ուժի խոտոր համեմատութիւնը։

Եւ անշուշտ, ամենէն մեծ առաջադրութիւններն ընդգրկող միութիւնները չեն որ, կրցած են բան մը արտադրել։

Ընդհակառակն։

Զանազան Միութիւններու ամլութեան պատճառը պէտք է առաւելապէս փնտռել ծրագրային մեծամոլութեան մը մէջ։ Կը փորձեն հեռուները տեսնել, ու կը մնան անշարժ, կամ իրենց առաջին քայլերուն իսկ՝ կը սայթաքին անխորտակելի արգելքներու առջեւ, մինչ կրնային մօտաւոր փողոցներու մէջ նետել ամուր քայլեր։

Այսպէս, բոլոր միութիւնները պարտք սեպած են իրենց ծրագրին մէջ արձանագրել «պայքար ձուլման ու այլասերման դէմ»։

Արդի՞ւնք իրենց տարիներու գործունէութեան։ Ո՛չինչ։ Մինչ պիտի կրնային ձեռք ձեռքի բռնել մանկատուն մը, մանկապարտէզ մը, եթէ այդ ընտրած ըլլային իբրեւ անմիջական եւ իրագործելի նպատակ եւ գիտնային թէ ատով արդէն կը հարուածէին վտանգը որուն անունն իսկ՝ իրենց ծրագրերուն մէջ արձանագրելու պէտք չէին ունենար։

Այսպէս նաեւ, գթութեան կազմակերպութիւնները։ Կը տեսնեն պատերազմներու եւ քաղաքական հալածանքներու դժբախտութիւնները։ Ու կ՚անճրկին տեղական փոքր ցաւերու առջեւ, երբ կրնային հրաշք գործել, եթէ ուզէին նախ դարմանը փնտռել ու գտնել գաղթական տառապանքներուն, նոր օրերու վէրքերուն։

Այսպէս նաեւ գրական - գեղարուեստական միութիւնները։ Դեռ ո՛չ ոք կ՚ուզէ իր միտքը գնել եւ ո՛չ ոք կ՚ուզէ այս մտադրութեամբ ալ չափաւորել իր յաւակնութիւնները թէ՝ «վաղը կարդացող չպիտի մնայ»...

Կան ու դեռ կը կազմուին միութիւններ, որոնց նուազագոյն առաջադրութիւնն իսկ, հայ կեանքի ներկայ պայմաններով, կը բաւէ ապշութեան մատնելու եւ ձգելու հոգեվարքի տպաւորութիւն..

Կան ու դեռ կը կազմուին հրատարակչականներ՝ որոնց «անցեալի աւանդը փրկելու» մտահոգութիւնը, վեր կը մնայ ամէն գովեստէ։ Բայց ո՞վ է որ կը մտածէ «ապագայի փրկութեան»...

Ու հասարակ այբբենարանի մը հրատարակումը կը մնայ դիպուածին ձեռքը։

Չափի պակա՜ս, անշուշտ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ազրբէջանի կառավարութեան ներկայացուցիչը, Թէյմուր Ալիեւ, Պագուի հայերէն կոմունիստ թերթին (8 մայիս) կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

«Զանգեզուրի մէջ ամէնէն շատ վնասուած է Սիսիանի շրջանը, որուն 33 գիւղերէն հիմնովին կործանած են 19ը, մասամբ քանդուած են 8 գիւղ, մեռած են 247 հոգի, վիրաւորուած են 460 հոգի։ Գորիսի շրջանին մէջ հիմնովին կործանած են 7 գիւղ, մասամբ քանդուած են 4 գիւղ, մեռած են 99 հոգի, վիրաւորուած են 123 հոգի։ Ամէնէն քիչ վնասուած է Ղափանի շրջանը, գիւղերը քիչ աւերներ կրած են, մեռած են 11 հոգի, ծանր վիրաւորուած են 70 հոգի։ Այդ երեք շրջաններուն մէջ սպաննուած են աւելի քան 2500 անասուն։

Թշուառութեան մատնուած են մօտ 20.000 գիւղացի։ Բոլորն ալ այժմ կ՚ապրին բաց երկնքի տակ, յոռնային տաժանելի եղանակին պայմաններուն մէջ։ Մանաւորաբար աղքատ գիւղացիները գէշ վիճակի մը մատնուած են։ Մեռածներուն հարիւրին 75ը կը բաղկանայ կիներէ եւ երախաներէ։

Այժմ ամէն տեղ կ՚աշխատին բժշկական օգնութեան կայանները։ Ամէն օր ամբողջ Անդրկովկասէն կը հասնին ուտելիք, հագուստեղէն։ Վրանի պէտքը ամէնէն աւելի զգալի է։ Այլապէս բաց երկնքի տակ ցուրտին պատճառով կը սկսի հիւանդութեան համաճարակ մը, աւելի եւս ծանրացնելով աղէտը։

Ցեղական իշխանութիւնները կը գործեն հարկ եղած եռանդով։ Հայաստանի կառավարութեան գրեթէ բոլոր անդամները այս միջոցիս կը գտնուին աղէտեալ շրջաններուն մէջ։ Այնտեղ են նաեւ ճարտարապետները։

Լաչինի մէջ եւս նոր ցնցումներ տեղի ունեցան, այդ պատճառով քանի մը շէնքեր փլան։ Երջանի գիւղերուն մէջ ալ աւերուեցան կարգ մը տուներ։ Մեռան 7 հոգի ու վիրաւորուեցան 60 հոգի։

Զանգեզուրի շրջանը լեցուած է Բագուէն եկած բազմութեամբ մը։ Ասոնք, աղէտին յաջորդ օրն իսկ վազեցին Զանգեզուր հասան, տեսնելու համար իրենց ազգականներուն վիճակը։ Այս պատճառով ալ հաղորդակցութեանց եւ փոխադրութեանց միջոցները ծանրաբեռնուած են, եւ տագնապը աւելի եւս ծանրացած։

Աղէտեալներուն անուանացանկը պիտի տպուի երեւանի թերթերուն մէջ, որպէսզի հարկ չմնայ Բագուէն Զանգեզուր վազելու։ Միւս կողմէ պէտք է գիտնալ, որ տեղական կառավարութիւնը ձեռք առած է ամէն միջոց օգնութեան հասնելու համար աղէտեալներուն, այնպէս որ տագնապի տեղի չկայ»։

Օրդուբաթէն կը հեռագրեն թէ մայիս 7-8ի գիշերը եւ 8ի ցերեկին զգալի եղան նոր ցնցումներ, որոնց հետ կը յաւէին ստորերկրեայ որոտման խուլ ձայներ։ Այսպէս դարձեալ նոր կործանումներ տեղի ունեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈՒՏ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

Լոնտոնի թերթերը կը հաստատեն թէ Շէյխ Մահմուտ, Իրաքի Քիւրտերուն ապստամբապետը, ձերբակալուած եւ աքսորուած է։ Որոշուած է յարմար տեղ մը գտնել Եփրատի ափը, Սէմավիի մէջ, վերջնականապէս այնտեղ արգելափակելու համար Շէյխը։

ԺԸՆԵՒԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՑԱՒԸ

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը որոշեց ստեղծել վարկի միջազգային կազմակերպութիւն մը որ նիւթապէս պիտի օժանդակէ արեւելեան եւ կեդր. Եւրոպայի վնասուած երկրագործներուն։

Թուրքիոյ ներկայացուցիչը՝ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ցաւ յայտնեց որ Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութիւնները չպիտի կրնան օգտուիլ այս կազմակերպութեան տուած առաւելութիւններէն.

— «Կարելի չպիտի՞ ըլլար, ըսաւ, բարեփոխել կազմական կանոնադրութիւնը, այն ձեւով որ Թոյլատրուի այդ երկիրներու գործակցութիւնը, մանաւորաբար իմ երկրիս, ուր երկրագործը այնքան դժբախտ վիճակի մէջ է, որքան դրացի երկիրներունը եւ ան ալ վաշխառուական տոկոսներով ինկած է պարտքերու տակ որոնցմէ կը ճզմուի»։

Իսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան իր ճառին մէջ անդրադառնալով Թուրքիոյ ներկայացուցիչին արտայայտութեան, ակնարկեց թէ շատ պարզ միջոց մը կայ Թուրքիոյ համար՝ փափաքին տիրանալու, բայց Թ. Րիւշտիի կը ձգէ զայն գուշակելու հոգը...

Երկրագործական վարկի այս հաստատութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Ժընեւ. պիտի ունենայ 5 միլիոն տոլարի դրամագլուխ մը բաժնեթուղթերէ բաղկացած, պայմանաւ որ պետութիւնները յանձն առնեն կազմելու նոյն համեմատութեամբ հիմնադրամ մը։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի պատրաստութեան հարցով։

Այս հարցին մէջ՝ անգլիական տեսակէտն այն է թէ իւրաքանչիւր պետութեան սպառազինման մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններն ունենալու համար, լաւագոյն է իւրացնել զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին աշխատանքները։

Գերմանիա կը պահանջէ որ խորհուրդը չգոհանայ զինաթափութեան յանձնախումբին տեղեկութիւններովը։ Այլ իւրաքանչիւր պետութենէ պահանջուի լիակատար տեղեկութիւն, ո՛չ միայն սպառազինման, այլեւ զինուորական պահեստի եւ գործօն ուժերուն վրայ։

Այս մասին տրուելիք որոշումը յետաձգուեցաւ, մէկ քանի օր։ Իսկ զինաթափութեան խորհրդաժողովի վայր նշանակուեցաւ Ժընեւ։

Հայ երիտասարդ մը անձնասպան

Մէնիլ-լը-Ռուա արուարձանին մօտերը, Սէն գետին մէջ խեղդուած գտնուեցաւ 26 տարու հայ երիտասարդ մը, Ալաճեան որ մէկ քանի օրէ ի վեր անհետացած էր իր բնակարանէն 18 Rue du Moulineaux. *Անիէռ։*

Ոստիկանութեան կատարած քննութիւնը երեւան հանեց թէ երկար ատենէ ի վեր անգործութենէ կը տառապէր եւ վճռած էր վերջ տալ կեանքին, գետը նետուելով։ Սակայն վարժ լողորդ ըլլալով, որպէսզի չփորձուի գետեզր վերադառնալ եւ ինքզինքը փրկել մահուան ճիրաններէն, վզին կապած էր իր հեծանիւն ու ծանր կացին մը։

Զինքը ճանչցողներ կը հաւաստեն թէ, երեք տարիէ ի վեր անընդհատ դիմումներ կը կատարէր Հայաստան մեկնելու համար ու երեք տարիէ ի վեր Փարիզի «իրաւասու»... շրջանակները զինքը կը խաղցնէին։

Բոլշեւիկ բանուորներու ըմբոստութիւնը

Անգլիական «Մորնինկ Փոսթ» թերթը կ՚իմանայ թէ Լոնտոնի ռուս պաշտօնական շրջանակները Մոսկուայէն լուր ստացած են խորհրդային վարչաձեւին դէմ՝ աշխատաւորներու ըմբոստացման լուրջ շարժումի մը մասին։

Շարժումը զսպելու համար, զօրակոչի ենթարկուած են Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան եւ երիտ. համայնավարական կազմակերպութեանց անդամները։

Իբր թէ առաջին խռովութիւնները ծայր տուած են մայիս 12ին Մոսկուայի մօտ, Լիւպլէցի գործատան մէջ, ուր 12,000 բանուորներ գործադուլ յայտարարած են, բողոքելու համար օրավարձքի սակաւութեան եւ սնունդի վատութեան դէմ։

Կ՚ըսուի նաեւ թէ զինուորական մեծ ուժեր կեդրոնացուած են Նաւահանգիստները. որովհետեւ վախ կայ որ ցոյցեր կատարուին անգլիական արտածումներուն դէմ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

“ԴՐՕՇԱԿ„Ի ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի, 1931 ՄԱՅԻՍ)

Այս ամիս լրանում է «Դրօշակ»ի քառասնամեակը

1891 թ. մայիսին լոյս տեսաւ «Դրօշակ»ի առաջին թիւը և, տասնամեայ դադարից յետոյ մեծ պատերազմի առթիւ, մինչեւ այսօր շարունակում է հրատարակուել կանոնաւորաբար, իբրեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կենտրոնական օրգանը։

Իր գոյութեան չորս տասնամեակների ընթացքին, «Դրօշակը» միշտ միեւնոյնը չի եղել. ժամանակի ու պայմանների հետ միասին փոխուել է եւ նրա բովանդակութիւնը, նիւթերի բնոյթն ու խմբագրելու ձեւը։ Մինչ առաջին շրջանում, մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութիւն, տիրողը մարտական գործի անմիջական հրահրումն էր, յուզական թափն ու կռւի մղումը, 1908 թւից սկսած, մինչեւ պատերազմի առաջին տարին, «Դրօշակ»ը դառնում է գերազանցապէս պատմական նիւթերի ու յուշերի, գրական կտորների ու քաղաքական տեսութիւնների շտեմարան։ Պատերազմի նախօրեակին միայն, երբ հիասթափութիւնը սահմանադրական կարգերից համակում է ամէնքին, «Դրօշակը» նորից ձեռք է առնում մարտի շեփորը։

Վերջին շրջանում, 1925 թւից մինչեւ այսօր, «Դրօշակ»ը առաւելապէս միջոց է քաղաքական-ընկերային նիւթերի մշակման, ու հարցերի առաջադրութեան, ժամանակակից կեանքի վերլուծութեան ու լուսաբանութեան եւ Երկրի դէպքերի տեղեկատուութեան։ Զգացմունքից աւելի նա դիմում է մտքին, խօսում է աւելի ուղեղին, քան սրտին, աշխատում է մշակել պայքարի խնդիրները եւ ձեւակերպել գաղափարները։ Իր այս յատկութեամբ «Դրօշակ»ը որոշ չափով մօտենում է արդի եւրոպական կուսակցութեանց կենտրոնական օրգաններին, ա՛յն տարբերութեամբ, որ վերջինները գործում են ազատ կարգերի խաղաղ պայմաններում, մինչ «Դրօշակ»ը հարցերը մշակում է յեղափոխական գործունէութեան հեռանկարով։

Կայ մի յատկանշական տարբերութիւն անցեալի եւ ներկայի միջեւ։ Անցեալում «Դրօշակ»ն ունէր միայն արտաքին թշնամի. նրա պայքարը, գրեթէ բացառապէս, համիդեան բռնակալութեան ՝ եւ ցարական սանձարձակութեան դէմ էր։ Ներքին ուժերից միայն սակաւաթիւ դաւաճաններն ու մատնիչներն էին ընդդիմանում նրան, իսկ պահպանողական-հակայեղափոխական տարրերը, հակառակելով հանդերձ յեղափոխական շարժման, շատ յաճախ, արտաքին թշնամու հանդէպ կանգնած էին միեւնոյն ճակատում յեղափոխականների հետ։ Այսօր էլ պայքարը ուղղուած է, ըստ էութեան, նոյն երկու ուժերի դէմ — Համիտի փոխարէն Մուսթաֆա Քէմալն է թշնամին, ցարի փոխարէն՝ բոլշեւիկեան իմպերիալիզմը։ Բայց սրանց կողքին կայ եւ մի երրորդ գործօն՝ հայ բոլշեւիկը, որ առաջ գոյութիւն չունէր եւ որ նոյնքան մոլեռանդ ու կատաղի թշնամի է հայկական դատին, որքան եւ բոլշեւիկ Ռուս ու քէմալական Թուրքը, որոնց ծառան բարեկամն ու գործակիցն է։

Միայն թշնամին չէ. հիմնապէս կերպարանափոխուած են եւ միջավայրի պայմաններն ու գործունէութեան ձեւերը. եթէ առաջ կռւի գլխաւոր զէնքը ռումբ ու հրացանն էր, յեղափոխական խիզախութիւնն ու անհատական քաջութիւնը, այսօր նոյնքան անհրաժեշտ է եւ մտաւոր ու գաղափարական պաշարը։ Հակառակորդը հայ կեանք է մտնում ձեւակերպուած նշանաբաններով։ Հայաստանում կիրառւում են ընկերային որոշ ծրագիրներ, փորձում են օգտագործել գիտութեան տուեալները — նոյն զէնքերը հարկաւոր են եւ մեզ համար։ Գիտութեան պէտք է հակադրել գիտութիւն, գաղափարական զէնքին՝ գաղափարական զէնք։

Կայ եւ մի այլ կարեւոր հանգամանք. առաջւայ «Դրօշակի» մըտասեւեռման առարկան բացառապէս Հայաստանն էր — Երկիրն ու երկրի ժողովուրդը։ Պատերազմից յետոյ, հայութեան մէկ երրորդը երկրից դուրս է։ Համարեա ամբողջ թրքահայութիւնը՝ բռնի հեռացուած իր հողից ու տնից, խռոված հոգով ու հայրենաբաղձ՝ անհամբեր սպասում է վերադարձի օրւան։ Այս զանգւածի կեանքն ու քաղաքական-ազգային ապրումներն եւս չեն կարող վրիպել «Դրօշակ»ի ուշադրութիւնից։

Եւ, վերջապէս, առաջ է եկել մի ուրիշ նոր երեւոյթ։ Բացի Օսմանեան Սահմանադրութեան հետ կապուած կարճատեւ մի շրջանից, հին «Դրօշակ»ներում հազւադէպ են հայ յեղափոխականների եւ Թուրքիայի իշխող տարրերի համերաշխութեան դէպքեր. քաղաքական ջրբաժանի շղթան եւ ռազմաճակատը հային բաժանում էր մահմեդականից. հայ յեղափոխականը՝ մի կողմ, Թուրքն ու Քիւրդը՝ միւս։ Այսօր զատորոշող այդ գիծը անցնում է ոչ թէ կրօնական, այլ ազգային սահմանով, եւ Հայն ու Քիւրդը, այլեւս պայքարի մէկ ՝ ճակատում են թրքական տիրապետութեան դէմ։

Կարելի է մատնանշել եւ ուրիշ տարբերութիւններ անցեալի եւ ներկայի միջեւ, բայց այսքանն էլ բաւական է՝ տեսնելու համար, թէ հին համեմատութեամբ ի՛նչ լուրջ փոփոխութիւններ են առաջ եկել կեանքի եւ գործունէութեան նորագոյն պայմաններում։ «Դրօշակ»ը, որպէս բերանը գործօն յեղափոխական կուսակցութեան, ի հարկէ, չի կարող հաշւի չառնել կատարուած փոփոխութիւնները։ Այստեղից՝ եւ այն տարբերութիւնը, որ կայ անցեալ եւ ներկայ «Դրօշակ»ների միջեւ։ Միշտ է, խորքով, ընկերային ըմբռնումներով ու ազգային-քաղաքական գաղափարների սեւեռումով, ինչպէս եւ յեղափոխական ոգւով եւ աւանդութիւններով «Դրօշակ»ը այսօր էլ նոյնն է, ինչ որ էր երէկ. առաջին համարից սկսած մինչեւ վերջինը նոյն աշխարհայեացքն է իշխողը ու նոյն ոգին։ Բայց գաղափարների ձեւակերպումն ու նիւթերի զարգացման եղանակը, գործունէութեան դաշտն ու թշնամու հարուածելու ձեւերը, անշուշտ, ընդարձակուած ու փոխուած են։ Որովհետեւ փոխուած են կեանքն ու միջավայրը, փոխուած ու լայնացած են եւ՝ մտքի ու գործի հորիզոնները։

«Դրօշակ»ը գաղափարական կեանքի ասպարէզ իջաւ, երբ հայ հասարակութիւնը դեռ նոր էր ոտք դնում յեղափոխական պայքարի ասպարէզ։ Բայց գրեթէ հէնց առաջին քայլից նա բռնեց որոշ ու հաստատուն ուղղութիւն, որին անշեղօրէն հետեւեց եւ այնուհետեւ։ Պայծառը ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարների պայծառութիւնն ու տոկունութիւնն էր, այլեւ նրա հիմնադիրների ու վարողների մտքի յստակութիւնն ու բազկի ամրութիւնն էր։ Պէտք է յիշել միայն, թէ գաղափարի ու կամքի որպիսի տիտաններ էին «Դրօշակ»ի հիմքը դնողները, ովքեր էին «Դրօշակ»ի խմբագիրներն ու մերձաւոր աշխատակիցները — Ռոստոմ, Քրիստափոր, Զաւարեան, Արամ Արամեան, Պետօ, Յոփեան Դաւթեան, Ա. Վռամեան, Ս. Մինասեան, Գ. Խաժակ, Արմէն Գարօ, Հրաչ... Սրանց անմահական շունչի տակ հասակ առաւ «Դրօշակ»ը, սրանց մտքի հարստութիւններով սնուեցաւ ու ծաղկեցաւ, սրանց ցանած գաղափարներից մտաւոր սընունդ ու յեղափոխական դաստիարակութիւն ստացան ամբողջ սերունդներ, որոնց շարքերից դուրս եկան հայ յեղափոխական մարտիկների շքեղ փաղանգները։

Այսօր էլ, քառասուն տարի յետոյ, «Դրօշակ»ը շարունակում է ապրել ու ոգեւորել հիմնադիրների պարզած դրօշով ու քարոզած իտէալներով։ Ռոստոմի, Քրիստափորի ու Զաւարեանի հանճարը, բարձրադիր փարոսի պէս, շարունակում է լուսաւորել մեր ճանապարհը — ճանապարհը հայ յեղափոխութեան։ «Դրօշակ»ը այսուհետեւ էլ անվարան կը քալէ այդ ճանապարհով՝ վստահ, որ վերջնական յաղթանակի օրը հեռու չէ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քաղաքական կիրքերը, որոնք բորբոքած էին անցեալ տարի երկրին մէջ կատարուած յեղաշրջումին պատճառաւ, տասը ամիսէ ի վեր լռած էին։ Հիմա որ, փոփոխուած սահմանադրութեան նոր օրինագծին համաձայն ընտրութիւնները պիտի կատարուին, ընդդիմադիր կուսակցութիւնները շարժման անցած են եւ կ'ուզեն պոյքոթի ենթարկել ընտրութիւնները։ Վաֆտը, որուն այս անգամ միացած է նաեւ Սահմանադիր Ազատական կուսակցութիւնը, Գահիրէէն՝ ուր կը գտնուին զոյգ կուսակցութեանց կեդրոնները, փրոփականտիսթներ կը ղրկեն գաւառները՝ ժողովուրդը համոզելու որ չմասնակցի ընտրութեանց։ Կառավարութիւնը, սակայն, ամէն կարգի միջոցներ ձեռք կ'առնէ արգիլելու այդ փրոփականտիսթներու պտոյտները։

Անցեալ ապրիլ 6ին, ընդդիմադիր պետերը իրենց հետեւորդներով յաջողեցան Պէնի Սուէֆ երթալ, բայց չյաջողեցան խօսիլ եւ ամբողջ վեց ժամ, քաղաքին կայարանը սպասելէ յետոյ, ճարահատ կառավարութեան տրամադրած վակոններով վերադարձան։

Հակառակ այս արգելքին, ընդդիմադիրները չյուսահատեցան եւ որոշեցին Մայիս 1ին Թանթա մեկնիլ։ Այս անգամ ալ սակայն ձախողեցան իրենց փորձը որովհետեւ Գահիրէի կայարանը ոստիկանական լուրջ հսկողութեան տակ առնուած էր կանխապէս։ Որոշուած ժամուն, ընդդիմադիր պետերը, 60 հետեւորդներով, քաղաքին զանազան կողմերէ, ինքնաշարժներով կայարան կը փութան եւ հակառակ խիստ արգելքին կը յաջողին ներս մտնել կայարանէն եւ վակոններ նստիլ։ Անշուշտ բուռն հրմշտուկներ եւ վէճեր կ'ըլլան, որոնց ընթացքին, քանի մը հոգի թեթեւ վէրքեր կը ստանան։

Կառավարութեան հրամանով շոգեկառքը իր ուղղութիւնը կը փոխէ եւ փոխանակ Թանթայի կ'ուղղուի Գահիրէի հեռաւոր թաղերէն մէկը, դէպի Զաֆարանի պալատը (Ապասսիէ Թաղ), ուր վայրաշարժը վակոններէն զատուելով ետ կը դառնայ եւ ամայութեան մէջ կը թողու ընդդիմադիրները։ Կէսօրուան մօտ անոնք կառավարութեան կարգադրութեամբ իրենց տեղերը կը ղրկուին։

Մայիս 3ին, ընդդիմադիրները առանց որեւէ շշուկի, ինքնաշարժով կը մեկնին Պէնի Սուէֆ, ուր իրենց կուսակից նախկին ծերակուտականի մը բնակարանը կ'իջեւանին։ Նահանգի փաշայի ժամանման լուրը անմիջապէս կը տարածուի եւ մեծ թիւով բազմութիւն մը կը խռնուի այդ տան շուրջը։ Ոստիկանութիւնը լուր առնելով, անմիջապէս կը փութայ տեղին վրայ եւ կ'աշխատի ցրուել ամբոխը։ Ցուցարարները չեն ուզեր ցրուիլ եւ քարեր կը նետեն ոստիկաններուն վրայ, որոնք կը ստիպուին նախ օդին եւ ապա բազմութեան վրայ կրակել։ Արդիւնքը վեց մեռեալ եւ 30ի մօտ վիրաւորներ երկու կողմէն։

Քանի մը ժամ վերջ, կարելի կ'ըլլայ ցրուել ամբոխը եւ վերահաստատել քաղաքին անդորրութիւնը։ Վաֆտի պատուիրակները իրիկուան ժամը 10ին ինքնաշարժներով կը վերադառնան։ Կիզէ հասնելուն պէս, ոստիկանութեան կողմէ կը բռնուին եւ դատական իշխանութեանց կը յանձնուին՝ հարցաքննութեան համար։ Հարցաքննութիւնը կը տեւէ մինչեւ առաւօտեան ժամը 4, որմէ վերջ ազատ կ'արձակուին։

Նոյն օրը, կիրակի, 3 Մայիս, Կիզէի մէջ, տեղին երեւելիներուն հրաւէրով, վարչապետ Սըտգի փաշա քաղաքական մեծ ճառ մը կը խօսի, որու ընթացքին բացատրութիւններ կուտայ իր քաղաքականութեան եւ մօտաւոր ընտրութեանց մասին։

Երկու օր վերջ, ընդդիմադիրները փորձեցին Տամանհուր մեկնիլ, այս անգամ փոքրաթիւ խումբերով, բայց կրկին արգիլուեցան։

Այս անգամ, անոնք փորձեցին ազգային համագումար մը կազմել, որուն քաղաքական կացութեան մասին խորհրդակցելու համար։ Այդ համագումարին պիտի հրաւիրուէին նախկին վարչապետներ եւ նախարարներ, ինչպէս նաեւ կարգ մը ականաւոր երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, նախկին դատաւորներ, կառավարիչներ եւն.։ Նամակով մը դիմեցին Գահիրէի կառավարիչին, որպէսզի թոյլատրուի այս հաւաքոյթը, բայց արգիլուեցաւ։ Հակառակ տրուած արգելքին, անոնք յաջողեցան այդ հաւաքոյթը կազմել, որու ընթացքին բողոքագիր մը խմբագրելով եւ ներկաներու կողմէ ստորագրուելով, յատուկ պատգամաւորութեան մը միջոցաւ մատուցուեցաւ Թագաւորին եւ պատճէնը օտար պետութեանց դեսպաններուն։

Փաստաբանական կաճառը եւ կարգ մը իշխանազուններ իրենց կարգին, նոյնիմաստ բողոքագիր մը մատուցին Թագաւորին։

Այս բողոքագրերով ընդդիմադիրները կը պահանջէին վերահաստատել 1923ի սահմանադրութիւնը եւ կը բողոքէին կառավարութեան՝ մամուլի, խօսքի, կարծիքի հաւաքոյթներու եւ ժամբորդութեանց դէմ ձեռք առած խիստ միջոցներուն դէմ։

Եգիպտացի կիներն ալ իրենց կարգին սկսած են քաղաքականութեամբ զբաղիլ։ Մայիսի առաջին շաբթուան ընթացքին, անոնք երկու անգամ, ինքնաշարժներ նստած, շրջեցան Գահիրէի զանազան թաղամասերը եւ հրաւէր ուղղեցին ժողովուրդին պոյքոթի ենթարկել ընտրութիւնները եւ չմասնակցիլ։

Վարչապետ Սըտգի փաշա, երէկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ազդարարէ ցուցարար կիներուն եւ անոնց ամուսիններուն թէ ի հարկին օրէնքը պիտի գործադրէ, եթէ չդադրեցնեն իրենց «վտանգաւոր խաղը»։

Այսպէս անորոշ եւ խառնակ կացութիւն մը կը տիրէ ամբողջ Եգիպտոսի մէջ։ Զրոյցներ կան թէ յառաջիկային, երբ ընտրութիւնները սկսին, բուռն ցոյցեր տեղի պիտի ունենան։ Ընդդիմադիրները որոշած են դիմադրել ընտրութիւններուն եւ արգելք ըլլալ անոնց կատարումին, մինչդեռ կառավարութիւնն ալ իր կարգին, ինչպէս քանիցս յայտարարեց, որոշած է անպայման ընտրութիւնները կատարել։

Երկրին տնտեսական վիճակը, որ շատ անբաղձալի էր, այս ցոյցերուն եւ անորոշ կացութեան պատճառաւ աւելի վատթարացաւ։ Ամէն ամիս սնանկացողներու թիւը կ'աճի։ Երկիրը դէպի տնտեսական քայքայում կը դիմէ։

Ո՞ւր պիտի յանգին այս ցոյցերն ու քաղաքական հակառակութիւնները։ Վերջին եօթը տարուան ընթացքին, երեք անգամ փորձուեցաւ դիկտատորական վարչութիւն մը ստեղծել այս երկրին մէջ, բայց երկու անգամին Վաֆտը յաղթանակեց եւ եւ երկար պայքարներէ յետոյ տապալեց դիկտատորութիւնը։ Երեւոյթները ցոյց կուտան որ այս անգամ ալ թէեւ քիչ մը ուշ, բայց յաղթանակը անոր կողմը պիտի մնայ, որովհետեւ ժողովուրդին մեծ մասը ինչպէս անցեալին, այս անգամ ալ Վաֆտի կողքին կեցած է։ Ուսանողութիւնը մասնաւորաբար Վաֆտի կողմնակից է։

ԽՄԲ.— Ընտրութեան թուականն է Մայիս 12։ Ինչպէս յայտնի է, ընտրութիւնները վերջացան առանց մեծ դէպքերու։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան մանուկ.— Ամէն գրագէտ իր գործին մեծ բաժին մը պարտական է մանկութեան։ Այդ շրջանին կը սկսի առաջին զգայութիւնը, որ յաճախ ուժգնութեամբ կը տպաւորէ ապագայ գրագէտին մատղաշ հոգին։ Ետքէն այդ տպաւորութիւններով կը ստեղծուին անոր նկարագիրն ու ճաշակը։ Ուրեմն առաջին եւ թերեւս ամէնէն մեծ ազդեցութիւնը կը կազմեն մանկութեան զգայութիւնները, զորս կրնանք անուանել առաջին դաս։ Ահա այդ առաջին դասին է, որ կ'ակնարկէ Ահարոնեան. «Ես գրել եմ այնպէս, ինչպէս երբ տակաւին մանուկ՝ լսիս էի, մօրս տրտում երգերին ունկնդիր»։ Այդ տպաւորութիւններուն տակ հետզհետէ գոյն կը ստանայ ճաշակն ալ, ինչպէս կը գրէ Աբովեան.

— «Եւրոպացոց մուզիկէն շատ հիանալի է, խօսք չունիմ, ամա մեր սազն ու զուռնէն մեր ականջին աւելի ա գիր գալիս, չունքի երեխութիւնից էնդուր ենք սովոր»։

Եւ երբ խօսքը Աբովեանի մասին է, պէտք է ըսել անվերջապէս թէ իր գրականութեան մեծագոյն բաժինը apportն է մանկութեան։ Համալսարանական կամ գերմանական կրթութիւնը, զոր շատ կը յեղյեղեն, ոչինչ վնասած է իր գործին մէջէն իբրեւ տղայական, իբրեւ անարուեստ, իբրեւ անարժէք։ Նոյն իսկ կարելի է ըսել, — ինչպէս ետքէն պիտի հաստատուի — թէ գերմանացի դասախօսներն են, որ աւելցուցած են մանկութեան այդ հսկայ բեռը իր գրական ստեղծագործութիւններուն մէջ։ Սակայն, այսօր, քննական առաջին փորձ իսկ պիտի թելադրէր դուրս նետել այդ բեռը, որ յաճախ աւելորդ է եւ կը նուազեցնէ Աբովեանի ստեղծագործութիւններուն արժէքը։ Ոմանք թերեւս առարկեն թէ իր շրջանին արժէք ունէր այդ բեռը, բայց մտիկ ըրէք թէ ի՛նչ կ'ըսէ Երեւանի քննադատներէն Արսէն Տէրտէրեան.

— «Ամէն դարաշրջան իրաւունք ունի հեղինակների մասին իր կարծիքն ունենալու։ Մենք այսօր կարող ենք ընդունել Նալբանդեանի «այստեղից մինչեւ այստեղ»ը, ինչպէս կ'ասէր ուս[illegible]։ Փոխադրելով Նալբանդեանի անունին տեղ Աբովեանինը, ցոյց տալով այդ գրականութեան մէջէն աւելորդ բեռը, — առ այժմ այն որ մանկութենէն կու գայ, — ճշդենք Աբովեանի արժէքը թէ «ո՛ւրտեղից մինչեւ ո՛ւրտեղ» է։

Երբ դեռ Աբովեան աշխարհ չէր եկած, կամ մանուկ էր տակաւին, Երասխի հովիտն ու Ղարաբաղի լեռները թատերաբեմ դարձած էին Աբբաս-Միրզայի եւ Ռուսիոյ բանակներուն արիւնոտ խաղին։ Այդ շրջանին Աբովեան կ'ապրի յետամնաց գիւղի մը մէջ, նահապետական ընտանիքի մը ծոցը։ Կռիւները կանխահասօրէն կը սրեն Աբովեանի զգայնութիւնը՝ զինք հետզհետէ դարձնելով գերազգայ պատանի մը։ Իր հոգին այլեւս ժապաւէն մըն է, որ գիրերու կը տպաւորուի։ Մութ գիւղը, իր ծանր փիլիսոփայութեամբ եւ հին բարքերով, կը քանդակուի, կը փորագրուի, կը տպագրուի այդ մատղաշ հոգիին վրայ։ Ահա Էջմիածին անցած է։ Դուրսը տարափ. ներսը հայկական թանձր քրիստոնէութիւն մը։ Ժամանակ մը վերջ, Թիֆլիզ է արդէն։ Կռիւները կը շարունակուին, Ռուսները կը գրաւեն Երեւանը։ Հայ ժողովուրդը, յաւիտենական նո՛յն միամտութեամբ, «քրիստոնեայ Ռուսիոյ» կ'ուզէ յանձնել իր ճակատագիրը։ 40.000 Հայեր Ատրպատականէն կ'անցնին Արարատեան դաշտը, հակառակ Աբբաս-Միրզայի թախանձանքներուն։ Հայերը կը պատասխանեն. «Լաւ է Ռուսաց խոտն ուտել, քան թէ Պարսից հացը»։

Բայց ահա առաջին իսկ օր[illegible] յաղթութեան բաժակը հրճ[illegible] քին, ռուս կառավարութիւ[illegible] Գեներալը կը քշէ Ներս[illegible] Աշտարակեցին, որ համարձակ[illegible] էր պահանջել խոստացուած [illegible] կախութիւնը։ Աբովեան եր[illegible] տասարդ մըն է հիմա, եւ [illegible] հոգին՝ «կապմուած»։

Շրջանը դրած է իր դրոշմ[illegible] Նախապաշարումները, մոլ[illegible] բարքերը, նահապետական ա[illegible] ւանդութիւնները, քրիստոնէա[illegible] կան մոլեռանդութիւնը, կ[illegible] կղերամտութիւնը, եւ չկրթուած ռուսասիրութիւն մը.— Շրջանին գլխաւոր յատկանիշները.— [illegible] լեցնելէ յետոյ Աբովեանի հոգին, դուրս պիտի հոսէին անոր գրականութեան մէջէն, քանի մը տարի ետքը։

Ափսո՜ս, օրաթերթի մէջ կարելի չէ երկար արտատպումներ ընել Աբովեանի գործէն, ցոյց տալու համար այն հսկայ բեռը, զոր դրաւ անոր մէջ մանկութեան այս շրջանը։ Կը կարդանք ու կը ծիծաղինք այսօր, յաճախ կը բարկանանք իր գրականութեան դէմ։ Աբովեան, համալսարանական եւ կրթութեամբ եւրոպացի, փորձե՞ց երբեք քննական ոգիով մտնել այդ միջավայրի ազդեցութիւններուն, քննադատե՞ց բնաւ ժողովուրդին նկարագրի թերութիւնները, բա[illegible] մը ուզե՞ց փոխել հին ձեւերէն՝ թէ ինք եւս շարունակեց կրել նոյն ազդեցութիւնները։ Վերջապէս, յեղափոխական ի՞նչ դիրք բռնեց նախապաշարումներու, ծիծաղելի աւանդութիւններու դէմ։ Արուեստի ի՞նչ նոր շունչ դրաւ իր քնարերգութեան մէջ։

Իմ գիտցածս այն է, որ Աբովեան հիւսեց նախապաշարումները եւ յետամնաց բարքերը առանց քննադատութեան։ Նոյն իսկ, վերարտադրութեան ժամանակ, կարծես ցոյց կու տայ տեսակ մը սէր նահապետական ծիծաղելի սովորութիւններու հանդէպ։ Եւ այդ է որ դասը (ստորագծուած, բառին [illegible] ցոյց կու տա՛ն), որ Աբովեան առաւ գերմանացի [illegible]ներէն կամ Հերդերի հետեւողներէն, — կ'անդրադառնանք [illegible] մասին յետոյ։ Աբովեանի գործին [illegible] ռոմանթիզմը [illegible] հաստատէ, որ եւրոպական [illegible] գոյութիւն չունի այնտեղ [illegible] սիրտ, որովհետեւ «երեխութիւնից էնդուր է սովոր»։ Նոյնիսկ կը փորձէ արդարացնել ինքզինքը. «Մենք չենք կարող էնպէս գրել, չունքի նրանց միտքն, նրանց սիրտն ուրիշ, մերն ուրիշ»։ Ան իր ամբողջ գործին մէջ կը պատմէ, «Ասիա ինձ անգամ [illegible] էին տալիս, թէ Հայկայ [illegible] եմ ես, Նոյան Թոռը, Էջմիածին որդին, Դրախտի բնակիչը» եւ իբրեւ «Էջմիածնայ որդին», ինչպէս կը գրէ Արտ. Կարինեան, «Աբովեան համարեա [illegible] քարում հին արժէքները պաշտպանող հրապարակախօսների դէմ։ Նա նոյն իսկ առանձին [illegible] է տածում հին, թէկուզ եւ յետամնաց, կայծի, վայրենի բարքերը եւ սովորութիւնները։ Նրա թօյլ, հազիւ նկատելի արտայայտուած իրոնիան (հեգնանքը) Եւրոպիոյ հասցէին [illegible] է տալիս, որ նա այնքան [illegible] տեւողական եւ վճռական չէր [illegible] դաւանանքների, համազգային մէջ։ ...Նրա երկրպագութիւնը յետամնաց գիւղին՝ իւրօրինակ մի պարտք է, որ նա տալիս [illegible] իր հին աշխարհայեացքին, իր մանածողութեանը»։

Միւս կողմէ Սուրխաթեան կը գրէ. «Վեց տարի Եւրոպայում ապրելուց յետոյ անգամ [illegible] հարկ չէ տեսել շշտելու այդ կենցաղի մութ կողմերը, յետամնացութիւնը, խաւարը»։ [illegible]րեմ, Աբովեան մէկ կողմէ նահապետական մութ կեանքի [illegible] միւս կողմէ «կղերամտութեան» մթնոլորտին ազդեցութեան

չկրցաւ դուրս ելլել երբեք. Հակառակ մինչեւ Եւրոպա, մինչեւ «ռոմանթիզմի յստակ ակունքը» կատարած ճամբորդութեան։ Իր մանկութեան շրջանի փիլիսոփայութիւնը կը հեծէ իր հոգիին վրայ։ Գործը տուժած է ատկէ՝ զանազան ազգագրութիւն, երբեմն պատմագրութիւն, ինչպէս պիտի տեսնուի եզրակացութեան մէջ։

Յաջորդով ազդեցութիւնը իր գրականութեան առաջին վարպետներուն, գրական իր առաջին փորձերէն սկսեալ։

(8) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓԱՍՔԱԼԻ ՄԱՍԻՆ

Քնքուշ խորհուրդի մը մէջ փաթթուած է Փասքալի կեանքը։ Տառապանքի, չխոստովանուած վիշտերու անօթ մըն էր Փասքալի սիրտը։ Արդարեւ երբ «Ճառ սիրոյ զգացման վրայ» կը գրէր, պարզ ուսումնասիրութիւն չէր որ ուզեց ընել, այլ փորձեց երգել իր սիրահար սիրտին խոյանքները։ Ո՞վ կը սիրէր։ Որոշ է, Շարլոթը, մաքրարիւն իշխանուհին, իր սիրելի բարեկամուհին, որմէ բաժնուեցաւ «արգելքով»։

Ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ Փասքալ եւ Շարլոթ ամուսնացած չէին սրտէն զատուելի. Թերեւս հայր եղած էր Փասքալ։ Թէեւ իշխանական ծագում չունէր, ինչ որ կը դժուարացնէր իր ամուսնութիւնը, բայց Փասքալ կը յուսար ձեռնալ Շարլոթի, որովհետեւ, այդ օրերուն, արքայական հրովարտակով մը կարելի էր իշխան դառնալ։ Արդէն Փասքալ սիրուած էր Շարլոթի իշխանական ընտանիքէն։ Միւս կողմէ, Փասքալի ընտանիքը եւս անուն ունէր, իսկ Փասքալ, փառասիրութեամբ թրթռուն, միշտ ազնուականներուն ծառենալու ցանկութեամբ լեցուած, մեծամեծ եւ հպարտ, հետզհետէ կը բարձրանար։ Շարլոթի հետ մտերմութիւնը յանկարծ կը խզուի դուքսին կողմէ։ Ինչո՞ւ։ [illegible] կը ծառնէ թէ Փասքալի կեանքին մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդաւոր դէպք մը, զոր սակայն դժուար է պարզել։ Իր քոյրը խանդով ջնջեց ամէն հետք, որ կրնար պարզել Փասքալի կեանքին խորհուրդը։ Հիմա դրոյթ մը միայն կը մնայ, Նէօյեիի կամուրջին արկածը, «անդունդին զգայութիւնը»։ Եւ ահա յանկարծ Փասքալ վանք կը մտնէ։

Ի՞նչ է այդ «անդունդին զգայութիւնը»։

Փասքալ, երբ դեռ մանուկ էր, նկարագրի տագնապի նշաններ ցոյց կուտար։ Բուռահար վիճակի մը մէջ կ'իյնար, անհասկնալի եւ խորունկ փախեր կ'արտայայտէր,— օրինակ, ջուրէն շատ կը վախնար։ Զափազանց զգայուն, այնքան որ կը սիրահարէր ղանգակներուն ձայնին մեծնալու, եւ հպարտութիւնը անհուն իր մէջ, հիւանդագին մեծամտութիւն մը վարեց իր ճակատագիրը։

Յանկարծ զինք կը գտնենք Աստուծոյ ճամբուն վրայ։ Կորսուա՞ծ էր իր երջանկութեան յոյսերուն, որ զինք առաջնորդեց Աստուծոյ, թէ հին սովորութիւն մը, որ հիւանդ հոգիները կը տանէր վանքերը «առ ի բուժումն եւ հանգստութիւն», ո՞վ գիտէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Կոմունիստ» հայերէն թերթը, որ կը հրատարակուի Բագուի մէջ, գէթ երկու օր հետաքրքրուեցաւ Զանգեզուրի երկրաշարժով եւ տուաւ երկու սիւնակ տեղեկութիւն, ուրկէ կը քաղենք.—

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օրդուբաթի շրջանին մէջ հիմնայատակ կործանած է Նասրվազ գիւղը։ Մեռած են 50 հոգի, սպաննուած են բոլոր անասունները։ Քանդուած է Յուսուֆ գիւղին շէնքերուն մեծ մասը, 80 առ հարիւր, մեռած են 3 հոգի, կան բազմաթիւ վիրաւորներ։ Ցղնա գիւղին տուներուն կէսը քանդուած է, զոհերուն թիւը յայտնի չէ։ Օրդուբաթի մէջ քանդուած են 60 տուն, մեռած են 6 հոգի, վիրաւորուած 20 հոգի։ Ապրակունիսի շրջանին մէջ Շուռութ գիւղը բոլորովին աւերուած է, վիրաւորուած են 20 հոգի։ Հիմնայատակ աւերուած է Փորադաշտ գիւղը, վիրաւորուած են 30 հոգի։ Քանդուած է Արաւուս գիւղը, վիրաւորներու թիւը կը հասնի 30ի։ Մասնակի կերպով քանդուած են Դաղանչի, Սալթախ, Կիրնա եւ ուրիշ գիւղեր։

Շահրալի շրջանին Քիւքի գիւղին մէջ քանդուած են 250 տուն։ Քիւլուս գիւղին կէսը քանդուած է եւ մեռած են 4 հոգի, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Մեծապէս վնասուած են Քարաբաթում, Սեւքար, Արծւանիկ, Վաչագան, Շալուարջըղ, Դալաջա, Օխճի, Վերի Հանդ, Լեռնաձոր, Քաջարանց գիւղերը, ուր կործանած են գրեթէ բոլոր տուները, եւ փլատակներուն տակէն հանուած են 15 դիակ, վիրաւորուած են քանի մը տասնեակ հոգի։ Բազմաթիւ անասուններ սպաննուած են։ Ղափանի հանքերն ու ելեկտրակայանը վնասուած չեն։ Հանքերուն մէջ աշխատանքը դադրած է, որովհետեւ բանուորները փութացին դացին իրենց գիւղերը։ Աւելի քան 12.000 հոգի մնացած են բաց երկնքի տակ։ Գորիսի շրջանին մէջ աւերուած են Շինհէր, Գոմաձոր, Խալջի, Տաթեւ գիւղերը։ Վանքն ալ վնասուած է։ Մեռեալներուն թիւը կը հասնի 100ի։ Սիսիանի շրջանին գիւղերուն 60 առ հարիւրը աւերուած է, մեռած են 150 հոգի։

Լեռնային Ղարաբաղն ալ երկրաշարժէն ցնցուեցաւ։ Ստեփանակերտի մէջ առաջին իսկ ցնցումներուն գիւղացիները պատուհաններէն դուրս ցատկեցին, այնպէս որ մարդկային զոհ չկայ։ Երկրաշարժը կրկնուեցաւ ժամ մը յետոյ եւ փլան քանի մը հին տուներ։ Լաչինի շրջանին Աղճեղլի գիւղին մէջ տուն մը փլաւ, փլատակներուն տակ մեռաւ գիւղացի մը։ Վիրաւորուած են 4 հոգի։

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ադրբէջան կը նուիրէ 10.000 րուբլի, 5 վակոն փայտ, 5 վակոն ալիւր։ Ազնարստալը՝ 50.000 րուբլի։ Բագուի մէջ հանգանակութիւն կը կատարուի պաշտօնական եւ ժողովրդային շրջանակներու մէջ։ Ռուսիոյ կոլխոզի կեդրոնը կը նուիրէ մէկ միլիոն րուբլի, Ուկրայնա՝ 100.000 րուբլի։

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ «Կոմունիստ» (6 Մայիս) կը գրէ թէ Գորիսի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ կեանքը հետզհետէ կը մտնէ իր սովորական ընթացքին մէջ։ Փութով կը շինուին առժամանակեայ տաղաւարներ։ Ժողովուրդը դեռ կ'ապրի վրաններու տակ։ Գրեթէ ամէն օր նոր ցնցումներ զգալի կ'ըլլան։ Շատ վիրաւորները փոխադրուած են Գորիս եւ Տաթեւ։ Որբերը ղրկուած են Շուշի, նոր բացուած մանկատունը։

Ադրբէջանի կառավարութեան կողմէ Թէյմուր Ալիեւի նախագահութեան տակ մարմին մը տեղւոյն վրայ քննութիւն կը կատարէ, ծրգելու համար օգնութեան գործը։

Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է աւերուած գիւղերը վերաշինել ընկերվարական տնտեսութեան յարմար ձեւով։ Խալջի, Հանդաձոր, Շինհէր, Խոտ, Երիցաթումբ, Տաթեւ, Խնձորեսկ գիւղերը պիտի փոխադրուին ուրիշ տեղ։ Մասնագէտներու Յանձնախումբ մը ապագայ գիւղերուն համար տեղ կը փնտռէ, որպէսզի վերաշինութիւնը սկսի անմիջապէս։ Օրդուբաթի շրջանին մէջ եղանակը յանկարծ ցրտեց, այնպէս որ բացօթեայ գիւղացիներուն վիճակը ծանրացաւ։ Անհրաժեշտ է շուտով ալիւր, շաքար, թէյ եւ հագուստ ու ծածկոց ղրկել։ Շարունակ անձրեւ կուգայ, լեռնային մասերուն մէջ ձիւն կը տեղայ։

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՒԵՐ

Բագու քաղաքը, երկրաշարժէն աղէտեալ ժողովուրդին օգնելու համար, հետեւեալ միջոցներուն դիմած է.—

1.— Բագուի կառավարութեան կողմէ նուիրել 25.000 րուբլի։

2.— Թերթերով հանգանակութեան սկսիլ։

3.— Կիրակի օրերը ժողովրդային նուիրահաւաքութիւն կատարել։

4.— Մայիս ամսուան ընթացքին հետեւեալ տուրքերը հաւաքել.

Ա.— Շարժանկարի տոմսակներէն 5 կոպէկ։

Բ.— Թատրոնի տոմսակներէն 10 կոպէկ։

Գ.— Ոգելից ըմպելիներէն 10 առ հարիւր։

Դ.— Բաղնիքի տոմսերէն 10 առ հարիւր։

Ե.— Պանդոկի սենեակներէն 10 առ հարիւր։

5.— Հարիւր երախայ ընդունիլ մանկատուներու մէջ։

Եւ դեռ ուրիշ միջոցներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

«ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՌԱԳԻՐԸ»

Երկու օր յաջորդաբար տուինք 150նոցներուն Մ. Քէմալի ղրկած հեռագրին մասին կարգ մը լուրեր։ Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին մէջ, գրեր էինք թէ, խնդրոյ առարկայ եղած է այդ հեռագիրը, որ Կազիին առիթ տուած անգամ մը եւս ինքզինքը պանծացնելու իր ճորտերուն կողմէ։

Էնկիւրիէն թղթակցութիւն մը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին մէջ այս առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները։

Ազգ. Ժողովին նիստին մէջ խնդրոյ առարկայ եղան Փարիզի մէջ հաւաքուած հայրենադաւներուն հեռագիրները, ուղղուած Կազիին։ Յեղափոխական շրջանակներուն մէջ ծայրայեղ ջղագրգռութիւն կը տիրէր։ Նախագահ Քեազըմ փաշա յեղափոխականներէն մէկուն կարդացուց Փարիզի 150նոցներուն հեռագիրը։ Երեսփոխանը նախ կարդաց «Թուրքիոյ քաղաքական տարագիրները» միութեան հեռագրին ֆրանսերէն պատճէնը, եւ ահա աղմուկներ եւ պոռչտուքներ բարձրացան ամէն կողմէ։ Բազմաթիւ երեսփոխաններ խօսք կ'ուզէին։

Քարտուղարները սկսան արձանագրել խօսք ուզող երեսփոխաններուն անունները։

Երեսփոխան մը թարգմանեց յիշեալ հեռագիրը, որով «Թուրքիոյ քաղաքական տարագիրներու միութիւնը» կը բողոքէր Կազիին, պարզօրէն նկատելով խորհրդարանական եւ նախագահական վերջին ընտրութիւնները։

Միւս հեռագիրը ստորագրուած էր Տամատ Ֆէրիտի գործակիցներէն նախկին Ներքին գործոց նախարար Մէհմէտ Ալիի կողմէ, ու այդ հեռագիրը լեցուն էր բարբանջանքներով։ Հեռագիրը ի վերջոյ կ'ըսէր.

— Թուրք ռամկավարները պիտի շարունակեն բուռն կերպով պայքարիլ, հանրային ազատութիւնը ապահովելու համար ընտրական ազատութիւնով։

Քարտուղարներէն մէկը կը պատրաստուէր Մէհմէտ Ալիի ղրկած երկրորդ հեռագիրը կարդալ, երբ Կազի Այնթապի երեսփոխան Գըլըճ Ալի պէյ խիստ եւ ուժեղ ձայնով մը պոռաց, խօսքը ուղղելով նախագահին.

— Փաշա՛, ինչո՞ւ կ'արտօնէք որ այստեղ կարդացուին այդ հայրենադաւներուն հեռագիրները։ Այդ անպատիւներուն արժէք կուտաք այս կերպով։

Գըլըճ Ալի պէյի այս թելադրութեան վրայ նորանոր աղմուկներ, աղաղակներ բարձրացան գրեթէ բոլոր նստարաններէն, ու ամէնքը սկսան անիծել դաւաճաններու լեզուագարութիւնները։

Պոլսոյ երեսփոխան Նազիֆի պէյ յայտարարեց.— Կը խնդրեմ որ բոլորդ մէկ «անկցի՛ն դաւաճանները» պոռաք։ (Ձայներ, «անկցի՛ն դաւաճանները»։) Այս զարշելի մարդիկը, որոնք անխնամ ձեռնարկներու մէջ խմոր չըրին, չարագուշակ ջղջիկներու պէս մեր որբութեանց լեզու կ'երկարեն։ Անպատկառութիւնն ալ չափ մը, սահման մը ունի։

Բանախօսը մի առ մի յիշեց 150նոցներու կատարած գործերը։ Ժողովականներէն մէկը պոռաց.

— Երանի՜ թէ այս մարդիկը Հայրըրդ Ռոտա քշէին…

Խալիլ պէյ յիշեց 150նոցներու գործունէութիւնը. ըսաւ թէ անոնք հայրենիքը ծախեցին օտարներուն և անամօթաբար ուզեցին անգլ. հպատակութիւնը ընդունիլ։ Խալիլ պէյ կոչում ըրաւ ժողովականներուն, Կազիին շուրջը համախմբուելու համար.

Հասան Ֆէհմի պէյ երկարօրէն նկարագրեց դաւաճան Մէհմէտ Ալիի անցեալը, եւ հաստատեց թէ ան աժուրնալըճի, կեղծարար մը, գող մըն է։ Մերսինի երեսփոխան Համտի պէյ ըսաւ.— Այդ հեռագրով՝ նպատակ ունին քանի մը դրուշ փրցնել։

Րիզէի Կալիպ պէյ յուզումնալից յայտարարութիւններէ վերջ եզրակացուց.— Ազգին վրէժխնդրական իրաւունքները բացարձակ են։ Այս դատապարտելիները այսպիսի խաղանակչութիւններով կը փորձեն քանի մը դրուշ կորզել զիրենք քաջալերող օտարականներէն։ (Ծափեր)։

Նահէա Կալիպ պէյ ըսաւ.— Կ'ուզեմ օձ որակել այս մարդիկը, բայց անոնք օձերէն ալ ստոր են, որովհետեւ օձերը կը խայթեն այն ատեն երբ իրենց վրայ յարձակին։ Ես Ֆրանսայի վրայ մինչեւ հիմա տարբեր գաղափար ունէի։ Ֆրանսացի հայրենասէրները ի՞նչպէս թոյլատու ընթացք ցոյց կուտան այդ հայրենադաւերուն, այդ շուներուն հանդէպ։ Կ'ամչնամ նոյնիսկ շուն որակել զիրենք։ Կեցցէ՛ Մուսթաֆա Քեմալ։

Իզմիրի երեսփոխան Սըրրի պէյ ըսաւ.— Կազին մինչեւ իր կեանքին վախճանը այս ազգին յաւիտենական նախագահն է։ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը ձեւականութիւն մըն էր պարզապէս։

Ազգ. Ժողովը ի վերջոյ միաձայնութեամբ եւ խանդավառ ցոյցերու մէջ որոշեց իր մեծարանքները յայտնել Կազի փաշային։ Մասնաւոր մարմին մը ապա կատարեց այս պարտականութիւնը եւ ներկայացաւ Կազիին

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՓՈՒԺԻ ՍՒԻՒ ԱՐԺԱՆ.— 12 Մայիս.— Այստեղի հայ գաղութը իր ամբողջութեամբ կը բաղկանայ գործաւորներէ որոնք կ'աշխատին ալիւրի գործարանին մէջ։ Այստեղ եւ [illegible] տագնապէն։ Բոլոր աշխատաւորները չնչին օրականով կ'աշխատին, կան մէկ քանի հայրենակիցներ որոնք շաբաթներէ ի վեր անգործ են։ Հակառակ այս բոլորին «Յառաջ»ի մէջ երեւցած եղբայրական օգնութեան կոչը, ի նպաստ Մակեդոնիոյ գաղութի մեր որբ եղբայրներուն, արձագանգ գտաւ։

Մայիս 9ին գաղութիս մէջ տեղի ունեցաւ հայրենակցի մը հարսանեկան հանդէսը, ուր հրաւիրուած էին գաղութի բոլոր Հայերը, ինչպէս նաեւ Նիսէն։

Երգերէ ու պարերէ յետոյ, ներկաներու պահանջին վրայ, խօսք առաւ Գ. Գ. Գ., պարագային յարմար մէկ քանի խօսքերէ յետոյ 800 որբ եղբայրներու թշուառ վիճակը ներկայացուց։

Վերջացնելով իր խօսքը կոչ ըրաւ բոլոր ներկաներուն որ իրենց համեստ օգնութիւնը բերեն մեր տառապող որբերու օգնութեան գործին։ Յուզումը այնքան խոր էր, որ 5 վայրկեանի մէջ հանգանակուեցաւ 252 Ֆր. 75 սանթիմ։ Կը ղրկենք «Յառաջ»ին, եւ կը խնդրենք որ վայրկեան առաջ յատկացնէք իր նպատակին։

Գարօ

ԽՄԲ.— Հանգանակութեան ցանկը տեսնել Դ. էջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՆԴԱԽԱՂ

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ (Պաս դ'Ալփ), 19 Մայիս.— Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբին եւ Ալպեաններու խառնեալ խումբին (S. S. St. Auban) մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր 17 Մայիս։

Հակառակ աննպաստ օդին, բաւական թիւով հանդիսատեսներ ներկայ էին խաղադաշտը, մէջն ըլլալով տեղւոյս փոքր թիւով հայ գաղութը։ Խաղի սկիզբէն արդէն մեր հայրենակիցները ներկաներուն ցուցուցին զմայլելի խաղարկութիւն մը կարճ փասերու դրութեամբ եւ անմիջապէս խաղին տիրապետեցին իրենց զարմանալի ճկունութեամբն ու արագութեամբ։

Ամբողջ խաղի ընթացքին մեծ դիւրութեամբ յաջողեցան շահիլ չորս նշանակէտեր, շփոթութեան մատնելով հակառակորդները, որոնց թափած բուռն ճիգերը միայն առիթ տուին շահելու երկու նշանակէտեր, մէկը «փէնալթի»ով։ Խաղը լրացաւ հայ խումբին յաղթութեամբը 2ի դէմ 4 նշանակէտերով։

Ասիկա փայլուն յաղթանակ մըն է մեր հայրենակիցներուն համար զոր ձեռք բերին առանց դժուարութեան։ Իրենց մաքուր եւ ուղղամիտ խաղը, ինչպէս նաեւ կարգապահութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեցին տեղւոյս ժողովուրդին վրայ։

Յ. Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (7)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

Իրեն հետ վերադարձայ եկած ճամբէս։

Օտէօնի թատրոնին առջեւ, նկատեցի արդէն որ գլխու ցաւ ունէր ներկայութենէս եւ ազատիլ կը ջանար։ Այդ բանը աւելի գրգռեց զիս։ Ինծէն զատ կ'ուզէի այդ իրիկուն միասին անցընել,— դիւրին, դիւրին ձեռքէս չես փախիր, ուշացած քրիստոնեայ, կը խորհէի։

Այս իրիկուն կուգա՞ս հետս թատրոն, տոմսակները ունիմ, յաջող խաղ մըն է։ Ժէմիէն ալ բան կ'ելլէ։

Վշտացած ձեւ մը առաւ, աչքերը խփեց ու

—Կը ներես, բարեկամս, կինս կը սպասէ, ամուսնացած մարդ եմ։

Զի՞ս կը ծաղրէր,— ամէն բան, բայց ոչ ասիկա…

Որձարանի մը առջեւէն կ'անցնէինք։ Բարկութեանս տապրակին բերանը կամաց կամաց կը քակուէր։

— Եկուր գոնէ գաւաթ մը բան առ, կինիկդ կրնայ վայրկեան մը սպասել, առանց քենի պէս մի՛ ըլլար։

— Ա՛, բնաւ, բնաւ, ներէ որ մերժելու հարկին մէջն եմ, ամուսնացած մարդ եմ, եւ սկզբունքներուս բոլորովին հակառակ է։

— Ի սէր Աստուծոյ, եկուր այս իրիկուն ինծի հետ ճաշէ, կը խօսինք, հայկական լուրեր կ'առնենք…

- Ո՛չ, չէ՛, ձգէ զիս կ'աղաչեմ, Աստուծոյ համար կրակն իսկ կը նետուիմ, բայց գիտեմ որ ան իսկ չպիտի գոհանայ, եթէ հրաւէրդ ընդունիմ, ամուսնացած մարդ եմ եւ…

Արդէն չափազանց էր, նախամարդը կարմրած աչքերով մէջտեղ եկաւ։ Բռնեցի օձիքէն ուժգնօրէն, ու ցնցելով պոռացի երեսին.

— Ծօ՛ ստահակի ձագ, է՛շ, կարգուեցար ըսելով մարդկութենէ ելա՞ր, ի՞նչ է…

Երկար չտեւեց փոթորիկս. թող տուի անձնալով։

Հանդարտութեամբ շտկուեցաւ.

— Կը ներեմ, մութ ճամբու վրայ մոլորուած բարեկամս, ամուսնացած մարդ եմ ու գիտեմ կիրքերս զսպել. Մնաս բարով։

Ձայնին մէջ ուրախութիւն, հըպարտութիւն եւ արհամարհանք կար։ Քարացած նայեցայ ետեւէն։

.

Արեւելեան առած մը մօտաւորապէս այս իմաստը ունի.— Մի՛ շարժիր, մի՛ բացուիր, մի՛ խօսիր, բայց խաղէն ետք կենալը երկու անգամ տխմարութիւն է, եւ վերադառնալը՝ երեք։

Ուստի որոշեր եմ իր վախճանին տանիլ օրերուն մէջէն այդ մէկ հատուածը։ Չէի յուսար որ այսքան ճերմակ թուղթեր կրնայ սեւցնել, ու իր վերջին ժամերուն առջեւ կը տկարանամ, քաջութիւնը կը պակսի անկեղծութեանս, սակայն որոշեր եմ…

Անհամբերները թող վերադառնան։ «Այս ծամծուած ձեւը փորձելու նպատակը ի՞նչ է» հարցնողները թող կենան։ Որովհետեւ զգայացունց արկածներու չգիտեմ հանդիպին առաջինները, ու գուցէ որեւէ որոշ նպատակի՝ երկրորդները։ Ի՞նչն ըսէք խնդրեմ, աննպատակ ու ի՞նչը նպատակաւոր..

Հիմա դառնանք նորէն այդ կեցած տղուն որ դեռ կը նայի հեռացող մէկու մը ետեւէն ու տխուր է։ Տարիներ անցեր էին, որեւէ ապրող հետք չկար սրտին մէջ այդ միւսէն, մինչ հիմա կը կարծէ լաւ ու անհրաժեշտ բան մը կորսնցուցած ըլլալ, անվերադարձ։

Օրերուն հոսանքով արձանագրել էութիւն մը մաշած, ազատուած ու անպատասխանատու, որ սակայն կը պահէ յուզուելու զգալու կարողութիւնէն մաս մը, հին շատ հին օրերէն մնացած մանկական երգի մը, առաջին աղօթքի մը հատուկտոր բառերուն պէս։

— Մեռելութիւն, յոյսերու, խանդավառութիւններու գերեզմաննոց, ալէ՛, մնացածն ալ տար, այնքան քիչ բան մնացեր է անպէտ…

— Երբէ՞ն ի վեր այսպէս ողբերգական դերեր կը ստանձնես, տէ՛ր իմ։ Դիտեմ նորէն զիս պիտի մեղադրես գէշ թելադրութիւններու մեղքով. միայն թոյլ տուէք ինծ ըսել, որ զիս յիշելով կարելի է մոռնալ։ Ցանցանք չունիմ միամիտի վշտերուդ համար, ու լոկ գթութիւնս կը շարժէ տարտամութիւնը բառերուդ . .Երկու նը. կը խնդրեմ որ չնուաստացնես կամքիս, շատ քալեցիր ու պարպուած ես ալ…

— Լռէ՛, պերճագիծ, կեղծիքի կեղտի վատութեան տոպրակ, լռէ՛, ապուշ սատանայ, ամէն տեղի ու ամէն դարու գռեհիկ բռնաւոր…

— Եւ դուն խեղկատակ։

(Հոս որովայնի գալարում մը խուլ մրմունջով, նման հեգնոտ ծիծաղի մը)։

Ճաշարան։ Զսպուած մէկ կերակուր ապսպրեցի, հակառակ անօթութեանս զգալուն կերայ։ Աւելցուցէք այս բանին վրայ տեղանակից նորմանտացի մը որ Հայ ըլլալս գիտնալուն պէս սկսաւ ցաւիլ ու խղճալ Հայերուն եւ Յոյներուն որ չեն սիրուիր եղեր իրենց կծծիութեան ու ճարպիկութեան պատճառով…» «Sansblague. գո՞ւք. պարոն Նորմանտացի, գո՞ւք ալ, որ կ'ըսէք ասիկա։ Չէ, յարգելի բարեկամ, սխալ դուռ զարկիք մխիթարուելու համար։ Դուք լաւ կ'ընէք ձեր մասին շինուած պատմութիւնը կրկնէք, որուն մէջ իբր թէ սատանան ձեր սահմանները կ'իյնայ անօթի եւ միրկ. հնգապատիկ գինովցած մը տալէ յետոյ նորէն կը կողոպտէք ու անօթի ծարաւ ճամբու կը դնէք»։ Եւ առանց պատասխանին սպասելու գլխարկս առի քալեցի։

Մէկուն հետ կռուելու, ծեծկուելու, անիշխանական ըլլալու, աշխարհը իրար անցընելու փափաք մը ունէի երբ որձարան մտայ։

—«Հոս եկուր» ձայնեց մէկը։

Արմէնն էր, մօտեցայ։

— Ի՞նչ կայ նորէն, չեփած գետնախնձոր կերար թէ լուրխս։

— Աւելի գէշը, բոլ նստէ։

Սեղանին վրայէ նարտը բացաւ ու ամպարանքով.

— 15 վայրկեան ունիմ. երկու «մարս» մէկ խաղ. ապացրէ սուրճը։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Հնգամեայ նոր ծրագիր մըն ալ

Մոսկուայէն անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ռուս յայտնի տնտեսագէտներու յանձնախումբ մը կազմուեցաւ 1931էն 1937ի համար, հնգամեայ նոր ծրագիր մը մշակելու նպատակով։ Այս ժողովին կը հաւատան թէ 1937ի վերջը խորհրդային Միութիւնը գլած անցած պիտի ըլլայ Միացեալ-Նահանգներու տնտեսական մակարդակը։

Ֆինլանտացի ախտրականներու շուրջ

Ֆինլանտայի եւ Ռուսիոյ արտաքին գործավարները տեսակցութիւն մը ունեցան Ժընեւի մէջ ռուսօ-ֆինլանտական յարաբերութեանց շուրջ։

Հէլսինկֆորսէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ֆինլանտական կառավարութիւնը զեկուցագիր մը տուաւ խորհ. կառավարութեան։ Ֆինլանտա կը յայտնէ թէ Դորպատի մէջ՝ հաշտութեան կնքման պահուն, Ռուսիոյ պատուիրակութիւնը յայտնեց թէ Փէթրոկրատի Ֆինլանտացիները պիտի վայելեն բոլոր իրաւունքները որոնք տրուած են Ռուսիոյ փոքրամասնութիւններուն։

Ռուսիոյ լիազօրը շեշտեր էր թէ փոքր ժողովուրդները ազատ պիտի ըլլան կազմակերպելու իրենց հաւաքական կեանքը։ Ֆինլանտա ուրեմն, այս յայտարարութիւնները չի կրնար անջատել հաշտութեան պայմաններէն եւ զանոնք կը նկատէ կապուած հաշտութեան դաշնագրին։ Ֆինլանտա դիտել կուտայ նաեւ թէ վերջերս կատարուած աքսորները դրժումն են տրուած խոստումներուն եւ կը պահանջէ որ Խորհրդ. Միութիւնը յարգէ հաշտութեան պայմանները։

Ռումանիոյ ընտրութիւնները

ԱՐԴԷՆ ԵՐԿՈՒ ՍՊԱՆԵԱԼ

Ռումանիա նոր սկսած է ապրիլ ընտրական տենդոտ շրջան մը։ Բոլոր կուսակցութիւնները դատարաններու յատուկ ճիւղին արձանագրել տուին իրենց թեկնածուներու պաշտօնական ցանկերը։ Ազգային միութեան ցանկերուն վրայ կ'երեւին արհեստակցականմիութեանց թեկնածուները, ինչպէս հողագործներու, առեւտրականներու, արհեստաւորներու եւ փոքր գործատէրերու, պահեստի սպաներու, համալսարանի ուսուցիչներու, օրագրողներու եւն.։

Երկու ընտրական շրջաններու մէջ, պայքարին զոհ գացին երկու անձեր։

Ներքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ գիւղացիական կուսակցութեան անդամները շատ գէշ ընդունելութիւն գտան գիւղերու մէջ, ինչ որ տեղի տուաւ խռովութիւններու։ Կառավարութիւնն ամէն ինչ կ'ընէ արգիլելու համար խռովութիւնները եւ ապահովելու համար ընտրական ազատութիւնը։

Մահմետականները Իտալիոյ դէմ

Ափրիկեան Տրիպոլսոյ բնիկ տարրերուն դէմ Իտալիոյ ձեռք առած խիստ միջոցները, դժգոհութեամբ սկսած են վարակել մահմետական աշխարհը։ Սուրիոյ մահմետականներէն վերջ, Հնդկաստանի մահմետականներն են որ այս անգամ կը բողոքեն Իտալիոյ դէմ։ Քարաշիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, մահմետական ղեկավարի մը Հիւսէյին Ահմէտի նախագահութեամբ կազմակերպուած մեծ միթինկի մը մէջ ներկաները հաւանութիւն յայտնեցին բանաձեւի մը, որով կը հրաւիրեն մահմետականները պոյքոթ յայտարարել իտալական արտադրութեանց դէմ։

Երկաթուղիի ծանր արկած

Երկաթուղիի ծանր արկածմըպատահեցաւնախորդ առաւօտ, Փարիզի Լիոն կայարանին մէջ։ Մեծ մասամբ գործաւորներէ բաղկացած լեցուն կառախումբ մը կայարան կը մտնէր երբ բախեցաւ վայրաշարժի մը։ Բախումին սաստկութենէն երեք կառախումբեր ջախջախուեցան, 60ի մօտ վիրաւորներ կան, որոնց 4ը ծանր վիճակի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ Չէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ Գուաքզլոնքի Զ. Ե. Ռ. Մ. ժամանճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԻՅԵԱՆՔՈՒՌ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսսի-Մուլինօ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը ընկեր Երիցեանց։

ՔԼԻՇԻ-ՍԵՆԹ ՈՒԷՆ-Լըվալուաի «Ազատամարտ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին. Clichy Place Républiqueի bureau de tabacի ներքնասրահը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ կը խօսի ընկեր Ուզունեան։

ԳԱՒԱՌ

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին խաժակ Ակումբին մէջ։

ՏԷՍԻՆԻ Գաւ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սասունեանի ճաշարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Ցեղնանց Միութեան եւ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G-ի մէջ:

Նիւթ Ա.— Փոխանցիկ հիւանդութիւնները՝ կը խօսի Տօքթ. Անդրէասեան:

Բ.— Թոքերու հիւանդութիւնն ու Թոքախտը՝ կը խօսի Տօքթ. Մ. Քէշիշեան։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Մայիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ Լիոնի եւ կար տը վէզի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թադապետարանի մատենադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ «Գրէպան Մարսէյլէզ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dés Chartreux

կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական հոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Քնար» նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Գ. Ս. Ջէօրէքճեանի, ժեներգ՝ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ:

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճաշ, քոթիյոն, եւայլն։ Մուտքը ազատ է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 թիւ հանրակառքերը

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային միութեան կողմէ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մեթրօ Օտէոն

կը խօսի՝ Գ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւայլն

Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մուտքը ազատ է

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Biothérapeutique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

կը խօսի՝ ՊՐՕՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Նիւթ՝ «ՀԻՆ ՀԱՅ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Խաժակ ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Խարբերդի Իշխէ գիւղէն Սեդրակ Երմեան որ եղբայրասպանութենէն առաջ կը գտնուէր Օէրէզի մօտ Յովհաթա(Յունաստան) գիւղը եւ կաշխատէր ծխախոտի գործի մէջ։

Իմացնել իր եղբօր Մեսրոպ Երմեանի, 17 Rue de l'Est, Montchat-Lyon (Rhône) France։

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին 35 ֆր. նուէր:

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս՝ Տիգրան Պոյլնորեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէս։ Իր մասին տեղեկացուածներէ կը խնդրեմ վերադարձնել Թուականէն ի վեր գինք տեսնողներէ կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI (Cité du Vallons, Décines, Isère.

— Կարնեցի Վարդան Ղազիկեան որ Փարէզ եկած է Միացեալ Նահանգներէն, կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Գ. Վարդան Ղազիկեանի, 108 Bld. Jourdan, Paris (14).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՅԻՍ 1931
23 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1577

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱՊԱՏՈՒՄ

Վերջնապէս հաստատուեցաւ Շէյխ Մահմուտի անձնատուութիւնը։ Բիչ անդին կը կարդաք ձերբակալման և աքսորի մանրամասնութիւնները, քաղուած՝ Լոնտոնի թերթերէն։

«Յառաջ»ի ընթերցողները պէտք չէ շփոթեն Շէյխ Մահմուտի ապստամբութիւնը միւսին, բուն քրտական շարժման հետ, որ սկսաւ 1925ին Շէյխ Սայիտով, եւ յանգեցաւ Արարատի եւ Զիլանի արիւնահեղ կռիւներուն, անցեալ տարի։

Շէյխ Մահմուտ ապստամբած էր Իրաքի կառավարութեան և անուղղակի՝ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, որ ստանձնած է այդ երկրին հոգատարութիւնը։

Կեդրոն ունենալով Սիւլէյմանիէն, Շէյխը կ'ուզէր անկախ Քիւրտիստան ստեղծել Իրաքի հիւսիսային երկրամասին մէջ, ուր 800,000 կը հաշուեն Քիւրտերու թիւը։ Իր գործունէութեան սահմանը անմիջապէս ժառ բլլալով պարսկական Քիւրտիստանի, Շէյխին ակնարկը բնազդաբար կ'ուղղուէր նաեւ դէպի արեւելք։ Եւ զարմանալի՝ չէ որ Թուրքերը ցնծութեամբ կը հետեւէին այս շարժումին, օրը օրին արձանագրելով ղղրդային մանրամասնութիւններ։ Շէյխ Մահմուտ միտք չունէր դէպի հիւսիս՝ Թրքական հողերը բարձրանալու. այնպէս որ էնկիւրի հաճոյքով կը դիտէր այս խլրտումը։

Անշուշտ ուրախ էր նաեւ խորհրդային Ռուսիան, քանի որ Շէյխ Մահմուտ կը գործէր ոչ թէ իր դաշնակցին՝ Թուրքիոյ դէմ, այլ Իրաքի եւ անուղղակի՝ Պարսկաստանի դէմ։

Իսկ Մեծն Բրիտանիա, ինչպէս միշտ, բռնած էր երկդիմի դիրք մը։

Ուրիշ անգամ ալ դէպքեր ծագած են Սիւլէյմանիէի մէջ։ 1919ին Շէյխ Մահմուտ բռնուելով մահուան դատապարտուեցաւ եւ յետոյ աքսորուեցաւ Հնդկաստան։ Շատ չանցած վերադարձաւ, եւ նորէն բոյն դրաւ Սիւլէյմանիէի մէջ, պարբերաբար ապստամբութիւններ սարքելով։ 1926ին կարգ մը զինուորներ եղան իրեն, պայմանաւ որ չխառնուի Միջագետքի ներքին գործերուն։ Բայց անցեալ տարի նորէն գլուխ վերցուց եւ ապաւինած՝ անմատչելի լեռներու եւ կիրճերու, բաւական նեղութիւն պատճառեց արաբական կառավարութեան։

Այս վերջինը արդէն առանձնաշնորհներ տուած է հիւսիսային Իրաքի քրտական շրջանին, պաշտօնական լեզու ընդունելով քրտերէնը եւ լայն տեղ տալով քիւրտ պաշտօնեաներու. բայց չէր հանդուրժեր որ անկախ Քիւրտիստան կազմուի իր երկրին մէջ։ Այս պատճառով, որոշ դժգոհութիւններ ունէր նաեւ հոգատար իշխանութեան դէմ, եւ էմիր Ֆէյզալ բողոքագիր մը ղրկած էր մինչեւ Լոնտոն։

Առանց թեւածելու բարձր քաղաքականութեան ոլորտներուն մէջ, կը դիտենք որ Շէյխ Մահմուտի ձերբակալումը եւ Իրաքի (Մուսուլ-Քէրքիւք) քարիւղի մենաշնորհին վաւերացումը տեղի ունեցան միեւնոյն ժամանակ։

Ուրիշ խօսքով, Անգլիա այս անգամ աւելի կտրուկ եղաւ, քան անցեալ տարի։

Ուրիշ երեւոյթ մը՝ սերտ գործակցութիւնն է Իրաքի եւ Իրանի կառավարութեանց։ Սահմանին երկու կողմերէն կազմուած պաշտպողական օղակն էր որ յուսահատեցուց քիւրտ ցեղապետը։ Կը նշանակէ թէ երկուքն ալ, Իրաք եւ Իրան, չեն հանդուրժեր քրտական անկախութեան եւ անջատման՝ իրենց հողերուն վրայ։

Իրաքցիներ կը հաւատեն թէ՝ գոնէ երկար ատենի համար ապահովուած է խաղաղութիւնը Իրաքի մէջ։ Շէյխը ոչ միայն կազմակերպուած դիմադրութեան ոգին էր, այլեւ կրօնական հեղինակութիւն։ Տեսակ մը սուրբ։ Զմոռնանք որ իրեն հետ ձերբակալուած եւ աքսորուած են նաեւ ուրիշ 18 քիւրտ պետեր։

Այս հաշուեյարդարով, նորէն բաց կը մնայ բուն քրտական շարժումը,—այն որ ուղղուած է միայն և միայն Թուրքիոյ դէմ։

Սկիզբէն ի վեր, մեր հասկցածն ալ այս ճակատն է, եւ ոչ ուրիշ բան։

Եւ այս տեղ ալ, մենք պատրանքներ չենք սնուցաներ։ Գիտենք եւ՝ գործին տարողութիւնը եւ՝ հնարաւորութիւնները։

Քիւրտերը ոչինչ կը շահին, ցրուելով ճակատները, եւ իրենց դէմ հանելով երեք պետութիւններ։

Անցեալ աշնան ձախողանքէն յետոյ, Քիւրտերը վերակազմութեան հիգեր կը փորձեն։ Անոնք նորէն ամրացած են Արարատի մէջ, եւ ուրիշ լեռնային վայրեր։ Բայց այսօր, աւելի քան երբեք, իրենց դէմ ունին երեք ուժեր,— Թուրքիա, Ռուսիա եւ Պարսկաստան։

Այս վերջինը վճռական միջոցներու դիմած է վերջերս, հօսաբացնելով սահմանամերձ շրջաններու քիւրտ բնակչութիւնը։ Թուրքիա կը շարունակէ զօրաւոր բանակ մը պահել արեւելեան ճակատին վրայ, իսկ խորհրդային իշխանութիւնը ճիտի պարտք դարձուցեր է խափանել ո՛րեւէ շարժում որ ուղղուած է Թուրքիոյ դէմ։ Ան դարձեալ պիտի շարունակէ զրգռել Քիւրտերը, որ գործեն Իրանի եւ Իրաքի դէմ, բայց զօրք եւ թնդանօթ պիտի փութացնէ, եթէ Թուրքերը նեղը մնան։

Այսպէս կամ այնպէս, Քիւրտերը ստիպուած են կռուիլ Թուրքիոյ դէմ։ Եւ միայն Թուրքիոյ դէմ, եթէ կ'ուզեն դատ շահիլ։

Շ.

ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱՒ ՇԷՅԽ ՄԱՀՄՈՒՏ

ԺԱՄԲԱՆ ԿՈՒԼԱՑ, ՕԴԱՆԱՒՈՎ ԿԸ ՔՇԵՆ

«Թայմզ»ի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ Պաղտատէն, մայիս 20 թուականով, Շէյխ Մահմուտի ձերբակալման մասին.—

Պարսիկ զինուորական ուժեր կեդրոնացած էին սահմանամերձ Փիրան գիւղին մէջ, ուր ապաստանած էր Շէյխ Մահմուտ։ Այս ուժերը մտադրած էին Շէյխը վտարել պարսկական հողէն մայիս 14ին։ Իրաքի զինուորներն ալ՝ իրենց կարգին, յարձակողական մը պատրաստած էին, բռնելու համար Շէյխը, եթէ փորձէր իրենց կողմը անցնիլ։ Մայիս 12ին, Շէյխ Մահմուտ խնդրեց բանակցութիւն մը կատարել Իրաքի հողին վրայ եւ ապահով անցագիր ստանալով, Փիրան գիւղէն անցաւ Փենճավին, ուր գինքը դիմաւորեցին կառավարիչը եւ հարիւրապետ Հոլթ, Միջագետքի բրիտանական մարզպանին արեւելեան բաժնին քարտուղարը։ Այնտեղ յայտարարեցին թէ պէտք է անպայման անձնատուր ըլլայ եւ թէ երաշխաւորուած է իր եւ ընտանիքին ապահովութիւնը։ Շէյխը պատասխանեց թէ հաւանաբար պիտի ընդունի եղած առաջարկը, բայց խնդրեց որ, արտօնութիւն տրուի վերադառնալու պարսկական սահմանագլուխը եւ կարգադրութիւններ ընելու իր ընտանիքին եւ հետեւորդներուն հետ։

Այլեւս լուր չկար իր մասին մայիս 13ին եւ Իրաքի ու Իրանի ուժերը շարունակեցին իրենց պատրաստութիւնները, հաւաքաբար յարձակելու համար յաջորդ օրը։ Մայիս 14ին սահմանին երկու կողմերէն զինուորները պատրաստ էին յառաջ խաղալու, երբ սուրհանդակ հեռագիր մը հասաւ իրաքեան զօրագունդի հրամանատարին։

Հեռագիրը կ'ըսէր թէ Շէյխ Մահմուտ գիշերանց ձին քշած է դէպի Փենճավին եւ խոր քուն կը քաշէ տղամաշէն հիւղակի մը մէջ։ Բանակցութենէ մը յետոյ, Շէյխը նայնութեամբ ընդունեց Իրաքի կառավարութեան պայմանները, բայց խնդրեց որ իրաքեան զինուորներ չուղեկցին իրեն մինչեւ Սիւլէյմանիէ քաղաքը։ Նկատի ունենալով իր անցեալը, անհրաժեշտ համարուեցաւ ճամբայ հանել ընդ հսկողութեամբ։

Երբ Շէյխ Մահմուտ տեսաւ իրաքեան հեծելազօրքի ջոկատ մը որ իրեն կ'ուղեկցէր դէպի Սիւլէյմանիէ, փղձկեցաւ ու լացաւ եւ պաղատեցաւ որ ուղեկից զինուորները հրացանի բռնեն զինքը։ Ինչպէս կ'երեւայ, Շէյխը իր արժանապատուութեան համար անջնջելի նախատինք մը կը համարէր իր անցքը իր լեռներուն մէջէն, ընդ հսկողութեամբ իրաքեան զինուորներու։

Դէպի Սիւլէյմանիէ ճամբուն վրայ, Շէյխ Մահմուտ համակրանքով ընդունուեցաւ բոլորին կողմէ.իսկ Սիւլէյմանիէյի բնակիչները փողոց թափեցան, զինքը ողջունելու եւ իր ձեռքերը համբուրելու համար։ Շէյխ Մահմուտ անմիջապէս փոխադրուեցաւ օդանաւ մը, ընկերակցութեամբ անգլիացի հարիւրապետի մը որ Սիւլէյմանիէյի վարչական քննիչն է եւ քշուեցաւ դէպի Պաղտատ։ Շատ կարճ դադարէ մը յետոյ, թռիչքը շարունակուեցաւ դէպի Բաղդէացիներու Ուռ քաղաքը։ Փենճավինէն սկսելով 600 մղոն ճամբան կտրուեցաւ մէկ օրէն։

Շէյխ Մահմուտի անձնատուութիւնը կրնայ շօշափելի արդիւնքներ ունենալ հարաւային Քիւրտիստանի խաղաղեցման համար։ Այս անձնատուութեամբ վերջ կը գտնէ, հաւանաբար որոշ տարիներու համար, քրտական կազմակերպուած դիմադրութիւնը Իրաքի կառավարութեան դէմ։ Հաւանական չէ որ, գոնէ ներկայ սերունդին եւ ներկայ վարչութեան օրով Իրաքի կառավարութիւնը իսկապէս ժողովրդականութիւն վայելէ Քիւրտիստանի մէջ, բայց քիւրտ ժողովուրդին բանիմաց տարրերը կ'ըմբռնեն թէ աւելի քիչ անարդարութիւն պիտի ըլլայ հասարակ ժողովուրդին համար արաբական իշխանութեան տակ, քան կարելի էր սպասել, եթէ յաջողած ըլլար Շէյխ Մահմուտի ապստամբութիւնը։

∴ Այս առթիւ Մօն Փօսթա կը հրատարակէ Մուսուլէն իր ստացած հետեւեալ թղթակցութիւնը.—

Հարիւր յիսունհոգնոցներէն Զէյնէլ Ապէտին էֆ. անցեալ տարի ստիպուեցաւ հրաժարիլ Գալա դպրոցին տնօրէնութենէն, որովհետեւ քրտական շարժումին մասնակցած էր։

Տարի մը Պաղտատի փողոցներուն մէջ դեգերելէ յետոյ, այս մարդը երկու օր առաջ Քէրքիւք եկաւ, օր մը մնաց եւ յաջորդ օրը գնաց թրքական սահմանին վրայ գտնուող Փաթաս գաւառակը, որուն կառավարիչն է կախուած Շէյխ Սայիտի մեծ տղան։ Այս միջոցին անգլիացի բարձր քօմիսէրն ալ սաւառնակով յանկարծ Քէրքիւք եկաւ եւ երկու ժամ մնալէ յետոյ Պաղտատ մեկնեցաւ։ Այս այցելութեան նպատակը շատ գաղտնի կը պահուի։

Լուր կը տրուի թէ Իրաքի ներքին նախարարութեան խորհրդական Քօրնուվալիս, որ ծանօթ դէմք մըն է, Քէրքիւք պիտի գայ։ Հաւանական է որ քանի մը նախարարներ եւ նոյնիսկ Ֆէյսալ թագաւորն ալ գան։

Դէպի սահմանամերձ շրջանը կատարուած այս բոլոր այցելութիւնները կը զբաղեցնեն միտքերը։

Քրտական շարժումը վերջացած է։ Շէյխ Մահմուտ պէտք որպէս թէ զղջացած է եւ անձնատուր եղած։ Շէյխ Մահմուտի անձնատուութենէն յետոյ տեսնուած արտակարգ գործունէութիւնը եւ կատարուած ճամբորդութիւնները նշաններ են որ պէտք չէ ուշադրութենէ վրիպեցնել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վաճառամարտը եւ Թուրքիա

Խալքի համաժողովին խնդրոյ առարկայ եղած է նաեւ ռուսական վաճառամարտը։ Այս մասին Անատօլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ՝ Նիւմիշխանէի պատուիրակը յայտնած է թէ Թուրքիոյ հրապարակին վրայ վաճառամարտ չկայ, բայց արտաքին շուկաներու վրայ կայ, եւ ասկէ ամէնէն աւելի ազդուած են ցորենը եւ ծխախոտը։ Թէեւ ածուխի եւ անտառային արտադրութեանցվրայ այնքան զգալի չէ վաճառամարտին ազդեցութիւնը, բայց Թուրքիա կը գտնուի ռուսական վաճառամարտի մը առջեւ որ հետզհետէ կը մեծնայ։

Համաժողովի նոյն նիստին, ուրիշ պատուիրակ մը բսած է թէ Թուրքիոյ մէջ կան կէս միլիոնէ աւելի անձեր, որոնք ափիոնի մշակութեամբ կ'ապրին։ Վերջերս միջազգային պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ, որով կ'արգիլուի ափիոնի մշակումը եւ գործածութիւնը։ Բայց ասով ոչ թէ քիչցաւ եւրոպական երկիրներու ափիոնի արտադրութիւնը, այլ ընդհակառակն աւելցաւ, ինչպէս կը հաստատեն Ազգերու Դաշնակցութեան 1926ի վիճակագրութիւնը։

Պատուիրակը աւելցուց թէ այս վիճակը թուրք երկրագործին շահին դէմ է, եւ ասոր վրայ ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն պատուիրակներուն որոնք Թուրքիոյ կողմէ պիտի մասնակցին ափիոնի համաժողովին։

∴ Պատուիրակներէն Հասան Ռէշիտ եւս յայտնեց թէ բուրդը կ'արտածուի առանց լուացուելու եւ մաքրուելու։ Այս պատճառով կարգ մը երկիրներ սկսած են ուրիշ տեղերէ հայթայթել իրենց պէտք եղած բուրդը։

Բոլշեւիկները Յոյներ կ'առեւանգեն

Աթէնքէն հեռագիր մը հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ.— Հանրային կարծիքը շատ ազդուած է թերթերու տուած տեղեկութիւններէն թէ Պիրէօսի ոստիկանութիւնը համոզում գոյացուց որ անցեալ ամսու մէջ, Աթէնքի բանտէն փախած 9 համայնավարներ յաջողած են գաղտնօրէն նաւ մտնել երթալու համար Ռուսիա։ Կ'ըսուի նաեւ թէ անոնց փախուստը դիւրացուցած են խորհրդային պատուիրակութեան անդամները զանոնք նստեցնելով խորհրդային Իլիչ նաւը, որ կիրակի օր Պիրէօսէն մեկնեցաւ դէպի Օտեսա՝ Պոլսոյ ճամբով։

Փախստականներուն նաւ մուտքը տեղի ունեցած է գիշեր ատեն Պիրէօսի բացերը։ Ոստիկանութիւնը որ լուր առեր էր շնորհիւ անստորագիր նամակի մը, խուզարկած է նաւը մեկնումէն առաջ, բայց ի զուր։ Նաւապետը՝ պատուոյ խօսք տուաւ թէ նաւահանգիստէն մտնող ճամբորդներէն զատ, ուրիշ ճամբորդ չպիտի առնէ։ Սակայն մերժեց թոյլ տալ որ յոյն ոստիկանները նաւուն մէջ մնան մինչեւ Սունիոն հրուանդանը։

Յոյն ոստիկանութիւնը հաստատած է թէ փախստական համայնավարները շոգեմակոյկ մը նստած եւ անոր մէջ, ծովուն բացերը սպասած են Իլիչ շոգենաւուն։

Այս 9 համայնավարներէն զատ, ոստիկանութիւնը հաստատած է նաեւ թէ նոյն շոգեմակոյկին մէջ կային 5 Ռուսեր, այս վերջինները հակաբոլշեւիկ, որոնք կը կարծուի թէ դաւով մը բռնուած են եւ բռնի առեւանգուած։

Յոյն նախարարի մը հրաժարումը

Յունաստանի ներքին նախարարը Քարափանայոթիս իր հրաժարականը ներկայացուց վարչապետ Վենիզելոսի։ Հրաժարումը պատճառաբանուած է անով որ, նախարարը կ'ուզէ դատական հետապնդում կատարել ընդդէմ կարգ մը թերթերու, որոնք զանազան հրատարակութիւններով յայտներ էին թէ իր երեք եղբայրները կը մասնակցէին ընկերութեան մը եւ թէ շնորհիւ իրենց նախարար եղբօրը, յաջողած են նպաստաւոր պայմաններով ստանձնել Միտիլէի կղզիին մէջ կարեւոր շինութիւններու արտօնութիւնը։

Արուեստական մառախուղի փորձեր

Ֆրանսայի օդանաւային ուժերու ընդհ. քննիչ մարաջախտ Փէթէն, զինուորական բարձրաստիճան սպաներու ներկայութեան, փորձեր կատարել տուաւ, Լիլի շրջանին մէջ ընդդէմ օդանաւային յարձակումներու արուեստական մառախուղ արտադրելու համար։

Փորձը կատարուեցաւ Լէնսէլֆ գիւղին մօտերը սարահարթի մը վրայ։

Փորձը կատարուեցաւ շատ պարզ ամաններու մէջ, որոնք կիր կը պարունակէին։ Կիրին վրայ թափուած քիմիական բաղադրութիւն մը արտադրեց ուզուած մառախուղը, բաւական թանձր, որ շնորհիւ հովին սաստկութեան, կատարելապէս շրջապատեց գիւղը։ Այս արուեստական մառախուղը թեթեւ հոտ մը կուտայ եւ կոկորդը կը կծէ, բայց բոլորովին անվնաս է թէ անասուններուն եւ թէ մարդոց։ Անմիջապէս որ մառախուղն սկսաւ տարածուիլ, թռչունները փախան եւ մարդիկ թաշկինակներով սկսան շնչել։

Փորձը տեւեց կէս ժամ, ստուգուեցաւ որ գիւղը ամբողջ թաղուած էր մշուշի մէջ եւ բացարձակապէս անտեսանելի դարձած։

Կանտի Լոնտոն կը հրաւիրուի

Կանտի հրաւէր ստացաւ անձամբ ներկայ գտնուելու Լոնտոնի յառաջիկայ Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան նախա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

1920 դեկտ. 2ին Հայաստանի խորհրդայնացումով ստեղծուած քաղաքական կացութիւնը, բնականօրէն պիտի շրջէր ամբողջութեամբ հայ քաղաքական դատի պայքարի բոլոր եղանակներն ու միջոցները։ Մանաւանդ որ, Հայաստանէն յետոյ Վրաստանն ալ երկու ամիս ետք պիտի իյնար խորհրդային լուծին տակ, որով Անդրկովկասը ամբողջութեամբ կը կորսնցնէր 1918-1920 թուականներու քաղաքական դասաւորումը։

Նոր Ռուսաստանը, իր նոր եւ ծանօթ նշանախօսքերով կուգար վերցնելու բաժանումը Անդրկովկասեան երեք գլխաւոր ժողովուրդներու միջեւ, «Լէնինի մականին տակ միացնելով եղբայրական խորհրդային մեծ հայրենիքին»։

Այս կացութեան մէջ, ուր ռուսական արեւելեան քաղաքականութիւնն էր իրական ուղղութիւն տուողը, միամտութիւն պիտի ըլլար անշուշտ մտածել Լեռնահայաստանի անկախութեան տեւականութեան մասին։

Այս ճշմարտութիւնը անառարկելի կը դառնար, ո՛չ միայն այն նկատումով որ այդպէս կը պահանջէր Ռուսիոյ քաղաքական շահը, այլ եւ իր՝ Լեռնահայաստանի շահը։

Այլապէս, ենթադրելով պահ մը, որ մեր անկախութեան այս վերջին օճախը, եթէ հրաշքով իսկ անկարելի պարձէր կարմիր բանակի յառաջխաղացումը, հնարաւորութիւն ունէր արդեօ՞ք ապրելու։

— Ի հարկէ ո՛չ, ցոյցսուր խորհրդային ցանցի մէջ կը մնար բովանդակ Անդրկովկասի հետ, նախ Հայաստանը։ Հոս արդէն քաղաքական պայմաններէն աւելի տնտեսական կնճռոտութիւններն էին, որ պիտի խոցոտէին Լեռնահայաստանի ընդդիմութիւնը։ Լեռնահայաստանը իր այդ կղզիացումին մէջ պիտի մեռնէր սովէն եւ թշուառութենէն։

Այս նկատումներէն անկախ, 1920 նոյեմբերէն մինչեւ 1921 յուլիս, Լեռնահայաստանը պահեց իր անկախութիւնը։ Ան բազմաթիւ առիթներով յաջողութեամբ ետ վանեց իր վրայ քալող կարմիր գնդերը։

Իր գոյութեան փաստը նպաստեց 1921 Փետրուարեան ընդվզումին, եւ հետեւաբար անուղղակի օգնեց ո՛չ միայն Հայաստանի հազարաւոր մտաւորականութեան փրկութեան, այլ եւ յետագային, բոլշեւիկեան չափաւոր քաղաքականութեան։

Մեր նիւթէն դուրս է աւելի մանրամասնութիւններով ծանրանալ այս ժամանակաշրջանի դէպքերուն վրայ, որոնք այլապէս կարեւոր են ու հետաքրքրական։ Այսքանը բաւական էր յիշեցնելու Զանգեզուրի դերը մեր անկախութեան շրջանին։

Կէտ մը եւս սակայն, որ առանձնապէս կարեւոր է այս դատին լրիւ ծանօթանալու համար։

Հայ համայնավարները, որոնք հակառակ իրենց տասնամեայ տիրապետութեան, չկրցան գրաւել Զանգեզուրցին, սովորութիւն են ըրած մեղադրել այս շրջանը իր «հակայեղափոխական էլէմէնտներու ակտիւութեամբ»։ Ասոնք իրենց անճարակութիւնն ու անզօրութիւնը չխոստովանելու համար, չեն քաշուիր Դաշնակցութեան ազդեցութիւնն եւս ծանրացնելու Զանգեզուրի վրայ։ Ու յաջողելու համար իրենց առաջադրանքներու մէջ, տեղի ու անտեղի յարձակումներ է որ կը գործեն Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան դէմ, ամէն գնով վարկաբեկել ճգնելով։

Այս խելագար արշաւանքին մէջ է ահա, որ համայնավարները կը դպչին Զանգեզուրի նուրբ թելերուն, Մանաւանդ այն առիթներու մէջ, երբ փորձեր կ'ըլլան 1918-1921ի դէպքերը բացատրել իբրեւ Դաշնակցութեան «ատնտիբոլշեւիստական, իմպերիալիստական» քաղաքականութեան արդիւնք։

Առանձին նկատումներով մէջտեղ նետուած այս մեղադրանքները ո՛չ միայն չեն կրնար լուսաբանել Զանգեզուրի երկարապատում պայքարներու իմաստը, այլ եւ կ'անտեսեն անոր օրուան կարիքներն ու պահանջները։

∴

Պարզելու համար այս կնճիռը, հարկ է ընդհանուր գիծերով պատկերացնել Զանգեզուրի նախապատերազմեան վիճակը։

Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան մը, («Խորհրդ. Հայաստան») 1914ին Զանգեզուրի բնակչութեան ընդհ. թիւը կը հաշուուէր 220,000 հոգի, որմէ Հայ՝ը 87,000, Թուրքը՝ 130,000, խառն 3000։

Այս թիւերէն երեւան կուգայ պարզ, բայց միանգամայն ճռայլ իրողութիւնը, որ հայութիւնը իր տան մէջ իսկ ժամանակի ընթացքին դարձեր է աւելի նուազ քան թուրքը։

Եթէ բազմաթիւ են պատճառները, այս դժբախտ իրողութեան, կայ սակայն մէկ հիմնական եւ գլխաւոր փաստ, ոչ նուազ ընդվզեցուցիչ։

Զանգեզուրը արդէն իսկ ծանօթ իր սակաւահողութեամբ, կարեւոր չափով մը իր մշակելի եւ պիտանի հողերէն զրկուած է եղեր։ Թուրքը և Ռուսը, Սիսիանի, Ղափանի և Մեղրիի շրջաններու մէջ տէրն էին այդ հողերուն։ Միւս կողմէ գաւառին հնէյական արօտավայրերը նոյնպէս տեսակ մը սեփականութիւն էր դարձած Ադրբէջանի «քոչւորներուն», որոնք իրենց հարիւր հազարաւոր հօտերը կ'արածէին ի հաշիւ Զանգեզուրցիին։

Հայութիւնը այս պայմաններու մէջ կը լքէր իր ծննդավայրը։ Կը լքէր սոխացած ու ճարահատ, տարբեր միջավայրերու մէջ իր ապրուստը ճարելու մտահոգութեամբ։

Իր հողը եւ բնական հարստութիւնները ուրիշներուն, աւելի գործաւորներու բաժինը եղած, ան խումբերով կը դիմէր Բագու եւ Ռուսաստանի ուրիշ արդիւնաբերական քաղաքները, ոչ միայն մաշեցնելով իր լեռնականի կազմուածքը գործարանային թունաւոր մթնոլորտի մէջ, այլեւ վերջին հաշուով ուծանալու, լուծուելու ռուս համայնակուլ ցեղին մէջ։

Անմիջական տնտեսական այս պայմաններուն տակ, հայութիւնը կը նօսրանար իր երկրին մէջ, օտար տարրերը կ'ուժեղանային եւ կ'օգտուէին երկրի բարիքներէն։

Համաշխարհային պատերազմէն անմիջապէս ետք ռուսական յեղափոխութեան շրջանին, այս հիմնական խնդիրը չէր արդեօ՞ք իրական մղիչը Զանգեզուրցիի ներքին եւ արտաքին պայքարներուն։ Մանաւանդ, երբ նկատի ունենանք որ շնորհիւ նոյն պատերազմի բնական վայրիվերումներուն, դեռ 1918ին փոխուած էր ամբողջապէս ոչ միայն ազգաբնակչութեան, այլեւ հողային նախկին պատկերը։

Հոս յիշենք այսքան միայն, որ 130,000 թրքութեան 100000էն աւելին լքած էր երկիրը, անսալով կեանքի պահանջներուն։

Պարագայ մը եւս։

Վերը ըսինք թէ Ադրբէյճանի խաշնարած տարրն էր, որ կ'օգտուէր Զանգեզուրի հսկայատարած արօտատեղիներէն։ Իր անկախութիւնը ամէնէն առաջ պիտի դար չափ մը դնելու այս շահագործման։

Միւս կողմէն ալ բուն Զանգեզուրցին էր, որ պիտի ձգտէր օգտագործելու իր բնական հարստութիւնները, զարկ տալով իր սեփական անասնապահութեան։

Այսպէս ուրեմն, Զանգեզուրի անկախութեան պահանջը եւ Հայաստանին կցուելու անխախտ կամքը ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր սխալ է ու յանցանք վերագրել այս կամ այն յետին հաշիւներուն։ Եթէ անառարկելի է այդ գաւառի հայութեան ապրելու իրաւունքը, իր սեփական հողին վրայ, ապա ուրեմն նոյնքան եւ անառարկելի են անոր պահանջները, ապրիլ կարենալու համար։

Համայնավար տիրապետութիւնը չպաշտպանեց այս տարրական պահանջներու իրականացումը։ Ընդհակառակն, իր ներքին եւ արտաքին քաղաքական հաշիւներուն համար, հիմնովին անտեսեց բոլոր պահանջները։

Փոքրամասնութիւններու անուան տակ եղած զիջումները Զանգեզուրը լքող տարրերուն հնարաւորութիւն տուին մասամբ կրկին տեղ դառնալու։ Նախապէս գոյութիւն ունեցող կաշկանդումներն ու արգելքները նորէն դժուարացուցին Հայու գոյութիւնը իր միջավայրին մէջ։ Ան նորէն բռնեց Բագուի եւ Ռուսաստանի ճամբան, ի խնդիր ապրուստի։

Իսկ խորհրդային իշխանութիւնը փոխանակ ամրապնդելու կապը, նորանոր բարդութիւններ ստեղծեց երկրի ներքին կեանքին մէջ։

Եւ ահա բնական աղէտը, որու մասին պիտի խօսինք վերջին յօդուածով մը։

Ս. ԽՈՒԹՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

ՊԱՂՏԱՏ, 1 Մայիս.— Չորս տարիէ ի վեր գաղութիս ազգ. կեանքը փոթորկող «տեղացիի» եւ «եկուորի» պայքարը վերջ գտած կը կարծուէր 1929ի վերջերը։ Երբ Էջմիածնէն եկաւ կաթ. պատուիրակ Ռուբէն եպիսկ. Մանասեանը։ Սակայն շատ չանցած մեր իր վրայ դրած յոյսերը ի դերեւ ելան, որովհետեւ իր բոլոր քայլերուն եւ գործերուն մէջ յայտնապէս կ'երեւար որ ան եկած էր «ի վերուստ» կարգադրուած առաքելութեամբ մը, եւ անոր, իմա՛ Երեւանի, ցուցմունքներուն համապատասխան պիտի շարժէր, հոգ չէ թէ գաղութը անկազմակերպ ու անկերպարան վիճակի մը մէջ կը գտնուէր։

Եպիսկոպոսին ինքնագլուխ քայլերն ու դիմումները զանազան ազգ. խնդիրներու մասին, արդարացի զայրոյթի ու բողոքի պատճառ դարձան նոյնիսկ իր գալէն յետոյ իր նշանակած Առժամեայ Քաղաքական Ժողովի անդամներուն կողմէ։ Իր այս ընթացքին համար, քանիցս սրտցաւ հայրենակիցներու կողմէն դիտողութիւններ եղան, օգտակար խորհուրդներ տրուեցան իրեն։ Սակայն ինք ո՛չ միայն չանսաց, ու չանդրադարձաւ իր սխալներուն, այլ ընդհակառակն իրեն խորհրդական ունեցաւ գաղութիս մէջ վարկաբեկուած անհատներ։

Ռուբէն եպիսկոպոսի շուրջ ստեղծուած կասկածները աւելի հիմնաւորուեցան, երբ Ազգէկովի մերկացումները հրատարակուեցան, ու անոր արդէն շատ թափանցիկ վարձկանի քողը պատռուեցաւ։

Ու եղաւ այն ինչ որ անխուսափելի էր,— բողոքներ, հանրագրութիւններ թէ Պաղտատէն եւ թէ՛ շրջաններէն իսկ իբրեւ լրումն բոլորին Փետր. 5ի ցոյցն ու գանակոծութիւնը Ռուբէն եպիսկոպոսին ու անոր խորհրդակից Աբգար Յովհաննէսոֆին։ Ի հարկէ երեւոյթը տգեղ է թէ՛ ազգ. արժանապատուութեան տեսակէտով եւ թէ՛ մանաւանդ յանս օտարներուն, սակայն երբեմն նման ժողովրդային արդար պոռթկումներ զսպել անկարելի է։ Ու վերջապէս կարելի չէ անվերջ խաղալ արեան ծովերէ անցած այս ժողովուրդին նուիրականութեանց հետ։

Վերայիշեալ ցոյցէն ու ծեծէն պատճառաւ յաջորդ օրը ձերբակալուեցան եօթը հայրենակիցներ, որոնց ձերբակալման ու 10-12 օրուան պահուելուն մէջ մեծ դեր խաղացին Ռուբէն եպիսկոպոսի ծեծընկեր Աբգարն ու իր համախոհները, որոնք ոչ մէկ միջոցի մէջ խտրութիւն դրին դատապարտել տալու ձերբակալուածները։ Դատարանը, սակայն, տուաւ իր արդար վճիռը, որ յայտնի է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Ռուբէն եպիսկոպոսը փոխանակ խրատուելու ու զգաստանալու եղած ցոյցերէն, կարծես աւելի չփացած՝ իր շահատակութիւնները կը շարունակէ այսօր։ Առանց հրաժարեցնելու իր կողմէ նշանակուած առժ. քաղ. ժողովը վեց-եօթը ամիսէ ի վեր ոչ մէկ կանոնաւոր ժողով գումարած է, գործերը կը վարէ ինքնագլուխ ու վերջերս ալ իրեն խորհրդական ու գործակից ունի Աբգար Յովհաննէսոֆ, Մինաս Մինասեան, եւ Հայկ Իսկէնտէրեան երրորդութիւնը, որոնք այսօր ամէն ինչ են գաղութիս մէջ։ Անհաշիւ մսխումներ ազգային ամտուկէն յիշեալներու թելադրութեամբ ու մեղսակցութեամբ։ Յիշեալներն են որ, ինչպէս չորս տարիէ ի վեր, այսօր ալ կը խօսին ու կը գործեն տեղացի հայ գաղութին անունով։ Այս աւատապետներուն սխրագործութիւններուն դէմ ձայն ծպտուն հանող չկայ բնիկ տեղացի հայութեան մէջ։ Գիտենք որ անոնց մէջ ալ կան սրտցաւ հայրենակիցներ եւ այս աւարքներուն հոգով ու սրտով հակառակ մտածողներ, սակայն այդ լռութեան մտածումներուն բաղձանքներուն ընթացք տալու ո՛չ ուժ կը զգան իրենց երակներուն մէջ եւ ոչ ալ կամք ունին։ Տեղացի հայութեան մէջ իբրեւ բացառութիւն կարելի է համարել Մելքոնեան եղբայրներուն, Աղէքսանդր Աղէքսանդրեանի եւ մէկ քանիներու գործնական աշխատանքները ի նպաստ գաղթականական արդար դատին։ Մանաւանդ առաջիններու յաճախ նիւթական սրտաբուխ նուէրներով իրենց աջակցութիւնը բերած են Ահարոնեանի ֆոնտին, կոյրերի դպրոցին, Նորահաստատ Համբէղք գիւղաշէնքին։

Ռուբէն եպիսկոպոսին շռայլ ու անհաշիւ մսխումները պատճառներէն մէկը դարձած է Տիկին Սառայ Թադէոսեանի իր դէմ բացած դատին, որպէս դատը հանգուցեալ Յովհաննէս Աղէքսանդրեանի, որ կալուածներ է կտակած ժամանակին Չալէեան անունով աղջկանց վարժարանի մը հիմնադրութեան համար։

Ժողովրդային ցոյցերն ու բողոքները թէ տեղական արաբ մամուլին առատ նիւթ մատակարարեցին եւ թէ կառավարութիւնը ստիպեցին որ փութացնէ Հայոց համայնքի պատրաստուած օրինագիծը, որ պիտի բանէր Ազգ. Սահմանադրութեան տեղը։ Դատական Նախարարութիւնը օրինագիծը գրեց երեսփ. ժողովին իրաւագիտական յանձնախումբին, որմէ յետոյ երեսփ. ժողովին բերուելով պիտի վաւերացուէր։

Ժողովրդային յանձնախումբի Գործադիր մարմինը նոր մշակուած օրինագծին կարգ մը կէտերուն մասին իր դիտողութիւնները ապագրել տալով, ցրուեց բոլոր երեսփոխաններուն։

Ռուբէն եպիսկոպոսն ալ իմացած ըլլալով որ նոր օրինագծով իր աթոռը խախտած է եւ իբրեւ ոչ նախկին [illegible] իրաւունք չպիտի ունենայ առաջնորդ ընտրուելու, բողոքագրով մը կը ներկայանայ թէ՛ թագաւորին եւ թէ՛ անգլիական մարզպանին, յայտնելով թէ մեզ համար մշակուած օրինագծին մասին մեր կարծիքը չէ առնուած։

Այս պահանջը իսկոյն նկատի առնուելով, երեսփ. ժողովի իրաւագիտական յանձնախումբի ժողովին կը հրաւիրուին Ռուբէն եպիսկոպոսն ու Պոլսոյ նախկին պատրիարք Զաւէն արք.ը։ Ռուբէն եպիսկոպոսը կը դնէ Էջմիածնի հեղինակութեան [illegible] նոր օրինագծով։ Յետոյ կ'առաջարկէ առաջնորդի ընտրութեան եւ թէ անոր հրաժարեցման ատեն, նկատի չունենալ առաջնորդին անպայման նախկին օսմանեան հպատակ ըլլալու խնդիրը, եւ ուրիշ մէկ երկու երկրորդական թելադրութիւններ։ Պահանջ կը կը դնէ որ ապագայ Դատական ժողովին մէջ գաղթականութիւնը մէկ երրորդով ներկայանայ, իսկ տեղացի հայութիւնը երկու երրորդով։ Այս վերջին պահանջը խոր զարմանքի եւ ապշութեան կը մատնէ ներկաները, որոնք ուժեղ կերպով կ'ընդդիմանան նմանօրինակ որեւէ խտրական յօդուածի։

Զաւէն արք. իր կողմէն կարգ մը մտանշումներ ընելով, ու Ռուբէն եպիսկոպոսին առաջին պահանջներուն ինք ալ իր կողմէն ուժ տալով, «տեղացիի» եւ «եկուորի» միջեւ ոեւէ խտիր դրուելուն կը հակառակի ուժգնօրէն։

Առավ չի փակուիր խնդիրը։ Դատական նախարարութիւնը ինքն ալ իր կողմէ իրեն տրուած մասնաւոր ցուցակի մը վրայ իր մօտ կը հրաւիրէ տասնը հինգ հայրենակիցներ, որոնց մէջ կը գտնուին միայն երկու գաղթական ներկայացուցիչներ (Տոքթ. Զօպանեան եւ Տոքթ. Մ. Թօգաթլեան), իսկ մնացեալը տասներեք տեղացիներ։

Ներկաները կը խնդրեն որ իրենց 15 օր ժամանակ տրուի, որպէսզի օրինագիծը ուսումնասիրեն։ Դատական նախարարն ու Անգլիացի խորհրդականը կը զարմանան առանց այս պահանջին, ու միայն երեք օր պայմանաժամ կուտան խնդիրը ուսումնասիրելու համար։

Ռուբէն եպիսկոպոսը յաջորդ օրն իսկ ժողովի կը հրաւիրէ 25-30 հայրենակիցներ, միայն տեղացիներէ։ Ներկաներէն ոմանք գաղթական ներկայացուցիչներուն չկանչուելուն համար իրենց արդարացի դիտողութիւնները կ'ընեն եւ քաջութիւն կը պահանջեն առաջնորդէն, որ կ'անէրկի։ Սակայն ժողովին առանց ոեւէ հրաւէրի ներկայ կ'ըլլան որպէս դիտող Առժ. Քաղաք. ժողովին երկու գաղթական ներկայացուցիչները (Գ. Սահակեան եւ Տ. Գաթարեան)։

Ժողովը կ'անցնի բաւական խաղաղ։ Ներկաները իրենց դիտողութիւնները կ'ընեն օրինագծին թերի մասերուն համար, սակայն ո՛չ ոք կ'արտայայտուի խտրականութեան մասին։

Երեք օր յետոյ դատական նախարարութեան կը ներկայանան հրաւիրեալ տասնըհինգ հայրենակիցները եւ իւրաքանչիւր յօդուածի մասին իրենց անձնական դիտողութիւնները ներկայացնելէ յետոյ կը ցրուին։ Ժողովին վերջաւորութեան Ռուբէն եպիսկոպոսն ու Աբգար գրաւոր թուղթ մը կը յանձնեն նախարարութեան։

Աբգարն ու իր համախոհները կ'աշխատին ամէն գնով խտրական ոգի մը մտցնել օրինագծին մէջ, իսկ եթէ չյաջողին, պիտի ջանան գոնէ այս նստաշրջանին վաւերացնել տալ երեսփ. ժողովին, որպէսզի գէթ տեւնուան մը համար ալ իրենց կեանքը երկարի առաջնորդարանէն ներս։

Սակայն, ինչպէս կ'երեւի բազմաթիւ հաւաստիքներէ, կառավարութիւնը որոշած է շուտափոյթ կարգադրել Հայոց խնդիրը։

ՎԱՀԱԳՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 17)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խոստովանիմ.— Գործս չէ ներած՝ որ կարդամ «Յառաջ»ի հարցարանի պատասխանները իրարու ետեւէ, որով՝ կրնայ ըլլալ որ յայտնած միջոցներէս ոմանք կրկնութիւններ ըլլան։

Ա.— Համարձակօրէն խոստովանինք — ընտանիքի մը անդամներուն պէս — որ առանց հերկուած պարարտ հողի՝ ցանք մը արդիւնաւորուած տեւական չըլլար, որքան ալ այդ ցանուածները զօրաւոր ըլլան։ Ուրեմն, ամէնէն առաջ, ըլլայ երեւակայութեամբ, մտքով կամ գործով, ո՛չ միայն նոր սերունդը այլ եւ ամբողջ տարագիր հայութիւնը պէտք է մայր հողի (երկրին) կապել։ Ապա թէ ոչ, ուշ կամ կանուխ, արմատէն խլուած ու տեղափոխուած տունկի մը նման, որ նոր տնկուած վայրը չի սիրեր՝ կը չորնայ։ Պարապ տեղը չէ որ Արտաշէս Թագաւոր իր որսի անտառը՝ դուրսէն բերած կենդանիներուն համար իրենց բնակավայրերէն հողեր ներմուծած է։

Ձուլման վտանգը միայն տղոց չէ որ կը սպառնայ, այլ եւ իր զօրաւոր թեւերը կ'արձակէ մինչեւ 25 տարեկան երիտասարդին։ Որովհետեւ այս տարիքի տղան ալ տարագրութեան մէջ հասակ առած ըլլալով, հայրենի կրթութիւն չունի։ Չի բաւեր մինակ զգացումը, որ յաճախ դէպի կորուստ կ'առաջնորդէ՝ երբ զուրկ մնայ դաստիարակութենէ։ Գաղութը եթէ հոծ չըլլայ ու երիտասարդութիւնը հովէն քշուած տերեւներու նման՝ հոս-հոն ցանցնուած ըլլայ, թերթ մը կարդալով, չի կրնար ինքզինքը հայ պահել եւ անանիլ հայեցի դաստիարակութեամբ, երբ անդին, բզկտող վագրի նման, «Ազատ Սէր»-եան կեանքը իր վրայ կը յարձակի, երբ բաց ու գրաւիչ գեղուհիներ, գրկաբաց, զինքը կը հրաւիրեն «աշխարհային դրախտ»ի վայելքին։

Բ.— Այս պարագային հարկ է բարոյականի կապիչ օրէնքը, որուն բանալին կը գտնուի Հայաստանեայց Եկեղեցիին մէջ։

Գ.— Ընթերցանութիւն՝ հաւաքականութեան եւ կամ քանի մը հոգիի միջեւ, հայեցի ոգի ու միտք «ներկայ» եւ անցեալը, պատկերացնող կտորներու, որոնք փրկարար դեր կրնան կատարել։

Դ.— Պատմութիւն զոր կարդալու թերեւս հնարաւորութիւն չէ ունեցած եւ չի կրնար ունենալ, մինչեւ 25 տարեկան սերունդին մեծ մասը, մանաւանդ հին պատմութիւն սկսեալ Փարպեցիէն, Փաւստոսէն, Եղիշէէն, Կորիւնէն, Խորենացիէն մինչեւ մեր օրերը, հիները թարգմանաբար։ Հոծ գաղութներու մէջ պատմութեան դասախօսութիւններով բայց երբ թերթերու սիւնակներով ըլլայ, աւելի օգտակար է, քանի որ աշխարհ ցրուած հայորդիներուն ալ կը հասնի։

Պատմութեան ուսուցումը ամէնէն կարեւորն է, որովհետեւ մէկը որ իր անցեալը եւ պատմութիւնը սորված է, ո՛չ թէ կը ձուլուի, այլ կաղնի կը դառնայ ու իր ճիւղերուն տակ կը պատսպարէ շատ մը տատանուող եղէգներ։

Ե.— Քաղաքական կուսակցութիւնները որ կէս դարէ ի վեր մեր Հայ կեանքի ղեկավարները եղած են, իրենց աւանդական ոգիէն քիչ մը դէպի ազգը շեղելով. եւ խրախուսելու ձեռք տալով, երբ «պզտիկ» մը բարեգործութեան սիրոյն, կրնան իրենց շուրջը հաւաքել՝ հայեցի մտածում ունեցող միացեալ կազմակերպութեանց մեծամասնութիւնը, եւ բազմաթիւ ու բազմաճիւղ ճանապարհի մէջ ինկող հատուածականութիւնը առաջնորդել մէկ մտքով. մէկ ճանապարհով դէպի մէկ ճանգրուան, գոյութեան-փրկութեան դաշտը։

Զ.— Նկատի ունենալով միջավայրն ու տեղին պայմանները, կրթական-դրական ճիւղի մասին միջոցներ ստեղծել, յարմարցնելու համար տեղացիներու մանկավարժական կանոններուն, որ անշուշտ մեծին գերադաս է, քանի որ անոնք (Անգլիա, Ֆրանսա, եւայլն) դարերէ ի վեր կազմակերպուած պետութիւններ են եւ ունին իրենց կրթական որոշ ծրագիրները։ Դպրոցական շրջանի համար միշտ նկատի ունենալու է նկարազարդուած գիրքը, թերթը եւ հեքեաթային լեզուն։

Է.— Տարագիր ու թափառական մեր տեղէ տեղ փոխադրուելու ու բնակարանային անյարմարութիւնները

…նոյնիսկ արգելք կ՚ըլլան որ դրո… …հաստատակութիւնը չգնէ, գիրք …թերթ (պահելու ձուքով)։ Միւս … այս արգելքը «Թումբսի ձեւ …անէ ու անանցանելի կը թուի …ին (աշխատաւոր տարրը …ի ասեկ) տնտեսական պայ… …րուն հետեւանքով։ Գրքերու … թերթերու գնի սղութիւն։ Այս… …ւս օգտակար է եւ շա՛տ օգ… …ար. նմանիլ տեղացիներուն, …ան եւ փելեսսն (ասասա) ը… …հրատարակութիւնները։ Որքան …երգում, այնքան ծաւլին բարձ… …ում եւ դատողութեան հասու… …թիւն։

Ը.— Մեր բնագաւառէն խլուե… …նկանք վայրերու մէջ, ուր …անցեցինք բազմաթիւ ու բազ… …ահնակութիւններ, որոնց մէջ …ացուց նոյնիսկ հայերէն զգա… …ու կենցաղ։ Այս լաբիւրինթո… …ւ սերունդը (միշտ նկատի առ… … մինչեւ 22 տարեկանը) հասա… … մը ու ժամանակի մը, ուր …փարները իրար կը խաչաձեւեն։ …խաչաձեւումներէն ու լաբիւրին… …էն յստակ դուրս բերելու հա. …ի ցեղին ապագան կազմող երի… …տասարդութիւնը. լոկ ազգային շա… …է առաջնորդուած՝ կազմել …անոր ա՚կան ցունիը ուր քա… …րուն շատ յստակ լեզուով ու …գաշփարով. մեր ի՞նչ ըլլալն …ըսելիքը։

Թ.— Դեռ հայերէն խօսող ու …գացող սերունդին համար հրա… …րակել ծանկական «փնջիկ» թեր… …որոնք զարդարուած ըլլանհայ… …ի նկարներով ու ամէնէն զօրա… …ը աւանդական պատմուածքներով …կը հասատոյ թէ ընթերցողին …ին խոլը պիտի թափանցեն ու …նայն ատեն հաճոյքով պիտի …ացուին՝ նոյնը ֆրանսերէն կամ …երէն. այդ լեզուները խօսողնե… … ու այդ լեզուով կրթութիւն …ներուն համար։ Անոնց միա… … դասագիրքը, աւելի զարդարուն … պէտք ու գիւղի պատմուածք… …րով։

Ժ.— Ամենազօրաւորն ու յար… …գոյնը փոքրիկներուն համար …ական միութիւններ կազմել, … նպատակը պիտի ըլլայ աւան… … թէ շիտակ կերպով, ուսումն… … մեր անցեալ պատմութիւնը, …ական բնագաւառի կեանքն ու …գալը եւ զանոնք փոխանցել մա… … սերունդին, բերանացի ցուց… …ներով, զպրոցի գրասեղաններէն … հանդիսութեանց մէջ, կերա… … ատղանին վրայ եւ գիշերը՝ … մէջ որ քունի մէջ իսկ … ենթական, երազին խոր… …ով։

Թեոյններուն կը մնայ աշխատիլ, …մինչեւ «կրթութիւնը օրօրո… …կը սկսի» ասացուածքը, որուն … արտացոլացումն է դաթոլիկ … քաած խօսքը.— Յուէք … մրախան, ես զայն կրթեմ … 13.15 տարեկանը, անկէ ետքն ան ուր որ ալ երթայ, կաթոլիկ է։

Միութիւն, դրամ, աշխատանք։

Ահա՛, երրորդութիւն մը, որ ամենազօր է, աստուածային է։

Յաւելուած Ա.— Աշխատիլ ամէն կերպով ժողովուրդին սիրելի սրբութիւնները անաղարտ պահել, չխորտակելու համար զայն, օրինակ, կրօնական սրբութիւնները, որոնք ոտնակոխ կ՚ըլլան այժմ, շատ մը ապիկար կրօնականներէն։

Բ.— Իւրաքանչիւր վայրի մէջ ուր, կ՚որոշուի եկեղեցի կամ դպրոց մը շինել, նկատի ունենալ այդ շէնքը յարմարցնելու նաեւ ուրիշ շատ կարգի հաւաքոյթներու։ Օրինակ, Մարսէյլը եթէ այդպիսի Ազգ. սրահ մը ունենար, շաբաթը 7-800 ֆրանքը աղբին քսակը կը մտնէր։

ՏԻԳՐԱՆ ՍՂԱՄԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԳԱՀԻՐԷ, 10 Մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Տասնեակ տարիներէ ի վեր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ նախաձեռնարկ կ՚ըլլար Եգիպտոսի մէջ, Ապրիլ 24ի սգատօնը կազմակերպելու։

Տասնեակ տարիներու անդուլ ջանքերն ու ծրած փրոփականտը վերջապէս տուին իրենց արդիւնքը այս տարի։ Նախաձեռնութիւնը այս անգամ առանձնած էին ուրիշներ, Աղեքսանդրիոյ մէջ՝ Ազգային Իշխանութիւնը, իսկ Գահիրէի մէջ՝ Հայ Ժողովրդային Միութիւնը։

Դաշնակցութիւնը, ինչպէս միշտ այս տարի ալ, պատրաստութիւններ տեսած էր, մեծ շուքով եւ արժանավայել կերպով փառաբանելու մեր միլիոն մը զոհերու խնկելի յիշատակը, բայց երբ լուր առացուեցաւ որ ուրիշներ ձեռնարկած են լծուիլ այդ ձեռնարկին, ինքը սիրով տեղի տուաւ։ Հրաժարեցաւ իր կազմակերպելիք սգահանդէսներէն եւ գնաց իր ձայնը միացնելու անոնց ձայնին ու բաղձանքը յայտնելու որ յառաջիկային, երկու քաղաքներուն մէջն ալ, ազգային իշխանութիւնները նախաձեռնարկ ըլլան կազմակերպելու և համազգային շուք մը տալու Ապրիլեան սգատօնին։

Ապրիլ 26ին, զոյգ քաղաքներու՝ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, որմէ վերջ, գրեթէ նոյն ժամուն, Աղեքսանդրիոյ մէջ ազգ. ծանկապարտէզի լայն ու ընդարձակ սրահին՝ իսկ Գահիրէի մէջ՝ Ռամսէս թատրոնին մէջ կատարուեցան սգահանդէսներ։ Խօսքառին ու պանծացուցին յիշատակը մեր նահատակներուն, Գ. Գ. Կ. Պինեան, Ս. Շահպազ, (Աղեքսանդրիա) Դ. Տիւրկէրեան եւ Փրոֆ. Գայաեան (Գահիրէ)։

Սգատօնը ունեցաւ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը։ Օրուան պատշաճ կտորներ նուագուեցան եւ արտասանութիւններ եղան ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ։

Երկու սգահանդէսներուն ալ յոգնախուռն բազմութիւն մը փութացած էր։ Աղեքսանդրիա մօտ հազար հոգի, իսկ Գահիրէ՝ 800 հոգի։ Որովհետեւ՝ սրահը փոքր էր, հարիւրաւոր անձեր պարտադրուեցան մեկնիլ։

Պատշաճ սգահանդէս մը կատարուեցաւ նաեւ Զակազիկի մէջ, ուր ամբողջ գաղութը փութաց ներկայ ըլլալ եւ լսել օրուան բանախօսները՝ Ռ. Լեւոնեան եւ Բ. Թաշեան։

Հ. Մ. Ը. Միութիւնն ալ իր կողմէ սգահանդէս մը կազմակերպեց Հելիոպոլսոյ մէջ, ուր խօսք առին Դ. Տիւրկէրեան եւ Հ. Ամիրեան։

Ապրիլ 24ի նահատակներու տօնին առթիւ, եգիպտահայ բոլոր վարժարանները՝ բացի Գէրպէրեանէ, փակ մնացին։ Այս վերջինը թէեւ դուռները չփակեց, բայց Ապրիլ 26ին, սգահանդէս մը կազմակերպեց իր վարժարանի սրահին մէջ, ուր բանախօսելու հրաւիրուած էր Դ. Տիւրկէրեան։

Երեւոյթները լաւ են ամէն պարագայի մէջ։ Եգիպտահայը գաղթումի նշաններ սկսած է ցոյց տալ եւ ազգային մեծ տօները յարգել։

ԻՐԱՔԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԴԷՊԻ ԾՈՎ

ՆՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, վերջնականապէս ստորագրուեցան պայմանագիրները Իրաքի կառավարութեան և քարիւղի ընկերութեան միջեւ։

Պայմանագրութեան համաձայն, Իրաքի կառավարութիւնը տարեկան 400,000 ոսկելին պիտի ստանայ ընկերութենէն, որուն գործառնութիւնները ասրքէ ազատ պիտի ըլլան, փոխան փոքր վճարումի մը։ Մենաշնորհին տեւողութիւնն է 70 տարի, սկսելով 1925էն, յետոյ մենաշնորհը պիտի մնայ կառավարութեան։

Գլխաւոր պայմանագրութեան եւ Պաղեստինի, Անդրյորդանանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց հետ կնքուած մասնաւոր պայմանագիրներու համաձայն, ընկերութիւնը պիտի շինէ 1200 մղոն երկայնութեամբ քարիւղատար խողովակ մը, Իրաքէն մինչեւ Միջերկրական, 10—12,000,000 ոսկելին ծախքով։ Ընկերութիւնը արդէն ծախսած է 4,000,000 ոսկելին, ուսումնասիրութեանց եւ փորձերու համար։

Ընկերութիւնը այսպէս միակ սեփականատէրը կը դառնայ Տիգրիսի արեւելեան կողմը գտնուած քարիւղի հարուստ հորերուն, արտադրութիւնը մինչեւ Միջերկրական փոխադրելու եւ արտաքին շուկայի մէջ սպառելու իրաւունքներով, իսկ Իրաքի կառավարութիւնը կը ստանայ եւ անմիջական եւ ապահով եկամուտ մը, եւ կը պահէ իր իրաւունքները Տիգրիսի արեւմտեան կողմը գտնուած նաւթահորերուն վրայ։ Միւս կողմէ, հորերուն շահագործումը եւ քարիւղատար խողովակներուն շինութիւնը գործ պիտի հայթայթէ բազմաթիւ բանուորներու, բարելաւելով «վիճակը եւ բնաւորութիւնը քիւրտ հպատակներուն», ինչպէս գիտել կուտայ «Թայմզ»։

Քարիւղատար խողովակը պիտի շինուի Քէրքիւքէն, եւ Միջերկրական պիտի իջնէ երկու ճիւղերով, մէկը՝ դէպի Հայֆա (Պաղեստին), միւսը՝ դէպի Տրիպոլիս (Լիբանան)։ Երկու ճիւղերը պիտի բաժնուին Հատիթա քաղաքին մէջ։ Տրիպոլիսի ճիւղը պիտի անցնի Պալմիրայէն (ֆրանսական Սուրիա). իսկ Հայֆայի ճիւղը՝ Րութպա ջրհորէն անցնելով Անդրյորդանան, Յորդանանի երկայնքէն եւ Պաղեստինի մէջէն պիտի հասնի ծով, Եսդրայէլի դաշտը ճեղքելով։

Երկու ճիւղերուն շինութիւնը պիտի լրանայ 1935ին, Հայֆայի ճիւղը՝ Տրիպոլիսի ճիւղէն վեց ամիս յետոյ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը գրեն.—

Ամսէ մը ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ՚ունենային Ռումանական Մեծ Լեգէոնի հրամանատարութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչ շրջանակներուն հետ, ստեղծելու համար պաշտօնական կապը՝ որ հնարաւորութիւն պիտի տար Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերուն ազատօրէն առաջ տանիլ իրենց աշխատանքները։

Կ՚իմանանք թէ այժմ ստեղծուած է այդ պաշտօնական կապը, եւ յետ այսու Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը օրինական ծառը կը նկատուին Ռումանիոյ սկաուտական մեծ ընտանիքին պահելով վարչական լայն ինքնավարութիւն։

Այդ առթիւ գոյացած համաձայնութիւնը վաւերացուած ըլլալով Մեծ Լեգէոնէն, նոյն լեգէոնի հրամանատարութեան պաշտօնական օրկանը իր 1931 ապրիլ 31րդ թիւի մէջ հրատարակած է հետեւեալ գեկոյցը.

«Հայ սկաուտները ընդունուեցան Ռումանիոյ Սկաուտներու Միութեան մէջ կազմելով անջատ խումբեր, մեր միութեան շրջանակին մէջ օժտուած վարչական լայն ինքնավարութիւնով մը, բայց Մեծ Լեգէոնի հրամանատարութեան հակակշռին տակ։

«Այս խումբերուն կազմակերպութիւնը եւ գործունէութիւնը պիտի պատշաճեցուին մեր միութեան նախատեսած կանոններուն եւ մեր աշխատանքի ծրագիրներուն։

«Ներկայիս վաւերացուեցան հայ սկաուտական խումբերը հետեւեալ քաղաքներուն մէջ. Պուքրէշ, Պազարճըք, Քոստանցա, Կալաց, Սիլիսդրէ»։

Համաձայնութիւնը կը պարունակէ մօտաւորապէս հետեւեալ կէտերը.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը պիտի պահեն իրենց վարչական եւ տնտեսական ինքնավարութիւնը, Ռումանական մեծ լեգէոնին վերին հսկողութեան տակ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ սկաուտական շարքերը պիտի դտնուին կեդրոնական մարմնի մը ղեկավարութեան տակ որ իրականին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութիւնը պիտի ըլլայ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը պիտի գտնուին անմիջական մարմնի մը ղեկավարութեանը տակ տեղական մարմիններուն, որոնք իրականին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղերն են։

Հայ սկաուտները պիտի պահեն իրենց լեզուն, նշանակը, հրամանները, գիտնալով հանդերձ ռումէն սկաուտական քայլերգը, երդումը եւ հրամանները։

Ռումէն մեծ լեգէոնը պիտի ճանչնայ հայ սկաուտներու ներկայ աստիճանները եւ պաշտօնները եւ պիտի վաւերացնէ բոլոր հայ սկաուտներուն ինքնութեան տոմսերը։

Հայ սկաուտները ունենալով հանդերձ իրենց ուրոյն բանակումները, արշաւները, հաւաքումները, հնարաւորութեան չափով պիտի մասնակցին նաեւ ռումանական ընդհ. արտայայտութեանց ինչպէս ազգային տօներու, ընդհ. բանակումներու, ընդհ. արշաւներու։

Հայ սկաուտները իրենց երդումը պիտի կատարեն հայ հոգեւորականութեան առջեւ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԻՍԻԱՆ ԵՒ ԳՈՐԻՍ

Ճարտարապետ Քոչար հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է «Խորհրդ. Հայաստան» թերթին խմբագրին (8 մայիս).

— Երկրաշարժը աւերած է Սիսիանը, Գորիսը, Ղափանը, Մեղրին եւ Օրդուբաթը։ Սակայն ես այցելեցի միայն Սիսիան եւ Գորիս, որովհետեւ անձրեւներուն պատճառով աւրուած էին ճամբաները եւ չկրցայ երթալ Ղափան եւ միւս շրջանները։

Նախ պէտք է գիտնալ, որ քանդուած են այն շէնքերը, որոնք ճարտարապետական տեսակէտով գէշ հիմնուած էին։ Իսկ այն շէնքերը որոնք քիչ թէ շատ լաւ շինուած էին, մնացեր են անվնաս կամ թեթեւ ճեղքուածքներով։

Մարդիկ եւ անասունները մեծ մասամբ զոհ գացած են շէնքերուն կտուրներէն ինկած հողի հաստ շերտերուն։ Այս փլուզումէն յետոյ պատերը այլ եւս չեն դիմացած ցնցումներուն եւ կործանած են։ Այս պարագան աչքի կը զարնէ մասնաւորաբար Ախլաթեան, Տոլորս, Բռնունիս, Շխլար գիւղերուն, ինչպէս նաեւ այն շրջաններուն մէջ, ուր շէնքերուն պատերը կաւաշաղէ են։

Ցեխոյ կարգ մը գիւղերու մէջ շէնքերը այնպէս մը շարուած են, չափազանց անկանոն, որ փողոցները նեղ, մօտ 2 մեթր լայնքով ըլլալուն համար, գիւղացիները զոհ գացած են փախչելու ժամանակ, փողոցներուն մէջ իսկ։

Գորիսի շրջանին մէջ հիմնովին աւերուած կարելի է համարել Շնհեր, Հալիձոր, Որոտնաթումբ, Ուսանոց, Տաթեւ գիւղերը, որոնք շինուած էին ժայռերու վրայ։ Տաթեւի մօտերը երեւան եկած է ճեղք մը, մօտ մէկ քիլոմեթր երկար, որ կ՚անցնի Տաթեւի վանքին վրայէն։ Վանքին մեծ մասը, զանգակատունը, գմբէթը, բնակարանները քանդուած են։ Փլած են ամբողջ ժայռեր եւ բլուրներու որոշ մասեր, որոնք աւրած են ճամբաները կամ փճացուցած գիւղերը.

Վերաշինութեան մասին ամէնուն տեսակէտն այն է թէ աւերուած գիւղերուն տեղերուն վրայ այլեւս ոչ մէկ շէնք, պէտք է կանգնել, այլ վերաշինութիւնը փոխադրել ուրիշ տեղ։ Իրենք, գիւղացիներն ալ կը փափաքին, որ վերաշինութիւնը կատարուի հարթ վայրերու վրայ։ Սակայն քանդուած հին գիւղերուն դիրքը, մասնաւորաբար Գորիսի շրջանին մէջ, յառաջ կը բերէ այնպիսի դժուարութիւններ, որոնք արգելք կը հանդիսանան ընկերվարական տնտեսութեան յարմար գիւղեր հիմնելու։ (Այսուհետեւ բոլշեւիկ ուղեղը բոբոքելով կ՚ըսէ թէ նախկին շէնքերը կը կրէին աւատապետական եւ դաշնակցական վարչաձեւի յատկանիշեր)։

Վերաշինութեան առթիւ հարց կը ծագի թէ ո՞ւր պէտք է շինել գիւղերը, - նոր հողամասերու ընտրութեան խնդիրը։ Նախապէս պէտք է ուսումնասիրել ճամբորդներու, հաղորդակցութեանց, ջուրի, տուներուն ձեւի բոլոր պարագաները։

Նկատելի է, որ գիւղացիները, հակառակ իրենց կրած ծանր մնասներուն եւ կորուստներուն, հոգեպէս չեն ընկճուած երբեք։

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Վերաշինութեան Արտակարգ Յանձնաժողովին մէկ նիստին մէջ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուեցան թէ ի՞նչպէս պէտք է վերաշինել քանդուած գիւղերը։

Ոմանք կ՚ըսէին թէ նախ պէտք է պարզել երկրաշարժին աւերները համաձայն շրջաններու եւ գիւղերու, մատնանշելով հիմնովին կամ մասամբ քանդուած շէնքերուն թիւը, փլատակներէն առնուելիք գործածելի փայտն ու քարը։ Ուրիշներ կ՚ըսէին թէ պէտք է գիւղերը շինել համաձայն նախապէս մշակուած յատակագիծերու։

Աւելի յարմար նկատուեցաւ գիւղերը վերականգնել փայտաշէն տուներով, որպէս զի երկրաշարժի նոր աղէտի մը միջոցին մնասը այսքան մեծ չըլլայ։

Անհրաժեշտ համարուեցաւ Բագուի կամ Երեւանի մէջ շինել պատրաստ դուռներ եւ պատուհաններ հիմնուելիք տուներուն համար, անմիջապէս հաւաքել գամ, կիր, գաճ, քար եւայլն, հիւսն եւ բանուոր ամէնէն առաջ բանալ ճամբաները, որպէսզի ձեռնը կապ պահպանուի գիւղերուն հետ։ Գիւղերուն համար նոր տեղեր ընտրելու ժամանակ, նկատի պիտի առնուի նաեւ խմելու ջուրի հարցը։ Բոլոր այս կէտերուն մասին տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար, Զանգեզուր պիտի ղրկուի մասնաւոր մարմին մը։ Դարձեալ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այնտեղ, ուր ժայռերը (Գորիսի շրջան) ճեղքեր առաջած ըլլալով, կը սպառնան նոր փլուզումներ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿԸ

Մեզի ղրկուած յայտագրէ մը կը տեղեկանանք թէ Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ յունիս 14ին, Սոռպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, նախագահութեամբ ծերակուտական եւ նախկին նախարար Գ. Անտրէ Օնորայի, առաջին մասին մէջ, իսկ նախագահութեամբ Գ. Գ. Կիւլպէնկեանի՝ բուն յոբելենական հանդէսին մէջ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՊԱՐ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Լուի Լալուա-Բաբայեանի աշակերտները 31 մայիս կիրակի ցերեկ ժամը 3ին Փլէյէլի սրահին մէջ (252 Rue du Faub. St. Honoré) կուտան պարի եւ երաժշտութեան ցերեկոյթ մը։ Երաժշտութիւնը կը վարէ Տիկին Բաբայեան, պարը՝ Օր. Ալիս Պուրկա (օփերայի արուեստագիտուհիներէն)

* * *

ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ապրիլ 23-27 Թեհրանի մէջ նկարիչ Ս. Խաչատրեան ցուցահանդէս մը տուաւ «Ակումբ Իրանի» շէնքին մէջ, ցուցադրելով 94 պաստառներ, որոնք կը ներկայացնէին Սպահանի Ալա-Քափու և Չէհէլ Սութուն պալատներուն հին նկարներուն արտապատկերները։

ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (8)

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

— Կարելի է սուրճ չեմ խմե՞ր։

— Ի՞նչ որ ուզես, վճարողը …ես

— Կը տեսնենք։

Եւ… տեսանք։ Երեք «մարսն» ա… … ծնկէն գլխու» շարեց։ Ճաթի… … մը չէր։

— Ո՞ւր կ՚երթաս, հարցուցի։

Նոր նշանաւոր խորհրդաւոր … մը, լռա ժպտելով, պո՞ւն։

Չեմ գիտեր, երբեմ պատկե… …վալը. հա՛, ինծի նայէ՛ Արմէն, … պզտիկ փոխառութիւն մը … չեմ ուշացներ։

…նայեցաւ պահ մը ու կտրուկ.

— Ո՛չ ըսաւ, որովհետեւ գիտեմ … ինչ բանի համար է։ Մեզք չե… …ինա՞ս ըսել թէ ի՞նչ շահեցար … հիմա… այո՛, այո, պարապ …եր, "չանս". «կորսնցնելէ առ… …հանկեայ» եւայլն, եւայլն։

Բայց պարտքերդ այդպէս չեն բսեր, եւ ի՞նչ խեղճ ու կրակ պարտքեր… մեղք ես շըտկէ ճամբադ…

— Կեցի՛ր, կեցի՛ր, դարձայ իրեն դէշ դիրքով մը, քեզմէ խրատ չուզեցի, ոչ ալ մուրացի, ես մեկուն պրամը կերած չեմ, այսքան. դուն աւելի լաւ կ՚ընես սա աղջիկի յոնքերդ շըտկես եւ «խումբը» նայուած քիդ պատճառը չմոռնաս… քիթս հոտ կ՚առնէ, ամէն փոշի քթախոտ չէ՛, հասկցա՞ր։

— Ի՞նչ կը տաքնաս, զարկի գլխուդ, ա՞յդ է պատճառը. ընդունինք որ ճիշդ է ըսածդ, ես քեզի պէս ուրիշին պատճառ չեմ ըլլար գոնէ։

— Որո՞ւ պատճառ եղեր եմ։

— Ժամանակ մը «տանտիկին»ներուն չեկած օրն էր, չորս հոգիէն պակաս պաչ ունենալն ալ սնանկանալ էր, հիմա.

— Ի՞նչ, սկռաներ սեղմած …ինկայի

— Սարգիսին կինը երեկ արիւն կուլար. երկու զաւակներով թշուառութիւնը գիտցածէդ տարբեր բան է։

— Եւ ե՞ս եղած կ՚ըլլամ պատճառը. բա՞ն մըն ալ… հաւի գլո՞ւխ է այդ տղուն, ո՞վ կը ստիպէ։

— Կ՚ըսես, ու կը մոռնաս որ դուն ալ գերին ես, ու քու կարգիդ կը մեղադրեն ուրիշ մը։

— Բաւական է, (հաս ֆրանսերէն աղտոտ նախադասութիւն մը) ու գլուխս դարձուցի։

Լեղի բան մը կար հոգիս մէջ. եղունգներս կը ծամէի, եւ այս սրիկան որ իրաւունք ունէր… ինչո՞ւ չէր երթար, կը զանգահէր մինչ քիչ մը առաջ կ՚ամչնարէր։ Այդքան արգահատելի՞ էի։

— «Կառօն», ձռնչեցի, ինքնիրմէս ելած։

— Ինծի նայէ, հաշտուինք, ըսաւ, ելի՛ր, խենդութիւն մը պիտի ընես, ելիր երթանք, առմսակս մէկի համար է բայց մէջէն կ՚ելլենք։

Կրակով գլուխս լեցուեցաւ.— Զա՛րկ, խեղդէ՛, աչքերը փորէ, եւ կամ փախի՛ր, որքան իրաւունք ունի. .

Հանդարտօրէն հետեւեցայ

. . .

Կէս ժամ յետոյ Մոնմարթրի փողոցներն էինք, պալվարէն հեռու, վերը, լաբիւրինթոսին մէջ։ Իջիր, ելիր, դարձիր, դարձդարձիր։

Փարիզը ճանչնալը դժուար է, բայց ինծի թուեցաւ որ այդ անկիւնները միայն գիշերը մէջտեղ ելած են։ Սեղմուած, իրարու կռնակ ելած տուներ, աղտոտ փողոցներ։ Զօրավարտաւար Քսենոֆոնը այդ կողմէն չէ անցած, պիտի կրնայի ըսել հայաստանցիներուն պէս «իր ժամանակէն մնացած չէնքեր»։

Անշուշտ եկեղեցի չէինք երթար։ Բաւականէն աւելի գիտէի Արմէնին անօրէն զգայութիւններու սիրահար ըլլալը. ո՞ւր սակայն։ Հետաքրքրութիւնս երթալով կ՚աւելնար. կառքի մըն ալ մտաւ ներսս կը լռէինք, կը սպասէի որ ինք տեղի տայ ու խօսի. բայց անդիտանը վրէժ կը լուծէր կարծեք։ Ճար չկար կամ կորսուիլ աչք առնելով ձգել փախչիլ, կամ կենալ հարցնել։

(Շար.) Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

պատրաստական վիճաբանութիւններուն, որոնք տեղի պիտի ունենան յունիսի վերջերը։ Կը կարծուի թէ այնախապատրաստական խորհրդակցութիւնները պիտի տեւեն 4 կամ 6 շաբաթ։ Խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթ պիտի կազմէ Հնդկաստանի մէջ դաշնակցային դրութեան հաստատումը։

Այս վիճաբանութիւններէն վերջ կարելի պիտի ըլլայ կատարել կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը սեպտեմբերին, ցեղի ծնունդ վերջացնելու պայմանով։

Ժընեւի աշխատանքները

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ, վերջացած պէտք է համարել աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան հարցը, քանի որ համեւրոպայի կազմակերպման համար հիմ ընդունուեցաւ ֆրանսական ծրագիրը։

Կազմուած են 6 յանձնախումբեր, որոնք նիստ պիտի գումարեն յունիսին, ուսումնասիրելու համար իրենց ենթարկուած հարցերը։ Ստեղծուած յանձնախումբերէն իւրաքանչիւրը պիտի քննէ հետեւեալ կէտերը.

1) Աւելորդ արմտիքի սպառում, 2) 1930 մարտ 24ի առեւտրական դաշինքի վերակենդանացում, 3) արտադրութեան եւ փոխանակութեան վերաբերեալ հարցեր, 4) միջազգային վարկեր եւ փոխառութիւններ, 5) գործազրկութիւն, 6) Ներկայ նըստաշրջանին չուսումնասիրուած հարցեր։

Ռուսեւֆինլանտական յարաբերութիւնները

Մոսկուայէն տրուած լուրերու համաձայն, 10000 Ֆինլանտացիներու Սիպերիա աքսորին հետեւանքով, Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ ծագած վիճակը կը ծանրանայ հետզհետէ։

Գրէսթինսկի, որ Լիտվինոֆի բացակայութեան կը վարէ Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարութիւնը, ֆինլանտական կառավարութեան ուղղեց ծանուցագիր մը, որով կը բողոքէ վերջերս Ֆինլանտայի մէջ կատարուած հակախորհրդային փրոփականտին դէմ։

Միւսնոյն ատեն, Ֆինլանտա Ռուսիոյ յանձնեց բողոքագիր մը, ընդդէմ Ֆինլանտացիներու աքսորին եւ անոնց ինչքերուն գրաւման։ Խորհրդային մամուլը խիստ լեզուով կը քննադատէ Ֆինլանտային բողոքագիրը եւ զայն կը նկատէ իբրեւ անընդունելի միջամտութիւն Խորհ. Միութեան գործերուն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՒԹԵԱՆՔՈՒՐԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ. ներկայացուցիչը ընկեր Երիցանց։

ՔԼԻՇԻ-ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ-Լըվալուայի «Ազատամարտ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9ին. Clichy Place Républiqueի bureau de tabacի ներքնասրահը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին սովորական ծաւալքատեղին։ Կը խօսի ընկեր Ուզունեան։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը յառաջիկայ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 945 Ֆրանք։
Հէրօ, Ա. Մ.— 35 Ֆր.
Պորտօ, Ճ. Ս.— 140։
Մարսէյլ, Յ. Գ.— 35,
Ցէսին, Օր. Ս. Ֆ.— 35,
Լա Սիօթա, Գործ.— 95,
Ցիւկրատոս, Ռ. Ա.— 150, կարգադրեցինք,
Քուռ, Ա. Գ.— 40,
Քոլոնժ, Մ. Ա.— 80,
Ցէսին, Պօտ.— 10,
Թլէմէն, Յ. Ղ.— 35,
Պէլֆոռ, Գ. Ս.— 35։
Ժուայնէօզ, Ս. Մ.— 35,
Նորթ Պէրկէն, Մ. Գ.— 252 Ֆ. 50,
Ցրակինեան, ցառ. Միութ.— 100։
Սէն Լօրան տը Սեբի, Հ. Ն. 70,
Ցէսին, Գայ.— 20,
Լիոն, Կ. Գ.— 35,
Ցէսին, Յ. Ն.— 70,

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ցանկ փութէ սիւռ Արժանի մէջ կատարուած հանգանակութեան։ (Տես Յառաջ 22 Մայիս).

Տէր եւ Տիկին Դուրեթեան 50 Ֆր., Գ. Գէորգեան (Նիսէն) 25, Հ. Յարեթնակալեան (Նիսէն) 20, Կ. Տէր Զաքարեան 15, Գ. Կարսեան (Քանէն) 15, Փ. Մալօեան, Գ. Այնթապլեան, Տիկ. Գ. Թովմասեան, Կ. Մանասերեան, Ղ. Մուրատեան, Վ. Գնունեան, Օր. Վ. Մարգարեան, Գ. Խօզիկեան, Ե. Մալօեան, Տիկ. Հ. Սահակեան 5ական, Տիկ. X. Նիկողոսեան 1, Ղ. Թովմասեան 10, Իտալացի մը 1.75, Տիկ. Մանասերեան 4, Տիկ. Մ. Մանասերեան 2, Փոքրիկ Ռ. Մանասերեան 1, Ա. Դուրեթեան, Գ. Տաւուլճեան, Կ. Տատուրեան (Քանէն), Գ. Գէորգեան, Ա. Աղաբէկեան (Քանէն) 10ական։ Փոքրիկն Դ. Դուրեթեան 3, Փոքրիկն Ա. Մալօեան 2, Տիկ. Լ. Մալօեան 3, գումար 252 Ֆր. 75 սանդիմ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին թաժակ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտասարդաց Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 8.30ին 1 Bld. Carnot Ալֆորվիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի, 18 Rue Denoyez, Paris (20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռեմ եղբայրս Տիգրան Պալէնտրեան, որ 1931 Մայիս 11էն ի վեր մեկնած է տունէս։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրեմ վերադարձնել թուականէն ի վեր զինք տեսնող կամ իր մասին լուր ունեցողներէ իմացնել Mesrob Bayendrian, Ave. Bernard Palissy, No. 3 VI (Cité du Vallons, Décines, Isère.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

TOURNÉE KARAKACHE
ՄԵԾ ԹԱՏՐՈՆ

THEATRE EDEN 7 AVE. CLICHY
ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յունիս 3 Չորեքշաբթի եւ Յունիս 4 Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՀԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճի»ի յայտնի Սանսարը), Տիկ. ԺԷՐՑԻՆ (Ֆաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուովը—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԷՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՈՐՀՈՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր

երկսեռ մեծ խմբերգ, մեծ նուագախումբ

ԿԱՎՌՕՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ ի պատիւ իր վաղեմի ընկերներուն, յօժարած է տանձնել Ճինկէօզի իր հին գերը այս երկու ներկայացումներուն համար։ Փարիզի բոլոր արեւելքցիները ներկայ պիտի ըլլան այս երկու ներկայացումներուն։

Տոմսերու գիները եղած են ամէն քսակի յարմար՝ 5 ֆրանքէն մինչեւ 30 ֆրանք։

Օթեակներն ալ նոյն գինին մէջն են։ Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ուղարկուի։ Տոմսակները կանուխէն կը ծախուին՝ ԿԱՎՌՕՇի մօտ, 208bis rue Lafayette, Գ. Արթինեան, 26 rue Lesage, սափրիչ Գ. Գէորգեան, 24 St. Lazare եւ Թատրոնի կիշէն։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 25 Մայիս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին կուսակցութեան ծաւալքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Շ. Միսաքեան։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի եւ կար տը վէզի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. Թագապետարանի մատենադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ «Պրէպան Մարսէյէզ»ի սրահներուն մէջ, 141-148 Chemin dés Chartreux

Կը նախագահէ՝ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ՝ ընկերներ Մարութեանի, Ուզունեանի, Գաբրիէլեանի, եւ «Փնար» նուագախումբի՝ ղեկավարութեամբ Գ. Ս. Չէօրէքճեանի, ձեռներգ՝ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեանէ։

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ եւրոպական պարեր, ճաշ, քոթիյոն, եւայլն։ Մուտքը ազատ է

Առնել 1, 4, 5, 11, 41, 48 եւ 53 Թիւ հանրակառքերը

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Փարիզի Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան կողմէ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Voltaireի մէջ, մէթրօ Օտէօն

Կը նախագահէ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ։ Գ. ԳԱՐԱԵԱՆ տեղեկութիւններ կուտայ Միութեան գործունէութեան մասին

Գ. Գ. Թումասեան, Գ. Հայկ Ցիւրկէրեան (արտասանութիւն), Տիկ. Ա. Գեւոնեան, Օր. Նազարոֆ (երգ)։

Շարժանկարով կը ցուցադրուի պատմական ֆիլմ մը

Մուտքը ազատ է

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած «Սիփան» երկսեռ երգչախումբի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Maison Mutualitéի H սրահին մէջ, 20-22-24 Rue St. Victor
Métro Pl. Mobert Mutualité եւ Cardinal Lemoine

Կը խօսի Գ. Ռ Է Ն բանաստեղծ Թումանեանի մասին

Երգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պար եւայլն

Մուտքը ազատ է

Տղաքներու մասնակցութեան համար կը գանձուի 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին, հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Մայիս 31ին, Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ Նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 Ֆ.	200Ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՄԱՅԻՍ 1931
24 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1578 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[Ե]րկՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՍԽՈՒՄ ԴՐԱՄԻ ԵՒ ԵՌԱՆԴԻ

Անցեալ օր, մատնանշելով Հայր. Միութեանց զանազան [...]երը, կանգ առինք գիրքեր եւ թերթեր հրատարակելու ձա[...]թեան վրայ։

Արդարեւ, տեւական հիւանդութիւն մը դարձած է ուժի եւ [...]մի այս վատնումը։

Ոչ կանխակալ կարծիքներ ունինք այս մասին, ոչ ալ նա[...]խրութիւններ։

Բայց, ի՜նչպէս չցաւիլ, երբ կը տեսնենք որ, մեր այս [...]վալոյծ, երերուն եւ բազմապահանջ վիճակին մէջ, մարդիկ [...] կ'ունենան, միջոց կը գտնեն «Հայրենակցական Մամուլ» [հր]ատարակելու... Պոլու-Տէվրէկի անունով։ (Այժմ դադրած)։ [...]ն ալ Փարիզի մէջ։

Տակաւին չենք յիշեր «Հաճընի»ները, «Մարաշ»ները, «Մա[...]թիա»ները, «Արաբկիր»ներն ու «Ալիս»ները։

Կը խնդրենք սխալ չհասկնալ։ Գիտենք, որ «Ալիս»ն (Սե[բաս]տիա) ու «Արաբկիր»ը հրապարակ ելած են ուժ տալու հա[մա]ր նոր աւաններու շինութեան՝ Հայաստանի մէջ։ Տեւակ մը [...]րեկատուներ։ Թերեւս ժամանակի պահանջ։

Եւ սակայն, ի՜նչ դժուարութիւն կայ մէկ տեղեկատուի [...] ամփոփելու, օրինակ, նոր աւաններու շինութեան նուիր[ու]ած Հայր. Միութեանց կեանքն ու գործը։

Ընդհակառակն, այդպէս շարժելով, աւելի պիտի ընդլայնուէր [...]ազգական ոգին։ Արաբկիրը Խարբերդէն, Խարբերդը Մալա[թի]այէն, Սեբաստիան Նոր Եւդոկիայէն ուժ պիտի առնէին։ [...]րմով պիտի ոգեւորուէին։

Միւս կողմէ, պիտի խնայուէր շօշափելի գումար մը։

Ծարտասանական ձեւի համար չէր որ կ'ըսէինք թէ՝ Հայր. [Միութ]եան մը հրատարակած գրքին ծախքով կարելի է ման[կ]ապարտէզ մը պահել ամբողջ մէկ տարի.— Ցունաստանի, [Լիբանանի], կիպրոսի կամ Սուրիոյ մէջ։

Արդարեւ, եթէ աչքի առջեւ ունենանք գոնէ Ամերիկայի [հրա]տարակած Հայրենակցական գիրքերն ու թերթերը, պիտի [տես]նենք որ առնուազն 150—200, եւ մինչեւ 4—500 տոլար [ծախս]ուած է ծախսուած իւրաքանչիւր հրատարակութեան համար, [...]ներութիւն՝ եւ՝ թուղթը եւ՝ տպագրութիւնը։

Իսկ անդին խաչքրված չորս հովերուն կը պոռայ. ի խնդիր [...] հազար ֆրանքի, որով դասարան մը պիտի բացուի։ Կամ [Յու]նաստանի եւ Սուրիոյ մէջ դպրոցներ կան որ փակուելու [ս]պառնացուած են, ամսական 2—5 անգլիականի պակասէն։

Տակաւին չենք յիշեր Մակեդոնիոյ որբերու քստմնելի թշ[ուառ]ութիւնը,— անօթութիւնը՝ օտար լեռներու եւ գիւղերու [...] աղքատ երկրի մը փողոցներուն երկայնքը...

Եթէ անպատճառ անհրաժեշտ է թերթ հանել, ի՞նչու [չ]հանել, իբրեւ ընդհանուր կանոն, «շրջանային» գետնի վրայ, [ինչ]պէս Բարձր Հայք, Վասպուրական, Տարօն եւ միւս [...]րեւելեան» նահանգները՝ մէկ օրկան։ Փոքր Հայքը՝ ուրիշ [օրգ]ան մը, որ ընդգրկէր Կիլիկեան բոլոր շրջաններն եւս։

Երբ Հայր. Միութիւնները, թօթափելով տեղական, նեղ — [...]րենասիրական ամէն ունակութիւն, վերածուէին ընդհան[ր]ական, զանգուածային, նահանգային կազմակերպութեան, [ինչ]պէս կը դիւրանար այս գործը։

Այն ատեն, կարելի էր նոյնիսկ ունենալ մէկ ընդհանուր, [...]րոնական օրկան։ Անունն ալ բսենք. — «Հայրենակցական [Մ]րժում», ուր պիտի ամփոփուէին բոլոր մեծ ու պզտիկ [Միութ]եանց կեանքն ու գործը։

Մէկ խօսքով, պիտի ունենայինք ամփոփ եւ կենդանի հա[մա]յնապատկերը ի սփիւռս աշխարհի գործող Հայր. Միու[թե]անց։

Այն ատեն առատուն կանուխ պրթնցողը չպիտի համարձա[կէր] խմբագիր դառնալ, եւ թերթ հրատարակել իր ծննդավայ[րի]ն՝ գիւղին կամ քաղաքին անունով, աս ու ան գովելու, [...]ամ - չափեմ նիւթերով էջեր սեւցնելու։

Եւ այն ատեն, այսպէս խնայուած դրամով եւ եռանդով, [...]նութիւն պիտի տեղար կրկնապէս թշուառ, աչքէ եւ սիրտէ [հեռ]ու գաղութներու մէջ։ Գոնէ սպեղանի մը պիտի հասնէր [...]ց մնացած վէրքերու, անճար, անդարման ցաւերու։

Շա՞տ է այսքան մը յառակատեսութիւն սպասել մեր [Հայր]. Միութիւններէն։ Մանաւանդ որ, միշտ պատրաստ են [...]հողութեան։

Շ.

ԳՈՎԵԼԻ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Քիչ անդին կը հրատարակենք նուիրատուութեանց ցանկ մը [...]նպաստ Զանգեզուրի աղէտեալներուն եւ Մակեդոնիոյ թշուառ, անտէր հայորդիներուն։

Վերջին պահուն ստացանք հետեւեալ գումարները Տրապիզոնի [Հա]յրենակցական միութենէն.

Զանգեզուրի աղէտեալներուն	500	
Մակեդոնիոյ որբերուն	300	
Գումար	800	ֆրանք

Փափաքելի էր որ Հայրենակցականները հետեւէին Տրապիզոն[ցի]ներու օրինակին եւ այս տխուր առիթներով եւս, ինչպէս նա[խ]ապէս, փութացնէին իրենց եղբայրական օգնութեան տուրքը։

Տրապիզոնի Հայրենկց. Միութիւնը կը խնդրէ Փարիզի Հայ Տիկ[ն]անց Միութեան կարմիր խաչէն Զանգեզուրի 500 ֆր-ը ստանալ [Յ]առաջ»ի խմբագրութենէն, համապատասխան ընկալագրով։

ԹԱՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Թուրք կառավարութիւնը կարեւոր որոշում մը տուած է արտասահմանի Թուրք դեսպաններուն եւ անոնց խորհրդականներուն աշխատանքներուն շուրջ։ Այս որոշման համաձայն, դեսպաններ տարին վեց ամիս արտասահման, իրենց պաշտօնին գլուխը պիտի մնան, իսկ տարւոյն միւս կէսը պիտի անցնեն Էնկիւրիի մէջ, ուր պիտի կազմուի Թուրք դեսպաններէ բաղկացած խորհուրդ մը։ Այս կերպով Թուրք դեսպաններուն տեղ արտասահմանի մէջ վեց ամիս պիտի փոխանորդեն իրենց խորհրդականները, իսկ այս վերջինները դեսպաններուն պաշտօնի գլուխ գտնուած միջոցին Էնկիւրի պիտի երթան եւ կառավարական կեդրոնին մէջ պիտի աշխատին։ Այս կարգադրութիւնով կը յուսացուի որ թէ՛ նիւթական խնայողութիւն պիտի ըլլայ, եւ թէ դեսպաններուն ու խորհրդականներուն աշխատանքները աւելի բեղմնաւոր արդիւնքներ պիտի տան։

Իւրաքանչիւր դեսպան արտասահման գտնուած միջոցին քննութիւն պիտի կատարէ այն երկրին շուրջ, ուր կը պաշտօնավարէ եւ յետոյ երբ Էնկիւրի գայ, տեղեկագրութիւններ պիտի պատրաստէ իր կատարած աշխատանքներուն շուրջ։ Ասկէ զատ արտաքին գործավարութեան ամէնէն բարձր վարչական գործերը պիտի անցնին դեսպանական խորհուրդին քովէն։

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիի ռուս դեսպանը Սուրից Պոլիս գնաց Էնկիւրիէն, ինչպէս գրած էինք։ Խորհրդային դեսպանը այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները շատ լաւ են եւ օրէ օր աւելի կը զարգանան։ Երկու երկիրներու փոխադարձ շահերը նկատի առնելով կնքուած առեւտրական դաշնագիրները մօտերս երկու կողմի Ազգ. Ժողովներու կողմէ պիտի վաւերացուին եւ գործադրութեան դրուին։ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ այլեւս ոչ մէկ անլոյծ խնդիր մնացած է։ Վաճառամարտին պատմութիւնը ամբողջութեամբ անհիմն եւ յերիւրածոյ է։ Այս լուրերը մեր թշնամիները կը հանեն եւ երբ քարոզութեան զէնք մը կը գործածեն մեր դէմ բացած իրենց պայքարին մէջ։ Ոչ մէկ խօսք կրնայ ըլլալ որ խորհրդային Ռուսիան դժուարութիւն կը հանէ տնտեսական մեծ զարգացումի մը լծուած Թուրքիոյ դէմ։ Մենք շատ սիրալիր բարեկամութիւնով եւ գոհունակութիւնով կը հետեւինք Թուրքիոյ յառաջդիմութեան։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 11ին, պաշտօնապէս իբր նպաստընկալ արձանագրուած անգործներու թիւը գտեր էր իր ամենաբարձր չափը 51814 անգործներով։ Այդ թուականէն սկսեալ ամէն շաբթու կանոնաւոր կերպով թիւը կը նուազի։

Մայիս 16ին, նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 45292, որոնց 10375ը կիներ[ւ] ... եալ շաբթու այդ թիւն էր 47727, ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը 2435ի նուազում մը։

Ինչպէս տագնապի սկիզբէն ի վեր, դարձեալ, անգործներու մեծագոյն մասը կեդրոնացած կը մնայ Փարիզի մէջ։ Մայիս 16ին Փարիզ քաղաքը միայն արձանագրած էր 17,927 անգործ։ Իսկ Սէնի մնացեալ մասը 11.690։

Մայիս 11էն 16, Ֆրանսա մտած են 2057 օտար աշխատաւորներ, որոնց 1663ը երկրագործութեան համար։ Իսկ Ֆրանսայէն իրենց հայրենիքը մեկնած են 1073 օտարականներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, տպարանը փակ ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յունաստան համայնավարներուն դէմ

Խորհրդային «Իլիչ» նաւով 9 համայնավարներու եւ 5 հակաբոլշեւիկներու առեւանգումը զայրացուցած է յոյն հանրային կարծիքը եւ մամուլը որ ծանր մեկնաբանութիւններով կը հաղորդէ լուրը։ «Էլէֆթէրոս Վիմա» թերթը կը գրէ.— Կ'երեւի թէ կէփէուն իր փորձերու սահմանը տարածած է մինչեւ յունական հողերը։ Հինգ հակաբոլշեւիկներ առեւանգելու եւ զանոնք բռնի նաւ մացնելու պարագան կը յիշեցնէ զօրավար Կուտեպովի անյայտացման պահուն, Փարիզի մէջ գործածուած եղանակները։ Կառավարութեան պարտականութիւնն է ամբողջովին լուսաբանել այս գայթակղալից գործը եւ կրկնապատկել հսկողութիւնը Յունաստանի մէջ բոլշեւիկեան գործունէութեան վրայ։

Իսկ «Աքրոփոլիս» թերթը կը գրէ թէ ոստիկանութեան քննութիւններէն կ'երեւի որ Աթէնքի բոլշեւիկեան գործակալները յաջողած են ձերբակալել արգելափակել, եւ բռնի նաւ մացնել հինգ հակաբոլշեւիկներ, զանոնք Ռուսիա փոխադրելու եւ կէփէուի դահիճներուն յանձնելու համար, եթէ երբեք ծովուն վրայ չպիտի կարգադրեն անոնց գործը։

Ուրիշ թերթեր եւս նոյն մտայնութեամբ կը մեկնաբանեն դէպքը եւ կը պահանջեն որ եթէ այս առեւանգման գործին մէջ, հաստատուի խորհրդային պատուիրակութեան մասնակցութիւնը, վերջ տրուի այս «անտանելի կացութեան»։

Իսկ «Փաթրիս» թերթը կ'աւելցնէ թէ անկարելի է ընդունիլ որ օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչներ Յունաստանի մէջ գործեն չարագործներու վոհմակի մը պէս։

Լոնտոնի ցորենի խորհրդաժողովը

Լոնտոնի մէջ գումարուող ցորենի միջազգային խորհրդաժողովին ենթախումբերը որոնք կազմուեր էին ուսումնասիրելու համար վիճակագրութեան, ցորենի օգտագործման եւ ներկայացուած ծրագրերու վերաբերեալ հարցեր, հաւաքուեցան խմբագրելու համար իրենց տեղեկագիրը, զոր պիտի ներկայացնեն խորհրդաժողովի լիակատար նիստին։ Ամերիկայի պատուիրակները, ցորենի հրապարակին տագնապը մեղմելու մտքով առաջարկեր էին նուազեցնել ցորենի մշակման յատուկ հողերու տարածութիւնը։ Իսկ ընդդէմ այս առաջարկին կ'առարկեն խորհրդային պատուիրակները։

Ռուսիոյ ներկայացուցիչները կը մերժեն ամերիկեան այս տեսակէտը հետեւեալ առարկութիւններով.— Խորհրդային երկիրներու մէջ տիրող ընկերային ներկայ դրութիւնը, ռուսական ճարտարարուեստի արտակարգ ծաւալումը եւ գործաւորներուն յարաճուն թիւը, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ բնակչութեան ապրուստի մակարդակին բարձրացումը կը պարտաւորեն ցորենի արտադրութեան յաւելում մը։ Այս կերպով Ռուսիա պիտի կրնայ դիմագրաւել իր պէտքերուն, որոնք երթալով կը շատնան։ Խորհրդ. պատուիրակները կը մերժեն նաեւ ցորենի նուազագոյն գին մը սահմանելու առաջարկը։ Սակայն կ'ընդունին ցորենի արտածումը սահմանափակելու առաջարկը, պայմանաւ որ ցորեն արտածող բոլոր երկիրները ընդունին եւ կիրարկեն զայն։

Անգլ. դրամագլուխը Թուրքիոյ մէջ

Անգլիոյ թագուհիին եղբայրը, Լորտ Աթլոն, իր հետեւորդներով Էնկիւրի այցելեց վերջերս։ Այս այցելութիւնը լուրջ շահագրգռութիւն մը արթնցուցած է քաղաքական շրջանակներու մէջ եւ նոյնիսկ ազդեցութիւն գործած անգլ. ոսկիին վրայ, որուն գինը Թուրքիոյ ի նպաստ տարբերութիւն մը կրած է, կը գրեն Թուրք թերթերը։

Առնուած տեղեկութեան համաձայն, անգլ. կարգ մը կարեւոր ընկերութիւններ, որոնք մեծամեծ դրամագլուխներ ունին, կը պատրաստուին Պոլսոյ մէջ ելմտական զանազան ձեռնարկներ կատարել։ Այս նպատակով մօտերս Պոլիս պիտի գայ Անգլիոյ երկաթեղէնի եւ հանքերու ամէնէն համբաւաւոր մէկ ընկերութեան տնօրէնը։

Այս ընկերութիւնը քանի մը տարի առաջ փափաք յայտնած էր 100 միլիոն ոսկիի գործ հաստատել Թուրքիոյ մէջ եւ շինել երկրին գրեթէ բոլոր երկաթուղիներն ու նաւահանգիստները։ Այն ատեն կարելի չէր բանակցութեան մտնել, բայց կը կարծուի թէ ներկայիս կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ։

Ընկերութիւնը պիտի շինէ կէօլճէքի նաւահանգիստը եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ զանազան երկաթուղիներ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Զ. Ռ. Միութենէն (հաւաքուած Փարիզի Ապրիլեան Տօնահանդէսին)։	2930.—
Փուժէ Սիւռ-Ռոժանի հայրենակիցներէն։	252.75
Մկրտիչ Մեզպուրեան (Գոնտի)	25.—
Մ. Թաշճեան, Մարսէյլ	10.—
Գումար՝	3217.75

Մայիս 19ին Սելանիկ, թեմական խորհուրդին փոխադրած ենք 3000 (երեք հազար) ֆր.։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ն. Արզումանեան	500.—
Քէֆէլեան եղբայրներ	100.—
Պելկրատէն (Սողոմոն եւ Ընկ.)	200.—
Որդիք Պէրպէրեան, Շավիլ	50.—
Մկրտիչ Մեզպուրեան, Գոնտի	25.—
Գումար՝	875.—

ԵՐԿԱԹԻ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ

Ընտրական յայտարարութեան մը մէջ, Ռումանիոյ գիւղացիական կուսակցութիւնը խստօրէն կը քննադատէ ներկայ կառավարութիւնը։

Այս յայտարարութիւնը գրուած է ընտրութեանց առթիւ ծագած վէճերուն եւ պատահած արիւնահեղ կռիւներուն հետեւանքով եւ կը հրաւիրէ գիւղացիները որ բռնութեամբ պատասխանեն կառավարութեան գրգռութիւններուն։

Կառավարութիւնը կը վախնայ որ Ծերակուտական ընտրութիւններու մէջ ազդեցութիւն բանեցնեն թաղապետական խորհուրդներու գիւղացիական անդամները, որոնք մեծամասնութիւն են եւ կարեւոր դեր կը կատարեն ծերակուտական ընտրութեանց մէջ։

Մանիու մտադիր է առաջարկել ընդդիմադիր կուսակցութեանց որ մէկ ճակատ կազմեն ընդդէմ արդի կառավարութեան, պաշտպանելու համար քաղաքացիական ազատութիւնները։

ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԿԷՍԸ

ԱՃՈՒՐԴԻ ՀԱՆՈՒԱԾ

Շիքակոյի կալուածներուն գրեթէ կէսը աճուրդով ծախուելու վտանգին մէջ կը գտնուին ներկայիս, տրուած ըլլալով որ անոնց տուրքը չէ վճարուած։ Պայմանաժամը երեք ամիս է եւ կ'աւարտի օգոստոս 1ին։

Դրամատուններու օրէնքի մարդիկը գլուխնին կը ճաթեցնեն տագնապին առաջքը առնելու համար։ 1929ին տուրքը կը հասնէր 276 միլիոն տոլարի որուն 176 միլիոնը չէ վճարուած։ Կալուածատէրերը արդէն իսկ արձանագրած են իրենց կալուածները աճուրդի համար։ Ընդհ. դատախազը յայտարարած է թէ պէտք է անմիջապէս շարժիլ, կատարեալ աղէտի մը առաջքը առնելու համար։

Պ. ՊՐԻԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ուրբաթ, երեկոյեան 10.30ին, Պ. Պրիան Ժընեւէն վերադարձաւ Փարիզ։ Տասը հազարէ աւելի բազմութիւն մը խռնուեր էր կայարան իր համակրանքը յայտնելու Ֆրանսայի արտաքին նախարարին, որ Հանրապետութեան նախագահի թեկնածութեան իր ձախողութենէն վերջ, կը պնդէ արտաքին նախարարութենէ իր հրաժարման վրայ։

Պ. Պրիան խանդավառ ցոյցերու առարկայ դարձաւ կայարանին մէջ, ուրկէ մեկնելէ վերջ, ամբոխը թափօրներ կազմած, սկսաւ շրջիլ փողոցները՝ Պրիանի հանդէպ համակրանքի ցոյցերով։

Այս ցոյցերը սակայն տեղի տուին մէկ քանի միջադէպերու։ Արքայական երիտասարդներու գրգռութեան վրայ, մէկ քանիներ յարձակեցան եւ զանոնք սրճարանի մը մէջ պաշարելէ յետոյ, դէմ առ դէմ գաւաթներով ու սրուակներով սկսան զիրար ռմբակոծել։ 6 վիրաւորներ կան։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐ„
(ԱՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՐԻ ԵՒ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՆՔԻ)
Կոստան Զարեանի

I.

Կ. Զարեանի երեք երգերը կը պարունակէ 1) Սիրվարդ (Խորհուրդ չորս մասով, բստ եղանակների Թաւալման) 2) Ջայներ եկեղեցում (հոգերգութիւն), 3) Աստղերի քերթուածը (դրամերգ.—. Աստղերի սկիզը. Բ. Պաբը, Գ. Մոգերը, Գ. Փողի կանչը)։ Երեք երգերը իրարու շաղկապուած՝ կը մարմնաւորեն երկրի եւ երկնքի (տիեզերքի) խորհուրդը

Ի՞նչ անուն կարող ենք տալ այս երկին։ Քանի մը անուն կարելի է շարել,— Թատերական քերթուած, «տիեզերական ողբերգութիւն», դրամերգ, քնարերգական եւ իմաստասիրական Թատերգութիւն, բայց առանց եւ ոչ մէկը լիովին իմաստը չի տար ամբողջ երկին։ Ընկալեալ եւ կարծ ոյակում մը կը դժուարանամ գտնել. եթէ այդ հօղը Թողում լեզուին, որ ձիգ կը Թափէ, երբեմն քմահաճօրէն, ձեւ տալու մարդու ներքին տպաւորութիւններուն, պիտի ըսեմ, Զարեանի երեք երգերը, տիեզերական ողբերգութեան Թատերական հոգերգութիւն մըն է, երգի եւ երաժշտութեան, խորհուրդի եւ մտածման, ճակատագրական ուժերու Թաւալման բարդ ձայներով, որոնք կը զգացուին, բայց չեն շօշափուիր, կաղապարի չեն գար։

Բովանդակութիւնը երկին, — նոյնքան բարդ, որքան անսահման։ Եթէ փակագիծները բանանք, երկու հատոր պէտք է, մէկնելու այն բոլորը, որոնք երգի մրմունջներով, եւ մտքի կայծկլտումով մեզ կը զգացնեն այն մեծ ամբողջութիւնը որ կայ երգին եւ տեսարանին ետեւը։ Մարդկութիւնը (Սիրվարդը եւ երիտասարդը), բնութիւնը, իր ամբողջ ստորոգելիներով, չնչաւոր եւ անշունչ տարրերով, տիեզերքը իր ճակատագրական եւ վերանորոգ ուժով, Աստուածը իր հրեշտակներով, իր տիեզերական, բայց անըմբռնելի կամքով բեմի վրայ են։ Կեանքի Խորհուրդը (Մարդու, Բնութեան և Տիեզերքի), սերնդագործութիւնը այդ հսկայ ամբողջութեան, ու անխուսափելի մահը համատարած մեջոցին մէջ՝ կ'երգուին անզգախոր յուզումով։ Կարծէք համատարած տաք գոլորշիի մը մէջէն, աշխարհստեղծման տեսիլքով, ձայն կը բռնեն Բնութեան բոլոր մասնիկները, սիրելու, սիրուելու - ստեղծագործելու, ու ապա՝ տեւական մահը պատկերելու, որ ուրուական մը կը Թողու, վաղուան յարութեան համար։

Բովանդակութիւնը եւ իմաստալից խորհուրդն աւելի մեծ են, քան երգը, բայց երգի ճառագայթները այնքան հզօր են, որ մենք այդ մեծ բովանդակութիւնը կը զգանք լիովին։ Ուրեմն բանաստեղծն իր նպատակին հասած է այս խիստ կարեւոր երկով։

Քանի մը նմոյշներ, շատ փոքր գաղափար մը տալու համար։

«Բոլոր ձայները.— զարո՛ւն, զարո՛ւն...

Մեներգող... եւ դալար մարգագետնի վրայ նա սփռում է իր մեծ աչքերը եւ լուսարձակ իր ձեռքերով ամէն բան շոյում է շատ սիրով. որպէսզի ծնունդները ծաղկին մեծ ուրախութեան մէջ, բացուի ոսկէ արգանդը հողերի եւ պատարագը լինի անվերջ։

Ալէլուիա, ալէլուիա։»

Անդին ուրիշ տեսարան մը, երկու աղջիկներ, որոնց մրմունջէն միայն երկու տող.

«— Սիրում եմ, սիրո՛ւն, մարմինը դողդող, աչքերդ լուսէ։

«— Մի ճեղ աղաւնի կրծքերիս պլլուած կամաց զարնում է բացուած Թեւեր՝ փորձում է, փորձում...»

Ուրիշ տեսարան։

Մեներգող.— «Լերան վրայ դանդաղ ճօսը, արշալոյսի զանգակների ղօղանջի ճետ.

Մահն է գալիս

արօտների մէջ ընկղմած երկնքում։

Հովիւների աչքերի մէջ ճուր է վառւել։

Այստեղխորհուրդնէսկսում։»

Ծառանոյշներ.— «Չիւղերի տակ

էգ եղնիկներ

ո՞ւմ են այսպէս սպասում.

ձիւղը ճիւղ է փաթթել. գրկել—

Ծառն էլ սերմ է սպասում։»

Ու մենք կը տեսնենք Թէ ինչպէս սիրոյ խենդութեամբ բռնուած անտառը կը սրսփայ, ու ծառերու մերկ գլուխները ներքին աւիւնով ըրբթալով՝ սերնդագործման կը սպասեն։

Մեներգող մը ստեղծագործութեան համատարած տեսարանին իմաստը կ'երգէ։ Այդ գեղեցիկ երգի միայն վերջին տունը։

«Սեր եւ մահ— նախախնամութիւն։

Արիւնի մէջ եռացող

Ծնունդ է խմորւում

Եւ մահը՝ արիւն»։

Բայց, տես՝, պսուսւ կինը (կատաղած եւ հրէշային), իր բողոքը կը ժայթքէ.

«Անիծեա՛լ տաճար, մահաքն ի տաճար։

Անտա՛ռ— մա՛հ, մա՛հ։

Գիտե՛մ, գիտե՛մ—

Արեւը պիտի մարի, ծառերը պիտի մեռնին եւ այն ժամանակ— գիտե՛մ, գիտե՛մ— քարերը պիտի զուգուին»։

Աչնան տերեւներու ճահերգ է. մարթուած ողկոյզները հնձանի մէջ կը ճզմուին։ Երիտասարդներն ու կիները երգեր կը փոխանակեն։ Կիները երիտասարդի մը կ'ըսեն.— «Հնձանի մէջ խաղողները երբ ճըմլենք՝ քեզ էլ հետը պիտի ճզմենք»։ Ահա երիտասարդի պատասխանը.

Երիտասարդը.—

Արէք այնպէս ինչպէս կ'ուզէք,

Երբ ինձ ճզմէք—

Ես գինու ճետ նորէն կ'եռամ.

Երբ իծ խմէք՝

Ձեր ծիծերից

Նորէն

Աղբիւրի պէս

Պիտի ճոսիմ ազատօրէն»։

«Օղի ձայն»երու մէջէն տերեւները կ'երգեն

«Թողէք ընկնենք—

Ո՞ւր էք տանում, ո՞ւր էք տանում...

Թողէք ընկնենք—

Մեռնինք»։

Ու այս համատարած տեսարանին աւելի մենեբգողը (բանաստեղծը) կը ճակտի Աստուծոյ դէմ, գեղեցիկ եւ խորհուրդով լի քերթուածով մը (էջ 66—67)։

«Մեծագօ՛ր Աստուած, կամքդ ի՞նչ է,

Աստուած տիեզերքի. կամքդ ինչո՞ւ է»։

Բայց բնութեան եւ տիեզերքի ճակատագրական Թաւալումը կը շարունակուի։ Ծերեւներու եւ ճապուած աստղերուն հետ կը մեռնի Սիրվարդն ալ։ Ու «գիշերային բարդ լռութիւններու մէջ խորասուզուած հայ մի եկեղեցի իր սիւների վրայ է առնում աշխարհի ծանրութիւնը» «Եկեղեցին տուն է ցաւի»։ Ողբերգական այս էջերուն մէջ արդէն կը նշմարուի համաշխարհային պատերազմի, համատարած աւերի եւ հայկական կոտորածներու հեռաւոր տարօրուր եկեղեցիի քարերը, սուրբերու նկարները եւ փառաւոր ձօծը լեզու կ'առնեն։

Մի Մարտիրոս.— Անապատներու մէջ քաշքշեցին պատռտուած իմ մարմինը եւ մինչեւ գլուխ աւազի մէջ Թաղեցին իմ մարմինը։

Եւ եղաւ մարմինս դիակ անկենդան եւ ծով աւազի մէջ եղաւ գլուխս ուրուական

կանչ կանչեց ձայնս կոկորդս ճեղքելով՝ Աստուա՛ծ մարտիրոսաց ո՞ւր ես.—

Ի պատասխան ճով մի անցաւ մայելով։

Եւ եղաւ մարմինս դիակ անկենդան եւ ծով աւազի մէջ եղաւ գլուխս ուրուական։»

Մի ձայն.— Թռօ՛սխումէ, պըռօ՛սխումէ։»

Աստղերի քերթուածքիբ չորս տեսարաններով աւելի լայն համամարգութիւն է երկրի եւ երկնքի միջտերուն եւ յիննկութեան խորհուրդին։ Բազմաթիւ գեղեցիկ էջեր ունի այս հատուածը, աւելի ուժեղ եւ աւելի երաժշտական։ Բայց այդ հատուածէն, այս նեղ սիւնակին մէջ միայն եզրափակող քանի մը տողեր առնենք։

Մեներգող.— «Եւ ձայն փողոյն ինչէր մեծաձայն...»

կարելի է այս գիշեր,

Անյայտ, անձայն ոգիներ,

Երկրագնդի Թաղումը

Պիտի երգեն տրտմօրէն՝

Արցունքներով աստղերի,

Հեծկլտանքով արեւի։

Մեներգողը կը տեսնէ որ գիսաւորները կ'այրեն տարածութիւնները ու մրրիկ, ամպրոպ եւ փոթորիկ. կը տիրէ խաւար եւ խոր լռութիւն։ «Տարածութիւնները վայր են Թափուած մախրացած» եւ «ժամանակը գլորուեց մի վիհ սառնամած...»

Վերջին խօսքը մենեբգողին.

«Եւ ձայն փողոյն ինչէր մեծաձայն—

Պիտ գա՛մ, պիտի գա՛մ, պիտի գա՛մ...

Հսկա՛յ է իմ Աստուած։

Բանաստեղծ Զարեանը իր զարգացման եւ հոգեկան ապրումներու լրիւ տարբերովը երկնած է այս երգը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՍԼԱՆ ԵՂԲԱՅՐԸ

Այդ օրը՝ արշալոյսին սառած փոթորիկ կար զուրը։ Պարտէզին մէջ եղեւնիները դիւային հանմանուտ մը կը սուլէին յուզուած սաղարթներուն մէջէն, կը տարուբերէին գինովներու նման, կը ծռէին եւ գլուխները կը մօտեցնէին իրարու, չես գիտեր հոռւելո՞ւ Թէ՝ սիրային խօսքեր փոխանակելու, կամ գրկուելու եւ համբուրուելու համար պարզապէս։ Հեռուն կը զալարուէր, ծովը երկունքի բռնուած կնոջ մը պէս, կ'ուռէր, կը խաչուէր, ապա կ'իյնէր հեռացնելով, փրփրերախ կը մօտենար ցամաքին, կը զարնուէր ժայռերուն եւ ուժաթափ կ'իյնար կռնակին վրայ Թունաւորուած հսկայի մը ջղաձգութիւնով։ Ծանկապատին վրայ կանանչաղոյն աչքերով կատու մը կը շտապէ՝ մԹնշաղի տղոտ պատառին վրայ, ժամերով սպրւսւացուած վագրի մանրանկարը տանելով իր հետ։ Աղօթարանը կը զարգանայ տակաւ հսկայնցող ծիրաններու քնքուշ դեղնութեամբ եւ երկինքին մէջ կծկտած ամպի կտորներ լռանքէն յետոյ չուառած լուսերհաքներու նման ճերմակ պատմուճաններ կը հագնին աճապարանքով։ Կը մարին փողոցին ելեկտրական լոյսերը։ Կառապանը կը շոյէ սարակը ջորիներուն վրայ՝ մաշած սալայատակներու խորտուբորդնեներուն մէջ չարչարուող անիւներու ճռնչիւններուն հետ հայհոյախառն ձայնագրեր ներկալով գին մէջ։ Կը կենայ կառքը։ Մէկը կը վիճի կառապանին հետ։

— «Ծօ՛ անիրաւ, ինչո՞ւ կը չարչարես այսքան այս անլեզու կենդանիները։ Չե՞ս գիտեր՝ որ անասնապաշտպան ընկերութիւններ կան աշխարհի տեղը։ Չե՞ս գիտեր որ արդարութի՛ւն, զօ՛ւտ ու դատաստա՛ն կայ, նոյնիսկ այս չորքոտանիներու իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Չե՞ս գիտեր... չե՞ս գիտեր...»

Կը բացուի սենեակիս դուռը եւ քամիին հետ ներս կը մտնէ ընկերս գլխարաց, անդուռայ հուք մը կրծքին եւ սովամ գոյնը փթ մը՝ սեղմուած ափերուն մէջ։

— Խեր ըլլա՛յ, Երանի կ'առտուն կանուխ փողոցները՞...։ Քեզի՞ տուին, տեսչէ՞ն, անասուններու պաշտպանութեան հօգը։ Չըլլայ Թէ արձանագրուած ըլլաս այդ...

— Տխմարներո՞ւն..., ո՛չ ատաղ, ընդհակառակն, ես այսօր հիմը դրի մարդապաշտպան ընկերութեան։

— Այդ ինչպէ՞ս.

— Սպաններէ բժիշկը եւ զաւցի լուր տուի տնօրէնութեան որ վերցնեն դիակը։

— Դաւն կատարելու խե՛նդ ես, Երանիկ, խե՛նդ, խե՛նդ...

— Թերեւս..., բայց ալ համբերելը անմարդութի՛ւն էր... կ'ըսեմ քեզի։

— Լա՛ւ... լա՛ւ...։ Իսկ հիմա ի՞նչ կը խորհի իմ սիրելի հերոսը, օրինակ... սահմանագլուխ շտապելու համար։

— Քու հերոսդ կ'ուզէ միայ հոս՝ մեռցնելու համար այդ որիկան։

— Հապա կ'ըսէիր որ սպաններ եր եւ լուր տուիր որ վերցնեն...

— Դիակը՞... դիակը՞... ազամաԹուզի կեղե՛ւ, ի՞նչ արժէք ունի դիակը։ Պէտք է մեռցնե՛լ կ'ըսեմ քեզի, պէտք է մեռցնել տակաւին...։ Եւ ինչո՞ւ այս ժամավաճառութիւնը։ Ծառաութի՛ւն, ատաղ, բարեւ կ'ընեմ եղբօրս եւ կ'ըսեմ՝ որ ես կ'երթամ մեռցնելու...։

Իրիկունը արաբական Թերթերը մեծ տառերով կը հաղորդէին հետեւեալը. «Վայրի ընտանելու ատտիճան, կրակոտ աչքերով շէկահեր հայ տղայ մը ներկայացաւ այս առտու Ռուս Պէյրութի ոստիկանութեան գլխաւորին եւ այսպէս յայտարարեց.

— Ես սպաննեցի իմ տէրը՝ ամերիկեան համալսարանի աստիճաբուժական բաժնի դասախօս տնօրէն՝ անգլիացի Տոքթ. Դրէյըր։ Ցանուն օրէնքի կը պահանջեմ որ ձերբակալէք զիս — ։ Կը կարծուի որ անիրը կապ ունի սիրային պատմութեան մը հետ։

. . .

Գլուխս առեր իմ ափերուս մէջ ու ծառած կը դիտեմ սեղանիս Թուղթէ ճերմակ ծածկոցին վրայ բռունցքին կաղապարած հարցական կարմիր նշանը՝ որ Թաւալիլ կը սկսի ինքն իր վրայ, կը մեծնայ, փոթորիգ մը կ'ըլլայ, կը զարնուի սենեակիս պատերուն եւ կը դառնայ սուլելով — ի՞նչ արժէք ունի դիակը... պէտք է մեռցնել կ'ըսեմ քեզի։ Հիմայ որ հսկայական կարմիր Թեւեր ունիմ՝ պիտի հալածեմ, պիտի խեղդեմ, պիտի... պիտի... ես անոր հոգին...։ Ծխոյ կը կերպարանափոխուի, վայրի ընելս ատտիճան կրակոտ աչքերով շէկ տղայ մը դառնայ, կը խոյանայ պատուհանը, կը բանայ ուժով մը փեղկերն ու «Ձտեսութի՛ւն, ատա՛ղ»... դուրս կը նետուի խելայեղօրէն։

. . . .

— Դուք կը քնանայի՞ք, պարո՛ն։ Գիտէ՞ք որքա՛ն ժամանակ դուռը կը ծեծեմ.... Ըսին մեզի որ մահուամ ընկերն էք անոր։

— Ներողութի՛ւն օրիորդ. աթոռ մը... բայց ի՞նչ ընեմ անունները այս երկար ցանկը։

— Երբ լսեցինք, պարո՛ն, քաղաքին բոլոր հայ աղաւսիներ... որ Երանիկը բանտարկուեր է... ըսինք՝ մեր պարտքն է անոր օգնել։ Գիտէք որ հաւատ չենք... Պարո՛ն, մենք որբանոցներս... Ահա այս գումարը... իր դատին համար։ Ա՛հ... եթէ հարուստ ըլլայինք... պարո՛ն, եթէ...։

— Շնորհակալութի՛ւն, օրիորդ, ձեր ազնիւ զգացումներուն համար։ Բայց վստահ եղէք ձեզ որ ան պէտք պիտի չունենայ այս դրամին։ Ամերիկացիները այժմէն վարձած են լաւագոյն փաստաբանները՝ պաշտպանելու համար զինքը եւ... եւ, համալսարանի պատիւը ... կանգ։ Կ'ազատի՝ եթէ ...

— Կ'ըսէք Թէ կ'ազատի՝ պարո՛ն, Ա՜հ մեր աղուո՛ր եղբայրը.

— Կը տեսնէ՞ք, օրիո՛րդ, որ պէտք պիտի չըլլայ այս...

— Կը խնդրե՛մ, պարո՛ն, որ չը...չը...չմեր...

— Մի՛ յուզուիք, հանդարտեցէ՛ք օրիորդ։ Այսօր իսկ պիտի այցելեմ բանտ՝ տեսնելու համար ձեր բարեւները։

Միայն բարեւնե՛րը... պարո՛ն, միայն բարեւնե՛րը...

— Ձեր բոլորին քոյրական յորդանոս աէ՛րը, խանդաղատանքը, ձեր դրա՛մը, ձեր բոլորին սիրտն ու հոգին։ Գիտե՛մ, օրիորդ, պիտի ըսե՛մ անոր՝ որ այս բոլորը ձեր քոյրիկներդ կը ղրկեն քեզի, ձեր աղքատ, շատ աղքատի՛կ քոյրիկներդ...

— Ըսէ՛ք, պարո՛ն, ըսէք քոյրիկնե՛րդ... Մ'ենք ուրիշ ո՛վ ունինք, պարո՛ն, ուրիշ ո՛վ.

. . .

— Պարոն դատաւո՛ր, իմ պաշտպան փաստաբանները զիս յայտարարեցին՝ խելագար, ջղային, անհաւասարակշիռ եւ ... [illegible] կը բողոքեմ եւ կը հերքեմ սարքուած այս անհամեմատակերպութիւնը՝ որ իրապէս պիտի խեղդէ զիս իր այլանդակութիւնով։ Ես խելագա՞ր։ Ես [illegible] այնքան գիտակցօրէն մեր [illegible] դաշոյնս եւ փոխեց զայն [illegible] ինչպէս բարձրերէն վար՝ [illegible] գիլի կռուեցէն արձակուած [illegible] գետափի խիճերուն վրայ։ Զ[illegible] պատրանքներ, պարոն դատ[illegible]ւոր, զո՛ւր պատրանքներ...

— Եթէ այդպէս է՝ հասա[illegible] ոճրագործ մըն էք եւ պէտք [illegible]

— Դատապարտեցէ՛ք, պա[illegible] դատաւո՛ր, դատապարտեցէ[illegible] ինչպէս որ կ'ուզէք։ Բայց [illegible] նուն օրէնքի՝ Թոյլ պիտի [illegible] վերջապէս, որ խօսիմ [illegible] մը՝ բանտ, արգաւորութիւն [illegible] դժոխք երթալէ առաջ...

— Ձգիտե՛մ..., բայց... խօ[illegible] ցէք...

— Մարտի առաջին շաբ[illegible] էր։ Միջօրէին՝ հիւանդ[illegible] գաղջ արեւ մը կը սլքտար [illegible] քերու սրահներուն վրայ, ներկ[illegible] հօմանունհեններու նման՝ որ [illegible] կենան փողոցներու անկիւններ[illegible] եւ բը՛ս՛ս՛ս՛ .. աչք կ'ընեն [illegible] ցորդներուն...։ Բժիշկը երկն[illegible] բազկաթոռին կը ծխէր [illegible] տէզը՝ արեւին տակ, ասքեր[illegible] վարդի Թուփ մը կը չարչա[illegible] եւ կը խնդար ինքնիրեն՝ դէմ[illegible] վրայ զսպուած կծկումներ զա[illegible] ցնելով մերԹ ընդ մերԹ։ Ցան[illegible] «Երանի՛կ, յուշատետրս [illegible] նիս վրայէն եւ արեւելե[illegible] սուրճ մը, եԹէ կը հաճիս.

— «Ո՞ր մէկը, Տոքթոր։ Ն[illegible] 1915 - 1918ինը՞ ... «Նիւ[illegible] «Թալաթի համար պատր[illegible] տուեցիք արեւելեան վէպ [illegible] վերնագրով։

—«Այո՛, ճիշդ նոյնը։

—«Որուն մէջ կը պարծ[illegible] նաք Թէ ինչպէս պատերազ[illegible] ընթացքին քրիստոնեայ-մ[illegible] դասէրի դիմակով կը սպրդէ[illegible] հայ տարագիրներու վրաններ[illegible] ներս, խելացի՛, աղւոր աղջի[illegible] ներ կ'ուզէիք ձեր ծառայութեան համար, տռամի եւ անպատ[illegible]

ԴՈՒՐՍ ՊԱՆԴՈՒԿՆԵՐԻՑ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

I

Հէ՜յ, ծամբանե՛ր, ծամբանե՛ր,
Ժապաւէններ վարդագոյն,
Որ ձգւում էք երկարում
Հորիզոնից - ճորիզոն,
Ասէ՛ք, ինձ ո՞ւր կը տանէք.
— Ծաղկափթիթ դաշտերի
Անուշ ու զով զեփիւռով,
Առուակների երգերով,
Քեզի կ'առնենք կը տանինք
Հրաշափառ մեծ այգին,
Որ արբենաս դու այնտեղ,
Ցոգնութիւնդ մոռնալով...

Հէ՜յ, ծամբանե՛ր, ծամբանե՛ր,
Մարմարիոնից էլ ողորկ,
Կոյսի լանջից էլ լուսեղ,
Դուք ինձ ասէ՛ք ծամբանե՛ր,
Այսպէս ինձ ո՞ւր կը տանէք.
— Եթէ կ'ուզես քեզ կ'առնենք
Մարմանդ ծովի Թեւերով
Մինչեւ լեռը կը ճանենք,
Մինչեւ գագաթը ճերմակ,
Ուր մինչեւ այս վայրկեանիս
Ոտք չի դրել ոչ մի մարդ...

Հէ՜յ, ծամբանե՛ր, ծամբանե՛ր,
Կնճռոտած ու խոճուն
Դիմագծերը դէմքիս,
Ինձ պէս մաշուած, անարիւն,
Խօսէ՛ք, խօսէ՛ք ծամբանե՛ր,
Այսպէս ինձ ո՞ւր կը տանէք.
— Արաճետը մեր տրտում,
Անճրապոյր, ծանծրալի
Քաղաքամասն է իջնում,
Աղմո՛ւկ,
Ժխոր...
Ախուեղի, Թանձր ծուխի Թեւերով,
Մխնելոյզներն անճամար
Պար են բռնել դեւերի,
Ու ճրճւում են դիւական
Քրքիջներով խնդագին։
Իսկ բազմութիւնն մարդերի
Քրտնաթոր, ճեւի-ճեւ,
Վազվզում է դէս ու դէն,
Որ չը լինի Թէ յանկարծ
Վայրկեանն մեռնի ապարդիւն,
Շուրջ միայ Թերի,
Ու դեւերի զայրոյթից
Կեանքն էլ մեռնի ու փլի...

Հէ՜յ, ծամբանե՛ր, ծամբանե՛ր,
Ինձ էլ տարէք ձեզի ճետ,
Դէպի աղմուկն աշխարհի,
Մինչեւ շուրջպարն դեւերի,
Տարէ՛ք, տարէ՛ք ծամբաներ,
Մինչեւ կրկէսն դեւերի...

II

Իրիկուն էր, կապտորակ
Մութ էր իջել դաշտերին,
Երկինքն փէշերն ճաւաքել
Աչքն էր գոցել աստղերի,
Ու մինչեւ վար կռացել՝
Ծոցն էր առել սարերը։
Անօրինակ տափանքով
Սղմած երկինքն ու գետին,
Խելակորոյս կարօտով
Ննջում էին ճեծաագին...

Ցուպս առած ելայ դուրս.
Ջամբաներն իմ խոժոռ
Լուռ ճեգնու Թեամբ ժպտացին.

Ցը տրտմեցի ես բնաւ
Այդ ծաղրանքից ճամր ու ցուրտ
Վճռել էի նրանց ճետ
Կրկէս իջնել միասին...
Վճռել էի...
Ու կքուած ուսերիս տակ,
Իմ երգին բերկրութիւնով ողջունեց.

Ցաղթ վճիռը իմ կամքի։
— Ա՛խ, ի՛նչ լաւ է ճոգուդ ճետ
Ստրուկ լինես քո մտքին,
Ամէն արգելք ճեգնելով՝
Կամքդ մեկնես աշխարհին.
Ու յաղթողի ճաւատով
Թէկուզ ընկնես ու մեռնես,
Ու յաղթողի ճաւատով
Պարտութիւնը լուռ ճեգնես...

III

Գիշերն, ասես խաւարծին
Մի չար վհուկ, սերած
Խորհուրդներու չարութեամբ,
Կկզել էր իմ ծամբին։
Քօղն էր իջել գիշերի
Իմ աչքերի դէմ դիմաց,
Ու խճողած գիշերին,
Քայլում էի դէպի ցած։
Մէկ միտք միայն առկայծուն
Ցոյք էր տալիս իմ ծամբին,
Մէկ միտք միայն, սիրասուն
Մի վառ երազ Թանկագին։
Եւ ճրդե՛հ կար իմ ճոգում,
Եւ փոթորի՛կ, փոթորի՛կ,
Աշխարհն ինձի չէր լցում,
Աշխարհն ձեռքիս խաղալիք...

IV

Խաւարի մէջ լսե՞լ էք դուք,
Խաւարակուռ երգը դողդ.
Ցեսել է՞ք դուք ճոգիների
Խենթ ցասումը դառնութեամբ յորդ.

Հոգիների՛, որ դարերով
Համբերութեամբ են սնուցել,
Հոգիների՛, որ մնոտի
Հէքեաթներով են քնացել.
Բիրտ կարգերի, օրէնքի տակ
Մերթ խնդրել են, մերթ աղերսել.
Ապա, ընդոստ ու փոթորկուած,
Գալիքի դէմ են ծառայել...

Ցեսե՞լ էք դուք մուրով սեւցած
Ճակատները յոգնած ու խոնջ,
Որոնց վրայ ճամբերութեան
Խոփն է սաճել ակօս-ակօս,
Ու ժամանակն՝ մեծ սերմնացան,
Ըմբոստութեան սերմն է ցանել
Ու խնամել.
Մինչեւ երկինք, մինչեւ արե՛ւ.
Մինչեւ աստղե՛րն է ճասցրել...
Լսել է՞ք դուք պանդուկների
Երգը գինով ու խամամուժ,
Երգը կեանքի, որ կը ճեղքի
Հազար պատնէշ, ճազար տանիք,
Կ'անցնի կ'երթայ՝
Խուլ Անթուանի ականջի մէջ
Կ'որոտայ...

Ես լսեցի ծամբուս վրայ
Պանդուկների երգը գինով,
Ես լսեցի ու ներս մտայ...։

ԱՐԱՄ - ԳԱՌՈՆԷ

...եան ճիրաններէն փրկելու թեան համար, կը լսէինք, կը բռնուէինք ու յաճախ օրն իսկ անպէտ իբր կը շպրտէինք ...ները եւ աւելի ըմբոստ ...ները կը յանձնէինք ...կանութեան՝ իբր... իբր... ...այդ յուշատետրը կորսուեր ...ոքթեր...

—«Ինչպէ՞ս... ո՞վ է վերցու...

—«Սատանան...

—«Այդ սատանան վիրա...-սատանայական վկայական կրնար տալ քեզի, տղա՛ս ...յետոյ, տանց յուշատետրի կրնար։

—«Եթէ դուք սկսիք գրել ...վէպը, սատանան կրնայ ...վարպետ մասգործի վկա...կան տալ Թերեւս... կը հաս...ք տոքթեր, մասգործի՛...

—«Օ ,օ՛,օ՛...

— Այս միջադէպէն աղջին ...նորէն բարեկամներ էինք ...գէթ այդպէս կը կեղծէինք ...Մինչեւ հոս ամէն ինչ ...ելի էր կերպով մը։ Բայց ...առաւ Նախաճաշէն առաջ ...բացի դարակը եւ տեսայ ...Ա...ը բոլորովին մերկ, ...թափ անզգայ վիճակի մէջ, ...մային Թթու մը կծել սկսաւ ...Պանկիս մէջ դղրդիւնով ...անիւներ Թաւալեցան, ...ելեկտրական բարդեր ...կայծեր արձակեցին, ...ցան մկաններս եւ ես ...ա՛ն ամա՛ր... այնքա՛ն ...ր...

— Դուք կը սիրէ՞ք այդ մե...ագրութիւն, այդ...

— Այո, կը սիրէի ինչպէս ...ագառ քոյրս։ Չէ՞ որ ան ալ ...մըն էր գրեթէ։ Այնքան ...նքներով մեծցած, սնուցած ...եւ իր անզգամալոյծ հայրն ...արեւի լոյսէն զրկուած մայրը ...ցնելու մաքուր եւ պատ...ար ճամբայ մը գտած այդ հայ ...ը, այդ... այդ հերոսուհին, ...րան զաւակը։

Հաս գիւղին է հիպնոսացնել, ...ել, բռնաբարել անպաշտ...քները։ Այնքան գիւղին՝ ...փողոցային լաճերու ...ներու բոյներ քանդելը։ ...առաջ անգլիացի փաստա...իր հայրենակիցը պաշտ...նելու կիրքէն տարուած, ...կան վայրենի» կը կոչէր ...։ Որքա՛ն ծիծաղելի են այդ ...պաշտպանելու մարդիկը իրենց ...կախտաւոր քաղաքակըր...ութեամբ։ Ահէ վերջ Թոյլ ...ի չտանք որ օգտագործեն ...ելքերի մեր անկեղծու...ն ու խաղաղ մեր պատիւն ...այնպէս՝ ինչպէս կատուն ...գակին հետ։

. . . .

***

Միջերկրականին վրայ շո...մը կը կողկանձէ՝ պա...ուած ծանր ամոթ մը ...նելով արեւմտեան Ջու...ն ի վեր։ Հորիզոնին վրայ ...ազարդ ամպանոյշներ գա...չուրջպար մը կը դառ...

...նան մեկնող արեւին ետեւէն։ Բլուրի մը հրապարակին վրայ դատարանի եւ բարձր դժբաղ-դութեան միջեւ կոթողուած ալ տարակին մեծ ժամացոյցը մութ-ձի հօթը հարուածներ կուտայ արդէն զանգակին՝ որուն թաւ զանգիւնները կը տարածուին եւ կը փշրուին քաղաքին ծառ-րամասերը՝ տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ...

Կը քալէ դատապարտուածը հպարտ՝ ճեղքելով ամբոխը՝ կը-կէսէն դուրս ելող աւուցի մը անայլայլ, ծանր-ծանր կշռուած քայլերով։ յետոյ կը ցատկէ վանդակապատ կառքի մը մէջ ու դառնալով կառապանին՝

— Մարակէ՛, մարակէ՛ ձիերդ Ապու-խալիլ եւ վակներեան քայլերդ մը երգէ ինծի։ Երգէ՛ աւելի ուժեղ ու լայնաթոք՝ քան աւլող Թաթառները Սահարայի անապատներուն եւ աւելի դաշն ու լիահագագ՝ քան լեռներէն վար՝ ձորերուն մէջ արձագան-գող գալարուն փողերը տրոորդ-ներուն։ Կ'երգնուի տաանուբը գարուններուս վրայ որ շուտ կ'անցնին այս հօթը տարիները։ Այնպէս չուտ՝ ինչպէս գարնան ծծծռնակները կապոյտ կամար-ներուն տակէն հովկիթանաներու վրայ իրենց լայն առագաստնե-րը հիւսիսային հովերուն պար-զող նաւերը՝ փիւնիկեցի խիզախ նաւորդներուն։

Երգէ՛, Ապու-Խալիլ ու մըտ-րակէ՛, մարակէ՛, մարակէ՛...

Ե. ԿՈՐԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ՅԵՏՈՅ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի վերջին Թղթաբերէն մեր քաղած տեղեկութիւններուն հա-մաձայն, ամէն կողմէ օգնութեան ձեռք կը կարկառեն աղէտահար շրջաններուն։ Սակայն դժբախտաբար անընդհատ անձրեւ կը տեղայ, այն-պէս որ ցեխին պատճառով անան-ցանելի դարձած են ճամբաները։ Նախիջեւանէն ապրանքի սայլերը չեն կրնար յառաջ երթալ։ Հարկ տեսնուեցաւ փոխադրութիւնը կատա-րել ձիերով, գիւղերէն հարիւրաւոր ձիեր հաւաքեցին եւ բեռները այդ միջոցով սկսան փոխադրել։ Ու մինչ անձրեւը շարունակ կը տեղայ, ցնցումներն ալ չեն դադրիր, այնպէս որ կիսափուլ տուները եւ պատերը թրջելով ու ցնցուելով կը տապալին։ Բարեբախտաբար նոր զոհերու տեղի չէ տրուած։ Երբ երախաները խումբ մը Շուշի գրկուելէ զատ, ուրիշ խումբ մըն ալ Ստեփանակերտ ղր-կուեցան։ Դպրոցները սկսած են ի-րենց աշխատանքը վրաններու տակ կամ բացօթեայ, համաձայն օդին։

ԴՐԱՄ, ՈՒՏԵԼԻՔ ԵՒ ԾԱԾԿՈՑ

Մոսկուայի կոլխոզներու կեդր. ճարմինին մէկ միլիոն րուբլի եւ Ուկրայնայի 100.000 րուբլի նուէրներէն յետոյ, Ուրալի կառա-վարութիւնն ալ իր կարգին մէկ վա-կոն ուտեստ եւ թիթեղ նուիրեց, տանիքները ծածկելու համար։

«Պրավդա» կը հրատարակէ կոչ մը, օգնութիւն հասցնելու համար աղէտեալներուն։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի ամէն կողմ։ Բելո-ռուսիա 5,000 րուբլի ղրկեց։ Երե-ւանի մէջ արգիլուեցաւ արկղիկով հանգանակութիւնը։ Դարալագեաց մեծ քանակութեամբ Թաղիք ղրկեց, տա-նիքները ծածկելու համար։ Աղէտ-եալ գիւղերուն մէջ հիմնուած են թէյարաշխի 13 կայաններ։ Ուտելիքի հարցը կարգադրուած է եւ ապահով-ուած։ Միայն վրաններն են որ, քիչ են։ Անընդհատ անձրեւ կը տեղայ, այնպէս որ կը վախցուի տարափո-խիկ հիւանդութեանց ծագումէն։ Ղա-րաքիլիսայի գիւղերուն մէջ դաշ-տային աշխատանքները վերսկսած են։ Գորիսի մէջ կը խորհին բանալ տաղաձագործարան մը, տախտակ հայթայթելու համար գիւղերուն։ Նախ-նական աշխատանքներ կը կատար-ուին նոր գիւղերուն համար հարթա-վայրեր գտնելու նպատակով։ Ջուրի խնդիրն ալ մօտը կը պրադցնէ։ Զանգեզուրի շրջանին ծանր վիրա-ւորուածները փոխադրուած են Գորիս։ Բանուորական խումբեր անընդհատ կ'աշխատին պեղումներ կատարե-լով փլատակներուն մէջ, դուրս հա-նելու համար աղէտահար գիւղացի-ներուն գոյքերը։ Կառավարութիւնը վարկ բացած է այդ շրջաններուն գիւղացիներուն համար։ Ապահովա-գրուած բայց սպաննուած անասուն-ներուն փոխարժէքը վճարուեցաւ գիւղացիներուն։ Մեծ քանակութեամբ ատնաման բաշխուեցաւ երախանե-րուն։

ՍԻՍԻԱՆ

Անանեանի տուած տեղեկու-թեանց համաձայն, Սիսիանի շրջա-նին մէջ մեռած են 247 հոգի, վի-րաւորուած են 460 հոգի, քանդուած են 3551 շէնքեր, 6000 ախոռ։ Սպաննուած են աւելի քան 1000 մեծ եղջիւրաւոր անասուն, եւ 2000 փոքր եղջիւրաւոր անասուն։ Ժո-ղովուրդը վրաններու տակ է, բայց վրանները չեն բաւեր։ Կը պահան-ջուի շեշիմ (կերպաս)։

Բոլոր գիւղերուն մէջ վերջացած են փլատակներու պեղումները, մե-ռած մարդիկ եւ սպաննուած անա-սունները դուրս հանուած են փլա-տակներէն։ Ցակաւին պէտք է դուրս հանել նաեւ գոյքերը։ Այս գործը ձգձգուեցաւ, որովհետեւ բանուոր չկայ։ Չքնասուած գիւղերէն բանուոր կը պահանջեն, բայց չքնասուած գիւղերը շատ քիչ են։

22 գիւղերու մէջ կործանած են դպրոցական բոլոր շէնքերը։

Վաղուդիի մէջ մեռած են 4 հոգի, վիրաւորուած՝ 15 հոգի, Տաւ-լորաի մէջ՝ մեռած են 12 հոգի, վիրաւորուած՝ 4 հոգի, Նորաւանի մէջ՝ մեռած են 10 հոգի, վիրաւոր-ուած՝ 10 հոգի, Ախլաթեանի մէջ մեռած են 71 հոգի, վիրաւորուած՝ 92 հոգի, Դարաբասի մէջ մեռած են 21 հոգի, վիրաւորուած՝ 17 հո-գի, Շնաթաղի մէջ՝ մեռած են 11 հոգի, վիրաւորուած՝ 21 հոգի, Ալիլի մէջ՝ մեռած են 9 հոգի, վիրաւորուած՝ 20 հոգի, Բնունիսի մէջ՝ մեռած են 7 հոգի, վիրաւորուած՝ 34 հոգի, Բալաքի մէջ՝ մեռած են 4 հոգի, վիրաւորուած են 10 հոգի, Դաստա-կերտի մէջ՝ մեռած են 12 հոգի, վիրաւորուած՝ 32 հոգի, Մուրխուզի մէջ՝ մեռած են 3 հոգի, վիրաւոր-ուած՝ 12 հոգի, Ախիշարի մէջ մե-ռած են 7 հոգի, վիրաւորուած են 3 հոգի, Շիխլարի մէջ՝ մեռած են 18 հոգի, վիրաւորուած են 11 հոգի, Գետաթաղի մէջ՝ մեռած են 18 հոգի, վիրաւորուած՝ 15 հոգի, Լոռուդի մէջ մեռած են 6 հոգի, վիրաւորուած՝ 9 հոգի, Ղարաքիլի-սայի մէջ՝ մեռած են 4 հոգի, վի-րաւորուած են 10 հոգի։

Այս գիւղերը ամէնէն աւելի վնասուածներն են։ Ընդհանուր թիւով, կործանած են 19 գիւղ, իսկ 9 գիւղ 50 առ հարիւր չափով աւերուած միայն։ Բազար-Չայէնաղին ճամբա-ները աւրուած ըլլալով, կառքերը չեն կրնար անցնիլ։

«ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ԿՈՉԸ

«Խորհ. Հայաստանի խմբագրու-թիւնը Ռուսիոյ 91 մեծ օրաթերթե-րուն ուղղեց հետեւեալ հեռագիրը.

—«Վերջնական տւեալներով Հա-յաստանում երկրաշարժից կործանել են 61 գիւղ, սպանւած են 389 հո-գի, վիրաւորւած են 1480 հոգի, կո-տորել են 5875 գլուխ անասուն։ Վնասւած շրջանների վերականգ-նման եւ սոցիալիստական վերակա-ռուցման համար անհրաժեշտ է ամբողջ խորհրդային հասարակայնու-թեան եռանդուն օգնութիւնը։ Խնդ-րում ենք նւիրատւութիւն կազմա-կերպել գործարաններում, գիւղերում եւ կոլտնտեսութիւններում»։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Երէկ գրած էինք թէ նկարիչ Սարգիս Խաչատրեան Թէհրանի մէջ ցուցահանդէս մը տուաւ ներկայա-ցնելով այն նկարները, զորս ինք ար-տագրած էր Սպահանի հին պալատ-ներուն որմերուն վրայէն։ Այդ որ-մանկարները առնուազն 300 տար-ուան հնութիւն ունին։

Այս առթիւ Թէհրանի «Ալիքսին» մէջ Ա. Նազարեան կ'ուսումնասիրէ ցուցադրուած նկարները եւ կ'ըսէ.

«Նկարիչը նրանց մէջ մեծ չափով գրել է իր անհատական հակումները, իր սեփական երեւակայութիւնը, գոյների ընտրութեան ու դասաւոր-ման մարզում իր ունեցած հմտու-թիւնը, իր արուեստի արդիական ըմբռնումով, իր վրձնի թափը եւ երանգների իմաստալի ու խորհրդա-ւոր մի ինքնայատուկ խաղ։

Նկարիչն իր «արտանկարները» բաժանել էր երկու մասի.— 28 ի-ղաներկ որմանկարներ Չեհէլ Սու-թուն պալատի եւ 66 նկարներ Ալա Կափու պալատի։

Ցուցադրուած «արտանկարների» բնագիրները ԺԶ. դարի վեր-ջերի ու ԺԷ. դարի առաջին քառորդի արտադրութիւններ են։ Նրանց կարելի է բաժանել 4 հիմ-նական տեսակների.— 1. Պարսկա-չինական դպրոցի պարսիկ նկարիչ-ների, 2. եւրոպական ազդեցութիւն-ների ենթակայ պարսիկ նկարիչների, 3. եւրոպական ուղղութեան հետեւող եւրոպացի նկարիչների եւ 4. պարս-կական արեւստին հետամուտ եւրո-պացի նկարիչների գործեր։

Նկարներու նիւթերը միօրինակ են, կաղապարային։ Հիմնականներն երկու են.— Սէր եւ որսորդութիւն։ Որսորդութիւնն էլ սիրային կեանքի յոգնեցուցիչ նմանօրինակութեան մի կազդուրիչ ընդմիջում է։ Երկու նիւթերն էլ լուսաբանւած են այն ժամանակների տիրող դասակարգի անայլայլ հասկացողութեամբ եւ յեղ-յեղուկ տրամադրութիւններով։

Սիրային տեսարանների նշանա-խօսն է «կին եւ գինի»։ Բովանդա-կութիւնը՝ սիրող անհատների հի-ւանդագին անձկութիւն, զոյգի սի-րային հանդիպում, ճոխ ու համա-դամ սեղան, առատ ու ընտիր գինի, գինու ծիսային մատուակում (գլխա-ւորապէս կնոջ ձեռքով), կանացի սիրայորդ պար, կրքի առոյգանական դարգացում, հրայրք, կնոջ ու տղա-մարդու քօղարկւած ու լուռ պայ-քար, որի մէջ վերջինս յարձակո-ղական, իսկ առաջինը հրահրիչ-կրաւորական դեր ունի։

Որսորդական տեսարանների մէջ որսորդ հերոսը միշտ ու ամէն պայ-մաններում յաղթող է։ Ընբնականօ-րէն գեղեցիկ նժոյգների, որսող թռչունների եւ գիշատիչ գազանն-րի նկարներն այդ տեսարանների ան-խուսափելի բաղկացուցիչ մասերն են։

Նիւթերի կերպարանաւորումն եւս միալարութեան բնոյթ է կրում։ Սակաւաթիւ դէմքերը, միապաղաղ արտայայտութիւնները, արտառոց ձեւերն ու բուռնշարժումները վերին աստիճանի միանման են։ Ցաճախ բոլորովին տարբեր նկարիչների գոր-ծերում, նոյնիսկ զանազան ժամա-նակներում արտադրւած, կարծես միեւնոյն վրձնին պատկանելիս լի-նեն»։

ՆԱՐ-ԴՈՍ

Այս օրերուս պիտի տօնուի Նար-Դոսի գրական գործունէութեան 45ամ-եակը։

Ահա իր կենսագրութիւնը.—

Նար-Դոս, բուն անունով Միքա-յէլ Ցովհաննիսեան ծնած է Թիֆլիս 1868ին։ Հայրը բրդավաճառ էր, միայն վրացերէն գիտէր, եւ չէր ալ հետաքրքրուեր իր զաւկին հայեցի կրթութեամբ։

Քանի մը տարի Հավլաբարի նա-խակրթարանը յաճախելէ յետոյ, կը փորձէ մտնել Ներսիսեան Թեմական վարժարանը, բայց չի յաջողիր։ Ուստի կը մտնէ քաղաքային դպրոցը, յետոյ Խոնիի (Քութայիսի շրջան) ուսուց-չական վարժարանը, զոր կիսատ կը ձգէ։ Պաշ մը կ'աշխատի արհեստ մը սորվիլ. փաստաբանութեան յետոյ կը հրաժարի եւ իր հետաքրքրութիւ-նը կը նուիրէ գրականութեան։

Ինքնաշխատութեամբ փորձեր կ'ընէ գրելու եւ 1886ին «Նոր Դար» օրաթերթին մէջ կ'երեւի «Ճշմարիտ Բարեկամը» պատմուածքով։ Քանի մը տարի յետոյ 1890ին կը մտնէ նոյն թերթին խմբագրութեան մէջ։ Իր կեանքին մէկ կարեւոր մասը կ'անցընէ լրագրութեան մէջ, իբրեւ թարգմանիչ, սրբագրիչ, խմբագրական քարտուղար։

Այս վերջին տարիները, հանգստ-եան կը կոչուի եւ կառավարութե-նէն թոշակ կը ստանայ։

Հրատարակած է հետեւեալ վէ-պերն ու վիպակները.— Աննա Սարոյեան, Մահը, Սպանւած Աղաւնին, Նորածին մանուկը, Ցանտիրոջս աղջիկը, Նրա օրերից մէկը, Մի օր աշնանը, Պայքար։

Պետական հրատարակչականը լոյս ընծայած է Նար-Դոսի պատ-մուածքներուն ժողովածուն։ Մեր Թաղը խորագրին տակ եւ ա-ռանձին հատորով՝ Սպանւած Ա-ղաւնին, որ վերամշակուած է։ Ունի կիսաւարտ վէպ մըն ալ։ Ցաջորդ անգամ կը ներկայացնենք Սպանւած Աղաւնին քննական ակնոցով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, իր նախանցեալ կի-րակուան Nangisի մէջ տարած յաղթանակէն վերջ, կը պատ-րաստուի այսօր, Կիրակի եւ Եր-կուշաբթի մասնակցիլ Փարիզի մօտիկ St. Denis գիւղին մէջ կազմակերպուած ֆութպոլի մըր-ցահանդէսին։

Սոյն մրցահանդէսը կազմա-կերպուած է F. C. A. Dionisien, ծանօթ խումբին կողմէ։ Կը մաս-նակցին C. A. Bourget, S. O. de l'Est, F. C. A. Dionisien եւ U. G. Arménienneի (Հ. Մ. Ը. Մ.) խումբերը։

Կիրակի երկու խաղ տեղի պիտի ունենայ, Finaliste խում-բերը ընտրելու համար։ Երկու-շաբթի երկու յաղթականները իրարու դէմ պիտի խաղան բա-ժակին տիրանալու համար, իսկ երկու պարտուածներն ալ իրա-րու հետ։ Մեր մարզասէր հայ-րենակիցները անշուշտ պիտի փութան ներկայ ըլլալ մրցում-ներուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կիրակի օր կը խաղայ ժամը 3ին։

Այս կիրակի օրուան մարզա-դաշտին հասցէն է.— 56 Avenue Président - Wilson, La Plaine St. Denis. Métro Porte de la Chapelle. Tramways 9, 47, 48 եւ 53:

∴ Մօտ ատենէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս խումբերը պիտի մաս-նակցին A. S. Amical խումբին կազմակերպած մրցահանդէսին։

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ

(ՀՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ)

2

— Ո՞ւր կ'երթանք, Արմէն։

— Եկո՛ւր մի՛ նայիր, մատնե-...պէս կը ճանչնամ այս կողմերը։

—Միեւնոյնն է։ Ըսէ՛ թէ ո՞ւր ...ցած չունիմ, փրկելիք բան մըն ...այ վրաս, բայց եթէ մեր գիտ-...դոյտնի «տուն»երէն մէկն է, ...թիւնդ աւելորդ է. ոչ տրա-...թիւն ունիմ, ոչ ալ ալ միջոց, ...մէնէն կարեւորը այսօր գէշ ...ն մէկն է ու «շէնք-շնորհք» ...ակով մը չեմ ուզեր վերադառ-...թեւ կաշիս ծախու չհանեցի։

...խօսքերը նեղ ու մութ փո-...մը մէջ կ'ըլլային, գրեթէ քիթ ...մտեցած էինք։ Արմէն սկսաւ ...ել։

— Խող, խորոզ, այնորդ-պող եւ ...կա՛ւր, հուծհում կլլողներուն ...ինք երթար։

Առաջ շարժելու միտք չունէի-այն առեն ցած ձայնով.

— Ոգեհարցական հաւաքոյթի մը կ'երթանք, հաւատարիմներու մէջ անդենական պարում մը, կ'ենթա-դրեմ թէ զուարճալի պիտի ըլլայ, հեռու չենք, երկու քայլ մնաց։

Մտանք ցած դռնէ մը, անկէ բակ մը բոլորովին մութ, որուն միայն յատակի թացութիւնը զգացի։ Ցետոյ երկար միջանցք մը նեղ եւ երկար առանց պատուհանի։ Ոտքեր-նիս զարնուեցաւ աստիճանի մը, աջ դարձանք, խորքը լոյս մը կար։ Դրան մը քով կեցանք։ Ոչինչ. մա-նաւոր բացի զորշ ու թանձր վա-րագոյր մը որ դռան կը ծածկէր։

— Ան ըլլալու է, բսաւ ու վա-րագոյրը վերցնելով կոճակը սեղմեց։ Բացին։

— Միշտ պատրաստ օգնելու, պատասխանեց ծերացած ձայն մը։

Ճերմակ մազերով մարդ մըն էր, նայեցաւ հրաւիրագրին եւ մեզի։

— Միւսը՞...

Արմէն փափսուքով մը համոզել ջանաց, մարդը կասկածեցաւ.

— Երթամ տիկինը կանչեմ բսաւ, ու դուռը մեր ետեւէն գոցեց։

Քառակուսի տեղ մըն էինք. պա-տերէն մէկուն վրայ խաչելութիւն մը կար, դիմացը Համբարձման պատկեր մը ու քանի մը մեռազէ նշաններ, որոնք զարդ չէին ամէն պարագայի։ Դեղին ապակիով լամբ մը կը լուսա-ւորէր, մեռելական զալկութիւն մը սփռելով

Փոքրիկ դուռը զգուշութեամբ բացուեցաւ. ակնթարթի մը մէջ տե-սայ ներսը սեւազգեստ սեղաններ, ապակեայ առարկաներ ձայնագիր մեքենայի նմանող գործիքներ։ Ամէն բան հետաքրքրութիւն գրգռող, ճըն-շող ու խորհրդաւոր էր։

Տարիքոտ կին մըն էր, ծաղկա-ւեր, չորցած դէմքով, կեռ քթով ու փոքրիկ անշարժ աչքերով։ Մէկ խօս-քով սեւ եւրոպական զգեստներով վհուկ մը։

Լուռ կը զննէր։ Բերանը բա-ցաւ. դեղնած ձիու ակռաներ դուրս կախուեցան։ Ամբողջովին հակակրանք կը բուրէր։

Նորէն կրկնուեցան նոյն խօս-քերը։ Հայ ըլլալս բացարձակ միա-մտութեան ու վստահելիութեան գրաւական չընդունուեցաւ, ոչ ալ ըն-կերոջս սալոնի ճարտասանութիւնը փրկեց

- Վայրկեան մը ներեցէք, ա-մուսինս կանչեմ։

Զանձրանալ սկսայ, այրուած բանի մը հոտը ռունգերս կը նեղէր, փանգտալ կ'ուզէի։ «Քեզի ի՞նչ այս ծանկըլը. եկուր, չասածին խաղալիք եղիր. գլուխն ուտէ իրեն հոգին ալ, հօրգաւրանն ալս. կը խորհէի ու աւելի քէնով կը լեցուէի Արմէնին դէմ. եւ անհամբեր կը սպասէի ելքին։

Դարձեալ դուռը բացուեցաւ եւ այս անգամ.

— Կարպիս կարապետեանը մի-ամ սակորով

Ամբողջ մարմնովս զող մը ան-ցաւ՝ անուանցա՞մը... Նախ կար-ծեցի որ սգէհարցութիւնն է սկսած, այնքան տարաշխարհային կերպա-րանք ու ժպիտ մը ունէր, թէեւ քանի մը ժամ հազիւ անցած էր մեր ծա-նօթ հանդիպումէն։

Այդ լոյսին տակ դիակնային դեղ-նութիւն մը զգեցած դէմքը, մեռած Քրիստոսի մը մեղմութիւնը առաւ եւ առանց սպասցնելու մեզ առաջ-նորդեց ներս։ Շմած եւ ուչնչացած էի։

Մնացածը քուն բերելիք է. պատ-մել իսկ չարժեր։ Միայն սաչափ խեղճ կարպիսը հոգւով մարմնով յանձնուած կ'երեւէր իր պարտակա-նութեան, իր վհուկ կնոջ նայուած-քին տակ «մէտիոմ»ի դեր կատարե-լով ու հպատակելով քիչ մը բարդ մագնիսական թելադրութիւններուն։ Միամիտներու խումբ մը կար, երի-տասարդներ ալ չէին պակսեր, ու մէկ կողմը հաստատուած էր հան-դերձեալին միացնող ճամբուն զոհա-բերութիւնը... հասկցէք զանձանակը։

∴

Վերադարձին՝ լուռ կը քալէինք երկար ատենէ ի վեր։ Արմէն դժգոհ էր ժամավաճառ եղած ըլլալուն, իսկ ես կորսուած էի յուշերու մէջ։

Դիտելով ու զգալով հանդերձ մեր ուղղութիւնը կ'ուզէի հարցնել. —«Ո՞ւր կ'երթանք»։

Քանի մը անգամ հնչեցուցի ներսս այդ հարցումը ու ապա լռեցուցի։

Ճամբաները ամայի էին, կաղերը մարած, կառքերը դադրած ու խոշոր կաթիլներով անձրեւը վերսկսած...

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՎԵՐՋ

«ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՕՐ»

Կոմիտասեան խնամատար յանձ-նաժողովը կազմակերպած է, Ցունիս 28ի կիրակին, «Կոմիտաս վարդապե-տի օր»։ Կէս օրէն յետոյ մեծ հա-մերգ մը պիտի սարքուի ի պատիւ վարդապետին փառաւնամեակի եւ յօգուտ բազմերախտ հիւանդին

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՐԱԶԻԼԻԱ

Ժընեւի մէջ Թուրքիոյ պատուի-րակը արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի յայտարարեց թէ Լնկիրիի մէջ պիտի հաստատուի Պրազիլիա-կան դեսպանատուն մը, ինչ որ ծե-ծապէս պիտի գոհացնէ Թուրքիան, քանի որ երկու երկիրները կապուած են տնտեսական շահերով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՆԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 274.296

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ 1931

27 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1579

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կիրակի օր Թուրի մէջ բացուեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 28րդ համագումարը, որ իր օրակարգի հարցերով՝ կը ներկայացնէ մասնաւոր կարեւորութիւն մը, և, այս հարցերու վիճաբանութեան առթիւ, զանազան հոսանքներու գաղափարական բախումները չեն որ պիտի կրնան կասեցնել ենթարկել այս մեծ կազմակերպութեան ներքին ուժն ու արժէքը։

Այս Ընդհ. Ժողովի գումարումը Թուրի մէջ, նշանակալից է նաեւ իբր պատասխան Ֆրանսայի համայնավարներուն։ Արդ. 10 տարի առաջ 1920ին նոյն քաղաքին մէջ էր որ Մոսկուայի հրաշքին հաւատացող եւ Գ. Միջազգայինի 21 պայմանները ուրացնող խմբակը՝ Քաշէնի, Ֆրոսարի, Վայեան-Քուտիւրիէի գլխաւորութեամբ կը պառակտէր կուսակցութիւնը։ Իրենց ձեռքին մէջ ունէին կուսակցութեան պաշտօնաթերթը «Ումանիթէ»ն, որ տակաւին կը վայելէր իր մեծանուն հիմնադրին Ժան Ժօրէսի հմայքը։ Կը պառակտէին եւ իրենց հետ կը տանէին կուսակցութեան մեծագոյն զանգուածը։

Այդ օրէն ասդին, համայնավարներու մեծագործ յաւակնութիւնները, հակառակ Մոսկուայի հովանաւորութեան ու քաջալերութեան, տարուէ տարի ու դէպքէ դէպք փետրաթափ եղան։

Մինչ ընկերվարական կուսակցութիւնը հետզհետէ զօրացաւ եւ իր ընդհ. քարտուղարը իր տարեկան տեղեկագրին մէջ, ընդգրադառնալով պառակտումին եւ անոր վատ հետեւանքներուն պարծանքով կրնայ արձանագրել թէ, մինչ այդ Թուականին կուսակցութիւնը մնացեր էր 30.000 անդամով եւ 50 երեսփոխանով, այսօր կը ներկայացնէ 130.000 կուսակից՝ ուղիղ առաջնորդներու խումբով մը. 109 երեսփոխան, 17 ծերակուտական, 293 ընդհ. խորհրդական, 282 շրջանային խորհրդական, 1102 քաղաքագլուխ, 1628 փոխ-քաղաքագլուխ եւ 6,081 Թաղապետական խորհրդական…

Եւ Ընդհ. ժողովը իրաւունք ունէր անշուշտ համակրանքի ողջոյն մը քուէարկելու իր ընդհ. քարտուղարին Փոլ Ֆօռի, որ պառակտումի դժնդակ օրերէն սկսեալ մինչեւ այսօր, կը տանի ստանձնած պաշտօնը անխոնջ եւ կորովի։

Ընդհ. ժողովի վիճաբանութիւնները՝ լեցուն են Թելադրութիւններով։ Անցնելէ առաջ քաղաք. ուղեգծի վերաքննութեան եւ միջազգային հարցերու շուրջ վիճաբանութեան, կուսակցութեան համար անհրաժեշտ էնախ անդրադառնալներքին կեանքի անցուդարձերուն։ Որեւէ կուսակցութիւն որքան ալ մեծ, միակամ ու խանդավառ ըլլայ, չի կրնար զերծ մնալ հաւաքական կեանքի անխուսափելի մանրութիւններէն, որոնք չեն կրնար անշուշտ կասեցնել գործին ընթացքը, բայց, պէտք է վերջապէս, գտնեն իրենց ելքը։

Եւ ահա, կուսակցութեան պաշտօնաթերթին «Փօփիւլէռ»ի հարցը՝ սեղանի վրայ։ Մեղադրանքներ կան ուղղափառ կուսակցականներու կողմէ ուղղուած թերթին վարիչին։ Հասոյթ ապահովելու եւ բազմապահանջ հրատարակութեան մը ծախքերը ապահովելու համար, իր թերթին մէջ յայտարարութիւններ հրատարակած է կարգ մը «պուրժուա» հաստատութիւններու։ Ի՞նչ մեղք իրօք…

Բայց, պէ՞տք է թէ ո՛չ, որ կուսակցութիւնը ապրեցնէ իր թերթը, երբ մանաւանդ այդ յայտարարութիւնները ո՛չ մէկ միջոցաւ կրնան պարտադրել թերթին ընդհ. ուղղութեան։

Թերթը նախ կը հրատարակուէր իրիկուններ։ Գլեմ եւ Լէնկէ զայն վերածեցին առաւօտեան թերթի։ Ո՛չ մէկ յաջողութիւն ունեցան։

Ցետոյ ձեռնարկներ կատարուեցան զայն ապրեցնելու համար եղաւ կռուիլ հազար դժուարութեանց դէմ։ Անօգուտ։ Թերթին ամբողջ սպառումը 11.000ը չէր անցեր։ Օրաթերթը վերածուեցաւ եռօրեայի, նոր պատրաստութեամբ կրկին իբր օրաթերթ հրապարակ նետուելու համար։ Այսօր արդէն 40.000 բաժանորդ ունի եւ ձեռքէ ծախուածներն ալ միասին կը սպառի 72.000 օրինակ։

Քննադատութիւններ կան նաեւ թերթին բովանդակութեան մասին։

Դժգոհներ կան որ Ընդհ. Ժողովէն առաջ, թերթը չէ ուզած «ազատ բեմ» մը բանալ, հրապարակային վիճաբանութեան համար։ Կան որ կը պահանջեն որ աւելի լայն տեղ յատկացուի շրջաններու կուսակցական կեանքին։

Խորհրդ. Միութեան մասին թերթին հրատարակութիւնները դժգոհութիւն պատճառած են ոմանց։ Առարկայական չեն գտներ այդ քննադատութիւններն ու կ՚ուզեն որ աւելի յստակօրէն բացատրուին բոլշեւիկեան աշխարհի անցուդարձերը։

Ընկերվարական կուսակցութեան մը պաշտօնաթերթին համար, ծանր են անշուշտ այս վերջին դիտողութիւնները, եթէ ճիշդ ըլլային։

Բայց, յօդուածները որ տեղի տուած են այս դիտողութիւններուն, իրօք կը խեղաթիւրե՞ն խորհրդային աշխարհի իրողութիւնները։

Հնգամեայ ծրագիրը որ ենթարկուեցաւ «Փօփիւլէռ»ի աշխատակցին անխնայ վերլուծումներուն, իրօք կը ծառայէ՞ ընկերվարութիւն կերտելու…։

Այդ չէ խմբագրական-վարիչին Լէոն Պլումի կարծիքը։

(1)

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ՊԱՏՐԱՍՏԵՆՔ ՆԱԽ ԾՆՈՂՆԵՐԸ

Օր չանցնիր որ այս թերթին մէջ չարձանագրուին ձուլում եւ այլասերում բառերը։

Եւ օր չանցնիր որ սրտցաւ հայրենակից մը պաշտպանութեան իր յատակագիծը չներկայացնէ ընդդէմ լուրահուն վտանգին։

Հայ թերթերու ընթերցումը կը ձգէ այն տպաւորութիւնը թէ մտահոգութիւնը բռնած է բոլոր բանիմաց մտքերը վարէն վեր եւ թէ հեռու չէ պահը որ պիտի արձանագրէ կրթական համագործակցութեան առաջին . . . տիպը։

Եւ սակայն կը բաւէ կարճ ակնարկ մը պտտցնել հայ փոքրիկ համախմբումներու վրայ,— տեսակ մը բախտաւոր գաղթականներ— հաստատելու համար անտարբերութեան չարիքը։

Անտարբերութիւն՝ որ ամենէն առաջ մեղքը կը բեռցնէ ծնողներուն վրայ։

Ի զուր չէ որ «Յառաջ»ի հարցարանին պատասխանները ընդհանրապէս պէտքը կը շեշտեն ծնողական յարատեւ հսկողութեան՝ իբր կենսական նախապայման այլասերման դէմ պայքարի։

Եւ իրաւունք ունին։ Ինչ որ ազգային հաւաքականութիւնը չի կրնար ընել (թերեւս անոր համար որ իրապէս անգոյ է) մեծ չափով տրուած է ընտանիքներուն։

Եւ նախ ընտանեկան, ծնողական օգուտը տեսակէտէն։

Ծնողները պէտք է գիտնան թէ այս անյայտ ու հակայ ձուլարաններուն մէջ, զաւակները կը մեծնան իբր խորթ, առանց անհրաժեշտ հսկողութեան։ Խորթ ո՛չ թէ զգացումով, այլ մանաւանդ ճաշակով, ըմբռնումով, ձգտումով։

Պէտք է գիտնան թէ իրենց աչքերուն առջեւ, վաղուան օտարականն է որ հասակ կը նետէ իբր զաւակ։

Որովհետեւ կապը որ հայ ընտանիքի անդամները պիտի զօդէ իրարու, այսօր վտանգուած է ամէնէն աւելի, աւելի քան հայ հոգին։

Այդ կապը լեզուն է։

Լեզուն է որ հայ մանուկին պիտի սորվեցնէ յարգել հայ անցեալը, առավ ներկան ու մտատանջուիլ հայ ապագայով։

Օտար այս ափերուն վրայ, հայ կեանքին կապուած մնալու համար, մանուկ հայը միայն լեզուն կրնայ ունենալ։

Իսկ հայ ծնողը պէտք է գիտնայ թէ օտարերէնով՝ օտարն է որ կը մտնէ իր տան մէջ՝ նոյնիսկ ան իր զաւակն ըլլայ…

Ինչ որ սրբեմ, մեր նախկին համախմբումը միջավայրերուն մէջ չկրցան ընել մեր դաստիարակները, այսօր կ՚իյնայ մեր ծնողներուն վրայ։

Ու կրկնե՛նք, նա՛խ ընտանեկան, ծնողական օգուտի տեսակէտէն։

Բայց կ՚երեւի, շատ են այն ծնողները, որոնք իրենց զաւակներէն առաջ իսկ, պէտք ունին հայ դառնալու։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐՋԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թրքաբնակ Թաղերուն մէջ, երկար ատենէ ի վեր զրոյց կը շրջէր թէ աշխարհի վերջը եկած է եւ թէ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 22ին։ Ժողովուրդը այնքան հաւատացեր էր որ անցեալ հինգշաբթի օր փողոցները խռնուած կը սպասէր վերջին դատաստանին։ Մոլեռանդներ կը փռշտայէին ու կը դաւաճաներ թէ որոշման ժամուն երկինքը պիտի պատռի եւ թէ պատռուածքէն պիտի երեւնայ մարդադէմ թռչուն մը, որ զարհուրելի ճիչ մը պիտի արձակէ. իբր ազդանշան յարատեւ երկրաշարժի եւ ցնցումներու եւ որոտումներու ու երկիրը պիտի քայքայուի։ Ու երկար սպասելէ յետոյ, փողոցներուն մէջ, երբ տեսան որ որեւէ աղէտ չի պատահիր, Մուհամմէտին փառք տալով՝ իրենց տուները քաշուեցան նաւրէտրինի հայրենակիցները։

Հաւատացէք՝ եթէ կ՚ուզէք, բայց Պոլսէն տրուած ծեռագիր է։

ՊՈԼԻՍ ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ

Մէկ քանի շաբաթէ ի վեր Պոլսոյ աղքատ Թաղերը վարակուած են հիւանդութեամբ մը, որ ցարդ անծանօթ էր, կ՚ըսեն բժշկական շրջանակները։

Ճասեր են որ վարակուած են այս հիւանդութենէն, որ շատ կը նմանի բորոտութեան։ Հիւանդներուն մորթը ծածկուած է փշտիկներով։ Բժիշկները կը կարծեն թէ այս նորօրինակ հիւանդութեան պատճառն են գէշ սնունդը եւ ապառողջ պայմանները։

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, գերմանացի հայագէտ Գ. Լէվի Գատըրչքին թոյլտուութեամբ կ՚ուսումնասիրէ Պոլսոյ Ազգ. Մատենադարանին հին ձեռագիրները։ Հայ մատենագրութիւնը լուսաբանող Թանկարժէք գրչագիրներ կան այդ հաւաքածոյին մէջ։ Գ. Լէվի հիացած է անոնց վրայ եւ կարգ մը էջեր ու նկարներ լուսանկարած է։

Գերման բանասէրը նոր աւարտած է Պերլինի համալսարանը, եւ իր նպատակն է մասնաւորաբար գրաբար մատենագրութեան մասին ուսումնասիրութիւններ կատարել վերջ … գրաբար Արեւելեան լեզուներու ուսուցումով։ Աշակերտած է Հ. Ն. Ակինեանի։ Գովեստով կը խօսի Հ. Տաշեանի եւ ընդհանրապէս բոլոր Մխիթարեան Հայրերու մասին։

Գ. Լէվի իր պրպտումները աւարտելէ վերջ պիտի մեկնի Հայաստան, ուր նոյնպէս հին ձեռագիրներու քննութեամբ պիտի զբաղի։ Պիտի այցելէ նաեւ Էջմիածին։

ՑՆՑԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Քոլոմպիայի համալսարանին վարիչը յայտնեց թէ համաշխարհային ճարտարարուեստի ներկայացուցիչները խորհրդակցութեան պիտի նստին յառաջիկայ հոկտեմբեր 21ին Նիւ Եորքի մէջ ուսումնասիրելու համար տնտեսական մեծ հարցերը։

ՆԱՀԱՑ ՍՐՏՔԻ ԴԷՄ

Վաֆտի նախագահը Նահաս փաշա, դատ բացաւ Եգիպտոսի վարչապետին Սըտքը փաշայի դէմ, ընտրութեանց առթիւ անոր կողմէ կատարուած բռնութեանց եւ գեղծարարութեանց ամբաստանութեամբ։

ՑՈՐԵՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Լոնտոնի մէջ գումարուող ցորենի միջազգային խորհրդաժողովը իր նիստերը փակելէ առաջ, կազմեց յանձնախումբ մը որուն գործը պիտի ըլլայ տնտեսական կապ պահել խորհրդաժողովին մասնակցող երկիրներուն միջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկները Ցունաստանի մէջ

Գրեր էինք թէ Չեկայի գործակալները խորհրդային «Իլիչ» նաւով դէպի Ռուսիա փախցուցած են 9 փախստական բանտարկեալներ եւ 5 հակաբոլշեւիկներ։

Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն Ցունաստանի արտաքին նախարարութիւնը հրամայած է Փիրէայի ոստիկանական տնօրէնութեան, որպէսզի, այն պարագային երբ հաստատուի թէ տեղւոյս խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաները մաս ունեցեր են յայն համայնավար գործակալներու Ռուսիա փախցուելուն մէջ, ձերբակալուին անոնք, եթէ նոյնիսկ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն ունենան։

Նախարարութիւնը այս որոշման յանգեցաւ այն ստուգումէն վերջ, թէ կազմակերպուած այս փախուստին մեղսակից է նաեւ նոյնինքն խորհրդային դեսպանը Փօթիէմքին։ Հաւանականութիւն կայ նոյնիսկ, որ ձերբակալուին նաեւ Աթէնքի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան անդամներէն ոմանք։

Աթէնքի ռուս դեսպանը խնդրած է արտաքին նախարարութեան ընդհ. տնօրէնէն որ յանձնարարէ հելլէնական մամուլին որպէսզի դադրեցնէ մեկնութիւնները ռուս դիւանագիտական ներկայացուցչութեան դէմ։

Միւս կողմէն կը հաղորդուի թէ, Կէփէսուն, արտասովոր միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Ցունաստանի մէջ գործող հակաբոլշեւիկներուն դէմ եւ արդէն իսկ պատրաստած է ցանկը այն անձերուն, որոնք պիտի պատժուին յօրինակ այլոց հակախորհրդային փրոփականտին մէջ իրենց ունեցած գործունէութեան համար։

Ցունաստանի մամուլի օրինագիծը

Ցոյն ընդդիմադիրները կը շարունակեն իրենց պայքարը մամուլի օրինագծին դէմ։ Օրինագիծը քննելու պաշտօն ունեցող խորհրդարանական յանձնախումբէն քաշուած են բոլոր ընդդիմադիրները, պատճառաբանելով թէ աւելորդ կը գտնեն օրինագիծը, տրուած ըլլալով որ մամուլի մասին գոյութիւն ունեցող օրէնքը կը բաւարարէ ներկայի պահանջներուն։

Կ՚ըսուի թէ Գ. Վէնիզէլոս յարաբերութեան մէջ պիտի մտնէ ընդդիմադիր կուսակցապետներուն հետ համաձայնութեան գալու համար։

Հինգ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը կը խորհրդակցին մէկ ճակատ ներկայացնելու համար կառավարութեան դէմ մամուլի օրինագծի խնդրին մէջ։ Կառավարութիւնը եթէ պնդէ իր ամբողջութեան մէջ պահել մամուլի օրինագիծը, ընդդիմադիր կուսակիցներ պոյքոթ պիտի յայտարարեն եւ չպիտի մասնակցին Երեսփ. ժողովի նիստերուն։

Լրտեսութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Անցեալ ամիս, Ֆրանսայի Ընդհ. Ապահովութեան Սպասարկութիւնները յաջողեր էին Ստրազպուրկի մէջ երեւան հանել լրտեսական կարեւոր կազմակերպութիւն մը եւ ձերբակալել չորս լրտեսներ։ Սակայն, գլխաւորը կրցեր էր փախուստ տալ։ Բայց ան ալ վերջերս ձերբակալուեցաւ։ Կը կոչուի Էմիլ Հայնրիխ, եւ գողութեան յանցանքով, նախապէս կրած է երեք տարուան բանտարկութեան պատիժ մը։

Լրտեսական կազմակերպութեան մէջ մտած էր որոշ առաջնորդութեամբ մը։ Պիտի կողոպտէր Ֆրանսայի պատերազմական նախարարութիւնը…։ Նախարարութեան շէնքը մտնելու եւ կարգ մը խուզարկութիւններ կատարելու, արկղներ եւայլն բանալու համար անհրաժեշտ գործիքները պիտի ստանար Փարիզի մէջ, գերման լրտեսական գործակալէ մը, ինչպէս նաեւ գումար մը։ Նախարարութենէն ուզուած փաստաթուղթերը գողնալէ յետոյ, օդանաւով պիտի անցնէր Տիւսէլտորֆ կամ Քոլոնյա, ուր պիտի յանձնէր իր թանկագին կողոպուտը։ Էմիլ Հայնրիխ ուրիշ պաշտօն մըն ալ ունէր։ Մօզէլի շրջանին մէջ պիտի մտնէր զինարան մը, գողնալու համար գնդացիր մը, զոր պիտի յանձնէր Գերմաններուն։

Իր մեղսակիցներուն ձերբակալումը անկարելի դարձուց իր գործը։

Քիւրտ չէթէները կը գործեն

Մարտինէն հետեւեալ լուրը կը հաղորդեն Թուրք Թերթերուն.—

Այս կողմերը շահատակող կատաղի աւազակախումբ մը մեծ վնասներու ենթարկուած է բուռն ընդհարումի մը միջոցին։ Աւազակախումբին պետ Ալի Ահմէտ Իսմայիլն ու քառասունի չափ հետեւորդներ սպաննուած, մէկ քանի ալ ողջ բռնուած ու Մարտին տարուած են։ Ողջ բռնուածներն են Մէթինանցի Մահմուտ Թահիր, եղբայրը՝ Մէհմէտ, Օսման օղլու Ապտիւլագիզ, Հարապպատ գիւղէն Տավուտ, Շայհու օղլու Ջէթթօ եւ Ջալրցի Ապտիւլքերիմ։

Թուրքիոյ նոր պիւտճէն

Թուրքիոյ նոր պիւտճէն անցեալ տարուանէն 33,5 միլիոն ոսկի պակաս է։ Երկու ամսուան առժամեայ պիւտճէն ալ այս գումարին վրայ պատրաստուած է, այնպէս որ խնայողու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԱՊԱԳԱՅԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ - ԴԷՄՔ ՄԸ

1899 Մայիս 18ին Հաակէյի մէջ կը բացուէր միջազգային աննախընթաց համաժողով մը։ Քսանեւվեց պետութիւններու ներկայացուցիչներ կուգային հասարակաց լեզու մը գտնելու, իրար համոզելու թէ զիրենք իրարու մօտեցնող շահերը այնքան կենսական են, որքան իրարմէ հեռացնող տարակարծութիւնները։

Խաղաղութիւնը կազմակերպելու առաջին փորձն էր ատիկա։ Տկար նախափորձ մը, որ ոչինչ կրնար փոխել անշուշտ միջազգային բարքերէն, նախապաշարումներէն։

Նոր գաղափար մը, իտէալի մը սաղմը ցանուած էր, որ հակառակ անպատրաստ հողին, պիտի ծլէր, պիտի քալէր իր ճամբան։

Պատերազմէն յետոյ, գաղափարը ինքզինքը պարտադրեց. ինչ որ պլատոնական ցանկութիւն մըն էր նախապէս, վերածուեցաւ համագումի մը։

Խաղաղասիրական այդ շարժումին առաջին շօշափելի հանգրուաններն ծանօթ են այլեւս. Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Լահէյի միջազգային իրաւարար Ատեանը, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը։

Պատմութիւնը մտած է այլեւս փուլի մը մէջ, ուրկէ ետ դառնալ, դուրս գալ անհնար է։

Անշուշտ, այս յարաճուն համատարած սեւեռումը — միջազգային խաղաղասիրութեան այս շարժումը — իր առաջին նուիրագործումը գտած է Մայիս 18ի մը։

Ու խորհողներ կան հետեւաբար թէ ինչո՞ւ Մայիս 18ը չնուիրագործուիր իբրեւ միջազգային տօն մը, իբրեւ խորհրդանշանը ազգերու մերձեցման, գործակցութեան նպատակին։

Որոշ ազգեր, որոշ կազմակերպութիւններ ընդունած են զայն. Մայիս 18ին ամէն տարի առիթ մը կը ներկայանայ անոնց ի նպաստ խաղաղութեան ցոյց մը կատարելու, դատապարտելու պատերազմը, բարեկամական ողջոյններ փոխանակելու ազգէ ազգ, ժողովուրդէ ժողովուրդ։ Ճիգ մը վերջապէս, գէթ մէկ օրուան անգոյ, չեղեալ նկատելու բոլոր սահմանները։

Դաստիարակչական, կրթական մեծ ընկերութիւններն են ի հարկէ որ խրախուսած են ամէնէն առաջ այս տօնը եւ կը փորձեն զայն արժեցնել։

Քանի մը տարիէ ի վեր Կալլէսի երկրին ամբողջ աշակերտներուն անունով, Մայիս 18ի գիշերը, անթելով ողջոյն մը կ'ուղարկուի ամբողջ աշխարհի մանկութեան։ Տեսակ մը հրաւէր փոխադարձ բարեկամութեամբ պատրաստելու խաղաղութիւնը

Միշտ նոյն ոգիով տոգորուած, մանկավարժական յայտնի օրկաններ առաջարկած են Մայիս 18ը հռչակել Բարի կամեցողութեան օրը։ Օր մը վերջապէս, ուր ամէն ոք, դաստիարակ կամ ծնողք, որ ապագայի առջեւ իր պատասխանատուութիւնը կը զգայ, յանձն առնէ շեշտ մը դնել նոյն հրամայականին. — «Զէնքերը վա՛ր, սրտերը՝ վե՛ր»։

Այո՛, համոզուիլ ու համոզել որ բոլոր մեծ յեղաշրջումները մարդոց սրտէն կը սկսին, ու լաւագոյն զէնը ընկերութիւնը բարոյական զինաթափութիւնն է։

Այս տարի ալ Մայիս 18ը առիթ մը եղաւ դպրոցներէն ներս, վաղձանցնելու համար յիշատակը ուժեղ խաղաղասէրի մը, Ֆրիտոֆիս Նանսէնի, որուն մահուան տարելիցը կը վերջանար Մայիս 13ին։ Ամէն երկրի մէջ ուսուցիչներ հրաւէր ստացան ներկայացնելու իրենց աշակերտներուն... կեանքը այս մեծ նորվեկեան գիւղին, որ գերազգային մտահոգութիւններ միայն ճանչցած է։

Ու փրկուած վարժարաններէն ներս ալ առաջացէն հնչող պատգամի մը նման գէթ օր մը, Մայիս 18ին, արձագանգեց նոյն յանկերգը.

— Խաղաղութի՜ւն... Նանսէն...։

* *

Ֆրիտոֆիս Նանսէն...։ Այս մարդուն հանդէպ մեր հիացումին ինչ լեղի մտածումներ չեն խառնուած։ Անոր մէջ կը գնահատենք իտէալի, ձեռներէցութեան, նուիրումի մարդը, բայց անոր ընդմէջէն, անոր հատու ակնարկներով իսկ կը թեքենք իրապաշտ ու ռեկեհանուկ աշխարհի ներսին։

Միջազգային դիւանագիտութեան անանկութիւնը, հոգեկան թշուառութիւնը ապացուցանելու համար կը բաւէ միայն յիշել Ֆ. Նանսէնի ձախողանքը հայկական դարձանումներու ճամբուն վրայ։

Ի՞նչ փոյթ իր յուսախաբութիւնը։

Ան մեռած է այլ եւս. մեռածներուն ժամուն մտած է ան մեր պատմութենէն ներս։ Ան հոն պիտի մնայ իբրեւ քաղաքացի մը գաղթական մեր հայրենիքին

Ու օգտուինք առիթէն, անգամ մը եւս ճանչնալու դժբախտ օրերու այդ բարեկամը.

1861 Հոկտեմբեր 10ին ծնած է Ֆ. Նանսէն, Նորվեկիա, Օսլոյի շրջակայքը

Իր պատանեկութիւնը, երիտասարդութիւնը նուիրած է ան ֆիզիքական չարքաշ մարզանքներու, «սքի»ով կարած է Նորվեկիան լայնքէն, երկայնքէն. Լեռան, անտառի և ծովի մտերմութեան մէջ աճած է իր կորովը, նկարագիրը. սիրտի և մարմնակրթանքի այդ կիրքն է որ կը լեցնէ իր մարմինը, իրեն ներշնչելով արկածի եւ վտանգի զիւթանքը։ Հարազատ մէկ շառաւիղը հնօրեայ «վիքինկ»ներու։

Ֆիզիքական ներզօր այդ կեանքը զինքը հեռու պահած չէ իմացական զբաղումներէ եւ գիտական հետազօտութիւններէ,

Կենսական եւ բարոյական ուժերու այդ զօրեղ համապատասխանութիւնն էր որ իրեն թոյլ տուաւ պիրկ վճռականութեամբ եւ անթերի քալելու այն ամէն նպատակներուն զորս կ'ընտրէր ու կը առթիւ։

Ան նախ յայտնուեցաւ իբրեւ բեւեռախոյզ։ 1888ի Կրօէնլանտի իր անցքը եւ մանաւանդ 1895-1896ի իր բեւեռային արշաւը իր անունին շուրջ ստեղծեցին արդէն միջազգային հետաքրքրութիւն մը. հանրածանօթ «Ֆռամ» (Յառաջ) նաւով կատարած իր բեւեռախուզութեան մասին արդէն ժամանակին այս էջերուն մէջ տուած ենք ամփոփ տեղեկատուութիւն մը։

Վերադարձին Քրիստիանիա համալսարանին դասախօս կը կարգուի։

1905ի շրջանին, Շուէտ-Նորվեկիոյ քաղաքական բաժանումը պատրաստող եւ վճռող դէպքերուն մէջ իր դերը եղած է արժանական։ Այսուհետեւ ան երկար տարիներ ներկայացուցած է իր հայրենիքը, Նորվեկիան, անգլիական կառավարութեան հետ։

Մեծ առիթներն են սակայն որ չափանիշը կուտան անհատներուն. Միջակ մարդիկ կը հետեւին դէպքերու, մինչ զօրաւորները զանոնք կը կոփեն, կը պատրաստեն, կ'ենթարկեն իրենց

Ընդհ. պատերազմէն վերջն է որ Նանսէնի անունը կը խառնուի միջազգային վերծարանութիւններու։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը յաջորդաբար իրեն կը վստահի կարգ մը լուրջ խնդիրներու կարգադրութիւնը

1919էն կը կազմակերպէ սիպերիական տափաստաններու մէջ գտնուող կէս միլիոն գերիներու վերադարձը դէպի իրենց հայրենի երկիրը։ Ռուսիան կազմալուծուած, զուրկ էր փոխադրական ամէն միջոցներէ։ Նանսէն չի կասիր, չի յանձնար անկարելիին առջեւ։ Ինչ որ ցամաքի ճամբով անհնար էր, գլուխ կը հանէ ծովու ճամբով. կը վարձէ նաւեր ու քանի մը ամիսէն 500,000 գերիներ կը վերադառնան իրենց օջախները

1921ին, Ազգերու Դաշնակցութեան անունով կ'անցնի Ռուսիա, ուր սովը եւ թիֆուսը կը տասանորդէին Սեւ ծովէն Կասպից ծով ամբողջ անտերունչ ազգաբնակութիւն մը։ Հոն իր հսկողութեան տակ կը կազմակերպուի քանի մը միլիոն ժողովուրդի պարենաւորումը։

Այնուհետեւ իր անունը կը կապուի ռուս, հայ եւ յոյն տարագրեալներու տեղաւորման կնճռոտ հարցին։ Իրենց հայրենիքէն հալածական, ամէն տեղ անբաղձալի այս բազմութիւնները վերածուած էին միջազգային տաղտուկի մը։ Օրուան հզօրները չէին ուզեր ճանչնալ իրենց դոյները, արդարութիւնը կը շփոթուէր տարտամ բարեգործութեան հետ։

Նանսէն այդ չկամութեան մթնոլորտին դիմաց փորձեց ընել ինչ որ հնարաւոր էր։ Ստեղծեց Նանսէնեան անցագիրը՝ իբրեւ ինքնութեան թուղթ. Նանսէնեան դրոշմաթուղթը՝ հասոյթի աղբիւր. եւ ծրագիրներ, առաջարկներ, որոնք կը փշրուէին սակայն դիւանագիտական սեղաններու վրայ։

Ծանօթ է մեզ մասնաւոր մէկ էջը այդ ընդվզեցուցիչ պատմութեան — Սարտարապատի կատակերգութիւնը։

Թարմ են յիշատակները. վէրքի նման բաց։

Լռե՛նք, բայց չմոռնանք։

Իր մահէն առաջ, Նոպէլի խաղաղասիրական մրցանակը եկաւ միայն անպաշտօն գնահատութիւն մը բերել իր մարդասիրական ճիգերուն։

Ափսոս, Նանսէններու գործօն գաղափարապաշտութիւնը անկարող է բարեփոխելու քաղաքական վիճակները, տիրող մտայնութիւնը

Իրաց վիճակը խորէն, խարխուլէն միայն կարելի է յեղաշրջել։

Ե՞րբ սակայն. Ե՞րբ...

Չէ՞ որ

«Մինչեւ առուն ջուր գայ,
Գորտին աչքերը դուրս կուգայ...»։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐ,,

(ԱՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՐԻ ԵՒ ՎԻՇՏԸ ԵՐԿՆՔԻ), Կոստան Զարեանի

I.

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կ. Զարեանի «Երեք երգեր»ը երկու կարեւոր յատկանիշերով ուշագրաւ է. Նախ մեզ կը փարուէ իր փիլիսոփայական-իմաստասիրական խորքով, եւ կառուցուած է կատարեալ արուեստի մը մտահոգութեամբ։ Այս երկու առաջադրութիւններուն պատասխանած է հեղինակը լրիւ ճիգով մը, եւ այն ինչ երկնած է 1915ին, իր միայուն արժէքներէն մէկը կը դառնայ։

Այս երկը իր հատուածներով եւ բանաստեղծական առանձին կտորներով անբաժանելի կը մնայ։ Նոյնիսկ իր լաւագոյն էջերը առանձին վերցուած՝ այն հրապոյրը չեն տար, որքան ամբողջութիւնը միասին առած։ Որովհետեւ, խօսքս երկը ամբողջական խորհուրդ մըն է, աստիճանաբար զարգացած եւ ներքին հոգեկան ապրումներով իրարու աղուցուած, մէկը միւսը լրացնելով։ Համերգ է. բոլոր ձայներն իրենց տեղն ունին. ու դուք ընդհանուր տպաւորութիւնն է որ խարապէս կը զգաք։ Եւ մտածումը եւ՛ արուեստը այս ամբողջականութեան վրայ հիւսուած են։ Մէկ հատուածը կամ մէկ արարուածը չէին ազդեցութիւն մը միայն կը թողուն։

Երկի հիմնական վերլուծումը մեզ հեռուները պիտի տանէր։ «Երեք երգեր»ը այն երկերէն է, որ ապագային երկար ուսումնասիրութեան նիւթ պիտի դառնայ, որովհետեւ իր խորքով եւ ձեւով նոր հարստութիւն մըն է որ կ'աւելնայ հայ գրականութեան վրայ։

Քանի մը խօսք Զարեանի կառուցման մասին։

Երբ բաղդատութեան կը դնենք «Երեք երգեր»ը իր «Ծառաբազմի Հարսը» (հեղինակի գլուխ գործոցներէն մէկը, եթէ չըսեմ լաւագոյնը) եւ «Անցորդ եւ իր ճամբան»ին հետ, կը տեսնենք որ Զարեանի լեզուն եւ ոճը այս վերջին տասնամեակին շատ զարգացած եւ իր կատարելութեան հասած է։ «Երեք երգերու» լեզուն եւ ոճը այն սահունութիւնը եւ պայծառ թռիչքները չունին, ինչ որ կը տեսնենք իր վերջին երկերուն մէջ։ Բայց իր ներքին հէնքով, ծառագայթող մտածումներով եւ պատկերներով կը մնայ նոյն հեղինակը։

Հայերէն լեզուի զարգացման այս կէտը մատնանշելէ յետոյ, անհրաժեշտ կը նկատեմ այլ կողմէ մօտենալ Զարեանի լեզուին եւ ոճին ինչ որ կը վերաբերի «Երեք Երգեր»ուն։ Անարգար պիտի ըլլար պահանջել որ Զարեան կառուցման նոյն ատաղձը նոյն շաղախով կիրարկէր այս երկին մէջ, ինչ որ մենք կը գտնենք «Անցորդ» եւ «Ծառաբազմի Հարսը»ին մէջ։ Այս երկերը իրենց ներքին բնոյթով խիստ տարբեր են իրարմէ։ Եւ պէտք է շեշտել թէ Զարեանը այն հեղինակներէն է, որ գիտէ իր լեզուի տարերքը յարմարցնել նիւթի էութեան։ Նիւթի էութենէն եւ անոր շարժումէն ուժէն ծնունդ կ'առնեն պատկերները, իմաստներն իրար կը հրմշտկեն եւ իրենց համապատասխան առանձին կաղապարներ կը ձուլեն լեզուէն։ Արդ, «Երեք երգեր»ը որպէս մտածման եւ խորհուրդի երկ, թռիչքէ աւելի ներսոյզ ընթացք մը ունի։ Այդ պատճառով, լեզուի արդարութիւնը թեւեր չէր կրնար առնել։ Ու մենք կը տեսնենք որ Զարեանի տողերը մեզ մտածել կուտան, բայց չեն յուզեր։ Ցոյցը թեւաւոր թռիչքներ ունի, բոցավառ արտայայտութիւն, մինչդեռ մտածումը ներքեւ ծանրութիւն մըն է, կշիռ է։ Այս կշռականութիւնը եղողն իր սահանքին մէջ կը պահէ, եւ հեղեղատ չի ստեղծեր։ Այս իրողութիւնը եւ գերազանցապէս երկի բնոյթին հետ կը կապէ եւ փոքր բաժին մը միայն կը հանէ լեզուի զարգացման։ (Բաւական թիւով նորակերտ բառեր գործած է, որոնց դժուար թէ ընտելանայ ընթերցողը։ Օրինակ. Սրսրփադոյ, Ներքնակրակ. դալմիրդարծով. տատանորեր, օծ սգայարում, ձեւայլն, որոնցմէ ոմանք կարծեմ թէ կ'երեւան նախադասութեան մէջ, մէկ խօսքով հայերէնի դասատուին համար անընդունելի են։ Սակայն երբ ընթերցողը համակուած է իրարու յաջորդող մտքերէն եւ հոգեպէս կ'ընթանայ երգի կշռոյթին հետ ու կը հանդիպի այս նորակերտ բառերուն, ինքն ալ կը համաձայնի հեղինակին հետ, որովհետեւ այդ բառերը հոգեկան վիճակ մը կամ մտածում մը կ'արտայայտեն, որ իրենց որոշակի իմաստ ունին այդ տողերուն մէջ։)

«Երեք Երգեր»ու արտայայտութեան եղանակը յուզական չէ։ Քնարական էջեր շատ քիչ են։ Զարեանի միտքը գործած է գերազանցապէս, քան զգացումները։ «Ծառաբազմի Հարսը»ին մէջ յուզումէն մենք կ'անցնինք մտածումի, մինչդեռ «Երեք Երգեր»ուն մէջ, մենք կը մտածենք, կ'ընդգրկենք երկրի եւ երկնքի համատարած վիշտը, ու ապա կը մատնուինք խոր յուզումի մը։ Ուրեմն, այս երկը իր էութեամբ մեծ ողբերգութիւն մըն է։ Մենք այդ ողբերգութեամբ չենք յուզուիր ամէն քայլափոխին։ Բայց երբ գիրքը կը վերջացնենք, կը տեսնենք որ յուզական տարրերը կուտակուած են եւ կը ճնշեն մեզ։ Այս յատկանիշն ալ երկին ընդհանուր ճարտարապետութեան հետ ներդաշնակ կ'ընթանայ։

Այս քանի մը համառօտ դատողութիւններէն յետոյ, ծանօթութեան համար, ըսենք, որ «Երեք երգեր»ու առաջին մասերը գրուած են պատերազմի նախօրեակին, իսկ միւս մասերը պատերազմի առաջին տարին։ Առաջին անգամ, պատերազմի ընթացքին, իտալերէնի վերածուած հրատարակուեցաւ Միլանի Eroica հանդէսին մէջ։ Յետոյ իտալական հրատարակչական տուն մը գրքով հրատարակեց՝ մտցնելով իտալացի եւ օտար դասական գրողներու մատենաշարին մէջ։ Երգահան Ռեսփիկի երաժշտութիւն յօրինեց այդ երկի համար, որ ներկայացուեցաւ Հռոմի եւ այլ քաղաքներու մէջ։ Իտալական թերթերը ժամանակին բազմաթիւ գնահատական յօդուածներ նուիրեցին Զարեանի գրքին։

Ու հիմա միայն, 15 տարի յետոյ, հայերէն բնագիրը, հեղինակին կողմէ վերամշակուած, իր առաջին շքեղ տպագրութեամբ կը ներկայանայ հայ ընթերցողներուն (*)։

Այս քանի մը տողերը փակելու համար, կը յիշեմ «Մեհեան»ի հրատարակութիւնը, որու գլխաւոր սիւներն էին Կ. Զարեանը և Յ. Օշականը: (ԽՄԲ.— Իսկ բուն աւիշը ողբացեալ Գեղամ Բարսեղեանը:) Երիտասարդ գրողներու այս պոռթկումը, այն ժամանակ ոմանց կողմէ նկատուեցաւ պոռոտախօսութիւն։ Բայց պատերազմէն յետոյ Զարեան եւ Յ. Օշական իրենց հասուն տարիքի հասուն պտուղներով մեր օրերու երկու գրական մեծութիւնները կը հանդիսանան, արդարացնելով այն պոռթկումը, որ ունեցան աւելի քան տասը տարի առաջ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

(*) Գիրքը լոյս տեսած է Վիեննա, միայն 500 օրինակ, շքեղ տպագրութեամբ։ Գինը 60 եւ 75 ֆրանք: Յիշել է որ ժողովրդական ընթերցման մատչելի երկ մը չէ։ Այս գիրքը կրնայ կարդացուիլ միայն մտաւորականութեան կողմէ, բայց իր գնով բոլորովին անմատչելի է անոր ալ։ Կ. Ս.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 18)

«Յառաջ» ու «Հայրենիք» միաժամանակեայ եռու առաջ հարցարան մը բացին, նոր սերունդի փրկութեան միջոցները ուսումնելու համար։

Ինչպէս հարցարանները, նոյնպէս պատասխանները էական եւ առաջնակարգ խնդիր մը նկատի չեն առած։ Նոր սերունդը փրկելու, հայը հայ պահելու առաջադրութիւնները որոշ չափով ծուռ տեսակէտի մը ընդհանրացումին նպաստել սկսան։ Հայը հայ պահելու բաղձանքը քաղաքականէ աւելի զգայական բովանդակութիւն մը առաւ։ Այսինքն ազգային բազմապիսի ստորոգելիներէն միայն մէկին (թէեւ կարեւորագոյնին) — լեզուի պահպանութեան խնդիր դարձաւ։

Զարգացնելով այս տեսակէտը, կը յանգինք այն թիւր եզրակացութեան թէ՝ ո՛վ հայերէն չի գիտեր, հայ չէ եւ ընդհակառակն ով հայերէն գիտէ հայ է։

Ի հարկէ լեզուի նոյնութիւնը զգացումներու, մտածողութեան հոգեկան հաղորդակցութեան եւ անցեալին ու ներկան եւ ապագան իրարու շաղկապող առաջնագոյն ազդակներէն մէկն է. Թերեւս հզօրագոյնը եւ սակայն երբե՛ք սպառիչը։ Միեւնոյն լեզուն խօսող տարբեր ազգեր կան, Անգլիա-Իրլանտա, Միացեալ-Նահանգներ, Սպանիա եւ հարաւ. Ամերիկայի շարք մը հանրապետութիւնները, Ֆրանսա եւ Պելճիքա, արաբական զանազան հասարակութիւններ (Եգիպտացիներ եւ Մարոք եւայլն), որոնք սակայն ուրոյն ազգութիւններ են, սեփական, մասնայատուկ մշակոյթներով եւ յաճախ քաղաքական-տնտեսական եւ ընկերային հակադիր շահերով։ Ուրիշ օրինակ մըն ալ հրեայ ցեղը։ Գրեթէ հրեայ շրթներէն խօսուող հնացած է եբրայական աստուածաշնչական լեզուն, եւ սակայն հրէութիւնը իրարու միացնող բացարձակ այլ թաքուն շաղախ մը գոյութիւն ունի։ Երբե՛ք ցեղի մը անհատները այնքան իրարու կապուած չեն, որքան հրեաները կապուած են իրարու։

Շատ սովորական կ'ըլլար եթէ ըսէինք թէ ով որ հայերէն գիտէ հայ է։ Ամենուրն, հիմնապէս սխալ է։ Անթիւ են հայերէն գիտցողներ եւ հայութեան հետ կապը կորածներ, մինչ հակառակը՝ նոյնքան անթիւ են անոնք որ հայերէն չգիտնալով հանդերձ, հարիւրին հարիւր հայ են եւ իրենց չխօսած հայերէն լեզուին հանդէպ արցունքոտ պաշտամունք մը ունին,

Ի հարկէ կը հասկնամ լեզուական հարցի մէջ բարձրացած անզգացումին ծնունդ եւ թերեւս անգիտակից իմաստը։ Զորահաւաքեալ արժէն ցեղին անհատական եւ անպարտ նախանձով ստեղծագործած բոլոր ցեղաքաղաքական արժէքները հովերուն տրուած են եւ Անիներէն ու Սիսերէն միայն աւերակներ մնացած։ Բոլոր մեր ազգային ստացուածքը փճացած, մեր այնքան մեծ ու զարմանալի հարստութիւններէն միայն մէկը մնացած է։ Նոյնիսկ հայրենիքը կորած է, այդ մէկը մնացած է։ Այդ մէկով մենք կապուած ենք անցեալին եւ այդ մէկով իբրեւ լուսաղբիւր պրիսմակի մէջէն կը դիտենք մեր ապագան, որ Նաիրեանքի աղօթքներուն պակուցիչ խորութեամբը եւ մեր ցեղային տաւղտանքի ապրեցուցիչ զգայութեամբը կը ներկայանայ մեզ։ Այդ մէկը հին ու նոր հայերէն լեզուն է։

Բայց լեզուն մարդուն հետ միասին ծնաւ հողէն։ Սեւմուլոյ մշուշապատ կամարին տակ եւ Միսիսիպիի պայծառ ափունքին վրայ խօսուող միեւնոյն անգլերէնը տարբեր շեշտադրութիւն, տարբեր նրբերանգներ ստացած են, Սանքին եւ Ալպիներու տարբեր տիպարներ ստեղծելով։ Լեզուական նրբութիւնները, որոնց հոգեկան բարդ կառուցուածքներու բնորոշէն յատկանիշումներն են, կարող են դարձնալ կապուած մնալով աշխարհագրական նոյնատեսակ միջավայրի մը, անշարժ սերունդն հոգի մըն։ Լեզուական զարգացման արտաքին ճակատին վրայ կը թուի թէ բնաւ դեր չկատարողը հողին կապուած, թերեւս, յաճախ դպրոցին երբեք չտեսած գիւղացիական զանգուածն է. բնութեան հետ ամբողջ, բուսական ու կենդանական աշխարհին հետ իր կապերը ամբողջապէս դեռ չխզած տարրը։ Հովիւներու, դաշտավարներու, բլուրներու, սարերու, գլխուն, առուակներու եզերքը, անտառներու խորունկը ապրող զանգուածը դեր չունի լեզուի զարգացման, նրբացման, կատարելագործման համար, աննշմարելի այլ անընդհատ գործօնութեան մէջ։

Կը թուի այսպէս։ Բայց իրականութեան մէջ լեզուի ամէնէն կատարելատիպ նրբութիւններն ու նրբերանգները ստեղծագործող զանգուածը այդ գիւղացի տարրն է, որուն խօսած բառերը կարելի է անմիջապէս հաշուել։ Որովհետեւ, լեզուն արհեստական, մտացածին հարստութիւն չէ. լեզուն բնութիւն է, բնական երեւոյթ է։ Արտաքին առարկաներու մեր շրթներու վրայ գրած խօսքը ոչ միայն իմաստ է, այլ ներշնչանութիւն եւ երաժշտութիւն։ Ինչպէս թռչունին գեղգեղը, առուակին կարկաչը, անտառին եւ հովին սուլը, ափերին ձայնը եւ ամպերուն որոտը։ Լեզուին վրայ յարատեւ պէտք է ներգործէ բնութիւնը իր հրաշագործ բազմապիսի ազդակներով։ Մանաւանդ մեր լեզուին պէտք այլ խիստ շեշտերը հայ խօսքի եւ հայ զուլթանը, մեր հայրենի կարծր հողը փարփրելու ազդուէ գեղջկաբոյր ներդաշնակութեամբն է օծուն։ Մարմարէ շէնքերու եւ նեղայ քաղաքներու մէջ լեզուն կը չորնայ, անանահար կ'իյնայ... Նիւթը գիւղէն եւ հողէն պիտի գայ։ Քաղաքը իր գծերուն կլորութիւնը, վաղքին մեքենականութիւնը, տեսողութեան խորութիւնը եւ ոլորողներուն բարդութեամբը պիտի տարազագործէ գիւղէն ու հողէն հասած վճիտ ակին, ուր մնած եւ ուռճացած պէտք է ըլլայ հովիւներու անդորրութեամբը, դաշտերու պարծառ եւ արփաշունչ կենսունակութեամբը, բլուրներու կապոյտ երազովը, սարերու խրոխտ աննականութիւնով, առուակներու հեշտօրօր մեղմութեամբը եւ

...վերջապէս անտառներու խմասւոյն խորութեամբը։ Բնութիւնը ... եւ ուրիշ ազդակներու շնորհիւ եթէ լեզուին թափ չի տար ազգարդի, հովիւի, որսորդի, երկրագործի, այգեմշակի բերնին մէջ լեզուն, ուշ կամ կանուխ դատապարտուած է անձրանուխ մահուան։ Մինչ այս բառամառուն ալ մեռած է հրէական լեզուն եւ մինչ ատոր համար ալ Սիոնականութիւնը անգլիական ճիգեր կը փորձէ հրեայ ժողովուրդին առեղծելու համար Պաղեստինի մէջ։ Եթէ հրեաները յաջողին, կը վերադարձնեն ազգային լեզուն, որ երկ սերունդներ սահեղծագործելէ լռած կը տեսնայ։

Եղած հարցարաններուն բուն դիմը ես կը համկնամ,— հայ ազգին, արեւմտահայ «Մեծամասնիչը պահելու, զարգացնելու աղքատ ցանկութիւնը, որ ցանկանկանէ աւելի՝ պէտք է վերածուած երազում, նոյնիսկ որբանալ երգում մը դառնայ։

Արդ, եթէ այս է մեր անտարբերին հիմը բանին, պէտք մատնել վնասական եւ ազգութիւնները, մի՞թ մի՞չև ժա...

Վերը խօսեցանք լեզուի զարգացման ու պահպանման բնական ազդակի մասին։ Գիւղացի, հողին հետ կապուած ժողովուրդ։ Ան է մշտահասան զիւրը մեր մեծամասնութեան լեզուի լիալիցութեան, առուգութեան, շնորհին եւ դիւթանքին։ Ուր՞ն, չկայ սակայն արեւմտահայ գիւղացին։ Տարագիր, տանդական կեանքը տակաւ տակաւ կը սպանէ գիւղացին, դաշտի, հողի այդ զաւակներէն արտադրելով գործաւորներ, լաւագոյն պարագային անհատականներ, փերեզակներ, որոնց կորուսած կորստեան դատապարտուած տարրեր։ Առավ միայն լեզուն է որ պիտի մնայ առանց, մեռնի, այլ ժամանակի մէջի համար լեզուով ...ի եւ անով խնկուած հայրենիքի, հողի սէրն ու գաղափարը փոք մնանին։

Երեխաները մշակներու, «ընկերներու այսօրուան ցիրուցան ... ները ու թոռները կը նաւորկաների քաղաքը, կը նախընտրեն օրուան վաստակը, աժան ...ները, իսկ հողը խորշելի ...։

Մոռցա՞նք ա՞ կ'ուզենք այլասերման դէմ, մեր «Մեծամասնչը թէ խճացնե՞լ կ'ուզենք։— Դառնանք հողին։ Թէ ի՞նչպէ՞ս։ — Նոյն որգով։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՆՈՒՂՂԱՑ ԶԱՐԱՄԻՏՆԵՐԸ

ՔՈՆԱՔԹԻՔԸԹ. Ռուսմանահայ Դաշնակցութեան Խաչի կեդրոնական վարչութիւնը ցաւով տեղեկացաւ, որ Քոնեթիգյութի մէջ, ապրիլ 13ին Ամերիկահայ Կարմիր Խաչի քանաձայնութեան առթիւ տեղի ունեցած հանդէսը խառօրէն յուզեր է Քոնեթիգյութի հնչակեան կուսակցութեան մասնաճիւղը եւ ռամկավար կուսակցութեան տեղական ակումբը։ Փոխանակ այս անտեղի յուզուելու, փոխարինելով երկու մարմինները ... մը հրատարակած են, լուսաբանելու համար իրենց տեսակէտը։

Այս Թռուցիկը ուշադրութեամբ կարդացողը դժբախտաբար կուգայ ... ու ջատ ցաւալի եզրակացութեան, թէ, զայն հրատարակողները ... ծիրկուած են միայն ու միայն ... ական հեղինակ, չեն հաշուիները ... ին իրենց Թռուցիկն ալ կոչուած է, ոչ թէ Քոնեթիգյութի հայութեան ... միտքը լուսաբանելու, այլ ... պէս Կարմիր Խաչի փոքրաթիւ ... րիներու կողմէ տարիներու ընթացքին սարքուած գործունէութիւնը ... զրպարտելու հանրային միտքը, ... Թռուցիկի հեղինակները իրենց ... կուսակցութեանց անդամներ ... զիտեն, որ Ամերիկայի ... Խաչը գոյութեան է կոչուեր ... շատ առաջ քան Հայաստանի ... ութիւնն ու այսօրուան խորհրդային վարչաձեւը։ Անոր անդամ ... անդամներու խոշոր մեծամասնութիւնը թէ՛ Ամերիկա, թէ՛ ուրիշ ... գաղութներու մէջ կազմուած ... է անկուսակցական տարրերէ ...

րէ, որխորհնել, ու նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զուտ կուսակցական նպատակներուն ծառայելու ծուքէն եւ փորձանքէն ան՝ Կարմիր Խաչը միակ գաղութահայ անկուսակցական կազմակերպութիւնն է, որ քսան տարիէ ի վեր արտասովոր հաւատարմութեամբ եւ յուզիչ նուիրումով իր շուրջն է համախմբեր մեր մայրերը, քոյրերը եւ եղբայրները եւ իր ձեռք բերած նիւթական միջոցներով զգալի օգնութեան է հասած գաղթահայ բազմազան կարիքներուն։

Թռուցիկին տակ ստորագրող մեր հայրենակիցները ինչո՞ւ վայրկեան մը չփորձեցին թերթել Ամերիկեան կարմիր Խաչի հաշուեկշիռները, ամենայն կանոնաւորութեամբ տարուէ տարի հրատարակուած ու հասարակութեան լայն խաւերու սեփականութիւնը դարձած։ Դաշնակցակա՞ն են միթէ այն տասնեակ սաները, որոնք Կարմիր Խաչի օժանդակութեամբ այժմ հայեցի ու տոհմային կրթութիւն ու դաստիարակութիւն կը ստանան Գէյրութի ճեմարանէն։ Դաշնակցակա՞ն են Սուրիոյ գաղթականները, որոնք Թուրքիայէն հալածական ու մերկ Սուրիա անցան եւ Կարմիր Խաչի լայն ուշադրութեան եւ նիւթական օժանդակութեան արժանացան։ Դաշնակցակա՞ն էին Լենինականի երկրաշարժին զոհերը եւ Ռուսաստանի գաղթականները, որոնք կարմիր Խաչի ու համայն գաղթահայ գանգուածներու լայն նիւթական օժանդակութիւնը գտան։

Այս հարցերը վրիպած են Թռուցիկի հեղինակներուն ուշադրութենէն ո՛չ այն պատճառով, որ անոնց նպատակը հանրային միտքը պարզաբանել է եղեր եւ ոչ ազգօգուտ գործ կատարել։ Ընդհակառակն, այդքան աղաղակող փաստեր ինչպէս կրնային ուրանալ եւ յայտարարել թէ կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնը, «Դաշնակցութեան ծակ կարասները լեցնելու» համար է ստեղծուած։

Մտանաւորելով մեր խօսքը Ռուսմանիոյ Գթութեան Խաչի մասին, պիտի շեշտենք, որ թէ Կեդրոնական Վարչութիւնը եւ թէ մանաւանդ մեր գաւառի մասնաճիւղերը նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն են ցոյց տուեր անխտիր բոլոր կարօտ հայրենակիցներուն։ Մենք եւ մեր գաւառի Վարչութիւններէն օժանդակութիւն ստացողներու ցանկին մէջ խոշոր մեծամասնութիւնն անկուսակցական, խեղճ կարօտեալներ են, յետոյ երկրորդական վարժարաններու աշակերտներ, որոնք ի վիճակի չէին իրենց ուսումնական վճարելու։ Ունեցած ենք հնչակեաններ եւ նոյն իսկ կոմունիստ հիւանդներ։

Խորապէս համոզուած մեր գործին նուիրականութեան, մենք կը դիմենք գաղութներու մեր բոլոր քոյրերուն, մայրերուն եւ եղբայրներուն՝ արհամարհել Կարմիր Խաչի դէմ կազմակերպուած այս անզօր խաչակրութիւնները եւ համախմբուիլ ու փարիլ այն մեծ նպատակին, զոր հետապնդած է ու կը հետապնդէ Ամերիկայի անկուսակցական կարմիր Խաչը։

Կեդր. Վարչութիւն
Ռումանահայ Գթութեան Խաչի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԷՆ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

ՊԱՂՏԱՏ, 29 ապրիլ.— Ցեղասպան անգլիական օդանաւային կայան Հինէյտիի մէջ հայ գաղութին նախաձեռնութեամբ կատարուեցաւ յարգանքի արտայայտութիւն մը Հայոց սպարապետ զօրավար Նազարբէկեանի մահուան առթիւ։

Խօսեցան Տոքթ. Սահակեան եւ Յ. Սուլթանեան։ Այս վերջինը անգլերէն, որովհետեւ ներկաներուն մէջ բաւական թիւով սաորի հետաքրքիրներ կային։ Ներկայ էր նաեւ անգլիացի կառավարիչը։

Բանախօսները վեր հանելով հայ մեծ զօրականին արժանիքները, մասնաւորաբար շեշտեցին այն մեծ ծառայութիւնը որ հանգուցեալը բերած էր իր կեանքի վերաշխալային հայ ժամնուկ հանրապետութեան։

.·.

Իսկ կիրակի օր կէսօրէն յետոյ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեամբ նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր Վասպուրականի հերոսամարտը։

Բեմին ներսի ճակատը կախուած էր Վանի քարտէսը, իսկ դրսի ճակատը զետեղուած էր «Արծիւ Վասպուրականի»ն իր կտուցով բռնած եռագոյնը, որուն վրայ ծակագրուած էր «Իր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով պիտի լինի ազատուած»։ Իսկ այս նկարին տակ զետեղուած էր Վանի երեք անմահ ղեկավարներուն նկարը՝ Արամ, Վռամեան, եւ Իշխան։

Օրուան նախագահն էր Գ. Սահակեան, որ հանդէսը բանալով «Մեր Հայրենիք» խմբերգով, ներկաներուն թելադրեց վայրկեան մը ոտքի կանգնիլ ի յարգանս Վասպուրականի նահատակներուն, ու անկէ յետոյ քանի մը հակիրճ բառերով ներկայացուց Վանի հերոսամարտին պատմականը։

Մէջ ընդ մէջ երգեր եւ արտասանութիւններ եղան։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Գ. Դ. Իսրայէլեանը, որ մանրամասնօրէն պատմականն ըրաւ Վանի հերոսամարտին նախորդող օրերուն, հայ ժողովուրդին անցուցած ճգնաժամային րոպէներուն։ Հայ ղեկավարներուն մինչեւ գերագոյն զոհողութեան սահմանած համբերատարութիւնը, կարենալ խուսափելու համար Վասպուրականի վերեւ կախուած աշաւոր փաթորիկէն ու վերջապէս միամանայ հերոսական դրուագներու հակիրճ վերլուծումը ընելով, կոչ ըրաւ ներկաներուն հաւոգուլ Վասպուրականի հերոսներու ոգիով, ու այս նուիրական առթիւ, ուխտել անոնց գծած ճամբով ընթանալ մինչեւ հայ ժողովուրդի վերջնական ազատագրումը իր միացեալ եւ անկախ հայրենիքին մէջ։

Յետոյ ծափերու մէջ բեմ եկաւ Շատախցի Աղասո Սիմոնեանը, որ իբրեւ ականատես եւ ղեկավար Շատախի շրջանի կռիւներուն, տուաւ ամփոփ պատկերը այդ շրջանի դրութեան ու կռիւներուն։

Նախագահին վերջաբանէն յետոյ հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

.·.

Ուրիշ տարիներ, յաճախ ազգային իշխանութիւնը հոգեհանգստեան պատարագով մը ու հանդէսով մը կը յարգէր Ապրիլ 24ի նահատակաց յիշատակը։

Այս տարի մեր վեղարակիր չեպխակոպոսը այդ յարգանքի արտայայտութիւնն ալ ջնջեց, միայն 24ին օրը դպրոցները փակուեցան, ու հոգեհանգիստ պատարագ մը եղաւ եկեղեցւոյ չորս պատերուն մէջ լուռ ու մունջ։ Իսկ Ապրիլ 24ի յաջորդող կիրակին պատարագը ծախուած էր տեղացիի մը մեռելին։ Մեւ հոգիներ որոնց քով մեռելէ մը առած դրամը աւելի արժէք ունի քան միլիոն մը նահատակներու արիւնը։

Մէկ քանի տարի ի վեր գեղեցիկ սովորութիւն մը ըրած է Հ. Ե. Ե. Միութիւնը յարգանքի առանձին արտայայտութեամբ մը վերյիշելու մեր բիւրաւոր նահատակները։

Ապրիլ 26ին՝ կէսօրէն յետոյ Միութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ օգահանդէսը։ Մատղեայ պսակներ բերած էին զանազան Միութիւններ, բեմը սեւ շղարշով պատած էր։

Օրուան բանախօսներն էին Տոքթ. Էմիրզէ եւ Գ. Սահակեան, որոնք տխուր անցեալը վերյիշելով կուռ արտայայտութեամբ, ոգեւորեցին զոհերու անթառամ յիշատակը, թելադրեցին քալել անոնց շաւիղով, մինչեւ զայ Հայոց զարունը։

Մէջ ընդ մէջ երգեցին Օր. Սիրվարդ եւ տիկին Արմենուհի։

Յետոյ հանդէսը փակեց մի քանի հակիրճ բառերով վարչութեան նախագահը։

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Հ. ԱԼԵԱՆԱՔԻ ՆԿԱՐՆԵՐԸ Օ. ՀԷՌՄԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅԻՆ ՄԷՋ

Գ. Հէռման գիտէ, իր ուզածը, եւ իր տունը զարդարող նկարները բոլորն ալ իր ճաշակին դրոշմը կը կրեն։ Ան կը սիրէ նկարչութեան մէջ այն նկարները, ուր հեռապատկերը հաւասարիմ է. փլանները ճշդուած, հեռաւորութիւնները խսկապէս հեռու, առաջամասերը շատ մօտիկ, եւ ամէն մանրամասնութիւն լաւ ճշդուած։ Անիկա՝ կ'ուզէ որ՝ երբ դիտէ իր տանը պատերը զարդարող նկարներէն մէկը՝ պատուհանը ունենայ մաս զգալու իր առաջ բացուող հեռանկարներուն մէջ, որոնք պէտք է կախարդական ըլլան, որովհետեւ Օ. Հէռմանն չընդունիր որ իր ցանկացած տեսարանները գիւթանք, հրապոյր եւ համույք չընծայեն։

Անիկա կ'ուզէ բնանկարներ, որոնք՝ եթէ կարելի է, ունենան աւելի դմայլելի քան բնութիւնը ինքը։ Այսքան ցոյց տալու համար Գ. Հէռմանի հաւաքածոյին յատկանիշը։

Իր նախասիրած կարմիր մէկ սալօնը զարդարելու համար ան դիմած է նկարիչ Հ. Ալեանաքի։ Գ. Ալեանաք իրեն համար ոգեկոչած է Côte d'Azur-ը, ինչպէս նաեւ Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Պոլիս երկարող գրաւիչ գեղեցկութիւնը, կապոյտ երկինք, կապոյտ ծով, արեւավառ բուսականութիւն, մարմարեայ աւազաններ, սիւներ եւ նոյնիսկ տաւղաններու ջուրերուն մէջ, ծաղկալից ածուներուն թարմութեան մէջ մանկամարդ ու մերկ աղուոր կիներ։

Պոլսոյ երկինքը կը հրավառի մայրամուտքին, եւ կան ազգին իտալական լիճերն են՝ հեռաւոր ալպեան միւներով, եւ կան Վենետիկն է, իր կոնտոլներով, ջրանցքներով եւ կամուրջներով։

.·.

Գ. Ալեանաք որ միեւնոյնատեն նկարիչ, արուեստի քննադատ եւ գրագէտ, թղթակից է նաեւ ամերիկեան եւ սախական թերթերու, կրցած է յաճախ ծառայութիւններ մատուցանել ֆրանսական արուեստին՝ արտասահմանի մէջ։ Մասնաւորապէս ան գրած է Ռոտէնի, Ռաֆայէլլի, Լոթրէքի մասին յօդուածներ, որոնք ուշադրութիւն գրաւած են։ Ան կրցած է լրացնել Գ. Հէռմանի բաղձանքները, զարդարելով անոր տունը. բայց իր նկարելու եղանակը շատ անգամ տարբեր է։

Ան կը նկարէ աւելի լայնօրէն, ազատօրէն, սակայն միշտ փոյթ տանելով հրապուրելու իր նկարները դիտողները, ինչ որ իր յաջողութիւնը կը կազմէ այն սալօններուն մէջ՝ ուր ան կը ցուցադրէ։

A. W.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կարմիր Խաչի Մասնախումբին եւ Հայ Բժշկական Միութեան վեցերորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ մայիս 15ին, Սոսիէթէ Սաւանթի սրահին մէջ։

Տոքթ. Սոլաքեան խօսեցաւ մանուկներու առողջապահութեան ու սննդառութեան վրայ, եւ ծանրացաւ մօրը կաթով զինցման անհրաժեշտութեան վրայ, թուելով անոր առաւելութիւնները։ Իսկ երկրորդ եւ երրորդ մանկութեան մասին (3—12 տարու) ըսաւ թէ միս, ձուկ, հաւկիթ, պանիր եւ թարմ մրգեղէն տալը խիստ օգտակար է տղոց։

Տոքթ. Նորայր խօսեցաւ մարմնամարզի պէտքին վրայ, որ այժմէութիւն ունի հիմա։

Տոքթ. Գալաաանեան իրեն նիւթ առած էր մաքրութիւնն ու մաքուր օդին պէտքը, որոնց կարեւորութիւնը ջատագովեց իրաւամբ։

Կ. Յ. Բասմաջեան խօսեցաւ ընտանեկան բուսադեղերու հաւաքման եւ գործածութեան մասին, բոյսերը բաժնելով տասը տեսակ առօրեայ հիւանդութեանց մէջ։

Ներկայ մը

ՖՐ. ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀՏՐԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր Թուռի մէջ բացուեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 28րդ ընդհ. ժողովը, որ պիտի տեւէ մինչեւ մայիս 27։

Նկատի ունենալով Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին քաղաքական կացութիւնը, այս ընդհ. ժողովը կը ներկայացնէ մասնաւոր կարեւորութիւն մը։

Վիճաբանութեան դրուած են ներկայի ամենակարեւոր հարցերը՝ անոնց հանդէպ գիծ ճշդելու առաջադրութեամբ, մանաւանդ որ յառաջիկայ տարի պիտի կատարուին խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ։

Յայտնի է թէ վիճաբանութիւնները գլխաւորաբար կը դառնան ազգ. պաշտպանութեան, զինաթափութեան եւ խաղաղութեան հարցերու շուրջ, եւ այս առթիւ կը նախատեսուի թէ մէկ քանի ձգտումներու միջեւ բախումներ տեղի պիտի ունենան։

1) Փոքրամասնութիւն մը որ ընդունելով բոլշեւիկեան տեսակէտը կ'ուզէ արտաքին պատերազմը խափանել ներքին յեղափոխութեամբ, քաղաքացիական պատերազմով։

2) Անոնք որ դրամատիրական վարչաձեւին կը մերժեն ազգ. պաշտպանութեան իրաւունքը։

3) Կան որ կը նկատեն թէ իբր կուսակցութիւն, ընկերվարութիւնը պէտք չէ մասնակցի պատերազմի պատրաստութեան եւ զինուորական գործողութիւններու ղեկավարութեան գործին. ասոնք սակայն չեն դրժեր ազգ. պաշտպանութեան իրաւունքը։

4) Կան եւ աջերը, որոնք կ'ընդունին թէ ընկերվարութիւնը պէտք է մասնակցի ազգ. պաշտպանութեան գործին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Մայիս.— Յովամեքս այս արուարձանին մէջ կը բնակին մօտաւորապէս հինգ հարիւրի չափ հայ ընտանիքներ, որոնք հոս հաստատուած են 6—7 տարիներէ ի վեր։ Շատերը բանուորներ են որոնք կ'աշխատին նաւահանգիստը, շաքարի, իւղի, սապոնի եւ այլ գործարաններ։ Կան նաեւ բաւական թիւով արհեստաւորներ։ Անոնք կ'ապրին փայտաշէն տնակներու մէջ։ Շատ քիչեր կան միայն որ սեփական հող, տուն ունին։

Անգործութեան տագնապը այստեղ ալ ազդեց, բայց գաղթահայութեան սրտին մէջ երբեք չպակսեցաւ ազգային ոգին։ Ծնողները հնայելով իրենց անտեսական անտանելի կացութեան, երբեք չզլացին հայ վարժարան յաճախել իրենց զաւակները։

Գաղութը ունի իր մանուկ մասնաւոր եւ մանկապարտէզանախակրթարանը, ուր կը յաճախեն 250ի մօտ երկսեռ աշակերտներ 13—15 ֆրանք ամսականով։ Անոնք մէկ երկու տարուան ընթացքին սորվեցան բաւական հայերէն կարդալ, գրել, հաշուել... հայ երգը կը թոթովաւ անոնց շրթներուն վրայ ըլլալ փողոցներու, ըլլայ տուներու մէջ։

Դպրոցը ունի երեք պաշտօնեայ։ Երկու ուսուցչուհի որոնցմէ մին ֆրանսերէն լեզուի դասաւանդութիւն կուտայ։ Եւ մէկ ուսուցիչ որ միանգամայն կը վարէ դպրոցի տնօրէնութիւնն ալ։ Անոնք մեծ եւ անձնուրաց ջանքեր կը թափեն հայ մանուկները հայ պահելու համար։

Հոս կան բազմաթիւ միութիւններ, որոնք մեծապէս կ'օժանդակեն ազգային բոլոր ձեռնարկներուն։

Անցեալ տարի օգոստոսին կազմուեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան մասնաճիւղ մը տասնեակ մը պատանիներով, որոնց թիւը այսօր կը հասնի քառասունի։ Միութիւնը ունի իր մասնաւոր Դրադարան - Ընթերցարանը որմէ կ'օգտուի գաղութիս հայութիւնը։ Միութիւնը մեծ դիմադրութիւն ցոյց տուաւ այլասերման եւ ուծացման անհարկու վտանգին դէմ։ Այժմ չի տեսնուիր հայ պատանի մը փողոցներու եւ սրճարաններու անկիւններու։ Բոլորին ալ սրտերուն մէջ դրոշմուած, անջինջ կնիք մըն է դարձած ազգային սէրն ու խոհալը։

Այս համեստ գաղութը իր ազգային յառաջդիմութեամբ օրինակելի դեր է ունեցած Մարսէյլի ուրիշ բոլոր արուարձաններուն մէջ, հակառակ մէկ քանի խառնակիչներու ստոր ու շահախնդիր մեքենայութեանց։

Գր. Քէնտիրեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Լուգանսկի Կարմիր Խաչը 500 րուբլի նուիրեց։ Տեղական թերթերու աշխատաւորները նուիրեցին իրենց մէկ օրականը։ Մոսկուայի մէջ երկու Միութիւններ, մէկը 1000 րուբլի, միւսը 500 րուբլի նուիրեցին աղէտեալներուն։ Շնող գիւղը՝ 680 րուբլի, Ռոլնիս-Խաչէն գիւղը՝ 700 րուբլի։ Վրացական միութիւն մը՝ 500 րուբլի։ Միւս կողմէ Ազրբէջան եւս կը շարունակէ հանգանակութիւնը ի նպաստ Զանգեզուրի եւ Նախիջեւանի աղէտեալներուն։ (Ազրբէջանի կոչերը Նախիջեւանի հանրապետութիւն չեն ըսեր, այլ միայն՝ Նախիջեւան, հասկցնել ուզելով որ Նախիջեւանը Ազրբէջանի մէկ շրջանն է)։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ հրահանգ տրուած է Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն, որպէսզի հանգանակութիւն կատարուի։ Նոյն ատեն Ռուսիոյ բոլոր շարժանկարի սրահներէն եւ թատրոններէն մուտքի տոմսերուն վրայ 10 առ հարիւր տուրք պիտի գանձուի ի նպաստ աղէտեալներուն։

Լենինգրադ նուիրեց տասը հազար րուբլի եւ սկսաւ հանգանակութեան։ Նիժնի-Նովգորոդ նոյնպէս հանգանակութիւն կը կատարէ։ Նոյն ատեն ուսեալք դրկեց Հայաստան։ Ակադեմական Մառ կը հեռագրէ թէ Գիտութիւններու Ակադեմիան սատանձնած է համաքաղաքային օգնութեան գործը։ Երեւանի զանազան գործարանները կը շարունակեն հանգանակութիւնը։

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անդրկովկասի կառավարութիւնը որոշած է տուրքերէ ազատ պահել Արբականիսի, Գորիսի, Ղափանի, Օրդուբաթի, Սիսիանի, եւ Շախսուզի շրջաններու, ինչպէս նաեւ Մեղրիի հինգ գիւղերուն աղքատ աշխատաւորները։

Ազատ արձակուեցան 24 բանտարկեալներ, որոնց բնտանիքները ենթարկուած էին երկրաշարժի աղէտին։

Դպրոցական աշխատանքները տեղի չ'ունենան բացօթեայ, բայց դպրոցական առարկաները փճացած ըլլալով, մեծ դժուարութիւններ կը տեսնուին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, մայիսի թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ.—

Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը, Ա. Տիգրանեան-Աճարեան՝ Մանկիկս, Ն. Պէշիկթաշլեան՝ Լուսին եւ Նշխար, Վ. Սօֆեան՝ Բանաստեղծութիւն, Ա. Աճարեան՝ Եղջերուփող, Հ. Տէվլէթեան՝ Խաղը, Մ. Պէրպէրեան՝ Սեռակներ, Ա. Անէմեան՝ Բանաստեղծութիւն, Ռէն՝ Որբերը, Խ. Թաշճեան՝ Բանաստեղծութիւն, Դ. Ազատեան՝ գրական տեսութիւն, Ա. Լէյլանի՝ բանաստեղծութիւն, Անդրանիկ՝ Յուշեր։ Զաւէն՝ բանաստեղծութիւն, Ռուբէն՝ արաբական աշխարհին մէջ, Կ. Սասունի՝ Քիւրտ ազատ անկախութիւնը, Ա. Արեղեան՝ Ֆրիտիոֆ Նանսէն, Տիգրան՝ Շատախի ինքնապաշտպանութիւնը, Զարեւանդ՝ Սելիմէն Քէմալ, Ա. Սթան՝ Հայ կեանքը, Մ. Երեւանեան՝ գրախօսական։

Տարեկան բաժնեգինն է տոլար։ Դիմել 13—15 Shawmut Street, Boston Mass. (U. S. A.)։

թիւնը առժամեայով, այսինքն յունիս 1էն սկսած կ՚ըլլայ։

Խնայողութեան պատճառով, պաշտօնեաներէն հարիւրին երկուքը միայն բացը կը մնան։

Պետական ընդհ. ծախքերէն հարիւրին տասնըմէկ կրճատում պիտի ըլլայ։ Այսպէս ազգ. պաշտպանութեան պիւտճէէն 6, հանրօգուտէն 9, կրթականէն 1, տնտեսականէն ալ 4 միլիոն ոսկիի խնայողութիւն եղած է։ Ներքին, դատական եւ առողջապահական գործավարութեանց պիւտճէներուն մէջ գրեթէ ոչ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն եղած է։ Ազգ. Մեծ Ժողովի պիւտճէէն կէս միլիոն, կրօնական գործերու տնօրէնութենէն ալ 800 հազար ոսկի զեղչուած է։

Նոր պիւտճէն 189 միլիոն ոսկիի վրայ կազմուած է։ Թափուր պաշտօններու համար տրուած վարկը ջնջուած է, ինչպէս նաեւ կարգ մը պաշտօններ։ Պետական Խորհուրդի պաշտօնեաներու ցանկէն 15 հոգի բացը կը մնան։ Մամլոյ ընդհ. տնօրէնութիւնն ալ ջնջելու որոշում տրուած է։

Պաշտօնեաներուն մէկ մասը արտաքին, մէկ մասն ալ ներքին գործավարութիւններուն մէջ պաշտօն պիտի ստանձնեն։ Կարգ մը կրճատումներ եղած են նաեւ Բարձրագոյն Տնտեսական Խորհուրդի պաշտօնէութեան մէջ։

Հաւանական է որ պիւտճէին մէջ ուրիշ կարգ մը փոքր փոփոխութիւններ ալ ըլլան Գործավարներու Խորհուրդին քննութեան միջոցին։

Ռուս գիւղացիները կառավարութեան դէմ

Խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչներուն խստութիւններէն զայրացած, բազմաթիւ գիւղացիներ յարձակեցան գիւղի մը վրայ՝ Օտեսայի մօտերը եւ սպաննեցին խորհրդային երկու բարձր պաշտօնատարներ եւ 8 պոլշեւիկ գործաւորներ, որոնց յանձնուած էր շրջանը համայնացնելու գործը։ Բոլշեւիկեան խմբակէն երեք հոգի միայն կրցան ազատիլ գիւղացիներու կատաղութենէն։

Նոր խռովութիւններ Պիրմանիոյ մէջ

Պիրմանիոյ զանազան շրջաններուն մէջ նոր խռովութիւններ յառաջ եկան ընդդէմ անգլիական իշխանութեանց։ Տեղին զօրախումբերը յաջողեցան գրաւել ըմբոստներու բանակատեղին։ 250ի չափ ըմբոստներ կրցան փախուստ տալ եւ ազատիլ։ Գիւղի մը մէջ, ոստիկանական ջոկատները ստիպուեցան կրակ բանալ ըմբոստներու վրայ։ Պիրմաններ յարձակեցան Սիամցիներու գիւղի մը վրայ եւ սպաննեցին երեք հոգի։

Ռումանիոյ ընտրական պայքարը

Ընտրութիւններու նախընթաց վերջին կիրակին ըլլալով, նախորդ օր, Ռումանիոյ բոլոր կողմերը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին զանազան խմբակցութիւնները։

Վարչապետ Եօրկա այցելեց Եաշ եւ Մոլտավիոյ զանազան քաղաքները. իր մէկ ճառին մէջ ըսաւ.— Թագաւորը ինծ յանձնեց մեծ աւել մը երկիրը մաքրելու համար պորտաբոյծներէն։

Ընդդիմադիրները մեծ ջանքեր կը թափեն. բայց ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ կառավարութիւնը պիտի ըլլայ շահողը։

Նախորդ վարչապետ Միրոնէսքու եւ նախկին դատական նախարար Եունիան, ազգային գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ պաշտօն ստացան ներկայանալու Թագաւորին, բողոքելու համար ընտրական պայքարի առթիւ յառաջ եկած խռովութեանց մասին, որոնց զոհ գացին կուսակցութեան երկու անդամներ։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փրթի ժունեալի սրահին մէջ, Մէթրօ Քատէ

կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

կը մասնակցի «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Իսի լէ Մուլինօի Թաղապետարանի 40 հոգինոց նուագախումբը ղեկավարութեամբ Mr. Iseroի կը նուագէ հայկական երգեր։

ՌՈՒԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՅԵԱՆԳՈՒՌԻ Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 186 Av. Verdun։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ, Գուա-Քոլոմպի Ջէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Քոթորիկ եւ Վիչապեան խումբերը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.45ին, 80 Rue Charles-Chefson, Գուա Քոլոմպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը 29 մայիս, ժամը 9ին, 4 Rue de la Grange Bateliere ծխավաճառին վերնայարկը։

Բոլոր նախկին կամաւորները որոնք դեռ չեն արձանագրուած, կը խնդրուին ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ապրիլեան ոգեհանգիստի առթիւ Աֆիոն Գարահիսարի Հայր. Միութիւնը փոխան ծաղկեպսակի նուիրած է 40 Ֆր. նաեւ Տէրզօրի մէջ կառուցուելիք յուշարձանին կամաւոր նուիրատուութեամբ, հաւաքուած է 200 Ֆր. 05 որ պիտի յատկացուի իր նպատակին։ Մեր շնորհակալութիւնները։

Զ. Ռ. Մ. Մասնաճիւղ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղաւնիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի, 18 RueDenoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յուսահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեն եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօգօս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ՚աշխատէր Քէմախի աղահանքերուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	1 տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 378 206

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ 1931
28 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1580

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ, ընկերվարական հոսանքը այնքան կարեւորութիւն ստացաւ այս վերջին խորհրդարանական շրջանին որ ընկերվարական երեսփոխաններու գործունէութիւնը կարելի չէ անջատել քաղաքական գործէն։

Ընկերվարական 28րդ համագումարին, երեսփոխանական խմբակի գործունէութեան զեկոյցը կուտայ Լէոն Պլում։ Պլում կը շեշտէ թուն պայքար մղել Թարտիոյի կառավարութեան դէմ, որուն անկման մէջ ամենամեծ դերը կատարեց ընկերվարական երեսփոխանական խմբակցութիւնը։

«Սթէկի դահլիճին անկումէն յետոյ, Թարտիոյի դահլիճին տեսակ մը կրկնութիւնը Լավալի վարչապետութեամբ, պարտադրեց որ ընկերվարական երեսփոխանները վերադառնան ընդդիմադրութեան։

«Մէկ տարիէ ի վեր, արտաքին քաղաքական հարցերը աւելի կարեւորութիւն ստացած են, ինչ որ կը նախատեսուէր 1928ին։ Կառավարութիւնները չկրցան խուսափիլ ճակատագրական հակադրութենէն որ իրենց քաղաքականութիւնէն կը բխէր եւ խոտոր կը համեմատէր մեծամասնութեան կազմին հետ։ Եւ վերսայլիմէջ կատարուած նախագահական ընտրութիւնը պատկումն եղաւ այս երկդիմութեան։ Ներքին քաղաքականութիւնն այս կերպով լուծեց իր վրէժը»։

Լէոն Պլում, իր զեկոյցին մէջ կը հեգնէ բոլոր անոնք որ ընկերվարականներուն կը վերագրեն ամէն պատասխանատուութիւն եւ կարգ մը քննադատութեանց պատասխանելէ ու ներքին վէճերու մասին լուսաբանութիւններ տալէ յետոյ, կը քննէ ներկայ քաղաքական պարագաները։ Ինչ որ կը պատրաստուի համագործակցութեան փորձն է «բոլոր լաւ Ֆրանսացիներուն, ընդդէմ այն դժբախտներուն, որոնք կորսնցուցած են ամէն ազգային զգացում»։ Իրականութեան մէջ, ընկերվարականներու ընտրական յաջողութիւնները վախ պատճառած են հակառակորդներուն։

Անոնք կը փորձեն սարսափի մատնել ժողովուրդը, հաւատալով թէ ընկերվարականներու յաջողութեան յոյսերը մեծ են։ Բայց այս խաղերէն խաբուելու պէտք չկայ։ Քաղաքական կուսակցութիւնները դանդաղօրէն կը զօրանան եւ անհրաժեշտ չէ որ զարգանան արագօրէն։ Ժորէս արդէն ըսեր է.— Ինչ որ հերոյթը կուտայ, կ'առնէ նաեւ հերոյթը»։ Ընկերվարական կուսակցութեան պէս կազմակերպութիւն մը, պէտք չունի նման ոստումներու։

Պլում չի վախնար ընկերվարութեան դէմ կազմակերպուող գործունէութենէն, եւ ընտրութիւններուն մէջ յաջողութիւն գտնելու համար, պէտք չի տեսնէր սակարկութեան մտնելու ուրիշ կազմակերպութեանց թեկնածուներուն հետ։ Ընկերվարութեան գործելակերպը կը մնայ նոյնը ու յաղթանակը հարուածել ամէն միջոցներով»։

Պլում պէտք կը տեսնէ անձնական թելադրութիւններ ուղղելու պատգամաւորներուն։ Քիչ յետոյ, վիճաբանութեան սիւթը դրուին զինաթափութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան հարցերը։ Այդ տեղ կայ կարեւոր կէտ մը որ կրնայ բուռն վէճերու տեղի տալ, պատերազմական վարկերու քուէարկութեան խնդիրն է։

Կ'առաջարկէ որ վիճաբանութենէն դուրս ձգուի այդ հարցը, որովհետեւ, «պատերազմական վարկերը կապուած չեն ազգ. պաշտպանութեան։ Այդ հարցին հանդէպ ուղեգծի փոփոխութիւնը կապուած է խորհրդարանական ուղեգծի պահանջներուն։

Ցետոյ, Պլում հրաւէր կ'ուղղէ պատգամաւորներուն զգուշանալ յետադիմութեան ծուղակներէն ու դաւերէն։ Կը յիշէ հանդիսաւոր ազդարարութիւնը, զոր Մարսէլ Սէնպա իր մահէն քանի մը ամիսներ առաջ կ'ուղղէր Թուրի նախորդ համագումարին.— «Քանի ուժեղանանք, այնքան պիտի ջանան պառակտում սերմանել մեր մէջ։ Մեր դէմ պիտի կռուին պառակտումներով»։

ԿԻՆԵՐԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արդի կիները երբ կրնան հանրային զանազան ասպարէզներու մէջ կատարել կարեւոր դերեր, ինչո՞ւ չպիտի կրնային իրենց նպաստը բերել բանուորական շարժումին։

Սիւզան Պուիսոն պէտքը կը շեշտէ կիներն ալ կազմակերպելու։ Այս տեսակէտէն ամէնէն վերջին նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Սէնի կազմակերպութեան։ Պէտք է կ'ըսէ, ընկերվարութիւնը կարենայ իր ծոցին մէջ ընդունիլ բոլոր դասակարգի կիները, պէտք չէ որ կուսակցութեան ազդեցութիւնը սահմանափակուի միմիայն կուսակիցներու ընտանիքներուն մէջ։

Ուրիշ պատգամաւոր կին մը, Մարթ Լէվի կը յիշէ թէ 1879ին Մարսէյլի համագումարէն յետոյ կազմուած Ֆրանսայի աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը կոչ կ'ուղղէր երկու սեռէ բոլոր աշխատաւորներուն։ Մեծ ծառայութիւններ մատուցած են աշխատաւորական դասին։ Մինչ այժմ անոնց թիւը կազմակերպութեան մէջ չանցնիր 220ը։ Թիւը տկար է անշուշտ։

(2)

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Պոլսահայոց Ընդհ. Ժողովի Գ. նիստը տեղի ունեցաւ Մայիս 22ին, 41 երեսփոխաններով, եւ լսեց քաղաքական, կրօնական եւ խառն ժողովներու հաշուետուութիւնը։ Քաղաքական Ժողովը իր երկու տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին ունեցած է 103 նիստ եւ քննած է 871 խնդիրներ։

Այս խնդիրներէն գլխաւորներն են.

Գաւառի Հայերու վիճակը՝ որով կարելի եղածին չափ մտէն հետաքրքրուած է Քաղաք. Ժողովը եւ ի հարկին նպաստներ ալ ղրկած, ինչպէս Սեբաստիա, Խարբերդ, Արաբկիր եւ ուրիշ տեղեր, մանրամասնօրէն կարգադրութիւններ ընելով այն տեղերու որբերու մասին։

Ընտրական գործեր՝ որոնց կարգադրութիւնը եղած է ներքին պայմաններու համաձայն ու այսօր բոլոր թաղերը իրենց ընտրովի կամ առժամեայ թաղ. Խորհուրդներն ունին։

Եկեղեցական կալուածներու խնդիրը՝ որոնց կարգադրութեան համար իրաւագէտ-խորհրդականներու [illegible] է Պ. Մ. Նալեան։

Կրթական խնդիրներու կարգին կը յիշուին ուսուցչութեան համար համալսարան ղրկուած ուսանողները եւ դպրոցները դրուածները որոնց, Կոտակցի շնորհիւ տարեկան 3640 ոսկի կը յատկացուի։

Հիւանդանոցի բաժնին մէջ, Քաղաք. Ժողովը կը յայտնէ թէ պատրաստուած բարենորոգութեան ծրագիրը կարելի չէ եղած գործադրել, նկատելով որ երկար տարիներու սովորութեամբ լարուած մեքենան դիւրութեամբ չէր կրնար փոխուիլ, եւ այս գործին լուծումը Ընդհ. Ժողովին նկատառման կը թողուի։

Ուրիշ զանազան գործերու թուումէն վերջ, հաշուետուութիւնը կը ծանրանար Գերեզմանատան ծանօթ խնդրին շուրջ։ Մի առ մի կը ներկայացուին այս խնդրին հետապնդումին բոլոր փուլերը, վարչական եղանակով լուծելու համար եղած բազմաթիւ դիմումները մինչեւ Էնկիւրի՝ Ներքին Գործավարութեան մօտ եւ յետոյ, Թափուի պաշտօնատան ընթացքին հետեւանքով՝ հարկադրանքը իսկոյն դատարան դիմելու։ Այս առթիւ վեր կը հանուէր բարձրագոյն դատարաններու վճիռները, որոնցմով «ազգային իրաւունքները հիմնապէս կը ճանչցուին եւ որուն հետեւանքը յայտնի է որ մեծ մտահոգութենէ մը կ'ազատէ համայնքը իր ազգապատկան կալուածներու մասին։

ՌՈՒՍԵՒՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպանիական «Էլ Սօլ» թերթը կը գրէ թէ Խմտական նախարարը եւ ռուսական քարիւղ արտադրողները համաձայնութիւն մը կնքեցին, որով ուրիշ երկիրներու բաղդատմամբ, Սպանիա ռուսական քարիւղ պիտի գնէ 100ին 28 զեղչով։ Փոխարէն մեծ քանակութեամբ սպանիական արտադրութիւններ պիտի գնեն Ռուսները, մինչդեռ պէտ որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները սկսին երկու երկիրներու միջեւ։ Մոսկուա այս դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի սկսին։

ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք պատմութեան յանձնաժողովը, որուն գործունէութեամբ մասնաւորաբար կը հետաքրքրուի Մ. Քէմալ Էնկիւրիի մէջ կը շարունակէ իր ուսումնասիրութիւնը։ Յանձնաժողովը առանձնապէս կ'աշխատի հաւաքել այն բոլոր փաստերը որոնք ցոյց կուտան թէ ամէնէն հին քաղաքակրթութիւնը թըրքականն է։ Առոր համար բերել կուտայ այս նիւթին շուրջ Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ հրատարակուած բոլոր գիրքերը։ Վերջին անգամ 4000 ոսկիի գիրք ապսպրուեցաւ։

Միւս կողմէ, յանձնաժողովը Եւրոպա ղրկած է չորս ուսանողներ, որոնք մասնաւորաբար թրքական քաղաքակրթութեան նիւթին շուրջ ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարեն։ Ուսանողները 5-6 տարի պիտի մնան Եւրոպա, եւ վերադարձին մէկ մէկ «թէզ» պիտի պատրաստեն։

ՖՐԱՆՔԵԻՅՈՅՆ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ

Ֆրանսական եւ յոյն կառավարութեանց ներկայացուցիչները Աթէնքի մէջ կնքեցին առեւտրական պայմանագրութիւն մը։ Այս պայմանագրութեամբ, իւրաքանչիւր երկիր, ներածումներու վրայ կը դնէ նուազագոյն մաքսատուրք մը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օտար կարգ մը թերթերու սխալ տեղեկութիւնները ջերքելու համար, Ռումանիոյ վարչապետը Եորկա յայտարարեց թէ չկայ որեւէ օտար պետութիւն որ կարենայ միջամտել Ռումանիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան եւ տուն տայ անոր որոշումներուն արտաքին քաղաքական գործերու մէջ։

Պուքրէշի կամ Ժընեւի մէջ, Ռումանիոյ կենսական շահերուն վնասող որեւէ ձեռնարկ չէ կատարուած։ Ռումանիա կատարելապէս ազատ է իր գործունէութեան մէջ եւ տնտեսական հարցերու մէջ, Ռումանիա պիտի ջանայ ապահովել երկրին երկրագործական շահերը, ըլլայ ընդհանուր, ըլլայ մասնակի համաձայնութիւններով՝ զանազան պետութեանց հետ։

ՌՈՒՍԻԱ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ԴԷՄ

Ֆինլանտայի մէջ հակախորհրդային ցոյցերու հետեւանքով, Ռուսիա մէկ քանի բողոքագիրներ տալէ յետոյ Ֆինլանտայի, սկսած է դիմել ուրիշ խիստ միջոցներու։

Խորհրդային սաւառնակ մը որ կը բաղկանար երկու յածանաւերէ եւ հինգ թորփիլանաւերէ, ցոյց մը կատարեց Ֆինլանտական ջուրերուն մէջ, Հէլսինկֆորսի մօտերը, մինչ օդու պատերազմական օդանաւ մը կը լուսանկարէր Ֆինլանտայի ծոցին կղզիները։

Նոյն օրը, կէս օրէն յետոյ, բոլշեւիկեան ուրիշ օդանաւ մը սաւառնեցաւ Հէլսինկֆորսի վըրայ։

Իզվեսթիա, Լէնինկրատի անթելի կայանը, հետեւեալը ուղղեց Ֆինլանտայի.—

«Կեցցէ՛ն Ֆինլանտայի Խորհուրդները։

«Վերջին ազդարարութիւնը տրուեցաւ։

«Խաղաղութեան պահպանումը հիմա կախուած ունի Ֆինլանտական կառավարութենէն որ մտած է ֆաշիստական խմբակին մէջ»։ Այս ցոյցերը մեծ խռովքի մատնած են Ֆինլանտայի բնակչութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Քանէի մէջ, (Նիսի եւ Քանի միջտեղը) Պուլվար Կարտան, ժան տ'Արք կոչուած իւղի գործարանին մէջ զարհուրելի արկածի մը զոհ գնաց հայ գործաւոր մը, Սենեքերիմ Ալթունեան, 37 տարու։ Ալթունեան կ'աշխատէր գործատան մէկ արհեստանոցին մէջ, ուր բեռնաբարձ գործիք մը լեցուն սայլակներ կը փոխադրէր, սայլակներէն մէկը սահեցաւ, բեռնաբարձը կանգ առաւ։ Ալթունեան ուզելով զայն շարժման մէջ դնել, առաջ ծռեցաւ։ Ճիշդ այդ միջոցին բեռնաբարձը անակնկալ կերպով շարժեցաւ, երկաթի երկու կտորներու միջեւ ճզմելով խեղճ հայուն գլուխը։ Երբ կարելի եղաւ օգնութեան հասնիլ, արդէն հոգին աւանդած էր։

Թուրք-ֆրանսական միջադէպ մը

Պոլսէն գերմանական թերթի մը տրուած հեռագրի մը համաձայն, կրկէսի մը սեփականատէրը՝ ֆրանսահպատակ ալճերիացի մը, իր հաստատութեան վրայ պարզած էր թրքական դրօշներու կողքին նաեւ ֆրանսական դրօշներ։ Թուրք ամբոխը հրաւիրեց ալճերիացին որ վար առնէ եռագոյնը։ Ալճերիացին մերժեց։ Իսկ ամբոխը զայրացած, քարկոծեց կրկէսը վիրաւորելով երկու պաշտօնեաներ։ Սակայն, ժողովուրդին մէկ մասը իրաւունք տուած ըլլալով ալճերիացիին, քիչ մնաց որ իրարու հետ կռուէին, եթէ ոստիկանութիւնը չհասնէր։

Թուրքիոյ մէջ նախակրթութիւնը մայրենի կամ պետական դպրոցներով

Պոլսոյ հրեայ դպրոցները բողոքած են կրթական տնօրէնութեան թէ փոքր դասարանի աշակերտներու պաշտպաններն ու ծնողքները տղաքը կ'առնեն, ֆրանսական դպրոց դնելու համար։ Կրթական տնօրէնութիւնը այս մասին քննութիւն կը կատարէ, նկատելով որ, նախակրթութեան նոր օրէնքին համաձայն, թրքահպատակ տղաքը պէտք է իրենց մայրենի կամ պետական նախակրթարաններուն մէջ ուսանին։

Թուրք արտաքին առեւտուրին շուրջ

Թուրքիոյ մէջ, Իշ դրամատան եւ կարգ մը վաճառականներու կողմէ կազմուած է Իշ Լիմիթըտ ընկերութիւն մը, արտաքին առեւտուրով զբաղելու համար։ «Սօն Փօսթա» կ'ըսէ թէ այս ընկերութեան կազմութիւնը մտահոգած է փոքր առեւտրականները, որոնք կ'ըսեն թէ ասիկա տեսակ մը մենաշնորհ է։

Արտաքին տարեկան առեւտուրը 150-200 միլիոն ոսկիի կը հասնի։ Մինչդեռ ընկերութեան դրամագլուխը կէս միլիոն ոսկի է։ Հակառակ ատոր սակայն վաճառականները մտահոգուած են։

Իշ Լիմիթըտ արտածման ընկերութեան կազմութիւնը մտահոգութիւն պատճառած է Իզմիրի մէջ։ Շահագրգռուող վաճառականները այս առթիւ կ'ըսեն.

«Առաջին ակնարկով, այդ ընկերութիւնը մասնաւոր հանգամանքով մը երեւան կուգայ։ Եթէ ընկերութիւնը իբրեւ վաճառական մեր դէմը ելլէ, այս մրցումէն զոհ պիտի մնանք։ Բայց չենք կրնար չըսել թէ ապահով չենք այս մասին, ու կը վախնանք որ ընկերութիւնը ի վերջոյ մենաշնորհի ձեւ կ'առնէ ու կը ստանձնէ արտածման գործը։ Եթէ այս տեսակ մենաշնորհ մը հաստատուի, 100,000 հոգի անգործ պիտի մնան»։

Եգիպտոսի ընտրութիւններուն շուրջ

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքի փաշա կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն վերջին ընտրութեանց մասին։

Ընտրողներու 65 առ հարիւր մասնակցած են, այնպէս որ 1,500,000 հոգի իրենց վստահութիւնը յայտնած են նոր Սահմանադրութեան եւ կառավարութեան, հակառակ պոյքոթին։

Լրացուցիչ ընտրութիւնները պիտի կատարուին յունիս 1ին, ընտրելու համար 150 երեսփոխաններ։ Ընտրող պատուիրակները այժմ ժողովուրդէն հրահանգ ստացած են երեսփոխան ընտրելու, այլեւս պոյքոթի կամ սահմանադրութեան մասին կարծիքի խնդիր չի մնար եթէ ընտրող պատուիրակները պոյքոթ ընեն, ոչ մէկ հետեւանք չունենար, այլ առով յայտնած կ'ըլլան պարզապէս թէ իրենց պարտականութիւնը չեն հասկցած։

«Քանի մը օրէն ուրեմն, Խորհրդարանը պիտի ընէ իր խօսքը եւ երկիրը այսուհետեւ պիտի սահմանադրապէս»։

Իր խօսքն աւարտելէ առաջ, վարչապետը ցաւ յայտնեց դիտումնաւոր լուրերու մասին, զոր «Տէյլի Հէրալտ» թղթակիցը հեռագրած էր, եւ որոնց համաձայն 40 մեռած եւ 1100 վիրաւորներ կային եւ թէ կառավարութիւնը գաղտնօրէն թաղել կուտար մեռելները։

Վերջին օրը միայն 10 մեռեալ եղած է եւ յարձակումներ գործուած են Տաքալիէի մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՓՈՐՁԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱԼ ՌՈՒՍԻԱՆ

Ո՞ՒՐ Է ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ

Պարապ տեղը չէ անշուշտ որ Ռուսիա կոչուեցաւ աշխարհի 6րդ մասը եւ եթէ յամառ յանդգնութեամբ մը՝ կը ջանայ արժեցնել իր ամենավերջին տիտղոսը, արժանի է անշուշտ որ լարուած ուշադրութեամբ՝ աշխարհ հետեւի անոր ծրագրերուն, ի գին իր աւանդական գոյութեան։

Հիմնական յեղափոխութիւնը որ կատարուեցաւ Ցարերու երկրին մէջ, կրնար անցնիլ եթէ ոչ բոլորովին աննշմար, գոնէ թեթեւ մտահոգութեամբ, եթէ ուզէր սահմանափակուիլ իր լայնածիր շրջանին մէջ միայն։

Բայց բոլշեւիզմ ունէր համաշխարհային յաւակնութիւններ։ Հազիւ գլուխը ցցած ներքին յաղթանակներու աւերներուն ու փլատակներուն վրայ, աչքերն ուղղեց սահմաններէն անդին։ Իր տեսակէտով՝ իրաւունք ունէր, ինչ որ չի ծածկեր։ Բոլշեւիզմի գոյութեան աւիշն ու աղբիւրը համաշխարհի մէջ են, կեանքի համատարած միօրինակութեան, սահմաններու վերացման մէջ են։

Ու բոլշեւիզմը աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, կը փորձէ ամէն կարելի միջոցներով՝ ճամբայ բանալ իր ձգտումներուն իրագործման, խոբաթափանց ռազմավարութեամբ մը, որ յարդ անծանօթ էր Ցարերու երկրին համար։

Ու հրձիգը ծայր կուտայ։

Ո՞վ է սակայն յարձակողը, ո՞վ է որ կը փորձէ իր գոյութիւնը պաշտպանել։ Բոլշեւիզմի թափանցման փորձերը աշխարհի հինգ մասերուն մէջ, անշուշտ կը թելադրեն ինքնապաշտպանութիւն, որ շուտով կը փոխուի հակայարձակման։ Ու այս հակամարտութեան մէջ, կը թուի թէ Ռուսիան է որ առաւելն ի նպաստ իր հետապնդումներուն կ'օգտագործէ դրամատիրական պետութիւններու անհամաձայնութիւնները, խոր եւ ուժեղ իրենց կազմական պատճառներով։

Իսկ պետութիւնները որ յստակօրէն կը կշռեն վտանգին ծանրութիւնը, կը վարանին Ռուսիոյ դէմ բացայայտ թշնամութեան կամ անոր հետ բարեկամական կապերու հաստատման միջեւ։ Որովհետեւ մէկը միւսէն վտանգաւոր, ու երկընտրանքը իսկապէս դժուար։

Ռուսիա ինքն իր մէջ աշխարհ մըն է որ հին տարրերով կը փորձէ նոր շէնքի մը կառուցումը, շէնք մը որ թերեւս պիտի ծառայէ իբր ամրոց ռմբակոծելու աշխարհի Մնացեալ մասը։

Հետեւէն դիտել այս աշխատանքը կանխակալ թշնամութեամբ կամ համակրանքով, կը նպաստէ զայն գերագնահատելու ամէն տեսակէտով, իբր վտանգ՝ մեծցնելու անոր համեմատութիւնները կամ անտեսելու վտանգը։

Դրամատիրական աշխարհը ցարդ քալեց այս ճամբէն եւ առաջացող լեցուած շարժումի մը հանդէպ որ կը յաւակնէր սարսել հնադարեան ամրութիւնները, փորձեց առնուազն զայն արգելափակել իր սահմաններուն մէջ։

Բայց իր ճեղքուածքները թոյլ տուին որ Ռուսիա թափանցէ եւ ատով, կրկին չփոթի մասնէ մարդկութեան այն մասը՝ որ իր կարգին կը յաւակնի վարել Մնացեալը։ Պէտք ըղձալ որ վաճառամարտը գայ աւելի եւս սաստկացնել շուկաներու սակաւութիւնը, որպէսզի պետութիւնները գոնէ մասամբ պաշտպանելու իրենց առեւտուրը։

Նոյն արդէն Ռուսիա աշխարհի դէմ կը ցցուի իբր հակամարտ տարր եւ անոր ցոյց կուտայ իր ուժերու հսկայ մթերքէն մաս մը միայն։

Ո՞ւր է Ռուսիոյ այդ ուժը. — Իր երկրային տարածութեան, հողային եւ ընդերկրեայ հարստութեանց եւ բնակչութեան թիւին մէջ՝ ամենէն առաջ։

Խորհրդ. Միութեան արդի սահմանները կը շրջանակեն 21 միլիոն 200 հազար ք.ք.մ. տարածութիւն մը։ Այս տեսակէտով առաջնութիւնը կը գրաւէ Մեծն Բրիտանիա՝ սակայն իր հեռաւոր գաղութներով, որոնք կրնան տարիներու ընթացքին քակուիլ անջատուիլ՝ եւ զայն ձգել իր կղզիներուն մէջ՝ փոքրացած ու ճնկուած։ Մինչ Ռուսիա, բաղդատաբար կը կազմէ ամբողջութիւն մը, հողային միութիւն մը, որուն բաժանումը կապուած կը մնայ Խորհրդ. Միութեան քայքայման։

Տեսնենք պահ մը այս ընդարձակ տարածութեան հարստութիւնը հարեւանցի ակնարկով։

Նոր՝ է որ Ռուսիա ձեռնարկած է մտածուած չափով ու թափով զարգացնելու իր ճարտարարուեստը, յատուկ ձգտումներով, որոնց կ'անդրադառնանք։

Իր հարստութեան անսպառ աղբիւրը կը կազմէ երկրագործութիւնը։ Ռուսիոյ հիւսիսը մասնաւորաբար հարուստ է անտառներով, իսկ հողը այնքան բարեբեր չէ եւ առաւելապէս կ'արտադրէ ճարտարարուեստի մէջ գործածելի բուսականութիւն, ինչպէս կանեփը։ Իսկ հարաւը իր բարեբեր հողերով եւ նպաստաւոր կլիմայով՝ վիթխարի շտեմարան մըն է արմտիքի։ Գաղափար մը տալու համար, բաւէ թէ Ռուսիոյ մշակուած հողերը կը ներկայացնեն մէկ երրորդը ամբողջ աշխարհի մշակուած հողերուն։

Իսկ գալով անտառներուն, որեւէ երկրէ աւելի հարուստ է Ռուսիա։ Նախապատերազմեան շրջանին, անտառային այս հարստութեան հարիւրին 19ն էր որ կը շահագործուէր անճարակ վարչութեան մը ձեռքով։ Բոլշեւիկները կրցան անտառներու շահագործումը զարգացնել անհամեմատ կերպով՝ տախտակի, փայտի եւ փայտախիւսի վաճառահանումով մըն ալ՝ միջազգային հրապարակը ողողելու աստիճան։ Սիպերիոյ անտառները կը գրաւեն 370 միլիոն տեսիադինի տարածութիւն մը։ Իսկ եւրոպական Ռուսիոյ մէջ 147 միլիոն, հետեւեալ բաժանումներով, համաձայն Ռուսիոյ անտառներու կեդր. վարչութեան վիճակագրութեան.

Հիւսիսային շրջան 93,3 միլիոն տեսիադին։

Կեդրոնի շրջան 19,6 միլիոն տեսիադին։

Հարաւային շրջան 5,0 միլիոն տեսիադին։

Այս տարածութիւնը կրնայ, առանց երկրին պահեստը սպառելու, տարեկան արտադրել 21 միլիոն խորանարդ սաժէն փայտ։

Զանազան անասուններու կողմէ, աղքատ է Ռուսիա. բայց գիտենք թէ ի՞նչ ջանքեր կը թափէ լրացնելու նաեւ այս պակասը։

Գալով ընդերկրեայ հարստութեան, Ռուսիա գրեթէ ունի ամէն տեսակ հանքեր, զորս հազիւ կրցած է շահագործել. գլխաւոր արգելք՝ հաղորդակցութեանց պակասը՝ զոր լրացնելու համար, օրուան լուրերէն գիտենք թէ չի վարանիր դիմելու դրակոնեան միջոցներու։

Բացի զանազան մետաղներէ, Տոնեցի աւազանին, Ուրալի, Սիպերիոյ ածուխը կը գնահատուի 7-800 միլիառ թոն։

Միայն Կովկասի մէջ՝ մանկանէզի քանակը կը գնահատուի 65 միլիոն թոն։

Պղինձի հարուստ հանքեր կան Ուրալի, Կովկասի, Սիպերիոյ մէջ։ Ոսկին Սիպերիոյ եւ Ուրալի մէջ։ Ռուսիա ամենէն գլխաւոր արտադրիչն է փլաթինի. կ'արտադրէ ամբողջ աշխարհի հարիւրին 95ը գրեթէ։

Խօսք չենք ըներ ռուսական քարիւղին։

Գալով բնակչութեան, որ կը կազմէ Ռուսիոյ ուժին գլխաւոր աղբիւրներէն մէկը եւ շնորհիւ բոլշեւիկեան այլազան եղանակներուն կը դառնայ ահարկու սպառնալիք մը աշխարհի խաղաղութեան, 145 միլիոն էր 1926ին։ Ռուսիա իր բնակչութեան թիւին վրայ կ'արձանագրէ տարեկան 3 միլիոնի յաւելում մը։ Իսկ այս տարի, այդ թիւը բարձրացած էր 161 միլիոնի։

Սակայն Ռուսիա իր մարդկային, ընդերկրեայ հարստութիւններէն զատ ունի մանաւանդ սուր իմացականութիւն մը։ Ինչ որ աւելի ահարկու կը դարձնէ այդ անսպառ ուժերու աշխարհը։

Այդ իմացականութիւնն էր որ յղացաւ հնգամեայ ծրագիրը եւ ատով կը փորձէ պարտկել ընկերային յեղափոխութեան ձախողութիւնը։

Մ. Ն

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան «Էջմիածնայ որդի». — Այսպէս, Աբովեան, աւելորդապաշտութիւններով եւ յետամնացչիզմի մը թանձր աւանդութիւններով ծանրաբեռնուած, (որոնք աւելի եւս ծանրացուցին իր քրիստոնէի տոգորուած հոգին), հասաւ Էջմիածին։ Իր մանկութիւնը մեծագոյն չափով մասնակցած էր իր գրական դիմագիծին կազմութեան աշխատանքին։ Էջմիածինը ամբողջացուց գրական այդ դիմագիծը։

(Անհրաժեշտ կը համարիմ յատուկ դիտել տալ թէ Աբովեանի կրած ազդեցութիւններուն այս երկրորդ շրջանը կը սկսի այն ատեն, երբ մտաւ Էջմիածին, յետոյ գնաց Թիֆլիզի Ներսիսեան հոգեւոր վարժարանը եւ վերադարձաւ Էջմիածին, մնալով այնտեղ մինչեւ մեկնումը օտար երկիր։ Ինչպէս որ այս շրջանը կարելի է կոչել «հոգեւորական շրջան», ինչպէս արդէն կը հաստատէ «Էջմիածնայ որդի» բացատրութիւնը, զոր Աբովեան կուտայ իրեն)։

Հոգեւորական այդ միջավայրը Աբովեանի գրականութեան կազմութեան կը նպաստէ երեք ուղղութեամբ.

1.— Քրիստոնէութիւն։

Առաջին անգամ Շաթօպրիանն էր, որ հաստատեց թէ քրիստոնէութիւնը հրաշալի աղբիւր մըն է նկարագրական բանաստեղծութեան։ Հեթանոսութիւնը արուեստը տարաւ ձեւաւորութեան (plasticité)։ Այդ շրջանին նկարչութիւնը ամէնէն տկարն է եւ խեղճը բոլոր արուեստներուն մէջ։ Եւ նոյնիսկ Վերածնութեան շրջանին՝ երբ նկարչութիւնը դեռ կը գտնուէր ձեւընկալ արուեստին ազդեցութեան տակ, նկարիչները կնոջ միսը մեզի կը ներկայացնէին խնձորի ձեւով։ Գրականութեան մէջ, նոյնիսկ, տակաւին դասական արուեստին ծառայութեան մէջ, չկրցաւ մէկ էջ նկարագրութիւն տալ Շաթօպրիանի բնանկարներուն գեղեցկութեամբ։ Անհրաժեշտ էր «քրիստոնէական ներշնչումը», ինչպէս կ'ըսէր Génie du Christianismeի հեղինակը։ Աբովեան քրիստոնեայ մըն էր, կապուած այդ կրօնքին «իր հոգւոյ բոլոր նուրբ թելերով» (Ե. Շահազիզ)։ Աբովեան միսթիք մըն էր, թաթխուած այդ վարդապետական երեւակայութեան շուքին մէջ իր մերկ հոգիով։ Ահա թէ ինչո՛ւ Աբովեան, հակառակ պատմելու իր ջանքերուն, միայն կը նկարէր։ Յաճախ կը մոռնար նիւթը եւ նկարչութիւն կ'ընէր։ Յաճախ կը դադրէին իր դէպքերը, կը կենար պատմութիւնը (histoire), որովհետեւ նկարելու ներքին մղում մը կը յաղթահարէր զինք իր ճամբուն վրայ։ Այսպէս, եթէ իր գործը բարքերու պատկեր մըն է տեղ տեղ, աւելի շատ՝ բնանկարներու ցուցահանդէս մըն է, միսթիք պատարագներու հաւաքածոյ մը։ Այս առումին մէջ իր ուսուցիչը քրիստոնէութիւնն է, միսթիք ներշնչումը, շնորհիւ մեր եկեղեցական գրականութեան (Սուրխաթեան), զոր կարդաց եւ երգեց իր ամբողջ երիտասարդութեանը ընթացքին։

2.— Հայ հին պատմիչները։

Երբ Աբովեանը կը բանաք, անմիջապէս կը հաստատէք, որ գրիչ առած է պատմելու ցանկութեամբ։ Շարունակել մեր ազգային պատմութիւնը հայ պատմիչներուն շունչովը։ Ա. Լաստիվերտցիի ընթերցումէն յետոյ երբ Աբովեանի կ'անցնիք, միայն ոճն ու լեզուն կը փոխուին։ Եւ Աբովեանի լեզուն — աշխարհաբարի հարցին մասին պիտի խօսինք ետքէն, — այն յատկանիշն ունի, որ խճողուած է բայով։

Աբովեան բայերը կը գործածէ միշտ անկատար և անցեալ կատարեալ։ Եւ արդէն ատոնք են պատմական եղանակները։ Բոլոր հին պատմիչները գործածած են միայն այս եղանակները։ Բայց Աբովեան, հետեւելով հանդերձ հին պատմիչներուն, անմիջապէս կը գտնէ իր շունչին ինքնատպութիւնը՝ խաղալով, դարձեալ, բայերուն վրայ։ Արագ արագ բառ կը տեղացնէ, մէկը միւսին ետեւէն։ Ֆրանսական բռնազբօսիկ դըպրոց մը, որ dynamisme կը կոչուէր, կը կարծէր թէ բայերու առատութիւնը ուժ եւ շարժում կուտայ արձակին։ Աբովեան իր արձակին մէջ ուժ եւ շարժում դնելու ցանկութիւն չունի բնաւ։ Ոչ ալ երաժշտութիւն, որովհետեւ այդ բայերը չափազանց խժալուր են եւ կարծես ատոր համար միայն ընտրուած։ Որոշ է, որ ամբողջ հոգը նմանահնչութիւն մը ստեղծելուն մէջն է։ Ձայներու միջոցով տալ պատկերը բնութեան կամ դէպքին։ Այստեղ եւս հին պատմիչներէն կը բաժնուի իր արուեստագէտի յատկանիշերովը, եւ փոխանակ պատմելու, ինչպէս իր ցանկութիւնն էր, փոխանակ դէպքերը արձանագրելու, ինչպէս իրեն կը թելադրեն իր ուսուցիչները՝ հին պատմիչները. Աբովեան կը նկարագրէ միայն։ Ու մինչ ժամանակակից գրականութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Ժագ Պուլանժէ, ընդհանրապէս ռոմանթիզմը կը գործածէ սահմանական ներկան, — որ կ'արտայայտէ ռոմանթիք «եսը», — Աբովեան կը սիրէ գործածել պատմական անկատարն ու կատարեալը. որոնք պատմելու պատրանքը տալով հանդերձ, անցեալին ազդեցութիւնը փորձելով միասին, կը նպաստեն նկարելու իր ձիրքերուն ծաղկումին։

3. — Գրիգոր Նարեկացին եւ հայ եկեղեցական գրականութիւնը։

Բայց ամէնէն մեծ ուսուցիչը, որ ունեցած է Աբովեան, Նարեկացին է։ Եւ այս մասին համաձայն են գրեթէ բոլոր անոնք որ ուսումնասիրած են Աբովեանը։ Իսկ ես կ'ուզէի աւելցնել թէ Աբովեան այնքան կախարդուած է Նարեկացիէն, որ յաճախ անոր կը հետեւի քիչ մը շատ մօտէն։ Ձեւի կատարեալ pastiche, եթէ կ'ուզէք։ Կարդացէք Աբովեանի Զանգին եւ բաղդատեցէք Նարեկացիի որեւէ մէկ էջին հետ։ Ահա տեսէք. —

— «Զանգի՛, Զանգի՛, անողորմելի իմ Զանգի՝ սիրտ իմ մորմոքի, ալիք իմ գալարին, ոսկերք իմ քստմնին, ուշ իմ աղմկի, ծոցիս բոցբոցի, տուայտիմ ի ցաւս, վարանիմ ի ծուխս, ծառայեմ լալով, ճայցեմ ողբալով, ա՛ռ զիմ արտասուս, տուր ինձ սփոփ, յոյս քանի՛ցս, քանի՛ցս կանգնեալ ի վերայ աճեղատեսիլ քարաժայռից քոյ, խայտալով ի ծաղկանկար, երփներանգ ծոց քո ծիրաշագեղ, մինչ տղայն էի, խնդայի, խաղայի, ցնծայի, զմայլեալ, ապշեալ, մերթ եւս զարհուրեալ, սասանեալ յահեղ, — գեղեցիկ դէմս քո զայրագին՝ աճիւ, սարսափմամբ՝ կամ ի գիրկս ծնողաց վազէի, կամ խընդութեամբ, ցնծութեամբ յալիս քո կայտռէի — այժմ թանձր խաւարք եւ թախիծք կուտակեալ ի մըրկայոյզ, վարանեալ սրտէս՝ առ քեզ կոչեն, ի քեզ մեռանին, ի քեզ կարկամին...»։

Չսխալիք, Նարեկացին չէ, որ գրած է այս տողերը, այլ Աբովեան, որ կը հետեւի Նարեկացիի ոչ միայն նկարագրական ու խորհրդապաշտական ձեւին, այլ նաեւ կշռոյթին։ Զանգին հրաշալի կտոր մըն է, որ գրուած է մէկ մասը գրաբար, մէկ մասը աշխարհաբար։ Բայց ամբողջութեանը մէջ Նարեկացին է, որ կը հեւայ։ Եւ պէտք է գիտնալ, որ Նարեկացին նախանձոտ ուսուցիչ մըն է, չի թողուր որ իր աշակերտներուն արտայայտութիւններուն մէջ ուրիշ ազդեցութիւններ մտնեն։

Ուրեմն Աբովեանի գլխաւոր ուսուցիչներն են եղած մեր շարականներու բանաստեղծութենէն զատ, (որուն կ'երթան բոլոր միսթիք երեւակայութիւնները), մեր եկեղեցական հին սէնպոլիզմը, Նարեկացին։ Պէտք չէ մոռնալ նաեւ մեր ժողովրդական երգերու ազդեցութիւնը, որուն պիտի անդրադառնանք տակաւին։

Հիմա փնտռենք օտար ազդեցութիւնները։

(9) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ, (Սեփ. թղթ.). Գ. Համբարձում Պէրպէրեանի վերջին նուագահանդէսը այս տարուան գեղարուեստական ամէնէն գեղեցիկ յաջողութիւնը եղաւ։ Այս երիտասարդ արուեստագէտը, վկայեալ Աթէնքի երաժշտանոցէն, յայտնութիւն մըն է միեւնոյն ժամանակ մեր նոր երաժշտութեանը համար։ Անիկա իր երկրորդ երգահանդէսով ցոյց տուաւ, որ ո՛չ միայն ճարտար ջութակահար մըն է, այլեւ տաղանդաւոր երգահան մը։

Փաքստոփուլոյի ընդարձակ սրահը, ընտիր եւ խուռն բազմութիւն մը եկած էր լսելու անոր բոլորովին նոր գործերը, որոնք յայտագրին գրեթէ մեծ մասը կը կազմէին։ Լաթուռն հոգինոց երգչախումբը, ընկերակցութեամբ Օր. Է. Աթանասիատիսի դաշնակին, Գ. Պէրպէրեանի վարպետ ղեկավարութեանը տակ, երգեց «Սարերի աղջիկ»ը, «Ցօ՛ Լուսին», «Գիւղացի գեղեցկուհին», «Երգ»ը, «Վանայ պարերգ»ը եւ «Քալօճերի»ն։ Բացի այս վերջինէն, միւս բոլորն ալ իր գործերն են։ Գոհարներ մեր ժողովրդական երաժշտութեան։ Այս արուեստագէտը կը սիրէ իր ներշնչումները առնել մեր ժողովուրդէն, մեր հայրենի՛ երգերէն, աւանդութիւններէն։ Երաժշտասէր հասարակութիւնը խանդավառ ծափերով կրկնել տուաւ «Ցօ Լուսին եւ «Վանայ պարերգ»ը։ Սիրուն էին, դարձեալ հեղինակին գործերէն «Երգ»ը, «Անոր»ը, զորս Գ. Բ. Կանաչեանի «Մով աչեր»ու հետ քաղցրօրէն երգեց Տիկին Ս. Պէրպէրեան։ Իսկ յոյն ժողովրդական երգը, «Քալօճերի»ն, հայկական երգչախումբը այնպիսի հարազատ զգացումով եւ յաջողութեամբ երգեց, որ մասնաւորաբար ներկայ Յոյներուն պատճառեց բուռն խանդավառութիւն մը, եւ անվերջ ծափեր։ Ցեռոյ, Գ. Պէրպէրեան, Պրուհի «Անահիտ»ն, Քոլլէյի-Լէօնարտի «Լաֆոլիա»ն, Սամարայի «Նանուիգ»ը նուագեց ջութակի վրայ, այնքա՛ն ամենանուրբ արուեստով մը։

Կիլիկեցի այս երաժշտագէտ որբ տղան կրնայ դառնալ ապագային մեր նոր երաժշտութեան աստղերէն մէկը։ Աշխատասէր եւ համեստ է։

Կարճ ժամանակի մը համար, անցեր է Սուրիա, ուրկէ պիտի այցելէ Եգիպտոս, [illegible], նուագահանդէսներ տալու համար։ Պատրաստելու վրայ է նաեւ հայկական գեղեցիկ օփերա մը։ Խօսքերը այդ կարեւոր գործին՝ Գ. Ց. Օշականին են։

⁂ Մեծ ոգեւորութիւն մը կը տիրէ այս օրերս, ամբողջ Կիպրոսի հայ գաղութին մէջ։ Եւ, կ'ուզէինք որ, «Յառաջ»ի միջոցաւ այդ ուրախութիւնը հպարտութեամբ բաժնէր նաեւ Հայաստանի եւ արտասահմանի բովանդակ հայութիւնը։ Հայկական «Կայծակ» խումբը մեծ յաղթանակ մը տարաւ օտար իրմէ աւելի զօրաւոր խումբերու դէմ.

Այս ֆութպոլի խաղերը կը շարունակուէին ամիսներէ ի վեր։ Բոլոր կղզին ոտքի էր ելած, եւ կը դիտէր հետաքրքրութեամբ կողմերու մրցումները, որոնց նման երբեք տեսած ըլլայ Կիպրոսի բնակչութիւնը։ «Կայծակ»ը, որ մինչեւ հիմա ճակատած էր 8 օտար խումբերու դէմ, դուրս էր եկած միշտ ալ փայլուն յաղթութիւններով։ Կը մնար միայն այդ խումբերէն զօրաւոր են «Ռնացիոն»ի եւ «Աֆօէլ»ի դէմ անգամ մըն ալ չափուիլ՝ այս երկուքէն առաջինին՝ 1—0, իսկ երեկ ալ 10 Մայիս վերջինին՝ «Աֆօէլ»ի դէմ, հազարաւոր բազմութեան մը ներկայութեան, «Կայծակ», պարզ եւ համեստ կեցուածքով մը, ձարպիկ դաշտ իջաւ, դրօշը ձեռքին։

Լարնաքայէն, Ֆամակուսթայէն, Լիմասոլէն, գիւղերէն, դաշտերէն մեծ բազմութիւն մը 8000էն աւելի եկած էր ներկայ ըլլալու այս բացառիկ եւ վերջին մրցումին։ Սրտերը կը տրոփէին։ Զմռանայ որ հոս ազգայնական գծերը սուր արտայայտուեցան են, մանաւանդ Յոյներու. Թուրքերու մօտ կանխազգուշութեան համար, ձիաւոր ոստիկան գինուորներ կը շրջէին հանդիսավայրին շուրջը։ Խաղը անցաւ կանոնաւոր, առանց դէպքի։ Նոյն «Կայծակ» եւ «Աֆօէլ» դէմ դիմաց. Հայերը կը խաղան ճարպիկ, ուժգնութեամբ։ Կարծես եկեր են սուր փորձեր կատարելու։

— Գեղեցիկ կը խաղան Հայերը, կ'ըսէին ֆութպոլէն հասկցող օտարները։

«Կայծակ»ի տղաք, ամէն անգամ որ հակառակորդի կողմէն գնդակ ինկողները ըլլային, կը փութային վեր կը բարձրացնէին քաղաքավարօրէն։ Ի վերջոյ խաղը կ'աւարտի մերիններու կատարեալ յաղթութեամբ 3-1։ Ահա՛, բուռն ծափեր, — «Կեցցէ «Կայծակ»ը, կեցցէ հայ երիտասարդութիւնը, կեցցէ հայ ժողովուրդը»։ Կղզիին յոյն պատրիարքը, հիւպատոսն ու բարձրաստիճան կղերականներ եւ աշխարհականներ կ'ողջունեն առանձին մեր տղաքը։ Որմէ յետոյ, պաշտօնապէս, նոր «կեցցէ»ներու տեղատարափին տակ, հիւպատոսին իսկ ձեռքով Սրճարի բաժակը կը տրուի «Կայծակ»ին։ Անկէ զատ «Կայծակ» ստացաւ նաեւ ոսկի շքադրամներ։ Լարնաքայի Յոյներու կողմէ, թանկարժէք մեծ բաժակ մը։ Տեղական անգլիական թերթի խմբագրութեան կողմէ ալ մէկ մէկ շքադրամներ եւ հինգ անգլիական ոսկի, իբր նուէր։

Աչաւոտիկ բուռ մը տղաք առանց փողի եւ թեփուկի կրցան ամբողջ կղզին ոտքի հանել։ Անոնք Մելքոնեան կրթական հաստատութենէն մինչեւ քաղաքին ազգային վարժարանին մէջ մեծցուցին նոր շարժում մը եւ խանդավառութիւն։ Անոնք, այս «Կայծակ»ի սիրելի տղաք ցոյց տալու նաեւ որ, հայ նոր երիտասարդութիւնը գիտէ կազմակերպուիլ, պէտք է կազմակերպուի, կռուելու եւ յաղթելու համար տաւնի դէմ մէկուն։

⁂ Ապրիլ 24ի սգատօնը կատարուեցաւ թէ քաղաքին եւ թէ Մելքոնեան կրթական Հաստատութեանը մէջ։ Լեցուն բազմութիւն մը եկեղեցիին ընդարձակ բակը, եկած էր լսելու օրուան բանախօսները. որոնք վեր առին գլխաւորաբար օրուան արժէքը։ Եղան արտասանութիւններ, նուագախումբը կ'երգէր հայկական կտորներ։ Բեմին վրայ, ինչպէս ալ հանդէսներու, այս անգամ ալ կը ծածանէր Հայաստանի եռագոյնը։

Մեծ եղեռնի, հայկական անձնուէր նման ոգեկոչութեան տարեդարձը կատարուեցաւ նաեւ Մելքոնեան կրթարանին մէջ։ Գեղեցի՜կ էր, այդ առթիւ, լսել, երեք սաներու՝ (բարձր դասուն կարգերէն) Վարդգէս Տեռոյեանի, Յակոբ Փալամուտեանի, Յակոբ Ուզունեանի ճառերը։ Անոնք ոգեկոչութիւնն ըրին Ապրիլեան մեծ նահատակներուն, որոնք հայ ժողովուրդի, ազատութեան համար մեռա՛ն գիտակցաբար։ Այսօր, ո՞չ թէ

արցունքի, արտմութեան եւ սուգի սած է, այլ՝ հպարտութեան, գինւցանկերգութեան ո՞ր Իօսեցաւ Նաեւ Գ. Տնօրէնը, Ափսոսաց որ, «Փրանսական ամենափոքր գիւղն իսկ, մեծ պատերազմին ինկող զինուորին յիշատակարանը ունի, եւ մեր մէկ միլիոն Հայերու նշխարները դեռ կը թափառին անտուն, ու չունեցանք տակաւին մեր փառաւո՞ր Աստուածամա՞րը։ Բայց կայ Նոր սերունդը որ պիտի իրականացէ անտարակոյս»։ Ցետոյ, սաներ եւ սանուհիներ, երգեցին «Թէ հայրենեաց»ը։ Եղաւ նաշատակ գրադէտներէն ընթերցումներ։ Նուագախումբը բազմաթիւ կտորներ երգեց։ Բեմին ճակատը զարդարուած էր Վարուժանի, Զոհրապի, Սիամանթօյի մեծադիր նկարներով։ Հանդէսը փակուեցաւ Ազգային Քայլերգով։

.˙. Բարեգործականի տարեդարձը նիպէս տօնուեցաւ փայլուն կերպով, այս հաստատութեան մէջ։ Որբ սաներ, Ցովհ. Առաքելեան, Օնիկ Սարգիսեան պատմականն ըրին այս Միութեան։ Ցիշեցին ծանօթ տրտմագին, անոր բացած որբանոցները, դպրոցները Համիտեան կոտորածներու շրջանին։ Վեր առին անոնք Միութեան մեծ հիմնադիրին, Պօղոս Նուպարի։ Իօսեցաւ Նաեւ իր կարգին, Տնօրէնը։ Ցետոյ եղան երգեր, ազգային տարազով, սիրուն հայուհիների պարեր։ Արտասանութիւններ։ Մենամաս Սանուհիները (Զ. եւ Ե. դասարան) ներկայացուցին Գ. Ց. Չիրանի մէկ գրուածքը՝ որբերու կեանքէ։

ՑԵՂԻՆ
ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պատերազմները աղէտաւոր են ո՛չ այնքան իրենց պատճառած նիւթական եւ ֆիզիքական կորուստներովը, որքա՛ն իրենց բարոյական քայքայումներովը։ Մարդերը, հարստութիւններու ոչնչացումները ի՞նչ են որ ժողովուրդներու պատմութեանը մէջ։

Ժողովուրդ մը այն ատեն միայն կ'ոչնչանայ, ոչնչացումի անդունդին եզերքն մէջն է, երբ իր հոգեկանութեան, իր հաւատքին մէջ փլուզումներ տեղի կ'ունենան։

Զօ՞ւր են ամէն խօսք, ամէն պարզաբանութիւն, ամէն ջանք, երբ այդ ժողովուրդի մը հաւատքին մէջն է։

Առանց առողջ հոգեբանութեան, — ինչ որ ալ ըսուի, ինչ որ ալ ըլլայ — որ եւ է ժողովուրդ չի կըրնար ապրիլ. ուշ կամ կանուխ դատապարտուած է մեռնելու...

.˙.

Այս տեսակէտէն մեկնելով է որ հրամեշտ է կանգ առնել մեր օրերին միակ հարազատ ու անաչառ կազմակերպութեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առջեւ եւ լրջօրէն ծանօթել ու գնահատել անով։

Հարազատ եւ անաչառ, անոր համար որ «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը այն միութիւնն է մեր իրականութեան մէջ որ նուիրուած է մեր ծառայ սերունդին ֆիզիքական ու բարոյական դաստիարակութեան, միշտ հաւատարիմ մեր ազգային աւանդութիւններուն եւ սկզբունքներուն։

Ու եթէ ճիշդ է թէ՝ առո՛ղջ միտք եւ առո՛ղջ միտք կարելի է ստեղծել միայն առողջ ու պատանի սերունդի սրտին մէջ, նոյնքան եւ աւելի՝ ճիշդ է, որ մեր ներկայ իրականութեան մէջ, որ դպրոցներէ եւ ընտանեկան միջավայրէն յետոյ, «Հ. Մ. Ը. Մ.»ն է, լրջօրէն կրնայ դպրոցիլ մեր ծառայ սերունդին ֆիզիքական եւ բարոյական առողջ դաստիարակութեամբը։

.˙.

Զօրէններու պատերազմէն յետոյ, անոր Պէյլուն Փաւըլ անմիջապէս ձեռնարկեց ծառայել պատերազմներու կանգնել Բրիտանիոյ բաքերէն ստեղծուած ծառայ սերունդի մասին։

Եւ անոնց փրկութիւնը դարաւ սկաուտական կազմակերպութեան, մը այսինքն պատանիներու կազմակերպութեան մը մէջ։

Ու յաջողեցաւ։ Սուրբօրէն սկաուտներու Միութիւնը, որ շուտով ծաւալեցաւ ոչ միայն Անգլիոյ մէջ, այլեւ գրեթէ բոլոր ազգերուն մէջ։ Ու այսօր միլիոնաւոր կարելի է հաշուել աշխարհի վրայ։

Ի՞նչ են սկաուտները։ Մերկ սրունքներով, ամրացած թեւերով պատանիներ, իրենց պարկին ու գաւազանին հետ բնութեան գրկին մէջ. արեւուն ու փոթորիկին ամեհիք, ժայռերուն ու կանաչին դրացի. այսպէ՛ս կը կերտեն անոնք իրենց հոգին, իրենց հաւատքը լոյսի պէս քաղցր, ձիւնի պէս ջինջ ու լեռնային...

.˙.

Լեռները մագլցելու եւ բնութեան սիրահար բուռ մը հայ երիտասարդները չէին կրնար անտարբեր մնալ իրենց հոգիին այնքան մօտիկ այդ Միութեան։ Ընդ առաջ դացին «դէպի՛ բնութեան ծոցը» սիրելի հրաւէրին, ընդգրկեցին զայն, ու հիմնեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Ու այս նպատակը շուտով եղաւ հայ ծառայ սերունդին նպատակը։ Հազարնե՞ր խմբուեցան անոր շուրջը։ Եւ Միութիւնը արագութեամբ ծաւալեցաւ, ու բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունեցաւ Պոլիս, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա, Հայաստան, Եգիպտոս, Ամերիկա, եւ հոն՝ ուր հայ ժողովուրդին մէկ խլեակը կը շնչէր։

Ո՞վ չի գիտեր թէ ի՞նչ ըրաւ «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը հայ մանուկներու եւ պատանիներու հոգիներէն ներս։

Ան կրցաւ խլել մանուկներն ու պատանիները քաղաքի մգլոտ մթնոլորտէն, փառասերող մայթերէն, եւ զանոնք նետեց վազքերու, ոստումներու գիրկը, տանելով մագլցել տալու լեռներու անմատչելի բարձունքը։

Վազքերու, ոստումներու, արշաւներու միջոցաւ միայն գնդերները չէին որ կը կազմուէին, այլ մանաւանդ հոգին ու հաւատքը իրենց բոլոր չնորհներով կ'իջնէին անոնց սրտերէն ներս։ Եւ բնութեան պարզ ու քաղցր մտերմութիւն մը ոսկի շղթայի մը պէս կ'օղակէր աշխարհի չորս ծագերուն ցրի՛ւ եկած հայ պատանիներուն սրտերը։

Իրարմէ հեռու, իրար բոլորովին չտեսած երիտասարդներ, պատանիներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եղբայրական շունչովը իրարու ծանօթ եւ մտերիմ։ Ո՞վ պիտի չարտասուէր, երբ Ճակատագրէն օտար ափ մը հալածուած պաչուն, յանկարծ անծանօթ, բայց՝ մտերիմ հայ սկաուտի մը քաղցր հիւրընկալութիւնը վայելէր։

Հրաշքի մը պէս հզօր ու քաղցր չէ՞ այս ոգին։ Ո՞վ չէ զմայլած ծովափերը կամ անտառներու մէջ հայ սկաուտներու բանակումներուն, կամ դէպի լեռներու սեպ կատարները անոնց արշաւներուն։ Անոնց արեւէն այրած սեւ ճակատներուն՝ ժայռերէն հանճարուած անոնց բրոնզէ սրունքներուն։

.˙.

Երիտասա՛րդ ընկերներ, եւ սիրելի պատանիներ, այս ճգնաժամուն մեր առաջին խօսքը ձեզի կ'ուղղենք, որովհետեւ երիտասարդութիւնը ինքը կեանքն է, կորովն է ցեղին։ Պէտք է գիտակցինք այլեւս թէ ինչ աճաւոր անդունդի ափ է կեցած մեր ջախջախուած ժողովուրդը։

Պէտք է գիտակցինք այլեւս այն աճագին պարտականութեան, որ կը ծանրէ մեր ուսերուն վրայ։

Մեր նախորդները մեզի կտակեցին հայ ոգին, հայ վիրաւոր, բայց պայքարող ոգին։ Անոթ պիտի ըլլայ մեզի եթէ մենք թողունք որ մեռնի կէս ճամբուն մէջ։ Պէտք է մենք մեր սոթտուած բազուկներով գրկենք զայն ու բարձրացնե՛նք... որքան կը ներէ մեզի մեր ուժը..

Ձեզմէ կախուած է անոր փրկութիւնը. աճա՛ թէ ինչո՞ւ մեր առաջին խօսքը ձեզի կ'ուղղենք։

Ճիշդ է, մենք ամէնէն անբախտ սերունդը եղանք հայութեան։ Բնա՛ւ չապրեցանք մեր աւանդութիւնները, մեր՝ բարքերը, ընտանեկան ու ընկերային կեանքը. ու այսպէս օտար հորիզոններու տակ կը ծիւրինք օրը օրին, մեզի խորթ գործարաններու ծուխին մէջ։

Բայց, նոյնիսկ այդ աճաւոր վիճակին դարման մը խորհելու, ճարելու համար, պէտք է խմբուինք, միանա՛նք, մտերմանանք, ու այդ խմբումին վայրը «Հ. Մ. Ը. Մ.»ը պէտք է ըլլայ, իր խանդավառ ու զուարթ մթնոլորտովը։

Մեր երկրորդ խօսքը ձեզի կ'ուղղենք, Հայ ժողովուրդ, դուն մեր ծնող մայրը, մեր սփոփանքը, մեր աբոլոր կամքը. հաւատա՛ երիտասարդ որդիներուդ. անոնք քու հոյակապ տառապանքիդ, քու ոգիիդ քու անմահ հայրենիքիդ երդուեալ ուխտաւորներն են։ Բոլորուէ՛, գուրգուրա՛ անոնց վրայ. պէտքն ունին, կարօ՛տն ունին անոնք գուրգուրանքիդ։ Մի՛ ըլլար այդպէս խորթ, հաւատա՛ երիտասարդներուդ, վասնզի անոնք իրենց խուէալին հաւատքն ու թափը ունին, մի՛ խնայեր անոնց քու նիւթական եւ բարոյական կարողութիւնդ. առանց տարակոյսի յանձնէ անոնց երախաները, ու մենք քեզի պիտի դարձնենք զանոնք ազգայ, առնական, առաքինի եւ վեհանձն։

Մ. Բ.

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՈՒՀԻԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ, 23 Մայիս.— Տարեկան քննութիւններէն անմիջապէս առաջ, Վենետիկոյ Երաժշտանոցը սովորութիւն ունի նախ հրապարակ հանել իր աշակերտները՝ ընդհանրապէս բարձրագոյն շրջաններու, եւ ենթարկել զանոնք հասարակաց քննութեան։

Օր. Մառի Փօսուրեան թէեւ մասնակցած նախորդ նուագահանդէսներուն Quintettoյով եւ Duetoյով բայց իր բուն անհատական նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ անցյալ 21ի իրիկունը երաժշտանոցի մեծագոյն սրահին մէջ։

Խօսքը տանք Վենետիկոյ «La Gazzetia» թերթին (22 մայիս).

«Վեցերորդ նուագահանդէսը, զոր «Պենետեթթոյ Մարչելլոյ» քաղաքական երաժշտանոցին աշակերտները տուին, կանչած էր երեկ իրիկուն ունկնդիրներու անհամար բազմութիւն մը՝ լեցնելու Պիզանի պալատին մեծագոյն սրահը ծայրէ ծայր։

Ժինոյ Թալիաֆիէթթայի դաշնակի ամէնաընտիր դպրոցին՝ գերազանցօրէն պատիւ բերող Մառի Փօսուրեանի սպասուած նուագահանդէսն էր որ բացուեցաւ երեկոյթը։

Նախորդ տարիներուն մէջ առիթ ունեցանք խօսելու այս դեռատի դաշնակահար հայուհիին արուեստասէրի ազնուական խառնուածքին եւ իր զմայլելիօրէն երաժշտական ըմբռնման մասին, որ կը պահէ ամէնէն աւելի յատկանշական գծերն իր ցեղին, որ այնքան դիւրաւ է խառնելու յուզումներու, խորհրդաւոր խանդավառութեանց, եւ ամէնէն աւելի քնքշօրէն բանաստեղծական անձնաւորութիւններու։

Այս տարի սքանչացանք դեռատի հայուհիին վրայ իր արուեստի կազմաւորութեան բովանդակ հասունութեան, եւ իր թեքնիքին գերագոյնօրէն (superlativamente) ազատ համարձակ, ճշգրիտ եւ զարգացած միջոցներուն լի բովանդակ տիրապետութեան մէջ։

Նէ նուագեց Սէն-Սանսի երկրորդ concerto. (սոլ մինօր) (Op. 22) դաշնամուրի եւ երաժշտախումբի համար, իրապէս պուառելի ձեւով մը թէ՛ ճարտարապետութեան (կառուցուածքին) ամբողջականութեամբը, թէ՛ մանրամասնութեանց վճիտութեամբը, եւ թէ արտայայտութեան ազնուականութեամբը։

Խորապէս զգացուած եւ քաղցրութեամբ, յուզուած ծաղկեցաւ «Andante sostenuto»ի գրաւչը, ու փոխուեցաւ ամենաքնքուշ ճարտասանութեան՝ հայրենաբաղձական բանաստեղծութեան զգացումէ մը, մինչդեռ ուժեղ եւ թաւշային զարնուածքը (touche) դարձուածքը տարաւ դէպի ծայրագոյն քնքշութեան արդիւնքներուն եւ լեցուն ու լուսեղէն հնչականութեան մը, որոնք սքանչելապէս ձուլուեցան եւ հաւասարակշռուեցան երաժշտախումբին մեկնութեան ու խոյանքներուն մէջ։ Վսեմ եւ ամենափայլուն զաւեշտային երկրորդ tempoին մէջ, զոր ներկայացուց իր կշռութաւոր կեանքին բովանդակ թարմութեանը մէջ, Մառի Փօսուրեան համեակ ինքնաբուխ եւ ամենաերբիկ խոյանք մը եղաւ «Presto»ի մէջ, զոր նուագելուն իր ճոխ թեքնիքը այնպիսի փայլատակումներ ունեցաւ, որ ամբողջ ունկնդիրները խանդավառեց ծայրաստիճան ոգեւորութեամբ։

Առաջին եւ երկրորդ tempoներէն վերջ երեք անգամ շատ ջերմօրէն ծափահարուած, երբ հասաւ վախճանին, ծափերու երկայն որոտումներ թնդացուցին ամբողջ սրահը, եւ անհամար «կանչուածներ» ստիպեցին օրիորդը որ վեց անգամ ներկայանայ խանդավառօրէն ծափող ժողովուրդին»

Նման գնահատումներ կ'ընէ նաեւ «Gazzettino» թերթը, զոր զանց կ'ընենք։

Հանճարեղ օրիորդը որ ինը տարի շարունակ հայ անունը պանծացուց Վենետիկոյ պէս երաժշտական քաղաքի մը մէջ միշտ առաջին հանդիսանալով, լիայոյս ենք որ իր վերջնական քննութեանց մէջ ալ՝ որ տեղի պիտի ունենան յուլիս 1ին, յաջողութեամբ պիտի խլէ առաջին մրցանակն և փրոֆէսորուհիի վկայականը։

Բ. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐՍԻԿ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի պարսիկ հիւպատոսը Մօսաիթ Ուսուրյ արտաքին գործավարին Երեւանի գործակալին ղրկած է հետեւեալ գրութիւնը՝—

«Զանգեզուրի, Սիսիանի, եւ միւս շրջաններուն մէջ երկրաշարժին պատճառած դժբախտութիւնը խոբապէս յուզած է պարսիկ հիւպատոսութիւնը եւ անձնապէս զիս։

Պատիւ ունիմ խնդրելու ձեզմէ հաղորդել իրրեւ բարեկամ հայ ժողովուրդին, յանձին Հայաստանի կառավարութեան, Պարսկաստանի հիւպատոսարանին եւ իմ անկեղծ ցաւակցութիւնը։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ՅԵՏՈՅ

Երբեմն նոր ցնցումներ տեղի կ'ունենան, այնպէս որ վախը չէ փարատած տակաւին ժողովուրդին սրտէն։ Համաձայն նոր լուրերու, 2285 ընտանիք կ'ապրին բացօթեայ, անձրեւին տակ։ Մէկ կողմէ վրաններ կը կանգնեն, միւս կողմէ շինութեան նիւթեր կը մթերեն. հրահանգ տրուած է գետնափոր տուներ շինել, մինչեւ որ գիւղերու վերաշինութիւնը սկսի։ Կը շարունակուի բաշխումը հացի, շաքարի, հագուստի եւ սպասուներու։ Ցանքը դադրած չէ։ Որբերու նոր խումբ մը, 67 հոգի, ղրկուեցաւ Ստեփանակերտ։

«Խորհ. Հայաստան» իր չորրորդ էջին վրայ սկսած է տպել ցանկը բոլոր մեռածներուն, գիւղ առ գիւղ։

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը պատրաստ է, երբ արտասահմանի հայ գաղութէն որեւէ մէկը փնտռել ուզէ այդ աղէտեալ շրջաններու զոհերուն մէջ իր ազգականը, փնտռելու տպուած ցանկին մէջ եւ տեղեկացնելու իրեն։

ԴԻՐՈՒԱԳՆԵՐ

«Խորհ. Հայաստանի Թղթակիցը հետեւեալ դրուագները կը պատմէ.—

Կարմիր զօրանոցը Դորիսի մէջ։ Զինուորներուն հրամայուած է քնանալ ժամը 9ին։ Բայց զինուորները չեն ուզեր քնանալ։ Կը խնդրեն հրամանատարէն, որ թոյլ տայ կրամոֆոն նուագել։

Ցանկարծ առաստաղը կը փլի, սրտառուչ մը կը լսուի դետնէն։ Հողը կը լողայ ոտքերնուս տակ։ Զինուորները դուրս կը նետուին դռներէն ու պատուհաններէն։

Զինուոր մը, Անդրէաս, բոլորովին մերկ, դեռ նոր մտեր էր անկողին։ Գերան մը ինկաւ վրան։ Վիրաւորուած, կ'ուզէր դուրս ցատկել պատուհանէն։ Բայց վաշտին սիրելին, խաղաղար կանդիլեան, մնացեր էր փլատակներուն մէջ։

— Օգնեցէ՜ք, կը պոռար։
— Դո՛ւրս, կը պոռար հրամանատարը։
— Օգնեցէ՜ք, կը աղար կանդիլեան։

Անդրէաս կը մոռնայ իր ցաւը եւ վտանգը, կը նետուի զոհին կողմը, փլատակներէն դուրս կը հանէ կանդիլեանը, եւ շալակն առած՝ փողոց կը տանի։

Վաշտը զոհ չտուաւ։

.˙.

Սանգիծ պահակ կեցած էր Դորիսի բանտին մէջ։ Երբ երկրաշարժը ցնցեց երկիրը եւ բանտին աշտարակը սկսաւ պարել միջոցին մէջ, փախան բանտապահները։ Բանտարկեալները եւս փորձեցին դուրս նետուիլ։ Պահակը կրակեց։ Բանտարկեալները աճու սարսափի մէջ բանտը մնացին։ Բարեբախտաբար զոհ չունեցան։

.˙.

Գորիսը ամրացած էր ցից ժայռերու միջեւ։ Ժայռեր կախուած են այս ու այն փողոցին վրայ։ Ցնցման ժամանակ, վիթխարի ժայռ մը փրթաւ ու վար գլորեցաւ, իր հետ տանելով ժայռի ուրիշ զանգուածներ։ Ճամբուն վրայ կար մեծ տուն մը։ Ժայռը գլորելով կ'անցնի տունին վրայէն եւ կ'իյնայ միւս կողմը, ջարդ ու փշուր։

Խնձորեսկ գիւղին մօտ, ժայռը, փոխանակ վար իյնալու, գնդակի պէս կը թռչի վեր, այնքան ուժեղ էր ստորերկրեայ հարուածը։ Գիւղին մօտ ձեռքի ափի լայնքով ճեղքեր բացուած են ժայռերուն վրայ։ Այս ժայռերը կը սպառնան գիւղին։ Խնձորեսկը պէտք է տեղափոխել։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅՈՅՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՀԵՑԱՊՆԴՈՒՄ

«Սօն Փօսթա» կը գրէ այս վերնագրին տակ.— Ընդհ. դատախազութիւնը ձեռք առած է թրքութեան դէմ անարգանքի կարեւոր խնդիր մը, որ տեղեկատուութեան արդիւնք է եւ հետեւեալ ձեւով տեղի ունեցած է.—

Ցունական հիւանդանոցի հոգաբարձութեան մայիս 14ի նիստին, անդամներէն Սթամաթ Զիհնի և Վ... սիլէօս գրութեամբ մը կ'առաջարկեն որ ժողովին խորհրդակցութիւնները թուրքերէն ըլլան։ Ասոր վրայ անդամներէն Գարաման օղլու Նիքոլաքի եւ Մանուէլ օղլու անմիջապէս ոտքի ելլելով դիտել կուտան.

— Հոս միայն յունարէն կարելի է խօսիլ։

Սթամաթ էֆ. իր կարգին ոտքի ելլելով կը պահանջէ.— Այս խօսքերը թող ատենագրութեան մէջ անցնին։

Այս պահանջին վրայ աճապին աղմուկ կը փրթի եւ սա պատասխանը կը տրուի.

— Այո՛, թող անցնին, կառավարութեան լուր տալու համար փա՞ստ կ'ուզէք։ Ձեր ուզած տեղը կրնաք երթալ։

Եւ կարծես սակաւ չըլլայէր, անդամներէն Քէօմիւրճի Օղլու գետին նետելով կը կոխկռտէ տրուած գրութիւնը։ Այդ մանր դէպքը արձանագրուած է կուսակալութեան մէջ, իսկ ընդհ. դատախազութիւնը իր կարգին քննութեան ձեռնարկած է։

ԺԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳ

«Ազգամ» կը գրէ.— Մինչեւ անցեալ տարի Թուրքիոյ մէջ ճամբորդութիւնը, կարգ մը ոստիկանական սեղմումներու ենթակայ էր։ Անցեալ տարի, այս սեղմումները ջնջուած եւ երթեւեկը ազատ ձգուած էր։ Վերջերս, սակայն կարգ մը տեղերու մէջ, այս ազատութիւնը գեղծումներու տեղի տուած ըլլալով, անոնց առջեւը ըլլալու համար, երթեւեկը նորէն կարգ մը պայմաններու ենթարկել որոշուած է։

Այս սեղմումները մասնաւորապէս երկար ճամբորդութիւն ընողներու մասին պիտի գործադրուի։

Ասոր համար, ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը նոր հրահանգ մը պատրաստած է, որ յառաջիկայ յունիսէն սկսեալ գործադրութեան պիտի դրուի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ԽՏՐՊԷՆ, 9 Մայիս.— Վանի, Շապին Գարահիսարի եւ Ուրֆայի հերոսամարտներու շարքին պէտք է դասել նաեւ Մուսէտիոյ հերոսամարտը որ տեղի ունեցաւ 1915ի ճակատագրական օրերուն։ Այդ շրջանին, Մուսա Լերան (Մուսէտիա) բուռ մը հայութիւնն ալ ենթարկուեցաւ Թուրք պետութեանցօրակոյին եւ հարստահարութեանց բայց գլուխ ծռել անձանօթ ուղղութեամբ գաղթելու հրաւէրին։ Իմանալով իր ցեղակից կարաւաններուն՝ ճամբաներու երկայնքին եւ անապատներու մէջ քաշած տառապանքները, կուռեց Թուրքին դաշը եւ անմիջապէս լեռ բարձրացաւ մեծով պղտիկով, ու նոյն օրը, տեղին վրայ կազմակերպեց իր ինքնապաշտպանութեան գործը։

Թուրք բանակը երկու՞ ամիս անընդհատ, իր լեռնային թնդանօթներով եւ հազարաւոր զինուորներով, յարձակեցաւ Մուսա Լերան ապաստաններուն վրայ, բայց չկրցաւ խորտակել։ Կռիւները եղան շատ սաստիկ եւ մահաշունչ։ Թնդանօթներուն զօռումը աւելի ուժեղացուց լեռնցիին դիմադրական կորովը. եւ բանակին կորուստները անհամեմատ աւելի մեծ եղան քան ժողովուրդինը։ Հուսկ ուրեմն, Մուսա Լեռը մնաց անպարտելի։

Այս հերոսական գոյամարտը կը պարունակէ այնպիսի օրինակելի դրուագներ, զորս պէտք է թողուլ պատմագրին եւ որոնց այնքա՞ն ծանօթելի են մեր ցեղակիցներուն համար։ Ճգնաժամային այդ օրերուն, Միջերկրականի ֆրանսական նաւատորմիղը, անակնկալ հանդիպեցաւ այս կռուող ժողովուրդին եւ ազատեց զայն։ Այս ծովասպիրական քայլը կը պարտինք առաւելապէս ծովակալ Dartige du Fournetի յանդգնութեան եւ մարդասիրական զգացումներուն։

Պատերազմը վերջ գտնելուն պէս Մուսէտիացին ետ եկաւ, իր աւերակ օջախը վերաշինեց միս մինակ եւ ամէն տարի հաւատարմօրէն իր ազատագրութեան տարեդարձը տօնէ լերան վրայ՝ հանդիսաւոր կերպով։ Քանի մը տարիէ ի վեր, այս գեղջկական տօնախմբութիւնները սիրով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Սուրիայէն եւ Եգիպտոսէն շատ մը հայրենակիցներ։

Նկատելով որ ինքնապաշտպանութեան այս քաջարի ոգին պէտք է փոխանցել սպրող ու գալիք սերունդներուն, տեղին վրայ այդ ոգին արտայայտող յիշատակարան մը կանգնեցնելով,

Նկատելով որ կռիւներու ընթացքին զարնուած քաջերուն փոշեթաթախ ու կորուսած դատապարտուած գերեզմաններուն վայել յարգանքի տուրք պէտք է տալ,

Մուսալեռը պէտք է դառնայ ներշնչարան եւ ուխտատեղի ցեղին ազատագրման ճամբուն ընդգրկող եւ վաղուան մեծ հերոսամարտին պատրաստուող ամէն հայու համար։

Մուսէտիացի ժողովուրդը, 1929ի տարեդարձին առթիւ, յանձնախումբ մը նշանակեց եւ պարտք դրաւ անոր վրայ որ տրուած առաջադրութիւններով գործի լծուի։

Ցանձնախումբս տեղին վրայ իր միջոցները սպառեց եւ գտաւ որ տեղացիին վրայ յուման անզօր է պատշաճ կերպով գլուխ հանելու առաջադրուած գործը։ Արդ, կոչ կ'ընենք Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր հայրենակիցներուն որ իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը հասցնեն մեզի այս նպատակին համար։ Արդար ակընկալութիւնը ունինք որ մեր ձայնը արձագանգ պիտի գտնէ ամէն հայրենասէր հայու սրտին մէջ, եւ պիտի կրենանք արժանաւոր յարգանքը ընծայելով՝ ցեղին հերոսամարտներուն մէկ փառաւոր դրուագը յաւերժացնելու։

Կը խնդրենք Ֆրանսայի հայերէն որ այս ուղղութեամբ իրենց նուէրները փութացնեն մեզի Պ. Տիրան Թէքէեանի (Rue d'Arcole 6 Marseille) միջոցաւ։ Մ. Լ. Ն. Յանձ. Նախագահ Ատենապետ՝ Յ. Մարգարեան. Ատենադպիր՝ Ս. Թօսունեան։

Գիրմանիոյ խռովութիւնները

Գիրմանիոյ մէջ ըմբոստութիւնը սկսաւ նորէն սաստկանալ եւ կացութիւնը այնքան վրդովիչ է որ կառավարութիւնն ստիպուեցաւ հակակաթոլիկեան Գիրմանիա ղրկել 5000 հոգինոց զօրախումբ մը։

Լաշիրի շրջանին մէջ բազմաթիւ գիւղացիներ կը միանան ըմբոստներուն։

Անկում Մուսոլինիի...

Մուսոլինի իր ձիով ոստում մը փորձած պահուն, վար ինկաւ եւ դէմքին վրայ ստացաւ մէկ քանի սկրդուքներ. Նախնական դարմաններէ վերջ, «Ցուչէ» վերադարձաւ իր գրասենեակը աշխատելու։

"ՄԱՅԻՍ 28,, Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մայիս 30ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ. Մէթրօ Քատէ

կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. Աղաբէկեան, Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ), Օ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

ՌՈԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին

Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue des Cloitres

կը խօսի՝ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

գեղարուեստական ճոխ բաժին,

երգեր եւ արտասանութիւններ

ԼԻՈՆ

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Մայիս 31ին, Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ Նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

ՕՐ. ՅԻՐԱՆՈՅՇ ՋԸԼԸԳԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ ՆԻԿՈՂՈՍ ԹԱՆՏՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՑՈՒԱԾ

Վալանս Լիոն

23 Մայիս 1931

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

ԵՒ

ԱՐՍԷՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

(Խարբերդցի)

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Դարբթ, 23 Մայիս 1931

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱԻԱԳԵԱՆ

ԵՒ

ՄԻՔԱՅԵԼ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

(Պոլսեցի)

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Վալանս 17 Մայիս 1931

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՒԻ Զաւարեան կոմիտէի ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 186 Av. Verdun, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ, Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, Թօթոլիկ եւ Վիշապեան խումբերը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.45ին, 80 Rue Charles-Chefson, Պուա Քոլոմպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՇԱՎԻԼ Արզումեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։

ԳԱՐԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Գաստանեկան միութեան վիճակագրական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Սաղօյեանի ճաշարանին մէջ։ Նիւթ՝ «Նոր անդամ. դի փրկութեան հարցը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը վաղը ժամը 9ին, 4 Rue de la Grange Batelière ծխավաճառին վերնայարկը։

Բոլոր նախկին կամաւորները որոնք դեռ չեն արձանագրուած, կը խնդրուին ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի վաճառականական գրադարանին դասախօսութիւնը այսօր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Պ. Գիւլխանդանեան։ Նիւթ՝ Գաքուի ճերոսամարտը։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Գաստանեկան միութեան կողմէ,

Յունիս 21ին

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՄԱՅԻՍ 30ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ խմբագրութեամբ

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

ՆԱՅԻՐԻ ԱՇԽԱՐՀ

պատկերազարդ ամսաթերթի առաջին թիւը

Գինը 1 ֆրանք 50 սանթիմ

Դիմել՝ Հրանտ Սամուէլ գրատուն եւ ծանօթ քիօշները։

TOURNÉE KARAKACHE — ՄԵԾ ԹԱՏՐՈՆ

THEATRE EDEN 7 AVE. CLICHY — ՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յունիս 3 Չորեքշաբթի եւ Յունիս 4 Հինգշաբթի՝ ժամը 9ին

Պոլսէն նոր ժամանած ՇԱՒԱՐՇ ԳԱՐԱԳԱՇ («Լէպլէպիճիի յայտնի Սանսարը), Տիկ. ԺԷՐՑԻՆ (Ցաթիմէ), ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ (Խուրշիտ պէյ), կատարեալ ամբողջութեամբ —եւ բնագրին լեզուով—

ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ Տ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆԻ ԵՒ Ա. ՆԱԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՕՓԵՐԷԹԸ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐՀՕՐ ԱՂԱ

Ս. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ՝ Սաֆէտիլ գալֆա, ԳՄԲԷԹԵԱՆ՝ Հօրհօր աղա, ԱՆԱՀԻՏ՝ Գամէր

երկսեռ մեծ խմբերգ, մեծ նուագախումբ

ԿԱՎՌՕՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ՝ ի պատիւ իր վաղեմի ընկերներուն, յօժարած է ստանձնել Ճինկէօզի իր հին դերը այս երկու ներկայացումներուն համար։ Փարիզի բոլոր արեւելքցիները ներկայ պիտի ըլլան այս երկու ներկայացումներուն։

Տոմսերու գիները եղած են ամէն քսակի յարմար՝ 5 ֆրանքէն մինչեւ 30 ֆրանք։

Օթեակներն ալ նոյն գինին մէջն են։ Ոչ ոքի տոմսակ պիտի ուղարկուի։ Տոմսակները կանուխէն կը ծախուին՝ ԿԱՎՌՕՇի մօտ, 208bis rue Lafayette, Պ. Արթինեան,՝26 rue Lesage, սափրիչ Պ. Գէորգեան, 24 St. Lazare եւ Թատրոնի կիշն։

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ» ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— Գիշերային օրօր, հրաժեշտ։

Բ. շարք.— Ես որ մեռնիմ, հովուերգութիւն, սիրերգ։

Գ. շարք.— Հիւղը, աշուղական, գարուն եկաւ։

Դ. շարք.—Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղին ճամբան։

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութիւններէն։ Գին 15 Ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար գրել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez, Paris (13e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Աղաւանիս գիւղէն Հայկազուն Տիւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա-Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողները կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Ազնիւ Փիլիպեանի, 18 RueDenoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Գարակէօզեան Հօվէն Գարեգին Համալեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը Օր. Էլմաս Քիւփէճեան (Օրտուցի) որ Սուրիայէն Ֆրանսա անցած ըլլալը կ'ենթադրուի։

Հօվէն Արտաւազդ Քէֆիլեանեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր կինը, Տրապիզոնցի Տիկ. Շապուհի Քէֆիլեանեան եւ զաւակը Գրիգոր, զոր վերջին անգամ Պոլիս թողած է։ Իմացնել՝ Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher). France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՍՈՒՐԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 876 260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՅԻՍ 1931

29 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1581

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

Յունիս 14ին տեղի կ'ունենայ Բարեգործականի արծաթեայ յոբելեանը, Սաալոնի սրահին մէջ։

Համաձայն յայտագրին, միայն բանախօսներուն թիւը պիտի ըլլայ 12։ Բոլորն ալ հատընտիր։

Միեւնոյն ատեն կը պատրաստուի շքեղ հատոր մը, որուն համար պիտի ծախսուի, կ'ըսեն, 150.000 ֆրանք։ Եթէ չափազանցութիւն է, մեղքը պատմողներուն վիզը։

Այս հանդիսութեան առթիւ, օրուան բանախօսները— բոլորն ալ տիտղոսաւոր— անշուշտ չպիտի զոհեն փառաբանական տաղերով։ Հանրութիւնը պիտի ուզէ լսել գոնէ քիչ-երկու թանձրացեալ խօսք։ Որոշ առաջադրութիւններ, ի պատիւ Միութեան 25ամեակին։

×

Գիտնալով հանդերձ որ այս ազնուական «հանրապետութեան» վարիչները դուրսէն մարդ մտիկ չեն ըներ, եւ կ'որոշեն ու կը գործեն համաձայն իրենց հայեցողութեան, պարտականութիւն կը սեպենք իրենց ուշադրութեան յանձնել ստիպողական խնդիր մը։

Կը հարցնենք — Բարեգործականին ո՞ր քարը կը խախտի տեղէն, եթէ ձեր հարսնիքէն առաջ, կամ հարսնիքին առթիւ, յանձնէք Մակեդոնիոյ 600 որբերուն փրկութեան հոգը։

Անոնք բնաւ չեն ձեզի։ — Անգործութեան, բացարձակ անելի մը մատնուած ըլլալով Յունաստանի մէջ, անհրաժեշտ է որ փոխադրուին ուրիշ տեղ, — Հայաստան, եթէ կարելի է։ Ուրիշ վայրում մը, եթէ դժուարութիւն կայ, եւ կամ չափազանց պիտի ուշանայ փոխադրութիւնը։ (Աւելի երկար չեն կրնար դիմանալ)։

Հայաստան կամ այլուր — էականը այն է որ այս տղաքը անմիջապէս կապուին հողին։

Երեք ամիս է որ կը բացատրենք արդէն, եւ անհանգիստ կը յիշեցնենք.— Արհեստաւոր են այս տղաքը։ Ծխախոտի ժիր մշակներ։ Գիտեն գործին բոլոր գաղտնիքները,— ցանելէն, խամելէն մինչեւ քաղելը, չորցնելը, զատելը, կապելն ու ծախելը։

Եթէ գործը նախապէս կազմակերպուի, փոխադրութենէն անմիջապէս յետոյ աշխատանքի կը կապուին այս երիտասարդները։ Եւ կը մնայ միայն փոխադրութեան ծախքը, որ վեր չէ Բարեգործականի ուժէն։ Մնաց որ, ուրիշներ ալ կրնան օգնել։

Բայց, ինչո՞ւ հեռուները կ'երթանք։ Նոյն ինքն Բարեգործականի գրասենեակը իր Մայիս 11 թուակիր զեկոյցին մէջ կը պատմէր.

— «Գ. Կոլտըն, ներկայացուցիչը անգլիական ծայանպաստ կազմակերպութեանց, որ մինչեւ հիմա 18.000 անգլ. ոսկի տրամադրած են Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին, յայտնած է թէ 3000 անգլ. ոսկիէ աւելի տրամադրելի գումար մը կը մնայ իրենց քով, որուն գործածութեան համար թելադրութեանց կը սպասեն։ Նանսէնեան դիւանատան սնտուկն ալ անգործածելի մնացած կարեւոր գումար մը ունի»։

Ենթադրելով որ վեց հարիւրն ալ փոխադրելու ստիպուինք, Լոնտոնի մէջ տրամադրելի երեք հազար ոսկիները լիուլի կը բաւէ այդ ծախքին։

Լոնտոնէն թելադրութեանց կը սպասեն անցեալ ապրիլէն ի վեր։ Բարեգործականն ալ մէկն է այն օրկաններէն որ կապ ունին Ժընեւի իրաւասու շրջանակին — տեղաւորման գրասենեակին հետ։

Այդ գրասենեակին օտար անդամներէն աւելի, հայ ներկայացուցիչներն են որ ուղղութիւն պիտի ցուցնեն։

Արդ, Բարեգործականը ո՛ր եւ է թելադրութիւն ըրա՞ծ է, իբրեւ պատասխան եղած հարցումին։ Ուշադրութեան յանձնա՞ծ է Մակեդոնիոյ որբերու պարագան, կամ Թեսաղոնիկէի աւելի քան երկու հարիւր անգործներու խնդրագիրը, որուն պատճէնը կը գտնուի նաեւ իրենց քով։

Եւ առհասարակ, ինքն իրեն համար, զբաղա՞ծ է այս եւ նման խնդիրներով, որոնց արձագանգները կուտան թերթերը, իսկ աւելին գիտեն բուն իրաւասու շրջանակները։

Չենք ուզեր պաղ ջուր խառնել իրենց հարսնիքին։ Բայց գիտենք որ սրտցաւ մարդոց համար, քէթէ բերնէ կուգայ որեւէ հարսնիք, երբ թշուառութեան ձայներ կը բարձրանան ամէն կողմէ։ Եւ այնպիսի հարցերու մասին որոնց լուծման բանալին առաւելապէս կը գտնուի Բարեգործականի ձեռքը։

Շ.

Յ. Գ.— Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը Մայիս 27ին խմբագրական մը նուիրած է մեր Մայիս 22 թուակիր խմբագրականին — «Աւելի քան գարշելի»։

Սար ու ձոր թափառելէ յետոյ, ռամկավար պաշտօնաթերթը կը տապլտկի, կը մոռնայ բուն խնդիրը, եւ կը քննադատէ դաշնակցական թերթերու բռնած ճամբան՝ ներգաղթի հարցին մէջ։

Կարճ պատասխան.— Ռամկավար կեդր. վարչութիւնը կարդացա՞ծ է Գոյքարի Մայիս 8 թուակիր խմբագրականը։ Աւելի քան գարշելի։

Թե՞ր է թէ դէմ, անոր հետեւեալ նախադասութեան.—

«...Բայց երբ մէջտեղ են «Զաւտաշաս» կոչուած որբերու անարժանշահութիւնները, ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը փորձէ կամ կը դժկամակի այդպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ հակառակ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»։

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

«ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ»

Ինչո՞ւ այս խորագիրը։

Անոր համար որ պատմութիւն մը եւ իմաստ մը ունի։

Քանի մը տարի առաջ, օգտուելով Շ.ի բացակայութենէն եւ վստահութենէն, այս էջերուն մէջ թխեր էի յօդուածներ մը, որոնց վերջին իմաստն էր.— Հայաստանը ինքն իրեն։ Գաղութները նախ իրենք իրենց եւ յետոյ միայն Հայաստանի համար։

Այդ օրերուն, Շ. նուիրական պարտականութիւն սեպեց լաւ մը լուալ գլուխս հրապարակաւ ու ձայնս որակեց «խորթ»։

Անշուշտ, յաւակնութիւնը չունիմ Շահ-Մուրատ մը ըլլալու կամ մրցելու Օր. Թորոսեանի հետ։ Բայց հարցուր արդէն թէ «Ինչո՞ւ ձայնդ կը սիրես։ Ձայնս՝ դէշ աղէկ իմս է եւ երբ բերանս բանամ, ուրիշ աղմուկ չեմ լսեր...

Այս խորագրով ուրեմն, նա՛խ վրէժ մը Շ.էն։

Եւ երկրորդ, ինչ ալ ըսեն եւ ընեն, որ աշխարհին մէջ ալ ապրին, ամպերու վրայ սաւառնին թէ հողին վրայ քալեն, մարդկային կեանքը — ստեղծագործութեան ամէնէն զօրաւորը թերեւս ու անկատարը — ունի իր օրէնքները զոր գիտէ պարտադրել։

[illegible] թեան, որ այլեւս, գիտէ թէ հասնելու համար իր Աւետեաց երկիրը, պէտք է քալել սկսի այն հողին իսկ վրայէն՝ ուր կը բնակի։

Այլեւս հին խանդավառութիւնները շատ բան են կորսնցուցած իրենց մղիչ ուժէն։ Շատերը, նոյնիսկ ամէնաշատերը, այլեւս գիտեն թէ հեռաւոր Հայաստանը չէ այն հրաշալիք ատրուշանը որ պիտի տաքցնէր հայութեան պաղած սրտերը։

Ու գաղութները՝ երբ գաղութ կազմակերպելու պէտքը ամէն կողմէ կը շեշտուի նորէն, այս անգամ սակայն իրականացման ձգտումներով։

Ու լաւ երեւոյթ։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, խօսքի առաջնութիւնն անոնցն է, որոնք ամէնէն աւելի դէմ ըլլալ կը թուէին գաղութներու կազմակերպման, վախնալով որ տեղաւորուելով, իրենց նոր բնակավայրերուն մէջ իբր համայնք կամ հաւաքականութիւն հաստատելով իրենց գոյութեան անհրաժեշտ հիմնարկները, գաղութները կը հեռանան Հայաստանէն..., կամ առավ կը վտարնան Մայր-Հայաստանը...։

Բայց, կեանքը կեանք է իր բռնակալ պահանջներով եւ խենթերն անգամ խելքի կը բերէ։

Ու հիմա որ սրտերը պաղած են՝ թող տալու համար որ խելքերը գործեն, կրնանք հրճուանքով ըսել.— Աւելի լաւ է ուշ քան երբեք։

Եւ եթէ տարիներ առաջ սկսած ըլլայինք քալել կեանքի ճամբէն, արդէն հասած ու տեղաւորուած կ'ըլլայինք մեր երկիրը..., որ կ'ուզենք որ բոլորինն ալ ըլլայ...

Եւ այսօր, Թափառականի այս հոգերով չէինք մաշեր։

ՄԿՐՏԻՉ ՆԻՐԻՑԱՆՑ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱՔԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

«Թայմզ» խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ Իրաքի քարիւղին շուրջ կնքուած համաձայնութեան, որուն հետեւանքով, քարիւղատար զոյգ խողովակները պիտի յանգին մէկը Տրիպոլի (Սուրիա), միւսը Հայֆա (Պաղեստին)։

«Թայմզ» մասնաւորաբար կը շեշտէ այս համաձայնութեան բարերար հետեւանքները Իրաքի համար՝ այս երկրին ելեւմտական եւ տնտեսական զարգացման, ինչպէս նաեւ զանազան պետութեանց, մասնաւորաբար Ֆրանսայի հետ յարաբերութեանց տեսակէտէն. — Ֆրանսա, կ'ըսէ «Թայմզ», խորապէս շահագրգռուած է խաղաղութեան եւ պատերազմի պահուն, քարիւղի առատ եւ ապահով հայթայթումով։ Բայց եթէ Ֆրանսա եւ Իրաք հաւասարապէս կը փափաքէին քարիւղային դաշտերը կապուած տեսնել Միջերկրականի, չէին համաձայներ ծրագրուած քարիւղատար խողովակներու վերջին կայանին մասին։ Ֆրանսական կառավարութիւնը հաստատութիւնն ունենալով Սուրիոյ եւ Լիբանանի, բնականաբար կ'ուզէր որ քարիւղատարը հասնի Տրիպոլի Միջերկրականեան կայքը։ Միւս կողմէ, Իրաքի կառավարութիւնը կը փափաքէր որ քարիւղատարը հասնի Հայֆա։ Թերեւս իրաւունքով կը նկատէր որ քարիւղատարի կողքին անապատը պիտի կտրէ նաեւ երկաթուղիի գիծ մը եւ թէ եթէ Հայֆան ընդունուէր իբր վերջին կայան, այս երկաթուղին պիտի անցնէր Անդրյորդանանէն, զոր կը կառավարէ Միացեալ Թագաւորին եղբայրը, եւ Պաղեստինէն որ դաշնակից Մեծն Բրիտանիոյ հոգատարութեան տակ է։

«Բացայայտ պատճառներով, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան ու կուսակալին Իրաքի եւ որեւէ մէկուն համար գաղտնիք չէ թէ բրիտանական ծովակալութիւնը կը յուսար որ քարիւղատարը պիտի յանգէր անգլ. իշխանութեան ենթարկուած նաւահանգիստ մը։ Եթէ ընկերութեան ընտրութիւնը բոլորովին ազատ ըլլար, հաւանաբար պիտի նախընտրէր ամէնէն կարճ եւ աւելի աժան ճամբան՝ Քէրքուք-Տրիպոլի։

«Ֆրանսական եւ իրաքեան շահերու միջեւ վէճը բնականաբար պէտք է կարգադրուէր ի շահ երկու պետութեանց, բայց մասնաւորաբար Իրաքի։

Այս երկիրն իրօք, անգլիական աջակցութեան խոստում ստացաւ, յառաջիկայ տարի Ազգերու Դաշնակցութեան իբր անդամ իր թեկնածութեան համար։ Բայց որպէսզի այս թեկնածութիւնը յաջողի, պէտք է ապահովել Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ձայներու երկու երրորդը եւ Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն կամ իր յաճախորդներուն ընդդիմութիւնը հաւանաբար անպատճառ պիտի կրնար ըլլալ Իրաքի յոյսերուն եւ ըստ տիպաց արժէքէ պիտի ինար անգլեւիրաքեան դաշինքը»։

Բոլոր այս պատճառներով «Թայմզ» կը կարծէ թէ Իրաքի քարիւղը Միջերկրական տանելու այս համաձայնութիւնը, թէեւ այնքան խնայողական չէ, բայց լաւագոյնն է քանի որ այս կերպով, շահագրգռուած պետութիւններէն իւրաքանչիւրը ապահոված կ'ըլլայ իր յատուկ շահերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսոլինին սպաննելու համար

Իտալական գաղտնի ոստիկանութիւնը փաստեր հաւաքած է թէ Լոնտոն կեդրոնն էր կազմակերպութեան մը որուն նպատակն էր սպաննել Մուսոլինին։ Այս դաւադրութիւնը հաստատուած է անիշխանական Շիրրուի հարցաքննութեամբը։ Երեք անձեր դրամ տրամադրած էին անոր որպէսզի գլուխ հանէ գործը։ Շիրրու այս խոստովանութիւնն ըրաւ երբ հիւանդանոց կը գտնուէր դարմանուելու համար։

Այս խոստովանութեան վրայ, իտալական գաղտնի ոստիկաններ ղրկուեցան Լոնտոն՝ քննութիւն կատարելու։

Քննութիւնը երեւան հանած է թէ երեք դաւադիրները կը բնակէին Լոնտոնի իտալական թաղը, ասոնց անունները յայտնի են։ Շիրրուի ձախողութեան պարագային, որոշած էին Իտալիա ղրկել օգնական մը, որ ռումբեր պիտի նետէր Մուսոլինիի տան վրայ։

Դիմում կատարուեցաւ անգլ. կառավարութեան որ Իտալիոյ յանձնէ այս երեք դաւադիրները։ Բայց անոնց գլխաւորը որ դրամ եւ հրահանգ կը ղրկէր անիշխանական Շիրրուին, իմացած ըլլալով որ կը հետապնդուի, փախուստ տուաւ Անգլիայէն։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 13 մայիս (Սեփ. Թղթ.).— Ապրիլ 27ի իրիկունը Թաւրիզի մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ, որմէ յետոյ լսեցինք Զանգեզուրի աղէտին լուրերը։

Մայիս 12ին կէսօրին Թաւրիզի մէջ կրկին ուժեղ երկրաշարժ մը պատահեցաւ, ժողովուրդը մեծ խուճապի մատնելով։ Անմիջապէս բնակիչներուն մեծ մասը քաշուեցաւ դէպի այգիները եւ սկսաւ վրաններու տակ ապրիլ։

Թաւրիզի Սէյիտ Հուսէյին իշխանի շէնքի կամարներէն մէկը փլաւ, երեք Թուրք մնացին տակը եւ անշնչացան։

∴ Մեր մասնաւոր Թղթակիցը կը գրէ նաեւ Մայիս 14 Թուականով.— Ամբողջ ծայութիւնը ջղագրգիռ վիճակի մէջ, կ'ապրի այգիներուն, կեդրոնականի պարտէզին, եկեղեցիի բակին եւ մասնաւոր պարտէզներու մէջ։ Ժողովուրդէն մաս մը ամբողջ օրը կը մնայ դուրս, բայց [illegible] միայն գիշերը բացօթեայ կ'անցընէ։

Ցոյցեր Վատիկանի դէմ

Նախորդ իրիկուն, ֆաշիստական խումբեր, ընկերակցութեամբ բազմաթիւ քաղաքացիներու, լրագրավաճառներէն խլեցին «Օսէրվաթորէ Ռոմանօ» թերթին ծրարները, զորս այրեցին հրապարակաւ, թշնամական աղաղակներ բարձրացնելով ընդդէմ Վատիկանի։ Այս թերթը վերջերս սկսած է բուռն յարձակումներ գործել ֆաշիստ կազմակերպութեան դէմ։

Երեք հարիւր հոգինոց ուսանողական խումբ մը ձգեց համալսարանը եւ ուղղուեցաւ Ս. Պետրոսի հրապարակը, պոռալով «Անկցի՛ Պապը, անկցի՛ Վատիկան»։ Սակայն, ճամբու ընթացքին, միտք փոխելով, ուղղուեցան կաթոլիկ աղջկանց ակումբ մը, զոր կողոպտեցին, ոստիկանական ուժերը տակաւին չհասած։

Ընդդէմ Վատիկանի եւ Պապին, նման ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Իտալիոյ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ։

Աւելի ծանր միջադէպերու առաջքն առնելու համար Վատիկանի պալատը տանող բոլոր ճամբաները բռնուած են զինուորական խումբերու կողմէ։

Պ. Պրիան ետ առաւ իր հրաժարականը

Ինչպէս յայտնի է, նախագահական ընտրութեան առթիւ, իր թեկնածութեան ձախողութենէն յետոյ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան, հրաժարեր էր նախարարութենէն եւ նոյնիսկ մտադրութիւն յայտներ էր քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։ Եւ սակայն գահլիճին պնդումին վրայ հաւաներ էր հրաժարականը յետաձգել մինչեւ Ժընեւէ իր վերադարձը։

Նախարարաց վերջին խորհուրդին մէջ, Պ. Պրիան տեղի տալով բոլորին պնդումներուն, ետ առաւ իր հրաժարականը «խորհրդարան ներկայանալու, պարզելու եւ պաշտպանելու համար Ժընեւի նոր որոշումները»։

Գիտական յանդուգն փորձ մը

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ ԵՒՍ

Պրիւքսէլի համալսարանին բնագիտական աշխատանոցին տնօրէնը Փիքար, չորեքշաբթի առտու իր հնարած օդապարիկով՝ օդը բարձրացաւ Աւկսպուրկէն 16,000 մեդր բարձրութեան վրայ գիտական փորձեր կատարելու համար։ Այս յանդուգն փորձին մէջ Փիքարի կ'ընկերանար ճարտարագէտ Քիփֆէր։

Օդապարիկը յաջողութեամբ եւ արագօրէն բարձրացաւ, ուղղուելով դէպի հարաւ-արեւմուտք։ Առտուան ժամը 9ին, օդապարիկը որ տանձի ձեւով շինուած է եւ յատակէն կախ նաւակ մըն ալ ունի, հասած էր 5000 մեդր բարձրութեան։

Կէսօրուան մօտ, դիտողներն այն տպաւորութիւնը կրեցին թէ հովը գայն կը քշէր Վոժի կողմերը։ Բայց յանկարծ հովը դարձաւ եւ օդապարիկը 12,000 մեդր բարձրութեան վրայ կորսուեցաւ ամպերու մէջ։ Ժամը 2.30ի ատեն կրկին երեւցաւ

(Ղուրքերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԸ

Անակնկալ եւ անսպասելի աղէտը, նիւթուած ու պատրաստուած բնութեան տարրերներէն, իր հարուածը տուաւ Զանգեզուրին.

Ուրկէ՞ ուր, մառենց հաւանաբար թշնամիի վտանգին միայն ծանօթ լեռնականը։ Ու իրաւ, իր գոյութեան պաշտպանման մշտատեւ պայքարներու ընթացքին, այս ժողովուրդը վարժուած է եւ ընտելացած բազմատեսակ աղէտներուն։ Անոր համար ոչինչ կարող է անակնկալ ըլլալ այս ուղղութեամբ։ Բայց իրական անակնկալ էր շարժի աղէտը։ Նորագոյն պատմութիւնը, առհասարակ ինծի ծանօթ որեւէ պատմական աղբիւր չարձանագրեր շարժի այսօրինակ դէպք մը այս շրջանի մէջ։

Գիտենք սակայն որ Սիւնեաց լեռները, շուրջ 140 քիլոմեթր տարածութեամբ մեծ մասով հրաբխային են եղած ժամանակին, այսօր մարած բոլորն ալ։ Կափուճուխի բարձունքը (3930 մեթր) որ գրեթէ կեդրոնն է այս հրաբխային շրջանակին, կ'իշխէ հաւասարապէս Զանգեզուրի եւ Նախիջեւանի միացուած շրջաններու վրայ։

Անկէ պարզ է թէ ստորերկրեայ այս չարիքի աղբիւրը բոյն դրած է Սիւնեաց լեռներուն մէջ, դարերէ ի վեր ցնցեր է նոյն այդ աշխարհը։

Անակնկալ նոյնպէս եւ այս, որովհետեւ վերջի տասնըհինգամեակի ընթացքին Կափուճուխն իր բազմաթիւ շղթաներով եղած էր բնական պաշտպանը, պահապանը եւ անպարտելի ամրոցը Զանգեզուրին։ Այս բարձունքներէն ան առասպելական նոր դիւցազներ էր ստեղծեր, նոր յաղթանակներ շահեր։ Եւ այսօր այդ բոլորի փոխարէն, նոյն այդ բարձունքներու խորքը թաղուած անյաղթելի դաղանէն մռնչալու եւ ծանր վէրքեր է որ կը կը ստանայ։

Գնահատելու համար ծանրութիւնը այս աղէտին, քանի մը թիւերով պատկերացնենք Զանգեզուրը շարժէն առաջ։

Համայնավար իշխանութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Զանգեզուրի հողային ընդհանուր տարածութիւնն է 4496 քառակուսի քիլոմեթր (Մեղրիի շրջանը մէջը հաշուած)։ Համաձայն գաւառներու, այս տարածութիւնը կը բաժնուի հետեւեալ կարգով.

Գորիս (բուն Զանգեզուրը) 752, Ղափան 1289, Սիսիան 1712 եւ Մեղրի 742 քառ. քիլոմեթր։

Այս ընդհանուր տարածութեան 4496 ք. քիլոմեթրէն օգտագործելի եւ պիտանի հողամասերը (վարելահող, այգի եւ մարգագետին, ինչպէս նաեւ բնակարաններու տեղեր) կը հաշուեն միայն 612 քիլոմեթր, որմէ Գորիսի գաւառակը ունի 26, Ղափան 106, Սիսիանը 233 եւ Մեղրին 56 քառակուսի քիլոմեթր։

Անկէ դուրս 3886 ք. քիլոմեթր տարածութիւնը գրաւուած է խոշոր չափով լեռներով, արօտատեղիներով եւ անտառներով։ Իր հիմնական ապրուստը հողագործական աշխատանքներէն ապահովող գաւառի մը համար այնքան աննշան տարածութեան վրայ հաստատուած էր ընդամէնը 278 բնակավայր (գիւղ կամ քաղաք) 15,607 ընտանիքներով եւ 77,058 բնակչութիւնով, հետեւեալ դասաւորումով.

Գաւառ	Բնակավայր	Ընտանիք	Բնակչութիւն
Գորիս	56	4371	23.387
Ղափան	129	4925	23.121
Սիսիան	45	4313	24.410
Մեղրի	48	1998	[illegible]
Ընդհ. գումար	278	15.607	77.058

Ամփոփելով այս թիւերը կը տեսնենք թէ, 77 հազար բնակչութիւն ունեցող գաւառ մը իր հիմնական ապրուստի համար ունի ընդամէնը 612 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն։ Այս տարածութենէն եթէ հանելու ըլլանք բնակավայրերու, այգիներու, արօտներու տեղերը, միայն ցանքի համար կ'ունենանք 260 քառ. քիլոմեթր (Այս իրական տեղեկութիւնները առած ենք 1926-1927ի պաշտօնական վիճակագրութիւններէն)։ Եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու համար այս տարածութիւնը այնքան ալ աննշան չէ։ Ընդհակառակն բաւականաչափ առատ կրնայ նկատուիլ, ապահովելու համար 77 հազար ազգաբնակչութիւն ունեցող գաւառ մը։ Հոս խնդիրը սակայն լոկ այս ուղղութեամբ չէ, որ պէտք է լուծել։ Նկատի պէտք է ունենալ մեր երկրի գիւղատնտեսութեան չափազանց անմխիթար եւ նախնական վիճակը։

Զանգեզուրը մասամբ իր նախնական միջոցներով եւ մասամբ ալ իր բնական անյարմարութիւններով, կը մնայ տակաւին չափազանց ետ գիւղատնտեսութեան մէջ։ Ու շնորհիւ այս յետամնացութեան, ան հաւանաբար իր աշխատանքի բարձր չափերով, կը ստանայ չափազանց քիչ ու անբաւարար արդիւնք։

Հողագործութեան հետ անասնապահութիւնն է, միւս կարեւոր ճիւղը Զանգեզուրի հիմնական գիւղատնտեսական արտադրութեան։ Այս ճիւղն ալ չափազանց թոյլ է, եւ զուրկ նորագոյն հնարաւորութիւններէն.

Այս գաւառի ընտանի կենդանիներու համագումարը կը հաշուուէր 370,000. կլոր թիւերով, նոյնպէս համաձայն 1926ի պաշտօնական թիւերուն։ Վերջի քանի մը տարիներու ընթացքին հետ եթէ նկատի ունենանք նաեւ փճացումը՝ հասարակական տնտեսութիւններու կազմութեան առիթով, ուղիղ պիտի ըլլայ ընդունիլ վերոյիշեալ թիւը, նաեւ այս տարուան համար։

Ընդհանուր այս թուական տեղեկութիւնները անշուշտ որ բաւական չեն լրիւ կերպով գաղափար կազմելու Զանգեզուրի ընդհանուր վիճակին մասին։ Բայց արդէն այդ նպատակի համար ալ չէր այս ամէնը, այլ թեթեւ ծանօթութիւն մը միայն, աղէտի այս օրերուն։

Ըսենք այսքան ալ, որ եթէ, տիրող կարգերու կաշկանդումը չըլլար, վերը յիշուած միջոցներու լրիւ օգտագործումը հնարաւորութիւն կու տար աւելի տանելի պայմաններ ստեղծելու Զանգեզուրի համար։

Դժբախտաբար խորհրդային իշխանութիւնը ունի իր տնտեսական քաղաքականութիւնը, գծուած ու պարտադրուած ընդհանուր ռուսական տնտեսական պահանջներուն, հակասականութիւններն ու խոշոր համեմատութիւնները կ'ազդեն մեր երկրին վրայ անխուսափելիօրէն։

Գիւղացի աշխատաւորութիւնը իր բնական հողագործական աշխատանքին կապուելու փոխարէն, ամէն ձիգ ու միջոց կը գործադրուի ընդհանուրին մօտեցնելու դէպի հանքային եւ ծանր ճարտարարուեստական աշխատանքներուն։

Այս ուղղութեամբ գոյութիւն ունեցող խուլ բայց սուր պայքարին համար ներկայ աղէտը անուղղակիօրէն նպաստաւոր առիթ մըն է խորհրդային իշխանութեան համար։

Ներկայիս սակայն կարեւորը միջոցներու գործածման հարցն է։

* * *

Վերջին պաշտօնական տեղեկութիւններով այսօր արդէն պարզուած է շարժի արդիւնքը։

«Հայաստանի չորս շրջանները (Սիսիան, Գորիս, Ղափան, Մեղրի) կործանուել են 61 գիւղ. սպանուել 389 հոգի. ծանր եւ թեթեւ վիրաւորուել են 1420 հոգի եւ ոչնչացել են 5875 գլուխ մանր ու խոշոր եղջիւրաւոր անասուն» (Խորհ. Հայաստան, մայիս 8)։

Այս չափով չի սահմանափակուիր անշուշտ բուն աղէտը։ Վնասուած շրջաններու բնակչութեան պաշտպանումը անմիջապէս եղանակին, անձրեւի եւ ցուրտի տակ, զուրկ անունդ եւ բժշկական անհրաժեշտ օգնութենէն, առաջին շրջանին լուրջ մտահոգութիւն էր օրուան իշխանութեան համար։ Որքան ալ աստիճանաբար կացութիւնը այս տեսակէտէն մեղմած կը թուի ըլլալ հասած օգնութիւններու շնորհիւ, այսուամենայնիւ վտանգը տակաւին կը մնայ վտանգ։

«Խորհրդային Հայաստանի տեղեկութիւններուն նայելով անմիջական օգնութիւնը, որ ամէնէն հիմնականն է վտանգը սահմանափակելու տեսակէտէն, կատարուած է արագութեամբ.

«Ուղարկուած բժշկական եւ նիւթական օգնութեան եւ տեղական կուսակցական ու խորհրդային կազմակերպութիւնների ամենաեռանդուն աշխատանքի շնորհիւ հնարաւոր եղաւ ամենակարճ ժամանակում կազմակերպել վիրաւորների խնամքը, ողջ աշխատաւորութեան սննդի մատակարարումը եւ լիովին վերականգնել նորմալ աշխատանքային մթնոլորտը վնասուած բոլոր գիւղերում եւ աւաններում»։

Երկրորդ հիմնական եւ աւելի ծանր աշխատանքը բուն վերաշինութեան գործն է։ Հոս արդէն կան բաւականաչափ դժուարութիւններ, որոնք բնական է թէ մէկ օրէն միւսը չեն կրնար անհետանալ։

Վնասուած գիւղերէն մեծ մասը այլեւս բոլորովին աննպատակայարմար կը նկատուին վերաշինութեան համար։ Եւ իրաւ ալ Զանգեզուրի շրջանին մէջ բազմաթիւ գիւղեր, որոնք հաստատուած էին ժայռերու եւ բլուրներու վրայ կամ փէշերուն կախուած, չափազանց դժուարութիւններ կը ստեղծէին կանոնաւոր հաղորդակցութեան միջոցներ ստեղծելու համար։ Անկէ անկախ պէտք է նկատի ունենալ որ այդ շրջաններու մէջ առաջացած են խոշոր պատռուածքներ եւ փլուզումներ։ Անկէ ալ կը ծագի ուրիշ նոր խնդիր մը. քանդուած հին գիւղերու տեղ շինել նորեր եւ նոր հողերու վրայ։

Ճարտարապետ Պ. Բաչար, որ անձամբ քննած է աւերուած շրջանները, կը յայտնէ ի միջի այլոց.

— «Այժմ մեր առջեւ դրուած են երկու կարեւոր խնդիրներ. առաջինը՝ *նոր հողամասերի ընտրութեան խնդիրը*, որով պէտք է լուծել ինչպէս տնտեսական, նոյնպէս եւ տեխնիկական հարցերը, ճանապարհների, հաղորդակցութեան, ջրի եւ այլ խնդիրները եւ երկրորդ՝ նոր գիւղի յատակագծի եւ շէնքերի խնդիրները։ Թէ ինչ չափով նրանք բաւարարելու են վերականգնման շրջանի պահանջները»։

Թէ երբ եւ ինչպէս պիտի գլուխ բերուին այս աշխատանքները, դեռ վաղաժամ է խօսիլ։ Հիմա ծրագիրներու մշակման աշխատանքներն են կարեւոր տեղ բռնողը։

Օրուան կարգախօսն է այս առթիւ.

— «Վերաշինուցենք Զանգեզուրը սոցիալիստական հիմունքներով, խոշոր մեքենայացած սոցիալիստական անասնապահութեան շրջան դարձնելով»։

Հայաստանի եւ խորհրդային Միութիւններու մէջ սկսուած շարժումը վնասուած շրջաններու վերաշինութեան համար, խոշոր եւ լայն հնարաւորութիւն մըն է Հայաստանի իշխանութեան համար։ Կը մնայ աշխատանքը կազմակերպել եւ արդիւնաւորել բոլոր տրամադրելի միջոցները։

Առանց կանխակալ կարծիքի, սպասենք արդիւնքին։ Իսկ մինչ այդ անտարբեր գաղթահայն ալ չպիտի թերանայ իր եղբայրական օգնութիւնը ցոյց տալ մեր երկրին նոյնիսկ իր օրուան ծանր կացութեան մէջ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 Մայիս.— Շաբաթ իրիկուն, Brébant Marseillaise սրահներուն մէջ արտակարգ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ, այս տարի եւս, Մայիս 28ի պատմական օրը

Ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր, ժողովուրդը միայն ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ, որ տեւեց մինչեւ լոյս, յարակից սրահներուն մէջ, աչքէ արցունք բերող [illegible], հայրենաշունչ եւ քաղցր։

Հերոսական դէմքերն ու դէպքերը, արիւն արցունքով ծանրաբեռնուած անցեալը շղթայուած տափակ, չոր ու անշարժ ներկային հետ, ժողովուրդը պահեցին հոգեկան նորոգիչ ապրումներու մէջ։ Վերջալոյսէ մը արշալոյս տիրող համայնական ուրախութիւնը այս բացառիկ օրուան, պահ մը բարձրացուց, խառնեց բոլորը, սրտով ու ծառածումով իրար կապած։

Աշխատաւոր, յոգնաբեկ ու բարբաջած այս բազմութիւնը այլազան ու երփնազարդ առաւելապէս, վարակիչ տրամադրութիւններով իր ձայնն ու ճիչը բերաւ խառնելու ազատութեան եւ անկախութեան զանգերուն եւ արիւնի ձայնին, իր ձեռքն ու սիրտը բերաւ դնելու գաղափարի եւ նուիրումի սեղանին վրայ։

Ընկեր Վարանդեանի անակնկալ տկարութիւնը չէր թոյլատրած հանդէսին նախագահել։ Իր ցաւը կը յայտնէր այս առթիւ, նամակով մը։

Կոմիտէի կողմէ ընկեր Շ. Թաշճեան, քանի մը բառերով բացաւ հանդէսը

Բնար Նուագախումբը «Մեր Հայրենիք»ով, ապա «Մարսէյէզ»ով սկսաւ գեղարուեստական բաժինը։ Եղան արտասանութիւններ, երգեր, ջութակ ու նուագ մէջ ընդ մէջ

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Շ. Միսաքեան, որուն մէկ ժամուան ճառին էական մասերը հոս պիտի նշեմ ամփոփ։

— Շատ պայքարներ, յաղթանակներ եւ արիւնոտ անկումներ ունեցած ենք մեր պատմութեան դարերին բոլոր էջերուն վրայ։ Անկախութեան ձգտումը, ազատութեան կրակը նոր չէր որ ինկած էր մեր սրտերուն մէջ։ Ունեցած ենք կաթողիկոսներ եւ կղերականներ, որ անկախութեան համար «քրիստոնեայ» Պապերուն եւ իշխանաւորներուն միջամտութիւնը խնդրած են։ 18րդ դարէն սկսեալ ունեցած ենք Իսրայէլ Օրիներ եւ Դաւիթ Բէկեր, որոնք ճամբայ կտրած, ծրագիրներ մշակած եւ գործադրած են, անտանելի պայմաններու տակ սեղմուած։ Ապարդիւն։

Եւրոպան եւ «քրիստոնեայ» աշխարհը ոչինչ ըրին մեզի իրական եւ շօշափելի։ Մեզի ծառայեցին 61րդ յօդուած մը, որ կը նշանակէր ապահովութիւն եւ բարենորոգման տարրական յանձնառութիւններ Զօրածայրուելու պայմանով

Ամբողջ տարիներ համբերեցինք ու համակերպեցանք, այն երկրին մէջ որ մարդիկ աշխարհէն աւելի անօթ են [illegible] մեր ժողովուրդը սպասեց։ Եւրոպայով խանդավառուեցաւ Եւրոպայի «քրիստոնեայ» հայասէրներով ու մարդասէրներով

Եւրոպայէն չէր որ պիտի գար մեր ազատութիւնը։ [illegible] միջնորդութիւններէն հիմը պատրաստեց մեր անկախութեան։ Անհատական կռիւը, արիւնը, յարատեւ ջղուտ պայքարը, եռանդ-եռանդի, դարձուցիչ մարտնչումները, ճակատ ճակատի խիզախ ու հերոսական կռիւներն էին որ յանգեցան 1918 Մայիս 28ին։

Մայիս 28ին ունեցանք երկիր, բանակ, կառավարութիւն։ Ազգ դարձանք [illegible] Եւրոպայի մէջ, կը պաշտպանենք եւ կը խնդամիրենք գլուխները եւ անոնց իրական արժէքները։ Այսօր ինչ որ ունինք, այդ օրերուն կը պարտինք։ Այսօրուան մանրանկար հայրենիքը արդիւնքն է եւ ծնունդը այդ կրակոտ եւ արիւնաշատ երկունքին, Մայիս 28ին։ Այսօր Հայաստանի մէջ, կը գտնուի մօտ մէկ միլիոն բնակչութիւն, որուն 80.000ը միայն Թուրքաստանէն կը կարծեն թէ մենք դէմ ենք ներկայ Հայաստանին, թէ անոր դէմ կը գործենք։ Մենք կը պայքարինք փոքրամեծերին, կառավարելու ձեւերուն դէմ։ Մենք կը պահանջենք որ այս ցիրուցան, ահաբեկուած ժողովուրդը իր հողերուն տէր դառնայ։ Կ'ուզենք որ լրացնեն անոր սահմանները եւ այս անճրկած ժողովուրդը, մեծ եւ լուսացնցող պատմութեան մինչեւ Մակեդոնիոյ կիզիչ արտերու հալածական տարբեր ափ մը հող ունենայ, հանգչելու եւ գործելու համար։

Եւրոպայի մէջ ենք եւ գիտենք որ ամէնէն չքեղանանց տեսարանն անգամ, երբ հարցը կուգայ հայրենիքի, կը լռէ, կը նետէ դուրս կողմնակի նկատումներն ու ձգտումները։ Կը բոլորուի մէկ սեղանի շուրջ։

Կան մարդիկ, որ հանգստացած են եւ գիծ քաշած մեր դատին վրայ, դարձած են յոռետես եւ յուսահատ։ Աչք մը պտտցուցէք գաղթահայ բազմութիւններուն վրայ, Ֆրանսայէն և Ցամաքէն մինչեւ Սուրիա, նկատի առէք տնտեսական ծանր եւ ճնշող պայմանները, քննեցէք ընդհանուր հոգեկան եւ բարոյական վիճակը եւ պիտի տեսնէք որ նիւթական թշուառութեան կամ հոգեկան տառապանքին վերեւ, կան նաեւ շատ մը լուսաւոր կէտեր։ Գաղտանիներու քանդուածներէն մինչեւ թիթեղէ խրճիթներու մէջ ինկած բազմութիւնները ոտքի կանգնած են, կը գիծանան եւ կը գիծագրուին, ձգտելով դէպի ազատութիւն, հաւատալով լուսաւոր օրերու, թրծուելով հայրենիքի եւ անկախութեան գիտակցութեամբ.

Այո, թշնամին յաղթեց. Թուրքը գրաւեց և բանակ ունի, կը կոտորէ, կ'արգիլէ՞։ Բայց մի մոռնաք որ Սեբաստիայէն մինչեւ արեւելեան սահմանագլուխը մեծ մասով աւերակ է երկիրը։ Տեղատեղ բուերն անգամ կը սարսափին ամայութենէն։ Համաձայն իրենց վիճակագրութեանց, հազիւ 438500 թուրք գաղթականներ կրցած են փոխադրել եւ տեղաւորել 1921էն 1928։ Այն ալ իբրեւ հետեւանք բռնի փոխանակութեան։ Տեղաւորման ձեւերը, անձայն հողերը լեցնելու փորձերը ձախողած են չարաչար։ Եւ արիւնը կը հոսի մեր լեռներուն վրայ, աւելի [illegible]։ Չեմ խօսիր տնտեսական կազմալուծման վրայ

... «Հէճ լանք, հէճ երթանք»։ Այս տասը տարի է որ կը կրկնենք, եւ սակայն կը քալենք։

Վա՜յ այն օրուան, երբ այլեւս չենք հաւատար մենք մեզի։ Այդ օրը խորտակուած տապանաքարը դրուած պիտի ըլլայ մեր վրայ։

Մայիս 28ը եւ Ապրիլ 11 24ը իրար շղթայուած խորհրդանշաններ են։ Անոնք ապրելու եւ տեւելու խորհուրդը կը ներշնչեն մեզի։

Ժողովուրդը ճաշակած է այլեւս բոլոր «հայասիրական» յանձնառութիւնները եւ կանգնած իրական գետնի վրայ, ամբողջական Հայաստան։

Տարիներու ծաղուտմամբ եւ գահերով, հասեր ենք գետին մէջտեղը։ Հոսանքին դէմ յանդիման կամ պիտի երթանք հոսանքի հետ անխուսափելի [illegible], եւ անցնինք գետին ափը։

Մենք կ'ըսենք.— Պիտի անցնինք ափը։

Գ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

* *

Գեղարուեստական բաժին.— Բնար Նուագախումբէն զատ, իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օր. Մանուշ Մարտիրոսեան, (երգ), Պ. Ա. Զէօրէքճեան (ջութակ), Պ. Գ. Գաբրիէլեան, Ուզունեան եւ Մարութեան (արտասանութիւն)։ Բոլորն ալ կրկնել տուին։

Հ. Յ. Դ. Մ. Մասնաճիւղը վիճակախաղ մը սարքած էր ի նպաստ Մակեդոնիոյ որբերուն։ Նախագահի կոչին վրայ, բաւական թիւով տոմսակներ սպառեցան, գոյացնելով գոհացուցիչ գումար մը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԴԱՆՈՒԲԸ ԿԱՐՄՐԱ

Պատմական խնդկատակութիւն մը որ մելոտրամի համար կ'ազդէ անկնդիրին վրայ, մօտիկ անցեալի յեղափոխական պատմութեան ամենատխուր եւ արիւնալի դրուագները ծաղրի շղարին տակ։ Կաթոն Պաթի «Մոնփարնաս» թատրոնին անոնք էնը ըլլալէն ի վեր առաջին անգամն է որ յաջող բեմադրութեամբ զուարթ գործ մը ներկայացուց եւ անպայման դրամական շահ, հակառակ տնտեսական տագնապին։

«Գեղեցիկ Դանուբը կարմրած» թատերգութեան հեղինակը Ֆրանսական արդի թատրոնին յայտնի դէմքերէն մէկն է. Պէռնար Ցիմմէր յառաջապահ գրող մըն էր, սրամիտ եւ խոյլ թող, երբ, օր մը Արիստոփանի «Թռչունները» թարմացուց եւ բարեփոխեց նորագոյն ձեւով մը եւ Տիւլէնի «Աթըլիէ»ին մէջ խաղացին։ Ցիմմէրի համար կատարեալ յաղթութիւն մըն էր Արիստոփանի երգիծանքը որ դարերու տապալելէն հմայքը պահած էր տակաւին. Ցիմմէրի retouche-ին տակ խայտանք մը ունեցաւ. այս յաջողութենէն գինովցած, Ֆրանսէզի մէջ բեմադրեցին իր «Նափոլէոնը»։ Պոնափարթեանները կատղեցան. Ցիմմէր վտանգին վերածած էր Ֆրանսայի մեծագոյն փառքին սիրային անցեալը, ծաղրելով պատմական դէպքեր ու դէմքեր։

«Գեղեցիկ Դանուբը կարմրած»ը մօտիկ անցեալէն առնուած է։ Հունգարիոյ մէջ պոլշեւիկեան յաղթանակ մը թէեւ կարճ, այլ սակայն խոր հետքեր ձգեց։ Պէլլա Քունի անունը ալ եւս պատմութեան կը պատկանի. Ցիմմէր ծաղրի առարկայ ըրած է նաեւ հունգար յեղափոխականները եւ անոնց պարտուած քանի մը ամսուան պայքարը եւ ժահուան փոթորկալից պատահարները, որ յետպատերազմեան խռովայոյզ դէպքերէն մէկն է։

Պոլշեւիկեան ձգտումներու շաբաթաթերթ մը խստօրէն քննադատեց այս թատերգութիւնը եւ ֆրանս. զուարթախօսութեան ինկած հոգեբանութիւնը։ Կ'արժէ որ անդրադառնանք. արուեստի վերջերս թատրոնի մէջ մասնաւորապէս ուժեղ հոսանք մը կայ որ կ'օգտուի ամբոխին հոգեկան հիւանդագին վիճակէն։ Պանյոլի Թոփազը լաւագոյն պատկերն է եւ յատկանշական երեւոյթը այդ այլասերման մտայնութեան։ Ցիմմէր իր մտասեւեռումով եւ աշխարհայեացքով կրնայ յաջողած ըլլալ։ Մաճառ ազգը անհուն յեղաշրջում մը ենթարկուեցաւ Աւստրեւհունգարական պարտութենէն վերջ. սովի, լքումի եւ յեղափոխութեան սեւ շրջան մը ունեցաւ կեդրոնական Եւրոպան։ Շատ յուզիչ, գեղեցկօրէն պատմուած գիրքեր կամ թատերգութիւններ կրնայինք ունենալ որ նկարագրէին հոգեվարք քաղաքներու կեանքէն ուր շատ մը ընտանեկան ողբերգութիւններ կամ անհատական տրամներ խեղդուեցան ընդհանուր սարսափին մէջ լուռ դառնութեամբ։ Ցիմմէր սակայն առած է պզտիկ դէպք մը որուն ներկայ եղած է։

Մաճառ քանի մը ազնուական զինուորականներ ստիպուած են շարժանկարի մէջ խաղալ իրենց պաշտօնական համազգեստով եւ ցաւը որ զգացած են, անթափանց եւ գլխիկոր, Ցիմմէրի նիւթ տուած է իր ծաղրին։ Այս մանրադէպը չէր բաւեր անշուշտ երեք արարուած շինելու համար անբնական թերեւս անճիշդ դրուագներ հիւսելով։

Անկեղծօրէն, համաձայն եմ այն խիստ քննադատութեան զոր ուղղեց պոլշեւիկեան շաբաթաթերթը Ցիմմէրի հասցէին. թէեւ միեւնոյն ախտաւոր երեւոյթը աւելի ուժգնօրէն կը տեսնուի Մարքսիստեան կառավարութիւններու քով։

Մաղըր սրամիտ ծաղրը բարձրացնող է, օգտակար եւ չափազանց դժուարին՝ արուես-

...ով ըմբռնումով։ Շատ քիչեր յաջողած են, Մոլիէր, Բուրթը-յին հազուադէպ մարդեր են։ ...րկայիս թատրոնի մէջ միայն Պէրնար Շօ յաջողած է իր հանճարեղ ծաղրը պտըտցնել միջազգային պատմական շատ մը աշխարհական դէպքերու վրայ։ Իսկ Հօշտ կատակը, թեթեւսօլիկութեան աստիճանին նուաստացող, անպատասխանատու եւ անբարոյական է, որովհետեւ ամբողջ ...ոչինչներն կը զուարճացնէ, ...ց գոնէ որբապղծում մը թող ...կատարէ ժխտիկ անցեալի պատմական լուրջ դէպքերու եւ դէմքերու հանդէպ, ըլլան անոնք ...դող թէ չինարար։

Ծիշդ է որ պատմական դէպքերը բեմ հանել շատ դժուար է, ...ըքեանական խոր վերլուծում ...ով եւ ճշգրիտ պատկերացում։ Նոյնիսկ մելոտրամը լաւագոյն ձեւը չէ արտայայտելու համար կենդանի եւ պատկերաւոր անցեալը. մանաւանդ պարագային եւ յեղափոխութիւնը ...վիլի չեն յարմարիր։

Հարցը սակայն հոն է որ ...մէջ առարկայական երեւոյթին տակ միամիտ փիլիսոփայութեան մը բոլոր անխառն հօգեբանութիւնը երեւան կը հանէ իր նոր թատերգութեամբ։ Ան կը զուարճացնէ ընկերային խոշոր դէպքերը միջոց մը կ՚ըլլան միայն, պարզ աքսէսուար, խորապատկեր ի պէս կանգնած անկենդան իրեր, որ կը շարժին մեքենականօրէն հեղինակին որամիտ եւ զուարճալի թելերին ներքեւ ազգեցութեան տակ։

Երգիծանքը (սաթիր) մարդկօրէն առնելով, գրականութեան ամէնէն ազնուական ձեւն է, թատրոնին մէջ կարելի է լայնօրէն կիրարկել, սակայն չափազանց դժուար է եւ հակառակ արդիւնք կրնայ տալ եթէ հեղինակը որոշ ընկերային կամ քաղաքական եթէ չըսեմ փիլիսոփայական զաւանանք չունի։ Իսկ ընդարձակուած կատակը, անտաշ հնչիւններով եւ հինցած շաղակրատութեամբ՝ կը քանդէ, կ՚աղարտէ ամէն բան։

Մեր մէջ Եր. Օտեանի «Փանջունին» գլուխ-գործոցը պիտի մնայ, գեղեցկագոյն եւ աղնուացնող ծաղրի ամենայաջող գործ մը։

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ, ԶԻՆԱԹԱՓՈՒՄ ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն երէկուան թիւէն եւ Ա. էջէն)

Սեղանի վրայ են վերջապէս խաղաղութիւն, զինաթափում, եւ ազգային պաշտպանութեան հարցեր որոնք կոչուած են դէմ առ դէմ բերելու զանազան ձգտումներ։ Վիեննայի ...ութիւնը կը բանայ Լուի Լէվի ...պէս մերժուած բանաձեւի մը ...ինակը որ կը պնդէ թէ կուսակցութեան համար վտանգաւոր է վիճելու հարցի մը մասին, որ կայ, չի ...ար իբր նորութիւն առեղծուածի ...ընկերվարականներուն համար, ազգ. պաշտպանութիւնը ինչպէ՞ս կրնայ ...ելու խրոխտութիւն մը ըլլալ։ Ինչո՞ւ, ընկերվարականները որ ...ազատութեան սպառնող երանակ ...ը ...ին եւ կը կռթնին իրականութեան վրայ, կրնան կուսակցութիւնը ...ծել Ակադեմիայի մը եւ երկարատեւ ճառել բնագանցութենէ։ Լուի Լէվի համար սխալ է համագումարի ...օրակարգին վրայ դնել ազգ. պաշտպանութեան հարցը։

— Կուսակցութեան դիրքը պատերազմի հանդէպ ճշդուած է։ Ի՞նչ կարելի է աւելի որոշ կերպով ...ել։ Շթութկարտի մէջ ընկերվարութեան դիրքը ճշդուած է պատերազմէն իսկ առաջ հանդէպ պատերազմին, կ՚առարկուի թէ հակառակորդները աչալուրջ կը հսկեն եւ ...պատեհ յարմար առիթին ընկերվարութեան նաւանց վերագրելու համար։

Լէվի կը յիշէ 1914ի պահերը։ ...ատեն կը հաւատային ժողովուրդին բմբռնստութեան եւ կը ...ուէր որ զանգուածները յայտնին ընդհ. գործադուլ։ Այդ տեսակ բան չպատահեցաւ և ռազմադաշտերը լեցուեցան ամէնէն աւելի ...ընկերվարականներու դիակներովը...

— Ուստի, պատերազմը վերջացաւ եւ գործաւորները ծախեցին իրենց յեղափոխութեան իրաւունքը։ ...որ պէտք է ընել, մտքերու ...զինաթափումն է, ըսելն է թէ պատերազմը դրամատիրական արկած է, թէ դրամատիրութիւնն է որ պէտք է տապալել։

Եւ ահա, հակառակ տեսակէտ — Վէճը կ՚ըսէ Մորժ Ռիշպառ, ...-Լ-Նէլի երեսփոխանը, բացուած է երկար ատենէ ի վեր։ Մամուլը շատ գրաւած է անով, այնքան որ կարելի չէ այստեղ վճռել ...ակը։

Ռիշառ, ընկերվարականները կը ...ծէ երկու դասի. անոնք որ ...ոն կերպով կը մասնակցին ընկերվարական փրոփականտին եւ ...ք որ ոչինչ կ՚ընեն։ Ու անտեսելով պատերազմի սարսափները, կը կարծէ թէ բոլոր խաղաղասէրները պարտաւոր են պաշտպանել իրենց կուսակցութեան —

Այլեւս պատերազմ չենք ուզեր»

«Ազգ. պաշտպանութի՞ւն։ Կարելի՞ է գործակցիլ ճնշողի մը հետ»։

Ռիշառ որ կը մերժէ որեւէ գործակցութիւն դրամատիրութեան հետ, գիտէ թէ ի՞նչ կրնան առարկել իրեն։ Պիտի ըսեն թէ խաղաղութիւնը պահպանելու եղանակը այդ չէ։ Բայց ինք կը հաւատայ թէ կարելի չէ կռուի մղել մարդեր որոնք չեն ուզեր կռուիլ եւ պատմութենէն ալ մէկ քանի օրինակներ կը յիշէ։ Ու կ՚առաջարկէ մէկ քանի միջոցներ պատերազմէն խուսափելու։ Թող Ֆրանսա ջնջէ զինուորագրութիւնն ու պատերազմական վարկերը։

— Ո՛չ, կը յարէ բանախօսը, ազգային պաշտպանութիւնը ընդունելի բան չէ։ Զենք ուզեր ազգ. պաշտպանութիւն մը որ պատերազմ կը պատրաստէ։ Պէտք է որ ամէն մարդ կարենայ ըսել թէ միայն ընկերվարութիւնն է որ խաղաղութիւն կը պատրաստէ։

Ահա եւ ուրիշ տեսակէտ մը։

Ուրիշ երեսփոխան մը Պէնարֆէրրոն, կը թելադրէ չմոռնալ իրականութիւնը։

— Զմոռնանք թէ դէպքերը կրնան իրենց ուժին ենթարկել մարդերու կամքը։ Կարելի է միալ հաւատարիմ ընկերվարութեան աւանդութիւններուն։ Կարելի է միաձայնութեամբ իսկ մերժել պատերազմական վարկերը եւ համամիտ ըլլալ ազգ. պաշտպանութեան։

Իսկ Նէժըլէն կը խօսի կազմակերպութեան մէկ մասնաճիւղին կողմէ, որ պատերազմի հանդէպ տագրուած է բուռն առելութեամբ։ Սակայն եթէ իր շրջանի բնակչութիւնը եւ ընկերվարական կազմը միացած են պատերազմի հանդէպ իրենց զարշանքին մէջ, կը բաժնուին, երբ կարգը կու գայ վտանգին դէմ միջոցներ մտածելու։ Պէտք է կամ յանձնուիլ դէպքերուն եւ կամ, պատուհասին դէմ պատնէշ կանգնել։ Ըսուեցաւ թէ կայերու պատերազմը կ՚արգիլէ ազգային ամէն տեսակի պաշտպանութիւն։ Պարագայի փաստ մըն է այդ եւ ո՛չ թէ սկզբունքի։ Եթէ կարելի ըլլար կայերու դէմ գտնել պաշտպանութեան ազդու միջոց մը, փաստը ինքնին պիտի չըքանար։

Հարցը իր մասնաւոր կարեւորութեամբ շատերն է որ կը հետաքրքրէ՝ ու շատեր են որ յաջորդաբար խօսք կ՚առնեն պարզելու իրենց տեսակէտը։ Ամէնէն կարեւորը սակայն Լէոն Պլումինն է որ բեմ կը բարձրանայ համադրելու մանաւանդ կարծիքներու խառնիճաղանճը։

Պլում կը կարծէ թէ շատ անպատեհութիւններ կը ծագին եթէ ուզուի ճշդել որոշել թէ ինչ պիտի ըլլայ կուսակցութեան դիրքը պատերազմի պարագային։ Երբ հարցը կը ծագի ազգ. պաշտպանութեան, կարելի է մտածել թէ ի՞նչ կերպով պէտք է պաշտպանել ազգ. անկախութիւնը։

«Կայ արդեօ՞ք ընկերվարական մը որ ըսէ թէ դրամատիրական վարչաձեւի տակ, պատերազմը այլեւս անկարելի է։ Հակառակն է որ կ՚ըսենք Ուրեմն, կուսակցութեան առջեւ հարցը դրուած է։ Պիտի պատասխանե՞նք ո՛չ», ազգային անկախութեան պաշտպանութեան համար։

— Ոչ ոք ըսաւ, «միշտ»։ Ո՛չ ոք ըսաւ թէ զօրակոչի հրամանագիրը պէտք է կերպարանափոխէ մեր զգացումները, մեր մտածումները։ Բայց ես ալ անոնցմէ եմ, որոնք կ՚ըսեն. «Երբե՛ք»։ Մի՛ր շարունակեմ մտածել թէ տրուած պարագաներով, կրնայ գոյութիւն ունենալ բանաւորական դասակարգ մը, ազգային եւ միջազգային պարտականութիւններով։

Պլում, երբեք մասնաւոր համակրանք մը ցոյց չէ տուած հանդէպ Անգլիոյ Դաշնակցութեան։ Բայց չի կրնար զայն ստորագնահատել։ Ահա թէ ինչո՞ւ չի վարանիր ըսելու թէ, եթէ կառավարութիւնը երկիրը մղէր պատերազմի մը, որոշումէն առաջ, Ֆրանսայի ժողովուրդը պէտք է պատասխանէր ըմբոստութեամբ։

Պլում տրամաբանական կապ չի գտներ պատերազմի պահուն՝ անկախութեան պաշտպանման եւ պատերազմական պատրաստութեան միջեւ՝ խաղաղութեան շրջանի պահուն։

Ահա թէ ինչու, անձնապէս համամիտ էմբակօղեան զինաթափութեան։ Եթէ Ֆրանսա իրականութեան մէջ, զինաթափութեան ձեռնարկէր, մեծ օրինակ մը պիտի կրնար տալ ուրիշ երկիրներու։ Որովհետեւ, անկախութեան լաւագոյն երաշխիքը զինաթափութիւնն է։

Դալով պատերազմի վտանգներուն, ամէնէն մեծ հրահրիչներն են բանտիրական պետութիւնները, որոնք բանակի կողքին, կը պահեն նաեւ ժողովրդային բանակներ։ Որքան ընդունելի եւ աւելի կիրարկելի այս եղանակը, այնքան դժուար պիտի ըլլայ նուազեցնել սպառազինումը։ Պարագան նոյնը չէ միայն բանակին համար։ Զինաթափութեան անհրաժեշտութիւնը ուրեմն, աւելի յստակօրէն կը տեսնուի։

Պլում, կ՚աւելցնէ թէ քաղաքային եւ զինուորական օղանաւորդութիւնը պէտք է յանձնուի Ազգերու Դաշնակցութեան, պատերազմի մը պահուն, արգիլելու համար որ թունաւոր կազերը մեծ աւերներ գործեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱԿԱՇԱՐԺԱՅԻՆ ՏՈՒՆԵՐ

Երկրաբան Զախարով, որ ժամանակին էր Զանգեզուրի Ջրախօսական եւ երկրաբանական հետախուզութիւններուն, Թասի գործակալութեան կը յայտարարէ.—

Գիտութիւնը առայժմ չի կրնար երկրաշարժի դէմ կանխարգելիչ միջոցներ ցոյց տալ։ Ոմանք երկրաշարժը կը կապեն արեւի եւ լուսնի հանդէպ երկրի բռնած դիրքին, տարուան եղանակներուն հոլովման։ Գիտութեան մէջ առայժմ ընդունուած է միայն այն նախանշանը, որ ցոյց կու տայ երկրաշարժին մօտենալը,— ստորերկրեայ ջուրերուն մակարդակին փոփոխութիւնը եւ պղտորիլը։ Զանազան երկրաշարժներու ժամանակ, այդ նախանշանները տեսնուած են քանի մը ժամ առաջ։ Հեղինակները կը պատմեն թէ երկրաշարժէն առաջ կենդանիները որոշ անհանգստութիւն ցոյց կու տան, թէեւ դժուար է ճշդել այդ նշանները։

Սակայն գիտութիւնը կրնայ հիմնել հակաշարժային տուներ, որոնք կը դիմանան երկրաշարժի ցնցումներուն։ Կան տուներ զորս կրնանք ապահով նկատել նոյնիսկ թիւ 9 երկրաշարժի ժամանակ։ Շէնքերուն համար տեղ ընտրելու ժամանակ պէտք է գերադասել հողերի պատճառով առանձնացած հաստ հողաշերտերով վայրերը եւ ակնառակ երկրախառով հարուստ տեղերը։ Վտանգաւոր է բարակ հողաշերտեր ունեցող ժայռերու վրայ հիմնել տուները։ Վտանգաւոր է նաեւ իրար միացած երկու ժայռերու վրայ հիմնել տուները։ Երկրաշարժին ցնցումները տարբեր ձեւով կ՚ազդեն ժայռերու տեսակներուն վրայ։

Զանգեզուրի երկրաշարժին ուսումնասիրութեան ժամանակ, պէտք է հաստնալ թէ ցնցումները ի՞նչ ազդեցութիւն ձգած են տարբեր հողաշերտերու վրայ։ Յետոյ պէտք է քննել թէ երկրաշարժին մակերեսային ալիքները ի՞նչպէս կ՚անցնին ձորերու եւ փոսերու վրայէն։ Փոսերու ազդեցութեան հարցը շատ քննուած է երկրաշարժներու ուսումնասիրութեան ժամանակ։ Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի անոնց։

ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ

Երկրաշարժին օրը, կը պատմէ «Խորհ. Հայաստան», կուսակցական ժողովներու օր էր աղէտեալ շրջաններուն մէջ։ Անհնուրեք ժողովներ կը գումարուէին։

Երջանային կոմիտէի ժողովին մէջ, ցնցումները զգալի եղան գիւղերու ընթերցման ժամանակ։ Բոլորը նետուեցան դուրս, բայց կոմիտէին անդամներէն մէկը Թալալլոր ինկաւ։ Հազիւ կրցան բռնել ու դուրս հանել զայն։

Նայքի գիւղին մէջ ժողով յայտարարուած էր։ Ամէն մարդ դպրոց գնաց, ժողովի։ Մեծամասնութիւն չցոյցուեցաւ եւ ժողովը ցրուեցին։ Հազիւ դուրս ելած էին ժողովէն, երբ դպրոցին շէնքը փլաւ՝ ժողովականներուն աչքին առջեւ։

Ճնհեր գիւղին մէջ երկրաշարժը պատահեցաւ նիստի պահուն։ Երբ ժողովականները դուրս նետուեցան, տեսան որ դուրսէն դուռը փակուած է փլատակի մը պատճառով։ Մահը կը սպառնար բոլորին։ Ցնցում մը եւս, փրկարար ցնցում, եւ ահա դուռը կործանեցաւ եւ բացուեցաւ։ Մարդիկը դուրս խոյացան անվնաս։

Տաթեւի վանքին փլուզումը երեւան հանեց փաստաթուղթ մը։ Քանի մը դար առաջուան վանահայրը պայմանագրութիւն մը կնքեր է Բէկին հետ։ Բէկը պիտի պաշտպանէ վանքը թալանողներուն դէմ, իսկ վանքն ալ իր ջուրը պիտի տայ միայն Բէկին։

Բոլշեւիկ յօդուածագիրը իր ուզած ձեւովը կ՚օգտագործէ այս փաստաթուղթը, առանց խորհելու թէ այդ հին օրերուն բարքերը այնքան ինկած էին, որ բոլոր հայ կղերականները եւ մեծաւորները իրար կ՚արժէին։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲՈՐԲՈՔԱԾ ՈՒՂԵՂ

Ամառ է, տաք է, եւ Երեւանի հայ բոլշեւիկներուն ուղեղը բացավառ։

Նորէն թշնամի կը տեսնեն բոլշեւիկեան թանձրաթանձր պարիսպներուն ետին։ Կ՚ըսեն ու կը պտտան քանի մը շաբաթէ ի վեր թէ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը պատերազմ կը պատրաստէ Ռուսիոյ դէմ։ Թէ Դաշնակցութիւնը եւրոպական աշխարհակալ պետութիւններուն հաշւոյն հակախորհրդային դաւեր կը լարէ, եւայլն։ Ու ժողովներ, բողոքներ, «ի զէ՜ն»։ Գործարաններէն, գիւղերէն եւ կառավարական գրասենեակներէն բողոքի բանաձեւեր, սպառնական որոշումներ կը տեղան Երեւան։

Ապրիլ 10ին եւ 11ին, երկո՜ւ օր ժողով կ՚ընեն Երեւանի Ինստիտուտի մէջ։ Դահլիճը ժողով, ուսանողները եւ փրոֆէսէօրները ներկայ են ամբողջովին։

Գիւլիքէխվեան, փէհլիվանի պէս, բեմ կ՚ելլէ եւ կը խօսի «Ինտերվենցիայի վտանգը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» նիւթին մասին։ Ունկնդիրները ապահովաբար այն պատուութիւնը ունեցան թէ ահա դաշնակցական բանակը Քանաքեռ հասած է, ժամէ ժամ կը սպասուի Երեւան։ Այդ վտանգը այնքան իրական կը նկատուի, որ 30 հոգի բեմ կ՚ելլեն եւ այո՛, այո՛, կը հաստատեն Դաշնակցութեան հակախորհրդային ձեռնարկները։ Կը խօսին փրոֆէսէօրներ Ա. Յոհեան, Ա. Տէր Միրոյեան, Նաւակատիքեան, Զաքեան, դասախօս Զօրեան, Ճարտարապետ Մազմանեան։ Այս փրոֆէսէօրները, դաշնակիրներին վտանգը ներոն ալ տարարածուած համարելով, յարմար նկատեցին Մարքս-Լենինեան ուսումը ընդհանրացնել ամէն մարզի մէջ, բարձրագոյն վարժարաններուն կից կոմունիստական դպրոցներ բանալ, եւն.։

Զհամբերեց, երկու անգամ բեմ ելաւ Յ. Քաջազնունին, այն մարդը, որ «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի» ըսաւ եւ Հայաստան գնաց։ Եւ ահա այս մարդը նորէն փորձեց հանդարտեցնել միտքերը, ուզեց «հիմնաւորել» իր մէկ անտիպ յօդուածին փաստերը եւ հաստատեց թէ դաշնակիրների վտանգ չկայ։ Ունկնդիրները բորբոքեցան այս «ելոյթ»ին դէմ։ Ըսին ու տուին։ «Խորհրդ. Հայաստան» թերթը, երբ այս ժողովին տեղեկատուութիւնը կ՚ընէ, կը յարձակի Քաջազնունիի վրայ, որ կ՚ուզէր «լռութեան մատնել եւ անտեսել հակախորհրդային ինտերվենցիայի պատրաստման ապարբգում Դաշնակցութեան, որպէս իմպերիալիզմի ագենտի դերը։ Այդպէսով (Քաջազնունին) յանձառեց Դաշնակցութեան վտանգը քողարկելու եւ հետեւաբար նրա դէմ զգաստութիւնը եւ աչալրջութիւնը թուլացնելու իր փորձերի մէջ»։

Քաջազնունիի դէմ յարձակումը բաւական կը սաստկանայ, այնպէս որ խեղճ ծերունին կը ստիպուի յայտարարել թէ «ինքն ամբողջովին կտրել է իր կապերը Դաշնակցութեան՝ հետ»։ «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ կարելի է կասկածի տակ առնել այդ հաւաստիքները (Դաշնակցութեան հետ Քաջազնունիի կապերը), եւ այդ յայտարարութիւնը կ՚անուանէ «երկերեսանի»։

Այս անգամ, անոնք որ «անելիք ունեն», լաւ մը կը քրտնեցնեն։ Քղեանի, Աղոյեան, Գիւլիքէխվեան, Մազմանեան եւ ուրիշներ բազմաթիւ փաստերով, Քաջազնունիի գիրքէն եւ անտիպ յօդուածէն մէջբերումներ ընելով, «մերկացրին Քաջազնունու սմենովեխեան բացայայտ նացիոնալիստական դէմքը»։

Խօսողները պնդեցին թէ ջրային տնտեսութեան մարզին մէջ դաւեր կան։ Եւ այս ամէնուն մեղքը վերագրեցին այն կարգադրութեան, որ տակաւին բարձրագոյն վարժարաններու ինստիտուտներու մէջ փրոֆէսէօրներ կան, որ իրենց դիրքը չեն ճշդած, այսինքն կոմունիստ չեն դրուած։ Այսպէս տակաւին փրոֆէսէօրներ կան, ինչպէս փրոֆ. Թոտինեան, — կը գանգատի «Խորհ. Հայաստան», — որ իր դասախօսութիւններուն մէջ այն միտքն է զարգացուցեր թէ «Դաշնակցութեան եւ կոմունիստական կուսակցութեան միջեւ գրեթէ տարբերութիւն չկայ»։ Այս փրոֆէսէօրը աշխատեր է հաստատել թէ հայ քաղքենի դասակարգը կը տարբերի եւրոպական քաղքենի դասակարգէն այն բանով, որ «ան իր քրտինքով է բուրժուա դառել»։

Ի վերջոյ ժողովը խիստ բանաձեւ մը հանեց Քաջազնունիի դէմ, թելադրելով արգիլել զայն աշխատելու «մանկավարժական ասպարէզում»։

Այսուհետեւ Քաջազնունին ինք եւս «անելիք չունի»։

Իր հետ հրաժարեցուած են նաեւ Խ. Ավդալբէկեան (հողժողկոմատ), Ս. Կամսարական (պետպլան), Փրոֆ. Քոչարեան (առկոոպինինստում), Ա. Շիլկովնիկեան (բնապատմ. թանգարան)։ Այս վերջինը հրաժարեցուած է նաեւ գիտական ինստիտուտէն։

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԿԱԶԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Սերպիական թերթ մը կը յայտնէ թէ Պուլկարիոյ մէջ երեւան ելած է թունաւոր կազի գաղտնի գործարան մը որ ցերեկին կը բանէր իբր օճառի գործարան։ Իսկ գիշերը միայն կ՚աշխատէր թունաւոր կազի եւ պայթուցիկներու արտադրութեան։ Գործարանը այնպէս մը շինուած է որ այցելուները երբեք չեն անդրադառնար թէ օճառին տեղ թունաւոր կազ կը պատրաստուի...

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ վարչապետ Պ. Վէնիզէլոս, Կոլոս քաղաքը, գաղթականներուն թաղը այցելած եւ ժողովուրդին ճառ մը խօսած է։ Իր ճառին մէջ, Պ. Վէնիզէլոս խօսած է Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան մասին, անոր բարիքները թուելով։ Ժողովուրդը ջերմ ծափերով պատասխանած վարչապետին խօսքերուն։

Ժընեւի մէջ, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ օտար լրագրողներուն յայտարարութիւն ըրած եւ մասնաւորաբար խօսած է Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան եւ բարեկամութեան վրայ։

Այս առթիւ, գործավարը բացատրած է երկու երկիրներու սիրալիր յարաբերութիւնը եւ այս պատճառով առաջ գալիք օգուտները։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ԱՅՏԸՆԻ ՄԷՋ

Այտընի մէջ ձերբակալուած է համայնավարներու խումբ մը որ գաղտնապէս կը գործէր այնտեղ։ Ձերբակալուած համայնավարներն են Այտընի միջնակարգ դպրոցին ուսուցիչներէն Սալահէտտին, Գահա, մեքենավար Ալի Ռէվաա, ատաղձագործ Մուսա Օկիւզ, Հիւսէյին եւ արհեստից դպրոցի աշակերտներէն Իզզէթ Էֆէնտիները։

Կ՚ըսուի թէ խումբը դեռ ուրիշ անդամներ ալ ունի, որոնք կը հետապնդուին։ Ծերակոյտի դատական իշխանութիւնը գաղտնապահ է քննութեանց մասին։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿՐԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կրթական գործավարութիւնը նոր ծրագիր մը կը մշակէ քիչ ծախքով կրթական մեծ արդիւնք ունենալու համար։ Ծրագրին համաձայն, շրջուն դպրոցներ պիտի պահուին վարժարան չունեցող գիւղերուն համար, որոնց թիւը կարեւոր չափի մը կը հասնի։ Այսպէս, միայն Էրզրումի կրթական շրջանակին մէջ 1300 գիւղեր առանց դպրոցի մնացած են։ Երջուն դպրոցները, որոնք որոշ թիւով ուսուցիչներէ եւ անհրաժեշտ պիտոյքներէ կը բաղկանան, որոշ ժամանակներու մէջ պիտի գտնուին գիւղերը եւ թէ տղոց եւ թէ ժողովուրդին գրել կարդալ պիտի սորվեցնեն, անհրաժեշտ գիտելիքներն ալ զանց չառնելով։

Նաեւ դաս, ծրագրուած է իբր կրթական լաւ միջոց մը, շրջուն գրատուններ եւ սինէմաներ պահել, ետ ինկած գիւղերը զրկելու եւ ժողովուրդին համար գործածուելու։ Այս մասին արդէն չփումներ սկսած են կառավարութեան Փօրտ հաստատութեան հետ, անհրաժեշտ քամիոնները եւ մեքենական կազմածները ապահովելու համար։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսական բանակին հայ նախկին կամաւորներու Միութիւնը, տօնելու համար յիշատակը իր ընկերներուն, որոնք ինկան պատերազմի ճակատին վրայ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տայ այս կիրակի, 31 Մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ժամը 11ին։ Ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսական զինուորական եւ քաղաքական իշխանութեանց ներկայացուցիչները, հայ ազգային եւ քաղաքական դէմքերը։ Կը հրաւիրուի նաեւ հայ ժողովուրդը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՐԿՈՒՆՔ», օրկան Զ. Ռ. Միութեան, Թիւ 23—24, Բ. տարի, ճոխ բովանդակութեամբ։ Ցօղուածներ ունին Հ. Խանէտանեան, Ե. Ցարօնեան, Հ. Ակոնայեան, Վ. Շուշանեան, Խ. Տէր Յարութիւնեան, Ն. Արմենունի, Արա, Ա. Զարմունի, Ս. Վարդերես, Ա. Թագւորեան, Մասիս Գողկանց, Յ. Զիսայեան, Բագարատ, Կ. Բերդակցի. Թարգմանութիւններ Լամարթինէն, եւ 15ի չափ նըկարներ որբերու կեանքէն։

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 25 Ֆր., արտասահման 1.5 տոլ.: Դիմել՝ A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste. Paris.

4-5000 մեթր բարձրութեան վրայ։ Այդ բարձրութեան վրայ կեցաւ մէկ քանի ժամ, առանց վար իջնել փորձելու, ինչ որ մտահոգութիւն պատճառեց սկսաւ դիտողներուն։ Որովհետեւ Փիքառ մտադրութիւն յայտնած էր գետին իջնելու 12ի կամ 1ի առեններ։

Օդապարիկին թթուածինի պաշարը կը բաւէր 15-20 ժամուան համար. շատոնց ուրեմն սպառած է եւ վախ կայ որ նաւորդները մեռած ըլլան դաժան հոգեվարքէ մը վերջ, օդի սակաւութեան պատճառով։

Փրոֆ. Փիքառ որ զուիցերիացի է, երկար ատենէ ի վեր կը պատրաստուէր այս փորձին։ Իր գլխաւոր նպատակն էր կատարել կարգ մը գիտական փորձեր, որոնք ցարդ կը մնային աշխատանոցներու մարզին մէջ։ Կ'ուզէր ժանաւանդ ստուգել թէ ամբողջին փակ խցիկներու մէջ, օդանաւորդները կըր՝ նայի՞ն որոշ բարձրութեան վրայ, թոյլ զարհուրելի արագութեամբ, օդի անօսրութենէն օգտուելով։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Փ Ա Ր Ի Զ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ
ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ. Մէթրօ Քատէ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. Աղաբէկեան, Գ. Ս. Նաւասարդեան (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մ ու տ ք ը ա զ ա տ է

Պախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք

Ռ Ո Ա Ն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Կը խօսի՝ ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Վ Ի Է Ն

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին
Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue des Cloitres
Կը խօսի՝ Օ Հ Ա Ն Կ Ա Ր Օ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին,
երգեր եւ արտասանութիւններ

Լ Ի Ո Ն

6 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին
Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ
Կը խօսի՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Տ Է Ս Ի Ն

7 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Այս Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԳԻՑԵԱՆԹՈՒՌՈՒԻ Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. 186 Av. Verdun, ներկայ կ'ըլլայ Գ. Գ.ի ներկայացուցիչը:

ՇԱՎԻԼ Արդութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՏԷՍԻՆԻ Գառնեկեան միութեան վերաքննական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Սասունեանի ճաշարանին մէջ։ Նիւթ՝ «Նոր սերունդի փրկութեան հարցը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ազբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սայիդօ. Աւագ-Անիւծ եւ Կորիւն խումբերը 63 Rue de la République, կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱՒԷՐ ՇԱՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վարչութեանս խնդրանաց վրայ, Արժ. Տ. Բարթող Աւագ քհնյ. Թագրմեճեան տեղւոյս մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ եւ հոգեւորապէս մխիթարէ ծաւալ տացեալ ժողովուրդը, այս կիրակի առաւօտ, մանկապարտէզի սրահին մէջ, 20 Ave. Ville d'Avray, Chaville. Սկզբ. Ս. Պատարագի ժամը 9ին: Կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները, փութալ ի հոգեւոր մխիթարութիւն:

(Կնիք)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ ԳԷՈՐԳ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ, հոգեհանգիստի արարողութիւնը պիտի կատարուի Մայիս 31ին, Գուրբէվոյի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Այս առթիւ Այրի Տիկին Գ. Էքսէրճեան (1000) հազար ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչին, Յառաջի միջոցաւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի մեկուսի ենթակոմիտէն իր բոլոր ընկերներու եւ խումբերու կողմէ, ցաւակցութիւնն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկ. Զ. Ղուկասեանի, իրենց սիրելի փոքրիկին ԱԼԻՍԻ տխուր մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը այսօր ժամը 9ին, 4 Ruè de la Grange Batelière ծխավաճառին վերնայարկը։

Բոլոր նախկին կամաւորները որոնք դեռ չեն արձանագրուած, կը խնդրուին ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Կ. Խաչի, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Փարիզի հայ Բժշկական միութեան կողմէ կազմակերպուած Salle des Sociétés Savantesի մէջ, 28 Rue Serpente, Paris (6).

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle G-ի մէջ:

Նիւթ Ա.— Բերնի հիւանդութիւններ ու ակռաներ՝ կը խօսի Տօքթ. Սասունի։

Բ.— Ստամոքսի հիւանդութիւններ՝ կը խօսի Տօքթ. Ե Մինասեանց։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շ. Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն Հայկազուն Յեւտիւքճեան կամ Տէրտէրեան որ 1916ին տեղահանութեան միջոցին տեսնուած է, Սեբաստիա - Մալաթիա ճամբուն վրայ։ Իր մասին լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել՝ իր քրոջ Աղնիւ Փիլիքեանի, 18 RueDenoyez, Paris(20).

Կը խնդրուի յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Գարակէօզեան Հօվէն Գարեգին Համալեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը Օր. Էլմաս Քիւփէճեան (Օրտուցի) որ Սուրիայէն Ֆրանսա անցած ըլլալը կ'ենթադրուի։

Հօվէն Արտաւազդ Քէֆինէօրզեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր կինը, Տրապիզոնցի Տիկ. Շապուհի Քէֆինէօրզեան եւ զաւակը Գրիգոր, զոր վերջին անգամ Պոլիս թողած է։ Իմացնել՝ Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville-aux-Clercs, (Loir et Cher). France.

— Կը փնտռուի Ջառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Գաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները։ Այժմ 23 տարեկան է։ Իմացնել R. Aslanian, Dugradus par Ucel, Ardèche, France, իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

— Մշոյ Ջոր Թաղեցի Խորէն Տէր Սահակ Փոստոեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Նալպանտ Քնիազի որդին Գեղամ: Լուր կայ թէ ընդհանուր տեղահանութեան միջոցին ազատուելով մեկնած է Ամերիկա եւ հաստատուած է Ֆրէզնօ, կը խնդրուի հայրենակիցներէ իր հասցէն յայտնել Khoren Postoyanի, Usine de Menarde, St. Albau, La Grive, Isère, France.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ԳՏՆՈՒԱԾ

Թուռ. Ա. Գարսամեան.— Գ. Առաքելեանի ազգականները գտնուած են, հաղորդեցէք մեզ իր հասցէն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Գառնեկեան միութեան կողմէ,
Յունիս 21ին

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	-	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՅԻՍ 1931
30 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1582 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՑ-ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

— Ի՞նչ վիճակի մէջ է Ներգաղթի խնդիրը,- կը հարցնեն մեզի, բերանացի և գրաւոր։

— Ի՞նչ վիճակի մէջ է, կը հարցնենք մենք ալ, մեր կարգին, Երեւանցիներուն եւ անոնց հաւատարիմներուն՝ Մասնաւորապէս ռամկավարներուն, որոնք հալածական սերունդի մը Հայաստան մուտքն իսկ շատ կը տեսնեն։ Արտօնութի՞նք երբեք անգամ.

—«...Բայց երբ մէջտեղ են Զափահաս կուլուած որբերու անթուռ յաճախակի պաշտօնատարականները, ո՞վ կրնայ մեղադրել Հայաստանի կառավարութիւնը, որ կը վարանի կամ կը դժկամակի այդպիսի տարրեր ներս ընդունիլ, եւ ո՞վ կրնայ ծանդարտ խղճով յանձնարարել կամ պահանջել որ անոնք ներս ընդունուին»։ (Պայքար, 8 Մայիս 1931)։

Բաղդատեցէք այս շնական ակնարկը՝ Էնկիւրիի վարիչներուն պատճառաբանութեանց հետ, — և գտէք տարբերութիւնը, եթէ կայ։ Հանեցէք տրամաբանական եզրակացութիւնը, եթէ սիրտ ունիք։

Եւ այս ամբողջ մաղձը, այս թունալից քսութիւնը անոր համար որ, ռամկավարները ոխ կապած են Ազբիլեան Սերունդին դէմ, մէկ-երկու միջադէպերու առթիւ՝ քանի մը տղոց յախուռն, դատապարտելի քայլերուն հետեւանքով։

Եւ այս բոլորը ճիշդ այն պահուն, երբ հայաշխէն սարսափներու մնացորդներէն վեց հարիւր կորիճ տղաք ակամայ թշուառութեան մատնուած են Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ...։

Կը փորձուինք հարցնել սա անողնայար փարիսեցիներուն.

— չափահաս որբերը, մէկ միլիոն մեռելներու ցիրուցան եւ հալածական բեկորները աւելի՞ «սատակ» են, աւելի՞ անարժան հայրենիքի մէջ բնակելու, քան այն հազարաւոր «կոմսոմոլները», որ աքր-տիրական դարձեր են ամէն բանի, եւ սանձակոտոր խժդժութեամբ կը լլրճեն ձեր իսկ սրբութիւնները։

Աւելի՞ անարժան են անոնք, պարոններ, քան «անապատի երախաները», որ հեղեղի պէս թափած Խորհրդային Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ, ահ ու սարսափ կը պատճառեն մինչեւ իսկ օրուան իշխանութեան, ձեր երկրպագած, փառաբանած իշխանաւորներուն։

Եւ եթէ հայ որբը, բանւորը իրաւունք չունի հայրենիքի հողը տեսնելու, իր քրտինքը խառնելու Հայաստանի ժողովուրդի վաստակին, հապա որո՞ւ առջեւ պէտք է բանալ դուռները։

Փարիզի եւ Ամերիկայի պողոտաներուն վրայ շնացող սալոնականներո՞ւն։ Պնակ մը ոսպի համար հաւատք ուրացող թշուառականներո՞ւն։ Թէ «ազգի փառք ու պարծանք» ազանդուն եւ էֆէնտիներուն առջեւ, առանց դաւանանքի խտրութեան։ Մէջն ըլլալով բոլոր տեսակի միջնորդներն ու գործակալները, փարիսեցիներն ու մաքսաւորները, պաշտպանութեան գործիչներն ու աշխատողները։

×

Բայց շեղեցանք նիւթէն։

— Ի՞նչ վիճակի մէջ է Ներգաղթի խնդիրը։

Ոչինչ գիտենք այդ մասին, ընկերներ և քաղաքացիներ։

Ոչինչ, իբրեւ ստոյգ տեղեկութիւն։

Կը տեսնենք միայն մէկ բան, — Երեւանը հրաժարած է նոյն իսկ մազով, շարմաղով մարդ առնելու տրամադրութենէն։

Ամենավերջին շնորհը եղաւ Ֆրանսայի, մօտ երկու տարի առաջ, երբ քանի մը խումբ «որակեալներ զատեցին ու տարին։ Խօսքեր կային Պուրկազի համար, եւ որքան գիտենք, վեց ամիս սպասելէ յետոյ, ահա երկրորդ վեց ամիսն է որ կը սպասեն եւ կը յուսան թեկնածուները։

Խորհրդային թերթերու մէջ պիտի չգտնէք տող մը գիր, ո՛չ յոյս ներշնչէ հեռուէն ու մօտէն։ Տխրահռչակ Հօկը, որ իբրեւ թէ Ներգաղթի համար կ'աշխատի, ինքզինքը նուիրեր է օճիքներ կազմելու, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» ծրագրով մը։

Ամէն անգամ որ այս շրջանակէն մէկը երթայ ու գայ — երթան եւ կուգան, չեն կենար — բան-գործ կ'ընէ օրուան վարիչներուն փառքը երգել, շինարարութենէ ճառել, եւ քաջալերել պատեհանին մէջ։

Եւ հիմա որ Զանգեզուրի աղէտն ալ ունին իբրեւ պատրուակ, միամտութիւն է աւելին սպասել։

Մանաւանդ որ, Երեւանը «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ», իսկ անոր գոյնզգոյն բարեկամները իրենց պաշտած իշխանութիւնն անգամ յանձներ են իսկական տեահակներու ձեռքին։ (Դեռ չյաջողեցաւ արտասանել «Ազատ եկեղեցականներու» զարդեղէն ժուռնալը։ Մի դուցէ...)։

Ահա այսպէս, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, Երեւանի Ներգաղթի խնդիրը ճիշդ այն վիճակն ունի ինչ որ Թուրքիոյ Երթեւեկի հրահանգը։

Մարդիկ չեն գրաղիր մեր տարագիր բազմութիւններով։ Ցեն ուզեր զբաղիլ։

Ժամանա՞կ ունին զբաղելու, այնքան խառնիճաղանճ եւ շարմանազան ժողովներէ, թարգմանածոյ, թխածոյ բանաձեւերէ եւ համաշխարհային թերխաշ մարզանքներէ յետոյ։

Անոնք մինչեւ իսկ չեն ճանչնար մեզ,— տարագիր, «հայրենազուրկ» բազմութիւնները եւ գաղութ ըսելով կը հասկնան քանի մը երեւելիներ։ Կամ երեւելի եւ աներեւոյթ ոչնչութիւններ։

Շ.

ՄԱՅԻՍ 28, ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ
ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՂՈՒԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ը Անկախութեան տարեդարձին առթիւ, «Յառաջ»ի վաղուան թիւը ամբողջովին նուիրուած է ՄԱՅԻՍ 28Ի։

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՊԱԿԱՍ ԹԷ ԱԾՊԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կարելի է ըսել ն'ւ մէկը եւ միւսը երբ պահ մը աչքէ տակցրոնենք ռամկավարմաց վերջին գիտերէն մէկը։

Ամերիկայի «Պայքար»ը իր առօրեայ քարոզներէն մէկուն մէջ, երբ թէ կ'անդրադառնայ գաղութներու աննախանձելի վիճակին, կ'ընդունի գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը. բայց զայն կարելի կը գտնէ մէկ պայմանաւ,— որ Դաշնակցութիւնը (առանց անունը տալու) դադրեցնէ Հայաստանի դէմ պայքարը։

Նախ ճշդում մը։ Հայաստանի դէմ չկայ պայքար.—Կայ պայքար վարչաձեւին դէմ։

Եւ երկրորդ, հաստատում մը։ Գաղութներու կազմակերպման հարցէն մինչեւ Հայաստանի հետ զինեալ հաշտութեան... պայման, բաւական հեռաւորութիւն կայ։ Ու մէկը պայմանաւորել միւսով, անպարտութիւն մըն է որ նոյնիսկ չի նմանիր պարզագոյն հանելուկի։

Ըսել թէ Հայաստանի դէմ Դաշնակցութեան պայքարը ինչո՞վ կրնայ արգիլել գաղութներու կազմակերպման աշխատանքը։

Այդ առարկութիւնը պարզապէս փախուստի ձեւ լ համբայ մըն է որ կը փաստէ անկեղծութեան պակաս։

Մարդը կը հաստատէ վտանգը որ կը սպառնայ գաղութներուն։ Կը հաստատէ, որովհետեւ չի կրնար ուրիշ կերպ ընել։

Բայց անհրաժեշտութիւնն իրեն համար, աշխատանքէ խուսափումն է։ Ու խուսափելու համար, պատրուակը չէ որ կը պակսի։ Երբ մարդ փնտռէ, ի վերջոյ կը գտնէ։ Ու «Պայքար» գտած է.- Դաշնակցութիւնը պէտք է դադրեցնէ Հայաստանի դէմ պայքարը, որպէս զի գաղութները կազմակերպուին...

Իսկ երբ դադրեցնէ, կրնաք հաւատալ, նոր պատրուակը չէ որ պիտի պակսի։

Դաշնակցութիւնը՝ կամ կը հրաժարի կամ չի հրաժարիր Հայաստանի վարչաձեւին դէմ գաղափարական պայքարի իր իրաւունքէն։

Բայց, ցաւ մը կայ որ կը տեսնես, Պ. «Պայքար»ը։ Հրամմէ, զարմանէ մինակ, եթէ կըրնաս եւ իրօք կ'ուզես։ Եւ կամ եթէ, անհրաժեշտ կը գտնես գործակցութիւնը՝ պատրուակներով մի խաբեր ինքզինքդ ո՛չ ալ ուրիշը։

Հիւանդ մօր մահճին քով, թշնամացած զաւակներն իսկ կրնան ձեռք ձեռքի տալ եւ դարման որոնել։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

«Հորիզոն» կը գրէ.—

Թեմական Խորհուրդի հրաւէրին վրայ, Առաջնորդարանի սրահին մէջ գումարուեցաւ խորհրդակցական խառն ժողով մը, որ մասնաւորապէս զբաղեցաւ Մակեդոնիոյ չափահաս հայ որբերու տագնապով։ Ժողովին ներկայ էին Թեմ. Խորհուրդի հինգ անդամները, Բարեգործականի, Հ. Կ. Խաչի եւ Հայրենակցական 7 Միութեանց ներկայացուցիչները։

Ժողովը սկզբունքով ընդունեց՝ բոլորովին կարօտ որբերուն համար ժամանակաւոր կերպով եւ անմիջապէս անոնց հայթայթելու անհրաժեշտութիւնը եւ թելադրեց Թեմականին Ա) ընդհանուր հանգանակութեան մը ձեռնարկել Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ հայ համայնքներուն մէջ, այս նպատակով. Բ) կազմել կեդրոնական յանձնաժողով մը, որուն մօտ պիտի կեդրոնանան հանգանակուելիք գումարները եւ որ ուղղութիւն պիտի տայ նպաստաբաշխման գործին. Գ) ընդունիլ կարօններու զրուցքեամբ՝ կարօտ որբերուն հաց բաշխելու եղանակը այն բոլոր վայրերու մէջ, ուր այս միջոցի գործադրութեան կարելիութիւնը կայ, իսկ կարելիութիւն չեղած վայրերու, այսինքն հեռաւոր գիւղերու մէջ ալ դրամ բաշխել իբր հացագին. Դ) գրել Սէրէզի, Տրամայի եւ Քաւալայի Թաղականութեանց եւ Տէմիրհիսար՝ Պ. Սուրէն Պէշօեանին, որպէսզի իրենց հսկողութեան տակ մէկ քանի մասնախումբեր կազմուին նպաստաբաշխումի աշխատանքները իրենց շրջաններուն մէջ տանելու համար։

Բարեգործականի Սելանիկի Մասնաճիւղի ատենապետը բժիշկ Գ. Գ. Ասլանեան խոստացաւ իբրեւ անմիջական օժանդակութիւն, Մասնաճիւղի անունէն գումար մը դնել խնամատարական կեդրոնական յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ։

Հայրենակցական Միութիւնները իրենց լաւագոյն աջակցութիւնը խոստացան ձեռնարկին եւ անմիջապէս արդէն, գործի պիտի սկսին իրենց շրջանակներուն մէջ։

Ժողովին մէջ անգամ մըն ալ եւ միաձայնութեամբ շեշտուեցաւ այն տեսակէտը, թէ պէտք է ամէն ճիգ թափել չափահաս որբերը յարմար երկիր մը փոխադրելու եւ զանոնք վերջնապէս հոն զետեղելու համար, որովհետեւ այս փոխադրութեան եւ զետեղման մէջ է միայն անոնց փրկութիւնը։

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ ԴԷՄ ԴԻՄԻ

«Տէյլի Հէրալտ»ի Թղթակիցը Հռոմէն կը հեռագրէ թէ Վատիկանի պահակազօրքը զէնք եւ ռազմանիւթ ստացած է ի հարկին կարենալ ուժգնօրէն կռուելու համար Ֆաշիստներուն դէմ։ որոնք մէկ քանի օրէ ի վեր յարձակում կը գործեն կաթոլիկ հաստատութիւններու վրայ։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Ռումանիոյ Էլէնա իշխանուհիին 12 ժամ պայմանաժամ տրուեցաւ երկրէն դուրս ելլելու։ Կարոլ թագաւորը ամիսներէ ի վեր ամէն ջանք կը թափէր սահիպելու Էլէնա իշխանուհին որ իր իսկ կամքով հեռանայ երկրէն։

Մերժումին վրայ էր որ որոշուեցաւ վտարման որոշումը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսոլինիի դէմ դաւադրութիւնը
ՇԻՐՐՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հռոմի ռճրագատ մասնաւոր ատեանին առջեւ նախորդ օր տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը անիշխանական Շիրրուի, որ կ'ամբաստանուի թէ ռումբերու գործածմամբ կ'ուզէր սպաննել Մուսոլինին։

Շիրրու որ ամերիկեան հպատակ է, անցեր էր Պելճիքա, ուր երկու ձեռնառումբեր հայթայթելէ յետոյ մեկներ էր Իտալիա։ Ինքը կը հաւաստէ թէ նախ, այդ ձեռնառումբերը մտադրած էր գործածել գաս մը տալու համար բոլշեւիկեան Ռուսիոյ, զանոնք պայթեցնելով Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ։

Այս տարի յունուարին հասաւ Հռոմ, եւ ամէն առտու պտոյտներ կը կատարէր ճանչնալու համար Մուսոլինիի ինքնաշարժը, միշտ իր վրայ կրելով երկու ձեռնառումբերը եւ ատրճանակ մը։

Ձերբակալման պահուն Շիրրու ոստիկանատան մէջ վիրաւորեր էր ոստիկանապետը եւ երկու ոստիկաններ։ Խոստովանելէ յետոյ թէ կ'ուզէր մահափորձի ենթարկել Մուսոլինին, Շիրրու կը յայտնէ թէ ոստիկանատան մէջ ատրճանակը քաշած էր անձնասպան ըլլալու համար, բայց ոստիկաններու յարձակման վրայ, կռուի ընթացքին էր որ վիրաւորեր էր երեք հոգի։

Դատարանը՝ Շէրրուն պատասխանատու նկատելով իրեն վերագրուած բոլոր յանցանքներուն համար, մահուան դատապարտեց զայն։

Անշլուսը Լահէյի Ատեանին առջեւ

Լահէյի միջազգային Յայտուն ատեանի նախագահը Պ. Ատաչի յայտնեց թէ հրամանագիր մը ստորագրած է որով ատեանին խորհրդակցութեան ենթարկուած հարցին՝ աւստրիա-գերման մաքսային համաձայնութեան քննութեան համար գրաւոր փոխանակութիւններու վերջնական պայմանաժամ նշանակուած է յուլիս։ Իսկ բերանացի խորհրդակցութիւնները տեղի պիտի ունենան յուլիսի առաջին կիսուն։ Նկատի ունենալով հարցին սախպողականութիւնը, Նախագահը կը յուսայ որ Լահէյի ատեանը պիտի կրնայ իր կարծիքը յայտնել օգոստոսի վերջերը։

16,000 մեթր բարձրութեան վրայ

Այս առասպելն ալ իրականացաւ, ինչպէս միշտ, անստոյգ լուրերու տեղի տալէ յետոյ։

Գրեր էինք երէկ Փրոֆ. Փիքառի փորձը, իր հնացած օդապարիկով 16.000 մեթր օդին մէջ բարձրանալու եւ գիտական փորձեր կատարելու մասին։ Գրեր էինք նաեւ թէ վար իջնելու համար նշանակուած ժամանակը շատոնց անցած, թթուածինի պաշարն ալ սպառած ըլլալով, վախ կար որ Փիքառ եւ իր ընկերը մեռած ըլլան տաժանելի հոգեվարքէ մը վերջ՝ օդապարիկին ամբօրէն փակ խցիկին մէջ։

Արդ, Փրոֆ. Փիքառ եւ իր ընկերը ողջ են եւ առողջ, իրենց մտադրած բոլոր փորձերուն մէջ յաջողած ըլլալու հպարտութեամբ։

Աւստրիայէն Պերլին հաղորդուած հեռագրերու համաձայն, Փիքառ եւ իր ընկերը առտուն ժամը 11ի ատեն, կրցան գետին իջնալ աւստրիա-իտալական սահմանագլուխը 3.000 մեթր բարձրութեամբ գագաթի մը վրայ։ Այդ պահուն օդապարիկը կը նշմարուէր թէ իտալական եւ թէ աւստրիական հողէն։ Երբ կանգ առաւ գագաթին վրայ, որ կը գտնուի, ամէնէն մօտակայ գիւղերէն 3 ժամ հեռու, ամէն կողմէ սկսան օգնութեան փութալ։

Ազատարարները երբ հասան օդապարիկին քով, Փիքառ եւ իր ընկերը արդէն դուրս ելեր էին իրենց խցիկէն եւ ժպտադէմ կը դիմաւորէին օգնութեան փութացող գիւղացիները։ Փիքառ յայտնեց թէ միշտ կրցաւ վարել իր օդապարիկը եւ յաջողեցաւ բարձրանալ 16,000 մեթր, թէ շատ գոհ է ձեռք բերած արդիւնքներէն։

Առաջին անգամն է որ յաջողութեամբ կը փորձուի բարձրանալ 16,000 մեթր։ Առաջին անգամ երկու Գերմաններ մօտ 30 տարի առաջ, յաջողած են բարձրանալ 10,800 մեթր օդապարիկով։ Երկու տարի առաջ անգլիացի մը Կրէյ բարձրացաւ 12,000 մեթր, բայց թթուածինի խողովակը պայթած ըլլալով, Կրէյ շնչահեղձ եղած էր։

Իսկ օդանաւով բարձրութեան մրցանիշը 1930ին կոտրած էր ամերիկացի մը 13,157 մեթրով։

Խռովութեան պայթումներ Ցունաստանի մէջ

Տրամայէն Ցունաստանի Ներքին Նախարարութեան ղրկուած հեռագիրներու համաձայն, խորհրդաւոր պայթումներ յառաջ եկան քաղաքին մէջ, ընդհանուր յուսահատութիւն եւ սուգ պատճառելով հանրութեան։

Առաջին պայթումը յառաջ եկաւ զէնքի մթերանոցին մէջ, 1 սպաննուած եւ 15 վիրաւոր կայ։ Պայթումին հետեւանքով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏԱԳՆԱՊԻ ՅԱՐԱՏԵՒՈՒՄԸ

Երբ՝ երկու բարեկամներ իրարու կը հանդիպին, առաջին խօսակցութիւննին միջազգային ելմտական տագնապին վրայ է՝ ապահովաբար. գործ չկայ, շահ չկայ... Բայց կամաց կամաց ամէնքն ալ միջոց մը գտած են նոր գործ մը սկսելու, նոր կեանք մը ստեղծելու ու կ'ապրին... կարծէք տագնապը բնականոն վիճակ մը եղաւ եւ հետզհետէ վարժուեցանք տագնապին. ինչպէս ամէն բան, տագնապն ալ յարաբերական է։ Յետպատերազմեան առաջին շրջանին, որ կը յաջորդէր հինգ սոսկալի տարիներու անհաշիւ ծախսումներուն եւ աւերներուն, նոր միջավայր մը յառաջացաւ «դիւրին շահի», «անաշխատ վաստակի» եւ երբ հետզհետէ կեանքն իր բնականոն վիճակին կը վերադառնայ, շահերը կը դժուարանան, կենսամարտը սուր հանգամանք կը ստանայ, բնականաբար անատակները, տկարները կը կքին մրցման առջեւ։

Ելմտագէտներն իրենց մասնագիտութեան բոլոր ձայքերը բացին հանրութեան առջեւ. ելմտական բառարանի բոլոր բառերն արտասանեցին տագնապը բացատրելու եւ դարմանը մատնանշելու... արդիւնքը չտեսանք սակայն։ Ամէն կողմ անգործներու թիւը կը մնայ միեւնոյնը, եթէ չաւելնար, եւ ամէն կողմէ միեւնոյն գանգատները կը լսուին շարունակաբար։

Առեւտրականները կը գոհանան աւելի քիչ շահով, որպէսզի աւելի դիւրաւ ծախեն, բայց գործաւորը չուզեր զեղչել իր օրավարձը։ Ֆրանսայի ամենամեծ ճարտարարուեստի կեդրոնին մէջ — հիւսիսի մանաբանները — գործարանատէր եւ գործաւոր բաւական ժամանակէ հետէ կռուի մէջ են եւ գործադուլն սկսած է մտահոգիչ հանգամանք ստանալ. գործարանատէրերը թուանշաններով կը բացատրեն թէ ի վիճակի չեն մրցելու օտարներու հետ, որովհետեւ ապրանքը աւելի սուղ կ'արժէ իրենց եւ ստիպուած են զեղչել օրավարձերը. իսկ գործաւորները միեւնոյն թուանշաններով կը բացատրեն թէ, օրավարձը գիրչ[illegible]դար այդ հաշիւին մէջ եւ չեն կրնար ընդունիլ զեղչումը. Թուաբանութիւնն անգամ շուարած է եւ երկու անգամ երկուք չորս չըներ կարծէք...

Հումոյթներու գինը կը մնան իրենց ամենավար գիներուն վրայ. ձղախէժը, մետաղները, քարիւղը, ածուխը եւ ընդեղէնները երբեք այսչափ աժան եղած չէին եւ ոչ ոք գիտէ թէ ամենաստորին մակարդակին հասա՞ծ ենք թէ ոչ. այս ապրանքներէն մէկ մասը կարելի է պահել աւելի լաւ օրերու յոյսով, բայց մէկ մասն ալ պահուելով կը փճանայ — սուրճը. ձղախէժը, ընդեղէնները. պէտք է որեւէ գնով ձեռքէ հանել եւ սակայն գնող չկայ։

«Տագնապը պիտի վերջանայ, երբ այդ հումոյթներու գիները բարձրանան». այս է շատ մը ելմտագէտներու կարծիքը. բայց փորձառութիւնը դրական ապացոյց չի տար այդ կարծիքին. որչափ արտադրութեան միջոցները կատարելագործուին, այնչափ ալ արտադրութեանց գիները կ'աժաննան եւ վերջապէս աժանութիւնն ալ բարիք մը չէ՞. դժգոհի՞լ պէտք ենք որ գլխարկ մը 100 ֆրանքի տեղ 50 ֆրանք կ'արժէ... կամ բոմպակը 20 ֆրանքի փոխարէն 5 ֆրանք։

Աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել թէ տագնապը պիտի վերջանայ, երբ պատրաստ ապրանքները ծախուին։ Բայց ծովին ջուրը կրնա՞յ պակսիլ եթէ գետերը շարունակեն միշտ թափիլ անոր մէջ միեւնոյն առատութեամբ... այսինքն եթէ միշտ նոր ապրանք չծնուի կամ նոր հաւասար արտադրութ աւելի քան սպառողի կարողութիւնը...։ Կու գանք բախելու գերարտադրութեան. բայց միւս կողմէ՝ եթէ գործարանատէրը չարտադրէ, գործաւորն ի՞նչ ընէ...

Կը կարծուի թէ, անելի մը առջեւ ենք. այո՛, անտարակոյս անել մըն է միջազգային տագնապը եւ բոլոր միջոցներն անզօր պիտի մնան դարմանելու զայն, որչափ ատեն որ այս անիշխանութիւնը շարունակուի արտադրութեան եւ սպառման մէջ։ Ղեկավարող տարրերն են որ պէտք է խելացի քաղաքականութեամբ, միջազգային համաձայնութիւններով եւ անշահախնդիր ոգիով կանոնաւորեն հրապարակը, նկատի առնելով ամէն մէկ երկրի կարողութիւնն ինչպէս արտադրութեան, նոյնպէս եւ սպառման մէջ եւ բաշխելով որոշեն ամէն մէկ երկրի մասնակցութիւնն ընդհ. կացութեան ի նպաստ։

Վիճակագրական տուեալներու հիման վրայ ֆրանսական պաշտօնական վարչութիւնն հրապարակած էր վերջերս թէ իւրաքանչիւր ֆրանսացի պատերազմէն առաջ օրական 650 կրամ հաց կ'ուտէր, մինչդեռ հիմա 400 կրամ միայն կ'ուտէ. դժուար է փնտռելը թէ ինչո՛ւ հացն այլեւս նուազ կը սպառի. յամենայն դէպս դրամի պակասը չէ. ընդհակառակն դրամի պակասը տրամաբանօրէն պէտք էր հացի սպառումն աւելցնէր։ Իրականութիւնն այն է որ հաց նուազ կը սպառի եւ հետեւանքը պէտք է ըլլայ այն որ պետութիւնը միջամտէ նուազ ցորեն արտադրել տալու համար, եթէ չուզեր որ հաւասարակշռութիւնը խախտի... այս օրինակը բազմապատկելով եւ ամէն երկիրներու վրայ տարածելով, կարելի է անշուշտ գտնել հաւասարակշռութեան բանալին...բայց պէտք է որ ամէնքը համախորհուրդ աշխատակցին եւ ոչ թէ ամէն մարդ իր գլխուն ճարը նայի. բարօրութիւնն ընդհանուր ըլլալու պարագային է, միայն որ կրնայ տեւական ըլլալ. անհատական բարօրութիւնը կախում ունի ընդհանուր բարօրութենէն։

Նիւ Եորքի դաշնակցային պահեստի դրամատունն իր զեղչին սակն իջեցուց հարիւրին մէկուկէսի. այսչափ ստորին պաշտօնական սակ այդ դրամատան հաստատումէն ի վեր գոյութիւն ունեցած չէ, այսինքն դրամի այսչափ աժանութիւն երբեք տեսնուած չէ. 1000 ֆրանքնոց մէկ տարեկան փոխանակագիրը կարելի է 15 ֆրանք զեղչով կտրել...Բնականաբար միւս երկիրներու նմանօրինակ հաստատութիւններն ալ պիտի ստիպուէին հետեւիլ այդ օրինակին եւ Անգլիոյ դրամատունը հարիւրէն երկուքուկէս երկու իջեցուց, հոլանտականը նմանապէս հարիւրին երկուքուկէսէն երկուքի իջեցուց, հելվետականը նմանապէս հարիւրին երկուքուկէսէն երկուքի, եւայլն եւ կը սպասուի որ ֆրանսականն ալ փոխէ այս օրերս։

Գործ չըլլալու նշան է զեղչի սակին աժանութիւնը, անվստահութեան արդիւնք է այս պարագան, դրամատէրերը չեն ուզեր մեծ ձեռնարկներու դրամ յատկացնել, մօտաւոր ապագան վստահութիւն չի ներշնչեր իրենց։ Կը նախընտրեն 15 ֆր. շահիլ մէկ տարուան մէջ իրենց 1000 ֆրանքով, քան աւելի շահելու յոյսով երկար պայմանաժամով գործերու կամ ձեռնարկներու միջամուխ ըլլալ։

Յոռետեսութիւնն ալ փոխանցիկ է եւ տագնապի մեծագոյն պատճառներէն մէկն ալ այդ յոռետեսութիւնն է, հանրապետութեան նախագահի թեկնածութեան մէջ Պրիանի անյաջողութիւնը այդ մտայնութեան արդիւնքն է, խաղաղութեան առաքեալները հաւատ չեն ներշնչեր եւ ընկերվարականներու համակրանքը անյաջողութեան մատնեց արտաքին գործոց նախարարը, որ յուսատես է եւ միջազգային խորանին կ'երկրպագէ, գոնէ առ երեւոյթ։

Յոռետեսներու համար լուրջ պատճառներ կան մտահոգուելու. Գերմանիա եւ Լեհաստան, Ֆրանսա եւ Գերմանիա, Հունգարիա եւ Ռուսիա անլուծելի խնդիրներ ունին եւ մէկ օրէն միւսը կրնան բռնկեցնել վիթխարի հրդեհը... Բայց ե՞րբ պակաս եղած են այդ պատճառները, ե՞րբ բոլոր տեղերն ալ գոհ եղած են տիրող կացութենէն...։ Պատերազմի պատճառները ժողովուրդնե՞րն են թէ զանոնք ղեկավարողները—առաւելն քանի մը հարիւր հոգի...։

Բոլոր պետութեանց քաղաքացիներն ալ խաղաղութիւն կը փափաքին, որովհետեւ գիտեն թէ ի՛նչ պիտի արժէ նոր պատերազմ մը, գիտեն թէ ան պիտի սրբէ այս անգամ դարերէ հետէ կուտակուած քաղաքակրթութեան վերջին մնացորդներն ու յիշատակարանները։ Խնդիրը պետական մարդոց մտայնութիւնն ու զգացումները փոխելն է, անոնցմէ քիչերը անձամբ պիտի մասնակցին սպանդին եւ ոչ միայն չեն տուժեր, այլեւ թերեւս կը շահին նոր պատերազմէն...։

Յոռետեսներու ամենազօրաւոր պատճառներէն մէկն ալ աշխարհի [illegible] տութիւնն, աւելի ճիշդ բանի կրաւորականութիւնն է Ստալինի տխմար եւ կործանարար փորձերուն առջեւ, սոցիալիզմը կառուցանելու պատրուակով եւ մեծաքանակ սուտերով խեղճ մուժիկները մերժուած են ստորին գերութեան եւ անհանդուրժելի թշուառութեանց մէջ, որպէսզի յառաջանան դէպի միջազգային հաւասարութիւն, դէպի երանելի. կարգ ու սարք—տիեզերականչուառութեան ...

Մ. Տ.

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԻՖԼԻԶ, 14 Մայիս.— Ապրիլ 27ի գիշերը հիմնովին քար ու քանդ է եղել բոլորիս սրտին մօտիկ Զանգեզուրը իր բոլոր շրջաններով։ Հերոսական Զանգեզուրը անցեալներում պաշտպանելով հայութեան անթիւ թշնամիներից, այսօր չար բախտի բերմամբ աւերուել է։

Պատմական Տաթեւը, Հալիձորը, Երիցաթումբը, Գորիսը, Շինհերը, Սւարանցը, Սիսիանի, Դարաբասի, Ղափանի, Արեւիկի շրջանները այժմ փլատակների են վերածուած եւ կենդանի մնացած ազգաբնակչութիւնը բացօթեայ կ'ապրի։

Նաև գիւղերի տներ փլած են 70-80 առ հարիւր։ Բոլոր կենդանիներն ու կաշկարասիները ինչպէս նաեւ կենսամթերքները մնացած են փլատակների տակ։

Ժողովուրդը զուրկ ապաստանից, հացից ու կենսամթերից, ստիպուած պիտի լինի սովամահութիւնից ազատուելու համար արտագաղթի տանջանք ճամբան բռնելու։

Սովից ու արտագաղթի ճամբից մեր հայրենակիցներին փրկելու միակ միջոցն է, որքան կարելի է շուտափոյթ եւ շօշափելի եղբայրական օգնութեամբ հնարաւորութիւն տալով նրանց ծածկոց, լծկան եւ մինչեւ հունձք՝ հաց ունենալու, որպէսզի ցիր ու ցան չլինեն եւ իրենց հայրենի երկիրը ամայութեան չմատնեն։ Անշուշտ խորհրդային երկրի իշխանութիւններն ու ժողովուրդը իրենց օգնութիւնը պիտի բերեն աղէտեալներին. Յուսով է, որ գաղթահայութիւնն էլ իր բոլոր խաւերով ու կազմակերպութիւններով շտապէ օգնութեան ձեռք մեկնելու եւ Զանգեզուրցւոց ազատելու այս աննախընթաց աղէտից։

Սիրում ենք հաւատալ, որ գաղթահայութիւնը մղուած իր հայրենասիրութիւնից, արձագանգ կը տայ մեր այս կոչին եւ իր եղբայրական օգնութիւնը կը հասցնի։

Զ. Եղեան, Յ. Ստեփանեան, Յ. Յէրունի, Խ. Մելքումեան։

Յ. Գ.— Խնդրում ենք միւս թերթերին արտատպել։

ՇԱՐԺԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԹԻՖԼԻԶ, 14 Մայիս (Սեփ. թղթ.).— Ապրիլ 27ի երկրաշարժից վնասուած են հետեւեալ գիւղերը.—

	Մաճ	ծանր	թեթեւ	աւերուած
Հին եւ նոր Գորիս	110	2	205	70° „
Բրուն	—	1	1	—
Երիցաթումբ	47	10	30	100 »
Քարահունջ	—	—	4մասնակի	
Դեղ	3	1	3	—
Խնձորեսկ	2	3	7	40 »
Եայջի	1	1	—մասնակի	
Տաթեւ	20	70	31	100 »
Հալիձոր	7	12	65	70 »
Սւարանց	5	6	—	100 »
Տանձատափ	1	1	2մասնակի	
Շնհեր	—	30	16	40 »

ԴԱՐԱԲԱՍԻ ՁՈՐ

Ախլաթեան, Լծէն, Տուլորս Բռնունիս, Շիւառի կիրճ, Դարաբասի կիրճ, Բալաք Ղարաքիլիսա քանդուել են տների 70-80ը. իսկ մնացած գիւղերում 50 առ 100։ Գորիսում և եւ շրջանում քանդուել են 670 տուն, ճեղքուածքներ են տուել 1256 տուն։ Ղափանի շրջանում ինչպէս նաեւ Գեղուայ ձորում նոյնպէս մեծ վնասներ են եղել։ Վերջին լուրերի համաձայն ամբողջ Զանգեզուրում վնասուած են 8000 հոգի։ Ազգաբնակչութիւնը բացօթեայ եւ շատ ծանր վիճակի մէջ կ'ապրի։ Շրջանի կենդանիներն ու կաշ-կարասիները մնացել են փլատակների տակ։

Օրդուբաթի շրջանում փլած են 44 գիւղ։

Նասրւան, Ուզգիբլի, Փառաքա, քանդուել է տների 50 առ 100ը։ Ղալանպի, Գեօզ Ղալանպի, Գեօլ, Սալուփ, Քրանա եւ ուրիշ գիւղեր քանդուել են մասամբ։

Օրդուբաթի շրջանի լեռնային մասերում նոյնպէս փճացած են թէ անասունները եւ թէ տնային իրերը։

ՇԱՐԺԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 12ին, ցերեկուայ ժամը 1ուկէսին ուժեղ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ Թաւրիզում, մէկ վայրկեանում ազգաբնակչութիւնը սարսափահար փողոց թափուեց։ Զանգած երկու ժամ, նորէն ցնցումներ եղան։

Սալմաստի, Զանգեզուրի եւայլ շրջանների երկրաշարժից աւերածութիւնների սարսափի տակ, ամբողջ քաղաքի ազգաբնակչութիւնը դուրս եկաւ այգիներ եւ բացօթեայ գիշերեց։ Քաղաքում մի շարք շէնքեր ճեղքուածքներ ստացան, սակայն բարեբախտաբար վնասներ չեղան։ Միայն մեծ շուկայում մէկ փոքրիկ դամբան է փլուած եւ երեք Պարսիկներ մահանում են։ Երկրաշարժի ժամանակ, շուկայում մեծ խուճապ է առաջ գալիս։ Խանութպանները թողնում են իրենց խանութները եւ աջ ու ձախ փախչում են գլուխները ազատելու համար։

Սահեղծւում է մի սրտաճմլիկ տեսարան, այս կամ այն քարվանսարայի հրապարակ դուրս եկող Պարսիկը սկսում է բարձր ձայնով աղօթել։

Ձնայած այդ խուճապին, սարիկանները իրենց չեն կորցնում և աշխատում են սիրտ տալ 'ազբերի տակ տրորւող ու փախչող ժողովրդին, որի հետեւանքով էլ որ և է թալան չի պատահում։

Նոյն ժամին շատ ուժեղ երկրաշարժ է եղել Ջուլֆա, Մարանդ, Խամ, Շարաֆխանա, Դարաղամբ, Խոյ և Մակու։

Մարանդում և Խամում մի քանի տներ են փլել. մարդկային զոհերը շատ քիչ են։ Այդ շրջանի ազգաբնակչութիւնը նոյնպէս բացօթեայ կ'ապրի։

Ըստ լուրերի ուժեղ ցնցում է եղել Բաշ Նորաշէն, Նախիջեւան, Օրդուբաթ եւ վնասներ է պատճառել. իսկ Օրդուբաթում այնքան ուժեղ է եղել, որ շէնքերը հիմնովին քարուքանդ են եղել։

Ուժեղ ցնցումներ է եղել նաև Զանգեզուրում, բայց դեռ մանրամասնութիւններ չկան։

Բ.

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր Պոլսոյ փողոցներէն մէկուն մէջ, գարեջուրի տէր մը գործաւոր, Պոլսոյ Գեղարուեստից վարժարանին տնօրէնը ատրճանակով սպաննելէ յետոյ իր կինը, ածելիով կտրեց անոր կոկորդը։ Ոճիրը կը վերագրուի նախանձի։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Գ.— ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Աբովեան օտար աշխարհ.— Այսպէս ուրեմն, Աբովեան ենթադրուած էր արդէն՝ երբ օտար աշխարհ գնաց։ Բայց այդ մասին անս օրինակ.— 1829ին Սեպտեմբեր 27ին գրած է տաղանաչափ մը, ուր դուք պիտի գտնէք այն բոլոր յատկանիշները, զորս իր գրականութեան կը վերագրենք այսօր։ Այդ տաղանաչափը, որուն խորագիրն է «Երեւակայութիւն ի վերայ Ճանապարհորդութեան ի լեառն Արարատ», գրած է վերելքէն ամիս մը ետքը, արտայայտելու համար ժամանկական սրտի զեղումները, որ մի այսպիսի տեսարանի վսեմութեամբ համակւած, եւ ազնուրած հաւատքով հին հին պատմութիւններովն Արարատի, որ մարդկային սեռի հանգստավայրն ու փրկութեան տեղն է եղել, առաջ բերեց այն, որ իւր հայրենակիցներից ընդունուած ու պատմուած է իբրեւ ճշմարտութիւն»։

Ի ծանդարտասիւգ մարմանդս
ծողաբեր մեղմիկ զեփիւռին,
Դիմեցի երբեմն զբօսնուլ ի ծոց
Մասեաց սուրբ լերին,
Զուարթալի տեսիլ սոյն երկնա-
տեղեաց բարձանց կատողին,
Խնաւ գրաւէր ակնիւս ի գննին
գիժ ծոգի զմարմին:

Խոնջեալ վաստակեալ յանմարթ
յլեւէջս այս ճանապարհին,
Խնդրէի ծանգիստ օտար ուղե-
ւորս անծանօթ վայրին,
Մտի ի պանդոկ միոյ ի ժայռից
բլրոց այս լերին,
Մտիգ իշխել, զփոփել զծարուածս
դառնադէպ ուղին:

Ցեւ էին բացեալ ծալք արծաթա-
ծոյլք թեւոց արեգին,
Ցեւ էին մեկնեալ խաւար մասնա-
մուտ մթոյ գիշերին,
Հագիւ կոր ի կոր պարզեալ իմ
գդեմս ծայլի խնդրէի,
Անդէն դիտապաստ յերկիր կոր-
ծանեալ անշշունչ կայի։

Կը տեսնէ՞ք, նոյն սէրը նկարագրելու բնութիւնը, նոյն մելամաղձութիւնը իր ժամանկական սրտին զեղմունքներին մէջ։ Տասը տարի յետոյ, տարբերութենէ վերադարձին, նոյն նկարչութիւնը այն տաղանաչափին մէջ, որ կը կրէ «Աղասու սրտի տխրութիւնը»։

Լուսինն ամպերի միջովն լեղ
տալով,
Սարերի ծէրին շող քցելով.
Հազար տերեւի, թփի արանքով
Հսկու պէս փչփչում, փայլում
է լուսով։
Մէկ մուժը ծորում՝ քաշվել եմ
նստել,
Սիրուն աղբրի ծծնին ականջ
դրել.
Ցորս կողմս ծովացել, անուշ ծոտ
բռնել,
Իմ սիրտն ա միայն խաւար մը-
նացել։

Այստեղ տարբերութիւնը այն է միայն, որ աշխարհաբար գրած է, մինչ միւսը՝ գրաբար։ Բայց տարբերութենէ վերադարձին գրած է ուրիշ գրաբար կտորներ ալ։

Ուրեմն, ի՞նչ ազդեցութիւն կրեց, երբ գնաց օտար աշխարհ։

Այդ ազդեցութիւնը Աբովեան կը խոստովանի իր նամակներուն մէջ եւ կը մատնէ իր գրականութեամբ։

Տեղ մը կը գրէ. «Բոլոր մեր խոլքի խօսացած բաներն եմ հաւաքելու։ Ուրիշ տեղ մը, վերջ Հայաստանին անկարեկով, կը գրէ. «Նրանով կարելի է իմանալ էն ժամանակւայ մեր աշխարհքի հալը»։ Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ո՞վ ազդեցութիւն տուաւ Աբովեանի, որ յանկարծ կ'ըսէ. «Որքա՜ն տարիներ, որքա՜ն նիւթեր ունի Հայաստանը, որոնք կարող էին բանաստեղծութեան վերջին թռիչքը տալ։ — Հայոց կեանքը, նրանց մտածելակերպը, նրանց պատմութիւնը, նրանց վիճակը, նրանց դրախտական երկիրը, նրանց յիշողութիւնները հրաշալի ժամանակների գործաշարքերի իրենց անցքերով հանդերձ լի են պատկերներով, որոնց նըմանները առհասարակ ժողովուրդների, եւ, եթէ ես չեմ սխալւում, եւ ոչ մի ժողովրդի մէջ գոյութիւն ունենայ։ (Այս տողերը թարգմանուած են Աբովեանի մէկ գերմաներէն նամակէն)։ Ո՞ւր փնտռենք այն ազդեցութիւնը, որ Աբովեանը առաջնորդեց ազգագրութեան եւ ժողովրդային բանահիւսութեան գանձարանը, ուղղութիւն մը, որ [illegible] դարձաւ մեր [illegible] գրականութեան.

Աբովեան տակաւին Եւրոպայի հետ չփման մտած չէր, երբ գերմանական եւ ռուսական գրականութիւնը նոր ուղղութիւն մը կը ստանար [illegible] ... Համանի [illegible] այս խորունկ [illegible], որ, իր միստիք գաղափարներով [illegible] հանդէպ իր սէրովը, [illegible] գերմանական գրականութեան։ Համանի աշակերտ Հերդեր, [illegible] ... «Կերպարանափոխութիւնը» [illegible] ժողովրդական բանաստեղծութիւնը, [illegible] Ռուսօն։ Կէօթէն [illegible] «Շտուրմ-ունդ-Դրանգ» [illegible] ժողովրդական [illegible] ... Գերմանացի [illegible] ժողովրդականներուն [illegible] ... — Գերմանիա [illegible] Ռուսիա, [illegible] Բիւրգեր, Արնդտ, Կոլցով, Լերմոնտով, [illegible] Նեկրասով եւ ուրիշներ։

Երբ Աբովեան շփման մէջ կը մտնէր գերմանական եւ [illegible] կան գրականութեան [illegible] քնարերգականներէն [illegible] էին արդէն, [illegible] նոր [illegible] նոյնն իրենց [illegible] աւելի ուշ։ Սակայն [illegible] է թէ գրական [illegible] Գեթեա՞ն այս [illegible] ... ժողովրդական [illegible] կրողի մը ունեցին [illegible]։

Միւս կողմէ, Աբովեանի [illegible] բեկումները, [illegible] կը խնդրէին որ ժողովրդական երգեր ու զրոյցներ հաւաքէ [illegible] իրենց հաւաքած «Ձեռքերու [illegible] զարանները. — Հայերէն, [illegible] տերէն, Վրացերէն, Թաթարերէն, եւայլն։ Բանաստեղծ [illegible] Նըշեալ, երբ կը պատրաստէր իր «Հազար ու մէկ օրը» [illegible]

(*).— Այնքեր բոլորցած [illegible] հաստիկ ցանկով կը տառապէ[illegible] գործողութիւնն իսկ [illegible] գինք։ Թերեւս այդ ցանկ էր, որ յուսահատութիւն ու մելամաղձութիւն բերաւ իրեն։ Կը [illegible] մարուն գերմանացի préromantiques-ներէն մէկը։

...նորով հայկական եւ քրտական ...ժողովրդական երգեր առաւ ...Աբովեանէ, Դարձեալ Աբխս, ...ընկեր, Դրէն ժողովրդական ...անատեղծութեան նմոյշներ ...ագել տուին իրեն։ Բեկեն... ...թ քրտական ֆոլքլորին մա... ...ն յօդուած կը խնդրէր իրմէ։ ...Աբովեան ամէն կողմ բա... ...ութիւն փնտռելու ելաւ։ ...ը Նախիջեւանի մէջ կը գտնէ ...էքայէլ Ասորին ձեռագիրը եւ ...ւանի մէջ կը հաւաքէ «Ահր ...ւլեի խօսացած բաները», ...աւներ, տաղեր ու զրոյցներ։ Այսպէս առա Աբովեան կը ...ն նոր ուսուցիչ մը, — հայ ...ողովուրդը, որուն ազդեցու... ...իւնը իր գրականութեան վրայ ...պրական դրոշմ ունի։ Աբովեան ...ատ երկեր գնաց, բայց, առաւ... ...ական գնդակի մը նման, օտար ...ն զինք նետեցին հայ ժո... ...ովրդական բանահիւսութեան ...ւղը։ Իր քերթուածներուն մեծ ...ասը, կ'ըսէ Հ. Միւքէն Երեւեան, ...կարունակէ մեր զաւառնե... ...ի մէջ արդէն իսկ ծանօթ ...ղեր կամ առակներ։ Ցոյց ...ւնք ինծի, դուք որ կը պնդէք ...է գերմանական ռոմանթիզմ ...ու կամ առնուազն գերմանա... ...ան գրականութեան ազդեցու... ...իւն Աբովեանի մէջ, ցոյց տուէք ...էկ հատիկ օրինակ գերմանա... ...ան գրականութենէն, որ հե... ...ուն նմանութիւն մը ունենայ Աբովեանի մէկ գործին հետ։ ...ըսեն թէ Աբովեանի ֆշօղորայ ...ատարբութիւնը կը նմանի ...էօթէի «Աքսորականք ի Սի... ...րիա» գործին։ Բայց այդ թա... ...արգութիւնը հետեւողաբար ...րուած բան մըն է, թերեւս կու... ...այ Աբովեանի հայացնելու ...արժութենէն։ Արդարեւ, Աբով... ...ան սովորութիւն ունէր հայա... ...ցնել առակները (բազմաթիւ ...րինակներ Լաֆոնթէնէն)։ Իր ...ւն ստեղծագործական աշխա... ...ութիւններուն մէջ, սակայն, ...ւսար թէ գտնէք օտար ազ... ...դեցութիւն։ Կէօթէի գործերուն ...էջ (Վերթեր եւ Ֆաուսթ) կրնանք ...ոց տալ ոչ միայն ազդեցու... ...թիւնը, այլ նոյնիսկ նմանողու... ...թիւնը Ռուսոյին (La Nouvelle Heloïse) եւ Շէյքսփիրին։ Պէտք ...է ձեռով մեզի եւս ցոյց ...ալ Աբովեանի կրած ազդեցու... ...թիւնը Sturm und Drangի գրող... ...ներէն։ Ընդհակառակն Աբովեա... ...նի մէջ հայ ժողովրդական եր... ...կերու հետեւողութիւնը` որքա՜ն ...որ կ'աղէկ։ Այսպէս, բացէք ...իրք Հայաստանին եւ կարդա... ...ցէք նկարագրութիւնը Թագու... ...հիին.

— «Թագուհի՛ն, Թագուհի՛ն. ...աշխարքի Թագուհին, երկնքի ...աղկին, գետնի երեսին անթա... ...ռամ ծաղիկ Թագուհին, դրախտ, ...անփշակ, անգին, անհատ, ան... ...նման Թագուհին։ ...Նրա Թուխ Թուխ ունքերը, նրա չոլ չոլ ...աչքերը, նրա նռնահատ Թշերը, ...նրա բարակ բարակ՝ գալամ քա... ...շած պռոշները, նրա լուսեղէն ...ճակատը, նրա մարմառ, նուրբ ...Թիկը, նրա բլբուլի լեզուն, նրա ...ամենցուղ բույը...»։

Կամ նկարագրութիւնը Աղա... ...սին.

— «Նրա սուրահի բոյը, նրա Թուխ Թուխ աչքերը, նրա գա... ...լամով քաշած ունքերը, նրա ...անման, գեղեցիկ պատկերը, ...նրա գեղեցիկ լեզուն, քաղցր ...ձէնը, նրա լէն Թիկունքը, բարձր ...ճակատը ու ամնեթել ճակատը...»։

Ամբողջ նմանագրութիւն (pastiche) հայ ժողովրդական սի... ...րերգներու։

— «Աղասի, ջան Աղասի, գըլ... ...խովդ փարվան ըլիմ՝ Աղասի։ — Ընչի՞ չեմ էս սհաթին կրակ ...վառնում՝ ինձ էրում, ընչի՞ չի ...լեզուս չորանում, աչքս խաւա... ...րում, ընչի՞ չեմ Թող դառնում, ...որ քամին Թէ քամին բերի, գամ, ...որեղ տակին ցրվիմ, սարէ սար ...ընկնիմ, քարէ քար... որ ինձ ...վրայ գլուխդ դնես, որ տեղ որ ...մտնիս՝ նանն ըմբրիդ մեռ... ...նիմ, իմ Թագաւոր, իմ աղա Ա... ...ղասի։

...Տնկած ծառերդ փուշ են ...դառել՝ ինձ սպանում, պատած ...ծաղկներդ կրակ են դառել՝ ինձ ...էրում, խորովում...։

...Անումիդ մեռնիմ, արեւիդ ...մեռնիմ՝ Աղասի ջան, մօր աչքիդ ...պահած, հօր աչքի լիս որդի ջան, ալամ աշխարքի գոված, Աստծու սիրեկան, մարդի դիբեկան, ջանս քեզ մատաղ՝ Աղասի ջան, փուչ էիր տնկում՝ վարդ էր քեզ դառնում, քարին էիր ձեռք տալիս՝ քարը հողի առնում...»։

Բայց այսպիսի արտայայտութիւններ շատ են ըրեր հայ մայրերը, որ պանդուխտ ունին։ Աբովեան կ'օգտագործէ զանոնք կամ հետեւի արտայայտութեան նոյն եղանակին իր բոլոր ստեղծագործութիւններուն մէջ, ճիշդ ինչպէս կը վերամշակէր հայ ժողովրդական առակները, (բաղդատեցէք Առակախօսին ԺԵ. առակը Աբովեանի «Մոխն ու Մխտարին հետ եւ կը տեսնէք նմանութիւնը)։ Այսպէս ժողովրդական երգերու մասին իր ունեցած ուշքն էր, որ զինք առաւ Փեթրարքին։ Արդարեւ Աբովեան շատ կը սիրէ եւ կը յիշէ Փեթրարքը, որուն երգերուն աղբիւրը ժողովրդական արուեստն էր դարձեալ։

Ցանկոզով ցոյց պիտի տանք դեռ ուրիշ ազդեցութիւն մը իր գրականութեան կազմութեան մէջ, — իր հիւանդութիւնը։

(10) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Լիոնի Մակեդոնիոյ որբերու օգնութեան ծանգանակիչ Յանձնաժողովի դիւանէն ստացած ենք ծնեւեալ կոչը։

Հայրենակիցներ,

Այս խեղճ որբերը, որ մինչեւ այսօր աշխատանքի ամենածանր պայմաններու տակ իրենց կեանքը կը քաշկրտեն համեստ օրապահիկ մը ճարելու համար, այսօր սովի մատնուած են եւ եղբայրական օգնութեան կը կարօտին։

Մեր սերունդի վաղուան առողջ սիւները կազմող այս վառվռուն բնկորները պէտք չէ Թողունք որ հիւծին չար բախտի խաղերէն։ Ցիրող տնտեսական տագնապին հետեւանքով, ինչ պայմաններու տակ ալ գտնուի գաղթահայութիւնը, պէտք է անպայմանօրէն մտածէ այս անմեղ հայորդիներուն վրայ։ Մէն մի հայու մէկ ֆրանքն իսկ կրնայ մեծ դեր կատարել եւ կեանք մը փրկել զրկանքի ճիրաններէն։

Ցեղին գոհարներն են անոնք հետեւաբար պէտք է գիտնանք անոնց արժէքը, եւ չԹողունք որ յաւէտ կորնչին անոնք։

Այս դառն պայմաններու գիտակցութեամբ, Լիոնի Զ. Ռ. Ե. Մ.ը գաղափարը յղացած էր եղբայրական ձեռք կարկառել իր բախտակից Մակեդոնիոյ որբերուն եւ որպէսզի այդ օգնութիւնը ընդհանրական ձեւ առնէ մասնաւոր հրաւիրագրով խրաքանչիւր Հայրենակցական Միութիւններէ եւ կուսակցութիւններէ մէկ մէկ ներկայացուցիչ հրաւիրած էր, անոնց հետ համախորհուրդ, ընդհ. հանգանակութեան ձեռնարկելու համար Լիոնի մէջ։

Արդարեւ եղած կոչին պատասխանած էին Հայրենակցական Միութիւններէն, Զարսանձագ, Տիգրանակերտ, Մարաշ, Բարձր Հայք, Նալլու Խան, Հայ Արիներ, Առժամեայ Ազգ. Միութիւն, Հ. Յ. Դ. եւ Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութիւնները։ Սոյն ներկայացուցչական ժողովը չետ խորհրդակցութեան, կոչուեցաւ Մակեդոնիոյ Որբերու Օգնութեան Հանգանակիչ Յանձնաժողով, որմէ յետոյ իր մայր դիւանը ընտրելով կազմեց 4 հանգանակիչ յանձնախումբեր, երեքական հոգիէ բաղկացեալ։

Այս յանձնախումբերը համապատասխան լիազօրագրերով, պիտի այցելեն բոլոր հայ ընտանիքներուն, յանուն Մակեդոնիոյ որբերուն եղբայրական օգնութեան համար ընդհ. հանգանակութիւններ ընելու, համապատասխան ընկալագրերով եւ կնքուած Զ. Ռ. Մ.ի կնիքով։

Արդ, յանուն Մակեդոնիոյ որբերու, Հանգանակիչ Յանձնաժողովի Դիւանը կոչ կ'ուղղէ Լիոնաբնակ բոլոր Հայերուն, որ չզլանան իրենց աջակցութիւնը եղբայրական օգնութեան այս գործին, վստահ ըլլալով որ իրենց լումաները կոչուած են մեծ ցաւեր դարմանելու։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՆԳԻՍՏ ՁԳԵՑԷՔ ԱՅԼԵՒՍ»

Պոլսոյ «Վ.ագըթ» լրագիրը կը գրէ այս խորագրին տակ (21 մայիս).

Դահիրէի մէջ հրատարակուող «Յուսաբեր» անուն հայերէն Թերթ մը չի կրնար քաշել Թուրքիոյ Հայոց այսօրուան հանգիստը եւ շարունակ հրատարակութիւններ կ'ընէ զանոնք անհանգիստ ընելու համար։ Թուրք հանրապետութիւնը իր ափեր ցփեղ յարձակումներուն նպատակակէտ ընել եւ Հայերը ոտքի հանել ուզող այս բարբանջողը Թուրքիոյ հետ հեռուէն կամ մօտէն որեւէ առնչութիւն չունեցող եւ Թուսիայէն վանուած կոմիտաճայու մը կողմէ կը հրատարակուի։ Երբ ըսենք Թէ «Յուսաբեր»ի արտօնատէրը Թուրքիոյ մէջ տնկուած քար մը չունեցող, բայց Թուրքիոյ աչք ունեցող սասախօս մըն է, կը նշանակէ երեւան բերել անոր հետապնդած դաւաճանական նպատակը։

Գահիրէի մէջ Թուրքերէն ու արաբերէն լեզուներով լոյս տեսնող մեր պաշտօնակից «Մուխատէլեթ» խաւու պատասխանած ըլլալով «Յուսաբեր»ի հրատարակութեանց. «Մուխատէլեթ»ի եւ ծանօթ Թուղթի կըտորին միջեւ ջերմ վիճաբանութիւն մը սկսած է։ Ստորեւ կ'արտատպենք «Մուխատէլեթ»ի Պոլիս հասած վերջին Թիւի խմբագրականին հետեւեալ մասերը.

— «Դաշնակցութեան Եգիպտոսի օրկանը՝ «Յուսաբեր», կը պատասխանէ «Փրկութեան ճամբան» խորագրով մեր գրած յօդուածին։ Եթէ, գիտնայինք որ մեր ընթերցողները չպիտի ձանձնեն, շատ մը նոր հայհոյութիւններով լեցուած այդ գրութիւնը կ'արտատպէինք մեր սիւնակներուն մէջ։

Սակայն այդ Թերթը գրեթէ ամէն օր երբ խմբագրական յօդուած՝ միեւնոյն հայհոյութիւնները կը կրկնէ Թուրքերուն հասցէին եւ այս հայհոյութեանց ընթացքին, կը հրաւիրէ Ռամկավար և Հնչակեան կուսակցութիւնները եւ ո՛չ մէկ կուսակցութեան չպատկանող Հայերը Միջերկրականէն մինչեւ Սեւ ծով երկարող և մինչեւ Պարսկաստանի սահմանագլուխը հասնող Հայաստանի (!?) դրօշակին, Հայաստանը հո՛ն առնելու համար Դաշնակցութեան դրօշակին տակ հաւաքուիլ։

Հայոց վերաբերեալ խնդիր մըն է միայն՝ աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ Դաշնակցութեան տրատով անհանգիստ Հայոց՝ դարձեալ Դաշնակներուն ձեռքը գործիք ըլլալը։ «Յուսաբեր» չի կրնար պատասխանել մեր հարցումներուն՝ մեզի վերաբերեալ կէտին մէջ, այլ միայն սոփեստութեան եւ իմաստակութեան կը դիմէ, և հայհոյութեան կ'ապաւինի։

Կը սպասէինք որ սակաւին շատ մը պետութեանց Թղթածրարներուն մէջ գտնուող եւ Դաշնակցութեան կողմէ Թուրք տարրին դէմ գործուած վայրագութիւնները պարզող տեղեկագիրներուն, լուսանկարներուն մասին դրական բացատրութիւններ եւ խոստովանութիւններ լսէինք։ Իւրաքանչիւր տողը գաւ ոճիր մը մատնանշող, ամէն մէկը մարդկութեան երեսը կարմրցնող եւ ամենէն կարծրասիրտ մարդոց մազերն անգամ փշաքաղող գարշելի արարքները ծչողները սո՞ւտ խօսած էին։ «Այս ոճիրները, այս հարստահարութիւնները Քրիստոսը պաշտողներուն չեն վայլեր։ բաւ ...։ հրամանատարը արդեօք ո՞ր ոճիրին, որո՞ւ հարստահարութեան մասին խօսիլ կ'ուզէր։ Ահելորդ յոգնութիւն է արեւը տիղմով ծածկելու աշխատիլ...»։

Երեւնը եւ հուրը ո՛չ Թէ Թուրքին բնութեան մէջ, այլ դաշնակ կուսակցութեան հոգիին մէջ կ'ապրին։ Դաշնակներու խմարը արիւնով Թրծուած եւ կրակով չորցուած է։ Եթէ այսօր անոնց դաշոյնները, ատրճանակները գործ չեն տեսներ, ասոր պատճառը Եգիպտոսի ոստիկանութեան արթուն գտնուիլն է։ Մինչեւ Պոլսոյ, Ընկիւրիի եւ Սըվազի մէջ, վերջապէս Անատոլուի ամէն կողմը ոչ-կոմիտէճի Հայեր կ'ապրին եւ հազար խանդ փա՛ռք կուտան որ Դաշնակներէն ազատած են։ «Յուսաբերականները եւ Դաշնակները շատ աղէկ գիտեն ու կը տեսնեն այս բանը, և ասոր համար է որ կ'ուզեն իրր Հայոց ազատաբարը երեւալ եւ ծռցնել տալ իրենց հին ոճիրները Բայց ինչո՞ւ համար խելքը գլուխը Հայերը ականջ չեն կախեր այս գեղեցիկ յորդորներուն։

Որովհետեւ չեն կրնար ուրանալ Թէ՝ ի՛նչ մեծ ապերախտութիւն է լեզու երկարել բազմաթիւ Հայեր Դաշնակցութեան զուլումէն փրկող Թուրքին։ Որովհետեւ անկարող են ուրանալու Թէ՝ Դաշնակ կոմիտէն քօլէրայի մը նման Թուրքին ու Հայուն դէմ յարձակիլ սկսելէն առաջ, Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները ո՛րքան մաքուր եւ շիտակ էին եւ Թէ՝ Թուրքը ո՛ր աստիճան բարձր եւ ազնիւ զգացումներով տոգորուած էր իր դաւաճան չեղող բարեկամին, ընկերոջ եւ հայրենակիցին հանդէպ։

Մինչեւ, Եւրոպայի, Ամերիկայի ամէնէն շէք պանդոկներուն, ամէնէն ազնուական վիլլաներուն մէջ, ամենացուի կեանք մը ապրելու համար արիւնը եւ հուրը ամէնէն ապահով միջոց նկատող Դաշնակ կոմիտէճիի մը համար, ամէնէն բարձր առաքինութիւնը, ամէնէն նուիրական նպատակն է՝ Հայուն կռնակէն ապրուելու համար, ջուրերը պղտորելով ձուկ որսալ։ Բայց, Թուրքը այլեւս իր արիւնը չպիտի հոսեցնէ, ձեռք երկնցնել չպիտի տայ իր քաղնին։ Սուլթանութեան շրջանը անցա՛ւ»։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Տիարպէքիրի նեթափայ Լճէի Հանի գիւղախմբին մէջ Նիւքրի եւ Ալափուզզատէր անձերու տան վրայ յարձակած են անծանօթներ գիշերանց եւ անխղճօրէն սպաննած են 4 տարու 3 երախայ, 2 կիներ եւ եւ այր մարդ մը։ Ասենք երախաներուն արունքները եւ կիներուն ծիծերը կտրած եւ պատերէն կախած են

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան 7րդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ մայիս 22ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։

Տոքթ. Անդրէասեան խօսեցաւ փոխանցիկ հիւանդութիւններու վրայ, Թուելով Փասթէօրի գիւտերը եւ անոնցմէ քաղուած օգուտները։ Մանօթ եւ անծանօթ մանրէներէ առաջ եկած հիւանդութիւնները բացատրեց, եւ անոնցմէ գերծ մնալու միջոցներուն վրայ (մաքրութիւն, պատուաստ ապանխտում) կանգ առաւ պահ մը։

Տոքթ. Քէշիշեան խօսեցաւ Թոքերու հիւանդութեանց եւ մասնաւորապէս Թոքախտի վրայ։ Ըսաւ Թէ Թոքախտը վարակիչ է, բայց անոր ժառանգական հիւանդութիւն ըլլալը կասկածելի է, վասնզի նորածինները իրենց Թոքախտաւոր ծնողքէն հեռու պահելով կարելի է հաստատել Թէ անոնք մանրէ չունին։ «Բարեբախտաբար, ամէն մարդ Թոքախտի մանրէ ունի» բսաւ, բայց ասիկա կը ծառայէ տեսակ մը պատուաստ

Ուրեմն, անհրաժեշտ է իրապէս պատուաստել մանուկները, որպէսզի Թոքախտաւոր չըլլան ապագային։

Մեծերն ալ զգուշանալու են պակասած օդի մէջ (սինէմա, տանսինկ) ապրելէ, եւ անկանոն կեանք վարելէ, (անքուն գիշերներ անցունել, ցոփութեան հետեւէ իյնալ, վատ սնունդ առնել)։

Գլխաւորը օդ եւ արեւ պէտք են, գերծ մնալու համար Թոքախտէն։

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը շատ բան ըրած է այս մասին, բայց կարելի է իր գործունէութիւնը ընդարձակել, բսաւ։

Ներկայ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՒՆՆ ԷՐ ՊԱԿԱՍ

Գրած էինք Թէ երկրաշարժէն յետոյ անընդհատ անձրեւ կը տեղար աղէտեալ շրջաններուն մէջ, մեծ դժուարութիւն եւ նեղութիւն պատճառելով վրանաբնակ աղէտեալներուն։ Այս անգամ Նոր Բայազետէն կը հեռագրեն Թէ ձիւն կը տեղայ շրջանին մէջ։ Եւ ձիւնը այնքան առատ կը տեղայ, որ դաշտային աշխատանքները պահ մը կը դադրին, անասունները ախոռներէն դուրս չեն կրնար ելլել, կերը կը հատնի։ Անասուններու կերի սով կայ, կ'աւելցնէ հեռագիրը։

ՆՈՐ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

«Խորհրդ. Հայաստանի Թղթակիցը կը շարունակէ տալ դրուագներ վերջին երկրաշարժէն.

«Մեծ դժուարութեամբ հասանք Ղարաքիլիսա գիւղը։

Քարի կոյտեր, տախտակի բլուրներ, փլած պատեր, փլատակներուն մէջէն դուրս ցցուած գերաններ։ Բակերուն մէջ քարիւղ, լամպեր, ծխացող ծրագներ։

Վրանի մը տակ անընդհատ կ'աշխատին հեռագրիչները.

— «Աշակը սպանուած է։ Տունը քանդուել է։ Մնացել ենք փողոցում»։

— «Աստղիկն անհետ կորել է։ Երկու կովը սպանուել են։ Արի՛»։

Քիչ են վրանները։ Խաւաքած են քոչուորներուն բոլոր վրանները, զորս անոնք պահ ձգած էին, աշնան վերադարձին, իրենց քիրվաներուն մօտ։ Ունեցողը Թաղիքով, հասա լաթերով վրան լարած է բայց շատերը բացօթեայ կը մնան դեռ։

Մտանք մեծ վրան մը, ուր տեղաւորուած էին վիրաւորները։ Երեխաներ, որոնց գլուխները կապուած են, կիներ, որոնց երեսները ուռած եւ կապուտցած են։ Երկրաշարժին ամէնէն շատ զոհ գացին կիները, երախաները եւ ծերերը, որոնք պառկած էին արդէն՝ երբ զգալի եղան ցնցումները։ Չկրցան փախչիլ եւ փլատակներուն տակ մնացին։

Ահա ծերուկ մը, կայտառ եւ աշխոյժ։ Նստած՝ կը խօսի եւ անխորժակով կ'ուտէ իր մսէ ապուրը։ Ոտքը գամ մըն է՝ մտեր, վէրքը բորբոքած է արդէն եւ վտանգաւոր ձեւ մը առած...։

* * *

Գորիս կ'երԹանք։

Մեր ճամբուն վրայէն կը քշեն անպատսպար մնացած ոչխարներ, եզներ եւ կովեր։ Փլատակներուն մէջ փճացած է անասուններուն կերին մեծ մասը։ Հիւանդ են կենդանիները մեծ մասով, եւ ցուրտը կը սպառնայ առողջներուն ալ։ Մարդոց խնամք տանելու ժամանակ, անհրաժեշտ է հոգալ կենդանիներն ալ որ շրջանի գիւղատնտեսութեան գլխաւոր ազդակներն են։ Բայց անասնաբոյժ չկայ։

. .

Զի՛ւն է, ցեխ, բուք, փոշոտ քամի, սիպիրեան եղանակ։

Հարիւր որբ երախաներու հոգը ստանձնած ըլլալով Ղարաբաղ, Քառասուն երախաներու հոգն ալ Քիւրտիստան, այդ շրջանները զըրկուեցան երախաները։

Հակայեղափոխական տարրերը (մ՛յ ա՛յ), խուճապ պատճառելու համար, լուր կը տարածեն Թէ նոր եւ աւելի ուժեղ երկրաշարժ մըն ալ պիտի պատահի

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Թուրք հիւպատոսը, Էնկիւրիէն ստացած իր մէկ հեռագրին համաձայն, յանուն Թրքական կառավարութեան իր ցաւակցութիւնը յայտնեց երկրաշարժին պատճառած աղէտներուն մասին։ Թուրք հիւպատոսը աւելցուց, որ իր կառավարութիւնը շատ մտահոգ է բժշկական և ուրիշ օգնութիւններու հարցով։

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Երեւան Թէյոյն արտաքին նախարարին կողմէ Վիքելաս, այցելելով Աթէնքի խորհր. Ռուսիոյ ներկայացուցիչին, յանուն իր կառավարութեան ցաւակցութիւն յայտնեց երկրաշարժին պատճառած աղէտին առԹիւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԻԼԵՃԻՔՑԻՆԵՐԸ ԵՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Պէօյիւքճիւղիւնէն վերջ կազմակերպուեցան նաեւ Պիլեճիքցիները որոնք քանի մը ընդհ. ժողովներէ վերջ, վաւերացուցին իրենց կանոնագիր-ծրագիրը եւ ընտրեցին Միայուն վարչութիւն մը, լուրջ եւ սրտցաւ հայրենակիցներէ։

Մարսէյլի մէջ հաստատուած Պիլեճիքցի 25-30 տուն հայրենակիցները բարւոք վիճակ մը ունին, բաղդատելով իրենց շրջանի ուրիշ գաղԹականներուն հետ։ Անոնք գրեթէ ամբողջութեամբ ունին իրենց սեփական գործերը, կօշկակար, դերձակ, սափրիչ, ծամածուռ եւ նպարավաճառ։ Նորակազմ Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը նախ կազմակերպեց կամաւոր հանգանակութիւն մը իր անդամներուն մէջ և ապա ընտանեկան ճաշկերոյթ-դաշտահանդէսով մը կատարեց բացումը մայիս 25ին, երկուշաբթի «Քամոէնսի» օդասուն պարտէզին մէջ։ Բոլոր սեղանները ծանրաբեռնուած էին առատ ուտելիքներով, ըմպելիներով և պտուղներով։ Պարտէզին տէրը զարմանքով կը յայտնէր Թէ առաջինանգամ է որ ականատես կ'ըլլայ այս տեսակ ճոխութեան։ Ու ես յիշեցի Թրակիոյ 800 որբերը, որոնք վայրի խոտեր կ'ուտեն եւ որոնք պատառ մը հաց գտնելու համար քսան ժամ ճամբայ կը քալեն...։

Կէսօրէ վերջ ժամը 2ին տեղի ունեցաւ հանդէսին պաշտօնական բացումը։ Պիլէճիքցի քահանան Տ. Մեսրոպ Աւետեան, պաշտպանիչով մը օրհնեց նորակազմ միութիւնը, մաղԹելով յաջողութիւն եւ համերաշխութիւն։ Ապա Գ. Գ. Փափազեան եւ Զէօրէքճեան, երկու երիտասարդ ու սիրուած ջութակահարները Թընդացուցին «Փամ փորտան»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Գ. Յ. Աբգարեան բացատրեց իրենց նպատակը եւ հրաւիրեց Պիլէճիկի երկսեռ երիտասարդութիւնը զօրավիգ հանդիսանալ Միութեան։ Գ. Յ. Թորոսեան յաջողութեամբ արտասանեց Սիամանթոյէն կտոր մը։ Օր. Թ. Աբգարեան մեներգեց, իսկ Օր. Էլիզ Ցակոբեան արտասանեց Վարուժանի «Առկայծ ճրագ»ը։ Եղան գեղարուեստական սոլոներ, Գ. Գ. Փափազեանի եւ Զէօրէքճեանի կողմէ։

Խօսեցան նաեւ քանի մը ոչ-պիլէճիկցի հիւրեր, որոնք Թելադրեցին անձնական Թէ հաւաքական զոհաբերութեամբ նախանձելի դիրքի մը հասցնել Պիլէճիկի Հայրենակցական Միութիւնը։

Փակման խօսքը ըրաւ արեւելեան երկաԹուղիի նախկին կայարանապետ Գ. Յ. Նահապետեան որ Հայրենակցական Միութիւններու օգտակարութիւնը Թուելէ վերջ ըսաւ.

— Մեր նիւԹական ու բարոյական շահը կը պահանջէ որ հայերէն լեզուի զուգընթաց նոր սերունդին սորվեցնենք նաեւ լաւ ֆրանսերէն որպէսզի կարենանք իւրացնել եւրոպացիներու գիտական, առեւտրական եւ գեղարուեստական գիտութիւնները»։

Հանդէսին վերջաւորութեան աճուրդի դրուեցան սապկուած հաւ մը եւ կողով մը պտուղ, որ բարձրացաւ 870 ֆրանքի։

Ս Միկաոնեան

Գ. Ռ. Մ.

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

Զ. Ռ. Միութեան Վաճագն դրադարանին պարբերական վերջին դասախօսութեան կանչուած էր Պ. Կարօ Սասունի, որ նիւԹ առած էր մեր քաղաքական մամուլին պատմութիւնը։

Ցարգելի դասախօսը մանրամասն քննեց հայ մամուլին քաղաքական կարծիքներու բնաշրջումը, որ կատարուած է մէկ դարու մէջ։ Եւ այսպէս եկաւ հասաւ մինչեւ անկախութեան գաղափարը, որուն յստակ արտայայտիչն է, եղած Հ. Յ. Դաշնակցութեան մամուլը։

Դասախօսը Թուեց նաեւ մեր մամուլին Թերութիւնները, ըսաւ Թէ, քաղաքական անկախութեան մասին յստակ գաղափար մը չունէին յաճախ բազմաթիւ հայ հրապարակագիրներ։ Ներկայիս ալ ընդվզեցուցիչ Թերութիւններ ունի մեր մամուլը

Հ. Վ.

քանդուեցան նաեւ բազմաթիւ տուներ, բնակիչները փլատակներու տակ թաղելով։

Քավալայէն ալ Ներքին Նախարարութեան կը հաղորդեն թէ զինարանի մը պայթումին հետեւանքով. 4 հոգի վիրաւորուեցան։ Ասկէ զատ հրդեհ մը յառաջ եկաւ որ մոխրացուց բազմաթիւ տուներ եւ վաճառատուններ։

Վնասը 25 միլիոն տրախմի կը հաշուուի։ Քաղաքը ամբողջ յուզումի մատնուած է։ Կը կարծուի թէ համայնավարներու գործ է։

Քավալայէն եկած ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, որոտական եւ մարզական նիւթեր ծախող Նոանիտէս եղբայրներու վաճառատան մէջ զարհուրելի պայթում մը առաջ եկաւ, շէնքին ճակատամասը քանդուեցաւ եւ ցուցափեղկին մէջ գտնուող զէնքերը տարտղնուեցան փողոցին մէջ, վիրաւորելով ոստիկան զինուոր մը, գիւղացի մը, շարժավար մը եւ «Թիրիքս» թերթին պատասխանատու տնօրէնը։

Խուճապ յառաջ եկաւ քաղաքին մէջ և ծայրայեղ ասաւճանի մը հասաւ երկրորդ պայթումի մը հետեւանքով։ Կարեւոր քանակով փամփուշտներ պայթեցան եւ մեծ վնաս պատճառեցին շրջակայ վաճառատուններուն եւ դրամատուններուն։

Անգործութեան տագնապին դէմ

Երէկ, Ժընեւի մէջ բացուեցաւ աշխատանքի միջազգային խորհրդաժողովը։ Օրակարգի գլխաւոր նիւթերն են. պատանիներու աշխատութեան տարիքը, աշխատանքի տեւողութիւնը ածխահանքերու մէջ, կիներու գիշերային աշխատանքին պայմանագրութեան վերաքննութիւնը։

Բայց ամենէն կարեւոր հարցը որ դրուած է սեղանի վրայ, անգործութիւնն է, որուն դէմ պայքարի յատուկ առաջարկներ պիտի ուսումնասիրուին։

"ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ, Մէթրօ Քատէ

Կը նախագահէ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, Օր. Աղաբէկեան, Պ. Ս. Նաւասարդեան (երգ), Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), «ՍԻՓԱՆ» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք

ՌՈԱՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՎԻԷՆ

վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին
Cercle Catholiqueի սրահին մէջ, 1 Rue des Cloitres

Կը խօսի՝ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին,
երգեր եւ արտասանութիւններ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ պատերազմին զոհուած հայ կամաւորներու յիշատակին հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել կուտայ, Փարիզի հայոց եկեղեցիին մէջ, վաղը Կիրակի օր, ժամը 11ին։

Ներկայ պիտի գտնուին Ֆրանսայի զին. եւ քաղաք. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ այլ նախկին կամաւորական միութիւններու ներկայացուցիչներ։

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՕՆԻ Մասիս խումբի ընդհանուր դասախօսական ժողովը՝ այս երեքշաբթի Յունիս 3ին երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ (Buvette de la Gareի սրահին մէջ, կը խօսի՝ ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ նիւթ՝ *«Մեր քաղաքական հեռանկարները»*։

ՇԱՎԻԼ Արդութեան խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 5ին, Մոնփարնասի կայարանին դիմացի սրճարանը։

ՓԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սայիդօ. Աւագ Առիւծ եւ կորիւն խումբերը 63 Rue de la République. կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Սէն Լուի եւ Պուլվար Օտտօյի բոլոր ընկերները. այս Կիրակի ժամը 3ին, Կրագարան ընթերցասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կարեւոր օրակարգ։ Խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին փարիզի շրջակայ մասնաճիւղերու վարչութիւնները։

«ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ»
ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Լոյս տեսան Ա. Բ. Գ. եւ Դ. շարքերը, հետեւեալ կազմով.

Ա. շարք.— *Գիշերային օրօր, հիասթափում։*

Բ. շարք.— *Ես որ մեռնիմ. համերգութիւն, սիրերգ։*

Գ. շարք.— *Հիւղը, աշուղական, գարուն եկաւ։*

Դ. շարք.— *Երազ, պանդուխտի ծառը, գիւղիս ճամբան։*

Երգերու խօսքերը առնուած են հայ քնարական բանաստեղծութիւններէն։ Գին 15 ֆր. իւրաքանչիւր շարք ստանալու համար գրել հեղինակին, 23 Rue del'Amiral Mouchez, Paris (13e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Զառացի (Սեբաստիա) Արուսեակ Ասլանեան որ 4 տարի առաջ Պաղտատի Հայոց եկեղեցիին պատին վրայ փակցուած գրութիւնով մը փնտռած է իր ազգականները։ Այժմ 23 տարեկան է։ Իմացնել R. Aslanianի, Dugradus par Ucel, Ardèche, France. Իր ճշգրիտ հասցէն լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

— Մշոյ Զոր Թաղեցի Խորէն տէր Սահակ Փոստոյեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Նալպանտ Քնիազի որդին Գեղամ։ Լուր կայ թէ ընդհանուր տեղահանութեան միջոցին ազատուելով մեկնած է Ամերիկա եւ հաստատուած է Ֆրէզնօ։ Կը խնդրուի հայրենակիցներէ իր հասցէն յայտնել Khoren Postoyanի, Usine de Menarde, St. Albau, La Grive, Isère, France.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՅԻՍ 1931

31 MAI 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1583

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՎ

Էն կատար ենք խոնարհեր որ զրմէն
մարդ մեզ բեռ կը դնէ.
Էս մարդ է թէ սնասուն իսկի հարց
փորձ արող չկայ.
Մէկ քրտինք մէկ փարայի կուտանք
տիտ (անգամ) առնող չկայ.
փոսի մէջ ինկած դարիպ'մեր ձեռք բռնող
հանող չկայ:

Տ. Ամիրջանեան

...Որքան կը քրքրենք մեր անցեալ պատմութիւնը, հին դարուց յիշատակներէն մինչեւ հերոսական գրուագները, երգերէն տաղերէն մինչեւ ռազմաշունչ երգերը, այնքան կը զօրանայ, կը պայծառանայ, կ'ամրապնդուի մեր հաւատքը:

Միեւնոյն ատեն, այդ պրպտումներով, պատեհութիւն կ'ունենանք աւելի խորութեամբ եւ յստակութեան վերլուծելու մեր ժողովուրդին ձգտումը դէպի անկախութիւն:

Մէկը կ'ողբայ: Միւսը կը յուսայ ու կը մաղթէ: Երրորդ ծրագիրներ կ'որոճայ: Չորրորդ մը «ազատութիւն եղբարց կրոց գերելոց» կ'աղաղակէ ժամուն դաշէն: Եւ այսպէս դարերով:

Ցեղոյ կուգան Թափառումները ցամաքէ ցամաք: Դուռնէ դուռ Ծկսելով Բարձրագոյն Դռնէն (Պապը Ալի):

Բոլորը՝ ազատութեան համար: Ափ մը հողի համար:

Մեր երիտասարդ նահատակներէն Բարսեղ Շահպազ, երբ կը յղէր «Արեւելեան Նահանգները», 1909ին, Օսմ. Սահմանադրութեան մեղրալուսնի օրերուն, բանախօսութեան մը ընթացքին իր դիմացը կը գտնէ ծերունի մը որ կը հարցնէր.

— Ա՞յս է մեր ազատութիւնը:

— Ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէիր որ ըլլար:

— Սանկ պզտիկ տեղ մը չը՞պիտի ունենանք մենք մեզի համար: Ափ մը հող...

×

Ինչ որ Հայկական Դատ կը կոչենք, 1870-1880 թուականներուն ամփոփուած էր սահմանափակ և ոժգոյն արտայայտութեան մը մէջ — «Հարստահարութիւններ»: Ապահովութիւն հարստահարութեանց դէմ:

Բառը քաղաքական իմաստ չունէր. բայց դարձաւ քաղաքական բանաձեւ: Ապահովութիւն հարստահարութեանց դէմ՝ կ'ենթադրէր միջոցներ տիրապետող տարրին գերակշռութեան և յաւակնութեանց դէմ: Պատեհութիւններ՝ հարստահարեալներուն, իրենք զիրենք վարելու, իրենց մշակոյթը զարգացնելու, համաձայն տեղական պայմաններուն:

Գրպտումները կ'ապացուցանեն թէ՝ մեր ժամանակաշրջանէն շատ առաջ, աւելի որոշ հասկացողութիւն կը տիրէր մեր ձգտումներուն եւ ձգտումներուն մասին:

Այս էջին գլուխը դրուած խօսքը՝ մեզի կու գայ ութսունական թուականներէն:

Բայց ահա ուրիշ մը, նոյն բովանդակութեամբ, հօթանասնական թուականներէն.

— «Եղաք իբր ձի ի տան չափառի պատրաստի. ո՛վ կամեցաւ՝ ելաւ ի վերայ մեր եւ վարեաց մեզ ո՛ւր որ ինքն կամեցաւ. եւ յետին դրացիք մեր արարին մեզ իբրեւ շունս որսորդի» (Որոգայթ Փառաց, Մատրաս, 1772):

Եւ Ց. Շահամիր կ'ողբայ որ «մարդը յաճախ տեղ չի գտներ իր մեռելը թաղելու»:

Այս կարգի բազմաթիւ արտայայտութիւններ, դարերու ընթացքին, եւ անոնց հետ կապուած բազմազան գործեր ու ձեռնարկներ, պայծառօրէն կը հաստատեն թէ ձգտումը ազատութիւնն էր: Անկախութեան եւ սեփական հայրենիքի տենչը:

Եւ երբ ասպարէզ կուգան յեղափոխական կուսակցութիւնները, բառը չեն արտասաներ, կամ կէս կ'արտասանեն, բայց իրենց քարոզութեամբ և մարտնչումներով, ծրագիրներով երգերով ուրիշ ցանկութիւն չունին, եթէ ոչ թօթուել օտար լուծը: Տիրանալ ազատութեան եւ հողի:

Մեր կուսակցութեան առաջին ծրագիր-Թռուցիկին մէջ կը կարդանք «տնտեսական եւ քաղաքական ազատութիւն»:

Արդ, ո՛րեւէ անկախութիւն ունի" ուրիշ իմաստ, մանաւանդ մեր օրերուն: Տնտեսականէն անբաժան է ընկերայինը: Եւ ինչ որ քաղաքական կը կոչենք, անբովանդակ բառ մը կը մնայ առանց հողի: Առանց սեփական հայրենիքի:

Տակաւին քանի մը օր առաջ էր որ, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը, ազգային պաշտպանութեան հարցին առթիւ, հանդիսաւորապէս կը ճշդէր իր դիրքը ազգային անկախութեան եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման հանդէպ, «շշփոթելով զայն վարիչ դասակարգերու աղմկարար հայրենասիրութեան հետ»:

Այդ է մեր ճամբան ալ:

Եւ յաղթելու վճիռը մեր սրտին մէջ, պիտի քալենք այդ ճամբով:

Այս ճամբուն վրայ մենք աչք չունինք ոչ ուրիշի հողէն, ոչ ալ իրաւունքներուն:

Մեր տարրական ու բնական իրաւունքներն է որ կը պահանջենք:

Իսկ աշխարհի վրայ չկայ ո՛րեւէ ուժ, կամ վարչաձեւ, որ կրնայ ժխտել այդ իրաւունքները:

Դառն ենք ճամբան, զարհուրելի վերիվայրումներէ եւ արթափումներէ յետոյ:

Կը մնայ գտնել ճամբան կարճեցնելու միջոցները:

Շ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները. —

Տրապզոնի Հայր. Միութիւն	300.—
Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներ	511.60
Կ. Նիզամեան, Փ.Ս.Առժան	5.—
Ս. Սելվեան » »	5.—
Գումար	821.60
Մայիս 24ի գումարը	3217.75
Ընդհ. գումար	4039.35

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

... Խմբագիր,

ՓԱՐԻԶ. — Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտներս, մեր երեք օրուան բանակումի առթիւ, երբ կրակին շուրջ դառնութեամբ յիշեցինք Յունաստանի մեր հեռաւոր եղբայրներուն թշուառ վիճակը, մեր մէջ հանգանակեցինք փոքր գումար մը, 511 ֆր. 60 սանթիմի զոր կ'ուղղարկենք ձեզ, խնդրելով որ հաճիք օր առաջ հասցնել Մակեդոնիոյ մեր հալածական եղբայրներուն,

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներ

ԽՈՐԹ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՈԺԻՐԸ

Գտնուեցաւ մէկը, նախկին յեղափոխական քնարերգու, այժմ միայն նստուկ պորտաբոյծ, որ փափաքեցաւ օրացոյցներէն ջնջուած տեսնել Մայիսի 28ը...

Եւ ինչպէս երէկ եւ այսօր, վաղն ալ անշուշտ պիտի գտնուին հոլածեւ արարածներ, որոնք դարձեալ պիտի դաւեն Գործին, ինչպէս այսօր կը ջանան հարուածել Գաղափարը,

Չենք մոռնար սակայն, թէ եղաւ պահ մը՝ դեռ երէկ, երբ իրականացած գաղափարին բարի խոստումներովը կը խանդավառուէր ու կը ցնծուէր ամբողջ Հայութիւնը, ժողովուրդը՝ որ լաւ օրերու ամբողջ ծախքերը կը հոգայ իր արիւնով ու միսով:

Սակայն, Դաշնակցութիւնը հարուածելու իրենց միամիտ մոլուցքին մէջ, հակառակորդները միայն անոր կը վերագրեն անկախութեան գաղափարը, ծագումը եւ իրականացումը, ու կուրօրէն վերջ անոր վերստացման հետապնդումը՝ իբր անքաւելի մեղք մը։

Սակայն Դաշնակցութիւնը, ստիպուած է այդ մեղքին պարծանքը ձգելու հայ ժողովուրդին, քանի որ ան, իր պատմութեան թագաւորական շրջանին արդէն, ծանչցեր է պետական ու քաղաքական անկախութեան հպարտութիւնը ու գերութեան շրջանին՝ Դաշնակցութեան ծագումէն շատ առաջ, գաղափարին սերմերը ցանուած են եղեր հայ սրտերու եւ մտքերու խորը։

Անկախութիւնն ուրեմն որ այսօր կը խորհրդանշուի Մայիս 28ով, դարերու աւանդ մըն է եւ իբր քաղաքական հետապնդում նորութիւն չէ անոնց համար, որ իրենց հայու զգացումները գիտեն կաղապարել առողջ դատողութեան մը եզրակացումներով։

Եւ ով որ հայ ապագային համար կը դրժէ անկախութեան բարիքը պէտք է դրժէ նաեւ անցեալը Հայուն, որուն պատմութիւնը՝ անընդհատ հերոսագրութիւն մըն է անկախութեան որոնումի ու պահպանման պայքարներու։

Անկախութեան հակառակորդները պէտք է քաջութիւնն ունենան նաեւ ուրանալու Հայուն անցեալը իր ներշնչումներով, ներկան իր դասերով, գալիքը իր հզօր թելադրութիւններով։

Եւ եթէ այսօր, Դաշնակցութիւնն է միայն որ կը կենայ Գաղափարի ու Գործի մարզին վրայ, եւ եթէ ազատութեան տենչն ու իրականացումը անկախութեամբ ոճիր է — վա՜յ ձեզ երանելի ստրուկներ — Դաշնակցութիւնը հպարտութեամբ ու պարծանքով կ'ընդունի անոր քաւութիւնը՝ իր արիւնով ու միսով։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վատիկանի եւ Իտալիոյ միջեւ

Հռոմէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ֆաշիստ ուսանողներ, անցեալ գիշեր յարձակում գործած են կաթոլիկ թերթի մը խմբագրատան վրայ եւ անոր գրադարանը կողոպտելէ վերջ Պապին լուսանկարը առած եւ փողոցին մէջ պատառած են պոռալով —«անկցի՛ Պապը, մահ դաւաճաններուն»։

Վատիկանի շրջանակներուն մէջ, վերջին օրերու միջադէպերը եւ մանաւանդ Պապին ուղղուած անարգանքները կը նկատեն գրժում դաշնագրի տրամադրութեանց, որոնց համաձայն, Պապին անձը այնքան նուիրական եւ այնքան անձեռնմխելի է որքան թագաւորին անձը։

Իսկ անգլիական թերթի մը թղթակիցը կը յայտնէ թէ Վատիկանի եւ իտալական կառավարութեան միջեւ՝ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումի հաւանականութիւններ կան։ Ներքին նախարարը կաթոլիկ ընկերակցութեան ընդհ. քարտուղարին երկու անգամ յայտարարած է թէ իտալական կառավարութիւնը իրաւունք ունի լուծելու համալսարանական կաթոլիկ ուսանողներու ընկերակցութիւնը։

Վատիկանի շրջանակները յայտնած են թէ եթէ կառավարութիւնը դիմէ այդ միջոցին, հետեւանքը պիտի ըլլայ յարաբերութեանց խզում։

Դատ Պոլսոյ յոյն հիւանդանոցին դէմ

Պոլսոյ յոյն հիւանդանոցի հոգաբարձութեան նիստին, անդամներէն մէկը Սթամաթ Զիհնի առաջարկեր էր խորհրդակցութիւնները կատարել Թրքերէն լեզուով։ Անդամներէն ոմանք զայրանալով այս առաջարկէն, պատասխաներ էին.— Հո՛ս միայն յունարէն կը խօսուի։

Սթամաթ այս միջադէպը հաղորդած ըլլալով ոստիկանութեան, քննութեան ձեռնարկուած էր ամէն առաջ։ Այս անգամ ալ դատական իշխանութիւնը ձեռք առած է խնդիրը եւ կարեւորութեամբ կը հետապնդէ, որովհետեւ եղածը Թրքութեան դէմ անարգանք կը նկատուի։ Պոլսոյ ընդհ. դատախազի օգնականը հարցաքննեց հոգաբարձուներէն Գարաման օղլու Նիքօլաքի եւ Տոքթ. Մանուէլ օղլուն, որոնք ընդդիմացած են Սթամաթի առաջարկին։

Ընդհ. դատախազը պէտք տեսաւ լսելու նաեւ չորս վկաներ, որովհետեւ հարցաքննուողները յայտնած են թէ իրենք երբեք Թրքութիւնը անարգած չեն։

Միւս կողմէ, դատական իշխանութիւնը Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին պիտի դիմէ, դատ բանալու արտօնութիւն ստանալու համար։

Թուրքիոյ նշեւմուտքը աւելի պիտի կրճատուի

Թուրքիոյ նոր պիւտճէի քննութիւնը իսկոյն պիտի սկսի պիւտճէի յանձնաժողովին կողմէ որ միեւնոյն ատեն պիտի զբաղի տուրքի օրինագիծերով։ Յունիսի համար ժամանակաւոր պիւտճէ պիտի գործադրուի, ընդհանուր պիւտճէին հիման վրայ։

Պիւտճէի օրինագիծին համաձայն, ծախքի բաժինը 189 միլիոն 778.000 եւ հասոյթի բաժինը 189 միլիոն 854.000 ոսկի ճշդուած են։ Օրինագիծը մանրամասն կը պարզէ խնայողութեան համար պաշտօնեաներու կազմի եւ թիւին մէջ ըլլալիք տարիճանական կրճատումները։

Կասկածելի կը նկատուի որ պիւտճէին ծախքի բաժինը 189 միլիոն ոսկի վիճակով ընդունուի Ազգ. Մեծ Ժողովէն։ Որովհետեւ, հասոյթի բաժինը պատրաստուած միջոցին նկատի չեն առնուած տուրքերու նոր օրինագիծերով ըլլալիք զեղչերը։ Այնպէս որ, կը կարծուի թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը պիւտճէի ծախքը 180-175 միլիոն ոսկիի պիտի իջեցնէ։

Մոսկուա կը պառակտէ ռուս եկեղեցին

Ռուսիոյ խորհրդայնացումէն ի վեր, ռուս եկեղեցին բաժնուած է երկու մասի. մէկը որ կը գտնուի Ռուսիոյ մէջ, գլխաւորութեամբ Մոսկուայի Սէրժ մետրոպոլիտին, միւսը արտասահման, գլխաւորութեամբ Էօլոժիուս մետրոպոլիտին՝ իբր կրօնական պետ գաղթական Ռուսերուն։

Քանի մը ամիսներ առաջ Մոսկուայի մետրոպոլիտը՝ ուքազով մը պաշտօնազուրկ կը հռչակէր արտասահմանեան Ռուսերու կրօնական պետը։ Այս վերջինը սակայն, փարիզ հաւաքուած եպիսկոպոսներու քաջալերութեամբ մերժեց ենթարկուիլ, առարկելով թէ Մոսկուայի մետրապոլիտը ենթարկուած է պոլշեւիկեան իշխանութեանց որոնց հակակրօնական գրգռութիւնները ծանօթ են։

Մոսկուայի մետրապոլիտը այս անգամ նոր ուքազով մը կը յայտարարէ թէ արտասահմանեան Ռուսերու կրօնական պետը պիտի դատուի հոգեւոր ատեանի մը առջեւ, եկեղեցական օրէնքներու անսաստման մեղադրանքով։ Մինչեւ որ ատեանին կողմէ վճիռը տրուի, Փարիզի եպիսկոպոսը կը յայտարարուի զրկուած կրօնական իրաւունքներէ եւ անոնք որ կ'ենթարկուին անոր իշխանութեան, կը մնան պատիժներու սպառնալիքին տակ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԴԷՊԻ ՄԱՅԻՍ 28
ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋԷՆ

Հետաքրքրական է փնտռել այն ցանկութիւնները, զորս կ'արտայայտէ հայ գրականութիւնը քաղաքական անկախութեան մասին։

Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ, քաղաքական անկախութեան երազը այնքան սիրելի էր երգել, բանաստեղծներուն համար, որքան աղջկան մը աղուոր աչքերը։ Այսպէս եւրոպական գրականութիւնը քաղաքական հանգանակ մըն է նոյն ատեն։ Հելլէն հին բանաստեղծները աշխարհակալութեան առաջին երգիչներն եղան։ Ռուս քնարերգակները, սլաւ ցեղերուն միութիւնը երգելով, մեծապետական Ռուսիա մը երազեցին։ Գերման քերթողները փառաբանեցին իրենց ցեղը, ամէն բանէ վեր։ Եւ ահա Եւրոպացի փիլիսոփաները, իրենց տարաշխարհիկ տպաւորութիւններով, իրենց փիլիսոփական հետազօտութիւններով, զարձան գաղթային շօշափուկներ եւ գաղթապետութեանց առաջին երգիչները։

Այսպէս ատեն մը քաղաքականութիւնն էր, որ կ'առաջնորդէր գրականութիւնը, եւ ուրիշ ատեն մը գրականութիւնն էր, որ ուղղութիւն կուտար քաղաքականութեան։

Առանց ուսումնասիրութիւն մը ընել փորձելու, փնտռենք թէ ի՛նչ արտայայտութիւններ կան հայ գրականութեան մէջ մեր քաղաքական ձգտումներուն մասին։

Հին ատեն մեր գրականութիւնը հարկատու մըն էր քաղաքականութեան։ Պատմիչները կը գրէին գործերը, որ կատարուած էին։ Գրագէտը կը հետեւէր քաղաքագէտին առանց երբեք յոգնեցնելու իր երեւակայութիւնը կամ իմացականութիւնը։ «Թանն վասն որոյ պատուիրեցեր՝ արարի, ո՛վ քաջ, վասն Հայոց պատերազմին հրամայեցեր, յորում բազումք առաքինացան քան զասկաւ։ Ահա նշանագրեցի յայտ եօթն յեղանակիս...» Ահաւոյ կուգան պատմիչները, որ ողբ կը գրէին։ Անոնք արցունք կը թափէին տաղէ տող, նկարագրելով կործանած հայ քաղաքները եւ թշնամիներուն ապատակութիւնները, մինչ ինչպէս եբրայեցի բանաստեղծները, իրենց քնարը ուռերէն կախելով, կ'երգէին կործանած հեռաւոր հայրենիքը։

Եւ ահա կուգան հայ ժողովրդական երգերը, մանաւանդ «ազատագրական երգերը», որոնք մէկ դարու պատմութիւն ունին։

Նախ հայ մայրերն են որ կ'երգեն։ Անոնք իրենց զաւկին աականջին տակ ազատութի՛ւն կը հեծկլտան։ Վասնզի հայ կիներն էին, որ առաջին զոհերը դարձան բռնութեան։ Առեւանգումները այնպիսի դէպքեր էին, որ տուրքերու ծանրութենէն, կալուածներու գրաւումէն, հրդեհներու սարսափէն աւելի ուժգին կը խոցոտէին հայ կնոջ սիրտը։ Իմ կարծիքովս, ազատագրութեան առաջին երգիչը, առաջին ուսուցիչը հայ մայրն է։ Եւ յետոյ հայ աղջիկը, մեր հայրենի գիւղերուն հարազատ աղջիկը անշուշտ, որ կը սիրէ քաջը, «սիւրաշի բոյով», «չինար հասակով» երիտասարդը, այն որ կը կռուի, լեռ կը բարձրանայ, հէքեաթունակ դիւցազն մը կը դառնայ։ Այսպէս կարելի չէ ուրանալ հայ աղջկան դերը մեր ազատագրական երգերուն կազմութեան մէջ։ Նորօրինակ դիւցազներգութիւն մըն է, որ կը կազմուէր, ուր կը խաղային հայ մայրը, հայ աղջիկը եւ հայ երիտասարդը։ Հոգեբանական վեր-

լուծուած մըն է սա, բայց նա կը կարծէ թէ հոգեբանական այս պատճառն ալ դեր կատարեց մեր ազատագրական պայքարներուն մէջ։ Ոլբոմինեան. դուք դեռ չէք գոնէրզադաքական ցանկութեան մը արտայայտութիւնը այդ երգերուն մէջ։ Արդարեւ մեր երգերը ուրիշ բառ չունին այդ շրջանին, բայց միայն «ազատութիւն»։

Ես մինչ ի մահ կախաղան՝
Մինչեւ անարգ մահու սիւն,
Գիտի գոռամ, պիտ' կրկնեմ
Անդադար ազատութի՛ւն:

Ի վերջոյ «ազատութեան վառ աէքը պատերազմ է կանչում»։ Եւ ահա կը շողայ սուրը, կ'որոտայ հրացանը։

Կրակ տեղաց հայ քաջերի
Բնակավայր դիրքերից,
Կոտորուեցին թշնամիներ,
Ահռելի գնդակներից:

Ազատութեան գաղափարը տակաւին տարտամ է սակայն։

Ի՞նչի ազատութիւն է այդ։

Կուսակցութիւնները կը խօսին «ազատութեան դրօշակի» մը մասին, որ յըստակ բացատրութիւն մը չէ։ Աւելի պատկեր մը, գրական յաւակնութեամբ։ Օտար հայրենասիրական երգերու թարգմանութիւնը, այդ օրերուն, նոր գոյն մը կուտայ մեր ազատագրական երգերուն։ Գամառ-Քաթիպա կ'երգէ ամէն բան Հայաստանի համար, «փողն» ալ, «թուրն» ալ, «գրիչն» ալ, «սուսեր» ալ.

Կուտամ քեզ պատիւ, կ'ունենաս
դու յարգ,
Ու կը դընեմ քեզ ազնիւ մարդոց
կարգ,
Երբ օրօրանէդ մինչեւ գերեզման
Ջգտումդ լինի փրկել Հայաստան:

Ի՞նչ կը նշանակէ «փրկել Հայաստանը», մեր հին պատմիչներուն յիշեցուած մէկ բառը, որ մեքենաբա՞ր է առնուած։ Ուրիշ երգի մը մէջ Գամառ-Քաթիպա խոստովանութիւն մը կ'ընէ, որ քիչ մը աւելի յստակ է.

Ես դաշտ կ'երթայի, դաշտ Աւարայրի,
Ողողած ցօղած Հայոց արիւնով:
Ազգ իմ սիրական, դու ազգ թորգոմեան,
Քու կորցրած թագը քեզ յետ կուտայի,

Բիչ մը աւելի հին, Թաղիադեանց նոյն տեսակէտն ունի.

Զոմն ի մէնջ յարո՛
Հովիւ ազգի մերոյ,
Ցուր նմա ցուպ թուժկու
Հովուել զմեզ։

Կը թուի թէ հայ թագաւորականներու երազը տեւած է մինչեւ Խրիմեան Արդարեւ, կը պատմեն թէ Խրիմեան Հայրիկ համբուրել չէր տար իր աջ ձեռքը, զոր սուրբ կը պահէր՝ հայ թագաւոր մը օծելու համար այդ ձեռքով։

Կը սկսին յեղափոխական շարժումները։ Ազգային քաղաքական ցանկութիւնները նոր գոյն կը ստանան։ Հնչակեանները, ահա, ի գին արեան, ազատութիւն կ'երգեն.

Կոչնակդ հնչեցո՛ւր, հնչեցո՛ւր
արագ,
Թող Հայք ոտք ելլեն ծագէ մինչ
ի ծագ,
Փշրի ժանտ շղթան, ծագէ նոր
արեգ,
«Ազատ ենք» հնչէ ոսկեզօծ
հնչակ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ապաբէղ կը նետուի «Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանով, եւ կը խօսի միայն կրակի մասին.

Կրակ տեղացէ՛ք անդադար
կրակ,
Փա՛ռք Դաշնակցութեան, առա՛տ է գնդակ։

Իր խմբապետներէն մէկը, Անդրանիկ, կ'երգէ.

Մայր Հայաստանը ծռւքէ թանեցինք,
Հիմա ոյժ ունինք, դարձեալ ետ
կ'առնենք:

Ու մինչ Հնչակեանները «ազատութիւն» կը կանչեն, ու մինչ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը «Մայր Հայաստան» կը պահանջէ, ահա մեր Ռամկավարները, 20րդ դարուն սկիզբը, ծանկապարտէզի երախաներու պէս, կ'երգեն.

Ցրուած Հայութեան սիրտերէն
բաժան,
Բառնանք թունաւոր քէն ու ոխ
դաժան,
Ջանանք փոխարկել բիրտ նիւթը
լոյսի,
Եւ թող միտքն ըլլայ ուղեցոյց
յոյսի։

Քաղաքական ոչ մէկ խօսք եւ յաւակնութիւն։ Ընդհակառակն, քընքուշ Դուրեան Պետրոս խոկ կը սիրայ.

Մինչ ե՞րբ գլուխդ պիտի ծռես,
Եղծայսկապ այդպէս հեծես,
Հէք Հայաստան շիջելարկւ...։

Դողդոջուն Միսաք Մեծարենցն ալ.

Քո՛յր, մօտեցուր իմ ծռւքին
Աստուածաբոյն ծրագան
Զի ամէն բան ինձ կրկին
Կը փչեցնէ վրէ՛ժն արեան։

Բոլոր բանաստեղծներուն երգին մէջ անպայման խօսք մը կայ հայկական անկախութեան մասին, թէեւ միշտ տարտամ։ Միկրտիչ Պէշիկթաշլեան կ'երգէ Զէյթունի կռիւները, Մ. Նահապետ՝ հայրենասէրին մահը, Ալ. Խասաճեան՝ կռիւը«ղուշ մանին» պէտ։

Է՛յ Սիս, Մասիս, ձեզի մեռնիմ,
Իմ Սիս, Մասիս, ջան տղերք,
Դուք տասի չափ, հազարի չափ,
Ձեզի մեռնիմ ջան տղերք։

Մէկ սիրտ դառնանք, բիւր սուր
դառնանք,
Ջարդենք, փշրենք դուշմանին,
Ջան տղերք, զարնենք զարկուենք,
Մեր վաթանի ուղուրին։

Բայց առաւելապէս Թաֆիի եւ Աճարեանի եղան գլխաւոր աստուցիչները ազատագրական կռիւներուն եւ գրականութեան։ Ու մինչ անոնք հայկական դիւցազնամարտը կ'երգեին, արդէն հայ հոգիներուն մէջ յոյսը կը սկսէր ծագիլ,— այս անգամ թեքենական ձեւով։

Այսպէս մեր ազատագրութեան ցանկութիւնը աւանդութիւն մը ըլլալով հանդերձ, հոգեբանական գիծով՝ սկիզբ մը եւս ունեցաւ. յետոյ մեքենաբար պարձաւ քաղաքական կամ ազգային կիրք։ Այլեւս ամէն հայ մտաւորական կը մտածէ թէ անպայման պիտի գայ «Հայոց զարունը»։ Այս վերջին շրջանին, այդ մտածումը, «Հայոց գարունը» քաղաքական խոշոր երազ մըն է այլեւս եւ հաւատք մը՝ լուսաւոր հորիզոններու բացման մասին, ինչպէս կ'երգէ Թէքէեան տաղով մը, նուիրուած՝ Հայաստանին.

Սիրեցինք քեզ նախ դրօշակի մը
պէս...
Մեզ ըսեր էին, երբ փոքր էինք
դեռ,
Թէ լեռանց կատարն էիր պանծացեր,
Թէ ծովեր, նետե՛ր էին հիմա
քեզ,
Բայց թէ պիտի գար այն օրն ուր
նորէն
Պիտի ծնծուէի՛ր դուն լայն ծովերէն,
Ու լուսաւորէ՛ր պիտի ցոլքըդ
մեզ...:

.·.

Կատարուեցա՛ւ այդ երազը։

Մինչեւ 1918ի շրջանը տարտամ էին մեր ցանկութիւնները,— «ազատութիւն», «եղբայրութիւն», մինչեւ «Մայր Հայաստան»։ Դէպքերը մեզի տուին փոքրիկ Հանրապետութիւն մը։

Այդ Հանրապետութիւնն ալ, թէեւ փոքր, չկայ այսօր։ Կորսնցուցինք մեր անկախութիւնը։ Կը մնայ միայն բանաձեւը։

Եւ հիմա ժամանակ է, հետեւելով նոյն բանաձեւին, հանգանակելու գրական քաղաքականութիւն մը։ Մեր գրական հին սերունդը, փարձեցնելով հանդերձ կռուելու, որոշ չէր գիտեր թէ ի՛նչ կ'ուզէր եւ մեր գրականութիւնը չկրցաւ սորվեցնել ժողովուրդին թէ ի՛նչ պէտք էր իրեն։ Գրական նոր սերունդը, Մայիս 28ի դասով, պէտք է բանաձեւէ յստակ ուղղութիւն մը,— երազը տալ ազատ հայրենիքին։

Ես հաւատացած եմ, որ հայրենիքները կը ստեղծուին նախ հոգիներու մէջ։ Այդպէս միայն կը դիւրանայ ստեղծումը հողային հայրենիքին։

Ե. ՆԱՊՈՒԹԻՆԻ

ԻՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ԵՐԱԶԸ

Քու մէկ օրըդ
Ինծի հազար տարի է...
Ժող. երգ.

Հայաստանի անկախութեան գաղափարը դեռ ԺԶ. դարէն սկսած փաթերկեր է մեր դեկավար գործիչներու միտքը։

Մեր քաղաքական պատմութեան դարատանը, երկարատեւ շրջանին մէջ, բազմաթիւ դէմքեր եկեր են բեմին վրայ շարունակ-շարան, իրենց տուրքը տալու ազատութեան Սրբանքին եւ անկրկնութեացը։

«Հնուտ ու զրաւէլ» Ստեփաննոս Ե. Սալմաստեցի կաթողիկոսը (1541—1547) կ'ուղարկուի Եւրոպա, «շատ ու շատ պատճառաց համար առ մեծապայծառ տէրութիւն ձերս»։ Անաւարտ կը մնայ իր առաքելութիւնը եւ Միքայէլ Սեբաստացին կը շարունակէ այդ. 1562ին Արգար դպիրը ուղարկելով Եւրոպա։

Էջմիածնի 1678ի համաժողովին ժողովը ծնունդ կուտայ վեց հոգիէ բաղկացած ուրիշ պատգամաւորութեան մը, Յակովբ Դ. Ջուղայեցիի նախագահութեամբ եւ Իսրայէլ Օրիի մասնակցութեամբ։

Կը ձախողի եւ ա՛յս առաքելութիւնը։

1699ին Սիսիանի Անգեղակոթ գիւղին մէջ հայ մելիքներն ու իշխանները Օրիի առաջարկութեամբ կ'որոշեն դիմել Գերմանիոյ կայսեր, Պֆալցի իշխանին եւ Պապին։

Ի զերեւ կ'ելլեն եւ այդ դիմումները։

Եւրոպայէն յուսահատ, Օրի եւ Մինաս վարդապետ կը դիմեն Ռուսաց Պետրոս Մեծին։

Յակովբ Ե. Շամախեցի կաթողիկոսն ալ, 1760ին ուղերձով մը կը դիմէ Ռուսաց կայսեր, հոգալու համար «Ջաղցն մեր ողբալի»։

ԺԸ. դարու երկրորդ կէսին, Հայաստանի անկախութեան գաղափարը այնքան կը ժողովրդականանայ, որ, հնդկահայ վաճառական Յովսէփ Էմին, մեր քաղաքական նշանաւոր դէմքերէն մէկը, կը մշակէ հսկայ ծրագիր մը, տասի՛ն զրկանքներով կը շրջի Եւրոպա, կ'անցնի Թըրքահայաստան, կը հրահրէ անկախութեան գաղափարը եւ Մուշի Ս. Կարապետ վանքի վանահայր Յովհան եպիսկոպոսը կը դառնայ ժեծագոյն գործակիցը, ի հարկին ղեկավարելու համար ծրագրուած ապստամբական շարժումները։

Յովսէփ Էմին, Հնդկաստան վերադարձին կը բացատրէ իր ծրագիրը Յակովբ Շահամիրեանին, որ գրի կ'առնէ առաջին անգամ եւ կը հրատարակէ երկու ծանօթ երկասիրութեամբ, մէկը «Նոր Տետրակ, որ կոչի Յորդորակ» (1772ին Մադրաս) երկրորդը, «Որոգայթ Փառաց» (1773ին) նուիրուած ազատագրուելիք Հայաստանի կառավարութեան եւ օրէնսդրութեան։

Յովսէփ Էմին եւ Շահամիրեան եւս կը ձախողին իրենց նախորդներուն պէս։

Հայաստանի անկախութեան գաղափարը ուրիշ փուլի մը մէջ կը մտնէ Ռուսաց Եկատերինէ Բ. կայսրուհիին օրով։

Արտակարգ շարժում եւ խըռովութիւն կար հայ ղեկավար տարրերուն մէջ։

Արքունիքի հզօր բազուկը, իշխան Պոտեմկին Հայաստանի գահը կը վերապահէր արքայական տան անդամներէն մէկուն եւ այդ առթիւ խոստումներ կ'ընէր, բանակցութիւններ կը վարէր Յովսէփ արք. Արղութեանի եւ Յովհաննէս Լազարեանի հետ։ Նոյնիսկ, 1799ին յատուկ դաշնագրութեամբ կ'ուզեն ճշդել Ռուսաստանի եւ Հայաստանի փոխ յարաբերութիւնները։ Ռուսերը, դժբախտաբար, չեն ստորագրեր դաշնագիրը, առարկելով որ միայն պետութիւնները կրնան իրարու հետ դաշինք կնքել։

Հետաքրքրութեան համար կը դնեմ միայն երկու յօդուած, որ կը պատկերացնէ հայ քաղաքական ղեկավարութեան խանդավառութիւնը.—

«Յօդ. Ը.— Որ օք թագաւոր կացուսցի, լինիցի Հայոց օրինօք եւ ի վաղաբշապատ թագաւորական քաղաքն ի սուրբ Էջմիածին օծանեցի, որպէս նախնի թագաւորին մեր:

«Յօդ. Գ.— Ի զօրաց կայսրութեան Ռուսաց 2000 ձիաւորք, 2000 հետեւակք եւ 2000 ռմբաձիգք, ըստ կարգի պէտօք, թօփխանայիւք, ճեպխանայիւք եւ կերակրովք եւ այլ ամենայն հարկաւոր գործովք եւ պիտոյիւք, քսան ամ ժամանակօք, կայսերական ծախիւք, կալով մնասցեն յերեսս երկրին Հայաստանեայց՝ վասն պահպանութեան երկրին եւ ազգին մերոյ»։

Կը խափին եւ այս յոյսերը։ Գործը կը կանգնի, կը սկսին հայրենասիրական հառաչները մինչեւ մեր յեղափոխական շարժումները։

Յեղափոխական շարժումներու միջոցով, վերջնականապէս, անհաշիւ պայքարներու գնով, մեր քաղաքական միտքը կը ստանայ լուսամփոփ ձեւ մը, եւ կը յանգի 1918ի Մայիս 28ի, Հայաստանի անդրանիկ Հանրապետութեան։

.·.

Այս պատմական ստատուսալը ինծի կը յիշեցնէ Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին տարեդարձը *1919ը Մայիս 28ին*։

Երեւանի թափ տուներու պատշգամներէն կը ծածանէր եռագոյնը, գոյնզգոյն արեւելեան զարդերու հետ։

Քանաքեռէն, Օշականէն, Աշտարակէն ու Ղամարլուէն ծաղկած ժողովուրդ մը թափած էր Երեւանի այգին։

Հանդէսը տեղի կ'ունենար պարետի (զինուորական կառավարիչ) շէնքին առջեւ։

Հայկական հեծելազօրքը, թնդանօթաձիգն ու հետեւակը, Ջախէն ու Ջոկէն զինուորական նուագով եկան ու բարեւ կանգնեցան կառավարութեան անդամներու, կաթողիկոսի եւ սպարապետ Նազարբէկեանի առջեւ։

Հանդէսը բացուեցաւ մաղթանքով մը։ Խորհրդարանի նախագահ Հայր Աբրահամը, յուզիչ բառերով դրուատեց անկախութեան արժէքը եւ հայ ժողովուրդի հինգ հարիւր տարուան ստրկական վիճակը։

Զինուորական նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիքը», սրտառուչ ու խրոխտ։

Բազմաթիւ ծերունիներ թաշկինակը աչքերնուն, կ'ըսէին՝ «Աստուա՛ծ, չմեռած տեսանք եւ տեսանք»...

Յանկարծ ուշադրութիւնս ինկաւ երկու պատկառելի եւ պատուախնդրուս ծերունիներու վրայ։ Հանդէսին կեդրոնը քովքովի՝ մէկը ծերունի կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց, միւսը ծերունի սպարապետն Հայոց աշխարհի։

Փղձկեր էին յուզումէն երկուքն ալ...

Արցունքներն անզգար կը հոսէին անոնց վաստակաւոր աչքերէն...

Երազը իրականութիւն էր դարձած։

Դժուար էր անկախութիւն ստեղծել, դժուար էր դարեր շարունակ քրտնիլ ու արիւնել, սակայն շատ աւելի դժուա՛ր էր եւ ծա՛նր ստանալ եւ կորսնցնել, օդերեւոյթի մը պատրանքն ունենալով միայն։

Մեզի համար անոր «Մէկ օրը հազա՛ր տարի է», ինչպէս կ'ըսէ մեր ժողովրդական երգը։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ, ձախողանքի օրերին սեփական կարծքը բզկտող ազգը իր ապագայի յոյսերն է փնտռում։ Ժողովուրդների կենսունակութիւնն ու մեծութիւնը ոչ միայն յաղթանակի օրերում պիտի երեւայ, այլ նրանցից աւելի տառապանքի եւ թշուառութեան օրերում։

Ռ. ԱՃԱՌԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԴԱՒԱՆԱՆՔԸ

Հ. Հանրապետութեան անկախութեան տօնը, հայ կեանքի համար, քաղաքական մեծ իրողութեան մը տօնն ըլլալէ զատ, քաղաքական դաւանանքի եւ մեծ ուխտի օր մըն է։ Եթէ անկախութեան տիրացած ժողովուրդներն իրենց անկախութիւնը կը տօնեն՝ զայն պահպանելու խոստումով, հայ ժողովուրդը այդ տօնը կը տօնէ՝ զայն ձեռք ձգելու ուխտը կրկնելով։

Այս երկու տեսակ ժողովուրդներու պարագաներն իրարմէ շատ տարբեր են։ Առաջիններն ընտելացած այդ կեանքին, սովորական զգացումներով կը դիմաւորեն իրենց անկախութեան յիշատակը։ Նոյնիսկ մենք կարող ենք նշմարել որոշ անտարբերութիւն եւ մոգի անորոշութիւն հանդէպ անկախութեան արժէքին։ Բայց այդ երեւոյթը ժամերեւայն է, որովհետեւ կայ կազմակերպուած պետութիւնը եւ անոր գլուխը կայնած է կառավարութիւն մը, ուր կեդրոնացած է հայրենիքի անկախութեան եւ պաշտպանութեան գիտակցութիւնը եւ յստակօրէն։ Մինչդեռ անկախութենէ զրկուած ժողովուրդներ, որ կը ձգտին վերականգնելու իրենց հայրենիքի անկախութիւնը, պարտաւորուած են աւելի լարուած ջիղերով ներկայանալ քաղաքական բեմին վրայ, պարտաւորուած են իրենց հաւաքական կամքով փոխարինել ազգային կառավարութիւնը, եւ հետեւաբար՝ անկախութեան դաւանանքը եւ այդ անկախութեան ուղղուած ձգտումը պիտի ըլլայ շատ որոշ, կրօնական մոլեռանդ հաւատամքի մը պէս։ Իբրեւ պայքարի փուլին մէջ գտնուող ժողովուրդի, այս վերջինէն կը պահանջուի աւելի գիտակցութիւն եւ ամուր կամք, քան առաջին տեսակի ժողովուրդներէն։

Արդ, հայ ժողովուրդը, երկար ու ձիգ ճանապարհներէն անցաւ, [illegible], երբեմն ալ պայծառ քաղաքական հեռանկարներով, ու յանգեցաւ Անկախութեան կայանին։ Անկախութիւնը դարձաւ Հայոց ազգային քաղաքականութեան հիմնական խարիսխը։ Այդ խարիսխին վրայ բարձրացաւ անկախ հայրենիք մը։ Անկախութիւնը կորսնցուցինք, բայց խարիսխը մնաց։ Ան մեծ եւ սակր դարձաւ հայ ժողովրդի համար։ Որմէ յետոյ կը սկսի Հայոց նոր պատմութիւնը,— Անկախութեան ժամանակաշրջանը։

Հայկական կեանքը 12 տարիէ ի վեր կը թաւալի անկախութեան եւ հայրենական հողերու ամբողջական ազատագրումի շուրջ։ Հայութեան բոլոր խաւերը, ուզեն թէ ոչ, ստիպուած են շուրջանակի դառնալ անկախութեան ծծնոլորտին մէջ։ Նոյնիսկ ներկայ Խորհրդային Հայաստանը մէկ խլեակն է անկախութեան մեծ հարցին։ Ո՛չ միայն 12 տարի, այլ հարիւր տասներկու՝ տարի ալ անցնի, Հայոց հաւաքական եւ քաղաքական կեանքը անկախութեան առանցքին շուրջը պիտի դառնայ։ Եթէ իրականանայ, հայ ժողովուրդի հոգեկան ալիքները պիտի հանդարտին եւ խորանան դէպի պետութեան խարիսխները, իսկ եթէ այդ մեծ իտէալը չիրականանայ, հայ ժողովուրդի գերագոյն կոբովը, անընդհատ, ուղղուած պիտի ըլլայ այդ նպատակի յաղթանակին։

Այսպիսի տենդոտ ժամանակաշրջան մըն է, որ կը բոլորէ հայ ժողովուրդը։ Մենք չգիտենք այս հրեղէն երթին տեւողութիւնը, բայց գիտենք, որ ամէն մէկ հայ պարտաւորուած է պատասխան մը տալ անկախութեան օրակարգին, տեւական օրակարգ։ Ու այդ պատասխանը երկու ճակատներու պիտի բաժնէ հայ զանգուածը,— դաւանանք ունեցողներու եւ անդաւանանք ամբոխի։

Մէկ կողմ թողունք զանազան խաւերը։ Խօսքը ուղղենք հայ մտաւորական դասին, մանաւանդ գրական նոր սերունդին։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր դերը։ Երնա՞յ ան իր գլուխը պահել շուքերուն մէջ, հասած օրեւէ թուփին տակ, եւ դուրս մնայ ազգ. քաղաքական հեղեղատէն։ Մեր հայ մտածող՝ երբե՛ք։ Մտաւորական դասը, մանաւանդ գրական նոր սերունդը, շիտակ, ճակատէն պիտի նայի հարցին եւ իր պատասխանը տայ։ Այս շիտակ կեցուածքէն դուրս՝ իր նշանակէ փոշիացում։ Գրական կեանքի երերում, ուրիշ ոչինչ։

Տխուր է տեսնել կեանքի կոչուած սերունդին մէջ աւախութիւնը իր չէզոքութեան։ Գրականութիւնը կուսակցական կեանքէ եւ քաղաքական փոթորիկէ հեռու պահելու մը (ի հարկէ, խօսքը այն մասին չէ, թէ քաղաքական քարոզներ գրի առնուին)։ Այս արտայայտութեան ներքին արժէքը եթէ փնտռենք, պիտի գտնենք քաղաքական դաւանանքէ զուրկ տարր մը, որ սեփական փիլիսոփայութենէ զուրկ դէմքով կը ներկայանայ մեզի։ Ու այն որ սեփական փիլիսոփայութենէ զուրկ է, բռնելիք եւ բռնելիք ալ չունի։

Հայոց ազատութեան եւ անկախութեան խնդիրը մեր ժամանակակից կեանքը լեցուց եւ անոր բովանդակութիւն տուաւ։ Ծեծուող ապրումն է մեր ժողովուրդին։ Այս օրուան մտաւորական սերունդը, իբրեւ քաղաքական եւ ընկերային հոսանքում կամ այդ իտէալը պիտի ըմբռնի, կամ անոր հակառակ տեսակէտներով պիտի առգարտի։ Ու այդ խարխափներէն մէկուն վրայ կենալով, պիտի կերտէ իր երգն ու խօսքը։ Այդ խարխափէն միայն կարող է համամարդկային հորիզոններ տեսնել, եւ այդ յենարանէն ձայն բանել տիեզերքին հետ։

Ի հարկէ, կայ անտարբերութեան փիլիսոփայութիւնը, աշխարհաքաղաքի անորոշ դիմակը կայ նաեւ «ունայնութիւն ունայնութեանց»։ Բայց այս բոլորը տեղ չունին մեր ժամանակաշրջանին համար։ Նոյնիսկ ծիծաղելի են. եւ ապարգիւն։

Եթէ ժողովուրդը կը հնչեցնէ իր «ունայնութիւն ունայնութեանց»ը, ան ամէն բան ունի. կատարեալ կեցած է։

Ու այդ բոլորէն յետոյ, երբ «ունայնութիւն»ը կը տեսնէ, մենք կարող ենք մտածել խորհրդածութեան։ Մինչդեռ, հայ մտաւորականութիւնը կայնած է դատարկ տարածութեան մը առջեւ, ունայնութեան փոխի եզերքը, ու բարձունքները, որ բարձրացուի, ցցուած իր վերելքին դիմաց։ Դեռ բարձունքը չհասած, բոլոր հարստութիւններէ զուրկ, փոքրէ մերկացած, յաղթանակի եւ վերածնունդի ծարաւէն առաջ ... կենալ եւ ըսել «ունայնութիւն» է իմ փիլիսոփայութիւնը, կը նշանակէ ունայնամիտ ըլլալ ի սպառ։

Հայկական անկախութիւնը քաղաքական դաւանանք մըն է, որ անհատի մը ոչ միայն ազգային, այլ եւ համամարդկային փիլիսոփայութիւնը կը գունաւորէ, եւ կ'արդարացնէ անոր գոյութեան իրաւունքը։

Ժամանակակից հայ մտաւորականութիւնը պէտք չէ հրաժարի գոյութեան իրաւունքէն։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՑԱՐԱԳԻՐ՝ իր դրօշին հետ ... ժողովուրդը գուրգուրանքով ... հետեւի անոր պատմութիւններուն։ Ի՞նչ փոյթ թէ, իր հայրենիքին մէջ անգամ, չի կրնար անկեղծ ... բանալ անոր ծալքերը, դիտել անոր սլացքը։ Եթէ կարմրող հարազատները շատ աւելի մեծ յաջողութեամբ կը հալածեն եռագոյնը, այդ արդէն նախանշան է բարոյական պարտութեան։ Եռագոյնը կենդանի նշանախօսքն մըն է այս ժողովուրդին համար եւ հետեւաբար անհանդուրժելի բոլոր մեծ ու պզտիկ բռնակալներուն։ Բոլշեւիկներուն ցաւը գար խաչակրութիւնը անկախութեան դրօշին դէմ՝ շատ կը նմանի հիւծախտաւորի մը գալարումներուն։ Անոնք արիւն կը թքնեն այդ սրբութեան դէմ կրթնած արուեստական ներարկումներու եւ օտարոտի յենարաններու, կարծելով թէ այդ տեւելու եմ տիրելու գաղտնի...

(«Դրօշակ», Մայիս 1926)

ԹԱԺԱԿԱՃԱՌ

I

Թէպէտ ծեռու Նուիրական սեղաններէն մեր հայրենի,
Պէտք է սակայն որ լեցընենք բաժակներն այս հին գինիին,
Թէպէտ սիրտը Հայաստանի անհունօրէն դեռ կ'արիւնի,
Բայց պէտք է որ խմենք յանուն ցեղին տանջուած ու նոր կեանքին:

...նք հրաւիրեր մեր կոչունքին քարեկամներ ուրախութեան,
...ս ափերուն մենք ենք այլեւս կոչնականն ալ ու կոչնատէր,
...վ իմ վազուան վրէժներու դուք պատրաստուող որբ ընկերներ
...ո՜ց այսօրուան գինեձօնքը մեզի համար ըլլայ միայն:

...եր հայեացքը Նետած հեռուն, աչքերը մեր բոցի պէս վառ,
...եր կողերէն սուրը միշտ կախ, դրօշակը մերին պարզած,
...հա՛, ահա՛, մենք կ'ողջունենք Մասիսը մեր օգոստափառ,
... երգերէն անոր կ'առնենք նոր պատգամներ ազատասյա՛ց...:

II

...նչ որ ալ ըլլայ, ինչ որ ալ ըսեն, գրեն ու երգեն
...ողը Նայիրեան միշտ պիտի մընայ հզօր ու երկա՛ր.
...աշտեր ենք անհուն, մենք, անոր խորունկ հոգին տարօրէն
... Արամազդեան խօսքերը անոր մենք չե՛նք մոռանար,

...նք չե՛նք մոռանար որ սիրտը Հայուն ցաւին մէջ հսկայ
...երը է դարեր, տըւեր՝ հերոսներ, այսօր ա՛լ կ'ապրի
...չենք մոռանար որ ան հոմերեան քնարն է անմահ,
... մայրն է եղած լոյսի, գիտութեան ազգերու վայրի...

...չենք վախենար ալ այսուհետեւ ոսոխէն անբան.
...ահուան չափ ուժգին սէրն է մեզ գրկած մե՛ր հայրենիքին
...այոց աշխարհին օրերը ազատ, հին Արտաշիսեան,
...երդնո՛ւնք որ նորէն, մե՛նք պիտի ապրինք կրկին ու կրկին...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Ա.

ՆԱԽԱԲԱՆ

Երբեմն տարբեր էին նախաբան... Երբեմն «Յանուն Հօր եւ Որդւոյ ...Հոգւոյն Սրբոյ» կամ «Խա՛չ, Օգնեա ...ձեռն էր նախաբանը։

Անո՛նք կը բազմէին ամէն բանէ ..., անո՛նք կ'անցնէին ամէն բանէ ..., առաջնորդելու համար ամէն ...գերն ու գործերը։

«Խա՛չ, օգնեա ինձ»ով կը սկսէին ...ր Նախկին այբենարաններն ու ...ները, մանուկներուն սորվեցնելու համար «խաչ»ի պատմութիւնը, և պաշտպանելու զանոնք «խաչ»ի պատ...թեան յաւերժացումին համար...:

«Յանուն Հօր» եւ «խաչ»ի, շէն... անկանոն ու աններդաշնակ ...ները վերածուեցան կանոնաւոր ու ...դաշնակ խաչի...: Ամայի լու...ները լեցուեցան խաչով, եւ «Յանուն Հօր» շարադրուեցան ու ...նակցուեցան գործեր, որոնք ...եւ օրս կը շարունակեն մեզ հայ...թեան հալածութիւն և երկրին ...ում, հակառակ ամէն հնու...թեան։

Դիւրին չէր հեռանալ այս յառա...պանին։ Մեծ դաժանք ու ապառնի ...իք կ'ընկերանար այս նախաբա...։ Պէտք էր հրաժարիլ հազարա... հաճոյքներէ, հեռանալու համար ... յառաջաբանին. պէտք էր նկըր...ւ իրականացնելու համար բոլոր ...ձանները այս նախաբանին...:

Մանուկներն ու ծեռնողները ... անմիջականն ու դիւրինը ...։ Եւ որովհետեւ իմ երկիրն ...ասարդ էր ու առողջ, նախա...ւեց դժուարն ու հեռաւորը, ...մարհելով առօրեան ու արդեր... եւ ինչ որ կայ այսօր երկրի ... որ այնքան յանկուցիչ է, ի...նաց այսպէս միայն.— Ար...արհելով առօրեան ու արդեւքը, ...նտրելով հեռաւորն ու դժ...ը...:

Հրաժարելով բոլոր հիւանդներէն ...ներէն, համարձակութեամբ կը ...ցնեմ յառաջաբանս բոլոր ...նց՝ որ կը սրտնեղին ամայի լու...ներէ եւ կ'ուզեն կանոնաւո... անկանոն հիմերն երկրի՝ կամ ...ց տանը...

«Յանուն Հայաստանի Հան...պետութեան».

Բոլոր տարահեռ ճանապարհներն ...ճանապարհորդները, իրարու հան...ելով ու համբուրուելով, պէտք ...նուան այս հրապարակէն, յա...ջանալու համար դէպի այս հրա...րակը։ Բոլոր տեսակի սէրերու ...նատութեան շողերը պէտք է ...ին մեր կարօտներու այս կի...էն, կազմելու համար մեր

կարօտներու այս կիզակէտը։ Պէտք է փլցուին որ փրցուին բոլոր այն արգելքները, որոնք կ'արգիլեն մեր հասումը դէպի այս դաշտը...Այս կէտին պէտք է յարմարցնել միացեալ բոլոր ուղղութիւնները։ Եւ թող այս դառնայ բոլոր տեսակի սէրերու ժամադրավայրը... Բոլոր ազնուական ու անաւանի ձիերը պէտք է փորձուին այս մրցադաշտի վրայ, պայթելո՛ւ, կամ յաղթանակը շահելո՛ւ համար...

ՕՐՈՒԱՆ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ըսուած է որ մարդ միայն հացով չապրիր։ Մօտ երկու հազար տարուան այս ճշմարտութիւնը նոյնքան ճշմարիտ է այսօր եւս, ու ճշմարիտ է նաեւ հայ ժողովուրդին համար, հակառակ այն իրականութեան որ անոր մեծ մասը այդ հացը իր աղի քրտինքով կը խառնէ, ու մէկ մասն ալ աղի արցունք կը թափէ, միայն չոր հացը վաստկելու կարելիութիւնը ունենալու համար։ Բայց հակառակ այս բոլորին, կարծեք թէ դեռ այս հացը, չոր կամ թաց, բաւական չէ, որ հայ մարդը չփնտռէ ուրիշ բան մը ու չձգտի անոր։ Բան մը որ ապրեցնէ իրապէս, որ այսօրուան հացը կապէ վաղուան, որ դայն անաստնէն դանաղանէ վերջապէս։

Անկախ ապրելու գաղափարը չէ՞ ասիկա, որուն կը ձգտի ան։ Ու իրապէս, խլեակ առ խլեակ նետուած հազարումէկ ափունքներու վրայ, զրկուած մարդկային ամէն իրաւունքէ, ու ծանուանդ անտուղ՝ վաղուան համար, բնական էր թէ հայ ժողովուրդը պիտի զգար որ անտանելի է կեանքի այս ընթացքը եւ միայն մահաբեր՝ անոր տեւականութիւնը։

Եւ ահա բնազդը, ինքնապաշտպանման բնազդը ցեղին, որ բնական տարբերքի զօրութեամբ երեւան կուգայ, ամէն անգամ որ մեծ վտանգի սպառնալիքին ներքեւ կը գտնուի, ամէն անգամ որ աղաւաղ երկընտրանքը՝ ըլլալ թէ չըլլալու, կը ցցուի անոր առջեւ։ Ինքնապաշտպանման բնազդը այս անգամ ուրիշ յարմարագոյն կաղապար չէր կրնար գտնել, լիովին եւ ամբողջ թափով յայտնուելու համար անոր մէջ։

Անկախութեան գաղափարն է որ մեր այս դժնդակ պայմաններուն մէջ կը հանդիսանայ ցեղային ինքնապաշտպանման լծակը։

Ո՞վ ներշնչեց սակայն անկախութեան գաղափարը հայ ժողովուրդին, ո՞վ անոր հոգիին մէջ վառեց անկախութեան կրակը։— Ո՛չ ոք, ո՛չ մէկ արտաքին ազդակ, որ կարենար այս դերը կատարել ազդուօրէն։ Ո՛չ գիրն ու գրականութիւնը, ո՛չ դպրոցն ու դաստիարակութիւնը, ո՛չ խօսքն ու ճառը, ոչ մէկը առանձին չէր կրնար, առանց բնականութեան սահմաններէն դուրս ելլելու, ծնունդ տալ այդ գաղափարին։ Միայն ցեղային ինքնապաշտպանման բնազդն է որ, իբրեւ զօրաւոր հակազդակ իր վրայ խուժող աւերիչ ուժերուն, բնական բխումով մը ենթակային մէջ կ'արթնցնէ անկախութեան զգացումը։ Ու այս զգացումը՝ որքան բնական, նոյնքան ուժեղ է, որքան անկեղծ, այնքան խորունկ է եւ անկորնչելի։

Բաւակա՞ն է սրդեօք այս զգացումը, որպէսզի ցեղին ինքնապաշտպանութիւնը, հետեւաբար գոյութիւնը ապահովուի իր բնականոն պայմաններուն մէջ։ Ահա հոս է որ, միւս արտաքին ազդակները ասպարէզ կուգան, իրենց դերը կատարելու համար։ Որովհետեւ, մինչեւ որ անկախութեան գաղափարը՝ ծնած ինքնապաշտպանման բնազդէն, չփոխակերպուի գիտակցական վիճակի, գործը, համապատասխան աշխատանքն ու պայքարը չին հետեւիր անոր։ Ու զգացումը՝ թէեւ զօրաւոր, կը մնայ ապարդիւն ու՝ անօգուտ, առանց գիտակցութեան միջամտութեան։

Գիտակցական եւ համոզուած, ահա թէ ի՛նչ պէտք է ըլլան անկախութեան գաղափարին երկրպագուները մեր ժողովուրդին մէջ, որպէսզի իրական գործն ու աշխատանքը իր համապատասխան ելքին տանին մեր ձգտումները, որպէսզի դարերինք միջազգային հրապարակներու վրայ բոշաներ ըլլալէ։

Ահա թէ ինչ կը թելադրէ Մայիս 28ի անկախութեան տարեդարձը, մեր յառաջիկայ գործունէութեան համար։

ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆ

ՄՈՒՍԱՄԻՐ

ՄԵՐ ԲԵՒԵՌԱՍՏՂԸ
(ՄԱՅԻՍ 28)

Դեռ քանիմըշաբաթառաջ,յայինք մեր ազնուական արժէն ցեղի կեսին նահատակութեան մեծ օրը (Ապրիլ 24)։ Դեռ երէկ անզօր կատաղութեամբ մեր բռունցքները սեղմեցինք օդին մէջ։

Դեռ երէկ, մեր արդար ու հզօր աղաղակը(հայրենի՞ք) արձակեցինք,որ օտար ու անկարեկիր աշխարհի մը պղնձէ դռներուն զարնուելով անարձագանգ, մեր կոտտացող հոգիներուն վերադարձաւ։

Դեռ երէկ մեր ցեղի տարագիր ու հալածական զանգուածի վիրաւոր կուրծքէն բարձրացած ցաւով ծանրաբեռ, ինկնաբեր ծիչը՝ անհիւրընկալ մթնոլորտի մը մէջ իր խորունկ տառը կուլար։

Նոր պատերազմի մը արհաւիրքովը սրսփացող աշխարհի մէջ, մենք անցնող պատերազմի ցեղաջինջ սարսափներու յաճախանքովը, արիւնի եւ եղեռնի մղձաւանջովը կ'արթննանք օտար աստղերու տակ։ Քաղաքներու մէջ ու լայն պողոտաներու վրայ, ուր ոչ ոք հասկցաւ, ոչ ոք հասկնալ ուզեց հնադարեան քաջազանգուր Արմէններու ցաւին դառնութիւնը, դայն կըող վշտերու աճազնութիւնը, իր անխօս լռութեան եղերերգութիւնը։

Հին ու փառապանծ «անցեալի» մը եւ որոշ ու յստակ ու արդար «ապագայի» մը միջեւ ձգուած անկայուն ու տարուբեր, արկածալից ներկայի մը վրայ՝ Արմէնիզմը իր ցաւն ու ցասումը, անմար ու անմեռ յոյսն ու երազը երկրէ երկիր, ցամաքէ ցամաք պտտցնելով, կ'ապրի սպանիչ տուայտանքը լուսաբեր երկունքի մը,— ԻՆՔԶԻՆՔ և իր ջինջ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ կրկնելու անհամբեր անձկութեամբ։

Անկայուն ու տարուբեր, արկածալից ներկան։ Հայծ ու տարաձուն։ Արմէնները իրբեւ ցիրենի ռակեհատիկներ բուռ բուռ նետուած լայնքին ու երկայնքին ներկայի տարածութեան։

Ինչ դաժան ճամբայ այս Արմէնիզմը, արմէնիզմը ինքզինք պիտի կրկնէ։

Փոթորկած ծովերու եւ խառնակ աշխարհի մը անտարբեր ու անկարեկիր նայուածքներուն տակէն Արմէնները կը քալեն, պիտի քալեն խրոխտ եւ առնական։

Ինչ փոյթ թէ փոթորկոտ ծովուն վրայ արեւը մեռեր է տրտմօրէն միշտապաժու ամպերու որոտուն գրկին մէջ, ի՛նչ փոյթ թէ կատաղած ալիքները կը ջանան խորտակել թիակը արծէն տարադեղ նաւորդին։

Ներկայ մթութեան ու խաւարին մէջ շքեղօրէն կը փայլի առաջնորդ աստղը հիւսիսային բեւեռին վրայ որ կը լուսաւորէ անոր ուղղութիւնը։

Մայիս 28ը՝ տառապող եւ ուխտաւոր ցեղին եւ՛ առաջնորդ աստղն է եւ անթեքելի անթացուպը։

ՇԱՀԲՈՒՆԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԱՍՏԱՏԱԿԱՄ

Օրուան հոգերու ծանրութեան տակ, հայ կեանքը իր ամէնօրեայ արտայայտութիւններու մէջ կը ներկայանայ տաղտկալի եւ յուսահատական գոյներով։

Մամուլը, հանրային բեմերն ու լսարանները, բոլորը մէկ, զանազան ձեւերով ու արտայայտութիւններով անհազանգը կը հնչեցնեն ապազգայնացման աղէտին։

Թէեւ մը բնական այս ընդհանուր իրարանցումը, որ այլապէս արդիւնք է մեր կեանքի անսովոր եւ աննախընթաց պայմաններու, անտարակոյս, անհաստատ չէ եւ ոչ ալ անտեղի։

Այդ բոլորը ցոյց կուտան, առաջին աւելի այս բազմաթիւ պահանջներն ու կարիքները որ կը ներկայացնէ հանրութեան կողմէ, իբրեւ բացարձակ պահանջ մեր ժողովուրդի նիւթական ու բարոյական արժէքներու պահպանման։

Այլեւ այդ բոլորը կ'արտայայտեն այս ժողովուրդի վճռական պայքարը, բողոքը մարդկութեան այն մասին դէմ, որ հեղինակն է մեր կեանքի այս անբնական գտասւորութիւններուն։

Իսկ ասոնքերէւուը մէկ ապացոյց են այն բանին թէ հակառակ ամէնէն դաժան եւ վտանգաւոր կացութեան, Հայը տարուէ տարի աւելի քան համոզուած կը փայփայէ անկախութեան գաղափարը, իբրեւ միակ եւ հիմնական դարման։

Առանց այս հիմնական միտքին, ո՛չ միայն չեն բացատրուիր մեր ազգային հոգերը, այլ եւ կը դառնան անիմաստ ու անբովանդակ։ Եւ կամ մասնակի երեւոյթ։

Եւ վերջապէս, եթէ չըլլար այս հիմնական կէտը, հաւանաբար այսօր չափազանց անտարբերութեամբ դիմաւորեր էինք մեր կեանքի զանազաներեւոյթները։ Այդ պարագային, մեր առաջ կը ցցուէր ո՛չ թէ գաղթահայութեան պահպանման հարցը, այլ մարդկային բարձրութիւններու պահանջութեան հարցը, զուտ մարդասիրական նկատումներով։

Ճիշդ է սակայն, որ կան շատ հատուածներ եւ մարդեր, գլխաւորաբար օտար ազդեցութիւններուն ենթակայ, որոնք նախապատուութիւն ունին մեր հանրային կեանքի ամէն մէկ երեւոյթ ցոյց տալ այնպիսի եղանակով մը, որ կը մնէ գերազանցապէս մարդասիրական, բարեսիրական մարզերուն մէջ։

Անոնք՝ հակառակ մեր ժողովրդական մեծամասնութեան կամքին ու ձգտումին, կ'ուզեն անտեսել զուտ քաղաքական տարրերը մեր օտար պայքարներու եւ անմեղմէ ծնունդ առած պահանջներու մէջ։ Ու եթէ քիչ մըն ալ համարձակութիւն ունենան վերը ակնարկուած «քաղաքագէտներ»ը, չպիտի քաշուին յայտարարելու թէ, այս ժողովուրդը բացի նիւթական տարրական ապրուստի մը ապահովութենէն, ուրիշ բան չի պահանջեր եւ ուրիշ բան չ'ուզեր։ Բարեբախտաբար ժողովրդական առաջ ընթացքն ու հաւատքը տարուէ տարի աւելի կը խորտակեն վարակելով շատուներուն անտառները եւ անզած։

Պայքարը Միացեալ Անկախ Հայաստանի առաջնորդող նշանաբանի տակ, որ մեր քաղաքական հաւատոյ հանգանակն է, այսօր դարձած է այլեւս հայութեան ճախճախիչ մեծամասնութեան սեփականութիւնը։ Տարիներ առաջ այս գաղափարականութեան դէմ յայտնաբերուած խմբակցութիւններն ու վերապահումները, այսօր արդէն իջեր են նուազագոյնին։

Ռամկավար խմբակցութիւնը, որ առանձնապէս կը հզօրէ այս ուղղութեամբ միայն միշտ առաջաւոր դիրքերու վրայ, բոլոր միջոցներով նսեմացնելու համար Մայիս 28էն ծնած Միացեալ-Անկախ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը,այս խմբակցութիւնն իսկ լքած է իր այդ դիրքերը։ Ո՛չ միայն այնքան, անոնք այլեւս յաճախ կը խօսին ու կ'արտայայտուին ի նպաստ անկախութեան, հոգ չէ թէ տարբեր բառերով եւ արտայայտութեան տարբեր ձեւերով։

Իսկ քաղաքական այս միւս խմբակցութիւնը, որ կը ջանայ ներկայանալ Հնչակեան Մայր կուսակցութեան ցուցանակին տակ, հիմա արդէն «պատմական փաստերու» վրայ կռթնած, Միացեալ Անկախ Հայաստանի գաղափարը կը նկատէ իբրեւ այդ կուսակցութեան դաւանանք —ո՛չ թէ 1918էն, այլ համաշխարհային պատերազմէն առաջ։

Այս բոլորը, արդէն մեծ արժէք են հայ քաղաքական դատի տեսակէտէն, որ գոյութիւն չունէր ո՛չ 1918էն անկախութեան առաջին տարին, ո՛չ իսկ անկէ ետք, 1919—20էն, անկախութեան հիմնաւորման գեղեցիկ օրերուն, եւ ո՛չ ալ ատոնց յաջորդող տարիներուն։

Դաշնակցութեան դերը եղաւ նշանակալի ու կարեւոր այս տարիներու ընթացքին։ Հակառակ իր դէմ առաջնուած թուլաւոր ու վտանգաւոր մթնոլորտին, գաղթահայ կեանքին մէջ մասնաւորաբար — ան կրցաւ կատարել քաղաքական կուսակցութեան առաջնորդողի դերը։

Դաշնակցութիւնը այդ օրերուն եղաւ, ո՛չ միայն պաշտպանը լքուած ու պարտուած անկախութեան գաղափարականին, այլ եւ անոր ժողովրդականացման կարեւորագոյն գործօնը։ Ժողովուրդը ըմբռնեց ու գնահատեց Դաշնակցութեան այս դերը։ Ժողովուրդը Դաշնակցութեան միջոցաւ ըմբռնեց անկախութեան անվիճելի անհրաժեշտութիւնը ու տուաւ անոր այն ամէն հաւատարմութիւնները, բարոյական տեսակէտով մասնաւորաբար, ինչ որ կարելի եւ հնարաւոր էր մեր պայմաններուն մէջ։

Ժողովրդական այս տրամադրութիւններու արտայայտութիւնները մենք կը տեսնենք հրապարակաւ ամէն տարի Մայիս 28ի տօնակատարութիւններու առթիւ։ Այն բոլոր վայրերուն մէջ, ուր ափ մը հայութիւն կայ, Մայիս 28ը արդէն կը հանդիսանայ իբրեւ գլխաւոր տօնը այդ հայութեան։ Ու յաճախ իր իսկ նախաձեռնութեամբ եւ Դաշնակցութենէն անկախ։

Այլ կերպ՝ պիտի գտնենք անբնական եւ նոյն իսկ վտանգաւոր։ Ժողովուրդը գերագոյն տէրն է իր քաղաքական դատին, եւ հետեւաբար ան պէտք է տէրը հանդիսանայ այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք այդ դատը կը հրահրեն։

Մայիս 28ի գաղափարականը ժառանգութիւնն իսկ է հայ քաղաքական դատին։

Տարին անգամ մը այդ օրուան առթիւ եղած տօնակատարութիւնները այս ժողովրդի հրապարակային հաւատարմութեան արտայայտութիւններն են հաւատքը վերջնական յաղթանակին։

Վա՜յ անոնց որ ընկճուած, անցողիկ, աննպաստ կացութիւններէն կը սարսափահարեն այս ճշմարտութիւններըէ։ Ու կամաւոր կոյր ձեւացած չեն տեսներ վճռական կեցուածքը այս ժողովրդին Միացեալ-Անկախ Հայաստանի ի խնդիր։

Եւ վերջապէս վա՜յ, անոնց ժամանակ, որ կը փորձեն խօսք գծել այս ժողովրդի վերաւոր զգացումներուն վրայ կեանքի յուսահատ արտայայտութիւններէն սրտապնդուած, մոռնալով այն ճշմարտութիւնը թէ հայութեան խանդը զանգուածը ինչպէս միշտ, այսօր եւս գլխաւոր ուժն է, պահակը հայ անկախութեան պայքարին։

Ինչպէս քիչ վերը ըսինք, այս է խօսքը մեր ամէնօրեայ հոգերուն, մեր խանդը խաւերու այնքան սրտմաշ պահանջներուն։

Օտարացման սպառնալիքին տակ, այդ նոյն դասը կուրծք տուած կը կանգնէ անհաշ աշխարհին, եւ առաջին արիթով սեփական դասալիքներուն եւ հաւակնորդներուն, անկախութեան, հայրենիքի ու ազգութեան պահպանման, բարգաւաճման եւ արգասաւորման համար։

Անկախութիւն արդարութեան յաղթանակ, խաղաղութիւն մեր ծովցուներու ամբողջ համարումը վերջապէս անկախութիւն՝մարդկային մեծ ընտանիքի մէջ մեր պատրաստ տեղը ունենալու, բնութեան ու մարդկութեան մեր վրայ դրած պարտադրանքները իրականացնելու համար։

Լսենք ժողովրդական այս պատգամները, լսենք բոլորս մէկ, ու մտնանք թէ այս ժողովուրդը չունի իր ուղին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՕՐ. ԱԼԻՍ ԼԵՒՈՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԲԱՐՈՒՆԱԿ ԿՐՊՈՅԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 23 Մայիս 931

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հայաստանի մէջ վերջերս բաւական զբաղեցան քրտական հարցով։ Բռունցք սեղմած, ըսպառնալիք տեղացին, այդ առթիւ, Ֆրանսացիներուն, Անգլիացիներուն եւ Դաշնակցութեան վրայ, որոնց ծրագրեր են դրաւել Անդրկովկասը։ Հայաստանի զինուորական հրամանատարներէն Ա. Ակալով երկու յօդուած նուիրեց այդ հարցին մասին «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ, «քրտական սեղը եւ դաշնակները» խորագրին տակ։

Նախ կ'աշխատի ցոյց տալ թէ անգլօ-ֆրանսական քաղաքականութիւնը մտադրած է գրաւել Բագուի նաւթահորերը։ Դաշնակցականները միւս կողմէ ալ հաստատեր են թէ Անդրկովկասը պատմականօրէն բաժնուած է Ռուսիայէն։ Եւ ահա անգլօ-ֆրանսական քաղաքականութիւնը կ'աշխատի Քիւրտիստան մը հիմնել, իբրեւ սեպ, սահմաններուն վրայ։ Այդ նպատակով Ֆրանսա ռազմախարխախ ընտրած է Սուրիան, իսկ Անգլիա՝ Իրաքը։

Դաշնակցութիւնը, Անգլիոյ տիրապետման տակ, կը միանայ Քիւրտիստանի մը հաստատման համար կատարուած զինեալ փորձերուն։ «Հայ Բունդ»ին ուժ տալով, Դաշնակցութիւնը կը կարծէ թէ կ'իրականանայ «Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը»։ Որովհետեւ.— 1. Քրտական զէյքերը տեղի կ'ունենան Թրքահայաստանի հողամասերուն մէջ, ուրեմն ամէն Հայ պիտի աջակցի ազատագրական այս շարժման։

2.— Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն միջեւ տեղի ունեցած կռիւները խաչընդոտ պիտի հանդիսանան Թրքահայաստանը Թուրքերով բնակեցնելու գործին, որովհետեւ այդ ծրագիրը վտանգ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդին համար։

3.— Անկախ Քիւրտիստանին ստեղծումը կը խանգարէ Թուրքիոյ համաթուրանական ձգտումները։

4.— Քրտական կռիւները կը տկարացնեն Թուրքիան եւ կը դիւրացնեն միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մը ստեղծումը։

Յետոյ Ակալով կ'ըսէ թէ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ ոչ միայն հանրային կարծիք մը պատրաստել ի նպաստ քրտական ազատագրական շարժման, այլ նաեւ ստեղծել քրտական, պարսկական եւ հայկական ուժերով ռեխական դաշնակցութիւն մը։

Կռիւ Հայերու միջեւ

Հալէպի հայկական կայաններուն մէջ տեղի ունեցաւ մեծ կռիւ մը, որուն հետեւանքով արաբ ոստիկան մըն ալ սպաննուեցաւ։ Կռիւն արգիլելու համար, երկու ոստիկաններ որոնք կ'ուզէին կայան մտնել, արգիլուեցան Հայերու կողմէ։ Ոստիկաններէն մէկը փորձեց հրմշտուքով ներս մտնել։ Սակայն Նազարէթ անուն հայ մը դաշոյնը քաշելով յարձակեցաւ ոստիկանին վրայ եւ բազմաթիւ հարուածներով սպաննեց զայն։

Միւս ոստիկանը, օգնելու համար իր ընկերոջ, իր կարգին յարձակեցաւ Նազարէթի վրայ, որ դաշոյնի հարուածով մը սպառեց զայն ետ քաշուիլ։

Նազարէթ ձերբակալուեցաւ։

«Պողպատէ սաղաւարտներ»ը գործի վրայ

Այսօր, Գերմանիոյ «Պողպատէ Սաղաւարտներ»ը մեծ ցոյցը մը կը կատարեն Պրէսլաւի մէջ։ Աւելի քան 150,000 անձեր զօրանցք մը պիտի կատարեն։ Ոստիկանութիւնն խմացած ըլլալով որ ձախ տարրերը մտադրած են խանգարել այս ցոյցերը եւ խռովութիւններու տեղի տալ, դիմեց զինուորական իշխանութեանց, օգնական ուժեր ստանալու համար։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու այս տարեկան հաւաքոյթին կը մասնակցին նաեւ զանազան ազգայնական կազմակերպութիւններ եւ բազմաթիւ ուսանողական միութիւններ։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու պետերէն մէկը, զանազան շրջաններու պատուիրակութեանց առջեւ ճառ մը խօսեցաւ եւ մանաւորաբար յայտնեց թէ ինք եւ իր կուսակիցները կը հաւատան Գերմանիոյ ապագային եւ թէ ոչինչ պիտի կրնայ կասեցնել աշխարհի ամէնէն բնդունակ ժողովուրդին' Գերմաններու յառաջդիմութիւնը։ «Պողպատէ Սաղաւարտ»ները չպիտի լքեն գերմանական որեւէ հողամաս, որեւէ գաղթավայր եւ կը պահանջեն որ Գերմանիա վերստանայ զինուելու իր իրաւունքը, իր ուզած ձեւով։

Le Gérant H STEPHAN